

GOVERNMENT OF INDIA
ARCHÆOLOGICAL SURVEY OF INDIA

CENTRAL
ARCHÆOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 27158

CALL No. Sa4v/Pan/Boh.

D.G.A. 79

~~D.N.~~
~~4805~~
PĀNINI'S
D 2940
GRAMMATIK.

HERAUSGEGEBEN, ÜBERSETZT, ERLÄUTERT

UND

MIT VERSCHIEDENEN INDICES VERSEHEN

VON

OTTO BÖHTLINGK.

Sa 4V
Pān/Böh

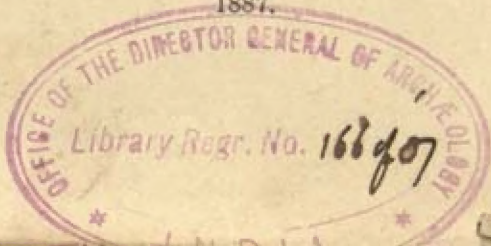
27158

(313)

LEIPZIG

VERLAG VON H. HAESSEL

1887.

CENTRAL BOTANICAL MUSEUM
DELHI

Acc. No. 27158.....

Date. 12.7.57.....

Call No. 5a 4 v.....

Pan/Boh

DEN MANEN

HENRY THOMAS COLEBROOKE'S

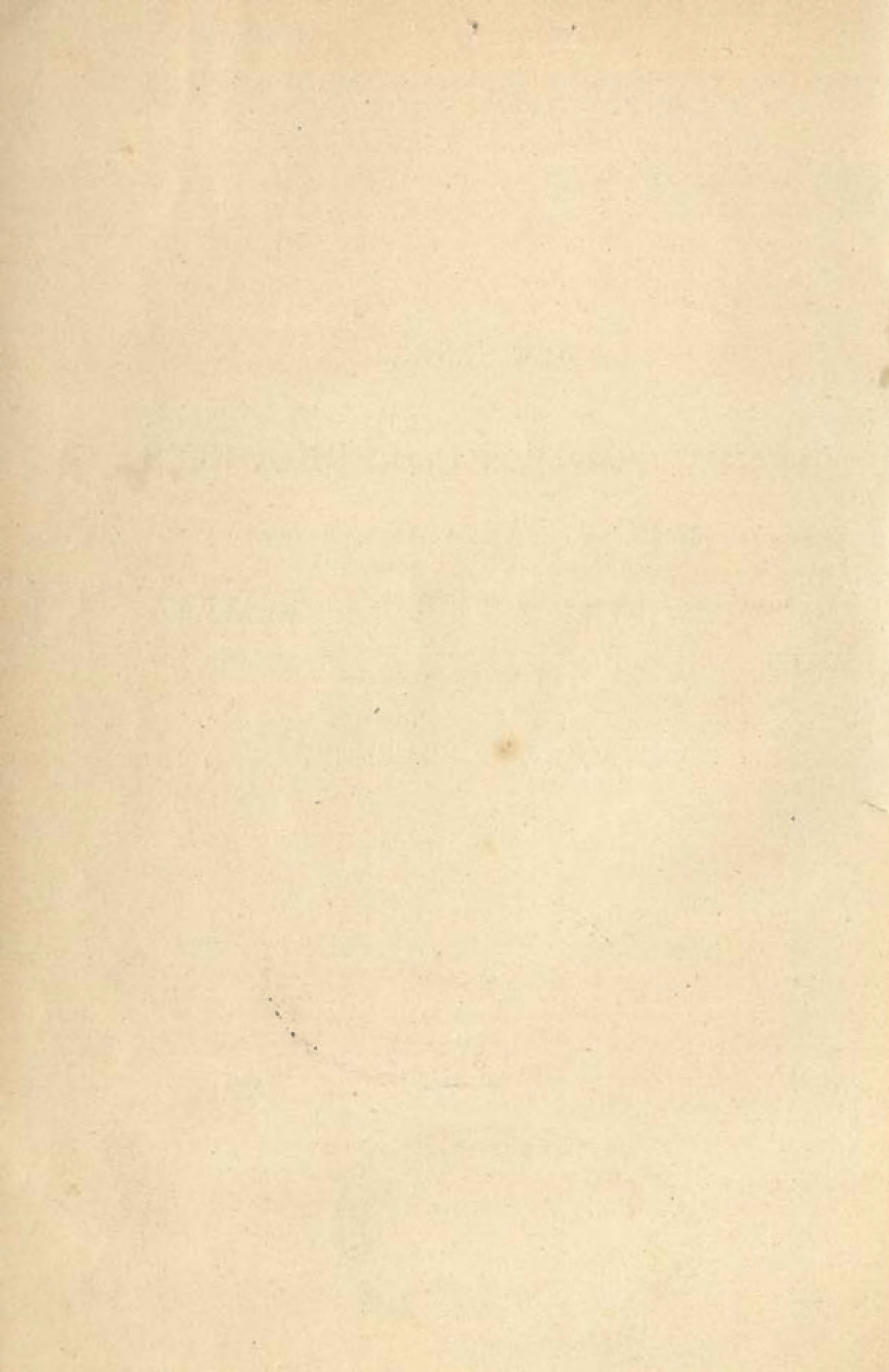
DES TIEFEN UND VIELSEITIGEN KENNERS

INDISCHER SPRACHE UND LITERATUR

DES BEGRÜNDERS

DER SANSKRIT-PHILOLOGIE.

Erste Abtheilung.

	Seite
Einleitung	VII—XX
Pāṇini's Sūtra mit Uebersetzung, Beispielen und Erläuterungen	1—476
Nachträge und Verbesserungen zur ersten Abtheilung	477—480

Original price *M. 60.00*

(in 1887)

Einleitung.

Unser Grammatiker erwähnt einen Namen Paṇin, von dem er das Patronymicum Pāṇinā zu bilden lehrt. Von diesem Patronymicum dürfen wir nach 4, 1, 95 ein neues Patronymicum Pāṇini bilden, welches nach 4, 1, 163 fgg. einen entfernteren Nachkommen Paṇin's bezeichnet, so lange ein angesehenerer oder älterer Nachkomme desselben Mannes noch am Leben ist. Nach 4, 1, 166 (ursprünglich ein Vārttika) könnte Pāṇini, wenn man ihm eine besondere Ehre erzeigen will, auch Pāṇina genannt werden. Diese Form wird auch in der That bei einem ziemlich jungen Lexicographen als gleichbedeutend mit Pāṇini aufgeführt, und in der Kāçikā zu 2, 4, 21 und 6, 2, 14 finden wir sowohl पाणिन्युपज्ञमकालकं व्याकरणम् als auch पाणिनोपज्ञम्. Es ist nicht wahrscheinlich, dass hier Pāṇini und Pāṇina zwei verschiedene Personen bezeichnen sollten. Nach seiner Mutter Dākshī wird unser Grammatiker auch Dākshīputra und Dākshēja „Sohn der Dākshī“ genannt.

Der chinesische Reisende Hiouen-thsang, der als eifriger Buddhist Indien am Anfange des 7. Jahrhunderts n. Chr. bereiste und im Jahre 648 nach indischen Quellen und eigenen Erfahrungen ein sehr schätzbares Werk bearbeitete, berichtet uns, dass der Ṛshi Po-ni-ni, Verfasser einer Grammatik, in P'olo-tou-lo geboren sei. Ein indischer Lexicograph kennt Çalāturija als Beinamen Pāṇini's, und dieses Wort führt unser Grammatiker auf Çalātura zurück in der Bedeutung „aus diesem Orte stammend“. Hiernach unterliegt es wohl keinem Zweifel, dass

Pro-lo-tou-lo nur ein verschriebenes So-lo-tou-lo oder Sa-lo-tou-lo ist. Qalâtura haben wir in der Nähe von Attock zu suchen. Die vom chinesischen Reisenden mitgetheilten Legenden über unseren Grammatiker können wir mit Stillschweigen übergehen.¹

In Somadeva's Märchensammlung Kathâsaritsâgara, die aus dem Anfange des 12. Jahrhunderts n. Chr. stammt, erzählt Vararûki dem Kâṇabhûti (4, 20 fgg.), einem durch den Fluch Kuberâ's zum Piçâka gewordenen Jaksha, dass Pânini ein mit wenig Geist begabter Schüler des Brahmanen Varsha gewesen sei. Der Erzähler fährt folgendermaassen fort: „Da er des Dienstes überdrüssig war, wurde er von der Frau des Varsha fortgeschickt und ging betrübt zum Himâlaja, nach Wissenschaft sich sehnend. Dort erlangte er von dem über seine strengen Kasteiungen erfreuten Çiva eine neue Grammatik, alles Wissens Quell. Darauf kehrte er zurück und forderte mich zum Wettstreit auf. Sieben Tage waren hingegangen, seit unser Streit begonnen hatte. Als er am achten Tage von mir besiegt wurde, erschien plötzlich Çiva, in den Wolken stehend, und erhob ein furchtbares Geschrei. So wurde meine Aindra-Grammatik zu Nichte, und wir Alle, von Pânini besiegt, wurden wieder so dumm wie zuvor.“ An einer anderen Stelle desselben Werkes (2, 45 fg. 4, 116) wird gesagt, dass Varsha in der Stadt Pâtâliputra unter der Regierung des Königs Nanda, des Vaters von Kândragupta, gelebt habe. Ob eine solche Tradition wirklich bestanden, oder ob Somadeva Alles selbst erdichtet hat, lässt sich mit Sicherheit weder bejahen noch verneinen. Dass Pânini im 4. Jahrhundert gelebt hat, ist, wie wir später sehen werden, nicht ganz unwahrscheinlich. Ein Vers im Paṇkatantra (s. Indische Sprüche 7045) lässt Pânini durch einen Löwen ums Leben kommen.

Das älteste grammatische Lehrbuch, welches vollständig auf uns gekommen ist, sind die Sûtra des Pânini. Alle früheren

¹ Ueber alle hier mitgetheilten chinesischen Nachrichten s. Stanislas Julien, *Mémoires sur les contrées occidentales* u. s. w. I, S. 125 fgg. 151. II, S. 310 fgg. und *Histoire de la vie de Hiouen-thsang* I, S. 85, 185.

grammatischen Werke scheinen durch sein Werk allmählich verdrängt und in Vergessenheit gerathen zu sein. Pāṇini selbst erwähnt folgende Vorgänger: Āpiçali, Kāc̥japa, Gārgja, Gālava, Kākravarmaṇa, Bhāradvāga, Çakatājana, Çakalja, Senaka und Sphoṭājana; ausserdem noch zwei Schulen: die nördliche (s. u. उदञ्च) und die östliche (s. u. प्राञ्च). Gewöhnlich sind diese Grammatiker anderer Meinung als Pāṇini; bisweilen werden sie jedoch nur aus dem Grunde genannt, weil sie die Begründer einer Regel sind. Im ersten Falle werden sie angeführt, um anzudeuten, dass die gegebene Regel facultativ sei; im anderen Falle werden sie honoris causa erwähnt. Der Name Jāska kommt bei Pāṇini vor, aber nur als Patronymicum von Jaska. Wir haben keinen Grund anzunehmen, dass ein anderer Jāska als der uns bekannte damit gemeint sei.

Da wir das Zeitalter der oben erwähnten Grammatiker nicht kennen, wissen wir nicht, wie tief wir Pāṇini hinabzurücken haben. Versuchen wir aus einem späteren Werke, dem Mahābhāshja, die Zeit zu bestimmen, in welche wir ihn hinaufzurücken wagen dürfen. Wenn es gilt, einen Fürstennamen zu nennen, führt Patañgali (zu Pāṇini 1, 1, 68, Vārttika 8) Pushpamitra (v. l. Pushjamitra¹) an; die v. l. fügt noch Kāndragupta hinzu; also an erster Stelle den ersten Fürsten der auf die Maurja folgenden Dynastie, an zweiter den ersten Fürsten der Maurja. An einer anderen Stelle (zu Pāṇini 5, 3, 99) berichtet Patañgali über die Maurja Etwas, das ihnen nicht gerade zur Ehre gereicht und was nur nach ihrem kurz zuvor erfolgten Sturze (178 v. Chr.) allgemein verständlich sein konnte.² Hieraus hat man, wie ich glaube, mit einigem Rechte geschlossen, dass Patañgali ungefähr um diese Zeit sein Werk, das Mahābhāshja,

¹ Dieser Fürst wird auch zu P. 3, 2, 123, Vārtt. 1 von Patañgali genannt.

² Dieser Umstand und die Art und Weise, wie die Maurja hier eingeführt werden, scheint mir dafür zu sprechen, dass wir es mit einer Argumentation Patañgali's selbst zu thun haben, nicht mit einer aus einem älteren Commentar herübergenommenen Stelle.

geschrieben haben müsse.¹ Aus Kalhaṇa's Rāgatarāṅginī (1, 176. 4, 487), die im 12. Jahrhundert n. Chr. verfasst wurde, erfahren wir, dass das Mahābhāṣya unter dem Fürsten Abhimānu, also um die Mitte des 1. Jahrhunderts n. Chr.², in Kāśmīra seit einiger Zeit bekannt war. Wir haben nicht den geringsten Grund anzunehmen, dass Kalhaṇa hier nicht nach einer Ueberlieferung berichtet hätte, und an der Richtigkeit der Ueberlieferung zu zweifeln, liegt auch keine Veranlassung vor. Wenn wir nun erwägen, dass nach den Untersuchungen Kielhorn's³ zwischen Patañgali und Pāṇini Generationen von Gelehrten, von denen wir aus dem Mahābhāṣya allein Kunde haben, sich mit Pāṇini's Grammatik gründlich beschäftigt haben, so werden wir wohl nicht fehl gehen, wenn wir zwischen den beiden genannten Grammatikern einen Abstand von zwei Jahrhunderten annehmen.

Weber⁴ will Pāṇini eine geraume Zeit nach Alexander dem Grossen setzen, weil er annimmt, dass das Wort Javanānī, womit bei Pāṇini die griechische Schrift bezeichnet wird, mit seinem echt indischen Suffix schwerlich sogleich nach dem Einfall der Javana in Indien gebildet worden sei. Diesen Einwurf, den Weber gegen Benfey's Hypothese, dass Pāṇini's Werk im Jahre 320 v. Chr. zum Abschluss gekommen sei, vorbringt, scheint mir nicht von Gewicht zu sein, da die Inder doch aller Wahrscheinlichkeit nach viel früher mit Griechen in Berührung gekommen waren und auch von ihrer Schrift Nachricht haben bekommen können.

F. Max Müller⁵ behauptet mit der grössten Entschiedenheit, dass die Schrift, selbst zu monumentalen Zwecken, vor dem

¹ Vgl. Zeitschr. d. D. M. G. 39, 528 fgg. 41, 175 fgg.

² Lassen, Indische Alterthumskunde 2, 413.

³ Vgl. seinen überaus lehrreichen Artikel „Der Grammatiker Pāṇini“ in „Nachrichten von der Königl. Gesellschaft der Wissenschaften und der Georg-Augusts-Universität zu Göttingen“, 1885, S. 185 fgg.

⁴ Akademische Vorlesungen über Indische Literaturgeschichte S. 335.

⁵ Indien in seiner wissenschaftlichen Bedeutung, S. 180.

dritten Jahrhundert v. Chr. unbekannt gewesen sei. Diese Behauptung würde nicht gegen das von uns angenommene Zeitalter Pāṇini's sprechen, da nach des oben genannten Gelehrten Meinung auch die Brāhmaṇa und Sūtra, die er bekanntlich in ein sehr hohes Alter hinaufrückt, ohne Kenntniss der Schrift verfasst worden seien! Roth¹ hat, wie mir scheint, es beinahe zur Evidenz erhoben, dass die Saṁhitā des R̥gveda (die übrigen Saṁhitā wird er um so weniger ausschliessen) nicht mit dem blossen Gedächtniss, sondern nur mit Hülfe der Schrift hätte zu Stande kommen können. Da die Brāhmaṇa und Sūtra eine Saṁhitā voraussetzen, werden auch sie zu einer Zeit abgefasst sein, da die Schrift schon bekannt war. Dass in der ältesten Zeit geeignetes Material zum Niederschreiben eines Werkes nicht leicht zu erschwingen war, würde nicht gegen den Gebrauch der Schrift, nur gegen die Vervielfältigung eines Werkes sprechen. Eine solche Vervielfältigung lag aber auch gar nicht in der Absicht der Verfasser. Ein niedergeschriebenes Werk wurde sogleich auswendig gelernt und durch mündlichen Unterricht verbreitet. Eine andere Art der Ueberlieferung hätte ja den Interessen der Brahmanen geradezu widersprochen. Das ursprüngliche Manuscript eines Autors blieb vielleicht für immer ein Unicum, das mit der Zeit zu Grunde ging, und alle unsere älteren Texte werden in viel späterer Zeit von Neuem nach dem Gedächtniss niedergeschrieben worden sein. Dazu schritt man aber erst, wenn ein Werk der Vergessenheit anheim zu fallen drohte, wenn man einem unbegabten Schüler zu Hülfe kommen wollte oder wenn man ein Werk aus selbstsüchtigen Absichten einem nicht zur Schule Gehörigen zu verrathen gedachte. Verfuhrn solche Afterautoren ungenau, aus Flüchtigkeit oder in Folge mangelnder Kenntnisse, so sorgten sie dafür, dass wir Sanskritologen jetzt uns den Kopf zerbrechen über ihre Versehen und diese gar dem wahren Autor zuschreiben. Unkritische Commentatoren

¹ Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung 26, S. 53 fgg.

ermangelten nicht solche Afteroriginale und sogar spätere Abschriften derselben zu erklären und auf diese Weise zu kanonischen Texten zu stempeln.

Aus dem Umstande, dass die uns bekannten indischen Alphabete auf ein bestimmtes den Semiten entlehntes zurückgehen und wahrscheinlich erst zur Zeit Kandragupta's entstanden seien,¹ darf man noch nicht schliessen, dass die Inder nicht früher eine andere Schrift besessen hätten, da nach meinem und anderer Gelehrten Dafürhalten die ganze indische Literatur mit Ausnahme der vedischen Hymnen (selbstverständlich nicht in der jetzigen Anordnung) eine Bekanntschaft mit der Schrift zur Voraussetzung haben. Wir können uns wohl denken, dass ein begabter Dichter Lieder auch ohne Kenntniss der Schrift dichtet, und dass man durch öfteres Anhören und beständiges Wiederholen Tausende von Versen und auch wohl grosse prosaische Werke auswendig zu lernen vermag; aber dass systematische Werke, wie die Brâhmaṇa und Sûtra, die ein Sammeln, Sortiren, Hin- und Hererwägen, Versetzen, Weglassen und Hinzufügen erfordern, ohne Anwendung der Schrift zu Stande kommen könnten, will mir und Anderen nicht sehr wahrscheinlich erscheinen. Also, entweder ist die Schrift den Indern schon sehr frühe bekannt gewesen, oder die ganze indische Literatur ist eine verhältnissmässig junge. Die früheste Erwähnung der Schrift finden wir im Dhâtupâṭha, wo die Wurzel लिख् die Bedeutung अक्षरविन्यास erhält.²

Eine Anzahl grammatischer Kunstaussdrücke, wie एकवचन, बहुवचन, गुण, अभ्यास, कृत्, तद्धित, die Pânini gebraucht, finden wir schon bei Jâska und zum Theil im Çatapatha-Brâh-

¹ Nach Halévy in Comptes rendus des Séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, quatr. sér. XII, S. 214 fgg.

² Ich erlaube mir bei dieser Gelegenheit auf einen von mir im Jahre 1859 veröffentlichten Artikel zu verweisen. Er ist betitelt „Ein paar Worte zur Frage über das Alter der Schrift in Indien“ und ist im Bulletin de l'Académie des Sciences de St. Pétersbourg, T. I, S. 347 fgg. = Mélanges asiatiques, T. III, S. 715 fgg. erschienen.

mana; mehrere bei ihm vorkommende Kunstausdrücke auch in anderen Sûtra, die aber jünger sein könnten als Pāṇini's Sûtra.¹ Die bei mir im Abschnitt „Erklärung der grammatischen Elemente“ S. 147* bis 187* verzeichneten Suffixe, Augmente, Substitute und Sigla mit ihren mannichfachen aufzulösenden und stummen Lauten mögen aber, zum grössten Theil wenigstens, eine Erfindung Pāṇini's sein. Auch die ganze wunderbare Anordnung des Stoffes werden wir wohl Pāṇini zuschreiben dürfen.

Unser Grammatiker führt, wenn er dieses auch nicht ausdrücklich sagt, alle Wörter, die uns als zerlegbar erscheinen, schliesslich auf Verbalwurzeln zurück. Einen grossen Theil aber auch für uns zerlegbarer Nominalstämme übergeht er, in dem er uns auf die unādajas verweist. Die Präpositionen, die auch in der uns vorliegenden Redaction der unādi-Sûtra nicht zerlegt werden, wird er wahrscheinlich für primitive, unzerlegbare Wörter angesehen haben. Die für primär geltenden Verbalwurzeln finden wir im Dhātupāṭha verzeichnet. Diese Sammlung wird Pāṇini zugeschrieben; jedenfalls hat er sie gekannt mit ihrer Eintheilung, ihren Accenten und stummen Lauten, da er alles dieses in seiner Grammatik als bekannt voraussetzt und darauf seine Regeln gründet. Aus practischen Rücksichten führen auch die abgeleiteten Verbalstämme, wie Causativa, Desiderativa, Intensiva und Denominativa, bei Pāṇini den Namen Verbalwurzel (धातु).

Die Wurzeln erscheinen in der Sprache niemals ohne Suffix. Nominalstämme, wie छिद u. s. w., die wir für nackte Wurzeln ansehen, sind mit einem Suffix versehen, das wieder abgefallen ist. Jedes wirkliche Wort (पद) geht auf eine Personal- oder Casusendung aus. Indeclinabilia und Nominalstämme in einem Compositum haben gleichfalls ein verloren gegangenes Suffix. Von der Wurzel wird das Verbum finitum durch Anfügung von

¹ Das Wort Sûtra als Bezeichnung einer Gattung von Werken kommt bei Pāṇini mehrere Male vor, speciell werden nur Nāṭa- und Bhikṣu-Sûtra genannt.

Personalendungen, und Nominalstämme durch Anfügung von *kṛt*-Suffixen gebildet. Das Verbum finitum, mit Ausnahme des reduplicirten Perfects und des Precativs, besteht immer aus drei Theilen: aus der Wurzel, aus der Personalendung und einem Suffixe, welches zwischen beiden eingefügt wird. Bei Formen, in denen dieses Zwischenglied fehlt, wie im Präsenssystem der Wurzeln zweiter und dritter Klasse und in einigen Aoristbildungen, ist das gangbare Suffix abgefallen. Auch Nominalstämme haben bisweilen zwischen Wurzel und *kṛt*-Suffix ein eben solches Zwischenglied. Einem Nominalstamm kommen drei Arten von Suffixen zu: die *taddhita*, die Femininsuffixe und die Casusendungen. Jeder andere Zuwachs, der bei der Bildung eines Stammes oder bei der Anfügung eines Suffixes zum Vorschein kommt, ist ein Augment, das bedeutungslos ist, während die Suffixe stets eine bestimmte Bedeutung haben. Alle übrigen Veränderungen, die ein Stamm, ein Suffix oder Augment erleiden, heissen Substitute. Auch das Verschwinden eines Lautes, einer Silbe, eines Suffixes, ja sogar eines ganzen Wortes (in einem Compositum) gilt für ein Substitut.

Nur selten besteht ein Suffix oder ein Substitut, ein Augment aber niemals, bloss aus den Lauten, die wirklich angefügt oder an die Stelle eines anderen Elements gesetzt werden. In der Regel sind sie noch mit anderen Lauten, die wir stumme nennen, versehen. Diese bezeichnen die Art und Weise der Anfügung, der Bildung des Femininums, der Declination, den Accent u. s. w. und dienen sehr zur Vereinfachung der Regeln. Ein paar Beispiele werden die Sache klar machen. Ein Suffix hat in der Regel den Acut auf der ersten Silbe; ist es aber tonlos, so erhält es ein stummes ष; hat es den Acut auf der letzten Silbe, so wird dieses durch ein च bezeichnet; ein stummes न् zeigt an, dass das Suffix auf der letzten Silbe den Svarita hat; erhält die erste Silbe des Stammes nach Anfügung eines Suffixes den Acut, so wird dieses durch न् (ohne Verstärkung des Stammes), ज् (mit Vrddhi in der ersten Silbe) und क् (bei *taddhita*, welche

Vrddhi erfordern) ausgedrückt. Solche stumme Laute mit verschiedenen Accenten haben auch die Wurzeln im Dhâtupâtha; sie bezeichnen die Art und Weise der Flexion, dass die Wurzel im Parasmaipada oder Âtmanepada oder in beiden gebraucht wird, dass bestimmte Suffixe den Bindevocal इ erhalten, dass ein Nasal infigirt wird, dass bestimmte Nominalstämme von ihr gebildet werden können u. s. w. Auch die Wurzel selbst trägt einen bestimmten bedeutungsvollen Accent.

Pāṇini bedient sich eines sinnigen Mittels, mehrere in irgend einer Beziehung mit einander verwandte Elemente, die in einer bestimmten Reihenfolge aufgeführt zu werden pflegen, unter eine Benennung zu bringen: er fügt an das erste Element den stummen Laut des letzten. Dieser neue Complex von Lauten bezeichnet alle dazwischenliegenden Glieder. Um alle zu einer Consonantengruppe gehörigen Laute zusammenzufassen, fügt unser Grammatiker an die erste nicht-aspirirte Tenuis ein उ; so bezeichnet क् alle fünf Gutturale, च् alle fünf Palatale, ट् alle fünf Cerebrale, त् alle fünf Dentale und प् alle fünf Labiale.

Unser Grammatiker bringt selbstverständlich wie wir begrifflich Zusammengehöriges unter eine gemeinsame Benennung. Auch er fasst z. B. alle Pronomina unter einem gemeinsamen Namen zusammen, unterscheidet sich aber darin von uns, dass er, wenn das Pronomen in einem bestimmten Falle nicht pronominal declinirt wird, nicht wie wir sagt, dass in einem solchen Falle die Regel keine Anwendung finde, sondern, dass das Pronomen in diesem Falle nicht Pronomen heiße oder sei. Ein anderes Beispiel: er sagt nicht, dass ein consonantisch auslautender Nominalstamm vor bestimmten consonantisch anlautenden Suffixen in Bezug auf die euphonische Behandlung des Auslauts wie ein fertiges Wort behandelt werde, sondern, dass der Nominalstamm (प्रातिपदिक) in diesem Falle ein fertiges Wort (पद) heiße oder sei. Aus diesem Verfahren, das den Unterricht durch Vermeidung von beständigen Wiederholungen auf Kosten der Wissenschaftlichkeit vereinfacht, erklären wir uns, dass auch

abgeleitete Verbalstämme, wie Causativa, Desiderativa, Intensiva, Denominativa u. s. w., den Namen Verbalwurzel (धातु) erhalten. Kürze des Ausdrucks ist das Ziel dieser Methode, bei der auch Alles was an oder mit Etwas in einem gegebenen Falle vorzunehmen ist, nicht durch besondere Worte, sondern durch verschiedene Casus ausgedrückt wird. So bezeichnet der blosse Nominativ das was, der Ablativ das wonach, der Locativ das wovor oder in Verbindung womit, der Genetiv das wofür oder woran Etwas treten soll.

Was und wie weit Etwas im Folgenden zu ergänzen ist, gibt Pāṇini in der Regel an. Ein solches Wort, Suffix u. s. w., heisst Adhikāra. Zu 1, 3, 11 habe ich angegeben, wie ein solcher Adhikāra in dieser Ausgabe kenntlich gemacht wird.

Die Anordnung der Sūtra kann uns hier und da befremden, ist aber streng durchdacht und in bewunderungswürdiger Weise durchgeführt. Erstrebt wird die möglichste Kürze und Vermeidung aller Wiederholungen, und dieses wird ohne allen Zweifel erreicht. Je aufmerksamer man Pāṇini's Grammatik studirt, um so mehr wird man über den Scharfsinn und die glückliche Bewältigung des ungeheuren Stoffes erstaunen. Sie ist in ihrer Art ein Meisterstück ersten Ranges. Spätere Grammatiken, die Pāṇini's Sūtra aus der unverrückbaren Ordnung gebracht haben, um alles dem Stoffe nach Zusammengehörige aneinander zu reihen, sind ohne ausführliche Commentare, die stets auf etwas weit Vorangegangenes oder Folgendes Rücksicht nehmen müssen, ganz unverständlich und als Missgriffe zu betrachten.

Nicht zu billigen ist es, wenn Pāṇini bisweilen aus der Construction fällt oder Wurzeln und grammatische Elemente (in der S. 146* angegebenen Bedeutung) gegen seine sonstige Gewohnheit nicht flectirt. Aber auch von grösserer Unachtsamkeit ist er nicht freizusprechen. So erscheint z. B. 3, 3, 90 unter den sechs Wurzeln, die ein Nomen act. auf न (नङ्) bilden, auch प्रङ्. Das stumme ङ् des Suffixes erfordert aber Schwächung der Wurzel, die hier nicht eintritt, da das Nomen act. प्रश्न

lautet und in dieser Form auch bei Pāṇini selbst auftritt. Auf andere kleine Versehen habe ich an der betreffenden Stelle aufmerksam gemacht. Wenn Kāṭjājana solche Versehen rügt, sucht Patañjali sie auf irgend eine spitzfindige Art zu bemängeln. Wer an einer solchen Kritik des grossen Grammatikers Gefallen findet, möge sich in das uns jetzt in musterhafter Ausgabe vorliegende Mahābhāṣya vertiefen. Ein jüngerer Gelehrter macht sich vielleicht daran, alle derartigen Schwächen zusammenzustellen und unter bestimmte Gesichtspunkte zu bringen; ich habe nur ausnahmsweise auf solche Versehen aufmerksam gemacht. Ueberaus inconsequent verfährt Pāṇini mit den Wurzeln, die bei ihm in ihrer wahren Gestalt, mit einem bedeutsamen stimmten Laut, mit einem bedeutungslosen अ oder इ (wenn die Wurzel consonantisch auslautet) oder in der 3. Sg. Praes. auf ति (ohne Rücksicht auf das Genus des Verbums) erscheinen. Consonantisch auslautende Wurzeln treten in dieser ihrer Form in der Regel nur vor Casusendungen auf. In dem Abschnitt „Pāṇini's Wortschatz“ S. 193* fgg. habe ich bei den Wurzeln in Klammern die verschiedenen Formen angegeben, unter denen Pāṇini die in Rede stehenden Wurzeln aufführt.

Von den Werken der profanen Literatur im Gegensatz zur vedischen (zu der auch die Brāhmaṇa gehören¹), die Pāṇini erwähnt, und deren Sprache ohne Zweifel mit der zu seiner Zeit von den Gebildeten geredeten und schlechtweg Bhāṣhā² „Sprache“ genannten übereinstimmte, ist keines auf uns gekommen. Hierher gehören die Nāṭa- und Bhikṣu-Sūtra, Indragānaṇḍīya, Jamasabhīya, Āṣṭakrandīya u. s. w.; vgl. noch 6, 2, 103. Das Mahā-

¹ Alle Eigenthümlichkeiten der Sprache in den Brāhmaṇa, die in dem späteren klassischen Sanskrit ganz verschwinden, wie die verschiedenen Infinitive, der Conjunctiv u. s. w., werden von Pāṇini ausdrücklich für vedische erklärt.

² Dass भाष्य im Dhātupāṭha 10, 242, 257, wie Westergaard und nach ihm F. Max Müller (The Science of Thought, S. 344 fg.) annehmen, anders als गत्यर्थ, प्रत्ययार्थ, द्विसार्थ u. s. w., d. i. „die Bedeutung von — habend“, ebendasselbst und bei Pāṇini aufzufassen sei, ist mehr als unwahrscheinlich. Wir wundern uns auch über andere im Dhātup. einer Wurzel gegebenen Bedeutungen.

bhārata wird auch genannt, kann aber, wenn es bei Pāṇini überhaupt ein bestimmtes Werk bezeichnen sollte, nicht das uns jetzt vorliegende Epos sein, da auf dessen eigenthümliche ungrammatische Formen gar keine Rücksicht genommen wird. In der uns bekannten Literatur nach Pāṇini gewahren wir einen Verfall der Sprache. Wir vermissen hier die von Pāṇini geforderte genaue Unterscheidung der verschiedenen Präterita und Futura. Die Verwendung der Participia auf **त** und **तवत्** als Verba finita, die Pataṅgali schon kennt,¹ wird von Pāṇini nicht erwähnt, obgleich er es nicht versäumt anzugeben, dass bisweilen die Participia auf **अत्** und **वस्** als Verba finita auftreten. Das periphrastische Perfectum lehrt Pāṇini nur mit **कृ** bilden,² obgleich schon im Aitareja-Brāhmaṇa einmal (7, 17, 7) **आमन्त्रयामास** vorkommt. In dem von uns mitgetheilten Wortschatz Pāṇini's finden wir eine grosse Anzahl von Wörtern, nach denen wir in der uns bekannten Literatur vergebens suchen würden. Anzunehmen, dass der wortkarge Pāṇini solche Wörter zu seinem Vergnügen erfunden haben sollte, liegt gar keine Veranlassung vor. Alle diese Erscheinungen beweisen, dass unserem Grammatiker eine ältere Sprache als das uns jetzt bekannte, sogenannte klassische Sanskrit, vorgelegen hat. Hüten wir uns also ihn nach der uns bekannten Sprache beurtheilen und meistern zu wollen. Auch die ältesten indischen Grammatiker mögen in dieser Hinsicht bisweilen ungerecht gegen ihn gewesen sein.

Die vedische Sprache ist, wie es sich auch erwarten liess, etwas stiefmütterlich behandelt; jedoch fehlt es nicht an einigen feinen Beobachtungen. Dahin gehört z. B. die Angabe, dass **हव्यवाहन** im R̥gveda nur am Ende eines Stollens angetroffen wird, was, soweit ich weiss, kein europäischer Gelehrter bemerkt

¹ Mahābh. I, 2, 11 fgg.

² 3, 1, 40. Wenn Pataṅgali hier **कृ** nicht einfach für die Wurzel **कृ** hält, sondern für ein Siglum, das aus **कृ** 5, 4, 50 und dem **ञ** von **कृञ्** 5, 4, 58 gebildet sei und demnach auch die in 5, 4, 50 erwähnten Wurzeln **भू** und **अस्** umfasse, so ist dieses eine Spitzfindigkeit, die alles Maass übersteigt.

hat. Für das, was uns Pāṇini aus uns unbekannten vedischen Texten beibringt, sind wir ihm zu Dank verpflichtet.

Pāṇini's Sūtra sind aller Wahrscheinlichkeit nach nicht übel überliefert. In einigen Handschriften, insbesondere aber in der Kāçikā, finden wir zahlreiche Einschaltungen,¹ die aber mit Hülfe des Mahābhāshja leicht zu erkennen sind. Einige eingeschobene Sūtra wollte ich nicht entfernen, um nicht die gangbare Numeration zu stören; sie sind von mir eingeklammert worden. Aus dem Umstande, dass weder Kātjājana noch Paṭaṅgali ein Sūtra besonders besprechen, kann noch nicht gefolgert werden, dass es ihnen nicht vorgelegen habe. So ist z. B. 1, 3, 40 ohne 38 und 39 ganz unverständlich, also müssen diese Sūtra von ihnen gekannt worden sein, obgleich sie nicht besprochen werden. Ebenso verhält es sich mit 1, 3, 48. 58. Kielhorn wird uns wohl einmal alle die Sūtra angeben, auf die das Mahābhāshja sich im Verlaufe des Werkes bezieht, ohne sie an der erwarteten Stelle vorzuführen.

In der vorliegenden Ausgabe habe ich es mir angelegen sein lassen, das Verständniss unseres Grammatikers auf jegliche Weise zu erleichtern. Die erste Abtheilung des Werkes hat E. Windisch mit liebevoller Aufmerksamkeit gelesen und mir manche gute Bemerkung zukommen lassen. Auch Kielhorn, dem grossen Kenner der indischen Grammatiker, verdanke ich Manches. Die Art und Weise, wie ich die beim ersten Anblick räthselhaft erscheinenden grammatischen Elemente wiedergegeben habe, findet man auf S. 146* fg. auseinandergesetzt. Die Beispiele habe ich der Kāçikā, ausnahmsweise aber auch dem Mahābhāshja entlehnt. Offenbare Fehler in der Ausgabe der Kāçikā habe ich stillschweigend verbessert. Die meisten dieser Beispiele sind wohl aus älteren Commentaren herübergenommen worden. Ein Semikolon zwischen den Beispielen ist stets bedeutungsvoll; so ist z. B. zu 4, 2, 76 दात्तामिची ein Beispiel zu

¹ Vgl. den in Note 3 S. X angeführten Artikel von Kielhorn.

सौवीर, वैधूमायी zu सास्व, काकन्दी und die folgenden zu प्राञ्चः. Die Präpositionen habe ich stets vom Verbum finitum und von anderen Präpositionen getrennt, da Pāṇini solche Verbindungen nicht für Composita hält.

Für die vortreffliche Herstellung des Werkes wird man dem Verleger desselben, Herrn Hermann Haessel, und der Drugulin'schen Officin den ihnen gebührenden Dank gewiss nicht vorenthalten.

Die Arbeit des Corrigirens ist mir bedeutend erleichtert worden durch die ausserordentliche Geschicklichkeit zweier intelligenter Setzer, der Herren Gustav Lälins und Bruno Petzold.

Leipzig, den 22. November 1887.

O. BÖHTLINGK.

॥ अथ शब्दानुशासनम् ॥

अ इ उण् ॥ १ ॥ ऋ लृ क् ॥ २ ॥ ए औङ् ॥ ३ ॥ ऐ औच् ॥ ४ ॥
ह य व रट् ॥ ५ ॥ लण् ॥ ६ ॥ ज म ङ ण नम् ॥ ७ ॥ भ्र भञ् ॥ ८ ॥
घ ढ धष् ॥ ९ ॥ ज ब ग ड दश् ॥ १० ॥ ख फ छ ठ थ च ट तव् ॥ ११ ॥
क पय् ॥ १२ ॥ श ष सर् ॥ १३ ॥ हल् ॥ १४ ॥

Die vorstehenden, das Alphabet enthaltenden Sūtra führen den Namen प्रत्याहारमूत्राणि oder अक्षरसमान्वाय, später auch शिवमूत्राणि oder माहेश्वराणि मूत्राणि. Am Ende eines jeden Sūtra steht ein Consonant mit dem Virāma, der an dieser Stelle nicht zum Alphabet gehört, sondern nur dazu dient eine Anzahl von Lauten in kürzester Form zu bezeichnen. Dieses geschieht auf die Weise, dass man den ersten Laut der zusammenzufassenden Gruppe mit dem auf den letzten Laut dieser Gruppe folgenden vocallosen Consonanten verbindet (1, 1, 71). So bezeichnet z. B. अण् die Vocale अ, इ, उ; एङ् die Diphthonge ए, ओ; एच् alle Diphthonge; अच् alle Vocale, हल् alle Consonanten, अल् alle Laute. Die Consonanten sind so angeordnet, wie es die Grammatik bei der Lehre von den Lautveränderungen verlangt. ह erscheint zweimal, um die Sigla (प्रत्याहार) हल् und हश् bilden zu können. Um die Consonanten in der Reihenfolge, wie wir sie kennen, nach Gruppen zusammenzufassen, setzt Pāṇini an den ersten Consonanten der Gruppe den Vocal उ; so bezeichnet कु die Gutturale, चु die Palatale u. s. w. (1, 1, 69). Die langen Vocale fehlen im Alphabet, weil in Pāṇini's Grammatik der kurze Vocal auch die entsprechende Länge in sich begreift; soll diese ausgeschlossen werden, so wird dem kurzen Vocal त् angefügt (1, 1, 70). Pāṇini verwendet folgende 40 Sigla: अक्, अच्, अट्, अण् (als Bezeichnung zweier Gruppen), अम्, अल्, अश्, इक्, इच्, इण्, उक्, एङ्, एच्, ऐच्, खय्, खर्, डम्, चर्, छय्, जश्, झय्, भर्, भल्, भञ्, भय्, वश्, भय्, मय्, यज्, दण्, यम्, यय्, यर्, रल्, रल्, वश्, यर्, शल्, हल् und हश्.

वृद्धिरादैच् ॥ १ ॥

आ, ऐ und औ heissen Vrddhi.

Pāṇini erklärt absichtlich वृद्धि vor गुण und setzt es als Prädicat gegen seine Gewohnheit an den Anfang des Sūtra, um sein Werk mit einem Glück verheissenden Worte zu beginnen.

अदेङ् गुणः ॥ २ ॥

अ, ए und ओ heissen Guṇa.

इको गुणवृद्धी ॥ ३ ॥

Wenn Guṇa und Vrddhi vorgeschrieben werden, so ist implicite damit gesagt, dass sie an die Stelle von इ, उ, अ oder ऌ nebst deren Längen treten.

न धातुलोप आर्धधातुके ॥ ४ ॥

Wenn ein ārdhadhātuka genanntes Suffix (s. 3, 4, 114 fgg.), vor welchem ein Verbalstamm eine Einbusse erleidet, folgt, finden Guṇa und Vrddhi für jene Vocale nicht statt.

Beispiele लोत्तुय, मरीमज्ज, Adjective vom Intens. von लृ and मज्ज. Nach 2, 4, 74 fällt vor dem Suffix अच्, d. i. अ, das य vom Intensivstamm लोत्तुय und मरीमज्ज ab. Ohne unser Sūtra würde nach 7, 3, 84 लोलव und nach 7, 2, 114 मरीमार्ज्ज zu bilden sein.

किङिति च ॥ ५ ॥

Auch nicht vor solchen Suffixen, die mit einem stummen क् oder ङ versehen sind.

Nach 7, 3, 84 müssten die Participialendung त् und die Personalendung तम् Guṇa bewirken, da aber jene क्त heisst und diese nach 1, 2, 4 इत् ist, bildet man क्त, nicht कतं, und चिनुतः, nicht चिनोतः. In Folge unseres Sūtra heisst es auch trotz 7, 2 114 nicht मार्जन्ति, sondern मज्जन्ति.

दीधीवेवीटां च ॥ ६ ॥

Auch für die Endvocale der Wurzeln दीधी und वेवी, sowie für das Augment (Bindevocal) इ, treten jene Verstärkungen nicht ein.

Nach 7, 3, 84 würde man von den genannten Wurzeln das Nomen act. दीध्यन् und वेव्यन् bilden müssen; es lautet aber दीध्यन् und वेव्यन्. Der Charakter des periphr. Futurum (लुट्) ist ताम् (तासि). Von भू lautet der Stamm dieses Fut. mit dem Augment इ (इट्) भविताम्; für die Endung der ersten (unserer dritten) Person wird nach 2, 4 85 आ (डा) substituiert, und vor dieser Endung fällt nach 6, 4, 143 आम् ab, so dass भवित् als Stamm übrigbleibt. Dieses müsste ohne unser Sūtra nach 7, 3, 86 mit der Personalendung आ nicht भविता, sondern भवेता ergeben.

हलो ऽनन्तराः संयोगः ॥ ७ ॥

Unmittelbar aufeinander folgende Consonanten heissen Saṃjoga (Doppelconsonanz).

मुखनासिकावचनो ऽनुनासिकः ॥ ८ ॥

Ein mit Mund und Nase ausgesprochener Laut heisst anunāsika (nasal).

तुल्यास्यप्रयत्नं सवर्णम् ॥ ९ ॥

Was an derselben Stelle und mit derselben Thätigkeit des Mundes ausgesprochen wird, heisst savarṇa (homogen).

नाज्भ्रलौ ॥ १० ॥

Ein Vocal (अच्) und ein Consonant (हच्) sind einander nicht homogen.

Wenn also von Vocalen die Rede ist, so versteht man unter einem homogenen Laute wieder einen Vocal, und ebenso bei Consonanten wieder nur einen Consonanten.

ईटदेद्विवचनं प्रगृह्यम् ॥ ११ ॥

Die Dualendungen ई, ऊ und ए heissen pragr̥hja.

Solche Vocale erfahren vor einem folgenden Vocale keine Veränderung.

अदसो मात् ॥ १२ ॥

Beim Pronomen अदम् heissen diese Vocale so, wenn sie nach म् stehen.

अमी अत्र und अमू अत्र, aber अमुके ऽत्र.

शे ॥ १३ ॥

Das vedische ए in अस्मे und युष्मे ist auch pragr̥hja.

निपात एकाजनाङ् ॥ १४ ॥

Desgleichen eine aus einem einzigen Vocal bestehende Partikel, mit Ausnahme von आ Adverb und Präposition.

ओत् ॥ १५ ॥

Desgleichen eine auf ओ auslautende Partikel.

संबुद्धौ शाकल्यस्येतावनार्षे ॥ १६ ॥

Ein ओ des Vocat. Sg. ist nach Çakalja's Meinung vor einem nicht-vedischen इति pragr̥hja.

उज् ऊं ॥ १७ ॥ १८ ॥

An die Stelle der Partikel उ kann vor einem solchen इति auch ऊं treten.

Wird auf eine gezwungene Weise auch in zwei Sūtra (उज्: und ऊं) zerrissen.

ईदूतौ च सप्रम्यर्थे ॥ १९ ॥

Auch ई und ऊ sind pragr̥hja, wenn sie die Bedeutung des Locativs haben.

मोमो गौरी अधि अितः RV. 9, 12, 3.

दाधा घृदाप् ॥ २० ॥

Die verschiedenen Wurzeln दा und घा heissen ghu, mit Ausnahme des दा mit dem stummen Laut प्.

दाप् wird abgesondert, weil es besonderen Regeln unterliegt.

आद्यन्तवदेकस्मिन् ॥ २१ ॥

Bei einem aus einem einzigen Laute bestehenden Elemente wendet man sowohl die für einen Anlaut, als auch die für einen Auslaut geltenden Regeln an.

Wenn 3, 1, 3 gesagt wird, dass ein Suffix den Acut auf der ersten Silbe hat, so gilt dieses auch für das अण् genannte Suffix अ. Nach 7, 3, 102 wird das auslautende अ eines Nominalstammes vor der Casusendung भ्याम् durch die Länge ersetzt. Diese Regel ist nach unserm Sūtra auch bei dem Pronominalstamm अ anzuwenden: man bildet आभ्याम् wie वृक्षाभ्याम्.

तरप्रमपौ घः ॥ २२ ॥

Die unbetonten Suffixe तर und तम heissen gha.

बहुगणवतुडति संख्या ॥ २३ ॥

बहु, गण und die Wörter auf वत् (wie तावत् u. s. w.) und अति (wie कति u. s. w.) heissen (wie die eigentlichen Zahlwörter) Saṃkhjā (Zahlwörter).

Diese Wörter sind, wenn von Zahlwörtern die Rede ist, mit einbegriffen.

षान्ता षट् ॥ २४ ॥

Ein auf प् und न् auslautendes Zahlwort heisst shash.

Diese zeigen viele gemeinsame Erscheinungen, so z. B. dass sie im Nomin. und Acc. kein Casuszeichen annehmen.

इति च ॥ २५ ॥

Desgleichen die auf अति (wie कति u. s. w.) auslautenden.

क्तवतू निष्ठा ॥ २६ ॥

Die Participialsuffixe -तू und -तवतू (तयन्त्, f. द्वं) heissen Nishṭhā.

सर्वादीनि सर्वनामानि ॥ २७ ॥

सर्वं u. s. w. heissen Sarvanāman (Pronomina).

विभाषा दिक्समासे बहुव्रीहौ ॥ २८ ॥

Wenn diese in einem Bahuvrīhi zur Bezeichnung einer Weltgegend componirt werden, können sie Pronomina sein (d. i. wie diese declinirt werden).

उत्तरपूर्वस्य oder उत्तरपूर्वाय, दक्षिणपूर्वस्य oder दक्षिणपूर्वाय. Vgl. 2, 2, 26.

न बहुव्रीहौ ॥ २९ ॥

In allen andern Fällen sind sie in einem Bahuvrīhi keine Pronomina.

प्रियविश्वाय, प्रियोभयाय, द्वन्याय, त्र्यन्याय.

तृतीयासमासे ॥ ३० ॥

Auch nicht am Ende eines Compositums, wenn das vorangehende Wort als Instrumental zu fassen ist.

मासपूर्वाय, संवत्सरपूर्वाय.

द्वन्द्वे च ॥ ३१ ॥

Auch nicht am Ende eines Dvaṁdva.

पूर्वापराणाम्, कतरकतमानाम्.

विभाषा जसि ॥ ३२ ॥

Im Nominativ Pl. eines Dvaṁdva können sie Pronomina sein.

कतरकतमे oder कतरकतमाः.

प्रथमचरमतयाल्पार्धकतिपयनेमाश्च ॥ ३३ ॥

Auch प्रथम, चरम, die auf तय auslautenden Wörter (wie द्वितय u. s. w.), अन्य, अर्ध, कतिपय und नेम können im Nominativ Pl. Pronomina heissen.

प्रथमे oder प्रथमाः, चरमे oder चरमाः, द्वितये oder द्वितयाः u. s. w.

पूर्वपरावरदक्षिणोत्तरापराधराणि व्यवस्थायामसंज्ञायाम् ॥ ३४ ॥

पूर्व, पर, अवर, दक्षिण, उत्तर, अपर und अधर können in ihren örtlichen oder zeitlichen Bedeutungen im Nominativ Pl. Pronomina sein, wenn kein Name damit gemeint wird.

पूर्वे oder पूर्वाः, परे oder पराः, दक्षिणे oder दक्षिणाः, उत्तरे oder उत्तराः u. s. w., aber दक्षिणा („geschickt“) इमे गायकाः und उत्तराः कुरवः.

स्वमज्ञातिधनाख्यायाम् ॥ ३५ ॥

Desgleichen स्व, wenn es nicht Verwandte oder Reichthum (Besitz) bezeichnet.

स्वे oder स्याः पुत्राः, aber धूमायन्त इवाश्लिष्टाः प्र ज्यलन्तीय संहताः । उन्मुकानीय मे जमी स्या ज्ञातयो भरतयेभ ॥ und प्रभूताः स्या (= धनानि) न दीयन्ते.

अन्तरं बहिर्योगोपसंभ्यानयोः ॥ ३६ ॥

Desgleichen अन्तर in Beziehung zu „draussen“ und in Verbindung mit „Untergewand“.

अन्तरे oder अन्तरा गृहाः, ebenso शकटाः. Nach der Kāçikā soll अन्तर in Verbindung mit गृह „ausserhalb der Stadt gelegen“ bedeuten.

स्वरादिनिपातमव्ययम् ॥ ३७ ॥

स्वर् u. s. w. und die Partikeln (s. 1, 4, 57 fgg.) heissen Avjaja (Indeclinabilia).

तद्धितश्चासर्वविभक्तिः ॥ ३८ ॥

Desgleichen ein auf ein taddhita-Suffix ausgehendes Wort, wenn es nicht mit allen Casusendungen versehen werden kann.

Hierher gehören ततस्, यतस्, तत्र, यत्र, तदा, यदा, सर्वदा, सदा u. s. w. Die Suffixe तस् u. s. w. sind sowohl taddhita als auch Casusendungen; s. 3, 3, 7 fgg.

कृन्मेजन्तः ॥ ३९ ॥

Desgleichen ein mit einem krt-Suffix gebildetes Wort, wenn es auf म oder einen Diphthongen auslautet.

Gemeint sind Formen wie स्मारम्, भोक्तुम्, जीयसे, पिबथ्ये u. s. w.

क्तातोसुनक्सुनः ४० ॥

Desgleichen der Absolutiv auf -त्वा und die Infinitive auf -तोस् und -अस्.

Nach 1, 1, 58 gehört auch य als Substitut von त्वा hierher.

अव्ययीभावश्च ॥ ४१ ॥

Und auch ein Avjajibhāva.

शि सर्वनामस्थानम् ॥ ४२ ॥

Die Endung इ im Nomin. und Acc. Pl. neutr. heisst Sarvanāmasthāna.

सुडनपुंसकम् ॥ ४३ ॥

Desgleichen die Endungen des Nom. Sg., Du. und Pl., und des Acc. Sg. und Du., aber nicht bei einem Neutrum.

न वेति विभाषा ॥ ४४ ॥

„Oder auch nicht“ heisst Vibhāṣā.

Alternative, nach Belieben, facultativ, nicht notwendig.

इग्यणः संप्रसारणम् ॥ ४५ ॥

Wenn इ, उ, ऋ und ॠ respective an die Stelle von य, वृ, र् und ल् treten oder getreten sind, so heisst dieses Saṃprasāraṇa. Vgl. 6, 1, 108.

आद्यन्तौ टकितौ ॥ ४६ ॥

Was ट zum stummen Laute (इत्) hat, wird an den Anfang, was क zum stummen Laute hat, an das Ende gefügt.

इट् heisst z. B. ein vorn anzufügendes इ, पुक् ein hinten anzufügendes पु.

मिदचो ऽन्यात्परः ॥ ४७ ॥

Was म zum stummen Laute hat, folgt auf den letzten Vocal.

7, 1, 58 wird gelehrt, dass bestimmte Wurzeln das Augment नुम् d. i. न् erhalten.

Dieses muss nach unserm Sūtra vor dem Endconsonanten eingeschoben werden.

एच इग्रस्वादेशे ॥ ४८ ॥

An die Stelle der Diphthonge treten, wenn eine Kürze substituirt werden soll, die entsprechenden einfachen Vocale (इ und उ).

षष्ठी स्थानेयोगा ॥ ४९ ॥

Der Genetiv in einem Sātra bezeichnet dasjenige, an dessen Stelle Etwas treten soll.

स्थाने ऽन्तरतमः ॥ ५० ॥

An die Stelle eines Andern tritt stets das nächst Verwandte.

उरण् रपरः ॥ ५१ ॥

Wenn gelehrt wird, dass अ, इ oder उ nebst deren Längen an die Stelle von ऋ oder ॠ treten, so ist jenen Vocalen र hinten anzusetzen.

So z. B. ६, 1, 111. 7, 2, 114.

अलो ऽन्यस्य ॥ ५२ ॥

Wenn eine Substitution gelehrt wird, so heisst dieses, dass das Substitut an die Stelle des letzten Lautes (nicht des Ganzen) zu treten habe.

इद्रोण्याः 1, 2, 50 bedeutet, dass इ an die Stelle von ई in गोप्ती tritt.

डिच्च ॥ ५३ ॥

Auch ein (aus mehr als einem Laute bestehendes) Substitut, das इ zum stummen Laute hat, tritt an die Stelle des letzten Lautes.

Ausnahme zu 1, 1, 55.

आदेः परस्य ॥ ५४ ॥

Wenn eine Substitution an Etwas vorgenommen werden soll, das auf ein Andres (welches in diesem Fall im Ablativ steht) folgt, so heisst dieses, dass das Substitut an die Stelle des ersten Lautes des so folgenden Lautcomplexes tritt.

7, 2, 83 heisst es ईंटासः, wozu aus dem vorangehenden Sātra आनस्य zu ergänzen ist: für आन nach Wurzel आस् wird ई substituirt. Nach unserm Sātra bedeutet dieses aber: ई wird für den Anlaut von आन substituirt.

अनेकाल्शित् सर्वस्य ॥ ५५ ॥

Ein aus mehr als einem Laute bestehendes Substitut und eines, das अ zum stummen Laute hat, tritt an die Stelle des Ganzen.

अस्तेभूः 2, 4, 52 bedeutet: भू tritt an die Stelle von Wurzel अस्; जःशसोः शिः 7, 1, 20: इ tritt an die Stelle der Casusendungen अस् Nomin. und Acc. Pl., nicht aber: an die Stelle von स्.

स्थानिवदादेशो ऽनल्विधौ ॥ ५६ ॥

Das Substitut ist denselben Regeln unterworfen, welche für das Primitive gelten, jedoch nicht in Betreff seiner lautlichen Bestandtheile.

So ist z. B. ल्यप् (य) als Substitut von त्वा (त्वा) nach 1, 1, 40 ein Avjaja und auch कित्, aber das य verhält sich zu einem vorangehenden Laute wie य, nicht wie त्.

अचः परस्मिन्पूर्वविधौ ॥ ५७ ॥

Das durch das Folgende bedingte Substitut für einen Vocal verhält sich indessen in Bezug auf eine euphonische Regel, die einen ihm vorangehenden Laut betrifft, wie der primitive Vocal.

An पटु wird vor dem Femininsuffix ई für उ-य् substituirt. Tritt an पट्टी die Casusendung आ, so wird य् für ई substituirt, und dieses Substitut verhält sich in Bezug auf den vorangehenden Laut wie das primitive ई, indem der Halbvocal य् bleibt, obgleich auf ihn kein Vocal mehr folgt. Der Instrum. lautet पट्ट्या, nicht पटुया.

न पदान्तद्विर्वचनवरेयलोपस्वरसवर्णानुस्वारदीर्घजश्चर्विधिषु ॥ ५८ ॥

Die vorangehende Regel wird aufgehoben, wenn es sich handelt 1) um den Auslaut eines Wortes, 2) um eine Lautverdoppelung, 3) um den Ausfall des Intensiv-Charakters य् vor dem Suffix वर, 4) um den Accent, 5) um einen homogenen Laut, 6) um einen Anusvāra, 7) um eine Länge, 8) um einen tönenden nicht-aspirirten Consonanten und 9) um einen tonlosen nicht-aspirirten Consonanten.

Zu 1) Der Anlaut von अस् ist in सन्ति abgefallen; wenn diesem कानि vorangeht, so ist dieses abgefallene अ wirkungslos in Bezug auf das vorangehende इ, da dieses vor सन्ति nicht in य् übergeht. Zu 2) सुधी und उपास्य giebt मुधुपास्य; hier ist das ursprüngliche ई in Bezug auf die Verdoppelung von ध् als nicht mehr vorhanden zu betrachten, da nach 8, 4, 47 wohl vor य्, aber nicht vor einem Vocal, ध् zu छ् werden kann. Man darf also मुछुपास्य schreiben. Zu 3) Nach 3, 2, 176 bildet man vom Intensivum von या ein Adjectiv auf वर; nach 6, 4, 48 muss das य् des Intensiv-Charakters vor य् abfallen. Wenn dieser Abfall in Bezug auf die Behandlung des nachbleibenden य् als nicht geschehen betrachtet würde, dann dürfte dieses nicht nach 6, 1, 66 ausfallen, und wir erhielten nicht यायावर. Zu 4) Der mit dem Suffix सन् von कृ gebildete Desiderativstamm चिकीर्ष् verliert nach 6, 4, 48 vor dem Suffix अक (यवुल्) das schliessende अ. Wenn dieser Abfall nicht als definitiv erfolgt angesehen würde, könnte der Acut in चिकीर्षक, der in Folge des stummen ल् im Suffix यवुल् auf der diesem Suffix unmittelbar vorangehenden Silbe ruhen muss, nicht auf das ई bezogen werden. Zu 5) und 6) Von der Wurzel शिप् wird der Präsensstamm शिनप् gebildet. Vor gewissen Personalendungen fällt nach 6, 4, 111 das अ des Suffixes न aus; wenn nun dieser Ausfall in Bezug auf das vorangehende न् als nicht erfolgt betrachtet würde, könnte nicht शिवन्ति nach 8, 3, 24 und nicht शिविठ् nach 8, 4, 58 gebildet werden. Zu 7) In प्रतिदिद्यन् fällt nach 6, 4, 134 vor vocalisch

anlautenden Casusendungen das **अ** aus. Wenn dieser Ausfall in Bezug auf die Verlängerung des **इ** in der vorangehenden Silbe als nicht erfolgt betrachtet würde, könnte dieses nicht nach 8, 2, 77 verlängert werden, es bliebe **प्रतिदीवः** unerklärt. Zu 8) In der Wurzel **घम्** fällt vor dem Suffix **ति** nach 6, 4, 100 der Vocal aus und in Folge dessen auch der Auslaut nach 8, 2, 26. Das **त्** des Suffixes geht wegen **घ** nach 8, 2, 40 in **ध** über. Wenn nun der Wurzelvocal als nicht ausgefallen betrachtet würde in Bezug auf das vorangehende **घ**, dann könnte dieses nicht nach 8, 4, 53 in **ग्** übergehen, und die Form **मिध** bliebe unerklärt. Zu 9) Dieselbe Wurzel **घम्** verliert vor den Personalendungen **अतुम्** und **उम्** des Perfects nach 6, 4, 98 ihren Vocal. Mit diesem Ausfall hört auch der Einfluss des ausgefallenen Vocals auf das vorangehende **घ** auf, dieses geht in Folge dessen nach 8, 4, 55 in **क्** über, worauf nach 8, 3, 60 **म्** zu **प्** wird. Auf diese Weise erhalten wir die Formen **जघतुः** und **जघुः**.

द्विर्वचने ऽचि ॥ ५९ ॥

Vor einem vocalisch anlautenden Suffix verhält sich das Substitut für einen Vocal in Bezug auf die Bildung der Reduplication wie der primitive Vocal.

Der Wurzelvocal von **पा** fällt vor den Personalendungen **अतुम्** und **उम्** nach 6, 4, 64 ab. Die Reduplication wird nach 6, 1, 1 und 7, 4, 59 gebildet, als wenn das **आ** nicht abgefallen wäre.

अदर्शनं लोपः ॥ ६० ॥

Das nicht zur Erscheinung Kommen heisst Lopa (Schwund).

प्रत्ययस्य लुक्शुलुपः ॥ ६१ ॥

Das nicht zur Erscheinung Kommen eines Suffixes wird durch **लुक्**, **शु** und **लुप्** bezeichnet.

प्रत्ययलोपे प्रत्ययलक्षणम् ॥ ६२ ॥

Wenn ein Suffix auch schwindet, so tritt doch Alles ein, was durch dasselbe bedingt ist.

Nach 1, 4, 14 heisst das, was mit einer Casus- oder Personalendung versehen ist, **पद** „fertiges Wort“. Obgleich nun im Nomin. **अग्निचित्** die Casusendung und im Verbum finitum **अहन्** die Personalendung abgefallen ist, so heissen diese dennoch **पद**.

न लुमताङ्गस्य ॥ ६३ ॥

Wenn ein Suffix aber durch **लुक्**, **शु** oder **लुप्** schwindet, so tritt das durch das Suffix in Bezug auf den Stamm Bedingte nicht ein.

Nach 4, 1, 105 wird das Patronymicum von **गर्ग** mit dem Suffix **यङ्** gebildet, das aber im Plural nach 2, 4, 64 verschwindet. Das **ङ्** in **यङ्** erfordert die Substitution von **य्रद्धि** für den ersten Vocal des Stammes und auch Betonung desselben (**गौर्ग्य**).

Da das Suffix durch die Bezeichnung **लुक्** verschwindet, geht die Wirkung des

stammen **ञ** im Plural verloren (**गणैः**). Nach den Wurzeln der dritten Klasse verschwindet der Präsens-Charakter **अ** (**अप्**) nach 2, 4, 75 durch **द्रु**. **अप्** erfordert nach 7, 3, 84 Substitution von **गुण** für den Wurzelvocal, diese unterbleibt aber nach unserm Sūtra in **जुहुतः** (in **जुहोति** ist **गुण** durch die Personalendung hervorgerufen). Zu **नुप्** s. 1, 2, 51.

अचो ऽन्यादि टि ॥ ६४ ॥

Der letzte Vocal mit dem etwa darauf folgenden Consonanten heisst **ṭi**.

अलो ऽन्यात्पूर्व उपधा ॥ ६५ ॥

Der dem letzten Laute vorangehende Laut heisst **Upadhā**.

तस्मिन्निति निर्दिष्टे पूर्वस्य ॥ ६६ ॥

Wenn Etwas im Locativ angegeben wird, so heisst dieses, dass an dem diesem unmittelbar Vorangehenden Etwas vorzunehmen ist.

इको यशचि 6, 1, 77 bedeutet: an die Stelle von **इक्** tritt **यश्** vor einem Vocal.

तस्मादित्युत्तरस्य ॥ ६७ ॥

Wenn Etwas im Ablativ angegeben wird, so heisst dieses, dass an dem auf diesen unmittelbar Folgenden Etwas vorzunehmen ist.

तिङ्शितङः 8, 1, 28 bedeutet: ein **तिङ्** (ein Verbum finitum) nach einem **अतिङ्** (nicht Verbum finitum); zu ergänzen: ist unbetont.

स्वं रूपं शब्दस्याशब्दसंज्ञा ॥ ६८ ॥

Unter einem in den Sūtra vorkommenden Worte ist nur eben dieses Wort in dieser seiner lautlichen Erscheinung (nicht etwa die Synonyme oder Unterbegriffe) gemeint; ist aber das Wort ein grammatisch-technisches, so ist nicht dieses Wort selbst gemeint, sondern das, was es bezeichnet.

Diese Regel beobachtet Pāṇini nicht immer.

अणुदित् सवर्णस्य चाप्रत्ययः ॥ ६९ ॥

Die Vocale, die Halbvocale und ein Consonant mit stummem **उ** (wie **कु, चु, दु, तु, पु**) bezeichnen, wenn sie nicht Suffixe sind, zugleich ihre homogenen Laute.

तपरस्तत्कालस्य ॥ ७० ॥

Ein Vocal mit folgendem **त्** bezeichnet nur den Vocal seiner Quantität.

अत् nur das kurze **अ**, **इत्** nur das kurze **इ** u. s. w.

आदिरन्येन सहेता ॥ ७१ ॥

Der erste Laut und das erste Suffix einer Reihe bezeichnen, wenn sie mit dem zuletzt stehenden stummen Laute versehen werden, auch alles Dazwischenliegende.

Beispiele für die Bildung solcher Sigla für die Laute des Alphabetes sind oben unter den Gīvasūtra gegeben worden. 4, 1, 2 werden die Casusendungen aufgeführt,

die erste ist सु (सु des Nominativs), die letzte सुप् (सु des Locativs); nach unserm Sūtra wird सुप् die Bezeichnung einer Casusendung überhaupt. Nach 3, 4, 78 ist die erste Personalendung तिप् (ति), die letzte महिङ् (महि); तिङ् bezeichnet nach unserm Sūtra eine Personalendung überhaupt.

येन विधिस्तदन्तस्य ॥ ७२ ॥

Was als nähere Bestimmung eine Regel veranlasst, bezeichnet zugleich das damit Auslautende.

3, 1, 97 heisst es अचो यत् „an einen Vocal wird zur Bildung des Partic. fut. pass. das Suffix यं gefügt.“ Da hier von Wurzeln die Rede ist, so ist Vocal so v. a. eine vocalisch anlautende Wurzel.

वृद्धिर्यस्याचामादिस्तद्धृद्धम् ॥ ७३ ॥

Wenn der Vocal der ersten Silbe ein आ, ऐ oder ओ ist, dann heisst der ganze Complex vrddha.

त्यदादीनि च ॥ ७४ ॥

Desgleichen die Pronomina त्यद् u. s. w.

Von diesen werden dieselben Ableitungen gebildet wie von den eigentlichen vrddha

Wie nach 4, 2, 114 von गार्ग्य गार्गीय gebildet wird, so auch त्यदीय von त्यद् u. s. w.

एङ् प्राचां देशे ॥ ७५ ॥

Wenn die erste Silbe in einem Ortsnamen der östlichen Völker ein ए oder ओ enthält, so heisst dieser Name gleichfalls vrddha (d. i. wird so behandelt).

॥ इति प्रथमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥

गाङ्कुटादिभ्यो ऽञ्जिण्डित् ॥ १ ॥

Alle Suffixe, die nicht ein ञ् oder ण् zum stummen Laute haben, werden, wenn sie an die Wurzeln गा „gehen“ und an कुट् und die darauffolgenden Wurzeln angefügt werden, so angesehen, als wenn sie ein ङ् zum stummen Laute hätten.

Die Suffixe mit einem stummen ङ् bewirken keine Steigerung der Wurzel, wohl aber eine Schwächung derselben. Unter गाङ् ist nach der Kāçikā die für ङ् substituirte Wurzel गा gemeint; s. 2, 4, 49 fgg. Von dieser Wurzel bildet man nach 6, 4, 66 अङ्गमोष्ट u. s. w., obgleich das Suffix hier nicht von Hause aus ङित् ist. Ebenso कुटित्, कुटितुम् u. s. w.

विज इट् ॥ २ ॥

Desgleichen ein mit dem Augment इ versehenes Suffix nach der Wurzel विज्. उट्टिजित्, उट्टिजितुम्, aber उट्टेजन, उट्टेजनीय.

विभाषोर्णोः ॥ ३ ॥

Nach ऊर्णु facultativ.

ऊर्णुविता ohne Guṇa oder ऊर्णविता mit Guṇa.

सार्वधातुकमपित् ॥ ४ ॥

Ein sârvadhâtuka genanntes Suffix (s. 3, 4, 113), das nicht प् zum stummen Laute hat, wird so angesehen, als wenn es ein इ् zum stummen Laute hätte.

कुरुतः, कुर्यान्ति, चिनुतः, चिन्वन्ति, aber करोति, weil das Suffix तिप् heisst.

असंयोगाल्लिट् कित् ॥ ५ ॥

Eine Personalendung des Perfects, die nicht प् zum stummen Laute hat, gilt für ein Suffix mit stummem क्, vorausgesetzt, dass die Wurzel nicht auf Doppelconsonanz auslautet.

Ein Suffix mit stummem क् bedingt gleichfalls die schwächste Form der Wurzel, hat aber noch andere Eigenthümlichkeiten. Beispiele zu unserm Sûtra: विभिदतुः, चिच्छिदतुः, ईजुः von यज्, aber ससंसे, दध्वंसे trotz 6, 4, 24.

इन्धिभवतिभ्यां च ॥ ६ ॥

Desgleichen nach इन्ध् (trotz der Doppelconsonanz) und भू (hier auch vor einem Suffix, welches प् zum stummen Laute hat).

इंध्रे mit Ausfall des न् und बभूय, बभूविष्य ohne Guṇa.

मृडमृदगुधकुषक्रिशवदवसः क्त्वा ॥ ७ ॥

Nach मृड्, मृद्, गुध्, कुष्, क्रिग्, वद् und वस् gilt das Suffix des Absolutivs —=त्वा für ein Suffix mit stummem क्.

Das Suffix क्त्वा hat schon von Hause aus ein stummes क्, dieses wird ihm aber 1, 2, 18 förmlich und 1, 2, 26 facultativ wieder abgesprochen. Unser Sûtra enthält demnach eine Ausnahme zu jenen zwei späteren. Die Absolutive der genannten Wurzeln lauten: मृदित्वा, मृदित्वा, गुधित्वा, कुषित्वा, क्रिशित्वा, उदित्वा und उषित्वा.

रुदविदमुषयहिस्वपिप्रच्छः संश्च ॥ ८ ॥

Nach रुद्, विद्, मुष्, यद्, स्वप् und प्रच् hat auch das Desiderativ-Suffix लृ-स (मन्) stummes क्.

रुदित्वा und रुदितवति, विदित्वा und विदितवति, मुषित्वा und मुषितवति, यहीत्वा und जिघ्रवति, मुष्या und मुष्यति, पृष्या und पृष्यति. Nach 1, 2, 26 könnten क्त्वा und मन् nach रुद्, विद् und मुष् कित् sein, nach unserm Sûtra müssen sie es sein; nach 1, 2, 18 dürfte क्त्वा nach यद् nicht कित् sein; nach स्वप् und प्रच् wäre क्त्वा auch ohne unser Sûtra कित्, nicht aber मन्.

इको ऋल् ॥ ९ ॥

Nach einer auf इ, उ oder ऋ nebst deren Längen auslautenden Wurzel hat das Desiderativ-Suffix ein stummes क्, wenn es consonantisch (d. i. ohne das Augment इ) angefügt wird.

Für den Wurzelvocal wird demnach nicht nach 7, 3, 84 Guṇa substituirt, wohl aber erfährt der Vocal nach 6, 4, 16. 7, 1, 100. 8, 2, 77 Veränderungen anderer Art. Wenn सन् nicht कित् wäre, würde nach 1, 4, 2 die 7, 3, 84 gegebene Regel die Regeln 6, 4, 16 und 7, 1, 100 aufheben. ऋल् umfasst alle Consonanten mit Ausnahme der Nasale und Halbvocale, und es ist kein Grund zu sehen, warum Pāṇini nicht statt dessen षल् gebraucht hat. Beispiele zu unserm Sūtra: चिचार्पति, तुष्टुषति, चिकीर्षति; aber शिशयिषते mit Guṇa.

हलन्ताच्च ॥ १० ॥

Desgleichen nach einer consonantisch auslautenden Wurzel, wenn die im vorangehenden Sūtra genannten Vocale vorhergehen.

अभित्सति, वृभुत्सते.

लिङ्सिचावात्मनेपदेषु ॥ ११ ॥

Nach einer solchen Wurzel haben ein mit स् oder ष् (auch wenn diese ausfallen) anlautender Precativ und Aorist vor den Personalendungen des Mediums ein stummes क्.

भित्सीष्ट, भुत्सीष्ट, अभित् und अयुद्ध ohne Guṇa, aber वर्तिषीष्ट und अवर्तिष्ट mit Guṇa wegen des Augments.

उञ्च ॥ १२ ॥

Desgleichen nach einer auf ञ् auslautenden Wurzel.

कवीष्ट und अकृत, aber वरिषीष्ट und अवरिष्ट.

वा गमः ॥ १३ ॥

Nach गम् nicht nothwendig.

सं गहीष्ट oder सं गंहीष्ट, समगत oder समगंसत.

हनः सिच् ॥ १४ ॥

Nach हन् hat das स् des Aorists vor medialen Personalendungen ein stummes क्.

आहत, आहसाताम्, आहसत.

यमो गन्धने ॥ १५ ॥

Desgleichen nach यम् in der Bedeutung „stecheln, auf Jemandes Fehler anspielen.“

उदायत, उदायसाताम्, उदायसत.

विभाषोपयमने ॥ १६ ॥

Nicht nothwendig in der Bedeutung „heiraten“.

उपायत oder उपायंस्त कन्याम्.

स्थाघोरिच्च ॥ १७ ॥

Nach स्था und den verschiedenen Wurzeln दा und धा (घु) hat das स् des Aorists vor medialen Personalendungen gleichfalls ein stummes क्, wobei इ für den Wurzelvocal substituirt wird.

उपास्थित, उपास्थिताताम्, उपास्थियत; अदित, अधित.

न क्त्वा सेट् ॥ १८ ॥

Das Absolutiv-Suffix $-\text{त्वा}$ hat kein stummes क्, wenn es das Augment इ (इट्) erhält.

देवित्वा von दिव्, यतित्वा, aber कृत्वा, हुत्वा.

निष्ठा शीङ्स्विदिमिदिस्विदिधृषः ॥ १९ ॥

Nach शी, स्विट्, मिट्, द्विट् und धृष् haben die Participialsuffixe $-\text{त}$ und $-\text{तवत्}$, wenn sie das Augment इ erhalten, kein stummes क् (obgleich sie क्त und क्तवत् heißen).

शयित und शयितवत्, प्रस्येदित und प्रस्येदितवत्, प्रमेदित und प्रमेदितवत्, प्रव्येदित und प्रव्येदितवत्, प्रधयित und प्रधयितवत्, aber स्थिच und स्थिचवत्.

मृषस्तिक्षायाम् ॥ २० ॥

Auch nach मृष् in der Bedeutung „ertragen“.

मर्षित und मर्षितवत्, aber अपमर्षितं वाक्यमाह.

उदुपधाद्वाादिकर्मणोरन्यतरस्याम् ॥ २१ ॥

Nach einer consonantisch auslautenden Wurzel mit vorangegehendem उ nach Belieben, wenn das Suffix impersonale Bedeutung oder eine eben begonnene Handlung bezeichnet.

द्युतितम् oder द्युतितमनेन, प्रद्युतित oder प्रद्युतित.

पूङ्: क्त्वा च ॥ २२ ॥

Nach पू haben die Participialsuffixe $-\text{त}$ und $-\text{तवत्}$ und das Absolutivsuffix $-\text{त्वा}$ kein stummes क्, wenn sie das Augment इ erhalten.

पवित, पवितवत्, पवित्वा.

नोपधात् थफान्ताडा ॥ २३ ॥

Nach einer auf थ oder फ auslautenden Wurzel mit vorangegehendem Nasal kann das Suffix $-\text{त्वा}$, wenn es das Augment इ erhält, ein stummes क् haben.

पणित्वा oder पणित्वा, गुफित्वा oder गुफित्वा.

वञ्चिलुञ्च्युतश्च ॥ २४ ॥

Auch nach वञ्च्, लुञ्च् und ञ्च्त्.

वञ्चित्या oder वञ्चित्त्या, लुञ्चित्या oder लुञ्चित्त्या, ञ्चित्या oder ञ्चित्त्या.

तृषिमृषिकृशेः काश्यपस्य ॥ २५ ॥

Nach तृप्, मृप् und कृष् nach der Ansicht Kātyāya's.

तृषित्या oder तृषित्त्या, मृषित्या oder मृषित्त्या, कृषित्या oder कृषित्त्या.

रलो व्युपधाद्वलादेः संश्च ॥ २६ ॥

Nach einer consonantisch anlautenden und auf einen Consonanten, mit Ausnahme von ह्, य् und व्, auslautenden Wurzel auch das Desiderativsuffix ल-स (सन्) , wenn उ oder इ dem Auslaut vorangeht.

द्युतित्या oder द्योतित्या, दिद्युतिषति oder दिद्योतिषति, aber nur द्वेष्टित्या und द्विद्वेषति von दिष् und nur भुङ्गित्या und बुभुङ्गते, weil hier das Suffix ohne das Augment इ erscheint.

उकालो ऽङ्गस्वदीर्घमुतः ॥ २७ ॥

Je nachdem ein Vocal zu seiner Aussprache das Zeitmaass उ, ऊ oder ऊउ erfordert, heisst er kurz, lang oder pluta.

Man hätte उकालो erwartet.

अचश्च ॥ २८ ॥

Und zwar tritt er an die Stelle eines Vocals.

Wenn die Substitution eines kurzen, langen oder pluta-Vocals gelehrt wird, ist stets अचः d. i. „an die Stelle des Vocals“ zu ergänzen, wie z. B. 1, 2, 47. 7, 4, 25.

उच्चैरुदात्तः ॥ २९ ॥

Ein mit gehobener Stimme gesprochener Vocal heisst udātta.

नीचैरनुदात्तः ॥ ३० ॥

Ein mit gesenkter Stimme — anudātta.

समाहारः स्वरितः ॥ ३१ ॥

Die Vereinigung beider heisst svarita.

तस्यादित उदात्तमर्धह्रस्वम् ॥ ३२ ॥

Eine halbe Mora am Anfange des svarita ist udātta.

एकश्रुति दूरात्संबुद्धौ ॥ ३३ ॥

Beim Rufen aus der Ferne wird Alles gleichtönig gesprochen.

यज्ञकर्मण्यजपन्यूहसाममु ॥ ३४ ॥

Desgleichen bei einer Opferhandlung, aber nicht bei einem Gapa, Njûñkha und Sâmān.

उच्चैस्तरां वा वषट्कारः ॥ ३५ ॥

Der Ausruf वषट् kann mit stärker gehobener Stimme gesprochen werden.

विभाषा छन्दसि ॥ ३६ ॥

Im Veda ist gleichtönige Recitation freigestellt.

न सुब्रह्मण्यायां स्वरितस्य तूदात्तः ॥ ३७ ॥

Nicht bei der Subrahmanjā, wo aber der udātta an die Stelle des svarita tritt.

सुब्रह्मण्यायाम् । इन्द्रे औ गच्छ । हरिष्य औ गच्छ । मैधतिथेमेप । द्यौषणाग्रस्य मेने ।
गौरावस्कन्दिन् । अहेत्यायि जार । कौशिक ब्राह्मण । गौतमे द्रुथाण । अवेः सुत्यामो गच्छ मधयन् ।
Vgl. Cat. Br. 3, 3, 4, 17 fgg.

देवब्रह्मणोरनुदात्तः ॥ ३८ ॥

Bei देव und ब्रह्मन् tritt in der Subrahmanjā der anudātta an die Stelle des svarita.

देवा ब्रह्मण औ गच्छत । Vgl. Cat. Br. 3, 3, 4, 20.

स्वरितात्संहितायामनुदात्तानाम् ॥ ३९ ॥

In der Samhitā tritt nach einem svarita Gleichtönigkeit der anudātta-Vocale ein.

उदात्तस्वरितपरस्य सन्नतरः ॥ ४० ॥

Ein vor einem udātta oder svarita stehender anudātta wird mit mehr gesenkter Stimme ausgesprochen.

अपृक्त एकाल् प्रत्ययः ॥ ४१ ॥

Ein aus einem einzigen Laute bestehendes Suffix heisst aprkta.

तत्पुरुषः समानाधिकरणः कर्मधारयः ॥ ४२ ॥

Ein Tatpuruṣa, dessen Glieder in einem Congruenzverhältniss stehen, heisst Karmadhāraja.

प्रथमानिर्दिष्टं समास उपसर्जनम् ॥ ४३ ॥

Was im Abschnitt der Composita durch den Nominativ bezeichnet wird, heisst Upasargana.

Dieses geht im Compositum in der Regel voran. Vgl. 2, 1, 24. 30. 36. 37. 40.

एकविभक्ति चापूर्वनिपाते ॥ ४४ ॥

So heisst auch derjenige Theil eines Compositums, der stets als in demselben Casus stehend gedacht wird, aber mit der Beschränkung, dass in einem solchen Fall das Upasargana nicht vorangeht.

Nach 2, 2, 4 werden प्राप्त und आपन्न mit einem im Accusativ gedachten Substantiv componirt, und nach unserm Sūtra heisst dieses Substantiv Upasargana, wird aber nicht nach 2, 2, 30 im Compositum vorangestellt. Man bildet demnach प्राप्तजीविकः
= प्राप्तो जीविकाम्.

अर्थवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् ॥ ४५ ॥

Was bedeutsam, aber keine Wurzel und kein Suffix ist, und auch nicht auf ein Suffix auslautet, heisst Prātipadika (Nominalstamm).

अप्रत्ययः ist hier auch wie कृत् und तद्धित im folgenden Sūtra aufzufassen.

कृत्तद्धितसमासाश्च ॥ ४६ ॥

Wohl aber was auf ein krt- oder taddhita-Suffix auslautet, sowie auch ein Compositum (vgl. 2, 4, 71).

ह्रस्वो नपुंसके प्रातिपदिकस्य ॥ ४७ ॥

Für den Endvocal eines Nominalstammes wird im Neutrum eine Kürze substituirt.

गोस्त्रियोरुपसर्जनस्य ॥ ४८ ॥

Für ओ in गो und für ein Femininsuffix wird eine Kürze substituirt, wenn der Nominalstamm Upasargana (s. 1, 2, 43, 44) ist.

चित्रगु, अतिखट्ट, निष्क्रीणाम्नि.

लुक् तद्धितलुकि ॥ ४९ ॥

Beim Schwund eines taddhita-Suffixes findet auch ein Schwund des Femininsuffixes statt.

Nach 4, 3, 163 wird die Frucht einer Pflanze durch den Schwund eines Suffixes, d. i. durch kein besonderes Suffix bezeichnet. Nach unserm Sūtra büssen in einem solchen Falle Feminina auch ihr Femininsuffix ein; man bildet demnach आमलक von आमलकी und बदर von बदरी.

इङ्गण्याः ॥ ५० ॥

Für इ in गोग्नी wird in einem solchen Falle इ substituirt.

Ein Dvigu erhält nach 4, 1, 88 in der Regel kein taddhita-Suffix. Nach diesem und nach unserm Sūtra wird z. B. पञ्चभिर्गोर्गोभिः कीतः durch पञ्चगोभिः (nicht durch गोभिः nach dem vorangehenden Sūtra) ausgedrückt.

लुपि युक्तवद्भववचने ॥ ५१ ॥

Wenn der Schwund eines Suffixes durch लुप् bezeichnet wird, richten sich Geschlecht und Zahl (des scheinbar abgeleiteten Wortes) nach dem Worte, zu dem es in Beziehung steht.

Nach 4, 2, 81 wird der Schwund eines Suffixes bei der Bezeichnung des von einem Volke bewohnten Landes durch लुप् gekennzeichnet. Nach unserm Sūtra heisst demnach das Land der पञ्चाला: gleichfalls पञ्चाला: ohne Aenderung des Geschlechts und der Zahl.]

विशेषणानां चाजाते: ॥ ५२ ॥

So verhält es sich auch mit dem Geschlecht und der Zahl des Beiwortes, wenn dieses kein Gattungsbegriff ist.

पञ्चाला रमणीया: sagt man auch vom Lande, aber पञ्चाला जनपद:.

तदशित्वं संज्ञाप्रमाणत्वात् ॥ ५३ ॥

Dieses (nämlich Geschlecht und Zahl) braucht nicht gelehrt zu werden, da schon der Name dafür maassgebend ist.

Wenn dieses und die vier folgenden Sūtra von Pāpini selbst herrühren sollten, was aber nicht wahrscheinlich ist, würden sie eine Kritik seiner Theorie enthalten. Von Kātjājana können sie nicht herrühren, da dieser, wie ich durch Kielhorn erfahre, selbst die Substitution von लुप् lehrt, z. B. 4, 3, 87, Vārtt. 1. 4, 3, 166, Vārtt. 1. Die Sūtra 54—57 werden, wie mir ebenfalls Kielhorn mittheilt, nirgends im Mahābhāṣja erwähnt.

लुव्योगाप्रख्यानात् ॥ ५४ ॥

Auch लुप् braucht nicht gelehrt zu werden, weil die Beziehung zu einem Andern nicht offen zu Tage liegt.

योगप्रमाणे च तदभावे ऽदर्शनं स्यात् ॥ ५५ ॥

Und wenn die Beziehung zu einem Andern das Maassgebende wäre, würde, wenn diese Beziehung fehlte, der Name gar nicht zur Erscheinung kommen.

प्रधानप्रत्ययार्थवचनमर्थस्यान्यप्रमाणत्वात् ॥ ५६ ॥

Auch das, was über das Hauptglied im Compositum und über die Bedeutung der Suffixe gesagt wird, braucht nicht gelehrt zu werden, weil bei der Bedeutung etwas Anderes (der allgemeine Sprachgebrauch) das Maassgebende ist.

कालोपसर्जने च तुल्यम् ॥ ५७ ॥

Gleichermaassen verhält es sich mit der Bestimmung der Zeiten und des untergeordneten Gliedes in einem Compositum.

जात्याख्यायामेकस्मिन्बहुवचनमन्यतरस्याम् ॥ ५८ ॥

Bei einem Gattungsnamen kann, wenn nur von Einem die Rede ist, auch der Plural gesetzt werden.

संपद्यो यत्र: oder त्रीहि: und संपद्या यदा: oder त्रीह्यः.

अस्मदो द्वयोश्च ॥ ५९ ॥

Beim Pronom अस्मद् kann der Plural gebraucht werden, auch wenn von Zweien die Rede ist.

ययं व्रूमः kann sowohl für अहं व्रवीमि als auch für आद्यां व्रूवः gesagt werden.

फल्गुनीप्रोष्ठपदानां च नक्षत्रे ॥ ६० ॥

Auch bei फल्गुनी und प्रोष्ठपदा in der Bedeutung von „Mondhaus“ kann statt des Duals der Plural gebraucht werden.

कदा पूर्वं फल्गुनीं oder पूर्वा: फल्गुन्यः, कदा पूर्वं प्रोष्ठपदे oder पूर्वा: प्रोष्ठपदाः.

छन्दसि पुनर्वस्वोरेकवचनम् ॥ ६१ ॥

Im Veda kann bei पुनर्वसु statt des Duals auch der Singular stehen.

पुनर्वसुर्नक्षत्रम् oder पुनर्वसु नक्षत्रम्.

विशाखयोश्च ॥ ६२ ॥

Auch bei विशाखा.

विशाखा नक्षत्रम् oder विशाख्ये नक्षत्रम्.

तिष्यपुनर्वस्वोर्नक्षत्रद्वन्द्वे बहुवचनस्य द्विवचनं नित्यम् ॥ ६३ ॥

Wenn die Mondhäuser तिष्य und पुनर्वसु zu einem Dvandva verbunden werden, steht stets der Dual statt des Plurals.

उदितौ तिष्यपुनर्वसू दृश्येते.

सरूपानामेकशेष एकविभक्तौ ॥ ६४ ॥

Von gleichlautenden Wörtern bleibt nur Eines übrig, wenn sie in gleichem Casus stehen.

Statt वृद्धश्च वृद्धश्च sagt man वृद्धौ, statt वृद्धश्च वृद्धश्च वृद्धश्च — वृद्धाः.

वृद्धो यूना तल्लक्षणश्चेदेव विशेषः ॥ ६५ ॥

Wenn ein Vṛddha genannter Geschlechtsname mit einem Juvan genannten zusammengefasst werden soll, dann bleibt der Vṛddha genannte übrig, vorausgesetzt dass die Geschlechtsnamen sich nur dadurch unterscheiden, dass der eine Vṛddha und der andere Juvan heisst.

Statt गार्ग्यश्च गार्ग्याणाञ्च sagt man गार्ग्यौ, aber गार्ग्यात्स्यायनौ.

स्त्री पुंवच्च ॥ ६६ ॥

Wenn der Vrddha genannte Geschlechtsname ein Femininum ist, dann bleibt dieses allein übrig, nimmt aber die Form des Masculinums an.

Statt गार्गी (das Femininum zu गार्ग्यं) च गार्ग्यादयश्च sagt man गार्ग्यौ.

पुमान्स्त्रिया ॥ ६७ ॥

Wenn ein Wort männlichen Geschlechts mit seinem entsprechenden Femininum zusammengefasst werden soll, bleibt das Wort männlichen Geschlechts allein übrig.

Statt ब्राह्मणश्च ब्राह्मणी च sagt man ब्राह्मणौ, statt कुक्कुटश्च कुक्कुटी च — कुक्कुटौ.

भ्रातृपुत्रौ स्वसृदुहितृभ्याम् ॥ ६८ ॥

Wenn भ्रातृ mit स्वसृ und पुत्र mit दुहितृ zusammengefasst werden sollen, dann bleiben die ersten allein übrig.

Statt भ्राता च स्वसा च sagt man भ्रातरौ, statt पुत्रश्च दुहिता च — पुत्रौ.

नपुंसकमनपुंसकेनैकवच्चास्यान्यतरस्याम् ॥ ६९ ॥

Wenn ein Neutrum mit seinem entsprechenden Masculinum oder Femininum zusammengefasst werden soll, dann bleibt das Neutrum allein übrig und kann in diesem Fall im Singular stehen.

Will man शुक्रश्च कम्बलः शुक्रं च वस्त्रम् zusammenfassen, so sagt man तदिदं शुक्रम् oder ते इमे शुक्रः; शुक्रश्च कम्बलः शुक्रा च बृहत्तिका शुक्रं च वस्त्रम् fasst man durch तदिदं शुक्रम् oder तानीमानि शुक्रानि zusammen.

पिता मात्रा ॥ ७० ॥

Wenn पितृ und मातृ zusammengefasst werden sollen, kann पितृ allein übrig bleiben.

Statt पिता च माता च sagt man पितरौ oder मातापितरौ.

श्वशुरश्च श्वश्र्वा ॥ ७१ ॥

Ebenso bei श्वशुर und श्वशू nur श्वशुर.

श्वशुरश्च श्वशूश्च = श्वशुरौ oder श्वशूश्चश्वशुरौ.

त्यदादीनि सर्वनित्यम् ॥ ७२ ॥

Die Pronomina त्यद् u. s. w. bleiben stets allein übrig, sie mögen mit diesem oder jenem Worte zusammengefasst werden.

Statt स च देवदत्तश्च sagt man तौ, statt यश्च देवदत्तश्च — यौ.

याम्यपशुसंघेष्वतरुणेषु स्त्री ॥ ७३ ॥

Wenn eine Heerde nichtjunger Hausthiere zusammengefasst werden soll, bleibt das Femininum allein übrig.

Man sagt गाय und अजा इमाश्चरन्ति, aber न्यूव्य इमे und वत्सा इमे.

॥ इति प्रथमस्याध्यायस्य द्वितीयः पाठः ॥

भूवादयो धातवः ॥ १ ॥

भू u. s. w. heissen Dhātu (Verbalwurzeln).

Pāṇini sagt भूवादयः st. भ्वादयः um diese erste Wurzel im Dhātupāṭha in ihrer wahren Gestalt hervortreten zu lassen.

उपदेशे ऽजनुनासिक इत् ॥ २ ॥

Im grammatischen Unterrichtssystem heisst ein nasaler Vocal it (stummer Laut).

Ein solcher nasaler Vocal ist z. B. in den Wurzeln रुध und स्पर्ध. Zu bemerken ist aber, dass diese Nasalität durch die Schrift nicht bezeichnet wird.

हलन्त्यम् ॥ ३ ॥

Desgleichen ein auslautender Consonant.

So z. B. der Consonant am Ende der Īvasūtra, des Suffixes मतुप् u. s. w.

न विभक्तौ तुस्माः ॥ ४ ॥

Ausgenommen sind die Dentale, स् und म् in einer Flexionsendung.

Z. B. das त् im Casussuffix आत्, das स् und म् in den Personalendungen तस्, यस्, आताम् und आथाम्.

आदिर्जिटुदुवः ॥ ५ ॥

Die am Anfange (von Verbalwurzeln) stehenden जि, टु und डु heissen it.

षः प्रत्ययस्य ॥ ६ ॥

Desgleichen das ष् am Anfange eines Suffixes.

चुट् ॥ ७ ॥

Desgleichen ein Palatal und ein Cerebral an dieser Stelle.

लशक्तद्धिते ॥ ८ ॥

Auch ein ल्, श् und ein Guttural an dieser Stelle, aber nicht am Anfange eines taddhita-Suffixes.

Z. B. in ल्युट्, शप्, क्त, aber nicht in लच्.

तस्य लोपः ॥ ९ ॥

Ein solcher stummer Laut verschwindet (bei der Bildung eines Stammes u.s.w.).

यथासंख्यमनुदेशः समानाम् ॥ १० ॥

Die nachfolgenden Glieder in einem Sûtra, wenn sie von gleicher Anzahl mit den vorhergehenden sind, entsprechen diesen der Reihe nach.

So bezieht sich z. B. 4, 3, 94 ढक् auf तूदी, ढण् auf ग्रन्तासुर, ढञ् auf यर्मतो und यक् auf कृचवार.

स्वरितेनाधिकारः ॥ ११ ॥

Derjenige Gegenstand, über den man zu sprechen beginnt, und der in den nachfolgenden Sûtra bis zu einem neuen Abschnitt stets hinzuzudenken ist, wird durch einen svarita bezeichnet.

Ein solcher Adhikāra ist z. B. आ कटारादेका संज्ञा 1, 4, 1. In den Handschriften fehlt das entsprechende Accentzeichen; in dieser Ausgabe wird der Anfang eines Adhikāra am äussern Rande der Seite durch Wiederholung der vollen Zahlbezeichnung des Sûtra kenntlich gemacht, das Ende desselben an der betreffenden Stelle durch dieselben Zahlen mit Hinzufügung von †. Ueberdies sind auf der Seite oben alle Sûtra angegeben, die als Adhikāra noch Geltung haben.

अनुदात्तङित आत्मनेपदम् ॥ १२ ॥

An diejenigen Wurzeln, die einen anudātta-Vocal oder ein ङ् zum stummen Laute haben, wird das Ātmanepada (die Medialendungen) gefügt.

भावकर्मणोः ॥ १३ ॥

Desgleichen beim Impersonale und Passiv.

कर्तरि कर्मव्यतिहारे ॥ १४ ॥

Desgleichen in activer Bedeutung als Ausdruck der Gegenseitigkeit einer Handlung (d. i. beim Reciprocum).

न गतिहिंसार्थेभ्यः ॥ १५ ॥

Nicht aber nach Wurzeln des Gehens oder Schädigens in diesem Falle.

व्यति गच्छन्ति, व्यति सर्पन्ति; व्यति हिंसन्ति, व्यति घ्नन्ति.

इतरेतरान्योऽन्योपपदाच्च ॥ १६ ॥

Ueberhaupt nicht, wenn die Gegenseitigkeit durch Beifügung von इतरेतर oder अन्योऽन्य bezeichnet wird.

इतरेतरस्य oder अन्योऽन्यस्य व्यति लुनन्ति.

नेर्विशः ॥ १७ ॥

An विश् nach नि wird Âtmanepada gefügt.

परिव्यवेभ्यः क्रियः ॥ १८ ॥

Desgleichen an क्री nach परि, वि und अय.

विपराभ्यां जेः ॥ १९ ॥

Ferner an जि nach वि und परा.

आडो दो ऽनास्यविहरणे ॥ २० ॥

Auch an दा nach आ, aber nicht in der Bedeutung „das Maul aufsperrn“.

विद्याया दत्ते, aber आस्यं व्या ददाति.

क्रीडो ऽनुसंपरिभ्यश्च ॥ २१ ॥

An क्रीड् auch nach अनु, सम् und परि.

समवप्रविभ्यः स्थः ॥ २२ ॥

An स्या nach सम्, अय, प्र und वि.

प्रकाशनस्थेयाख्ययोश्च ॥ २३ ॥

An स्या auch in den Bedeutungen „sich zu erkennen geben“ und „sich zu Jemand halten“.

तिष्ठते कन्या छात्रेभ्यः, त्वयि तिष्ठते.

उदो ऽनूर्ध्वकर्मणि ॥ २४ ॥

Auch nach उद्, aber nicht in der Bedeutung „aufstehen“.

कुटुम्ब (Loc.) उत्तिष्ठते — तदर्थं यतते, aber आसनादुत्तिष्ठति.

उपान्मन्त्रकरणे ॥ २५ ॥

Nach उप in der Bedeutung „mit einem Spruche seine Verehrung bezeugen“.

आग्नेया आर्योधमुप तिष्ठते, aber भर्तारमुप तिष्ठति योधनेन.

अकर्मकाच्च ॥ २६ ॥

Nach उप auch in intransitiver Bedeutung.

यावदोदनमुप तिष्ठते „so lange es Mus gibt, findet er sich ein“.

उद्भिर्भा तपः ॥ २७ ॥

An तप् mit उद् und वि in intransitiver Bedeutung.

उत्तपते und वि तपते — दीप्यते, aber उत्तपति सुवर्णं सुवर्णकारः und वि तपति एष्टं सविता.

आडो यमहनः ॥ २८ ॥

An यम् und हन् nach आ in intransitiver Bedeutung.

आ यच्छते und आ हते, aber आ यच्छति कूपादञ्जुम् und आ हन्ति दृपलं पादेन.

समो गम्यच्छिभ्याम् ॥ २९ ॥

An गम् und ऋङ् nach सम्.

Mehrere Handschriften und Kāṣikā गम्यच्छिप्रच्छिस्वरत्यतिशुविदिभ्यः, die hinzugefügten Wurzeln entstammen aber den Vārtika zu diesem Sūtra.

निसमुपविभ्यो ह्रः ॥ ३० ॥

An ह्रवा (ह्रवे) nach नि, सम्, उप und वि.

स्पर्धायामाङः ॥ ३१ ॥

Nach आ in der Bedeutung „wetteifern (herausfordern)“.

मल्लो मल्लमा ह्वयते, aber गामा ह्वयति गोपालः.

गन्धनावक्षेपणसेवनसाहसिक्यप्रतियत्नप्रकथनोपयोगेषु कृञः ॥ ३२ ॥

An कृ in den Bedeutungen „sticheln, verhöhnen, dienen, vergewaltigen, Sorge tragen (sich bemühen), verkünden und verwenden“.

उत्कृष्टे und उदा कृष्टे = सूचयति, श्येनो वर्तिकासुदा कृष्टे = भत्सयति. गणकानुप कृष्टे = सेवते, परदारान्त्र कृष्टे = तेषु सहसा प्र वर्तते, गंधोदकस्योप कृष्टे = तस्य सतो गुणान्तराधानं करोति, गाथाः प्र कृष्टे = प्रकर्षणं कथयति und शते प्र कृष्टे = धर्मार्थं शतं वि नि युङ्गे.

अधेः प्रसहने ॥ ३३ ॥

Nach अधि in der Bedeutung „widerstehen, überwältigen“.

तमधि चक्रे = अभि अभुव, aber अर्थमधि करोति.

वेः शब्दकर्मणः ॥ ३४ ॥

Nach वि in der Bedeutung „Laute von sich geben“.

क्रोष्टा वि कृष्टे स्वरान्, aber वि करोति पयः.

अकर्मकाच्च ॥ ३५ ॥

Auch in intransitiver Bedeutung.

वि कुर्वन्ते सैन्यवाः = साधु दान्ताः शोभनं वलान्ति, श्रोतनस्य पूर्वोपगच्छात्वा वि कुर्वन्ते = निष्फलं चेष्टन्ते.

संमाननोत्सञ्जनाचार्यकरणज्ञानभृतिविगणनव्येषु नियः ॥ ३६ ॥

An नी (tritt Ātmanepada) in den Bedeutungen „1) hoch in Ehren stehen, 2) aufheben, 3) den Lehrer machen, 4) erkennen, 5) miethen, 6) bezahlen (abtragen) und 7) verausgaben“.

Zu 1) नयते चार्थो लोकायते „im System Lokāyata spielt der Intellect die Hauptrolle“ (vgl. 1, 3, 47) wird erklärt: चार्थो बुद्धिः । तत्संबन्धादाचार्यो ऽपि चार्थो । स लोकायते शास्त्रे पदार्थावपते । उपपत्तिभिः स्थिरीकृत्य शिष्येभ्यः प्रापयति । ते युक्तिभिः स्थाप्यमानाः संमानिताः

पूजिता भवन्ति. Zu 2) माणवकमुदा नयते = उत्तिपति. Zu 3) माणवकमुप नयते = आत्मान-
माचार्यैर्कुर्वन्माणवकमात्मसमीपं प्रापयति. Zu 4) नयते („gibt den Ausschlag“) चार्यो
लोकायते = तत्र प्रमेयं निश्चिनोति. Zu 5) कर्मकरानुप नयते = भूतिदानेन समीपं करोति.
Zu 6) मटाः करं वि नयन्ते = निर्यातयन्ति. Zu 7) शतं वि नयते = धर्माद्वयं शतं वि नि युङ्गे.

कर्तृस्थे चाशरीरे कर्मणि ॥ ३७ ॥

Auch dann, wenn das Object sich am eignen Selbst, aber nicht am Körper, befindet.

D. i. in der Bedeutung „an sich Etwas vertreiben, verscheuchen“, wenn dieses kein körperliches Uebel ist. Man sagt क्रोधं वि नयते, aber देवदत्तो यजदत्तस्य क्रोधं वि नयति und गडं वि नयति.

वृत्तिसर्गतायनेषु क्रमः ॥ ३८ ॥

An क्रम् (tritt Âtmanepada) in den Bedeutungen „fest gerichtet sein auf Etwas, sich an Etwas machen und gut von Statton gehen“.

अद्वयस्य क्रमते युद्धिः = न प्रति हन्यते, व्याकरणाध्ययनाय क्रमते = उत्सहते, अस्मिन्नास्त्राणि क्रमन्ते = स्कीती भवन्ति.

उपपराभ्याम् ॥ ३९ ॥

Auch nach उप und परा.

आङ उद्गमने ॥ ४० ॥

Auch nach आ in der Bedeutung „aufgehen“.

आ क्रमते चन्द्रमाः, आ क्रमन्ते ज्योतिषि.

वेः पादविहरणे ॥ ४१ ॥

Nach वि in der Bedeutung „die Füße bewegen“.

साधु वि क्रमते von einem Pferde gesagt.

प्रोपाभ्यां समर्थाभ्याम् ॥ ४२ ॥

Nach प्र und उप, wenn diese die gleiche Bedeutung haben (d. i. eine beginnende Handlung bezeichnen).

प्र क्रमते und उप क्रमते भोक्तुम्, aber पूर्वद्युः प्र कामति (= गच्छति) und अपरेद्युरूप कामति (= आ गच्छति).

अनुपसर्गाद्वा ॥ ४३ ॥

Wenn keine Präposition vorangeht, nicht nothwendig.

क्रमते oder कामति.

अपहृवे ज्ञः ॥ ४४ ॥

An ज्ञा (tritt Âtmanepada) in der Bedeutung „läugnen“.

ज्ञतमप ज्ञानीते = अप नयति.

अकर्मकाच्च ॥ ४५ ॥

Desgleichen, wenn es intransitive Bedeutung hat.

सर्पिषो जानीते = सर्पिषोपायेन प्र वर्तते. Vgl. 2, 3, 51.

संप्रतिभ्यामनाध्याने ॥ ४६ ॥

Nach सम् und प्रति, aber nicht in der Bedeutung „wehmüthig zurückdenken“.

शतं सं जानीते und प्रति जानीते, aber मातुः सं जानाति = उत्कण्ठते.

भासनोपसंभाषाज्ञानयत्नविमत्युपमन्त्रणेषु वदः ॥ ४७ ॥

An वद् (tritt Âtmanepada) in den Bedeutungen „glänzen, freundlich zu reden, Bescheid wissen, sich um Etwas bemühen, anderer Meinung sein und bereden“.

वदते („hat am meisten zu sagen“) चार्वा लोकायते = दीप्यमानस्तत्र पदार्थान्व्यक्ती करोति, कर्मकरानुप वदते = उप सान्त्वयति, वदते चार्वा लोकायते = जानाति वदितुम्, क्षेत्रे वदते = तद्विषयमुत्साहमायिष्करोति, क्षेत्रे वि वदन्ते = विमतिपतिता विचित्रं भाषन्ते, कुलभार्यामुप वदते = उप छन्दयति.

व्यक्तवाचां समुच्चारणे ॥ ४८ ॥

Auch in der Bedeutung „verständliche Worte aussprechen“.

सं प्र वदन्ते ब्राह्मणाः, aber सं प्र वदन्ति कुक्कुटाः.

अनोरकर्मकात् ॥ ४९ ॥

Auch nach अनु in intransitiver Bedeutung.

अनु वदते कठः कलापस्य = यथा कलापो ऽधीयानो वदति तथा कठः.

विभाषा विप्रलापे ॥ ५० ॥

In der Bedeutung „sich widersprechen“ nicht nothwendig.

वि प्र वदन्ते oder वि प्र वदन्ति सांवत्सराः = युगपत्यस्पर्यवरोधेन विरुद्धं वदन्ति.

अवाङ्गः ॥ ५१ ॥

An गृ (tritt Âtmanepada) nach अव.

समः प्रतिज्ञाने ॥ ५२ ॥

Nach सम् in der Bedeutung „zugeben, zugestehen“.

शतं सं गिरते, नित्यं शब्दं सं गिरते.

उदश्चरः सकर्मकात् ॥ ५३ ॥

An चर् nach उद् in transitiver Bedeutung.

गुरुवचनमुच्चरते = उत्क्रम्य गच्छति, aber द्राव्यमुच्चरति.

समस्तृतीयायुक्तात् ॥ ५४ ॥

Nach सम्, wenn es mit einem Instrumental verbunden ist.

अश्वेनं सं चरते, aber ऊभौ लोको सं चरति.

दाणश्च सा चेच्चतुर्थ्यर्थे ॥ ५५ ॥

Auch nach दा „geben“, wenn der Instrumental die Bedeutung eines Dativs hat.

दास्या सं प्र यच्छते = कामुकः सन्दास्यै ददाति. Ueber die Substitution von यद् für दाण् s. 7, 3, 78.

उपाद्यमः स्वकरणे ॥ ५६ ॥

An यम् nach उप in der Bedeutung „sich zueignen, heiraten“.

ज्ञाश्रुस्मृशं सनः ॥ ५७ ॥

An das Desiderativ (सन्) von ज्ञा, श्रु, स्म und दृश्.

धर्मे जिज्ञासते, गुणे श्रुयते, नष्टे सुस्मृयते, रूपं दितृचते.

नानोर्ज्ञः ॥ ५८ ॥

Nicht aber an ज्ञा im Desiderativ nach श्रु.

पुत्रमनु जिज्ञासति.

प्रत्याङ्भ्यां श्रुवः ॥ ५९ ॥

Auch nicht an das Desiderativ von श्रु nach प्रति und आ.

प्रति श्रुयति, आ श्रुयति.

शदेः शितः ॥ ६० ॥

An शद् (tritt Âtmanepada) nach dem Präsensstamm.

श्रियते; die Substitution von श्रिय् erfolgt nach 7, 3, 78.

म्रियतेर्लुङ्लिङोश्च ॥ ६१ ॥

An म्र in demselben Falle und im Aorist und Precativ.

म्रियते, यमते, मरीचते, aber मरिष्यति. Da म्र im Dhātupāṭha ein stammes ङ् hat, müsste eigentlich stets Âtmanepada antreten.

पूर्ववत्सनः ॥ ६२ ॥

Beim Desiderativ richtet sich Âtmanepada nach dem Simplex.

आस्ते und आसिसिपते, शेते und शिश्रियते, नि विशते (s. 1, 3, 17) und नि विविचते, आ क्रमते (s. 1, 3, 40) und आ चिकंसते.

आम्प्रत्ययवत्कृञो ऽनुप्रयोगस्य ॥ ६३ ॥

Bei कृ, welches in periphrastischen Verbalformen hinzugefügt wird, richtet sich das Âtmanepada nach dem Verbum, welches das Suffix आम् erhält.

ईचते und daher ईचां चक्रे.

प्रोपाभ्यां युजेरयज्ञपात्रेषु ॥ ६४ ॥

An युज् tritt Átmanepada nach प्र und उप, wenn es sich nicht um Opfergefäße handelt.

प्र युक्ते उप युक्ते, aber द्वंद्वं न्यञ्चि पात्राणि प्र युनक्ति. Vgl. 8, 1, 15.

समः क्षणुवः ॥ ६५ ॥

An क्षु nach सम.

सं क्षणुते शस्त्रम्.

भुजो ऽनवने ॥ ६६ ॥

An भुज्, aber nicht in der Bedeutung „beschützen“.

भुक्ते „er isst“, aber भुनक्त्येनमग्निराहितः.

खेरणी यत्कर्म णौ चेत्त कर्तानाध्याने ॥ ६७ ॥

An ein Causativ (णि), wenn das Object des Simplex im Causativ zum Agens wird; jedoch nicht bei Wurzeln in der Bedeutung „wehmüthig gedenken“.

आ रोहन्ति हस्तिनं हस्तिपकाः und आ रोहयते हस्तो स्वयमेव, पश्यन्ति भृत्या राजानम् und द्रश्यते राजा स्वयमेव, aber स्मरति वनगुल्मस्य कौकिलः und स्मरयत्येनं वनगुल्मः स्वयमेव.

भीस्योर्हेतुभये ॥ ६८ ॥

An das Causativ von भी und स्मि, wenn die Furcht (oder das Staunen) unmittelbar durch den Agens des Causativs (हेतु) bewirkt wird.

जटिलो भययते und वि स्मापयते, aber कुञ्चिकयेनं भाययति, रूपेणैव वि स्मापयति.

गृधिवञ्च्योः प्रलभने ॥ ६९ ॥

An das Causativ von गृध् und वञ्च् in der Bedeutung „täuschen“.

माणयकं गर्धयते und वञ्चयते, aber श्वानं गर्धयति = गर्धनमस्योत्पादयति und अहिं वञ्चयति = परि हरति.

लियः संमाननशालीनीकरणयोश्च ॥ ७० ॥

An das Causativ von ली in derselben Bedeutung und auch in der von „geehrt werden und demüthigen“.

कस्त्यामुल्लापयते = वि सं वादयति, जटाभिरा लापयते = पूजां समधि गच्छति, श्येनो वर्तिकामुल्लापयते = न्यक्करोति.

मिथ्योपपदात्कृजो ऽभ्यासे ॥ ७१ ॥

An das Causativ von कृ, wenn मिथ्या dabeisteht, in der Bedeutung „wiederholen“.

पदं मिथ्या कारयते = मापचारं स्वरादि दुष्टमसकृदुच्चारयति, aber पदं मिथ्या कारयति = सकृदुच्चारयति.

स्वरितञितः कर्चभिप्राये क्रियाफले ॥ ७२ ॥

An eine Wurzel, die einen svarita-Vocal oder ein ञ् zum stummen Laute hat, tritt Âtmanepada, wenn das Ergebniss der Handlung dem Agens zu Gute kommt.

अपाददः ॥ ७३ ॥

An वद mit अप in demselben Falle.

धनकामो न्यायमप वदते = न्यायापवादेन धर्ममर्जयिष्यामीति मन्यते.

णिचश्च ॥ ७४ ॥

Auch an das Causativ eines Verbums in demselben Falle.

ओदनं पाचयते „er kocht für sich Mus“.

समुदाङ्भ्यो यमो ऽयन्थे ॥ ७५ ॥

Auch an यम् nach सम्, उद् und आ in demselben Falle, aber nicht, wenn es sich um ein literarisches Erzeugniss handelt.

वाहीन्सं यच्छते, भारमुद्यच्छते, वस्त्रमा यच्छते, aber उद्यच्छति चिकित्सां वैद्यः.

अनुपसर्गाज्ज्ञः ॥ ७६ ॥

Auch an ज्ञा in demselben Falle, wenn es keine Präposition vor sich hat.

गां जानीते „er kennt seine Kuh“, aber स्वर्गे लोके न प्र जानाति मूढः.

विभाषोपपदेन प्रतीयमाने ॥ ७७ ॥

Wenn sich die Beziehung zum Agens schon durch ein beigelegtes Wort ergibt, ist das Âtmanepada in den vorhin angegebenen Fällen nicht nothwendig.

स्वं यजं यजते oder यजति, स्वं पुत्रमप वदते oder अप वदति u. s. w.

शेषात्कर्तरि परस्मैपदम् ॥ ७८ ॥

An alle übrigen Wurzeln tritt Parasmaipada, wenn diese Endungen den Agens bezeichnen.

अनुपराभ्यां कृञः ॥ ७९ ॥

Desgleichen an कृ (trotz seines stummen ञ्) nach अनु und परा.

अभिप्रत्यतिभ्यः क्षिपः ॥ ८० ॥

Auch an क्षिप् (obgleich es einen svarita-Vocal zum stummen Laute hat) nach अभि, प्रति und अति.

प्राडहः ॥ ८१ ॥

Auch an वह् (ist gleichfalls स्वरितेत्) nach प्र.

परैर्मृषः ॥ ८२ ॥

Auch an मृष् (ist gleichfalls स्वरितेत्) nach परि.

व्याङ्परिभ्यो रमः ॥ ८३ ॥

Auch an रम् (ist अनुदात्तेत्) nach वि, आ und परि.

उपाच्च ॥ ८४ ॥

Auch an रम् mit उप.

विभाषाकर्मकात् ॥ ८५ ॥

In intransitiver Bedeutung nicht nothwendig.

यावद्भुक्तमुप रमते oder उप रमति.

बुधयुधनशजनेङ्मुदुसुभ्यो णोः ॥ ८६ ॥

Auch an das Causativ von बुध्, युध्, नश्, जन्, ङ्, पु, दु und सु tritt Parasmaipada.

Ausnahme zu 1, 3, 74.

निगरणचलनार्थेभ्यश्च ॥ ८७ ॥

Desgleichen an das Causativ von Wurzeln in der Bedeutung „hinunterschlucken und sich bewegen“.

नि गारयति, आशयति, भोजयति; चलयति, चोपयति, कम्पयति.

अणावकर्मकाच्चित्तवक्तृकात् ॥ ८८ ॥

Desgleichen an ein Causativ, wenn das Simplex intransitiv ist, und sein Agens ein vernünftiges Wesen ist.

आस्ते देवदत्तः und आसयति देवदत्तम्, aber गुष्यन्ति व्रीहयः und ओषयते व्रीहोनातपः.

Ausnahme zu 1, 3, 74.

न पादम्याङ्यमाङ्यसपरिमुहुरुचिन्तितवद्वसः ॥ ८९ ॥

Nicht aber an das Causativ von पा, दम्, यम् und वस् nach आ, मुह् nach परि, रुच्, रुत्, वद् und वस्.

Beschränkung von 1, 3, 87, 88.

वा क्यः ॥ ९० ॥

An ein mit dem Suffix क्य gebildetes Denominativ (s. 3, 1, 13) kann Parasmaipada treten.

नोहितायति und नोहितायते.

द्युद्धो लुङि ॥ ९१ ॥

Auch an द्युत् u. s. w. im Aorist.

व्यद्युतत् oder व्यद्योतिष्ट. अनुठत् oder अनोठिष्ट, aber द्योतते

वृद्धः स्यसनोः ॥ ९२ ॥

An वृत् u. s. w. im Futurum, Conditionalis und Desiderativ.

वृत्स्यति oder वृत्स्यते, अवृत्स्यत् oder अवृत्स्यते, विवृत्सति oder विवृत्सते u. s. w.

लुटि च कृपः ॥ ९३ ॥

An कृप् auch im periphrastischen Futurum.

कल्पस्यति oder कल्पस्यते, विकल्पसति oder विकल्पसते, कल्पता oder कल्पिता.

॥ इति प्रथमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥

आ कडारादेका संज्ञा ॥ १ ॥

Bis कडार (2, 2, 38) hat Jedes nur einen technischen Namen.

1, 4, 1.

Nach 1, 4, 10 heisst ein kurzer Vocal laghu, nach dem darauf folgenden Sûtra kommt ihm vor Doppelconsonanz der Name guru zu. Nach unserm und dem folgenden Sûtra kann nun der kurze Vocal in diesem Falle nur guru, nicht zugleich laghu heissen. Anders verhält es sich in andern Theilen der Grammatik; so heisst z. B. कति nach 1, 1, 23 Saṁkhyā, nach 1, 1, 25 aber auch shash. Die Ausnahmen zu unserm Sûtra werden besonders kenntlich gemacht.

विप्रतिषेधे परं कार्यम् ॥ २ ॥

Bei einem Conflict hat man sich an das Nachfolgende zu halten.

Eine nachfolgende Regel hebt eine vorangehende auf, wenn sie mit dieser in Widerspruch steht.

यू स्त्र्यास्थौ नदी ॥ ३ ॥

Ein auf ई und ऊ auslautendes Wort heisst Nadi, wenn es nur etwas Weibliches bezeichnet.

यामणी z. B. heisst, auch wenn es auf ein Femininum bezogen wird, nicht Nadi, weil es auch als Masculinum gebraucht wird.

नेयडुवड्स्थानावस्त्री ॥ ४ ॥

Diejenigen Feminina, jedoch mit Ausnahme von स्त्री, für deren ई vor vocalisch auslautenden Casusendungen ड् und für deren ऊ — उड् substituiert wird, heissen nicht Nadi.

Nach 6, 4, 77. 79 tritt bei भू und स्त्री eine solche Substitution ein. Hiesse nun भू Nadi, so müsste nach 7, 3, 107 der Vocat. Sg. भू, nicht भूत् lauten. स्त्री dagegen bewahrt nach unserm Sûtra den Namen Nadi und bildet demnach den Vocativ स्त्रि.

1, 4, 1.

वामि ॥ ५ ॥

Vor der Casusendung वाम können die eben gemeinten Feminina Nadi heissen.

Als Nadi bildet भू nach 7, 1, 74 den Genetiv Pl. भूणाम्, als nicht-Nadi भुवाम्; von स्त्री dagegen lautet dieser Casus स्त्रीणाम्.

ङिति ह्रस्वश्च ॥ ६ ॥

Vor einer ein stummes ङ habenden Casusendung (Gen., Dat., Abl. und Loc. Sg.) können die in 1, 4, 4 gemeinten Feminina auf ई und ऊ, desgleichen die Feminina auf इ und उ, Nadi heissen.

Als Nadi bilden भू, कृति und धेनु z. B. die Dative nach 7, 3, 112 भूवे, कृत्ये und धेन्ये, als nicht-Nadi, d. i. als ghi (vgl. das folgende Sūtra), nach 7, 3, 111 भुवे, कृतये und धेनवे. Von स्त्री dagegen lautet der Dativ nur स्त्रिये.

शेषो घ्यसखि ॥ ७ ॥

Die übrigen Stämme auf इ und उ heissen, mit Ausnahme von सखि, ghi.

पतिः समास एव ॥ ८ ॥

पति heisst nur am Ende eines Compositums ghi.

भूपति bildet als ghi nach 7, 3, 111 den Dativ भूपतये, पति aber als nicht-ghi पत्ये.

षष्ठीयुक्तश्छन्दसि वा ॥ ९ ॥

Im Veda kann पति, wenn es mit einem Genetiv verbunden wird, ghi heissen.

तेजस्य पतये (AV. 2, 8, 5) oder तेजस्य पत्ये (dieses ist aber nicht zu belegen).

ह्रस्वं लघु ॥ १० ॥

Ein kurzer Vocal heisst laghu.

संसोगे गुरु ॥ ११ ॥

Vor Doppelconsonanz aber guru.

दीर्घं च ॥ १२ ॥

So heisst auch ein langer Vocal.

यस्मात्प्रत्ययविधिस्तदादि प्रत्यये ऽङ्गम् ॥ १३ ॥

Derjenige Lautcomplex, an den ein Suffix angefügt werden soll, heisst mit dem, was noch etwa daran gefügt wird, in Bezug auf das nachfolgende Suffix Aṅga (Stamm). Vgl. 7, 1, 72.

सुप्तिङन्तं पदम् ॥ १४ ॥

Was auf eine Casus- oder Personalendung ausgeht, heisst Pada (Wort).

नः क्ये ॥ १५ ॥

1, 4, 1.

Auch ein auf न् auslautender Nominalstamm heisst vor den verschiedenen Denominativsuffixen य Pada.

D. i. wird in euphonischer Beziehung wie ein fertiges Wort behandelt. Wie das न् von राजन् abfüllt, wenn es Pada wird, so auch vor jenen Suffixen.

सिति च ॥ १६ ॥

Ein Nominalstamm auch vor einem Suffix, welches ein stummes स hat.

Das Pronomen भवत् erhält nach 4, 2, 115 das Suffix क्त्स्, d. i. ईय; da es in diesem Falle Pada heisst, bildet man भवदीय, nicht भवतीय.

स्वार्दिष्वसर्वनामस्थाने ॥ १७ ॥

Auch vor सु (der Endung des Nomin. Sg.) und den darauf folgenden Suffixen (4, 1, 2 fgg.), wenn sie nicht Sarvanāmasthāna (1, 1, 42, 43) sind.

Auch hier gelten für den Auslaut des Stammes dieselben Regeln wie für den des Pada.

यचि भम् ॥ १८ ॥

Vor einem mit य् oder mit einem Vocal anlautenden Suffixe heisst ein Nominalstamm bha.

Ueber die Eigenthümlichkeiten eines solchen Stammes s. 6, 4, 129 fgg.

तसौ मत्वर्थे ॥ १९ ॥

Ein auf त् oder स् auslautender Nominalstamm heisst vor einem Suffix in der Bedeutung von मत् (s. 5, 2, 94) gleichfalls bha.

Wenn विद्युत् vor वत् und तेजस् vor विन् nach 1, 4, 17 Pada wären, würde man nicht विद्युत्वत् und तेजस्विन्, sondern विद्युद्वत् und तेजोविन् bilden müssen.

अयस्मयादीनि छन्दसि ॥ २० ॥

अयस्मय u. s. w. erscheinen im Veda.

Hier wird अयस् auch vor मय als bha behandelt.

बहुषु बहुवचनम् ॥ २१ ॥

Wenn von Vielen die Rede ist, steht der Plural.

द्वेकयोर्विवचनैकवचने ॥ २२ ॥

Wenn von Zweien — der Dual, wenn von Einem — der Singular.

कारके ॥ २३ ॥

1, 4, 23.

In den nun folgenden Sūtra ist von einem Kāraka (Factor) die Rede.

D. i. von einem Nomen in seiner unmittelbaren Beziehung zu einem Verbum. So passt z. B. zum folgenden Sūtra das Beispiel वृक्षात्पर्णी पतति, aber nicht वृक्षस्य पर्णी पतति, weil hier वृक्षस्य als zu पर्णीम् gehörig nicht Kāraka ist.

1, 4, 1, 23.

ध्रुवमपाये ऽपादानम् ॥ २४ ॥

Was bei einer Trennung am Platze verbleibt, heisst Apādāna (Wegnahme, der Begriff des Ablativs). Vgl. 2, 3, 28.

भीत्रार्थानां भयहेतुः ॥ २५ ॥

Bei Verben in der Bedeutung „sich fürchten“ und „beschützen“ heisst so die Veranlassung der Furcht.

D. i. solche Verba werden mit dem Ablativ construirt.

पराजेरसोढः ॥ २६ ॥

Bei जि nach परा heisst dasjenige so, was man nicht zu überwinden vermag.
अध्ययनात्परा जयते, aber शत्रून्परा जयते.

वारणार्थानामीप्सितः ॥ २७ ॥

Bei Verben in der Bedeutung „abwehren“ heisst dasjenige so, was Einem am Herzen liegt.

यद्येभ्यो मां वारयति.

अन्तर्धौ येनादर्शनमिच्छति ॥ २८ ॥

Bei Verben in der Bedeutung „sich verbergen“ heisst derjenige so, von dem man nicht gesehen sein will.

उपाध्यायादन्तर्धत्ते, उपाध्यायाच्च लीयते.

आख्यातोपयोगे ॥ २९ ॥

Desgleichen heisst derjenige, der Etwas mittheilt, Apādāna, wenn es sich um die Erlernung von Etwas handelt.

उपाध्यायादधीते.

जनिकर्तुः प्रकृतिः ॥ ३० ॥

Ferner heisst so das Primitive in Beziehung zu dem, was daraus entsteht.

गोमयादृग्विकी जायते.

भुवः प्रभवः ॥ ३१ ॥

Desgleichen der Ursprung in Beziehung zu dem, was daraus entspringt.

हिमयतो गङ्गा प्र भवति, काश्मीरेभ्यो वितस्ता प्र भवति.

कर्मणा यमभि प्रैति स संप्रदानम् ॥ ३२ ॥

Derjenige, den man bei einem Object im Auge hat, heisst Sampradāna (Hingabe, der Begriff des Dativs). Vgl. 2, 3, 13.

उपाध्यायाय मां ददाति.

रुच्यर्थानां प्रीयमाणः ॥ ३३ ॥

1, 4, 1. 23.

Bei Verben in der Bedeutung „gefallen“ heisst derjenige so, der seine Freude an Etwas hat.

देवदत्ताय रोचते मोदकः, यज्ञदत्ताय स्वदत्ते पृषः.

श्वाघहुइस्याशपां ज्ञीप्स्यमानः ॥ ३४ ॥

Bei ज्ञाच्, हु, स्या und शप् derjenige, dem man Etwas zu erkennen geben will.

देवदत्ताय ज्ञाघते (= देवदत्ते ज्ञाघमानस्तां ज्ञाघां तमेव ज्ञपयितुमिच्छति), हुते, तिष्ठते, शपते.

धारेरुत्तमर्णः ॥ ३५ ॥

Beim Causativ von धृ der Gläubiger.

देवदत्ताय शतं धारयति.

स्पृहेरीप्सितः ॥ ३६ ॥

Bei स्पृह् das Begehrte.

पुण्येभ्यः स्पृहयति.

क्रुधद्रुहेर्षासूयार्थानां यं प्रति कोपः ॥ ३७ ॥

Bei Verben in der Bedeutung „zürnen, hassen, neidisch — und missmuthig sein“ derjenige, gegen den der Aerger gerichtet ist.

देवदत्ताय क्रुध्यति, द्रुहति, ईर्ष्यति, असूयति.

क्रुधद्रुहोरुपसृष्टयोः कर्म ॥ ३८ ॥

Wenn क्रुध् und द्रुह् mit einer Präposition verbunden sind, heisst eine solche Person Karman (nächstes Object, der Begriff des Accusativs). Vgl. 2, 3, 2.

देवदत्तमभि क्रुध्यति, अभि द्रुहति.

राधीक्ष्योर्यस्य विप्रश्नः ॥ ३९ ॥

Bei राध् und ईक्ष् heisst derjenige Saṃpradāna, nach dessen künftigem Schicksale gefragt wird.

देवदत्ताय राध्यति, देवदत्तायेक्षते = नैमित्तिकः पृष्टः मन्त्रेयत्ताय देवं पर्यां लोचयति.

प्रत्याङ्भ्यां श्रुवः पूर्वस्य कर्ता ॥ ४० ॥

Bei श्रु nach प्रति und आ heisst so der Agens von etwas Vorangegangenem.

देवदत्ताय मां प्रति श्रुणोति, आ श्रुणोति = प्रति जानोति. Hier wird angenommen, dass Devadatta vorher मां देहि gesagt hat.

अनुप्रतिगृणश्च ॥ ४१ ॥

Desgleichen bei गृ nach अनु und प्रति.

होत्रे अनु गृणति, प्रति गृणति. Hier wird angenommen, dass der होत्र् zuerst Etwas recitirt hat.

1, 4, 1. 23.

साधकतमं करणम् ॥ ४२ ॥

Was Etwas unmittelbar zu Wege bringt, heisst Karana (Instrument, der Begriff des Instrumentals). Vgl. 2, 3, 18.

परशुना छिनत्ति.

दिवः कर्म च ॥ ४३ ॥

Bei दिव् „spielen“ heisst dieses auch Karman (nächstes Object).

अक्षेर्दिव्यति oder अक्षान्दीव्यति.

परिक्रयणे संप्रदानमन्यतरस्याम् ॥ ४४ ॥

Wenn von Miethen die Rede ist, kann das, was Etwas unmittelbar zu Wege bringt, auch Saṃpradāna heissen. Vgl. 1, 4, 32.

शतेन oder शताय परिक्रीतः „für hundert gemietbet“.

आधारो ऽधिकरणम् ॥ ४५ ॥

Das Gebiet einer Wirksamkeit oder Thätigkeit heisst Adhikarana (der Begriff des Locativs). Vgl. 2, 3, 36.

कटे शेते, स्थान्यां पचति.

अधिशीङ्स्यासां कर्म ॥ ४६ ॥

Bei शो, स्या und आस् nach अधि heisst dieses Gebiet Karman. Vgl. 2, 3, 2.

शाममधि शेते und अधि तिष्ठति, पर्यतमध्यास्ते.

अभिनिविशश्च ॥ ४७ ॥

Desgleichen bei विश् nach अभि नि.

शाममभि नि विशते.

उपान्वध्याङ्वसः ॥ ४८ ॥

Desgleichen bei वस् nach उप, अनु, अधि und आ.

पर्यतमुप वसति, शाममनु वसति, अधि वसति, आ वसति.

कर्तुरीप्सिततमं कर्म ॥ ४९ ॥

Was der Agens vor Allem zu erreichen wünscht, heisst Karman (das nächste Object, der Begriff des Accusativs). Vgl. 2, 3, 2.

तथा युक्तं चानीप्सितम् ॥ ५० ॥

Auch das, was man nicht zu erreichen wünscht, wenn es auf dieselbe Weise mit dem Verbum verbunden wird.

दिवं भक्षयति, क्षोरान्यश्चयति, शामं गच्छन्त्युत्तमूलान्यप सर्पति.

अकथितं च ॥ ५१ ॥

1, 4, 1. 23.

Und auch das, was bisher nicht besprochen worden ist.

D. i. Alles, was bisher mit keinem andern Namen, wie Apādāna u. s. w., belegt worden ist. Durch dieses Sūtra erklärt man den Gebrauch des entfernteren Accusativs bei दुह्, याच् u. s. w.

गतिबुद्धिप्रत्यवसानार्थशब्दकर्मकामणिकर्ता स णौ ॥ ५२ ॥

Was bei Verben in der Bedeutung „sich bewegen, kennen, verzehren und Laute von sich geben“ und bei intransitiven Verben vor dem Causativ Agens war, heisst im Causativ Karman.

गच्छति माणवको ग्रामम् und गमयति माणवकं ग्रामम्, वेत्ति माणवको धर्मम् und वेदयति माणवकं धर्मम्, अश्नति माणवक ओदनम् und आशयति माणवकमोदनम्, अथोते माणवको, वेदम् und अध्यापयति माणवकं वेदम्, आस्ते देवदत्तः und आसयते देवदत्तम्.

इक्रोरन्यतरस्याम् ॥ ५३ ॥

Bei इ und क nicht nothwendig.

हरति भारं माणवकः und हारयति भारं देवदत्तम् oder देवदत्तेन, करोति कटं देवदत्तः und कारयति कटं देवदत्तम् oder देवदत्तेन.

स्वतन्त्रः कर्ता ॥ ५४ ॥

Der aus eigenem Antrieb Handelnde heisst Kartr (Agens).

तत्प्रयोजको हेतुश्च ॥ ५५ ॥

† 1, 4, 23.

Der diesen Antreibende heisst sowohl Kartr als auch Hetu (der Agens im Causativ).

प्राप्तीश्वरान्निपाताः ॥ ५६ ॥

1, 4, 56.

Vor dem Worte ईश्वर in 1, 4, 97 heisst Alles Nipāta.

Um einer Verwechselung mit 3, 4, 13, das mit ईश्वरे beginnt, vorzubeugen, hat Pāṇini das 1, 4, 97 gemeinte ईश्वर mit dem dort vorangehenden र verbunden.

चादयो ऽसत्त्वे ॥ ५७ ॥

च u. s. w., wenn sie nicht ein Ding bezeichnen.

प्रादय उपसर्गाः क्रियायोगे ॥ ५८ ॥ ५९ ॥

प्रा u. s. w. heissen Upasarga (Präposition) in Verbindung mit einem Thätigkeitsbegriff.

Nach einem Vārttika hat man das Sūtra später getheilt in प्रादयः und उपसर्गाः क्रियायोगे.

1, 4, 1. 56.

1, 4, 60. **गतिश्च ॥ ६० ॥**

Diese heißen auch Gati.

Da प्र u. s. w. auch Gati heißen, sagt man nach 2, 2, 18. 7, 1, 37 प्रकृत्य, nicht प्रकृत्वा.

ऊर्यादिच्चिडाचश्च ॥ ६१ ॥

ऊरो u. s. w. und die von Nominalstämmen gebildeten Adverbia auf ई und आ (unter diesen auch einige schallnachahmende) heißen gleichfalls Gati.

ऊरीकृत्य, शुक्लीकृत्य, पटपटाकृत्य u. s. w.

अनुकरणं चानितिपरम् ॥ ६२ ॥

Desgleichen ein schallnachahmendes Wort, wenn nicht इति darauf folgt.

खाट्कृत्य, aber खाडिति कृत्वा.

आदरानादरयोः सदसती ॥ ६३ ॥

Ferner सत् und असत् als Ausdrücke der Hoch- oder Geringachtung.

सत्कृत्य und असत्कृत्य.

भूषणे ऽलम् ॥ ६४ ॥

भूषणम् in der Bedeutung „schmücken“.

भूषणकृत्य, aber भूषणे भुक्त्वा दानं गतः.

अन्तरपरिग्रहे ॥ ६५ ॥

Auch अन्तर, aber nicht in der Bedeutung „zu sich nehmen“.

अन्तर्हृत्य, aber अन्तर्हृत्या भूषिकां ग्रहेणो गतः.

कणेमनसी अद्वाप्रतीघाते ॥ ६६ ॥

Ferner कणे und मनस् in der Bedeutung „sein Verlangen stillen“.

कणोहृत्य oder मनोहृत्य पयः पिबति = तावत्पिबति यावदस्याभिप्रायो निवृत्तः.

पुरो ऽव्ययम् ॥ ६७ ॥

Desgleichen das Indeclinabile पुरम्.

पुरस्कृत्य.

अस्तं च ॥ ६८ ॥

Auch das Indeclinabile अस्तम्.

अस्तंगत्य सविता पुनरुदति.

अच्छ गत्यर्थवदेषु ॥ ६९ ॥

Ferner अच्छ in Verbindung mit Verben der Bewegung und वद.

अदो ऽनुपदेशे ॥ ७० ॥

Auch अदम्, wenn nicht auf Etwas hingewiesen wird.

उपदेशः परार्थः प्रयोगः । स्वयमेव तु यदा बुद्ध्या परा मयति तदा नाम्युपदेशः । अदःकृत्य, aber अदः कृत्वा कार्यहं गतः.

तिरो ऽन्तधौ ॥ ७१ ॥

1, 4, 1, 56, 60.

Auch **तिरस्** in der Bedeutung „verschwinden“.

तिरोभूय, aber **तिरो भूत्वा स्थितः** = **पार्श्वतो भूत्वा**.

विभाषा कृजि ॥ ७२ ॥

In Verbindung mit **कृ** nicht nothwendig.

तिरस्कृत्य oder **तिरः कृत्वा**.

उपाजे ऽन्वाजे ॥ ७३ ॥

Ebenso verhält es sich mit **उपाजे** und **अन्वाजे**.

उपाजेकृत्य oder **उपाजे कृत्वा**, **अन्वाजेकृत्य** oder **अन्वाजे कृत्वा**. **उपाजेऽन्वाजेशब्दौ** विभक्तिप्रतिरूपकौ निपातौ दुर्बलस्य सामर्थ्याधाने वर्तन्ते.

साक्षात्प्रभृतीनि च ॥ ७४ ॥

Und mit **साक्षात्** u. s. w.

साक्षात्कृत्य oder **साक्षात्कृत्वा** u. s. w.

अनन्याधान उरसि मनसी ॥ ७५ ॥

Auch mit **उरसि** und **मनसि**, aber nicht in der Bedeutung „darauflegen“.

उरसिकृत्य oder **उरसि कृत्वा**, **मनसिकृत्य** oder **मनसि कृत्वा**, aber **उरसि कृत्वा पाणिं शोते**.

मध्ये पदे निवचने च ॥ ७६ ॥

Desgleichen mit **मध्ये**, **पदे** und **निवचने** mit derselben Beschränkung.

मध्येकृत्य oder **मध्ये कृत्वा**, **पदेकृत्य** oder **पदे कृत्वा**, **निवचनेकृत्य** oder **निवचने कृत्वा** — **वाचं नियम्य**, aber **हस्तिनः पदे कृत्वा शिरः शोते**.

नित्यं हस्ते पाणौ वुपयमने ॥ ७७ ॥

हस्ते und **पाणौ** sind in Verbindung mit **कृ** stets **Gati**, wenn Heiraten gemeint ist.

हस्तेकृत्य, **पाणौकृत्य**, aber **हस्ते कृत्वा कार्यापणं गतः**.

प्राध्वं बन्धने ॥ ७८ ॥

Desgleichen **प्राध्वम्** in der Bedeutung „fesseln“.

प्राध्वंकृत्य, aber **प्राध्वं कृत्वा शकटं गतः**.

जीविकोपनिषदावौपम्ये ॥ ७९ ॥

Auch **जीविका** und **उपनिषद्**, wenn Aehnlichkeit gemeint ist.

जीविकाकृत्य, **उपनिषत्कृत्य**. Zu **उपनिषद्** vgl. **Vaṅgrakṣh.** 35, 10, 42, 7.

ते प्राग्धातोः ॥ ८० ॥

Die **Gati** stehen vor dem **Verbum**.

1, 4, 1. 56. 60.

(छन्दसि परे ऽपि ॥ ८१ ॥)

Im Veda auch dahinter.

Dieses und das folgende Sûtra sind ursprünglich Vārttika.

† 1, 4, 60. (व्यवहिताश्च ॥ ८२ ॥)

Auch von jenem getrennt.

1, 4, 83. कर्मप्रवचनीयाः ॥ ८३ ॥

Jetzt folgen die Karmapravakāṇṭja.

Zumeist selbständige Präpositionen, die mit einem Nomen in einem bestimmten Casus verbunden werden.

अनुर्लक्षणे ॥ ८४ ॥

अनु in der Bedeutung „nach, gemäß“.

शाकल्यस्य संहितामेतु प्रावर्षत् „der Regen begann nach der Angabe von Śākalja's Sāṃhitā (ein astronomisches Lehrbuch)“, अगस्त्यमन्वन्तिञ्चन्द्रजाः. Im zweiten Beispiel ist für स् von सिच् nicht nach 8, 3, 65 प् substituiert worden, weil अनु hier nicht Upasarga ist.

तृतीयार्थे ॥ ८५ ॥

Auch in der Bedeutung des Instrumentals.

पर्वतमन्त्रवसिता सेना — पर्वतेन संबद्धा.

हीने ॥ ८६ ॥

Auch in der Bedeutung „unter, infra“.

अनु शाकटायनं वैयाकरणाः, अन्वर्जुनं योद्धारः.

उपो ऽधिके च ॥ ८७ ॥

उप auch in der Bedeutung „über, supra“.

उप शाकटायनं वैयाकरणाः, उप खार्यो द्रोणः. Vgl. 2, 3, 9.

अपपरी वर्जने ॥ ८८ ॥

अप und परि in der Bedeutung „mit Ausnahme von“.

अप oder परि त्रिगतेभ्यो कृटो देवः. Vgl. 2, 3, 10. 8, 1, 5.

आङ् मर्यादावचने ॥ ८९ ॥

आ in der Bedeutung „bis“.

आ पाटलिपुत्रादृष्टो देवः, आकुमारं यशः पाणिनेः. Vgl. 2, 3, 10.

1, 4, 1. 56. 83.

लक्षणेत्थंभूताख्यानभागवीप्सासु प्रतिपर्यनवः ॥ ९० ॥

प्रति, परि und अनु in den Bedeutungen „in der Richtung von, so im Verhältniss zu, auf den Theil von und — für —“.

वृक्षं प्रति, परि oder अनु त्रि द्यान्ते विद्युत्; माधुर्वैषदन्तो मातरं प्रति, परि oder अनु; यदत्र मां प्रति, परि oder अनु स्यात्; वृक्षं प्रति, परि oder अनु मिञ्चति „Baum für Baum“.

अभिरभागे ॥ ९१ ॥

अभि in denselben Bedeutungen, mit Ausnahme der „auf den Theil von“.

Beispiele wie beim vorangehenden Sūtra.

प्रतिः प्रतिनिधिप्रतिदानयोः ॥ ९२ ॥

प्रति, wenn von Ebenbürtigkeit oder Dagegegehen die Rede ist.

अभिमन्युरजुनतः प्रति „Abhimanju kann sich mit Arguna messen“, माषानस्मै तिलेभ्यः प्रति यच्छति. Vgl. 2, 3, 11.

अधिपरी अनर्थकौ ॥ ९३ ॥

अधि und परि, wenn sie bedeutungslos sind.

कुतौ ऽधो गच्छति, कुतः पैयो गच्छति.

सुः पूजायाम् ॥ ९४ ॥

सु in der Bedeutung „wohl, gut“.

सु स्ततं भवता, aber सुषितं किं तयात्र. Zum ersten Beispiel wird bemerkt धात्वर्थः स्तुयते. Vgl. 6, 2, 145.

अतिरतिक्रमणे च ॥ ९५ ॥

अति auch in der Bedeutung „zu viel“.

अति सितं भवता „du hast gut begossen“, अति सितमेव भवता „du hast zu stark begossen“.

अपिः पदार्थसंभावनान्ववसर्गगर्हासमुच्चयेषु ॥ ९६ ॥

अपि, wenn es irgend ein Ding, eine Supposition, eine Einwilligung, einen Tadel oder ein Auch bezeichnet.

सर्वियो ऽपि स्यात् (hier soll अपि so v. a. मात्रा, बिन्दुः oder स्तोत्रम् bedeuten). अपि मिञ्चेन्मूलकमहसम्, अपि मिञ्च, धिग्जाल्यं देयदत्तम् । अपि मिञ्चेत्पनायहुम् oder अपि स्तुयादृषत्तम्; अपि मिञ्च । अपि स्तुहि = मिञ्च च । स्तुहि च.

अधिरीश्वरे ॥ ९७ ॥

अधि in der Bedeutung „über als Herrscher“.

अधि पञ्चानेषु ब्रह्मदत्तः = अधि ब्रह्मदत्ते पञ्चानाः (hier würden wir „unter“ sagen).

Vgl. 2, 3, 9.

1, 4, 1. 56. 83.

† 1, 4, 56. **विभाषा कृञि ॥ ९८ ॥**

83. In Verbindung mit कृञ् nicht nothwendig.

यदत्र मामधि करिष्येति oder यदत्र मामधि करिष्येति.

लः परस्मैपदम् ॥ ९९ ॥

Die 3, 4, 78 aufgeführten (neun ersten) Personalendungen und die Participialendungen अत् (vgl. 3, 2, 124 fgg.) und वस् (vgl. 3, 2, 107 fgg.) heissen Parasmaipada.

लृ ist die allgemeine Bezeichnung für alle mit लृ beginnenden technischen Ausdrücke für die verschiedenen Personalendungen der verschiedenen Tempora und Modi. लः wird als Genetiv (dafür wird substituiert) gefasst.

तङानावात्मनेपदम् ॥ १०० ॥

Unter den 3, 4, 78 aufgeführten Personalendungen heissen die neun letzten und überdies die Participialendung आन Atmanepada.

तिङ्स्त्रीणि त्रीणि प्रथममध्यमोत्तमाः ॥ १०१ ॥

Unter den 3, 4, 78 aufgeführten Personalendungen heissen je drei der Reihe nach prathama (unsere dritte Person), madhjama (unsere zweite) und uttama (unsere erste).

तान्येकवचनद्विवचनबहुवचनान्येकशः ॥ १०२ ॥

Je eine dieser dreitheiligen Gruppen heisst der Reihe nach Singular, Dual und Plural.

सुपः ॥ १०३ ॥

Ebenso verhält es sich mit den 4, 1, 2 aufgeführten Casusendungen.

विभक्तिश्च ॥ १०४ ॥

Diese Personal- und Casusendungen heissen auch Vibhakti.

युष्मद्बुपपदे समानाधिकरणे स्थानिन्यपि मध्यमः ॥ १०५ ॥

Wenn das Pronomen युष्मद् (in irgend einem Numerus) dabeisteht oder dabeistehen könnte, dann wird die Endung der zweiten Person gebraucht, vorausgesetzt dass Personalendung und Pronomen in einem Congruenzverhältniss stehen.

प्रहासे च मन्योपपदे मन्यतेरुत्तम एकवच्च ॥ १०६ ॥

Auch im Spotte wird die zweite Person gebraucht, wenn das Verbum मन् (मन्यते) dabeisteht; dieses erscheint in diesem Falle in der letzten (unserer ersten) Person Sg.

एहि मन्य षोडशे भोत्यसे । न हि भोत्यसे । भुक्तः सो ऽर्तिविभिः. Hier soll मन्ये statt मन्यसे und भोत्यसे st. भोत्ये stehen. Vgl. 8, 1, 46.

अस्मद्युत्तमः ॥ १०७ ॥

1, 4, 1.

Wenn das Pronomen अस्मद् (in irgend einem Numerus) dabeisteht oder dabeistehen könnte, dann wird unter den 1, 4, 105 angegebenen Verhältnissen die Endung der letzten (unserer ersten) Person gebraucht.

शेषे प्रथमः ॥ १०८ ॥

In allen übrigen Fällen wird die Endung der ersten (unserer dritten) Person gebraucht.

परः संनिकर्षः संहिता ॥ १०९ ॥

Der engste Anschluss der Laute an einander heisst Samhitā.

विरामो ऽवसानम् ॥ ११० ॥

Ein Ruhepunkt heisst Avasāna (Pause).

॥ इति प्रथमस्याध्यायस्य चतुर्थो पादो ऽध्यायश्च समाप्तः ॥

समर्थः पदविधिः ॥ १ ॥

Wenn hier von Wörtern die Rede geht, so sind darunter dem Sinne nach zu einander gehörige Wörter gemeint.

सुवामन्त्रिते पराङ्गवत्स्वरे ॥ २ ॥

Ein Nomen mit einer Casusendung verhält sich in Bezug auf den Accent vor einem Vocativ wie ein Bestandtheil dieses nachfolgenden Wortes.

कुण्डेताटन्, मँद्राणां राजन्, पैरशुना वृश्चन्.

प्राक्कडारात्समासः ॥ ३ ॥

2, 1, 3.

Was bis zum Worte कडार in 2, 2, 38 abgehandelt wird, heisst Samāsa (Compositum).

सह सुपा ॥ ४ ॥

2, 1, 4.

Hierbei ist „mit einem flectirten Nomen“ hinzuzudenken.

Ein Compositum heisst nach 1, 2, 46 Prātīpadika (Nominalstamm) und als solches wirft es nach 2, 4, 71 die Casusendungen ab. Hier und da erhalten sich diese aber auch im ersten Gliede.

अव्ययीभावः ॥ ५ ॥

2, 1, 5.

Zunächst der Avjāyibhāva.

1, 4, 1, 2, 1, 3, 4, 5.

अव्ययं विभक्तिसमीपसमृद्धिवृद्धार्थाभावान्ययासंप्रतिशब्दप्रादुर्भावपश्चाद्यथानुपूर्व्ययौगपद्यसादृश्यसंपत्तिसाकल्यान्तवचनेषु ॥ ६ ॥

Ein Indeclinabile wird mit einem flectirten Nomen zu einem Arjajibhāva componirt, wenn Folgendes damit ausgedrückt werden soll: 1) eine Casusendung, 2) Nähe, 3) ein gedeihlicher Zustand, 4) ein trauriger Zustand, 5) ein Nichtdasein von Etwas, 6) ein Vorübersein, 7) etwas dem Augenblick nicht Entsprechendes, 8) das Hervortreten eines Wortes, 9) ein Hinterher, 10) ein Wiesein, 11) ein Nacheinander, 12) eine Gleichzeitigkeit, 12) eine Aehnlichkeit, 13) ein Zutreffen, 14) eine Gesamtheit und 15) das Ende.

Zu 1) अधिस्त्रि (स्त्रीष्वधिकृत्य) कथा वर्तते „die Erzählung betrifft Frauen“, zu 2) उपकुम्भम् „in der Nähe des Topfes“, zu 3) सुमदं वर्तते „es geht den Madra's gut“, zu 4) दुय्यवनं वर्तते „es geht den Javana's schlecht“, zu 5) निर्मलिकं वर्तते „die Fliegen sind fort“, zu 6) निर्हिमं वर्तते „die Kälte ist vorüber“, zu 7) अतिनिद्रं वर्तते „es ist jetzt nicht an der Zeit zu schlafen“, zu 8) इतिपाणिनि so v. a. „überall heisst es Pāṇini“, zu 9) अनुरघं पादातम् „das Fussvolk hinter den Wagen“, zu 10) ययाशक्ति „nach Kräften“, zu 11) अनुज्येष्ठं वृ यिश्नु भयन्तः „die Herren mögen ihrem Alter nach eintreten“, zu 12) सचक्रम् „zugleich mit dem Rade“, zu 13) सन्नह्य ब्राह्मणानाम् „die Bābhrava benehmen sich, wie es Brahmanen geziemt“, zu 14) सत्तुल्यम् „sammt Gras“, so v. a. „auch Gras nicht ausgenommen“, zu 15) सेष्टि „bis zum Opfer incl.“.

यथासादृश्ये ॥ ७ ॥

यथा auch in einer anderen Bedeutung als „wie“.

यथावृद्धं ब्राह्मणानां मन्त्रयस्य so v. a. „lade von Brahmanen Alles, was alt heisst, ein“. In der Bedeutung „wie“ ist das Compositum durch das vorangehende Sūtra erklärt.

यावदवधारणे ॥ ८ ॥

Das Indeclinabile यावत् in der Bedeutung „soviel und nicht mehr“.

यावदमत्रं ब्राह्मणानां मन्त्रयस्य „lade so viele Brahmanen ein, als Schlüssel da sind“.

सुप् प्रतिना मात्रार्थे ॥ ९ ॥

Ein flectirtes Nomen mit प्रति in der Bedeutung „ein wenig“.

Auf die Frage अस्यत्र किं विच्छाकम् antwortet man शकप्रति.

अक्षशलाकासंख्याः परिणा ॥ १० ॥

अक्ष, शलाका und ein Zahlwort mit परि.

अक्षपरि „bis auf einen Würfel, mit Ausnahme eines Würfels“, शलाकापरि, एकपरि u. s. w. als Spielausdrücke.

1, 4, 1. 2, 1, 3. 4. 5.

विभाषापपरिवहिरञ्चवः पञ्चस्या ॥ ११ ॥ १२ ॥

अप, परि, बहिस् und die Indeclinabilia auf अञ्च् (अक्) mit einem Ablativ, aber nicht nothwendig.

अपञ्चिगते und परिञ्चिगते oder अप चिगतेभ्यो und परि चिगतेभ्यो वृष्टो देवः (über den Accent dieser Composita handelt 6, 2, 33), बहिर्ग्रामम् oder बहिर्ग्रामात्, प्राग्ग्रामम् oder प्राग्ग्रामात्. Patañjali will das Sûtra, um auch bei den folgenden विभाषा ergänzen zu können, theilen in विभाषा und अप. Kāçikā und die Hdschr. thun dieses auch.

आङ् मर्यादाभिविध्योः ॥ १३ ॥

Ebenso आ in der Bedeutung „bis exclusive und inclusive“.

आपाटलिपुत्रम् oder आ पाटलिपुत्रात्, आकुमारं oder आ कुमारेभ्यो यशः पाणिनेः.

लक्षणेनाभिप्रती आभिमुख्ये ॥ १४ ॥

Desgleichen अभि und प्रति mit dem Ziele in der Bedeutung „dahinwärts“.

अभ्यग्निं und प्रत्यग्निं oder अग्निमभि und अग्निं प्रति शलभाः पतन्ति.

अनुर्यत्समया ॥ १५ ॥

Auch अनु wird componirt in der Bedeutung „in die Nähe davon“.

अनुवनमशनिर्गतः.

यस्य चायामः ॥ १६ ॥

Auch in der Bedeutung „diesem entlang“.

अनुगङ्गं वाराणसी, अनुयमुनं मथुरा.

तिष्ठद्गुप्रभृतीनि च ॥ १७ ॥

Auch तिष्ठद्गु u. s. w. heissen Avjajibhāva.

पारे मध्ये षष्ठ्या वा ॥ १८ ॥

पारे und मध्ये können mit einem Genetiv zu einem Avjajibhāva componirt werden.

पारेगङ्गम् oder गङ्गापारम्, मध्येगङ्गम् oder गङ्गामध्यम्.

संख्या वंशयेन ॥ १९ ॥

Desgleichen ein Zahlwort mit einem Worte, welches die Angehörigen einer Familie oder einen Fachgenossen bezeichnet.

त्रिमुनि व्याकरणस्य so v. a. „drei Muni repräsentiren die Grammatik“.

नदीभिश्च ॥ २० ॥

Ebenso ein Zahlwort mit Flussnamen.

सप्तगङ्गम्, द्विपमुनम्, पञ्चनदम्, सप्तगोदावरम्.

1, 4, 1, 2, 1, 3, 4, 5.

† 2, 1, 5. **अन्यपदार्थे च संज्ञायाम् ॥ २१ ॥**

Mit Flussnamen werden auch andere Nomina zu einem Avjajibhāva componirt, wenn das Compositum etwas Anderes als den Fluss bezeichnet und ein Name ist.

उन्मत्तगङ्गां नाम देशः, लोहितगङ्गम्, कृष्णगङ्गम्, शर्नगङ्गम्.

2, 1, 22. **तत्पुरुषः ॥ २२ ॥**

Jetzt folgt der Tatpurusha.

द्विगुश्च ॥ २३ ॥

Auch der Dvigu ist ein Tatpurusha.

द्वितीया श्रितातीतपतितगतात्यस्तप्राप्तापन्नैः ॥ २४ ॥

Ein Accusativ wird mit श्रित u. s. w. componirt.

कष्टश्रित, कान्तारातीत, नरकपतित, यामगत, तरंगात्यस्त, सुखप्राप्त, सुखापन्न.

स्वयं क्तेन ॥ २५ ॥

स्वयम् mit einem Particip auf त्.

स्वयंविनीनमाज्यम्.

खट्वा क्षेपे ॥ २६ ॥

खट्वा im Accusativ mit einem Particip auf त्, um einen Tadel auszudrücken.

खट्वाकूट = अविनीत, खट्वाप्लुत = अपचप्रस्थित.

सामि ॥ २७ ॥

Auch सामि mit einem solchen Particip.

सामिकृत, सामिपीत, सामिभुक्त.

कालाः ॥ २८ ॥

Ferner Zeitbezeichnungen im Accusativ.

अहरतिमता und अहःसंक्रान्ता मुहूर्ताः, मासप्रमितप्रचन्द्रमाः.

अत्यन्तसंयोगे च ॥ २९ ॥

Dieselben auch mit einem Nomen als Bezeichnung der ununterbrochenen Fortdauer.

मुहूर्तसुख, सर्वरात्रकल्याणी. Zum Accent dieser Wörter s. 6, 2, 2.

तृतीया तत्कृतार्थेन गुणवचनेन ॥ ३० ॥

Ein Instrumental mit einem Eigenschaftsworte, wenn das mit diesem Ausgedrückte durch jenen bewirkt worden ist.

शङ्खुलाखण्ड, किरिकाण. Das Wort अर्थ wird von Kāṭjājāna als überflüssig bezeichnet, die Kācika bildet nach diesem Sūtra auch धान्यार्थ, als wenn तत्कृतोनाथेन गुणवचनेन च gemeint wäre. Ueber den Accent dieser Wörter s. 6, 2, 2.

1, 4, 1, 2, 1, 3, 4, 22.

पूर्वसदृशसमोनार्थकलहनिपुणमिश्रश्चक्षुः ॥ ३१ ॥

Desgleichen mit पूर्व, सदृश, सम, mit einem Worte in der Bedeutung von *kon*, mit *कलह*, *निपुण*, *मिश्र* und *चक्षुः*.

मासपूर्व, माससदृश, माससम, मासोन und मासविकल, वाक्कलह, वाह्निपुण, गुहमिश्र, आचारश्चक्षुः.

कर्तृकरणे कृता बहुलम् ॥ ३२ ॥

Agens und Instrumental werden häufig mit einem von einer Wurzel abgeleiteten Nomen zusammengesetzt.

अहिहत, नखनिर्भिच.

कृत्यैरधिकार्थवचने ॥ ३३ ॥

Desgleichen mit einem Partic. fut. pass., wenn eine Uebertreibung ausgedrückt wird.

काकपेया नदी, प्रवनेह्यः कूपः, वाष्पच्छेद्यानि तृणानि, कण्टकसंचेय श्रोतनः.

अन्नेन व्यञ्जनम् ॥ ३४ ॥

Ferner Brühe mit Mus.

दध्मोदनः = दध्मोपसिक्त श्रोतनः, दीरोदनः.

भक्ष्येण मिश्रीकरणम् ॥ ३५ ॥

Desgleichen Ingredienz mit Speise.

गुडधानाः = गुडेन मिश्रा धानाः, गुडपशुकाः. भक्ष्येण wäre wohl besser.

चतुर्थी तदर्थार्थवलिहितसुखरक्षितैः ॥ ३६ ॥

Ein Dativ wird componirt mit dem dazu dienenden Dinge (तदर्थार्थ), mit *वलि*, *हित*, *सुख* und *रक्षित*.

यूपदारु = यूपाय दारु, कुबेरवनि, गोहित, गोसुख, गोरक्षित. Wohl mit Unrecht zerlegen auch die ältesten Erklärer तदर्थार्थ in zwei einander coordinirte Wörter und erklären damit nicht nur das Adverb ब्राह्मणार्थम्, sondern auch ब्राह्मणार्था यवागूः, als wenn dieses ein Tatpuruṣa wäre. Für unsere Auffassung spricht auch 6, 2, 44. Ueber den Accent dieser Wörter s. 8, 2, 43.

पञ्चमी भयेन ॥ ३७ ॥

Ein Ablativ wird mit *भय* componirt.

युक्भय, चोरभय.

अपेतापोढमुक्तपतितापत्रस्तैरल्पशम् ॥ ३८ ॥

Desgleichen mit अपेत u. s. w., wenn der Wandel allmählich erfolgt.

सुखापेत, कल्पनापोढ, चक्रमुक्त, स्वर्गपतित, तरंगापत्रस्त; dagegen sagt man प्रामादात्पतितः und nicht प्रामादपतित, weil hier der Sturz ein plötzlicher ist.

1, 4, 1. 2, 1, 3. 4. 22.

स्तोकान्तिकदूरार्थकृच्छ्राणि क्तेन ॥ ३९ ॥

Wörter in der Bedeutung von स्तोक, अन्तिक und दूर, sowie das Wort कृच्छ्र, werden als Ablative mit einem Particip auf त componirt.

स्तोकान्मुक्त. अन्तिकादागत und अभ्याशादागत, दूरादागत und विप्रकष्टादागत. कृच्छ्रान्मुक्त und कृच्छ्रान्त्य. Nach 6, 3, 2 erhält sich die Ablativendung im Compositum.

सप्तमी शैश्वैः ॥ ४० ॥

Ein Locativ wird mit शैश्वै u. s. w. componirt.

अक्षशैश्वै u. s. w. Zum Accent dieser Wörter s. 6, 2, 2.

सिद्धशुष्कपक्ववन्धैश्च ॥ ४१ ॥

Auch mit सिद्ध u. s. w.

सांकाश्यसिद्ध. आतपशुष्क. स्यालीपक्व. चक्रवन्ध. Ueber den Accent dieser Composita s. 6, 2, 32.

ध्वाङ्गेण क्षेपे ॥ ४२ ॥

Mit ध्वाङ्ग als Ausdruck des Tadels.

तोर्यध्वाङ्ग = अनवस्थित.

कृत्यैर्चरणे ॥ ४३ ॥

Mit einem Particip. fut. pass., wenn von Schulden die Rede ist.

मासदेयमणम्.

संज्ञायाम् ॥ ४४ ॥

Desgleichen, wenn das Compositum ein Name ist.

अरण्येतिलकाः, अरण्येमायाः, वनेकिंशुकाः, वनेविन्धकाः, कूपेपिशाचकाः. Nach 6, 3, 9 behält der Locativ seine Casusendung.

क्तेनाहोरात्रावयवाः ॥ ४५ ॥

Ferner Bezeichnungen für Theile des Tages oder der Nacht mit einem Particip auf त.

पूर्वाह्णाकृत und अपराह्णाकृत, पूर्वरात्रकृत und अपररात्रकृत.

तत्र ॥ ४६ ॥

Auch तत्र mit einem solchen Particip.

तत्रभुक्त, तत्रकृत, तत्रपीत.

क्षेपे ॥ ४७ ॥

Auch als Ausdruck des Tadels wird ein Locativ mit einem solchen Particip componirt.

अद्यतप्तेनकुलस्थितं तर्षतत् = चापलम्. अनवस्थितत्वम्; उदकेविशीर्णम्, प्रवाहेमृत्रितम्, भस्मनिहुतम्. Nach 6, 3, 14 fällt die Casusendung nicht ab.

1, 4, 1. 2, 1, 3, 4. 22.

पाचेसमितादयश्च ॥ ४८ ॥

Auch पात्रेसमित u. s. w. gehören hierher.

पूर्वकालैकसर्वजरत्पुराणनवकेवलाः समानाधिकरणेन ॥ ४९ ॥

Ein zeitlich Vorangehendes, एक, सर्व, जरत्, पुराण, नव und केवल werden mit einem in gleichem Casus stehenden Nomen componirt.

स्नातानुलिप्त, कष्टसमीकृत and दग्धप्ररुढ; एकशटी and एकभिन्ना; सर्वदेवाः, जरद्धस्ती, पुराणाचम, नवाचम, केवलाचम; dagegen एकस्याः शटी.

दिक्संख्ये संज्ञायाम् ॥ ५० ॥

Desgleichen Richtungs- und Zahlwörter mit einem solchen Nomen, wenn das Compositum einen Namen ergibt.

पूर्वयुक्कामशमी und अपरेयुक्कामशमी, पञ्चामाः und सप्तर्षयः; aber उत्तरा दृत्वाः, पञ्च ब्राह्मणाः.

तद्धितार्थोत्तरपदसमाहारे च ॥ ५१ ॥

Dieselben Wörter werden mit einem Nomen in gleichem Casusverhältniss componirt um ein Derivat mit einem taddhita zu bilden, oder wenn noch ein anderes Wort im Compositum folgt, oder wenn eine Anzahl von Dingen zu einer Einheit zusammengefasst wird.

Obgleich es kein पूर्वशाला und kein पञ्चकपालाः gibt, werden nach 4, 2, 107, 16 die Adjectiva पूर्वशाल und पञ्चकपाल gebildet, und auch ein neues Compositum पूर्वशालाप्रिय. पञ्चफली „eine Fünfzahl von Früchten“ ist ein Beispiel für समाहारे.

संख्यापूर्वा द्विगुः ॥ ५२ ॥

Ein solches Compositum mit einem Zahlwort als erstem Gliede heisst Dvigu.

कुत्सितानि कुत्सनैः ॥ ५३ ॥

Geschmähtes wird mit dem Schmähwort componirt.

वैयाकरणखमूचिः = निष्प्रभः, याज्ञिककृतयः = अयाज्ययाजनतृष्यापरः.

पापाणके कुत्सितैः ॥ ५४ ॥

पाप und अणक mit dem Geschmähten.

पापनापितः, अणकनापितः.

उपमानानि सामान्यवचनैः ॥ ५५ ॥

Das, womit Etwas verglichen wird, mit dem Tertium comparationis.

शस्त्रीश्यामा देवदत्ता, कुमुदश्वेनी, हंसगद्गदा, न्ययोधपरिमण्डला. Zum Accent dieser Wörter

s. 6, 2, 2.

Pāṇini's Grammatik.

1, 4, 1. 2, 1, 3. 4. 22.

उपमितं व्याघ्रादिभिः सामान्याप्रयोगे ॥ ५६ ॥

Das Vergleichene mit व्याघ्र u. s. w., wenn das Tertium comparationis nicht hinzugefügt wird.

पुरुषव्याघ्रः = पुरुषो जयं व्याघ्र इव, aber पुरुषो व्याघ्र इव गुरः.

विशेषणं विशेषेण बहुलम् ॥ ५७ ॥

Häufig ein Adjectiv mit seinem Substantiv.

नीलोत्पलम्, रक्तोत्पलम्.

पूर्वापरप्रथमचरमजघन्यसमानमध्यमध्यमवीराश्च ॥ ५८ ॥

Auch पूर्व u. s. w. mit den zu ihnen gehörigen Substantiven.

पूर्वपुरुषः, अपरः, प्रथमः, चरमः, जघन्यः, समानः, मध्यः, मध्यमः, वीरः.

श्रेण्यादयः कृतादिभिः ॥ ५९ ॥

श्रेणि u. s. w. werden mit कृत u. s. w. componirt.

श्रेणिकृताः = अश्रेणयः श्रेणयः कृताः. Zum Accent dieser Composita s. 6, 2, 46.

क्तेन नञ्विशिष्टेनानञ् ॥ ६० ॥

Ein Particip auf त ohne Negation mit demselben Particip mit der Negation.

अशितानशितेन जीवति, क्लिष्टाक्लिष्टितेन वर्तते.

सन्महत्परमोत्तमोत्कृष्टाः पूज्यमानैः ॥ ६१ ॥

सत् u. s. w. mit dem, was hervorgehoben wird.

सत्पुरुषः, महाः, परमः, उत्तमः, उत्कृष्टः.

वृन्दारकनागकुञ्जरैः पूज्यमानम् ॥ ६२ ॥

Mit वृन्दारक u. s. w. das ehrenvoll Hervorgehobene.

गोवृन्दारकः, गौनागः, गोकुञ्जरः, eben so अश्ववृन्दारकः u. s. w.

कतरक्तमौ जातिपरिप्रश्ने ॥ ६३ ॥

कतर und कतम werden mit einem Nomen in gleichem Casusverhältniss componirt, wenn nach dem Stande u. s. w. gefragt wird.

कतरकटः und कतरकालापः „welcher von Beiden ist der Kāṭha, der Kālāpa?“

कतमकटः und कतमकालापः „welcher unter ihnen ist u. s. w.“; dagegen कतरो भवतोर्देवदत्तः und कतमो भवतां देवदत्तः. Zum Accent dieser Composita s. 6, 2, 57.

किं क्षेपे ॥ ६४ ॥

किम्, wenn ein Tadel ausgedrückt wird.

किंराजा, किंसखा, किंगोः.

१, ४, १, २, १, ३, ४, २२.

पोटायुवतिस्तोककतिपयगृष्टिधेनुवशावेहद्वष्कयणीप्रवक्तृश्रोत्रि-
याध्यापकधूर्तैर्जातिः ॥ ६५ ॥

Ein Gattungsbegriff wird mit पोट्टा u. s. w. componirt.

इभपोटा, °युवतिः, अग्निस्तोकः, उदशिवत्कतिपयम्, गोष्टिः, गोधेनुः, गोवशा, गोवेहत,
गोश्रष्कयणी, कठप्रवक्ता, कठश्रोत्रियः, कटाध्यापकः, कठधूर्तः.

प्रशंसावचनैश्च ॥ ६६ ॥

Desgleichen ein Gattungsbegriff mit Worten, die ein Lob bezeichnen.

गोप्रकाण्डम्, अश्वः; गोमत्तल्लिका, अश्वः; गोमर्चचिका, अश्वः.

युवा खलतिपलितवलिनजरतीभिः ॥ ६७ ॥

युवन् mit खलति u. s. w.

युवखलति und °खलती, °पलित und °पलिता, °वलिन und °वलिना, °जरत् und °जरती.
Daraus dass जरती mit युवन् verbunden wird, schliesst man, dass bei Pāṇini hier wie
anderwärts ein Nominalstamm zugleich das Femininum einschliesst.

कृत्यतुल्याख्या अजात्या ॥ ६८ ॥

Participia fut. pass. und Wörter in der Bedeutung von तुल्य mit einem
Worte, das kein Gattungsbegriff ist.

भोज्योष्णा, भोज्यलवणा, पानीयशीतः तुल्यश्वेत, सदृशश्वेत; aber भोज्य औदनः. Zum Accent
dieser Wörter s. ६, २, २.

वर्णे वर्णेन ॥ ६९ ॥

Eine Farbenbezeichnung mit einer anderen.

कृष्णमारङ्ग, लोहितमारङ्ग, कृष्णशबल, लोहितशबल. Zum Accent dieser Wörter s. ६, २, ३.

कुमारः श्रमणादिभिः ॥ ७० ॥

कुमार mit श्रमणा u. s. w.

कुमारश्रमणा u. s. w.

चतुष्पादो गर्भिण्या ॥ ७१ ॥

Benennungen vierfüssiger Thiere mit गर्भिणी.

गौगर्भिणी, अजा.

मयूरव्यंसकादयश्च ॥ ७२ ॥

Hierher gehören auch मयूरव्यंसक u. s. w.

॥ इति द्वितीयस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥

1, 4, 1. 2, 1, 3. 4. 22.

पूर्वापराधरोत्तरमेकदेशिनैकाधिकरणे ॥ १ ॥

पूर्व, अपर, अधर und उत्तर werden mit einem aus Theilen bestehenden Ganzen componirt, wenn ein Theil dieses Ganzen dadurch bezeichnet wird.

पूर्व कायस्य = पूर्वकायः „Vorderkörper“, अपरकायः „Hinterkörper“, अधरकायः „Unterkörper“, उत्तरकायः „Oberkörper“.

अर्धं नपुंसकम् ॥ २ ॥

Desgleichen अर्ध als Neutrum in derselben Verbindung.

अर्धं पिप्पल्याः = अर्धपिप्पली, aber यामार्धः.

द्वितीयतृतीयचतुर्थतुर्याण्यन्यतरस्याम् ॥ ३ ॥

द्वितीय u. s. w. nicht nothwendig.

द्वितीयमिद्धा oder मिद्धाद्वितीयम् „die Hälfte der erbettelten Speise“, eben so bei तृतीयमिद्धा, चतुर्थ, तुर्य.

प्राप्तापन्ने च द्वितीयया ॥ ४ ॥

प्राप्त und आपन्न werden mit einem Accusativ componirt.

प्राप्तजीविकः = प्राप्तो जीविकाम् und = जीविकाप्राप्तः nach 2, 1, 24. Eben so आपन्न = जीविकापन्नः. Für uns würde die erste Form ein Bahuvrihi sein.

कालाः परिमाणिना ॥ ५ ॥

Zeitbestimmungen mit dem danach Gemessenen.

मासजात „vor einem Monat geboren, einen Monat alt“.

नञ् ॥ ६ ॥

Die Negation wird mit einem Nomen componirt.

अब्राह्मणः mit Abfall des न् nach 6, 3, 73. Aus 2, 1, 4 ist सह सुया zu ergänzen.

ईषदकृता ॥ ७ ॥

Desgleichen ईषद् mit einem Nomen, das nicht mit einem कृत-Suffix gebildet ist.

ईषत्कदार, ईषत्पिङ्गल, aber ईषद्भुक्तम् in zwei Worten.

षष्ठी ॥ ८ ॥

Ein Genetiv mit dem zu ihm gehörigen Nomen.

राजपुरुषः = राजः पुरुषः.

याजकादिभिश्च ॥ ९ ॥

Auch mit याजक u. s. w.

ब्राह्मणयाजकः = ब्राह्मणस्य याजकः. Nach dem vorangehenden Sūtra selbstverständlich, aber nach 2, 2, 16 eigentlich verboten.

न निर्धारणे ॥ १० ॥

१, ४, १, २, १, ३, ४, २२.

Ein Genetiv in der Bedeutung „unter“ wird nicht componirt.

क्षत्रियो मनुष्याणां शूरात्मः.

पूरणगुणमुहितार्थसद्व्ययतव्यसमानाधिकरणेन ॥ ११ ॥

Auch nicht mit einem Nomen ordinale, einer Eigenschaft in abstracto, einem Worte in der Bedeutung von मुहित, einem Particip auf क्त oder आन (सत्), einem Indeclinabile, einem Particip. fut. pass. auf तव्य und mit einem in Congruenz stehenden Genetiv.

क्षात्राणां प्रथमः, काकस्य कार्य्यम्, फलानां मुहितः und तृप्तः, ब्राह्मणस्य कुर्यन् und कुर्याणः, ब्राह्मणस्य कृत्या (Indeclinabile), ब्राह्मणस्य कर्तव्यम्, पाणिनेः सूत्रकारस्य.

क्तेन च पूजायाम् ॥ १२ ॥

Auch nicht mit einem Particip auf त in der Bedeutung „geehrt“.

राज्ञां मतः, सुद्धः oder पूजितः. Vgl. २, ३, ६७.

अधिकरणवाचिना च ॥ १३ ॥

Auch nicht mit einem solchen Particip, wenn es den Ort bezeichnet, an dem sich Etwas ereignet hat.

इदमेवां यातम् „hier sind sie gegangen“, इदमेवां भुक्तम्. Vgl. ३, ४, ७६.

कर्मणि च ॥ १४ ॥

Auch ein objectiver Genetiv wird nicht componirt.

गवां दोहः, ओदनस्य भोजनम्.

तृजकाभ्यां कर्तरि ॥ १५ ॥

Auch nicht ein subjectiver Genetiv mit einem Nomen ag. auf तृ und einem Nomen auf अक (इका).

भवतः शायिका, भवत आसिका, भवतो ऽयगामिका. Für das Nomen ag. giebt es kein Beispiel, da dieses nicht mit einem subjectiven Genetiv verbunden werden kann; es bekommt seine Bedeutung erst durch das folgende Sūtra.

कर्तरि च ॥ १६ ॥

Auch nicht ein (objectiver) Genetiv mit einem Nomen ag. auf तृ oder अक.

पुरां भेत्ता, ओदनस्य भोजकः.

नित्यं क्रीडाजीविकयोः ॥ १७ ॥

Ein (objectiver) Genetiv wird stets mit einem Nomen auf अक oder इका componirt, wenn ein Spiel oder ein Gewerbe gemeint ist.

उट्टालकपुष्पभञ्जिका, वाराणपुष्पप्रचायिका; दन्तलेखकः, नखलेखकः. Zur Betonung dieser Wörter s. ६, २, ७३, ७४.

1, 4, 1, 2, 1, 3, 4, 22.

कुगतिप्रादयः ॥ १८ ॥

Desgleichen werden कु, ein Gati (s. 1, 4, 60 fgg.) genanntes Indeclinabile und प्र mit seinen Genossen componirt.

कुपुरुषः; उररीकृत; दुय्युरुषः; सुपुरुषः.

उपपदमतिङ् ॥ १९ ॥

Desgleichen eine Ergänzung, wenn diese kein Verbum finitum ist.

कुम्भकारः u. s. w. Vgl. 3, 1, 92 fgg. zu Upapada.

अमैवाव्ययेन ॥ २० ॥

Eine Ergänzung auch mit einem Indeclinabile, aber nur dann, wenn dieses ein Absolutiv auf अम् ist.

स्वादुंकारम्, संपन्नंकारं und लवणंकारं भुङ्क्ते. Vgl. 3, 4, 28.

तृतीयाप्रभृत्यन्यन्यतरस्याम् ॥ २१ ॥

Auch ein Instrumental und ein darauf folgender Casus, aber nicht nothwendig.

मूलकोपदंशं oder मूलकेनोपदंशं भुङ्क्ते, केशपाहं oder केशेषु पाहं युध्यन्ते. Vgl. 3, 4, 47 fgg.

†2, 1, 4, 22. क्वा च ॥ २२ ॥

Desgleichen mit einem Absolutiv auf त्वा (य).

उच्चैःकृत्य oder उच्चैः कृत्या. Vgl. 7, 1, 37.

शेषो बहुव्रीहिः ॥ २३ ॥

Ein nicht schon anders benanntes Compositum heisst Bahuvrihi.

अनेकमन्यपदार्थे ॥ २४ ॥

Zwei oder mehr Wörter in einem solchen Compositum bezeichnen ein anderes neues Ding.

संख्ययाव्ययासन्नादूराधिकसंख्याः संख्येये ॥ २५ ॥

Ein Indeclinabile, असन्न, अदूर, अधिक und ein Zahlwort werden mit einem Zahlwort zu einem Bahuvrihi verbunden, wenn Etwas der Zahl nach bestimmt wird.

उपदशाः, असन्नदशाः, अदूरदशाः, अधिकदशाः, द्वित्राः. Vgl. 5, 4, 73.

दिङ्नामान्यन्तराले ॥ २६ ॥

Desgleichen Benennungen für Weltgegenden zur Bezeichnung der dazwischenliegenden Gegend.

दक्षिणपूर्वा दिक्, पूर्वोत्तरा, उत्तरपश्चिमा, पश्चिमदक्षिणा.

तत्र तेनेदमिति सरूपे ॥ २७ ॥

1, 4, 1, 2, 1, 3.

Zwei gleichlautende Wörter verbinden sich zu einem Bahuvrihi in der Bedeutung „daran oder damit geschieht dieses“.

केशकेशि, कचाकचि, दण्डादण्डि, सुसलामुसलि युद्धं द्युतम्. Nach 5, 4, 127 erhält ein solcher Bahuvrihi das Suffix द्वे.

तेन सहेति तुल्ययोगे ॥ २८ ॥

सह verbindet sich mit einem Instrumental zu einem Bahuvrihi, wenn Begleitendes und Begleitetes in gleicher Weise bei Etwas betheiligt sind.

सहपुत्र oder सपुत्र आगतः, aber सहैव दशभिः पुत्रैर्भारं वहति गर्दभी, weil die zehn Söhne wohl dabei sind, aber nicht mitschleppen. Zur Substitution von स s. 6, 3, 82.

चार्थे द्वन्द्वः ॥ २९ ॥

Was durch „und“ verbunden gedacht wird, heisst Dvandva.

उपसर्जनं पूर्वम् ॥ ३० ॥

Das Upasargana (s. 1, 2, 43. 44) geht im Compositum voran.

राजदन्तादिषु परम् ॥ ३१ ॥

In राजदन्त u. s. w. folgt es.

राजदन्तः = दन्तानां राजा.

द्वन्द्वे घि ॥ ३२ ॥

In einem Dvandva geht ein auf इ oder उ auslautender Nominalstamm voran.

पदगुणो, मदगुणो.

अजाद्यदन्तम् ॥ ३३ ॥

Desgleichen ein vocalisch anlautender und auf अ auslautender.

उद्धखरम्, nicht खरोद्धम्.

अल्पाक्षरम् ॥ ३४ ॥

Desgleichen ein aus weniger Silben bestehender.

प्लवन्त्ययोर्धो.

सप्तमीविशेषणे बहुव्रीहौ ॥ ३५ ॥

Im Bahuvrihi geht ein Locativ und ein Adjectiv voran.

उरसिलोमन्, चित्रगु.

निष्ठा ॥ ३६ ॥

Desgleichen ein Particip auf त.

कतकट, भिजितभिज्ज.

1, 4, 1, 2, 1, 3.

वाहिताग्न्यादिषु ॥ ३७ ॥

In आहिताग्नि u. s. w. kann es auch nachstehen.

आहिताग्नि oder अग्न्याहित.

†1, 4, 1.

कडाराः कर्मधारये ॥ ३८ ॥

†2, 1, 3.

कडार u. s. w. können im Karmadhâraja voranstehen oder nachfolgen.

कडारजैमिनिः oder जैमिनिकडारः u. s. w.

॥ इति द्वितीयस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः ॥

2, 3, 1.

अनभिहिते ॥ १ ॥

In der Folge ist zu einem Locativ (कर्मणि u. s. w.) das Wort अनभिहिते „wenn (das Object u. s. w.) nicht schon ausgedrückt ist“ zu ergänzen.

कर्मणि द्वितीया ॥ २ ॥

Der Accusativ bezeichnet das Object, wenn dieses nicht schon sonst ausgedrückt ist.

कटं करोति, aber कटः क्रियते, weil hier das Object schon durch das Passiv ausgedrückt ist. Vgl. 1, 4, 49 fgg.

तृतीया च होश्छन्दसि ॥ ३ ॥

Bei हु auch der Instrumental im Veda.

यथागृमग्निहोत्रं जुहोति oder यथाग्न्याग्निहोत्रं जुहोति.

अन्तरान्तरेणयुक्ते ॥ ४ ॥

Der Accusativ steht auch in Verbindung mit अन्तरा und अन्तरेण.

अन्तरा oder अन्तरेण त्वां च मां च कमण्डलुः.

कालाध्वनोरत्यन्तसंयोगे ॥ ५ ॥

Desgleichen bei Zeit- und Wegemaassen, wenn eine ununterbrochene Fortdauer gemeint ist.

मासमधीते „er studirt einen Monat hindurch“, योजनं कुटिला नदी „der Fluss krümmt sich im Verlauf eines ganzen Joḡana“.

अपवर्गे तृतीया ॥ ६ ॥

Der Instrumental, wenn dabei ein Abschluss erreicht wird.

मासेनानुवाको ऽधीतः „in einem Monat hat er den Anuvāka erlernt“, योजनेनानुवाको ऽधीतः „nach Zurücklegung eines Joḡana h. er d. A. e.“.

सप्तमीपञ्चम्यौ कारकमध्ये ॥ ७ ॥

Der Locativ oder der Ablativ, wenn zwischen dem jetzt und später oder dem hier und dort Etwas Thunenden der Zwischenraum angegeben wird.

अद्य भुत्वा देवदत्तो ब्रूहे oder ब्रूहाब्रूता, इहस्यो ऽयमिष्यासः क्रोशे oder क्रोशाल्लभ्यं विध्यति.

कर्मप्रवचनीययुक्ते द्वितीया ॥ ८ ॥

In Verbindung mit einem Karmaप्रवकानिजा (s. 1, 4, 83 fgg.) steht der Accusativ.

यस्मादधिकं यस्य चेश्वरवचनं तत्र सप्तमी ॥ ९ ॥

In eben einer solchen Verbindung bezeichnet der Locativ das, worüber Etwas hinausgeht, oder das, worüber man Herr ist.

उप खायां द्रोणः, अधि पञ्चालेषु ब्रह्मदत्तः. Wegen der Zweideutigkeit des यस्य चेश्वरवचनम्, welches auch bedeuten kann „und den, der als Herr bezeichnet wird“, gibt man auch das Beispiel अधि ब्रह्मदत्ते पञ्चालाः. Vgl. 1, 4, 87, 97.

पञ्चम्यपाङ्परिभिः ॥ १० ॥

In Verbindung mit अप, आ und परि steht der Ablativ.

Beispiele sind bei 1, 4, 86 fgg. gegeben worden.

प्रतिनिधिप्रतिदाने च यस्मात् ॥ ११ ॥

Desgleichen in Verbindung mit einem Karmaप्रवकानिजा zur Bezeichnung dessen, mit dem eine Ebenbürtigkeit stattfindet oder wofür Etwas als Entgelt gegeben wird.

Beispiele bei 1, 4, 92.

गत्यर्थकर्मणि द्वितीयाचतुर्थ्या चेशायामनन्धनि ॥ १२ ॥

Der Accusativ oder Dativ bezeichnet das Object bei Verben in der Bedeutung von „gehen“, wenn eine wirkliche Bewegung stattfindet, und wenn nicht अध्वन् das Object ist.

यामं oder यामाय गच्छति, aber nur मनसा पाटलिपुत्रं गच्छति und अध्वानं गच्छति.

चतुर्थी संप्रदाने ॥ १३ ॥

Der Dativ bezeichnet das Saṃpradāna (s. 1, 4, 32 fgg.).

क्रियार्थोपपदस्य च कर्मणि स्थानिनः ॥ १४ ॥

Auch das Object, wenn ein zum Verbum gehöriges anderes Wort mit verbaler Bedeutung dabeistehen könnte, aber nicht hinzugefügt wird.

गन्धेभ्यो व्रजति „er geht nach Brennholz“ = गन्धानाहृतुं व्रजति.

2, 3, 1.

तुमर्थाच्च भाववचनात् ॥ १५ ॥

Auch ein Nomen act. steht im Dativ, wenn es die Bedeutung eines Infinitivs hat.

पाकाय व्रजति = पक्तुं व्रजति.

नमःस्वस्तिस्वाहास्वधालंबषड्योगाच्च ॥ १६ ॥

Der Dativ steht auch in Verbindung mit नमस् u. s. w.

नमो देवेभ्यः, स्वस्ति प्रजाभ्यः, स्वाहाग्नये, स्वधा पितृभ्यः, इलं मल्लो मल्लाय दण्डाग्नये.

मन्यकर्मण्यनादरे विभाषाप्राणिषु ॥ १७ ॥

Der Dativ kann, wenn eine Geringachtung ausgedrückt wird, das (entferntere) Object von मन्, मन्यते bezeichnen, vorausgesetzt dass dieses kein lebendes Wesen ist.

न त्वा तृणाय oder तृणं मन्ये, aber nur न त्वा सुगालं मन्ये.

कर्तृकरणयोस्तृतीया ॥ १८ ॥

Der Instrumental bezeichnet den Agens (wenn dieser nicht schon durch das Verbum bezeichnet ist) und das Instrument.

देवदत्तेन कृतम्, दात्रेण लुनाति.

सहयुक्ते ऽप्रधाने ॥ १९ ॥

In Verbindung mit सह bezeichnet er das Untergeordnete.

पुत्रेण सहागतः पिता.

येनाङ्गविकारः ॥ २० ॥

Ferner bezeichnet er dasjenige, wodurch der Körper verunstaltet wird.

अन्तर्गा काणः, पादेन खड्गः.

इत्थंभूतलक्षणे ॥ २१ ॥

Ferner das Merkmal, wodurch Jemand gerade so und nicht anders erscheint (d. i. woran man Jemand erkennt).

अपि भयान्कमण्डलुना छात्रमद्राक्षीत्, छात्रेणोपाध्यायम्, शिष्यया परिव्राजकम्.

संज्ञो ऽन्यतरस्यां कर्मणि ॥ २२ ॥

Ferner das Object von ज्ञा mit सम्, aber nicht nothwendig.

पित्रा oder पितरं सं जानीते.

हेतौ ॥ २३ ॥

Ferner die Ursache.

कन्यया शोकः, विद्यया यशः.

अकर्तर्युणे पञ्चमी ॥ २४ ॥

Sind Schulden die Ursache, so steht der Ablativ, vorausgesetzt dass die Schulden nicht als Agens gefasst werden.

गतादृष्टः „er ist wegen einer Schuld von Hundert eingesteckt worden“, aber
गतेन बन्धितः „eine Schuld von Hundert hat ihn in's Gefängniss gebracht.“

विभाषा गुणे ऽस्त्रियाम् ॥ २५ ॥

Ist die Ursache eine Eigenschaft (in abstracto), so kann der Ablativ statt des Instrumentals gebraucht werden, vorausgesetzt dass das die Eigenschaft ausdrückende Wort nicht weiblichen Geschlechts ist.

जाद्येन oder जाड्यादृष्टः, aber nur बुद्ध्या oder प्रज्ञया सुक्तः.

षष्ठी हेतुप्रयोगे ॥ २६ ॥

Wird हेतु „Ursache“ hinzugefügt, so steht der Genetiv.

अवस्य हेतोर्वसति.

सर्वनामस्तृतीया च ॥ २७ ॥

In Verbindung mit einem Pronomen kann auch der Instrumental stehen.

कस्य हेतोर्वसति oder केन हेतुना वसति.

अपादाने पञ्चमी ॥ २८ ॥

Der Ablativ bezeichnet das Apādāna (s. 1, 4, 24 fgg.).

अन्यारादितरर्तेदिक्छब्दाञ्चूत्तरपदाजाहियुक्ते ॥ २९ ॥

Der Ablativ steht ferner in Verbindung mit अन्य, आरात्, इतर, ऋते, einem Richtungsworte, einem auf अङ्च् ausgehenden Worte und einem auf आ oder आहि auslautenden Adverb.

अन्यो देवदत्तात्, आराक्षेयदत्तात्, इतरो दे०, ऋते दे०; पूर्वो und उत्तरो ग्रामात्, पूर्वो ग्रीष्मा-
दुसन्तः, उत्तरो ग्रीष्मो वसन्तात्; प्राग्यामात्, प्रत्यग्यामात्; दक्षिणा und उत्तरा, दक्षिणाहि and
उत्तराहि ग्रामात्.

षष्ठ्यतसर्थप्रत्ययेन ॥ ३० ॥

In Verbindung mit einem Adverb in der Bedeutung derer auf अतम् (s. 5, 3, 28 fgg.) steht der Genetiv.

दक्षिणतो, उत्तरतो, पुरस्ताद्, उपरि oder उपरिष्टादामस्य.

एनपा द्वितीया ॥ ३१ ॥

In Verbindung mit einem Adverb auf एन steht der Accusativ.

दक्षिणेन und उत्तरेण ग्रामम्.

2, 3, 1.

पृथग्विनानानाभिस्तृतीयान्यतरस्याम् ॥ ३२ ॥

In Verbindung mit पृथक्, विना und नाना kann auch der Instrumental stehen.

पृथक्, विना und नाना दयदत्तेन oder देवदत्तात्.

करणे च स्तोकाल्पकृच्छ्रकतिपयस्यासत्त्ववचनस्य ॥ ३३ ॥

स्तोक, अन्य, कच्छ्र und कतिपय können, wenn sie nicht etwas Stoffliches bezeichnen, auch in instrumentaler Bedeutung im Ablativ stehen.

स्तोकान्मुक्त (als Compositum nach 2, 1, 39. 6, 3, 2) oder स्तोकेन मुक्त: „mit genauer Noth frei gekommen“; ebenso bei den übrigen Wörtern. Dagegen sagt man nur स्तोकेन विप्रेण हतः.

दूरान्तिकार्थैः षष्ठ्यन्यतरस्याम् ॥ ३४ ॥

In Verbindung mit Wörtern in der Bedeutung von दूर „fern“ und अन्तिक „nahe“ steht der Ablativ oder der Genetiv.

दूरं, विप्रकटं, अन्तिकं und अभ्याशं ग्रामात् oder ग्रामस्य.

दूरान्तिकार्थेभ्यो द्वितीया च ॥ ३५ ॥

Diese Wörter selbst können auch ausserdem noch im Accusativ stehen.

दूराद्, दूरं oder दूरेण, अन्तिकाद्, अन्तिकं oder अन्तिके u. s. w. ग्रामस्य.

सप्तम्यधिकरणे च ॥ ३६ ॥

Der Locativ steht in diesem Falle und auch als Bezeichnung des Adhikarāṇa (s. 1, 4, 45).

दूरे, अन्तिके u. s. w. ग्रामस्य कट आस्ते, स्वान्यां पचति.

यस्य च भावेन भावलक्षणम् ॥ ३७ ॥

Auch dasjenige steht im Locativ, durch dessen Sein ein anderes Sein näher gekennzeichnet wird.

गोषु दुह्यमानासु गतः । दुग्धेष्वागतः. Erklärung des Locativus absolutus.

षष्ठी चानादरे ॥ ३८ ॥

Wenn dabei eine Geringachtung ausgedrückt wird, kann auch der Genetiv stehen.

रुदति oder रुदतः प्रायाजीत् „obgleich (der Andere) weinte, verliess er das Haus um als Asket zu wandern“.

स्वामीश्वराधिपतिदायादसाक्षिप्रतिभूप्रसूतैश्च ॥ ३९ ॥

Auch bei स्वामिन् u. s. w. kann der Locativ oder der Genetiv stehen.

गोषु oder गवां स्वामी, ईश्वरः, अधिपतिः, दायादः, साक्षी प्रतिभूः und प्रसूतः.

आयुक्तकुशलाभ्यां चासेवायाम् ॥ ४० ॥

Desgleichen bei आयुक्त und कुशल, wenn ein Obliegen gemeint ist.

आयुक्तः und कुशलः कटकरणं oder कटकरणस्य.

यतश्च निर्धारणम् ॥ ४१ ॥

Im Locativ oder Genetiv steht ferner dasjenige, aus oder unter dem Etwas hervorgehoben wird.

मनुष्येषु oder मनुष्याणां क्षत्रियः शूरतमः.

पञ्चमी विभक्ते ॥ ४२ ॥

Ist das Hervorgehobene vom Andern verschieden (nicht im Andern enthalten), so steht dieses im Ablativ.

माधुराः पाटलिपुत्रेभ्य आद्यतराः.

साधुनिपुणाभ्यामर्चायां सप्त्रम्यप्रतेः ॥ ४३ ॥

Bei साधु und निपुण steht der Locativ, wenn es sich um Ehrerbietigkeit handelt, vorausgesetzt dass sie nicht mit प्रति verbunden werden.

मातरि साधुः oder निपुणः, aber साधुर्मातरं प्रति.

प्रसितोत्सुकाभ्यां तृतीया च ॥ ४४ ॥

Bei प्रसित und उत्सुक kann auch der Instrumental stehen.

केशेषु प्रसितः und उत्सुकः oder केशैः प्रसितः und केशैरुत्सुकः.

नक्षत्रे च लुपि ॥ ४५ ॥

Auch der Name eines Mondhauses kann als Bezeichnung einer bestimmten Zeit statt im Locativ auch im Instrumental stehen.

पुण्ये oder पुण्येण पायसमन्नीयात्. Hier bezeichnet पुण्य nach 4, 2, 4 mit Abfall des Suffixes die Zeit, da der Mond in diesem Hause steht.

प्रातिपदिकार्थलिङ्गपरिमाणवचनमात्रे प्रथमा ॥ ४६ ॥

Wenn nichts Anderes ausgedrückt werden soll als die Bedeutung des Nominalstammes, das Geschlecht, das Maass oder der Numerus, so steht der Nominativ.

संबोधने च ॥ ४७ ॥

Eben so beim Rufen.

Im Vocativ Sg. wird nach 6, 1, 69 das Casusuffix des Nominativs in der Regel abgeworfen.

सामन्वितम् ॥ ४८ ॥

Ein solcher Nominativ heisst āmantrita (Vocativ).

2, 3, 1.

एकवचनं संबुद्धिः ॥ ४९ ॥

Im Singular heisst er Sambuddhi.

षष्ठी शेषे ॥ ५० ॥

In allen noch übrigen Fällen steht der Genetiv.

ज्ञो ऽविदर्थस्य करणे ॥ ५१ ॥

Bei ज्ञा, wenn es nicht die Bedeutung „kennen, erkennen“ hat, bezeichnet der Genetiv das Instrument (das Wodurch oder Womit).

सर्पिषो जानाते = सर्पिषोपायेन प्र वर्तते. Vgl. 1, 3, 45.

अधीगर्थदयेशां कर्मणि ॥ ५२ ॥

Bei Verben in der Bedeutung von ह् mit अधि (d. i. „gedenken“), bei दय् und इंश् bezeichnet der Genetiv das Object.

मातुरर्धति und मातुः स्मरति, सर्पिषो दयते und सर्पिष इंष्टे.

कृजः प्रतियत्ने ॥ ५३ ॥

Desgleichen bei कृ „für Etwas Sorge tragen“.

गधोदकस्योप स्फुटते. Vgl. 1, 3, 32. 6, 1, 139.

रुजार्थानां भाववचनानामज्वरेः ॥ ५४ ॥

Auch bei Verben in der Bedeutung von रुज्, wenn das Subject ein Nomen abstr. ist, jedoch nicht bei ज्वर् im Causativ.

चौरस्य रुजति रोगः, चौरस्याम्रयत्यामयः, aber नदी कूलानि रुजति und चौरं ज्वरयति ज्वरः.

आशिषि नाथः ॥ ५५ ॥

Auch bei नाथ् in der Bedeutung „bitten um“.

सर्पिषो नाथते.

जासिनिप्रहणनाटक्रायपिषां हिंसायाम् ॥ ५६ ॥

Desgleichen beim Causativ von जस्, bei हन् mit नि प्र, beim Causativ von नट् und क्राय् und bei पिष्, wenn eine Leidzufügung gemeint ist.

चौरस्योज्जामयति, नि प्र हन्ति (angeblich auch नि हन्ति und प्र हन्ति und sogar प्र णि हन्ति), उचाटयति, क्राययति und पिनष्टि.

व्यवहपणीः समर्थयोः ॥ ५७ ॥

Auch bei ह् mit व्यय und bei पण् in der ihnen gemeinsamen Bedeutung.

शतस्य व्यय हरति und पणते „er handelt oder spielt um ein Hundert“.

दिवस्तदर्थस्य ॥ ५८ ॥

Desgleichen bei दिव् in derselben Bedeutung.

शतस्य दीव्यति „er spielt um ein Hundert“.

विभाषोपसर्गे ५९ ॥

Bei दिव् mit einer Präposition nicht nothwendig.

गतस्य oder गतं प्रति दीव्यति.

द्वितीया ब्राह्मणे ॥ ६० ॥

Im Brāhmaṇa steht bei दिव् der Accusativ.

गामस्य तदहः सभायां दीव्येयुः Maitr. S. 1, 6, 11.

प्रेष्यब्रुवोर्हविषो देवतासंप्रदाने ॥ ६१ ॥

Bei इष, इष्यति mit प्र und bei ब्रु steht die Spende im Genetiv, wenn sie einer Gottheit dargebracht wird.

अग्नये छागस्य हविषो वषाया मेदसः प्रेष्य und अनु ब्रुवेहि. Vgl. 8, 2, 81.

चतुर्थ्यर्थे बहुलं छन्दसि ॥ ६२ ॥

Im Veda steht der Genetiv häufig im Sinne des Dativs.

यजेश्च करणे ॥ ६३ ॥

Ebendasselbst bei यज् auch im Sinne des Instrumentals.

द्यतेन oder द्यतस्य यजते.

कृत्वोऽर्थप्रयोगे काले ऽधिकरणे ॥ ६४ ॥

In Verbindung mit einem Adverb in der Bedeutung von कृत्वस् „mal“ steht die Zeit, innerhalb welcher Etwas geschieht, im Genetiv.

पञ्चकृत्वो ऽहो भुङ्क्ते द्विरहो ऽधीते.

कर्तृकर्मणोः कृति ॥ ६५ ॥

In Verbindung mit einem Verbalnomen bezeichnet der Genetiv sowohl den Agens als auch das Object.

भवतः शायिका, पुरां मेना.

उभयप्राप्तौ कर्मणि ॥ ६६ ॥

Wenn Agens und Objectiv zugleich genannt werden, und der Genetiv also beide bezeichnen könnte, bezeichnet er das Object.

आश्चर्यो गयां दोहो ऽगोपालकेन. रोचते म आदनस्य भोजनं देवदत्तेन.

क्तस्य च वर्तमाने ॥ ६७ ॥

Auch in Verbindung mit einem Particip auf त्त in gegenwärtiger Bedeutung steht der Agens im Genetiv.

राजां मतः, बुद्धः, पूजितः. Ueber das Particip in gegenwärtiger Bedeutung s. 3, 2,

188. Unser Sūtra bildet eine Ausnahme zu 2, 3, 69.

2, 3, 1.

अधिकरणवाचिनश्च ॥ ६८ ॥

Desgleichen in Verbindung mit einem Particip auf त, wenn es den Ort, wo Etwas vorgegangen ist, bezeichnet.

इदमेवामासितम्. Vgl. 3, 4, 76.

न लोकाव्ययनिष्ठाखलर्थतृनाम् ॥ ६९ ॥

In Verbindung mit verschiedenen Participien in activer Bedeutung (न, vgl. 3, 2, 124 fgg.), mit einem auf उक auslautenden Verbalnomen, mit Absolutiven (अव्यय), mit den Participien auf त und तयत् (निष्ठा), mit Wörtern wie मुक्कुर und दुक्कुर (खलर्थ) und mit einem Nomen ag. auf लृ-न् steht nicht der Genetiv als Bezeichnung des Agens oder Objects (sondern der Instrumental im ersten und der Accusativ im andern Falle).

ओदनं पचन्, पचमानः und पेषयान्. आगामुकं वाराणसी रत्न आहुः, कटं कृत्वा, देवदत्तेन कृतम्, ओदनं मुक्तवान्, ईषत्करः कटो देवदत्तेन, केतां कटान्. Patāngali zerlegt लोक in ल, उ und उक, als wenn उ und उक zuerst in ऊक verschmolzen wären, was nicht sehr wahrscheinlich ist, obgleich auch उ (चिकीर्षु u. s. w.) hierher gehört. Ausnahme zu 2, 3, 65.

अकेनोर्भविष्यदाधमर्णयोः ॥ ७० ॥

Auch nicht in Verbindung mit einem Verbalnomen auf अक und इन्, wenn es sich um die Zukunft oder um Schuldigsein handelt.

कटं कारको व्रजति „er geht eine Matte zu verfertigen“, ग्रामं ग्रामी „er ist im Begriff ins Dorf zu gehen“, शतं दायी „er ist Hundert schuldig“.

† 2, 3, 1. **कृत्यानां कर्तरि वा ॥ ७१ ॥**

In Verbindung mit einem Partic. fut. pass. kann der Genetiv (oder Instrumental) den Agens bezeichnen.

भयतः oder भयता कटः कर्तव्यः.

तुल्याथैरतुलोपमाभ्यां तृतीयान्यतरस्याम् ॥ ७२ ॥

In Verbindung mit Wörtern, die „ähnlich, Aehnlichkeit“ bedeuten, तुला und उपमा ausgenommen, kann der Instrumental oder der Genetiv stehen.

तुल्यो und सदृशो देवदत्तेन oder देवदत्तस्य, aber nur तुला देवदत्तस्य नास्ति und उपमा कृष्णस्य न विद्यते.

चतुर्थी चाशिष्यायुष्यमद्रभद्रकुशलमुखार्थहितैः ॥ ७३ ॥

In Verbindung mit आशुष्य u. s. w. kann, wenn ein Wunsch ausgesprochen wird, ausser dem Genetiv auch der Dativ stehen.

आयुष्यं, मद्रं, भद्रं, कुशलं, मुखं, अर्थो und हितं देवदत्तस्य oder देवदत्ताय भूयान्.

॥ इति द्वितीयस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥

द्विगुरेकवचनम् ॥ १ ॥

Ein Dvigu steht im Singular.

पञ्चपूनी = पञ्च पूनाः समाहृताः. Vgl. 4, 1, 21.

द्वन्द्वश्च प्राणिनूर्यसेनाङ्गानाम् ॥ २ ॥

Desgleichen ein Dvandva, wenn Benennungen für Körpertheile, Musikanten oder Heeresabtheilungen mit einander verbunden werden.

पाणिपादम्, शिरोशीवम्; मार्दङ्गिकापाणविकम्, वीणावाटकपरिवादकम्; रथिकाश्वारोहम्, रथिकापादातम्.

अनुवादे चरणानाम् ॥ ३ ॥

Auch Namen von Veda-Schulen, wenn eine solche Schule gleich darauf wieder erwähnt wird.

उदगात्कटकालापम् । प्रत्यष्टात्कटकोद्यमम्.

अध्वर्युक्रतुरनपुंसकम् ॥ ४ ॥

Auch von einem Adhvarju vollzogene Opfer, wenn sie nicht Neutra sind.

अर्काश्वमेधम्, सायाह्नातिरात्रम्; dagegen इषुवज्जो „die Feiern Ishu und Vajra“, उन्निवृत्तभिदो und राजसूययाजयेये.

अध्ययनतो ऽविप्रकृष्टाख्यानाम् ॥ ५ ॥

Auch Bezeichnungen derjenigen, die in Bezug auf ihre Studien einander nahe stehen.

पदकक्रमकम्, क्रमकवार्तिकम्; dagegen याज्ञिकवैयाकरणौ.

जातिरप्राणिनाम् ॥ ६ ॥

Auch Genusbegriffe, aber nicht Bezeichnungen lebender Wesen.

आराशस्त्रि „Ahle und Dolch“, धानाशङ्कुनि; dagegen नन्दकपाञ्चजन्यौ „Krishna's Schwert und Muschel“ und ब्राह्मणवन्नियदिदृष्टाः.

विशिष्टलिङ्गो नदी देशो ऽयामाः ॥ ७ ॥

Auch Fluss- und Ortsnamen verschiedenen Geschlechts, jedoch mit Ausnahme von Dorfnamen.

उज्जैरायति, गङ्गाशोणम्; कुरुकुरुवेत्रम्, कुरुकुरुजाङ्गलम्; aber गङ्गायमुने, मदकेकयाः und जाम्बवयशालूकिन्यौ (zwei Dorfnamen). Man hätte im Sātra लिङ्गो नदीदेशाययामाः erwartet.

सुद्रजन्तवः ॥ ८ ॥

Auch Namen kleiner Thierchen.

दंशमशकम्, यूकानिलम्.

येषां च विरोधः शाश्वतिकः ॥ ९ ॥

Desgleichen Namen von Thieren, die in beständiger Feindschaft mit einander leben.

मार्जारमूषकम्, श्वसृगालम्, अहिनकुलम्.

शूद्राणामनिरवसितानाम् ॥ १० ॥

Auch Bezeichnungen von Cūdra, die nicht aus der Gemeinschaft gestossen sind.

तवायस्कारम्, रजकतन्तुवायम्; dagegen चण्डालमृतपाः.

गवाश्चप्रभृतीनि च ॥ ११ ॥

Hierher gehören auch गवाश्वम् u. s. w.

विभाषा वृक्षमृगतृणधान्यव्यञ्जनपशुशकुन्यश्ववडपूर्वापराधरोत्तराणाम् ॥ १२ ॥

Bei Namen von Bäumen, Thieren des Waldes, Gräsern, Kornarten, Beilagen zu einem Gericht, Hausthieren, Vögeln und in den Verbindungen अश्ववडव, पूर्वापर und अधरोत्तर kann der Singular gebraucht werden.

प्लव्ण्यपोधम् oder °धाः, रुक्पयतम् oder °ताः, कुशकाशम् oder °शाः, द्रोहिपयम् oder °याः, दधिघृतम् oder °ते, गोमहिषम् oder °घाः, तिलिरिकपिञ्जलम् oder °लाः, अश्ववडवम् oder °वो (vgl. 2, 4, 27), पूर्वापरम् oder °रे, अधरोत्तरम् oder °रे.

विप्रतिषिद्धं चानधिकरणवाचि ॥ १३ ॥

Desgleichen bei Wörtern mit entgegengesetzter Bedeutung, wenn sie nicht etwas Concretes bezeichnen.

शीतोष्णम् oder °ष्णे, सुखदुःखम् oder °खे, जीवितमरणम् oder °मो; dagegen शीतोष्णे उदके.

न दधिपयसी ॥ १४ ॥

Bei दधिपयसी u. s. w. ist der Singular nicht gestattet.

अधिकरणैतावञ्चे च ॥ १५ ॥

Auch nicht bei concreten Begriffen, wenn die Anzahl dabei angegeben wird.

Man sagt zwar दन्तोष्टम् und मार्दङ्गिकपाणविकम्, aber दश दन्तोष्ठाः und दश मार्दङ्गिकपाणविकाः. Vgl. 2, 4, 2.

विभाषा समीपे ॥ १६ ॥

Wenn die Anzahl annäherungsweise bestimmt wird, kann der Singular gebraucht werden.

उपदशं दन्तोष्टम् oder उपदशा दन्तोष्ठाः.

स नपुंसकम् ॥ १७ ॥

Ein solcher Dvaṁdva im Singular ist ein Neutrum.

अव्ययीभावश्च ॥ १८ ॥

Desgleichen ein Avyajibhāva.

तत्पुरुषो ऽनञ्कर्मधारयः ॥ १९ ॥

2, 4, 19.

Desgleichen die nun folgenden Tatpurusha, wenn sie nicht die Negation vor sich haben und nicht Karmadhāraja sind.

संज्ञायां कन्थोशीनरेषु ॥ २० ॥

Ein auf कन्था auslautender, wenn er der Name einer im Lande der Uçinara gelegenen Stadt ist.

सौशमिकन्थम् und आत्तवरकन्थम्, aber दान्निकन्था (weil nicht उशीनरेषु) und वीरणकन्था (weil dieses kein Nomen pr. ist). Ueber den Accent dieser Wörter s. 6, 2, 124.

उपज्ञोपक्रमं तदाद्याचिख्यासायाम् ॥ २१ ॥

Ein auf उपज्ञा und उपक्रम auslautender, wenn man den Ausgangspunkt eines ersonnenen oder eingeführten Werkes ausdrücken will.

पाणिन्युपज्ञमकालकं व्याकरणम् „die die Definition der Tageszeit übergehende Grammatik ist ein von Pāṇini ersonnenes Werk“, आद्रोपक्रमं प्रासादः „der Palast ist eine Erfindung reicher Leute“, नन्दोपक्रमाणि मानानि „Maasse und Gewichte sind eine Erfindung der Nanda“. Ueber den Accent solcher Wörter s. 6, 2, 14, wo übrigens पाणिनोपज्ञम् geschrieben wird.

छाया बाहुल्ये ॥ २२ ॥

Ein auf छाया auslautender, wenn jenes „Menge“ bedeutet.

शलभच्छायम्, इतुच्छायम्. Zum Accent dieser Wörter s. 6, 2, 14.

सभा राजामनुषपूर्वा ॥ २३ ॥

Ein auf सभा auslautender, wenn ein Wort in der Bedeutung „Fürst“ oder „Unhold“ vorangeht.

इनसभम्, ईश्वरसभम्; रत्नःसभम्, पिशाचसभम्.

अशाला च ॥ २४ ॥

Auch wenn सभा nicht die Bedeutung „Haus“ hat.

स्त्रीसभम् und दासीसभम्, weil सभा = संघात ist; aber अनाथसभा = अनाथकुटी.

विभाषा सेनासुराछायाशालानिशानाम् ॥ २५ ॥

† 2, 4, 19.

Ein auf सेना u. s. w. auslautender Tatpurusha kann ein Neutrum sein.

ब्राह्मणसेना oder °नम्, यवसुरा oder °रम्, कुड्यच्छाया oder °यम्, गोशाला oder °लम्, प्रयनिशा oder °शम्. Zum Accent der Wörter auf °छाय n. s. 6, 2, 14, zu dem der Wörter auf शाल n. 6, 2, 123.

परवलिङ्गं द्वन्द्वतत्पुरुषयोः ॥ २६ ॥

Als allgemeine Regel gilt, dass das Geschlecht im Dvandva und Tatpuruṣha sich nach dem letzten Worte richtet.

पूर्ववदश्ववडवौ ॥ २७ ॥

In अश्ववडवौ richtet es sich nach dem ersten Worte.

हेमन्तशिशिरावहोरात्रे च छन्दसि ॥ २८ ॥

Desgleichen im Veda in हेमन्तशिशिरौ und अहोरात्रे.

रात्राह्राहाः पुंसि ॥ २९ ॥

रात्र, अह्ना und अह्ना sind am Ende eines Tatpuruṣha männlichen Geschlechts.

द्विरात्रः, त्रिरात्रः, पूर्वोह्नाः, अपराह्नाः, मध्याह्नाः, द्युहः, अहः.

अपथं नपुंसकम् ॥ ३० ॥

अपथ ist ein Neutrum.

अर्धर्चाः पुंसि च ॥ ३१ ॥

अर्धर्च u. s. w. sind auch männlichen Geschlechts.

अर्धर्चम् und अर्धर्चः u. s. w.

इदमो ऽन्वादेशे ऽशनुदात्तस्तृतीयादौ ॥ ३२ ॥

Für das Pronomen इदम् wird, wenn es auf etwas Vorangehendes hinweist (d. i. Pronomen substantivum der dritten Person ist), im Instrumental und in den folgenden Casus tonloses अ substituiert.

Dieses Sūtra bestimmt nur den Unterschied in der Betonung des sonst in der Form gleichlautenden Pronomens. Die Casusendungen भ्याम् u. s. w. sind von Haus aus unbetont und bleiben es hier trotz 6, 1, 171, da die dort gegebene Regel wohl इदम्, aber nicht das dafür hier substituierte अ berührt. Beispiele: आभ्यां (6, 1, 171) छात्राभ्यां रात्रिरधोता । अथो आभ्यामहरण्यधोतम् ॥ अस्मै छात्राय कम्बलं देहि । अथो अस्मै शाकटमपि देहि ॥ अस्य छात्रस्य शोभनं शीलम् । अथो अस्य प्रभूतं स्वम् ॥ Vgl. 2, 4, 34.

एतदस्त्रतसोस्त्रतसौ चानुदात्तौ ॥ ३३ ॥

Auch für das Pronomen एतद् wird, wenn es auf etwas Vorangehendes hinweist, vor den Suffixen त्र und तम् tonloses अ substituiert, und in diesem Falle sind auch die beiden Suffixe tonlos.

एतस्मिन्ग्रामे सुखं वसामः । अथो अत्र युक्ता अधीमहे ॥ एतस्माच्छात्राच्छन्दो ऽधीष्य । अथो अतो व्याकरणमप्यधीष्य ॥

द्वितीयादौस्वेनः ॥ ३४ ॥

Im Accusativ aller Zahlen, im Instrumental Sg. (टा) und im Gen. und Loc. Du. (ओस्) wird für इदम् und एतद्, wenn sie auf etwas Vorangehendes hinweisen, unbetontes एन substituiert.

इमे oder एतं क्वाचं छन्दो ऽध्यापय । अथो एनं व्याकरणमप्यध्यापय ॥ Ebenso entspricht einem अनेन oder एतेन क्वाचिण् im Nachsatz एनेन, einem अनयोश् oder एतयोश् क्वाचयोः — एनयोः u. s. w.

आर्धधातुके ॥ ३५ ॥

2, 4, 35.

In den folgenden Sūtra ist „vor einem ārdhadhātuka-Suffix“ hinzuzudenken.

So heisst jedes Suffix (mit Ausnahme derer mit stummem ञ्), welches unmittelbar (ein Augment kommt dabei nicht in Betracht) an eine Verbalwurzel in weiterem Sinne (vgl. ३, 1, 32) angefügt wird.

अदो जग्धिर्ल्यप्ति किति ॥ ३६ ॥

Für अद् wird जग्ध् substituiert vor dem Absolutivsuffix -त्य (ल्यप्) und vor einem mit त् anlautenden Suffix, das ein stummes क् hat.

प्रजग्ध्य, जग्ध mit क्त, जग्धयत् mit कयत्.

लुङ्सनोर्धसू ॥ ३७ ॥

Im Aorist und im Desiderativ wird dafür चस् substituiert.

अचसत्, जिचत्सति.

घञपोश्च ॥ ३८ ॥

Auch vor ऌअ und ऋ.

घासैः und प्रघसैः; Accent nach 6, 1, 159 und 6, 2, 144.

बहुलं छन्दसि ॥ ३९ ॥

Im Veda auch sonst häufig.

घस्तां नूनम्, सन्धिश्च मे (VS. 18, 9).

लिङ्न्यतरस्याम् ॥ ४० ॥

Im Perfect kann चस् substituiert werden.

जघास oder आद.

वेजो वयिः ॥ ४१ ॥

Für वे „weben“ kann im Perfect वय् substituiert werden.

वयो oder उवाय.

हनो वध लिङि ॥ ४२ ॥

Für हन् wird im Precativ वध् substituiert.

वध्यात्, वध्यास्ताम्, वध्यासुः. 2, 4, 35 kennzeichnet लिङ् als Precativ.

2, 4, 35.

लुङि च ॥ ४३ ॥

Desgleichen im Aorist.

अवधीत्, अवधिष्टाम्, अवधिषुः.

आत्मनेपदेष्वन्यतरस्याम् ॥ ४४ ॥

Im Medium nicht nothwendig.

आवधिष्ट oder आहत.

इणो गा लुङि ॥ ४५ ॥

Für इ wird im Aorist गा substituiert.

अगात्, अगाताम्, अगुः.

णौ गमिरवोधने ॥ ४६ ॥

Im Causativ गम्, aber nicht in der Bedeutung „zu wissen thun“.

गमयति, aber प्रत्यापयति.

सनि च ॥ ४७ ॥

Auch im Desiderativ.

जिगमिषति, aber अर्थान्वर्तोपिषति.

इङश्च ॥ ४८ ॥

Auch für das mediale इ wird im Desiderativ गम् substituiert.

अधि जिगांसते.

गाङ् लिति ॥ ४९ ॥

Im Perfectum wird dafür mediales गा substituiert.

अधि जगे.

विभाषा लुङ्लङोः ॥ ५० ॥

Im Aorist und Conditionalis nach Belieben.

अध्यष्ट oder अध्यगीष्ट, अध्यष्यत् oder अध्यगीष्यत्.

णौ च संश्चङोः ॥ ५१ ॥

Ebenso im Desiderativ des Causativs und im Aorist des Causativs.

अध्यापिष्यति oder अधि जिगापयिषति, अध्यापिष्यत् oder अध्यजीगपत्.

अस्तेर्भूः ॥ ५२ ॥

Für अस्, अस्ति wird vor einem ārdhahātuka भू substituiert.

भविष्यत्, भवितुम्, भवितव्य.

ब्रुवो वचिः ॥ ५३ ॥

Für ब्रू wird वच् substituiert.

वक्तुं, वक्तुम्, वक्तव्य.

2, 4, 35.

चक्षिङः ख्याञ् ॥ ५४ ॥

ख्या für चक्ष्.

आख्यातु, आख्यातुम्, आख्यातव्य.

वा लिटि ॥ ५५ ॥

Im Perfect nicht nothwendig.

आ चक्षते oder आ चक्ष्यो.

अजेर्व्यघञपोः ॥ ५६ ॥

Für अञ् wird vor einem ârdhadhâtuka, mit Ausnahme von अञ्च und अञ्, वि substituiert.

प्रवायक, प्रवायणीय; aber समाजै, उदाजै und समजै, उदजै. Zum Accent vgl. 6, 2, 144.

† 2, 4, 35.

वा यौ ॥ ५७ ॥

Vor अञ् nicht nothwendig.

प्राजनो oder प्रवयणो दण्डः, प्राजनम् oder प्रवयणमा नय.

एयक्षचियार्धजितो यूनि लुगणिजोः ॥ ५८ ॥

Nach einem Geschlechtsnamen auf ±_य, nach einem solchen vom Namen eines Fürsten oder Rshi, so wie nach einem mit einem ein stummes ञ् enthaltenden Suffix gebildeten, werden die bei der Bildung des Juva genannten Geschlechtsnamens sonst angewendeten Suffixe ±_अ und ±_इ abgeworfen.

So bezeichnen z. B. कौरव्य (nach 4, 1, 151), प्रयाफलक (nach 4, 1, 114), वामिष्ठ (nach 4, 1, 114) und तैकायनि (nach 4, 1, 154) sowohl den Vater als auch den Sohn. Vgl. 4, 1, 163 fgg.

पैलादिभ्यश्च ॥ ५९ ॥

Desgleichen nach पैल u. s. w.

पैल heisst sowohl der Vater als auch der Sohn.

इजः प्राचाम् ॥ ६० ॥

Auch nach einem Geschlechtsnamen auf ±_इ, wenn von einem Geschlecht der östlichen Völker die Rede ist.

प्राचागारि heisst sowohl der Vater als auch der Sohn.

न तौल्वलिभ्यः ॥ ६१ ॥

Aber nicht nach तौल्वलि u. s. w.

तौल्वलि und तौल्वनायन nach 4, 1, 101.

तद्राजस्य बहुषु तेनैवास्त्रियाम् ॥ ६२ ॥

Auch das den Fürsten (nicht aber die Fürstin) eines Volkes bezeichnende Suffix wird im Plural abgeworfen, wenn wirklich eine Pluralität von Fürsten gemeint ist.

वाङ्गः ist nach 4, 1, 170 (vgl. 174) „ein Fürst der Vaṅga“, वाङ्गाः heissen „die Fürsten dieses Volkes“, dagegen ist der Plural zu वाङ्गी „eine Fürstin der Vaṅga“ वाङ्गः. Auch heisst es प्रियवाङ्गाः „die einen Fürsten der Vaṅga lieb haben“, weil hier der Plural keine Pluralität von Fürsten involvirt.

यस्कादिभ्यो गोत्रे ॥ ६३ ॥

Nach यस्क u. s. w. wird zur Bezeichnung des Geschlechts im Plural das den Geschlechtsnamen bildende Suffix abgeworfen, nicht aber im Femininum.

Von यस्क lautet der Geschlechtsname nach 4, 1, 112 यास्कः und der Plural nach unserem Sūtra यस्काः. Dagegen sagt man यास्वः und प्रिययास्काः Adj.

यज्ञज्ञोश्च ॥ ६४ ॥

Auch die Geschlechtsnamen bildenden Suffixe य und श्च fallen im Plural ab.

गार्ग्यः und गर्गाः, वेदः und विदाः.

अत्रिभृगुकुत्सवसिष्ठगोतमाङ्गिरोभ्यश्च ॥ ६५ ॥

Auch nach अत्रि u. s. w.

आत्रेयः nach 4, 1, 122, Pl. अत्रयः; भार्गवः, कौत्सः, वासिष्ठः, गोतमः und आङ्गिरसः nach 4, 1, 114, Pl. भृगवः, कुत्साः, वसिष्ठाः, गोतमाः und अङ्गिरसः.

बह्वच इजः प्राच्यभरतेषु ॥ ६६ ॥

Auch das patronymische य fällt im Plural ab, wenn der Geschlechtsname mehr als zweisilbig ist, und wenn das Geschlecht zu den östlichen Völkern oder zu den Bharata gehört.

पाचागारिः und पचागाराः, योधिष्ठिरिः und युधिष्ठिराः, आर्जुनिः und अर्जुनाः.

न गोपवनादिभ्यः ॥ ६७ ॥

Nach गोपवन u. s. w. fällt das patronymische Suffix im Plural nicht ab.

गोपवनः nach 4, 1, 104, Pl. गोपवनाः. Ausnahme zu 2, 4, 64.

तिककितवादिभ्यो द्वन्द्वे ॥ ६८ ॥

Nach तिककितव u. s. w. fällt das patronymische Suffix im Plural eines Dvandva ab.

Die Geschlechtsnamen von तिक und कितव sind nach 4, 1, 154 तिकायनि und कैतवायनि, die Nachkommen von तिक und कितव heissen aber तिककितवाः.

उपकादिभ्यो ऽन्यतरस्यामद्वे ॥ ६९ ॥

Nach उपक u. s. w. kann das patronymische Suffix im Plural abfallen, wenn die Namen nicht zu einem Dvaīdva verbunden werden.

Die Geschlechtsnamen von उपक und लमक sind nach 4, 1, 99 औपकायनः und लामकायनः, der Plural lautet औपकायनाः oder उपकाः, लामकायनाः oder लमकाः. Dagegen bezeichnet man die Nachkommen Upaka's und Lamaka's durch उपकलमकाः.

आगस्त्यकौशिडन्ययोरगस्तिकुशिडनच् ॥ ७० ॥

Das patronymische Suffix in आगस्त्य und कौशिडन्य fällt im Plural ab und für die primitiven Namen werden अगस्ति und कुशिडनं substituirt.

अगस्त्यः, कुशिडनः. Der Singular soll कुशिडनं betont sein.

सुपो धातुप्रातिपदिकयोः ॥ ७१ ॥

Eine Casusendung wird abgeworfen, wenn ein Wort in einen Verbal- oder Nominalstamm umgewandelt wird.

Der Verbalstamm पुत्रीय wird auf die Weise gewonnen, dass man die Casusendung von पुत्रम् vor ह्यं abwirft; पुत्रीयति ist nämlich nach 3, 1, 8 आत्मनः पुत्रमिच्छति. राज्ञः पुत्रवः ist als Compositum nach 1, 2, 46 ein Nominalstamm, und als solcher verliert es nach unserm Sūtra die Casusendungen.

अदिप्रभृतिभ्यः शपः ॥ ७२ ॥

Nach den mit अद् beginnenden Wurzeln der zweiten Klasse wird das Präsensstämme bildende श्च abgeworfen.

Nach 3, 1, 68 erhalten alle Wurzeln zur Bildung des Präsensstammes das Suffix श्च; die Bildung aller übrigen Präsensstämme erfolgt durch Substitution eines anderen Präsenscharakters.

बहुलं छन्दसि ॥ ७३ ॥

Im Veda findet in dieser Beziehung ein Schwanken statt.

हन्ति statt हन्ति, शयते statt शेते, त्राध्यम् statt त्रायध्यम्.

यङो ऽचि च ॥ ७४ ॥

Das य des Intensivs fällt auch vor dem कृत्-Suffix अ (अच्) ab.

लोलुव, पोपुव. Vgl. 1, 1, 4.

जुहोत्यादिभ्यः श्चुः ॥ ७५ ॥

Nach den mit जु beginnenden Wurzeln der dritten Klasse wird das Präsensstämme bildende श्च abgeworfen, und die Wurzel reduplicirt.

Vgl. das bei 2, 4, 72 Bemerkte und 6, 1, 10 in Bezug auf die Reduplication.

बहुलं छन्दसि ॥ ७६ ॥

Im Veda findet in dieser Beziehung ein Schwanken statt.

दाति, धाति; विवष्टि, विवक्ति.

गातिस्थाघुपाभूयः सिचः परस्मैपदेषु ॥ ७७ ॥

Nach गा „gehen“, nach स्या, nach den verschiedenen Wurzeln दा und धा (घु), nach पा und भू fällt das स des Aorists im Activ ab.

अगात्, अस्यात्, अदात्, अधात्, अपात्, अभूत्.

विभाषा प्राधेट्शास्त्रासः ॥ ७८ ॥

Nach घ्रा, घे, शा, ङा und सा nicht nothwendig.

अघ्रात् oder अघ्रासीत्, अधात् oder अधासीत्, अशात् oder अशासीत्, अङ्घ्रात् oder अङ्घ्रासीत्, असात् oder असासीत्.

तनादिभ्यस्तथासोः ॥ ७९ ॥

Desgleichen nach तन् u. s. w. vor den Medialendungen त und थास.

अतत oder अतनिष्ट, अतथाः oder अतनिष्ठाः.

मन्त्रे घसहरनश्वृदहावृज्कृगमिजनिभ्यो लेः ॥ ८० ॥

In einem Mantra fällt nach घस्, ह्वर् (ह्वृ), नश्, वृ, दह्, nach einer auf आ auslautenden Wurzel, nach वृज्, कृ, गम् und जन् der Charakter des Aorists (लि) ab.

अलवमीमदन्त (RV. 1, 82, 2) पितरः, मा ह्वर्मित्रस्य त्वम्, प्र णह्मर्त्यस्य (RV. 1, 18, 3; wird प्रणक् im Padap. geschrieben), मुरुचो वेन आद्यः (VS. 13, 3), मा न आ धक् (RV. 6, 61, 14), आप्रा द्याद्यारुधिवी अन्तरिक्षम् (RV. 1, 115, 1), मा नो अस्मिन्महाधने परा यक् (RV. 8, 75, 12), अक्रन्कर्म कर्मकृतः (VS. 3, 47), अगमन्, अजत वा अस्य दन्ताः (Ait. Br. [I] 7, 14, 5). Nach einer Mittheilung Kielhorn's liest nur eine Hdschr. des Mahābhāṣhja नश्, die übrigen णश्, wie Pāṇini sonst nie schreibt. Statt वृज् wird auch वृक् und वृच् gelesen.

आमः ॥ ८१ ॥

Nach आम् fallen die Personalendungen des Perfects (लि) ab.

Nach 3, 1, 35 wird in bestimmten Fällen vor den Personalendungen des Perfects आम् an die Wurzel gefügt; diese Endungen fallen nach unserm Sātra ab, und nach 3, 1, 40 wird statt ihrer das Perfect von कृ angefügt. Auf diese Weise wird ईत्तां चक्रे u. s. w. erklärt.

अव्ययादाप्सुपः ॥ ८२ ॥

Nach einem Indeclinabile werden die Femininendung आ und die Casus-suffixe abgeworfen.

Da auch die Indeclinabilia nach 1, 2, 45, 46 Nominalstämme sind, könnte man versucht sein sie zu moviren und zu decliniren.

नाययीभावादतो ऽम् तपञ्चम्याः ॥ ८३ ॥

Nach einem auf अ auslautenden Avjajibhāva wird die Casusendung nicht abgeworfen, sondern statt ihrer, wenn es nicht die des Ablativs ist, अम् substituiert.

उपकुम्भम्, aber उपकुम्भात् und अधिस्त्रि.

तृतीयासप्तम्योर्वहुलम् ॥ ८४ ॥

Dieses अम् kann auch an die Stelle der Endungen des Instrumentals und Locativs treten.

उपकुम्भं oder उपकुम्भेन कृतम्, उपकुम्भं oder उपकुम्भे नि धेहि.

लुटः प्रथमस्य डारौरसः ॥ ८५ ॥

Für die Endungen der ersten (unserer dritten) Person werden im periphrastischen Futurum आ, रौ und रस् substituiert.

Nach 3, 1, 33 wird vor den Personalendungen dieses Tempus das Suffix तास् an die Wurzel gefügt. Der Stamm dieses Tempus lautet also कर्तास् von कृ. Da das Substitut हा ein stummes ह hat, fällt nach 6, 4, 143 davor die Silbe आस् ab; vor रौ und रस् fällt das स् nach 7, 4, 51 ab.

॥ इति द्वितीयस्याध्यायस्य चतुर्थः पाठो ऽध्यायश्च समाप्तः ॥

प्रत्ययः ॥ १ ॥

3, 1, 1.

Was jetzt folgt, heisst Pratjaja (Suffix).

परश्च ॥ २ ॥

3, 1, 2.

Und wird nachgesetzt.

आद्युदात्तश्च ॥ ३ ॥

3, 1, 3.

Und hat den Acut auf der ersten Silbe.

Die stummen Laute क् (in einem taddhita), च, ज्ञ, त्, न्, प् (s. das folgende Sātra), र् und स् eines Suffixes gebieten den Accent auf eine andere Silbe des Suffixes oder Stammes zu verlegen. Vgl. auch 6, 1, 162.

अनुदात्तौ सुप्पितौ ॥ ४ ॥

Unbetont sind die Casusendungen und die Suffixe mit stummem प्.

6, 1, 166 fgg. werden die Fälle angegeben, wann eine Casusendung betont ist.

गुप्तिज्किञ्च सन् ॥ ५ ॥

An गुप्, तिज् und किञ् wird (stets) das Desiderativsuffix ऽ-स gefügt.

जुगुप्सते. तितिक्षते. चिकित्सति.

3, 1, 1. 2. 3.

मान्बधदान्शान्भ्यो दीर्घश्चाभ्यासस्य ॥ ६ ॥

Desgleichen an मान्, बध्, दान् und शान्, wobei für den Vocal der Reduplication eine Länge substituiert wird.

मीमांसते, बीभत्सते, दीदांसते, ग्रीशांसते.

धातोः कर्मणः समानकर्तृकादिच्छायां वा ॥ ७ ॥

Soll ein Wunsch ausgedrückt werden, so kann an eine Wurzel, wenn das Subject des Wunsches zugleich das Subject des als Object des Wunsches gedachten Verbalbegriffes ist, das Desiderativ-Suffix —स gefügt werden.

कर्तुमिच्छति oder चिकीर्षति.

सुप् आत्मनः क्यच् ॥ ८ ॥

An einen Accusativ kann das Denominativsuffix —य (Act.) treten, wenn man das durch das Nomen Bezeichnete für sich wünscht.

आत्मनः पुत्रमिच्छति = पुत्रीयति. Nach 2, 4, 71 wird die Endung des Accusativi abgeworfen und nach 7, 4, 33 wird ई für अ substituiert.

काम्यच्च ॥ ९ ॥

Desgleichen das Denominativsuffix काम्यं (Act.).

आत्मनः पुत्रमिच्छति = पुत्रकाम्यति.

उपमानादाचारे ॥ १० ॥

Das 3, 1, 8 erwähnte च kann an einen Accusativ auch in der Bedeutung „wie Jemand oder Etwas behandeln“ antreten.

पुत्रमिवा चरति oder पुत्रीयति छात्रम्, प्रावारमिवा चरति oder प्रावारीयति कम्यन्म्.

कर्तुः क्यङ् सलोपश्च ॥ ११ ॥

In der Bedeutung „verfahren wie Jemand oder Etwas“ kann च (Med.) an den Nominativ treten, wobei ein auslautendes स abfällt.

श्येन इवा चरति oder श्येनायते काकः, पुष्करमिवा चरति oder पुष्करायते कुमुदम्, अक्षरायते. Zur Länge आ s. 7, 4, 25.

भृशादिभ्यो भुव्यच्चेर्लोपश्च हलः ॥ १२ ॥

An भृश u. s. w. wird dasselbe Suffix in der Bedeutung „dieses werden“, gefügt, wenn jene Wörter nicht die adverbiale Form auf ई annehmen; ein auslautender Consonant fällt vor च aus.

अभृशो भृशो भवति = भृशायते. aber भृशी भवति.

लोहितादिडाञ्भ्यः क्यष् ॥ १३ ॥

An लोहित u. s. w. und an schallnachahmende Wörter auf ऌ wird in derselben Bedeutung ष (Act. Med. nach 1, 3, 90) angefügt.

लोहितायति oder °ते, षट्पटायति oder °ते. Zur Länge आ s. 7, 4, 25.

कष्टाय क्रमणे ॥ १४ ॥

An कष्ट wird ष (Med.) angefügt in der Bedeutung „daran gehen“.

कष्टायते = कष्टाय कर्मणे क्रामति.

कर्मणो रोमन्थतपोभ्यां वर्तिचरोः ॥ १५ ॥

Ein solches ष (Med.) wird auch an रोमन्थ in der Bedeutung „dieses von Statten gehen lassen“ und an तपस् in der Bedeutung „dieses üben“ angefügt.

रोमन्थायते = रोमन्थं वर्तयति „käm wieder“, तपस्यति (hier nicht Med.) = तपश्चरति „übt Kasteiung“.

वाष्पोष्मभ्यामुद्धमने ॥ १६ ॥

An वाष्प und ऊष्म in der Bedeutung „aus sich entlassen“.

वाष्पायते = वाष्पमुद्धमति, eben so ऊष्मायते.

शब्दवैकलहाभकण्वमेधेभ्यः करणे ॥ १७ ॥

An शब्द u. s. w. in der Bedeutung „dieses bewirken, vollbringen“.

शब्दायते, वैरायते, कलहायते, आभायते, कण्वायते, मेधायते.

सुखादिभ्यः कर्तृवेदनायाम् ॥ १८ ॥

An सुख u. s. w. in der Bedeutung „dieses empfinden“.

सुखायते = सुखं वेदयते.

नमोवरिवश्चिचङः क्यच् ॥ १९ ॥

In der 3, 1, 17 angegebenen Bedeutung tritt ँय (Act.) an नमस् und वरिवस्, und ँय (Med., was das ङ in चिचङ besagt) an चिच.

नमस्यति देवान्, वरिवस्यति गुरुन्, चिचोयते (s. 3, 1, 8).

पुच्छभाण्डचीवराशिङ् ॥ २० ॥

An पुच्छ, भाण्ड und चीवर wird das Suffix ँङ् mit medialen Personalendungen angefügt.

उत्पुच्छयते, परिपुच्छयते; सं भाण्डयते, सं चीवरयते. Vgl. zu 3, 1, 25.

मुण्डमिश्रश्चक्षुण्वणव्रतवस्त्रहलकलकृततूस्तेभ्यो णिच् ॥ २१ ॥

An मुण्ड u. s. w. dasselbe Suffix mit den Personalendungen des Actives.

मुण्डयति, मिश्रयति, श्चक्षुण्वयति, नवव्रतयति, व्रतयति, सं वस्त्रयति, हलयति, कलयति, कृतयति, वि तूस्तयति. Vgl. zu 3, 1, 25.

3, 1, 1. 2. 3.

धातोरेकाचो हलादेः क्रियासमभिहारे यङ् ॥ २२ ॥

An eine einsilbige consonantisch anlautende Wurzel wird, um die Wiederholung einer Handlung auszudrücken, das Suffix $_{-य}$ mit medialen Personalendungen angefügt.

पापयते, जाज्वल्यते.

नित्यं कौटिल्ये गतौ ॥ २३ ॥

Nach Wurzeln in der Bedeutung „gehen, sich bewegen“ drückt dieses Suffix stets die Gewundenheit des Ganges aus.

चङ्क्रम्यते = कुटिलं गच्छति, eben so दन्दम्यते.

लुपसदचरजपजभदहदशगृभ्यो भावगर्हायाम् ॥ २४ ॥

An लुप् u. s. w. gefügt drückt dieses Suffix eine Tadelhaftigkeit des Verbalbegriffes aus.

लोलुप्यते = गर्हितं लुप्यति, eben so सासद्यते, चञ्चूर्यते, जञ्जप्यते, जञ्जभ्यते, दन्दह्यते, दन्दश्यते, नि जेगिल्यते.

सत्यापपाशरूपवीणातूलश्लोकसेनालोमतचवर्मवर्णचूर्णचुरादिभ्यो णिच् ॥ २५ ॥

An सत्याप u. s. w. und an die mit चुर beginnenden Wurzeln der zehnten Classe wird $_{-इ}$ angefügt.

सत्यापयति, वि पाशयति, रूपयति, उप वीणयति, अनु तूलयति, उप श्लोकयति, अभि सेणयति, अनु लोमयति, त्यजयति, सं वर्मयति, वर्णयति, अत्र चूर्णयति, चोरयति u. s. w. Vor diesem इ verliert, was Pāṇini zu sagen vergessen hat, ein Nominalstamm seinen letzten Vocal mit dem etwa darauf folgenden Consonanten: सत्याप und लोमन् + $_{-इ}$ ergeben सत्यापि und लोमि. Damit dieses nicht auch bei त्यच् vorgenommen werde, sagt Pāṇini statt dessen त्वच्. An das Suffix इ tritt das Präsensstämme bildende अ (अप्), vor welchem Guna für इ substituiert wird. Die Stämme, an welche die Personalendungen treten, sind demnach सत्यापेय und लोमेय. Die Wurzeln der zehnten Classe steigern vor $_{-इ}$ den Wurzelvocal: aus चुर wird चोरि, und aus diesem mit dem oben erwähnten अ (अप्) der Präsensstamm चोरैय.

हेतुमति च ॥ २६ ॥

Dasselbe $_{-इ}$ tritt auch an Verbalwurzeln, wenn bezeichnet werden soll, dass die durch die Wurzel ausgedrückte Thätigkeit durch einen Anderen veranlasst wird (d. i. bildet Causativa).

कारयति = कुर्यन्ते प्रेरयति. Vgl. 1, 4, 55.

कण्डादिभ्यो यक् ॥ २७ ॥

An कण्ड् u. s. w. wird —य gefügt.

कण्डयति, कण्डयते u. s. w. Vgl. zu 3, 1, 32.

गुप्धूपविच्छिपणिपनिभ्य आयः ॥ २८ ॥

An गुप्, धूप्, विक्, पण् und पन् wird आय gefügt.

गोपयति, धूपयति, विच्छायति, पणायति und पनायति. Accent nach 8, 1, 162, nicht nach 3, 1, 3. Vgl. zu 3, 1, 32.

ऋतेरीयङ् ॥ २९ ॥

An ऋत् tritt das Suffix —ईय mit medialen Personalendungen.

ऋतायते. Vgl. zu 3, 1, 32.

कमेर्णिङ् ॥ ३० ॥

An कम् das Suffix —इ mit medialen Personalendungen.

कामयते. Vgl. zu 3, 1, 32.

आयादय आर्धधातुके वा ॥ ३१ ॥

Die eben genannten Suffixe आय, ईय und —इ brauchen vor einem ârdhadhâtuka genannten Suffixe nicht angefügt zu werden.

गोप्त् oder गोपायित्, अर्तित् oder ऋतायित्, कमित् oder कामयित्.

सनाद्यन्ता धातवः ॥ ३२ ॥

Die auf —स u. s. w. (3, 1, 5 fgg.) auslautenden Verbalstämme heißen (gleichfalls) Dhātu (Verbalwurzeln).

Von diesen Wurzeln oder Verbalstämmen wird der Präsensstamm nach 3, 1, 68 durch Anfügung von ञ् (शय्) gebildet. Für das अ eines Verbalstammes und für das ञ् des Präsenscharakters wird nach 8, 1, 97 letzteres allein substituiert. Da der Verbalstamm (mit Ausnahme des Desiderativs) auf अँ auslautet, so erhält nach 8, 2, 5 auch das ञ् des Präsenscharakters den Acut. Vor einem consonantisch anlautenden ârdhadhâtuka fällt das अ des Verbalstammes nach 8, 4, 48 einfach ab.

स्यतासी लृटुः ॥ ३३ ॥

Vor den Personalendungen des ersten Futurums und des Conditionalis wird स्य, vor denen des periphr. Futurums तास् an die Wurzel gefügt.

करिष्यति, अकरिष्यत्, कर्ता. Zu der letzten Form vgl. die Erklärung zu 2, 4, 85.

सिब्रहुलं लेटि ॥ ३४ ॥

Vor den Personalendungen des Conjunctivs wird häufig स् an die Wurzel gefügt.

जोषिष्यत्, तारिष्यत्, मन्दिष्यत्, aber auch पताति und छाद्ययाति.

3, 1, 1. 2. 3.

कास्प्रत्ययादाममन्त्रे लिटि ॥ ३५ ॥

An die Wurzel कास् und an die durch Anfügung eines Suffixes erweiterten Verbalwurzeln (s. 3, 1, 32) wird im Perfect आम् an die Wurzel gefügt, aber nicht in einem Mantra.

कासां चक्रे, लोलूयां चक्रे, aber नोनाय RV. 1, 79, 2. Vgl. 2, 4, 81. 3, 1, 40.

इजादेश्च गुरुमतो ऽनृच्छः ॥ ३६ ॥

Auch an eine auf einen andern Vocal als अ oder आ anlautende Wurzel, wenn dieser Vocal prosodisch lang ist, jedoch nicht an ञ्छ्.

ईहां चक्रे, ऊहां चक्रे, एधां चक्रे, aber आनृच्छे.

दयायासश्च ॥ ३७ ॥

Desgleichen an दय्, अय् und आम्.

दयां चक्रे, पलायां चक्रे und आसां चक्रे.

उषविदजागृभ्यो ऽन्यतरस्याम् ॥ ३८ ॥

An उष्, विद् und जाय nach Belieben.

ओषां चकार oder उषोष, विदां चकार oder विवेद, जागरां चकार oder जजागार.

भीहीभृहुवां श्रुवच्च ॥ ३९ ॥

Desgleichen an भी, ही, भृ und हु, aber mit Reduplication der Wurzel wie im Präsens dieser Wurzeln der dritten Classe.

बिभ्यां चकार oder बिभाय, जिह्यां चकार oder जिह्याय, बिभरां चकार oder बिभार, जुह्यां चकार oder जुहाय.

कृञ् चानु प्र युज्यते लिटि ॥ ४० ॥

An dieses आम् wird कृ im Perfect hinzugefügt. Vgl. 1, 3, 63. 2, 4, 81.

विदां कुर्वन्वित्यन्यतरस्याम् ॥ ४१ ॥

Es kann auch विदां कुर्वन्तु (neben विदन्तु) gebildet werden.

अभ्युत्सादयां प्र जनयां चिकयां रमयामकः पावयां क्रियाद्विदामक्रन्निति छन्दसि ॥ ४२ ॥

Im Veda werden अभ्युत्सादयाम्, प्र जनयाम्, चिकयाम् und रमयाम् mit अकः, पावयां mit क्रियात् und विदाम् mit अकन् verbunden.

ल्लि लुङि ॥ ४३ ॥

Vor den Personalendungen des Aorists wird ल्लि angefügt.

ल्लि ist der gemeinsame Name für alle Suffixe des Aorists, die nach den nachfolgenden Sūtra dafür substituirt werden. Ein Bedürfniss diese verschiedenen Substitute zusammenzufassen lag, wie es scheint, nur für 2, 4, 80 vor.

छले: सिच् ॥ ४४ ॥

Für dieses छि wird स् substituiert.

अकार्षोत्, अहार्षोत्.

शल इगुपधादनिटः कसः ॥ ४५ ॥

Nach einer auf einen Sibilanten oder ह् auslautenden Wurzel mit einem anderen Wurzelvocal als अ oder आ wird, wenn der Charakter des Aorists nicht das Augment (Bindevocal) इ erhält, --स substituiert.

अधुवत् von दुह्, अलिद्वत् von लिह्; dagegen अकोषीत् und अमोषीत्. Vgl. 7, 2, 4, 8, 2, 28.

श्चिष आलिङ्गने ॥ ४६ ॥

Nach श्लिष् (nur) in der Bedeutung „umarmen“.

आश्लिद्वत्कन्याम्, aber nach 3, 1, 55 समाश्लिषज्जतु काष्ठम्.

न दृशः ॥ ४७ ॥

Nach दृश् wird nicht --स für छि substituiert.

अदृशत् oder अट्रादीत् nach 3, 1, 57.

णिश्चिदुसुभ्यः कर्तरि चङ् ॥ ४८ ॥

Nach Causativen, nach चि, दृ und सु wird --ञ्च mit Reduplication der Wurzel für छि substituiert, wenn die nachfolgende Personalendung den Agens bezeichnet (also nicht im Passiv).

अचीकरत्, अशिचियत्, अटुटुयत् und असुसुयत्; aber अकारयिषाताम् im Passiv.

विभाषा धेट्थ्योः ॥ ४९ ॥

Nach धे und चि nicht nothwendig.

अदधत् oder nach 2, 4, 78 अधात् und अधासीत्; अशिचियत् oder nach 3, 1, 58 अश्चयत् und अश्चयीत्.

गुपेच्छन्दसि ॥ ५० ॥

Nach गुप् kann im Veda --ञ्च mit Reduplication für छि substituiert werden.

अङ्गुपतम्, अगोप्तम्, अगोपिष्टम् oder अगोपायिष्टम्; in der klassischen Sprache nur die drei letzten Formen.

नोनयतिध्वनयत्येलयत्यर्दयतिभ्यः ॥ ५१ ॥

Nach den Wurzeln der zehnten Classe ऊन्, ध्वन्, इल् und अर्द wird im Veda nicht --ञ्च mit Reduplication für छि substituiert.

ऊनयीः, ध्वनयीः, ऐलयीः und अर्दयीत्. Ausnahme zu 3, 1, 48.

दीपजनबुधपूरितायिषायिभ्यो ऽन्यतरस्याम् ॥ ६१ ॥

Nach दीप् u. s. w. nicht nothwendig.

अदीपि oder अदीपिष्ट, अजनि oder अजनिष्ट, अयोधि oder अयुद्ध, अपूरि oder अपूरिष्ट,
अतायि oder अतायिष्ट, अप्यायि oder अप्यायिष्ट.

अचः कर्मकर्तरि ॥ ६२ ॥

Nach einer vocalisch auslautenden Wurzel kann in reflexiver Bedeutung dieses $-\pm\text{च्}$ antreten.

अकारि oder अकृत कटः स्वयमेव, अलावि oder अलविष्ट केदारः स्वयमेव.

दुहश्च ॥ ६३ ॥

Desgleichen nach दुह्.

अदोहि oder अदुग्ध गोः स्वयमेव.

न रुधः ॥ ६४ ॥

Nach रुध् wird in reflexiver Bedeutung nicht $-\pm\text{च्}$ angefügt.

अन्ववारुद्ध गोः स्वयमेव, aber im Passiv nach 3, 1, 88 अन्ववारोधि गौर्गोपालकेन.

तपो ऽनुतापे च ॥ ६५ ॥

Nach तप् auch nicht in der Bedeutung „Reue empfinden“.

अतपन तपस्तापसः (vgl. 3, 1, 88) und अन्यतप पापेन कर्मणा.

चिण् भावकर्मणोः ॥ ६६ ॥

In impersonaler und passiver Bedeutung wird regelmässig $-\pm\text{च्}$ für चिन् substituiert.

अशायि भवता, अकारि कटो देवदत्तेन.

सार्वधातुके यक् ॥ ६७ ॥

In denselben Bedeutungen tritt vor allen Suffixen, die an den Präsensstamm gefügt werden, $-\text{यक्}$ an die Wurzel (in weitester Bedeutung, vgl. 3, 1, 32).

आस्यते भवता. क्रियते कटः.

कर्तरि शप् ॥ ६८ ॥

Wenn dieselben Suffixe den Agens bezeichnen, tritt शप् an die Wurzel.

भयति, पचति u. s. w. Dieses शप् tritt nur an die Wurzeln der ersten Classe und an Derivata, wie Desiderativ u. s. w.; an die Wurzeln der übrigen Classen werden andere Suffixe nach den folgenden Sūtra gefügt. Vgl. zu 3, 1, 32.

3, 1, 1. 2. 3.

दिवादिभ्यः श्यन् ॥ ६९ ॥

An die mit दिव् beginnenden Wurzeln der vierten Classe wird vor denselben Suffixen **ल्य** angefügt.

दीर्घ्यति mit langem ई nach 8, 2, 77.

वा भ्राशभ्लाशभ्रमुक्रमुक्कमुचसिचुटिलषः ॥ ७० ॥

An भाश् u. s. w. kann **ल्य** (oder **ञ**) angefügt werden.

भाश्यते oder भाशते, भ्लाश्यते oder भ्लाशते, भ्राम्यति oder भ्रमति, क्राम्यति oder क्रामति, क्लाम्यति oder क्लामति, चस्यति oder चसति, चुटयति oder चुटति, लष्यति oder लषति.

यसो ऽनुपसर्गात् ॥ ७१ ॥

Eben so an यस्, wenn keine Präposition vorangeht.

यस्यति oder यसति, aber nur आ यस्यति und प्र यस्यति.

संयसश्च ॥ ७२ ॥

Wohl aber an यस् mit सम्.

सं यस्यति und सं यसति.

स्वादिभ्यः श्रुः ॥ ७३ ॥

An die mit सु beginnenden Wurzeln der fünften Classe wird vor den 3, 1, 68 genannten Suffixen **नु** angefügt.

सुनोति u. s. w.

श्रुवः श्रु च ॥ ७४ ॥

Für श्रु wird श्र vor diesem **नु** substituirt.

श्रणोति.

अक्षो ऽन्यतरस्याम् ॥ ७५ ॥

An अक्ष kann **नु** angefügt werden.

अक्ष्णोति oder अक्षति.

तनूकरणे तक्षः ॥ ७६ ॥

Desgleichen an तन् in der Bedeutung „behauen“.

तन्क्षोति oder तक्षति काष्ठम्, aber सं तक्षति वाम्भिः.

तुदादिभ्यः शः ॥ ७७ ॥

An die mit तुद् beginnenden Wurzeln der sechsten Classe wird **श्** angefügt.

तुदति u. s. w.

रूधादिभ्यः ञ्म ॥ ७८ ॥

Bei den mit रूध beginnenden Wurzeln der siebenten Classe wird nach dem Wurzelvocal das Suffix **न्** eingeschaltet.

रूधच्छि u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3.

तनादिकृञ्भ्य उः ॥ ७९ ॥

An die mit तन् beginnenden Wurzeln der achten Classe und an कृ wird उ angefügt.

तनोति u. s. w. und करोति.

धिन्विकृण्वोर च ॥ ८० ॥

Bei धिन्व् und कृण्व् wird vor diesem Suffix für den Endconsonanten ञ् substituiert.

धिनीति und कृणीति. Sājana (s. Max Müller, Rgveda VI, S. XII) liest "कृण्वोरञ्च, Patañjali dagegen wie wir.

क्रयादिभ्यः आ ॥ ८१ ॥

An die mit क्री beginnenden Wurzeln der neunten Classe wird ना angefügt.

क्रीणाति u. s. w.

स्तम्भुस्तुम्भुस्कम्भुस्कुम्भुस्कुञ्भ्यः श्रुश्च ॥ ८२ ॥

An स्तम्भ् u. s. w. sowohl ना als auch नु.

स्तम्भाति und स्तम्भोति, स्तुम्भाति und स्तुम्भोति, स्कम्भाति und स्कम्भोति, स्कुम्भाति und स्कुम्भोति, स्कुनाति und स्कुनोति.

हलः अः शानञ्भौ ॥ ८३ ॥

Wenn ना auf eine consonantisch auslautende Wurzel folgt, wird vor der Imperativendung द्वि dafür आनै (शानच्) substituiert.

मुषाण, पुषाण.

छन्दसि शायजपि ॥ ८४ ॥

Im Veda auch आयै.

यभाय जिह्वया मधु RV. 8, 17, 5.

व्यत्ययो बहुलम् ॥ ८५ ॥

Im Veda findet oft eine Vertauschung des Classencharakters statt.

भेदति, मरति u. s. w.

लिङ्च्वाशिथ्यङ् ॥ ८६ ॥

Im Precativ wird im Veda das Suffix --अ an die Wurzel gefügt.

उप स्थेयम्, उप गेयम्, गमेम, व्रोचेम, विदेयम्, शक्तेयम्, आ रुहेयम्. Das आ von स्वा und गा fällt vor diesem Suffix nach 6, 4, 64 ab. Die Personalendungen des Precativs sind ursprünglich ārdhadhātuka; da aber im Veda ārdhadhātuka und sārvaadhātuka häufig mit einander wechseln, so fällt vor --अ nach 7, 2, 79 das स् des Augments याम् in diesem Modus ab, und nach 7, 2, 80 wird इय् für das übrigbleibende या substituiert. स्थ, ग, गम u. s. w. werden mit diesem इय् zu स्थेय्, गेय्, गमेय् u. s. w. Vor consonantisch anlautenden Personalendungen (wie म) fällt das य nach 6, 1, 86 ab.

3, 1, 1. 2. 3.

कर्मवत्कर्मणा तुल्यक्रियः ॥ ८७ ॥

Wenn der Agens in gleicher Weise wie das Object an einer Handlung theilhaftig ist, wird er als Object behandelt (d. i. Reflexivum und Passivum fallen in der Form zusammen).

भिद्यते und अभेदि काटं स्वयमेव.

तपः तपःकर्मकस्यैव ॥ ८८ ॥

Bei तप nur dann, wenn es तपस् zum Object hat.

तप्यते und अतप्त तपस्तापसः. Vgl. 3, 1, 65.

न दुहसुनमां यक्चिणौ ॥ ८९ ॥

Das Reflexivum von दुह्, सु und नम् nimmt nicht die Passivsuffixe $-\text{य}$ und $-\text{इ}$ (im Aorist) an.

दुधे und अदुग्ध गौः स्वयमेव, प्र सुते und प्राप्नोष्ट गौः स्वयमेव, नमते und अनन्त दण्डः स्वयमेव.

कुषिरजोः प्राचां शयन् परस्मैपदं च ॥ ९० ॥

Bei कुष् und रज् wird nach der Ansicht der östlichen Grammatiker das Reflexivum durch ल्य mit den Personalendungen des Activs ausgedrückt.

कुष्यति पादः स्वयमेव, रज्यति वस्त्रं स्वयमेव.

3, 1, 91. **धातोः ॥ ९१ ॥**

Von nun an bis zum Schluss des Adhājā ist धातोः zu ergänzen.

D. i. die nun folgenden Suffixe werden an die Wurzel gefügt.

3, 1, 92. **तत्रोपपदं सप्रमीस्थम् ॥ ९२ ॥**

Was in diesem Abschnitt im Locativ steht, bezeichnet die vorangehende Ergänzung zum Verbalbegriff.

So z. B. सुपि 3, 1, 106, कर्मणि 3, 2, 1. Dieses Upapada wird nach 2, 2, 19 mit dem zu ihm gehörigen Worte componirt.

3, 1, 93. **कृदतिङ् ॥ ९३ ॥**

Alles was nicht Personalendung ist, heisst hier कृत्.

3, 1, 94. **वासरूपो ऽस्त्रियाम् ॥ ९४ ॥**

In diesem Abschnitt kann ein nach Abwerfung der stummen Laute in der Lautform verschiedenes Suffix neben einem anderen zur Anwendung kommen, vorausgesetzt dass es nicht ausschliesslich im Femininum erscheint.

Nach 3, 1, 135 bildet man von लिख् ein Nomen ag. लिख, daneben können aber nach 3, 1, 133 लेखक und लेखित् bestehen. Dagegen kann neben गोद, das nach 3, 2, 3 gebildet wird, kein गोदाय nach 3, 2, 1 gebildet werden, weil die beiden Suffixe क

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

und अण् nach Abwerfung der stummen Laute gleichläutend (अ) sind. Desgleichen kann neben चिकीर्षा, welches nach 3, 3, 102 gebildet wird, kein Nomen act. auf ति nach 3, 3, 94 gebildet werden.

कृत्याः ॥ ९५ ॥

3, 1, 95.

Jetzt beginnen die kṛtja genannten Suffixe (zur Bildung des Partic. fut. pass.).

तव्यत्त्व्यानीयरः ॥ ९६ ॥

Dahin gehören तव्यं, तव्य und अनौय.

कर्तव्यं, कर्तव्य, करणीय.

अचो यत् ॥ ९७ ॥

An eine vocalisch auslautende Wurzel wird य gefügt.

गय, पैय, चैय, जैय. Accent nach 3, 1, 213.

पोरदुपधात् ॥ ९८ ॥

Desgleichen an eine auf einen Labialen auslautende Wurzel mit vorangegehendem अ.

शैष्य, लैष्य. Ausnahme zu 3, 1, 124.

शकिसहोश्च ॥ ९९ ॥

Auch an शक् und सह्.

शैक्य, सैह्य.

गदमदचरयमश्चानुपसर्गे ॥ १०० ॥

Ferner an गद्, मद्, चर् und यम्, wenn keine Präposition vorangeht.

गैद्य, मैद्य, चैयं, पैम्य, aber प्रगौद्य und प्रमौद्य nach 3, 1, 124.

अवद्यपण्यवर्या गर्ह्यपणितव्यानिरोधेषु ॥ १०१ ॥

Unregelmässig gebildet sind अवद्ये (nach 6, 2, 160) in der Bedeutung „tadelnswerth“, पण्य in der von „verkäuflich“ und वर्ये in einer anderen Bedeutung als „zurückzuhalten“.

Es soll वर्या „um die man freien kann“ gemeint sein. Ausnahme zu 3, 1, 124.

वह्यं करणम् ॥ १०२ ॥

Ferner वह्य in der Bedeutung „womit gefahren wird“.

अर्यः स्वामिवैश्ययोः ॥ १०३ ॥

Auch अर्ये in der Bedeutung „Herr“ und „Vaicja“.

उपसर्या काल्या प्रजने ॥ १०४ ॥

Auch उपसर्या in der Bedeutung „reif zum Belegen, — zum Befruchten“.

3, 1, 1. 2. 3. 91—95.

अजये संगतम् ॥ १०५ ॥

Auch अजये (nach 6, 2, 160) in der Bedeutung „Freundschaft“.

वदः सुपि क्यप् च ॥ १०६ ॥

An वद, wenn ein Nomen vorangeht, auch = व.

ब्रह्माद्यम् und ब्रह्मवैद्यम्, सत्याद्यम् und सत्यवैद्यम्.

भुवो भावे ॥ १०७ ॥

Auch an भू mit einem vorangehenden Nomen, wenn ein Zustand bezeichnet wird.

ब्रह्मभूयम् = ब्रह्मत्वम्, देवभूयम् = देवत्वम्.

हनस्त च ॥ १०८ ॥

Bei हन् wird ausserdem त् für न् substituirt.

ब्रह्महत्या, अश्वहत्या.

एतिस्तुशास्वृहजुषः क्यप् ॥ १०९ ॥

An इ, स्तु, शास्, वृ, हृ und जुष wird =य gefügt.

इत्य, स्तुत्य, शिष्य, वृत्य, आदृत्य, जुष्य.

ऋदुपधाच्चाकृपिचृतेः ॥ ११० ॥

Auch an eine consonantisch auslautende Wurzel mit vorangegehendem ऋ, jedoch nicht an कृप् (कृप्) und चृत्.

वृत्य, दृध्य, aber कल्प्य und चर्त्य nach 3, 1, 124.

ई च खनः ॥ १११ ॥

Auch an खन्, wobei ई für न् substituirt wird.

खेय.

भृजो ऽसंज्ञायाम् ॥ ११२ ॥

An भृ, wenn nicht ein Name gebildet wird.

भृत्य = भर्तव्य, aber भार्या „Gattin“.

मृजेर्विभाषा ॥ ११३ ॥

An मृज् nicht nothwendig.

परिमज्ज्य und परिमार्ज्य.

राजमूयसूर्यमृषोद्यरुच्यकुषकृष्टपच्याव्यथ्याः ॥ ११४ ॥

Unregelmässig gebildet sind mit dem genannten Suffix राजमूय, सूर्य, मृषोद्य, रुच्य, कुष, कृष्टपच्य und अव्यथ्य.

भिद्योद्यौ नदे ॥ ११५ ॥

Ferner भिद्य und उद्य in der Bedeutung „Fluss“.

पुष्यसिध्या नक्षत्रे ॥ ११६ ॥

Auch पुष्य und सिध्य als Namen von Mondhäusern.

विपूयविनीयजित्या मुञ्जकल्कहलिषु ॥ ११७ ॥

Desgleichen विपूय „Saccharum Munjia“, विनीय in der Bedeutung von कल्क und जित्य in der von हनि.

प्रत्यपिभ्यां ग्रहेच्छन्दसि ॥ ११८ ॥

Ein solches =यु tritt im Veda auch an ग्रह nach प्रति und अपि.

प्रतिग्रह, अपिग्रह.

पदास्वैरिवाह्यापक्ष्येषु च ॥ ११९ ॥

Dasselbe Suffix tritt an ग्रह, wenn das Derivat eine Art von Wörtern bezeichnet oder die Bedeutungen „nicht frei über sich verfügend“, „ausserhalb gelegen“ (als Fem.) und „zu einer Partei gehörig“ hat.

ग्रह्यं und अग्रग्रह्यं पदम्, ग्रहकाः (sic) = ग्रहीतकाः „in der Gefangenschaft lebend“, ग्रामग्रह्या und नगरग्रह्या सेना „ausserhalb des Dorfes oder der Stadt gelagert“, वासुदेवग्रह्य.

विभाषा कृवृषोः ॥ १२० ॥

An कृ und वृष kann ein solches =यु treten.

कृत्य oder कार्य, वृत्य oder वर्ण.

युग्यं च पत्ते ॥ १२१ ॥

Unregelmässig ist युग्य in der Bedeutung „Vehikel“.

अमावस्यदन्यतरस्याम् ॥ १२२ ॥

Neben अमावस्या besteht auch अमावास्या.

Das त् in अमावस्यत् bezeichnet den Accent des Wortes.

**छन्दसि निष्टर्कदेवहूयप्रणीयोन्नीयोच्छिष्यमर्यस्तर्थाध्वर्यखन्यखान्य-
देवयज्यापृच्छचप्रतिषीथ्यब्रह्मवाद्यभाव्यस्ताव्योपचाय्यपृडानि ॥ १२३ ॥**

Dem Veda eigenthümlich sind: निष्टर्क, देवहूय, प्रणीय, उन्नीय, उच्छिष्य, मर्य, स्तर्या, ध्वर्य, खन्य, खान्य, देवयज्या, आपृच्छ, प्रतिषीथ्य, ब्रह्मवाद्य, भाव्य, स्ताव्य und उपचाय्यपृड.

ऋहलोऽयत् ॥ १२४ ॥

An Wurzeln, die auf ऋ (ऋ) oder einen Consonanten auslauten, wird =यत् angefügt.

कार्य, हार्य, वाक्य, प्राक्य. Man hätte den Ablativ ऋहलो erwartet, aber dieselbe Inconsequenz finden wir auch sonst häufig.

3, 1, 1. 2. 3. 91—95.

ओरावश्यके ॥ १२५ ॥

Desgleichen an eine auf उ (ऊ) auslautende Wurzel, um auszudrücken, dass Etwas mit absoluter Nothwendigkeit geschehen müsse.

लाव्य „jedenfalls abzuschneiden“, aber लव्य „abzuschneiden“ nach 3, 1, 97.

आसुयुवपिरपिलपिचपिचमश्च ॥ १२६ ॥

Auch an सु nach आ, an यु, वप, रप, लप, चप und चम्.

आसाव्य, याव्य, याव्य, राव्य, लाव्य, चाव्य und आचाम्य.

आनाय्यो ऽनित्ये ॥ १२७ ॥

Unregelmässig ist आनाय्य in der Bedeutung „nicht beständig“.

Das Wort soll m. — गार्हपत्यादानीतो दक्षिणाग्निः sein. In einer anderen Bedeutung, d. i. als Partic. fut. pass., आनेय.

प्रणाय्यो ऽसंमतौ ॥ १२८ ॥

Desgleichen प्रणाय्य, wenn damit eine Missbilligung ausgedrückt wird.

प्रणाय्यञ्चोरः.

पाय्यसांनाय्यनिकाय्यधाय्या मानहविर्निवाससामिधेनीषु ॥ १२९ ॥

Ferner पाय्य „Maass“, सांनाय्य „eine best. Spende“, निकाय्य „Wohnung“ und धाय्या „Zusatzvers in einer Litanei“.

क्रतौ कुण्डपाय्यसंचाय्यौ ॥ १३० ॥

Auch कुण्डपाय्य und संचाय्य als Bezeichnungen von Opfern.

अग्नौ परिचाय्योपचाय्यसमूह्याः ॥ १३१ ॥

Desgleichen परिचाय्य, उपचाय्य und समूह्य als Bezeichnungen verschiedener Feuer.

† 3, 1, 95. चित्याग्निचित्ये च ॥ १३२ ॥

Schliesslich चित्य und अग्निचित्या.

खुलत्तृचौ ॥ १३३ ॥

Die Suffixe -त्तृक und तृ bezeichnen den Agens (vgl. 3, 4, 67).

कारक und कर्तृ, हारक und हर्तृ.

नन्दियहिपचादिभ्यो ल्युणित्यचः ॥ १३४ ॥

Nach नन्द u. s. w. bezeichnet den Agens das Suffix -ल्युण, nach ग्रह u. s. w. -ल्युण् und nach पच u. s. w. ष्ये.

नन्दन u. s. w., ग्राहिन् u. s. w., पच u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

ङ्गुपधज्ञाप्तीकिरः कः ॥ १३५ ॥

Nach einer consonantisch auslautenden Wurzel mit vorangegehendem ङ्, उ oder ऋ (nebst deren Längen), nach ज्ञा, प्री und किर (कृ) das Suffix $-\text{अ}$.

विलिप, विलिख; वृध, कथ; ज, प्रिय, किर.

आतश्चोपसर्गे ॥ १३६ ॥

Desgleichen nach einer auf आ auslautenden Wurzel, wenn eine Präposition vorangeht.

प्रस्य, सुम्न, सुम्न.

पाघ्राध्माधेट्टशः शः ॥ १३७ ॥

Nach पा, घ्रा, ध्मा, धे und ट्टश् tritt श an den Präsensstamm.

उत्पिब, विपिब; उज्जिघ, विजिघ; उद्धम, विधम; उद्धय, विधय; उत्पश्य, विपश्य. Vgl. 7, 3, 78.

अनुपसर्गास्त्रिम्पविन्दधारिपारिवेद्युदेजिचेतिसातिसाहिभ्यश्च ॥ १३८ ॥

Desgleichen nach लिम्प, विन्द und nach den Causativen धारि, पारि, वेदि, उदेजि, चेति, साति und साहि, wenn keine Präposition vorangeht (उदेजि ausgenommen).

लिम्प, विन्द, धारय, पारय, वेदय, उदेजय, चेतय, सातय, साहय.

ददातिदधान्योर्विभाषा ॥ १३९ ॥

Nach दा, ददाति und धा, दधाति nicht nothwendig.

दद oder दाय, दध oder धाय. Wegen des stummen ण् des Suffixes tritt dieses an den Präsensstamm. Die zweite Form nach 3, 1, 141.

ज्वलितिकसन्तेभ्यो णः ॥ १४० ॥

An ज्वल् u. s. w. bis कस् tritt das Suffix $-\text{अ}$, aber nicht nothwendig.

ज्वाल oder ज्वल, चाल oder चल u. s. w.

श्याद्वधासुसंस्वतीणवसावहलिहृष्टिषश्चसश्च ॥ १४१ ॥

Auch nach श्या (श्ये), nach einer auf आ auslautenden Wurzel, nach व्यध्, nach सु mit आ und सम्, nach ह् mit अति, nach सा (से) mit अत्र, nach हृ mit अत्र, nach लिह्, श्लिष् und श्वस् wird $-\text{अ}$ angefügt.

अवश्याय, प्रतिश्याय; दाय, धाय; व्याध, आसाव, संसाव, अन्त्याय, अवसाय, अवहार, लेह, श्लेष, श्वास. Vgl. 7, 3, 33.

दुन्योरनुपसर्गे ॥ १४२ ॥

Nach दु und नो, wenn keine Präposition vorangeht.

दाय und नाय.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

विभाषा यहः ॥ १४३ ॥

Nach यह् nicht nothwendig.

याह् oder यह्.

गेहे कः ॥ १४४ ॥

In der Bedeutung „Haus“ tritt ँञ्च an यह्.

गृहम्.

शिल्पिनि ष्वुन् ॥ १४५ ॥

Das Suffix ँञ्च mit dem Femininum auf ई bildet Bezeichnungen von Gewerbsleuten.

नर्तक und नर्तकी, खनक und खनकी, रजक und रजकी.

गस्थकन् ॥ १४६ ॥

An गा (गै) „singen“ tritt in dieser Bedeutung ँञ्चक.

गायक

ण्युट् च ॥ १४७ ॥

Auch ँञ्चन mit dem Femininum auf ई.

गायन, गायनी. Vgl. 7, 3, 33.

हश्च व्रीहिकालयोः ॥ १४८ ॥

Dasselbe Suffix tritt auch an हा zur Bezeichnung einer Reisart und eines Zeitabschnittes (Jahr).

हायन, aber हायन in den accentuirten Texten.

प्रसृत्वः समभिहारे वुन् ॥ १४९ ॥

Nach प्रु, सृ und वृ wird ँञ्चक angefügt, um eine Wiederholung der Thätigkeit zu bezeichnen.

प्रयक, सरक, लयक. Kāçikā bemerkt, dass in einer Hdschr. सु st. स gelesen wird mit dem Beispiel सयक.

आशिषि च ॥ १५० ॥

Dasselbe Suffix drückt auch einen Wunsch aus.

जीवक „Einer, dem man langes Leben wünscht“.

॥ इति तृतीयस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥

कर्मण्यण् ॥ १ ॥

Wenn ein Object dabeisteht, tritt $_{\pm}\text{अ}$ an die Wurzel.

कुम्भकार, कागडलाय, वेदाध्याय.

ह्रावामश्च ॥ २ ॥

Desgleichen an ह्या (ह्ये), वा (वे) und मा.

स्वर्गह्याय, तन्तुवाय, धान्यमाय. Vgl. 7, 3, 33. Ausnahme zu 3, 2, 3.

आतोऽनुपसर्गे कः ॥ ३ ॥

An eine auf आ auslautende Wurzel tritt $_{\pm}\text{अ}$, wenn keine Präposition vorangeht.

गोद, पार्थिव, aber गोसंदाय nach 3, 2, 1.

सुपि स्थः ॥ ४ ॥

An स्या, wenn überhaupt ein flectirtes Nomen dabeisteht.

समस्य, विषमस्य.

तुन्दशोकयोः परिमृजापनुदोः ॥ ५ ॥

An मज् mit परि, wenn तुन्द, und an नुद् mit अप, wenn शोक dabeisteht.

तुन्दपरिमज्, शोकापनुद्.

प्रे दाज्ञः ॥ ६ ॥

An दा und ज्ञा, wenn प्र vorangeht.

सर्वप्रद, पयिप्रज्ञ.

समि ख्यः ॥ ७ ॥

An ख्या, wenn सम् vorangeht.

गोसंख्य.

गापोष्टक् ॥ ८ ॥

An गा (गे) „singen“ und पा „trinken“ tritt Suffix $_{\pm}\text{अ}$ mit dem Femininum auf हे.

सामग und सामगी, सुराप und सुरापी.

हरत्तेरनुद्यमनेऽच् ॥ ९ ॥

An हृ, wenn es nicht „aufheben“ bedeutet, wird अच् mit dem Femininum auf आ angefügt.

अंशहर, aber भारहार.

वयसि च् ॥ १० ॥

Desgleichen, wenn ein Lebensalter bezeichnet wird.

अस्थिहरः श्वा, कवचहरः सत्रिपकुमारः.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

आङि ताच्छील्ये ॥ ११ ॥

Auch nach दृ mit आ, wenn durch das Wort eine gewohnte Beschäftigung ausgedrückt wird.

पुष्पाहर, फलाहर.

अर्हे ॥ १२ ॥

Desgleichen nach अर्ह.

पूजाहं, गन्धाहं.

स्तम्बकर्णयो रमिजपोः ॥ १३ ॥

Auch nach रम्, wenn स्तम्ब, und nach जप्, wenn कर्ण dabeisteht.

स्तम्बोरम und कर्णोजप. Vgl. 6, 3, 14.

शमि धातोः संज्ञायाम् ॥ १४ ॥

Nach verschiedenen Wurzeln in Verbindung mit शम्, wenn das mit शै (अच्) gebildete Wort ein Name ist.

शंकरः, शंभवः, शंयदः.

अधिकरणे शेतेः ॥ १५ ॥

Nach शी, wenn ein in einem Locativ gedachtes Wort dabeisteht.

खशय, गतशय.

चरेष्टः ॥ १६ ॥

Nach चर् in derselben Verbindung tritt अ mit dem Femininum auf ई an.

कुरुचर, *री, मदचर, *री.

भिक्षासेनादायेषु च ॥ १७ ॥

Auch in Verbindung mit भिक्षा, सेना und आदाय.

भिक्षाचर, सेनाचर, आदायचर.

पुरोऽयतोऽयेषु सर्तेः ॥ १८ ॥

Desgleichen nach सृ in Verbindung mit पुरम्, अयतम् und अये.

पुरःसर, अयतःसर, अयेसर.

पूर्वे कर्तरि ॥ १९ ॥

Auch in Verbindung mit पूर्व, wenn dieses als Agens aufzufassen ist.

पूर्वसरः — पूर्वः सरति.

कृत्रो हेतुताच्छीलानुलोम्येषु ॥ २० ॥

Nach कृ in den Bedeutungen „Etwas bewirkend“, „zu thun pflegend“ und „willfahrend“.

शोककरी कन्या, यशस्करी विद्या und कुलकरं धनम्; आच्छर und अर्थकर; प्रेषकर und वचनकर.

दिवाविभानिशाप्रभाभास्कारान्तानन्तादिवहुनान्दीकिंलिपिलिवि- बलिभक्तिकर्तृचित्रक्षेत्रसंख्याजङ्गाबाह्वह्यत्तद्धनुररुष्णु ॥ २१ ॥

Desgleichen in Verbindung mit दिवा u. s. w.

दिवाकर, विभाकर, निशाकर, प्रभाकर, भास्कर, कारकर, अन्तकर, अनन्तकर, आदिकर, बहुकर, नान्दीकर, किंकर, लिपिकर, लिङ्गिकर, बलिकर, भक्तिकर, कर्तृकर, चित्रकर, क्षेत्रकर, एककर, द्विकर u. s. w. (unter संख्या ist jedes Zahlwort gemeint), जङ्गाकर, बाहुकर, अहस्कर, यत्कर, तत्कर, धनुष्कर und अरुष्कर.

कर्मणि भृतौ ॥ २२ ॥

Auch in Verbindung mit कर्मन्, wenn ein Lohnverhältniss gemeint ist.

कर्मकर: = भृत्यः, aber कर्मकार „ein Werk vollbringend“.

न शब्दश्लोककलहगाथावैरचाटुसूत्रमन्त्रपदेषु ॥ २३ ॥

In Verbindung mit श्लोक u. s. w. tritt aber nicht jenes अं an (sondern ऽश्च nach 3, 2, 1).

शब्दकार, श्लोककार, कलहकार, गाथाकार, वैरकार, चाटुकार, सूत्रकार, मन्त्रकार, पदकार.
Ausnahme zu 3, 2, 20.

स्तम्बशङ्कृतोरिन् ॥ २४ ॥

In Verbindung mit स्तम्ब und शङ्कत् tritt ऽइ an कृ.

स्तम्बकरि, शङ्ककरि.

हरतेर्दृतिनाथयोः पशौ ॥ २५ ॥

ऽइ tritt auch an हृ, wenn दृति und नाथ dabeistehen, und wenn mit dem Worte ein Hausthier gemeint ist.

दृतिहरि: und नाथहरि: पशुः, sonst दृतिहार und नाथहार nach 3, 2, 1.

फलेयहिरात्मभरिश्च ॥ २६ ॥

Hierher gehören auch फलेयहि und आत्मभरि.

छन्दसि वनसनरक्षिमथाम् ॥ २७ ॥

Im Veda wird ein solches ऽइ an वन्, सन्, रत्न und मथ् gefügt.

वृक्षमवनि, वनमवनि; गोसनि, पशुमवनि, हविमवनि.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

एजः खश् ॥ २८ ॥

An das Causativ von एज् wird अ an den Präsensstamm gefügt, und das vorangehende Wort erhält das Augment म्.

अङ्गमेजय, जनमेजय.

नासिकास्तनयोर्ध्माधेतोः ॥ २९ ॥

Dasselbe Suffix tritt an ध्मा in Verbindung mit नासिका und an धे in Verbindung mit स्तन.

नासिकंधम und स्तनंधय. Vgl. 6, 3, 66 zur Kürze in नासिकंधम.

(नाडीमुष्टयोश्च ॥ ३० ॥)

Auch in Verbindung mit नाडी und मुष्टि.

नाडिंधम und नाडिंधय, मुष्टिंधम und मुष्टिंधय. Dieses Sūtra rührt nicht von Pāṇini her. Vgl. 6, 3, 66.

उदि कूले रुजिवहोः ॥ ३१ ॥

Auch an रुज् und वह्, wenn sie mit उद् verbunden sind, und कूल dabeisteht.

कूलमुदुज, कूलमुदुह.

वहाभे लिहः ॥ ३२ ॥

Auch an लिह्, wenn वह् und अभ् dabeistehen.

यहंलिह, अभंलिह.

परिमाणे षचः ॥ ३३ ॥

Ferner an षच् in Verbindung mit einer Maassbenennung.

प्रस्यंषचा स्थाली, द्रोणंषचः und खारिंषचः कटाहः.

मितनखे च ॥ ३४ ॥

Auch in Verbindung mit मित und नख.

मितंषचा ब्राह्मणी, नखंषचा यवायुः.

विध्वरुषोस्तुदः ॥ ३५ ॥

Ferner an तुद्, wenn विधु und अरुस् dabeistehen.

विधुंतुद, अरुंतुद. Zur letzten Form vgl. 6, 3, 67.

असूर्यललाटयोर्दशितपोः ॥ ३६ ॥

An दृश् in Verbindung mit असूर्य und an तप् in Verbindung mit ललाट.

असूर्यंषय, ललाटंतप.

उयंपश्येरंमदपाणिंधमाश्च ॥ ३७ ॥

Hierher gehören auch उयंपश्य, हरंमद und पाणिंधम.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

प्रियवशे वदः खच् ॥ ३८ ॥

An वद् in Verbindung mit प्रिय und वश् tritt च् (an die Wurzel selbst) an, und das vorangehende Wort erhält das Augment म्.

प्रियंवद, वशंवद.

द्विषत्परयोस्तापेः ॥ ३९ ॥

Auch an das Causativ von तप् in Verbindung mit द्विषत् und पर.

द्विषत्तप (vgl. 6, 3, 67) und परंतप. Zur Kürze in तप s. 6, 4, 94.

वाचि यमो व्रते ॥ ४० ॥

Ferner an यम् in Verbindung mit वाच्, wenn ein Gelübde gemeint ist.

वाचंयम. Vgl. zur Form 6, 3, 69.

पूःसर्वयोर्दारिसहोः ॥ ४१ ॥

Auch an das Causativ von दृ in Verbindung mit पुर् und an सह् in Verbindung mit सर्व.

पुर्दृ (vgl. 6, 3, 69), सर्वसह. Zur Kürze in दृ s. 6, 4, 94.

सर्वकूलाभकरीषेषु कषः ॥ ४२ ॥

An कष, wenn सर्व, कूल, अभ und करीष dabeistehen.

सर्वकष, कूलकष, अभकष, करीषकष.

मेघर्तिभयेषु कृजः ॥ ४३ ॥

An कृ, wenn मेघ, र्ति und भय dabeistehen.

मेघंकर, र्तिकर, भयंकर.

क्षेमप्रियमदे ऽण् च ॥ ४४ ॥

In Verbindung mit क्षेम, प्रिय und मद auch ऽण्.

क्षेमंकर und क्षेमकार, प्रियंकर und प्रियकार, मदंकर und मदकार.

आशिते भुवः करणभावयोः ॥ ४५ ॥

An भृ in Verbindung mit आशित wird das 3, 2, 38 genannte Suffix angefügt in der Bedeutung „dadurch satt werdend“ und „das Sattsein“.

आशितंभव ओदनः und आशितंभवं वर्तते.

संज्ञायां भृतृवृजिधारिसहितपिदमः ॥ ४६ ॥

Desgleichen an भृ, तृ, वृ, जि, धृ im Causativ, सह्, तप् und दम्, wenn ein Name gebildet wird.

विश्वंभरा „die Erde“, रथंतरम् „ein best. Sāman“, पतिंवरा „ein Mädchen, das sich selbst den Gatten wählt“, शत्रुंजयः Nomen pr. eines Elephanten, युगंधरः Nomen pr. eines Berges, शत्रुंसहः, शत्रुंतपः und अरिंदमः Nomina prr. von Personen. Zur Kürze in धर s. 6, 4, 94. Warum nicht तापि wie 3, 2, 39?

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

गमश्च ॥ ४७ ॥

Auch an गम् in demselben Falle.

सुतंगमः N. pr. eines Mannes.

अन्तात्यन्ताध्वदूरपारसर्वानन्तेषु डः ॥ ४८ ॥

Wenn अन्त u. s. w. dabeistehen, tritt अ an गम्, wobei der Wurzelvocal mit dem Auslaut abfällt.

अन्तग, अत्यन्तग, अध्वग, दूरग, पारग, सर्वग und अनन्तग.

आशिषि हनः ॥ ४९ ॥

Auch an हन् tritt dieses Suffix, wenn das Compositum einen Wunsch ausdrückt.

शत्रुह „Einer, von dem man wünscht, dass er die Feinde niederwerfen möge“.

अपे क्लेशतमसोः ॥ ५० ॥

Auch an हन् mit अप, wenn क्लेश und तमस् dabeistehen.

क्लेशापह, तमोऽपह.

कुमारशीर्षयोर्हिनिः ॥ ५१ ॥

An हन् mit dabeistehendem कुमार und शीर्ष tritt ±हन्.

कुमारघातिन् und शीर्षघातिन्. Ueber die Substitution des घ् für ह् und des त् für न् s. 7, 3, 32. 54.

लक्षणे जायापत्योश्च ॥ ५२ ॥

An हन् in Verbindung mit जाया und पति wird =अ mit dem Femininum auf ई gefügt, wenn ein böses Omen gemeint ist.

जायाघो ब्राह्मणः, पतिघो वृषली.

अमनुष्यकर्तृके च ॥ ५३ ॥

Auch in Verbindung mit anderen Objecten, wenn der Agens kein Mensch ist.

ब्रह्मघ्नं मधु, पितृघ्नं दध्नुः, aber आनुघातः शूद्रः.

शक्तौ हस्तिकपाटयोः ॥ ५४ ॥

In Verbindung mit हस्तिन् und कपाट als Ausdruck der Kraft.

हस्तिघ्न „einen Elefanten zu tödten im Stande seiend“, कपाटघ्न „einen Thürflügel zu zerbrechen vermögend“.

पाणिघताडघौ शिल्पिनि ॥ ५५ ॥

पाणिघ und ताडघ als Bezeichnungen von Gewerbtreibenden sind unregelmässig.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

**आद्यसुभगस्थूलपलितनमान्धप्रियेषु च्यर्थेष्वचौ कृजः करणे
स्थुन् ॥ ५६ ॥**

An क mit आद्य u. s. w. wird, wenn diese ohne die adverbiale Form auf ई anzunehmen die Bedeutung einer solchen Form haben, zur Bezeichnung des zum Reichwerden u. s. w. führenden Mittels das Suffix ल्यप् angefügt, wobei das vorangehende Nomen das Augment म् erhält.

आद्यंकरणम् „ein Mittel reich zu machen“, eben so सुभगंकरणम्, स्थूलंकरणम्, पलितंकरणम्, नान्धंकरणम्, अन्धंकरणम् und प्रियंकरणम्.

कर्तरि भुवः खिष्णुचक्षुकजौ ॥ ५७ ॥

Um auszudrücken, dass Jemand das wird, was er früher nicht gewesen ist, werden in Verbindung mit आद्य u. s. w. an भू die Suffixe खिष्णु und ल्यप् angefügt, wobei das vorangehende Nomen das Augment म् erhält.

आद्यंभविष्णु und „भावुक „reich werdend“, eben so सुभगंभविष्णु und „भावुक, स्थूलंभविष्णु und „भावुक, पलितंभविष्णु und „भावुक, नान्धंभविष्णु und „भावुक, अन्धंभविष्णु und „भावुक, प्रियंभविष्णु und „भावुक.

स्पृशो ऽनुदके क्तिन् ॥ ५८ ॥

An स्पृश, wenn es mit einem anderen Worte als उदक verbunden wird, tritt das Suffix ल्यप् , das nach 6, 1, 67 wieder abfällt.

एतस्पृश, मन्त्रस्पृश, जलस्पृश, aber उदकस्पृश.

ऋत्विग्दधृक्सग्दिगुष्णिगञ्जुयुजिकृच्चां च ॥ ५९ ॥

Mit demselben Suffix sind theils unregelmässig ऋत्विज्, दधृक्, सज्, दिग् und उष्णिग् gebildet, und dieses Suffix tritt auch an अञ्ज, युज् und कृज्.

प्राक्, प्रत्यक्, उदक्; युङ् (युज्जौ u. s. w.) und कृङ् (कृज्जौ u. s. w.).

त्यदादिषु दृशो ऽनालोचने कज् च ॥ ६० ॥

An दृश् in Verbindung mit त्यद् u. s. w. tritt dasselbe Suffix und auch ल्यप् , wenn die Wurzel nicht „sehen“ bedeutet.

त्यादृश् und त्यादृश्, तादृश् und तादृश्, यादृश् und यादृश्, aber तदृशः — तं पश्यति.
Zu त्या u. s. w., s. 6, 3, 91.

सत्सूद्विषदुहदुहयुजविदभिदच्छिदजिनीराजामुपसर्गे ऽपि क्तिप् ॥ ६१ ॥

An सद् u. s. w. tritt ein wieder verschwindendes ल्यप् auch nach Präpositionen (nicht bloss nach einem Nomen).

सुचिषद्, अन्तरिक्षसद्, उपसद्; अण्डसू, शतसू, प्रसू; मित्रद्विष, प्रद्विष; मित्रदुह, प्रदुह; गोदुह, प्रदुह; अपश्युज, प्रयुज; वेदविद्, प्रविद्; काष्ठभिद्, प्रभिद्; रज्जुच्छिद्, प्रच्छिद्; शत्रुजित्, प्रजित् (vgl. 6, 1, 71); सेनानी, प्रणी; विराज्, सम्राज्.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

भजो खिः ॥ ६२ ॥

An भज् tritt ein wieder verschwindendes ±व्.

अर्धभाज्, प्रभाज्.

छन्दसि सहः ॥ ६३ ॥

Im Veda an सह्.

तुराषाट् Nomin.

वहश्च ॥ ६४ ॥

Auch an वह्.

प्रष्टवाट्, द्वित्यवाट्.

कव्यपुरीषपुरीषेषु ड्युट् ॥ ६५ ॥

In Verbindung mit कव्य, पुरीष und पुरीष्य wird im Veda an वह् ±अन mit dem Femininum auf हुं angefügt.

कव्ययाहन, पुरीषवाहन, पुरीष्यवाहन.

हव्ये ऽनन्तःपादम् ॥ ६६ ॥

Auch in Verbindung mit हव्य, wenn das Wort nicht innerhalb eines Stollens auftritt.

हव्यवाहन kommt im RV. 17 Mal vor und steht immer am Ende eines Stollens, während हव्ययाह् hier und auch an anderer Stelle sich findet.

जनसनखनक्रमगमो विट् ॥ ६७ ॥

An जन्, सन्, खन्, क्रम् und गम् wird im Veda das Suffix ट् (verschwindet wieder nach 6, 1, 67) angefügt, wobei nach 6, 4, 41 आ für den Nasal der Wurzel substituiert wird.

अञ्जा, गोज्ञा; गोषा, नृषा; विसखा, कूपखा; दधिक्रा, अरेगा.

अदो ऽनन्ते ॥ ६८ ॥

Desgleichen an अद्, wenn nicht अच् dabeisteht.

आमाट्, सस्याट्, aber अन्नाट्.

क्रव्ये च ॥ ६९ ॥

Auch nach क्रव्य.

क्रव्याट्, was aber sich schon aus dem vorangehenden Sūtra ergeben würde.

दुहः कव्यश्च ॥ ७० ॥

An दुह् wird =ङ् angefügt, und dabei च für ह् substituiert.

कामदुघा, घर्मदुघा, अर्घदुघा.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

मन्त्रे श्वेतवहोक्थशस्पुरोडाशो खिन् ॥ ७१ ॥

In einem Mantra wird an वह् nach श्वेत, an शस् (d. i. शंस) nach उक्थ und an डाश (d. i. दाश) nach पुरस् das Suffix $\pm\text{क्}$ (welches wieder abfällt) gefügt.

श्वेतवाह्, उक्थशास् und पुरोडाश्.

अवे यजः ॥ ७२ ॥

Desgleichen an यज् nach अव.

अवयाज्.

विजुपे छन्दसि ॥ ७३ ॥

An यज् nach उप wird im Veda ein wieder verschwindendes व् (विच्) gefügt.

उपयज्.

आतो मनिन्कनिव्वनिपश्च ॥ ७४ ॥

An eine auf आ auslautende Wurzel werden im Veda auch $\pm\text{मन्}$, $\pm\text{वन्}$ und $\pm\text{पश्}$ angefügt.

कीलालपा und शुभंया; सुदामन् und अश्वत्थामन्; सुधीवन् und सुपीवन् (nach 6, 4, 68); भूरिदावन् und घृतपावन्.

अन्येभ्यो ऽपि दृश्यन्ते ॥ ७५ ॥

Dieselben Suffixe erscheinen auch nach anderen Wurzeln.

सुशर्मन्, प्रातरित्वन्; विज्ञायन्, अग्नेगावन्.

क्लिप् च ॥ ७६ ॥

Auch $\pm\text{क्}$, das wieder verschwindet.

Dieses Sôtra erklärt alle mit der schwachen Form einer Wurzel zusammenfallenden Nominalstämme am Ende eines Compositums. Vgl. 3, 2, 178.

स्यः क च ॥ ७७ ॥

Nach स्या auch $\pm\text{अ}$.

शंस्या und शंस्य.

सुथजातौ णिनिस्ताच्छीत्ये ॥ ७८ ॥

In Verbindung mit einem Nomen, wenn dieses kein Gattungsbegriff ist, wird $\pm\text{ञ्}$ an die Wurzel gefügt in der Bedeutung „dieses zu thun gewohnt“.

उष्णभोजिन्, शीतभोजिन्.

कर्तर्युपमाने ॥ ७९ ॥

Desgleichen in der Bedeutung „wie dieser Etwas thue“.

उद्गक्रोशिन्, ध्वाह्वरादिन्. Ueber die Betonung dieser Wörter s. 6, 2, 90.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

व्रते ॥ ८० ॥

Desgleichen, wenn ein Gelübde gemeint ist.

स्वगिहलगायिन्, अथाष्टभोजिन्.

बहुलमाभीक्ष्ये ॥ ८१ ॥

Häufig wird dieses Suffix angefügt, wenn die Wiederholung einer Handlung ausgedrückt werden soll.

कषायपायिणो गान्धाराः, क्षीरपायिण उशीनराः, सौवीरपायिणो ब्राह्मीकाः, aber auch कुन्माषखादः.

मनः ॥ ८२ ॥

Auch an मन् tritt dieses Suffix.

दर्शनीयमानिन्, शोभनमानिन्.

आत्ममाने खश्च ॥ ८३ ॥

In der Bedeutung „sich für Etwas haltend“ kann auch ein an den Präsensstamm tretendes अ (खश्च) an मन् gefügt werden, wobei das vorangehende Wort das Augment म् erhält.

दर्शनीयमानिन् oder दर्शनीयमन्य.

3, 2, 84. **भूते ॥ ८४ ॥**

In den jetzt folgenden Sūtra ist भूते „in der Bedeutung der Vergangenheit“ zu ergänzen.

करणे यजः ॥ ८५ ॥

An यज् wird das 3, 2, 78 erwähnte Suffix ±हन् gefügt, wenn das dabei stehende Nomen als Instrumental aufzufassen ist.

अग्निष्टोमयाजिन्.

कर्मणि हनः ॥ ८६ ॥

An हन्, wenn ein Object (Accusativ) dabeisteht.

पितृव्यघातिन्, मातुलघातिन्. Vgl. 7, 3, 32. 54.

ब्रह्मभूणवृत्रेषु क्तिप् ॥ ८७ ॥

In Verbindung mit ब्रह्मन्, भूण und वृत्र wird =क् (welches abfällt) an हन् gefügt.

ब्रह्महन्, भूणहन्, वृत्रहन्.

बहुलं छन्दसि ॥ ८८ ॥

Im Veda findet bei हन् ein Schwanken statt.

मातृहन्, पितृहन्, aber auch मातृघात und पितृघात.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94. 2, 84.

मुकर्मपापमन्त्रपुराणेषु कृजः ॥ ८९ ॥

An कृ wird das Suffix =व् gefügt, wenn सु u. s. w. dabeistehen.

मुकृत्, कर्मकृत्, पापकृत्, मन्त्रकृत्, पुराणकृत्. Ueber die Anfügung von त् s. 6, 1, 71.

सोमे सुजः ॥ ९० ॥

An सु, सुनोति in Verbindung mit सोम.

सोमसुत्.

अग्नौ चैः ॥ ९१ ॥

An चि with अग्नि.

अग्निचित्.

कर्मण्यग्न्याख्यायाम् ॥ ९२ ॥

In passiver Bedeutung, wenn mit dem Worte ein Feuer bezeichnet wird.

अग्नेनचित् = अग्नेन इव चितः.

कर्मणीनिर्विक्रियः ॥ ९३ ॥

An क्री mit वि wird in Verbindung mit einem Accusativ वन् gefügt.

सोमविक्रियन्, रसविक्रियन्. Kāṣikā कर्मणीनि वि.

दृशेः कृनिप् ॥ ९४ ॥

An दृश् in einem solchen Falle =वन्.

मेकदृश्यन्, परलोकदृश्यन्.

राजनि युधिकृजः ॥ ९५ ॥

Dieses auch an युध् und कृ in Verbindung mit राजन्.

राजयुध्यन्, राजकृत्यन्. कृत्यन् mit त् nach 6, 1, 71.

सहे च ॥ ९६ ॥

Und mit सह.

सहयुध्यन्, सहकृत्यन्.

सप्रम्यां जनेर्दः ॥ ९७ ॥

An जन् wird in Verbindung mit einem Locativ अ (mit Abfall von अन्) gefügt.

उपसरज, मन्दुरज.

पञ्चम्यामजातौ ॥ ९८ ॥

Desgleichen in Verbindung mit einem Ablativ, wenn dieser kein Gattungsbegriff ist.

बुद्धिज, संस्कारज, दुःखज, aber हस्तिनो जातः.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94. 2, 84.

उपसर्गे च संज्ञायाम् ॥ ९९ ॥

Desgleichen in Verbindung mit einer Präposition, wenn ein Name gebildet wird.

प्रज्ञा mit dem Femininsuffix ज्ञा.

अनौ कर्मणि ॥ १०० ॥

Mit अनु, wenn ein Accusativ dabeisteht.

पुमनुजः = पुमांसमनुजातः, स्त्र्यनुजः.

अन्येष्वपि दृश्यते ॥ १०१ ॥

Auch in anderen Verbindungen wird ein solches अ an जन् gefügt.

अज, द्विज, ब्राह्मणज, अभिज, परिज, अनुज.

निष्ठा ॥ १०२ ॥

Die Participialsuffixe त् und तवत् drücken die Vergangenheit aus.

सुयजोर्ङुनिप् ॥ १०३ ॥

Bei सु und यज् das Suffix = वृत्.

सुत्यन्, यज्यन्. Zu त् in सुत्यन् * 3, 1, 71.

जीर्यतेरतृन् ॥ १०४ ॥

Bei जृ ऽ अत्.

जरत्, Nomin. जरम् (nach 7, 1, 70) „alt geworden“.

छन्दसि लिट् ॥ १०५ ॥

Im Veda drückt das Perfect die vergangene Zeit aus.

अहं सूर्यमुभयतो ददर्श VS. 8, 9. अहं व्यापारतिथी आ ततान. Ausnahme zu 3, 2, 115.

लिटः कानज्वा ॥ १०६ ॥

Im Veda kann an die Stelle der Personalendungen des Perfects = आने treten.

अग्निं चित्रवानः, सोमं oder वरुणं सुपुवाणः.

क्रसुश्च ॥ १०७ ॥

Auch = वस् (वंस्).

जज्ञिवान्, पपिवान्. Vgl. 7, 1, 70. 3, 4, 10.

भाषायां सदवसश्चुवः ॥ १०८ ॥

In der Umgangssprache bei सद, वस् und चु.

उप ससाट् oder उपसेदिवान्, अनूवास oder अनूषिवान्, उप गुथाव oder उपगुशुवान्.

उपेयिवाननाश्चाननूचानश्च ॥ १०९ ॥

Auch उपेयिवान्, अनाश्चान् und अनूचानः gehören hierher.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94. 2, 84.

लृङ् ॥ ११० ॥

Der Aorist bezeichnet die vergangene Zeit.

अनद्यतने लृङ् ॥ १११ ॥

Die hinter dem Heute gelegene Vergangenheit bezeichnet das Imperfect.

अभिज्ञावचने लृट् ॥ ११२ ॥

In Verbindung mit einem Verbum in der Bedeutung „daran denken, sich erinnern“ steht in diesem Fall das erste Futurum.

अभि जानामि, स्मरामि, बुध्यसे oder चेतयसे देवदत्त कश्मीरेषु यत्स्यामः.

न यदि ॥ ११३ ॥

Nicht aber, wenn यद् dabeisteht.

अभि जानामि u. s. w. देवदत्त यत्कश्मीरेष्वयसाम्.

विभाषा साकाङ्क्षे ॥ ११४ ॥

Wenn ein zweiter Satz als Ergänzung hinzugefügt wird, können beide Tempora gebraucht werden.

अभि जानामि u. s. w. देवदत्त कश्मीरेषु यत्स्यामस्तत्रोदने भोत्यामहे oder अयसाम् und अभ्युज्जमहि. Eben so mit यद्.

परोऽष्टे लिट् ॥ ११५ ॥

Das Perfect bezeichnet eine vor dem Heute vergangene Handlung, bei der man nicht zugegen war.

हश्चत्तोर्लृङ् च ॥ ११६ ॥

Wenn ह् und श्च्यत् dabeistehen, kann auch das Imperfect gesetzt werden.

इति ह् चकार oder अकरोत्, श्च्यच्चकार oder श्च्यदकरोत्.

प्रश्ने चासन्नकाले ॥ ११७ ॥

Desgleichen in einer Frage, wenn es sich um die nächste Vergangenheit handelt.

जगाम देवदत्तः oder अगच्छद्देवदत्तः „ist D. schon fortgegangen“

लट् स्मे ॥ ११८ ॥

In Verbindung mit स्म steht das Präsens.

नलेन स्म पुराधीयते. Vgl. 3, 2, 122. 8, 1, 42.

अपरोऽष्टे च ॥ ११९ ॥

Auch dann, wenn man dabei gewesen ist.

एवं स्म पिता व्रथीति „so hat der Vater gesagt“.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94. 2, 84.

ननौ पृष्टप्रतिवचने ॥ १२० ॥

Desgleichen in Verbindung mit ननु, wenn auf eine Frage geantwortet wird.

अकार्षीः कटं देवदत्त । ननु करोमि भोः „jawohl habe ich die Matte gemacht“.

नन्वोर्विभाषा ॥ १२१ ॥

In Verbindung mit न und नु nicht nothwendig.

अकार्षीः कटं देवदत्त । न करोमि oder नाकार्षी भोः. अहं नु करोमि oder अहं न्वकार्षम्.

+3, 2, 84. पुरि लुङ् चास्मे ॥ १२२ ॥

In Verbindung mit पुरा kann auch der Aorist gebraucht werden, wenn nicht स्म dabeisteht.

यस्मिन्तीह पुरा छात्राः oder auch अवात्सुः, अवसन् und ऊयुः, aber ननेन स्म पुराधीयते.
Vgl. 3, 2, 118.

वर्तमाने लट् ॥ १२३ ॥

Das Präsens bezeichnet die Gegenwart.

लटः शतृशानचावप्रथमासमानाधिकरणे ॥ १२४ ॥

Für die Personalendungen des Präsens werden die an den Präsensstamm tretenden Suffixe अत् (अन्त्, f. ई) und आने (oder माने) substituirt, wenn die Handlung nicht auf einen Nominativ bezogen wird.

पचन्तं und पचमानं देवदत्तं पश्य „sieh, D. kocht“, पचता und पचमानेन कृतम्, aber देवदत्तः पचति.

संबोधने च ॥ १२५ ॥

Auch in Beziehung auf einen Nominativ beim Rufen.

हे पचन्, हे पचमान „o, du kochst“.

लक्षणहेत्वोः क्रियायाः ॥ १२६ ॥

Desgleichen, wenn eine Handlung näher charakterisirt oder die Veranlassung derselben angegeben wird.

शयाना भुञ्जते यवनाः „die Javana liegen beim Essen“, अधीयानो वसति „er weilt hier um zu studiren“.

तौ सत् ॥ १२७ ॥

Diese Participialsuffixe heissen sat (seiend).

पूङ्यजोः शानन् ॥ १२८ ॥

An पृ und यञ् tritt an den Präsensstamm das Suffix ॥ शान.

पचमान, यजमान.

ताच्छीत्यवयोवचनशक्तिषु चानश् ॥ १२९ ॥

Zur Bezeichnung einer Gewohnheit, eines bestimmten Lebensalters oder des Vermögens Etwas zu vollbringen wird das Suffix आने (oder माने) an den Präsensstamm gefügt.

कर्तोह मुण्डयमानाः, कर्तोह कवचं पर्यस्यमानाः, कर्तोह निघ्नानाः.

इङ्धार्योः शचकृच्छ्रिणि ॥ १३० ॥

An इ und das Causativ von च wird das Suffix श्चत् d. i. अत् (अन्त्, f. हुं) an den Präsensstamm gefügt, wenn der Agens die Handlung ohne Mühe vollbringt.

अधीयन्वारायणम्, धारयन्नुपनिषदम्, aber कृच्छ्रेणाधीते und धारयति.

द्विषो ऽमित्रे ॥ १३१ ॥

An द्विष् in der Bedeutung „Feind“.

द्विषन्, aber द्वेष्टि भार्या पतिम्.

सुत्रो यज्ञसंयोगे ॥ १३२ ॥

An सु, wenn eine Beziehung zu einem Opfer stattfindet.

सर्वे सुन्वन्तः so v. a. „Alle sind beim Opfer theilhaftig“.

अर्हः प्रशंसायाम् ॥ १३३ ॥

An अर्ह, wenn es sich um etwas Lobenswerthes handelt.

अर्हचिह्न भवान्पूजाम् „du bist hier der Ehre würdig“, aber अर्हति चोरो वधम्.

आ बोस्तच्छीलतद्धर्मतत्साधुकारिषु ॥ १३४ ॥

3, 2, 134.

Bis 3, 2, 177 fg. (wo das Suffix श्चिप् hier abgekürzt श्चि, erscheint), haben die Suffixe folgende Bedeutungen „dieses zu thun gewohnt“, „dieses als Obliegenheit vollbringend“ und „dieses zu Stande bringend“.

तृन् ॥ १३५ ॥

In diesen Bedeutungen wird तृन् an eine Wurzel gefügt.

कर्तो कटान् „Matten zu verfertigen pflegend“, अचमपहतार आह्वयका भवन्ति आदे सिद्धे „die Obliegenheit habend die Speisen fortzutragen“, कर्तो कटान् „der sich auf die Verfertigung von Matten versteht“.

अलंकृञ्निराकृञ्प्रजनोत्पचोत्पतोत्सदरुच्यपचपवृतृधुसहचर

इष्णुच् ॥ १३६ ॥

An कृ mit अलम् und निरा, an जनम् mit प्र, an पच्, पत् und मद् mit उद्, an रुच्, an त्रप् mit अप, an दत्, दध्, सह् und चर् wird इष्णुच् angefügt.

3, 1, 1. 2, 3. 91—94. 2, 134.

अलंकरिष्णु, निराकरिष्णु, प्रजनिष्णु, उत्पचिष्णु, उत्पतिष्णु, उन्मदिष्णु, रोचिष्णु, अपचरिष्णु, वर्तिष्णु, वधिष्णु, सहिष्णु und चरिष्णु.

शेष्ठन्दसि ॥ १३७ ॥

Im Veda tritt dieses Suffix an ein Causativ.

धारयिष्णु, पारयिष्णु.

भुवश्च ॥ १३८ ॥

Auch an भू.

भविष्णु.

ग्लजिस्थश्च कसुः ॥ १३९ ॥

An dieses und an ग्ला (ग्लै), जि und स्था tritt das Suffix =सु.

भृष्णु, ग्लासु, जिष्णु, स्थासु (gegen 6, 4, 66).

चसिगृधिधृषिक्षिपेः क्तुः ॥ १४० ॥

An चस्, गृध्, धृष् und क्षिप् wird =त्तु gefügt.

चसु, गृधु, धृष्णु, क्षिप्नु.

शमित्यष्टाभ्यो घिनुण् ॥ १४१ ॥

An die acht mit शम् beginnenden Wurzeln wird ±हन् gefügt.

शमिन्, तमिन्, डमिन्, यमिन्, भमिन्, क्षमिन्, क्रमिन् und प्रमादिन्. Die auf म auslautenden Wurzeln substituieren nach 7, 3, 34 keine Vrddhi für den Wurzelvocal. Das घ् im Suffix erhält erst im folgenden Sūtra seine Bedeutung.

**संपृचानुरुधाङ्यमाङ्यसपरिसृसंसृजपरिदेविसंज्वरपरिक्षिपपरि-
टपरिवदपरिदहपरिमुहदुषद्विषदुहदुहयुजाक्रीडविविचत्यजरजभजाति-
चरापचरामुषाभ्याहनश्च ॥ १४२ ॥**

Desgleichen an पृच् mit सम्, an रुध् mit अनु, an यम् und यस् mit आ, an स्र् mit परि, an सृज् mit सम्, an देव् mit परि, an ज्वर् mit सम्, an क्षिप्, रट्, वट्, दह् und मुह् mit परि, an दुष्, द्विष्, टुह्, दुह्, युज्, an क्रीड् mit आ, an विच् mit वि, an त्यज्, रज्, भज्, an चर् mit अति und अघ, an मुष् mit आ und an हन् mit अभ्या.

संपर्किन्, अनुरोधिन्, आयामिन्, आपामिन्, परिसारिन्, सैर्मिन्, परिदेविन्, संज्वारिन्, परि-
क्षेपिन्, परिराटिन्, परिवादिन्, परिदाहिन्, परिमोहिन्, दौषिन्, द्वेषिन्, दौहिन्, दौहिन्, योमिन्,
आक्रीडिन्, विवेकिन्, त्यागिन्, रागिन्, भागिन्, अतिचारिन्, अपचारिन्, आमोषिन् und अभ्याघातिन्
(vgl. 7, 3, 32. 54). Das घ् des Suffixes zeigt an, dass ein Guttural für einen aus-
lautenden Palatal zu substituieren ist.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94. 2, 134.

वौ कषलसकत्थसम्भः ॥ १४३ ॥

An कष, लस्, कत्थ् und सम्भ् nach वि.

विकाषिन्, विलासिन्, विकत्थिन् und विसम्भिन्.

अपे च लषः ॥ १४४ ॥

An लष् auch nach अप.

विलाषिन् und अपलाषिन्.

प्रे लपसृद्रुमथवदवसः ॥ १४५ ॥

An लप्, स, द्रु, मथ्, वद् und वस् nach प्र.

प्रलापिन्, प्रसारिन्, प्रद्राविन्, प्रमाथिन्, प्रवादिन् und प्रवासिन्.

निन्दहिंसक्लिशखादविनाशपरिक्षिपपरिरटपरिवादिव्याभाषासूयो**बुञ् ॥ १४६ ॥**An निन्द्, हिंस्, क्लिश्, खाद्, an das Causativ von नश् mit वि, an लिप्, रट् und das Causativ von वद् mit परि, an भाष् mit व्या und an असृय् wird $\sqrt{\text{असृक}}$ gefügt.

निन्दक, हिंसक, क्लेशक, खादक, विनाशक, परिक्षेपक, परिराटक, परिवादक, व्याभाषक und असृयक.

देविक्रुशोश्चोपसर्गे ॥ १४७ ॥

Desgleichen an देव् und क्रुश् in Verbindung mit einer Präposition.

आदेवक, परिदेवक; आक्रोशक, परिक्रोशक.

चलनशब्दार्थादकर्मकाद्युच् ॥ १४८ ॥

An eine intransitive Wurzel mit der Bedeutung „sich bewegen“ und „Laute von sich geben“ tritt अने.

चलन, चोपन; शब्दन, रयण; dagegen पठिता विद्याम्.

अनुदात्तेतश्च हलादेः ॥ १४९ ॥

Desgleichen an eine consonantisch anlautende Wurzel, deren stummer Vocal unbetont ist.

वर्तन, वर्धन.

जुचङ्क्रम्यदन्दुम्यसृगृधिज्वलशुचलषपतपदः ॥ १५० ॥

Ferner an जु, an die Intensiva von क्रम् und दम्, an स, गृध्, ज्वल्, शुच्, लप्, पत् und पद्.

जयन, चङ्क्रमण, दन्दमण, सरण, गर्धन, ज्वलन, शोचन, लवण, पतन und पदन.

क्रुधमराडार्थेभ्यश्च ॥ १५१ ॥

Ferner an Wurzeln in der Bedeutung von „zürnen“ und „schmücken“.

क्रोधन, रोषण; मण्डन, भूषण.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94. 2, 134.

न यः ॥ १५२ ॥

Nicht aber an eine auf य auslautende Wurzel.

Nur कृयित् und त्मायित् nach 3, 2, 135.

सूदीपदीक्षश्च ॥ १५३ ॥

Auch nicht an सूद्, दीप् und दीव्.

Nur सूदित्, दीपित् und दीवित्. Ausnahme zu 3, 2, 149.

लषपतपदस्थाभूवृषहनकमगमशृभ्य उकञ् ॥ १५४ ॥

An लष् u. s. w. tritt in den 3, 2, 134 angegebenen Bedeutungen उक an.

अपलायक, प्रपातक, उपपातक, उपस्थायक (vgl. 7, 3, 33), प्रभावक, प्रवर्णक, आघातक (vgl. 7, 3, 32, 54), कामक, आगामक, किंशारक.

जल्पभिक्षकुटलुण्टवृडः षाकन् ॥ १५५ ॥

An जल्प् u. s. w. tritt ञ्षाक mit dem Femininum auf ई.

जल्पाक, भिक्षाक, कुट्टाक, लुण्टाक und वराक.

प्रजोरिनिः ॥ १५६ ॥

An जु mit प्र wird इन् gefügt.

प्रजयिन्.

जिहृक्षिविशीर्णवमाव्यथाभ्यमपरिभूप्रसूभ्यश्च ॥ १५७ ॥

Desgleichen an जि, हृ, क्षि, वि mit वि, इ, यम्, व्यय् mit अ, अम् mit अभि, भू mit परि und सू mit प्र.

जयिन्, हरिन्, क्षयिन्, विशयिन्, अत्ययिन्, वमिन्, अव्ययिन्, अभ्यमिन्, परिभयिन् und प्रसयिन्.

स्पृहिगृहिपतिदयिनिद्रातन्द्राश्रद्धाभ्य आलुच् ॥ १५८ ॥

An स्पृह, गृह und पत der zehnten Classe, an दय्, an द्रा mit नि und तन् und an धा mit अद् wird आलु gefügt.

स्पृह्यालु, गृह्यालु, पतयालु, दयालु, निद्रालु, तन्द्रालु und अद्रालु. Vgl. 6, 4, 55.

दाधेदृसिशदसदो रुः ॥ १५९ ॥

An दा, धे, सि, शद् und सद् wird रु gefügt.

दारु, धारु, सेरु, शद्रु und सद्रु.

सृघस्यदः क्करच् ॥ १६० ॥

An सृ, घस् und अद् das Suffix =मरे.

स्रमर, घस्मर und अस्मर.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94. 2, 134.

भञ्जभासमिदो घुरच् ॥ १६१ ॥

An भञ्ज, भास् and मिद् das Suffix उरै (vor welchem ein Palatal in einen Guttural übergeht).

भङ्गुर, भासुर und मेदुर.

विदिभिदिच्छिदेः कुरच् ॥ १६२ ॥

An विद्, भिद् und छिद् das Suffix =उरै.

विदुर, भिदुर und छिदुर.

इणानशजिसर्तिभ्यः कुरप् ॥ १६३ ॥

An इ, नश्, जि und स्र् das Suffix =वर.

इत्वर, नश्वर, जित्वर und स्र्त्वर. Zum Augment त् s. 8, 1, 71. Kāṣikā नश् st. नश्.

गत्वरश्च ॥ १६४ ॥

Auch गत्वर gehört hierher.

जागुरूकः ॥ १६५ ॥

An जाग् tritt ऊक.

जागुरूक.

यजजपदशां यङः ॥ १६६ ॥

Desgleichen an das Intensivum von यज्, जप् und दश्.

यायजूक, जज्जूक und दन्दजूक.

नमिकम्पिस्स्यजसकमहिंसदीपो रः ॥ १६७ ॥

An नम्, कम्प, स्मि, जस् mit अ, कम्, हिस् und दीप् wird र gefügt.

नम्, कम्प, स्मैर, अजस, कम्, हिस् und दीप्.

सनाशंसभिश्च उः ॥ १६८ ॥

An ein Desiderativ, an शंस mit आ und an भिद् das Suffix उ.

चिकीर्षु, आशंसु und भिद्. Kāṣikā सनाशंस°, aber im Commentar सञ्चिति und सञ्चन्तेभ्यः.

विन्दुरिच्छुः ॥ १६९ ॥

Hierher gehören auch विन्दु und इच्छु.

विन्दु = वेदनशील, इच्छु = एषणाशील.

क्याच्छन्दसि ॥ १७० ॥

Im Veda wird an die Denominativa auf -य das Suffix उ gefügt.

मिचयु, मंस्वेदयु, मुचयु.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94. 2, 134.

आहगमहनजनः किकिनौ लिट् च ॥ १११ ॥

An Wurzeln, die auf आ, ज्ञ oder ञ् auslauten, an गम्, हन् und जन् werden im Veda die Suffixe --इ , und --उ gefügt mit Reduplication der Wurzel wie im Perfect.

षपि, ददि; ततुरि, जगुरि; जग्मि, जग्नि und जज्ञि.

स्वपितृषोर्नजिङ् ॥ ११२ ॥

An स्वप् und तृप् tritt das Suffix --नज् .

स्वप्नज्, तृप्नज्.

शृवन्दोरासुः ॥ ११३ ॥

An शृ् und वन्द् das Suffix आसु.

शरासु und वन्दासु.

भियः कुक्कुनौ ॥ ११४ ॥

An भो die Suffixe --रु und --लुक .

भोरु und भोलुक.

स्थेशभासपिसकसो वरच् ॥ ११५ ॥

An स्था, ईश्, भास्, पिस् und कस् das Suffix वर.

स्थावर, ईश्वर, भास्वर, पेस्वर, विकस्वर.

यश्च यङः ॥ ११६ ॥

Auch an das Intensivum von या.

यायावर. Vgl. 1, 1, 58 unter 3).

भाजभासधुर्विद्युतोर्जिपृजुयावस्तुवः क्तिप् ॥ ११७ ॥

An भाज्, भास्, धुय्, द्युत्, ऊर्ज्, पृ्, जु und an स्तु mit vorangegehendem यावन् wird --व (welches wieder abfällt) gefügt.

विभाज्, भास्, धुर् (vgl. 5, 4, 21), विद्युत्, ऊर्ज्, पुर, जू (sic) und यावस्तुत्.

अन्येभ्यो ऽपि दृश्यते ॥ ११८ ॥

Dieses Suffix tritt auch an andere Wurzeln.

पुज्, छिद्, भिद्. Vgl. 3, 2, 76.

†3,2,134. **भुवः संज्ञान्तरयोः ॥ ११९ ॥**

An भू wird es gefügt um einen Namen zu bilden und in der Bedeutung „Bürge (Mittelsperson)“.

विभू, प्रतिभू.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

विप्रसम्भ्यो दुसंज्ञायाम् ॥ १८० ॥

An भू mit वि, प्र und सम् wird उ (mit Abfall des Wurzelvocals) angefügt, wenn kein Name gemeint ist.

विभु, प्रभु, संभु.

धः कर्मणि घृन् ॥ १८१ ॥

An धा wird ङ्घ्र् mit dem Femininum auf ई gefügt, wenn das Object der Handlung bezeichnet werden soll.

धात्री „Amme“ wird durch धरन्ति ताम् erklärt, dasselbe Wort in der Bedeutung „Myrobalane“ durch दधति तां भेषज्यार्थम्.

दात्रीशसयुयुजस्तुदसिसिचमिहपतदशनहः करणे ॥ १८२ ॥

An दा (दाप्), नी, शम्, यु, युज्, स्तु, तुद, सि, सिच्, मिह, पत्, दश् (दंश्) und नह, wenn das Instrument der Handlung bezeichnet werden soll.

दात्रम्, नेत्रम्, शस्त्रम्, योत्रम्, योक्तम्, स्तोत्रम्, तोत्रम्, सेत्रम्, सेक्तम्, मेष्ट्रम्, पत्त्रम्, दंष्ट्रा, नष्ट्री.

हलसूकारयोः पुवः ॥ १८३ ॥

An पृ in der Bedeutung „Pflugschar“ und „Schweinsrüssel“.

पोत्रम्.

अर्तिलूधूसूखनसहचर इच् ॥ १८४ ॥

An ऋ, लृ, धृ, सृ, खन्, सह und चर् wird in der 3, 2, 182 angegebenen Bedeutung इच् angefügt.

अरित्रम्, लवित्रम्, धवित्रम्, सवित्रम्, खनित्रम्, सहित्रम् und चरित्रम्.

पुवः संज्ञायाम् ॥ १८५ ॥

An पृ, wenn das Wort in seiner Instrumentalbedeutung ein Name ist.

पवित्रम् = दर्भ und बर्हिस्.

कर्तरि चर्षिदेवतयोः ॥ १८६ ॥

Auch zur Bezeichnung des Agens, wenn ein Rshi oder eine Gottheit gemeint ist.

पवित्रो ऽयमविः, अग्निः पवित्रम् । स मा पुनातु.

जीतः क्तः ॥ १८७ ॥

Das Participialsuffix -क्त hat nach einer Wurzel mit einem stummen जि gegenwärtige Bedeutung.

मिच, ह्विष्ण, घट्ट. Aus 3, 2, 123 wird वर्तमाने hierher gezogen.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

मतिबुद्धिपूजार्थेभ्यश्च ॥ १८८ ॥

Desgleichen nach Wurzeln in der Bedeutung „achten“, „kennen“ und „ehren“.

राज्ञां मतः, राज्ञामिष्टः; राज्ञां बुद्धः, — ज्ञातः; — पूजितः, राज्ञामर्चितः. Zum Genetiv vgl. 2, 2, 12. 3, 67.

॥ इति तृतीयस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः ॥

उणादयो बहुलम् ॥ १ ॥

Die Suffixe $-\pm 3$ u. s. w. bezeichnen oft die Gegenwart.

Pāṇini erwähnt diese Classe von Suffixen nur noch 3, 4, 75.

भूते ऽपि दृश्यन्ते ॥ २ ॥

Sie erscheinen auch in vergangener Bedeutung.

वर्त्मन् u. = वर्तमानम्. चर्मन् u. = चरितं तत्. भस्मन् u. = भसितं तत्.

भविष्यति गम्यादयः ॥ ३ ॥

गमिन् u. s. w. bezeichnen die Zukunft.

गमी ग्रामम् „er gedenkt ins Dorf zu gehen“.

यावत्पुरानिपातयोर्लट् ॥ ४ ॥

In Verbindung mit den Indeclinabilien यावत् und पुरा steht das Präsens im Sinne des Futurums.

यावद्भुङ्क्ते „so lange er essen wird“, पुरा भुङ्क्ते „bevor er essen wird“. Vgl. 8, 1, 42.

विभाषा कदाकर्होः ॥ ५ ॥

In Verbindung mit कदा und कर्हि können beide Tempora gebraucht werden.

कदा oder कर्हि भुङ्क्ते. भोज्यते oder भोक्ता.

किंवृत्ते लिप्सायाम् ॥ ६ ॥

Desgleichen in Verbindung mit einem Interrogativpronomen, wenn dabei ein Wunsch Etwas zu haben ausgedrückt wird.

कं भवन्तो भोजयन्ति oder भोजयितारः, कतरो oder कतमो भिक्षां ददाति, दास्यति oder दाता; dagegen कः पाटनपुत्रं गमिष्यति.

लिप्स्यमानसिद्धौ च ॥ ७ ॥

Desgleichen bei Angabe des Lohns, der für das Gewähren des Gewünschten erfolgt.

यो भवतामीदनं ददाति oder दास्यति स स्वर्गं लोकं गच्छति oder गमिष्यति.

3, 1, 1, 2, 3. 91—94.

लोडर्थलक्षणे च ॥ ८ ॥

Desgleichen wenn das Verbum eine darauffolgende Aufforderung zu Etwas (einen Imperativ) erwarten lässt.

उपाध्यायश्चेदा गच्छति, आ गमिष्यति oder आ गन्ता । अथ त्वं कन्दो ऽधीष्य ॥

लिङ् चोर्ध्वमौहर्तिके ॥ ९ ॥

Wenn die Veranlassung zu einer solchen Aufforderung als unmittelbar bevorstehend gedacht wird, kann auch der Potential stehen.

ऊर्ध्वं मुहूर्तादुपाध्यायश्चेदा गच्छेत्, आ गच्छति, आ गमिष्यति oder आ गन्ता । अथ त्वं कन्दो ऽधीष्य ॥

तुमुन्खुलौ क्रियायां क्रियार्थायाम् ॥ १० ॥

Wenn ausgedrückt werden soll, dass eine Handlung einer anderen wegen geschieht, so bezeichnet der Infinitiv auf ल-तुम् oder ein Nomen ag. auf -त्तुम् die in der Zukunft gedachte Handlung.

भोक्तुं oder भोजको व्रजति „er geht in der Absicht zu essen“.

भाववचनाश्च ॥ ११ ॥

Desgleichen die verschiedenen Nomina actionis.

पाकाय, भूतये, पुष्टये व्रजति.

अण् कर्मणि च ॥ १२ ॥

Auch das Suffix -त्तुम् , wenn ein Object dabeisteht.

कागडलावो व्रजति „er geht Gerten zu schneiden“.

लृट् शेषे च ॥ १३ ॥

Im genannten wie in den übrigen Fällen bezeichnet das erste Futurum die Zukunft.

करिष्यामीति व्रजति „er geht um Etwas zu verrichten“ und करिष्यति „er wird Etwas verrichten“.

लृट्: सद्वा ॥ १४ ॥

Für die Personalendungen dieses Futurums können die Participialsuffixe क्त (अन्त) und मान substituiert werden.

करिष्यन्तं und करिष्यमाणं देवदत्तं पश्य, हे करिष्यन् und करिष्यमाण, अर्जयिष्यमाणो वसति.
Zum Verständniss der Beispiele s. 3, 2, 124 fgg.

अनद्यतने लृट् ॥ १५ ॥

Wenn es sich nicht um das Heute handelt, wird das periphrastische Futurum gebraucht.

श्वः कर्ता.

३, १, १. २. ३. ११—१४.

पदरुजविशस्पृशो घञ् ॥ १६ ॥

An पद्, रुज्, विश् und स्पृश् tritt das Suffix \pm ञ्, wobei ein Guttural für den auslautenden Palatal einer Wurzel substituiert wird.

पादः = पद्यते ऽसौ, रोगः = रुजत्यसौ, वेद्यः = विशत्यसौ, स्पर्शः = स्पृशति = उपतापः.

सृ स्थिरे ॥ १७ ॥

An सृ zur Bezeichnung der Festigkeit.

चन्दनसारः, खदिरसारः. Gegen die sonstige Art und Weise steht die Wurzel nicht im Ablativ. Vgl. ३, ३, ३०, ४८.

भावे ॥ १८ ॥

Das ३, ३, १६ genannte Suffix bezeichnet schlechtweg ein Sein oder eine Thätigkeit (bildet Nomina actionis).

पाकः u. s. w.

अकर्तरि च कारके संज्ञायाम् ॥ १९ ॥

Desgleichen verschiedene Casusbegriffe mit Ausnahme des Agens, wenn ein Name gebildet wird.

पासः = प्रास्यन्ति तम्, प्रसेवः = प्र सीध्यन्ति तम्, आहारः = आ हरन्त्यस्माद्रसम्.

परिमाणाख्यायां सर्वेभ्यः ॥ २० ॥

Dasselbe Suffix kann an alle Wurzeln gefügt werden, wenn ein Maass oder eine Anzahl bezeichnet werden soll.

एकस्तगुहलनिचायः, द्वौ शृर्षनिष्पादौ.

इहश्च ॥ २१ ॥

Auch an इ.

अध्यायः, उपाध्यायः.

उपसर्गे रुवः ॥ २२ ॥

An रु nach einer Präposition.

संरावः und उपरावः, aber रवः.

समि युटुदुवः ॥ २३ ॥

An यु, टु und दु nach सम्.

संयावः, संदावः und संदावः, aber प्रदवः.

श्चिनीभुवो ऽनुपसर्गे ॥ २४ ॥

An चि, नी und भू, wenn keine Präposition vorangeht.

यावः, नावः und भावः, aber प्रयवः, प्रणयः und प्रभवः. शो v. l. für नो. Vgl. ३, ३, २६.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

वौ क्षुश्रुवः ॥ २५ ॥

An नु und यु nach वि.

विज्ञायः und विद्यायः, aber ज्ञवः und श्रवः.

अवोदोर्नियः ॥ २६ ॥

An नी nach अव und उद्.

अवनायः und उचायः. Vgl. 3, 3, 24.

प्रे दुस्तुसुवः ॥ २७ ॥

An दु, स्तु und सु nach प्र.

प्रद्रायः, प्रस्तावः und प्रसावः; dagegen द्रवः, स्तवः und सवः.

निरभ्योः पूल्वोः ॥ २८ ॥

An पृ nach निम् und an नू nach अभि.

निष्पावः und अभिलावः, aber पवः und लवः.

उन्ध्योर्यः ॥ २९ ॥

An गृ nach उद् und नि.

उद्गारः, निगारः.

कृ धान्ये ॥ ३० ॥

An कृ nach उद् und नि, wenn von Getreide die Rede ist.

उत्कारो und निकारो धान्यस्य. कृ ohne Flexion wie स 3, 3, 17 und वृ 48.

यज्ञे समि स्तुवः ॥ ३१ ॥

An स्तु nach सम्, wenn von einem Opfer die Rede ist.

संस्तावश्छन्दोगानाम् d. i. समेत्य स्तुवन्ति यस्मिन्देये छन्दोगाः स देयः.

प्रे स्त्रो ऽयज्ञे ॥ ३२ ॥

An स्तृ nach प्र, wenn es sich um kein Opfer handelt.

शङ्खप्रस्तारः.

प्रथने वावशब्दे ॥ ३३ ॥

An स्तृ nach वि in der Bedeutung „Umfang“, wenn nicht Worte dabei gemeint sind.

षट्स्य विस्तारः, aber विस्तरो ध्रुवसाम्.

छन्दोनास्मि च ॥ ३४ ॥

Desgleichen, wenn ein Metrum gemeint ist.

विष्टारपङ्क्तिः, विष्टारबृहती. Vgl. 8, 3, 94.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

उदि यहः ॥ ३५ ॥

An यह् nach उद्.

उद्वाहः.

समि मुष्टौ ॥ ३६ ॥

An यह् nach सम, wenn die Faust gemeint ist.

अहो मन्त्रस्य oder मुष्टिकस्य संग्राहः.

परिन्योनीं णोर्धूताभेषयोः ॥ ३७ ॥

Desgleichen an नी nach परि, wenn von einem Spiele die Rede ist, und an इ nach नि, wenn „Ordnung, Regel“ gemeint ist.

परिणायेन शरान्हन्ति. ययो ऽत्र न्यायः.

परावनुपात्यय इणः ॥ ३८ ॥

An इ nach परि in einer anderen Bedeutung als „Verlauf, Ablauf“.

तव पर्यायः, aber कालस्य पर्यायः.

व्युपयोः शेतेः पर्याये ॥ ३९ ॥

An शेो nach वि und उप, wenn „Reihe“ gemeint ist.

तव विशयः, तव राज्ञोपशयः — तव राज्ञानमुपशयितुं पर्यायः.

हस्तादाने चेरस्तेये ॥ ४० ॥

An चि, wenn ein Erfassen mit der Hand, jedoch nicht Stehlen, gemeint ist.

पुण्यप्रचायः, aber पुण्यप्रचयश्चोपयोगः.

निवासचितिशरीरोपसमाधानेष्वदेशे कः ॥ ४१ ॥

Desgleichen in den Bedeutungen „Wohnstätte“, „Schicht“, „Körper“ und „Anhäufung“, wobei क् für den Anlaut substituiert wird.

चिखल्लिनिकायः, आकायमग्निं चिन्वीत, अनित्यः कायः, महान्गोमयनिकायः.

संघे चानौत्तरार्धे ॥ ४२ ॥

Auch in der Bedeutung „Schaar“, wenn nicht ein blosses Durcheinander gemeint ist.

भिक्षुकनिकायः, ब्राह्मणनिकायः; dagegen सुकरनिकयः.

कर्मव्यतिहारे णच् स्त्रियाम् ॥ ४३ ॥

Um die Gegenseitigkeit einer Thätigkeit auszudrücken wird $\text{—}\ddot{\text{a}}\text{—}$ an die Wurzel gefügt, und das Wort ist ein Femininum.

Nach 5, 4, 14 wird an diesen imaginären Nominalstamm ein neues taddhita-Suffix $\text{—}\ddot{\text{a}}\text{—}$ gefügt; schliesslich tritt noch das Femininsuffix इं an. व्यौवक्रोशी, व्यौवलेखी, व्यौवहासी. Vgl. 7, 3, 6.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

अभिविधौ भाव इनुण् ॥ ४४ ॥

Um einen durch allgemeine Mitwirkung erfolgenden Zustand zu bezeichnen wird \pm इन् an eine Wurzel gefügt.

Nach 5, 4, 15 wird an diesen imaginären Nominalstamm ein neues taddhita-Suffix \pm अ gefügt. Es ergeben sich demnach die Formen सांकूटिनैम्, सांराविणैम्, सांद्राविणैम्.

आक्रोशे ऽवन्योर्यहः ॥ ४५ ॥

An यद् nach अय und नि wird bei einem Fluche das 3, 3, 16 genannte Suffix \pm अ gefügt.

अययाहो und नियाहो हन्त ते द्युपल भूयात्, aber अयग्रहः पदस्य und निग्रहचोरस्य.

प्रे लिप्सायाम् ॥ ४६ ॥

An यद् mit प्र, wenn von einem Wunsch Etwas zu haben die Rede geht.

पात्रप्रयाहेण चरति भिक्षुः पिण्डार्थं, सुवप्रयाहेण चरति द्विजो दक्षिणार्थं; dagegen प्रयहो देवदत्तस्य.

परौ यज्ञे ॥ ४७ ॥

Desgleichen mit परि, wenn es sich um ein Opfer handelt.

उत्तरपरियाहः und अधरपरियाहः, aber परियहो देवदत्तस्य.

नौ वृ धान्ये ॥ ४८ ॥

An वृ nach नि zur Bezeichnung einer Kornart.

नौवारा नाम व्रीहयः. वृ ohne Flexion wie 3, 3, 17. 30.

उदि अयतियौतिपूदुवः ॥ ४९ ॥

An यि, यु, पू und दृ nach उद्.

उच्छायः, उद्गावः, उत्पावः und उद्गावः.

विभाषाडि रूप्नुवोः ॥ ५० ॥

Nicht nothwendig an रु und णु nach आ.

आरावः und आरवः, आप्तावः und आप्तवः.

अवे यहो वर्षप्रतिबन्धे ॥ ५१ ॥

Desgleichen an यद् nach अव in der Bedeutung „Regenmangel, Dürre“.

अययाहो oder अयग्रहो देवस्य.

प्रे वणिजाम् ॥ ५२ ॥

Ferner nach प्र, wenn es sich um Etwas bei Handelsleuten handelt.

तुन्नाप्रयाहेण oder *प्रयहेण चरति वणिक्.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

रश्मौ च ॥ ५३ ॥

Auch in der Bedeutung „Zügel“.

प्रयाहः oder प्रयहः.

वृणोतिराच्छादने ॥ ५४ ॥

Auch an वृ. वृणोति nach प्र in der Bedeutung „Decke“.

प्रवारः oder प्रवरः.

परौ भुवो ऽवज्ञाने ॥ ५५ ॥

Auch an भू nach परि in der Bedeutung „Geringschätzung“.

परिभावः oder परिभवः.

एरच् ॥ ५६ ॥

An eine auf इ oder ई auslautende Wurzel tritt ञ्.

चयः, अयः, जयः, लयः.

ऋदोरप् ॥ ५७ ॥

An eine auf ऋ, उ oder ऊ auslautende Wurzel दृ.

गरः, शरः; यवः, लवः, पवः. Es wird auch ऋदोरप् gelesen, vgl. jedoch Mahābh. I, 8. 23.

यह्वृदनिश्चिगमश्च ॥ ५८ ॥

Auch an यह्, वृ, दृ, चि nach निस् und an गम्.

यहः, वरः, दरः, निश्चयः, गमः.

उपसर्गे ऽदः ॥ ५९ ॥

Desgleichen an अद् nach einer Präposition.

प्रघसः, विघसः, प्रघसः, aber घासः. Zur Substitution von घस् s. 2, 4, 38.

नौ ए च ॥ ६० ॥

Nach नि sowohl अ als auch ञ्.

निघसः und न्यादः.

व्यधजपोरनुपसर्गे ॥ ६१ ॥

An व्यध् und जप् wird अ gefügt, wenn keine Präposition vorangeht.

व्यधः und जपः, aber आख्याधः und उपजापः.

स्वनहसोर्वा ॥ ६२ ॥

An स्वन् und हस् können, wenn keine Präposition vorangeht, sowohl अ als auch ञ् antreten.

स्वनः oder स्यानः, हसः oder हासः, aber प्रस्थानः und प्रहासः.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

यमः समुपनिविषु च ॥ ६३ ॥

An यम् auch nach सम्, उप, नि und वि.

यमः oder यामः, संयमः oder संयामः, उपयमः oder उपयामः, नियमः oder नियामः, वियमः oder वियामः.

नौ गदनदपठस्वनः ॥ ६४ ॥

Desgleichen an गद्, नद्, पठ् und स्वन् nach नि.

निगदः oder निगादः, निनदः oder निनादः, निपठः oder निपाठः, निस्वनः oder निस्वानः.

क्वणो वीणायां च ॥ ६५ ॥

An क्वण् auch dann, wenn von einer Laute die Rede ist.

निस्वणः oder निस्वाणः, क्वणः oder क्वाणः, कल्याणप्रस्वणा वीणा.

नित्यं पणः परिमाणे ॥ ६६ ॥

An पण् tritt stets अ् an in der Bedeutung von „Maass“.

मूलकपणः, शाकपणः, aber पाणः in anderer Bedeutung.

मदो ऽनुपसर्गे ॥ ६७ ॥

Desgleichen an मद्, wenn keine Präposition vorangeht.

विद्यामदः, धनमदः, कुलमदः; dagegen उन्मादः, प्रमादः.

प्रमदसंमदौ हर्षे ॥ ६८ ॥

Hierher gehören auch प्रमद und संमद in der Bedeutung „Freude“.

समुदोरजः पशुषु ॥ ६९ ॥

An अज् nach सम् und उद् wird अ् angefügt, wenn von Hausvieh die Rede ist.

समजः und उदजः पशूनाम्, aber समाजो ब्राह्मणानाम् und उदाजः क्षत्रियाणाम्.

अक्षेषु ग्लहः ॥ ७० ॥

An ग्लह्, wenn von Würfeln die Rede geht.

अक्षस्य ग्लहः.

प्रजने सर्तेः ॥ ७१ ॥

An स, wenn Belegen (einer Kuh u. s. w.) gemeint ist.

गवामुपसरः, पशूनामुपसरः.

हः संप्रसारणं च न्यभ्युपविषु ॥ ७२ ॥

Wenn an ह्या (ह्ये) nach नि, अभि, उप und वि das Suffix अ् antritt, wird ह् vocalisirt.

निहवः, अभिहवः, उपहवः und विहवः; dagegen प्रहवायः. हु + आ ergibt nach

6, 1, 108 हु.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

आङि युद्धे ॥ ७३ ॥

Desgleichen, wenn आ vorangeht, in der Bedeutung „Kampf“.

आहवः, aber आहवायः in einer anderen Bedeutung.

निपानमाहावः ॥ ७४ ॥

आहाव ist eine unregelmässige Bildung in der Bedeutung „Tränke“.

भावे ऽनुपसर्गस्य ॥ ७५ ॥

Von ह्या wird, wenn keine Präposition vorangeht, das Nomen act. durch अ gebildet.

हवः, aber आहवायः.

हनश्च वधः ॥ ७६ ॥

Desgleichen von हन्, wobei वधः substituirt wird.

वधः.

मूर्ता घनः ॥ ७७ ॥

घन bezeichnet eine feste Masse.

अन्तर्घनो देशे ॥ ७८ ॥

अन्तर्घन eine Oertlichkeit.

अगारिकदेशे प्रघणः प्रघाणश्च ॥ ७९ ॥

प्रघण und प्रघाण bezeichnen einen Theil des Hauses.

उद्धनो ऽत्याधानम् ॥ ८० ॥

उद्धन ist die Werkbank eines Zimmermanns (worauf Etwas gelegt wird).

अपघनो ऽङ्गम् ॥ ८१ ॥

अपघन ein Körperteil.

करणे ऽयोविद्रुषु ॥ ८२ ॥

In Verbindung mit अयम्, वि und द्रु bezeichnet घन ein Werkzeug.

अयोघनः, विघनः, द्रुघनः oder द्रुघणः.

स्तम्बे क च ॥ ८३ ॥

In Verbindung mit स्तम्ब kann an हन् auch च treten.

स्तम्बघः oder स्तम्बघनः.

परौ घः ॥ ८४ ॥

In Verbindung mit परि wird परिघ gebildet.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

उपघ्न आश्रये ॥ ८५ ॥

उपघ्न hat die Bedeutung „Lehne, Angrenzung“.

पर्यंतोपघ्नः, ग्रामोपघ्नः.

संघोद्धौ गणप्रशंसयोः ॥ ८६ ॥

संघ bedeutet Schaar und उद्घ drückt ein Lob aus.

संघः पशूनाम्, उद्घो मनुष्यः.

निघो निमित्तम् ॥ ८७ ॥

निघ hat die Bedeutung von निमित्त.

निघा वृद्धाः, निघाः शालयः wohl „in gleicher Entfernung von einander stehend“.
 Nach der Kāçikā ist निमित्तम् = समन्तान्मितम्, समारोहपरिणाहम्. Das Wort kann sowohl auf मा als auch auf मि zurückgeführt werden. Im ersten Falle würde es „abgemessen“, im andern „gesteckt, gepflanzt“ bedeuten; vgl. meine Bemerkung zu Āpast. Dh. 1, 20, 3 in der Zeitschrift d. D. M. G. 39, 521. Man hätte übrigens निमित्ते erwartet.

ड्वितः क्तिः ॥ ८८ ॥

An eine Wurzel mit stummem डु wird —=त्रि gefügt.

An dieses imaginäre —=त्रि wird nach 4, 4, 20 das taddhita-Suffix म gefügt, so erhält man die Adjectiva पक्त्रिम, उक्त्रिम, क्त्रिम.

द्वितो ऽयुच् ॥ ८९ ॥

An eine Wurzel mit stummem डु wird अयुच् gefügt.

वेपयुः, प्रयययुः, क्षययुः.

यजयाचयतविच्छप्रच्छरक्षो नङ् ॥ ९० ॥

An यज्, याच्, यत्, विच्छ्, प्रच्छ् und रक्ष् tritt =न.

यज्जः, याच्छा, यज्जः, विच्यनः, प्रच्यनः, रक्ष्णः.

स्वपो नन् ॥ ९१ ॥

An स्वप् das Suffix नन्.

स्वप्नः.

उपसर्गे घोः किः ॥ ९२ ॥

An दा und धा (घु) nach einer Präposition das Suffix =ङ्.

प्रदिः, प्रधिः, अन्तर्धिः. Ueber den Ausfall des Wurzelvocals s. 6, 4, 64.

कर्मण्यधिकरणे च ॥ ९३ ॥

Auch in der Bedeutung des Locativs (eines Behälters), wenn ein Object vorangeht.

जलधिः = जले धीयते ऽस्मिन्, गरधिः.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

स्त्रियां क्तिन् ॥ ९४ ॥

Mit dem Suffix $\angle =$ ति werden Feminina gebildet.

कृति, चिति, मति, इष्टि u. s. w.

स्यागापापचो भावे ॥ ९५ ॥

Dieses Suffix wird auch an स्या, गा (गे), पा und पच् gefügt zur Bildung des Nomen act.

प्रस्थिति; उद्गीति, संगीति; प्रपीति, संपीति; पक्तिः. Zu den substituirten Vocalen इ und ई s. 7, 4, 40, 6, 4, 66. Ausnahme zu 3, 3, 104. 106.

मन्त्रे वृषेषपचमनविदभूवीरा उदात्तः ॥ ९६ ॥

In einem Mantra hat dieses Suffix nach वृष् u. s. w. den Acut.

वृष्टिः, इष्टिः, पक्तिः, मतिः, वितिः, भूतिः, वीतिः und रातिः.

ऊतियूतिजूतिसातिहेतिकीर्तयश्च ॥ ९७ ॥

Auch ऊति u. s. w. sind in einem Mantra Oxytona.

व्रजयजोभावे क्यप् ॥ ९८ ॥

An व्रज् und यज् wird zur Bildung des Nomen act., das ein Femininum ist, betontes --य angefügt.

व्रज्या, यज्या.

संज्ञायां समजनिषदनिपतमनविदमुञ्शीद्भृजिणः ॥ ९९ ॥

Von अज् nach सम्, von सद् und पत् nach नि, von मन्, विद्, सु, जी, भ und इ wird mit diesem Suffix ein Name gebildet.

समज्या, निषद्या, निपत्या, मन्या, विद्या, सुत्या, श्रय्या, भृत्या und इत्या. Vgl. 6, 1, 71. Kāc. पुञ् st. मुञ्.

कृजः श च ॥ १०० ॥

An कृ kann auch अ (welches nach 3, 1, 67 an den Passivstamm क्रिय gefügt wird) antreten.

कृत्या (vgl. 6, 1, 71) und क्रिया.

इच्छा ॥ १०१ ॥

Hierher gehört auch इच्छा.

अ प्रत्ययात् ॥ १०२ ॥

An Desiderativa und andere abgeleitete Wurzeln (s. 3, 1, 32) tritt अ (mit der Femininendung ङा) an.

चिकीर्षा, जिहीर्षा, पुत्रीया, पुत्रकाम्या, लोत्र्या, कण्डूया. Im Sūtra wird auch अः प्रत्ययात् gelesen.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

गुरोश्च हलः ॥ १०३ ॥

Desgleichen an eine consonantisch auslautende Wurzel mit prosodisch langem Wurzelvocal.

ईहा, ऊहा, कुण्डा, हुण्डा.

षिद्धिदादिभ्यो ऽह् ॥ १०४ ॥

An Wurzeln mit stummem ष् und an भिद् u. s. w. wird ऽह् (mit dem Feminin-suffix आ) gefügt.

जरा (vgl. 7, 4, 16), जया; भिदा, छिदा u. s. w.

चिन्तिपूजिकथिकुम्बिचर्चश्च ॥ १०५ ॥

Desgleichen an चिन्त् u. s. w.

चिन्ता, पूजा, कथा, कुम्भा und चर्चा. Ausnahme zu 3, 3, 107.

आतश्चोपसर्गे ॥ १०६ ॥

Auch an eine auf आ auslautende Wurzel, wenn eine Präposition vorangeht.

प्रदा, उपदा, प्रधा, उपधा.

एयासश्चन्थो युच् ॥ १०७ ॥

An Verbalstämmen auf -±इ, an आम् und यन्त् wird अने (अनौ) gefügt.

कारणा, हारणा; आसना, यन्यना. Das Suffix इ fällt nach 6, 4, 51 ab.

रोगाख्यायां खुल् बहुलम् ॥ १०८ ॥

Zur Bezeichnung einer Krankheit wird häufig -±अक (im Femininum इका) angefügt.

प्रच्छर्दिका, प्रवाहिका, विचर्चिका.

संज्ञायाम् ॥ १०९ ॥

Desgleichen, wenn ein Name gebildet wird.

उद्दालकपुष्पभञ्जिका, शालभञ्जिका, तालभञ्जिका.

विभाषाख्यानपरिप्रश्नयोरिञ् ॥ ११० ॥

Nicht nothwendig bei einer Frage nebst darauf folgender Antwort; hier kann neben anderen Suffixen auch -±इ (Femininum) antreten.

कां कारिकाम्, कारिम्, क्रियाम्, कृत्याम् oder कृतिमकार्षीः । सर्व्यां कारिकाम् u. s. w. अकार्षीम्. Ebenso गणिकाम्, गणिम् oder गणनाम्; याजिकाम् oder याजिम्; याचिकाम् oder याचिम्. Die unlogische Stellung im Dvandva wird durch 2, 2, 54 erklärt.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

पर्यायार्हणोत्पत्तिषु खुच् ॥ १११ ॥

Zur Bezeichnung des an der Reihe Seins, des Verdienens, des Schuldens und des Gekommenseins von Etwas wird —अकै (Femininum इका) an die Wurzel gefügt.

भवतः शायिका, अर्हति भवानिहभक्तिकाम्, इहभक्तिकां मे धारयामि, इहभक्तिका म उदपादि.

आक्रोशे नञ्यनिः ॥ ११२ ॥

Bei einer Verwünschung wird अनि (Femininum) angefügt, wenn die Negation vorangeht.

अकरिषिस्ते दृषन्न भूयात् so v. a. „möchtest du es nicht zu Stande bringen“.

कृत्यल्युटो बहुलम् ॥ ११३ ॥

Die kṛtja genannten Suffixe und das Suffix —अन (mit dem Femininum auf इ) haben häufig andere Bedeutungen als diejenigen, die ihnen zugetheilt wurden.

So bedeutet z. B. स्नानीय auch „zum Bade dienend“, दानीय „der Spenden würdig“, राजभोजन „von Fürsten gegessen werdend“, राजाच्छादन „von Fürsten getragen (Gewand)“. Ueber den Accent solcher Wörter s. 6, 2, 150.

नपुंसके भावे क्तः ॥ ११४ ॥

Das Suffix —त bezeichnet im Neutrum das Nomen actionis.

हसितम्, जल्पितम्.

ल्युट् च ॥ ११५ ॥

Desgleichen das Suffix —अन.

हसनम्, जल्पनम्.

कर्मणि च येन संस्पर्शात्कर्तुः शरीरसुखम् ॥ ११६ ॥

Auch in Verbindung mit einem Object, wenn durch die Berührung mit diesem der Agens der Handlung ein leibliches Wohlbehagen empfindet.

पयःपायनं oder श्रोतनभोजनं सुखम्; aber तूलिकाया उत्थानं सुखम्, weil तूलिकायाः nicht Object ist; अग्निकुण्डस्योपासनं सुखम्, weil hier keine Berührung stattfindet; गुरोः स्नायनं सुखम्, weil der Lehrer nicht der Agens der Handlung ist; पुत्रस्य परिष्वज्जनं सुखम्, weil dieses kein leibliches Wohlbehagen ist.

करणाधिकरणयोश्च ॥ ११७ ॥

Das Suffix —अन bezeichnet auch den Begriff des Instrumentals (ein Werkzeug) und des Locativs (einen Behälter).

इध्मप्रवाञ्चनः, पनाशशायनः; गोदोहनी, सक्तुधानी.

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

पुंसि संज्ञायां घः प्रायेण ॥ ११८ ॥

In diesen Bedeutungen wird gewöhnlich das Suffix घ angefügt, wenn das Wort ein Name männlichen Geschlechts ist.

दन्तच्छदः, उरश्छदः, घटः; आकरः, आलयः. छद geht auf das Causativum zurück, dessen आ nach ०, 4, 96 wegen des stummen घ verkürzt wird.

गोचरसंचरवहव्रजव्यजापणनिगमाश्च ॥ ११९ ॥

Hierher gehören auch गोचरः, संचरः, वहः, व्रजः, व्यजः, आपणः und निगमः.

अवे तृस्तोर्घञ् ॥ १२० ॥

An तृ und स्तृ nach अव wird ङ्घ्र an die Wurzel gefügt.

अवतारः, अवस्तारः. Das stumme घ erhält erst beim folgenden Sûtra seine Bedeutung.

हलश्च ॥ १२१ ॥

Desgleichen an eine consonantisch auslautende Wurzel, wobei ein Guttural für einen Palatalen substituiert wird.

नेत्यः, वेदः, वेपः, बन्धः, मार्गः.

अध्यायन्यायोद्यावसंहाराश्च ॥ १२२ ॥

Hierher gehören auch अध्यायः, न्यायः, उद्यायः und संहारः.

उदङ्को ऽनुदके ॥ १२३ ॥

Auch उदङ्क, wenn es nicht mit उदङ्क verbunden wird.

तेलोदङ्कः, aber उदङ्कोदङ्कनः.

जालमानायः ॥ १२४ ॥

Ferner आनायः in der Bedeutung „Netz“.

खनौ घ च ॥ १२५ ॥

An खन् kann auch घ treten.

आख्यानः oder आखनः.

ईषहुःसुषु कृच्छ्राकृच्छ्रार्येषु खल् ॥ १२६ ॥

In Verbindung mit ईषद्, दुस् und सु in der Bedeutung „schwer“ oder „leicht“ tritt ङ्घ्र an.

ईषत्करो, दुष्करो und सुकरो भवता कटः, ebenso ईषत्भोज, दुर्भोज und सुभोज. Die Wirkung des stummen घ tritt erst beim folgenden Sûtra ein.

कर्तृकर्मणोश्च भूकृजोः ॥ १२७ ॥

Desgleichen an भू in Verbindung mit einem Agens und an कृ in Verbindung mit einem Object, wobei das vorangehende Wort das Augment म erhält.

ईषदाद्यभवं, दुराद्यभवं und स्वाद्यभवं भवता „du kannst leicht u. s. w. reich werden“;

3, 1, 1. 2. 3. 91—94.

ईषदाङ्करो, दुराङ्करो und स्वाङ्करो देवदत्तो भवता „du kannst den Devadatta leicht u. s. w. reich machen“.

आतो युच् ॥ १२८ ॥

An eine auf आ auslautende Wurzel tritt nach ईषद् u. s. w. अने an.

ईषत्पानः, दुष्यानः und सुषानः सोमो भवता; ebenso ईषद्भान u. s. w.

छन्दसि गत्यर्थेभ्यः ॥ १२९ ॥

Im Veda tritt dieses Suffix an Wurzeln mit der Bedeutung „gehen, sich bewegen“.

सूपसदनो ऽग्निः.

†3, 1, 94. **अन्येभ्यो ऽपि दृश्यते ॥ १३० ॥**

Auch nach anderen Wurzeln wird es angetroffen.

सुद्रोहना und सुवेदना गांः.

वर्तमानसामीप्ये वर्तमानवद्वा ॥ १३१ ॥

Was an die Gegenwart grenzt, kann als Gegenwart bezeichnet werden.

Auf die Frage कदागतो ऽसि kann man, wenn man so eben gekommen ist, mit अयमा गच्छामि, अयमागमम् oder एव आगतो ऽस्मि antworten; auf die Frage कदा गमिष्यसि, wenn man sogleich zu gehen gedenkt, mit एव गच्छामि, गमिष्यामि oder गन्तास्मि.

आशंसायां भूतवच्च ॥ १३२ ॥

Wenn ein Wunsch im Spiele ist, kann die Zukunft wie Gegenwart oder Vergangenheit behandelt werden.

उपाध्यायश्चेदा गमिष्यति, आ गच्छति oder आगमत् । एते व्याकरणमध्येष्यामहे, अधीमहे oder अध्यगीष्यमहि ॥ „wenn der Lehrer käme, möchten wir Grammatik studiren“.

क्षिप्रवचने लृट् ॥ १३३ ॥

Wenn in einem solchen Falle ein „bald“ hinzugefügt wird, erscheint das erste Futurum.

उपाध्यायश्चेत्क्षिप्रमा गमिष्यति । क्षिप्रं व्याकरणमध्येष्यामहे ॥ Ebenso mit आगु, त्वरितम् und शीघ्रम्.

आशंसावचने लिङ् ॥ १३४ ॥

Wird ein Wort wie „wünschen“ hinzugefügt, so steht der Potential.

उपाध्यायश्चेदा गच्छेत् । आ शंसे oder अय कल्पये युक्तो oder क्षिप्रमधीयीय ॥

नानद्यतनवत्क्रियाप्रबन्धसामीप्योः ॥ १३५ ॥

Wenn von der beständigen Fortdauer einer Handlung oder von einer nahen Vergangenheit oder Zukunft die Rede ist, werden Vergangenheit

3, 1, 1. 2. 3. 91—93

und Zukunft nicht wie 3, 2, 111. 3, 15 gelehrt wurde, durch das Imperfectum und zweite Futurum ausgedrückt (sondern durch den Aorist und das erste Futurum).

यावज्जीवं भग्नमचमदात् und अचं दास्यति, येयं पौर्णमास्यतिक्रान्ता एतस्यामुषाध्यायो ऽग्नीनाधित. येयममावास्यागामिनी एतस्यामुषाध्यायो ऽग्नीना धास्यते.

भविष्यति मर्यादावचने ऽवरस्मिन् ॥ १३६ ॥

Bei Angabe der diesseitigen Grenze (im Raume) wird die Zukunft nicht, wie 3, 3, 15 gelehrt wurde, durch das zweite (sondern durch das erste) Futurum ausgedrückt.

यो ऽयमध्वा गन्तव्य आ पाटलिपुत्रात् तस्य यदवरं कौशाख्यास्तत्र द्विरोदनं भोक्ष्यामहे.

कालविभागे चानहोराचारणाम् ॥ १३७ ॥

Auch nicht bei Angabe der diesseitigen Grenze einer Zeit, es sei denn, dass es bestimmte Tage wären.

यो ऽयं संवत्सर आगामी तत्र यदवरमावहायययास्तत्र युक्ता अध्येष्यामहे, aber यो ऽयं मास आगामी तस्य यो ऽवरः पञ्चदशरात्रस्तत्र युक्ता अध्येतास्महे. Eben so, wenn त्रिंशद्वात्रः oder त्रिंशदहोरात्रः statt मासः und अर्धमासः statt पञ्चदशरात्रः gesagt wird.

परस्मिन्विभाषा ॥ १३८ ॥

Bei Angabe der jenseitigen Grenze in der Zeit können beide Futura angewandt werden.

यो ऽयं संवत्सर आगामी तस्य यत्परमावहायययास्तत्र युक्ता अध्येष्यामहे oder अध्येतास्महे.

लिङ्गिमित्ते लृङ् क्रियातिपत्तौ ॥ १३९ ॥

In Conditionalsätzen, welche nach 3, 3, 156 den Potential erfordern, steht, wenn von der Zukunft die Rede ist, der Conditional in dem Falle, dass die Handlung nicht eintritt.

अभोक्ष्यत भवान्द्यतेन यदि मत्समीपमागमिष्यत् „du würdest Ghee zu essen bekommen, wenn du zu mir kämest“ sagt man zu Jemand, wenn man weiss, dass er nicht kommen wird.

भूते च ॥ १४० ॥

Desgleichen, wenn von der Vergangenheit die Rede ist.

यदि स तेन दृष्टो ऽभविष्यत्तदाभोक्ष्यत „wenn er von diesem gesehen worden wäre, hätte er zu essen bekommen“.

वोताथोः ॥ १४१ ॥

Nicht nothwendig in Verbindung mit उत und अपि.

Patañjali zerlegt die Worte in वा आ उताथोः, welches = वा प्रागुताविभ्याम् sein soll; vgl. 3, 3, 152. Die Kāçikā sagt, dass bis zu diesem Sūtra भूते लिङ्गिमित्ते क्रियातिपत्तौ Pāṇini's Grammatik.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

लङ् या भवति zu ergänzen sei. Wenn Pāṇini dieses gemeint hätte, würde er sich wohl deutlicher ausgedrückt haben.

गर्हायां लङ्पिजातोः ॥ १४२ ॥

Wenn ein Tadel ausgedrückt wird, steht bei अपि und ज्ञातु das Präsens.

अपि oder ज्ञातु तत्र भवान्दृष्टं याजयति so v. a. „es könnte geschehen, dass“.

विभाषा कथमि लिङ् च ॥ १४३ ॥

Bei कथम् auch der Potential.

कथं नाम तत्र भवान्दृष्टं याजयति oder याजयेत्. Nach der Kāçikā soll wegen विभाषा im Sūtra je nach der Zeit, die man im Auge hat, auch gesagt werden können याजयिष्यति, याजिता, अयाजयत् und याजयां चकार.

किंवृत्ते लिङ्लटौ ॥ १४४ ॥

In Verbindung mit einem Pronomen interrogativum steht, wenn ein Tadel ausgedrückt wird, der Potential oder das erste Futurum.

को oder कतरो नाम दृष्टो यं तत्र भवान्वाजयेत् oder याजयिष्यति.

अनवकूप्यमर्षयोरकिंवृत्ते ऽपि ॥ १४५ ॥

Wenn ausgedrückt wird, dass man Etwas nicht für wahrscheinlich halte oder es nicht leiden würde, stehen Potential und erstes Futurum auch ohne ein Pronomen interrogativum.

नाय कल्पयामि, न सं भावयामि, न शब्दधे oder न मर्षयामि तत्र भवाचाम् दृष्टं याजयेत् oder याजयिष्यति, को नाम दृष्टो यं तत्र भवान्वाजयेत् oder याजयिष्यति.

किंकिलास्त्यर्थेषु लट् ॥ १४६ ॥

In Verbindung mit किं किल oder einem Worte wie „es geschieht, es ereignet —, es findet sich“ steht in solchem Falle das erste Futurum.

किं किल, अस्ति, भवति oder विद्यते नाम तत्र भवान्दृष्टं याजयिष्यति न शब्दधे oder न मर्षयामि.

ज्ञातुयदोर्लिङ् ॥ १४७ ॥

In Verbindung mit ज्ञातु und यद् steht in demselben Falle der Potential.

ज्ञातु oder यत्तत्र भवान्दृष्टं याजयेत् शब्दधे oder न मर्षयामि.

यच्चयचयोः ॥ १४८ ॥

Desgleichen in Verbindung mit यच्च und यच.

यच्च oder यच तत्र भवान्दृष्टं याजयेत् शब्दधे oder न मर्षयामि.

गर्हायां च ॥ १४९ ॥

In eben dieser Verbindung auch dann, wenn ein Tadel ausgedrückt wird.

यच्च oder यच तत्र भवान्दृष्टं याजयेद्गर्हामहे oder अहो अन्यायमेतत्.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

चित्रीकरणे च ॥ १५० ॥

Auch wenn eine Verwunderung ausgedrückt wird.

यच्च oder यत्र तत्र भवान्युपलं याजयेदाश्चर्यमेतत्.

शेषे लृङ्यदौ ॥ १५१ ॥

Wird die Verwunderung anders als durch यच्च oder यत्र ausgedrückt, dann steht das erste Futurum, jedoch nicht bei यदि.

आश्चर्यम्, चित्रम् oder अद्भुतमन्यो नाम पर्यतमा रोह्यति, aber आश्चर्ये यदि स भुञ्जीत.

उताप्योः समर्थयोर्लिङ् ॥ १५२ ॥

In Verbindung mit उत und अपि, wenn diese gleiche Bedeutung haben, steht der Potential.

उत oder अपि कुर्यात्. Hier sollen die Partikeln die Bedeutung von आढम् haben.

कामप्रवेदने ऽकञ्चिति ॥ १५३ ॥

Beim Kundthun eines Wunsches wird der Potential gebraucht, wenn nicht कञ्चित् dabeisteht.

कामो मे भुञ्जीत भवान्, aber कञ्चित् भुञ्जीति मे माता.

संभावने ऽलमिति चेत्सिद्धाप्रयोगे ॥ १५४ ॥

Desgleichen, wenn ausgedrückt wird, dass man Jemand Etwas zutraue, vorausgesetzt dass der wirkliche Erfolg nicht hinzugefügt wird.

अपि पर्यतं गिरसा भिन्द्यात्, अपि द्रोणपाकं भुञ्जीत; dagegen अलं देवदत्तो हस्तिनं हनिष्यति so v. a. „Devadatta ist im Stande einen Elephanten zu tödten und wird es auch ausführen“.

विभाषा धातौ संभावनवचने ऽयदि ॥ १५५ ॥

Nicht nothwendig in Verbindung mit einem Verbum in der Bedeutung „für möglich halten“, es sei denn, dass यद् dabeistände.

सं भावयामि, अत्र कल्पयामि oder अदृष्टे भुञ्जीत oder भोदयते भवान्, aber सं भावयामि u. s. w. यद्भुञ्जीत भवान्.

हेतुहेतुमतोर्लिङ् ॥ १५६ ॥

Der Potential bezeichnet die Bedingung nebst ihrem Erfolge, d. i. wird in conditionalen Sätzen gebraucht.

दक्षिणेन चेद्यायात्र शकटं पर्या भवेत्. Vgl. 3, 3, 139 fig.

इच्छार्थेषु लिङ्लोटौ ॥ १५७ ॥

In Verbindung mit einem Verbum in der Bedeutung „wünschen“ steht der Potential oder der Imperativ.

इच्छामि, कामये oder प्राचये भुञ्जीत oder भुङ्क्ते भवान्.

1, 1, 2, 3, 91—93.

समानकर्तृकेषु तुमुन् ॥ १५८ ॥

Haben beide Verba denselben Agens, so steht der Infinitiv auf $\underline{\text{तुम्}}$.

इच्छति u. s. w. भोक्तुम्.

लिङ् च ॥ १५९ ॥

Aber auch der Potential.

भुञ्जीयेतोच्छति.

इच्छार्थेभ्यो विभाषा वर्तमाने ॥ १६० ॥

Verba mit der Bedeutung „wünschen“ können, wenn von der Gegenwart die Rede ist, im Potential stehen.

इच्छति oder इच्छेत्, वाढि oder उग्र्यात्, कामयते oder कामयेत्.

विधिनिमन्त्रणामन्त्रणाधीष्टसंप्रश्नप्रार्थनेषु लिङ् ॥ १६१ ॥

Der Potential bezeichnet einen Befehl, eine Aufforderung, eine Einladung, einen Wunsch, eine Anfrage oder eine Bitte.

कटं कुर्यात्, इह भवान्भुञ्जीत (als Aufforderung oder Einladung), माणयकं भवानुपनयेत्, किं नु खलु भो व्याकरणमधीयीष्य und व्याकरणमधीयीष्य „ich möchte gern die Grammatik studiren“.

लोट् च ॥ १६२ ॥

Auch der Imperativ.

Dieselben Beispiele mit dem Imperativ.

प्रीषातिसर्गप्राप्नकालेषु कृत्याश्च ॥ १६३ ॥

Einen Befehl, eine Gewährung (Bewilligung) und ein an der Zeit Sein drücken auch die krtja genannten Suffixe aus.

भवता कटः करणीयः, कर्तव्यः u. s. w. können bedeuten „du sollst oder du kannst eine Matte verfertigen“ und auch „es ist jetzt an der Zeit eine Matte zu machen“. Dieselben Nuancen drückt करोतु कटं भवान् aus.

लिङ् चोर्ध्वमौहूर्तिके ॥ १६४ ॥

Auch der Potential, wenn es heisst „jetzt gleich“.

ऊर्ध्वं मुहूर्तात् oder उपरि मुहूर्तस्य भवान्खलु कटं कुर्यात्.

स्मे लोट् ॥ १६५ ॥

Wenn स्म dabeisteht, wird in den eben angegebenen Fällen der Imperativ gebraucht.

ऊर्ध्वं मुहूर्तात्भवान्कटं करोतु स्म.

अधीष्टे च ॥ १६६ ॥

Desgleichen beim Wunsche.

अङ्ग स्म राजन्माखवकमध्यापय

कालसमयवेलासु तुमुन् ॥ १६७ ॥

In Verbindung mit काल, समय und वेला steht das Verbum im Infinitiv auf \angle -तुम्.

कालो, समयो oder वेला भोक्तम्.

लिङ् यदि ॥ १६८ ॥

Wenn यद् hinzugefügt wird, steht der Potential.

कालो u. s. w. यद्भुञ्जीत भवान्.

अर्हे कृत्यतृचश्च ॥ १६९ ॥

Das Würdigsein bezeichnen auch die kṛtja genannten Suffixe und हे.

भवता खलु कन्या वोढव्याः भवान्खलु कन्याया वोढा und भवान्खलु कन्यां वहेत् bedeuten „du verdienst fürwahr das Mädchen zu heiraten“.

आवश्यकामर्त्ययोरर्णिनिः १७० ॥

Das Suffix $-\pm$ इन् drückt eine Nothwendigkeit und ein Schuldigsein aus.

अवश्यंकारिन् und शतदायिन्.

कृत्याश्च ॥ १७१ ॥

Desgleichen die kṛtja genannten Suffixe.

भवता खलु अवश्यं कटः कर्तव्यः, भवता शतं दातव्यम्.

शकि लिङ् च ॥ १७२ ॥

Im Sinne von „können, vermögen“ kann auch der Potential stehen.

भवता खलु भारो वोढव्यः oder भवान्खलु भारं वहेत् „du vermagst die Last zu tragen“.

आशिषि लिङ्लोटौ ॥ १७३ ॥

Einen Segenswunsch drücken Precativ und Imperativ aus.

चिरं जीव्यान्भवान्, चिरं जीवतु भवान्.

क्तिचत्तौ च संज्ञायाम् ॥ १७४ ॥

Desgleichen die Suffixe $-\pm$ ति und $-\pm$ त, wenn ein Name damit gebildet wird.

तन्तिः = तनुतात्, सातिः = सनुतात्, भूतिः = भवतात्, देवदत्तः = देवा एनं देयासुः.

Vgl. 6, 4, 39. 45.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

माङि लुङ् ॥ १७५ ॥

In Verbindung mit der Prohibitivpartikel मा steht der Aorist.

मा कार्षात्. मा हार्षात्. Zum Fehlen des Augments s. 6, 4, 74.

स्मोत्तरे लङ् च ॥ १७६ ॥

Wenn स्म darauf folgt, auch das Imperfect.

मा स्म कार्षात् oder करोत्. Vgl. 6, 4, 74.

॥ इति तृतीयस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥

धातुसंबन्धे प्रत्ययाः ॥ १ ॥

Mit Suffixen gebildete Wörter stehen (in Bezug auf die Zeit) in genauer Beziehung zum Verbum (mit dem sie verbunden werden).

3, 2, 85 wird gelehrt, dass Wörter wie अग्निष्टोमयाजिन् vergangene Bedeutung haben, d. h. denjenigen bezeichnen, der ein Agnishtoma dargebracht hat. Nach unserm Sūtra kann man trotzdem dieses Wort mit einem Futurum verbinden, wodurch es in die Zukunft versetzt wird. अग्निष्टोमयाज्यस्य पुत्रो जनिता heisst „ihm wird ein Sohn geboren werden, der das genannte Opfer darbringen wird“. Eben so kann man कृतः कटः श्वो भविता sagen, obgleich कृत etwas Vergangenes bezeichnet.

क्रियासमभिहारे लोट् लोटो हिस्वौ वा च तद्ध्वमोः ॥ २ ॥

Um die Wiederholung einer Handlung auszudrücken wird der Imperativ gebraucht und zwar die zweite Person Sg., die auch statt der zweiten Pl. stehen kann.

तुनीहि तुनीहीत्येवायं तुनाति, इमो तुनीतः, इमे तुनन्ति u. s. w. in allen Personen, Numeris und Temporibus. In Verbindung mit der zweiten Person Pl. kann man sowohl तुनीहि तुनीहीत्येव यूयं तुनीथ oder तुनीत तुनीतेत्येव u. s. w. sagen. Eben so अधीष्याधीष्येत्येवाधीते u. s. w., in der zweiten Person Pl. aber auch अधीध्यमधीध्वमित्येव यूयमधीध्ये. Im Deutschen könnte man diese Ausdrucksweise etwa so wiedergeben: „er studirt, als wenn ihm Jemand stets „studire doch, studire doch“ zurief“. Zu der Verdoppelung des Imperativs s. 8, 1, 4. Diese in der Literatur nicht zu belegenden Redeweise soll nach Kielhorn und Bhandarkar im Marāṭhī noch jetzt ganz gebräuchlich sein. Statt लोट् लोटो wird auch लोटोहोतो gelesen.

समुच्चये ऽन्यतरस्याम् ॥ ३ ॥

Wenn mehrere Sätze auf einander folgen, ist diese Construction nicht nothwendig.

Man sagt छन्दो ऽधीष्य व्याकरणमधीष्य निरुक्तमधीष्येत्येवायमधीते u. s. w. oder छन्दो ऽधीते व्याकरणमधीते निरुक्तमधीत इत्येवायमधीते.

यथाविध्यनुप्रयोगः पूर्वस्मिन् ॥ ४ ॥

Das nach dem Imperativ hinzugefügte Verbum richtet sich nach dem vorangehenden.

Es kann also nach लुनीहि लुनीहि nur लुनाति u. s. w. folgen, aber nicht das Synonym छिनत्ति, und nach अधीष्याधीष्य nur अधीते u. s. w., aber nicht पठति.

समुच्चये सामान्यवचनस्य ॥ ५ ॥

Wenn in dem 3, 4, 3 erwähnten Falle verschiedene Verba vorangehen, muss in der Folge ein Verbum gesetzt werden, welches alle diese Bedeutungen umfasst.

शोढनं भुङ्क्ष्व सक्तृन्विष धानाः खादेत्येवायमभ्यस्य हरति.

छन्दसि लुङ्लङ्लिटः ॥ ६ ॥

Im Veda können Aorist, Imperfectum und Perfectum jegliche Vergangenheit bezeichnen.

लिङ्गर्थे लेट् ॥ ७ ॥

Der Conjunctiv steht im Sinne des Potentials.

उपसंवादाशङ्कयोश्च ॥ ८ ॥

Er drückt auch die Gegenforderung bei einem Uebereinkommen und eine Besorgniss aus.

अहमेव पशूनामीशं, मदया एव वो यहा गृह्णान्ते, मत्वेद्यत्यान्य वः पात्राययुज्यान्ते; नेज्जिह्मायन्त्यो (यन्तो K4ç; vgl. zu 8, 1, 30) नरकं पताम Nir. 1, 11.

तुमर्थे सेसेनसेञ्जसेन्कसेकसेनध्यैञ्जध्यैन्कध्यैकध्यैन्शध्यैशध्यैन्तवै- तवेङ्तवेनः ॥ ९ ॥

Im Veda haben folgende Suffixe die Bedeutung von तुम् des Infinitivs:

1) से, 2) ल-से, 3) जसे, 4) ल-जसे, 5) -से, 6) ल-जसे, 7) अध्ये, 8) ल-अध्ये, 9) -अध्ये, 10) ल-अध्ये, 11) अध्ये mit Anfügung an den Präsensstamm, 12) ल-अध्ये gleichfalls mit Anfügung an den Präsensstamm, 13) ल-तवै (vgl. 6, 1, 200. 2, 51), 14) -तवे und 15) ल-तवे.

Zu 1) वसे रायः; zu 2) ता वाम्यै रयानाम् RV. 5, 66, 3; zu 3) und 4) कृत्ये दत्ताय जीयेसे RV. 10, 57, 4; zu 5) प्रेषे भगाय; zu 6) रियसे (रियसे RV.); zu 7) und 8) कर्मण्युपाचरध्ये; zu 9) इन्द्राग्नी आहुर्वध्ये RV. 6, 60, 13; zu 10) श्रियध्ये; zu 11) und 12) सह मादयेध्ये RV. 6, 60, 13 und पिबध्ये RV.; zu 13) सोममिन्द्राय पातवै; zu 14) दशमे मासि मृतवे RV. 10, 184, 3; zu 15) सर्वदेवेषु गन्तवे, कर्तवे, हर्तवे. Es wird auch सेसेनसे ऽसेन् gelesen.

प्रयै रोहिष्यै अथथिष्यै ॥ १० ॥

Auch diese drei sind vedische Infinitive.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

दृशे विख्ये च ॥ ११ ॥

Und auch diese zwei.

शकि णमुत्कमुलौ ॥ १२ ॥

In Verbindung mit शक् haben im Veda $\text{—}\text{५}\text{—}\text{अम्}$ und $\text{—}\text{५}\text{—}\text{अम्}$ die Bedeutung von तुम्.

अग्निं ये देवा विभाजं नाशक्रुवन्, अपलुपं नाशक्रुवन्.

ईश्वरे तोसुन्कसुनौ ॥ १३ ॥

In Verbindung mit ईश्वर die Suffixe $\text{—}\text{५}\text{—}\text{तोस्}$ und $\text{—}\text{५}\text{—}\text{अस्}$.

ईश्वरो ऽभिचरितोः, — विलिखः —, वितृदः.

कृत्यार्थे तवैकेन्यत्वनः ॥ १४ ॥

Die Bedeutung der kṛtja genannten Suffixe haben $\text{—}\text{५}\text{—}\text{तवै}$ (vgl. 6, 1, 200. 2, 51), $\text{—}\text{५}\text{—}\text{अन्}$, $\text{—}\text{५}\text{—}\text{अन्}$ und $\text{—}\text{५}\text{—}\text{त्व}$.

अन्वेतवै = अन्वेतव्यम्, परिधातवै = परिधातव्यम्; नावगाहे = नावगाहितव्यम्; दिदृक्षेय = दिदृक्षितव्य, शुश्रूषेय = शुश्रूषितव्य; कर्तव्य = कर्तव्य.

अवचक्षे च ॥ १५ ॥

Auch अवचक्षे.

भावलक्षणे स्येणकृज्वदिचरिहुतमिजनिभ्यस्तोसुन् ॥ १६ ॥

An स्या, इ, ऊ, वद, चर, हु, तम् und जन् wird im Veda $\text{—}\text{५}\text{—}\text{तोस्}$ gefügt zur Bezeichnung des Nomen actionis.

आ संस्थातोर्वेद्यां सीदन्ति, पुरा सूर्यस्थोदेतोराधेयः, पुरा वत्सानामवाकर्तोः, पुरा प्रयदितोर्गर्गं प्रहोतव्यम्, पुरा प्रचरितोराग्नीधोये होतव्याः (Gop. Br. 2, 2, 10), आ होतोरप्रमर्त्तस्तिष्ठति, आ तमितोरासीत (Taitt. Br. 1, 4, 4, 2), आ विजैनितोः सं भवाम (Taitt. S. 2, 5, 1, 5).

सृपितृदोः कसुन् ॥ १७ ॥

An सृप् und तृद् wird in einem solchen Falle $\text{—}\text{५}\text{—}\text{अस्}$ angefügt.

पुरा क्रूरस्य विमेषः (VS. 1, 28), पुरा जत्रुभ्य आर्तुदः (RV. 8, 1, 12).

अलंखत्वोः प्रतिषेधयोः प्राचां क्त्वा ॥ १८ ॥

In Verbindung mit अलम् und खलु steht nach der Meinung der östlichen Grammatiker der Absolutiv auf $\text{—}\text{५}\text{—}\text{त्वा}$ (oder $\text{—}\text{५}\text{—}\text{त्वा}$), wenn jene Partikeln ein Verbot ausdrücken.

अलं बाले रुदित्वा, खलु कृत्वा.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

उदीचां माडो व्यतीहारे ॥ १९ ॥

Dasselbe Suffix wird nach der Meinung der nördlichen Grammatiker an मा in der Bedeutung „abwechseln“ gefügt.

अपमित्य याचते „er bettelt abwechselnd“, wofür auch याचित्वाप मयते gesagt werden kann.

परावरयोगे च ॥ २० ॥

Auch in Verbindung mit dem, was jenseits oder diesseits von Etwas gelegen ist.

अप्राप्य नदीं पर्वतः स्थितः, अतिक्रम्य तु पर्वतं नदी स्थिता. Im ersten Beispiel liegt der Fluss jenseits, im zweiten der Berg diesseits.

समानकर्तृकयोः पूर्वकाले ॥ २१ ॥

Wenn zwei Handlungen denselben Agens haben, bezeichnet der Absolutiv auf $-\text{त्वा}$ ($-\text{त्वा}$) die in der Zeit vorangehende.

भुत्वा व्रजति.

आभीक्ष्येणमुल् च ॥ २२ ॥

Findet die Handlung wiederholt statt, so kann auch das Suffix $-\text{त्त्रयम}$ angefügt werden.

भोजं भोजं oder भुत्वा भुत्वा व्रजति. Zur Wiederholung s. 8, 1, 4.

न यद्यनाकाङ्क्षे ॥ २३ ॥

In Verbindung mit यद् werden die genannten Absolutive nicht angewendet, es sei denn, dass die beiden Handlungen noch eine Ergänzung erfordern.

यद्यमर्धते ततः गते, aber यद्यं भुत्वा व्रजति ततो ऽधीते. Es wird auch अनाकाङ्क्षे gelesen.

विभाषायेप्रथमपूर्वेषु ॥ २४ ॥

In Verbindung mit अये, प्रथमम् und पूर्वम् können die Absolutive in dem 3, 4, 21 angegebenen Falle gebraucht werden.

अये, प्रथमं oder पूर्वं भुत्वा oder भोजं व्रजति; man kann aber auch अये u. s. w. भुङ्के ततो व्रजति sagen.

कर्मण्याक्रोशे कृजः खमुञ् ॥ २५ ॥

An कृ mit vorangehendem Object wird, wenn geschmäht wird, $-\text{त्त्रयम}$ angefügt, wobei das vorangehende Nomen das Augment म erhält.

चोरंकारमा क्रोशति „er schimpft ihn Dieb“.

स्वादुमि णमुल् ॥ २६ ॥

In Verbindung mit स्वादु (welches in diesem Fall das Augment म erhält) wird $-\text{त्त्रयम}$ angefügt.

स्वादुंकारं भुङ्के „er versüsst die Speise vor dem Essen“.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

अन्यथैवंकथमित्थं सु सिद्धाप्रयोगश्चेत् ॥ २७ ॥

Desgleichen in Verbindung mit अन्यथा, यद्यम्, कथम् und इत्थम्, wenn nicht hinzugefügt wird, was namentlich anders u. s. w. gemacht wird.

अन्यथाकारं, यद्यंकारं, कथंकारं oder इत्थंकारं भुङ्क्ते, aber अन्यथा कृत्या गिरी भुङ्क्ते.

यथातथयोरसूयाप्रतिवचने ॥ २८ ॥

Desgleichen bei यथा und तथा bei einer mit Unwillen ausgesprochenen Antwort.

यथाकारं und तथाकारमहं भोक्ष्ये । किं तवानेन ॥

कर्मणि दृशिविदोः साकल्ये ॥ २९ ॥

Auch an दृश् und विद् in Verbindung mit einem Object, wenn es sich um die Gesamtheit desselben handelt.

कन्यादर्शं वरयति „er wirbt um jedes Mädchen, das er sieht“, ब्राह्मणान् भोजयति „er speist alle Brahmanen, die er kennt“.

यावति विन्दजीवोः ॥ ३० ॥

An विन्द und जीव nach यावत्.

यावद्वेदं भुङ्क्ते „er isst Alles, was er findet“, यावज्जीवमधीते „er studirt, so lange er lebt“.

चर्मोदरयोः पूरेः ॥ ३१ ॥

An पूर् nach चर्मन् und उदर.

चर्मपूरं स्तुणाति. उदरपूरं भुङ्क्ते.

वर्षप्रमाणं ऊलोपश्चास्यान्यतरस्याम् ॥ ३२ ॥

Desgleichen zur Bezeichnung der Regenmenge, wobei der Vocal ऊ ausfallen kann.

गोष्यदपूरं oder गोष्यदप्रं वृष्टो देवः.

चले क्रोपेः ॥ ३३ ॥

Ferner an das Causativ von कृष् nach चेल.

चेलक्रोपं वृष्टो देवः. Die Kāçikā sagt, dass auch die Synonyme von चेल gemeint seien, dass man also auch वस्त्रक्रोपम् und वसनक्रोपम् bilden könne. Vgl. jedoch 1, 1, 68.

निमूलसमूलयोः कषः ॥ ३४ ॥

Auch an कष् nach निमूल und समूल.

निमूलकायं und समूलकायं कषति.

शुष्कचूर्णरूक्षेषु पिषः ॥ ३५ ॥

An पिष् nach शुष्क, चूर्ण und रूक्ष.

शुष्कपेषं, चूर्णपेषं und रूक्षपेषं पिनिष्टि.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

समूलाकृतजीवेषु हनकृञ्यहः ॥ ३६ ॥

An हन् nach समूल, an कृ nach अकृत und an हन् nach जीव.

समूलघातं (vgl. 7, 3, 32. 54) हन्ति. अकृतकारं करोति, जीवघातं यच्छाति. Es wird auch हनकृ^० gelesen.

करणे हनः ॥ ३७ ॥

An हन्, wenn ein Instrumental dabeisteht.

पाणिघातं वेदं हन्ति, पादघातं भूमिं हन्ति. Zur Form घातम् vgl. 7, 3, 32. 54.

स्नेहने पिषः ॥ ३८ ॥

An पिष् nach dem, womit befeuchtet wird.

उदपेषं und तैलपेषं पिनष्टि.

हस्ते वर्तिमहोः ॥ ३९ ॥

An das Causativ von वृत् und an हृ, wenn हस्त als Instrumental dabeisteht.

हस्तवर्तं वर्तयति und हस्तघातं यच्छाति. Nach der Kāçikā sind gegen 1, 1, 68 auch die Synonyme von हस्त gemeint.

स्वे पुषः ॥ ४० ॥

An पुष् nach स्व.

स्वपोषं पुष्णाति. Auch hier soll nach der Kāçikā unter स्व nicht nur dieses Wort, sondern auch Alles, was unter diesen Begriff gefasst werden kann, gemeint sein. Sie bildet demnach auch आत्मपोषम्, गो^०, पितृ^०, मातृ^०, धन^० und रं^०.

अधिकरणे बन्धः ॥ ४१ ॥

An बन्ध, wenn ein Locativ dabeisteht.

चक्रबन्धम्, कूटबन्धं, मुष्टिबन्धं und चोरकबन्धं वध्नाति.

संज्ञायाम् ॥ ४२ ॥

Desgleichen, wenn ein Name gebildet wird.

क्रौञ्चबन्धं, मयूरिकायन्धं und अट्टालिकायन्धं वध्नाति.

कर्त्राजीवपुरुषयोर्नशिवहोः ॥ ४३ ॥

An नश् nach जीव und an वह् nach पुरुष, wenn diese Nomina als Subjecte der Handlung erscheinen.

जीवनाशं नश्यति = जीवो नश्यति, पुरुषघातं वहति = पुरुषः प्रेष्यो भूत्वा वहति.

ऊर्ध्वे शुषिपूरोः ॥ ४४ ॥

An शुष् und पूर nach ऊर्ध्व, wenn dieses als Agens erscheint.

ऊर्ध्वशोषं शुष्यति = ऊर्ध्वं शुष्यति. ऊर्ध्वपूरं पूर्यते = ऊर्ध्वं पूर्यते.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

उपमाने कर्मणि च ॥ ४५ ॥

Dasselbe Suffix tritt an Wurzeln in Verbindung mit dem, womit verglichen wird, auch dann, wenn dieses Object ist.

अज्ञकनाशं नष्टः „verloren gegangen wie ein armes Schäfchen“, दत्तनिधायं निहितः „verwahrt, wie man Ghee verwahrt“.

कषादिषु यथाविध्यनुप्रयोगः ॥ ४६ ॥

In den 3, 4, 54 fgg. besprochenen Fällen richtet sich das nachfolgende Verbum nach dem vorangehenden.

Auf "कापम्" folgt wieder कप्, auf "पेयम्" wieder पिप् u. s. w.

उपदंशस्तृतीयायाम् ॥ ४७ ॥

An दंश् nach उप wird das Suffix -त्त्रयम् angefügt, wenn ein Instrumental dabeisteht.

मूलकैर्नोपदंशं oder मूलकौपदंशं भुङ्क्ते. Vgl. 2, 2, 21.

हिंसार्थानां च समानकर्मकाणाम् ॥ ४८ ॥

In derselben Verbindung auch an Wurzeln in der Bedeutung „weh thun, schlagen“, wenn das Object von „schlagen“ und das des beigefügten Verbums dasselbe ist.

दण्डेनोपघातं oder दण्डोपघातं गाः कालयति „er treibt die Kühe, indem er sie mit einem Stocke schlägt“, aber चोरे दण्डेनोपहत्य गोपालको गाः कालयति. Vgl. 2, 2, 21.

सप्तम्यां चोपपीडरुधकर्षः ॥ ४९ ॥

An पीड्, रुध् und कर्ष् nach उप auch in Verbindung mit einem Locativ.

पाशैर्वाभ्यामुपपीडं, पाशैर्वयोरुपपीडं oder पाशैर्वोपपीडं शेते; व्रजेनोपरोधं, वज्र उपरोधं oder व्रजोपरोधं गाः स्थापयति; पाणिनोपकर्षं, पाशाद्युपकर्षं oder पाशुपकर्षं धानाः सं गृह्णाति. Vgl. 2, 2, 21.

समासत्तौ ॥ ५० ॥

In derselben Verbindung auch sonst, wenn von einem Aneinandergerathen die Rede ist.

केशैर्वाहं, केशेषु वाहं oder केशवाहं युध्यन्ते; eben so हस्तैर्वाहम्, हस्तेषु वाहम् oder हस्तवाहम्. Vgl. 2, 2, 21.

प्रमाणे च ॥ ५१ ॥

Auch bei Angabe des Maasses.

द्व्यङ्गुलेनोत्कर्षं, द्व्यङ्गुल उत्कर्षं oder द्व्यङ्गुलोत्कर्षं खगिडकां छिनत्ति. Vgl. 2, 2, 21.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

अपादाने परीप्सायाम् ॥ ५२ ॥

In Verbindung mit einem Ablativ zur Bezeichnung der Hast.

शय्याया उत्थायं oder शय्योत्थायं धारयति; रन्धापकं पयः पिबति, भाष्ट्रापकं मृगपान्भक्षयति.
Vgl. 2, 2, 21.

द्वितीयायां च ॥ ५३ ॥

In einem solchen Falle auch in Verbindung mit einem Accusativ.

यष्टिं ग्राहं oder यष्टिग्राहं युध्यन्ते. Vgl. 2, 2, 21.

स्वाङ्गे ऽध्रुवे ॥ ५४ ॥

Auch in Verbindung mit einem ablösbaren Körpertheil im Accusativ.

अग्निनिकाशं जल्पति, भ्रुविक्षेपं कथयति, aber उत्तिष्ठ्य शिरः कथयति. अध्रुवं स्वाङ्गम् soll einen Körpertheil bezeichnen, dessen Entfernung nicht den Tod herbeiführt. Vgl. 6, 2, 177.

परिक्षिश्यमाने च ॥ ५५ ॥

Aber auch mit einem anderen Körpertheil, wenn es sich nur um einen Schmerz desselben handelt.

उरःपेवं und शिरःपेवं युध्यन्ते.

विशिपतिपदिस्कन्दां व्याप्यमानासेव्यमानयोः ॥ ५६ ॥

विश, पत्, पद् und स्कन्द verbinden sich im Absolutiv auf $-\text{त्तञ्म}$ mit einem Accusativ, wenn man ausdrücken will, dass jedes Object dieses Namens bei der Handlung einbegriffen ist, oder dass die Handlung bei diesem Object sich stets wiederholt.

गेहानुप्रवेशमास्ते bedeutet sowohl „in jedem Hause, das er betritt, setzt er sich“ als auch „so oft er ein Haus betritt, setzt er sich“. Eben so गेहानुप्रपातम्, गेहानुप्रपादम् und गेहावस्कन्दम्. Wenn keine Composition stattfindet, wird nach 8, 1, 4 das Object oder der Absolutiv doppelt gesetzt, je nachdem das „jedes“ oder das „so oft“ hervortreten soll. गेहं गेहमनुप्रवेशमास्ते oder गेहमनुप्रवेशमनुप्रवेशमास्ते u. s. w.

अस्यतितृषोः कियान्तरे कालेषु ॥ ५७ ॥

अस्, अस्यति und तृष् werden im Absolutiv auf $-\text{त्तञ्म}$ mit einer Zeitbestimmung im Accusativ verbunden, wenn eine Unterbrechung der Handlung ausgedrückt werden soll.

द्रुहमत्यासं oder द्रुहात्यासं गाः पाययति „er trinkt die Kühe mit Ueberspringung von zwei Tagen“, d. i. „jeden dritten Tag“; द्रुहं तर्वं oder द्रुहतर्वं गाः पाययति „er tr. d. K., indem er sie immer zwei Tage dursten lässt“.

नाम्यादिशियहोः ॥ ५८ ॥

An दिश् nach आ und an यद् wird in Verbindung mit नामन् im Accusativ das Suffix $-\text{त्तञ्म}$ gefügt.

नामादेशम् und नामग्राहमा चष्टे.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

अव्यये ऽयथाभिप्रेताख्याने कृजः क्वाणमुलौ ॥ ५९ ॥

An क in Verbindung mit einem Indeclinabile werden die Suffixe --त्वा und --त्तम् gefügt, wenn Etwas auf eine unerwünschte Weise mitgetheilt wird.

Auf die Mittheilung einer angenehmen Nachricht mit leiser Stimme sagt man: किं तर्हि दृषल नीचैः कृत्वा, नीचैः कृत्य oder नीचैः कारमा चत्ते; auf die Mittheilung einer unangenehmen Nachricht mit lauter Stimme: किं तर्हि दृषल नीचैः कृत्वा, उच्चैः कृत्य oder उच्चैः कारमा चत्ते. Vgl. 2, 2, 22.

तिर्यच्यपवर्गे ॥ ६० ॥

Auch in Verbindung mit तिर्यच् Adv. (d. i. तिर्यक्) in der Bedeutung „zu Ende führen“.

तिर्यक्कृत्वा, तिर्यक्कृत्य oder तिर्यक्कारं गतः = समाप्य गतः. Vgl. 2, 2, 22.

स्वाङ्गे तस्मत्यये कृभ्वोः ॥ ६१ ॥

Dieselben Suffixe treten an कृ und भू in Verbindung mit einem Worte, das einen Körpertheil bezeichnet, wenn das Suffix तस्म daran gefügt ist.

मुखतः कृत्वा, मुखतः कृत्य oder मुखतः कारं गतः; मुखतो भूत्वा, मुखतो भूय oder मुखतो भागं गतः. Eben so mit पृष्ठतस्म. Vgl. 2, 2, 22.

नाधार्यप्रत्यये च्यर्थे ॥ ६२ ॥

Auch in Verbindung mit einem Worte, das mit einem Suffix im Sinne von ना oder धा (s. 5, 2, 27. 3, 42 fgg.) versehen ist in der Bedeutung „dazu machen oder werden, was Etwas vorher nicht gewesen ist“.

नाना कृत्वा, नाना कृत्य oder नानाकारं गतः; eben so mit विना, द्विधा, द्वैधम् u. s. w. Vgl. 2, 2, 22.

तूष्णीमि भुवः ॥ ६३ ॥

In derselben Bedeutung an भू mit तूष्णीम्.

तूष्णीं भूत्वा, तूष्णीं भूय oder तूष्णीं भागम्. Vgl. 2, 2, 22.

अन्वच्यानुलोम्ये ॥ ६४ ॥

Desgleichen in Verbindung mit अन्वच् Adv. (d. i. अन्वक्) in der Bedeutung „willfahren“.

अन्वभूत्वा, अन्वभूय oder अन्वभावमाप्ते.

शकधृषज्ञाग्लाघटभलभक्रमसहार्हास्त्यर्थेषु तुमुन् ॥ ६५ ॥

In Verbindung mit शक् u. s. w. und mit einem Verbum in der Bedeutung „da sein“ steht der Infinitiv auf --तुम् .

शक्नोति, धृष्यति, जानाति, स्थायति, घटते, आ रभते, लभते, प्र क्रमते, सहते, अर्हति, अस्ति, भवति oder विद्यते भोक्तुम्.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

पर्याप्रिवचनेष्वलमर्थेषु ॥ ६६ ॥

Desgleichen in Verbindung mit अलम् und seinen Synonymen, wenn diese Wörter ein Vermögen zu Etwas ausdrücken.

अलं, पर्याप्तं oder पारयति भोक्तुम्.

कर्तरि कृत् ॥ ६७ ॥

Ein krt genanntes Suffix bezeichnet (in der Regel) den Agens.

भय्यगेयप्रवचनीयोपस्थानीयजन्याप्लाव्यापात्या वा ॥ ६८ ॥

भय्य u. s. w. können den Agens bezeichnen.

भय्यः = भवत्यसौ, गेयो माणवकः साम्नाम्, प्रवचनीयो गुरुः स्वाध्यायस्य, उपस्थानीयो जन्तेवर्मा
गुरोः, जन्यः = जायते असां, आप्लाव्यः = आ प्लवते असां, आपात्यः = आ पतत्यसौ. Daneben
auch die 3, 4, 70 angegebenen Bedeutungen.

लः कर्मणि च भावे चाकर्मकेभ्यः ॥ ६९ ॥

Ein Verbum finitum bezeichnet (ausser dem Agens) auch das Object, bei intransitiven Verben auch die impersonal aufgefassste Handlung.

गच्छति शमं देवदत्तः, गम्यते शमो देवदत्तेन; आसते देवदत्तः, आस्यते देवदत्तेन.

तयोरेव कृत्यक्तखलर्थाः ॥ ७० ॥

Nur dieses Beides bezeichnen die krtja genannten Suffixe, das Participialsuffix --त und die Wörter wie सुकर u. s. w.

कर्तव्यः कटो भवता und आसितव्यं भवता, कृतः कटो भवता und आसितं भवता, सुकरो
कटो भवता und ईषदाढंभवं भवता.

आदिकर्मणि क्तः कर्तरि च ॥ ७१ ॥

Wenn das Suffix --त eine beginnende Handlung ausdrückt, bezeichnet es auch den Agens.

प्रभुक्तं श्रोतरो देवदत्तेन, प्रभुक्तं देवदत्तेन und प्रभुक्तं श्रोतरो देवदत्तः.

गत्यर्थाकर्मकश्चिषशीङ्स्थासवसजनरुहजीर्यतिभ्यश्च ॥ ७२ ॥

Desgleichen bei Verben mit der Bedeutung „gehen“, bei intransitiven Verben und bei णिङ् u. s. w.

गतो शमं देवदत्तः, गतो देवदत्तेन शमः und गतं देवदत्तेन; ग्लानो भवान् und ग्लानं भवता;
उपश्लिष्टो गुरुं भवान्, उपश्लिष्टो गुरुर्भवता und उपश्लिष्टं भवता; उपश्रयितो गुरुं भवान्,
उपश्रयितो गुरुर्भवता und उपश्रयितं भवता; उपस्थितो गुरुं भवान्, उपस्थितो गुरुर्भवता und
उपस्थितं भवता; उपासितो गुरुं भवान्, उपासितो गुरुर्भवता und उपासितं भवता; अनृषितो गुरुं
भवान्, अनृषितो गुरुर्भवता und अनृषितं भवता; अनुजातो माणवको माणविकाम्, अनुजाता
माणवकेन माणविका und अनुजातं माणवकेन; आरुढो वृक्षं भवान्, आरुढो वृक्षो भवता und
आरुढं भवता; अनुजीर्णो वृक्षो देवदत्तः, अनुजीर्णो वृक्षो देवदत्तेन und अनुजीर्णं देवदत्तेन. Die
im Sūtra erscheinenden Intransitiva müssen wegen des vorangehenden अकर्मक als
Transitiva gefasst werden, wozu sie nur in Verbindung mit Präpositionen werden.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93.

दाशगोघ्नौ संप्रदाने ॥ ७३ ॥

In दाश und गोघ्न drückt das Suffix einen Dativbegriff aus.

दाशः = दाशन्ति तस्मै, गोघ्नः = तस्मै दातुं गां घन्ति.

भीमादयो ऽपादाने ॥ ७४ ॥

In भीम u. s. w. den Ablativbegriff.

भीमः ist derjenige, vor dem man sich fürchtet.

ताभ्यामन्यत्रोणादयः ॥ ७५ ॥

Die unādi genannten Suffixe drücken andere Begriffe als diese beiden aus.

Vgl. zu 3, 3, 1.

क्तो ऽधिकरणे च ध्रौव्यगतिप्रत्यवसानार्थेभ्यः ॥ ७६ ॥

—त, das an Wurzeln in der Bedeutung von „verharren am Platze“, „gehen“ und „zu sich nehmen“ gefügt wird, bezeichnet auch den Ort der Handlung.

इदमेवामासितम्, यातम् und भुक्तम् „hier haben sie gegessen, sind sie gegangen, haben sie gegessen“.

3, 4, 77. लस्य ॥ ७७ ॥

In den folgenden Sūtra ist लस्य d. i. „an die Stelle der in ihrer Gesamtheit als ल bezeichneten Personalendungen der verschiedenen Tempora und Modi“ zu ergänzen.

तिप् तस् भि सिप् थस् थ मिव्वस् मस् तातां भ् यासाथां ध्व- मिड्वहि महिड् ॥ ७८ ॥

Es sind dies zunächst ति, तस्, भि (für भ् wird in der Folge अन्त् oder अत् substituiert); सि, थस्, थ; मि, वस्, मस्; त, आताम्, भ् (für भ् wird später अन्त् oder अत् substituiert); यास्, आयाम्, ध्वम्; इ, वहि und महि.

Im Activum erscheinen die primären Endungen, im Medium die secundären, aus denen im folgenden Sūtra die primären sich auf die einfachste Weise ergeben.

टित आत्मनेपदानां टेरे ॥ ७९ ॥

Für den letzten Vocal nebst dem etwa darauf folgenden Consonanten der medialen Personalendungen wird im Präsens u. s. w. ट substituiert.

Auf diese Weise erhalten wir zunächst die Personalendungen ते, आते, भे (für भ् wird später अन्त् oder अत् substituiert), आथे, ध्वे, ए, महे und वहे.

यासः से ॥ ८० ॥

Für थस् wird im Präsens u. s. w. से substituiert.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93. 4, 77.

लिटस्तभ्योरेशिरेच् ॥ ८१ ॥

Im Perfectum wird **ए** für das mediale **त** und **इरै** für das mediale **भ** substituiert.

परस्मैपदानां णलतुसुस्थलधुसण्वमाः ॥ ८२ ॥

Für die activen Personalendungen werden im Perfectum substituiert: **—त्**अ, अतुस्, उस्, **—त्**थ, अयुस्, अ, **—त्**अ, व und म.

विदो लटो वा ॥ ८३ ॥

An **विद्** können diese Endungen im Präsens antreten.

वेत्ति oder **वेद**, **वित्तस्** oder **विदतुस्**, **विदन्ति** oder **विदुस्**, **वेत्सि** oder **वेत्य**, **वित्यस्** oder **विदयुस्**, **वित्य** oder **विद**, **वेत्सि** oder **वेद**, **विदुस्** oder **विद्**, **वित्यस्** oder **वित्य**.

ब्रुवः पञ्चानामादित आहो ब्रुवः ॥ ८४ ॥

Desgleichen an **ब्रू** die fünf ersten, wobei **आहू** für **ब्रू** substituiert wird.

आहू, **आहूतुस्**, **आहुस्**, **आत्य** und **आहूयुस्** oder **ब्रवीति**, **ब्रुतस्**, **ब्रुवन्ति**, **ब्रवीथि** und **ब्रूथस्**.

लोटो लङ् ॥ ८५ ॥

Die Personalendungen beim Imperativ sind wie beim Imperfectum.

Dieses Sūtra lehrt uns, dass die Endungen **ताम्**, **तम्**, **त**, **व** und **म** des Activs mit denen des Imperfects zusammenfallen; die Uebereinstimmung der medialen Endungen **आताम्**, **आयाम्** und **ध्यम्** ergibt sich schon aus 3, 4, 78. Die abweichenden Endungen werden später besonders besprochen.

एरुः ॥ ८६ ॥

Für **इ** wird im Imperativ **उ** substituiert.

Diese Regel betrifft nur die Endungen **त्ति** und **भि**, für welche **तु** und **भु** (d. i. **अन्तु** oder **अन्तु**) substituiert werden; die übrigen **इ** werden in den nächst folgenden Sūtra behandelt.

सेर्षपिच्च ॥ ८७ ॥

Für **सि** wird im Imperativ betontes **हि** substituiert.

सुनोहि, **राप्नुहि**. Als **अपि** ist **हि** nach 1, 2, 4 auch **डि**, d. i. davor findet kein **Guna** statt.

वा छन्दसि ॥ ८८ ॥

Im Veda ist dieses **हि** auch unbetont.

युयोधि, **प्रोषाहि** und **प्रोषीहि**. Als **पि** ist es nach 1, 2, 4 nicht **डि**; vgl. 6, 4, 103.

मेनिः ॥ ८९ ॥

Für **सि** wird im Imperativ **नि** substituiert.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93. 4, 77.

आमेतः ॥ ९० ॥

Für das nach 3, 4, 79 substituirte ए wird im Imperativ आम् substituiert.
Das folgende Sûtra gibt die Ausnahme.

सवाभ्यां वामौ ॥ ९१ ॥

Für ein solches ए nach स् wird व, nach व् aber अम् substituiert.
एचत्व und एचध्वम्.

आडुत्तमस्य पिच्च ॥ ९२ ॥

Das Suffix der letzten (unserer ersten) Person erhält im Imperativ das Augment आ, und das ganze Suffix ist tonlos.

करवाणि, करवाय, करवाम, करवे, करवायहे und करवामहे. Vgl. das folgende Sûtra.

एत ऐ ॥ ९३ ॥

Für ए dieser Personalendung wird ऐ substituiert.
करवे, करवायहे und करवामहे.

लेटो ऽडाटौ ॥ ९४ ॥

Die Personalendungen des Conjunctivs erhalten die Augmente अ und आ.
जोषिषत्, तारिषत्, मन्दिषत्; पताति, आयायाति. Ueber das vorangehende स. s. 3, 1, 34.

आत ऐ ॥ ९५ ॥

Für आ in einer solchen Personalendung wird ऐ substituiert.
मन्त्रयते, मन्त्रयये, करयते, करयये.

वैतो ऽन्यच्च ॥ ९६ ॥

Für ए einer solchen Personalendung kann ऐ substituiert werden, aber nicht in dem im vorangehenden Sûtra angegebenen Falle.

शये, ईंशे, गृह्यान्ते, उच्यन्ते, aber auch दधमे. Dagegen kann in मन्त्रयते u. s. w. kein ऐ eintreten.

इत्तश्च लोपः परस्मैपदेषु ॥ ९७ ॥

Im Activum kann auch ein auslautendes इ abfallen.
जोषिषत्, तारिषत्, मन्दिषत्, aber auch पताति, आयायाति.

स उत्तमस्य ॥ ९८ ॥

Desgleichen ein auslautendes स् in der letzten (unserer ersten) Person.
करवायम् oder करवाय, करवामम् oder करवाम.

नित्यं ङितः ॥ ९९ ॥

Im Imperfectum u. s. w. fällt dieses स् stets ab.
अपचाय, अपचाम u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93. 4, 77.

इतश्च ॥ १०० ॥

Desgleichen das auslautende इ (im Activum).

अपचत्, अपादीत् u. s. w.

तस्यस्यमिपां तांततामः ॥ १०१ ॥

Für तस्, यस, च und मि werden der Reihe nach ताम्, तम्, त und अस् substituiert.

अपचताम्, अपचतम्, अपचत und अपचम्; अपाताम्, अपातम्, अपात und अपादम् u. s. w.

लिङः सीयुट् ॥ १०२ ॥

Die Personalendungen des Optativs und Precativs erhalten das Augment सीय्.

Im Potential fällt das स् dieses Augments nach 7, 2, 79 ab, das य् vor consonantisch anlautenden Personalendungen nach 6, 1, 86. Auf diese Weise erhalten wir पचेत्, पचेयाताम् und nach 3, 4, 105 पचेरन्. Für den Precativ ergeben sich aus unserm Sûtra mit Berücksichtigung von 6, 1, 86 पक्षीष्ट, पक्षीयास्ताम् und पक्षीरन्.

यासुट् परस्मैपदेषूदात्तो ङिच्च ॥ १०३ ॥

Vor den Personalendungen des Activs wird betontes —यास् hinzugefügt.

Im Potential fällt das स् nach 7, 2, 79 ab. So erhalten wir die Formen कुर्यात्, कुर्याताम् und mit Berücksichtigung von 3, 4, 108 und 6, 1, 96 कुर्युम्. Für den Precativ gibt das folgende Sûtra noch eine besondere Bestimmung.

किदाशिषि ॥ १०४ ॥

Im Precativ bewirkt dieses Augment eine geringere Schwächung des Wurzelvocal.

इष्यात्, इष्यास्ताम् und इष्यासुस्; जाययात् Potential, aber जाययात् Precativ.

भस्य रन् ॥ १०५ ॥

Für die Endung der ersten (unserer dritten) Person Pl. Med. wird रन् substituiert.

पचेरन्, कषीरन्.

इटो ऽत् ॥ १०६ ॥

Für die Endung der dritten (unserer ersten) Sg. Med. wird अ substituiert.

पचेय, कषीय.

सुट् तिथोः ॥ १०७ ॥

Die mit त् und य् anlautenden Personalendungen erhalten das Augment स्.

Im Potential fällt dieses Augment nach 7, 2, 79 ab. Für den Precativ ergeben sich die Formen कषीष्ट, कषीयास्ताम्, कषीष्टात् und कषीयास्याम्.

3, 1, 1. 2. 3. 91—93. 4, 77.

भेजुस् ॥ १०८ ॥

Für die Endung der ersten (unserer dritten) Person Pl. Act. wird उस् substituiert.

पचेयुस्, दृष्यामुस्.

सिजभ्यस्तविदिभ्यश्च ॥ १०९ ॥

Desgleichen im Aorist mit स und im Imperfectum der reduplicirten Verba und विद्.

अकार्युस्, अविभयुस् und अविदुस्.

आतः ॥ ११० ॥

Desgleichen im Wurzelaorist der auf आ auslautenden Wurzeln.

अदुस्, अधुस्, अस्युस्.

लङः शाकटायनस्यैव ॥ १११ ॥

Im Imperfectum der auf आ auslautenden Wurzeln nur nach der Meinung Çākaṭājana's.

अयुस्, अदुस्, nach den Uebrigen aber अयान् und अवान्.

द्विषश्च ॥ ११२ ॥

Auch bei द्विष nach der Meinung desselben.

अद्विषुस्, nach den Uebrigen aber अद्विषन्.

तिङ्शित् सार्वधातुकम् ॥ ११३ ॥

Alle Personalendungen und alle Suffixe mit stummem ङ heissen sârvadhâtuka.

Ausnahmen in 3, 4, 115 fg.

आर्धधातुकं शेषः ॥ ११४ ॥

Alle übrigen Suffixe, die an eine Wurzel gefügt werden, heissen ârdhadhâtuka.

लिट् च ॥ ११५ ॥

Auch die Personalendungen des Perfects.

लिङाशिषि ॥ ११६ ॥

Desgleichen die des Precativs.

+3, 1, 91-93. **छन्दस्युभयथा ॥ ११७ ॥**

4, 77. Im Veda wird diese Unterscheidung nicht immer beachtet.

In वर्धन्तु in der Bedeutung von वर्धयन्तु soll die Personalendung ârdhadhâtuka sein und daher der Abfall des Causativsuffixes nach 6, 4, 51. In स्वस्ति soll das Suffix

3, 1, 1. 2. 3.

sārvadhātuka sein, daher keine Substitution von भू für अस् nach 2, 4, 52. In (वि) ग्रन्थिरे und मुन्धिरे soll die Personalendung sārva dh. sein, daher die Anwendung der Regeln 3, 1, 74 und 6, 4, 87. (उप) स्येयाम soll der Bedeutung nach Precativ sein, aber nach zweimaliger Verwechslung der Suffixe das Aussehen eines Potentials erhalten haben.

॥ इति तृतीयस्याध्यायस्य चतुर्थः पादोऽध्यायश्च समाप्तः ॥

इचाप्प्रातिपदिकात् ॥ १ ॥

4, 1, 1.

Die nun folgenden Suffixe treten an die mit ई oder आ gebildeten Feminina und an Nominalstämme.

Da die Femininsuffixe ई und आ weder krt noch taddhita sind, ist der darauf ausgehende Lautcomplex kein Nominalstamm (Prātīpadika); vgl. 1, 2, 45. 46.

स्वौ जसमौट्छष्टा भ्याम् भिस् डे भ्याम् भ्यस् ङस् भ्याम् भ्यस्
ङ्सोसाम् ङ्योस् सुप् ॥ २ ॥

Die Casussuffixe sind Nomin.: स् (सु), औ und अस् (जस्); Acc.: अस्, औ (ओट्) und अस् (अस्); Instr.: आ (टा), भ्याम् und भिस्; Dat.: ऐ (डे), भ्याम् und भ्यस्; Abl.: अस् (ङस्), भ्याम् und भ्यस्; Gen.: अस् (ङस्), औस् und आम्; Loc.: इ (ङि), औस् und सु (सुप्).

Die Casussuffixe sind nach 3, 1, 4 in der Regel tonlos.

स्त्रियाम् ॥ ३ ॥

4, 1, 3.

Die nun folgenden Suffixe bezeichnen das Femininum.

अजाद्यतष्टाप् ॥ ४ ॥

An अज u. s. w. und an auf अ auslautende Nominalstämme wird आ gefügt.

अज u. s. w. werden besonders genannt, damit man von diesen das Femininum nicht nach 4, 1, 20. 63 anders bildet.

ऋन्नेभ्यो ङीप् ॥ ५ ॥

An auf ऋ und न auslautende Nominalstämme tritt ई.

कर्त्री, दण्डिनी.

उगितश्च ॥ ६ ॥

Desgleichen an Nominalstämme, die mit einem ein stummes उ oder ऋ enthaltenden Suffix gebildet sind.

Hierher gehören z. B. die Adjectiva auf मत् und वत्, weil diese Suffixe मतुप् und वतुप् heißen; desgleichen die Participia auf अत्, weil dieses Suffix अत् lautet.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 3.

वनो र च ॥ ७ ॥

Bei auf वन् auslautenden Stämmen wird zugleich र् für न् substituiert.
धीवरी von धीवन्, पीवरी von पीवन्.

पादो ऽन्यतरस्याम् ॥ ८ ॥

Ein auf पाद् auslautender Stamm kann ई anfügen.
द्विपाद् oder द्वीपदी. Vgl. 5, 4, 140. 6, 4, 130.

टावृचि ॥ ९ ॥

Zur Bezeichnung eines Verses tritt आ an पाद्.
त्रिपदा ऋक् „ein dreistolliger Vers“. Vgl. 5, 4, 140. 6, 4, 130.

न षट्स्वसादिभ्यः ॥ १० ॥

An die shash genannten Zahlwörter (s. 1, 1, 24) sowie an स्वस् u. s. w. tritt kein Femininsuffix an.

मनः ॥ ११ ॥

Auch nicht an die auf मन् auslautenden Stämme.
सोमा, सोमानो. Ausnahme zu 4, 1, 5.

अनो बहुव्रीहेः ॥ १२ ॥

Auch nicht an einen auf अन् auslautenden Bahuvrihi.
सुपर्वा, सुपर्वाणां.

डाबुभाभ्यामन्यतरस्याम् ॥ १३ ॥

In den beiden zuletzt genannten Fällen kann auch आ antreten, wovor अन् abfällt.

यामा, यामे oder यामा, यामानो; बहुराजा, राजे oder राजा, राजानो.

4, 1, 14. अनुपसर्जनात् ॥ १४ ॥

Die nun folgenden Regeln gelten nicht für Nominalstämme, die im Compositum als untergeordnete Glieder erscheinen.

Von कुरुचर lautet das Femininum nach 4, 1, 15 चरी, vom Bahuvrihi बहुकुरुचर aber चरा nach 4, 1, 4.

टिड्ढाणञ्द्वयसज्दघ्नञ्माचक्षतयप्ठक्ठञ्क्ञ्कारपः ॥ १५ ॥

ई tritt an auf अ auslautende Nominalstämme, die mit folgenden Suffixen gebildet sind: mit einem ein stummes ट enthaltenden, एय (ठ), -±अ (अण् कृत्) und ±अ (अण् तद्ध.), ±अ, द्वयसे, दघ्ने, मात्रे, लृप, ±-के oder ±-इके (ठक् तद्ध.), ±-क oder ±-इक (ठञ् तद्ध.), ±अ (कृत्) und -वृ (कृत्).

3, 1. 1. 2. 3. 4, 1, 1. 3. 14.

कुरुचरी von चर (das nach 3, 2, 16 mit ट gebildet ist), सौपण्यी, कुम्भकारी und श्रौपगयी, श्रौत्सी, ऊरुद्वयी, ऊरुद्वी, ऊरुमात्री, पञ्चतयी, आचिकी, लायणिकी, यादृशी, नश्यरी. Der Auslaut des Stammes fällt vor ई ab nach 6, 4, 148.

यजश्च ॥ १६ ॥

Desgleichen an einen mit taddh. \pm -य gebildeten Stamm.

गार्गी von गार्ग्य. Vgl. 6, 4, 150.

प्राचां ष्फ तद्धितः ॥ १७ ॥

Nach der Meinung der östlichen Grammatiker tritt an dieses \pm -य taddh. ज्ञायन an, und an dieses betontes ई (wegen des ष in ष्फ).

गार्ग्यायणी = गार्गी.

सर्वत्र लोहितादिकतन्तेभ्यः ॥ १८ ॥

An लोहित u. s. w. bis कत tritt das eben genannte Suffix stets an.

लोहितायनी u. s. w. und कात्यायनी. Warum wird nicht कतान्तेभ्यः gesagt?

कौरव्यमाण्डूकाभ्यां च ॥ १९ ॥

Desgleichen an कौरव्य und माण्डूक.

कौरव्यायणी und माण्डूकायनी.

वयसि प्रथमे ॥ २० ॥

An einen Nominalstamm auf अ, der ein Geschöpf im ersten Alter bezeichnet, tritt ई.

कुमारी, किशोरी, वरकरी.

द्विगोः ॥ २१ ॥

Desgleichen an einen Dvigu.

पञ्चपूनी „fünf Büschel als Einheit gefasst“.

अपरिमाणविस्तारचितकम्बल्येभ्यो न तद्धितलुकि ॥ २२ ॥

Nicht aber an einen auf अ auslautenden Dvigu, dessen zweites Glied etwas Anderes als ein Maass bezeichnet (unter diesen aber auch nicht an विस्त, आचित und कम्बल्य), wenn bei der Composition ein taddhita-Suffix abgefallen ist.

Nach 5, 1, 28 ist पञ्चाश्व ohne Suffix so v. a. „für fünf Pferde erstanden u. s. w.“, eben so verhält es sich mit द्विविस्त, द्वाचित und द्विकम्बल्य. Das Femininum dieser Composita geht also nach 4, 1, 4 auf आ aus; dagegen bildet man von द्वादक u. s. w. das Femininum auf ई.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 3. 14.

काण्डान्ताक्षेचे ॥ २३ ॥

Auch nicht an einen adjectivischen Dvigu auf काण्ड, wenn von einem Felde die Rede ist.

द्विकाण्डा क्षेत्रभक्तिः, aber द्विकाण्डो रज्जुः.

पुरुषात्रमाणे ऽन्यतरस्याम् ॥ २४ ॥

Nach Belieben an einen solchen Dvigu auf पुरुष, wenn ein Maass bezeichnet wird.

द्विपुरुषा oder *यी परिव्या „ein zwei Manneslängen tiefer Graben“, aber nur द्विपुरुषा — द्वाभ्यां पुरुषाभ्यां क्रीता.

बहुव्रीहेरुधसो ङीष् ॥ २५ ॥

Am Ende eines Bahuvrihi erhält ऊधस् betontes ई.

घटोधी, कुण्डोधी. Ueber die Substitution von अन् s. 5, 4, 131.

संख्याव्ययादेर्ङीप् ॥ २६ ॥

Geht in einem solchen Bahuvrihi ein Zahlwort oder ein Indeclinabile voran, so tritt ई an.

द्वुधी, अत्युधी, निरुधी.

दामहायनान्ताच्च ॥ २७ ॥

Nach denselben Wörtern auch wenn der Bahuvrihi auf दामन् oder हायन auslautet.

द्विदाम्नी, द्विहायनी.

अन उपधालोपिनो ऽन्यतरस्याम् ॥ २८ ॥

An einen auf अन् auslautenden Bahuvrihi kann ई treten, wenn अ dem Ausfall unterworfen ist.

बहुराज्ञी, *राज्ञन् (nach 4, 1, 12) oder *राज्ञा (nach 4, 1, 13).

नित्यं संज्ञाछन्दसोः ॥ २९ ॥

Bei einem Namen und im Veda wird an einen solchen Bahuvrihi stets ई gefügt.

सुराज्ञी und अतिराज्ञी (Namen von Dörfern); पञ्चदाम्नी गोः, समानमूर्धः.

केवलमामकभागधेयपापापरसमानार्यकृतसुमङ्गलभेषजाच्च ॥ ३० ॥

Auch an केवल u. s. w. wird im Veda ई angefügt.

केवली, मामकी, भागधेयी, पापी, अपरी, समानी, आर्यकृती, सुमङ्गली und भेषजी, in der klassischen Sprache aber केवला. मामिका u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 3. 14.

राचेश्चाजसौ ॥ ३१ ॥

Auch राचि erhält im Veda ई, aber nicht im Nomin. Pl.

अन्तर्वत्पतिवतोर्नुक् ॥ ३२ ॥

An अन्तर्वत् und पतिवत् wird न् vor ई hinzugefügt.

अन्तर्वत्री, पतिवत्री.

पत्युर्नो यज्ञसंयोगे ॥ ३३ ॥

Für das इ von पति wird न् vor ई substituiert, wenn die Genossin am Opfer bezeichnet werden soll.

पति वाचं यच्छ, aber यामस्य पतिरियं ब्राह्मणी. Da पत्री auch schlechtweg „Gattin“ bedeutet, so soll diese, wie Patanğali sagt, nach der Aehnlichkeit mit jener so heissen!

विभाषा सपूर्वस्य ॥ ३४ ॥

Nach Belieben tritt dieses ein, wenn ein anderes Wort vorangeht.

वृद्धपति oder वृद्धपत्री.

नित्यं सपत्न्यादिषु ॥ ३५ ॥

In सपत्री u. s. w. tritt der Fall stets ein.

पूतक्रतोरै च ॥ ३६ ॥

In पूतक्रतु wird ये für उ vor ई substituiert.

पूतक्रतायी.

वृषाकष्यमिकुसितकुसीदानामुदात्तः ॥ ३७ ॥

In वृषाकषि u. s. w. ist dieses Substitut betont.

वृषाकष्यायी, अर्नैयायी, कुसितायी und कुसीदायी.

मनोरै च ॥ ३८ ॥

In मनु kann auch नो für उ substituiert werden.

मनैयायी oder मनैयायी.

वर्णादनुदात्तात् तोपधात् तो नः ॥ ३९ ॥

An einen Stamm, der eine Farbe bezeichnet und auf unbetontes अ auslautet, dem ein त् vorangeht, kann ई gefügt werden, wobei न् für त् substituiert wird.

येता oder येनी, प्रयेता oder प्रयेनी, हरेता oder हरेणी, aber nur प्रयेतो.

अन्यतो डीष् ॥ ४० ॥

Geht kein त् voran, so wird betontes ई angefügt.

सारङ्गी, कल्मायी, शयली.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 3. 14.

षिन्नैरादिभ्यश्च ॥ ४१ ॥

Ein solches betontes ई wird auch an Stämme gefügt, die mit einem ein stummes प enthaltenden Suffix gebildet sind, so wie an गौर u. s. w.

नर्तकी von नर्तक, welches nach 3, 1, 145 das Suffix लुन् enthält; गौरी u. s. w.

जानपदकुण्डगोणस्थलभाजनागकालनीलकुशकामुककवरादृत्य- मचावपनाकृत्रिमाश्राणास्थैत्यवर्णानाच्छादनायोविकारमैथुनेच्छा- केशवेषु ॥ ४२ ॥

Desgleichen an 1) जानपद, 2) कुण्ड, 3) गोण, 4) स्थल, 5) भाज, 6) नाग, 7) काल, 8) नील, 9) कुश, 10) कामुक und 11) कवर, wenn der Reihe nach Folgendes damit gemeint ist: 1) वृत्ति, 2) अमत्र, 3) आद्यपन, 4) अकृत्रिमा, 5) श्राणा, 6) स्थान्य, 7) वर्ण, 8) अनाच्छादन, 9) अयोविकार, 10) मैथुनेच्छा und 11) वेष.

Alle वेष st. वेष.

शोणात्प्राचाम् ॥ ४३ ॥

An शोण tritt betontes ई nach der Meinung der östlichen Grammatiker.

शोणी und शोणा वडवा.

वोतो गुणवचनात् ॥ ४४ ॥

An einen Stamm auf उ, der eine Eigenschaft bezeichnet, kann betontes ई treten.

पटु oder पट्टी, मटु oder मट्टी.

बह्नादिभ्यश्च ॥ ४५ ॥

Desgleichen an बहु u. s. w.

बहु oder बह्वी u. s. w.

नित्यं छन्दसि ॥ ४६ ॥

Im Veda tritt an diese Stämme stets betontes ई an.

भुवश्च ॥ ४७ ॥

Desgleichen an भु.

विभ्यो, प्रभ्यो, सुभ्यो.

पुंयोगादाख्यायाम् ॥ ४८ ॥

Desgleichen zur Bezeichnung der Frau in Beziehung zu ihrem Manne.

गणकी = गणकस्य स्त्री, eben so महामात्री, प्रव्ठी, प्रचरी.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 3. 14.

इन्द्रवरुणभवशर्वरुद्रमृडहिमारण्ययवयवनमातुलाचार्याणामा-
नुक् ॥ ४९ ॥

इन्द्र u. s. w. erhalten vor diesem betonten ई das Augment आन्.

इन्द्राणी, वरुणानी, भवानो, शर्वाणी, रुद्राणी, मृडानी, हिमानी, अरण्यानी, यवानी, यवनानी,
मातुलानी und आचार्यानी (sic).

क्रीतात्करणपूर्वात् ॥ ५० ॥

An क्रीत tritt betontes ई an, wenn ein im Instrumental gedachtes Wort vorangeht.

यस्त्रक्रीती = यस्त्रेण क्रीता, यसनक्रीती.

क्तादल्पाख्यायाम् ॥ ५१ ॥

Desgleichen an ein Particip auf -त in gleichem Falle als Ausdruck eines geringen Maasses.

अभविनिप्ता याः „ein nur mit wenigen Wolken bezogener Himmel“, मूषविनिप्ता पात्री „eine mit Brühe nur beschmierte Schüssel“, d. i. „eine Sch. mit ganz wenig Brühe“.

बहुव्रीहेश्वान्तोदात्तात् ॥ ५२ ॥

Desgleichen an ein solches Particip am Ende eines oxytonirten Bahuvrihi.

शङ्खभित्री, ऊरुभित्री, गलकोत्कनी, केशूलनी. Nach 2, 2, 37 ist hier das Particip nachgesetzt, und nach 6, 2, 179 ist der Bahuvrihi oxytonirt.

अस्वाङ्गपूर्वपदाद्वा ॥ ५३ ॥

Nicht nothwendig, wenn das vorangehende Wort kein Körpertheil ist.

शार्ङ्गजग्धो oder *जग्धा, पलाण्डुभिजिती oder *भिजिता, सुरापीतो oder *पीता.

स्वाङ्गाच्चोपसर्जनादसंयोगोपधात् ॥ ५४ ॥

Eben so an ein einen Körpertheil bezeichnendes Wort, das im Compositum als untergeordnetes Glied erscheint (d. i. in einem Bahuvrihi) und vor dem auslautenden अ nicht Doppelconsonanz hat.

चन्द्रमुखो oder *मुखा, अतिकेशो oder *केशा माना, aber सुगुल्फा, सुवाश्रवा.

नासिकोदरौष्ठजङ्घादन्तकर्णशृङ्गाच्च ॥ ५५ ॥

Desgleichen an नासिका u. s. w. in einem gleichen Compositum.

तुङ्गनासिको oder *नासिका, तिलोदरो oder *रा, क्षिप्रोष्ठी oder *ष्ठा, दीर्घजङ्घो oder *जङ्घा, समदन्तो oder *दन्ता, चारुकर्णो oder *कर्णा, तीक्ष्णशृङ्गो oder *शृङ्गा. Ausnahme zu 4, 1, 56. 54.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 3. 14.

न क्रोडादिवह्वचः ॥ ५६ ॥

Aber nicht an क्रोड u. s. w. und an einen mehr als zweisilbigen Stamm.

कल्याणक्रोडा u. s. w., पृथुजघना, महाललाटा.

सहनञ् विद्यमानपूर्वाच्च ॥ ५७ ॥

Auch nicht wenn सह, die Negation oder विद्यमान vorangehen.

सकेश, अकेश, विद्यमानकेश. Zur Substitution von स für सह s. 6, 3, 78.

नखमुखात्संज्ञायाम् ॥ ५८ ॥

Auch nicht an नख und मुख, wenn ein Name gebildet wird.

शूर्पणखा, यज्ञशखा; गौरमुखा, कालमुखा; aber ताम्रमुखी und चन्द्रमुखी कन्या.

दिर्घजिह्वी च छन्दसि ॥ ५९ ॥

Auch दीर्घजिह्वी ist im Veda unregelmässig gebildet.

दिक्पूर्वपदान्डीप् ॥ ६० ॥

Geht dem Körpertheil ein Richtungswort voran, so wird ई angefügt.

प्राङ्मुखी, प्राङ्नासिका. Nach der Kāçikā auch *मुखी und *नासिका.

वाहः ॥ ६१ ॥

An वाह tritt betontes ई an.

दित्योही, प्रष्टोही. Von hier an gelangt das betonte ई wieder zur Geltung. Zur Contraction von वाह s. 6, 4, 132.

सख्यशिश्वीति भाषायाम् ॥ ६२ ॥

In der Umgangssprache gelten सखी und शिश्वी.

जातेरस्त्रीविषयादयोपधात् ॥ ६३ ॥

An einen Gattungsbegriff wird betontes ई gefügt, wenn das Wort nicht von Anfang an auf das Femininum beschränkt ist und nicht vor dem Endvocal ein य hat.

कुक्कुटी, मूकरी, ब्राह्मणी, वृषली, नादायनी, कटी, बल्लवी, aber मत्तिका (weil dieses von Haus aus auf das Femininum beschränkt ist) und वज्रिया.

पाककर्णपर्णपुष्पफलमूलवालोत्तरपदाच्च ॥ ६४ ॥

Desgleichen an einen auf पाक u. s. w. auslautenden Gattungsbegriff.

ओदनपाकी, शङ्खकर्ण, शालपर्णी, शङ्खपुष्पी, दासीफली, दर्भमूली, गोषाली. Diese dürften nach dem vorangehenden Sūtra nicht betontes ई haben, da sie auf das Femininum beschränkt sind.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 3. 14.

इतो मनुष्यजातेः ॥ ६५ ॥

Desgleichen an einen auf इ auslautenden Stamm, wenn er eine Gattung von Menschen bezeichnet.

अयन्ती, कुन्ती, दात्री, प्लात्री, aber तित्तिरि.

ऊङुतः ॥ ६६ ॥

Lautet ein solcher Stamm auf उ aus, so tritt ऊ an.

कुरु, व्रक्षवन्तु, वीरवन्तु.

बाह्वन्तात्संज्ञायाम् ॥ ६७ ॥

An बाहु tritt ऊ an, wenn das Compositum ein Name ist.

भद्रबाहु, जालबाहु, aber वृत्तबाहु.

पङ्गोश्च ॥ ६८ ॥

Auch an पङ्गु.

पङ्गु.

ऊरुत्तरपदादौपम्ये ॥ ६९ ॥

An einen auf ऊरु auslautenden Stamm, wenn eine Aehnlichkeit mit Etwas ausgedrückt wird.

कदलीस्तम्भोरु, नागनासोरु, करभोरु, aber वृत्तोरु.

संहितशफलक्षणवामादेश्च ॥ ७० ॥

Auch wenn संहित, शफ u. s. w. vorangehen.

संहितोरु, शफोरु, लक्षणोरु, वामोरु.

कटुकमण्डल्वोश्छन्दसि ॥ ७१ ॥

कटु und कमण्डलु erhalten im Veda ऊ.

कटु, कमण्डलु.

संज्ञायाम् ॥ ७२ ॥

Auch (in der Umgangssprache), wenn diese Wörter Namen sind.

शार्ङ्गैरवाद्यजो ङीन् ॥ ७३ ॥

An शार्ङ्गैरव u. s. w. und an mit taddh. ङ्ग-य gebildete Stämme tritt ङ-ई an.

शार्ङ्गैरवी u. s. w., वीदी.

यङश्चाप् ॥ ७४ ॥

An Stämme, die mit ङ्ग-य (यङ्) oder य (यङ्) gebildet sind, tritt betontes ञा.

आम्यष्टा, सौवीर्या, कौसल्या; कारीषगन्धा, वाराह्या, बालाका.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 3. 14.

आवट्याच्च ॥ ७५ ॥

Auch an आवट्य.

आवट्या.

4, 1, 76. तद्धिताः ॥ ७६ ॥

Die jetzt folgenden Suffixe heissen taddhita.

यूनस्तिः ॥ ७७ ॥

An युवन् wird zur Bildung des Femininums ति gefügt.

युवति. युवन् heisst nach 1, 4, 17 vor ति Pada und büsst in Folge dessen ein न् ein.

अणिजोरनार्थयोगुरुूपोत्तमयोः थङ् गोत्रे ॥ ७८ ॥

Bei Patronymicis im engern Sinne (erst vom Enkel an gerechnet), die mit den Suffixen *±_अ und ±_इ gebildet sind, wird, wenn sie nicht ein Rshi-Geschlecht bezeichnen, und wenn die vorletzte Silbe prosodisch lang ist, für das अ und इ dieser Suffixe im Femininum य substituiert, an welches nach 4, 1, 74 betontes आ tritt.

Von करीषगन्धि würde das Patron. nach 4, 1, 92 mit ±_अ zu bilden sein, von वराह nach 4, 1, 95 mit ±_इ; die entsprechenden Feminina sind कारीषगन्ध्या und वाराह्या; dagegen heisst es वासिष्ठी und वैश्यामित्री, weil dieses Rshi-Geschlechter sind, und eben so आषगवी, weil die vorletzte Silbe nicht prosodisch lang ist.

गोत्रावयवात् ॥ ७९ ॥

Auch bei Patronymicis im weitesten Sinne, wenn ihm jene Suffixe zukommen.

पाणिक्वा, भोगिक्वा, मांखया.

क्रौड्यादिभ्यश्च ॥ ८० ॥

Desgleichen bei क्रौडि u. s. w

क्रौड्या, लाड्या u. s. w.

† 4, 1, 3. 14. दैवयज्ञिशौचिवृक्षिसात्यमुयिकारुदेविद्धिभ्यो ऽन्यतरस्याम् ॥ ८१ ॥

Bei दैवयज्ञि u. s. w. nicht nothwendig.

दैवयज्ञ्या oder *यज्ञी, शौचिवृक्ष्या oder *वृक्षी, सात्यमुय्या oder *यी, कारुदेविद्ध्या oder *द्धी.

4, 1, 82. समर्थानां प्रथमाद्वा ॥ ८२ ॥

Wenn von nun an die Bedeutung angegeben wird, in welcher ein Suffix angefügt wird, so wisse man, dass die Regel unter den dem Sinne nach mit einander verbundenen Wörtern das zuerst genannte betrifft, und dass das Suffix nicht nothwendig ist.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

Wenn 4, 1, 92 तस्यापत्यम् „dessen Nachkomme“ gesagt wird, so betrifft die Regel den mit तस्य gemeinten Namen des Stammvaters, und besagt ferner, dass man statt औपगवः auch उपगोरपत्यम् sagen kann.

प्राग्दीव्यतो ऽण् ॥ ८३ ॥

4, 1, 83.

Bis 4, 4, 2 excl. gilt das Suffix ±_अ.

D. i. wenn kein anderes Suffix ausdrücklich vorgeschrieben wird. Die Bedeutungen dieser Suffixe werden 4, 1, 92. 2, 1. 3. 7. 10. 14 u. s. w. angegeben.

अश्वपत्यादिभ्यश्च ॥ ८४ ॥

Dieses Suffix wird auch an अश्वपति u. s. w. gefügt.

आश्वपत u. s. w. Ausnahme zum folgenden Sūtra.

दित्यदित्यादित्यपत्युत्तरपदारण्यः ॥ ८५ ॥

An दिति, अदिति, आदित्य und an einen auf पति auslautenden Stamm wird ±_य gefügt.

दित्य, आदित्य von अदिति und आदित्य, प्राजापत्य, सेनापत्य.

उत्सादिभ्यो ऽञ् ॥ ८६ ॥

An उत्स u. s. w. tritt ±_अ an.

आत्स u. s. w.

स्त्रीपुंसाभ्यां नञ्सञ्ज्ञौ भवनात् ॥ ८७ ॥

4, 1, 87.

An स्त्री wird ±_न und an पुंस् ±_ञ gefügt in den vor 5, 2, 1 angegebenen Bedeutungen.

स्त्रेण und पौंश. Das स् von पुंस् fällt vor स् nach 8, 2, 23 ab. Für पुंस् musste ein neues Suffix mit स् angenommen werden, weil sonst das स् vor न nach derselben Regel 8, 2, 23 verschwinden würde.

द्विगोर्लुगनपत्ये ॥ ८८ ॥

An einen Dvigu wird in den angegebenen Bedeutungen, jedoch nicht bei der Bildung eines Patronymicums, kein Suffix angefügt.

पञ्चकपालः = पञ्चमु कपालेषु संस्कृतः, द्विवेदः = द्वौ वेदावधीते, aber द्वेदेवदत्ति Patron.

गोत्रे ऽलुगचि ॥ ८९ ॥

Der 2, 4, 63 fgg. gelehrte Abfall eines patronymischen Suffixes im Plural gilt nicht, wenn es sich um die Anfügung eines vocalisch anlautenden neuen Suffixes handelt.

Der Plural von गार्ग्यः ist गर्गाः; soll von diesem Plural nach 4, 2, 114 ein Adjectiv auf ईय gebildet werden, so wird dieses Suffix an गार्ग्य, nicht an गर्ग gefügt; es heisst गार्गीय (vgl. 8, 4, 151) und nicht गर्गीय. Dagegen bildet man गर्गरूप्यम् = गर्गभ्य आगतम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

यूनि लुक् ॥ ९० ॥

Ein Suffix, das ein Juvan genanntes Patronymicum (vgl. 4, 1, 163 fgg.) bildet, fällt in dem eben erwähnten Falle ab.

Das Patron. von फागटाहुत ist फागटाहुति, der Juvan davon lautet nach 4, 1, 150 फागटाहुते. Das Adjectiv dazu wird nach unserm Sūtra nicht davon, sondern von फागटाहुति gebildet und lautet nach 4, 2, 112 फागटाहुते. Der Juvan von भागवति ist nach 4, 1, 148 क, das Adj. dazu wird von भागवति gebildet und lautet nach 4, 2, 112 भागवते.

फक् फिजोरन्यतरस्याम् ॥ ९१ ॥

±_आयने und ±_आयनि brauchen nicht abzufallen.

Der Juvan zu गार्ग्य ist nach 4, 1, 101 गार्ग्यायण, der zu यास्क nach 4, 1, 156 यास्कायनि; die davon gebildeten Adjectiva lauten गार्ग्यायणीय oder गार्गीय, यास्कायनीय oder यास्कीय.

तस्यापत्यम् ॥ ९२ ॥

Das 4, 1, 83 genannte Suffix ±_अ und die darauf folgenden bezeichnen Jemandes Abkömmling.

एको गोत्रे ॥ ९३ ॥

Zur Bezeichnung der entfernteren Nachkommen dient ein und dasselbe Suffix.

गार्ग्य bezeichnet alle Abkömmlinge Garga's vom dritten Gliede an. Vgl. 4, 1, 162.

गोत्राद्यून्यस्त्रियाम् ॥ ९४ ॥

Um den sogenannten Juvan (s. 4, 1, 163 fgg.) zu bezeichnen tritt ein neues Suffix an den Geschlechtsnamen, aber nicht im Femininum.

Von गार्ग्य wird der Juvan गार्ग्यायण gebildet, dagegen ist गार्गी das Femininum sowohl zu गार्ग्य als zu गार्ग्यायण.

अत इज् ॥ ९५ ॥

Der Abkömmling eines auf अ auslautenden Stammes wird mit ±_इ gebildet.

दत्ति von दत्त.

बाह्वादिभ्यश्च ॥ ९६ ॥

Desgleichen der von बाहु u. s. w.

बाह्वि u. s. w.

सुधातुरकङ् च ॥ ९७ ॥

Bei सुधात् wird ausserdem अक् für ञ् substituiert.

सुधातकि.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

गोत्रे कुञ्जादिभ्यश्च फक् ॥ ९६ ॥

Um einen entfernteren Nachkommen zu bezeichnen wird an कुञ्ज u. s. w. \pm -आयने angefügt.

An dieses Suffix wird nach 5, 3, 113 noch \pm -य gefügt, das aber im Plural nach 2, 4, 62 abfällt: कौञ्जायन्यः, कौञ्जायन्या, कौञ्जायनाः. Der Sohn des कुञ्ज heisst aber nach 4, 1, 95 कौञ्जि. Vgl. 6, 1, 104.

नडादिभ्यः फक् ॥ ९९ ॥

An नड u. s. w. in demselben Falle \pm -आयने.

नाडायन ist ein entfernterer Nachkomme von नड, der Sohn dagegen heisst नाडि.

हरितादिभ्यो ङजः ॥ १०० ॥

An हरित u. s. w. dasselbe Suffix, wenn diese Namen nach 4, 1, 104 mit \pm -ञ versehen sind.

हरित, हारित, हारितायन; letzteres soll den Juvan bezeichnen.

यजिज्ञोश्च ॥ १०१ ॥

Auch an Patronymica auf \pm -य und \pm -इ.

गार्ग्यायण von गार्ग्य und प्लातायण von प्लाति.

शरद्धृत्, गुणक, दर्म, श्रद्धादिभ्यो ङजः ॥ १०२ ॥

Von शरद्धृत्, गुणक und दर्म wird der Geschlechtsname (Enkel u. s. w.) mit diesem Suffix gebildet, wenn der Reihe nach ein भार्गव, ein वात्स्य und आषाढा gemeint sind.

शारद्धायायन, शौनकायन und दार्मायायन, aber sonst शारद्धृत्, शौनक und दार्मि. Ausnahme zu 4, 1, 104 f.

द्रोणपर्वतजीवन्तादन्यतरस्याम् ॥ १०३ ॥

Von द्रोण, पर्वत und जीवन्त kann der Geschlechtsname mit diesem Suffix gebildet werden.

द्रोणायन oder द्रोणि, पर्वतायन oder पार्वति, जीवन्तायन oder जीवन्ति.

अनृथानन्तर्ये विदादिभ्यो ङजः ॥ १०४ ॥

\pm -ञ an विद u. s. w. gefügt, bildet Geschlechtsnamen; wird dieses Suffix aber an hierher gehörige Stämme, die nicht Rshi-Namen sind, gefügt, so bezeichnet es den unmittelbaren Abkömmling.

वेद ist ein entfernterer Abkömmling von विद, पाँत्र dagegen des Sohnes Sohn und दंष्ट्रि der Tochter Sohn. Der Sohn des विद ist वेदि.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

गर्गादिभ्यो यञ् ॥ १०५ ॥

Von गर्ग u. s. w. wird der Geschlechtsname mit \pm _य gebildet.

गार्ग्य, वात्स्य u. s. w.

मधुवभोर्ब्राह्मणकौशिकयोः ॥ १०६ ॥

Eben so von मधु, wenn es ein Brahmane ist, und von वभु, wenn ein Kauçika gemeint ist.

माधव्य und बाभव्य, andererseits aber माधव und बाभव. Im Sûtra wird auch मधुवभयो^० gelesen.

कपिवोधादाङ्गिरसे ॥ १०७ ॥

Von कपि und वोध, wenn ein Âṅgīrasa gemeint ist.

काप्य und वोध्य, aber sonst कापेय und वोधि.

वतण्डाच्च ॥ १०८ ॥

Von वतण्ड in demselben Falle.

यातण्ड, wenn ein Âṅgīrasa gemeint ist, sonst वातण्ड.

लुक् स्त्रियाम् ॥ १०९ ॥

Im Femininum fällt in diesem Falle das Suffix ab.

वतण्डी, wenn eine Âṅgīrasī gemeint ist, sonst वातण्डायनी und वातण्डी.

अश्वदिभ्यः फञ् ॥ ११० ॥

Von अश्व u. s. w. wird der Geschlechtsname mit \pm _आयन gebildet.

आश्वायन, आश्वमायन u. s. w.

भर्गाच्चैर्गते ॥ १११ ॥

Von भर्ग, wenn ein Traigarta gemeint ist.

भार्गायण, aber sonst भार्गि.

शिवादिभ्यो ऽण् ॥ ११२ ॥

Von शिव u. s. w. wird der Abkömmling durch \pm _अ bezeichnet.

शैव, प्रोष्ठ u. s. w.

अवृद्धाभ्यो नदीमानुषीभ्यस्तच्चात्मिकाभ्यः ॥ ११३ ॥

Desgleichen von Fluss- und Frauennamen, wenn die erste Silbe nicht Vrddhi hat.

यामुन von यमुना, ऐरावत von इरावती, वितस्त von वितस्ता, नार्मद von नर्मदा; शिञ्जित von शिञ्जिता; aber चान्द्रभागेय und वामघटनेय nach 4, 1, 120 von चान्द्रभागा und वाम-घटता. Ausnahme zu 4, 1, 120.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

ऋथन्धकवृणिकुरुभ्यश्च ॥ ११४ ॥

Auch von R̥shi und anderen Männern, wenn die Namen dieser letzteren zum Geschlecht der Andhaka, Vṛsh̥ji oder Kuru gehören.

वासिष्ठ, वैश्वामित्र; श्वाफल्क, रान्धस; वासुदेव, आनिरुद्र; नाकुल, साहदेव.

मातुरुत् संख्यासंभद्रपूर्वायाः ॥ ११५ ॥

Auch von मातृ, wenn ein Zahlwort, सम् oder भद्र vorangehen; hierbei wird उत् (vgl. 1, 1, 51) für च substituiert.

हैमातुर, षाण्मातुर; सांमातुर und भाद्रमातुर.

कन्यायाः कनीन च ॥ ११६ ॥

Für कन्या wird hierbei कनीन substituiert.

कानीन als Bezeichnung Karpa's und Vjāsa's.

विकर्णशुङ्गच्छगलाद्वत्सभरद्वाजात्रिषु ॥ ११७ ॥

Von विकर्ण, शुङ्ग und छगल, wenn der Reihe nach ein Abkömmling von Vatsa, Bharadvāga und Atri gemeint ist.

वैकर्ण, शोङ्ग und छगल; sonst aber वैकर्ण, शोङ्ग und छगलि. Einige lesen शुङ्गा statt शुङ्ग und führen demnach शोङ्गेय als Gegenbeispiel an.

पीलाया वा ॥ ११८ ॥

Von पीला nach Belieben.

पेल oder nach 4, 1, 121 पेलैय.

ढक् च मण्डूकात् ॥ ११९ ॥

Von मण्डूक auch mit ङ्-एय.

माण्डूक, माण्डूकेय oder nach 4, 1, 95 माण्डूकि.

स्त्रीभ्यो ढक् ॥ १२० ॥

Von Femininis auf आ oder ई wird der Abkömmling mit ङ्-एय gebildet.

वेनतेय von विनता, सोपर्ण्य von सुपर्णा.

द्वचः ॥ १२१ ॥

Auch wenn sie zweisilbig sind.

दात्तेय von दत्ता und गोपेय von गोपी. Ausnahme zu 4, 1, 113.

इतश्चानिजः ॥ १२२ ॥

Auch von einem zweisilbigen Namen auf इ, wenn dieses nicht das patronymische Suffix ङ्-इ ist.

आत्रेय von अत्रि, नैधेय von निधि, aber प्लाक्षायण von प्लाक्षि.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

शुभादिभ्यश्च ॥ १२३ ॥

Auch von शुभ u. s. w.

शोभेय, वैष्टपुरेय u. s. w.

विकर्णकुषीतकात्काश्यपे ॥ १२४ ॥

Von विकर्ण und कुषीतक, wenn ein Kāṣṭhapa gemeint ist.

विकर्णोय und कौषीतकेय, aber sonst विकर्णि und कौषीतकि nach 4, 1, 95.

भ्रुवो वृक् च ॥ १२५ ॥

Nach भ्रु wird vor diesem Suffix वृ hinzugefügt.

भ्रुवेय.

कल्याणयादीनामिनङ् च ॥ १२६ ॥

Bei कल्याणी u. s. w. wird vor diesem Suffix ङ् für den Auslaut substituiert.

कल्याणिनेय, सोमामिनेय, दामिनेय. Zur doppelten Vrddhi s. 7, 3, 19. च fehlt in der Kāṣ.

कुलटाया वा ॥ १२७ ॥

Bei कुलटा ist diese Substitution nicht nothwendig.

कौलटेय oder कौलटिनेय.

चटकाया ऐरक् ॥ १२८ ॥

Von चटका wird der Abkömmling mit ±_ऐरै gebildet.

चाटकेर.

गोधाया दृक् ॥ १२९ ॥

Von गोधा mit ±_ऐरै.

गोधेर. दृक् ist eigentlich ±_ऐरै, aber das दृ fällt nach 6, 1, 66 ab.

आरुदीचाम् ॥ १३० ॥

Nach der Meinung der nördlichen Grammatiker mit ±_आरै.

गोधार.

क्षुद्राभ्यो वा ॥ १३१ ॥

Von elenden Geschöpfen weiblichen Geschlechts mit ±_ऐरै oder (nach 4, 1, 120. 121) ±_ऐरै.

काशेर oder काशेय von काशा „eine Einäugige“, दासेर oder दासेय von दासी „Sclavin“.

पितृष्वसुच्छ्ण ॥ १३२ ॥

Von पितृष्वसु mit ±_ईय.

पितृष्वसीय.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

ढकि लोपः ॥ १३३ ॥

Wenn \pm -**रये** an diesen Stamm gefügt wird, fällt der Auslaut ab.
 पतृष्वसेय.

मातृष्वसुश्च ॥ १३४ ॥

Auch **मातृष्वस** unterliegt denselben Regeln.
 मातृष्वसीय und मातृष्वसेय.

चतुष्पाद्भ्यो ढञ् ॥ १३५ ॥

Von Namen vierfüssiger Thiere wird der Abkömmling durch \pm -**स्य** bezeichnet.

कामण्डलेय von कामण्डलू, श्रुतिब्राह्मेय von श्रुतिब्राह्म. Zur Anfügung des Suffixes
 s. 6, 4, 147.

गृष्ट्यादिभ्यश्च ॥ १३६ ॥

Desgleichen von **गृष्टि** u. s. w.
 गार्ष्टेय u. s. w.

राजश्चक्षुराद्यत् ॥ १३७ ॥

Von **राजन्** und **क्षुर** durch **यं**.
 राजन्य und क्षुर्य.

क्षत्राद्भ्यः ॥ १३८ ॥

Von **क्षत्र** durch **इय**.
 क्षत्रिय.

कुलात्सः ॥ १३९ ॥

Von **कुल** durch **ईन**.
 कुलीन, आढ्यकुलीन, श्रोत्रियकुलीन.

अपूर्वपदान्यतरस्यां यङढक्ञौ ॥ १४० ॥

Von **कुल**, wenn es kein anderes Wort vor sich hat, auch durch **यं** (**यत्**) und \pm -**स्यक्**.

केन्य (nach 6, 1, 213), कोलेयक und कुलीन.

महाकुलादञ्खञौ ॥ १४१ ॥

Von **महाकुल** durch \pm -**ञ** oder \pm -**ईन**.

माहाकुल und माहाकुलीन; nach 4, 1, 139 auch **महाकुलीन**, wie die Kāçikā meint.

दुष्कुलाड्ढक् ॥ १४२ ॥

Von **दुष्कुल** durch \pm -**रये**.

दोष्कुलेय; nach der Kāçikā auch **दुष्कुलीन**.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

स्वसुहृः ॥ १४३ ॥

Von स्वसु durch ईय.

स्वमीय.

भ्रातृव्यञ्च ॥ १४४ ॥

Von भ्रातृ auch durch व्यं (व्यत्).

भ्रात्रीय und भ्रातृव्य.

व्यन्सपत्ने ॥ १४५ ॥

Durch \angle -व्य in der Bedeutung „Nebenbuhler“.

भ्रातृव्य.

रेवत्यादिभ्यष्टक् ॥ १४६ ॥

Von रेवती u. s. w. wird der Abkömmling durch \pm -के oder \pm -इके bezeichnet.

रेवतिक, आप्रयपालिक u. s. w.

गोत्रस्त्रियाः कुत्सने ण च ॥ १४७ ॥

Wenn ein Tadel ausgedrückt werden soll, kann auch \pm -ञ्च an den Geschlechtsnamen einer Frau treten zur Bezeichnung eines Abkömmlings von ihr.

गार्गं oder गार्गिक nennt man einen Abkömmling der गार्गी, wenn man nicht den Vater kennt.

वृद्धाटक् सौवीरेषु बहुलम् ॥ १४८ ॥

An einen zu den Sauvira gehörigen Geschlechtsnamen mit Vṛddhi in der ersten Silbe wird in demselben Falle häufig \pm -के oder \pm -इके angefügt.

भागवतिक von भागवति, तार्णबिन्दविक von तार्णबिन्दव; aber auch भागवितायन und तार्णबिन्दवि.

फेष्ट् च ॥ १४९ ॥

Geht der Geschlechtsname der Sauvira auf आर्यनि aus, so kann im erwähnten Falle auch ईय antreten.

यामुन्दायनिक oder यामुन्दायनीय von यामुन्दायनि.

फागटाहृतिमिमताभ्यां णफिञौ ॥ १५० ॥

Die Abkömmlinge von फागटाहृति und मिमत werden durch \pm -ञ्च oder \pm -आयनि bezeichnet.

फागटाहृत oder फागटाहृतायनि, मिमत oder मिमतायनि. Wenn diese nicht zu den Sauvira gehören, sollen die Abkömmlinge फागटाहृतायन und मिमतायन heißen. Weil beim Compositum फागटा die Regel 2, 2, 34 nicht beobachtet worden ist, soll hier auch die Regel 1, 3, 10 nicht gelten.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

कुर्वादिभ्यो ण्यः ॥ १५१ ॥Von कुरु u. s. w. durch \pm -य.

कौरव्य, गार्ग्य u. s. w.

सेनान्तलक्षणकारिभ्यश्च ॥ १५२ ॥

Desgleichen von Namen auf सेन, von लक्षण und von Handwerkerbezeichnungen.

कारिषेण्य, हारिषेण्य; लक्षण्य; तान्त्रवाय्य, कौम्भकार्य, नापित्य.

उदीचामिञ् ॥ १५३ ॥Nach der Ansicht der nördlichen Grammatiker durch \pm -इ.

कारिषेणि, हारिषेणि; लार्चणि; तान्त्रवायि, कौम्भकारि.

तिकादिभ्यः फिञ् ॥ १५४ ॥Von तिक u. s. w. durch \pm -आयनि.

तैकायनि, कैतवायनि u. s. w.

कौसल्यकार्मार्याभ्यां च ॥ १५५ ॥

Desgleichen von कौसल्य und कार्मार्य.

कौसल्यायनि und कार्मार्यायणि.

अणो झचः ॥ १५६ ॥Desgleichen von einem zweisilbigen auf \pm -अ ausgehenden Namen.

कार्त्रायणि von कार्त्र, हार्त्रायणि von हार्त्र.

उदीचां वृद्धादगोचात् ॥ १५७ ॥

Nach der Meinung der nördlichen Grammatiker von Stämmen mit Vṛddhi in der ersten Silbe, wenn sie keine Geschlechtsnamen sind.

श्रामगुप्तायनि von श्रामगुप्त, श्रामरत्नायनि von श्रामरत्न; aber श्रौपगयि von श्रौपगय.

वाकिनादीनां कुक् च ॥ १५८ ॥

An वाकिन u. s. w. tritt vor diesem Suffix noch क् an den Stamm.

वाकिनकायनि u. s. w.

पुत्रान्तादत्यतरस्याम् ॥ १५९ ॥

Nach Stämmen auf पुत्र ist dieses Augment nicht nothwendig.

गार्ग्यपुत्रायणि oder गार्ग्यपुत्रकायणि; nach der Kāçikā auch गार्ग्यपुत्र.

प्राचामवृद्धात् फिन् बहुलम् ॥ १६० ॥Nach der Meinung der östlichen Grammatiker wird von Stämmen, die keine Vṛddhi in der ersten Silbe haben, der Abkömmling häufig durch \pm -आयनि bezeichnet.

ग्लुचुकायनि von ग्लुचुक, अहिचुम्बकायनि von अहिचुम्बक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

मनोज्ञातावज्यतौ षुक् च ॥ १६१ ॥

An मनु werden \pm ञ und यं gefügt und ष् an den Stamm angesetzt, wenn das Geschlecht gemeint ist.

मानुष und मनुष्य.

अपत्यं पौत्रप्रभृति गोत्रम् ॥ १६२ ॥

Die Nachkommenschaft vom Enkel an heisst Gotra (Geschlechtsname).

जीवति तु वंश्ये युवा ॥ १६३ ॥

Wenn aber ein Glied in der aufsteigenden Linie noch am Leben ist, heisst die Nachkommenschaft Juvan.

भ्रातरि च ज्यायसि ॥ १६४ ॥

Desgleichen wenn ein älterer Bruder am Leben ist.

वान्यस्मिन्सपिण्डे स्थविरतरे जीवति ॥ १६५ ॥

Nicht nothwendig, wenn ein älterer (oder angesehenerer) Sapiṇḍa am Leben ist.

In diesem Falle kann der jüngere Nachkomme z. B. गार्ग्यायण oder गार्ग्य genannt werden.

(वृद्धस्य च पूजायाम् ॥ १६६ ॥)

Auch statt des Geschlechtsnamens kann man das zweite Patronymicum brauchen, wenn man Jemand ehren will.

So kann z. B. गार्ग्य auch गार्ग्यायण genannt werden. Das Sūtra ist ein Vārttika.

(यूनश्च कुत्सायाम् ॥ १६७ ॥)

Auch den Juvan kann man mit dem Geschlechtsnamen bezeichnen, wenn man ihn schmähen will.

Ist gleichfalls ein späterer Zusatz.

जनपदशब्दात्क्षत्रियादञ् ॥ १६८ ॥

An die Namen von Kshatrija, die mit dem Namen des Volkes zusammenfallen, tritt zur Bezeichnung des Abkömmlings \pm ञ an.

पाञ्चान, गेह्यक, वैदेह. Dieses Suffix bezeichnet nach 4, 1, 174 einen Fürsten des Volkes.

साल्वेयगान्धारिभ्यां च ॥ १६९ ॥

Auch an साल्वेय und गान्धारि.

साल्वेय, गान्धार.

3, 1, 1, 2, 3, 4, 1, 1, 76, 82, 83, 87.

अञ्मगधकलिङ्गसूरमसादण् ॥ ११० ॥An zweisilbige solche Namen, so wie an मगध u. s. w. tritt \pm -ञ an.

आङ्ग, वाङ्ग, पाण्डु; मागध, कालिङ्ग, सौरमस.

वृद्धेकोसलाजादाञ्ज्यङ् ॥ १११ ॥An Namen mit Vrddhi in der ersten Silbe, an auf इ auslautende, so wie an कोसल und अजात das Suffix \pm -य.

आम्बट्ट, सोवीर्य; आयन्य; कोसल्य, अजात्य. Vgl. 4, 1, 74.

कुरुनादिभ्यो ण्यः ॥ ११२ ॥An कुरु und an mit न् anlautende Namen \pm -य.

कौरव्य, नैषध्य.

सात्वावयवप्रत्ययषकलकूटाश्मकादिञ् ॥ ११३ ॥An Namen von Abtheilungen der Sálva so wie an प्रत्ययय u. s. w. \pm -इ.

श्रोतुम्बरि, तैलखलि, माटकारि, योगंधरि, भोर्लिङ्गि, शारदगिड; प्रात्यययि, कालकूटि und आश्मकि.

ते तद्राजाः ॥ ११४ ॥

Die Suffixe von 4, 1, 168 an heissen tadrága.

कम्बोजाल्लुक् ॥ ११५ ॥

Nach कम्बोज fällt dieses Suffix ab.

कम्बोज heisst auch ein Fürst der Kambhoga.

स्त्रियामवन्तिकुन्तिकुरुभ्यश्च ॥ ११६ ॥

Auch nach अवन्ति u. s. w. im Femininum.

अवन्ती, कुन्ती, कुरु. In einigen Hdsehr. fehlt das च am Ende.

अतश्च ॥ ११७ ॥

Desgleichen, wenn das entsprechende Masculinum auf Suffix अ auslautet.

शौरसेन und शूरसेनी, माट् und मटो.

न प्राच्यभर्गादियौधेयादिभ्यः ॥ ११८ ॥

Aber nicht nach Namen östlicher Völker, nach भर्ग u. s. w. und nach यौधेय u. s. w.

पाञ्चाली, वेदेही, आङ्गी, वाङ्गी, मागधी; भार्ग u. s. w., यौधेयी u. s. w.

॥ इति चतुर्थस्याध्यायस्य प्रथमः पाठः ॥

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

तेन रक्तं रागात् ॥ १ ॥

An den Namen einer Farbe tritt \pm अ an in der Bedeutung „damit gefärbt“.

काषाय, माञ्जिष्ठ, कौसुम. रागात् musste hinzugefügt werden, da mit तेन auch der Färber gemeint sein konnte.

लाक्षारोचनाट्टक् ॥ २ ॥

An लाक्षा und रोचना \pm इके.

लाक्षिक, रोचनिक. Kāṣikā und einige Hdschr. रोचनाशकलकर्तमाट्टक्, der Zusatz aber ist einem Vārttika entlehnt.

नक्षत्रेण युक्तः कालः ॥ ३ ॥

An den Namen eines Mondhauses tritt \pm अ an um eine damit in Verbindung stehende Zeit zu bezeichnen.

पौष (vgl. 6, 4, 148 fg.) und माघ als Adjectiva zur Bezeichnung des Tages oder der Nacht, in welchen der Mond mit den Mondhäusern पुष्य und मघा in Conjunction steht.

लुवविशेषे ॥ ४ ॥

Wenn die Zeit nicht besonders angegeben wird, fällt das Suffix ab.

अद्य पुष्यः, अद्य कृत्तिकाः „heute ist der Mond mit पुष्य, mit कृत्तिका in Conjunction“.

संज्ञायां श्रवणाश्वत्थाभ्याम् ॥ ५ ॥

Auch nach श्रवणा und श्रवत्य, wenn ein Name gemeint ist.

श्रवणा als Bezeichnung einer bestimmten Nacht, श्रवत्य m. als Bez. eines best. Muhūrta.

द्वन्द्वाच्छः ॥ ६ ॥

An einen Dvandva von Mondhäusern wird द्वय gefügt.

राधानुराधीया रात्रिः, तिष्यपुनर्वसवीयमहः, अद्य राधानुराधीयम्, अद्य तिष्यपुनर्वसवीयम्.

दृष्टं साम ॥ ७ ॥

\pm अ an den Namen desjenigen gefügt, der ein Sāman erschaut hat, bezeichnet ein solches Sāman.

क्रौञ्चं साम, वासिष्ठम्, वैश्वामित्रम्.

कलेर्दक् ॥ ८ ॥

An कलि \pm एये.

कालियं साम. Scheint ursprünglich ein Vārttika zu sein.

वामदेवाइद्वाइद्वा ॥ ९ ॥

An वामदेव die Suffixe यं oder य, vor denen der Auslaut des Stammes abfällt.

वामदेव्यं oder वामदेव्यं साम.

3, 1, 1. 2. 3, 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

परिवृतो रथः ॥ १० ॥

An das, womit Etwas überdeckt ist, tritt \pm -अ, wenn es sich um einen Wagen handelt.

वास्तो, काम्बलो und चाम्बलो रथः.

पाण्डुकम्बलादिनिः ॥ ११ ॥

An पाण्डुकम्बल das Suffix इन्.

पाण्डुकम्बलो रथः.

द्वैपवैयाघ्रादञ् ॥ १२ ॥

An द्वैप und वैयाघ्र \pm -अ.

द्वैपो und वैयाघ्रो रथः.

कौमारापूर्ववचने ॥ १३ ॥

Man bildet कौमारं (von कुमारी), wenn ausgedrückt werden soll, dass das Mädchen, um welches es sich handelt, vor der Ehe kein geschlechtliches Verhältniss zu Jemand gehabt hat.

कौमारः पतिः ist ein Gatte, dessen Frau als Jungfrau mit ihm in die Ehe getreten ist, कौमारी भार्या eine Gattin, die als Jungfrau in die Ehe getreten ist.

तत्रोद्धृतममचेभ्यः ॥ १४ ॥

An Wörter für Gefässe tritt \pm -अ an in der Bedeutung „da hinein gethan“.

शराय, मालिनिक und कार्पर ओदनः.

स्थण्डिलाच्छयितरि व्रते ॥ १५ ॥

An स्थण्डिल wird \pm -अ gefügt um denjenigen zu bezeichnen, der in Folge eines Gelübdes darauf schläft.

स्थाण्डिलो भित्तुः oder ब्रह्मचारी.

संस्कृतं भक्षः ॥ १६ ॥

An das, worin Etwas zubereitet ist, tritt \pm -अ an, wenn es sich um Speise handelt.

भाष्टा, कालशा und कौम्भा अपुपाः.

शूलोखाद्यत् ॥ १७ ॥

An शूल und उखा das Suffix यं.

शूल्यं und उख्यं मांसम्. Der Acut nach 8, 1, 213.

दधृक् ॥ १८ ॥

An दधि das Suffix \pm -कं.

दाधिकम् = दधनि संस्कृतम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

उदश्वितो ऽन्यतरस्याम् ॥ १९ ॥

An उदश्वित् nicht nothwendig.

आदश्वित्क oder आदश्वित nach 4, 1, 83.

क्षीराड्ढञ् ॥ २० ॥

An क्षीर das Suffix \pm ण्य.

क्षीरेषु यथागुः.

सास्मिन्पौर्णमासीति ॥ २१ ॥

\pm च tritt an den Namen einer Vollmondsnacht zur Bezeichnung der Zeit, in welche diese Nacht fällt.

पौर्णमासः ist derjenige Monat, in welchen die पौर्णी genannte Vollmondsnacht fällt. Kāçikā und die meisten Hdschr. fügen am Ende संज्ञायाम् aus einem Vārtika hinzu.

आयहायण्यश्चत्थाट्ठक् ॥ २२ ॥

An आयहायणी und अश्वत्थ्य wird \pm ट्ठक् angefügt.

आयहायणिको und अश्वत्थिको मासः.

विभाषा फाल्गुनीश्रवणाकार्तिकीचैत्रीभ्यः ॥ २३ ॥

An फाल्गुनी u. s. w. nicht nothwendig.

फाल्गुनिको oder फाल्गुनी, श्रवणिको oder श्रवणी, कार्तिकिको oder कार्तिकी, चैत्रिको oder चैत्री मासः.

सास्य देवता ॥ २४ ॥

An den Namen einer Gottheit tritt \pm च an in der Bedeutung „dieser geweiht“.

येन्द्रं, आदित्यं, वाहस्यत्यं, प्राजापत्यं हविः.

कस्येत् ॥ २५ ॥

Bei क wird davor इ für अ substituirt.

कायं हविः.

शुक्राद्धन् ॥ २६ ॥

An शुक्र wird \pm ण्य angefügt.

शुक्रियं हविः, शुक्रियो ऽध्यायः.

अपोनम्रपांनमृभ्यां घः ॥ २७ ॥

An अपोनप्त् und अपांनप्त् das Suffix ण्य.

अपोनप्त्रियं und अपांनप्त्रियं हविः.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

छ च ॥ २८ ॥

An Auch ईय.

अपोनर्णीयं und अपानर्णीयं हविः.

महेन्द्राङ्गाणि च ॥ २९ ॥

An महेन्द्र dieses und auch इय und ±_अ.

महेन्द्राण्यं, महेन्द्रयं und माहेन्द्रं हविः.

सोमाट्छाण ॥ ३० ॥

An सोम ±_य (fem. ई).

सोम्यं सूक्तम्, सोमी ऋक्. Zur Form des Femininum s. 6, 4, 150.

वाय्वृतुपित्रुषसो यत् ॥ ३१ ॥

An वायु u. s. w. ये.

वायव्य, ऋतव्य, पित्र्य (nach 6, 1, 213) und उषस्य.

द्यावापृथिवीशुनासीरमरुत्वदग्नीषोमवास्तोष्पतिगृहमेधाच्छ च

॥ ३२ ॥

An द्यावापृथिवी u. s. w. auch ईय.

द्यावापृथिव्य oder *पृथिवीय, शुनासीर्य oder *सीरीय, मरुत्वत्य oder मरुत्वतीय, अग्नीषोम्य oder *षोमीय, वास्तोष्पत्य oder *पतीय, गृहमेध्य oder *मेधीय.

अग्नेर्देक् ॥ ३३ ॥

An अग्नि ±_मये.

आग्नेयो ऽष्टकपालः.

कालेभ्यो भववत् ॥ ३४ ॥

An Zeitbenennungen treten die für die Bedeutung „dort sich befindend“ (4, 3, 53) 4, 3, 11 fgg. angegebenen Suffixe.

मासो देवतास्य = मासिकः, प्राट्पेयः u. s. w.

महाराजप्रोष्ठपदाट्ठञ् ॥ ३५ ॥

An महाराज und प्रोष्ठपद das Suffix ±_ञ्क.

महाराजो देवतास्य = माहाराजिक, प्रोष्ठपदिक.

पितृव्यमातुलमातामहपितामहाः ॥ ३६ ॥

पितृव्य, मातुल, मातामह und पितामह sind unregelmässige Bildungen.

तस्य समूहः ॥ ३७ ॥

±_अ wird auch angefügt um eine Menge von Etwas auszudrücken.

काकम्, वाकम्.

3, 1, 1, 2, 3, 4, 1, 1, 76, 82, 83, 87.

भिष्ठादिभ्यो ऽण् ॥ ३८ ॥

Anch an भिष्ठा u. s. w.

भिष्णम् u. s. w. Verstände sich von selbst, wenn nicht 4, 2, 44, 47 auch auf diese Wörter sich erstrecken würde.

गोत्रोक्षोष्टोरभ्रराजराजन्यराजपुत्रवत्समनुष्याजावुज् ॥ ३९ ॥

An Geschlechtsnamen sowie an उत्तन् u. s. w. wird ॐ -अक angefügt.

ओषधकम्, ओषधकम्, ओषधकम्, ओषधकम्, राजकम्, राजन्यकम्, राजपुत्रकम्, यात्सकम्, मानुष्यकम् und आजाकम्. Vgl. 6, 4, 144.

केदाराद्यञ् च ॥ ४० ॥

An केदार auch ॐ -य.

कैदारकम् und कैदार्यम्.

ठञ् कवचिनश्च ॥ ४१ ॥

ॐ -इक an केदार und auch an कवचिन्.

कैदारिकम् und कैवचिकम्. Zu letzterer Form vgl. 6, 4, 144.

ब्राह्मणमाणववाडवाद्यन् ॥ ४२ ॥

An ब्राह्मण u. s. w. ॐ -य.

ब्राह्मण्यम्, माणव्यम्, वाडव्यम्.

यामजनबन्धुभ्यस्तल् ॥ ४३ ॥

An याम u. s. w. ॐ -ता.

यामता, जनता, बन्धुता. Kāṣikā 'बन्धुतहायेभ्यस्तल्' mit einer späteren Einschlebung.

अनुदात्तादेरञ् ॥ ४४ ॥

An einen Stamm, dessen erste Silbe tonlos ist, wird ॐ -अ angefügt.

कापोतम्, माधुर्यम्, तैत्तिर्यम्.

खण्डिकादिभ्यश्च ॥ ४५ ॥

Auch an खण्डिक u. s. w.

खण्डिकम् u. s. w. Kāṣ. खण्डिका, aber Patañjali खण्डिक.

चरणेभ्यो धर्मवत् ॥ ४६ ॥

An Namen von Veda-Schulen werden die zur Bezeichnung der Regeln einer Schule angewandten Suffixe gefügt.

Es sind die 4, 3, 120 fgg. angegebenen Suffixe, wo aber nicht धर्म erwähnt wird. चरणान्धर्मास्त्राययोः ist ein zu 4, 3, 120 gehöriges Vārtika, das aber, wenigstens theilweise, schon Pāṇini vorgelegen haben muss. Beispiele: काठकम्, कालापकम्, कान्दोग्यम्, आश्विन्यम्, आश्विन्यम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

अचित्तहस्तिधेनोष्ठक् ॥ ४७ ॥

An Bezeichnungen unbelebter Dinge, an हस्तिन् und धेनु wird \pm -के oder \pm -इके gefügt.

आपूपिकम्, शाष्कुलिकम्; हास्तिकम् (vgl. ३, 4, 144), धेनुकम्.

केशाश्वाभ्यां यञ्छावन्यतरस्याम् ॥ ४८ ॥

An केश \pm -य und an अश्व ईय, aber nicht notwendig.

केश्यम् oder केशिकम् nach 4, 2, 47, अश्वीयम् oder आश्वम् nach 4, 1, 83.

पाशदिभ्यो यः ॥ ४९ ॥

An पाश u. s. w. य.

पाश्या, सूण्या u. s. w.

खलगोरथात् ॥ ५० ॥

Auch an खन्, गो und रथ.

खन्वा, गव्या und रथ्या.

इनिचकट्यचश्च ॥ ५१ ॥

An die eben genannten Stämme können auch der Reihe nach इन्, च und कट्ये gefügt werden.

इलिनी, गोत्रा und रथकट्या.

विषयो देशे ॥ ५२ ॥

\pm -च bezeichnet auch Jemandes Bereich, wenn eine Oertlichkeit gemeint ist.

शिबीनां विषयो देशः = शैब्यः, eben so आंध्र.

राजन्यादिभ्यो वुञ् ॥ ५३ ॥

An राजन्य u. s. w. wird in dieser Bedeutung \pm -चक gefügt.

राजन्यक u. s. w.

भौरिक्याद्यैषुकार्यादिभ्यो विधलभक्तलौ ॥ ५४ ॥

An भौरिक u. s. w. wird \pm -विध und an यैषुकारि u. s. w. \pm -भक्त gefügt.

भौरिकविध u. s. w., यैषुकारिभक्त u. s. w.

सो ऽस्यादिरिति छन्दसः प्रगाथेषु ॥ ५५ ॥

\pm -च, an den Namen eines Metrums gefügt, bezeichnet einen damit beginnenden Pragâtha.

पाङ्कः, आनुष्टुभः, जागृतः प्रगाथः.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

संयामे प्रयोजनयोद्धभ्यः ॥ ५६ ॥

Dasselbe Suffix bezeichnet, wenn es an das Wort, welches die Veranlassung zu einem Kampfe oder die dabei beteiligten Kämpfer angibt, gefügt wird, den darum oder den von diesen geführten Kampf.

भाट्टः संयामः „ein Kampf um die Bhadrâ“, भारतः संयामः „der Kampf der Bharata“.

तदस्यां प्रहरणमिति क्रीडायां णः ॥ ५७ ॥

±_अ mit dem Femininum auf ङा, an den Namen einer Waffe gefügt, bezeichnet ein damit ausgeführtes Spiel.

दागडा, मोंगडा क्रीडा.

घञः सास्यां क्रियेति ज्ञः ॥ ५८ ॥

±_अ mit dem Femininum auf ङा, an ein Nomen act. auf ±_अ gefügt, besagt, dass das, was durch jenes ausgedrückt wird, dabei (durch अस्याम als Femininum gekennzeichnet) vor sich geht.

श्रेयनपातो ऽस्यां वर्तते — श्रेयनपाता, eben so तैलपाता. Ueber den Hinzutritt des Nasals s. 6, 3, 71. Kāçikā bildet auch दागडपाता und मोंगलपाता तिथिः.

तदधीते तद्वेद ॥ ५९ ॥

Das ±_अ von 4, 1, 83 wird auch an dasjenige gefügt, was Jemand studirt oder kennt, um diesen damit zu bezeichnen.

छान्दस, वेद्याकरण, नेरुक्त; नैमिन, मोंहृत, आन्त्यात

क्रतूक्थादिसूचान्ताटठक् ॥ ६० ॥

An Namen von Opfern, an उक्थ u. s. w. und an einen auf सूच auslautenden Stamm wird in diesen Bedeutungen ±_इके gefügt.

आग्निष्टोमिक, याज्ञपेयिक; आंक्थिक, लोकार्थतिक; वार्तिकसूत्रिक, सांघटसूत्रिक.

क्रमादिभ्यो वुन् ॥ ६१ ॥

An क्रम u. s. w. ±_अक.

क्रमक, षट्क u. s. w.

अनुब्राह्मणादिनिः ॥ ६२ ॥

An अनुब्राह्मण das Suffix इन्.

अनुब्राह्मणिन्.

वसन्तादिभ्यश्चक् ॥ ६३ ॥

An वसन्त u. s. w. ±_इके.

वार्सान्तिक, वार्धिक u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

प्रोक्ताल्लुक् ॥ ६४ ॥

An den Titel eines Werks, welches nach dem Verkünder desselben benannt worden ist, wird kein neues Suffix angefügt.

पाणिनीयम् = पाणिनिना प्रोक्तम्, पाणिनीयः = तदधीते; eben so आपिशलम् und आपिशलः. Vgl. 4, 3, 101 fgg.

सूत्राच्च कोपधात् ॥ ६५ ॥

Auch nicht an den Titel eines Sūtra, wenn dem Auslaut ein क् vorangeht.

अष्टकाः पाणिनीयाः „die Schüler Pāṇini's, die sein aus acht Büchern bestehendes Sūtra studiren“; eben so त्रिकाः काशकृष्णाः, दशका वैयाघ्रपदीयाः.

छन्दोब्राह्मणानि च तद्विषयाणि ॥ ६६ ॥

Auch die nach ihrem Verkünder benannten Veda-Texte und Brāhmaṇa werden (nur) in dieser Beziehung gebraucht.

4, 3, 101 fgg. werden von Namen alter Weisen Benennungen für die von ihnen verkündeten Texte zu bilden gelehrt. Diese Benennungen kommen in Wirklichkeit nicht vor, bezeichnen aber in eben dieser Form diejenigen, welche diese Texte studiren oder kennen. Die den von Kaṭha verkündeten Veda-Text studiren, heissen nach 4, 3, 107 कठाः. Andere Beispiele für Studirende solcher Texte sind: मीढाः und पैष्पलादाः nach 4, 3, 101, आर्चायिनः nach 4, 3, 104, वाजसनेयिनः nach 4, 3, 106. Beispiele für Studirende von Brāhmaṇa: तामिडिनः, भाल्लयिनः, शाट्वायनिनः und ऐतरेयिणः nach 4, 3, 105.

तदस्मिन्नस्तीति देशे तन्नाम्नि ॥ ६७ ॥

±-अ (s. 4, 1, 83) bezeichnet ferner eine nach dem darin sich Vorfindenden benannte Oertlichkeit.

आंदुम्बरो देशः ist eine an Udumbara reiche Gegend. Eben so gebildet sind बाल्बज und पार्यत.

तेन निर्वृत्तम् ॥ ६८ ॥

Auch eine Oertlichkeit, die nach den Mitteln oder den Personen, mit welchen oder durch welche sie hergestellt wurde, benannt wird.

साहस्री परिखा ist ein mit tausend (Goldstücken) zu Stande gebrachter Graben, कौशाम्बी नगरी eine von Kuṣāmba gegründete Stadt.

तस्य निवासः ॥ ६९ ॥

Auch eine Oertlichkeit, die nach demjenigen, dessen Wohnort sie ist, benannt wird.

शैब्यो देशः „das von den Śibi bewohnte Land“.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

अदूरभवश्च ॥ ७० ॥

Endlich eine nach etwas in ihrer Nähe Befindlichem benannte Oertlichkeit.

वेदिशं नगरम् ist die in der Nähe vom Flusse Vidiṣā gelegene Stadt.

ओरज् ॥ ७१ ॥

An einen auf उ oder ऊ ausgehenden Stamm wird in den vier so eben angegebenen Bedeutungen ±_अ angefügt.

आरहव von अरहु, कावतव von कवतु, कार्कटेलव von कर्कटेलु.

मतोश्च बह्वजङ्गात् ॥ ७२ ॥

Desgleichen an einen mit dem Suffix मत् (वत्) versehenen Stamm, der vor der Anfügung dieses Suffixes mehr als zweisilbig war.

सैषुकावत् (v. l. सैष्ट, सैकटावत्), सैधकावत्, aber आहिमते und मालावते mit ±_अ.

बह्वचः कूपेषु ॥ ७३ ॥

Auch an einen mehr als zweisilbigen Stamm, wenn Brunnen danach benannt werden.

दैर्घवरत्रः कूपः „ein von Dīrghavaratra angelegter Brunnen“; eben so कार्पिलवरत्र.

उदकच विपाशः ॥ ७४ ॥

Auch an kürzere Stämme, wenn die Brunnen nördlich von der Vipāṣā gelegen sind.

दौतः कूपः „ein von Datta angelegter Brunnen“, eben so गौत; aber दानै und गौतै von Brunnen, die südlich von jenem Flusse gelegen sind.

संकलादिभ्यश्च ॥ ७५ ॥

Auch an संकल u. s. w. in den oben angegebenen vier Bedeutungen.

सौंकल, पौष्कल u. s. w.

स्त्रीषु सौवीरस्तात्वम्राक्षु ॥ ७६ ॥

Auch wenn die Oertlichkeit im Lande der Sauvira, Sālva oder der östlichen Völker gelegen ist; das Wort ist in diesem Falle ein Femininum.

दत्तामित्रो „die von Dattāmītra gegründete Stadt“; वैधूमार्गो; काकन्दी, माकन्दी, माणिक्यी, जाक्यी.

मुवास्वादिभ्यो ऽण् ॥ ७७ ॥

An मुवास्तु u. s. w. tritt aber ±_अ an.

मौवास्तवम् ein Stadt-, und *वो ein Flussname, वारण्यम् u. s. w. Ausnahme zu 4, 2, 71. 73.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

रोणी ॥ ७८ ॥

Auch an रोणी.

रोण, आजकरोण, संहिकरोण. Ausnahme zu 4, 2, 74. Der Nominativ wird sehr künstlich erklärt.

कोपधाच्च ॥ ७९ ॥

Desgleichen an einen vocalisch auslautenden Stamm mit vorangegehendem क्.

कार्णच्छिद्रकः कूपः, कार्णवेष्टकः, कार्कवाकयम्, त्रैशङ्क्यम्. Ausnahme zu 4, 2, 71. 73.

वुञ्छणकठजिलसेनिरढज्णययफक्फिजिञ्ज्यकक्ठको ऽरीहण-
कृशाश्चर्यकुमुदकाशतृणप्रेक्षाश्मसखिसंकाशबलपक्षकर्णसुतंगमप्रग-
दिवराहकुमुदादिभ्यः ॥ ८० ॥

In den angegebenen vier Bedeutungen werden angefügt: \pm -ञ्च an अरोहण u. s. w., \pm -ईय an कृशाश्च u. s. w., क an ऋण्य u. s. w., इके an कुमुद u. s. w., इल an काश u. s. w., स an तृण u. s. w., इन् an प्रेक्षा u. s. w., र an अश्मन् u. s. w., \pm -ण्य an सखि u. s. w., \pm -य an संकाश u. s. w., य an बल u. s. w., \pm -आयनं an पक्ष u. s. w., \pm -आयनि an कर्ण u. s. w., \pm -इ an सुतंगम u. s. w., \pm -य an प्रगदिन् u. s. w., \pm -के an विराह u. s. w. und \pm -इके an कुमुद u. s. w.

अरोहणक, काशवाच्योय, ऋण्यक, कुमुदिक, कार्णिल, तृणमे, प्रेक्षिन्, अश्मरे, सौख्येय, सांकाश्यं, खन्यं, पादायनं, कार्णायनि, सातंगमि, प्राग्य, विराहक, कुमुदिक. Statt प्रगदि wird im Sūtra auch प्रगदिन् gelesen.

जनपदे लुप् ॥ ८१ ॥

Den Namen eines Reiches erhält man durch Abwerfung jedes Suffixes, indem der Name des Volkes ohne Aenderung des Numerus und Geschlechts zugleich der Name des Reiches ist. Vgl. 1, 2, 51.

पञ्चालाः, कुरवः, मत्स्याः, अङ्गाः, वङ्गाः, मगधाः, सुह्माः, पुण्ड्राः.

वरणादिभ्यश्च ॥ ८२ ॥

Auch nach वरण u. s. w. wird zur Bezeichnung einer Oertlichkeit das Suffix abgeworfen, ohne dass Numerus oder Geschlecht geändert würde. Vgl. 1, 2, 51.

वरणानामदूरभवनं नगरं वरणाः, शङ्की, शाल्मलयः.

शर्कराया वा ॥ ८३ ॥

Nach शर्करा nicht nothwendig.

शर्करा, शर्करम् nach 4, 1, 83, शर्करिकम् nach 4, 2, 80 (da शर्करा im ersten कुमुदादि aufgeführt wird) und शर्करिकम् gleichfalls nach 4, 2, 80 (da शर्करा auch unter विराहादि erscheint).

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

ठक्छौ च ॥ ८४ ॥

Ausserdem können auch noch \pm -इकै und ईय angefügt werden.

शार्करिकम् und शर्करीयम्.

नद्यां मतुप् ॥ ८५ ॥

Wenn ein Flussname nach etwas dabei sich Vorfindendem bezeichnet werden soll, wird मतु (वृत्) angefügt.

उदुम्बरोवती, मशकौवती, वीरखौवती, पुष्करोवती, इर्लेमती, दुर्मती. Zur Verlängerung und Betonung in उदुम्बरावती u. s. w. vgl. 6, 3, 119 und 6, 1, 219.

मध्वादिभ्यश्च ॥ ८६ ॥

Auch an मधु u. s. w. wird dieses Suffix in den vier oben (4, 2, 67 fgg.) angegebenen Bedeutungen angefügt.

मधुमान्, विस्रवान् u. s. w.

कुमुदनड्वेतसेभ्यो इमतुप् ॥ ८७ ॥

An कुमुद, नड und वेतस dasselbe Suffix, vor welchem aber der Auslaut des Stammes abfällt.

कुमुद्वान्, नड्वान्, वेतस्वान्.

नडशादाड्डुलच् ॥ ८८ ॥

An नड und शाद das Suffix वल्ले mit Abfall des Auslauts.

नड्वल्लम्, शाद्वल्लम्.

शिखाया वलच् ॥ ८९ ॥

An शिखा das Suffix वल्ले.

शिखावल्ले नाम नगरम्.

उत्करादिभ्यश्चः ॥ ९० ॥

An उत्कर u. s. w. ईय.

उत्करीयम्, शर्करीयम् u. s. w.

नडादीनां कुक् च ॥ ९१ ॥

An नड u. s. w. dasselbe Suffix mit Hinzufügung eines क् an den Stamm.

नडकीयम्, पल्लकीयम् u. s. w.

4, 2, 92. शेघे ॥ ९२ ॥

Die nun folgenden Suffixe haben andere Bedeutungen als die bis jetzt angegebenen.

Nämlich die 4, 3, 25 fgg. angegebenen.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87. 2, 92.

राष्ट्रावारपाराङ्खौ ॥ ९३ ॥

An राष्ट्र wird इय und an अवारपार ईन gefügt.
राष्ट्रिय, अवारपाराङ्ख.

यामाद्यखञौ ॥ ९४ ॥

An याम die Suffixe य und ङ-ईन.
याम्य und यामीख.

कच्चादिभ्यो ढकञ् ॥ ९५ ॥

An कच्चि u. s. w. ङ-स्यक.
काञ्च्येक, आम्भ्येक u. s. w.

कुलकुक्षिणीवाभ्यः श्वास्यलंकारेषु ॥ ९६ ॥

An कुल, कुक्षि und वीवा dasselbe Suffix, wenn der Reihe nach ein Hund,
ein Schwert und ein Schmuck dadurch näher bezeichnet werden.
कांक्ष्येकः प्रवा, कांक्ष्येको ङसिः und वीवेयको ङलंकारः.

नद्यादिभ्यो ढक् ॥ ९७ ॥

An नदी u. s. w. ङ-स्ये.
नादेय, माहेय u. s. w.

दक्षिणापश्चात्पुरस्स्यक् ॥ ९८ ॥

An दक्षिणा, पश्चात् und पुरम् das Suffix ङ-स्ये.
दाक्षिणात्त्य, पाश्चात्त्य und पुरस्स्य.

कापिश्याः घ्फक् ॥ ९९ ॥

An कापिशी das Suffix ङ-आयने mit dem Femininum auf हे.
कापिश्यायनं मधु, यनी दावा.

रङ्गात्मनुष्ये ऽण् च ॥ १०० ॥

An रङ्गु dasselbe Suffix oder ङ-अ, wenn nicht von einem Menschen die
Rede ist.

राङ्गायणी oder राङ्गो गौः, aber राङ्गवको मनुष्यः nach 4, 2, 134.

द्युप्रागपागुदकप्रतीचो यत् ॥ १०१ ॥

An दिव् u. s. w. das Suffix घं.
दिद्य, प्रौद्य, अपाद्यं, उदीच्यं, प्रतीच्यं. Die Paroxytona nach 6, 1, 213.

कन्थायाष्टक् ॥ १०२ ॥

An कन्था das Suffix ङ-इके.
कान्थिक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87. 2, 92.

वर्णा वृक् ॥ १०३ ॥

An diesen Stamm tritt \pm -अक्, wenn es sich um etwas im Lande Varṇa Befindliches handelt.

कान्यक्.

अव्ययात् त्यप् ॥ १०४ ॥

An ein Indeclinabile wird त्य् gefügt.

अमात्य, इहत्य, क्यत्य, इतस्य, तत्रत्य, यत्रत्य.

ऐषमोह्यः श्वसो ऽन्यतरस्याम् ॥ १०५ ॥

An ऐषमस् u. s. w. nicht nothwendig.

ऐषमस्य, ह्यस्य und श्वस्य. Die anderen Formen lauten nach 4, 3, 23 ऐषमस्तन, ह्यस्तन und श्वस्तन; nach 4, 3, 15 auch शौर्यास्तक.

तीरस्थोत्तरपदादञ्जौ ॥ १०६ ॥

An Stämme, die auf तीर auslauten, wird \pm -ञ् mit dem Femininum auf , an solche, die auf स्थ auslauten, dasselbe Suffix mit dem Femininum auf ञ् gefügt.

काकतीरम्, पाल्यलतीरम्; यार्करूप्यम्, शैवरूप्यम्.

दिक्पूर्वपदादसंज्ञायां जः ॥ १०७ ॥

An einen Stamm mit vorangehendem Richtungsworte, der kein Name ist, wird \pm -ञ् mit dem Femininum auf ञ् gefügt.

पार्श्वशाल, दक्षिणशाल, आपरशाल, aber पूर्वपुकामशर्म von पूर्वपुकामशर्मा; vgl. 2, 1, 50. 7, 3, 14.

मद्रेभ्यो ऽञ् ॥ १०८ ॥

An मद्रे mit vorangehendem Richtungsworte dasselbe Suffix mit dem Femininum auf ई.

पार्श्वमद्रे, आपरमद्रे.

उदीच्यमामाच्च बह्वचो ऽन्तोदात्तात् ॥ १०९ ॥

Auch an einen mehr als zweisilbigen oxytonirten Namen eines Dorfes der nördlichen Völker.

शैवपुरम्, माण्डवपुरम्.

प्रस्थोत्तरपदपलद्यादिकोपधादण् ॥ ११० ॥

An einen auf प्रस्थ auslautenden Namen, an पलदी u. s. w. und an einen vocalisch auslautenden Stamm mit vorangehendem क् wird \pm -अ (f. ई) angefügt, wenn diese Worte Dörfer der nördlichen Völker bezeichnen.

माट्टीप्रस्थ, माहकीप्रस्थ; पालद, पारिषद; नैलीनक, चैयातक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87. 2, 92.

कखादिभ्यो गोचे ॥ १११ ॥

Auch an die Geschlechtsnamen von कख u. s. w.

Der Geschlechtsname von कख und गोकख ist nach 4, 1, 105 कौख्य und गौख्य;
vor dem Suffix ±_अ fällt nach 6, 4, 148. 151 य ab, wir erhalten demnach die Ad-
jectiva काखे und गौखे.

इजश्च ॥ ११२ ॥

Desgleichen an einen auf ±_इ auslautenden Geschlechtsnamen.

दाज von दाजि und फलाज von फलाजि. Ueber den Abfall von इ s. 6, 4, 148.

न द्वचः प्राच्यभरतेषु ॥ ११३ ॥

Nicht aber an einen zweisilbigen, wenn er zu den östlichen Völkern oder
den Bharata gehört.

पांक्षीय und काशीय von पांक्षि und काशि nach dem folgenden Sūtra. Die Bharata
gehören auch zu den Prākja, sollen aber hier neben diesen genannt werden, um an-
zuzeigen, dass sie an andern Orten nicht mit zu verstehen sind.

वृद्धाच्छः ॥ ११४ ॥

An einen Stamm, der आ, ऐ oder औ in der ersten Silbe hat, wird ईय
gefügt.

गार्गीय (vgl. 6, 4, 148. 151) von गार्ग्य, शालीय von शाला.

भवतष्टक्छसौ ॥ ११५ ॥

An भवत् wird ±_के und ईय gefügt.

भावत्क und भवदीय. Es ist hier das Pronomen gemeint, da वृद्धात् aus dem voran-
gehenden Sūtra zu ergänzen ist, und nur das Pronomen, nicht das Particip, nach
1, 1, 74 so heisst. Die Substitution von ट् für त् erfolgt nach 1, 4, 18.

काश्यादिभ्यष्टञ्जिटौ ॥ ११६ ॥

An काशि u. s. w. tritt ±_क oder ±_क mit dem Femininum auf ई oder
dasselbe Suffix mit dem Femininum auf आ.

काशिकी und काशिका u. s. w.

वाहीकयामेभ्यश्च ॥ ११७ ॥

Desgleichen an Dorfnamen der Bāhika, wenn sie आ, ऐ oder औ in der
ersten Silbe haben.

शाकलिकी und शाकलिका, मान्यविकी und मान्यविका.

विभाषोशीनरेषु ॥ ११८ ॥

Nicht nothwendig bei solchen Dorfnamen, wenn sie zu den Uçinara gehören.

आश्वजालिकी, का oder लाया nach 4, 2, 114. Eben so मांद शनिकी, का oder नीय.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87. 2, 92.

ओर्देशे ठञ् ॥ ११९ ॥

An einen auf उ oder ऊ auslautenden Ortsnamen wird ठञ् gefügt.

नैपादकपुं. शबरजम्बुक.

वृद्धात्प्राचाम् ॥ १२० ॥

Gehört der Ort zu den östlichen Völkern, so tritt ठञ् nur an solche Namen auf उ oder ऊ, die ein आ, ऐ (य) oder औ (ओ) in der ersten Silbe haben.

आढकजम्बुक, शाकजम्बुक oder v. l. शालजम्बुक, नापितवास्तुक. Vgl. 1, 1, 75.

धन्वयोपधाद्भुञ् ॥ १२१ ॥

An einen Ortsnamen, der eine Wüste bezeichnet, so wie an einen vocalisch auslautenden mit vorangehendem य् wird ठञ् gefügt, wenn die erste Silbe ein आ u. s. w. hat.

पारेधन्वक, गेरावतक; मोकाश्यक, काम्पिल्यक.

प्रस्थपुरवहान्नाच्च ॥ १२२ ॥

Desgleichen an einen auf प्रस्थ, पुर und वह auslautenden Ortsnamen, wenn die erste Silbe आ u. s. w. hat.

मालाप्रस्थक; नान्दीपुरक, कान्तीपुरक; पैलुवहक, फाल्गुनीवहक.

रोपधेतोः प्राचाम् ॥ १२३ ॥

Desgleichen an einen vocalisch auslautenden Ortsnamen mit vorangehendem र्, so wie an einen auf ई auslautenden, wenn die erste Silbe आ u. s. w. hat, und der Ort zu den östlichen Völkern gehört.

पाटलिपुत्रक, ऐकवक्रक; काकन्दक von काकन्दी und माकन्दक von माकन्दी.

जनपदतद्वध्योश्च ॥ १२४ ॥

Desgleichen an den Namen eines Reiches und was daran grenzt, wenn die erste Silbe आ u. s. w. hat.

आभिमारक, आदर्शक; औपुष्टक, श्यामायनक, वैगर्तक. Das dunkle अवधि wird nicht erklärt.

अवृद्धादपि बहुवचनविषयात् ॥ १२५ ॥

An eben solche Namen, die nur im Plural auftreten (s. 4, 2, 81), auch dann, wenn die erste Silbe kein आ u. s. w. hat.

आङ्गक, वाङ्गक, कालिङ्गक; आजमीढक, आजकन्दक. Beispiele für Namen, die in der ersten Silbe Vṛddhi haben: दावक, जाम्बुक; कालञ्जरक, वैकुलिङ्गक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87. 2, 92.

कच्छामिवक्तवर्तोत्तरपदात् ॥ १२६ ॥

Auch an Ortsnamen, die auf कच्छ, अग्नि, वक्क und वर्त auslauten.

दारुकच्छक, पैणलीकच्छक; काण्डाग्नक, वैभुजान्नक; ऐन्द्रवक्क, सैन्धुवक्क; बाहुवर्तक.
Statt वर्त liest Kāçikā गर्त mit den Beispielen बाहुगर्तक und चाक्रगर्तक; vgl. jedoch 4, 2, 137.

धूमादिभ्यश्च ॥ १२७ ॥

Auch an die Ortsnamen धूम u. s. w.

धूमक u. s. w.

नगरात्कुत्सनप्रावीण्ययोः ॥ १२८ ॥

An नगर tritt ±_अक, wenn ein Tadel oder eine Geschicklichkeit ausgedrückt werden soll.

नागरक kann sowohl ein Dieb als auch ein Maler genannt werden.

अरण्यान्मनुष्ये ॥ १२९ ॥

An अरण्य, wenn von einem Menschen die Rede ist.

आरण्यको मनुष्यः, aber आरण्योः पशवः.

विभाषा कुरुगंधराभ्याम् ॥ १३० ॥

An कुरु und युगंधर nicht nothwendig.

कौरवक oder कौरवे, यौगंधरक oder यौगंधरे.

मद्रवृज्योः कन् ॥ १३१ ॥

An मद्र und वृजि wird ङ_क gefügt.

मद्रक, वृजिक.

कोपधादण् ॥ १३२ ॥

An einen vocalisch auslautenden Ortsnamen mit vorangehendem क् tritt ±_अ an.

आर्षिक von ऋषिकाः, माहिषिक, ऐल्वाक (vgl. 6, 4, 174). Ausnahme zu 4, 2, 124.

कच्छादिभ्यश्च ॥ १३३ ॥

Auch an कच्छ u. s. w.

काच्छ, सैन्धव u. s. w.

मनुष्यतत्स्थयोर्वुञ् ॥ १३४ ॥

An dieselben Stämme wird ±_अक gefügt, wenn das damit abgeleitete Adjectiv einem Menschen oder etwas an ihm Befindlichen beigelegt wird.

काच्छको मनुष्यः, कं हसितम् oder जल्पितम्, काच्छिका वृडा.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87. 2, 92.

अपदात्तौ साल्वात् ॥ १३५ ॥

An साल्त् in denselben Fällen, jedoch nicht in Verbindung mit पदात्ति.
साल्त्को मनुष्यः, कं हसितम्, aber साल्वैः पदात्तिः.

गोयवाग्वोश्च ॥ १३६ ॥

Wohl aber in Verbindung mit गो und यवाग्व.
साल्त्को गोः, साल्त्का यवाग्वः.

गर्तोत्तरपदाच्छः ॥ १३७ ॥

An einen auf गर्त्त auslautenden Ortsnamen wird ईय gefügt
वृकगर्तीय, सुगलगर्तीय, श्वाविद्वर्तीय.

गहादिभ्यश्च ॥ १३८ ॥

Auch an गह u. s. w.
गहीय u. s. w.

प्राचां कटादेः ॥ १३९ ॥

Auch an einen auf कट anlautenden Ortsnamen, wenn er zu den östlichen Völkern gehört.

कटनगरीय, कटघोषीय, कटपल्लवीय.

राज्ञः क च ॥ १४० ॥

Für den Auslaut von राजन् wird vor diesem Suffix क् substituiert.

राजकीय. Da राजन् kein Ortsname ist, hätte die Regel an anderer Stelle gegeben werden müssen.

वृद्धादकेकान्तखोपधात् ॥ १४१ ॥

Auch an einen auf अक oder इक auslautenden Ortsnamen, so wie auf einen vocalisch auslautenden mit vorangegehendem ख्, wird ईय angefügt, wenn die erste Silbe Vṛddhi hat.

आरीहणकीय, ट्रांघणकीय; आश्वपथिकीय, शाल्मलिकीय; कौर्टागिखीय, आयोमुखीय.

कन्यापलदनगरयामहदोत्तरपदात् ॥ १४२ ॥

Desgleichen an einen auf कन्या u. s. w. auslautenden Ortsnamen mit Vṛddhi in der ersten Silbe.

दानिकन्यीय, माहकिकन्यीय; दानिपलदीय, माहकिपलदीय; दानिनगरीय, माहकिनगरीय;
दानिधामीय, माहकिधामीय; दानिकदीय, माहकिकदीय.

पर्वताच्च ॥ १४३ ॥

Auch an पर्वत्त.
पर्वतीय.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87. 2, 92.

विभाषामनुष्ये ॥ १४४ ॥

Nicht nothwendig, wenn nicht von einem Menschen die Rede ist.

पर्यंतोयानि oder पार्यंतानि फलानि. पर्यंतीयम् oder पार्यंतमुदक्रम्, aber nur पर्यंतोयो मनुष्यः.

कृकणपर्णाद्भरद्वाजे ॥ १४५ ॥

An कृकण und पर्ण wird ईय gefügt, wenn das Land Bharadvâga gemeint ist.

कृकणीय und पर्णीय, aber sonst कार्कणं und पार्ष्णं.

॥ इति चतुर्थस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः ॥

युष्मदस्मदोरन्यतरस्यां खञ् च ॥ १ ॥

An युष्मद् und अस्मद् kann sowohl ईय als auch ±-ईन und ±-अ (nach 4, 1, 83) gefügt werden.

तस्मिन्नणि च युष्माकास्माकौ ॥ २ ॥

Vor diesem ±-ईन und vor ±-अ werden für diese Pronomina युष्माक und अस्माक substituiert.

यौष्माकीण und आस्माकीन, यौष्माक und आस्माक; nach dem vorangehenden Sûtra auch युष्मदीय und अस्मदीय.

तवकममकावेकवचने ॥ ३ ॥

Im Singular werden für jene Pronomina तवक und ममक substituiert.

तावकीन und मामकीन, तावक und मामक; nach 4, 3, 1 auch त्वदीय und मदीय.

अर्धाद्यत् ॥ ४ ॥

An अर्ध tritt यं an.

अर्धं nach 6, 1, 213.

परावराधमोत्तमपूर्वाच्च ॥ ५ ॥

Auch wenn पर, अवर u. s. w. vorangehen.

परार्थ, अवरार्थ, अधमार्थ und उत्तमार्थ.

दिक्पूर्वपदाट्ठञ् च ॥ ६ ॥

Wenn ein Richtungswort vorangeht, auch ±-इक.

पूर्वार्थ und पार्श्वार्थ, दक्षिणार्थ und दक्षिणार्थ.

3. 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87. 2, 92.

यामजनपदैकदेशादञ्ठञौ ॥ ७ ॥

Wenn mit einem solchen Compositum ein Theil des Dorfes oder Reiches gemeint ist, dann treten \pm -अ oder \pm -इक an.

इमे खल्वस्माकं ग्रामस्य जनपदस्य वा पौर्वाधाः oder पौर्वाधिकाः, दक्षिणार्धा oder दक्षिणार्धिकाः.

मध्यान्मः ॥ ८ ॥

An मध्य wird म angefügt.

मध्यम.

अ सांप्रतिके ॥ ९ ॥

अ in der Bedeutung „gerade recht, die Mitte haltend, mittelmässig“.

मध्यं काष्ठम् „ein Stück Holz von mittlerer Grösse“, मध्यो वैयाकरणः „ein mittelmässiger Grammatiker“.

द्वीपादनुसमुद्रं यञ् ॥ १० ॥

An द्वीप „Insel, Meeresküste“ wird \pm -य angefügt.

द्वीपं भवन्तो ऽनु चरन्ति चक्रम्.

कालाट्ठञ् ॥ ११ ॥

An Zeitbenennungen \pm -इक.

मासिक, आर्धमासिक, मासवत्सरिक.

आद्धे शरदः ॥ १२ ॥

Auch an शरद्, wenn von einem Grāddha die Rede ist.

शरदिकं आद्धम्, sonst शरदौ nach 4, 3, 16.

विभाषा रोगात्तपयोः ॥ १३ ॥

Nicht nothwendig in Verbindung mit रोग und आतप.

शरदिको oder शरदो (nach 4, 3, 16) रोगः, शरदिक oder शरद आतपः.

निशाप्रदोषाभ्यां च ॥ १४ ॥

Eben so verhält es sich mit निशा und प्रदोष.

नैशिक oder नैश, प्रादोषिक oder प्रादोष.

श्वसस्तुट् च ॥ १५ ॥

Nach श्वस् erhält \pm -इक das Augment त्.

शौचस्तिक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87. 2, 92.

संधिवेलाद्यृतुनक्षत्रेभ्यो ऽण् ॥ १६ ॥

An संधिवेला u. s. w., so wie an Namen von Jahreszeiten und Mondhäusern tritt ±-अ an.

संधिवेल u. s. w.: वैष्ण, शिशिर; तेष, पौष. Ausnahme zu 4, 3, 11.

प्रावृष एण्यः ॥ १७ ॥

An प्रावृष् tritt एण्य.

प्रावृषेण्य.

वर्षाभ्यष्टक् ॥ १८ ॥

An वर्षा das Suffix ±-इकै.

वार्षिकै.

छन्दसि ठञ् ॥ १९ ॥

Im Veda ±-इक.

वैषिक.

वसन्ताच्च ॥ २० ॥

Auch an वसन्त ebendasselbst.

वैसन्तिक.

हेमन्ताच्च ॥ २१ ॥

Auch an हेमन्त ebendasselbst.

हैमन्तिक.

सर्वत्राण् च तलोपश्च ॥ २२ ॥

Sowohl im Veda als in der Umgangssprache auch ±-अ mit Abfall der Silbe त.

हैमन.

सायंचिरंप्राह्मेप्रगेऽव्ययेभ्यश्चुल्लौ तुट् च ॥ २३ ॥

An सायम्, चिरम्, प्राह्मे, प्रगे und an temporale Indeclinabilia werden अन् und -अन् (beide mit dem Femininum auf ई) mit Antritt von त् angefügt.

सायन्तेन und सायैन्तेन, चिरन्तेन und चिरैन्तेन, प्राह्मेतेन und प्राह्मैतेन, प्रगेतेन und प्रगैतेन, दिव्यातेन und दिव्यैतेन, द्यौषातेन und द्यौषैतेन.

विभाषा पूर्वापराह्लाभ्याम् ॥ २४ ॥

† 4, 2, 92.

An पूर्वाह्ला und अपराह्ला nicht nothwendig.

पूर्वाह्लातेन und पूर्वाह्लातेन, अपराह्लातेन und अपराह्लातेन. Nach 6, 3, 17 kann dieses Suffix auch an den Locativ treten: पूर्वाह्लातेन und अपराह्लातेन. Nach 4, 3, 11 kann auch पौर्वाह्लाक und अपराह्लाक gebildet werden.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

तत्रजातः ॥ २५ ॥

Die 4, 1, 83 fgg. genannten und die jetzt folgenden Suffixe haben (zunächst) die Bedeutung „dort oder dann geboren, gewachsen oder entstanden“.

तत्रजातः als Compositum nach 2, 1, 46.

प्रावृषष्टप् ॥ २६ ॥

An प्रावृष् wird in dieser Bedeutung वृक् angefügt.

प्रावृषिक „in der Regenzeit geboren, gewachsen“.

संज्ञायां शरदो वुञ् ॥ २७ ॥

An शरद् das Suffix \pm अक, wenn ein Name gebildet wird.

शरदका ठभाः und मुद्राः sind besondere Species von Darbha und Mudga.

पूर्वाह्णापराह्णाद्रामूलप्रदोषावस्कराबुन् ॥ २८ ॥

An पूर्वाह्णा u. s. w. tritt in demselben Falle \angle अक an.

पूर्वाह्णकः, अपराह्णकः, अर्द्रकः, मूलकः, प्रदोषकः, अवस्करकः.

पथः पन्थ च ॥ २९ ॥

Auch an पथिन्, wobei पन्थ substituiert wird.

पन्थकः.

अमावास्याया वा ॥ ३० ॥

An अमावास्या kann \angle अक antreten.

अमावास्याक oder अमावास्या.

अ च ॥ ३१ ॥

Auch अ kann angefügt werden.

अमावास्या.

सिन्धुपकराभ्यां कन् ॥ ३२ ॥

An सिन्धु und अपकर tritt in der 4, 3, 25 angegebenen Bedeutung \angle क an.

सिन्धुक, अपकरक.

अणजौ च ॥ ३३ ॥

Auch \pm अ an सिन्धु und \pm अ an अपकर.

सिन्धव, अपकर.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

**अविष्टाफल्गुन्यनुराधास्वातितिष्यपुनर्वसुहस्तविशाखाषाढावहु-
लाल्लुक् ॥ ३४ ॥**

Nach अविष्टा u. s. w. findet in dieser Bedeutung Schwund des Suffixes, und nach 1, 2, 49 auch des Feminincharacters statt.

अविष्ट, फल्गुन, अनुराध, स्वाति, तिष्य, पुनर्वसु, हस्त, विशाख, अषाढ und वहुल.

स्थानान्तगोशालखरशालाच्च ॥ ३५ ॥

Desgleichen nach einem auf स्थान auslautenden Stamme, so wie nach गोशाल und खरशाल.

गोस्थान, अश्वस्थान; गोशाल, खरशाल.

वत्सशालाभिजिदश्वयुकछतभिषजो वा ॥ ३६ ॥

Nach वत्सशाला u. s. w. nicht nothwendig.

वत्सशाल, अभिजित्, अश्वयुज् und शतभिषज्. Nach 4, 3, 16 kann auch ±-अ an-
treten: वात्सशाल, आभिजित, आश्वयुज् und शतभिषज्.

नक्षत्रेभ्यो बहुलम् ॥ ३७ ॥

Nach Namen von Mondhäusern findet häufig ein solcher Schwund statt.

रोहिण, मृगशिरस् oder nach 4, 3, 16 रोहिण, मार्गशीर्ष.

कृतलब्धक्रीतकुशलाः ॥ ३८ ॥

Die 4, 1, 83 fgg. genannten Suffixe haben auch die Bedeutungen „dort
verfertigt, — erhalten, — gekauft und darin geschickt“.

प्रायभवः ॥ ३९ ॥

Desgleichen „zumeist sich dort vorfindend“.

उपजानूपकर्णोपनीवेष्टक् ॥ ४० ॥

An उपजानु u. s. w. wird in dieser Bedeutung ±-कं oder ±-इके angefügt.

ओपजानुक, ओपकर्णिक und ओपनीविक.

संभूते ॥ ४१ ॥

Die 4, 1, 83 fgg. genannten Suffixe haben auch die Bedeutung „dort auf-
gekommen, — entstanden“.

संग्रहः = संग्रहे सं भवति (१).

कोशाड्डञ् ॥ ४२ ॥

An कोश tritt in dieser Bedeutung ±-इय an.

कोशेयं द्रव्यम् = कोशे संभूतम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

कालात्साधुपुष्प्यत्पच्यमानेषु ॥ ४३ ॥

Die 4, 1, 83 fgg. (insbes. 4, 3, 11 fgg.) erwähnten Suffixe haben nach Zeitbenennungen die Bedeutungen „dann gut, — blühend und — reif werdend“.

हेमन्तः प्रावारः, शिशिरमनुलेपनम्; वासन्त्यः कुन्दलताः, ऐष्म्यः पाटलाः; शारदाः शालयः, ऐष्मा यवाः.

उप्ने च ॥ ४४ ॥

Auch die Bedeutung „dann gesäet“.

हेमन्ता यवाः, ऐष्मा ओहयः.

आश्वयुज्या वुज् ॥ ४५ ॥

An आश्वयुजी wird in dieser Bedeutung ङ-अक angefügt.

आश्वयुजका माषाः.

यीष्मवसन्तादन्यतरस्याम् ॥ ४६ ॥

An यीष्म und वसन्त nicht nothwendig.

यीष्मके und वासन्तके समयम्, oder nach 4, 3, 16 यैष्मम् und वासन्तम्.

देयमृणे ॥ ४७ ॥

Nach Zeitbenennungen haben die 4, 1, 83 fgg. (insbes. 4, 3, 11 fgg.) genannten Suffixe auch die Bedeutung „dann abzutragen“, wenn von einer Schuld die Rede ist.

मासिकम्, आर्थमासिकम् und मास्यत्सरिकमणम् nach 4, 3, 11. Vgl. 4, 3, 50.

कलाप्यश्वत्थयववुसाहुन् ॥ ४८ ॥

An कलापिन् u. s. w. tritt in dieser Bedeutung ङ-अक an.

कलापकम्, अश्वत्थकम् und यववुसकमणम्. कलापिन् soll hier die Zeit bezeichnen, wann die Pflaen ihr Rad schlagen, अश्वत्थ, wann die Früchte dieses Baumes reif werden, und यववुस, wann es Weizenspreu gibt.

यीष्मावरसमाहुज् ॥ ४९ ॥

An यीष्म und अवरसम् ङ-अक.

यीष्मकम् und आवरसमकमणम्.

संवत्सरायहायणीभ्यां टज् च ॥ ५० ॥

An संवत्सर und आयहायणी auch ङ-इक.

संवत्सरक und मास्यत्सरिक, आयहायणक und आयहायणिक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

व्या हरति मृगः ॥ ५१ ॥

Nach Zeitbenennungen haben die 4, 1, 83 fgg. (insbes. 4, 3, 11 fgg.) genannten Suffixe auch die Bedeutung „dann wandelnd“, wenn von einem Wilde die Rede ist.

नैशिको oder नैशो, प्रादोषिको oder प्रादोषो मृगः nach 4, 3, 11. 14.

तदस्य सोढम् ॥ ५२ ॥

Nach Zeitbenennungen haben die erwähnten Suffixe auch die Bedeutung „das ist von ihm bewältigt worden“.

नैशिकग्रह्णात्रः oder नैशग्रह्णात्रः ist ein Schüler, der sein Nachtpensum bewältigt hat.

तत्र भवः ॥ ५३ ॥

Die 4, 1, 83 fgg. genannten Suffixe haben auch die Bedeutung „sich dort befindend“.

दिगादिभ्यो यत् ॥ ५४ ॥

An दिग् u. s. w. tritt in dieser Bedeutung ये an.

दिग्भ्य (nach 6, 1, 213), जघन्य u. s. w.

शरीरावयवाच्च ॥ ५५ ॥

Auch an die Bezeichnung eines Körpertheils.

देन्त्य, कैर्ग्य, आष्ट्य nach 6, 1, 213.

वृत्तिकुक्षिकलशिवस्त्यस्त्यहेर्दञ् ॥ ५६ ॥

An वृत्ति u. s. w. ङ्-स्त्य.

दार्तय, कांचेय, कालशेष, वास्तेय, आस्तेय und आह्वेय.

मीवाभ्यो ऽण् च ॥ ५७ ॥

An मीवा auch ङ्-ञ.

मेवेय oder मेव.

गम्भीराञ्ज्यः ॥ ५८ ॥

An गम्भीर ङ्-ञ.

गाम्भीर्य.

अव्ययीभावाच्च ॥ ५९ ॥

Auch an einen Avjajibhāva.

पारिमुख्य, पारिहृन्त्य.

अन्तःपूर्वपदाट्ठञ् ॥ ६० ॥

An einen Avjajibhāva mit अन्तर als erstem Gliede ङ्-ट्ठञ्.

अन्तर्वैष्मिक, अन्तर्गैहिक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

यामात्पर्यनुपूर्वात् ॥ ६१ ॥

Auch an einen Avjajibhāva auf याम् mit vorangehendem परि oder अनु.
परिणामिक und आनुषामिक.

जिह्वामूलानुलेखः ॥ ६२ ॥

An जिह्वामूल and अनुलि tritt ईय an.
जिह्वामूलोय and अनुलीय.

वर्गान्ताच्च ॥ ६३ ॥

Desgleichen an einen auf वर्ग auslautenden Stamm.
कवर्गायि, चवर्गायि.

अशब्दे यत्खावन्यतरस्याम् ॥ ६४ ॥

Wenn dem वर्ग ein anderes Wort als eine Lautbezeichnung vorangeht,
neben ईय auch यं und ईन.

यामुदेववर्गायि, "वर्ग्य" und "वर्गाणि"; dagegen nur कवर्गायो वर्गः.

कर्णललाटात्कनलंकारे ॥ ६५ ॥

An कर्ण und ललाट ८-क, wenn ein Schmuck gemeint ist.
कर्णिका und ललाटिका.

तस्य व्याख्यान इति च व्याख्यातव्यनाम्नः ॥ ६६ ॥

Die 4, 1, 83 fgg. genannten Suffixe haben auch die Bedeutung „dieses erklärend, behandelnd“, wenn sie an die Benennung des zu Erklärenden treten.

सांपो, तेहो, कातो यन्त्रः „ein die Kasus- (सुप्), die Personalendungen (तिङ्), die कृ-
Suffixe behandelndes Werk“. Die Kāçikā nimmt an, dass wegen des च hier und in
dem folgenden Sūtra auch die Bedeutung तत्र भयः gelte.

बह्वचो ऽनोदात्ताट्ठञ् ॥ ६७ ॥

Ist die Benennung des zu Erklärenden mehr als zweisilbig und oxytonirt,
so wird ८-क angefügt.

पात्यगात्यक „die Substitution von प् und ग् behandelnd“ von पत्यगात्वे, नातानतिक
„die Substitution der Cerebrale und die Unterbleibung derselben behandelnd“ von
नतानते.

क्रतुयज्ञेभ्यश्च ॥ ६८ ॥

Auch an Benennungen von Kratu und Jāgña.

आग्निष्टोमिक, वाजपेयिक, राजसूयिक; पाकयज्ञिक, नाययज्ञिक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

अध्यायेष्वेवर्षेः ॥ ६९ ॥

Auch an den Namen eines Rshi (wenn darunter nach ihm benannte Hymnen gemeint sind), aber nur in Verbindung mit अध्याय.

वासिष्ठिको अध्यायः, aber वासिष्ठो in Verbindung mit ऋच्.

पौरोडाशपुरोडाशात् घन् ॥ ७० ॥

An पौरोडाश und पुरोडाश das Suffix ल-इक mit dem Femininum auf ऐ.

पौरोडाशिक und पौरोडाशिकी, पुरोडाशिक und पुरोडाशिकी.

छन्दसो यदणौ ॥ ७१ ॥

An छन्दस् die Suffixe यं und ङ-अ.

छान्दस्य und छान्दस.

ब्रजृद्वाङ्मण्कप्रथमाध्वरपुरश्चरणनामाख्याताट्टक् ॥ ७२ ॥

An einen zweisilbigen, an einen auf ऋ auslautenden Stamm, sowie an ब्राह्मण u. s. w. ङ-कै oder ङ-इकै.

गैट्टिक, पाशुक; चातुर्होतृक, पाञ्चहोतृक; ब्राह्मणिक, आर्चिक, प्रार्थमिक, आध्यक्षिक, पौरुष-रणिक, नामाख्यातिक oder नामिक und आख्यातिक.

अणुगयनादिभ्यः ॥ ७३ ॥

An अणुगयन u. s. w. ङ-अ.

अणुगयन, पाठव्याख्यान u. s. w.

तत आगतः ॥ ७४ ॥

Die 4, 1, 83 fgg. genannten Suffixe haben auch die Bedeutung „daher kom-
mend, — stammend“.

ठगायस्थानेभ्यः ॥ ७५ ॥

ङ-कै oder ङ-इकै wird in dieser Bedeutung an Bezeichnungen von Ein-
nahmestellen gefügt.

शान्कशालिक, आर्करिक.

शुश्रूडकादिभ्यो ऽण् ॥ ७६ ॥

An शुश्रूडक u. s. w. aber ङ-अ.

शुश्रूडक, कार्यण u. s. w.

विद्यायोनिर्बन्धेभ्यो वुञ् ॥ ७७ ॥

An Bezeichnungen von Studiengenossen und Blutsverwandten ङ-अक.

आपाध्यायक, आचार्यक, शैष्यक; मातामहक, पितामहक, मातुलक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

चतुष्टञ् ॥ ७८ ॥

Geht aber ein solches Nomen auf ऋ aus, so wird ऋ_क angefügt.

होतृक, पोतृक; भ्रातृक, स्वामृक, मातृक.

पितुर्यच्च ॥ ७९ ॥

An पितृ auch य.

पैतृक und पित्र्य nach 6, 1, 213.

गोत्रादङ्कवत् ॥ ८० ॥

An einen Geschlechtsnamen treten in dieser Bedeutung die 4, 3, 126 fg. angegebenen Suffixe.

अङ्क erscheint erst 4, 3, 127, es soll aber nach der Kāçikā auch das diesem vorangehende Sūtra hier anzuwenden sein. Als Beispiele werden gegeben: आपगयक, कापटयक, नाडायनक und चारायणक.

हेतुमनुषेभ्यो ऽन्यतरस्यां रूप्यः ॥ ८१ ॥

Bezeichnet das, woher Etwas stammt, die Ursache, oder ist es der Name eines Menschen, dann kann रूप्य antreten.

समरूप्य, विषमरूप्य; देवरूप्य, oder nach 4, 2, 133 समीय und विषमीय, und nach 4, 1, 83 देवदत्त.

मयट् च ॥ ८२ ॥

Aber auch मय mit dem Femininum auf ई.

सममय, विषममय, देवदत्तमय, सममयी u. s. w.

प्र भवति ॥ ८३ ॥

Die 4, 1, 83 fgg. genannten Suffixe haben auch die Bedeutung „von dort-her seinen Ursprung nehmend“.

हैमवतो गङ्गा, दारदो सिन्धुः.

विदूराज्ज्यः ॥ ८४ ॥

An विदूर wird in dieser Bedeutung ऋ_य angefügt.

वेदूर्यो मणिः.

तद्गच्छति पथिदूतयोः ॥ ८५ ॥

In Verbindung mit „Weg“ und „Bote“ haben jene Suffixe die Bedeutung „dahin gehend“.

सोमः पन्थाः सोमो दूतो वा „ein nach Brughna gehender Weg oder Bote“.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

अभि निष्क्रामति द्वारम् ॥ ८६ ॥

In Verbindung mit „Thor“ die Bedeutung „dahin hinausgehend“.

कान्यकुब्जद्वारं सोमम् „ein nach Srughna hinausgehendes Thor von Kānjakubga.“

अधिकृत्य कृते ग्रन्थे ॥ ८७ ॥

In Verbindung mit „literarisches Erzeugniss“ die Bedeutung „darüber handelnd“.

सोमद्वी, गौरिमित्रो, यायातो ग्रन्थः.

शिशुकन्दयमसमभवंद्वेन्द्रजननादिभ्यश्च ॥ ८८ ॥

An शिशुकन्द, यमसम, einen Dvaṁdva und an इन्द्रजनन u. s. w. wird in dieser Bedeutung ईय angefügt.

शिशुकन्दो, यमसमो, येनकपोतीयो, इन्द्रजननीयो u. s. w. ग्रन्थः.

सो ऽस्य निवासः ॥ ८९ ॥

Die erwähnten Suffixe haben auch die Bedeutung „das ist sein Wohnort“.

सोमः „ein Bewohner von Srughna“.

अभिजनश्च ॥ ९० ॥

Desgleichen „dies ist seine Heimat von jeher“.

आयुधजीविभ्यश्चः पर्वते ॥ ९१ ॥

Ist eine solche Heimat ein Gebirge, so tritt an den Namen ईय zur Bezeichnung des daselbst von jeher wohnenden Kriegerstammes.

दुद्रोलीयाः, अन्यकर्तृयाः, रोहितगिरीयाः. Man hätte पर्वतात् und आयुधजीविषु erwartet.

शशिङ्कादिभ्यो ज्यः ॥ ९२ ॥

An शशिङ्क u. s. w. tritt in der 4, 3, 90 angegebenen Bedeutung ङ-य an.

शशिङ्क्य, सार्वकेय u. s. w.

सिन्धुतक्षशिलादिभ्यो ऽणञौ ॥ ९३ ॥

An सिन्धु u. s. w. tritt in dieser Bedeutung ङ-ञ an, an तक्षशिला u. s. w. ङ-ञ.

सिन्धु u. s. w., तक्षशिल u. s. w.

तूदीशलातुरवर्मतीकूचवाराड्कूङ्खण्डज्यकः ॥ ९४ ॥

An तूदी ङ-य, an शलातुर ङ-य, an वर्मती ङ-य und an कूचवार ङ-य.

तूदीय, शलातुरीय, वार्मतेय und कूचवार्य.

भक्तिः ॥ ९५ ॥

Die 4, 1, 83 fgg. genannten Suffixe haben auch die Bedeutung „dies ist der Gegenstand seiner Zuneigung oder Verehrung“.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

अचित्तादेशकालाट्ठक् ॥ ९६ ॥

Ist der Gegenstand der Zuneigung etwas Unbelebtes, jedoch etwas Anderes als ein Ort oder eine Zeit, so wird \pm -कै oder \pm -इकै angefügt.

आपूषिक, शाष्कनिक, पायसिक; dagegen दैवदर्त, सोंघे und ग्रैष्मे.

महाराजाट्ठञ्ज् ॥ ९७ ॥

An महाराज wird in dieser Bedeutung \pm -इक angefügt.

माहाराजिक.

वासुदेवार्जुनाभ्यां वुन् ॥ ९८ ॥

An वासुदेव und अर्जुन \pm -अक.

वासुदेवक, अर्जुनक.

गोत्रस्त्रियाख्येभ्यो बहुलं वुञ्ज् ॥ ९९ ॥

An Geschlechtsnamen und an Namen von Kshatrija tritt häufig \pm -अक an.

स्त्र्योचुकायनक von स्त्र्योचुकायनि, औपगयक, काटपयक; नाकुलक, साहदेवक.

जनपदिनां जनपदवत्सर्वे जनपदेन समानशब्दानां बहुवचने ॥ १०० ॥

Von Fürstennamen, die im Plural mit dem Namen des Reiches lautlich zusammenfallen, und von den Namen dieser Reiche gilt Alles, was 4, 2, 124 fgg. in Bezug auf Namen von Reichen gelehrt wird.

Von अङ्गाः, es mag die Fürsten oder das Reich bezeichnen, wird in der 4, 3, 95 angegebenen Bedeutung nach 4, 2, 125 आङ्गक gebildet.

तेन प्रोक्तम् ॥ १०१ ॥

Die 4, 1, 83 fgg. erwähnten Suffixe haben auch die Bedeutung „von diesem verkündet“.

माधुरी यत्तिः, पाणिनीयम्, आपिशलम्, काशकृत्स्नम्.

तित्तिरिवरतन्तुखण्डिकोखाच्छण् ॥ १०२ ॥

An तित्तिरि u. s. w. tritt in dieser Bedeutung \pm -इय an.

तैत्तिरीयाः, वारतन्तवीयाः, खाण्डिकीयाः und औखीयाः. Nach 4, 2, 66 bezeichnen die hier und in den folgenden Sūtra gelehrt Suffixe nicht sowohl den von Jemand verkündeten Veda-Text oder ein solches Brāhmaṇa, sondern die ein solches Werk Studirenden. Daher alle Beispiele im Pl. m.

काश्यपकौशिकाभ्यामृषिभ्यां णिनिः ॥ १०३ ॥

An काश्यप und कौशिक wird, wenn unter diesen Namen Rshi verstanden werden, \pm -इन् angefügt.

काश्यपिनः und कौशिकिनः. Die Wirkung des stummen ण् kommt erst in den folgenden Sūtra zur Geltung.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

कलापिवैशंपायनान्तेवासिभ्यश्च ॥ १०४ ॥

Desgleichen an die Namen der Schüler von Kalâpin und Vaiçampâjana.

हारिद्विणः, ताम्बुरविणः, श्रौतपिनः, श्रालम्बिनः, पालङ्गिनः, कामलिनः, आर्चाभिनः, आरु-
गिनः, तामिडिनः, श्र्यामायनिनः.**पुराणप्रोक्तेषु ब्राह्मणकल्पेषु ॥ १०५ ॥**Desgleichen, wenn von alten Muni verkündete Brâhmaṇa und Kalpa ge-
meint sind.

भाल्लयिनः, शाठपायनिनः, गेतरयिणः; पैङ्गी und आम्रणपराजी कल्पः. Vgl. zu 4, 3, 102.

शैनकादिभ्यश्छन्दसि ॥ १०६ ॥

An शौनक u. s. w., wenn ein vedischer Text gemeint ist.

शौनकिनः, वाजसनेयिनः u. s. w.

कठचरकाल्लुक् ॥ १०७ ॥

Nach कठ und चरक findet Schwund des Suffixes statt.

कटाः, चरकाः.

कलापिनो ऽण् ॥ १०८ ॥

An कलापिन् tritt ±_अ an.

कालापाः. Den Abfall von इन् vor diesem Suffix lehrt uns ein Vârttika.

छगलिनो ढिनुक् ॥ १०९ ॥

An छगलिन् ±_रयिन्.

छागनेयिनः.

पाराशर्यशिलालिभ्यां भिक्षुनटसूत्रयोः ॥ ११० ॥

An पाराशर्य und शिलालिन् tritt das 4, 3, 103 erwähnte Suffix ±_इन् an, wenn es sich bei jenem um das Studium eines Sûtra für Bettelmönche, bei diesem um ein solches für Mimen handelt.

पाराशरिणो भिक्षवः, शैलालिनो नटाः. Über den Abfall von य in पाराशर्य s. 6, 4, 148. 150.

कर्मन्दकृशाश्वादिनिः ॥ १११ ॥

An कर्मन्द und कृशाश्च tritt im gleichen Falle इन् an.

कर्मन्दिनो भिक्षवः, कृशाश्चिनो नटाः.

तेनैकदिक् ॥ ११२ ॥Die 4, 1, 83 fgg. erwähnten Suffixe haben auch die Bedeutung „in glei-
cher Richtung damit“.

हैमवती, पैलुमूली विद्युत्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

तसिश्च ॥ ११३ ॥

Auch das Suffix तस् hat diese Bedeutung.

हिमवतस्, पीलुमूलतस्.

उरसो यच्च ॥ ११४ ॥

Nach उरस् auch यं (यत्).

उरस्तस् und उरस्य.

उपज्ञाते ॥ ११५ ॥

Die oben erwähnten Suffixe haben auch die Bedeutung „von diesem er-
sonnen“.

पाणिनीयं व्याकरणम्.

कृते ग्रन्थे ॥ ११६ ॥

Auch die Bedeutung „von diesem gemacht, verfertigt“, wenn ein literari-
sches Erzeugniss gemeint ist.

वाररुचाः श्लोकाः, कैकुपादो, भैकुराटो, जालूको ग्रन्थः.

संज्ञायाम् ॥ ११७ ॥

In der Bedeutung „gemacht, verfertigt“ auch dann, wenn das abgeleitete
Wort ein Name ist.

मादिकम्, मारघम् als Bezeichnungen verschiedener Honigarten.

कुलालादिभ्यो वुञ् ॥ ११८ ॥

An कुलाल u. s. w. tritt in einem solchen Falle \pm -ञ्च an.

कालालकम्, वारुडकम् u. s. w.

क्षुद्राभ्रमखट्वपादपादञ् ॥ ११९ ॥

An क्षुद्रा u. s. w. \pm -ञ्च.

खण्डम्, भामरम्, वाटरम् und पादपम्.

तस्येदम् ॥ १२० ॥

Die 4, 1, 83 fgg. genannten Suffixe haben auch die Bedeutung „dazu oder
ihm, zu ihm gehörig, diesem eigenthümlich“.

रथाद्यत् ॥ १२१ ॥

An रथ tritt in dieser Bedeutung यं an.

रथं चक्रम्. Zur Betonung s. 6, 1, 213.

पञ्चपूर्वादञ् ॥ १२२ ॥

Geht dem रथ ein Wort in der Bedeutung „Zugthier“ voran, so tritt \pm -ञ्च an.

आश्वरथं, आर्ध्वरथं, गार्ध्वरथं चक्रम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

पञ्चाध्वर्युपरिषदश्च ॥ १२३ ॥

Auch an Benennungen für Zugthiere, so wie an अध्वर्यु und परिषद.

आश्वं, आश्वं, गार्दभं वह्नोयम्; अध्वर्युव, परिषद.

हलसीराट्ठक् ॥ १२४ ॥

An हल und सीर tritt ±_इक् an.

हालिक, सैरिक.

द्वन्द्वाद्गुन् वैरमैथुनिकयोः ॥ १२५ ॥

An einen Dvandva wird ट्_अक gefügt, wenn von Feindschaft oder ehelicher Verbindung die Rede geht.

काकोलूकिका, अत्रिभरतुजिका.

गोत्रचरणाद्गुञ् ॥ १२६ ॥

An einen Geschlechtsnamen so wie an den Namen einer Schule tritt ट्_अक an.

म्लोचुकायनक, आपगयक; काठक, कालापक, मांदक, पेण्लादक.

संघाङ्गलक्षणेष्वन्यत्रिजामण ॥ १२७ ॥

An Stämme, die auf die Suffixe ट्_अ, ट्_य oder ट्_इ ausgehen, wird in Verbindung mit संघ, अङ्ग und लक्षण ±_अ angefügt.

वैदः संघः, वैदो अङ्गः, वैदं लक्षणम् von वैद; eben so मार्ग von मार्ग्य (vgl. 6, 4, 148. 151) und दाक्ष von दाक्षि.

शाकलाद्वा ॥ १२८ ॥

An शाकल in dieser Verbindung nicht nothwendig.

शाकल oder शाकलक nach 4, 3, 126.

छन्दोगौक्थिकयाज्ञिकबह्वचनटाञ्ज्यः ॥ १२९ ॥

An छन्दोग u. s. w. tritt ट्_य an.

छान्दोग्यम्, औक्थिकम्, याज्ञिकम्, बह्वच्यम् und नाट्यम्.

न दण्डमाणवान्तेवासिषु ॥ १३० ॥

Nicht aber, wenn An āṅger oder vorgerückte Schüler gemeint sind.

गोकटो दण्डमाणवा अन्तेवासिनो वा. Ausnahme zu 4, 3, 126.

रैवतिकादिभ्यश्च ॥ १३१ ॥

An रैवतिक u. s. w. tritt इय an.

रैवतिकीय, स्वर्षिप्रशोय u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

(कौपिञ्जलहास्तिपदादण् ॥ १३२ ॥)

An कौपिञ्जल und हास्तिपद ±_अ.

कौपिञ्जल und हास्तिपद. Ist ursprünglich ein Vārttika.

(आथर्वणिकस्येकलोपश्च ॥ १३३ ॥)

Von आथर्वणिक fällt davor die Silbe इक ab.

आथर्वण. Ist gleichfalls ein Vārttika.

तस्य विकारः ॥ १३४ ॥

Die 4, 1, 83 fgg. aufgeführten Suffixe haben auch die Bedeutung „durch Umwandlung daraus entstanden“.

अवयवे च प्राणयोषधिवृक्षेभ्यः ॥ १३५ ॥

Nach Benennungen von lebenden Wesen, Kräutern und Bäumen auch die Bedeutung „ein Theil davon seiend“.

वित्वादिभ्यो ऽण् ॥ १३६ ॥

An वित्त्व u. s. w. tritt in dieser Bedeutung ±_अ an.

वित्त्व u. s. w. Ausnahme zu 4, 3, 139 fgg.

कीपधाच्च ॥ १३७ ॥

Desgleichen an einen vocalisch auslautenden Stamm mit vorangehendem क.

तार्क्य, तन्त्रिहोक्, माण्डूक.

चपुजतुनोः षुक् ॥ १३८ ॥

An चपु und जतु wird ष् vor ±_अ hinzugefügt.

चापुष, जातुष.

ओरञ् ॥ १३९ ॥

An einen auf उ oder ऊ auslautenden Stamm wird ±_अ angefügt.

देवदारव, भाद्रदारव.

अनुदात्तादेश्च ॥ १४० ॥

Desgleichen an einen Stamm, dessen erste Silbe unbetont ist.

दाधित्व, कापित्व, मार्हित्व.

पलाशादिभ्यो वा ॥ १४१ ॥

An पलाश u. s. w. nicht nothwendig.

पैलाश oder पालाश u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

शम्याः प्लञ्ज् ॥ १४२ ॥An शमी tritt \pm ल mit dem Femininum auf ई.

शामील und शामीली. Kāç. शम्याप्लञ्ज्.

मयद्वैतयोर्भाषायामभक्षाच्छादनयोः ॥ १४३ ॥

In den beiden angegebenen Bedeutungen (4, 3, 134 fg.) kann auch मय mit dem Femininum auf ई in der Umgangssprache angefügt werden, wenn nicht eine Speise oder ein Gewand gemeint ist.

मूर्यामय oder मौर्य, aber nur मोंद्रः मूयः und कार्षासमाच्छादनम्.

नित्यं वृद्धशरादिभ्यः ॥ १४४ ॥

Stets wird aber मय an Stämme gefügt, die Vṛddhi in der ersten Silbe haben, sowie an शर u. s. w.

शाम्भमय, शाकमय; शरमय u. s. w.

गोश्च पुरीषे ॥ १४५ ॥

Und an गो zur Bezeichnung des Mistes.

गौमयम्, aber गव्यं यवः.

पिष्टाच्च ॥ १४६ ॥

Und an पिष्ट.

पिष्टमयं भस्म.

संज्ञायां कन् ॥ १४७ ॥Wenn ein Name gebildet wird, tritt \pm क an.

पिष्टकः.

व्रीहेः पुरोडाशे ॥ १४८ ॥

An व्रीह् tritt मय, wenn das Wort mit पुरोडाश verbunden wird.

व्रीहिमयः पुरोडाशः, sonst व्रीह्.

असंज्ञायां तिलयवाभ्याम् ॥ १४९ ॥

An तिल und यव, wenn kein Name gebildet wird.

तिलमय, यवमय, aber तैलम् und यावकः.

द्वचश्छन्दसि ॥ १५० ॥

Im Veda an einen zweisilbigen Stamm.

पर्णमयी, दर्भमय, शरमय.

नोत्वद्धर्धवित्वात् ॥ १५१ ॥

Nicht aber an einen ein उ enthaltenden Stamm und auch nicht an वर्ध und विल्व.

मौञ्ज, गार्भतः; वार्ध, विल्व.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

तालादिभ्यो ऽण् ॥ १५२ ॥

An ताल u. s. w. wird ±-अ gefügt.

तालं धनुः u. s. w.

जातरूपेभ्यः परिमाणे ॥ १५३ ॥ १५३ ॥

Auch an Benennungen für Gold, wenn ein Gewicht gemeint ist.

हाटको निष्कः, जातरूप, तापनीय.

प्राणिरजतादिभ्यो ऽञ् ॥ १५४ ॥

An Benennungen für lebende Wesen und an रजत u. s. w. tritt ±-अ an.

कापोत, माधुर, तैत्तिर; राजत u. s. w.

जितश्च तत्प्रत्ययात् ॥ १५५ ॥

Auch an einen Stamm, der schon mit einem Suffix in den beiden Bedeutungen, von denen hier die Rede ist, versehen ist, wenn dieses Suffix ein stummes ञ् hat.

Es sind die Suffixe ±-अ 4, 3, 139. 154. 168, ±-ल 142, ±-अक 157, ±-इय 159 und ±-य 168 gemeint. Beispiele: देवदारय, शमील, शौण्डक, रेणोय, कांस्य von gleichlautenden Stämmen.

क्रीतवत्परिमाणात् ॥ १५६ ॥

An Benennungen von Maassen irgend einer Art treten die 5, 1, 19 fgg. genannten Suffixe, die nach 5, 1, 37 auch die Bedeutung „um diesen Preis gekauft“ haben.

नैष्किक ist sowohl निष्केण क्रीतम् als auch निष्कस्य विकारः; शतिक und शत्य, welche nach 5, 1, 37 = शतेन क्रीतम् sind, haben auch die Bedeutung शतस्य विकारः.

उष्ट्राडुञ् ॥ १५७ ॥

An उष्ट्र wird ±-अक gefügt.

शौण्डक.

उमोर्णयोर्वा ॥ १५८ ॥

An उमा und उर्णा nicht nothwendig.

श्रामक und श्रौणिक oder श्राम und श्रौर्ण.

एराया ढञ् ॥ १५९ ॥

An एराय tritt ±-इय an.

रेणोयं मांसम्.

गोपयसोर्यत् ॥ १६० ॥

An गो und पयस् Suffix यं.

गैय्य (s. 6, 1, 219) und पयस्यं.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 83. 87.

द्रोश्च ॥ १६१ ॥

Auch an द्रु.

द्रैव्यम् nach 6, 1, 213.

माने वयः ॥ १६२ ॥

वय, wenn ein Maass gemeint ist.

दुवयम्.

फले लुक् ॥ १६३ ॥

Zur Bezeichnung der Frucht tritt kein Suffix an.

आमलकम् ist die Frucht der आमलकी. Vgl. 1, 2, 49.

प्रज्ञादिभ्यो ऽण् ॥ १६४ ॥

An प्लज्ज u. s. w. jedoch ±-अ.

प्लज्जम् u. s. w.

जम्ब्वा वा ॥ १६५ ॥

An जम्बू nicht nothwendig.

जाम्बवम् oder जम्ब. Vgl. 1, 2, 49.

लुप् च ॥ १६६ ॥

Auch Schwund des Suffixes ohne Aenderung des Geschlechts kann bei diesem Worte erfolgen.

जम्बूः. Vgl. 1, 2, 51.

हरीतक्यादिभ्यश्च ॥ १६७ ॥

So auch bei हरीतकी u. s. w.

हरीतकी ist auch die Frucht der हरीतकी.

कंसीयपरशव्ययोर्यज्ञौ लुक् च ॥ १६८ ॥

† 4, 1, 83.

In der 4, 3, 134 angegebenen Bedeutung tritt ±-य an कंसीय und ±-अ an परशव्य, wobei die beiden Stämme ihr Suffix einbüßen.

कंस्य und पारशव.

॥ इति चतुर्थस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87.

4, 4, 1. **प्राग्वहतेष्टक् ॥ १ ॥**

Bis 4, 4, 76 excl. gilt das Suffix \pm -के oder \pm -इके.

तेन दीव्यति खनति जयति जितम् ॥ २ ॥

Dieses Suffix hat die Bedeutungen „damit spielend, — grabend, — siegend und — gewonnen“.

आक्षिप्तक = अक्षेर्दीव्यति, जयति oder जितम्; आभिक = अभ्या खनति.

संस्कृतम् ॥ ३ ॥

Desgleichen die Bedeutung „damit zubereitet“.

दाधिकम् = दध्ना संस्कृतम्.

कुलन्त्यकोपधादण् ॥ ४ ॥

An कुलन्त्य und an einen vocalisch auslautenden Stamm mit vorangegehendem क् wird in dieser Bedeutung \pm -अ angefügt.

कौलन्त्य, तन्तिडोक.

तरति ॥ ५ ॥

\pm -के oder \pm -इके hat auch die Bedeutung „damit über ein Wasser setzend“.

काण्डज्विक, आण्डुपिक.

गोपुच्छाट्टञ् ॥ ६ ॥

An गोपुच्छ tritt in dieser Bedeutung \pm -इक an.

गोपुच्छिक.

नौद्यचष्टन् ॥ ७ ॥

An नौ und einen zweisilbigen Stamm \angle -क oder \angle -इक.

नायिक, घटिक, ज्विक, आहुक.

चरति ॥ ८ ॥

\pm -के oder \pm -इके hat auch die Bedeutung „damit umherziehend“.

दाधिक, हास्तिक, शाकटिक.

आकर्षात् षल् ॥ ९ ॥

An आकर्ष tritt in dieser Bedeutung \angle -इक mit dem Femininum auf ई an.

आकर्षिक, आकर्षिकी. Es wird auch die Lesart आकर्षात् erwähnt.

पर्यादिभ्यः षन् ॥ १० ॥

An पर्य u. s. w. \angle -इक mit dem Femininum auf ई.

पर्यिक, पर्यिकी u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 1.

श्वगणाट्टञ् च ॥ ११ ॥An श्वगण auch \pm -इक.

श्वगणिक, श्वगणिकी und श्वगणिक, की.

वेतनादिभ्यो जीवति ॥ १२ ॥ \pm -कै oder \pm -इकै hat nach वेतन u. s. w. die Bedeutung „davon lebend“.

वेतनिक, याहिक u. s. w.

वस्त्रक्रयविक्रयाट्टन् ॥ १३ ॥An वस्त्र, क्रय und विक्रय tritt in dieser Bedeutung \pm -इक an.

वस्त्रिक, क्रयिक, विक्रयिक und angeblich auch क्रयविक्रयिक.

आयुधाच्छ च ॥ १४ ॥

An आयुध auch ईय.

आयुधिक und आयुधीय.

हरत्युत्सङ्गादिभ्यः ॥ १५ ॥ \pm -कै oder \pm -इकै hat nach उत्सङ्ग u. s. w. die Bedeutung „damit oder darauf tragend“.

उत्सङ्गिक, उद्गुपिक u. s. w.

भस्त्रादिभ्यः छन् ॥ १६ ॥An भस्त्रा u. s. w. tritt in dieser Bedeutung \pm -इक mit dem Femininum auf छे an.

भस्त्रिक, भस्त्रिकी u. s. w.

विभाषा विवधात् ॥ १७ ॥

Nach विवध nicht nothwendig.

विवधिक und विवधिकी oder nach 4, 4, 15 विवधिकै. Kāṣikā liest विवधविवधात्, aber der Zusatz entstammt einem Vārttika.

अण् कुटिलिकायाः ॥ १८ ॥An कुटिलिका tritt \pm -अ an.

कुटिलिक.

निर्वृत्ते ऽश्च्युतादिभ्यः ॥ १९ ॥ \pm -कै oder \pm -इकै hat nach अश्च्युत u. s. w. die Bedeutung „dadurch entstanden, bewirkt“.

अश्च्युतिक u. s. w. वैरम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 1.

चेर्मन्वित्यम् ॥ २० ॥

An das Suffix चि (s. 3, 3, 88) tritt in dieser Bedeutung stets म् (मप्) an.
पक्कम, उच्छिम, कच्चिम. Es wird auch केर्मन्वित्यम् geschrieben.

अपमित्ययाचिताभ्यां कक्कनौ ॥ २१ ॥

An अपमित्य wird in dieser Bedeutung ±_के, an याचित ८_क angefügt.
आपमित्यक, याचितक.

संसृष्टे ॥ २२ ॥

±_के oder ±_इके hat auch die Bedeutung „damit gemischt, vermengt“.
दाधिक, मारिचिक, शार्ङ्गवेरिक, पैर्णलिक.

चूर्णादिनिः ॥ २३ ॥

An चूर्णं tritt in dieser Bedeutung इन् an.
चूर्णिनो ऽपूपाः oder धानाः.

लवणाल्लुक् ॥ २४ ॥

Nach लवण fällt das Suffix ab.
लवणं शाकम्, लवणा यथागुः.

मुद्गादण ॥ २५ ॥

An मुद्ग tritt ±_अ an.
मोद्ग ओदनः, मोद्गी यथागुः.

व्यञ्जनैरुपसिक्ते ॥ २६ ॥

±_के oder ±_इके hat auch die Bedeutung „mit der oder der Brühe über-
gossen“.

दाधिक, मोंपिक, खारिक.

ओजःसहोऽम्भसा वर्तते ॥ २७ ॥

Nach ओजस् u. s. w. hat es die Bedeutung „damit verfahren, — zu thun
habend“.

ओजसिकः शूरः, साहसिकश्चौरः, आम्भसिको मत्स्यः.

तत्प्रत्यनुपूर्वमीपलोमकूलम् ॥ २८ ॥

Nach ईप, लोम und कूल mit vorangegehendem प्रति oder अनु hat dieses Suffix
die Bedeutung „so verfahren“.

प्रातोपिक, आन्धोपिक, प्रातिलोमिक, आनुलोमिक, प्रातिकूलिक und आनुकूलिक.

परिमुखं च ॥ २९ ॥

Auch nach परिमुख.

परिमुखिक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 1.

प्र यच्छति गर्हम् ॥ ३० ॥

±_कै oder ±_इकै hat auch die Bedeutung „gebend, ausleihend“, wenn damit ein Tadel ausgedrückt wird.

द्वेर्गुणिक „hundert Procent beim Ausleihen nehmend“.

कुसीददशैकादशात् षन्ष्टचौ ॥ ३१ ॥

In dieser Bedeutung wird ८_इक an कुसीद und इकै (beide Suffixe mit dem Femininum auf ई) an दशैकादश gefügt.

कुसीदक und कुसीदकौ, दशैकादशिकै und कौ „für zehn elf nehmend“, so v. a. „zu zehn Procent ausleihend“. v. l. °दशैकादशाभ्यां.

उञ्छति ॥ ३२ ॥

±_कै oder ±_इकै hat auch die Bedeutung „nachlesend, liegen Gebliebenes auflesend“.

बादरिक, श्रयामाकिक, काशिक.

रक्षति ॥ ३३ ॥

Auch die Bedeutung „schützend, bewachend“.

सामाजिक, सानिवेशिक.

शब्ददर्दुरं करोति ॥ ३४ ॥

Nach शब्द und दर्दुर die Bedeutung „dieses machend“.

शब्दिको वैयाकरणः, दार्दुरिकः कुम्भकारः.

पक्षिमत्स्यमृगान्हन्ति ॥ ३५ ॥

Nach Benennungen von Vögeln, Fischen und Wild die Bedeutung „diese tödtend, erlegend“.

पाक्षिक, शाकुनिक, मायूरिक, तैत्तिरिक; मात्स्यिक, मैनिक, शाफरिक, शाकुनिक; मार्गिक, हारिणिक, सौकरिक, सारङ्गिक.

परिपन्थं च तिष्ठति ॥ ३६ ॥

Ferner nach परिपन्थम् die Bedeutung „dort stehend“.

पारिपन्थिकश्चौरः.

माथोत्तरपदपदव्यनुपदं धावति ॥ ३७ ॥

Nach einem auf माथ ausgehenden Stamme, nach पदवी und व्यनुपद die Bedeutung „dem entlang laufend“.

दागहमाथिक, शान्कमाथिक; पादविक, व्यनुपदिक. माथ soll = पथिन् sein.

आक्रन्दाट्टञ् च ॥ ३८ ॥

An आक्रन्द tritt in dieser Bedeutung auch ८_इक an.

आक्रन्दिकै und आक्रन्दिक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 1.

पदोत्तरपदं गृह्णाति ॥ ३९ ॥

Nach einem auf पद auslautenden Stamme hat ±_इक die Bedeutung „dieses erfassend“.

पौर्वपटिक, श्रोत्ररपटिक. Dieses und das folgende Bûtra werden auch in eines zusammengefasst.

प्रतिकन्यार्थललामं च ॥ ४० ॥

Auch nach प्रतिकन्य, अर्थ und ललाम.

प्रातिकन्यिक, आर्थिक, लालामिक.

धर्मे चरति ॥ ४१ ॥

Nach धर्म bedeutet ±_इक „dieses ühend“.

धार्मिक.

प्रतिपथमेति टंश्च ॥ ४२ ॥

An प्रतिपथ wird in der Bedeutung „gehend“ auch ट_इक (टन्) gefügt.

प्रातिपथिक und प्रैतिपथिक.

समवायान्समवैति ॥ ४३ ॥

Nach Wörtern in der Bedeutung „Versammlung“ hat ±_के oder ±_इक die Bedeutung „diese besuchend, sich dahin begebend“.

सामवायिक, सामाजिक, सामूहिक, सौनव्येशिक.

परिषदो एयः ॥ ४४ ॥

An परिषद् tritt in dieser Bedeutung ±_य an.

परिषद्व.

सेनाया वा ॥ ४५ ॥

An सेना nicht nothwendig.

सैन्य oder सैनिक.

संज्ञायां ललाटकुक्कुटौ पश्यति ॥ ४६ ॥

Nach ललाट und कुक्कुटौ hat ±_इक die Bedeutung „danach schauend“, wenn ein Name gebildet wird.

लालाटिकः = सेवकः, कौक्कुटिकः = भिवुः.

तस्य धर्म्यम् ॥ ४७ ॥

±_के oder ±_इक hat auch die Bedeutung „diesem entsprechend, zukommend“.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 1.

अण् महिषादिभ्यः ॥ ४८ ॥

An महिषो u. s. w. tritt in dieser Bedeutung ±-अ an.

माहिष, प्राजावत u. s. w.

कृतो ऽञ् ॥ ४९ ॥

An einen auf ञ् auslautenden Stamm ±-अ.

पौत्र, आंद्वात्र.

अवक्रयः ॥ ५० ॥

±-कै oder ±-इकै hat auch die Bedeutung „dieses in Pacht habend“.

शौल्कशालिक, आकारिक, आपणिक.

तदस्य परायम् ॥ ५१ ॥

Auch „damit handelnd“.

आपणिक, शाकुलिक, मौदिक.

लवणाट्टञ् ॥ ५२ ॥

An लवण tritt in dieser Bedeutung ±-इक an.

लावणिक.

किसरादिभ्यः षन् ॥ ५३ ॥

An किसर u. s. w. ङ-क oder ङ-इक mit dem Femininum auf ङ.

किसरिक und किसरिकी u. s. w. Kāçikā किसरा“.

शलालुनो ऽन्यतरस्याम् ॥ ५४ ॥

An शलालु nicht nothwendig.

शलालुक und शलालुकी oder शलालुक, "की.

शिल्पम् ॥ ५५ ॥

± कै oder ±-इकै hat auch die Bedeutung „dieses als Kunst oder Handwerk betreibend“.

मडुकभर्भरादन्यतरस्याम् ॥ ५६ ॥

An मडुक und भर्भर kann in dieser Bedeutung auch ±-अ angefügt werden.

माडुकिक oder माडुक, भार्भरिक oder भार्भर.

प्रहरणम् ॥ ५७ ॥

±-वै oder ±-इकै hat auch die Bedeutung „dieses als Waffe führend“.

आसिक, प्रासिक, चाक्रिक, धानुष्क.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 1.

परश्वधाट्ठञ् च ॥ ५८ ॥

An परश्वध kann auch \pm -इक treten.

पारश्वधिकं oder पारश्वधिक.

शक्तियष्टोरीकक् ॥ ५९ ॥

An शक्ति und यष्टि tritt \pm -ईके.

शक्तीक, याष्टीक.

अस्तिनास्तिदिष्टं मतिः ॥ ६० ॥

Nach अस्ति, नास्ति und दिष्ट hat \pm -के oder \pm -इके die Bedeutung „diesen Glauben habend“.

अस्तिक, नास्तिक, दैष्टिक.

शीलम् ॥ ६१ ॥

Dieses Suffix hat auch die Bedeutung „daran gewöhnt“.

आपूपिक, शाष्कुलिक, मोंदकिक.

इत्तादिभ्यो णः ॥ ६२ ॥

An इत्त u. s. w. tritt in dieser Bedeutung \pm -अ an.

इत्त, अम्भुत्त u. s. w.

कर्माध्ययने वृत्तम् ॥ ६३ ॥

\pm -के oder \pm -इके hat auch die Bedeutung „dieses ist ihm beim Studium begegnet“.

ऐकान्यिक „der beim Studium einen Fehler begangen hat“.

बह्वच्यूर्वपदाट्ठच् ॥ ६४ ॥

Geht ein mehr als zweisilbiges Wort im Compositum voran, so tritt in dieser Bedeutung के oder इके an.

द्वादशान्यिक, त्रयोदशान्यिक. v. l. ठञ् statt ठच्.

हितं भक्षः ॥ ६५ ॥

\pm -के oder \pm -इके, an Benennungen für Speisen gefügt, bedeutet „dieses ist ihm zuträglich“.

आपूपिक, शाष्कुलिक, मोंदकिक.

तदस्मै दीयते नियुक्तम् ॥ ६६ ॥

Dieses Suffix hat auch die Bedeutung „dieses wird ihm vorgeschriebener Weise (oder »stets«) gereicht“.

आयभोजनिक, आपूपिक, शाष्कुलिक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 1.

आणामांसौदनाट्टिठञ् ॥ ६७ ॥

An आणा und मांसौदन tritt in dieser Bedeutung ङ-इक mit dem Femininum auf ई an.

आणिक und ँकी, मांसौदनिक und ँकी.

भक्तादण्यतरस्याम् ॥ ६८ ॥

An भक्त kann neben ङ-इक auch ङ-अ antreten.

भाक्तिक oder भाक्त.

तत्रनियुक्तः ॥ ६९ ॥

ङ-कै oder ङ-इकै hat auch die Bedeutung „dabei angestellt“.

शौन्कशालिक, आकरिक, आपणिक, मॉलिमक, दौवारिक. तत्रनियुक्तः als Compositum gefasst nach 2, 1, 46.

अगारान्ताट्टन् ॥ ७० ॥

An einen auf अगर auslautenden Stamm tritt in dieser Bedeutung ङ-इक an.

देवागारिक, कोष्ठागारिक, भागडागारिक.

अध्यायिन्यदेशकालात् ॥ ७१ ॥

ङ-कै oder ङ-इकै nach einer Orts- oder Zeitbenennung, wenn Ort und Zeit zum Studium ungeeignet sind, bezeichnet den dort oder dann Studirenden.

श्माशानिक, चातुष्यधिक; चातुर्दशिक, आमाश्यास्यिक.

कठिनान्तप्रस्तारसंस्थानेषु व्यव हरति ॥ ७२ ॥

Nach einem auf कठिन ausgehenden Stamme, so wie nach प्रस्तार und संस्थान hat dieses Suffix die Bedeutung „sich damit beschäftigend“.

वांशकठिनिक, वार्धकठिनिक; प्रास्तारिक, सांस्थानिक.

निकटे वसति ॥ ७३ ॥

Nach निकट bedeutet es „sich daselbst aufhaltend“.

नैकटिको भित्तुः.

आवसथात् षल् ॥ ७४ ॥

† 4, 4, 1.

Nach आवसथ tritt in dieser Bedeutung ङ-इक an, mit dem Femininum auf ई.

आवसथिक und आवसथिकी.

प्राग्घिताद्यत् ॥ ७५ ॥

4, 4, 75.

Bis 5, 1, 5 excl. gilt das Suffix यं oder ङय (s. 6, 1, 213).

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 75.

तद्वहति रथयुगप्रासङ्गम् ॥ ७६ ॥

Nach रथ, युग und प्रासङ्ग hat dieses Suffix die Bedeutung „dieses fahrend, ziehend, schleppend“.

रथ्य, युग्य, प्रासङ्ग्य.

धुरो यइदकौ ॥ ७७ ॥

An धुर treten in dieser Bedeutung ऽय (यत्) und ऽय्ये an.

धुर्य und धुर्येय.

सः सर्वधुरात् ॥ ७८ ॥

An सर्वधुर das Suffix ईन.

सर्वधुरीण.

एकधुराल्लुक् च ॥ ७९ ॥

Nach एकधुर kann auch Schwund des Suffixes stattfinden.

एकधुरीण und एकधुर.

शकटादण् ॥ ८० ॥

An शकट wird ऽण् angefügt.

शाकट.

हलसीराट्ठक् ॥ ८१ ॥

An हल und सीर ऽइके.

हालिक, सीरिक.

संज्ञायां जन्याः ॥ ८२ ॥

Hierher gehört auch जन्य m. Pl. als Name (Brautführer).

Fehlerhafte Lesart जन्या.

विध्यन्धनुषा ॥ ८३ ॥

यं oder ऽय hat auch die Bedeutung „durchbohrend, durchstechend, verwundend“, wenn die Verletzung nicht durch einen Bogen geschieht.

पेढ्याः शर्कराः, करव्याः कण्टकाः. Vgl. 6, 3, 53.

धनगणं लब्धा ॥ ८४ ॥

Nach धन und गण hat dieses Suffix die Bedeutung „dieses erhaltend, bekommend“.

धन्य, गण्य.

अन्नासः ॥ ८५ ॥

An अन्न wird in dieser Bedeutung ऽण् angefügt.

आन्न.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 75.

वशं गतः ॥ ८६ ॥Nach वश bedeutet \angle य „darin gerathen“.

येष्व.

पदमस्मिन्द्श्यम् ॥ ८७ ॥

Nach पद hat dieses Suffix die Bedeutung „dieses darin sichtbar“.

पेदाः कदम्, पेदाः पांसवः.

मूलमस्यावर्हि ॥ ८८ ॥

Nach मूल hat es die Bedeutung „damit ausgezogen werdend“.

मूल्या मावाः oder मुद्राः.

संज्ञायां धेनुषा ॥ ८९ ॥

धेनुषा als Name ist unregelmässig gebildet.

Nach der Kāçikā soll das Wort ein Oxytonon sein.

गृहपतिना संयुक्ते ज्यः ॥ ९० ॥An गृहपति tritt \angle य an in der Bedeutung „mit diesem verbunden“.

गार्हपत्यो ऽग्निः.

**नौवयोधर्मविषमूलमूलसीतातुलाभ्यस्तार्यतुल्यप्राप्यवध्यानाम्य-
समसमितसंमितेषु ॥ ९१ ॥**यं oder \angle य hat nach नौ die Bedeutung „damit zu durchschiffen“, nach वयम् „daran gleich“, nach धर्म „dadurch zu erlangen“, nach विष „damit zu tödten“, nach मूल „sammt diesem zu beugen“ und „dem gleich“, nach सीता „damit versehen“ und nach तुला „damit gemessen“.

नार्यमुदकम्, वयस्यः सखा, धर्म्यं, विष्य, मूल्य, सीत्यं त्रेत्रम्, तुल्य. Zu den verschiedenen Betonungen s. 6, 1, 213. मूल musste wegen 1, 3, 10 wiederholt werden.

धर्मपथ्यर्थन्यायादनपेते ॥ ९२ ॥

Nach धर्म, पथिन्, अर्थ und न्याय hat das erwähnte Suffix die Bedeutung „davon nicht abgegangen, — gewichen“.

धर्म्यं, पथ्य, अर्थ्य und न्याय्य.

छन्दसो निर्मिते ॥ ९३ ॥

Nach छन्दस् hat dieses Suffix die Bedeutung „damit zu Stande gebracht“.

छन्दस्यं. छन्दस् soll nach der Kāçikā hier — इच्छा sein.

उरसो ऽण् च ॥ ९४ ॥An उरस् wird in dieser Bedeutung auch \angle य angefügt.

उरस्यः oder ओरसेः पुत्रः.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 75.

हृदयस्य प्रियः ॥ ९५ ॥

Nach हृदय hat यं oder एय die Bedeutung „diesem lieb“.

हृद्यो देवः. Zur Substitution von हृद् s. 6, 3, 50.

बन्धने चर्षो ॥ ९६ ॥

In Verbindung mit einem Spruche auch die Bedeutung „fesselnd, bannend“.

हृद्यो मन्त्रः.

मतजनहलात्करणजल्पकर्षेषु ॥ ९७ ॥

Nach मत bezeichnet das Suffix „ein Werkzeug“, nach जन „Gerede“ und nach हल „Zug“.

मैत्यम्, जैन्यः, हल्यः. Kāçikā: मतं ज्ञानं तस्य करणं मत्यम्; es ist aber मत्य „Egge“ oder „Walze“ gemeint.

तत्र साधुः ॥ ९८ ॥

Dasselbe Suffix bedeutet auch „dafür gut“.

सामन्यं, कर्मण्यं, शरण्यं.

प्रतिजनादिभ्यः खञ् ॥ ९९ ॥

An प्रतिजन u. s. w. tritt in dieser Bedeutung खञ्-ईन an.

प्रतिजनीन, शेट्युगीन u. s. w.

भक्तास्तुः ॥ १०० ॥

An भक्त das Suffix त्-अ.

भाक्तः शानिः.

परिषदो रयः ॥ १०१ ॥

An परिषद् das Suffix त्-य.

परिषद्व.

कथादिभ्यष्टक् ॥ १०२ ॥

An कथा u. s. w. त्-कै oder त्-इकै.

कार्यिक, वैकार्यिक u. s. w.

गुडादिभ्यष्टञ् ॥ १०३ ॥

An गुड u. s. w. खञ्-क oder खञ्-इक.

गोडिक इतुः, कौन्माषिको मुद्रः.

पथ्यतिथिवसतिस्वपतेर्दञ् ॥ १०४ ॥

An पथ्यन्, अतिथि, वसति und स्वपति खञ्-रय.

पाथेय, अतिथेय, वासतेय, स्वापतेय.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 75.

सभाया यः ॥ १०५ ॥

An सभा das Suffix य.

सभ्य.

ढञ्छन्दसि ॥ १०६ ॥

Im Veda ण्य.

सभेय.

समानतीर्थे वासी ॥ १०७ ॥

Nach समानतीर्थ hat य die Bedeutung „dort sich aufhaltend.

सतीर्थः. Ueber die Substitution von स für समान s. 6, 3, 87.

समानोदरे शयित ओ चोदात्तः ॥ १०८ ॥

Nach समानोदर hat य die Bedeutung „gelegen, geruht“, und das ओ hat in diesem Falle den Acut.

समानौदर्यो भाता. Vgl. 6, 3, 88.

सोदराद्यः ॥ १०९ ॥

An सोदर wird in dieser Bedeutung य angefügt.

सौदर्यो भाता. Vgl. 6, 3, 88.

भवे छन्दसि ॥ ११० ॥

Im Veda hat य oder ऌय die Bedeutung „darin befindlich“.

मैथ्य, विद्युत्यं. भवे ist nach der Kāçikā bis 4, 4, 118, छन्दसि bis zum Schluss des Adhjája zu ergänzen.

पाथोनदीभ्यां ड्यण् ॥ १११ ॥

An पाथम् und नदी tritt in dieser Bedeutung ङय an, vor welchem der letzte Vocal mit dem darauf folgenden Consonanten abfällt.

पाथ्य und नाद्य.

वेशन्तहिमवद्भ्यामण् ॥ ११२ ॥

An वेशन्त und हिमवत् das Suffix ङय.

वेशन्तो und हिमवतो.

स्रोतसो विभाषा ड्यङ्यौ ॥ ११३ ॥

An स्रोतस् können ausser dem regelmässigen य auch यं (ङ्यत्) und य mit Abfall des letzten Vocals nebst dem darauf folgenden Consonanten treten.

स्रोतस्यं, स्रोत्यं und स्रोत्यै.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 75.

सगर्भसयूथसनुताद्यन् ॥ ११४ ॥

An सगर्भ, सयूथ und सनुत ऽय.

सगर्भ्य, सयूथ्य und सनुत्य.

तुयाद्यन् ॥ ११५ ॥

An तुय das Suffix ऽय.

तुय्य.

अयाद्यत् ॥ ११६ ॥

An अय ऽय.

अय्य. Dieses würde sich schon nach 4, 4, 110 ergeben, wird aber besonders gelehrt, damit dieses ऽय nicht durch das folgende Sūtra aufgehoben werde.

घञ्चौ च ॥ ११७ ॥

Auch इयै (चच्) und ईय.

अय्यि und अयोय. Kāçikā bildet auch अय्यि, indem sie auch das Suffix in 4, 4, 115 wegen des च herbeizieht. Vgl. Sājana zu RV. 1, 13, 10. 10, 120, 8.

समुद्राभ्राद्यः ॥ ११८ ॥

An समुद्र und अभ्र tritt इय an.

समुद्रिय und अभ्रिय.

वर्हिषि दत्तम् ॥ ११९ ॥

Nach वर्हिम् hat यं die Bedeutung „darauf gelegt“.

वर्हिष्येषु निधेषु प्रियेषु RV. 10, 15, 5.

दूतस्य भागकर्मणी ॥ १२० ॥

Nach दूत die Bedeutungen „Antheil“ und „Geschäft“.

यत्ने अग्ने दूत्यम्. Nach 6, 1, 213 दूत्य, die accentuirten Texte aber दूत्य.

रक्षोयातूनां हननी ॥ १२१ ॥

Nach रक्षस् und यातु die Bedeutung „schlagend, vertreibend“ im Femininum.

या ते रक्षस्यां und यातव्यां तनूः.

रेवतीजगतीहविष्याभ्यः प्रशस्ये ॥ १२२ ॥

Nach रेवती, जगती und हविष्या bezeichnet das Suffix das Lobenswerthe daran.

यद्वो रेवती रेवत्यम्, यद्वो जगती जगत्यम्, यद्वो हविष्या हविष्यम्.

असुरस्य स्वम् ॥ १२३ ॥

Nach असुर bedeutet das Suffix „diesem gehörig“.

असुरं या एतत्प्रात्रं यच्चक्रधत्ते कुलानकृतम्. Vgl. Maitr. S. 1, 8, 3.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 75.

मायायामण् ॥ १२४ ॥

In Verbindung mit माया erhält dieses Wort das Suffix ±_अ.

आसुरैर्माया.

तद्वानासामुपधानो मन्त्र इतीष्टकासु लुक् च मतोः ॥ १२५ ॥

यं nach einem Spruche, der nach dem Worte, das er enthält, benannt ist und der beim Aufsetzen von Backsteinen hergesagt wird, bezeichnet die auf diese Weise aufgesetzten Backsteine; hierbei fällt das Suffix मत् (यत्) des Spruches ab.

वर्चस्याः von वर्चस्यत्, तेजस्याः von तेजस्यत्, पयस्याः von पयस्यत्, रेतस्याः von रेतस्यत्.

अश्विमान् ॥ १२६ ॥

An अश्विमत् „das Wort अश्विन् enthaltend“, tritt in dieser Bedeutung ±_अ an, mit Abfall von मत्.

अश्विनैरुप दधाति TS. 5, 3, 1, 1.

वयस्यासु मूर्ध्नो मतुप् ॥ १२७ ॥

An मूर्धन् (im Sinne von मूर्धन्वान्मन्त्रः) tritt das Suffix मत् (यत्), wenn वयस्याः genannte Backsteine gemeint sind.

मूर्धन्वैतीरुप दधाति. Vgl. 8, 1, 176.

मत्वर्थे मासतन्वोः ॥ १२८ ॥

यं hat im Veda die Bedeutung des Suffixes मत्, wenn von einem Monat oder einem Körper die Rede ist.

नभस्यो मासः = नभसि विद्यन्ते जस्मिन्, eben so सहस्य, तपस्य, मध्व्यः श्रोजस्या, रजस्या तनूः.

मधोर्ज च ॥ १२९ ॥

Nach मधु hat auch ±_अ mit dem Femininum auf आ die Bedeutung von मत्. मधव्या und माधव्या तनूः.

श्रोजसो ऽहनि यत्सौ ॥ १३० ॥

Nach श्रोजस् haben यं und ईन diese Bedeutung, wenn von einem Tage die Rede geht.

श्रोजस्यम् oder श्रोजसीनमहः.

वेशोयशश्चादेर्भगाद्यल् ॥ १३१ ॥

Nach भग mit vorangegehendem वेशस् und यशस् hat ±_य diese Bedeutung.

वेशोभ्य, यशोभ्य. Siddhāntak. verbindet dieses Sūtra mit dem folgenden, indem sie यत्सौ liest.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 75.

ख च ॥ १३२ ॥

Auch ईन.

खेगोभगोन, यगोभगोन.

पूर्वः कृतमिनियौ च ॥ १३३ ॥

Nach पूर्व haben ईन, इन् und च die Bedeutung „von diesen gemacht“.

परिभिः पूर्वैः, पूर्वभिः und पूर्वैः.

अग्निः संस्कृतम् ॥ १३४ ॥

Nach अग्न् hat च die Bedeutung „damit zubereitet“.

अग्न् हविः.

सहस्रेण संमितौ घः ॥ १३५ ॥

Nach सहस्र hat घ die Bedeutung „diesem gleichkommend“.

सहस्रियौ ऽग्निः. Kāçikā erwähnt eine Lesart समितौ.

मतौ च ॥ १३६ ॥

Auch die von मत्.

सहस्रिय = सहस्रमस्य विद्यते.

सोममर्हति यः ॥ १३७ ॥

Nach सोम hat य die Bedeutung „diesen verdienend“.

सोम्या ब्राह्मणाः.

मये च ॥ १३८ ॥

Auch die des Suffixes मय.

सोम्यं मधु.

मधोः ॥ १३९ ॥

Nach मधु hat यं (s. 4, 4, 75) diese Bedeutung.

मधव्यान्स्तोकान्.

वसोः समूहे च ॥ १४० ॥

Nach वसु hat यं auch die Bedeutung „Menge“.

वसव्यः.

नक्षत्राद्वा ॥ १४१ ॥

An नक्षत्र wird इय angefügt.

नक्षत्रियेभ्यः स्वाहा. Angeblich = नक्षत्र.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 4, 75.

सर्वदेवात् तातिल् ॥ १४२ ॥

An सर्व und देव tritt -ताति an.

सर्वताति, देवताति.

शिवशमरिष्टस्य करे ॥ १४३ ॥

Nach शिव, शम् und अरिष्ट hat dieses Suffix die Bedeutung „thuend, bewirkend“.

शिवताति, शन्ताति, अरिष्टताति.

भावे च ॥ १४४ ॥

† 4, 4, 75.

Auch die des Seins (eines Nomen act.).

॥ इति चतुर्थस्याध्यायस्य चतुर्थः पादोऽध्यायश्च समाप्तः ॥

प्राक्कीताच्छः ॥ १ ॥

5, 1, 1.

Bis 5, 1, 37 (genauer 17) excl. gilt das Suffix ईय.

उगवादिभ्यो यत् ॥ २ ॥

An einen auf उ oder ऊ auslautenden Stamm, so wie an गो u. s. w. tritt यं oder य.

In den 5, 1, 5 fgg. angegebenen Bedeutungen. शुक्ल्यं, पिचयं, कमण्डल्यं, गेयं u. s. w.
Vgl. 6, 1, 213.**कम्बलाच्च संज्ञायाम् ॥ ३ ॥**

Auch an कम्बल, wenn ein Name gebildet wird.

कम्बल्यम् = ऊर्णापलशतम्.

विभाषा हविरपूपादिभ्यः ॥ ४ ॥

An Benennungen von Spenden und an अपूप nicht nothwendig.

आमिह्यं oder आमिहीयं दधि, पुरोडाश्यास्तगहुलाः oder पुरोडाशोयास्तः; अपूप्य oder अपूप्योय u. s. w.

तस्मै हितम् ॥ ५ ॥

Die genannten Suffixe haben die Bedeutung „diesem wohlthätig, dazu gut“.

शरीरावयवाद्यत् ॥ ६ ॥

An Benennungen von Körpertheilen tritt in dieser Bedeutung यं oder य an.

देन्य, केय, आद्य, नैभ्य, नैय. Vgl. 6, 1, 213.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 1.

खलयवमाषतिलवृषब्रह्मणश्च ॥ ७ ॥

Auch an खल u. s. w.

खैल्य, यैय्य, मौष्य, तिल्य, वृष्य und ब्रह्मण्य.

अजाविभ्यां थ्यन् ॥ ८ ॥

An अज und अवि ङ-थ्य.

अजथ्या und अविथ्या यूयिः.

आत्मन्विश्वजनभोगोत्तरपदान्त्वः ॥ ९ ॥

An आत्मन्, विश्वजन und an einen auf भोग auslautenden Stamm ईन.

आत्मनीन, विश्वजनीन, मातृभोगीण u. s. w. आत्मन् statt आत्म, um daran zu erinnern, dass das न् vor dem Suffix nicht abfällt.

सर्वपुरुषाभ्यां णट्जौ ॥ १० ॥

An सर्व tritt ङ-अ und an पुरुष ङ-एय.

सर्व्य und पुरुषेय.

माणवचरकाभ्यां खञ् ॥ ११ ॥

An माणव und चरक ङ-ईन.

माणवीन, चारकीण.

तदर्थे विकृतेः प्रकृतौ ॥ १२ ॥

Nach einem ein Erzeugniss benennenden Dinge bezeichnen die erwähnten Suffixe das dazu dienende Primitive.

अङ्गारीयाणि काष्ठानि „zu Kohlen dienende Hölzer“ und प्राकारीया वृष्टकाः nach 5 1, 1. शङ्ख्यं दारु und पिचव्यः कार्पासः nach 5, 1, 2.

छदिरुपधिवलेढञ् ॥ १३ ॥

An छदिस्, उपधि und वलि tritt in dieser Bedeutung ङ-एय an.

छदिषेयाणि नृणानि, औपधेयं दारु, बालेयास्तगडुलाः.

ऋषभोपानहोर्ज्यः ॥ १४ ॥

An ऋषभ und उपानह् das Suffix ङ-य.

आर्षभ्यो वत्सः, औपानह्यो मुञ्जः.

चर्मणो ऽञ् ॥ १५ ॥

Zur Bezeichnung eines Erzeugnisses aus Leder tritt ङ-अ an.

वार्धं und वारचं चर्म.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 1.

तदस्य तदस्मिन्स्यादिति ॥ १६ ॥

† 5, 1, 1.

Die erwähnten Suffixe haben ferner die Bedeutungen „dazu wohl hinreichend“ und „darin wohl anzubringen“.

प्राकारीया इष्टकाः und प्राकारीयो देशः.

परिखाया ढञ् ॥ १७ ॥

An परिखा tritt in dieser Bedeutung ङ-य an.

पारिखेयो भूमिः.

प्राग्वतेष्टञ् ॥ १८ ॥

5, 1, 18.

Bis 5, 1, 115 (genauer 110) excl. gilt das Suffix ङ-क oder ङ-इक (in den 5, 1, 37 und später angegebenen Bedeutungen).

आर्हादगोपुच्छसंख्यापरिमाणादठक् ॥ १९ ॥

5, 1, 19.

Bis 5, 1, 63 (genauer 65) incl. gilt (in den 5, 1, 37 und später angegebenen Bedeutungen) ङ-कै oder ङ-इकै, aber nicht für गोपुच्छ, ein Zahlwort oder eine Maassbezeichnung im weitesten Sinne.

नेष्किकै, पाणिकै nach 5, 1, 20, aber गौपुच्छिक, षोष्टिक, प्रैस्थिक nach 5, 1, 18.

असमासे निष्कादिभ्यः ॥ २० ॥

Wohl aber nach निष्क u. s. w., wenn sie nicht componirt sind.

नेष्किकै u. s. w., aber परमनेष्किक nach 5, 1, 18. Vgl. 7, 3, 17.

शताच्च ठन्यतावशते ॥ २१ ॥

An शत (wenn es nicht componirt ist) werden ङ-इक und ङ-य gefügt, wenn nicht „hundert“ schlechtweg gemeint ist.

शतिक und शत्य „für hundert Goldstücke oder dgl. gekauft“, aber शतकः संघः u. s. w. „aus hundert bestehend“ nach 5, 1, 22. 58; eben so द्विशतक in der Bedeutung द्विशतेन क्रीतम्.

संख्याया अतिशदन्तायाः कन् ॥ २२ ॥

An ein Zahlwort (vgl. 1, 1, 23) wird ङ-क gefügt, wenn es nicht auf ति oder शत् auslautet.

पञ्चक, बहुक, गणक, aber सौप्ततिक und चात्वारिंशत्क nach 5, 1, 18. 19.

वतोरिङ् ॥ २३ ॥

Nach einem auf वत् ausgehenden Zahlwort kann an dieses Suffix das Augment इ (इट्) treten.

तावत्क oder तावतिक. यावत्क oder यावतिक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 18. 19.

विंशतिविंशद्वां इवुनसंज्ञायाम् ॥ २४ ॥

An विंशति und त्रिंशत् tritt, wenn kein Name gebildet wird, \angle -एक an, wovor ti nach 6, 4, 142 und अत् nach 6, 4, 143 abfallen.

विंशक, त्रिंशक.

कंसाट्टिटन् ॥ २५ ॥

An कंस tritt \angle -एक an mit dem Femininum auf ई.

कंसिक und कंसिकी.

शूर्पादन्नन्यतरस्याम् ॥ २६ ॥

An शूर्प kann \angle -अ antreten.

शार्प oder शार्पिक nach 5, 1, 18.

शतमानविंशतिकसहस्रवसनादण् ॥ २७ ॥

An शतमान u. s. w. wird \pm -अ angefügt.

शतमान, वैशतिक, साहस्र und दासन.

अध्यर्धपूर्वद्विगोलुगसंज्ञायाम् ॥ २८ ॥

Nach einem mit अध्यर्ध beginnenden Stamme und nach einem Dvigu findet, wenn kein Name gebildet wird, Schwund des Suffixes statt.

अध्यर्धकंस, द्विकंस.

विभाषा कार्षापणसहस्राभ्याम् ॥ २९ ॥

Nicht nothwendig nach einem solchen Stamme und nach einem Dvigu, wenn diese auf कार्षापण oder सहस्र auslauten.

अध्यर्धकार्षापण und द्विकार्षापण, अध्यर्धसहस्र und द्विसहस्र, oder अध्यर्धकार्षापणिक, द्विकार्षापणिक, अध्यर्धसाहस्र und द्विसाहस्र. Zur unregelmässigen Vrddhi s. 7, 3, 17.

द्वित्रिपूर्वान्निष्कात् ॥ ३० ॥

Eben so nach निष्क mit vorangehendem द्वि oder त्रि.

द्विनिष्क oder द्विर्निष्क, त्रिनिष्क oder त्रिर्निष्क. Vgl. 7, 3, 17.

विस्ताच्च ॥ ३१ ॥

Eben so nach विस्त.

द्विविस्त oder द्विर्विस्तिक, त्रिविस्त oder त्रिर्विस्तिक.

विंशतिकात्खः ॥ ३२ ॥

Nach विंशतिक wird ईन angefügt.

अध्यर्धविंशतिकीन, द्विविंशतिकीन und त्रिविंशतिकीन.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 18. 19.

खारी ईकन् ॥ ३३ ॥An खारी tritt \pm -ईक an.

अध्यर्धखारीक, द्विखारीक, त्रिखारीक.

पणपादमाषशताद्यत् ॥ ३४ ॥

An पण u. s. w. यं.

अध्यर्धपण्य, द्विपण्य, त्रिपण्य; अध्यर्धपाद्य, द्विपाद्य, त्रिपाद्य; अध्यर्धमाष्य, द्विमाष्य, त्रिमाष्य;
अध्यर्धशत्य, द्विशत्य, त्रिशत्य.**शाणाद्वा ॥ ३५ ॥**

An शाण nicht nothwendig.

अध्यर्धशाण्य oder °शाण, द्विशण्य oder °शाण, त्रिशण्य oder °शाण. Vgl. 5, 1, 28.

द्विचिपूर्वादण् च ॥ ३६ ॥An शाण mit vorangegehendem द्वि oder त्रि auch \pm -अ.

द्विशण्य und त्रिशण्य.

तेन क्रीतम् ॥ ३७ ॥

Die 5, 1, 18 fgg. genannten Suffixe haben die Bedeutung „für diesen Preis gekauft“.

तस्य निमित्तं संयोगोत्पातौ ॥ ३८ ॥

Ferner die Bedeutung „dieses bewirkend“, wenn von einer Verbindung oder einer ungewöhnlichen Erscheinung die Rede ist.

शतिको oder शत्यो धनपतिना संयोगः „eine Verbindung mit einem reichen Mann kann Hundert einbringen“, eben so mit दक्षिणादिस्यन्दनम्. Vgl. 5, 1, 21.

गोद्वचो ऽसंख्यापरिमाणाश्चादेर्यत् ॥ ३९ ॥In dieser Bedeutung tritt an गो und an einen zweisilbigen Stamm, jedoch mit Ausnahme einer Zahl- oder Maassbenennung und von अश्व u. s. w., यं oder \pm an.

गेव्य, घेन्य, स्वेयं, यशस्यं, आयुष्यं, aber पञ्चक, प्रास्थिक, आश्विक u. s. w. nach 5, 1, 22, 18. 19.

पुत्राच्छ च ॥ ४० ॥

An पुत्र auch ईय.

पुत्र्य oder पुत्रोय.

सर्वभूमिपृथिवीभ्यामणजौ ॥ ४१ ॥An सर्वभूमि tritt in der angegebenen Bedeutung \pm -अ und an पृथिवी \pm -अ an.

सार्वभौम und पार्थिव. Zur unregelmässigen Vrddhi s. 7, 3, 20.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 18. 19.

तस्येश्वरः ॥ ४२ ॥

Dieselben Suffixe, an dieselben Stämme gefügt, bedeuten auch „Herr darüber“.

तच्चविदित इति च ॥ ४३ ॥

Und auch „dort bekannt“.

लोकसर्वलोकादृञ् ॥ ४४ ॥

An लोक und सर्वलोक wird in dieser Bedeutung \angle -इक angefügt.
लौकिक und सावलौकिक.

तस्य वापः ॥ ४५ ॥

Die 5, 1, 18 fgg. erwähnten Suffixe haben auch die Bedeutung „mit soviel besät“.

प्रास्थिकं, टांगिकं, खारीकं क्षेत्रम् nach 5, 1, 18. 33.

पात्रात् घन् ॥ ४६ ॥

An पात्र tritt in dieser Bedeutung \angle -इक mit dem Femininum auf हे.
पात्रिकं क्षेत्रम्, पात्रिकी क्षेत्रभक्तिः.

तदस्मिन्वृद्धायलाभशुल्कोपदा दीयते ॥ ४७ ॥

Die erwähnten Suffixe haben auch die Bedeutungen „dabei oder diesem als Zins, Einkommen, Gewinn, Abgabe oder Geschenk gegeben werdend“.

पूरणार्धादृन् ॥ ४८ ॥

An ein Ordinale und an अर्ध tritt in dieser Bedeutung \angle -इक an.
द्वितीयक, तृतीयक; अर्धिक. अर्ध soll hier = रूपकार्ध sein.

भागाद्यच्च ॥ ४९ ॥

An भाग auch \angle य (यत्).

भागिकं oder भाग्यं शतम्, भागिका oder भाग्या विंशतिः. Auch भाग soll hier = रूपकार्ध sein.

तद्धरति वहत्या वहति भाराद्वंशादिभ्यः ॥ ५० ॥

Nach भार mit vorangegehendem वंश u. s. w. haben die erwähnten Suffixe die Bedeutungen „dieses tragend, fahrend oder herbeifahrend“.

वांशभारिक u. s. w.

वस्त्रद्रव्याभ्यां ठन्कनौ ॥ ५१ ॥

An वस्त्र wird \angle -इक und an द्रव्य \angle -क in diesen Bedeutungen angefügt.
वस्त्रिक, द्रव्यक.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 18. 19.

सं भवत्यव हरति पचति ॥ ५२ ॥

Die genannten Suffixe haben auch die Bedeutungen „dieses fassend (in sich aufnehmen könnend), — enthaltend und — kochend (kochen könnend)“.

आढकाचितपात्रात् खो ऽन्यतरस्याम् ॥ ५३ ॥

An आढक, आचित und पात्र kann in dieser Bedeutung auch ईन antreten.

आढकिक oder आढकीन, आचितिक oder आचितीन, पात्रिक oder पात्रीण.

द्विगोः घञ्च ॥ ५४ ॥

Wenn diese Wörter im Dvigu stehen, kann auch ङ-इक mit dem Femininum auf ई angefügt werden.

आढकिक oder आढकीन, आचितिक oder आचितीन, द्विपात्रिक oder द्विपात्रीण. Nach der Kāçikā auch आढक, आचित und द्विपात्र mit Schwund des Suffixes.

कुलिजाल्लुक्खौ च ॥ ५५ ॥

Nach कुलिज am Ende eines Dvigu kann auch Schwund des Suffixes stattfinden oder ईन angefügt werden.

ट्टिकुलिजिक, ट्टिकुलिज, ट्टिकुलिजीन oder ट्टेकुलिजिक nach 5, 1, 18. 19.

सो ऽस्यांशवस्त्रभृतयः ॥ ५६ ॥

Die 5, 1, 18 fgg. besprochenen Suffixe haben auch die Bedeutungen „dieses ist dessen Antheil, Preis oder Löhnung“.

तदस्य परिमाणम् ॥ ५७ ॥

Auch die Bedeutung „dieses ist dessen Maass“.

संख्यायाः संज्ञासंघसूचाध्ययनेषु ॥ ५८ ॥

An ein Zahlwort werden jene Suffixe in der angegebenen Bedeutung angefügt, wenn mit dem abgeleiteten Worte ein Name, eine Schaar (Menge), ein Sūtra oder eine bestimmte Art und Weise des Studiums gemeint ist.

पञ्चकाः „die Fünfe“ = शकुनयः, त्रिकाः „die Dreie“ = शालङ्कायनाः; पञ्चकः संघः, अष्टकं पाणिनीयम्, पञ्चको ऽधोतः „auf fünffache Weise studirt“.

पङ्क्तिर्विंशतिचिंशच्चत्वारिंशत्पञ्चाशत्षष्टिसप्तत्यशीतिनवतिशतम्

॥ ५९ ॥

Hierher gehören auch die unregelmässig gebildeten पङ्क्ति, विंशति, त्रिंशत्, चत्वारिंशत्, पञ्चाशत्, षष्टि, सप्तति, अशीति, नवति und शत.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 18. 19.

पञ्चदशतौ वर्गे वा ॥ ६० ॥

Statt पञ्चत् und दशत् in Verbindung mit वर्ग kann auch die regelmässige Form gebraucht werden.

पञ्चद्वर्गः oder पञ्चको वर्गः, दशद्वर्गः oder दशको वर्गः.

सप्तनो ऽञ् छन्दसि ॥ ६१ ॥

Im Veda wird an सप्तन् ±ञ् angefügt.

सप्त साप्तानि.

त्रिंशच्चत्वारिंशतोर्वाक्षणे संज्ञायां ङण् ॥ ६२ ॥

An त्रिंशत् und चत्वारिंशत् tritt, wenn ein Brāhmaṇa benannt wird, ±ञ् an mit Abfall des letzten Vocals und des darauf folgenden Consonanten.

त्रिंशानि und चत्वारिंशानि वाक्त्रिंशानि „dreissig, vierzig Adhjája enthaltend“.

तदर्हति ॥ ६३ ॥

Die 5, 1, 18 fgg. genannten Suffixe haben auch die Bedeutung „dieses verdienend“.

छेदादिभ्यो नित्यम् ॥ ६४ ॥

Nach छेद u. s. w. die Bedeutung „stets, unter allen Umständen dieses verdienend“.

छेदिक u. s. w. nach 5, 1, 19.

† 5, 1, 19. **शीर्षच्छेदाद्यच्च ॥ ६५ ॥**

An शीर्षच्छेद tritt in dieser Bedeutung auch यं (यत्) an.

शीर्षच्छेदिक und शीर्षच्छेद.

दण्डादिभ्यो यः ॥ ६६ ॥

An दण्ड u. s. w. य.

Padamanigari sagt, wie der Herausgeber der Kāṣikā angibt, दण्डादिभ्य इत्येष मुत्रम्, अनन्तरयच्च यत्प्रत्ययो विधीयते. Jedenfalls würde, wie eben daselbst bemerkt wird, das richtige येष्य sich nicht durch das Suffix य ergeben. Auch ist zu beachten, dass im folgenden Sūtra यत् ergänzt wird.

छन्दसि च ॥ ६७ ॥

Auch im Veda tritt in der angegebenen Bedeutung यं oder ऽय an.

उदय्यं, दृष्ट्यं, गेह्यं. Vgl. 6, 1, 213.

पाचाङ्गश्च ॥ ६८ ॥

An पात्र wird auch ऽङ्ग्य (घन्) angefügt.

पात्र्य und पात्रिय.

3, 1, 1, 2, 3, 4, 1, 1, 76, 82, 87, 5, 1, 18.

कडङ्करदक्षिणाच्छ च ॥ ६९ ॥

An कडङ्कर und दक्षिणा auch ईय.

कडङ्कर्य und कडङ्करीय, दक्षिण्य und दक्षिणीय.

स्थालीविलात् ॥ ७० ॥

Auch an स्थालीविल.

स्थालीविल्यं und स्थालीविलीय.

यज्ञत्विग्भ्यां घञ्जौ ॥ ७१ ॥

An यज्ञ tritt इय und an अत्विज् ±-ईन an.

यज्ञिय und अत्विर्जनी.

पारायणतुरायणचान्द्रायणं वर्तयति ॥ ७२ ॥

Nach पारायण u. s. w. bedeutet das 5, 1, 18 genannte Suffix ±-इक „dieses vollziehend“.

पारायणिक, तौरायणिक und चान्द्रायणिक.

संशयमापन्नः ॥ ७३ ॥

Nach संशय bedeutet es „in dieses gerathen, diesem unterworfen“.

संशयिकः स्यात्.

योजनं गच्छति ॥ ७४ ॥

Nach योजन bedeutet es „dieses gehend“.

योजनिक.

पथः ष्कन् ॥ ७५ ॥

An पथिन् tritt in dieser Bedeutung ङ-क an mit dem Femininum auf डे.

पथिक und पथिके.

पन्थो ण नित्यम् ॥ ७६ ॥

An पन्थ् tritt ±ञ्च an in der Bedeutung „stets dieses gehend“.

पान्थो भित्तां याचते. v. l. पथो st. पन्थो.

उत्तरपथेनाहतं च ॥ ७७ ॥

Nach उत्तरपथ hat ±-इक die Bedeutung „auf diesem Wege gehend“ und „auf diesem Wege eingeführt“.

उत्तरपथिक.

कालात् ॥ ७८ ॥

5, 1, 78.

Im Folgenden ist „an eine Zeitbenennung“ (d. i. anzufügen) zu ergänzen.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 18. 78.

तेन निर्वृत्तम् ॥ ७९ ॥

±-क oder ±-इक hat die Bedeutung „in dieser Zeit zu Stande gekommen“.

आर्त्तिक, आर्थमासिक, सांवत्सरिक.

तमधीष्टो भृतो भूतो भावी ॥ ८० ॥

Auch die Bedeutungen „auf so lange um Unterweisung angegangen, — gemiethet, so lange gewährt habend und so lange andauernd“.

मासिको ज्यापकः, °कः कर्मकरः, °को व्याधिः, °क उत्सवः.

मासाद्वयसि यत्खजौ ॥ ८१ ॥

An मास treten २य und ±ईन zur Bezeichnung des Lebensalters.

मास्य und मासीन „einen Monat alt“.

द्विगोर्यप् ॥ ८२ ॥

An मास in einem Dvigu tritt in demselben Falle य् an.

द्विमास्य, त्रिमास्य.

षण्मासाण्यच्च ॥ ८३ ॥

An षण्मास auch ±-यं (सद्यत्).

षण्मास्य, षाण्मास्य und nach der Kaçikā auch षाण्मासिक.

अवयसि ठञ्च ॥ ८४ ॥

Wenn es sich nicht um das Lebensalter handelt, auch २-इक (ठन्).

षाण्मास्यो oder षण्मासिको रोगः.

समायाः खः ॥ ८५ ॥

An समा wird ईन gefügt.

समीन nach der Kaçikā in der 5, 1, 80 angegebenen Bedeutung, nach Andern auch in der von 79.

द्विगोर्वा ॥ ८६ ॥

An समा in einem Dvigu nicht nothwendig.

द्विसमीन oder द्वैसमिक.

रात्र्यहःसंवत्सराच्च ॥ ८७ ॥

Auch nicht an रात्रि, अहन् und संवत्सर in einem Dvigu.

द्विरात्रीण oder द्वैरात्रिक, द्व्यहोऽन (vgl. 6, 4, 145) oder द्वैयत्निक, द्विसंवत्सरोऽण oder द्वि-सांवत्सरिक (vgl. 7, 3, 15).

वर्षाल्लुक् च ॥ ८८ ॥

Nach वर्ष in einem Dvigu kann auch Schwund des Suffixes eintreten.

द्विवार्षिको, द्विवर्षाणो oder द्विवर्षो व्याधिः. Vgl. 7, 3, 16.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 18. 78.

चित्तवति नित्यम् ॥ ८९ ॥

Stets findet nach वर्ष Schwund des Suffixes statt, wenn von einem mit Vernunft begabten Wesen die Rede geht.

द्विवर्षं दारकः.

षष्टिकाः षष्टिरात्रेण पच्यन्ते ॥ ९० ॥

Das hierher gehörige Wort षष्टिक hat die Bedeutung „in sechzig Tagen reifend“.

वत्सरान्ताच्छब्दसि ॥ ९१ ॥

An einen auf वत्सर auslautenden Stamm wird im Veda ईय angefügt.

इद्वत्सरीय, इदावत्सरीय.

संपरिपूर्वात्स च ॥ ९२ ॥

Wenn सम् oder परि vorangehen, auch ईन.

संवत्सरीय und संवत्सरीण, परिवत्सरीय und परिवत्सरीण.

तेन परिज्यलभ्यकार्यसुकरम् ॥ ९३ ॥

±_क oder ±_इक hat auch die Bedeutungen: „in dieser Zeit zu bewältigen, zu erlangen, zu vollbringen und leicht zu vollbringen“.

मासिको व्याधिः, मासिकः पटः, मासिकं चान्द्रायणम् und मासिकः प्रासादः. Eben so सांवत्सरिक u. s. w.

तदस्य ब्रह्मचर्यम् ॥ ९४ ॥

Auch die Bedeutung „so lange Enthaltsamkeit üabend“, oder „so lange während (von einer Enthaltsamkeit)“.

मासिको, आर्धमासिको und सांवत्सरिको ब्रह्मचारी; मासिकं u. s. w. ब्रह्मचर्यम्.

तस्य दक्षिणा यज्ञाख्येभ्यः ॥ ९५ ॥

Nach Benennungen von Opfern hat es die Bedeutung „dafür der Lohn seiend“.

आग्निष्टोमिकी, वाजपेयिकी und राजसूयिकी दक्षिणा. Kāçika तस्य च दक्षिणा.

तत्र च दीयते कार्यं भववत् ॥ ९६ ॥

In den Bedeutungen „dann gegeben werdend“ und „dann zu thun“ treten die für „dort sich befindend“ (4, 3, 53. 4, 3, 11 fgg.) gelehrten Suffixe.

मासिक, प्राच्येय, वासन्तिक u. s. w.

बुष्टादिभ्यो ऽण् ॥ ९७ ॥

† 5, 1, 78.

An व्युष्ट u. s. w. tritt in diesen Bedeutungen ±_अ an.

वेयुष्ट, नेत्य u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 18.

तेन यथाकथाचहस्ताभ्यां णयतौ ॥ ९६ ॥

An यथा कथा च wird \pm -अ und an हस्त \angle य angefügt in den Bedeutungen „auf solche Weise oder damit gegeben werdend oder zu thun“.

याथाकथाच, हस्त्य.

संपादिनि ॥ ९९ ॥

\pm -क oder \pm -इक hat auch die Bedeutung „dazu passend“.

कारणवेष्टकिकं मुखम्, वास्वयुगिकं शरीरम्.

कर्मवेषाद्यत् ॥ १०० ॥

An कर्मन् und वेष wird in dieser Bedeutung यं oder \angle य angefügt.

कर्मण्यं शरीरम्, वैष्णो नटः. Vgl. 6, 1, 213.

तस्मै प्र भवति संतापादिभ्यः ॥ १०१ ॥

Nach संताप u. s. w. hat \pm -क oder \pm -इक die Bedeutung „dieses zu bewirken vermögend“.

संतापिक, संनाहिक u. s. w.

योगाद्यच्च ॥ १०२ ॥

An योग wird in dieser Bedeutung auch \angle य angefügt.

योगिक und योग्य.

कर्मण उक्ञ् ॥ १०३ ॥

An कर्मन् \pm उक्.

कार्मुकम् = धनुः.

समयस्तदस्य प्राप्तम् ॥ १०४ ॥

Nach समय bedeutet \pm -इक, dass jenes für Etwas gekommen ist.

सामयिकं कर्म „ein Geschäft, für welches die Zeit gekommen ist“.

ऋतोरण ॥ १०५ ॥

An ऋतु tritt in dieser Bedeutung \pm -अ an.

आर्तयं पुष्पम्. Guṇa für उ nach 6, 4, 146.

छन्दसि घस् ॥ १०६ ॥

Im Veda इय.

ऋत्विज. Kein Guṇa für उ nach 6, 4, 146 wegen 1, 4, 16.

कालाद्यत् ॥ १०७ ॥

An काल wird in der 5, 1, 104 angegebenen Bedeutung \angle य angefügt.

काल्यं शीतम्. Vgl. 6, 1, 213.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 18.

प्रकृष्टे ठञ् ॥ १०८ ॥

Ist eine lange Zeit gemeint, so tritt ष्टञ्क an काल.

कालिकं वैरम् „eine langwierige Feindschaft“.

प्रयोजनम् ॥ १०९ ॥

†5, 1, 18.

ष्टञ्क oder ष्टञ्क hat auch die Bedeutung „durch dieses veranlasst“.

येन्द्रमहिक, गाढामहिक.

विशाखाषाढादण मन्थदण्डयोः ॥ ११० ॥

An विशाखा und अषाढा wird in dieser Bedeutung ष्टञ्क angefügt, wenn das Derivat des ersten mit मन्थ, das des zweiten mit दण्ड verbunden wird.

विशाखो मन्थः, अषाढो दण्डः.

अनुप्रवचनादिभ्यश्च ॥ १११ ॥

An अनुप्रवचन u. s. w. tritt ईय an.

अनुप्रवचनीय, उत्पापनीय u. s. w.

समापनात्सपूर्वपदात् ॥ ११२ ॥

Desgleichen an समापन, wenn ein Wort im Compositum vorangeht.

कन्दःसमापनीय, व्याकरणसमापनीय.

ऐकागारिकट् चौरे ॥ ११३ ॥

Hieher gehört auch ऐकागारिक mit dem Femininum auf ई in der Bedeutung „Dieb“.

आकालिकडाद्यन्तवचने ॥ ११४ ॥

Auch आकालिक mit dem Femininum auf ई (wegen des angefügten ट्) in der Bedeutung „mit dem Anfange und mit dem Ende zusammenfallend, nur einen Augenblick während“.

आकालिकः स्तनयिषः, आकालिकी विद्युत्.

तेन तुल्यं क्रिया चेदतिः ॥ ११५ ॥

In der Bedeutung „diesem gleich, wie dieser“ wird यत् angefügt, wenn von einer Handlung die Rede ist.

ब्राह्मणवद्वर्तते = ब्राह्मणेन तुल्यं वर्तते.

तच्च तस्येव ॥ ११६ ॥

Auch in der Bedeutung „wie dort“ und „wie dessen“.

मथुरायत् (= मथुरायामिव) सुधे प्राकारः, देवदत्तवद् (= देवदत्तस्येव) यज्ञदत्तस्य गावः.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87.

तदर्हम् ॥ ११७ ॥

Ferner in der Bedeutung „diesem angemessen“.

राजवत् (राजानमर्हति) पालनम्.

उपसर्गाच्छन्दसि धात्वर्थे ॥ ११८ ॥

Im Veda tritt चत् an Präpositionen im Sinne einer Verbalform.

यदुद्धृतो (= उद्धृतानि) निर्वृतो (= निगतानि) यासि RV. 10, 142, 4.

तस्य भावस्त्वतलौ ॥ ११९ ॥

त्व und -त (ता) haben die Bedeutung „das Sein von diesem“.

अश्वत्व्यम्, अश्व्येता.

5, 1, 120. **आ च त्वात् ॥ १२० ॥**

Diese Suffixe gelten auch bis 5, 1, 136.

न नञ्पूर्वाक्षत्पुरुषादचतुरसंगतलवणवटबुधकतरसलसेभ्यः ॥ १२१ ॥

Die im Folgenden gelehrten Suffixe gelten nicht für mit der Negation zusammengesetzte Tatpuruṣa, es sei denn, dass चतुर u. s. w. mit dieser verbunden sind.

Von अपति, अपटु und अरमणीय bildet man nur अपतित्व oder अपतिता, अपटुत्व oder अपटुता, अरमणीयत्व oder अरमणीयता; dagegen nach 5, 1, 124 auch आचतुर्यम्, आसंगत्यम्, आलवण्यम्, आवट्यम्, आवुध्यम्, आकत्यम्, आरस्यम् und आलस्यम्. v. l. युध st. बुध.

पृश्वादिभ्य इमनिज्वा ॥ १२२ ॥

Nach एयु u. s. w. kann in der 5, 1, 119 angegebenen Bedeutung इमेन् an-treten.

प्रथिमन् (vgl. 6, 4, 155. 161) oder पार्थिव nach 5, 1, 131. Eben so सदिमन् und मर्दिव u. s. w.

वर्णदृढादिभ्यः ष्यञ् च ॥ १२३ ॥

An Farbenbenennungen und an दृढ u. s. w. auch ष्यञ्च mit dem Femininum auf ङे.

शुक्रिमन्, शोक्रञ्, शुक्रत्व und शुक्रता; दृढिमन् (vgl. 6, 4, 155. 161), दार्ढ्यं, दृढत्व und दृढता; आचिन्त्य und आचिन्ती (vgl. 6, 4, 148. 150) u. s. w.

गुणवचनब्राह्मणादिभ्यः कर्मणि च ॥ १२४ ॥

Dieses Suffix ष्यञ्च bezeichnet nach Eigenschaftswörtern und nach ब्राह्मण u. s. w. ausser dem Sein von Etwas auch Jemandes Thätigkeit oder Beruf.

ब्राह्मण्यम्, ब्राह्मण्यम् u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 120.

स्तेनाद्यन्तलोपश्च ॥ १२५ ॥

An स्तेन wird in dieser Bedeutung ऽय (यत्, vgl. 6, 1, 213) angefügt, wovor n abfällt.

स्तेयम्.

सख्युर्यः ॥ १२६ ॥

An सखि tritt य an.

सख्यम्.

कपिज्ञात्योर्दक् ॥ १२७ ॥

An कपि und ज्ञाति ऽ-एयै.

कापेयम्, ज्ञातेयम्.

पत्यन्तपुरोहितादिभ्यो यक् ॥ १२८ ॥

An Composita auf पति und an पुरोहित u. s. w. ऽ-ये.

मेनापत्यम्, गार्हपत्यम्, प्राजापत्यम्; पुरोहित्यम् u. s. w.

प्राणभृज्जातिवयोवचनोद्गात्रादिभ्यो ऽञ् ॥ १२९ ॥

An Thiernamen, Altersbezeichnungen und an उद्गात्र u. s. w. wird ऽ-ञ् angefügt.

आश्वम्, श्रोद्धम्; कोमारम्, कैशोरम्; श्रोद्गात्रम् u. s. w.

हायनान्तयुवादिभ्यो ऽण् ॥ १३० ॥

An Composita auf हायन und an युवन् u. s. w. ऽ-ञ्.

द्वैहायनम्, यौवनम् u. s. w.

इगन्ताच्च लघुपूर्वात् ॥ १३१ ॥

Desgleichen an einen auf इ, ई, उ, ऊ oder ऋ auslautenden Stamm, wenn die vorangehende Silbe prosodisch kurz ist.

शोचम् von शुचि, मोनम् von मुनि, हरीतकम् von हरीतकी, लाघवम् von लघु; dagegen nur काण्डूत्वम् oder ंता und पाण्डूत्वम् oder ंता.

योपधाद्गुरूपोत्तमाद्गुञ् ॥ १३२ ॥

An einen mehrsilbigen Stamm, der auf einen Vocal auslautet, dem य् vorangeht, wird ऽ-ञ् angefügt, wenn die vorletzte Silbe prosodisch lang ist.

रामणीयकम् von रमणीय, aber विमानत्वम् und वन्निषत्वम्.

द्वन्द्वमनोज्ञादिभ्यश्च ॥ १३३ ॥

Desgleichen an einen Dvandva und an मनोज्ञ u. s. w.

गोपालपशुपालिका, श्रेष्ठोपाध्यायिका; मानोज्ञकम् u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82. 87. 5, 1, 120.

गोचरणाच्छाघात्याकारतद्वेतेषु ॥ १३४ ॥

Desgleichen an einen Geschlechtsnamen und den Namen einer Schule, wenn man damit prahlt oder eine Geringschätzung an den Tag legt, oder wenn es heisst, dass man dieses erreicht hat (oder zur Einsicht davon gekommen ist).

गार्गिकया oder काठिकया श्लाघते oder अत्या कुरुते, गार्गिकाम् oder काठिकामत्रेतः — प्राप्तः oder अवगतवान्. Zum Abfall von य in गार्ग्यं s. 6, 4, 148, 151.

होत्राभ्यश्छः ॥ १३५ ॥

An Benennungen für die verschiedenen Priester wird ह्य angefügt.

अच्छावाकीयम्, मैत्रायस्वीयम्, ब्राह्मणार्च्छसीयम्, आर्माधोयम्, प्रतिप्रस्थानीयम्, नेद्रीयम्, पौत्रीयम्.

†4, 1, 87.

†5, 1, 120.

ब्रह्मणस्त्वः ॥ १३६ ॥

An ब्रह्मन् als Priesternamen tritt त्व an.

ब्रह्मत्वम्, aber ब्रह्मत्वम् und ब्रह्मता von ब्रह्मन् „ein Brahmane“.

॥ इति पञ्चमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥

धान्यानां भवने श्वे खञ् ॥ १ ॥

An Getreidenamen wird ±_इन् angefügt zur Bezeichnung des Feldes, auf dem das Getreide wächst.

मांद्रीनम्, कौटवीणम्, कौलत्यीनम्.

व्रीहिशाल्योर्ढक् ॥ २ ॥

An व्रीहि und शालि tritt in dieser Bedeutung ±_र्य an.

व्रीहेयम्, शालेयम्.

यवयवकषट्टिकाद्यत् ॥ ३ ॥

An यव, यवक und षट्टिक das Suffix य oder ङ्य.

यैव्यम्, यवक्यम्, षट्टिक्यम्. Vgl 6, 1, 213.

विभाषा तिलमाषोमाभङ्गाण्युभ्यः ॥ ४ ॥

An तिल u. s. w. nicht nothwendig.

तिल्यम् oder तिलीनम्, माष्यम् oder माषीणम्, उम्यम् oder ओमीनम्, भङ्ग्यम् oder भाङ्गीनम्, अण्यम् oder आण्यीनम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

सर्वचर्मणः कृतः खखत्रौ ॥ ५ ॥

An सर्वचर्मन् tritt ईन् oder ~~त्~~ईन् an in der Bedeutung „daraus gemacht“.
 सर्वचर्मण oder सर्वचर्मण „ganz aus Leder gemacht“.

यथामुखसंमुखस्य दर्शनः खः ॥ ६ ॥

An यथामुख und संमुख wird ईन् angefügt in der Bedeutung „zeigend, wieder-
 spiegelnd“.

यथामुखीन und संमुखीन आदर्शः.

तत्सर्वादेः पथ्यङ्गकर्मपक्षपाचं व्याप्नोति ॥ ७ ॥

An पथिन्, अङ्ग, कर्मन्, पक्ष und पात्र tritt, wenn ihnen सर्व vorangeht, dasselbe
 Suffix in der Bedeutung „dieses ganz einnehmend, erfüllend“.

सर्वपथीनो रथः, सर्वाङ्गीणस्तापः, सर्वकर्मणिः पुरुषः, सर्वपक्षीणः सारथिः, सर्वपात्रीण ओदनः.

आप्रपदं प्राप्नोति ॥ ८ ॥

An आप्रपट in der Bedeutung „bis dahin reichend“.

आप्रपटीनः पटः.

अनुपदसर्वान्नायानयं बद्धाभक्षयतिनेयेषु ॥ ९ ॥

Nach अनुपट hat dieses Suffix die Bedeutung „so gebunden“ (und das Wort
 ist ein Femininum), nach सर्वाच्च „dieses essend“ und nach अयानय „dahin zu
 ziehen“ (von einer Spielfigur).

अनुपटीना „eine Art Schuhe“, सर्वाचीनो भिक्षुः, अयानयीनः शरः. Pataṅgali: अयानयं
 नेय इत्युच्यते । तत्र न जायते को ज्यः को जनय इति । अयः प्रदक्षिणम् । अनयः प्रसव्यम् । प्रद-
 क्षिणप्रसव्यगामिनां शाराणां यस्मिन्परः पदानामसमावेशः सो ज्यानयः ॥

परोऽवरपरंपरपुत्रपौत्रमनु भवति ॥ १० ॥

Nach परोऽवर u. s. w. hat dieses Suffix die Bedeutung „erlebend“.

परोऽवरीण, परंपरीण, पुत्रपौत्रीण.

अवारपारात्यन्तानुकामं गामी ॥ ११ ॥

Nach अवारपार u. s. w. die Bedeutung „zu gehen beabsichtigend“.

अवारपारीण, अत्यन्तीन, अनुकामीन.

समां समां वि जायते ॥ १२ ॥

Nach समां समां die Bedeutung „gebärend, Junge bekommend“.

समांसमीना वडवा.

अद्यश्चीनावष्टब्धे ॥ १३ ॥

अद्यश्चीना hat die Bedeutung „nächstens gebärend, — werfend“.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

आगवीनः ॥ १४ ॥

Auch आगवीन gehört hierher.

अनुग्वलंगामी ॥ १५ ॥

Nach अनुगु hat ईन die Bedeutung „gehörig nachgehend“.

अनुगवीनो गोपालकः.

अध्वनो यत्खौ ॥ १६ ॥

An अध्वन् werden in dieser Bedeutung य und ईन angefügt.

अध्वन्य und अध्वनीन.

अभ्यमित्राच्छ च ॥ १७ ॥

An अभ्यमित्र auch ईय.

अभ्यमित्र्य, अभ्यमित्रोण und अभ्यमित्रोय.

गोष्ठात् खञ् भूतपूर्वे ॥ १८ ॥

An गोष्ठ tritt इ-ईन an in der Bedeutung „dieses früher gewesen“.

गोष्ठो नो देशः.

अश्वस्यैकाहगमः ॥ १९ ॥

Nach अश्व bedeutet dieses Suffix „von diesem in einem Tage zurückgelegt“.

आश्वीनो ऽध्या, आश्विनानि शतं पतित्वा.

शालीनकौपीने अधृष्टाकार्ययोः ॥ २० ॥

Hierher gehören auch शालीन „bescheiden“ und कौपीन n. „Schandthat“.

व्रातेन जीवति ॥ २१ ॥

Nach व्रात bedeutet इ-ईन „dieses Leben führend“.

व्रातीन.

साप्तपदीनं सख्यम् ॥ २२ ॥

Hierher gehört auch साप्तपदीन „Freundschaft“.

हैयंगवीनं संज्ञायाम् ॥ २३ ॥

Und हैयंगवीन als Name.

तस्य पाकमूले पीत्वादिकर्णादिभ्यः कुणञ्जाहचौ ॥ २४ ॥

Nach पीलु u. s. w. bezeichnet कुण die Fruchtzeit von diesen, nach कर्ण u. s. w. जाह् die Wurzel von diesen.

पीलुकुणः, कर्कन्धुकुणः u. s. w.; कर्णजाहम्, अत्रिजाहम् u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

पक्षान्तिः ॥ २५ ॥

Nach पक्ष bezeichnet ति dessen Wurzel.

पक्षति.

तेन वित्तशुच्युपचरणौ ॥ २६ ॥

चुचु und चण bedeuten „dadurch berührt“.

विद्याचुचु und विद्याचण.

विनञ्भ्यां नानाञ्चै न सह ॥ २७ ॥

ना mit वि und नाना mit der Negation न drücken ein Nichtbeisammensein aus.

विना, नाना.

वेः शालच्छङ्कटचौ ॥ २८ ॥

An die Präposition वि werden शाले und शङ्कटे angefügt.

विशाल, विशङ्कट.

संप्रोदश्च कटच् ॥ २९ ॥

An वि, sowie an सम्, प्र und उद् wird कटे angefügt.

विकट, सङ्कट, प्रकट und उत्कट.

अवात् कुटारच् च ॥ ३० ॥

An अव auch कुटारं.

अवकट und अवकुटार.

नते नासिकायाः संज्ञायां टीटज्जाटञ्भटचः ॥ ३१ ॥

An अव treten die Suffixe टीटं, नाटं und भटं zur Bezeichnung einer gebogenen Nase; das so gebildete Wort ist ein Name.

अवटीटम्, अवनाटम् und अवभटम्. Alle टीटज् und Einige नाटच्.

नेर्विडज्वीरिसचौ ॥ ३२ ॥

An नि in derselben Bedeutung विडं und वीरिसं.

निविडम् und निवीरिसम्.

इनच्पिटच् चिकचि च ॥ ३३ ॥

Auch इने und पिटे, wobei vor dem ersten Suffix चिक, vor dem zweiten चि für नि substituiert wird.

चिकिनम्, चिपिटम्.

उपाधिभ्यां त्यक्नासन्नारूढयोः ॥ ३४ ॥

त्यक् wird an उप zur Bezeichnung der Nähe, an अधि zur Bezeichnung der Höhe angefügt.

उपत्यका — पर्वतस्यासन्नम्, अधित्यका — पर्वतस्यारूढम्.

3, 1, 1, 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

कर्मणि घटो ऽटच् ॥ ३५ ॥

Nach कर्मन् bedeutet घटे „sich eifrig damit beschäftigend“.

कर्मटः पुरुषः.

तदस्य संजातं तारकादिभ्य इतच् ॥ ३६ ॥

Nach तारका u. s. w. bedeutet इतं „dieses ist daran zum Vorschein gekommen“.

तारकितं नभः, पुष्पितो वृक्षः u. s. w.

प्रमाणे द्वयसज्दघ्नज्मात्रचः ॥ ३७ ॥

द्वयम्, दघ्नं und मात्रं drücken ein Maass aus.

ऊरुद्वयस, ऊरुदघ्न, ऊरुमात्र. Es wird auch *दघ्नज्मात्रचः geschrieben.

पुरुषहस्तिभ्यामण् च ॥ ३८ ॥

An पुरुष und हस्तिन् kann in diesem Falle auch ±_अ antreten.

पुरुषद्वयस, *दघ्न. *मात्र und पौरुष; हस्तिद्वयस, *दघ्न, *मात्र und हस्तिन.

यत्तदेतेभ्यः परिमाणे वतुप् ॥ ३९ ॥

Nach यद्, तद् und एतद् bezeichnet वत् (वृत्, f. वृत्तौ) den Umfang.

यावत्, तावत्, एतावत्. Vgl. 6, 3, 91.

किमिदभ्यां वो घः ॥ ४० ॥

Nach किम् und इदम् wird für व् dieses Suffixes इय् substituirt.

कियत्, इयत्. Nach 6, 3, 90 wird vor diesem Suffix की für किम् und ई für इदम् substituirt, und nach 6, 4, 148 fallen die beiden ई vor इयत् ab.

किमः संख्यापरिमाणे इति च ॥ ४१ ॥

An किम् wird auch इति mit Abfall von इम् zur Bezeichnung der Anzahl gefügt.

कियन्तो oder कति ब्राह्मणाः.

संख्याया अवयवे तयप् ॥ ४२ ॥

Nach einem Zahlwort bedeutet तय „aus so vielen Theilen bestehend“.

चतुष्टय, पञ्चतय, दशतय.

द्वित्रिभ्यां तयस्यायज्वा ॥ ४३ ॥

Nach द्वि und त्रि kann für dieses तय auch अयं substituirt werden.

द्वितय oder द्वय, त्रितय oder त्रय. Vgl. 6, 4, 148.

उभादुदात्तो नित्यम् ॥ ४४ ॥

Nach उभ wird stets अय für तय substituirt und zwar mit dem Acut auf der ersten Silbe.

उभेयो मणिः, उभेये देवमनुष्याः. Vgl. 6, 4, 148.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

तदस्मिन्नधिकमिति दशान्ताडुः ॥ ४५ ॥

Nach einem Zahlwort auf दशन् hat अ mit Abfall von अन् die Bedeutung „dieses ist dabei überschüssig“.

एकादशं शतम् „hundert + eilf“, eben so द्वादशं सहस्रम्.

शदन्तविंशतेश्च ॥ ४६ ॥

Auch nach einem Zahlwort auf शत् und nach विंशति mit Abfall von अन् und अति (vgl. 6, 4, 142 fg.).

विंशं, एकविंशं, एकचत्वारिंशं शतम्; विंशं, एकविंशं शतम्.

संख्याया गुणस्य निमाने मयट् ॥ ४७ ॥

Nach einem Zahlwort bedeutet मय mit dem Femininum auf ई „sovielmehr von Etwas enthaltend“.

द्विमयमुदश्विद्यवानाम् „ein Theil Udaçvit mit zwei Theilen Java“.

तस्य पूरणे डट् ॥ ४८ ॥

अ mit dem Femininum auf ई bedeutet nach einem Zahlwort „diese Zahl voll machend“; hierbei fällt der letzte Vocal des Zahlwortes mit dem darauffolgenden Consonanten ab.

एकादश „der eilfte“, अशी „die eilfte“.

नान्तादसंख्यादेर्मट् ॥ ४९ ॥

An ein Zahlwort auf अन् tritt म mit dem Femininum auf ई in dieser Bedeutung an, wenn kein anderes Zahlwort vorangeht.

पञ्चम, सप्तम. Vgl. zu 5, 2, 56.

यट् च छन्दसि ॥ ५० ॥

Im Veda auch य.

पञ्चय, सप्तय. Vgl. zu 5, 2, 56.

षट्कृतिकतिपयचतुरां युक् ॥ ५१ ॥

An षट्, कति, कतिपय und चतुर् tritt vor dem Suffix अ (इट्) das Augment य् an.

षट्, कतिय, कतिपयय, चतुर्य. Hier und in den zwei folgenden Sūtra verschwindet die Wirkung des stummen इ in इट् selbstverständlich wegen des Augments.

बहुपूगणसंघस्य तिथुक् ॥ ५२ ॥

An बहु, पूग, गण und संघ das Augment तिथ्.

बहुतिथि, पूगतिथि, गणतिथि, संघतिथि.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

वतोरिथुक् ॥ ५३ ॥

An einen auf वत् auslautenden Stamm tritt das Augment इय्.

यावतिथ, तावतिथ, एतावतिथ.

द्वेस्तीयः ॥ ५४ ॥

An द्वि tritt in der 5, 2, 48 angegebenen Bedeutung तीय an.

द्वितीय.

त्रेः संप्रसारणं च ॥ ५५ ॥

Bei त्रि tritt ausserdem Samprasāraṇa ein.

तृतीय. त्र + इ ergibt nach 6, 1, 108 तृ.

विंशत्यादिभ्यस्तमडन्यतरस्याम् ॥ ५६ ॥

An विंशति u. s. w. kann auch तम mit dem Femininum auf ई angefügt werden.

विंश oder विंशतितम, त्रिविंश oder त्रिविंशतितम, विंश oder त्रिंशतम. Die Erklärer fassen तमट् hier und in den folgenden Sātra als Augment von इट् (5, 2, 48) auf, weil विंशति u. s. w. mit dem Suffix तमट् विंशतितम nach 3, 1, 3 ergeben würde, während es विंशतितमे betont wird. In Folge dessen erklären sie auch मट् 5, 2, 49 und यट् 5, 2, 50 für Augmente, obgleich diese auch als Suffixe die richtige Form ergeben würden. Dass Pāṇini unter den dem इट् in der Form so ähnlichen मट्, यट् und तमट् nicht auch Suffixe gemeint haben sollte, ist nicht wahrscheinlich. Auch sieht man nicht wohl ein, warum er, wenn er म, य und तम als Augmente fassen wollte, diese nicht, schon der Deutlichkeit wegen, dem Stamm zuerkannt, sie also mit einem stummen क् bezeichnet haben sollte, wie er es bei षट् u. s. w. 5, 2, 51 fgg. that. Ich nehme also an, dass Pāṇini, indem er das Suffix तमट् benannte, an den Accent nicht gedacht hat.

नित्यं शतादिमासार्धमाससंवत्सराच्च ॥ ५७ ॥

An शत u. s. w., so wie an मास u. s. w. wird stets तम angefügt.

शततम, सहस्रतम, लक्षतम; मासतम, अर्धमासतम und संवत्सरतम. Auch hier ist die letzte Silbe betont.

षष्ठ्यादेश्वासंख्यादेः ॥ ५८ ॥

Desgleichen an षष्टि u. s. w., wenn kein anderes Zahlwort vorangeht.

षष्टितम, सप्ततितम. Auch hier ruht der Accent auf der letzten Silbe.

मतौ छः सूक्तसाम्नोः ॥ ५९ ॥

Wenn ein Sūkta oder ein Sāman bezeichnet werden soll, tritt ह्य in der Bedeutung von Suffix मत् (s. 5, 2, 94) an einen Nominalstamm.

अच्छावाकीयं (= अच्छावाकशब्दोऽस्मिन्नस्ति) सूक्तम्, मित्रायन्नीयम्; यज्ञायन्नीयं, वारवन्नीयं साम.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

अध्यायानुवाकयोर्लुक् ॥ ६० ॥

Wenn ein Adhājā oder Anuvāka bezeichnet werden soll, findet Schwund des Suffixes in dem angegebenen Falle statt.

गर्दभायडो, दीर्घजीवितो, पलितस्तम्भो अध्यायो अनुवाको वा.

विमुक्तादिभ्यो ऽण् ॥ ६१ ॥

An विमुक्त u. s. w. wird in diesem Falle ±_अ angefügt.

विमुक्तो, देवामुरो अध्यायो अनुवाको वा.

गोषदादिभ्यो वुन् ॥ ६२ ॥

An गोषद् u. s. w. ±_अक.

गोषदको, हृषेत्यको u. s. w. अध्यायो अनुवाको वा. Kāçikā गोषद st. गोषद्.

तत्र कुशलः पथः ॥ ६३ ॥

Nach पथिन् bedeutet ±_अक „darin bewandert, dessen kundig“.

पथक. Zur Anfügung des Suffixes vgl. 6, 4, 144.

आकर्षादिभ्यः कन् ॥ ६४ ॥

An आकर्ष u. s. w. tritt in dieser Bedeutung ±_क an.

आकर्षक, त्सरुक u. s. w. Es wird auch eine Lesart आकष erwähnt.

धनहिरण्यात्कामे ॥ ६५ ॥

Nach धन und हिरण्य hat dieses Suffix die Bedeutung „ein Verlangen danach“.

धनको, हिरण्यको देयदत्तस्य.

स्वाङ्गेभ्यो प्रसिते ॥ ६६ ॥

Nach Körpertheilen hat ±_क die Bedeutung „darum besorgt, darauf Sorgfalt verwendend“.

केशक, दन्ताष्टक, केशनखक.

उदरादृग्गाद्यूने ॥ ६७ ॥

उदर mit ±_इक hat die Bedeutung „gefräßig“.

आंदरिक. Die Kāçikā ergänzt in diesem Sūtra auch प्रसिते ohne alle Noth.

सस्येन परिजातः ॥ ६८ ॥

Nach सस्य hat ±_क (s. 5, 2, 64) die Bedeutung „reichlich damit versehen“.

सस्यकः शालिः „über alles Lob erhabener, ganz ausgezeichnete Reis“, सस्यको मणिः „ein ganz vorzüglicher Edelstein“, सस्यकः साधुः „ein braver Mann, an dem Nichts auszusetzen ist“. शस्येन wird nur in der Calc. Ausg. des Pāṇini als v. l. erwähnt. सस्य soll गुणवाचिन् sein.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

अंशं हारी ॥ ६९ ॥

Nach अंश hat ङ-क die Bedeutung „dieses zu empfangen habend“.

अंशको दायादः, अंशकः पुत्रः.

तन्त्रादचिरापहते ॥ ७० ॥

Nach तन्त्र die Bedeutung „vor Kurzem davon abgenommen“.

तन्त्रकः (= प्रत्ययः, नयः) पटः oder प्राधारः.

ब्राह्मणकोष्णिके संज्ञायाम् ॥ ७१ ॥

Hierher gehören auch ब्राह्मणक und उष्णिका als Namen.

ब्राह्मणको देशः, उष्णिका यवागृः.

शीतोष्णाभ्यां कारिणि ॥ ७२ ॥

Nach शीत und उष्ण hat ङ-क die Bedeutung „so zu Werke gehend“.

शीतक = अलस, जड; उष्णक = शीघ्रकारिन्, दक्ष.

अधिकम् ॥ ७३ ॥

Hierher gehört auch अधिक.

अनुकाभिकाभीकः कमिता ॥ ७४ ॥

अनुक, अभिक und अभीक bedeuten „mögend, gern habend“.

पार्श्वेनान्विच्छति ॥ ७५ ॥

Nach पार्श्व hat ङ-क die Bedeutung „damit Etwas erstrebend“.

पार्श्व = मायाविन्, कौस्तुभिक, जालिक „auf Seitenwegen Etwas zu erlangen suchend“.

अयःशूलदण्डाजिनाभ्यां ठक्ठञौ ॥ ७६ ॥

An अयःशूल wird ङ-क und an दण्डाजिन ङ-क in dieser Bedeutung angefügt.

अयःशूलिक = साहसिक, दण्डाजिनिक = दाम्भिक.

तावतिथं ग्रहणमिति लुग्वा ॥ ७७ ॥

An ein Ordnungszahlwort tritt ङ-क an um auszudrücken, zum wievielten Male ein Erlernen erfolgt; hierbei kann das Suffix des abgeleiteten Zahlwortes abfallen.

द्वितीयकं oder द्विकं, तृतीयकं oder त्रिकं, चतुर्थकं oder चतुर्थ ग्रहणम्.

स एषां यामणीः ॥ ७८ ॥

ङ-क hat auch die Bedeutung „diesen zum Führer habend“.

देवदत्तकाः = देवदत्तो यामणीरेषाम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1, 76. 82.

शृङ्खलमस्य बन्धनं करभे ॥ ७९ ॥

Nach **शृङ्खल** hat dieses Suffix die Bedeutung „daran gebunden“, wenn von einem Kameljungen die Rede ist.

शृङ्खलकः करभः.

उक्त उन्मनाः ॥ ८० ॥

Hierher gehört auch **उक्त** in der Bedeutung „sehnstüchtig“.

कालप्रयोजनाद्रोगे ॥ ८१ ॥

Eine Krankheit wird näher bezeichnet, wenn an eine Zeitbenennung oder an das, was die Veranlassung jener ausdrückt, **ल_क** angefügt wird.

द्वितीयको ज्वरः „jeden zweiten Tag sich einstellendes Fieber“, **विषपुष्पको ज्वरः** „durch giftige Blüthen erzeugtes Fieber“.

तदस्मिन्नन्नं प्राये संज्ञायाम् ॥ ८२ ॥

An die Bezeichnung einer Speise wird **ल_क** angefügt um auszudrücken, dass bei einer bestimmten Gelegenheit hauptsächlich diese Speise genossen wird; ein auf diese Weise gebildetes Wort ist ein Name.

गुडापूपिका, तिलापूपिका पौर्णमासी. v. l. **प्रायेण.**

कुल्माषादञ् ॥ ८३ ॥

An **कुल्माष** tritt in einem solchen Falle **ल_क** an.

कुल्माषो पौर्णमासी.

श्रोत्रियंश्छन्दो ऽधीते ॥ ८४ ॥

श्रोत्रिय hat die Bedeutung „den Veda studirend“.

Das **न्** in **श्रोत्रियन्** gibt den Accent des Wortes an.

आद्यमनेन भुक्तमिनिठनौ ॥ ८५ ॥

An **आद्य** treten die Suffixe **इन्** und **ल_इक** in der Bedeutung „dieses genossen habend“.

आद्यिन् und **आद्यिक.**

पूर्वादिनिः ॥ ८६ ॥

An **पूर्व** wird **इन्** gefügt.

पूर्विन् „Etwas früher gethan habend“.

सपूर्वाच्च ॥ ८७ ॥

Auch wenn ein anderes Wort im Compositum vorangeht.

कृतपूर्वा कटम्, भुक्तपूर्व्यादनम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

इष्टादिभ्यश्च ॥ ८८ ॥

Auch an इष्ट u. s. w. wird इन् angefügt.

इष्टो यज्ञे, पूर्तो आग्ने.

छन्दसि परिपन्थिपरिपरिणी पर्यवस्थातरि ॥ ८९ ॥

Im Veda haben die mit diesem Suffix gebildeten परिपन्थिन् und परिपरिन् die Bedeutung „Widersacher“.

अनुपद्यन्वेष्टा ॥ ९० ॥

Das mit इन् gebildete अनुपदिन् bedeutet „nachgehend, suchend“.

अनुपदी गवाम्, अनुपद्युद्गाम्.

साक्षाद्दृष्टि संज्ञायाम् ॥ ९१ ॥

Nach साक्ष (साक्षात्) hat इन् die Bedeutung „zuschauend“; das damit gebildete Wort ist ein Name.

साक्षिन् „Zeuge“.

क्षेत्रियच् परक्षेत्रे चिकित्स्यः ॥ ९२ ॥

क्षेत्रिये bedeutet „erst in einem andern Körper zu heilen“ d. i. „in diesem Leben unheilbar“.

Das च् bezeichnet das Wort als Oxytonon.

इन्द्रियमिन्द्रलिङ्गमिन्द्रदृष्टमिन्द्रसृष्टमिन्द्रजुष्टमिन्द्रदत्तमिति वा ॥ ९३ ॥

इन्द्रिय bedeutet „Indra's Glied“, „von Indra gesehen“, „von Indra geschaffen“, „von Indra erwünscht“ oder „von Indra gegeben“.

तदस्यास्त्यस्मिन्निति मतुप् ॥ ९४ ॥

Das Suffix मत् (मन्त्, f. ई) hat die Bedeutung „dieses hat er“, und „dieses befindet sich an ihm“.

गोमान्देयदत्तः, दृष्टवान्पर्वतः. Ueber die Substitution von दृ für म् s. 8, 2, 9 fgg.

रसादिभ्यश्च ॥ ९५ ॥

Auch nach रस u. s. w.

रसवत्, रूपवत्, गन्धवत्. Beschränkung von 5, 2, 115.

प्राणिस्थादातो लजन्यतरस्याम् ॥ ९६ ॥

An einen auf आ auslautenden Stamm, der etwas an einem lebenden Wesen Befindliches bezeichnet, kann auch ल् antreten.

वृडावत् oder वृडाल, कर्णिकावत् oder कर्णिकाल.

सिध्मादिभ्यश्च ॥ ९७ ॥

Desgleichen an सिध्म u. s. w.

सिध्मवत् oder सिध्मल, गडुमत् oder गडुल u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

वत्सांसाभ्यां कामबले ॥ ९८ ॥

Dieses Suffix ल drückt nach वत्स Liebe, nach अंस Kraft aus.

वत्सल „das Kalb liebend, liebevoll, zärtlich“, अंसल „starkschultrig, kräftig“.

फेनादिलच् च ॥ ९९ ॥

An फेन kann auch इलै angefügt werden.

फेनवत्, फेनल und फेनिल.

लोमादिपामादिपिच्छादिभ्यः शनेलचः ॥ १०० ॥

An लोमन् u. s. w. wird श्, an पामन् u. s. w. न und an पिच्छ u. s. w. इलै angefügt in der 5, 2, 94 angegebenen Bedeutung.

लोमश् oder लोमवत्, पामवत् oder पामन, पिच्छवत् oder पिच्छिल u. s. w.

प्रज्ञाश्रद्धार्चाभ्यो णः ॥ १०१ ॥

An प्रज्ञा, श्रद्धा und अर्चा wird ±श् angefügt.

प्रज्ञा oder प्रज्ञावत्, श्रद्धा oder श्रद्धावत्, अर्चा oder अर्चावत्. Kāṣikā „आर्चावृत्तिभ्यो, der Zusatz entstammt einem Vārttika.

तपःसहस्राभ्यां विनीनी ॥ १०२ ॥

Au तपस् wird विन् und an सहस्र इन् angefügt.

तपस्विन्, सहस्रिन्.

अण् च ॥ १०३ ॥

Auch ±_अ.

तापस, साहस.

सिकताशर्कराभ्यां च ॥ १०४ ॥

Auch an सिकता und शर्करा tritt ±_अ an.

सैकटो घटः, शर्करं मधु.

देशे लुबिलचौ च ॥ १०५ ॥

Wenn von einer Oertlichkeit die Rede ist, kann auch Schwund des Suffixes mit Bewahrung des Geschlechts und der Zahl stattfinden oder इलै angefügt werden.

सिकता देशः, सिकतिनः, सैकतः oder सिकतावान्; शर्करा देशः, शर्करिलः, शर्करः oder शर्करावान्. Vgl. 1, 2, 51 fg.

दन्त उन्नत उरच् ॥ १०६ ॥

दन्त mit उरै bedeutet „hervorstehende Zähne habend“.

दन्तुर.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

ऊषमुषिमुष्कमधो रः ॥ १०७ ॥

An ऊष u. s. w. wird in der 5, 2, 94 angegebenen Bedeutung र angefügt.

ऊषरं ज्ञेयम्, मुषिरं काष्ठम्, मुष्करः पशुः, मधुरो गुडः.

द्युदुभ्यां मः ॥ १०८ ॥

An द्यु und दृ wird म gefügt.

द्युम, दृम.

केशाद्योऽन्यतरस्याम् ॥ १०९ ॥

An केश kann च treten.

केशवत् und केशव, nach 5, 2, 115 auch केशिन् und केशिक.

गाण्ड्यजगात्संज्ञायाम् ॥ ११० ॥

An गाण्डो und अजग tritt च, wenn eine Name gebildet wird.

गाण्डोयं (oder गाण्डियं) und अजगयं धनुः.

काण्डाण्डादीरन्नीरचौ ॥ १११ ॥

An काण्ड wird ङीर und an आण्ड ङीर gefügt in der 5, 2, 94 angegebenen Bedeutung.

काण्डोऽर, आण्डोऽर. Kāṇḍikā अण्ड und अण्डोऽर.

रजःकृषामुतिपरिषदो वलच् ॥ ११२ ॥

An रजस्, कृषि u. s. w. वलच्.

रजस्वला स्त्री, कृषीवलः कुटुम्बी, आमुतीवलः शॉगिडकः, परिषद्वलो राजा. Zur Anfügung vgl. 6, 3, 118. Es soll auch "परिषदो" gelesen werden.

दन्तशिखात्संज्ञायाम् ॥ ११३ ॥

An दन्त und शिखा, wenn ein Name gebildet wird.

दन्तावलो गजः, शिखावलं नगरम्. Vgl. 6, 3, 118.

ज्योत्स्नातमिसाशृङ्गिणोर्जस्विनूर्जस्वलगोमिन्मलिनमलीमसाः

॥ ११४ ॥

ज्योत्स्ना, तमिसा, शृङ्गिण, ऊर्जस्विन्, ऊर्जस्वल, गोमिन्, मलिन und मलीमस sind unregelmässig gebildet.

अत इनिठनौ ॥ ११५ ॥

An einen auf अ auslautenden Stamm werden इन् und ङ-इक gefügt.

दण्डिन्, दण्डिक und दण्डवत्; कृत्तिन्, कृत्तिक und कृत्तयत्.

व्रीह्यादिभ्यश्च ॥ ११६ ॥

Auch an व्रीहि u. s. w.

व्रीहिन्, व्रीहिक und व्रीहिमत्; मायिन्, मायिक und मायायत् u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

तुन्दादिभ्य इलच् च ॥ ११७ ॥

An तुन्द् u. s. w. auch इलै.

तुन्दिन्, तुन्दिक्, तुन्दिन् und तुन्दिन् u. s. w.

एकगोपूर्वाट्ठञ् नित्यम् ॥ ११८ ॥An einen Stamm, dem एक oder गो im Compositum vorangeht, wird stets ए-एक angefügt.

एकशतिक, एकसहस्रिक; गोशतिक, गोसहस्रिक.

शतसहस्रान्ताच्च निष्कात् ॥ ११९ ॥

Desgleichen an शत und सहस्र, wenn sie auf निष्क folgen.

नैष्कशतिक, नैष्कसहस्रिक.

रूपादाहतप्रशंसयोर्यप् ॥ १२० ॥

An रूप, wenn Prägung oder Lob gemeint ist, tritt य् an.

रूप्यो दीनारः, रूप्यं कार्षापणम्; रूप्यः पुरुषः.

अस्मायामेधासजो विनिः ॥ १२१ ॥

An einen auf अस् auslautenden Stamm, sowie an माया, मेधा und सज् wird विन् gefügt.

पयस्विन्, यशस्विन्; मायाविन्, मेधाविन् und सज्विन्.

बहुलं छन्दसि ॥ १२२ ॥

Im Veda tritt häufig विन् an.

तेजस्विन् u. s. w.

ऊर्णाया युस् ॥ १२३ ॥

An ऊर्णा tritt in der 5, 2, 94 angegebenen Bedeutung यु an.

ऊर्णायुः. Das Suffix musste स् (vgl. 1, 4, 16) wegen 6, 4, 148 bekommen.

वाचो ग्मिनिः ॥ १२४ ॥

An वाच् das Suffix ग्मिन्.

वाग्मिन्. Das Wort lautet ursprünglich वाग्मिन्, das Suffix ist aber deshalb nicht मिन् genannt worden, weil mit diesem auch वाह्मिन् hätte gebildet werden können.

आलजाटचौ बहुभाषिणि ॥ १२५ ॥

वाच् mit den Suffixen आलै und आटै bedeutet „geschwätzig“.

वाचाल und वाचाट.

स्वामिन्निश्चर्ये ॥ १२६ ॥

Das unregelmässig gebildete स्वामिन् bedeutet „Herr“.

Der Stamm statt des Nominativs um das Suffix kenntlich zu machen.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

अश्रुआदिभ्यो ऽच् ॥ १२७ ॥

An अश्रुम् u. s. w. wird in der 5, 2, 94 angegebenen Bedeutung अश्रु angefügt.

अश्रुम्, उरुम् u. s. w.

द्वन्द्वोपतापगह्वात्प्राणिस्थादिनिः ॥ १२८ ॥

An einen Dvandva, an den Namen einer Krankheit und an Etwas, das Tadelhaftes bezeichnet, wird इन् gefügt, wenn die genannten Dinge sich an einem lebenden Wesen befinden.

कटकचलपिनी, शङ्खनूपुरिणी; कुण्डिन्, किलासिन्; ककुदायतिन्, काकतालुकिन्; aber पुष्पफलवान्श्वः.

वातातीसारभ्यां कुक् च ॥ १२९ ॥

An वात und अतीसार tritt vor diesem Suffix das Augment क् an.

वातकिन्, अतीसारकिन्. Kāçikā वाताति- und अतिसारकिन्.

वयसि पूरणात् ॥ १३० ॥

An ein Ordnungszahlwort tritt इन् an zur Bezeichnung des Lebensalters.

पञ्चमिन् „fünf Monate oder Jahre alt“, नवमिन्, दशमिन्.

मुखादिभ्यश्च ॥ १३१ ॥

Auch an मुख u. s. w. wird इन् angefügt.

मुखिन्, दुःखिन् u. s. w.

धर्मशीलवर्णान्ताच्च ॥ १३२ ॥

Desgleichen an einen auf धर्म, शील und वर्ण auslautenden Stamm.

ब्राह्मणधर्मिन्, ब्राह्मणशीलिन्, ब्राह्मणवर्णिन्.

हस्ताज्जातौ ॥ १३३ ॥

An हस्त, wenn ein Gattungsbegriff gebildet wird.

हस्तिन् „Elephant“, aber हस्तवान्पुरुषः.

वर्णाब्रह्मचारिणि ॥ १३४ ॥

An वर्ण zur Bezeichnung eines Brahmakârin.

वर्णिन्.

पुष्करादिभ्यो देशे ॥ १३५ ॥

An पुष्कर u. s. w. zur Bezeichnung einer Oertlichkeit.

पुष्करिणी, पश्चिमी u. s. w.

बलादिभ्यो मतुबन्धनस्याम् ॥ १३६ ॥

An बल u. s. w. kann in der 5, 2, 94 angegebenen Bedeutung auch मतु antreten.

बलवत् oder बलिन्, उत्साहवत् oder उत्साहिन् u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 82.

संज्ञायां मन्माभ्याम् ॥ १३७ ॥

An einen auf मन् oder म् auslautenden Stamm tritt इन् an, wenn ein Name gebildet wird.

प्रथिमिनी, दामिनी (vgl. ०, 4, 144); होमिनी, सोमिनी.

कशम्भ्यां वभयुस्ति तुतयसः ॥ १३८ ॥

An कम् und शम् treten die Suffixe क्, भ, यु, ति, तु, त und य an.

कम्भ, कम्भ, कयु, कन्ति, कन्तु, कन्त, कय; शम्भ, शम्भ, शयु, शन्ति, शन्तु, शन्त, शय. Vor den Suffixen युस् und यस् heisst der Stamm nach 1, 4, 16 Pada; in Folge dessen wird für das म् von कम् und शम् nach ४, ३, 23 Anusvāra substituiert.

तुन्दिबलिवटेभः ॥ १३९ ॥

An तुन्दि, बलि und बटि wird भ angefügt.

तुन्दिभ, बलिभ, बटिभ.

अहंशुभमोर्युस् ॥ १४० ॥

†4, 1, 82.

An अहम् und शुभम् tritt यु an.

अहयु, शुभयु. Vgl. zu 5, 2, 138.

॥ इति पञ्चमस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः ॥

प्राग्दिशो विभक्तिः ॥ १ ॥

5, 3, 1.

Bis 5, 3, 27 excl. heissen die Suffixe Vibhakti (Flexionsendungen).

किंसर्वनामबहुभ्यो ऽद्यादिभ्यः ॥ २ ॥

Diese Suffixe treten an किम्, an die Sarvanāman genannten Stämme und an बहु, aber nicht an द्वि u. s. w.

किम् gehört zu den Sarvanāman, wird aber besonders erwähnt, weil es auch unter den द्वाद्यः erscheint.

इदम् इष् ॥ ३ ॥

Für इदम् wird vor diesen Suffixen इ substituiert.

Also इह nach 5, 3, 11. Ueber die Bedeutung des stummen इ s. 1, 4, 55.

एतेतौ रथोः ॥ ४ ॥

Vor einem mit र् anlautenden Suffix wird dafür एत्, vor einem mit य् anlautenden इत् substituiert.

एतर्हि nach 5, 3, 16 und इत्यम् nach 5, 3, 24.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 3, 1.

एतदो ऽन् ॥ ५ ॥

Für एतद् wird vor den in Rede stehenden Suffixen अन् substituiert.

अतस् nach 5, 3, 7 und अत्र nach 5, 3, 10. Das न् fällt nach 8, 2, 7 aus. Kāṣikā und mehrere Hdschr. lesen अण् statt अन्, was eben so gut wäre (vgl. zu 5, 3, 3), aber Patañjali hat unsere Lesart vor Augen gehabt.

सर्वस्य सो ऽन्यतरस्यां दि ॥ ६ ॥

Für सर्व kann vor einer mit द् anlautenden Vibhakti स substituiert werden.
सर्वदा und सदा.

पञ्चम्यास्तसिल् ॥ ७ ॥

Die Ablativendung vertritt -तस्.

कुतस्, यतस्, ततस्, बहुतस्.

तसेश्च ॥ ८ ॥

Dieses -तस् kann auch für das 5, 4, 44 fgg. besprochene तस् substituiert werden.

कुत, यत, तत, बहुत आगतः.

पर्यभिभ्यां च ॥ ९ ॥

-तस् tritt auch an परि und अभि an.

परितस् = सर्वतस् und अभितस् = उभयतस्.

सप्तम्यास्तल् ॥ १० ॥

Die Locativendung vertritt -तत्र.

कुत्र (vgl. 7, 2, 104), तत्र (vgl. 7, 2, 102), बहुत्र.

इदमो हः ॥ ११ ॥

ह bei इदम्.

इह nach 5, 3, 3.

किमो ऽत् ॥ १२ ॥

अ bei किम्.

क्यं nach 7, 2, 105.

वा ह च छन्दसि ॥ १३ ॥

Im Veda nach Belieben auch ह.

कुह (nach 7, 2, 104), क्य und कुत्र.

इतराभ्यो ऽपि दृश्यन्ते ॥ १४ ॥

Die genannten Suffixe erscheinen auch als Stellvertreter anderer Casus-endungen.

Hierher stellt man Verbindungen wie ततो und तत्र भवान् statt स भवान्, तत्र und ततो भवन्तम् statt तं भवन्तम् u. s. w.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 3, 1.

सर्वैकान्यकिंयत्तदः काले दा ॥ १५ ॥

Nach सर्व, एक, अन्य, किम्, यद् und तद् vertritt दा die Stelle des Locativs in temporaler Bedeutung.

सर्वदा, एकदा, अन्यदा, कदा (vgl. 7, 2, 103), यदा und तदा (vgl. 7, 2, 102).

इदमो हिं ॥ १६ ॥

An इदम् wird in dieser Bedeutung —हिं angefügt.

इतिहिं. Vgl. 5, 3, 4.

अधुना ॥ १७ ॥

In dieser Bedeutung wird auch अधुना gebraucht.

दानीं च ॥ १८ ॥

An इदम् tritt auch दानीम् an.

इदानीम्. Vgl. 5, 3, 3.

तदो दा च ॥ १९ ॥

An तद् wird auch दा angefügt in dem 5, 3, 15 angegebenen Falle.

तदानीम् und तदा nach 7, 2, 102.

तयोर्दाहिंलौ च छन्दसि ॥ २० ॥

Im Veda wird auch an इदम् दा und an तद् —हिं angefügt.

इदा und तहिं. Vgl. 5, 3, 3. 7, 2, 102.

अनद्यतने हिंलन्यतरस्याम् ॥ २१ ॥

—हिं kann in dem 5, 3, 15 erwähnten Falle an die 5, 3, 2 angegebenen Stämme treten, wenn nicht der heutige Tag gemeint ist.

कहिं oder कदा, यहिं oder यदा, तहिं oder तदा.

सद्यः परत् परायैषमः परेद्यब्यद्य पूर्वद्युरन्येद्युरन्यतरेद्युरितरेद्युरपरेद्युरधरेद्युरभयेद्युरुत्तरेद्युः ॥ २२ ॥

Hierher gehören auch die unregelmässigen Formen सद्यस्, परत्, परायि, ऐषमस्, परेद्यावि, अद्य, पूर्वद्युस्, अन्येद्युस्, अन्यतरेद्युस्, इतरेद्युस्, अपरेद्युस्, अधरेद्युस्, उभयेद्युस् und उत्तरेद्युस्.

प्रकारवचने षाल् ॥ २३ ॥

Das Suffix —ल्य bezeichnet nach den 5, 3, 2 genannten Stämmen die Art und Weise.

तथा = तेन प्रकारेण, eben so यथा, सर्वथा.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 3, 1.

इदमस्थमुः ॥ २४ ॥

An इदम् tritt in dieser Bedeutung यम् an.

इत्यम्. Vgl. 5, 3, 4.

किमश्च ॥ २५ ॥

Auch an किम्.

कयम्. Vgl. 7, 2, 103.

†5, 3, 1. **था हेतौ च छन्दसि ॥ २६ ॥**

किम् mit था hat im Veda auch die Bedeutung „warum“.

कथा देवा आसन्पुरादिदः, कथा यामं न एच्छसि.

दिक्छन्देभ्यः सप्तमीपञ्चमीप्रथमाभ्यो दिग्देशकालेष्वस्तातिः ॥ २७ ॥

Bei Richtungswörtern vertritt अस्तात् den Locativ, Ablativ und Nominativ, wenn von einer Richtung, einem Orte oder einer Zeit die Rede geht.

पुरस्तादुसति, आगतः oder रमणीयम्, eben so अधस्तात्. Siddh. Kaum. °प्रथमादिभ्यो.

दक्षिणोत्तराभ्यामतमुच् ॥ २८ ॥

An दक्षिण und उत्तर tritt in diesem Falle अतेस् an.

दक्षिणतो वसति, दक्षिणत आगतः, दक्षिणतो रमणीयम्; eben so उत्तरतस्.

विभाषा परावराभ्याम् ॥ २९ ॥

An पर und अवर nicht nothwendig.

परस्तात् oder परतस्, अवरस्तात् oder अवरतस्.

अञ्चेलुक् ॥ ३० ॥

Nach Richtungswörtern auf अञ्च् findet Schwund des Suffixes statt.

प्राक्, प्रत्यक् u. s. w.

उपर्युपरिष्ठात् ॥ ३१ ॥

Hierher gehören auch die unregelmässig gebildeten उपरि und उपरिष्ठात्.

पश्चात् ॥ ३२ ॥

Auch पश्चात्.

पश्च पश्चा च छन्दसि ॥ ३३ ॥

Im Veda steht statt dessen auch पश्च und पश्चा.

पुरा व्याघ्रो जायते । पश्च, पश्चा oder पश्चात्सिंहः.

उत्तराधरदक्षिणादातिः ॥ ३४ ॥

An उत्तर, अधर und दक्षिण tritt in dem 5, 3, 27 angegebenen Falle आत् an.

उत्तरात्, अधरात् und दक्षिणात्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

एनवन्यतरस्यामदूरे ऽपञ्चम्याः ॥ ३५ ॥

Auch एन neben den früher erwähnten Suffixen, jedoch nicht als Stellvertreter der Ablativendung und auch nicht, wenn es sich um eine Ferne handelt.

उत्तराद्, उत्तरतो oder उत्तरेण वसति oder रमणीयम्; अधस्तात्, अधरात्, अधरतम् oder अधरेण; दक्षिणतस्, दक्षिणात् oder दक्षिणेन; dagegen nur उत्तरादागतः u. s. w.

दक्षिणादाच् ॥ ३६ ॥

An दक्षिण kann in dem 5, 3, 27 angegebenen Falle ओ antreten.

दक्षिणा वसति oder रमणीयम्, aber nur दक्षिणत आगतः, indem अपञ्चम्याः hier fortgilt.

आहि च दूरे ॥ ३७ ॥

Auch आहि, wenn von einer Ferne die Rede ist.

दक्षिणा oder दक्षिणाहि वसति oder रमणीयम्; aber nur दक्षिणत आगतः.

उत्तराच्च ॥ ३८ ॥

Mit उत्तर verhält es sich eben so.

उत्तरा oder उत्तराहि वसति oder रमणीयम्, aber nur उत्तरादागतः.

पूर्वाधरावराणामसि पुरधवश्चैषाम् ॥ ३९ ॥

An पूर्व, अधर und अवर tritt in dem 5, 3, 27 angegebenen Falle अस an, wovon पुर् für पूर्व, अध् für अधर und अव् für अवर substituirt werden.

पुरो वसति, पुर आगतः und पुरो रमणीयम्; eben so अधम् und अवम्.

अस्ताति च ॥ ४० ॥

Dieselben Substitutionen finden vor अस्तात् statt.

पुरस्तात्, अधस्तात् und अवस्तात्.

विभाषावरस्य ॥ ४१ ॥

Bei अवर jedoch nicht nothwendig.

अवरस्तात् oder अवस्तात्.

संख्याया विधार्थे धा ॥ ४२ ॥

An ein Zahlwort tritt धा an zur Bezeichnung der Art und Weise.

एकधा, द्विधा, त्रिधा u. s. w. भुङ्क्ते oder गच्छति.

अधिकरणविचाले च ॥ ४३ ॥

Auch dann, wenn von einer anderen Vertheilung des Stoffes die Rede geht.

एकं राशिं पञ्चधा oder अष्टधा कुरु, अनेकमेकधा कुरु.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

एकाद्वो ध्यमुज्न्यतरस्याम् ॥ ४४ ॥

Nach एक kann auch \pm -ध्यम् statt धा gesetzt werden.

एकधा oder ऐक्यं भुङ्क्ते, एकधा oder ऐक्यं राशिं कुरु.

द्वित्र्योश्च धमुञ् ॥ ४५ ॥

Nach द्वि und त्रि \pm -धम्.

द्विधा oder द्वैधम्, त्रिधा oder त्रैधम्.

एधाच् च ॥ ४६ ॥

Auch एधा.

द्वेधा, त्रेधा. Vgl. 6, 4, 148.

यापे पाशप् ॥ ४७ ॥

पाशु bezeichnet Jemand als unbedeutend.

वैयाकरणपाशु: „ein ganz schlechter Grammatiker“, eben so याज्ञिकपाशु:

पूरणाद्भागे तीयादन् ॥ ४८ ॥

An die Endung तीय eines Ordnungszahlwortes tritt \angle -ञ an zur Bezeichnung von „Theil“.

द्वितीयो भागः „Hälfte“, तृतीय „Drittel“.

प्रागेकादशभ्यो ऽच्छन्दसि ॥ ४९ ॥

Auch an die Ordnungszahlwörter bis एकादश excl., aber nicht im Veda.

चैतुर्यं, पञ्चम, षष्ठम, नवम, दशम.

षष्ठाष्टमाभ्यां ज च ॥ ५० ॥

An षष्ठ und अष्टम kann auch \pm -ञ antreten.

षष्ठ oder षोष्ठ, अष्टम oder ओष्टम.

मानपञ्चङ्गयोः कन्लुको च ॥ ५१ ॥

Nach षष्ठ kann, wenn ein Maass gemeint ist, auch \angle -क angefügt werden, nach अष्टम aber, wenn von einem Körpertheil des Opferthieres die Rede ist, auch Schwund des Suffixes eintreten.

षष्ठको भागः „ein Sechstel als Maass“, अष्टमो भागः „ein Achtel als bestimmter Theil eines Opferthiers“.

एकादाकिनिच् चासहाये ॥ ५२ ॥

An एक kann auch आकिन् gefügt werden in der Bedeutung „ohne Gefährten“.

ऐकक, एक oder एकाकिन्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

भूतपूर्वे चरट् ॥ ५३ ॥

चर mit dem Femininum auf ई bedeutet „dieses ehemals gewesen“.

आद्यचर und *री, सुकुमारचर und *री.

षष्ठ्या रूप्य च ॥ ५४ ॥

In der Bedeutung „ehemals Jemand gehört habend“, kann auch रूप्य angefügt werden.

देवदत्तचरो und देवदत्तरूप्यो गोः.

अतिशयने तमविष्टनौ ॥ ५५ ॥

तम und त-इष्ट drücken ein Uebersteigen (Uebertreffen) aus.

तिङश्च ॥ ५६ ॥

Auch nach einem Verbum finitum (aber nur तम).

पचतितमाम्, जल्पतितमाम्. Vgl. 5, 4, 11.

द्विवचनविभज्योपपदे तरवीयसुनौ ॥ ५७ ॥

Wenn von Zweien die Rede geht oder wenn dasjenige hinzugefügt wird, was vom Andern unterschieden wird, treten in der 5, 3, 55 angegebenen Bedeutung तर und त-ईयस् an.

अयमनयोराद्यतरः, अयमनयोः पटीयान्; माधुराः पाटलिपुत्रकेभ्य आद्यतराः, केभ्यः पटीयांसः; पचतितराम् (vgl. 5, 4, 11).

अजादी गुणवचनादेव ॥ ५८ ॥

Die beiden vocalisch anlautenden Suffixe त-इष्ट und त-ईयस् werden nur an ein Eigenschaftswort (im engsten Sinne) gefügt.

तुच्छन्दसि ॥ ५९ ॥

Im Veda werden sie auch an auf त् auslautende Stämme angefügt.

करिष्ट, दोहीयसी. त् fällt nach 6, 4, 154 ab.

प्रशस्यस्य अः ॥ ६० ॥

Für प्रशस्य wird vor diesen Suffixen अ substituiert.

अष्ट, अयस्. Vgl. 6, 4, 163.

ज्य च ॥ ६१ ॥

Auch ज्य.

ज्येष्ट, ज्यायस्. Vgl. 6, 4, 163, 160.

वृद्धस्य च ॥ ६२ ॥

Dieses ज्य wird auch für वृद्ध substituiert.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

अनिकबाढयोर्नेदसाधौ ॥ ६३ ॥

Für अनिक wird vor jenen Suffixen नेद und für बाढ — साध substituiert.
नेदिष्ठ, नेदीयस्; साधिष्ठ, साधीयस्.

युवाल्पयोः कन्यतरस्याम् ॥ ६४ ॥

Für युवन् und अल्प kann कन् substituiert werden.

Statt यविष्ठ, यवीयस् und अल्पिष्ठ, अल्पीयस् kann auch कनिष्ठ und कनीयस् gesagt werden. Zu यविष्ठ und यवीयस् vgl. 6, 4, 156.

विन्मतोर्लुक् ॥ ६५ ॥

Die Suffixe विन् und मत् (वत्) fallen vor ल-इष्ठ und ल-ईयस् ab.
सजिष्ठ und सजीयस् von सजिन्, त्वचिष्ठ und त्वचीयस् von त्वचिन्.

प्रशंसायां रूपम् ॥ ६६ ॥

Das Suffix रूप drückt ein Lob aus.

वैयाकरणरूपः „ein ausgezeichnete Grammatiker“, eben so याज्ञिकरूपः.

ईषदसमाप्तौ कल्पन्देश्यदेशीयः ॥ ६७ ॥

Die Suffixe कल्प, देश्य und देशीय drücken aus, dass Etwas noch nicht ganz vollkommen ist.

पटुकल्प, पटुदेश्य und पटुदेशीय „recht, ziemlich geschickt“.

विभाषा सुपो बहुच् पुरस्तात् ॥ ६८ ॥

An ein Nomen kann in dieser Bedeutung auch बहु angefügt werden, aber vorn.

बहुपटु, बहुमटु. So zu betonen nach 6, 1, 163.

प्रकारवचने जातीयर् ॥ ६९ ॥

Das Suffix जातीय hat die Bedeutung „derartig“.

पटुजातीय „der zu den Geschickten gezählt werden kann“, eben so मटु, दर्शनीय.

5, 3, 70. प्रागिवात् कः ॥ ७० ॥

Bis 5, 3, 96 excl. (genau genommen nur bis 5, 3, 86 incl.) gilt das Suffix क.

अथयसर्वनामामकच् प्राक् टेः ॥ ७१ ॥

An Indeclinabilia und an Pronomina wird अक angefügt und zwar vor dem letzten Vocal, der in Folge dessen den Acut erhält.

उच्चकस्, नीचकस् und शनकस् von उच्चस्, नीचस् und शनस्; सर्वके, विश्वके und उभयके von सर्वे, विश्वे und उभये.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 3, 70.

कस्य च दः ॥ ७२ ॥

Für ein auslautendes क् wird in einem solchen Falle द् substituiert.

धक्दि (°त्), हिरकुद् (°त्) und एयक्द (°त्) von धिक्, हिक् und एयक्.

अज्ञाते ॥ ७३ ॥

Das 5, 3, 70 erwähnte Suffix क् bezeichnet Jemand oder Etwas als nicht näher bekannt.

कुत्सिते ॥ ७४ ॥

Oder als von elender Beschaffenheit.

संज्ञायां कन् ॥ ७५ ॥

Wird in dieser Bedeutung ein Name gebildet, so tritt ल-कं an.

शूद्रकः, धारकः, चूर्णकः.

अनुकम्पायाम् ॥ ७६ ॥

क् wird auch als Ausdruck des Mitleides hinzugefügt.

पुत्रकः, वत्सकः, दुर्बलकः, बुभुक्षितकः.

नीतौ च तद्युक्तात् ॥ ७७ ॥

Auch als Ausdruck der Höflichkeit, indem das Suffix an das aus Mitleid Gereichte angefügt wird.

हन्त ते धानकाः, हन्त ते तिलकाः.

बह्वचो मनुष्यनाम्नश्च ॥ ७८ ॥

An einen mehr als zweisilbigen Mannsnamen kann als Ausdruck des Mitleides oder der Höflichkeit auch कै oder इकं angefügt werden.

वायुदत्तकः oder वायुकः, देवदत्तकः oder देविकः, यज्ञदत्तकः oder यज्ञिकः; aber nur दत्तकः. गुप्तकः. Zur kurzen Form vgl. 5, 3, 83.

घनिलचौ च ॥ ७९ ॥

Auch ल-इय und इलै.

देवियः und देयिलः, यज्ञियः und यज्ञिलः. Vgl. 5, 3, 83.

प्राचामुपादेइज्जुचौ च ॥ ८० ॥

Nach der Ansicht der östlichen Grammatiker auch अहे und अकै, wenn der Name mit उप beginnt.

उपहः und उपकः von उपेन्द्रदत्त. Vgl. 5, 3, 83.

जातिनाम्नः कन् ॥ ८१ ॥

An einen Mannsnamen, der einen Gattungsbegriff ausdrückt, wird ल-कं gefügt.

व्याघ्रकः, सिंहकः, शरभकः von व्याघ्र, सिंह, शरभ.

3, 1, 1, 2, 3, 4, 1, 1, 76, 5, 3, 70.

अजिनान्तस्योत्तरपदलोपश्च ॥ ८२ ॥

Lautet ein Mannsname auf अजिन aus, so fällt dieses Wort vor ८-क ab.

व्याघ्रकः von व्याघ्राजिन, eben so सिंहकः von सिंहाजिन.

राजादावूर्ध्वं द्वितीयादचः ॥ ८३ ॥

Vor dem 5, 3, 78 erwähnten क und vor einem mit einem Vocal anlautenden Suffixe fällt bei einem Mannsnamen alles auf den zweiten Vocal des Namens Folgende ab.

Beispiele bei 5, 3, 78 fgg.

शेवलसुपरिविशालवरुणार्यमादीनां तृतीयात् ॥ ८४ ॥

Bei Mannsnamen, die mit शेवल, सुपरि, विशाल, वरुण und अर्यमन् anlauten, fällt vor den genannten Suffixen alles auf den dritten Vocal des Namens Folgende ab.

शेवलिकः, शेवलियः und शेवलिनः von शेवलदत्तः सुपरिकः, सुपरियः und सुपरिनः von सुपरिदत्तः; eben so विशालिकः, विशालियः und विशालिनः; वरुणिकः, वरुणियः und वरुणिनः; अर्यमिकः, अर्यमियः und अर्यमिनः.

अल्पे ॥ ८५ ॥

Das Suffix क (s. 5, 3, 70) drückt ein geringes Quantum oder eine geringe Anzahl von Etwas aus.

तेलकम् „etwas Oel“, दूतकम्.

† 5, 3, 70. हस्वे ॥ ८६ ॥

Auch eine geringe Höhe (Länge) von Etwas.

दृढकः, प्लवकः, स्तम्भकः.

संज्ञायां कन् ॥ ८७ ॥

Wenn das niedrige (kurze) Ding zu einem Namen erhoben wird, tritt ८-क an.

वंशकः, वेणुकः, दण्डकः.

कुटीशमीशुण्डाभ्यो रः ॥ ८८ ॥

An कुटी, शमी und शुण्डा wird zur Bezeichnung der geringen Höhe (Länge) र angefügt.

कुटीरः, शमीरः, शुण्डारः.

कुत्वा डुपच् ॥ ८९ ॥

An कुत्वा das Suffix डुपच्, wobei das क des Stammes abfällt.

कुतुपः = इष्या कुतुः = चर्ममयं स्नेहभाजनम्. Kāçika कुतुष्म.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

कामूगोणीभ्यां णरच् ॥ ९० ॥

An कामू und गोणी das Suffix तरे mit dem Femininum auf ई.

कामूतरी = इस्या कामूः, गोणीतरी.

वत्सोक्षाश्वर्षभेभ्यश्च तनुत्वे ॥ ९१ ॥

Nach वत्स, उत्तन्, अश्व und ऋषभ drückt dieses Suffix Schwächtigkeit aus.

वत्सतरः, उत्ततरः, अश्वतरः, ऋषभतरः.

किंयत्तदो निर्धारणे द्वयोरेकस्य डतरच् ॥ ९२ ॥

Wenn unter Zweien Einer abgesondert werden soll, wird an किम्, यद् und तद् das Suffix अतरे angefügt, wobei इम् und अद् abfallen.

कतरो oder यतरो भवतोः षट्ः oder भवतोर्देवदत्तस्तत् आ गच्छतु. किंयत्तदोर्नि v. 1.

वा बहूनां जातिपरिप्रश्ने डतमच् ॥ ९३ ॥

Soll unter Vielen Einer abgesondert werden, so kann, wenn nach dem Stande u. s. w. gefragt wird, अतमम् mit demselben Abfall angefügt werden.

कतमो oder को, यतमो oder यो भवतां कटस्ततम् oder स आ गच्छतु. Nach der Kāçikā auch यकः und सकः nach 5, 3, 71.

एकाच्च प्राचाम् ॥ ९४ ॥

Nach der Ansicht der östlichen Grammatiker können die erwähnten Suffixe अतरे und अतमम् auch an एक antreten.

एकतरो भवतोर्देवदत्तः, एकतमो भवतां देवदत्तः.

अवक्षेपणे कन् ॥ ९५ ॥

क drückt eine Verhöhnung aus.

व्याकरणाकेन oder याज्ञिक्यकेन नाम त्वं गर्वितः.

इवे प्रतिकृतौ ॥ ९६ ॥

Dieses Suffix hat auch die Bedeutung „wie dieses“, wenn die Nachbildung eines Dinges bezeichnet werden soll.

अश्वकः „ein bildlich dargestelltes Pferd“, ebenso उष्ट्रकः, गर्दभकः.

संज्ञायां च ॥ ९७ ॥

Desgleichen bei der Bildung eines Namens.

अश्वकः „ein an ein Pferd erinnerndes Ding“.

लुम्भनुषे ॥ ९८ ॥

Wenn ein Mensch auf diese Weise bezeichnet wird, findet Schwund des Suffixes statt, wobei Genus und Numerus der Wörter unverändert bleiben.

चञ्चा „Rohrwerk“, so v. a. „Strohmann“. Eben so दासी, खरकुटी. Vgl. 6, 1, 204.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

जीविकार्थे चापराये ॥ ९९ ॥

Ein solcher Schwund des Suffixes findet auch dann statt, wenn die Nachbildung einen Erwerb bildet, vorausgesetzt, dass damit kein Handel getrieben wird.

वासुदेवः, शिवः, स्कन्दः, विष्णुः, आदित्यः als Namen von Idolen.

देवपथादिभ्यश्च ॥ १०० ॥

Auch nach देवपथ u. s. w. findet Schwund des Suffixes statt in dem 5, 3, 96. 97 angegebenen Falle.

वस्तेर्देज् ॥ १०१ ॥

An वस्ति wird in der Bedeutung „wie dieses“ \pm -य्य angefügt.

वास्तोयः, *यी = वस्तिरिव.

शिलाया ढः ॥ १०२ ॥

An शिला das Suffix ष्य.

शिलियं (= शिलेय) दधि.

शाखादिभ्यो यत् ॥ १०३ ॥

An शाखा u. s. w. यं oder ऽय (s. 6, 1, 213).

शाख्यः = शाखेय, eben so मुख्य u. s. w. यः statt यत्.

द्रव्यं च भव्ये ॥ १०४ ॥

Hierher gehört auch द्रव्य in der Bedeutung „wie es sich gehört“.

द्रव्यो जयं राजपुत्रः.

कुशायाच्छः ॥ १०५ ॥

An कुशाय wird ईय angefügt.

कुशाधीयं (= कुशाग्रमिव सूक्ष्मत्वात्) यस्त्वम्, *या बुद्धिः.

समासाच्च तद्विषयात् ॥ १०६ ॥

Auch an ein Compositum, wenn es sich hier um das „wie dieses“ handelt.

काकतानीय, अजाकपाणीय, अन्धकवर्तीय.

शर्करादिभ्यो ऽण् ॥ १०७ ॥

An शर्करा u. s. w. wird in der Bedeutung „wie dieses“ \pm -अ angefügt.

शर्कर, कापालिक u. s. w.

अङ्गुल्यादिभ्यश्चक् ॥ १०८ ॥

An अङ्गुलि u. s. w. \pm -के oder \pm -इके.

आङ्गुलिक = अङ्गुलिरिव u. s. w. Kāçikā nimmt अङ्गुली an, aber Pāṇini braucht sonst nur अङ्गुलि.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

एकशालायाष्टजन्यतरस्याम् ॥ १०९ ॥

An एकशाला auch ईकं.

एकशालिक oder एकशालिक.

कर्कलोहितादीकक् ॥ ११० ॥

An कर्क und लोहित das Suffix ±-ईकं.

कार्कक, लोहितक.

प्रत्नपूर्वविश्वेमात् थाल् छन्दसि ॥ १११ ॥

An प्रत्न, पूर्व, विश्व und इम wird im Veda -लथा in der Bedeutung „wie“ angefügt.

प्रत्नथा, पूर्वथा, विश्वथा, इमथा.

पूगाञ्ज्यो ऽयामणीपूर्वात् ॥ ११२ ॥

An den Namen einer Horde, der nicht auf den Namen ihres Führers zurückgeht, wird ±-य gefügt.

लोहध्वज्य (v. l. लोहित-), शैव्य, चातक्य. Dieses und die folgenden Suffixe heissen tadrağa und bezeichnen also die Anführer der Horde u. s. w. Der Plural lautet nach 2, 4, 62 ohne Suffix लोहध्वजाः, शैव्यः und चातकाः. Zu यामणीपूर्व vgl. 5, 2, 78.

व्रातच्छोरस्त्रियाम् ॥ ११३ ॥

Auch an den Namen einer wilden Bande und an die auf ±-आयने (s. 4, 1, 98) ausgehenden Namen, aber nicht im Femininum.

कापोतपाक्यः und कपोतपाकाः, वैहिमत्यः und वैहिमताः, कौञ्जायन्यः und कौञ्जायनाः, ब्राधायन्यः und ब्राधायनाः; aber कपोतपाकी, वैहिमती, कौञ्जायनी und ब्राधायनी.

आयुधजीविसंघाञ्ज्यद्वाहीकेष्वब्राह्मणराजन्यात् ॥ ११४ ॥

An den Namen einer zu den Vâhika gehörenden vom Waffenhandwerk lebenden Verbindung, wenn unter dieser nicht Brahmanen und Râgânja gemeint sind, wird ±-य mit dem Femininum auf ई angefügt.

कौण्डोद्यस्यः, कौण्डोद्यसी und कौण्डोद्यसाः; लौद्रक्यः, लौद्रकी und लुद्रकाः; मालव्यः, मालवी und मालयाः; aber गोपालवा ब्राह्मणाः und शालङ्कायना राजन्याः.

वृकाट्रेण्य ॥ ११५ ॥

An वृक wird ±-ण्य mit dem Femininum auf ई gefügt.

वार्कण्यः, वार्कणी und वृकाः.

दामन्यादित्रिगर्तषष्ठाच्छः ॥ ११६ ॥

An दामनि und an die Namen der sechs त्रिगर्तषष्ठ genannten Kriegerstämme tritt ईय an.

दामनीयः und दामनयः, शूलपीयः und उलपयः; कौण्डोपरयोयः und कौण्डोपरयाः,

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

दाण्डकीयः und दाण्डक्यः, क्रौण्टकीयः und क्रौण्टक्यः, जालमानीयः und जालमान्यः, ब्रह्मगुप्तोयः und ब्रह्मगुप्ताः, जानकीयः und जानक्यः.

पश्चादियौधेयादिभ्यो ऽणञौ ॥ ११७ ॥

An पर्शु u. s. w. wird \pm -ञ, an यौधेय u. s. w. \pm -ञ angefügt.

पार्श्वः und पर्श्वः, आसुरः und असुराः u. s. w.; यौधेयः und यौधेयाः (mit anderer Accentuation) u. s. w. *यौधेयादिभ्यामणञौ Kāçikā.

अभिजिद्विदभृच्छालावच्छिखावच्छमीवदूर्णावच्छुमदणो यञ् ॥ ११८ ॥

An अभिजित् u. s. w. wird, wenn sie mit dem patronymischen Suffix \pm -ञ versehen sind, \pm -य angefügt.

अभिजित्यः und अभिजिताः, विदभृत्यः und विदभृताः, शालावत्यः und शालावताः, शिखावत्यः und शिखावताः, शमीवत्यः und शमीवताः, आर्णावत्यः und आर्णावताः, यामत्यः und यामताः.

ज्यादयस्तद्राजाः ॥ ११९ ॥

Die Suffixe ज्य u. s. w. (5, 3, 112 fgg.) heissen tadraja.

॥ इति पञ्चमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥

पादशतस्य संख्यादेवींसायां वुन् लोपश्च ॥ १ ॥

An पाद und an शत mit vorangehendem Zahlwort wird, um ein distributives Verhältniss auszudrücken, \pm -ञक angefügt, wobei der Auslaut der Stämme abfällt.

द्विपदिकां ददाति = द्वौ द्वौ पादौ ददाति, द्विशतिकां ददाति = द्वे द्वे शते ददाति. Wenn der Abfall hier nicht gelehrt würde, könnte man ihn nach 8, 4, 148 erfolgen lassen, in diesem Falle würde man aber wegen 1, 1, 57 hier nicht die Regel 8, 4, 130 über die Substitution von पद् für पाद anwenden dürfen. Zum इ in *पदिका und *शतिका vgl. 7, 3, 44.

दण्डव्यवसर्गयोश्च ॥ २ ॥

Auch wenn von einer Strafe oder einer Schenkung die Rede geht.

द्विपदिकां दण्डितः = द्वौ पादौ दण्डितः, eben so द्विशतिकां; द्विपदिकां व्यय सजति = द्वौ पादौ व्यय सजति, eben so द्विशतिकां.

स्थूलादिभ्यः प्रकारवचने कन् ॥ ३ ॥

An स्थूल u. s. w. wird \pm -क angefügt in der Bedeutung „derartig“.

स्थूलक = स्थूलप्रकार, eben so अणुक, मायक. Ausnahme zu 5, 3, 89.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

अनत्यन्तगतौ क्तात् ॥ ४ ॥

Dasselbe Suffix tritt an ein Particip auf **न्त** um auszudrücken, dass Etwas noch nicht ganz vollendet ist.

भिन्नक „noch nicht ganz gespalten“.

न सामिवचने ॥ ५ ॥

Nicht aber, wenn ein Wort in der Bedeutung „halb“ hinzugefügt wird.

सामिकृत, अर्धकृत, नेमकृत.

बृहत्या आच्छादने ॥ ६ ॥

An **बृहती** tritt **च्छा** zur Bezeichnung eines Kleidungsstückes.

बृहतीका.

अषडक्षाशितंगवलंकर्मालंपुरुषाध्युत्तरपदात् खः ॥ ७ ॥

An **अषडक्ष**, **आशितंग**, **अलंकर्मन्**, **अलंपुरुष** und an einen auf **अधि** auslautenden Stamm wird **ईन** gefügt.

अषडक्षोऽयं मन्त्रः, आशितंगदीनमरणयम्, अलंकर्मणि, अलंपुरुषोऽयं, राजाधीन.

विभाषाञ्चरदिकिस्त्वयाम् ॥ ८ ॥

ईन kann auch an einen auf **अञ्** auslautenden Stamm gefügt werden, aber nicht im Femininum, wenn dieses eine Weltgegend bezeichnet.

प्राक् oder प्राचीनम्, अर्वाक् oder अर्वाचीनम्, aber nur प्राची und प्रतीची दिक्, während प्राचीना ब्राह्मणी zulässig ist.

जात्यन्ताच्छ वन्धुनि ॥ ९ ॥

An einen auf **जाति** auslautenden Stamm wird **ईय** gefügt, wenn Zugehörigkeit gemeint ist.

ब्राह्मणजातीय, क्षत्रियजातीय, वैश्यजातीय.

स्थानान्ताद्भिभाषा सस्थानेनेति चेत् ॥ १० ॥

An einen auf **स्थान** auslautenden Stamm kann **ईय** antreten, wenn jenes mit Etwas componirt wird, mit dem ein Anderes als eine gleiche Stellung einnehmend gedacht wird.

पितृस्थानः oder पितृस्थानीयः = पित्रा तुल्यः.

किमेत्तिङ्व्ययधादाम्बद्व्यप्रकर्षे ॥ ११ ॥

An die Suffixe **तर** und **तम** (**च**) nach **किम्**, nach einem auf **इ** auslautenden Worte, nach einem Verbum finitum und nach einem Indeclinabile wird **आम्** angefügt, wenn es sich nicht um das Hervorragen eines Dinges handelt (d. i. in adverbialer Bedeutung).

किन्तराम्, किन्तमाम्; पूर्वाह्णोत्तराम्, पूर्वाह्णोत्तमाम्; पर्वतितराम्, पर्वतितमाम्; उर्ध्वंस्तराम्, उर्ध्वंस्तमाम्; aber उर्ध्वंस्तरो und उर्ध्वंस्तमो वृत्तः.

3, 1, 1, 2, 3, 4, 1, 1, 76.

अमु च छन्दसि ॥ १२ ॥

Im Veda auch अम्.

प्रतरम् und प्रतराम्.

अनुगादिनष्टक् ॥ १३ ॥

An अनुगादिन् wird ±_इक् angefügt.

अनुगादिक angeblich ohne Aenderung der Bedeutung.

णचः स्त्रियामञ् ॥ १४ ॥

An einen auf das 3, 3, 43 besprochene Suffix ±_अ auslautenden Stamm tritt ±_अ an.

Beispiele und Erläuterung s. u. 3, 3, 43.

अणिनुणः ॥ १५ ॥

An einen auf das 3, 3, 44 besprochene Suffix ±_इन् auslautenden Stamm tritt ±_अ an.

Beispiele und Erläuterung s. u. 3, 3, 44.

विसारिणो मत्स्ये ॥ १६ ॥

±_अ wird an विसारिन् angefügt, wenn ein Wort für „Fisch“ gebildet werden soll.

विसारिणः.

संख्यायाः क्रियाभ्यावृत्तिगणने कृत्वमुच् ॥ १७ ॥

An ein Zahlwort wird कृत्वम् angefügt, wenn die Wiederholung einer Handlung gezählt wird.

पञ्चकृत्यो भुङ्क्ते = पञ्च वारान्भुङ्क्ते.

द्वित्रिचतुर्भ्यः सुच् ॥ १८ ॥

Nach द्वि, त्रि und चतुर् tritt in dieser Bedeutung स् mit dem Acut auf der letzten Silbe an.

द्विस्, त्रिस्, चतुर् mit Abfall des स् nach 8, 2, 24.

एकस्य सकृच्च ॥ १९ ॥

Für एक wird vor diesem Suffix सकृत् substituiert.

Das स् fällt nach 8, 2, 23 ab.

विभाषा बहोर्धाविप्रकृष्टकाले ॥ २० ॥

An बहु (welches auch Zahlwort heisst) kann धा-treten, wenn es sich nicht um einen längern Zeitraum handelt.

बहुकृत्यो oder बहुधा दिवसस्य भुङ्क्ते, aber nur बहुकृत्यो मासस्य भुङ्क्ते.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

तत्प्रकृतवचने मयद् ॥ २१ ॥

मय mit dem Femininum auf ङ् bedeutet „daraus gemacht, daraus bestehend“.

समूहवच्च बहुषु ॥ २२ ॥

Wenn das, woraus Etwas gemacht ist oder besteht, eine Vielheit ist, können auch die 4, 2, 37 fgg. für die Bezeichnung einer Menge gelehrten Suffixe angefügt werden.

मोदकमय und शकुलीमय oder nach 4, 2, 47 मोंदकिक und शाकुलिक.

अनन्तावसथेतिहभेषजाञ्ज्यः ॥ २३ ॥

An अनन्त, आवसथ, इति ह und भेषज wird ङ्-य angefügt.

अनन्त्यम् = अनन्तः, आवसथ्यम् = आवसथः, ऐतिह्यम्, भेषज्यम् = भेषजम्.

देवतान्तात्तादर्थ्ये यत् ॥ २४ ॥

An einen auf देवता auslautenden Stamm wird यं angefügt in der Bedeutung „dazu bestimmt“.

अग्निदेवत्य, पितृदेवत्य, वायुदेवत्य.

पादार्धाभ्यां च ॥ २५ ॥

Auch an पाद und अर्ध.

पौत्र्य und अर्ध्यः. Betonung nach 6, 1, 213.

अतिथेज्यः ॥ २६ ॥

An अतिथि wird in dieser Bedeutung ङ्-य angefügt.

अतिथ्य.

देवात्तल् ॥ २७ ॥

An देव wird ल्त (ता) angefügt.

देवता = देवः.

अवेः कः ॥ २८ ॥

An अवि das Suffix क.

अविकः = अविः.

यावार्दिभ्यः कन् ॥ २९ ॥

An याव u. s. w. ल्-क.

यावकः = यावः, मणिकः = मणिः u. s. w.

लोहितान्मणौ ॥ ३० ॥

An लोहित tritt dieses ल्-क, wenn ein Edelstein gemeint ist.

लोहितकः „Rubin“.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

वर्णे चानित्ये ॥ ३१ ॥

Auch in der Bedeutung einer Farbe, wenn diese vorübergehend ist.

लोहितकः कोपेन oder पीडनेन, aber लोहितो गौः, लोहितं रुधिरम्.

रक्ते ॥ ३२ ॥

Auch in der Bedeutung „roth gefärbt“.

लोहितकः पटः.

कालाच्च ॥ ३३ ॥

Auch an काल „blauschwarz, schwarz“ in den angegebenen Fällen.

कालकं मुखं विलम्बेण, कालकः पटः.

विनयादिभ्यश्च ॥ ३४ ॥

An विनय u. s. w. tritt \pm -के oder \pm -इके an.

विनयिकः angeblich = विनयः, सामयिक u. s. w.

वाचो व्याहृतार्थायाम् ॥ ३५ ॥

Auch an वाच्, wenn darunter der (von einem Andern) ausgesprochene Inhalt einer Rede gemeint ist.

वाचिकम् „ein mündlicher Auftrag“.

तद्युक्तात्कर्मणो ऽण ॥ ३६ ॥

An कर्मन् „Geschäft“ tritt \pm -अ an, wenn es zu einem mündlichen Auftrage in Beziehung steht.

कर्मणम् „ein aufgetragenes Geschäft“.

ओषधेरजातौ ॥ ३७ ॥

An ओषधि tritt dieses Suffix an, wenn kein Gattungsbegriff gemeint ist.

ओषधम् „Arznei“, sonst aber ओषधि.

प्रज्ञादिभ्यश्च ॥ ३८ ॥

Auch an प्रज्ञ u. s. w. wird \pm -अ angefügt.

प्रज्ञ = प्रज्ञ, वाणिज = वणिज् u. s. w.

मृदस्तिकन् ॥ ३९ ॥

An मृद् tritt \pm -तिक an.

मृत्तिका = मृद्.

सस्त्रौ प्रशंसायाम् ॥ ४० ॥

स und स्त्र werden an मृद् gefügt zur Bezeichnung der Vorzüglichkeit.

मत्सा und मत्स्त्रा = प्रशम्ता मत्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

वृकज्येष्ठाभ्यां तिलतातिलौ च च्छन्दसि ॥ ४१ ॥

Im Veda wird $_लति$ an वृक und $_लताति$ an ज्येष्ठ angefügt.

वृकतिः, ज्येष्ठतातिः angeblich प्रशंसायाम्.

बह्वल्पर्याच्छस् कारकादन्यतरस्याम् ॥ ४२ ॥

An Wörter in der Bedeutung „viel“ oder „wenig“ kann ग्रस् antreten, wenn sie in irgend einer Beziehung zu einem Verbalbegriff stehen.

बहुशो ददाति = बहुनि, बहुभिर्, बहुभ्यो u. s. w. ददाति; अन्यशो ददाति = अन्यं, अन्येन u. s. w. ददाति.

संख्यैकवचनाच्च वीप्सायाम् ॥ ४३ ॥

In demselben Falle auch an ein Zahlwort und an ein im Singular aufzufassendes Wort, wenn ein distributives Verhältniss ausgedrückt wird.

द्विशो मोदको ददाति = द्वौ द्वौ मोदको ददाति, कार्षापणशो ददाति „er giebt immer zu einem Kārshāpāna“.

प्रतियोगे पञ्चम्यास्तसिः ॥ ४४ ॥

Für die Ablativendung in Verbindung mit प्रति (s. 2, 3, 11) kann तस् sub-
stituirt werden.

प्रद्युम्नो वामुदेवतः प्रति.

अपादाने चाहीयरूहोः ॥ ४५ ॥

Auch für die Ablativendung, die den Begriff des Apādāna ausdrückt (s. 1, 4, 24 fgg.), aber nicht in Verbindung mit dem Passiv von हा, जहाति und mit रुह्.

शामादा गच्छति oder शामत आ ग, चोराद्विभेति oder चोरतो वि, अध्ययनात्परा जयते oder अध्ययनतः परा जा, aber nur सार्वाद्धोयते und पर्वतादव रोहति.

अतिग्रहाव्यथनक्षेपेष्वकर्तरि तृतीयायाः ॥ ४६ ॥

Auch für die Instrumentalendung, wenn sie nicht den Agens bezeichnet, in Verbindung mit Verben in der Bedeutung „übertreffen“, „nicht weichen“ und „tadeln“.

चारित्र्येणाति यज्यते oder चारित्र्यतो ऽति य, चारित्र्येण न व्यथ्यते oder चारित्र्यतो न व्य, चारित्र्येण क्षिप्तः oder चारित्र्यतः क्षिप्तः, aber nur देवदत्तेन क्षिप्तः.

हीयमानपापयोगाच्च ॥ ४७ ॥

Auch in Verbindung mit dem Passiv von हा, जहाति und mit पाप.

चारित्र्येण oder चारित्र्यतो हायते, चारित्र्येण oder चारित्र्यतः पापः.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

षष्ठ्या व्याश्रये ॥ ४८ ॥

तस् kann auch für die Genetivendung substituiert werden, wenn von einer Parteinahme die Rede geht.

देवा अर्जुनतो अभवन् — देवा अर्जुनस्य पक्षे अभवन्.

रोगाच्चापनयने ॥ ४९ ॥

Auch für die Genetivendung nach dem Namen einer Krankheit, wenn es sich um die Heilung derselben handelt.

प्रवाहिकातः, कासतः oder ऊर्दिकातः कुरु = प्रतीकारं प्रवाहिकायाः u. s. w. कुरु.

कृत्वस्त्रियोगे संपद्यकर्तरि च्विः ॥ ५० ॥

In Verbindung mit कृ, भू und अस् wird an einen Nominalstamm das Suffix व् mit Betonung der Endsilbe angefügt, wenn ausgedrückt werden soll, dass Jemand oder Etwas das werde, was der Stamm aussagt.

गुह्मी करोति, भवति und स्यात्; घटी करोति मृदम्, घटी भवति und स्यान्मृत्. Das व् fällt nach 6, 1, 67 ab, und nach 7, 4, 32 wird ई für den Anlaut अ substituiert. Kāçika fügt am Anfange des Sūtra nach einem Vārtika अभूततद्भावे hinzu.

अरुर्मनश्चक्षुश्चेतोर्होरजसां लोपश्च ॥ ५१ ॥

Bei अरुम्, मनस्, चक्षुस्, चेतस्, रहस् und रजस् fällt hierbei der Endconsonant ab.

अरु, उन्मनी, उच्चक्षु, विचेतो, विरही, विरजो करोति u. s. w. Zur Verlängerung in अरु und चक्षु und zum Wandel von अ in ई in den übrigen Formen s. 7, 4, 26. 32.

विभाषा साति कार्त्वर्ये ॥ ५२ ॥

Wenn man ausdrücken will, dass Etwas in allen seinen Theilen zu Etwas werde, kann auch सात् angefügt werden.

उदकी oder उदकसात्भवति लवणम्, अग्नी oder अग्निसात्भवति शस्त्रम्, aber एकदेशेन पटः शुक्ली (nicht शुक्लितात्) भवति.

अभिविधौ संपदा च ॥ ५३ ॥

Soll ausgedrückt werden, dass Alles in allen seinen Theilen zu Etwas wird, so kann सात् auch in Verbindung mit पद् nach सम् angefügt werden.

वर्षासु सर्वे लवणमुदकसात्भवति und उदकसात्सं पद्यते.

तदधीनवचने ॥ ५४ ॥

In Verbindung mit den genannten Verben hat सात् auch die Bedeutung „von diesem abhängig“.

राजसात्करोति = राजाधीनं करोति. राजसात्भवति, राजसात्स्यात्, राजसात्सं पद्यते.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

देये चा च ॥ ५५ ॥

In der Bedeutung „diesem gegeben werdend“ wird auch चा angefügt.

ब्राह्मणासात् und ब्राह्मणत्रा करोति „er gibt es den Brahmanen“, mit भवति „es wird den Br. gegeben“, eben so mit स्यात् und सं पद्यते.

देवमनुष्यपुरुषपुरुमर्त्येभ्यो द्वितीयासप्तम्योर्बहुलम् ॥ ५६ ॥

Nach देव, मनुष्य, पुरुष, पुरु und मर्त्य kann चा häufig den Accusativ und Locativ vertreten.

देवत्रा गच्छति = देवान्गच्छति, देवत्रा वसति = देवेषु वसति, eben so मनुष्यत्रा, पुरुषत्रा, पुरुत्रा und मर्त्यत्रा.

अव्यक्तानुकरणाद्भजवरार्धादनितौ डाच् ॥ ५७ ॥

An aus wenigstens zwei Silben bestehende Schallnachahmungen wird, wenn nicht इति folgt, औ angefügt, wobei der letzte Vocal mit dem darauf folgenden Consonanten abfällt.

पटपटा करोति, भवति u. s. w., aber पटिति करोति. Die einfache Schallnachahmung ist पटत्; wird dieses verdoppelt, so tritt für त् und das प् des nachfolgenden पटत् nach 6, 1, 100 das प् allein an die Stelle. So erhalten wir पटपटत्, dessen अत् vor dem Suffix औ nach 6, 4, 143 abfällt. पटत् mit folgendem इति ergibt nach 6, 1, 98 पटिति. Es wird auch die Lesart भजवरार्धाद^१ erwähnt.

कृजो द्वितीयतृतीयशब्दबीजात्कृषौ ॥ ५८ ॥

Dieses Suffix tritt auch an द्वितीय, तृतीय, शम्य und बीज an, wenn diese mit कृ verbunden werden, und wenn es sich um Pflügen handelt.

द्वितीया करोति = द्वितीयं कर्षणं (= विलेखनं) करोति, eben so तृतीया करोति; शम्या करोति = अनुलोमकृष्टं क्षेत्रं पुनः प्रतिलोमं कृषति, बीजा करोति = सह बीजेन विलेखनं करोति.

संख्यायाश्च गुणान्तायाः ॥ ५९ ॥

In demselben Falle auch an ein Zahlwort, wenn गुण darauf folgt.

द्विगुणा करोति क्षेत्रम् = द्विगुणं विलेखनं करोति क्षेत्रस्य, eben so त्रिगुणा करोति.

समयाच्च यापनायाम् ॥ ६० ॥

औ tritt auch an समय in Verbindung mit कृ an, wenn Zeitversäumniß gemeint ist.

समया करोति = कालक्षेपं करोति.

सपत्ननिष्पत्तादतिव्यथने ॥ ६१ ॥

Auch an सपत्न und निष्पत्त, wenn das Verursachen von heftigen Schmerzen gemeint ist.

सपत्ना करोति मगं व्याधः = सपत्नं शर्मस्य शरीरे प्रवेशयति, निष्पत्ता कृ = शरीराच्छर्म-परपाश्वर्यं निष्कामयति.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76.

निष्कुलान्निष्कोषणे ॥ ६२ ॥

An निष्कुल, wenn von einem Auskernen (Ausweiden) die Rede ist.

निष्कुला करोति दाडिमम्. Kāṣikā पशुन st. दाडिमम्.

सुखप्रियादानुलोम्ये ॥ ६३ ॥

An सुख und प्रिय, wenn ein Willfahren gemeint ist.

सुखा und प्रिया करोति स्वामिनम्.

दुःखात्मातिलोम्ये ॥ ६४ ॥

An दुःख, wenn ein Entgegenhandeln gemeint ist.

दुःखा करोति स्वामिनम्.

शूलात्पाके ॥ ६५ ॥

An शूल, wenn von Rösten die Rede ist.

शूला करोति मांसम्.

सत्यादशपथे ॥ ६६ ॥

An सत्य, wenn dieses nicht Schwur bedeutet.

सत्या करोति वणिग्भाण्डम् „der Kaufmann schliesst den Handel mit der Waare ab“.

मद्रात्परिवापणे ॥ ६७ ॥

An मद्र, wenn von Rasiren die Rede geht.

मद्रा करोति = मङ्गलं मुण्डनं करोति.

5, 4, 68. समासान्ताः ॥ ६८ ॥

Die nun folgenden Suffixe werden an das Ende eines Compositums gefügt (ohne die Bedeutung desselben zu ändern).

न पूजनात् ॥ ६९ ॥

Ein solches Suffix wird nicht angefügt, wenn ein Lob ausdrückendes Wort vorangeht.

Es heisst सुराजा, अतिराजा, सुगोः und अतिगोः trotz 5, 4, 91. 92.

किम्ः क्षेपे ॥ ७० ॥

Auch nicht, wenn das einen Tadel ausdrückende किम् vorangeht.

किंसखा und किंगोः trotz 5, 4, 91. 92.

नञस्तत्पुरुषात् ॥ ७१ ॥

Auch nicht an einen Tatpuruṣa mit der Negation im ersten Theile.

अराजा, असखा, अगोः trotz 5, 4, 91. 92.

3, 1, 1, 2, 3, 4, 1, 1, 76, 5, 4, 68.

पथो विभाषा ॥ ७२ ॥

Nach पथिन् mit vorangehender Negation kann ein solches Suffix antreten.

अपन्थाः und अपथम् nach 5, 4, 74. Vgl. 2, 4, 30.

बहुव्रीहौ संख्येये इजबहुगणात् ॥ ७३ ॥

Wenn mit einem Bahuvrihi gezählt wird, tritt ई (mit Verkürzung des Stammes) an, aber nicht nach बहु und गण am Ende eines solchen Bahuvrihi.

उपदशाः, उपविंशाः, आसन्नदशाः, अदूरदशाः, अधिकदशाः, द्विजाः, पञ्चषाः; aber उपबहवः, उपगणाः. Zu diesen Compositis vgl. 2, 2, 25, zur Verkürzung der Stämme 5, 4, 142 fg.

ऋक्पूरब्धूः पथामानक्षे ॥ ७४ ॥

An ऋक्, पुर, अप, धुर (aber nicht in Verbindung mit अन्न) und an पथिन् wird अ (mit dem Femininum auf अ) angefügt.

अनृचः, अहृचः, अर्धर्चः; नलाटपुरम्, नान्दीपुरम्, द्वीपम्, अन्तरीपम्, समीपम् (über die Substitution von ई s. 6, 3, 97); राजधुरा, महाधुरा (aber अन्नधूः, दृढधूरतः); जनपथः.

अच् प्रत्यन्ववपूर्वात्सामलोमः ॥ ७५ ॥

An सामन् und लोमन् wird अच् angefügt, wenn प्रति, अनु und अव ihnen vorangehen.

प्रतिसामम्, अनुसामम्, अवसामम्; प्रतिलोमम्, अनुलोमम्, अवलोमम्.

अक्षणो ऽदर्शनात् ॥ ७६ ॥

Auch an अक्षि, wenn es nicht „Auge“ bedeutet.

नवणाक्षम्, पुष्कराक्षम्; aber ब्राह्मणाक्षि.

**अचतुरविचतुरसुचतुरस्त्रीपुंसधेन्वनहुहर्कसामवाङ्मनसाक्षिभुवदा-
रगवोर्वष्टीवपदष्टीवनक्तदिवरात्रिदिवाहर्दिवसरजसनिःश्रेयसपुरुषा-**

युषद्वायुषच्यायुषर्ग्यजुषजातोक्षमहोक्षवृद्धोक्षोपशुनगोष्ठश्वाः ॥ ७७ ॥

Hierher gehören auch अचतुर, विचतुर, सुचतुर, स्त्रीपुंसो, धेन्वनहुहो, अक्षामे, वाङ्मनमे, अक्षिभुवम्, दारगवम्, ऊर्वष्टीवम्, पदष्टीवम्, नक्तदिवम्, रात्रिदिवम्, अहर्दिवम् (= अह्न्यहनि Kāṣikā), सरजसम् (Adv.), निःश्रेयसम्, पुरुषायुषम्, द्वायुषम्, त्रायुषम्, ऋग्यजुषम्, जातोक्षः, महोक्षः, वृद्धोक्षः, उपशुनम् (Adv.) und गोष्ठयः.

ब्रह्महस्तिभ्यां वर्चसः ॥ ७८ ॥

An वर्चस् wird अच् angefügt, wenn es auf ब्रह्मन् und हस्तिन् folgt.

ब्रह्मवर्चसम्, हस्तिवर्चसम्.

अवसमन्थेभ्यस्तमसः ॥ ७९ ॥

An तमस्, wenn es auf अव, सस् und अन्य folgt.

अवतमसम्, संतमसम्, अन्यतमसम्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 4, 68.

श्वसो वसीयःश्रेयसः ॥ ८० ॥

An वसीयस् und श्रेयस्, wenn sie auf श्वस् folgen.

श्वोवसीयसम्, श्वःश्रेयसम्.

अन्ववतप्राद्रहसः ॥ ८१ ॥

An रहस्, wenn es auf अनु, अय und तप्त folgt.

अनुरहसम्, अवरहसम्, तप्तरहसम्.

प्रतेरुरसः सप्प्रमीस्थ्यात् ॥ ८२ ॥

An उरस्, wenn es auf प्रति folgt und in der Bedeutung des Locativs steht.

प्रत्युरसम् „gegen —, auf die Brust“.

अनुगवमायामे ॥ ८३ ॥

Hierher gehört auch अनुगव in der Bedeutung „den Kühen stets nachfolgend“.

अनुगवं यानम्. Zur Composition vgl. 2, 1, 16.

द्विस्तावा त्रिस्तावा वेदिः ॥ ८४ ॥

Auch द्विस्तावा und त्रिस्तावा „zwei — dreimal so gross“ in Verbindung mit वेदि.

उपसर्गादध्वनः ॥ ८५ ॥

An अध्वन् wird औ (अच्) gefügt, wenn es auf eine Präposition folgt.

प्राध्वो रयः, प्राध्वं शकटम्, निरध्व und प्रत्यध्व.

तत्पुरुषस्याङ्गुलेः संख्याच्ययादेः ॥ ८६ ॥

An अङ्गुलि am Ende eines Tatpurusha, wenn ein Zahlwort oder ein Indeclinabile vorangeht.

द्व्यङ्गुल, त्र्यङ्गुल, निरङ्गुल, अत्यङ्गुल. Der Dvigu ist ein Tatpurusha, die Composition erfolgt nach 2, 1, 51. Den Schwund des taddhita-Suffixes in diesem Falle lehrt nur ein Vārttika.

अहःसर्वैकदेशसंख्यातपुण्याच्च रात्रेः ॥ ८७ ॥

An रात्रि auch dann, wenn अहन्, सर्व, ein den Theil der Nacht anzeigendes Wort, संख्यात und पुण्य vorangehen.

द्विरात्रः, त्रिरात्रः, अतिरात्रः, नीरात्रः, अहोरात्रः, सर्वरात्रः, पूर्वरात्रः, अपररात्रः (vgl. 2, 2, 1); संख्यातरात्रः, पुण्यरात्रः.

अहो ऽह एतेभ्यः ॥ ८८ ॥

Für अहन् wird nach diesen Wörtern अह substituiert.

द्व्यहः, त्र्यहः, अत्यहः, निरहः, सर्वरात्रः, पूर्वरात्रः, अपररात्रः, संख्यातराहः. Für पुण्य wird 5, 4, 90 eine andere Regel gegeben.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 4, 68.

न संख्यादेः समाहारे ॥ ८९ ॥

Nach einem Zahlwort unterbleibt diese Substitution, wenn die Zahl der Tage als Einheit zusammengefasst wird.

द्वयः = द्वे अहनी समाहृते, eben so त्रयः. Hier wird Regel 5, 4, 91 angewendet.

उत्तमैकाभ्यां च ॥ ९० ॥

Auch nach dem in 5, 4, 87 zuletzt genannten Worte (d. i. पुण्य) und nach एक.

पुण्याहः, एकाहः. Auch hier gilt die folgende Regel.

राजाहःसखिभ्यश्च ॥ ९१ ॥

An राजन्, अहन् und सखि tritt am Ende eines Compositums ञ् (mit dem Femininum auf ई) an.

महाराजः, मद्राजः; परमाहः, उत्तमाहः (vgl. 6, 4, 145); राजसखः, ब्राह्मणसखः.

गोरातद्धितलुकि ॥ ९२ ॥

An गो am Ende eines Tatpurusha wird ञ् angefügt, wenn kein Schwund eines taddhita-Suffixes stattgefunden hat.

परमगवः, उत्तमगवः, पञ्चगवम्, दशगवम्; aber पञ्चगुः = पञ्चभिर्गोभिः क्रीतः mit Schwund des Suffixes nach 5, 1, 28. 37.

अप्राख्यायामुरसः ॥ ९३ ॥

An उरस् in einem Tatpurusha, wenn es die Bedeutung „das Vorzüglichste in seiner Art“ hat.

अश्वोरसम् „das schönste Pferd“, eben so हस्त्युरसम्.

अनोऽश्मायःसरसां जातिसंज्ञयोः ॥ ९४ ॥

An अनस्, अश्मन्, अयस् und सरस् in einem solchen Compositum, wenn ein Gattungsbegriff oder ein Name gebildet wird.

उषानसम्, अमृतानसम्, कालायसम् und मण्डूकसरसम् werden als Beispiele für जाति gegeben, महानसम्, पिण्डानसम्, लोहितायसम् und जलसरसम् als Beispiele für संज्ञा.

यामकौटाभ्यां च तद्धणः ॥ ९५ ॥

An तवन् wird nach याम und कौट das Suffix ञ् (टच्) angefügt.

यामतवः = यामस्य तवा = बहूनां साधारणः; कौटतवः = कौटस्य (und dieses = कुटुम्बाभ्यः) तवा = स्वतन्त्रः कर्मजीवी, न कस्य चित्प्रतिबद्धः.

अतेः शुनः ॥ ९६ ॥

An श्वन् nach अति.

अतिश्वी (= अतिक्रान्तः श्वानम् = जववान्) वराहः, अतिश्वः (= सुष्ठु स्वामिभक्तः) सेवकः,

अतिश्वी (= अतिनीचा) सेवा.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 4, 68.

उपमानादप्राणिषु ॥ ९७ ॥

Auch nach einem Worte, mit dem *व्यन्* verglichen wird, wenn jenes kein lebendes Wesen bezeichnet.

आकषेयः = आकषे इव प्रवा, eben so फलकशयः; aber वानरप्रवा = वानर इव प्रवा.

उत्तरमृगपूर्वाच्च सक्थः ॥ ९८ ॥

An *सक्थि* auch nach उत्तर, मृग und पूर्व in einem Tatpurusha.

फलकसक्थम् = फलकमित्थ सक्थि, उत्तरसक्थम्, मृगसक्थम्, पूर्वसक्थम्.

नावो द्विगोः ॥ ९९ ॥

An नौ am Ende eines Dvigu.

द्विनावम् = द्वे नावौ समाहृते, eben so त्रिनावम्.

अर्धाच्च ॥ १०० ॥

Auch an नौ nach अर्ध.

अर्धनावम् = अर्धे नावः. Zur Composition vgl. 2, 2, 2.

खार्योः प्राचाम् ॥ १०१ ॥

An खारी am Ende eines Dvigu und nach अर्ध nach der Meinung der östlichen Grammatiker.

द्विखारम् oder द्विखारि = द्वे खार्यौ समाहृते, अर्धखारम् oder अर्धखारी.

द्विचिभ्यामञ्जलेः ॥ १०२ ॥

An अञ्जलि wird औ (टच्) nach द्वि und त्रि hinzugefügt.

द्वाञ्जलम् = द्वावञ्जली समाहृतां, eben so त्र्यञ्जलम्.

अनसन्तापुंसकाच्छन्दसि ॥ १०३ ॥

Auch an ein Neutrum auf अन् und अस् im Veda.

हस्तिचर्मं जुहोति, अयमचर्मं ऽग्निं पिबति; देवच्छन्दसानि, मनुष्यच्छन्दसानि.

ब्रह्मणो जानपदाख्यायाम् ॥ १०४ ॥

An ब्रह्मन् wird औ (टच्) angefügt, wenn das Compositum dessen Landesangehörigkeit ausdrückt.

सुराष्ट्रब्रह्म: „ein Brahmane von Surāshṭra“, अवन्तिब्रह्म:.

कुमहद्व्यामन्यतरस्याम् ॥ १०५ ॥

Auch nach कु und महत् (महा), aber nicht nothwendig.

कुब्रह्म: oder कुब्रह्मा, महाब्रह्म: oder महाब्रह्मा.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 4, 68.

वडाचुदषहान्तात्समाहारे ॥ १०६ ॥

Auch an einen auf einen Gutturalen (चु), द, ष oder ह auslautenden Dyañdva, wenn die Glieder als Einheit zusammengefasst werden (d. i. wenn das Compositum im Sg. n. erscheint).

वातचचम्, सतचचम्, शीतजम्, वडुर्जम्, धागूर्जम्; समिद्धपदम्, संपट्टिपदम्; वाग्विप्रुषम्; कृत्तौपानहम्, धेनुगोदुहम्.

अव्ययीभावे शरत्प्रभृतिभ्यः ॥ १०७ ॥

An शरद् u. s. w. in einem Avjajibhāva.

उपशरदम्, उपविषाशम् u. s. w.

अनश्च ॥ १०८ ॥

Auch an einen auf अन् auslautenden Stamm in einem solchen Compositum.

अध्यात्मम्, प्रत्यात्मम्, उपराजम्. Zur Anfügung vgl. 6, 4, 144.

नपुंसकादन्यतरस्याम् ॥ १०९ ॥

Nicht nothwendig, wenn ein solcher Stamm ein Neutrum ist.

प्रतिचर्मम् oder प्रतिचर्म, उपचर्मम् oder उपचर्म.

नदीपौर्णमास्यायहायणीभ्यः ॥ ११० ॥

Ebenfalls nicht nothwendig, wenn der Avjajibhāva auf नदी, पौर्णमासी und आयहायणी auslautet.

उपनदम् oder उपनदि, उपपौर्णमासम् oder *मासि, उपायहायणम् oder *हायणि.

भ्यः ॥ १११ ॥

Eben so, wenn der Stamm auf eine Muta auslautet.

उपसमिधम् oder उपसमिध्, उपट्टपदम् oder उपट्टपत्.

गिरेश्च सेनकस्य ॥ ११२ ॥

Eben so bei गिरि nach der Meinung Senaka's.

अन्तर्गिरम् oder अन्तर्गिरि, उपगिरम् oder उपगिरि.

बहुव्रीहौ सकथ्यद्वयोः स्वाङ्गात् षच् ॥ ११३ ॥

An सकथ्य und अन्ति in einem Bahuvrīhi wird षच् mit dem Femininum auf द्वे angefügt, wenn mit jenen Worten wirklich Körpertheile gemeint sind.

दीर्घसकथ्य, कल्याणात्, wenn von lebenden Wesen die Rede geht, aber दीर्घसकथ्य शकटम्, स्थूलान्तिरिक्तुः.

अङ्गुलेर्दारुणि ॥ ११४ ॥

An अङ्गुलि in einem Bahuvrīhi, wenn von einem Holz die Rede ist.

अङ्गुलं, अङ्गुलं दारु । अङ्गुलिसदृशावयवं धान्यादीनां विलोपणकाष्ठमुच्यते ।

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 4, 68.

द्वित्रिभ्यां ष मूर्धः ॥ ११५ ॥

An मूर्धन् nach द्वि und त्रि wird in einem Bahuvrihi अ mit dem Femininum auf ई angefügt.

द्विमूर्धः, त्रिमूर्धः. Vgl. 6, 2, 197.

अप् पूरणीप्रमाख्योः ॥ ११६ ॥

An ein Ordnungszahlwort weiblichen Geschlechts und an प्रमाखी wird in einem Bahuvrihi अ angefügt.

कल्याणीपञ्चमा राजयः = कल्याणी पञ्चमी यासां राज्ञीणां ताः, स्त्रीप्रमाखाः कुटुम्बिनः = स्त्री प्रमाखी येषां ते.

अन्तर्वहिर्भ्या च लोमः ॥ ११७ ॥

Auch an लोमन् nach अन्तर् und वहिस्.

अन्तर्लमः प्रावारः, वहिर्लमः पटः.

अज्जनासिकायाः संज्ञायां नसं चास्थूलात् ॥ ११८ ॥

An नासिका tritt अ (अच्) in einem Bahuvrihi an, wenn ein Name gebildet wird; hierbei wird नस् für नासिका substituiert, aber nicht nach स्थूल.

गोनसः, दुणसः, वार्धगसः; aber स्थूलनासिकः = वराहः. Nur in den Scholien zu Bhattik. अज्ज, sonst अज्ज, auch im Mahābhāṣja.

उपसर्गाच्च ॥ ११९ ॥

Auch dann, wenn eine Präposition vorangeht.

उचसः, प्रणसः.

सुप्रातसुश्वसुदिवशारिकुक्षचतुरश्रैणीपदाजपदप्रोष्ठपदाः ॥ १२० ॥

Hierher gehören auch die Bahuvrihi सुप्रात, सुश्व, सुदिव, शारिकुक्ष, चतुरश्र, श्रैणीपद, अजपद und प्रोष्ठपद.

नञ्दुःसुभ्यो हलिसकथ्योरन्यतरस्याम् ॥ १२१ ॥

An हलि und सक्य nach der Negation, दुस् und सु kann in einem Bahuvrihi अ (अच्) angefügt werden.

अहलि oder अहल, दुहलि oder दुहल, सुहलि oder सुहल; असक्य oder असक्य, दुःसक्य oder दुःसक्य, सुसक्य oder सुसक्य.

नित्यमसिच् प्रजामेधयोः ॥ १२२ ॥

An प्रजा und मेधा nach den im vorigen Sūtra genannten Partikeln wird im Bahuvrihi stets अस् angefügt.

अप्रजस्, दुष्यजस्, सुप्रजस्; अमेधस्, दुर्मेधस्, सुमेधस्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 4, 68.

बहुप्रजाश्छन्दसि ॥ १२३ ॥

बहुप्रजस् erscheint im Veda.

धर्मादनिच् केवलात् ॥ १२४ ॥

An धर्म wird ऋन् angefügt, wenn es als letztes Glied in einem Bahuvrihi nur ein einziges Wort vor sich hat.

कल्याणधर्मन्, प्रियधर्मन्; aber परमस्वधर्म. Vgl. 6, 4, 148.

जम्भा सुहरितनृणसोमेभ्यः ॥ १२५ ॥

जम्भन् erscheint am Ende eines Bahuvrihi nach सु, हरित, नृण und सोम.

सुजम्भन्, हरितजम्भन्, नृणजम्भन्, सोमजम्भन्.

दक्षिणेर्मा लुब्धयोगे ॥ १२६ ॥

दक्षिणेर्मन् steht in Beziehung zum Jäger.

दक्षिणेर्मा मगः „eine an der rechten Flanke verwundete Gazelle“.

इच् कर्मव्यतिहारे ॥ १२७ ॥

इच् tritt an einen Bahuvrihi, wenn von der Wechselseitigkeit einer Handlung die Rede ist.

Beispiele s. unter 2, 2, 27.

द्विदण्डादिभ्यश्च ॥ १२८ ॥

Auch an द्विदण्ड u. s. w.

द्विदण्ड, द्विमुसलि प्र हरति. Man hätte im Sūtra द्विदण्डा erwartet, da das fertige Wort ja den Nominativ दण्डश्च erfordert.

प्रसम्भ्यां जानुनोर्जुः ॥ १२९ ॥

Nach प्र und सम् wird in einem Bahuvrihi जु für जानु substituiert.

प्रजु, संजु. Man könnte जानुनो जुः vermuthen, aber auch der Dual lässt sich bei diesem Körperteil vertheidigen.

ऊर्ध्वाङ्घ्रिभाषा ॥ १३० ॥

Nach ऊर्ध्वं nicht nothwendig.

ऊर्ध्वजानु oder ऊर्ध्वजु.

ऊधसो ऽनङ् ॥ १३१ ॥

Für den Auslaut von ऊधस् wird in einem Bahuvrihi अन् substituiert.

कुण्डोर्ध्वे, घटोर्ध्वे nach 4, 1, 25. ऊध + अन् wird ऊधन् nach 6, 4, 148.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 4, 68.

धनुषश्च ॥ १३२ ॥

Auch für den von धनुस्.

शार्ङ्गधन्वन्, गाण्डीयधन्वन्, पुष्पधन्वन्, अधिज्यधन्वन्.

वा संज्ञायाम् ॥ १३३ ॥

Nicht nothwendig, wenn der Bahuvrihi ein Name ist.

शतधनुस् oder शतधन्वन्, दृढधनुस् oder दृढधन्वन्.

जायाया निङ् ॥ १३४ ॥

Für den Auslaut von जाया wird in einem Bahuvrihi नि substituiert.

युवजाणि, वृद्धजाणि. य् fällt vor नि nach 6, 1, 66 ab.

गन्धस्येदुत्सूतिसुसुरभिभ्यः ॥ १३५ ॥

Für den Auslaut von गन्ध wird nach उद्, पूति, सु und सुरभि in einem Bahuvrihi इ substituiert.

उद्गन्धि, पूतिगन्धि, सुगन्धि, सुरभिगन्धि.

अल्पाख्यायाम् ॥ १३६ ॥

Auch dann, wenn गन्ध „ein Bischen“ ausdrückt.

सूपगन्धि भोजनम् „eine Speise mit einem Bischen Brähe“, eben so दूतगन्धि, क्षीरगन्धि.

उपमानाच्च ॥ १३७ ॥

Auch dann, wenn dasjenige vorangeht, mit dessen Geruch der eines Andern verglichen wird.

पद्मगन्धि, उत्पलगन्धि, करीषगन्धि.

पादस्य लोपो ऽहस्त्यादिभ्यः ॥ १३८ ॥

Von पाद fällt der Auslaut in einem Bahuvrihi ab, wenn dasjenige vorangeht, mit dessen Fusse Jemandes Fuss verglichen wird, jedoch nicht nach हस्तिन् u. s. w.

व्याघ्रपाद, सिंहपाद, aber हस्तिपाद u. s. w.

कुम्भपदीषु च ॥ १३९ ॥

Auch in कुम्भपदी u. s. w. hat ein solcher Abfall stattgefunden.

Für पाद् wird vor dem Femininsuffix ई nach 6, 4, 130 पद् substituiert.

संख्यासुपूर्वस्य ॥ १४० ॥

Auch nach einem Zahlwort und nach सु fällt der Auslaut von पाद् ab.

द्विपाद्, त्रिपाद्, सुपाद्.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 4, 68.

वयसि दन्तस्य दत् ॥ १४१ ॥

Für दन्त wird in einem Bahuvrihi nach einem Zahlwort und सु, wenn das Lebensalter bezeichnet wird, दत् substituiert.

द्विदत्, त्रिदत्, चतुर्दत्; सुदत्. Das stumme च drückt unter Anderm aus, dass nach 7, 1, 70 in den starken Casus das Augment न् eingeschoben wird.

छन्दसि च ॥ १४२ ॥

Im Veda auch in andern Verbindungen.

पञ्चदत्, उभयदत्.

स्त्रियां संज्ञायाम् ॥ १४३ ॥

Auch dann, wenn ein Name weiblichen Geschlechts gebildet wird.

अयोदती, फालदती.

विभाषा श्यावारोकाभ्याम् ॥ १४४ ॥

Nach श्याव und अरोक ist die Substitution nicht nothwendig.

श्यावदन्त oder श्यावदत्, अरोकदन्त oder अरोकदत्.

अयान्तशुद्धशुभ्रवृषवराहेभ्यश्च ॥ १४५ ॥

Auch nicht nach einem auf अय auslautenden Worte, sowie nach शुद्ध u. s. w.

कुल्लमापदन्त oder दत्, शुद्धदन्त oder दत्, शुभ्रदन्त oder दत्, वृषदन्त oder दत्, वराहदन्त oder दत्.

ककुदस्यावस्थायां लोपः ॥ १४६ ॥

Der Auslaut von ककुद fällt in einem Bahuvrihi ab, wenn das Lebensalter oder ein anderer allgemeiner Zustand des Thieres bezeichnet werden soll.

असंजातककुद = बाल, पूर्णककुद = मध्यमययस्, उचतककुद = वृद्धययस्, स्थूलककुद = बलवत्, यष्टिककुद = नातिस्थूलो नातिकृशः; aber प्रवेतककुद.

त्रिककुपर्वते ॥ १४७ ॥

त्रिककुद ist der Name eines Berges.

उड्विभ्यां काकुदस्य ॥ १४८ ॥

Nach उड् und वि fällt von काकुद der Auslaut ab in einem Bahuvrihi.

उत्काकुद, विकाकुद.

पूर्णाद्विभाषा ॥ १४९ ॥

Nach पूर्ण nicht nothwendig.

पूर्णकाकुद oder पूर्णकाकुद.

सुहृदुर्द्वदौ मित्रामित्रयोः ॥ १५० ॥

सुहृद् „Freund“ und दुर्द्वद् „Feind“ sind unregelmässige Bahuvrihi.

3, 1, 1. 2. 3. 4, 1, 1. 76. 5, 4, 68.

उरःप्रभृतिभ्यः कप् ॥ १५१ ॥

An उरम् u. s. w. wird am Ende eines Bahuvrihi क् angefügt.

व्यूढोरस्क. प्रियमर्षिष्क n. s. w.

इनः स्त्रियाम् ॥ १५२ ॥

Auch an einen auf इन् ausgehenden Bahuvrihi im Femininum.

बहुदण्डिका und बहुच्छत्रिका शाला, बहुस्वामिका नगरी, बहुवाग्मिका सभा.

नद्यतश्च ॥ १५३ ॥

Auch an einen Bahuvrihi, dessen letztes Glied mit dem Femininsuffix ई oder ऊ versehen ist oder auf ञ् auslautet.

बहुकुमारीको देशः, बहुवत्सयन्भूकः, बहुकर्तृकः.

शेषाद्विभाषा ॥ १५४ ॥

An alle übrigen, nicht besonders besprochenen Bahuvrihi kann क् angefügt werden.

बहुखट्व, *खट्वक oder *खट्वाक, बहुवीण, *वीणाक oder *वीणाक n. s. w.

न संज्ञायाम् ॥ १५५ ॥

Wenn ein Name gebildet wird, tritt kein क् im Bahuvrihi an.

विष्वदेयः, विष्वयशाः.

ईयसश्च ॥ १५६ ॥

Auch nicht an das Suffix ईयस्.

बहुश्रेयान् = बहवो श्रेयांसो ऽस्य, बहुश्रेयसी (sic) = बह्व्यः श्रेयस्यो ऽस्य.

वन्दिते भ्रातुः ॥ १५७ ॥

Auch nicht an भ्रातु, wenn dieser gelobt wird.

सुभ्रातु „einen guten Bruder habend“, aber मूर्खभ्रातुक und दुष्टभ्रातुक.

ऋतश्छन्दसि ॥ १५८ ॥

Auch nicht an einen auf ऋ auslautenden Stamm im Veda.

हतमातु, हतपितु, हतस्यस, सुहोतु.

नाडीतन्व्योः स्वाङ्गे ॥ १५९ ॥

Auch nicht an नाडी und तन्वी, wenn sie Körpertheile bezeichnen.

बहुनाडिः कायः, बहुतन्वीर्पादाः; aber बहुनाडीकः स्तम्भः und बहुतन्वीका वीणा.

निष्प्रवाणिश्च ॥ १६० ॥

Auch निष्प्रवाणि gehört hierher.

†3, 1, 1. 2. 3.

†4, 1, 1. 76.

†5, 4, 68.

॥ इति पञ्चमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादो ऽध्यायश्च समाप्तः ॥

एकाच्चे प्रथमस्य ॥ १ ॥

6, 1, 1.

Bis 6, 1, 12 incl. ist stets hinzuzudenken: „für die erste Silbe werden zwei gesetzt, d. i. die erste Silbe wird reduplicirt“.

Unter एकाच्च् ist hier ein Wurzelvocal mit den ihn umgebenden Consonanten gemeint. Die Reduplication wird durch ein nachfolgendes Suffix hervorgerufen. पच्च् + -त्त्वा des Perfects ergibt पौच; die Substitution der Vrddhi muss bei der Bildung der Reduplication nach 1, 1, 59 als nicht erfolgt betrachtet werden. Es wird also पच्च् zweimal gesetzt, aber das च्च् der Reduplication fällt nach 7, 4, 60 ab; so erhalten wir पपौच.

अजादेर्द्वितीयस्य ॥ २ ॥

6, 1, 2.

Und: „lautet die erste Silbe aber vocalisch an, so werden für die zweite Silbe zwei gesetzt, d. i. so wird die zweite Silbe reduplicirt“.

Diese Regel betrifft selbstverständlich nur zwei- und mehrsilbige Wurzeln. Von अद् lautet das Desiderativ, das auch Wurzel heisst, vor der Reduplication अँटिप्. Nach unserer Regel wird nun nicht अद्, sondern टिप् verdoppelt, das प् der ersten Silbe fällt aber nach 7, 4, 60 ab; so erhalten wir अँटिटिप् als Desiderativstamm.

न द्वाः संयोगादयः ॥ ३ ॥

In dem erwähnten Falle werden न्, द् und र्, wenn mit ihnen eine Doppelconsonanz beginnt, bei der Reduplication nicht wiederholt.

Das Desiderativ von उन्च्च् ist उँन्दिप्; es wird nun nicht न्दिप्, sondern nur टिप् (dessen प् nach 7, 4, 60 abfällt) wiederholt; so erhalten wir उँन्दिटिप् als Desiderativstamm. Eben so verhält es sich mit अद्द् (dessen द् sich dem द् assimilirt) und अर्च्च्: अँर्दिटिप् und अँर्चिचिप्.

पूर्वो ऽभ्यासः ॥ ४ ॥

Die erste Silbe heisst Abhjäsa (Reduplication).

उभे अभ्यस्तम् ॥ ५ ॥

Beide zusammen abhjästa (reduplicirt).

जक्षित्यादयः षट् ॥ ६ ॥

So heissen auch die sechs mit जच्च् beginnenden Wurzeln.

Dieses sind: जच्च्, जाय्, द्रिडा, चकास्, शास् und देधी. वेदी hat Pāṇini übersehen. Diese können also keine Reduplication nach 6, 1, 3. 9 erhalten.

तुजादीनां दीर्घो ऽभ्यासस्य ॥ ७ ॥

Bei तुज् u. s. w. wird in der Reduplication eine Länge für eine Kürze substituiert.

Es werden aus dem Veda folgende Belege angeführt: तूतुजानः, मामहानः, अनह्वान्ताधार, स्वधां मीमाय, स तूताय.

6, 1, 1. 2.

लिटि धातोर्नभ्यासस्य ॥ ८ ॥

Die 6, 1, 1. 2 gelehrte Reduplication findet vor den Personalendungen des Perfects bei einer Wurzel statt, wenn diese nicht schon reduplicirt ist.

सन्यङोः ॥ ९ ॥

Desgleichen vor dem Suffix des Desiderativs \angle -स und dem des Intensivs \angle -व.

झौ ॥ १० ॥

Und vor dem durch ण्नु gekennzeichneten Abfall des Präsenscharakters bei den Wurzeln der dritten Klasse.

जुहोति, विभेति.

चङि ॥ ११ ॥

Und vor dem Suffix des reduplicirten Aorists.

अपीपचत् (vgl. 7, 4, 93. 94), आटिटत्.

† 6, 1, 1. 2. **दाश्चान् साह्वान् मीढ्वाश्च ॥ १२ ॥**

Die aufgeführten Participia sind unregelmässige Bildungen ohne Reduplication.

यङः संप्रसारणं पुत्रपत्योस्तत्पुरुषे ॥ १३ ॥

Das य् des 4, 1, 78 besprochenen या wird in einem Tatpurusha vor पुत्र und पति vocalisirt.

कारीषगन्धोपुत्र und कारीषगन्धोपति u. s. w. Ueber das Verschwinden des nachfolgenden Vocale s. 6, 1, 108, über die Verlängerung des übriggebliebenen इ 6, 3, 139.

बन्धुनि बहुव्रीहौ ॥ १४ ॥

Auch vor बन्धु in einem Bahuvrihi.

कारीषगन्धोबन्धु.

वचिस्वपियजादीनां किति ॥ १५ ॥

Die Halbvocale in वच्, स्वप् und यज् u. s. w. werden vor einem Suffix, das ein stummes क hat, vocalisirt.

Zum Beispiel vor dem Participialsuffix क्त, d. i. ऀत्, also उक्त, मुक्त, इष्ट u. s. w. Ueber das Verschwinden des nachfolgenden अ s. 6, 1, 108.

यहिज्यावयिब्यधिवष्टिविचतिवृश्चतिपृच्छतिभृज्जतीनां ङिति च ॥ १६ ॥

In यद्, ज्या, यय = ये (s. 2, 4, 41), व्यध्, वश्, व्यच्, वश्च्, प्रह् und भृज्ज wird der Halbvocal auch vor einem Suffix mit stummem ङ vocalisirt.

Beispiele für कित् Partic. perf. pass. auf क्त (=त्) und 3. Pl. Perf. (vgl. 1, 2, 5), für डित् Intensivum (यङ्): ग्रहीत, जरीयङ्गते; जीन, जेजीयते; ऊयतुः; विद्ध, वेविध्यते; उग्रित; विवित, वेविच्यते; वृक्का, वरीवृक्कते; पृष्ट, परीपृक्कते; भष्ट, वरीभज्जते.

लिट्भ्यासस्योभयेषाम् ॥ १७ ॥

Im Perfectum wird bei den in den beiden vorangehenden Sūtra aufgezählten Wurzeln der Halbvocal in der Reduplication vocalisirt.

उयाच, मुव्याच, इयाज u. s. w., जयाह, जिज्या, उवाय, विव्याध, उवाश, विव्याच, वव्रच, पप्रच्छ, वभज्ज. जयाह, वव्रच, पप्रच्छ und वभज्ज würden auch ohne unsere Regel die Reduplication so bilden.

स्वापेश्चडि ॥ १८ ॥

Im Causativ von स्वप् wird der Halbvocal im reduplicirten Aorist vocalisirt.

असूपुपत्, असूपुपताम्, असूपुपन्. Vgl. 7, 4, 93, 94.

स्वपिस्यमिच्येडां यङि ॥ १९ ॥

In स्वप्, स्यम् und च्ये wird der Halbvocal im Intensivum vocalisirt.

सौपुष्यते, मेसिम्यते, वेवीयते. Vgl. 7, 4, 82.

न वशः ॥ २० ॥

Nicht aber in वश्.

वावश्यते. Ausnahme zu 6, 1, 16.

चायः की ॥ २१ ॥

Für चाप् wird im Intensivum की substituiert.

चेकीयते. Auch von कि würde nach 7, 4, 25 चेकीयते gebildet werden können, aber nicht चेकीतः, weil hier यङ् durch लुक् abgefallen ist, die Wirkung des stummen इ also nach 1, 1, 63 aufhören würde.

स्फायः स्फी निष्ठायाम् ॥ २२ ॥

Für स्फाय् wird स्फी vor den Suffixen =त् und =तवत् substituiert.

स्फीत und स्फीतवत्.

स्त्यः प्रपूर्वस्य ॥ २३ ॥

In स्त्या (स्त्ये) wird vor diesen Suffixen der Halbvocal vocalisirt, wenn प्र vorangeht.

प्रस्तीत und प्रस्तीतवत् (vgl. 6, 4, 2), aber संस्त्यान und संस्त्यानवत्. Vgl. 8, 2, 54.

द्रवमूर्तिस्पर्शयोः श्यः ॥ २४ ॥

Auch in श्या (श्ये) in der Bedeutung „geronnen“ und „kalt“.

शीनं द्रवम्, शीना वसा; शीतो वायुः, शीतं वर्तते. Zur Länge vgl. 6, 4, 2.

प्रतेश्च ॥ २५ ॥

Auch nach प्रति.

प्रतिशीन und प्रतिशीनवत्. Vgl. 6, 4, 2.

विभाषाभ्यवपूर्वस्य ॥ २६ ॥

Freigestellt ist die Vocalisation in श्या nach अभि und अय vor den genannten Suffixen.

अभिश्यान und अभिशीन, अवश्यान und अवशीन.

शृतं पाके ॥ २७ ॥

शृत von श्रा zeigt Vocalisation des Halbvocals in der Bedeutung „gekocht“.

पायः पी ॥ २८ ॥

Für प्या wird पी vor =त und =तयत् substituiert.

पीनं मुखम्, पीनो ब्राह्म.

लिङ्गङोश्च ॥ २९ ॥

Auch im Perfect und Intensivum.

आ पिष्ये, आ पेपीयते.

विभाषा श्वेः ॥ ३० ॥

In श्वि kann im Perfect und Intensivum der Halbvocal vocalisirt werden.

शिश्याय oder शुशाव, शेषीयते oder शीशीयते.

णौ च संश्चङोः ॥ ३१ ॥

Desgleichen im Desiderativum und im reduplicirten Aorist vom Causativum.

शिश्याययिषति oder शुशावयिषति, अशिश्ययत् oder अशुशावत्.

ह्रः संप्रसारणमभ्यस्तस्य च ॥ ३२ ॥ ३३ ॥

In ह्रया (ह्रये) wird in einer reduplicirten Form der Halbvocal in beiden Silben vocalisirt.

जुहाव, जुह्वति, जोह्वते. Das Sūtra wird nach dem Vorgange eines Vārttika getheilt in ह्रयः संप्रसारणम् und अभ्यस्तस्य च. Durch den ersten Theil werden, indem man das ganze vorangehende Sūtra ergänzt, die Beispiele जुहावयिषति und अजुहवत् erklärt, durch den zweiten die oben angeführten.

बहुलं छन्दसि ॥ ३४ ॥

Im Veda wird in dieser Wurzel der Halbvocal häufig vocalisirt.

हुये, aber auch ह्रयामि.

चायः की ॥ ३५ ॥

Für चाय् wird im Veda häufig की substituiert.

नि चिक्वुः, aber auch निचायः.

अपस्पृधेयामानृचुरानृहुश्चिच्युषे तित्याज आताः श्रितमाशीराशीर्तः

॥ ३६ ॥

Im Veda kommen folgende unregelmässige Formen vor: अपस्पृधेयाम्, आनृचुः, आनृहुः, चिच्युषे, तित्याज, आताः, श्रितम्, आशीर् und आशीर्तः.

न संप्रसारणे संप्रसारणम् ॥ ३७ ॥

Wenn ein Halbvocal vocalisirt worden ist, wird der ihm vorangehende Halbvocal nicht vocalisirt.

Von व्यध् wird विद्ध ohne Vocalisation des द् gebildet, eben so विचित् von व्यच्, संवीत von व्ये.

लिटि वयो यः ॥ ३८ ॥

In der substituirtten Wurzel वय् (s. 2, 4, 41) wird das य im Perfect nicht vocalisirt.

उवाय, ऊयतुः, ऊयुः.

वश्चास्यान्यतरस्यां किति ॥ ३९ ॥

Vor einer Personalendung des Perfects, die ein stummes क hat (s. 1, 2, 5), kann für dieses य ein व् substituirt werden.

ऊयतुः und ऊवतुः, ऊयुः und ऊयुः.

वेजः ॥ ४० ॥

Der Halbvocal in वे wird im Perfect nicht vocalisirt.

वयो, वयतुः, वयुः. Ausnahme zu 6, 1, 15, 17, da वे zum यज्ञादि gehört.

त्यपि च ॥ ४१ ॥

Auch nicht vor dem Absolutivsuffix ल्य.

प्रवाय, उपवाय.

ज्यश्च ॥ ४२ ॥

Vor diesem Suffix wird auch य् in ज्या nicht vocalisirt.

प्रज्याय, उपज्याय.

व्यश्च ॥ ४३ ॥

Auch nicht in व्या (व्ये).

प्रव्याय, उपव्याय.

विभाषा परेः ॥ ४४ ॥

Nach परि kann es vocalisirt werden.

परिव्याय oder परिवीय.

आदेच उपदेशे ऽशिति ॥ ४५ ॥

In Wurzeln, die im grammatischen Unterrichtssystem (d. i. im Dhātupāṭha) auf einen Diphthongen auslauten, wird आ für diesen substituiert, jedoch nicht vor einem Suffix mit stummem ञ्.

दात् and दातुम् von दे, ग्लात् and ग्लातुम् von ग्ले, ग्रात् and ग्रातुम् von गो; aber ग्लायति von ग्ले, weil der Präsenscharakter णप् heisst.

न व्यो लिटि ॥ ४६ ॥

Nicht aber für den Diphthongen in व्या (व्ये) im Perfect.

मं विव्याय, मं विव्ययिष्य.

स्फुरतिस्फुलत्योर्धञि ॥ ४७ ॥

In स्फुर् und स्फुन् wird vor dem Suffix ±ञ् für den Diphthongen आ substituiert.

विस्फार statt विस्फोर und विस्काल statt विस्फोन.

क्रीड्जीनां णौ ॥ ४८ ॥

In क्री, ड् „studiren“ und ञि findet im Causativum diese Substitution statt.

क्रापयति, अध्यापयति, ज्ञापयति. Die Wurzel wird in Folge dieser Substitution als auf आ auslautend betrachtet und erhält daher nach 7, 3, 36 das Augment ष्.

सिध्यतेरपारलौकिके ॥ ४९ ॥

Auch in सिध्, wenn es sich nicht um das Jenseits handelt.

अचं, वामं सधयति, aber तपस्तापमं सेधयति und स्यान्धेर्वनं कर्मणि सेधयन्ति. सेधयति mit Acc. soll nach Patañjali = ज्ञानमस्य प्रकाशयति bedeuten.

मीनातिमिनोतिदीङं ल्यपि च ॥ ५० ॥

In मी, मि und दी wird आ nicht nur vor solchen Suffixen, die sonst die Substitution eines Diphthongen erfordern, sondern auch vor dem Absolutivsuffix ल्य substituiert.

प्रमात्, प्रमातुम्, प्रमातव्य und प्रमाय; निमात्, निमातुम्, निमातव्य und निमाय; उपदात्, उपदातुम्, उपदातव्य und उपदाय.

विभाषा लीयतेः ॥ ५१ ॥

In ली in diesen Fällen nicht nothwendig.

विलात्, विलातुम्, विलातव्य und विलाय oder विनेत्, विनेतव्य, विनेतुम् und विनीय.

खिदेच्छन्दसि ॥ ५२ ॥

In खिद् kann im Veda आ substituiert werden.

चिन्तं चिखाद oder चिमेद.

अपगुरो णमुलि ॥ ५३ ॥

Auch in गुर nach अप kann vor dem Absolutivsuffix \pm अम् für den Diphthongen आ substituiert werden.

अपगौरम् oder अपगारम्.

चिस्फुरोणौ ॥ ५४ ॥

Desgleichen in चि und स्फुर im Causativum.

चापयति oder चापयति (vgl. zu 6, 1, 48), स्फोरयति oder स्फारयति.

प्रजने वीयते: ॥ ५५ ॥

Auch in वी im Causativum, wenn von Empfängnis einer Leibesfrucht die Rede geht.

पुरोवातो गाः प्र वापयति oder वापयति (vgl. zu 6, 1, 48) — गर्भं वाहयति.

विभेतेर्हेतुभये ॥ ५६ ॥

Auch in भो im Causativum, wenn die Furcht unmittelbar durch den Agens des Causativs bewirkt wird.

मुग्धो oder जटिलो भीषयते (vgl. 7, 3, 40) oder भाषयते (vgl. zu 6, 1, 48), aber कुञ्चिकयेन भाषयति. Zum Âtmanepada s. 1, 3, 68.

नित्यं स्मयते: ॥ ५७ ॥

In स्मि im Causativum findet diese Substitution stets statt, wenn das Staunen unmittelbar durch den Agens des Causativs hervorgerufen wird.

मुग्धो oder जटिलो वि स्मापयते, कुञ्चिकयेन वि स्मापयति. Zum Âtmanepada s. 1, 3, 68, zum Argument प zu 6, 1, 48.

सृजिदृशोर्भक्त्यमकिति ॥ ५८ ॥

In सृज् und दृग् wird vor einem mit einer Muta oder einem Sibilanten anlautenden Suffix, das kein stummes क् hat, अ nach ञ् eingefügt.

सृष्ट्, सृष्टम्, सृष्टव्य, अदाहीत्; दृष्ट्, दृष्टम्, दृष्टव्य, अदाहीत्. Dagegen सृष्ट und दृष्ट, weil das Suffix क् heisst.

अनुदात्तस्य चर्दुपधस्यान्यतरस्याम् ॥ ५९ ॥

Auch in einer consonantisch auslautenden Wurzel mit vorangegehendem ञ्, wenn sie im grammatischen Unterrichtssystem (d. i. im Dhātupāṭha) अनुदात्ता ist, aber nicht nothwendig.

तर्पन्, तर्पिव् oder त्रप्; दर्पन्, दर्पिव् oder द्रप् u. s. w.; aber वृत्त und वृज् mit क्.

शीर्षेच्छन्दसि ॥ ६० ॥

Im Veda erscheint शीर्षेन् als Nominalstamm.

शीर्षो हि तत्र सोमं क्रीतं हरन्ति, यत्ने शीर्षो दंभाग्रम्.

ये च तद्धिते ॥ ६१ ॥

Auch vor einem mit य् anlautenden taddhita-Suffix erscheint dieser Stamm.
शीर्षण्य, aber शिरस्यति, weil hier य् kein taddhita ist.

(अचि शीर्षः ॥ ६२ ॥)

Vor einem vocalisch anlautenden taddhita ist der Stamm dieses Wortes शीर्ष.
हस्तिशीर्षं Patron. von हस्तिशिरस्. Dieses Sūtra ist ursprünglich ein Vārttika.

पद्वचोमासहन्निशसन्धूषन्धोषन्यकञ्चकनुदनासञ्चसम्प्रभृतिषु ॥ ६३ ॥

In den schwachen Casus (Acc. Pl. u. s. w.) erscheinen folgende Stämme:
पद् (für पाद), दत् (für दन्त), नस् (für नासिका), मास् (für मास), हृद् (für हृदय),
निश् (für निशा), अस्मन् (für अस्मज्), यूषन् (für यूष), दोषन् (für दोम्), यकन् (für यकत्),
शकन् (für शकत्), उदन् (für उदक) und आसन् (für आस्य).

Fast Alle schreiben "ककच्दच्". आसञ्चस् = आसन् शस्.

धात्वादेः षः सः ॥ ६४ ॥

Für das im grammatischen Unterrichtssystem im Anlaut einer Wurzel stehende य् wird स् substituiert.

Im Dhātupāṭha erhalten diejenigen mit स् anlautenden Wurzeln statt dessen ein य्, in welchen das स् in gewissen Verbindungen zu य् wird.

णो नः ॥ ६५ ॥

Für ein solches ण् wird न् substituiert.

Im Dhātupāṭha werden diejenigen mit न् anlautenden Wurzeln mit ण् geschrieben, welche न् nach bestimmten Präpositionen in ण् umwandeln.

लोपो व्योर्वलि ॥ ६६ ॥

व् und य् fallen vor jedem Consonanten mit Ausnahme von य् ab.

Das Partic. auf यस् lantet von दिव् — दिदिवस्, das Partic. auf त् von ऊय् und कूय् — ऊत und कूत. Dagegen heisst es ऊय्यते und कूय्यते ohne Anfall des य्.

वेरपृक्तस्य ॥ ६७ ॥

Ferner fällt ab ein nur aus dem Laute य् bestehendes Suffix.

Hierher gehört das य् der Suffixe क्विप्, क्विन्, गिप् u. s. w. Diese Suffixe, die nach unserm Sūtra nie in die Erscheinung treten, sich aber durch ihre verschiedene Einwirkung auf die Wurzel unterscheiden, sind zu Suffixen gestempelt worden, um aus einer Verbalwurzel einen Nominalstamm zu gewinnen. Nach 1, 2, 45 fg. kann nämlich eine Verbalwurzel kein Nominalstamm sein, wohl aber eine Wurzel mit einem darauf folgenden क्त. Obgleich nun य् wieder abfällt, so behält das Suffix doch nach 1, 1, 62 seine charakteristischen Merkmale, d. i. ein mit diesem wieder abfallenden Suffix gebildetes Derivat ist ein Nominalstamm. Vgl. auch च्यि im Index.

हल्ङ्याभ्यो दीर्घात् सुतिस्यपृक्तं हल् ॥ ६८ ॥

Nach einem Consonanten fallen die Nominativendung **स्** und die Personalendungen **त्** und **स्** ab, nach den Femininsuffixen **ई** und **आ**, wenn sie ihre Länge bewahren, die Nominativendung **स्**.

राजा, उद्यावत्; कुमारी, खल्व्वा; अविभर्भवान्, अभिनो (vgl. 8, 2, 75) उत्र. Da die Personalendungen **ति** und **सि** heißen, mussten die durch den Abfall des **इ** hier gemeinten kürzeren Endungen **त्** und **स्** durch अपृक्तम् d. h. „wenn sie aus einem einzigen Laut bestehen“ gekennzeichnet werden. Um die Personalendung des Perfects **अ**, die ursprünglich auch **ति** heisst, auszuschliessen, musste हल् „Consonant“ hinzugefügt werden. दीर्घात् wurde hinzugefügt, weil die Femininsuffixe in solchen Compotis, in denen sie verkürzt werden, das Nominativzeichen annehmen: निष्कोशाम्यः, अतिश्रव्यः.

एङ्ह्रस्वात्संबुद्धेः ॥ ६९ ॥

Die Nominativendung **स्** fällt im Vocativ Sg. nach **ए**, **ओ** und einer Kürze ab.

Das Suffix des Nominativs ist auch das des Vocativs. Nach 7, 3, 108 wird vor dem Suffix des Vocativs Sg. Guṇa für eine Kürze substituiert, also अग्ने und वायो für अग्नि und वायु; nach 7, 3, 107 eine Kürze für die Femininsuffixe **ई** und **ऊ**, also नदि und वधु für नदी und वधू. Nach unserm Sūtra fällt nach diesen umgebildeten Stämmen das Nominativzeichen ab. Vom Neutrum कुण्ड wird der gleichlautende Vocativ auf folgende Weise erklärt: das Suffix des Nominativs ist nach 7, 1, 24 अम्, das अ des Stammes tritt nach 6, 1, 107 an die Stelle beider अ; wir erhalten demnach कुण्डम्. Dieses übrig gebliebene अ gilt nach 6, 1, 85 sowohl als Auslaut des Stammes als auch als Anlaut des Suffixes; im ersten Falle ist das Suffix ein अपृक्तं हल् und fällt demnach ab.

शेच्छन्दसि बहुलम् ॥ ७० ॥

Im Veda fällt die Endung **इ** im Nom. und Acc. Pl. neutr. häufig ab.

क्षेत्रा für क्षेत्राणि, वना für वनानि.

ह्रस्वस्य पिति कृति तुक् ॥ ७१ ॥

Vor einem kṛt-Suffix mit stummem **प** wird an eine Wurzel, die auf eine Kürze auslautet, **त्** angefügt.

अग्निचित् und सोममुत् mit dem Suffix क्तिप्, प्रकृत्य und उपस्तृत्य Absolute mit dem Suffix ल्यप्.

संहितायाम् ॥ ७२ ॥

6, 1, 72.

In den folgenden Sūtra bis 6, 1, 157 incl. ist stets संहितायाम् „in einem ununterbrochenen Verlauf der Rede“ zu ergänzen.

छे च ॥ ७३ ॥

Auch vor **छ** wird an eine vorangehende Kürze ein **त्** angefügt.

इच्छति, गच्छति. Für **त्** wird च substituiert nach 8, 4, 40.

6, 1, 72.

आइमाडोश्च ॥ ७४ ॥

Auch an die Partikel आ und an die Prohibitivpartikel मा.

आच्छाया = ईषच्छाया, आच्छायायाः, आच्छायम्, आच्छादयति, माच्छिदत्. Also hier nicht facultativ, wie man ohne dieses Sūtra nach 6, 1, 76 glauben könnte. Wenn ich आच्छायायाः, आच्छादयति und माच्छिदत् trenne, so geschieht es nur der Deutlichkeit wegen.

दीर्घात् ॥ ७५ ॥

Auch an eine Länge.

होच्छति, म्लोच्छति.

पदान्ताद्वा ॥ ७६ ॥

An eine Länge am Ende eines Wortes nicht nothwendig.

कुटीच्छाया oder कुटीच्छाया.

इको यणचि ॥ ७७ ॥

Für die Vocale इ, उ, ऋ und ए, kurz oder lang, werden vor einem Vocale der Reihe nach य्, ऋ, र् und ल् substituirt. Vgl. 6, 1, 101.

दध्यत्र statt दधि अत्र, मध्यत्र st. मधु अत्र, कर्त्र्यम् st. कर्तृव्यम्, लाकृति st. लृ-आकृति.

एचो ऽयवायावः ॥ ७८ ॥

Für ए, ओ, ऐ und औ werden vor einem Vocale der Reihe nach अय्, अव्य्, आय् und आव् substituirt.

चयन = चे + Suffix अन्, लवन = लो + Suffix अन्, चायक = चै + Suffix अक, लायक = लो + Suffix अक.

वान्तो यि प्रत्यये ॥ ७९ ॥

Die Substitution von अव्य् und आय् (वान्त „auf व् auslautend“) für ओ und औ findet auch vor einem mit य् anlautenden Suffixe statt.

Nach 4, 1, 104 wird an वृभु das Suffix ङ्-य angefügt, für das उ des Stammes wird nach 6, 4, 146 गुप्, d. i. ओ substituirt, und für dieses ओ nach unserm Sūtra अव्य्; so erhalten wir वृभ्रव्य. नो erhält nach 4, 4, 91 das Suffix य्, नो + य् gibt nach unserm Sūtra नाव्य.

धातोस्तन्निमित्तस्यैव ॥ ८० ॥

Für die finalen Diphthonge ओ und औ einer Wurzel werden अव्य् und आय् vor einem mit य् anlautenden Suffixe nur dann substituirt, wenn die Diphthonge erst durch das Suffix hervorgerufen wurden.

लृ bildet das Partic. fut. pass. nach 3, 1, 97 mit य् (यत्), dieses य् erfordert nach 7, 3, 84 die Substitution von गुप् für ऊ; nach unserm Sūtra gibt लो + य् — लव्य. Von derselben Wurzel wird dasselbe Partic. in einer anderen Bedeutung nach 3, 1, 125 mit ङ्-य gebildet, लो + य् gibt nach unserm Sūtra लाव्य. Dagegen lautet das Passiv von वे mit आ — ओयते und औयत, weil hier die Diphthonge nicht durch das Suffix hervorgerufen worden sind.

क्षय्यजयौ शकार्थे ॥ ८१ ॥

In क्षय्य und जय्य findet die Substitution von क्षय् für जय् statt in der Bedeutung „zu — möglich“.

क्षय्यः = क्षेतुं शक्यः, जय्यः = जेतुं शक्यः; aber क्षेयं पापम् und जये मनः, weil hier ein Muss gemeint ist.

क्रय्यस्तदर्थे ॥ ८२ ॥

In क्रय्य in der Bedeutung „zum Kauf ausgestellt, verkäuflich“.

क्रय्यो गोः, क्रय्यः कम्बलः; aber क्रये नो धान्यं न चास्ति क्रय्यम् „wir müssen Getreide kaufen, aber es ist keines zum Verkauf ausgestellt“.

भय्यप्रवय्ये च छन्दसि ॥ ८३ ॥

Hierher gehören auch die vedischen भय्य und प्रवय्य.

एकः पूर्वपरयोः ॥ ८४ ॥

6, 1, 84.

Von hier an bis 6, 1, 111 incl. ist stets zu ergänzen „für das Vorangehende und Folgende (wird) Eines (substituirt)“.

अन्तादिवच्च ॥ ८५ ॥

Und dieses Eine gilt als Auslaut des Vorangehenden und als Anlaut des Folgenden.

Für das उ des Stammes ब्रह्मयन्तु und für das Femininsuffix ऊ wird nach 6, 1, 101 ऊ substituirt. Dieses ऊ wird auch als Anlaut des Stammes betrachtet, daher können nach 4, 1, 1 ffg. daran Casussuffixe u. s. w. gefügt werden, was ohne unsere Regel nicht geschehen könnte, da diese Feminina nicht in 4, 1, 1 enthalten sind. Für das अ von वृक्ष und für die Casusendung औ wird nach 6, 1, 88 औ substituirt; dieses औ ist nach unserm Sūtra auch der Anlaut des Suffixes oder, was in diesem Falle dasselbe ist, das Suffix selbst, und der darauf ausgehende Lautcomplex heisst in Folge dessen nach 1, 4, 14 Pada und wird als solches behandelt.

षत्वतुकोरसिद्धः ॥ ८६ ॥

Die Substitution, von der nun die Rede sein wird, ist als nicht geschehen zu betrachten in Bezug auf die Verwandlung eines स in ष und auf die Hinzufügung von त्.

को असिचत् ohne Uebergang des स in ष. Für das स des Nominativs कस् wird zunächst nach 8, 2, 66 र् substituirt, für dieses र् vor असिचत् ein उ nach 6, 1, 113, क + उ ergeben nach 6, 1, 87 को und dieses को + अ nach 6, 1, 109 blosses को, nach welchem in Folge unseres Sūtra das स von सिचत् nicht nach 8, 3, 69 in ष verwandelt werden darf. In अभीत्य ist nach 6, 1, 71 ein त् hinzugefügt worden, obgleich eine Länge vorangeht, weil diese, da sie an die Stelle von वृ + इ getreten ist, in diesem Falle als nicht eingetreten betrachtet wird.

6, 1, 72. 84.

आहुणः ॥ ८७ ॥

Für अ oder आ + Vocal wird Guṇa allein substituiert.

Guṇa richtet sich nach dem folgenden Vocal. तव + इदम् = तवेदम्, खट्वा + इन्दः = खट्वेन्द्रः, तव + ईहते = तवेहते, खट्वा + ईहते = खट्वेहते, तव + उदकम् = तवोदकम्, खट्वा + उदकम् = खट्वोदकम्, तव + ऋषयः = तवर्षयः, खट्वा + ऋषयः = खट्वर्षयः. Zu den beiden letzten Beispielen ist 1, 1, 51 in Betracht zu ziehen. Nach der Analogie dieser wird auch तव + लकारः in तवल्कारः und खट्वा + लकारः in खट्वल्कारः zusammengezogen. Die allgemeine Regel wird durch nachfolgende vielfach beschränkt.

वृद्धिरेचि ॥ ८८ ॥

Für अ oder आ + Diphthong wird Vṛddhi allein substituiert.

ब्रह्म + एङका = ब्रह्मेङका, खट्वा + एङका = खट्वेङका, ब्रह्म + ऐतिकायनः = ब्रह्मेति०, खट्वा + ऐति० = खट्वेति०, ब्रह्म + ओदनः = ब्रह्मेोदनः, खट्वा + ओदनः = खट्वेोदनः, ब्रह्म + ओपगवः = ब्रह्मेोपगवः, खट्वा + ओप० = खट्वेोप०.

एत्येधत्तूदसु ॥ ८९ ॥

Auch für अ oder आ + ए der Wurzeln इ und एध् sowie für अ + ऊ, das nach 6, 4, 132 an die Stelle von वा in वाह् tritt.

उप + ऐति und एधते = उपैति und उपेधते trotz 6, 1, 91. प्रष्ट + ऊहा = प्रष्टोहा, Instr. von प्रष्टवाह् trotz 6, 1, 87.

आटश्च ॥ ९० ॥

Auch für das vocalisch anlautenden Wurzeln vorangesetzte Angment आ + Vocal eines Verbums.

ऐतिष्ट, ऐद्यत, ऐतिष्यत, ओभीत्, ओर्षेत्, ओञ्जीत्.

उपसर्गादिति धातौ ॥ ९१ ॥

Auch für अ oder आ einer Präposition + ऋ eines Verbums.

उपार्कति, प्रार्कति, उपार्षेति.

वा मुष्यापिशलेः ॥ ९२ ॥

Nach Āpiçali's Meinung nicht nothwendig, wenn das mit ऋ anlautende Verbum ein Denominativ ist.

उपर्षभीषति oder उपार्षभीषति.

ओतो ऽमृशसोः ॥ ९३ ॥

Für ओ eines Nominalstammes + अ der Accusativendungen अम् und अस् wird आ allein substituiert.

गाम्, गाम्, द्याम्, द्यास्. ओतो ist आ + ओतो.

एङि पररूपम् ॥ ९४ ॥

Für das अ oder आ einer Präposition + य oder ओ eines Verbums wird der zweite Vocal allein substituiert.

उपेयति, प्रेयति, उपोषति, प्रोषति.

ओमाङोश्च ॥ ९५ ॥

Auch für अ oder आ + ओ in ओम्, oder + Vocal, der die Präposition आ enthält.

का ओम् und या ओम् ergeben कोम् und योम्, अद्य und तदा + ओडा — अद्योडा und तदोडा, अद्य + अर्थात् (= आ अर्थात्) — अद्यार्थात्.

उस्यपदान्तात् ॥ ९६ ॥

Auch für ein nicht am Ende eines Wortes stehendes (अ oder) आ + उ von उम् (d. i. vor der Personalendung उम्).

अटुम्, अयुम्, भिन्दुम्, हिन्दुम्. Zum Verständniß der Formen des Potentials s. zu 3, 4, 103. Da उम् nicht unter den Personalendungen aufgeführt wird, nur ein Substitut für ऋ ist (s. 3, 4, 82), kennzeichnet es Pāṇini dadurch, dass er अपदान्तात् hinzufügt. Dieses braucht er ausserdem für das folgende Sūtra.

अतो गुणे ॥ ९७ ॥

Für kurzes अ, das nicht am Ende eines Wortes steht, + Guṇa wird dieser Guṇa allein substituiert.

Der Präsensstamm पच + अन्ति oder य ergibt पचन्ति und पचे.

अव्यक्तानुकरणस्यात इतो ॥ ९८ ॥

Für अत् einer Schallnachahmung + इ von इति wird इ allein substituiert.

पटत् + इति gibt पटिति, ऋटत् + इति — ऋटिति.

नाम्नेडितस्यान्यस्य तु वा ॥ ९९ ॥

Wird die Schallnachahmung verdoppelt, so findet diese Substitution nicht statt, jedoch kann für das auslautende त् + इ in इति इ allein substituiert werden.

पटपटदिति oder पटपटेति; dieses letztere ist aus पटपट + इति entstanden.

(नित्यमाप्नेडिते डाचि ॥ १०० ॥)

Folgt auf eine solche verdoppelte Schallnachahmung das Suffix आ, welches den Abfall des letzten अत् bewirkt, so wird für das auslautende त् des ersten Theils und für den anlautenden Consonanten des zweiten Theils dieser letztere allein substituiert.

पटपटा und दमदमा करोति. Vgl. 3, 4, 57. Das Sūtra, welches in einigen Hdschrr. fehlt, ist ursprünglich ein Vārttika.

6, 1, 72. 84.

अकः सवर्णे दीर्घः ॥ १०१ ॥

Wenn auf einen einfachen Vocal ein homogener Vocal folgt, wird für beide die entsprechende Länge allein substituiert.

दण्डायम्, दधीन्द्रः, मधूदके, होतृशयः.

प्रथमयोः पूर्वसवर्णः ॥ १०२ ॥

Für den einfachen Vocal eines Stammes und für den Vocal der Casusendungen des Nominativs und Accusativs in allen Zahlen wird die dem ersten Vocal entsprechende Länge allein substituiert.

वृक्षाः, अग्नी, वायु, कुमारोः, धेनुः, मातुः. Die Accusative Pl. m. werden im folgenden Sûtra besprochen; die Ausnahmen folgen später.

तस्माच्छसो नः पुंसि ॥ १०३ ॥

Nach einer solchen Länge wird für das *म्* der Accusativendung *अम्* im Masculinum *न्* substituiert.

वृक्षान्, अग्नीन्, वायून्, कर्तृन्.

नादिचि ॥ १०४ ॥

Eine solche Länge wird nicht für *अ* oder *आ* + einem folgenden Vocal (mit Ausnahme von *अ*) der Casusendungen des Nominativs und Accusativs substituiert.

वृक्षो, खल्वो, कुण्डे. Vgl. 6, 1, 87 fg.

दीर्घाज्जसि च ॥ १०५ ॥

Auch nicht für eine Länge + einem im vorigen Sûtra erwähnten nachfolgenden Vocal oder + *अ* der Endung *अम्* des Nomin. Pl.

कुमार्यो, कुमार्यः, ब्रह्मबन्ध्या, बन्ध्याः.

वा इन्दसि ॥ १०६ ॥

Im Veda kann in diesen Casus die Länge allein für beide Vocale substituiert werden.

मास्तीः und मास्त्यः, पिण्डीः und पिण्ड्यः, वाराही und वाराह्यो, उपानही und उपानह्यो.

अमि पूर्वः ॥ १०७ ॥

Für einen einfachen Vocal und das *अ* der Casusendung *अम्* wird der erste Vocal allein substituiert.

वृक्षम्, अग्निम्, वायुम्, दुर्गाम्, गौरीम्, वधूम्.

संप्रसारणाच्च ॥ १०८ ॥

Auch für einen vocalisirten Halbvocal und einen folgenden Vocal wird jener Vocal allein substituiert.

इअष्ट gibt इष्ट, उअप्त — उप्त, एअहीत — एहीत.

एङः पदान्तादति ॥ १०९ ॥

Für ein am Ende eines Wortes stehendes ए und ओ und ein folgendes अ werden ए und ओ allein substituiert.

अग्ने ऽत्र, वायो ऽत्र.

ङसिङ्सोश्च ॥ ११० ॥

Dieselbe Substitution findet auch für ङ und ओ und das nachfolgende अ der Endung अस् des Abl. und Gen. Sg. statt.

अग्ने und वायो + अस् geben अग्नेस् und वायोस्. Zum Guna vgl. 7, 3, 111.

चत उत् ॥ १११ ॥

† 6, 1, 84.

Für च und ein solches अ wird उ (d. i. उर् nach 1, 1, 51) allein substituiert.

होतुर्स् und mit Abfall des स् nach 8, 2, 74 होतुर्.

ख्यन्यात्परस्य ॥ ११२ ॥

Nach सखि und पति wird für das अ der beiden genannten Casusendungen उ substituiert, wenn für das इ der beiden Stämme ए eintritt.

सख्युस्, पत्युस्, aber अतिसखेस् und अश्वपतेस्.

अतो रोःप्लुतादप्लुते ॥ ११३ ॥

Für ein aus स् entstandenes र् wird उ substituiert, wenn ein अ, das nicht pluta ist, vorangeht und folgt.

Aus दृक्स् wird nach 8, 2, 66 दृक्र्, das für dieses र् eingetretene उ gibt mit dem vorangehenden अ nach 6, 1, 87 ओ, und ओ + अ nach 6, 1, 109 wieder ओ; so erhalten wir दृक् ओ ऽत्र. In den folgenden Beispielen dagegen geht das र् nicht in उ über: एहि सुसीता३ अत्र स्याहि (vgl. 8, 2, 84) und तिष्ठतु पय आ३ग्निदन (vgl. 8, 2, 86).

हशि च ॥ ११४ ॥

Für ein solches aus स् entstandenes र् wird nach अ auch vor tönenden Consonanten उ substituiert.

पुरुषो षाति, हसति, ददाति u. s. w.

नान्तःपादमव्यपरे ॥ ११५ ॥

Ein auslautendes ए und ओ und ein nachfolgendes अ unterliegen im Veda innerhalb eines Stollens nicht der Regel 6, 1, 109, es sei denn, dass ए oder ओ auf das अ folgen.

6, 1, 72.

So lautet das Sûtra bei Kâtjâjana und Patañgali und so wird es auch erklärt; die Handschriften und Kâçikâ lesen प्रकृत्यान्तः°. Patañgali gibt folgende Beispiele: सुजाते अश्वमुन्ते (RV. 5, 79, 1), अध्वर्यो अद्रिभिः सुतम् (RV. 9, 51, 1) und युक्तं ते अन्यत् (RV. 6, 58, 1). Als Gegenbeispiele führt Kâç. an: ते ज्वदन् (RV. 10, 109, 1) und ते ज्यस्मयम् (nicht im RV.).

अव्यादवद्यादवक्रमुरवतायमवन्ववस्युषु च ॥ ११६ ॥

अव्यात् u. s. w. machen jedoch eine Ausnahme.

अग्निः प्रथमो वसुभिर्नो अव्यात् (nicht im RV.), मित्रमहो अवद्यात् (RV. 4, 4, 15), माश्वामो अद्य क्रमुः (RV. 7, 32, 27), ते नो अव्रताः (nicht im RV., dagegen सीतन्तो अव्रतम् 6, 14, 3, मंदहन्तो अव्रतान् 9, 73, 5, कर्ते अव्रतान् 9, 73, 8), शतधारी अयं मणिः (nicht im RV.), ते नो अवन्तु पितरः (nicht im RV., wo überhaupt das अ von अवन्तु nach स und ओ stets abfällt), कुशिकासो अवस्यदः (RV. 3, 42, 9).

यजुष्युरः ॥ ११७ ॥

Im Jagurveda erhält sich ein अ nach उरस् (उरो).

उरो अन्तरिक्ष (Kâç. अन्तरिक्षम्) VS. 4, 7. Ausserdem führt Kâç. noch उरोअन्तरिक्षात्सजुः an, aber VS. 6, 11 wird उरोअन्तरिक्षात्सजुः gelesen. Im Sûtra sollen Einige उरो lesen.

आपो जुषाणो वृष्णो वर्षिष्ठे ऽम्वेअम्वाले ऽम्विकेपूर्वे ॥ ११८ ॥

In demselben Veda erhält sich ein अ auch nach आपो, जुषाणो, वृष्णो, वर्षिष्ठे und in und nach अम्वे अम्वाले, wenn diese vor अम्विके stehen.

आपो अस्मान्मातरः गुन्धयन्तु VS. 4, 2, जुषाणो अप्तराज्यस्य 5, 35, वृष्णो अंगुभ्यां गर्भस्तिपूतः (गर्भस्तिभिः Kâç.) 7, 1, वर्षिष्ठे अधि नाके (वर्षिष्ठे अधि VS. 1, 22; dagegen वर्षिष्ठे अधि TS. 1, 1, 8, 1. 4, 43, 2. 5, 5, 4), अम्वे अम्वाले अम्विके (VS. 23, 18 hat अम्वे अम्विके अम्वालिके und TS. 7, 4, 19, 1 wie TBr. 3, 9, 6, 3 अम्वे अम्वान्यम्विके). Ich habe अम्विकेपूर्वे nach der Kâç. wiedergegeben, nach Pāṇini's Sprachgebrauch bedeutet es „wenn अम्विके ihnen vorangeht“. Im Sûtra lesen Einige अम्वेअम्वाले.

अङ्ग इत्यादौ च ॥ ११९ ॥

Ebendasselbst erhält sich das अ von अङ्गे auch nach अङ्गे.

ऐन्द्रः प्राणो अङ्गे अङ्गे नि दीध्यत् und ऐन्द्र उदानो अङ्गे अङ्गे निधीतः VS. 6, 20.

अनुदात्ते च कुधपरे ॥ १२० ॥

In demselben Veda auch ein unbetontes अ, wenn ein Guttural oder ष darauf folgt.

अयं सो अग्निः (VS. 12, 47), अयं सो अध्वर्यैः; aber अधो ज्ये und यो ज्यमग्निः सहस्रियः.

अवपथासि च ॥ १२१ ॥

Desgleichen das अ von अवपथास्.

ची रुढेभ्यो अवपथाः.

सर्वत्र विभाषा गोः ॥ १२२ ॥

Nach गो kann ein अ sich erhalten sowohl im Veda als auch in der Umgangssprache.

गोअयम् oder गोऽयम्, अपशवो वा अन्ये गोअश्वेभ्यः, पशवो गोऽश्वयोः.

अवङ् स्फोटायनस्य ॥ १२३ ॥

Nach Sphoṭājana's Meinung wird für das ओ von गो vor einem Vocal अव substituiert.

गवायम्, गवाजिनम्, गवाण्डम्, गव्यौदनम्.

इन्द्रे च ॥ १२४ ॥

Auch vor इन्द्र findet diese Substitution statt.

गयेन्द्रः. Einige fügen am Ende des Sūtra नित्यम् hinzu; vgl. das folgende Sūtra.

प्लुतप्रगृह्या अचि नित्यम् ॥ १२५ ॥

Pluta (s. S. 2, 82 fgg.) and pragr̥hja (s. 1, 1, 11 fgg.) genannte Vocale bleiben vor einem folgenden Vocal gleich diesem unverändert.

यज्ञदत्ता३ इदमा नय, अग्नी इति, वायु इति. माले इति. नित्यम् fehlt hier und da; vgl. das vorangehende Sūtra.

आङो ऽनुनासिकश्चन्दसि ॥ १२६ ॥

Für das Adverb आ wird im Veda आँ vor einem Vocal substituiert.

अभ आँ अपः (RV. 5, 48, 1), गभीर आँ उग्रपुत्रे जिघांसतः (RV. 8, 87, 11).

इको ऽसवर्णे शाकल्यस्य ह्रस्वश्च ॥ १२७ ॥

Nach Śākalja's Meinung bleibt ein einfacher Vocal mit Ausnahme des अ vor einem ihm nicht homogenen Vocal unverändert, wird aber verkürzt, wenn er lang ist.

दधि अत्र, मधु अत्र, कुमारि अत्र.

ऋत्यकः ॥ १२८ ॥

Vor ऋ bleibt nach desselben Grammatikers Meinung jeder einfache Vocal unverändert, wird jedoch verkürzt, wenn er lang ist.

खट्व ऋश्यः, माल ऋश्यः, होतु ऋश्यः.

अप्लुतवदुपस्थिते ॥ १२९ ॥

Vor einem इति im Padapāṭha wird ein pluta-Vocal wie ein gewöhnlicher behandelt.

मुश्लोका३ इति gibt मुश्लोकेति. Ausnahme zu 6, 1, 125.

6, 1, 72.

ई३ चाक्रवर्मणस्य ॥ १३० ॥

Nach K'ākravarma's Meinung kann ई३ wie ein gewöhnliches इ behandelt werden.

चिनु होदम् oder चिनु हो३ इदम्.

दिव उत् ॥ १३१ ॥

Für den Auslaut des Stammes दिव् wird उ substituiert, wenn der Stamm Pada heisst (s. 1, 4, 14 fgg.).

द्युक्ताम्, विमलद्यु दिनम्, द्युमत, द्युभ्याम्, द्युभिः.

एतत्तदोः सुलोपो ऽकोरन्ञसमासे हलि ॥ १३२ ॥

Nach एतद् und तद् fällt vor einem Consonanten die Casusendung स् ab, wenn sie nicht mit क versehen sind (vgl. 5, 3, 71) und nicht mit der Negation componirt sind.

एष und स ददाति oder भुङ्क्ते, aber एषको, अनेपो, सको und असौ ददाति.

स्यङ्छन्दसि बहुलम् ॥ १३३ ॥

Im Veda verliert स्यस् häufig die Casusendung.

उत स्य वाजी त्रिपणिं तुरगयति RV. 4, 40, 4. एष स्य ते मधुमौ इन्द्र सोमः 9, 87, 4. यत्र स्यो नि पतेत्.

सो ऽचि लोपे चेत्पादपूरणम् ॥ १३४ ॥

Die Casusendung von सस् fällt vor einem Vocal ab, wenn durch diesen Abfall der Stollen metrisch vollständig wird.

सेतु राजा जयति चर्यणीनाम् RV. 1, 32, 15. सोषधीरनु रुध्यसे 8, 43, 9.

सुट् कात् पूर्वः ॥ १३५ ॥

Bis 6, 1, 157 incl. ist zu ergänzen: „vor क् wird स् hinzugefügt“.

(अङ्भ्यासथवाये ऽपि) ॥ १३६ ॥

Dieses स् wird vor क् hinzugefügt, auch wenn das Augment und die Reduplication dazwischentreten (d. i. zwischen Präposition und Verbum).

समस्करोत्, समस्कार्षोत्, सं चस्कार u. s. w. Das Sūtra ist aus zwei Vārttika gebildet worden.

संपर्युपेभ्यः करोतौ भूषणे ॥ १३७ ॥

Dieses स् tritt an क्, करोति nach सम्, परि und उप in der Bedeutung „schmücken“.

संस्कर्तुम्, परिष्कर्तुम्, उपस्कर्तुम्.

समवाये च ॥ १३८ ॥

Auch in der Bedeutung „zusammenthun“.

तत्र नः संस्कृतम्, परिष्कृतम् und उपस्कृतम्.

उपात्प्रतियत्नवैकृतवाक्याध्याहारेषु ॥ १३९ ॥

Nach उप wird स an ऊ, करोति hinzugefügt in den Bedeutungen „für Etwas sorgen, zubereiten und einen Satz ergänzen“.

एधोदकस्य उप स्फुरते, उपस्कृतं भुङ्क्ते. उपस्कृतं जल्पति oder अधीते.

किरतौ लवने ॥ १४० ॥

An कृ, किरति wird स nach उप hinzugefügt, wenn von Spalten die Rede geht.

उपस्कारं (= विनिष्पन्न) लुनन्ति.

हिंसायां प्रतेश्च ॥ १४१ ॥

In der Bedeutung „ein Leid anthun“ auch nach प्रति.

उपस्कीर्णं und प्रतिस्कीर्णं हन्त (हे Kāçikā) ते दृषल भूयात् = तथा ते दृषल विक्षेपो भूया-
दथा हिंसामनु वध्नाति.

अपाच्चतुष्पाच्छकुनिध्वालेखने ॥ १४२ ॥

Nach अप, wenn vom Scharren vierfüssiger Thiere und Vögel die Rede geht.

अप स्फुरते दृषभो दृष्टः, अप स्फुरते श्वाध्वार्या, अप स्फुरते कुक्कुटो भट्टार्या.

कुस्तुम्बुरुणि जातौ ॥ १४३ ॥

कुस्तुम्बुरु mit vorgesetztem स ist ein Gattungsbegriff (Koriander).

अपरस्पराः क्रियासातत्ये ॥ १४४ ॥

अपरस्पराः wird gesagt, wenn von einer ununterbrochenen Thätigkeit die Rede ist.

अपरस्पराः सार्था गच्छन्ति = संततमविच्छेदेन गच्छन्ति.

गोष्यदं सेवितासेवितप्रमाणेषु ॥ १४५ ॥

गोष्यद mit vorgesetztem स wird gebraucht, wenn von einem Besuchen oder Nichtbesuchen (eines Ortes von Kühen) und von einem Maasse die Rede ist.

गोष्यदो देशः = गोभिः सेवितो देशः, अगोष्यदान्यरण्यानि, गोष्यदमात्रं सेवम्, गोष्यदपूरं
दृष्टो देवः.

आस्पदं प्रतिष्ठायाम् ॥ १४६ ॥

आस्पद mit vorgesetztem स bedeutet „Stätte“.

आश्चर्यमनित्ये ॥ १४७ ॥

आश्चर्य mit vorgesetztem स bezeichnet etwas Ungewöhnliches.

Im Mahābhāṣya steht dieses Sūtra nach 150.

6, 1, 72. 135.

वर्चस्के ऽवस्करः ॥ १४८ ॥

अवस्कर mit vorgesetztem स् bedeutet „stercus“.

अपस्करो रथाङ्गम् ॥ १४९ ॥

अपस्कर ist ein Theil des Wagens.

विष्किरः शकुनिर्वा ॥ १५० ॥

In विष्किर „eine Vogelart“ ist das स् nicht nothwendig.

Diese Art von Vögeln heisst auch विकिर. Alle schreiben शकुनिर्विकिरो वा, aber die Einschaltung geht auf ein Vārttika zurück.

ह्रस्वाच्चन्द्रोत्तरपदे मन्त्रे ॥ १५१ ॥

In einem Mantra wird an चन्द्र ein स् angesetzt, wenn eine Kürze im Compositum vorangeht.

मुश्चन्द्र.

प्रतिष्कशश्च कशेः ॥ १५२ ॥

In प्रतिष्कश ist स् an die Wurzel कश् getreten.

प्रस्कण्वहरिश्चन्द्रावृषी ॥ १५३ ॥

प्रस्कण्व und हरिश्चन्द्र sind Rshi-Namen.

मस्करमस्करिणी वेषुपरिवाजकयोः ॥ १५४ ॥

मस्कर bedeutet „Bambus“ und मस्करिन् „Bettelmönch“.

कास्तीराजस्तुन्दे नगरे ॥ १५५ ॥

कास्तीर und अजस्तुन्द sind Städtenamen.

कारस्करो वृक्षः ॥ १५६ ॥

कारस्कर bezeichnet eine Pflanze.

† 6, 1, 72.
135.**पारस्करप्रभृतीनि च संज्ञायाम् ॥ १५७ ॥**

Hierher gehören auch पारस्कर u. s. w. als Namen.

अनुदात्तं पदमेकवर्जम् ॥ १५८ ॥

Ein Wort ist mit Ausnahme einer Silbe unbetont (d. i. in einem Worte ist nur eine Silbe betont).

कर्षात्वतो घञो ऽन्त उदात्तः ॥ १५९ ॥

Ein mit dem krt-Suffix लृञ् gebildeter Stamm hat den Acut auf der Endsilbe, wenn er von कृप्, कर्षन्ति gebildet ist oder ein घ्रा enthält.

कर्षेः, पाकेः, त्वागेः, रागेः, दायेः, धायेः. Ausnahme zu 6, 1, 197.

उञ्छादीनां च ॥ १६० ॥

Auch उञ्छ u. s. w. haben den Acut auf der letzten Silbe.

उञ्छः o. s. w. Bildet eine Ausnahme zu verschiedenen Regeln.

अनुदात्तस्य च यचोदात्तलोपः ॥ १६१ ॥

Auch ein unbetonter Vocal erhält den Acut, wenn ein mit dem Acut versehener davor abfällt.

कुमारै + ई ergibt कुमारैः, पथिन् + Casusendungen आ und ए ergibt पथौ und पथे, कुमुदं, नडै und वेतमै + मत् (अनुप) ergeben कुमुद्वैत्, नड्वैत् und वेतम्वैत्.

धातोः ॥ १६२ ॥

Eine Wurzel hat auf der Endsilbe den Acut.

पेचति, पैठति, योति, ऊर्गाति, गोपार्यति (vgl. 3, 1, 28. 32).

चितः ॥ १६३ ॥

Auch was ein stummes च enthält.

भङ्गुरै, भासुरै, मेदुरै sind nach 3, 2 161 mit dem Suffix चुरच् gebildet. कुण्डिनोः, weil dieses 2, 4, 70 कुण्डिनच् bezeichnet wird. Vgl. noch 5, 3, 68. 71.

तद्धितस्य ॥ १६४ ॥

Auch ein Stamm, der mit einem taddhita-Suffix gebildet ist, das ein stummes च hat.

कौञ्जायनोः, das nach 4, 1, 98 das Suffix क्कञ् enthält. Da च nur diese eine Function hat, wird bei क्कञ् durch unser Sūtra für das stumme ज्ञ, das noch eine andere Function hat (s. 7, 2, 117), die 6, 1, 197 gegebene Regel aufgehoben. Bei einsilbigen Suffixen, deren Betonung sich schon durch 3, 1, 3 ergeben würde, dient das च nur zur besonderen Kennzeichnung dieser Suffixe.

कितः ॥ १६५ ॥

Auch ein mit einem taddhita-Suffix, das ein stummes क् enthält, gebildeter Stamm.

नाडायनं, das nach 4, 1, 99 mit dem Suffix फक् gebildet ist.

तिसृभ्यो जसः ॥ १६६ ॥

Auch der Nominativ Pl. von तिसृ hat den Acut auf der letzten Silbe.

तिस्रेस्तिष्ठन्ति. Nach 8, 2, 4 müsste die Endsilbe den svarita haben.

चतुरः शसि ॥ १६७ ॥

Von चतुर् hat der Accusativ Pl. den Acut auf der Endsilbe.

चतुरैः पश्य.

सावेकाचस्तृतीयादिर्विभक्तिः ॥ १६८ ॥

Die Endungen des Instrumentals und der darauf folgenden Casus haben den Acut, wenn der Stamm im Locativ Pl. einsilbig ist.

वाचां, वाभ्याम्, वाग्भिः, वाभ्येः, यातो, यात्र्योम्, यात्रिभ्यः.

अन्तोदात्तादुत्तरपदादन्यतरस्यामनित्यसमासे ॥ १६९ ॥

Dieselben Casusendungen können den Acut haben, wenn das einsilbige Wort am Ende eines Compositums steht und hier den Acut hat, vorausgesetzt, dass dieses Compositum ein leicht auflösbares ist.

परमवाचा oder वाचा, वाचे oder वाचै. Dieses Compositum ist nach 6, 1, 223 oxytonirt. Dagegen nur अग्निर्चिता und सोमसुता, weil diese fest componirt sind.

अञ्चैश्छन्दस्यसर्वनामस्थानम् ॥ १७० ॥

Im Veda haben die auf अञ् auslautenden Stämme den Acut nicht nur auf diesen Casusendungen, sondern auch auf der des Acc. Pl.

दधीचैस् Gen. Sg., दधीचै Dat. u. s. w.

ऊडिदंपदाद्यप्पुमैद्युभ्यः ॥ १७१ ॥

Dieselben Casusendungen haben den Acut auch nach den auf याद् auslautenden Stämmen, nach इदम्, nach पद् u. s. w. bis निञ् (s. 6, 1, 63), nach अप्, पुंस्, रे und दिव्.

प्रढाँहैः, होः, आभ्योम्, गभिः (vgl. 2, 4, 32); पदैः, दतैः; अपैः, अत्रिभ्यः, अत्र्यैः; पुंसैः, पुमभ्योम्, पुम्यैः, पुंसो, पुंसैः; रायैः, राभ्योम्, राभिः; दिवैः, दिवो, दिवै. Ueber den Accent von दिव् in andern Casus wird 6, 1, 183 eine besondere Regel gegeben. ऊङ् ist ऊङ्; vgl. 6, 1, 89.

अष्टनो दीर्घात् ॥ १७२ ॥

Eine Casusendung hat nach अष्टन् den Acut, wenn dieses davor in der Form अष्टा erscheint.

अष्टाभिः, अष्टाभ्यैः, अष्टासु.

शतुरनुमो नद्यजादी ॥ १७३ ॥

Nach einem oxytonirten Participium auf अत् haben das Femininsuffix ई und die vocalisch anlautenden Casusendungen (mit Ausnahme der starken Casus) den Acut, wenn das Suffix nicht das Augment न् erhält (nicht अन्त् ist).

तुदती, लुनती, तुदतो, लुनतो; aber तुदन्ती und तुदन्त्र्याम्.

उदात्तयणो हल्पूर्वात् ॥ ११४ ॥

Dieselben Endungen erhalten den Acut, wenn für den betonten auslautenden Vocal eines Stammes der entsprechende Halbvocal substituirt worden ist, und diesem ein Consonant vorangeht.

कर्त्रा und कर्त्रो von कर्त्ते, प्रलवित्रो und प्रलवित्रो von प्रलविदे; aber कर्त्रा und कर्त्रो von कर्त्तु und बहुतितया nach 8, 2, 4 von बहुतितउ Adj. f.

नीङ्धात्वोः ॥ ११५ ॥

Nicht aber, wenn dieser Vocal das Femininsuffix ऊ oder der Auslaut einer Wurzel ist.

ब्रह्मयन्ध्या und यन्ध्वे von यन्ध्वे, खलष्या und ष्ये von खलषे. Der svarita nach 8, 2, 4.

ह्रस्वनुङ्भ्यां मत्तुप् ॥ ११६ ॥

Das sonst unbetonte मत्तु (यत्तु) erhält den Acut, wenn ein oxytonirter Stamm auf eine Kürze auslautet oder das Suffix nach ihm das Augment न् (s. 8, 2, 16) erhält.

अग्निमैत्, वायुमैत्, कर्त्तुमैत् (von कर्त्ते), अन्नमैत्, शोषणमैत्.

नामन्यतरस्याम् ॥ ११७ ॥

Nach oxytonirten Stämmen, die auf eine Kürze auslauten, kann die Genetivendung नाम den Acut erhalten.

अग्नीनाम् oder अग्नीनोम्, वायूनाम् oder वायूनोम्, कर्त्तृणाम् oder कर्त्तृणोम्. Vgl. 7, 1, 54.

ङ्चाञ्छन्दसि बहुलम् ॥ ११८ ॥

Im Veda hat diese Casusendung nach dem Femininsuffix ई öfters den Acut.

अभिभञ्जतोनीम्, वर्यानीम्; aber auch ज्ञेयन्तीनाम्, नदीनाम्.

षट्त्रिचतुर्भ्यो हलादिः ॥ ११९ ॥

Nach den shash genannten Zahlwörtern (s. 1, 1, 24) sowie nach त्रि und चतुर् hat eine consonantisch anlautende Casusendung den Acut.

षष्ठीम्, षड्भिः, षड्यैः, पञ्चानोम्, सप्तानोम्, त्रयाणोम्, त्रिभिः, त्रिभ्यैः, चतुर्णोम्. Vgl. 7, 1, 55.

भ्रल्युपोत्तमम् ॥ १२० ॥

In den drei- und mehrsilbigen Formen dieser Zahlwörter hat vor den mit भ् und म् (ष) anlautenden Casusendungen die vorletzte Silbe den Acut.

पञ्चभिः, सप्तभिः, त्रिभिः, चतुर्भिः, चतस्रेभिः, चतस्रेषु.

विभाषा भाषायाम् ॥ १८१ ॥

In der Umgangssprache nicht nothwendig.

Hier kann der Acut nach der vorangehenden Regel (6, 1, 179) auch auf der Casusendung stehen.

न गोश्वन्सावर्णराडङ्कुङ्कृञः ॥ १८२ ॥

Die 6, 1, 168 gegebene Regel findet keine Anwendung bei गो und श्वन्, bei einsilbigen Stämmen, die im Nomin. Sg. अ oder आ vor der Casusendung haben, bei राज्, bei den auf अञ्च् auslautenden Stämmen, sowie bei कुञ्च् und कृत्.

गोवा, गोवे, गोव्याम्; शुना, शुने, श्वभ्याम्; यैभ्यः, तैभ्यः, कैभ्यः; राजा, राजे; प्रोञ्चा, प्रोङ्भ्याम्; कुञ्चा, कुञ्चे; कैता, कैते. Nach der Kāçikā wird hiermit auch die Regel 8, 1, 169 aufgehoben: सुगुना, सुगुवे, सुगुभ्याम्; परमशुना, शुने, श्वभ्याम्; परमकैता. Es wird im Sūtra auch गोश्वन्सावर्णराडङ्कुङ्कृञः geschrieben.

दिवो ऋल् ॥ १८३ ॥

Nach दिव् ist eine mit भ् und स् (व्) anlautende Casusendung unbetont.

द्वेभ्याम्, द्वैभिः, द्वेषु. Ausnahme zu 6, 1, 171.

नृ चान्यतरस्याम् ॥ १८४ ॥

Nach नृ können diese Casusendungen unbetont sein.

नृभ्याम् oder नृभ्याम्, नृभिः oder नृभिः, नृभ्यः oder नृभ्यः, नृषु oder नृषु.

तित् स्वरितम् ॥ १८५ ॥

Was त् zum stummen Laute hat, ist ein Perispomenon.

चिकीर्ष्य, जिहोर्ष्य mit Suffix यत् nach 3, 1, 97. कार्य, हार्य mit Suffix ययत् nach 3, 1, 124.

Die Ausnahmen geben 6, 1, 213 fg.

तास्यनुदात्तेऽङिददुपदेशसार्वाधातुकमनुदात्तमहिङोः ॥ १८६ ॥

Die Personalendungen und ihre Substitute (s. 3, 2, 124—126) sind, wenn sie sārva dhātuka heißen (s. 3, 4, 113 fgg.), unbetont nach dem Charakter des periphrastischen Futurums, nach Wurzeln, die im Dhātupāṭha einen unbetonten Vocal oder ein ङ् (jedoch mit Ausnahme von हु und इ Med.) zum stummen Laute haben, sowie nach einem im grammatischen Unterrichtssystem auf अ auslautenden Tempusstamm.

कतौ, कतारौ, कतोरः (s. zu 2, 4, 85); श्रोस्ते, वेस्ते; मृते, श्रुते, देखमान; पचतः, तुष्टतः; देीष्यतः, येजमान, दास्येतः, पच्येध्वे; aber हुतं und यदधीतं. Ausnahme zu 3, 1, 3.

आदिः सिचो ऽन्यतरस्याम् ॥ १८७ ॥

Im स-Aorist kann die erste Silbe den Acut haben.

मा हि काष्ठाम् oder काष्टाम्. मा हि लौविष्टाम् oder लौविष्टाम्. Da der Charakter स् dieses Aorists ein stummes च् hat, erhält das vorangehende Augment इ nach 6, 1, 183 den Acut. Die augmentirten Formen haben nach 6, 4, 71 fg. den Acut auf dem Augment. Gleichfalls Ausnahme zu 3, 1, 3.

स्वपादिहिंसामच्यनिटि ॥ १८८ ॥

Desgleichen bei स्वप् u. s. w. und bei हिंस् vor den 6, 1, 186 genannten Suffixen, wenn sie vocalisch anlauten, aber nicht, wenn dieser Vocal das Augment इ ist.

स्वपन्ति oder स्वर्पन्ति, श्वसन्ति oder श्वसन्ति; हिंसन्ति oder हिंसन्ति; dagegen स्वपिते: und श्वसिते:.

अभ्यस्तानामादि: ॥ १८९ ॥

Bei reduplicirten Verben hat vor denselben Endungen die erste Silbe den Acut.

ददति, ददतु, दधति, दधतु, जेदति, जेदतु, जेयति, जेयतु; dagegen जदिते:.

अनुदात्ते च ॥ १९० ॥

Auch vor den unbetonten Endungen der drei Personen im Sg.

ददाति, जेदति, दधति, जेदति, मिमीते.

सर्वस्य सुपि ॥ १९१ ॥

सर्व hat vor den Casusendungen den Acut auf der ersten Silbe.

सर्वः, सर्वैः, सर्वे; aber सर्वेतर, सर्वेतरम.

भीहीभृहुमदजनधनदरिद्राजागरां प्रत्ययात्पूर्वं पिति ॥ १९२ ॥

In भी, ही, भृ, हु, मद, जन, धन, दरिद्रा und जाग hat vor den unbetonten Endungen der drei Personen im Sg. die diesen vorangehende Silbe den Acut.

बिभेति, जिहीति, बिभेति, जुहति, ममन्तु, जजेन्तु, दधन्तु, दरिद्राति, जागति. Ausnahme zu 6, 1, 190.

लिति ॥ १९३ ॥

Was ein Suffix mit stummem ल् enthält, hat den Acut auf der diesem Suffix unmittelbar vorangehenden Silbe.

चिकीर्षक und जिहीर्षक mit dem Suffix क्तुल् nach 3, 1, 133. भोरिकीर्षध und येयुकारिभक्त mit den Suffixen विधल् und भक्तल् nach 4, 2, 54.

आदिर्णमुल्यन्यतरस्याम् ॥ १९४ ॥

Vor dem Absolutivsuffix -त्सुम् kann auch die erste Silbe betont werden.

लौल्यम् oder लौल्यम्. Die Regel betrifft selbstverständlich nur mehr als zweisilbige Absolutive.

अचः कर्तृयकि ॥ १९५ ॥

Vocalisch auslautende Wurzeln können vor dem Suffix des Passivs $-च$ den Acut auf der ersten Silbe haben, wenn das Verbum reflexive Bedeutung hat.

लूयते oder लूयते केदारः स्वयमेव, eben so स्तौयते oder स्तौयते. Auch जन्, मन् und खन् werden dieser Regel unterworfen, wenn sie nach 8, 4, 43 in der Form जायते, सायते und खायते erscheinen.

थलि च सेटीङन्तो वा ॥ १९६ ॥

Vor der Endung $-ल्य$ der 2. Sg. Perf. kann, wenn diese Endung das Augment इ hat, die erste Silbe, dieses इ oder die Personalendung den Acut haben.

Da auch das stumme ल् seine Wirkung nicht einbüsst, kann z. B. लुल्विष्य auf jeder beliebigen Silbe betont werden.

ञिनत्यादिर्नित्यम् ॥ १९७ ॥

Was ein Suffix mit stummem ज् oder न् enthält, hat den Acut stets auf der ersten Silbe.

गोम्यं mit यञ् nach 4, 1, 105. वामुदेवक und व्रजुनक mit कन् nach 4, 3, 98.

आमन्वितस्य च ॥ १९८ ॥

Desgleichen ein Vocativ.

पथिमथीः सर्वनामस्थाने ॥ १९९ ॥

पथिन् und मथिन् haben in den starken Casus den Acut auf der ersten Silbe.

पेन्थाः, पैन्थानां, पैन्थानः; मेन्थाः, मैन्थानां, मैन्थानः.

अन्तश्च तवै युगपत् ॥ २०० ॥

Die Infinitive auf तवै haben den Acut auf der ersten und auf der letzten Silbe zugleich.

वेतय, वृतेर्वै.

क्षयो निवासे ॥ २०१ ॥

क्षय hat den Acut auf der ersten Silbe in der Bedeutung „Wohnung, Haus“.

क्षये जाग्रहि प्रपश्यन्, aber क्षयौ वर्तते दस्यूनाम्.

जयः कारणम् ॥ २०२ ॥

जय in der Bedeutung „wodurch man zum Siege gelangt“.

जयौ ऽश्वः, aber जयौ वर्तते ब्राह्मणानाम्.

वृषादीनां च ॥ २०३ ॥

Auch वृष u. s. w. haben den Acut auf der ersten Silbe.

संज्ञायामुपमानम् ॥ २०४ ॥

Auch das, womit Jemand verglichen wird, wenn es ein Name ist.

चञ्च्वा, वृधिका, खरकुटी, दासी. Vgl. 5, 3, 98.

निष्ठा च द्व्यजनात् ॥ २०५ ॥

Auch ein zweisilbiges Particip auf त in einem Namen, aber nicht, wenn die erste Silbe आ hat.

दत्तः, गुप्तः, वृद्धः; aber चातेः, आपतेः, रक्षितेः.

शुष्कधृष्टौ ॥ २०६ ॥

Auch शुष्क und धृष्ट haben den Acut auf der ersten Silbe.

आशितः कर्ता ॥ २०७ ॥

Auch आशित in der Bedeutung „gegessen habend“.

रिक्ते विभाषा ॥ २०८ ॥

रिक्त kann auf beiderlei Weise betont werden.

जुष्टार्पिते च छन्दसि ॥ २०९ ॥

Desgleichen जुष्ट und अर्पित im Veda.

नित्यं मन्त्रे ॥ २१० ॥

In einem Mantra haben diese stets den Acut auf der ersten Silbe.

युष्मदस्मदोर्हसि ॥ २११ ॥

युष्मद् und अस्मद् haben im Genetiv Sg. den Acut auf der ersten Silbe.

तयं स्वम्, मम स्वम्.

इयि च ॥ २१२ ॥

Auch im Dativ Sg. (इ).

तुभ्यम्, मैत्र्यम्.

यतो ऽनावः ॥ २१३ ॥

Was das Suffix यं enthält, hat, wenn es zweisilbig ist, den Acut auf der ersten Silbe; ausgenommen ist नाव्य.

चयं und जयं nach 3, 1, 97. कैयट्य und श्रौट्य nach 5, 1, 6. Dagegen चिकीर्ष्य, ललाट्य und नाव्य nach 6, 1, 185. Die Ergänzung „zweisilbig“ aus 6, 1, 205 ist wohl sehr künstlich, aber das Sūtra hätte sonst keinen Sinn.

ईडवन्दृशंसदुहां रायतः ॥ २१४ ॥

ईड्, वन्दृ, य, शंस् und दुह् haben den Acut auf der ersten Silbe, wenn sie mit ±य verbunden sind.

ईड्य, वन्द्य, वीर्य, शंस्य, दौह्या. Ausnahme zu 6, 1, 185.

विभाषा वेखिन्धानयोः ॥ २१५ ॥

वेणु und इन्धान haben nicht nothwendig den Acut auf der ersten Silbe.

वेणु oder वेणुः; इन्धान, इन्धान oder इन्धाने, je nachdem es शानच् oder चानच् enthält.

त्यागरागहासकुहश्चठकुथानाम् ॥ २१६ ॥

Desgleichen त्याग u. s. w.

त्यागः oder त्यागेः, रागः oder रागेः, हासः oder हासेः, कुहः oder कुहेः, च्वठः oder च्वठेः, कुथः oder कुथेः. Kaç. "कथानाम्.

उपोत्तमं रिति ॥ २१७ ॥

Was ein Suffix mit stummem र् enthält, hat den Acut auf der vorletzten Silbe.

कर्णोय und हरणोय mit अनीयर् nach 3, 1, 96. पटुजातोय mit जातोयर् nach 3, 3, 69. Selbstverständlich sind diese Wörter hier und in den folgenden Sūtra mehr als zweisilbig.

चडचन्यतरस्याम् ॥ २१८ ॥

In einem mehr als zweisilbigen reduplicirten Aorist kann die vorletzte Silbe den Acut haben.

मा हि चीकरेताम् oder चीकरेताम्. Die augmentirten Formen haben nach 6, 4, 71 den Acut auf dem Augment.

मतोः पूर्वमात् संज्ञायां स्त्रियाम् ॥ २१९ ॥

Ein आ vor dem Suffix मत् hat den Acut, wenn das Wort ein Name weiblichen Geschlechts ist.

उदुम्बरोवती, पुष्करोवती, घोरलोवती, शरोवती. Vgl. 6, 3, 120.

अन्तो ऽवत्याः ॥ २२० ॥

Namen auf अवतो haben den Acut auf der letzten Silbe.

अजिरवते, खदिरवते, हंसवते, कारण्डवते.

ईवत्याः ॥ २२१ ॥

Desgleichen die auf ईवती.

अहीवते, कर्पावते, मुनीवते.

चौ ॥ २२२ ॥

In den auf च्च ausgehenden Wörtern hat der Endvocal des vorangehenden Wortes den Acut in den schwächsten Casus (in denen nur च् übrigbleibt.

दधीचः, दधीचा, दधीचे; मधूचः, मधूचा, मधूचे. Vgl. 6, 1, 170. 2, 52 fg.

समासस्य ॥ २२३ ॥

Ein Compositum hat den Acut auf der letzten Silbe.

Die Ausnahmen folgen im nächsten Pāda.

॥ इति षष्ठस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥

बहुव्रीहौ प्रकृत्या पूर्वपदम् ॥ १ ॥

In einem Bahuvrīhi bewahrt das erste Glied seinen Accent.

कौष्माण्डासिद्ध, ब्रह्मचारिपरिस्कन्द, स्रोतकपुत्र, अध्यापकपुत्र, मनुष्यनाथ.

तत्पुरुषे तुल्यार्थतृतीयासप्तम्युपमानाव्ययद्वितीयाकृत्याः ॥ २ ॥

Auch in einem Tatpurusha, wenn das erste Glied 1) „gleich“ bedeutet, 2) als Instrumental, 3) als Locativ, 4) in der Bedeutung „wie dieses“, oder 5) als Accusativ aufzufassen ist, 6) ein Indeclinabile oder 7) ein Particip. fut. pass. ist.

Zu 1) तुल्यश्वेत, सदैवलोहित, सदैवमहत्; vgl. 2, 1, 68. Zu 2) शङ्खलोखण्ड, किरिकाण, vgl. 2, 1, 30. Zu 3) अन्नैशोण्ड, पौनशोण्ड; vgl. 2, 1, 40. Zu 4) शस्त्रैश्यामा, कुमुदश्रेणी, हंसैगद्गदा, न्यषोधिपरिमण्डला, दूर्वाकोण्डश्यामा; vgl. 2, 1, 55. Zu 5) मुहूर्तसुख, सर्वरात्रे-कल्याणी; vgl. 2, 1, 29. Zu 6) श्वेदात्मण, कुंदात्मण; vgl. 2, 2, 6. Zu 7) भोज्यंलवण, पा-नीयशोत; vgl. 2, 1, 68.

वर्णो वर्णेष्वनेते ॥ ३ ॥

Auch eine Farbenbezeichnung vor einer anderen, aber nicht vor एत.

कर्णोसारङ्ग, लोहितसारङ्ग, कर्णोक्लमाष, लोहितक्लमाष; dagegen कर्णोते und लोहितोते. Vgl. 2, 1, 69.

गाधलवणयोः प्रमाणे ॥ ४ ॥

Auch vor गाध und लवण, wenn der Tatpurusha ein Maass ausdrückt.

अरिरेत्रगाधमुदकम् „so tief wie ein Ruder“, गोलवणम् „so viel Salz, wie einer Kuh gegeben wird“.

दायाद्यं दायादे ॥ ५ ॥

Auch das die Erbschaft ausdrückende Wort vor दायाद.

विद्योदायाद, धेनदायाद.

प्रतिबन्धि चिरकृच्छ्रयोः ॥ ६ ॥

Vor चिर und कृच्छ्र ein Wort, welches das, was ein Hinderniss erfährt, angibt.

गेमनचिरम्, व्याहरेणचिरम्; गेमनकृच्छ्रम्, व्याहरेणकृच्छ्रम्.

पदे उपदेशे ॥ ७ ॥

Auch das Wort vor पद, wenn dieses „Vorwand“ bedeutet.

मूत्रपदेन, उच्चारपदेन प्रस्थितः.

निवाते वातत्राणे ॥ ८ ॥

Auch vor निवात in der Bedeutung „Schutz gegen den Wind“.

कुटोनिवातम् „eine Hütte als Schutz vor dem Winde“, शर्मोनिवातम्, कुंडोनिवातम् oder nach Andern कुडो; aber राजनिवातं वसति, मुख्यं मानुनिवातेम्, da hier निवात = पाश्वर्य ist.

शरदे ऽनार्तवे ॥ ९ ॥

Auch vor शरद, wenn es eine andere Bedeutung als „herbstlich“ hat.

रंजुशरदमुदकम् „frisch geschöpftes Wasser“, दृषेच्छारदाः सक्तवः.

अध्वर्युकषाययोजातौ ॥ १० ॥

Auch vor अध्वर्यु und कषाय, wenn der Tatpuruṣa einen Gattungsbegriff bezeichnet.

प्रौच्याध्वर्युः, कटोऽध्वर्युः, कालापोऽध्वर्युः; सर्पिर्मगहकषायम्, उमापुष्पकषायम्, दावारिककषायम्; dagegen परमाध्वर्युः und परमकषायेः.

सदृशप्रतिरूपयोः सादृश्ये ॥ ११ ॥

Auch vor सदृश und प्रतिरूप, wenn eine Gleichheit mit Jemand oder Etwas ausgedrückt wird.

पितृसदृश und पितृप्रतिरूप.

द्विगौ प्रमाणे ॥ १२ ॥

Ferner vor einem Dvigu, wenn ein Maassverhältniss ausgedrückt wird.

प्रौच्यसप्तसम etwa „mit sieben Ostländern es annehmend“, गौन्धारिसप्तसम oder nach Andern गान्धारिः.

गन्तव्यपरयं वाणिजे ॥ १३ ॥

Und vor वाणिज „Kaufmann“, wenn das vorangehende Wort den Ort, wohin gegangen, oder die Waare, mit der gehandelt wird, angibt.

मदेवाणिज, काश्मीरवाणिज, गौन्धारिवाणिज oder गान्धारि; गौवाणिज, श्रेष्ठवाणिज.

मात्रोपज्ञोपक्रमच्छाये नपुंसके ॥ १४ ॥

Und vor मात्रा, उपज्ञा, उपक्रम und छाया, wenn diese Wörter als Neutra erscheinen.

भिवौमात्रं न ददाति याचितः, समुदेमात्रं न सरो ऽस्ति किं च न; पाणिनौपज्ञमकालकं व्याकरणम्, व्योद्वपज्ञं दुष्करणम् (sc. व्या°). श्रेष्ठोपज्ञन्युपज्ञं गुरुनाघयम् (sc. व्या°); आश्रयापक्रमं प्रासादः; नन्दापक्रमणि मानानि; हेपुच्छायम्, श्रेतुच्छायम्. Vgl. 2, 4, 21, 22, 25.

सुखप्रिययोर्हिते ॥ १५ ॥

Auch vor सुख und प्रिय, wenn damit Wohlthun, Wohlbekommen gemeint ist.

गैमनसुखम् „das Wohlthun des Gehens“, eben so गैमनप्रियम्.

प्रीतौ च ॥ १६ ॥

Auch in der Bedeutung „diesem angenehm, erwünscht“.

ब्राह्मणसुखं पायसम्, कार्वेप्रियो जनधायः.

स्वं स्वामिनि ॥ १७ ॥

Vor स्वामिन् behält das den Besitz ausdrückende Wort seinen ursprünglichen Accent.

गौस्वामिन्, श्वस्वामिन्, धनस्वामिन्.

पत्यावैश्वर्ये ॥ १८ ॥

Auch vor पति, wenn dieses „Herr“ bedeutet.

यहंपति, सैनापति, नरपति; dagegen वृषनीपति „Gatte einer Çûdrâ“.

न भूवाकिचद्दिधिषु ॥ १९ ॥

भू u. s. w. bewahren jedoch vor einem solchen पति nicht ihren ursprünglichen Accent.

भूपति, वाक्पति, चित्पति, दिधिषुपति.

वा भुवनम् ॥ २० ॥

भुवन kann ihn bewahren.

भुवनपति oder भुवनपति.

आशङ्काबाधनेदीयस्सु संभावने ॥ २१ ॥

Vor आशङ्क, आबाध und नेदीयस् behält das erste Glied in einem Tatpurusha seinen ursprünglichen Accent, wenn es sich um eine Voraussetzung handelt.

गैमनाशङ्कं वर्तते „man befürchtet die Abreise“, गैमनाबाधं वर्तते „es ist ein Reisehinderniss eingetreten“, गैमननेदीयो व „die Abreise steht unmittelbar bevor“.

पूर्वे भूतपूर्वे ॥ २२ ॥

Auch vor पूर्व in der Bedeutung „dieses früher gewesen“.

आद्यपूर्व „früher reich gewesen“, दर्शनैयपूर्व.

सविधसनीडसमर्यादसवेशसदेशेषु सामीप्ये ॥ २३ ॥

Auch vor सविध u. s. w. in der Bedeutung „in der Nähe davon befindlich“.

मर्दंसविध, मर्दंसनीड, मर्दंसमर्याद, मर्दंसवेश, मर्दंसदेश.

विस्पष्टादीनि गुणवचनेषु ॥ २४ ॥

Auch विस्पष्ट u. s. w. vor Eigenschaftswörtern.

विस्पष्टकटुक, विस्पष्टलवण; व्यक्तकटुक, व्यक्तलवण u. s. w.

अज्यावमकन्पापवत्सु भावे कर्मधारये ॥ २५ ॥

Ferner ein Nomen actionis vor अ, ज्य, अवम, कन् und den von पाप gebildeten Formen in einem Karmadhâraja.

Unter अ, ज्य und कन् sind die 5, 3, 60, 61, 64 gelehrten Superlative und Comparative gemeint, unter पापवत् (पाप enthaltend) gleichfalls पापिष्ठ und पापीयस्, गैमन-बेष्टम्, *येयः; *ज्येष्टम्, *ज्येयः; गैमनावमस्; गैमनकनिष्ठम्, *कनीयः; *पापिष्ठम्, *पापीयः.

कुमारश्च ॥ २६ ॥

Auch कुमार bewahrt seinen Accent in einem Karmadhâraja.

कुमारैश्मणा, कुमारैकुलटा, कुमारैतापसी. Vgl. 2, 1, 70.

आदिः प्रत्येनसि ॥ २७ ॥

Vor प्रत्येनस् hat कुमार den Acut auf der ersten Silbe.

कुमारप्रत्येनाः.

पूगेष्वन्यतरस्याम् ॥ २८ ॥

Vor dem Namen einer Horde nicht nothwendig.

कुमारलोहध्वजाः, कुमारैलोहध्वजाः oder nach Einigen auch कुमारलोहध्वजाः. Zu पूग vgl. 5, 3, 112.

इगन्तकालकपालभगालशरावेषु द्विगौ ॥ २९ ॥

Vor einem auf einen einfachen Vocal (mit Ausnahme des ञ्) auslautenden Stamme, vor einer Zeitbezeichnung, sowie vor कपाल, भगाल und शराव bewahrt das vorangehende Wort seinen Accent in einem Dvigu.

पैञ्चारवि, दैशारवि; पैञ्चमास्य, दैशमास्य, पैञ्चवर्ष, दैशवर्ष; पैञ्चकपाल, दैशकपाल; पैञ्च-भगाल, दैशभगाल; पैञ्चशराव, दैशशराव.

बह्वन्यतरस्याम् ॥ ३० ॥

बहु kann in diesem Falle seinen Accent bewahren.

बह्वरवि oder बह्वरवि, बहुमास्य oder बहुमास्य, बहुकपाल oder बहुकपाल, बहुभगाल oder बहुभगाल, बहुशराव oder बहुशराव.

दिष्टिवितस्त्योश्च ॥ ३१ ॥

Auch vor दिष्टि und वितस्ति kann das vorangehende Wort seinen Accent in einem Dvigu behalten.

पैञ्चदिष्टि oder पञ्चदिष्टि, पैञ्चवितस्ति oder पञ्चवितस्ति.

सप्तमी सिद्धपुष्कपक्वबन्धेष्वकालात् ॥ ३२ ॥

Ein im Locativ aufzufassendes Wort, wenn es keine Zeit bezeichnet, bewahrt seinen Accent vor सिद्ध, पुष्क, पक्व und बन्ध.

सांकाश्यैसिद्ध oder सांकाश्यसिद्ध, निर्धनपुष्क, शौद्रपक्व, चक्रैबन्ध. Zur Composition vgl. 2, 1, 41.

परिप्रत्युपापा वर्ज्यमानाहोरात्रावयवेषु ॥ ३३ ॥

परि, प्रति, उप und अप bewahren ihren Accent vor dem Worte, welches das Ausgeschlossene angibt, und vor Bezeichnungen von Tagesabschnitten.

परिप्रतिगते दृष्टो देवः „der Gott hat überall geregnet, nur nicht in Trigarta“ (vgl. 2, 1, 11. 12); प्रतिपूर्वाह्णम्, प्रैत्यपराह्णम्, प्रतिपूर्वरात्रम्, प्रैत्यपररात्रम्; उपपूर्वाह्णम् u. s. w.; अपत्रिगते दृष्टो देवः (vgl. 2, 1, 11. 12).

राजन्यबहुवचनद्वन्द्वे ऽन्धकवृष्णिषु ॥ ३४ ॥

Im Plural gedachte Kriegernamen bewahren als erste Glieder eines Dvandva ihren Accent, wenn die Krieger zu den Andhaka oder Vṛshni gehören.

शवाफलकैचैत्रकाः, शिनिवासुदेवाः.

संख्या ॥ ३५ ॥

Ein Zahlwort bewahrt seinen Accent in einem Dvandva.

येकादशन्, द्वैदशन्, त्रयोदशन् (त्रयोः die accentuirten Texte).

आचार्योपसर्जनश्चान्तेवासी ॥ ३६ ॥

Wenn nach ihrem Lehrer benannte Schüler zu einem Dvandva verbunden werden, bewahrt das erste Glied seinen Accent.

आपिशलेपाशिनीयाः, पाशिनीयरोदीयाः, रोदीयकाशकृत्वाः.

कार्तिकौजपादयश्च ॥ ३७ ॥

Auch in den Dvandva कार्तिकौजप u. s. w. behält das erste Glied seinen Accent.

कार्तिकौजपो, सौवर्णिमागङ्गकेयो u. s. w.

महान् ब्रीह्यपराह्णगृष्टीष्वासजाबालभारभारतहैलिहिलरौरवप्रवृद्धेषु ॥ ३८ ॥

महत् (महा) bewahrt seinen Accent vor ब्रीहि u. s. w.

महोब्रीहि, महोपराह्ण, महोपृष्टि, महोष्वास, महोजाबाल, महोभार, महोभारत, महोहैलिहिल, महोरौरव und महोप्रवृद्ध.

सुल्लकश्च वैश्वदेवे ॥ ३९ ॥

Ausser महत् auch सुल्लक vor वैश्वदेव.

महोवैश्वदेव und सुल्लकैवैश्वदेव.

उष्ट्रः सादिवाम्योः ॥ ४० ॥

उष्ट्र behält seinen Accent vor सादि und वामि.

उष्ट्रसादि und उष्ट्रवामि. Nach der Kāçikā sind diese Karmadhāraja oder Shashṭhi-samāsa. Wie ist aber das Neutrum zu erklären? Aus der Kāç. ist nicht zu ersehen,

ob sie वामी oder वामि annimmt; die Scholien in der Calc. Ausg. des Pāṇini schreiben वामि und versehen die Beispiele mit einem Visarga.

गौः सादसादिसारथिषु ॥ ४१ ॥

गो vor साद, सादि und सारथि.

गौसादः (= गोः सादः oder गां सादयति Kāç.), गौसादिः (= गोः सादिः Kāç.) und गौसारथिः.

**कुरुगार्हपतरिक्तगुर्वसूतजरत्यश्वीलदृढरूपा पारिवडवा तैतिलकदूः
पण्यकम्बलो दासीभाराणां च ॥ ४२ ॥**

Auch in कुरुगार्हपत u. s. w. bewahrt das erste Glied seinen Accent.

कुरुगार्हपतम्, रिक्तगुरुः oder रिक्तगुरुः, अस्मृतजरती, अश्वीलदृढरूपा, पारिवडवा, तैतिलकदूः, पण्यकम्बलः, दासीभारः u. s. w. Im Sūtra Stämme, Nominative und Genetive durch-einander!

चतुर्थी तदर्थे ॥ ४३ ॥

Ein im Dativ gedachtes Wort behält seinen Accent, wenn das zweite Glied dasjenige ausdrückt, was zu jenem dient.

यूपदारु, कुगहर्लोहरण्यम्. Zur Composition s. 2, 1, 36.

अर्थे ॥ ४४ ॥

Auch vor अर्थे.

मात्रार्थम्, देवैतार्थम्, अतिथ्यर्थम्.

क्ते च ॥ ४५ ॥

Auch vor dem Particip auf --त .

गौहित, अश्वहित, मनुष्यहित, गौरक्षित, तापसैरक्षित. Vgl. 2, 1, 36.

कर्मधारये ऽनिष्ठा ॥ ४६ ॥

In einem Karmadhāraja behält in diesem Falle das vorangehende Glied seinen Accent, wenn es nicht selbst ein solches Particip ist.

यौक्ताः, पूगैक्ताः, निर्धनैक्ताः; dagegen कृताकृतैः. Zur Composition vgl. 2, 1, 59 fg.

अहीने द्वितीया ॥ ४७ ॥

Ein im Accusativ aufzufassendes Wort behält vor diesem Particip seinen Accent, wenn es sich nicht um eine Trennung handelt.

कर्षयित, त्रिशकलपतित, यौमगत; dagegen कान्तारातीतै, योजनार्तीतै, weil man hier कान्तार und योजन hinter sich hat.

तृतीया कर्मणि ॥ ४८ ॥

Ein im Instrumental aufzufassendes Wort, wenn das Particip passive Bedeutung hat.

अहिहत (nach Einigen अहिहत), वैजहत, महाराजहत, नखैनिभिन्न, टौत्रलून; dagegen रथयाते = रथेन यातः.

गतिरनन्तरः ॥ ४९ ॥

Auch ein Gati genanntes Wort (s. 1, 4, 60 fgg.) vor einem solchen Particip, aber nur die unmittelbar vorangehende.

प्रेकृत, प्रैकृत, अभ्युद्धत, समुद्धत, समुदोद्धत.

तादौ च निति कृत्यतौ ॥ ५० ॥

Auch eine unmittelbar vorangehende Gati vor einem mit त् beginnenden krt-Suffix, das ein stummes न् hat, jedoch nicht vor तु.

प्रेकर्तु mit तुन्, प्रैकर्तुम् mit तुमुन्, प्रैकृति mit क्तिन्; dagegen आगन्तु mit unādi-Suffix तुन्.

तवै चान्तश्च युगपत् ॥ ५१ ॥

Auch vor einem Infinitiv auf तवै, wobei aber zugleich der Auslaut den Acut hat.

अन्वेतवै, पेरिस्तरितवै, पेरिपातवै, अभिचरितवै.

अनिगन्तो ऽच्चतौ वप्रत्यये ॥ ५२ ॥

Desgleichen eine nicht auf इ oder उ auslautende Gati vor अच् mit dem wieder abfallenden Suffix व्.

पेराङ्, पेराञ्चो, पेराञ्चः, पेराचः, पेराचा. Es wird im Sūtra auch wie 6, 3, 92 अच्चता-वप्रत्यये gelesen; vgl. jedoch zu 6, 1, 67. Ueber den Accent anderer Composita mit अच् s. 6, 1, 222.

न्यधी च ॥ ५३ ॥

Jedoch auch नि und अधि.

न्यङ्, न्यञ्चो, न्यञ्चः, नौचः, नौचा; अंध्यङ्, अंध्यञ्चो u. s. w.

ईषदन्यतरस्याम् ॥ ५४ ॥

ईषद् kann seinen Accent bewahren.

ईषत्कडार oder ईषत्कडारै, ईषत्पिङ्गल oder ईषत्पिङ्गलै.

हिरण्यपरिमाणं धने ॥ ५५ ॥

Desgleichen ein Wort in der Bedeutung „so und so viel in Gold“ vor धन.

द्विमुघणोधनम् oder द्विमुघणधनेम्. Dieselbe Betonung soll auch der Bahuvrīhi haben.

प्रथमो ऽचिरोपसंपत्तौ ॥ ५६ ॥

Auch प्रथम in der Bedeutung „Neuling“.

प्रथमवैयाकरण oder प्रथमवैयाकरणौ „ein beginnender Grammatiker“, aber nur प्रथम-वैयाकरणौ „ein Grammatiker ersten Ranges“.

कतरकतमौ कर्मधारये ॥ ५७ ॥

Auch कतर und कतम in einem Karmadhāraja.

कतरकटः oder कतरकटैः, कतमकटः oder कतमकटैः. Ueber diese Composita s. 2, 1, 63.

आर्यो ब्राह्मणकुमारयोः ॥ ५८ ॥

Desgleichen आर्य vor ब्राह्मण und कुमार.

आर्यब्राह्मणः oder आर्यब्राह्मणैः, आर्यकुमारः oder आर्यकुमारैः. Nach den accentuirten Texten wäre आर्य zu betonen.

राजा च ॥ ५९ ॥

Auch राजन् vor denselben Wörtern in einem Karmadhāraja.

राजब्राह्मणः oder राजब्राह्मणैः, राजकुमारः oder राजकुमारैः.

षष्ठी प्रत्येनसि ॥ ६० ॥

Auch im Genetiv aufzufassendes राजन् vor प्रत्येनस्.

राजप्रत्येनाः oder राजप्रत्येनैः = राजः प्रत्येनाः.

क्ते नित्यार्थे ॥ ६१ ॥

Auch ein Wort in der Bedeutung „stets“ vor einem Particip auf —त् .

नित्यप्रहसित oder नित्यप्रहसिते, सततप्रहसित oder सततप्रहसिते.

ग्रामः शिल्पिनि ॥ ६२ ॥

Ferner ग्राम vor dem Namen eines Gewerbtreibenden.

ग्रामनापित oder ग्रामनापिते, ग्रामकुलाल oder ग्रामकुलाले.

राजा च प्रशंसायाम् ॥ ६३ ॥

Desgleichen राजन् in derselben Verbindung, wenn ein Lob ausgedrückt werden soll.

राजनापित oder राजनापिते, राजकुलाल oder राजकुलाले.

6, 2, 64. आदिरुदात्तः ॥ ६४ ॥

Im Folgendem bis 6, 2, 91 incl. ist stets „die erste Silbe in — (das Wort steht im Nominativ) hat den Acut“ zu ergänzen.

सप्रमीहारिणौ धर्म्ये ऽहरणे ॥ ६५ ॥

In einem Locativ und in dem Namen des Empfängers einer Abgabe vor dieser, wenn sie eine rechtmässige ist, jedoch nicht vor हरण.

सृष्टेशाणः, सृष्टेकार्यापणम्, हँलेद्विपदिका, हँलेत्रिपदिका, द्वेषदिमायकः; योजिकाश्वः „das dem Liturgiker gebührende Pferd“, वैयाकरणहस्ती, मोंतुलाश्वः, पितृश्रमयः; dagegen वाड्यहरणम् „das dem Beschläger gebührende Futter“. Zum Locativ vgl. 6, 3, 10.

युक्ते च ॥ ६६ ॥

Auch in einem Worte, wenn das darauf folgende einen dabei Angestellten bezeichnet.

गौबल्लवः, श्रेयबल्लवः, गौमणिन्दः, श्रेयमणिन्दः, गौसंख्यः, श्रेयसंख्यः.

विभाषाध्यक्षे ॥ ६७ ॥

Vor अध्यक्ष nicht nothwendig.

गौवाध्यक्षः oder गवाध्यक्षः, श्रेवाध्यक्षः oder श्रवाध्यक्षः.

पापं च शिल्पिनि ॥ ६८ ॥

Desgleichen in पाप vor dem Namen eines Gewerbtreibenden.

घोषनापितः oder पापनापितः, घोषकुलानः oder पापकुलानः.

गोचान्तेवासिमाणवब्राह्मणेषु क्षेपे ॥ ६९ ॥

Die erste Silbe des ersten Gliedes hat den Acut vor einem Geschlechts- oder Schülernamen, sowie vor माणव und ब्राह्मण, wenn ein Tadel ausgedrückt wird.

जड्घावात्स्यः (= यो जड्घादानं ददान्यहमिति वात्स्यः सं पद्यते सः), भौर्यासौयुतः „ein unter dem Pantoffel seiner Frau stehender Abkömmling des Saçruts“, वैशाखात्मकतेयः; कुमारीदाक्षाः, कैम्यलचारायणीयाः, ऐतरोदीयाः, औदनपाणिनीयाः; भिक्षामाणवः; देसीब्राह्मणः; देपलीब्राह्मणः, भैयब्राह्मणः.

अङ्गानि मैरेये ॥ ७० ॥

Vor मैरेय in einem Worte, welches dessen Bestandtheil angibt.

गुडमैरेयः, मधुमैरेयः.

भक्ताख्यास्तदर्शेषु ॥ ७१ ॥

In einem Worte, das eine Speise bezeichnet, vor dem Worte, welches den dazu dienenden Behälter ausdrückt.

भिक्षाकंसः, श्याकाकंसः, भोजीकंसः.

गोविडालसिंहसैन्यवेषूपमाने ॥ ७२ ॥

In einem Worte vor गो, विडान, सिंह und सैन्य, wenn es sich um einen Vergleich handelt.

धान्यगवः (= धान्यं गौरिव), हिरण्यगवः; भिक्षाविडानः; दृष्टसिंहः, कौष्ठसिंहः; सैकुसैन्यवः, पानसैन्यवः.

अके जीविकार्थे ॥ ७३ ॥

Auch vor einem auf अक auslautenden Worte, wenn das Compositum einen Lebensberuf bezeichnet.

दन्तलेखकः, नेत्रलेखकः, श्वेत्स्त्रशोधकः, रैमर्षीयकारकः. Vgl. 2, 2, 17.

6, 2, 64.

प्राचां क्रीडायाम् ॥ ७४ ॥

Auch in einem solchen Compositum, wenn es ein Spiel der östlichen Völker bezeichnet.

उत्थालकपुष्पभञ्जिका, वीरगपुष्पप्रचायिका, शालभञ्जिका, तालभञ्जिका. Vgl. 2, 2, 17.

अणि नियुक्ते ॥ ७५ ॥

Auch vor einem mit dem krt-Suffix $-\pm\text{अ}$ versehenen Worte, wenn das Compositum einen Angestellten bezeichnet.

छेन्नधारः, तृणीधारः, कैमण्डलुवाहः, भङ्गारधारः.

शिल्पिनि चाकुत्रः ॥ ७६ ॥

Auch wenn das Compositum einen Gewerbetreibenden bezeichnet, aber nicht vor कार.

तैन्तुवायः, तैचवायः, वौलवायः; dagegen कुम्भकारः und शयस्कारः.

संज्ञायां च ॥ ७७ ॥

Auch wenn ein solches Compositum ein Name ist.

तैन्तुवायो नाम कीटः, वौलवायो नाम पर्वतः; aber रथकारौ नाम ब्राह्मणः.

गोतन्तियवं पाले ॥ ७८ ॥

In गो, तन्ति und यव vor पाल.

गौपालः, तैन्तिपालः, यैवपालः.

णिनि ॥ ७९ ॥

Auch vor einem mit dem krt-Suffix $-\pm\text{इन्}$ versehenen Worte hat das erste Glied den Acut auf der ersten Silbe.

फैलहारिन्, पैणहारिन्.

उपमानं शब्दार्थप्रकृतावेव ॥ ८० ॥

Bezeichnet das vorangehende Glied dasjenige, womit ein Vergleich an- gestellt wird, dann hat es den Acut auf der ersten Silbe vor einem mit $-\pm\text{इन्}$ gebildeten Worte nur dann, wenn dieses von Haus aus ohne Prä- position „bestimmte Laute von sich gebend“ bedeutet.

उद्भ्रकोशिन्, ध्यौह्वराविन्, खैरनादिन्; nicht aber in युक्वज्ज्वेन्, युक्प्रेक्षेन्, गर्दभोच्चारिन्, कौकिलाभिव्याहारिन्, wohl aber in सिंहविन्दो, weil schon नदिन् „brüllend“ bedeutet. Vgl. 3, 2, 79.

युक्तारोह्यादयश्च ॥ ८१ ॥

Auch युक्तारोहन् u. s. w. haben den Acut auf der ersten Silbe.

दीर्घकाशतुषभाष्टवटं जे ॥ ८२ ॥

Auch ein auf eine Länge auslautendes Wort, sowie काश, तुष, भाष्ट und वट vor ज.

कुटीज, शमीज; काशज, तुषज, भाष्टज, वटज.

अन्यात्पूर्वं बह्वचः ॥ ८३ ॥

In einem mehr als zweisilbigen Worte hat vor ज die vorletzte Silbe den Acut.

उपसैरज, मन्दुरज, ग्रामलैकीज, वडैवाज.

ग्रामे ऽनिवसन्तः ॥ ८४ ॥

Vor ग्राम hat das erste Glied den Acut auf der ersten Silbe, wenn damit nicht Bewohner gemeint sind.

D. i. wenn ग्राम = समूह ist. मल्लग्रामः, वैखिण्यामः, दैवग्रामः (angeblich = देवस्वामिकः); aber nicht in दाक्षिग्रामः „ein von Dākshi bewohntes Dorf“.

घोषादिषु च ॥ ८५ ॥

Auch vor घोष u. s. w. hat das erste Glied den Acut auf der ersten Silbe.

दैक्षिघोषः, दैक्षिकटः u. s. w.

छाच्यादयः शालायाम् ॥ ८६ ॥

In छात्रि u. s. w. vor शाला.

छात्रिशाला, शैलिशाला u. s. w.

प्रस्ये ऽवृद्धमकर्षादीनाम् ॥ ८७ ॥

Vor प्रस्य in einem Worte, das nicht Vṛddhi in der ersten Silbe hat, und auch nicht in कर्क u. s. w.

कुण्डप्रस्यः, हृदप्रस्यः; jedoch nicht in दाक्षिप्रस्यः, कर्कप्रस्यः u. s. w.

मालादीनां च ॥ ८८ ॥

Auch in माला u. s. w. (trotz der Vṛddhi).

मौलाप्रस्यः, शौलाप्रस्यः u. s. w.

अमहन्नवं नगरे ऽनुदीचाम् ॥ ८९ ॥

Auch vor नगर hat das erste Glied den Acut auf der ersten Silbe, jedoch nicht महत् (महा) und नव, und auch nicht, wenn die Stadt im Lande der nördlichen Völker gelegen ist.

मुहन्नगरम्, पुण्डन्नगरम्, विराटनगरम्; aber nicht in महानगरम्, नवनगरम्, नान्दीनगरम् und कान्तीनगरम्.

6, 2, 64.

अर्मे चावर्णे द्व्यच्च्यच् ॥ ९० ॥

Auch ein auf अ oder आ auslautendes (jedoch nicht महा und नव) zwei- oder dreisilbiges Wort vor अर्म.

देनार्मम्, गुणार्मम्, कुक्कुटार्मम्, वीयसार्मम्; aber nicht in बृहदर्मम्, कपिञ्जलार्मम्, महामम् und नवार्मम्.

†6, 2, 64.

न भूताधिकसंजीवमद्राश्मकज्जलम् ॥ ९१ ॥

Aber nicht भूत, अधिक u. s. w.

भूतार्मम्, अधिकार्मम्, संजीवार्मम्, मद्रार्मम्, अश्मार्मम्, मद्राश्मार्मम्, कज्जलार्मम्.

6, 2, 92.

अन्तः ॥ ९२ ॥

Im Folgenden bis 6, 2, 110 incl. ist stets „die letzte Silbe in — (das Wort steht im Nominativ) hat den Acut“ zu ergänzen.

सर्वे गुणकार्त्त्ये ॥ ९३ ॥

In सर्वे vor einem Eigenschaftswort in der Bedeutung „ganz, durch und durch“.

सर्वेश्वेत, सर्वैक्य, सर्वैक्यत्; aber nicht in सर्वसौवर्ण, सर्वराजत, weil „golden“ und „silbern“ im engeren Sinne keine Eigenschaft bezeichnen.

संज्ञायां गिरिनिकाययोः ॥ ९४ ॥

In einem Worte vor गिरि und निकाय, wenn das Compositum ein Name ist.

अञ्जनौगिरिः, भञ्जनौगिरिः; श्रापिण्डैनिकायः, मण्डिनिकायः.

कुमार्या वयसि ॥ ९५ ॥

Vor कुमारी, wenn das Compositum ein Lebensalter bezeichnet.

वृद्धकुमारी und जर्तकुमारी „eine alte Jungfer“.

उदके ऽकेवले ॥ ९६ ॥

Vor उदक, wenn das Compositum eine Mischung bezeichnet.

गुडौदकम् oder गुडोदकम्, तिलौदकम् oder तिलोदकम्.

द्विगौ क्रतौ ॥ ९७ ॥

Vor einem Dvigu, wenn das Compositum ein Opfer bezeichnet.

गर्गेत्रिरात्रः, चारकैत्रिरात्रः, कुसुम्बिन्दसप्तरात्रः.

सभायां नपुंसके ॥ ९८ ॥

Vor सभा, wenn es als Neutrum erscheint.

गोपालसभम्, पशुपालसभम्, स्वसभम्, दाससभम्.

पुरे प्राचाम् ॥ ९९ ॥

Vor पुर, wenn das Compositum eine Stadt der östlichen Völker bezeichnet.
ललाटेपुरम्, काञ्चोपुरम्, शिवदत्तपुरम्, काशोपुरम्, नामैपुरम्.

अरिष्टगौडपूर्वे च ॥ १०० ॥

Auch wenn अरिष्ट und गौड vorangehen.
अरिष्टपुरम्, गौडपुरम्, अरिष्टवर्तपुरम्, गौडभृत्यपुरम्.

न हास्तिनफलकर्माद्याः ॥ १०१ ॥

Aber nicht in हास्तिनपुर, फलकपुर und मार्द्वपुर.
Ausnahme zu 8, 2, 99.

कुसूलकूपकुम्भशालं विले ॥ १०२ ॥

कुसूल, कूप, कुम्भ und शाला haben den Acut auf der letzten Silbe vor विले.
कुसूलविलम्, कूपविलम्, कुम्भविलम्, शालविलम्.

दिक्छन्दा यामजनपदाख्यानचानराटेषु ॥ १०३ ॥

Auch Richtungswörter vor Dorf- und Ländernamen, vor Benennungen von Erzählungen und vor चानराट.

पूर्वैषुकामशमी oder पूर्वैः, अपरैषुकामशमी oder अपरैः, पूर्वैकृष्णमत्तिका, अपरैकृष्णमत्तिका;
पूर्वैपञ्चालाः, अपरैपञ्चालाः; पूर्वैधिरामम् oder पूर्वाः, पूर्वैयायातम्, अपरैयायातम्; पूर्वैचानराटम्,
अपरैचानराटम्.

आचार्योपसर्जनश्चान्तेवासिनि ॥ १०४ ॥

Dieselben Wörter vor Schülernamen, die aus dem Namen des Lehrers gebildet sind.

पूर्वैपाणिनीयाः, अपरैपाणिनीयाः, पूर्वैकाशकल्पाः, अपरैकाशकल्पाः. Man hätte आचार्योप-
सर्जनं erwartet; vgl. 8, 2, 36.

उत्तरपदवृद्धौ सर्वे च ॥ १०५ ॥

Dieselben Wörter und सव्य vor einem Worte, welches nach 7, 3, 12 Vṛddhi in der ersten Silbe erhält.

पूर्वैपाञ्चालकः, अपरैपाञ्चालकः und सव्यैपाञ्चालकः.

बहुव्रीहौ विश्वं संज्ञायाम् ॥ १०६ ॥

विश्व in einem Bahuvrihi, wenn dieser ein Name ist.

विश्वेदेवः, विश्वेयशाः, विश्वमहान्.

उदराशेषेषु क्षेपे ॥ १०७ ॥ १०८ ॥

Auch ein Wort vor उदर, अश्व und इषु in einem Bahuvrihi, wenn ein Tadel ausgedrückt wird.

6, 2, 92.

कुण्डादर, घटादर; कटुकौश्व, स्यन्दिताश्व; अनिघातैषु, चलाचलैषु. Kāṣikā theilt nach dem Vorgange vieler Handschriften das Sūtra in zwei: उदराश्वेषु und क्षेपे und führt für das erste, in welchem sie संज्ञायाम् ergänzt, als Beispiele an: युकौदर, दामौदर; हयैश्व, यावनौश्व; सुवर्णपुङ्खैषु und महैषु an. Statt des Acuts kann überall auch der Circumflex stehen nach 8, 2, 6.

नदी बन्धुनि ॥ १०९ ॥

Auch ein auf das Femininsuffix ई auslautendes Wort vor बन्धु.

गार्गीबन्धुः, वात्सैीबन्धुः.

† 6, 2, 92.

निष्ठोपसर्गपूर्वमन्यतरस्याम् ॥ ११० ॥

Ein mit einer Präposition versehenes Particip auf त kann am Anfange eines Bahuvrihi den Acut auf der letzten Silbe haben.

प्रधोतैमुख oder प्रधोतमुखे nach 6, 2, 167. प्रज्ञानितैपाद oder प्रज्ञानितपाद.

6, 2, 111.

उत्तरपदादिः ॥ १११ ॥

Im Folgenden bis 6, 2, 136 incl. ist stets „hat den Acut auf der ersten Silbe des zweiten Gliedes“ zu ergänzen.

कर्णो वर्णलक्षणात् ॥ ११२ ॥

कर्ण in einem Bahuvrihi nach einer Farbenbezeichnung und einem Merkmale.

शुक्लकर्णः, कृष्णकर्णः; दात्राकर्णः, शङ्खकर्णः. Zur Verlängerung in दात्रा und शङ्ख s. 6, 3, 115.

संज्ञौपम्ययोश्च ॥ ११३ ॥

Dasselbe Wort auch in einem Namen und wenn ein Aehnlichkeitsverhältniss ausgedrückt wird.

कुञ्चिकर्णः, मणिकर्णः; गोकर्णः „ein Kuhohr habend“, खरकर्णः.

कण्ठपृष्ठयीवाजङ्घ च ॥ ११४ ॥

Auch कण्ठ, पृष्ठ, यीवा und जङ्घा in denselben Fällen.

शितिकर्णः, नीलकर्णः; खरकर्णः, उद्धकर्णः; काण्डपृष्ठः, नाकपृष्ठः; गोपृष्ठः, अजपृष्ठः; सुयीवः, नीलययीवः; दण्डयीवः; गोयीव, अश्वयीव; नाडीजङ्घः, तालजङ्घः; गोजङ्घ, अश्वजङ्घ, एणीजङ्घ.

शृङ्गमवस्थायां च ॥ ११५ ॥

शृङ्ग auch bei einer Altersbestimmung.

अश्वशृङ्गः, गोशृङ्गः, मेघशृङ्गः; उद्वतशृङ्गः, अहुलशृङ्गः, झहुलशृङ्गः.

नञो जरमरमिचमृताः ॥ ११६ ॥

जर, मर, मित्र und मृत nach der Negation in einem Bahuvrihi.

अजैर, अमैर, अमित्रै, अमृतै.

सोर्मनसी अलोमोषसी ॥ ११७ ॥

Ein auf *मन्* und *अस्* auslautender Stamm, mit Ausnahme von *लोमन्* und *उषस्*, nach *सु* in einem Bahuvrihi.

सुकैर्मन्, *सुधैर्मन्*, *सुप्रैथिमन्*; *सुपैयस्*, *सुयैशस्*, *सुसौतस्*; dagegen *सुलोमैन्* und *सूषैस्* nach 6, 2, 172.

क्रत्वादयश्च ॥ ११८ ॥

Auch *क्रतु* u. s. w. in einem Bahuvrihi nach *सु*.

सुकैतु, *सुदृशीक*, *सुप्रैतीक* u. s. w.

आद्युदात्तं द्व्यच् छन्दसि ॥ ११९ ॥

Im Veda ein zweisilbiges Wort mit dem Acut auf der ersten Silbe nach *सु*.

स्वेग्र्य und *सुरैय*.

वीरवीर्यौ च ॥ १२० ॥

Auch *वीर* und *वीर्य*.

सुवीर und *सुवीर्य*, obgleich *वार* und *वीर्य* nicht den Acut auf der ersten Silbe haben.

कूलतीरतूलमूलशालाक्षसममव्ययीभावे ॥ १२१ ॥

कूल u. s. w. haben in einem Avjajibhāva den Acut auf der ersten Silbe.

परिकूलम्, *उपकूलम्*; *परितैरम्*, *उपतैरम्*; *परितूलम्*, *उपतूलम्*; *परिमूलम्*, *उपमूलम्*; *परिशालम्*, *उपशालम्*; *परैक्षम्*, *उपैक्षम्*; *सुषैम्*, *विषैम्*, *निषैम्*, *दुःषैम्*.

कंसमन्थशूर्पपाय्यकाराडं द्विगौ ॥ १२२ ॥

कंस u. s. w. in einem Dvigu.

द्विकैस, *त्रिकैस*; *द्विमैन्थ*, *त्रिमैन्थ*; *द्विशूर्प*, *त्रिशूर्प*; *द्विपाय्य*, *त्रिपाय्य*; *द्विकाराड*, *त्रिकाराड*.

तत्पुरुषे शालायां नपुंसके ॥ १२३ ॥

शाला am Ende eines Tatpurusha, wenn es als Neutrum erscheint.

ब्राह्मणशालम्, *क्षत्रियशालम्*. Richtiger wäre wohl gewesen zu sagen *शाला नपुंसके*. Zum Neutrum s. 2, 4, 25.

कन्या च ॥ १२४ ॥

Auch *कन्या* in demselben Falle.

सौशमिकैन्थम्, *आह्वयकैन्थम्*. Zum Neutrum s. 2, 4, 20.

आदिश्चिहणादीनाम् ॥ १२५ ॥

चिहण u. s. w. haben vor dem neutralen *कन्थ* den Acut auf der ersten Silbe.

चिह्णकन्थम्, *मंडर* oder *मंडुर* u. s. w.

6, 2, 111.

चेलखेटकटुककाराडं गहायाम् ॥ १२६ ॥

चेल u. s. w. haben, wenn sie einen Tadel ausdrücken, in einem Tatpurusha den Acut auf der ersten Silbe.

पुत्रचैलम्, भार्याचैलम्; उपानत्यैटम्, नगरखैटम्; दधिकैटुकम्, उदश्रितकैटुकम्; भूतकाण्डम्, प्रजाकाण्डम्.

चीरमुपमानम् ॥ १२७ ॥

चीर, wenn damit Etwas verglichen wird.

यस्त्रचीरम् = यस्त्रं चीरमिव, पटचीरम्, कम्बलचीरम्.

पललसूपशाकं मिश्रे ॥ १२८ ॥

पलल, सूप und शाक, wenn der Tatpurusha eine mit Etwas gemischte oder gewürzte Speise bezeichnet.

गुडपेललम्, घृतपेललम्; घृतसूपः, मूलकसूपः; घृतशौकम्, मुद्गशौकम्.

कूलमूदस्थलकर्षाः संज्ञायाम् ॥ १२९ ॥

कूल u. s. w., wenn der Tatpurusha ein Name ist.

दाक्षिकूलम्, माहिकूलम्; देवसूदम्, भाजोसूदम्; दाण्डायनस्थली, माहकिस्थली; दाक्षिकर्षः. Alles Dorfnamen.

अकर्मधारये राज्यम् ॥ १३० ॥

राज्य in einem Tatpurusha, der nicht Karmadhâraja ist.

ब्राह्मणराज्यम्, क्षत्रियराज्यम्; aber nicht in परमराज्यम्.

वर्ग्यादयश्च ॥ १३१ ॥

Auch वर्ग्य u. s. w. in demselben Falle.

वासुदेववर्ग्यः, वासुदेवपैतव्यः u. s. w.

पुत्रः पुम्भ्यः ॥ १३२ ॥

Auch पुत्र nach einem Masculinum.

कौलटिपुत्रः, दामकपुत्रः, माहिकपुत्रः; dagegen nicht in गार्ग्यपुत्र und वात्सीपुत्र.

नाचार्यराजर्त्तिकसंयुक्तज्ञात्याख्येभ्यः ॥ १३३ ॥

Nicht aber nach Wörtern, die unter die Kategorien „Lehrer, Fürst, Priester, Angehöriger und Blutsverwandter“ fallen.

आचार्यपुत्रैः, उपाध्यायपुत्रैः, शाकटायनपुत्रैः; राजपुत्रैः, ईश्वरपुत्रैः, नन्दपुत्रैः; ऋत्विक्पुत्रैः, याज्ञकपुत्रैः, होतृपुत्रैः (vgl. 6, 3, 23); संयुक्तपुत्रैः, संबन्धिपुत्रैः, स्यालपुत्रैः; ज्ञातिपुत्रैः, भातृपुत्रैः (vgl. 6, 3, 23). Hier ruht der Ton auf der letzten Silbe nach 6, 1, 223.

चूर्णादीन्यप्राणिषष्ठ्याः ॥ १३४ ॥

चूर्णं u. s. w. haben in einem Tatpurusha den Acut auf der ersten Silbe, wenn das vorangehende Wort als Genetiv aufzufassen ist, aber kein lebendes Wesen bezeichnet.

मुद्रचूर्णम्, ममूरचूर्णम् u. s. w., aber मत्स्यचूर्णम्.

षट् च काण्डादीनि ॥ १३५ ॥

Auch die sechs 6, 2, 126 fgg. genannten काण्ड, चीर, पल्ल, मूष, शाक und कूल in den im vorigen Sūtra genannten Falle.

दर्भकाण्डम्, शरकाण्डम्; दर्भचीरम्, कुशचीरम्; तिलपल्लम्, मुद्रमूषः, मूलकशाकम्; नदी-
कूलम्, समुद्रकूलम्.

कुण्डं वनम् ॥ १३६ ॥

†6,2,111.

कुण्ड in der Bedeutung „Wald“.

दर्भकुण्डम्, शरकुण्डम्.

प्रकृत्या भगालम् ॥ १३७ ॥

भगाल behält am Ende eines Tatpurusha seinen ursprünglichen Accent.

कुम्भीभगालम्. Kāçikā sagt, dass auch die Synonyme gemeint seien, und gibt noch die Beispiele: कुम्भीकपालम्, कुम्भीनदालम्.

शितेर्नित्याबह्वज्वह्रुव्रीहावभसत् ॥ १३८ ॥

Nach शिति behält ein Wort in einem Bahuvrīhi seinen ursprünglichen Accent, wenn es stets nicht mehr als zweisilbig ist, jedoch ist भसद् hierbei ausgeschlossen.

शितिपौड, शित्यंस, शित्यौष्ठ; aber शितिककुद्, weil neben ककुद् auch ककुद erscheint, und शितिभसद् nach 6, 2, 1.

गतिकारकोपपदाकृत् ॥ १३९ ॥

Auch ein auf ein kṛt-Suffix ausgehendes Wort behält in einem Tatpurusha seinen Accent, wenn ein Gati genanntes Indeclinabile (s. 1, 4, 60 fgg.), ein zum Verbalbegriff in nächster Beziehung stehendes Nomen oder ein anderes zur Composition Veranlassung gebendes Wort (s. 3, 1, 92) vorangeht.

प्रकारक, प्रकरणम्, प्रहोरक, प्रहोरणम्; इध्मद्रेशचन, पलाशशोतन, प्रमथुर्देन्यन; ईषत्कार, दुष्कार, सुर्वैर.

उभे वनस्पत्यादिषु युगपत् ॥ १४० ॥

In वनस्पति u. s. w. behalten beide Glieder des Compositums ihren Accent.

येनस्पतिः, येहस्पतिः (nach Einigen auch बृहे-) u. s. w.

देवताद्वये च ॥ १४१ ॥

Desgleichen in einem aus Götternamen gebildeten Dvandva.

इन्द्रासौमं, इन्द्रावैरुणां, इन्द्रावैहस्पती.

नोत्तरपदे ऽनुदात्तादावपृथिवीरुद्रपूषमन्त्रिषु ॥ १४२ ॥

Nicht aber, wenn die erste Silbe des zweiten Wortes unbetont ist, mit Ausnahme jedoch von पृथिवी, रुद्रे, पूषन् und मन्त्रिन्.

इन्द्राग्नी, इन्द्रघ्रायै; jedoch द्यौवापृथिव्यां (die accentuirten Texte "व्यां"), सौमारुद्रां, इन्द्रापूषेणां; शुक्रामन्त्रिणां.

6, 2, 143. अन्तः ॥ १४३ ॥

Im Folgenden bis zum Schluss des Pāda ist stets „die letzte Silbe im zweiten Gliede hat den Acut“ zu ergänzen.

थाथघञ्क्ताजविचकाणाम् ॥ १४४ ॥

In einem auf थ, अथ, ऽतश्च (घञ्), -न्त (क्त), औ (अच्), अ (अप्), इत्र und -न्थ (क्) auslautenden Verbalnomen, wenn ein in 6, 2, 139 genanntes Wort vorangeht.

सुनीयैः, अवभयैः; आवसयैः, उपवसयैः; प्रभेटैः, काष्ठभेटैः, रज्जुभेटैः; विशुष्कै (gilt für ein Particip auf त्), आतपशुष्कै, दूरादागतैः; प्रलयैः, प्रजयैः; प्रलयैः, प्रसयैः; प्रलवित्रैम्, प्रसवित्रैम्; प्रवृषैः, गोवृषैः, खरोवृषैः.

सूपमानात् क्तः ॥ १४५ ॥

In einem Particip auf -न्त nach सु oder wenn das vorangehende Wort dasjenige angibt, womit ein Vergleich angestellt wird.

सुकर्तम्, सुभुक्तम्, सुणीतम्; दृकावलुप्तम्, शशप्लुतम्, सिंहविनर्दितम्.

संज्ञायामनाचितादीनाम् ॥ १४६ ॥

Auch dann, wenn das Compositum ein Name ist, aber nicht in अचित् u. s. w.

संभूतौ रामायणाः, उपहृतैः शाकल्यः, परिजग्धैः कौण्डिन्यः; dagegen औचित् u. s. w.

प्रवृद्धादीनां च ॥ १४७ ॥

Auch in प्रवृद्ध u. s. w.

प्रवृद्धैः, प्रयुक्तैः, अवहितैः u. s. w.

कारकादक्षश्रुतयोरेवाशिषि ॥ १४८ ॥

Wenn in einem Compositum, das ein Name ist und einen Segenswunsch ausdrückt, ein in nächster Beziehung zum Verbalbegriff stehendes Wort vorangeht, nur in दत्त und श्रुत.

देवदत्तैः = देवा एनं देवासुः, विष्णुश्रुतैः = विष्णुरेन श्रूयात्; dagegen देवैर्पालितः nach

इत्थंभूतेन कृतमिति च ॥ १४९ ॥

Ferner in einem Particip auf —त , wenn das Compositum besagt „von Einem in solchem Zustande gethan“.

मुप्तप्रलपितै, उन्मत्तप्रलपितै, प्रमत्तगीतै, विपचक्षुतै als Adjectiva und Nomina actionis.

अनो भावकर्मवचनः ॥ १५० ॥

In einem mit अन abgeleiteten Nomen, wenn das Suffix die Handlung in abstracto oder das Object bezeichnet (d. i. passive adjectivische Bedeutung hat), und ein in 6, 2, 148 genanntes Wort vorangeht.

श्रीदनभोजनै, पयःपानै und चन्दनप्रियङ्गुचालेषनै मुख्यम्; राजभोजनैः शालयः, राजाच्छादनैः व्यासंसि. Vgl. 3, 3, 113 fgg.

मन्क्तिन्व्याख्यानशयनासनस्थानयाजकादिक्रीताः ॥ १५१ ॥

Auch in Wörtern mit den Suffixen मन् oder —ति , in व्याख्यान, शयन, आसन, स्थान, याजक u. s. w. und क्रीत.

शकटयत्त्रै; पाणिनिकर्तै; आपिशिनिकर्तै; ऋगयनव्याख्यानैम्, छन्दोव्याख्यानैम्; राजशयनैम्, ब्राह्मणशयनैम्; राजासनैम्, ब्राह्मणासनैम्; गोस्थानैम्, अश्वस्थानैम्; ब्राह्मणयाजकै, क्षत्रिययाजकै, ब्राह्मणपूजकै u. s. w.; गोक्रीतै, अश्वक्रीतै.

सप्रम्याः पुण्यम् ॥ १५२ ॥

In पुण्य nach einem im Locativ aufzufassenden Nomen.

अध्ययनपुण्यम् = अध्ययने पुण्यम्, वेदपुण्यम्; aber nicht in वेदपुण्यम् = वेदेन पुण्यम्.

ऊनार्थकलहं तृतीयायाः ॥ १५३ ॥

In Wörtern in der Bedeutung von ऊन und in कलह nach einem im Instrumental aufzufassenden Worte.

माघोनै, कार्यापणोनै, माघविकनै; असिकलहैः, वाक्कलहैः.

मिश्रं चानुपसर्गमसंधौ ॥ १५४ ॥

Auch in मिश्र nach einem Instrumental, wenn es mit keiner Präposition zusammengesetzt ist und nicht „in Verbindung stehend mit“ bedeutet.

गुडमिश्रै, तिलमिश्रै, सर्पिमिश्रै; aber nicht in गुडसंमिश्र und ब्राह्मणमिश्रौ (= ब्राह्मणोः सह सहितं मेकार्थ्यमापन्नौ) राजा.

नञो गुणप्रतिषेधे संपाद्यर्हहितालमर्थस्तद्धिताः ॥ १५५ ॥

Ferner in mit einem taddhita gebildeten Worte, wenn das Suffix die Bedeutungen „dazu passend (5, 1, 99), dieses verdienend (5, 1, 63), dazu gut (5, 1, 5) und dieses zu bewirken vermögend (5, 1, 101)* hat, nach der Negation, wenn diese die angegebenen Eigenschaften negirt.

अकार्यावेष्टकिवै मुख्यम्, अच्छेदिवै, अयत्सीवै, असांतापिवै; aber nicht in अगार्दभरथिक = गार्दभरथिकादन्यः.

6, 2. 143.

ययतोश्चातदर्थे ॥ १५६ ॥

Auch in einem mit den taddhita य und ष gebildeten Worte nach der Negation, wenn das Suffix nicht die Bedeutung „dazu dienend“ hat.

अपाशयो, अतृण्यो (s. 4, 2, 49); अदन्ये, अकण्ये (s. 5, 1, 6); aber nicht in अपात्र (s. 5, 4, 25).

अच्चावशक्तौ ॥ १५७ ॥

Auch in einem mit den कृत-Suffixen अच् und अच्चा gebildeten Worte, wenn von einem Nichtkönnen die Rede ist.

अपटं = पक्तुं न शक्नोति, eben so अपटं; अवितर्पि, अविलिखे. Vgl. 3, 1, 134 fig.

आक्रोशे च ॥ १५८ ॥

In denselben Wörtern auch dann, wenn man mit dem Worte Jemand schmäht.

अपचौ ज्यं जाल्मः „dieser Schelm kocht nicht, obgleich er es könnte“, अपटं; अवितर्पि, अविलिखे.

संज्ञायाम् ॥ १५९ ॥

In eben diesem Falle auch in einem Namen.

अदेवदत्तः „kein Devadatta, diesen Namen nicht verdienend“, अपज्जदत्तः, अपिष्णुमित्रः.

कृत्योक्तेषु चार्वाद्यश्च ॥ १६० ॥

Auch in einem Worte, welches mit einem कृत्या genannten Suffixe (s. 3, 1, 95 fgg.), mit उक्त oder इष्णु gebildet ist, sowie in चारु u. s. w. nach der Negation.

अकर्तव्ये, अकरण्ये; अनागामुक्ते, अनपलायुक्ते; अनलंकरिष्णु, अनिराकरिष्णु, अनाद्यंभविष्णु, असुभगंभविष्णु; अचारे, असाधु u. s. w.

विभाषा तृन्नन्तीदृशुचिषु ॥ १६१ ॥

Nicht nothwendig in einem mit तृन्- gebildeten Worte, sowie in अच, तीक्ष्ण und शुचि.

अकर्तुं oder अकृतुं, अनर्चं oder अनच, अतीक्ष्णं oder अतीक्ष्ण, अशुचिं oder अशुचि.

बहुव्रीहाविदमेतत्तद्व्यः प्रथमपूरणयोः क्रियागणने ॥ १६२ ॥

In प्रथम und in den eigentlichen Ordnungszahlwörtern hat die letzte Silbe in einem Bahuvrīhi den Acut nach इदम्, एतद् und तद्, wenn das Mal einer Handlung angegeben wird.

इदंप्रथमं „dieses zum ersten Mal thuend“, इदं द्वितीयं, इदं तृतीयं; एतत्प्रथमं u. s. w., तत्प्रथमं u. s. w.

संख्यायाः स्तनः ॥ १६३ ॥

In स्तन nach einem Zahlwort.

द्विस्तनौ, त्रिस्तनौ, चतुःस्तनौ.

विभाषा छन्दसि ॥ १६४ ॥

Im Veda nicht nothwendig.

द्विस्तनौ und द्विस्तना, चतुःस्तनौ und चतुःस्तना.

संज्ञायां मित्राजिनयोः ॥ १६५ ॥

In मित्र und अजिन hat die letzte Silbe den Acut, wenn der Bahuvrihi ein Name ist.

देवमित्रैः, ब्रह्ममित्रैः; वृकाजिनैः, कृलाजिनैः, रुध्याजिनैः.

व्यवायिनोऽन्तरम् ॥ १६६ ॥

In अन्तर nach einem Worte, welches das Dazwischenliegende angibt.

वस्त्रान्तरे „durch ein Gewand getrennt“, पटान्तरे, कम्बलान्तरे.

मुखं स्वाङ्गम् ॥ १६७ ॥

In मुख, wenn es wirklich einen Körpertheil bezeichnet.

गौरमुखं, भट्टमुखं; aber nicht in दीर्घमुखा गाला.

नाव्ययदिकच्छब्दगोमहत्स्यूलमुष्टिपृथुवत्सेभ्यः ॥ १६८ ॥

Nicht aber nach einem Indeclinabile, einem Richtungsworte, गो, महत् (महा), स्यूल, मुष्टि, पृथु und वत्स.

उर्ध्वमुखं, नीचमुखं; प्रोङ्मुखं, प्रत्यङ्मुखं; गौमुखं, महोमुखं, स्थूलमुखं, मुष्टिमुखं, पृथुमुखं und वत्समुखं. In diesen Bahuvrihi bewahrt nach 6, 2, 1 das erste Glied seinen Accent.

निष्ठोपमानादन्यतरस्याम् ॥ १६९ ॥

Die letzte Silbe in मुख hat in einem Bahuvrihi nicht nothwendig den Acut, wenn ein Particip auf त vorangeht oder dasjenige, womit ein Vergleich angestellt wird.

प्रक्षालितमुखं, प्रक्षालितमुख oder प्रक्षालितमुख nach 6, 2, 110. सिंहमुखं oder सिंहमुख, व्याघ्रमुखं oder व्याघ्रमुख; vgl. 6, 2, 1.

जातिकालमुखादिभ्योऽनाच्छादनात् क्तोऽकृतमितप्रतिपन्नाः

॥ १७० ॥

In einem Particip auf -त्त, jedoch mit Ausnahme von कृत, मित und प्रतिपन्न, ruht der Acut in einem Bahuvrihi auf der Endsilbe, wenn ein Gattungsbegriff (mit Ausnahme eines Wortes für „Gewand“), eine Zeitbezeichnung oder मुख u. s. w. vorangehen.

6, 2, 143.

सारङ्गजार्थे, पलायहुभजिते, सुरापोते; मासजाते, संयत्सरजाते, द्रुहजाते, च्यहजाते; सुखजाते, दुःखजाते u. s. w. Dagegen वंस्त्रच्छत्र, वंसनच्छत्र; कुण्टकत, कुण्टमित und कुण्डप्रतिपत्त nach 6, 2, 1. Vgl. 4, 1, 52.

वा जाते ॥ १११ ॥

In जात nicht nothwendig.

दन्तजाते oder दन्तजात, स्तनजाते oder स्तैनजात; मासजाते oder मौसजात, संयत्सरजाते oder संयत्सरजात; सुखजाते oder सुखजात u. s. w.

नञ्सुभ्याम् ॥ ११२ ॥

Ein mit der Negation und सु gebildeter Bahuvrihi ist ein Oxytonon.

अथवा देशः, अथोहि, अमार्य; सुयवे, सुयोहि, सुमार्य.

कपि पूर्वम् ॥ ११३ ॥

Wird an einen solchen Bahuvrihi क angefügt, so hat die vorangehende Silbe den Acut.

अकुमार्यैक, अयुष्यैक, अन्नन्नयन्त्रैक; सुकुमार्यैक, सुयुष्यैक, सुन्नन्नयन्त्रैक.

ह्रस्वान्ते ऽन्यात्पूर्वम् ॥ ११४ ॥

Geht diesem क ein kurzer Vocal voran, so hat die diesem vorangehende Silbe den Acut.

अथैवको देशः, अथैवोहि, अमौषक; सुयैवक, सुयैवोहि, सुमौषक. अज्ञैक und सुज्ञैक sind Paroxytona nach 6, 2, 173, weil es hier kein ऽन्यात्पूर्वम् gibt.

बहोर्नञ्वदुत्तरपदभूम्नि ॥ ११५ ॥

Für einen Bahuvrihi mit बहु im ersten Gliede gelten, wenn dieses zur Bezeichnung der Vielheit des im zweiten Gliede Ausgedrückten dient, die 6, 2, 172 fgg. gegebenen Regeln für einen Bahuvrihi mit der Negation.

बहुयवे, बहुयोहि, बहुमार्य wie 6, 2, 172. बहुकुमार्यैक, बहुयुष्यैक, बहुन्नन्नयन्त्रैक wie 6, 2, 173. बहुयैवक, बहुयैवोहि, बहुमौषक wie 6, 2, 174. बहुमनस् = बहुषु मनो ऽस्य wird nach 6, 2, 1 betont.

न गुणादयो ऽवयवाः ॥ ११६ ॥

गुण u. s. w. haben nach बहु in einem Bahuvrihi nicht den Acut auf der Endsilbe, wenn sie im Compositum als Bestandtheil von Etwas auftreten.

बहुगुणा रज्जुः, बह्वंशरं पदम्, बहुचन्दोमान, बह्वंध्याय nach 6, 2, 1. Dagegen बहुगुणौ ब्राह्मणः.

उपसर्गात्स्वाङ्गं ध्रुवमपर्णु ॥ ११७ ॥

Ein Wort für einen nicht ablösbaren Körpertheil, jedoch mit Ausnahme von पर्णु, hat nach einer Präposition in einem Bahuvrihi den Acut auf der letzten Silbe.

प्रपृष्टे, प्रोट, प्रललाटे; dagegen उद्वाहु und उत्पर्णु, विपर्णु nach 6, 2, 1.

वनं समासे ॥ १७८ ॥

वन hat diese Betonung nach einer Präposition in einem Compositum jeglicher Art.

प्रवशा यष्टव्यम्, निर्वाणौ व शि धीयते.

अन्तः ॥ १७९ ॥

Desgleichen nach अन्तर.

अन्तर्वाणो देशः.

अन्तश्च ॥ १८० ॥

Auch अन्त hat nach einer Präposition den Acut auf der Endsilbe.

प्रान्तै, पर्यन्तै.

न निविभ्याम् ॥ १८१ ॥

Jedoch nicht nach नि und वि.

न्यन्त, व्यन्त.

परेरभितोभाविमण्डलम् ॥ १८२ ॥

Nach परि hat ein Wort, welches Etwas bezeichnet, was ein Diesseits und ein Jenseits hat, sowie मण्डल den Acut auf der Endsilbe.

परिकूलम्, परितोरम्; परिमण्डलम्.

प्रादस्वाङ्गं संज्ञायाम् ॥ १८३ ॥

Nach प्र ein Wort, das keinen Körpertheil bezeichnet, wenn das Compositum ein Name ist.

प्रकोटम्, प्रग्रहम्, प्रद्वारम्; dagegen प्रहस्तम् und प्रपदम्.

निरुद्धादीनि च ॥ १८४ ॥

Auch निरुद्धक u. s. w. sind Oxytona.

अभेर्मुखम् ॥ १८५ ॥

Nach अभि hat मुख den Acut auf der Endsilbe.

अभिमुख्ये Adj. und अभिमुख्यम् Adv.

अपाच्च ॥ १८६ ॥

Desgleichen nach अप.

अपमुख्ये Adj. und अपमुख्यम् Adv.

स्फिगपूतवीणाञ्चोऽध्वकुक्षिसीरनामनाम च ॥ १८७ ॥

Nach अप auch स्फिग, पूत, वीणा, अञ्जस्, अध्वन्, कुक्षि, ein Wort für „Pflug“ und das Wort नामन्.

अपस्फिगम्, अपपूतम्, अपवीणम्, अपाञ्जः, अपाध्वो, अपकुक्षिः; अपसीरम्, अपहलम्, अपलाङ्ग-
लम्; अपनामै.

6, 2, 143.

अधेरुपरिस्थम् ॥ १८८ ॥

Nach अधि dasjenige Wort, welches das Ueberstehende angibt.

अधिदन्तैः, अधिकणैः, अधिकेशैः.

अनोरप्रधानकनीयसी ॥ १८९ ॥

Nach अनु ein Wort, welches in einem von अनु abhängigen Verhältniss steht, und कनीयम्.

अनुज्येष्ठः = अनुगतो ज्येष्ठम्, अनुमध्यमैः; अनुकनीयान् = अनुगतः कनीयान्; dagegen nicht in अनुज्येष्ठः = अनुगतो ज्येष्ठः.

पुरुषश्चान्वादिष्टः ॥ १९० ॥

Auch पुरुष, wenn ein Mann gemeint ist, von dem schon die Rede war.

अनुपुरुषैः = अन्वादिष्टः पुरुषः.

अतेरकृत्पदे ॥ १९१ ॥

Nach अति ein nicht mit einem krt-Suffix gebildetes Wort und पद.

अत्यङ्कुशौ नागः, अतिकशौ श्वः; अतिपटौ शक्यरो; dagegen nicht in अतिकारक.

नेरनिधाने ॥ १९२ ॥

Nach नि, wenn von keinem Niederlegen die Rede ist.

निमूलैः, न्यवैः, नितृणैः; dagegen निश्वाच् = निहितवाच् und निदण्ड = निहितदण्ड.

प्रतेरंश्वादयस्तत्पुरुषे ॥ १९३ ॥

अङ्गु u. s. w. nach प्रति in einem Tatpurusha.

प्रत्यङ्गैः = प्रतिगतौ अङ्गु, प्रतिजनैः u. s. w.

उपाद्भजजिनमगौरादयः ॥ १९४ ॥

Nach उप ein zweisilbiges Wort, jedoch mit Ausnahme von गौर u. s. w., und अजिन in einem Tatpurusha.

उपदेवैः, उपसोमैः, उपेन्द्रैः, उपहोदैः; उपाजिनैः. Dagegen nicht in उपगौर u. s. w.

सौरवक्षेपणे ॥ १९५ ॥

Ein Wort nach सु, wenn aus dem Zusammenhange trotz des lobenden स sich ein Tadel herausstellt.

इह खल्विदानीं सुम्यगिहलं सुस्कीतोभ्यां सुप्रत्ययमितैः.

विभाषोत्पुच्छे ॥ १९६ ॥

Im Tatpurusha उत्पुच्छ kann die Endsilbe den Acut haben.

उत्पुच्छे oder उत्पुच्छ nach 6, 2, 2.

द्वित्रिभ्यां पादन्मूर्धसु बहुव्रीहौ ॥ १९७ ॥

Desgleichen पाद, दत् and मूर्धन् in einem Bahuvrīhi nach द्वि und त्रि.

द्विपाद oder द्विपाद, द्विदेत् oder द्विदेत्, द्विमूर्धन् oder द्विमूर्धन्; eben so mit त्रि.

सक्यं चाक्रान्तात् ॥ १९८ ॥

Desgleichen सक्य, wenn nicht ein auf क auslautendes Wort vorangeht.

गौरसक्यं oder गौरैसक्य, प्रलक्षणसक्यं oder प्रलक्षणैसक्य; aber nur चक्रेसक्य nach 6, 2, 1.

Zu सक्य vgl. 5, 4, 113.

परादिच्छन्दसि बहुलम् ॥ १९९ ॥

†6,2,143

Im Veda hat auch das diesem vorangehende Wort häufig den Acut.

अडिजसक्यं neben लोमशैसक्य.

॥ इति षष्ठ्याध्यायस्य द्वितीयः पादः ॥

अलुगुत्तरपदे ॥ १ ॥

6, 3, 1.

In der Folge bis 6, 2, 24 incl. ist stets „vor dem zweiten Gliede des Compositums findet kein Schwund statt“ zu ergänzen.

पञ्चम्याः स्तोकादिभ्यः ॥ २ ॥

Der Ablativendung nach स्तोक u. s. w.

स्तोकान्मुक्त, अग्न्यान्मुक्त, अन्तिकादागत, अभ्याशादागत, दूरादागत, विप्रकष्टादागत, रुक्कान्मुक्त.

Zur Composition s. 2, 1, 39.

ओजःसहोऽम्भस्तमसस्तृतीयायाः ॥ ३ ॥

Der Instrumentalendung nach ओजस्, सहस्, अम्भस् und तमस्.

ओजसाकृत, सहसाकृत, अम्भसाकृत, तमसाकृत.

मनसः संज्ञायाम् ॥ ४ ॥

Nach मनस्, wenn das Compositum ein Name ist.

मनसागुप्ता, मनसासंगता.

आज्ञायिनि च ॥ ५ ॥

Auch vor आज्ञायिन्.

मनसाज्ञायिन् = मनसाज्ञातुं शीलमस्य.

आत्मनश्च (पूरणे) ॥ ६ ॥

Ein Schwund der Instrumentalendung findet auch nach आत्मन् nicht statt, wenn ein Ordnungszahlwort folgt.

आत्मनापञ्चम, आत्मनाषष्ठ. पूरणे ist ein späterer Zusatz.

6, 3, 1.

वैयाकरणाख्यायां चतुर्थ्याः ॥ ७ ॥

Auch nicht der Dativendung nach demselben Worte, wenn das Compositum ein grammatischer Kunstausdruck ist.

आत्मनेपदम्, आत्मनेभाषा.

परस्य च ॥ ८ ॥

In demselben Falle auch nicht nach पर.

परस्मैपदम्, परस्मैभाषा.

हलदन्तात्सप्तम्याः संज्ञायाम् ॥ ९ ॥

Die Locativendung fällt nicht ab nach einem auf einen Consonanten oder auf अ auslautenden Stamme, wenn das Compositum ein Name ist.

युधिष्ठिरः, त्वष्ट्रिभारः; अरण्येतिलकाः, अरण्येमाषकाः, यनेकिंशुकाः, यनेहरिटकाः, यनेब्रह्मजकाः, पूर्वाह्णोष्कोटकाः, कृषेपिशचकाः.

कारणानि च प्राचां हलादौ ॥ १० ॥

Auch nicht bei Namen von Abgaben bei den östlichen Völkern, wenn das zweite Glied consonantisch anlautet.

मृषेशाणः, द्वषदिमाषकः, हलेद्विषटिका, हलेत्रिषटिका. Zum Accent dieser Wörter s. 6, 2, 65.

मध्याह्नुरौ ॥ ११ ॥

Auch nicht nach मध्य vor गुरु.

मध्येगुरु.

अमूर्धमस्तकात्स्वाङ्गादकामे ॥ १२ ॥

Auch nicht nach einem einen Körpertheil (mit Ausnahme von मूर्धन् und मस्तक) bezeichnenden Worte vor einem andern Worte als काम.

कण्ठकाल, उरसिलोमन्, उदरेमणि; aber मूर्धशिश्र, मस्तकशिश्र und मुखकाम.

बन्धे च विभाषा ॥ १३ ॥

Vor बन्ध kann die Locativendung abfallen.

हस्तेबन्ध oder हस्तबन्ध, चक्रेबन्ध oder चक्रबन्ध. Vgl. 2, 1, 41.

तत्पुरुषे कृति बहुलम् ॥ १४ ॥

In einem Tatpurusha, dessen zweites Glied ein mit einem कृत्-Suffix gebildetes Wort ist, erhält sich die Locativendung häufig.

स्तम्भेरम, कर्णेजप; aber auch कुरुचर, मद्रचर.

प्रावृट्शरत्कालदिवां जे ॥ १५ ॥

Nach प्रावृष्, शरट्, काल und दिव् erhält sich die Locativendung vor ज.

प्रावृषिज, शरदिज, कालेज, दिविज.

विभाषा वर्षक्षरशरवरात् ॥ १६ ॥

Nach वर्ष, क्षर, शर und वर nicht nothwendig.

वर्षेज् oder वर्षज्, क्षरेज् oder क्षरज्, शरेज् oder शरज्, वरेज् oder वरज्.

घकालतनेषु कालनाम्नः ॥ १७ ॥

Desgleichen nach einer Zeitbezeichnung vor den Suffixen त्त्वं und त्म, vor काल und vor dem Suffix तन्.

पूर्वाह्णोत्तरे oder पूर्वाह्णात्तरे, पूर्वाह्णोत्तमे oder पूर्वाह्णात्तमे; पूर्वाह्णोत्तरे oder पूर्वाह्णात्तरे, पूर्वाह्णोत्तने oder पूर्वाह्णात्तने. Vgl. 4, 3, 23.

शयवासवासिष्वकालात् ॥ १८ ॥

Auch vor शय, वास und वासिन्, wenn das vorangehende Wort keine Zeitbezeichnung ist.

श्वेशय oder श्वशय, शामेवास oder शामवास, शामेवासिन् oder शामवासिन्; dagegen nur पूर्वाह्णाशय.

नेत्सिद्धवधातिषु च ॥ १९ ॥

Vor einem auf इन् auslautenden Stamme, vor सिद्ध und vor einem von वन्त् abgeleiteten Worte erhält sich die Locativendung nicht.

स्यगिह्नशायिन्, सांकाश्यसिद्ध, चक्रवन्त्. Ausnahme zu 6, 3, 14.

स्थे च भाषायाम् ॥ २० ॥

Auch nicht vor स्थ in der Umgangssprache.

समस्थ, विषमस्थ, कूटस्थ, पर्यतस्थ; dagegen आखरेष्ट im Veda. Ausnahme zu 6, 3, 14.

षष्ठ्या आक्रोशे ॥ २१ ॥

Die Genetivendung erhält sich, wenn durch das Compositum eine Beschimpfung ausgedrückt wird.

चौरस्यकुलम्, शूद्रस्यकुलम्.

पुत्रे अन्यतरस्याम् ॥ २२ ॥

Vor पुत्र in eben diesem Falle nicht nothwendig.

दास्याःपुत्र oder दासीपुत्र, शूद्रन्याःपुत्र oder शूद्रनीपुत्र.

ऋतो विद्यायोनिर्बन्धेभ्यः ॥ २३ ॥

Nach einem auf ऋ auslautenden Stamme, der einen Studiengenossen oder Blutsverwandten bezeichnet, fällt die Genetivendung nicht ab.

होतुरन्नेवासिन्, होतुःपुत्र; पितुरन्नेवासिन्, पितुःपुत्र.

विभाषा स्वसृपत्योः ॥ २४ ॥

Nach eben solchen Stämmen vor स्वसृ und पति nicht nothwendig.

मातुःस्वसृ, मातुःस्वसृ oder मातृस्वसृ; पितुःस्वसृ, पितुःस्वसृ oder पितृस्वसृ (vgl. 8, 3, 84, 85); दुहितुःपति oder दुहितृपति. ननान्तुःपति oder ननान्तृपति.

आनङृतो ङङ् ॥ २५ ॥

Für ein solches ङ् wird in einem Dvaṁdva आन् substituiert.

होतापोतारो, नेष्टोद्रातारो, प्रशस्ताप्रतिहर्तारो; मातापितरौ, याताननान्दरौ. Das न् des Substituts fällt nach 8, 2, 7 ab. Blosses आ durfte Pāṇini nicht substituieren, da an dieses nach 1, 1, 51 noch र् hätte gefügt werden müssen.

देवताङ्ङे च ॥ २६ ॥

Dieses आन् wird auch für den Auslaut des ersten Gliedes substituiert in einem aus Götternamen gebildeten Dvaṁdva.

इन्द्रावरुणो, इन्द्रासोमो, इन्द्रावृहस्पती.

ईदमेः सोमवरुणयोः ॥ २७ ॥

Für den Auslaut von अग्नि wird ई vor सोम und वरुण substituiert.

अग्नीषोमो (vgl. 8, 3, 82), अग्नीवरुणो.

इङ्ङौ ॥ २८ ॥

Wenn in einem von einem solchen Dvaṁdva abgeleiteten Worte beide Glieder Vṛddhi erhalten, wird für den Endlaut von अग्नि (wieder) इ substituiert.

Es heisst अग्नीवरुणो, aber अग्निवरुणो; अग्नामास्तौ, aber अग्निमास्तौ. Dagegen bildet man अग्नेन्द्र nach 6, 3, 26, weil इन्द्र keine Vṛddhi hat. Vgl. 7, 3, 21, 23.

दिवो द्यावा ॥ २९ ॥

Für दिव् wird in einem Dvaṁdva von Götternamen द्यावा substituiert.

द्यावाक्षामा, द्यावाभूमी.

दिवसश्च पृथिव्याम् ॥ ३० ॥

Vor पृथिवी auch दिवस्.

द्यावापृथिव्यो oder दिवस्पृथिव्यो.

उषासोषसः ॥ ३१ ॥

Für उषस् wird in einem solchen Dvaṁdva उषामा substituiert.

उषासामूर्यम्, उषासानक्ता.

मातरपितराबुदीचाम् ॥ ३२ ॥

Die nördlichen Grammatiker lehren die Form मातरपितरौ.

पितरामातरा च छन्दसि ॥ ३३ ॥

Und im Veda heisst es पितरामातरा.

स्त्रियाः पुंवङ्गाधितपुंस्कादनूङ् समानाधिकरणे स्त्रियामपूरणीप्रियादिषु ॥ ३४ ॥

Ein Femininum, zu dem ein entsprechendes Masculinum vorhanden ist, nimmt, wenn es nicht auf das Femininsuffix ऊ ausgeht, im Compositum

vor einem Femininum, jedoch nicht vor einem Ordnungszahlwort und vor प्रिया u. s. w., mit dem es im Congruenzverhältniss steht, die entsprechende männliche Form an.

दर्शनीयभार्य, शलत्ताचूड, दीर्घजङ्घ; aber ब्रह्मबन्धुभार्य, कन्याशीपञ्चमा रात्रयः, कन्याशी-प्रिय. Unter भाषितपुंस्क sind Adjectiva und Substantiva gemeint; vgl. 7, 1, 74. Man hätte im Sūtra अनुङ् d. i. अनुङ्: erwartet; auch *पुंस्कात् bei स्त्रियाः befremdet.

तसिलादिष्वा कृत्वमुचः ॥ ३५ ॥

Desgleichen vor den Suffixen -तम् u. s. w. bis कृत्वम् (5, 3, 7 fgg. bis 5, 4, 17).

ततम्, तत्र u. s. w. können auch auf ein Femininum bezogen werden.

क्यङ्मानिनोश्च ॥ ३६ ॥

Desgleichen vor dem Denominativsuffix य Med. und vor मानिन्.

गतायते von गनी, प्रयेतायते von प्रयेनी; दर्शनीयमान्ययमस्याः „dieser hält sie für hübsch“, दर्शनीयमानिनीयमस्याः „diese hält sie für hübsch“.

न कीपधायाः ॥ ३७ ॥

Ein Femininum, dessen vorletzter Laut कृ ist, nimmt nicht die männliche Form an.

मटिकाभार्य, मटिकाकन्या, मटिकायते (nicht मटकायते) u. s. w.

संज्ञापूरणयोश्च ॥ ३८ ॥

Auch nicht ein Name und ein Ordnungszahlwort.

गुप्ताभार्य, गुप्तापाशा, गुप्तामानिनी; पञ्चमीभार्य, पञ्चमीपाशा, पञ्चमीयते, पञ्चमीमानिनी.

वृद्धिनिमित्तस्य च तद्धितस्यारक्तविकारे ॥ ३९ ॥

Auch nicht ein mit einem, Vṛddhi in der ersten Silbe verlangenden taddhita gebildetes Wort, jedoch mit Ausnahme derjenigen taddhita, welche die Bedeutung „damit gefärbt“ und „daraus gemacht“ haben.

सांघ्रीभार्य, माधुरीभार्य, सांघ्रीपाशा, सांघ्रीयते, सांघ्रीमानिनी; aber काषायवृद्धतिक (s. 4, 2, 1), लोहप्रे (s. 4, 3, 134).

स्वाङ्गाच्चेतः ॥ ४० ॥

Auch nicht ein auf den Namen eines Körpertheils auslautendes Femininum auf ई.

दीर्घकेशाभार्य, *केशीपाशा, *केशीयते. Kāçikā liest चेतो जमानिनि mit dem Beispiel दीर्घकेशमानिनी. Der Zusatz ist einem Vārtika entlehnt.

जातेश्च ॥ ४१ ॥

Auch nicht ein einen Gattungsbegriff bezeichnendes Femininum.

कटीभार्य, ब्रह्मचरीभार्य, कटीयते, ब्रह्मचरीयते. Kāçikā ergänzt जमानिनि und gibt die Beispiele: कटमानिनी, ब्रह्मचरमानिनी.

पुंवक्तर्मधारयजातीयदेशीयेषु ॥ ४२ ॥

In einem Karmadhāraja und vor den Suffixen जातीय und देशीय nimmt das Femininum die männliche Form an.

पाचकद्वन्द्वारिका, पाचकजातीया, पाचकदेशीया trotz 6, 3, 37. गुप्तद्वन्द्वारिका, गुप्तजातीया, गुप्तदेशीया, पञ्चमद्वन्द्वारिका, पञ्चमजातीया, पञ्चमदेशीया trotz 6, 3, 38. सौम्यद्वन्द्वारिका, सौम्यजातीया, सौम्यदेशीया trotz 6, 3, 39. दीर्घकेशद्वन्द्वारिका, दीर्घकेशजातीया, दीर्घकेशदेशीया trotz 6, 3, 40. कठद्वन्द्वारिका, कठजातीया, कठदेशीया trotz 6, 3, 41.

घरूपकल्पचेलद्भुवगोचमतहतेषु इन्धो ऽनेकाचो ह्रस्वः ॥ ४३ ॥

Für die Länge des Femininsuffixes ई wird vor den Suffixen त्र, त्म, रूप, कल्प, vor चेल (mit dem Femininum auf ई), द्रुव, गोत्र, मत und हत die Kürze substituiert, vorausgesetzt, dass dieses Femininum zwei- oder mehrsilbig ist und ein entsprechendes Masculinum hat.

ब्राह्मणितरा, ब्राह्मणितमा, ब्राह्मणिरूपा, ब्राह्मणिकन्या, ब्राह्मणिचेला, ब्राह्मणिद्रुवा, ब्राह्मणितोत्रा, ब्राह्मणिमता, ब्राह्मणिहता; aber आमलकोतरा, weil zu आमलको kein entsprechendes Masculinum besteht.

नद्याः शेषस्यान्यतरस्याम् ॥ ४४ ॥

In allen übrigen Nadi genannten Femininis (s. 1, 4, 3. 4) kann in dem angegebenen Falle die Kürze substituiert werden.

ब्रह्मबन्धूतरा oder *बन्धुतरा, *बन्धूतमा oder *बन्धुतमा, स्त्रीतरा oder स्त्रितरा, स्त्रीतमा oder स्त्रितमा u. s. w.

उगितश्च ॥ ४५ ॥

Auch ई, das an ein taddhita-Suffix mit stammem उ oder ऋ angetreten ist, kann verkürzt werden.

श्रेयसीतरा oder श्रेयसितरा (das Suffix heisst ईयसन्), विदुषीतरा oder विदुषितरा (das Suffix heisst क्यत्) u. s. w.

आन्महतः समानाधिकरणजातीययोः ॥ ४६ ॥

Für den Auslaut von महत् wird आ (आत्) substituiert vor einem mit diesem in Congruenz stehenden Worte und vor dem Suffix जातीय.

महादेव, महाब्राह्मण, महाबाहु, महाबल; महाजातीय.

द्वष्टनः संख्यायामबहुव्रीह्यशीत्योः ॥ ४७ ॥

Für den Auslaut von द्वि und अष्टन् wird आ substituiert vor einem andern Zahlworte, aber nicht in einem Bahuvrīhi und nicht vor अशीति.

द्वविंशति, द्वत्रिंशत्; अष्टादशन्, अष्टाविंशति, अष्टात्रिंशत्; aber द्वित्राः, त्रिदशः (vgl. 2, 2, 25) und द्वशीति.

चेस्त्रयः ॥ ४८ ॥

Für त्रि wird in demselben Falle त्रयम् substituiert.

त्रयोदशन्, त्रयोविंशति, त्रयस्विंशत्; aber त्रिदशः (vgl. 2, 2, 25) und त्रयशति.

विभाषा चत्वारिंशत्प्रभृतौ सर्वेषाम् ॥ ४९ ॥

Vor चत्वारिंशत् und den folgenden Zehnern sind alle eben genannten Substitutionen nicht nothwendig.

द्वाचत्वारिंशत् oder द्विचत्वारिंशत्, अष्टापञ्चाशत् oder अष्टपञ्चाशत्, त्रयःपञ्चाशत् oder त्रिपञ्चाशत्.

हृदयस्य हृल्लेखयदण्लासेषु ॥ ५० ॥

Für हृदय wird हृद् substituiert vor लेख, vor den Suffixen य् und ङ्-अ und vor लास.

हृल्लेखः, हृदय, हाट, हृल्लासः

वा शोकथञ्जरोगेषु ॥ ५१ ॥

Vor शोक, vor dem Suffix ङ्-अ und vor रोग nicht nothwendig.

हृच्छोकः oder हृदयशोकः, सांहार्यम् oder सांहृदयम्, हृद्वोगः oder हृदयरोगः.

पादस्य पदाज्यातिगोपहतेषु ॥ ५२ ॥

Für पाद wird पद substituiert vor आजि, अति, ग und उपहत.

पदाजि, पदाति, पदग, पदोपहत.

पद्यन्त्यतर्धे ॥ ५३ ॥

Vor dem Suffix य् in anderer Bedeutung als „dazu dienend“ wird पद् substituiert.

पद्याः शर्कराः, पद्याः कण्टकाः; aber पाद्यमुदकम्. Vgl. 4, 4, 83. 5, 4, 25.

हिमकाषिहतिषु च ॥ ५४ ॥

Auch vor हिम, काषिन् und हति.

पद्दिमम्, पत्काषिन्, पद्धतिः.

ऋचः शे ॥ ५५ ॥

Auch vor श् (Suffix शम्), wenn von einer Hymne die Rede geht.

पच्छो गायत्रीं शंसति, aber पादशः कार्षापणं ददाति.

वा घोषमिश्रशब्देषु ॥ ५६ ॥

Vor घोष, मिश्र und शब्द kann diese Substitution stattfinden.

पद्घोषः oder पादघोषः, पन्मिश्र oder पादमिश्र, पच्छब्दः oder पादशब्दः.

उदकस्योदः संज्ञायाम् ॥ ५७ ॥

Für उदक wird उद substituiert, wenn das Compositum ein Name ist.

उदमेघः, उदवाहः als Nomina propria von Personen.

पेषंवासवाहनधिषु च ॥ ५८ ॥

Auch vor पेषम्, वास, वाहन und धि.

उदपेषं (s. 3, 4, 38) पिनिष्टि, उदवास, उदवाहन, उदधि.

एकहलादौ पूरयितव्ये ऽन्यतरस्याम् ॥ ५९ ॥

Nicht nothwendig vor einem mit einem einfachen Consonanten anlautenden Worte, welches dasjenige bezeichnet, was mit Wasser gefüllt wird.

उदककुम्भः oder उदकुम्भः, उदकपात्रम् oder उदपात्रम्; aber nur उदकस्थाल.

मन्यौदनसक्तुविन्दुवज्रभारहारवीवधगाहेषु च ॥ ६० ॥

Desgleichen vor मन्य u. s. w.

उदकमन्यः oder उदमन्यः, उदकौदनः oder उदौदनः, उदकसक्तुः oder उदसक्तुः, उदकविन्दुः oder उदविन्दुः, उदकवज्रः oder उदयज्रः, उदकभार oder उदभार, उदकहार oder उदहार, उदकवीवधः oder उदवीवधः, उदकगाह oder उदगाह.

इको ह्रस्वो ऽङ्यो गालवस्य ॥ ६१ ॥

Für ई, wenn dieses nicht das Femininsuffix ई ist, und ऊ wird im Compositum vor dem zweiten Gliede nach Gâlava's Meinung die Kürze substituiert.

यामणिपुत्रः oder यामणीपुत्रः, ब्रह्मबन्धुपुत्रः oder बन्धुपुत्रः.

एक तद्धिते च ॥ ६२ ॥

Für die Länge in एका wird auch vor einem taddhita die Kürze substituiert.

एकलीरम् = एकस्याः लीरम्, एकदुग्धम्; एकरूप्य = एकस्या आगतम्, एकमय, एकत्वम्, एकता.

उच्चापोः संज्ञाछन्दसोर्बहुलम् ॥ ६३ ॥

Für die Femininsuffixe ई und आ wird in einem Namen und im Veda häufig eine Kürze substituiert.

रेवतिपुत्रः, रोहिणिपुत्रः, भरणिपुत्रः; aber auch नान्दीकरः, नान्दीघोषः, नान्दीविशालः. Vedisch sind: कुमारिदारा (wohl कुमारिदा), प्रदर्विदा (es ist wohl प्रकर्षिदा gemeint). Beispiele für आ: शिलग्रहम्, शिलप्रस्थम्; aber auch लोमकारुहम्, लोमकाखण्डः; vedisch sind: अजन्तोर्म्, ऊर्णमृदस्, ऊर्णामृत्रम्.

त्वे च ॥ ६४ ॥

Auch vor dem Suffix त्व.

रोहिणित्वम् oder रोहिणीत्वम्, अजत्यम् oder अजात्यम्.

इष्टकेषीकामालानां चिततूलभारिषु ॥ ६५ ॥

Für die Länge wird eine Kürze substituiert in इष्टका vor चित, in इषीका vor तूल und in माला vor भारिन्.

इष्टकचितम्, इषीकतूलम्, मालभारिन्.

खित्यनचयस्य ॥ ६६ ॥

Eine Kürze wird ferner substituiert vor einem Worte, welches mit einem ein stummes ख् enthaltenden Suffix gebildet ist, jedoch nicht bei einem Indeclinabile.

कलिमन्या, हरिणिमन्या; aber दोषामन्यमहः, दिवामन्या रात्रिः. Das zweite Glied des Compositums enthält das Suffix खग्; s. 3, 2, 83.

अरुद्धिषदजन्तस्य मुम् ॥ ६७ ॥

In अरुम्, द्विषत् und in einem vocalisch auslautenden Stamme wird vor einem solchen Worte nach dem letzten Vocale म् hinzugefügt.

अरुंतुद, द्विषंतप, कलिमन्या. Vgl. 3, 2, 35. 39. 83. Das म् von अरुम् und das त् von द्विषत् fallen nach 8, 2, 23 ab.

इच एकाचो ऽम् प्रत्ययवच्च ॥ ६८ ॥

Ein einsilbiger, auf einen andern Vocal als अ auslautender Stamm erhält vor einem in 6, 3, 66 genannten Worte das Augment अम्, welches auf dieselbe Weise wie die Accusativendung अम् angefügt wird.

गामन्य, स्त्रीमन्य oder स्त्रियमन्य, यियमन्य, भदमन्य.

वाचंयमपुरंदरौ च ॥ ६९ ॥

वाचंयम und पुरंदर sind unregelmässig gebildet.

Vgl. 3, 2, 40. 41. 6, 4, 94.

कारे सत्यागदस्य ॥ ७० ॥

Vor कार erhalten सत्य und अगद das Augment म्.

सत्यंकार und अगदंकार. Aus 6, 3, 67 ist मुम् zu ergänzen.

श्येनतिलस्य पाते जे ॥ ७१ ॥

श्येन und तिल erhalten das Augment म् vor पात in einer Ableitung mit ङ-अ.

श्येनपाता. तिलपाता. Vgl. 4, 2, 58.

रात्रेः कृति विभाषा ॥ ७२ ॥

रात्रि kann dieses Augment erhalten vor einem mit einem कृत् gebildeten Worte.

रात्रिचर und रात्रिचर, रात्रिमट und रात्र्यट.

नलोपो नञः ॥ ७३ ॥

Die Negation न verliert das न् am Anfange eines Compositums.

तस्मान्नुडचि ॥ ७४ ॥

Nach diesem übriggebliebenen अ wird an ein vocalisch anlautendes Wort न् vorn angefügt.

**नभ्राएनपान्नवेदा नासत्या नमुचिनकुलनखनपुंसकनक्षत्रनक्रना-
केषु प्रकृत्या ॥ ७५ ॥**

Unverändert bleibt die Negation in नभ्राज्, नपात्, नवेदम्, नासत्या (Da.), नमुचि, नकुल, नख, नपुंसक, नक्षत्र, नक्र und नाक.

नवेदा und नासत्या sind doch offenbar Nominative und dann folgt ein Locativ!

एकादिश्वैकस्य चादुक् ॥ ७६ ॥

Auch nach एक, wobei dieses das Augment अद् erhält.

एकार्चविंशति, एकार्चत्रिंशत्.

नगो ऽप्राणिष्वन्यतरस्याम् ॥ ७७ ॥

In नग kann sich das न erhalten, wenn nicht von lebenden Wesen die Rede geht.

नगः oder अगः „Baum“ und „Berg“; aber अगो („sich nicht bewegen könnend“) व्युपन-
गतेन.

सहस्य सः संज्ञायाम् ॥ ७८ ॥

Für सह wird स substituiert vor einem Namen.

साश्वत्य, सपलाश, सशिशप.

यन्थान्ताधिके च ॥ ७९ ॥

Und wenn es die Bedeutung hat „bis incl.“ (in Verbindung mit einem literarischen Werke) oder „plus“.

सकलं (= कलान्तं) und समुहूर्तं (= मुहूर्तान्तं) ज्योतिषमधीते, समंग्रं व्याकरणमधीते;
सदोषा खारी, समापः कार्पाषाः, सकाकिणीको मायः.

द्वितीये चानुपाख्ये ॥ ८० ॥

Auch in Verbindung mit einem Worte, welches etwas Zweites angibt, das selbst nicht unmittelbar wahrzunehmen ist.

सग्निः कपोतः „eine Taube, welche auf Feuer deutet“, सविशाचा यात्या „ein Sturm-
wind, der Piçāka ankündigt“, सराक्षसीका शाला.

अव्ययीभावे चाकाले ॥ ८१ ॥

Auch in einem Avjajibhāva, wenn das folgende Wort nicht eine Zeitbe-
zeichnung ist.

सचक्रं धेहि, सपुरं प्राज; aber सहपूर्वाह्नम्.

वोपसर्जनस्य ॥ ८२ ॥

Die Substitution kann stattfinden, wenn das Compositum ein Bahuvrihi ist.

सपुत्र oder सहपुत्र, सच्छात्र oder सहच्छात्र.

प्रकृत्याशिषि ॥ ८३ ॥

In einem Segensspruche erhält sich सह.

स्यस्ति देवदत्ताय सहपुत्राय सहच्छत्राय सहामात्याय. Kaṣikā liest: प्रकृत्याशिष्यगोवत्सहनेषु; der Zusatz entstammt einem Vārtika und einer Erklärung Patañjali's. Man sagt demnach स्यस्ति भवते सहगये oder सगवे, सहयत्साय oder सवत्साय, सहहत्ताय oder सहहत्ताय.

समानस्य छन्दस्यमूर्धप्रभृत्युदर्केषु ॥ ८४ ॥

Im Veda wird स für समान substituiert, aber nicht vor मूर्धन्, प्रभृति und उदर्क.

सगभ्यं, सयूथ्य, सनुत्य; vgl. 4, 4, 114. Dagegen समानमूर्धन्, समानप्रभृति und समानोदर्क.

ज्योतिर्जनपदरात्रिनाभिनामगोत्ररूपस्थानवर्णवयोवचनबन्धुषु

॥ ८५ ॥

Diese Substitution findet (auch in der Umgangssprache) vor ज्योतिस् u. s. w. statt.

सज्योतिस्, सजनपद, सरात्रि, सनाभि, सनामन, सगोत्र, सरूप, सस्थान, सवर्ण, सवयम्, सवचन, सवन्धु.

चरणे ब्रह्मचारिणि ॥ ८६ ॥

Vor ब्रह्मचारिन्, wenn es sich um ein gemeinsames Erfüllen eines Gelübdes handelt.

सब्रह्मचारिन्.

तीर्थे ये ॥ ८७ ॥

Vor तीर्थ, wenn Suffix य angefügt wird.

सतीर्थ. Vgl. 4, 4, 107.

विभाषोदरे ॥ ८८ ॥

Vor उदर mit Suffix य nicht nothwendig.

समानोदर्य oder मोदर्य. Vgl. 4, 4, 108 fg.

दृग्दृशवतुषु ॥ ८९ ॥

Vor दृश्, दृश und dem Suffix वत् wird स für समान substituiert.

सदृश्, सदृश. Das Suffix वत् kommt erst im folgenden Sūtra zur Anwendung.

इदंकिमोरीष्की ॥ ९० ॥

Vor den eben genannten Wörtern und dem Suffix वत् werden ई für इदम् und की für किम् substituiert.

ईदृश्, ईदृश, इयत्; कीदृश्, कीदृश und कियत्. Zum Wandel des Suffixes वत् in इयत् und कियत् s. 5, 2, 40, zum Abfall des ई vor इयत् 6, 4, 148.

आ सर्वनामः ॥ ९१ ॥

Für den Auslaut der (übrigen) Pronomina (s. I, 1, 27) wird davor आ substituiert.

तादृश्, तादृश, तावत्; यादृश्, यादृश, यावत्.

विष्वदेवयोश्च टेऽयञ्चतौ वप्रत्यये ॥ ९२ ॥

Für den letzten Vocal und den etwa darauf folgenden Consonanten eines Pronomens und der Wörter विष्वक् und देव wird अदि substituiert, wenn अच् mit dem Suffix व् (das aber wieder abfällt) folgt.

तद्वज्, यद्वज्; विष्वद्वज् und देवद्वज्. Es wird auch wie 6, 2, 52 अञ्चतावप्रत्यये gelesen. Vgl. zu 6, 1, 87.

समः समि ॥ ९३ ॥

Für सम् wird समि vor diesem अच् substituiert.

सम्यञ्च.

तिरसस्तिर्यलोपे ॥ ९४ ॥

Für तिरस् wird तिरि substituiert, wenn अच् nicht einen Verlust (des अ) erfährt.

तिर्यङ्, तिर्यञ्चो, तिर्यञ्चः; aber तिरञ्चा, तिरञ्चे.

सहस्य सधिः ॥ ९५ ॥

Für सह wird सधि vor अच् substituiert.

सध्यङ्, सध्यञ्चो, सध्यञ्चः, सधोच्चः, सधीचे. Zur Länge s. 6, 3, 138.

सध मादस्ययोश्छन्दसि ॥ ९६ ॥

Für सह wird im Veda सध substituiert vor माद und स्य.

सधमाद, सधस्य.

झान्तरुपसर्गेभ्यो ऽप ईत् ॥ ९७ ॥

Nach द्वि, अन्तरु und einer Präposition wird ई für das अ (vgl. I, 1, 54) von अप substituiert.

द्वोपः, अन्तरीपः, नीपम्, वीपम्, समीपम्.

ऊदनोर्देशे ॥ ९८ ॥

Nach अनु wird ऊ dafür substituiert, wenn eine Oertlichkeit bezeichnet wird.

अनूपो देशः; aber अन्नूपम्.

अषष्ठ्यचतृतीयास्थस्यान्यस्य दुगाशीराशास्थितोत्सुकोत्तिकार- करागच्छेषु ॥ ९९ ॥

अन्य, wenn es nicht als Genetiv oder Instrumental aufzufassen ist, erhält das Augment द् vor आशिस् u. s. w. und vor dem Suffix ईय.

अन्यदाशिसु, अन्यदाशा, अन्यदास्या, अन्यदास्थित, अन्यदुत्सुक, अन्यदृति, अन्यत्कारक, अन्य-
द्राम und अन्यदीय. Dagegen kann अन्यस्याशो: nur durch अन्याशिसु und अन्येनास्थित:
nur durch अन्यास्थित ausgedrückt werden.

अर्थे विभाषा ॥ १०० ॥

Vor अय kann dieses Augment antreten.

अन्यदर्थ oder अन्यार्थ.

कोः कत् तत्पुरुषे ऽचि ॥ १०१ ॥

Für कु wird in einem Tatpuruṣa कत् (oder कद्) für कु substituiert, wenn
das zweite Glied vocalisch anlautet.

कदज, कदप्रथ, कदुष्ट, कदच.

रथवदयोश्च ॥ १०२ ॥

Auch vor रथ und यद.

कदथ, कदुद.

तृणे च जातौ ॥ १०३ ॥

Auch vor तृण, wenn ein Gattungsbegriff gebildet wird.

कतृणा नाम जातिः, aber कतृणम् = कुत्सितं तृणम्.

का पथ्यक्षयोः ॥ १०४ ॥

Vor पथिन् und अन्न wird का für कु substituiert.

कापथ, कात्त.

ईषदर्थे ॥ १०५ ॥

Dieselbe Substitution findet statt, wenn कु die Bedeutung „ein wenig“ hat.

कामधुर, कानवण, काम्न, कोष्ण.

विभाषा पुरुषे ॥ १०६ ॥

Vor पुरुष kann diese Substitution stattfinden.

कुपुरुष oder कापुरुष.

कवं चोष्णे ॥ १०७ ॥

Vor उष्ण kann auch क्व substituiert werden.

कयोष्ण, कदुष्ण und कोष्ण.

पथि च छन्दसि ॥ १०८ ॥

Auch vor पथिन् im Veda.

कवपथ, कापथ und कुपथ.

पृषोदरादीनि यथोपदिष्टम् ॥ १०९ ॥

Mit पृषोदर u. s. w. verhält es sich, wie gelehrt wird.

संख्याविंशत्यपूर्वस्याहस्याहनन्यतरस्यां ङौ ॥ ११० ॥

Nach einem Zahlwort, nach वि und शय kann im Locativ Sg. अहन् für अह् substituirt werden.

झहे झहनि oder झह्नि; अहे अहनि oder अह्नि; व्यहे व्यहनि oder व्यह्नि; सायाहे सायाहनि oder सायाह्नि.

द्वलोपे पूर्वस्य दीर्घो ऽणः ॥ १११ ॥

Wenn द् oder र ausfallen, wird für ein vorangehendes अ, इ und उ eine Länge substituirt.

लीढ, मीढ, उपगूढ; पुनारक्त, नीरक्त, अग्नौ रथः, इन्द्र रथः. Ueber den Ausfall von द् s. 8, 3, 13, über den von र s. 8, 3, 14.

सहिवहोरोदवर्णस्य ॥ ११२ ॥

In सह् und वह् wird in diesem Falle ओ für अ oder आ substituirt.

सोढ्, सोढुम्, सोढव्य; वोढ्, वोढुम्, वोढव्य; dagegen nicht in ऊढ, wohl aber in उदवो-
ढम्, weil hier ein आ als ursprünglich angenommen wird.

साद्यै साद्व सादेति निगमे ॥ ११३ ॥

साद्यै, साद्व्या und साद्व sind unregelmässige Formen im Veda.

6, 3, 114. संहितायाम् ॥ ११४ ॥

In den folgenden Sūtra bis zum Schluss des Pāda ist stets संहितायाम् „in einem ununterbrochenen Verlauf der Rede“ zu ergänzen.

कर्णे लक्षणस्याविष्टापञ्चमणिभिन्नच्छिन्नच्छिद्रमुवस्वस्तिकस्य ॥ ११५ ॥

Vor कर्ण wird für den Endvocal des vorangehenden Wortes eine Länge (s. 6, 3, 111) substituirt, wenn dieses ein Merkmal am Ohre bezeichnet; ausgenommen sind विष्ट u. s. w.

दात्राकर्ण, द्विगुणाकर्ण, त्रिगुणाकर्ण, द्वाहुलाकर्ण; aber विष्टकर्ण, अष्टकर्ण, पञ्चकर्ण, मणि-
कर्ण, भिन्नकर्ण, छिन्नकर्ण, छिद्रकर्ण, मुवकर्ण und स्वस्तिककर्ण. Zum Accent dieser Wörter vgl. 6, 2, 112.

नहिवृतिवृषिव्यधिरुचिसहितनिषु कौ ॥ ११६ ॥

Vor नह् u. s. w. wird, wenn diese Wurzeln mit dem Suffix -वृ (das wieder abfällt) versehen sind, für den Endvocal des vorangehenden Wortes eine Länge substituirt.

उपानह्, परोषह्; नोवृत्, उपावृत्; प्रावृष, उपावृष; धर्माविध्, हृदयाविध्, श्वाविध्; नीरुच्, अभीरुच्; ऋतोषह्, परीतत्.

वनगिर्योः संज्ञायां कोटरकिंशुलुकादीनाम् ॥ ११७ ॥

Vor वन wird für den Endvocal von कोटर u. s. w., vor गिरि der von किंशुलुका u. s. w. eine Länge substituiert, wenn das Compositum ein Name ist.

कोटरायणम्, मिश्रकायणम् u. s. w. (vgl. 8, 4, 4); किंशुलुकागिरिः, अञ्जनागिरिः u. s. w.
Kāçikā किंशुलुका st. किंशुलुका im Sūtra und im Comm.

वले ॥ ११६ ॥

Auch vor dem Suffix वल findet Verlängerung statt.

आमुतीवल, कपीवल, दन्तावल.

मतौ बह्वचो ऽनजिरादीनाम् ॥ ११९ ॥

Auch vor dem Suffix मत् wird der Endvocal eines mehr als zweisilbigen Wortes in einem Namen verlängert, jedoch nicht von अजिर u. s. w.

उदुम्बरावती, मशकावती, वीरणावती, पुष्करावती, अमरावती; dagegen ब्रीहिमती, अजिर-
वती u. s. w. Vgl. 4, 2, 85.

शरादीनां च ॥ १२० ॥

Auch von शर u. s. w. vor demselben Suffix.

शरावती, वंशावती u. s. w.

इको बहे ऽपीलोः ॥ १२१ ॥

इ und उ, mit Ausnahme des उ in पीलु, werden vor बह् verlängert.

ऋपीवहम्, कपीवहम्, मुनीवहम्; aber पीलुवहम्.

उपसर्गस्य घञ्यमनुष्ये बहुलम् ॥ १२२ ॥

Der Endvocal einer Präposition wird vor einem mit कृत् \pm ञ् gebildeten Worte häufig verlängert, nicht aber, wenn das Compositum ein menschliches Wesen bezeichnet.

नीक्रेढः, वीमार्गः, अपामार्गः; aber auch प्रसेधः, प्रसारः. In निषादः ist der Vocal nicht verlängert, weil hier मनुष्य gemeint ist.

इकः काशे ॥ १२३ ॥

Vor काश wird nur इ und उ einer Präposition verlängert.

नीकाशः, वीकाशः, अनुकाशः; aber प्रकाशः.

दस्ति ॥ १२४ ॥

Vor दा findet eine solche Verlängerung dann statt, wenn द् zu त् wird.

नीत्, वीत्, परीत्. Vgl. 7, 4, 47.

अष्टनः संज्ञायाम् ॥ १२५ ॥

In अष्टन् wird für den Auslaut eine Länge substituiert, wenn das Compositum ein Name ist.

अष्टावक्रः, अष्टावनधुरः, अष्टापदम्; aber अष्टपत्र, अष्टभायं.

6, 3, 114.

छन्दसि च ॥ १२६ ॥

Im Veda auch sonst.

अष्टाहिरण्या दक्षिणा, अष्टापदी देवता मुभतो.

चित्तेः कपि ॥ १२७ ॥

In चित्ति wird der Endvocal verlängert, wenn das Suffix क् antritt.

एकचित्तीक, द्विचित्तीक, त्रिचित्तीक.

विश्वस्य वसुराटोः ॥ १२८ ॥

In विश्व vor वसु und राज्, wenn letzteres in der Form राट् auftritt.

विश्वावसुः, विश्वाराट्; aber विश्वराजो, विश्वराजः.

नरे संज्ञायाम् ॥ १२९ ॥

Vor नर, wenn das Compositum ein Name ist.

विश्वानरः.

मित्रे चषौ ॥ १३० ॥

Und vor मित्र, wenn ein Rshi gemeint ist.

विश्वामित्रः, aber विश्वमित्रो माणवकः.

मन्त्रे सोमाश्चेन्द्रियविश्वदेव्यस्य मतौ ॥ १३१ ॥

In einem Mantra wird der Endvocal von सोम u. s. w. vor dem Suffix मत verlängert.

सोमावती, अश्वानवती, इन्द्रियावती, विश्वदेव्यावती.

ओषधेश्च विभक्तावप्रथमायाम् ॥ १३२ ॥

Der von ओषधि vor einer Casusendung, jedoch nicht im Nominativ.

ओषधीभिः, ओषधीभ्यः; aber ओषधिः.

अचि तुनुघमक्षुतङ्कुचोरुष्याणाम् ॥ १३३ ॥

Im Rgveda werden die Partikeln तु, नु, घ, मक्षु, die Personalendung -न्त, कु, die Endung त्र und उरुष्य verlängert.

Für die Personalendung तङ्ग wird das Beispiel भरता जातवेदसम् RV. 10, 176, 2 angeführt, für कु—कूमनस् (?), für त्र—अत्रा.

इकः सुञि ॥ १३४ ॥

Vor der Partikel सु wird ebendasselbst ein vorangehendes इ und उ verlängert.

अभी पु णः मयीनाम् RV. 4, 31, 3. कथ्यं क पु ण कतये 1, 36, 13.

अचो ऽतस्तिङः ॥ १३५ ॥

Desgleichen ebendasselbst eine auf अ auslautende Personalendung.

विद्महा häufig.

निपातस्य च ॥ १३६ ॥

Auch der Endlaut einer Partikel ebendasselbst.

मया, अच्चा.

अन्येषामपि दृश्यते ॥ १३७ ॥

Die Verlängerung wird auch bei andern Wörtern angetroffen.

केशाकेशि, कदाकचि, जलापाट्, नारकः, पुरुषः.

चौ ॥ १३८ ॥

Auch vor अच्, wenn der Vocal abfällt.

दधीचः, दधीचा, दधीचे; मधूचः, मधूचा, मधूचे. Ueber den Abfall des अ s. 6, 4, 138.

संप्रसारणस्य ॥ १३९ ॥

‡ 6, 3, 114.

Auch der für einen Halbvocal substituirte Vocal wird, wenn das Wort am Anfange eines Compositums steht, verlängert.

कारीषगन्धोपुत्रः, कारीषगन्धोषतिः. Vgl. 6, 1, 13.

॥ इति षष्ठस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥

अङ्गस्य ॥ १ ॥

6, 4, 1.

Was im Folgenden bis zum Schluss des siebenten Adhijāja gelehrt werden wird, erfolgt an einem Stamme.

हलः ॥ २ ॥

Für einen vocalisirten Halbvocal (s. 6, 3, 139) im Auslaut eines Stammes wird, wenn ihm ein Consonant vorangeht, die Länge substituiert.

हूतं von ह्या, जीनं von ज्या, संवीतं von व्या.

नामि ॥ ३ ॥

Die Länge wird substituiert vor der Genetivendung नाम्.

अग्नीनाम्, वायूनाम्, कर्तृणाम्. Zum न् der Endung s. 7, 1, 54.

न तिसृचतसृ ॥ ४ ॥

Nicht aber in तिसृ und चतसृ.

तिसृणाम्, चतसृणाम्.

छन्दस्युभयथा ॥ ५ ॥

Im Veda findet Beides statt.

तिसृणाम् und तिसृणाम्, चतसृणाम् und चतसृणाम्.

6, 4, 1.

नृ च ॥ ६ ॥

Eben so bei नृ.

नृणाम् und नृणाम्.

नोपधायाः ॥ ७ ॥

Bei einem auf नृ auslautenden Stamme wird der vorangehende Vocal vor नाम् verlängert.

पञ्चानाम्, सप्तानाम्, नवानाम्, दशानाम्. Zur Endung नाम् s. 7, 1, 55, zum Abfall des नृ im Stamme 8, 2, 7.

सर्वनामस्थाने चासंबुद्धौ ॥ ८ ॥

Auch in den starken Casus, mit Ausnahme des Voc. Sg.

राजा, राजानो, राजानः, राजानम्, सामानि. राजा ist aus राजानम् entstanden: das म् ist nach 6, 1, 68, das नृ nach 8, 2, 7 abgefallen.

वा षपूर्वस्य निगमे ॥ ९ ॥

Geht dem Vocal ein ष voran, so ist im Veda die Verlängerung nicht nothwendig.

तजाणम् und तजणम्, ऋभुजाणम् und ऋभुजणम्.

सान्तमहत्तः संयोगस्य ॥ १० ॥

In Stämmen auf स् mit vorangehendem Consonanten (Nasale) und in महत्त wird der Vocal in den angegebenen Casus verlängert.

श्रेयान्, श्रेयांसो, श्रेयांसः, श्रेयोसि; महान्, महान्तो, महान्तः. Zum eingeschobenen Nasal s. 7, 1, 70.

अप्तृनृत्स्वसृनृनेष्ट्वष्टृक्षत्तृहोतृपोतृप्रशास्तृणाम् ॥ ११ ॥

Desgleichen in अप्, in den Stämmen auf ऌ-त् und ऐ, in स्वम् u. s. w.

आपः, अक्ष्वामिषि तडागानि; कर्तारो und वेत्तारः कटान्, वेदितारो जनापवादान्; कर्तारो und कर्तारः कटस्य; स्वसा, स्वसारो, स्वसारः; नप्ता, नप्तारो, नप्तारः; नेष्टा, नेष्टारो, नेष्टारः; त्वष्टा, त्वष्टारो, त्वष्टारः; क्षत्ता, क्षत्तारो, क्षत्तारः; होता, होतारो, होतारः; पोता, पोतारो, पोतारः; प्रशास्ता, प्रशास्तारो, प्रशास्तारः. Für ऋ wird zunächst अर् substituirt nach 7, 3, 110.

इन्हन्पूर्षार्यम्णां शौ ॥ १२ ॥

In Stämmen auf इन्, in हन्, पृथन् und अर्धमन् wird der Vocal vor dem इ des Nomin. Acc. Pl. verlängert.

बहुदण्डीनि, बहुच्छत्रीणि; बहुद्वर्हाणि, बहुभूषणानि; बहुपूषाणि, बहुअर्धमाणि.

सौ च ॥ १३ ॥

Desgleichen im Nomin. Sg.

दण्डी, द्वर्हा, पूषा, अर्धमा. नृ ist nach 8, 2, 7 abgefallen; die Casusendung nach 6, 1, 68.

अवसन्तस्य चाधातोः ॥ १४ ॥

In diesem Casus auch die auf अत् (अन्त) und अस् auslautenden Stämme, wenn der Consonant nicht zur Wurzel gehört.

भवान् (mit upādi-Suffix डवतुप्), कृतवान् (mit कवतु), गोमान् (mit मतुप्); सुपयाः, सुपयाः. Dagegen पिशङ्गः, weil स zur Wurzel गम् gehört. Zum न् in भवान् u. s. w. s. 7, 1, 70; das स der Casusendung fällt nach 6, 1, 58 ab, das त् des Stammes nach 8, 2, 23.

अनुनासिकस्य क्क्किलोः किङिति ॥ १५ ॥

Ein vor dem nasalen Auslaut eines Stammes stehender Vocal wird verlängert vor dem Suffix ँच् (das wieder abfällt) und vor einem consonantisch (jedoch nicht mit einem Halbvocal oder Nasal) anlautenden Suffix, welches ein stummes क् oder ङ् hat.

प्रशान् und प्रतान् von den Wurzeln शम् und तम् nach 8, 2, 64. शान्त (mit क्), शान्त-वन् (mit कवतु), शान्त्या (mit क्त्वा), शान्ति (mit क्तिन्); शंशान्तः und तन्तान्तः (die Personalendung तम् ist डिन् nach 1, 2, 4). Es wird auch क्विङ्किलोः gelesen.

अञ्जनगमां सनि ॥ १६ ॥

In vocalisch auslautenden Wurzeln, sowie in हन् und गम् wird der Vocal verlängert vor dem Desiderativsuffix ँच्, wenn dieses nicht das Augment इ erhält.

चिञ्चिषति, तुष्टुषति, चिकीर्षति (vgl. 7, 1, 100); जिघांसति, अधि जिघांसते.

तनोतेर्विभाषा ॥ १७ ॥

In तन् nicht nothwendig.

तितांसति und तितंसति.

क्रमश्च क्ति ॥ १८ ॥

Desgleichen in क्रम् vor ँत्वा.

क्रान्त्या oder क्रन्त्या.

ह्योः शूडनुनासिके च ॥ १९ ॥

Für ein auslautendes ह् wird श् und für ein auslautendes व्—ङ् substituiert nicht nur vor den 6, 4, 15 angegebenen Suffixen, sondern auch vor einem Nasal.

शब्दप्राश् (s. Upādisūtra 2, 57), पृष्ट, पृष्टवत्, पृष्ट्या (ष् für श् nach 8, 2, 36, würde aber nach derselben Regel auch für ह् eintreten), प्रश्नः, विश्नः; अक्षद्रु, द्युत, द्युतवत्, द्युत्या, स्योनः (von सिव्). Es wird nach dem Vorgange Patanjali's auch ह्योः (d. i. ह् mit dem Augment न्) in Sūtra gelesen.

6, 4, 1.

ज्वरत्वरसिथ्यविमवामुपधायाश्च ॥ २० ॥

In ज्वर, त्वर, सिथ्य, श्रय् und मय् wird vor den angegebenen Suffixen ऊ für व und den dem Endconsonanten vorangehenden Vocal substituiert.

जृः, जूरो, ज्वरः, जूर्ति; तृः, तूरो, त्वरः, तूर्ति; मृः, मूरो, मयः, मृत, मृतवत्, मूर्ति; ऊः, उवो, उवः, ऊति; मृः, मूरो, मयः, मृत, मृतवत्, मूर्ति. Kāçikā श्रियि st. सिथि und diesem entsprechend auch die Beispiele.

राल्लोपः ॥ २१ ॥

Nach , fallen छ् und व् ab.

मूर, मूरो, मुरः, मूर्त, मूर्तवत् und मूर्ति von मूर्छ्; तूर, तूरो, तुरः, तूर्ण, तूर्णवत् und तूर्ति von तुर्छ्; तूर, तूरो, तुरः, तूर्ण, तूर्णवत् und तूर्ति von तुव्; धूर, धूरो, धुरः, धूर्ण, धूर्णवत् und धूर्ति von धुव्.

6, 4, 22.

असिद्धवदवा भात् ॥ २२ ॥

Jede Veränderung, die von nun an bis 6, 4, 129 fgg. an einem Stamme vorgenommen wird, ist als nicht geschehen zu betrachten bei Anwendung einer anderen Regel in eben diesem Abschnitte.

6, 4, 101 wird gesagt, dass nach हु und nach den auf मल् auslautenden Wurzeln धि für हि im Imperativ substituiert wird. Diese Regel wird nach unserem Sūtra auch nach शास् angewandt, obgleich 6, 4, 35 gelehrt wird, dass शा für शास् vor हि substituiert wird, also diese Wurzel nicht mehr auf मल् auslautet. Eben so verhält es sich mit अस्, für welches nach 6, 4, 111. 119 स vor हि substituiert wird.

आन्नलोपः ॥ २३ ॥

Nach न, welches in den Wurzeln der siebenten Klasse als Präsenscharakter eingeschoben wird, fällt ein nachfolgendes न् ab.

अनक्ति, भनक्ति und हिनस्ति von अन्ज्, भन्ज् und हिमि (d. i. हिन्स् nach 7, 1, 58), wie die Wurzeln im Dhātupāṭha geschrieben werden.

अनिदितां हल उपधायाः किङ्कति ॥ २४ ॥

In consonantisch auslautenden Wurzeln mit vorangegehendem न् fällt, wenn sie kein stummes व् haben, dieses न् aus, wenn ein Suffix mit stummem क् oder ङ् folgt.

Von सन्स् und ध्यन्स् werden gebildet: सस्त und ध्यस्त mit क्, सस्यते und ध्यस्यते mit यक्, सनीषस्यते und दनीष्यस्यते mit पङ्; dagegen नन्द्यते und नानन्द्यते, weil diese Wurzel नदि geschrieben wird.

दंशसञ्जस्वञ्जां शपि ॥ २५ ॥

In दंश्, सञ्ज् und स्वञ्ज् fällt der Nasal aus vor dem Präsenscharakter श् der ersten Klasse.

दशति, सजति, परि व्यजते.

रञ्जेश्च ॥ २६ ॥

Desgleichen der von रञ्ज्.

रजति, रजतः, रजन्ति.

घञि च भावकरणयोः ॥ २७ ॥

Auch vor Suffix $\pm च$, wenn das damit gebildete Wort einen Zustand bezeichnet oder instrumentale Bedeutung hat.

रागः „Farbe, Röthe“ und „Färbestoff“; dagegen रङ्गः = रजन्ति तस्मिन्.

स्यदो जवे ॥ २८ ॥

स्यद mit demselben Suffix hat seinen Nasal in der Bedeutung „Geschwindigkeit“ eingebüsst.

गोस्यदः und अश्वस्यदः, aber तैलस्यन्दः und एतस्यन्दः.

अवोदैधौघ्नप्रथयहिमथयाः ॥ २९ ॥

Auch अवोद, एध, ओघ्न (vielleicht ist ओघ्नम् gemeint), प्रथय und हिमथय haben ihren Nasal eingebüsst.

नाञ्चेः पूजायाम् ॥ ३० ॥

अञ्च् in der Bedeutung „ehren“ verliert nicht seinen Nasal.

अञ्चिता अस्य गुरवः, अञ्चितमिव शिरो वहति; dagegen उदक्तमुदकं कृपात्.

क्लि स्कन्दिस्यन्दोः ॥ ३१ ॥

स्कन्द und स्यन्द bewahren ihren Nasal vor --त्वा .

स्कन्त्वा, स्यन्त्वा und स्यन्दित्वा (nach 7, 2, 44). Im Sūtra wird auch स्कन्द geschrieben.

जान्तनशां विभाषा ॥ ३२ ॥

In Wurzeln, die auf ज् auslauten, und in नश्च kann der Nasal vor त्वा abfallen.

रङ्गत्वा oder रत्त्वा, नण्डत्वा oder नष्टत्वा. Vgl. 7, 1, 60.

भञ्जेश्च चिणि ॥ ३३ ॥

In भञ्ज् kann der Nasal ausfallen in der dritten Person Pass. des Aoristes auf $\text{--}\pm\text{द्}$.

अभञ्जि oder अभञ्जि.

शास इद्ङ्हलोः ॥ ३४ ॥

Für den Vocal in शास् wird im $\text{--}\text{अ}$ — Aorist und vor einem consonantisch anlautenden Suffix mit stummem क् oder ङ् (s. 6, 4, 24) इ substituiert.

अन्यशिवत्, अन्यशिवताम्, अन्यशिवन्; शिष्ट mit क् und शिष्टवत् mit क्तवत्; तौ शिष्टः, वयं शिष्टमः (die Personalendungen sind हिन् nach 1, 2, 4).

6, 4, 1. 22.

शा हौ ॥ ३५ ॥

Vor der Imperativendung हि wird शा für ग्राम् substituiert.

ग्राधि nach 8, 4, 101 mit Berücksichtigung von 6, 4, 22.

हन्तेर्जः ॥ ३६ ॥

Für हन् wird ज vor हि substituiert.

जहि.

अनुदात्तोपदेशवनतितनोत्यादीनामनुनासिकलोपो भ्रूलि किङिति**॥ ३७ ॥**

Der auslautende Nasal derjenigen Wurzeln, welche im Dhātupāṭha einen unbetonten Wurzelvocal haben, sowie der von वन् und तन् u. s. w. fällt ab vor einem consonantisch (jedoch nicht mit einem Halbvocal oder Nasal) anlautenden Suffix, wenn dieses ein stummes क oder ङ hat.

यत्वा mit त्वा, यत् mit क्, यतवत् mit क्तवत् und यति mit क्तिन् von यम्; ebenso रत्वा, नत्वा, गत्वा und हत्वा; यति von वन् mit क्तिन्; तत् von तन् mit क्त u. s. w.; अतत und अतथा: (hier ist das Suffix डित् nach 1, 2, 11).

वा ल्यपि ॥ ३८ ॥

Vor dem Absolutivsuffix -ल्य nicht nothwendig.

प्रयत्य oder प्रयम्य, प्ररत्य oder प्ररम्य, प्रणत्य oder प्रणम्य, आगत्य oder आगम्य; aber nur आहृत्य, प्रमत्य, प्रयत्य, प्रतत्य trotz dieses Sūtra. Zum Augment त् s. 6, 1, 71.

न क्तिचि दीर्घश्च ॥ ३९ ॥

Vor ति findet bei diesen Wurzeln weder Abfall des Nasals, noch Verlängerung des Wurzelvocals (nach 6, 1, 15) statt.

यन्ति, यन्ति, तन्ति.

गमः कौ ॥ ४० ॥

In गम् fällt der Nasal vor dem Suffix -क् (das wieder abfällt) ab.

अङ्गगत्, कलिङ्गगत्, अध्वगत्. Zum Augment त् s. 6, 1, 71.

विङ्वनोरनुनासिकस्यात् ॥ ४१ ॥

Vor den Suffixen व् (das wieder abfällt) und वन् wird für den auslautenden Nasal आ substituiert.

अब्जाः, गोजाः, ऋतजाः, अद्रिजाः, गोषाः, कूपखाः, शतखाः, दधिकाः, अयेगाः; विजावन्, अयेजावन्. Vgl. 3, 2, 67, 75.

जनसनखनां सन्भ्रूलोः ॥ ४२ ॥

Dieselbe Substitution findet in जन्, सन् und खन् statt vor dem consonantisch anlautenden Desiderativsuffix -स und vor einem andern consonant-

6, 4, 1, 22.

tisch (jedoch nicht auf einen Halbvocal oder einen Nasal) anlautenden Suffixe, wenn dieses ein stummes क् oder ङ् hat.

जात, जातवत्, जाति; सिषासति, सात, सातवत्, सति; खात, खातवत्, खाति. Bei जन् und खन् lautet das Desiderativsuffix nicht consonantisch an, da es das Augment इ erhält: जिजनिषति, चिखनिषति. Neben सिषासति besteht auch सिमनिषति. Es wird auch सम्मलोः im Sâtra geschrieben.

ये विभाषा ॥ ४३ ॥

Vor einem mit य् anlautenden Suffixe ist diese Substitution bei den genannten Wurzeln nicht nothwendig.

जयते oder जायते mit यक्, जञ्जयते oder जाजायते mit यङ्. Eben so सन्यते oder सायते, संसन्यते oder सासायते, खन्यते oder खायते, चङ्खन्यते oder चाखायते. Vor dem य der vierten Klasse, das nach 1, 2, 4 डित् ist, wird nach 7, 3, 79 जा für जन् substituiert: जायते.

तनोतेर्यकि ॥ ४४ ॥

In तन् kann diese Substitution vor dem Passivcharakter =य eintreten.

तन्यते oder तायते.

सनः क्तिचि लोपश्चास्यान्यतरस्याम् ॥ ४५ ॥

In सन् kann vor dem Suffix ति diese Substitution stattfinden, aber auch der Nasal einfach abfallen.

सन्ति, सति oder सति.

आर्धधातुके ॥ ४६ ॥

6, 4, 46.

Bis 6, 4, 68 incl. ist stets „vor einem ârdbadhâtuka genannten Suffix (s. 3, 4, 114 fgg.)“ zu ergänzen.

भस्जो रोपधयो रमन्यतरस्याम् ॥ ४७ ॥

In भस्ज् kann für र् und स् ein nach dem Wurzelvocal einzuschaltendes र् antreten.

भष्ट् oder भष्टृ, भष्टुम् oder भष्टुम्, भष्टव्य oder भष्टव्य, भञ्जन oder भञ्जन. Das ज् von भस्ज् geht vor त् nach 8, 2, 36 in य् über, worauf das त् nach 8, 4, 41 ट् wird. In भञ्जन ist zuerst श् für स् nach 8, 4, 40 substituiert worden, für dieses श् aber ज् nach 8, 4, 53. भष्ट् u. s. w. sind durch 6, 1, 16 erklärt.

अतो लोपः ॥ ४८ ॥

Das im Auslaut eines Verbalstammes stehende अ fällt vor einem ârdbadhâtuka ab.

चिकीर्षितु, चिकीर्षितुम् und चिकीर्षितव्य vom Desiderativstamme चिकीर्ष.

6, 4, 1. 22. 46.

यस्य हलः ॥ ४९ ॥

Wenn dem Auslaut य in einem Verbalstamm ein Consonant vorangeht, so fällt auch das य ab.

ब्रेभिदित्, ब्रेभिदितुम् und ब्रेभिदितव्य vom Intensivstamm ब्रेभिद्य.

क्यस्य विभाषा ॥ ५० ॥

Nicht nothwendig in einem Denominativstamm auf $_{-}य$.

समिधित् oder समिधित् vom Stamme समिध्य, दृषदित् oder दृषदित् vom Stamme दृषद्य.

णेरनिटि ॥ ५१ ॥

Auch das इ des Verbalstämme bildenden Suffixes $_{-}इ$ fällt vor einem ārdhahātuka ab, wenn dieses ohne Augment इ angefügt wird.

अततत्, अररत्, आशिशत्, आटिटत्, कारणा, कारक, कार्यते, ज्ञप्सति. Zu den Aoristen vgl. 7, 4, 1.

निष्ठायां सेटि ॥ ५२ ॥

Vor den Suffixen $_{-}त्$ und $_{-}तयत्$, wenn diese das Augment इ erhalten.

कारित, हारित, गणित; in संज्ञपितः पशुः dagegen soll इ der Charakter des Causativs sein.

जनिता मन्त्रे ॥ ५३ ॥

जनित् hat in einem Mantra das Suffix $_{-}इ$ eingeblasst.

जनित् = जनयित्.

शमिता यज्ञे ॥ ५४ ॥

शमित् bei einer Opferhandlung.

यत् हविः शमितः Cat. Br. 3, 8, 3, 4. 5. Sonst angeblich शमयित्.

अयामन्तात्वाय्येन्निष्णुषु ॥ ५५ ॥

Vor den Suffixen आम्, अन्त, आलु, आय्य, इल्लु und इल्लु wird अय् für das इ des Suffixes $_{-}इ$ substituirt.

कार्यां चकार, गयहयन्त, स्पृहयालु, स्पृहयाय्य, स्तनयिल्लु, पोषयिल्लु.

त्यपि लघुपूर्वात् ॥ ५६ ॥

Desgleichen vor der Absolutivendung $_{-}त्य$, wenn der dem इ vorangehende Vocal kurz ist.

प्रशमय्य, संदमय्य, प्रब्रेभिदय्य, प्रगणय्य; aber प्रपात्य nach 6, 4, 51.

विभाषापः ॥ ५७ ॥

Nach आप् kann अय् vor $_{-}त्य$ substituirt werden.

प्रापय्य oder प्राप्य.

6, 4, 1. 22. 46.

युष्मदोर्दीर्घच्छन्दसि ॥ ५८ ॥

In यु und प्लु wird im Veda vor -लृष eine Länge für उ substituiert.

विद्युय, परिप्लूय; in der Umgangssprache मयुत्य und आप्लुत्य.

क्षियः ॥ ५९ ॥

Auch für das इ in क्षि.

प्रक्षीय.

निष्ठायामण्यदर्थे ॥ ६० ॥

Auch vor dem Participialsuffix -न्त, wenn dieses nicht die Bedeutung eines Partic. fut. pass. (ण्यत्) hat.

आक्षीण und प्रक्षीण mit activer Bedeutung, प्रक्षीणमिदं देवदत्तस्य mit locativer (s. 3, 4, 76) Bedeutung; dagegen अक्षित „unvergänglich“.

वाक्रोशदन्ययोः ॥ ६१ ॥

Die Verlängerung kann stattfinden, wenn es sich um eine Verwünschung oder eine traurige Lage handelt.

क्षितायुरेधि oder क्षीणायुरेधि; क्षितौ oder क्षीणौ ज्यं तपस्यो, क्षितक oder क्षीणक.

स्यसिचसीयुट्तासिषु भावकर्मणोरुपदेशेऽङ्गनयहृदशं वा चिख-
दिट् च ॥ ६२ ॥

Verbalstämme, 1) die im grammatischen Unterrichtssystem vocalisch auslauten, so wie 2) हन्, 3) यष्ट् und 4) दृष्ट् können im Impersonale und Passiv des ersten Futurums, Conditionalis, s-Aorists, Precativs und paraphrastischen Futurums wie die dritte Person des passiven Aorists auf -त् ई behandelt werden; geschieht dieses, so erhalten die Charaktere der genannten Tempora und Modi das Augment इ.

Zu 1) चायिष्यते, अचायिष्यत, अचायिषाताम्, चायिषीष्ट und चायिता wie अचायि; oder चेय्यते, अचेय्यत, अचेयाताम्, चेयीष्ट und चेता. शामिष्यते und शमिष्यते, अशामिष्यत und अशमिष्यत (der Causativcharakter ist in diesen vier Formen nach 6, 4, 51 abgefallen, da das in unserm Sūtra gelehrt Augment इ nach 6, 4, 22 als nicht vorhanden zu betrachten ist; wenn शमि nicht wie चिण् behandelt wird, lautet das Futurum शमयिष्यते und der Conditionalis अशमयिष्यत), अशामिषाताम् und अशमिषाताम्, शामिषीष्ट und शमिषीष्ट, शामिता und शमिता wie अशामि und अशमि. Zu 2) घानिष्यते, अघानिष्यत, अघानिषाताम्, घानिषीष्ट und घानिता wie अघानि; oder हनिष्यते, अहनिष्यत, अघानिषाताम् oder अहन्ताताम् (s. 2, 4, 44) und हन्ता. Zu 3) ग्राहिष्यते, अग्राहिष्यत, अग्राहिषाताम्, ग्राहिषीष्ट und ग्राहिता wie अग्राहि; oder यहीष्यते, अयहीष्यत, अयहीषाताम्, यहीषीष्ट und यहीता (zur Länge ई vgl. 7, 2, 37). Zu 4) दर्शिष्यते, अदर्शिष्यत, अदर्शिषाताम्, दर्शिषीष्ट und दर्शिता wie अदर्शि; oder द्रव्यते, अद्रव्यत, अद्रव्याताम्, द्रवीष्ट und द्रष्टा.

6, 4, 1. 22. 46.

दीडो युडचि किङति ॥ ६३ ॥

दी erhält das Augment य् vor einem vocalisch anlautenden ârdhadhâtuka, das ein stummes क् oder ङ् hat.

उप दिदीये, उप दिदीयाते, उप दिदीयिरे. Die Personalendungen sind कित् nach 1, 2, 5.

आतो लोप इटि च ॥ ६४ ॥

Auslautendes आ einer Wurzel fällt ab vor diesen Suffixen und vor einem ârdhadhâtuka mit dem Augment इ.

पपतुः, पपुः, तस्यतुः, तस्युः; hier ist die Personalendung कित् nach 1, 2, 5. गोढ und कम्बलद mit Suffix क् nach 3, 2, 3. प्रदा und प्रधा mit Suffix अङ् nach 3, 3, 106. पपिय, तस्थिथ.

ईद्यति ॥ ६५ ॥

Vor dem कृत्-Suffix य् wird ई für ein solches आ substituiert.

देय, धेय, हेय, स्तेय. Guṇa nach 7, 3, 84.

घुमास्यागापाजहातिसां हलि ॥ ६६ ॥

Für den Auslaut der verschiedenen Wurzeln डा und धा, sowie für den von मा, स्या, गा, पा, हा जहाति und सा (सी) wird ई substituiert vor einem consonantisch anlautenden ârdhadhâtuka, das क् oder ङ् zum stummen Laute hat.

दीयते, धीयते, मीयते, रथीयते, गीयते, पीयते, हीयते und अथ सीयते mit यक्; देदीयते, देधीयते, मेमीयते, तेष्टीयते, जेगीयते, पेपीयते, जेहीयते und अथ मेमीयते mit यङ्; अध्यगीष्ट, अध्यगीषाताम् und अध्यगीषत mit सिच्, das nach 1, 2, 1 hier ङित् ist.

एलिङि ॥ ६७ ॥

Im Precativ Act. wird ए für dieses आ substituiert.

देयात्, धेयात्, मेयात्, रथेयात्, गेयात्, पेयात्, हेयात् und अथ सेयात्. Unter लिङ् ist hier der Precativ gemeint, da nach 3, 4, 116 nur die Personalendungen dieses Modus ârdhadhâtuka heissen. Da im Sâtra किङति zu ergänzen ist, betrifft die Regel das Parasmaipada, da nur dieses nach 3, 4, 104 कित् ist.

†6,4,46. वान्यस्य संयोगादेः ॥ ६८ ॥

Für ein auslautendes आ anderer Wurzeln (also nicht von स्या) kann ए substituiert werden, wenn Doppelconsonanz vorangeht.

म्लायात् oder म्लेयात्, म्लायात् oder म्लेयात्; aber nur स्येयात्.

न ल्यपि ॥ ६९ ॥

Die 6, 4, 66 gegebene Regel gilt nicht für das Absolutivsuffix -ल्यप्.

प्रदाय, प्रधाय, प्रमाय, प्रस्थाप, प्रगाय, प्रपाय, प्रहाय, अवसाय. Das Suffix ल्यप् ist als Substitut von त्वा (= त्वा) कित् nach 1, 1, 56.

मयतेरिदन्यतरस्याम् ॥ ७० ॥

Für मा (मे), मयते kann इ vor -ल्य substituiert werden.

अपमाय oder अपमित्य.

लुङ्लङ्लङ्ङुदात्तः ॥ ७१ ॥

Im Aorist, Imperfect und Conditionalis tritt betontes अ vor die Wurzel.

अकार्षात्, अकरोत्, अकरिष्यत्.

आडजादीनाम् ॥ ७२ ॥

An vocalisch anlautende Wurzeln tritt statt dessen betontes आ an.

ऐक्षिष्ट, ऐक्षत, ऐक्षिष्यत; ओञ्जीत्, ओञ्जत्, ओञ्जिष्यत्. Vgl. 6, 1, 90.

छन्दस्यपि दृश्यते ॥ ७३ ॥

Auch im Veda wird dieses Augment आ angetroffen (d. i. vor consonantisch anlautenden Wurzeln).

आयः, आनक्, आयुनक्.

न माङ्योगे ॥ ७४ ॥

In Verbindung mit der Prohibitivpartikel मा wird das Augment nicht angefügt.

मा भवान्कार्षात्, मा स्म भवान्करोत्, मा भवानोहिष्ट, मा स्म भवानीहत्.

बहुलं छन्दस्यमाङ्योगे ऽपि ॥ ७५ ॥

Im Veda fehlt das Augment häufig auch dann, wenn मा nicht dabeisteht.

जनिष्ठा उचः RV. 10, 73, 1. काममूनयीत् (anders RV. 1, 53, 3), काममर्दयीत्. Beispiele für das Augment bei मा, was aber Pāṇini nicht erwähnt, sind: मा वः क्षेत्रे पर-
बीजान्यवाप्सुः, मा अभित्याः, मा आयः.

इरयो रे ॥ ७६ ॥

Für die Personalendung इरे wird im Veda häufig रे substituiert.

कं स्विद्वर्भं प्रथमं दध आयः RV. 10, 82, 5.

अचि श्रुधातुभुवां खोरियङुवङौ ॥ ७७ ॥

Für das उ von तु, dem Charakter der fünften Klasse der Wurzeln, für das auslautende इ, ई, उ und ऊ einer Wurzel, sowie für das ऊ von भृ werden vor einem vocalisch anlautenden Suffix इय् (für इ und ई) und उय् (für उ und ऊ) substituiert.

राधुवन्ति, शक्रुवन्ति; चिच्छियतुः, चित्तियुः, लुलुधतुः, लुलुधुः, नियो, नियः (von नी), लुवो,

लुवः (von लू); भुवो, भवः 7, 2, 115 und 7, 3, 84 beschränken unsere Regel.

6, 4, 1. 22.

अभ्यासस्यासवर्णे ॥ ७८ ॥

Auch für das **इ** und **उ** einer Reduplication vor einem nicht homogenen Vocale.

इयेष, उवोष, इयति.

स्त्रियाः ॥ ७९ ॥

Auch für das **ई** von **स्त्री** wird vor einer vocalisch anlautenden Casusendung **इप्** substituiert.

स्त्रियो, स्त्रियः u. s. w.

वामशसोः ॥ ८० ॥

Vor den Accusativendungen **अम्** und **अस्** nicht nothwendig.

स्त्रीम् oder स्त्रियम्, स्त्रीः oder स्त्रियः.

इणो यण ॥ ८१ ॥

Für das **इ** der Wurzel **इ**, **एति** wird vor einem vocalisch anlautenden Suffix **य्** substituiert.

यति, यन्तु, आयन्. 7, 2, 115 und 7, 3, 84 beschränken unsere Regel.

एनेकाचो ऽसंयोगपूर्वस्य ॥ ८२ ॥

Auch für das auslautende **इ** oder **ई** einer Wurzel mit vorangegehendem einfachen Consonanten, wenn das Wort nicht einsilbig ist.

चिक्कतुः und चिक्कुः, निन्यतुः und निन्युः, उर्चा und उच्यः, ग्रामण्या und ग्रामण्यः; dagegen यवक्रिया und यवक्रियः, निर्या und नियः.

ओः सुपि ॥ ८३ ॥

Für das auslautende **ऊ** einer Wurzel wird unter denselben Verhältnissen vor einer vocalisch anlautenden Casusendung **व्** substituiert.

खलण्यो und खलण्यः, सकल्ल्यो und सकल्ल्यः; dagegen कटप्रयो und कटप्रयः, लुवो und लुवः.

वर्षाभ्वश्च ॥ ८४ ॥

Auch für das **ऊ** von **वर्षाभू**.

वर्षाभ्यो und वर्षाभ्यः.

न भूसुधियोः ॥ ८५ ॥

Für das **ऊ** in **भू** wird nicht **व्**, und für das **ई** von **सुधो** nicht **य्** substituiert.

प्रतिभुवो und प्रतिभुवः, सुधियो und सुधियः.

छन्दस्युभयथा ॥ ८६ ॥

Im Veda findet auch diese Substitution statt.

विभ्वम् und विभुवम्, सुध्यः und सुधियः.

हुञ्चुवोः सार्वधातुके ॥ ८७ ॥

Für das उ von हु und für das von नु, dem Charakter der fünften Klasse, wird vor einem vocalisch anlautenden sârvadhâtuka (s. 3, 4, 113 fgg.) च substituiert, wenn dem नु kein Consonant vorangeht.

जुह्यति, जुह्यतु, अजुह्यन्; सुन्यन्ति, सुन्यन्तु, असुन्यन्; dagegen आप्नयन्ति, राधुयन्ति.

भुवो वुग्लुङ्लिटोः ॥ ८८ ॥

भू erhält das Augment वृ vor den vocalisch anlautenden Personalendungen des Aorists und des Perfects.

अभूवन्, अभूवम्; अभूय, अभूयतु; अभूयुः.

ऊदुपधाया गोहः ॥ ८९ ॥

In गुह् wird vor einem vocalisch anlautenden Suffix ऊ für das erwartete औ substituiert.

नि गूहति, नि गूहन्ति, निगूहक, साधुनिगूहन्, निगूहम्, गूहो वर्तते.

दोषो णौ ॥ ९० ॥

Eben so für das उ von दुष् vor dem Causativsuffix -±इ.

दूषयति, दूषयतः, दूषयन्ति.

वा चित्ताविरागे ॥ ९१ ॥

Nicht nothwendig, wenn von einer geistigen Störung die Rede geht.

चित्तं und प्रज्ञां दूषयति oder दोषयति.

मितां ह्रस्वः ॥ ९२ ॥

Eine Wurzel, die म zum stummen Laute hat, bewahrt die Kürze im Causativ.

घटयति, व्यययति, जनयति, रजयति, शमयति, जपयति.

चिण्णमुलोदीर्घोऽन्यतरस्याम् ॥ ९३ ॥

In der dritten Person des Aor. pass. auf -±ई und vor dem Absolutivsuffix -±अम् kann bei diesen Wurzeln auch die Länge eintreten.

अग्रमि oder अग्रामि, अतमि oder अतामि; शमम् oder शामम्, तमम् oder तामम्.

खचि ह्रस्वः ॥ ९४ ॥

Wenn auf das Causativ das Suffix खच् folgt, bleibt der Wurzelvocal kurz.

द्विपंतप, परंतप, पुरंदर. Vgl. 3, 2, 39, 41.

ह्लादो निष्ठायाम् ॥ ९५ ॥

Im Causativ von हृद् bleibt die Kürze vor den Participialsuffixen -न्त und -तवत्.

प्रहृच, प्रहृचवत्.

6, 4, 1. 22.

छादेर्घे ऽद्भुपसर्गस्य ॥ ९६ ॥

Desgleichen im Causativ von छद् vor dem Suffix अ (घ, s. 3, 3, 118), wenn nicht zwei Präpositionen vorangehen.

उरच्छदः, प्रच्छदः, दन्तच्छदः; dagegen समुपच्छादः.

इस्मन्चन्क्लिषु च ॥ ९७ ॥

Auch vor den Suffixen इस्, मन्, ऽत्र und ऽव् (welches wieder abfällt).

कृदिस्, कृत्स्मन् n., कृत्र n., धामच्छद, उपच्छद.

गमहनजनखनघसां लोपः किङ्कत्यनङि ॥ ९८ ॥

Der Wurzelvocal von गम्, हन्, जन्, खन् und घस् fällt vor einem vocalisch anlautenden Suffixe ab, wenn dieses ein क् oder ङ् zum stummen Laute hat, jedoch nicht vor dem Aoristsuffix -ञ्च (अङ्).

जग्मतुः, जग्मुः; जघ्नतुः, जघ्मुः; जज्ञे, जज्ञाते, जज्ञिरे; चखतुः, चख्मुः; जवतुः, जव्मुः; jedoch अगमत् und अघसत्. Die Personalendungen des Perfects sind कित् nach 1, 2, 5.

तनिपत्योश्छन्दसि ॥ ९९ ॥

Im Veda findet unter denselben Bedingungen ein Ausfall des Wurzelvocals von तन् und पत् statt.

वि तन्नरे, पत्तिम.

घसिभसोर्हलि ॥ १०० ॥

Im Veda fällt der Wurzelvocal von घस् und भस् vor einem consonantisch anlautenden Suffix mit stummem क् oder ङ् aus.

सधिः, बध्नाम्, बध्नसि. Fast überall steht noch च am Ende des Sūtra, aber Kātjājana hat es nicht vorgelegen.

हुभल्भ्यो हेर्धिः ॥ १०१ ॥

Nach हु und nach einem Consonanten (mit Ausnahme der Halbvocale und Nasale) wird für die Imperativendung हि (ohne Augment इ) धि substituiert.

बुहुधि, भिन्द्रि, छिन्द्रि; aber रुदिहि, स्वपिहि.

श्रुशृणुपृकृवृभ्यश्छन्दसि ॥ १०२ ॥

Im Veda auch nach श्रु, शृणु, पृ, कृ und वृ.

श्रुधी, शृणुधी, पृधि, कृधि, अपा वृधि.

अङितश्च ॥ १०३ ॥

Aber auch dann, wenn diese Personalendung kein stummes ङ् hat.

रारन्धि, यन्धि, युयोधि. Nach 3, 4, 88 kann हि im Veda auch पित् sein; ist es पित्, so ist es nach 1, 2, 4 nicht हित्. Da es in den angeführten Beispielen nicht हित् ist, erfährt die Wurzel keine Schwächung, wird sogar verstärkt. Trotz पित् Oxytona!

चिणो लुक् ॥ १०४ ॥

Nach dem Charakter —इ des Aorists vor der 3. Person Sg. pass. fällt die Personalendung ab.

अकारि, अहारि, अनावि. Das इ ist selbstverständlich nur dann betont, wenn das Augment fehlt.

अतो हेः ॥ १०५ ॥

Nach einem अ fällt die Personalendung हि des Imperativs ab.

पच, पठ, गच्छ, धाव.

उतश्च प्रत्ययादसंयोगपूर्वात् ॥ १०६ ॥

Auch nach dem उ des Suffixes, welches Präsensstämme bildet, wenn nicht Doppelconsonanz vorangeht.

सुनु, कुरु; dagegen प्राप्नुहि, राप्नुहि, तच्नुहि.

लोपश्चास्यान्यतरस्यां म्वोः ॥ १०७ ॥

Ein solches उ kann vor den mit म् und व् anlautenden Personalendungen abfallen.

सुन्वः oder सुनुवः, सुन्मः oder सुनुमः, तन्वः oder तनुवः, तन्मः oder तनुमः; dagegen nur शक्रवः und शक्रमः wegen der Doppelconsonanz.

नित्यं करोतेः ॥ १०८ ॥

Ein solches उ von क, करोति fällt in diesem Fall stets ab.

कुर्यः und कुर्मः.

ये च ॥ १०९ ॥

Auch vor einer mit य् anlautenden Personalendung.

कुर्यात्, कुर्याताम्, कुर्युः. Das Augment यासुट् tritt an die Personalendung, insofern wird sie als mit य् anlautend betrachtet.

अत उत् सार्वधातुके ॥ ११० ॥

Vor einem sârvadhâtuka mit einem stummen (क् oder) इ् wird उ für das अ von क, करोति substituiert.

कुरुतः, कुर्यन्ति, कुरु; dagegen करोति, करोषि, करोमि, weil hier die Personalendung nicht nach 1, 2, 4 द्वित् ist.

असोरल्लोपः ॥ १११ ॥

Vor denselben Suffixen fällt das अ (अत्) von न, dem Charakter der siebenten Klasse, und von अस् aus.

रुद्रः, रुन्धन्ति, भिन्तः, भिन्दन्ति; स्तः, सन्ति. Dieser Ausfall ist im Sûtra schon durch व्रनसोः ausgedrückt; das अ erleichtert hier nur die Aussprache.

6, 4, 1. 22.

आभ्यस्तयोरातः ॥ ११२ ॥

Vor denselben Suffixen fällt das आ von ना, dem Charakter der neunten Klasse, und das der reduplicirten Stämme ab.

लुनते, लुनताम्, अलुनतः; मिमते, मिमताम्, अमिमत, सं जिहते, सं जिहताम्, समजिहत-

ई हल्यघोः ॥ ११३ ॥

Für dasselbe आ, jedoch nicht in दा und धा (घु) wird vor einem consonantisch anlautenden sârvadhâtuka mit stummem (क् oder) इ ई substituiert.

लुनीतः, लुनीयः, लुनीते; मिमीते, मिमीये, मिमीध्ये, सं जिहीते, सं जिहीये, सं जिहीध्ये. Da-
gegen दत्तः und धत्तः von दा und धा.

इहरिद्रस्य ॥ ११४ ॥

Für das आ von दरिद्रा wird in demselben Falle इ substituiert.

दरिद्रितः, दरिद्रियः, दरिद्रियः, दरिद्रिमः.

भियोऽन्यतरस्याम् ॥ ११५ ॥

Für das ई von भी ist vor denselben Endungen die Substitution von इ nicht nothwendig.

बिभीतः oder बिभितः, बिभीयः oder बिभियः, बिभीवः oder बिभिवः, बिभीमः oder बिभिमः.

जहातेश्च ॥ ११६ ॥

Für das आ von हा, जहाति können इ und ई substituiert werden vor den 6, 4, 113 genannten Endungen.

जहितः oder जहीतः, जहियः oder जहीयः.

आ च हौ ॥ ११७ ॥

Vor der Imperativendung हि kann auch आ bleiben.

जहाहि, जहिहि oder जहीहि.

लोपो यि ॥ ११८ ॥

Lautet eine 6, 4, 113 genannte Endung mit य् an, so fällt das आ dieser Wurzel ab.

जह्यात्, जह्याताम्, जह्युः. Vgl. zu 6, 4, 109.

ध्वसोरेङ्वावभ्यासलोपश्च ॥ ११९ ॥

Für den Vocal der Wurzeln दा und धा (घु) und für das स् von अस् wird ए vor der Imperativendung हि substituiert, wobei die Reduplication bei दा und धा abfällt.

देहि, धेहि, एधि. Wollte man ए für अ von अस् substituiren, so würde der Abfall des स् durch 8, 2, 25 erklärt werden; die Kāçikā lässt aber mit Recht (s. 1, 1, 52. 54) das ए nicht für अ, sondern für स् eintreten, und erklärt den Abfall des अ durch 6, 4, 111.

अत एकहल्मध्ये ऽनादेशादेर्लिटि ॥ १२० ॥

Für ein zwischen zwei einfachen Consonanten stehendes अ eines Verbalstammes wird vor den Personalendungen des Perfects, die ein stummes क् haben (s. 1, 2, 5), ए substituiert, wenn für den Anlaut der Wurzel in der Reduplication kein anderer Consonant substituiert wird; bei dieser Substitution fällt die Reduplication ab.

रेणतुः, रेणुः, येमतुः, येमुः, पेचतुः, पेचुः; dagegen ररचतुः, तत्सरतुः, चकणतुः, जगणतुः, बभणतुः.

थलि च सेटि ॥ १२१ ॥

Unter denselben Verhältnissen auch vor der Endung -ल्य des Perfects, wenn diese das Augment इ hat.

पेचिय, शेकिय; aber पपच्य.

तृफलभजवपश्च ॥ १२२ ॥

Das 6, 4, 120 fg. Gesagte gilt auch für तृ, फल्, भज् und वप् (obgleich diese den dort und 6, 4, 126 erwähnten Bedingungen nicht entsprechen).

तेरतुः, तेरुः, तेरिय; फेलतुः, फेलुः, फेलिय; भेजतुः, भेजुः, भेजिय; व्रेपे, व्रेपाते, व्रेपिरे.

राधो हिंसायाम् ॥ १२३ ॥

Auch für राध् in der Bedeutung „Jemand zu nahe treten“.

अप रेधतुः, अप रेधुः, अप रेधिय; dagegen रराधतुः, रराधुः und रराधिय in einer anderen Bedeutung.

वा जृभमुवसाम् ॥ १२४ ॥

Bei जृ, भम् und वम् kann das 6, 4, 120 fg. Gesagte eintreten.

जेरतुः, जेरुः, जेरिय oder जजरतुः, जजरुः, जजरिय; भेमतुः, भेमुः, भेमिय oder बभमतुः, बभमतुः, बभमिय; व्रेसतुः, व्रेसुः, व्रेसिय oder तत्रमतुः, तत्रमुः und तत्रमिय.

फणां च सप्तानाम् ॥ १२५ ॥

Desgleichen bei den sieben mit फण् beginnenden Wurzeln.

फेणतुः, फेणुः, फेणिय oder पफणतुः, पफणुः, पफणिय. Hierher gehören noch राज् Act., भाज्, भाश् und भ्लाश् Med., स्वम् und स्वन् Act.

न शसददवादिगुणानाम् ॥ १२६ ॥

शस्, दद्, mit द् anlautende Wurzeln und solche Verbalstämme, in denen das अ erst durch die Substitution von गुण eintritt, unterliegen nicht den Regeln 6, 4, 120 fg.

वि शशमतुः, वि शशमुः, वि शशमिय; दददे, दददाते, दददिरे; वयमतुः, वयमुः, वयमिय; वि शशरतुः, वि शशरुः, विशशरिय, लुलशिय, पुपशिय.

6, 4, 1, 22.

अर्वणस्त्रसावनजः ॥ १२७ ॥

Für den Auslaut von अर्वन् wird त् (त्), das in den starken Casus zu न्त् wird und im Femininum ह् annimmt, substituirt, aber nicht im Nominativ Sg. und auch nicht, wenn das Wort mit der Negation verbunden wird.

अर्वन्तां, अर्वन्तः, अर्वन्तम्, अर्वतः, अर्वता, अर्वत्रयाम्, अर्वत्रिभः, अर्वती, अर्वतः; dagegen अर्वा, अर्वाणां u. s. w.

मघवा बहुलम् ॥ १२८ ॥

Bei मघवन् findet dasselbe häufig statt.

मघवान्, मघवन्तां, मघवतः, मघवन्तम्, मघवतः, मघवता, मघवती, माघवतः; aber auch मघवा, मघवानां, मघवानः, मघवानम्, मघोनः, मघोना, मघवभ्याम्, मघवभिः, मघोनी, माघवन.
Vgl. 6, 4, 133.

†6,4,129. **भस्य ॥ १२९ ॥**

Was im Folgenden bis zum Schluss dieses Adhjája gesagt werden wird, erfolgt an einem bha genannten Nominalstamm (s. 1, 4, 18 fgg.).

पादः पत् ॥ १३० ॥

Für पाद् wird पद् substituirt.

द्विपदः पश्य, द्विपदा, द्विपदे, द्विपदिकां ददाति, वैयाघ्रपद्याः.

वसोः संप्रसारणम् ॥ १३१ ॥

Der Halbvocal व् im Suffix वस् (वंस्) wird vocalisirt.

विदुषः पश्य, विदुषा, विदुषे; पेक्षुषः पश्य, पेक्षुषा, पेक्षुषे; ययुषः पश्य. उ + अ् ergibt nach 6, 1, 108 blosses उ. Zu विदुस् s. 7, 1, 36.

वाह ऊट् ॥ १३२ ॥

Das व् in वाह् wird zu ऊ vocalisirt.

प्रष्टांहः, प्रष्टांहा, प्रष्टांहे; दित्यांहः, दित्यांहा, दित्यांहे. Nach 6, 1, 108 wird für ऊ + आ blosses ऊ substituirt, für ein vorangehendes अ + ऊ nach 6, 1, 89 औ. Es wird im Sūtra auch ऊट् gelesen.

श्वयुवमघोनामतद्धिते ॥ १३३ ॥

Auch in श्वन्, युवन् und मघवन् wird das व् vocalisirt, aber nicht vor einem taddhita.

शुनः, शुना, शुने; यूनः, यूना, यूने; मघोनः, मघोना, मघोने; dagegen शौचनं मांसम्, यौचनं यतते, माघवनः स्थालीपाकः. Vgl. 6, 4, 128.

अस्त्रोपो ऽनः ॥ १३४ ॥

Das अ (अत्) der Endung अन् fällt aus.

राजः पश्य, राजा, राजे; तत्त्वः पश्य, तत्त्वा, तत्त्वे.

षपूर्वहन्धृतराज्ञामणि ॥ १३५ ॥

In einem Stamme auf अन् mit vorangegehendem ष, sowie in हन् und धृतराजन् fällt das अ vor dem Suffix ±अ aus.

श्रील्ला, ताल्ला; भोग्य, वार्य; धातराज.

विभाषा डिश्योः ॥ १३६ ॥

In einem auf अन् auslautenden Stamme braucht das अ nicht auszufallen vor der Locativendung इ und vor der Endung ई im Nomin. und Acc. Du. neutr.

राजि oder राजनि, सावि oder सामनि; साखी oder सामनी.

न संयोगाद्वमन्तात् ॥ १३७ ॥

Geht ein Stamm auf मन् und वन् mit vorangegehendem Consonanten aus, so fällt das अ nicht aus.

पर्यगा, पर्यगो, अथर्वगा, अथर्वगो; चर्मगा, चर्मगो.

अचः ॥ १३८ ॥

Das अ von अच् (अञ्च्) fällt ab.

दधीचः पश्य, दधीचा, दधीचे; मधूचः पश्य, मधूचा, मधूचे. Ueber die Verlängerung des Auslautes des vorangehenden Gliedes s. 8, 3, 138.

उद् ईत् ॥ १३९ ॥

Nach उद् wird ई für das अ von अच् substituirt.

उदीचः, उदीचा, उदीचे.

आतो धातोः ॥ १४० ॥

Auch das auslautende आ einer Wurzel fällt ab.

कीलालयः पश्य, कीलालया, कीलालये von कीलालया; शुभंयः पश्य, शुभंया und शुभंये von शुभंया. Pāṇini declinirt aber auch die Suffixe ल्या und णा auf dieselbe Weise.

मन्वेष्वाङ्नादेरात्मनः ॥ १४१ ॥

In einem Mantra fällt der Anlaut von आत्मन् im Instrumental Sg. ab.

त्मना. Auch in andern Casus fällt er ab, aber lange nicht so häufig wie im Instrumental.

ति विंशतेर्दिति ॥ १४२ ॥

In विंशति fällt ति ab vor einem Suffix mit stummem इ.

विंशक् mit ह्यन् nach 5, 1, 24. विंश mit हट् nach 5, 2, 48.

टेः ॥ १४३ ॥

Vor einem solchen Suffix fällt sonst der letzte Vocal mit dem etwa darauf folgenden Consonanten ab.

कुमुद्वत्, नड्वत् und वेतस्वत् mit इतुप् nach 4, 2, 87.

6, 4, 1. 22. 129.

नस्तद्धिते ॥ १४४ ॥

Ein auslautendes न् fällt mit dem vorangehenden Vocal vor einem taddhita ab.

अग्निशर्मि und अहुलोमि von अग्निशर्मन् und अहुलोमन् mit ऌ-इ nach 4, 1, 96.
6, 4, 164 fgg. geben die Ausnahmen an.**अहृष्टखोरेव ॥ १४५ ॥**

अन् von अहन् fällt nur vor den Suffixen ट und ख ab.

द्वाह und अह mit टच् nach 5, 4, 91. द्वाहीन und अहीन mit ख nach 5, 1, 87.

ओर्गुणः ॥ १४६ ॥

Für उ und ऊ wird vor einem taddhita Guṇa substituiert.

बामव्य von वभु, शङ्खव्य von शङ्कु, कमण्डलव्य von कमण्डलू.

ढे लोपो ऽकट्ठाः ॥ १४७ ॥

Vor dem Suffix एय fallen उ und ऊ ab, jedoch nicht bei कट्ठ.

श्रुतिब्राह्मेय von श्रुतिब्राह्म, कामण्डलेय von कमण्डलू; dagegen काट्येय.

यस्येति च ॥ १४८ ॥

इ und अ nebst ihren Längen fallen vor einem taddhita und dem Feminin-suffix ई ab.

दोलेय von दुलि, आत्रेय von अत्रि; दाक्षी von दाक्षि, सखी von सखि; दाक्षि von दक्ष,
सोमिन्त्रि von सुमित्रा; कुमारी von कुमार, शार्ङ्गरीया von शार्ङ्गरेय.**सूर्येतिषागस्त्यमत्स्यानां य उपधायाः ॥ १४९ ॥**In सूर्ये, तिष्य, अगस्त्य und मत्स्य fällt vor denselben Suffixen auch das an vor-
letzter Stelle stehende य ab.सौरी, तैष; आगस्ती, आगस्तीय; मत्सी. Es ist auffallend, dass Pāpini bei तिष्य nicht
auch an पुष्य gedacht hat.**हलस्तद्धितस्य ॥ १५० ॥**Auch ein solches य in einem taddhita vor dem Femininsuffix ई, wenn ihm
ein Consonant vorangeht.

गार्गी von गार्ग्य, दाक्षी von दात्स्य.

आपत्यस्य च तद्धिते ऽनाति ॥ १५१ ॥Auch ein zu einem patronymischen Suffix gehöriges य mit vorangehendem
Consonanten fällt vor einem taddhita-Suffix ab, wenn dieses nicht mit आ
anlautet.

गार्गकम् von गार्ग्य, दात्सकम् von दात्स्य; aber गार्ग्यायण, दात्स्यायन.

क्वच्योश्च ॥ १५२ ॥

Ein solches **क्व** auch vor dem Denominativsuffix **य** und vor dem adverbialen Suffix **व** (s. 5, 4, 50).

गार्गयति und *ते von गार्ग्य, गार्गीभूत von गार्ग्य. Zur Substitution von **इ** für **अ** s. 7, 4, 32 fig.

बित्त्वकादिभ्यश्च लुक् ॥ १५३ ॥

Das an **बित्त्वक** u. s. w. angetretene Suffix **इय** fällt vor einem **taddhita** ab.

बैत्यक von बित्त्वकीय, वैणुक von वैणुकीय, ऐतुक von ऐतुकीय, काष्ठक von काष्ठकीय, कापोतक von कपोतकीय. Vgl. 4, 2, 91 und 4, 3, 53.

तुरिष्ठेमेयस्सु ॥ १५४ ॥

Das Suffix **तृ** fällt vor den Suffixen **इष्ट**, **इमन्** und **इयस्** ab.

करिष्ट, विजयिष्ट, बहिष्ट; दोहीयसी. Vgl. 5, 3, 59. **इमन्** kommt erst in den folgenden Sūtra zur Anwendung.

टेः ॥ १५५ ॥

Vor den genannten Suffixen fällt (in der Regel) der letzte Vocal mit dem etwa darauf folgenden Consonanten ab.

पटिष्ट, पटिमन् und पटीयस् von पटु; लघिष्ट, लघिमन् und लघीयस् von लघु.

स्थूलदूरयुवह्रस्वक्षिप्रक्षुद्राणां यणादि परं पूर्वस्य च गुणः ॥ १५६ ॥

In **स्थूल** u. s. w. fallen vor diesen Suffixen die letzten (wegen **युवन्** und **ह्रस्व**) Halbvocale mit den darauf folgenden Lauten ab, und für den ersten Vocal wird **Guṇa** substituirt.

स्थविष्ट und स्थवीयस्, दविष्ट und दवीयस्, यविष्ट und यवीयस्, ह्रसिष्ट und ह्रसीयस्, क्षेपिष्ट und क्षेपीयस्, क्षोदिष्ट und क्षोदीयस्.

**प्रियस्थिरस्फिरोरुबहुलगुरुवृद्धतृप्रदीर्घवृन्दारकाणां प्रस्थस्फवर्ब-
हिगर्वर्षिचन्द्राघिवृन्दाः ॥ १५७ ॥**

Vor denselben Suffixen finden folgende Substitutionen statt: **प्र** für **प्रिय**, **स्थ** für **स्थिर**, **स्फ** für **स्फिर**, **वर** für **उरु**, **बंह** für **बहुल**, **गर्** für **गुरु**, **वर्ष** für **वृद्ध**, **त्रप्** für **तृप्**, **द्राघ** für **दीर्घ** und **वृन्द** für **वृन्दारक**.

प्रेष्ट, प्रेमन्, प्रेयस्; स्वेष्ट, स्वेयस्; स्केष्ट, स्केयस्; वरिष्ट, वरिमन्, वरीयस्; बंहिष्ट, बंहिमन्, बंहीयस्; गरिष्ट, गरिमन्, गरीयस्; वर्षिष्ट, वर्षीयस्; त्रपिष्ट, त्रपीयस्; द्राघिष्ट, द्राघिमन्, द्राघीयस्; वृन्दिष्ट, वृन्दीयस्. Wegen 6, 4, 22 können hier 6, 4, 148. 155. 163 nicht in Anwendung kommen. In **बंहि** u. s. w. erleichtert das **इ** nur den Anschluss; auch das **अ** in **वृन्द** gehört nicht zum Substitut. Einige lesen im Sūtra *त्रप्द्राघिवृन्दाः.

6, 4, 1. 22. 129.

बहोर्लोपो भू च बहोः ॥ १५८ ॥

Nach बहु werfen die genannten Suffixe ihr ह ab, und für बहु wird भू substituiert.

भूमन् und भूयस्. Wegen des vorangehenden Ablativs बहोः ist nach 1, 1, 54. 67 der Anlaut der Suffixe gemeint.

इष्टस्य यिट् च ॥ १५९ ॥

इष्ट erhält nach diesem Abfall und dieser Substitution das Augment यि.
भूयिष्ट.

ज्यादादीयसः ॥ १६० ॥

Nach ज्य wird आ für den Anlaut von ईयस् substituiert.

ज्यायस्. Zur Substitution von ज्य für प्रशस्य s. 5, 3, 61.

र ऋतो हलादेर्लघोः ॥ १६१ ॥

Für ऋ in einem Stamme wird vor den in Rede stehenden Suffixen र substituiert, wenn diesem ऋ ein Consonant vorangeht, und wenn das ऋ nicht (durch nachfolgende Doppelconsonanz) prosodisch lang ist.

प्रथिष्ट, प्रथिमन् und प्रथीयस् von पृथु; मदिष्ट, मदिमन् und मदीयस् von मदु; dagegen ऋजिष्ट, ऋजिमन् und ऋजीयस् von ऋजु, und कृषिष्ट, कृषिमन् und कृषीयस् von कृष.

विभाषर्जोश्छन्दसि ॥ १६२ ॥

Im Veda kann diese Substitution auch bei ऋजु eintreten.

रजिष्ट und ऋजिष्ट.

प्रकृत्यैकाच् ॥ १६३ ॥

Ein einsilbiger Stamm erfährt vor den angegebenen Suffixen keinen Wandel.

सजिष्ट und सजीयस् von सग्विन्; सुचिष्ट und सुचोयस् von सुग्वत्; aber वसिष्ट von वसुमन्. Die Suffixe यिन् und मत् fallen nach 5, 3, 65 ab. Ausnahme zu 6, 4, 155.

इनश्यनपत्ये ॥ १६४ ॥

Auslautendes इन् bleibt vor dem Suffix ±-अ, wenn dieses nicht Patronymica bildet, unverändert.

सांकूटिनम्, सारंगविणम्, सांभार्जिनम् (vgl. 3, 3, 44 und 5, 4, 15); सारंग्यणम् von सारंगिन्; dagegen मेधाय Patron. von मेधाविन्.

गाथिविदथिकेशिगणिपणिनश्च ॥ १६५ ॥

गाथिन्, विदथिन्, केशिन्, गणिन् und पणिन् bleiben auch vor dem patronymischen ±-अ unverändert.

गाथिन, विदथिन, केशिन, गाणिन, पाणिन.

संयोगादिश्च ॥ १६६ ॥

Desgleichen ein auf इन् auslautender Stamm, wenn Doppelconsonanz vorgeht.

शङ्खिन. मादिण und याज्जिण Patronymica von शङ्खिन, मदिन् und यज्जिन्.

अन् ॥ १६७ ॥

Ein auf अन् auslautender Stamm bleibt vor jedem ±_अ unverändert.

सामन्, वेमन्, सौत्वन, जैत्यन् von सामन्, वेमन्, सुत्वन und जित्यन्.

ये चाभावकर्मणोः ॥ १६८ ॥

Auch vor einem mit य् anlautenden Suffix, wenn dieses nicht das Sein in abstracto oder Jemandes Beruf bezeichnet.

सामन्यः = सामसु साधुः, ब्रह्मण्यः; dagegen राज्यम् = राज्ञो भायः कर्म वा.

आत्माध्वानौ खे ॥ १६९ ॥

आत्मन् und अध्वन् bleiben vor dem Suffix ईन् unverändert.

आत्मनीन् und अध्वनीन्.

न मपूर्वो ऽपत्ये ऽवर्मणः ॥ १७० ॥

In einem Stamme auf अन् mit vorangegehendem म्, वर्मन् ausgenommen, bleibt vor einem patronymischen ±_अ die Endung अन् nicht unverändert.

मांषाम् von सुषामन्, चान्द्रसाम् von चन्द्रसामन्, aber चाक्रयमंश.

ब्राह्मो ऽजातौ ॥ १७१ ॥

Von ब्रह्मन् wird ब्राह्म gebildet, wenn nicht ein Gattungsbegriff gemeint ist.

ब्राह्मो गर्भः, ब्राह्ममस्त्रम्, ब्राह्मं हविः; dagegen ब्राह्मणः „ein Brahmane“.

कर्मस्तार्क्षील्ये ॥ १७२ ॥

Von कर्मन् wird in der Bedeutung „an Beschäftigung gewöhnt, thätig“ काम gebildet.

औक्षमनपत्ये ॥ १७३ ॥

Von उत्तन् wird औक्ष gebildet, wenn nicht ein Nachkömmling gemeint ist.

औक्षं पदम्; aber औक्षः = उत्तानो ऽपत्यम्.

दाण्डिनायनहास्तिनायनाथर्वणिकजैह्माशिनेयवासिनायनिभौ-

णहत्यधैवत्यसारवैक्ष्वाकमैत्रेयहिरण्मयानि ॥ १७४ ॥

Unregelmässig gebildet sind दाण्डिनायन (von दण्डिन्), हास्तिनायन (von हस्तिन्), आथर्वणिक (von अथर्वन्), जैह्माशिनेय (von जिह्माशिन्), वासिनायनि (von वासिन्), भौणहत्य (von भौणहन्), धैवत्य (von धीवन्), सारव (von सरयू), वैक्ष्वाक (von इक्ष्वाकु), मैत्रेय (von मित्रयु) und हिरण्मय (von हिरण्य).

6, 4, 1. 22. 129.

6,4,22.129. ऋत्थ्यवास्त्यवास्त्वमाध्वीहिरण्ययानि छन्दसि ॥ १७५ ॥

Im Veda sind unregelmässig gebildet: ऋत्थ्य (von ऋतु), वास्त्य (von वास्तु), वास्त्व (von वस्तु), माध्वी (von मधु) und हिरण्यय (von हिरण्य).

॥ इति षष्ठस्याध्यायस्य चतुर्थः पादो ऽध्यायश्च समाप्तः ॥

युवोरनाकौ ॥ १ ॥

Für यु und यु in einem Suffixe werden respective अन and अक substituiert.

Krt ल्यु ist — अन, taddh. ट्यु ist अन, f. ई, taddh. ट्युल् ist — अन, f. ई; krt स्युल् ist — अक, taddh. युन् ist — अक.

आयनेयीनीययः फढखछघां प्रत्ययादीनाम् ॥ २ ॥

आयन् wird für फ, एय् für द, ईन् für ख, ईय् für छ und इय् für घ substituiert, wenn diese Consonanten am Anfange eines Suffixes stehen.

फक् ist आयनै, ढक् ist एयै, ख् ist ईन्, छ् ist ईय् und घ् ist इय्.

भो ऽन्तः ॥ ३ ॥

Für भ् in einer Personalendung (s. 3, 4, 78) wird अन्त् substituiert.

भि is अन्ति, भ् is अन्त. Durch Substitutionen für den Endvocal dieser Endungen (s. 3, 4, 79. 86. 90) ergeben sich अन्ते, अन्त und अन्ताम्.

अदभ्यस्तात् ॥ ४ ॥

Ist der Verbalstamm reduplicirt, so wird अत् für भ् substituiert.

So erhalten wir अति, अत, अते, अतु und अताम्.

आत्मनेपदेष्वनतः ॥ ५ ॥

Im Ātmanepada findet diese Substitution von अत् stets statt, wenn nicht ein अ vorangeht.

चिन्त्यते, चिन्त्यताम्, अचिन्त्यत; dagegen स्ववन्ते und ज्ववन्ते.

शीङो रुट् ॥ ६ ॥

Nach शी erhält diese Personalendung das Augment र्.

शेरते, शेरताम्, अशेरत.

वेत्तेर्विभाषा ॥ ७ ॥

Nach विद्, वेत्ति kann dieses Augment antreten.

सं विदते oder सं विदते, सं विदताम् oder सं विदताम्, समविदत oder समविदत.

बहुलं छन्दसि ॥ ८ ॥

Im Veda findet ein Schwanken in dieser Beziehung statt.

अदुह्म und अदुहन्त. Vgl. 7, 1, 41.

अतो भिस् ऐस् ॥ ९ ॥

Nach Nominalstämmen auf अ wird ऐस् für die Casusendung भिस् substituiert.

वृद्धैः u. s. w.

बहुलं छन्दसि ॥ १० ॥

Im Veda findet ein Schwanken in dieser Beziehung statt (d. i. भिस् statt ऐस् und dieses statt भिस्).

देवेभिः, सर्वेभिः, नदीः.

नेदमदसोरकोः ॥ ११ ॥

Bei इदम् und अदम् findet diese Substitution von ऐस् nicht statt, es sei denn, dass sie क् anfügen.

एभिः und अमीभिः, aber इमकैः und असुकैः. Für den Auslaut von इदम् wird zunächst nach 7, 2, 102 अ substituiert, इद + अ ergibt इद nach 6, 1, 97, इद् fällt vor भिस् nach 7, 2, 113 ab; es bleibt also schliesslich nur अ nach, das nach 7, 3, 103 ए wird. Für den Auslaut von अदम् wird nach 7, 2, 102 gleichfalls अ substituiert, अद + अ ergibt अद nach 6, 1, 97; nach unserm Sūtra würde man demnach अदेभिः bilden, das द geht aber nach 8, 2, 80 in म् und das ए nach 8, 2, 81 in ई über.

टाङ्सिङ्सामिनात्स्याः ॥ १२ ॥

Nach einem auf अ auslautenden Stamm werden substituiert: इन für die Instrumentalendung आ, आत् für die Ablativendung अस् und स्य für die Genetivendung अस्.

वृत्तेण, वृत्तात् und वृत्तस्य.

डेर्यः ॥ १३ ॥

Für die Dativendung ए wird nach einem eben solchen Stamme य substituiert.

वृत्ताय mit Substitution der Länge nach 7, 3, 102.

सर्वनाम्नः स्मै ॥ १४ ॥

Nach einem Pronomen auf अ wird स्मै für ए substituiert.

सर्वस्मै, विश्वस्मै, यस्मै, कस्मै u. s. w. Vgl. 7, 2, 102 fg. und die Ausnahmen und Beschränkungen 1, 1, 27 fgg.

ङ्सिङ्न्योः स्मात्स्मिन् ॥ १५ ॥

Nach einem eben solchen Pronomen werden स्मात् für die Ablativendung अस् und स्मिन् für die Locativendung इ substituiert.

सर्वस्मात्, विश्वस्मात् u. s. w.; सर्वस्मिन्, विश्वस्मिन् u. s. w. Vgl. 7, 2, 102 fg. und 1, 1, 27 fgg.

6, 4, 1.

पूर्वादिभ्यो नवभ्यो वा ॥ १६ ॥

Nach पूर्व und den acht darauf folgenden (s. 1, 1, 34 fgg.) nicht nothwendig.

पूर्वस्मात् oder पूर्वात्, पूर्वस्मिन् oder पूर्व. Eben so bei पर, अवर, दक्षिण, उत्तर, अपर, अधर, स्व und अन्तर. Vgl. 1, 1, 28 fgg.

जसः शी ॥ १७ ॥

Für die Nominativendung अस् des Plurals wird nach einem auf श auslautenden Pronomen ई substituiert.

मयै, विश्वे, ये, के, ते u. s. w. Vgl. 7, 2, 102 fg. und 1, 1, 28 fgg.

औः आपः ॥ १८ ॥

Nach Stämmen mit dem Femininsuffix आ wird ई für die Dualendung औ substituiert.

खट्वे von खट्वा.

नपुंसकाच्च ॥ १९ ॥

Auch nach einem neutralen Stamme.

कुण्डे von कुण्ड, दधिनी von दधि, मधुनी von मधु. Zum Augment न् s. 7, 1, 73.

जःशसोः शिः ॥ २० ॥

Für das अस् des Plurals im Nomin. (जस्) und Acc. (शस्) wird nach solchen neutralen Stämmen इ substituiert.

कुण्डानि, दधीनि, मधूनि. Zum Augment न् s. 7, 1, 72. Es wird auch जशसोः im Sūtra geschrieben.

अष्टाभ्य औष् ॥ २१ ॥

Nach अष्टन् wird für diese Casusendungen औ substituiert.

अष्टो; für das न् von अष्टन् wird nach 7, 2, 84 vor Casusendungen आ substituiert.

षड्भ्यो लुक् ॥ २२ ॥

Nach den shash genannten Zahlwörtern (s. 1, 1, 24 fg.) fallen diese Casusendungen ab.

षट्, पञ्च, सप्त, नव, दश, कति u. s. w. Ueber den Abfall des न् s. 8, 2, 7.

स्वमोर्नपुंसकात् ॥ २३ ॥

Nach einem neutralen Stamme fallen die Casusendungen des Nomin. (सु) und Acc. (अम्) Sg. ab.

वारि und व्रपु Nomin. und Acc. Sg. Vgl. das folgende Sūtra.

अतो ऽम् ॥ २४ ॥

Nach einem neutralen Stamme auf अ wird अम् für dieselben substituiert.

वनम् Nomin. und Acc. Sg. वन + अम् ergibt वनम् nach 8, 1, 107.

अद् इतरादिभ्यः पञ्चभ्यः ॥ २५ ॥

In den mit den Suffixen अतर und अतम gebildeten Stämmen (s. 5, 3, 92 fgg.), sowie in इतर, अन्य und अन्यतर wird अद् (oder अत्) dafür substituiert.

कतरत्, कतमत् u. s. w. इतर, इतम, इतर, अन्य und अन्यतर, diese fünf, folgen auf einander im Verzeichniss von सयं u. s. w. (1, 1, 27). Für den Auslaut des Stammes und den Anlaut des Suffixes müsste nach 6, 1, 102 eigentlich आ eintreten. Damit dieses nicht geschehe, wollte Kātjājana अद्ङ् lesen, wie auch die Meisten nach ihm schreiben. Das stumme ङ् würde den Abfall des Auslauts im Stamme bewirken.

नेतराच्छन्दसि ॥ २६ ॥

Nicht nach इतर im Veda.

इतरमितरमण्डमजायत (doch wohl आण्डम्), वार्त्रघ्नमितरम्.

युष्मदस्मद्वां इत्सो ऽप् ॥ २७ ॥

Nach युष्मद् und अस्मद् wird अ (vgl. 1, 1, 55) für die Genetivendung अस् substituiert.

तय und मम. Nach 7, 2, 96 werden vor dieser Endung तय für युष्मद् und मम für अस्मद् substituiert; तय und मम + अ ergeben nach 6, 1, 97 wieder तय und मम.

डेप्रथमयोरम् ॥ २८ ॥

Für die Dativendung य् und für die Endungen des Nomin. und Acc. aller Zahlen wird nach diesen Stämmen अम् substituiert.

तुभ्यम् und मह्यम् (vgl. 7, 2, 93 und 6, 1, 97); त्वम् und अहम् (vgl. 7, 2, 94 und 6, 1, 97); त्वाम् und माम् (vgl. 7, 2, 97 und 7, 2, 87); युयाम् und आयाम् (vgl. 7, 2, 92 und 7, 2, 88); यूयम् und वयम् (vgl. 7, 2, 93 und 6, 1, 97). Die Erklärer trennen डे प्रथं, weil schon प्रथमा als Dual zu fassen ist; डे soll der blosse Stamm sein. Warum sollte aber Pāṇini nicht hier, wie 7, 1, 13, डे: gesagt haben? Ueberdies würde man bei dieser Auffassung auch प्रथमयोश्च erwarten. डेप्रथमयो: scheint mir ein eher zu erklärendes Versehen zu sein.

शसो नः ॥ २९ ॥

Für das स der Accusativendung अस् wird न् substituiert.

युष्मान् und अस्मान्. Zum Ausfall von द् s. 7, 2, 90.

भ्यसो ऽभ्यम् ॥ ३० ॥

Für die Casusendung भ्यस् wird अभ्यम् substituiert.

युष्मभ्यम् und अस्मभ्यम्. Zum Ausfall von द् s. 7, 2, 90. युष्म und अस्म + अभ्यम् ergeben nach 6, 1, 97 युष्मभ्यम् und अस्मभ्यम्. अभ्यम् statt भ्यम् wegen 7, 3, 103.

पञ्चम्या अत् ॥ ३१ ॥

Für die Ablativendung wird अत् substituiert.

युष्मत् und अस्मत्. Das द् fällt nach 7, 2, 90 vor dieser Casusendung ab, युष्म und अस्म + अत् ergeben nach 6, 1, 97 युष्मत् und अस्मत्.

6, 4, 1.

एकवचनस्य च ॥ ३२ ॥

Auch im Singular findet diese Substitution statt.

त्वत् und मत्. Zur Substitution von त्व् und म् s. 7, 2, 97. त्व् und म् + अत् ergeben nach 6, 1, 97 त्वत् und मत्.

साम आकम् ॥ ३३ ॥

Für die Endung साम् (s. 7, 1, 52) wird आकम् substituiert.

युष्माकम् und अस्माकम्. Zum Ausfall von ट् s. 7, 2, 90.

आत औ णलः ॥ ३४ ॥

Nach Wurzeln auf आ wird औ für die Endung $-\text{अ}$ der ersten und dritten Person Sg. des Perfects substituiert.

ददौ + औ gibt ददौ.

तुह्योस्तातडाशिथन्यतरस्याम् ॥ ३५ ॥

Für die Endungen तु und हि des Imperativs kann, wenn ein Segenswunsch ausgesprochen wird, $-\text{तात्}$ substituiert werden.

जीवताद्यभ्यान् oder जीवतु भवान्, जीवतात्यम् oder जीव त्वम्. Eben so वृतात्.

विदेः शतुर्वसुः ॥ ३६ ॥

Nach विद् wird für das Participialsuffix des Präsens अत् das Suffix वस् substituiert.

विद्वान्, विद्वांसो, विद्वांसः. Einige ergänzen अन्यतरस्याम् im Sūtra und gestatten demnach auch विदत्.

समासे ऽनञ्पूर्वे क्को ल्यप् ॥ ३७ ॥

In einem Compositum, es sei denn, dass die Negation das erste Glied ist, wird $-\text{ल्यप्}$ für $-\text{त्वा}$ substituiert.

प्रकृत्य, पार्श्वतःकृत्य, नानाकृत्य, द्विधाकृत्य; dagegen अकृत्या.

क्वापि छन्दसि ॥ ३८ ॥

Im Veda trifft man hier auch $-\text{त्वा}$ an.

कृष्णं वासो यजमानं परिधायित्वा, प्रत्यञ्चमर्कं प्रत्यर्चयित्वा.

सुपां सुलुक्पूर्वसवर्णाच्चेयाडाद्यायाजालः ॥ ३९ ॥

Für verschiedene Casusendungen werden im Veda folgende unregelmässige Endungen substituiert: 1) स् des Nomin. Sg. für अम् des Plurals, 2) Abfall der Casusendung, 3) die bloße Substitution der homogenen Länge für den Endvocal des Stammes, 4) आ, 5) आत्, 6) ए für die Endung des Nomin. Pl., 7) या, 8) आ mit Abfall des letzten Vocals sammt dem darauf folgenden Consonanten im Stamme, 9) या mit derselben Schwächung des Stammes 10) यौ und 11) $-\text{ल्यप्}$.

Zu 1) अन्तरा अजयः सन्तु पन्थाः (statt पन्थानः) RV. 10, 85, 23; zu 2) आदं चर्मन् (statt चर्मणि) und हविर्धाने यत्सुन्वन्ति तत्सामोर्धनीरन्वाह (यद् statt यस्मिन् und तद् statt तस्मिन्); zu 3) धीतो, मती, सुष्टी (statt धीत्या, मत्या, सुष्ट्या); zu 4) उभा (statt उभौ) यन्तारी; zu 5) न ताद्वाह्मणाद् (sic! statt तान्वाह्मणान्) निन्दामि; zu 6) न युष्मे (statt यूयम्) वाज्रबन्धवः (RV. 8, 63, 19) und अस्मे (= वयम्) इन्द्रावृहस्पती (RV. 4, 49, 4); zu 7) उरुया (statt उरुणा) und धृष्णया (statt धृष्णुना); zu 8) नाभा (statt नाभौ) पृथिव्याः (RV. 1, 143, 4); zu 9) ता अनुष्टोचच्यावयतात् (Ait. Br. 2, 6, 15. अनुष्टा = अनुष्टुभा!); zu 10) साधुर्यो (statt साधु); zu 11) यसैन्ता (= यसन्ते) यजत. Ob वशीच्छे im Sūtra wirklich आ und आत् enthält, ist sehr fraglich.

अमो मन् ॥ ४० ॥

Für die Personalendung अम् (im Aorist) wird im Veda म (vgl. 1, 1, 55) substituiert.

वर्धो वृत्रम् RV. 1, 165, 8. कर्मा वृत्रस्य आख्याम्.

लोपस्त आत्मनेपदेषु ॥ ४१ ॥

Im Veda pflegt das त् in einer medialen Personalendung abzufallen.

गन्धर्वा अप्सरसो अदुह (statt अदुहत; vgl. 7, 1, 8), दुहामश्विभ्यां (दुहाम् statt दुग्धाम्) पयो अध्येयम् RV. 1, 164, 27. दक्षिणतः शये (statt शेते).

ध्वमो ध्वात् ॥ ४२ ॥

Und ध्वात् für ध्वम् substituiert zu werden.

अन्तर्योष्माणं वारयध्वात् Ait. Br. 2, 6, 14.

यजध्वैनमिति च ॥ ४३ ॥

Auch यजध्वैनम् (für यजध्वमेनम्) RV. 8, 2, 37 ist unregelmässig.

तस्य तात् ॥ ४४ ॥

Für die Endung त der 2. Pl. Imperat. wird im Veda तात् substituiert.

गात्रं गात्रमस्थानं कणुतात् (= कणुत) und ऊवध्यगोहं पार्थिवं खनतात् (= खनत) Ait. Br. 2, 6, 15. 16.

तप्तनप्तनथनाश्च ॥ ४५ ॥

Auch त्, तन् (vor beiden wird wegen des stummen प् der vorangehende Vocal des Verbalstammes verstärkt oder wenigstens nicht geschwächt), तन und थन.

शृणोत statt शृणुत, सुनोत statt सुनुत; दधातन statt धत्त, जुजुष्टन statt जुषत, इष्टन statt इच्छत.

इदन्तो मसि ॥ ४६ ॥

Ebendasselbst lautet die Personalendung मस् auf इ aus.

दोषयामसि statt दोषयाम; भजयामसि statt भजयाम; वासयामसि statt वासयाम.

6, 4, 1.

हो यक् ॥ ४७ ॥

Das Absolutivsuffix **—त्वा** erhält am Ende das Augment **य**.
दत्वाय statt दत्वा.

इष्टीनमिति च ॥ ४८ ॥

Unregelmässig ist auch der Absolutiv **इष्टीनम** (statt इष्ट्या).

स्नात्वाद्यश्च ॥ ४९ ॥

Auch **स्नात्वा** u. s. w. sind unregelmässige Formen im Veda.

आज्जसेरमुक् ॥ ५० ॥

Nach einem auf **अ** oder **आ** auslautenden Stamme erhält die Endung **अस्** des Nomin. Pl. im Veda das Augment **अस्** am Ende.

ब्राह्मणाः पितरः सोम्याः RV. 8, 75, 10. ये पूर्वसो य उपरासः 10, 15, 2.

अश्वक्षीरवृषलवणानामात्मप्रीतौ क्यचि ॥ ५१ ॥

Dasselbe Augment tritt an **अश्व**, **क्षीर**, **वृष** und **लवण** vor dem Denominativsuffix **—यै**, wenn eine Freude des Subjects an diesen Dingen ausgedrückt werden soll.

अश्वस्यति वडवा, क्षीरस्यति माणवकः, वृषस्यति गौः, लवणस्यत्युष्टः. Vgl. 8, 1, 97.

आमि सर्वनाम्नः सुट् ॥ ५२ ॥

Nach einem auf **अ** oder **आ** auslautenden Pronominalstamme erhält die Endung **आम्** des Gen. Pl. am Anfange das Augment **स्**.

सर्वेषाम् und सर्वसाम्, येषाम् und यासाम् u. s. w.

चेस्त्वयः ॥ ५३ ॥

Für **त्रि** wird vor derselben Endung **त्रय** substituirt.

त्रयाणाम्.

ह्रस्वनद्यापो नुट् ॥ ५४ ॥

Nach Stämmen, die auf eine Kürze auslauten, nach denen, die Nadi heissen (s. 1, 4, 3 fgg.) und nach denen, die das Femininsuffix **आ** enthalten, erhält jene Endung das Augment **न्**.

शृङ्गाणाम्, अग्नीनाम्, वायूनाम्, कर्तृणाम्, कुमारोणाम्, ब्रह्मवन्धूनाम्, खट्वानाम्. Ueber die Verlängerung der kurzen Endvocale s. 6, 4, 3.

षट्चतुर्भ्यश्च ॥ ५५ ॥

Auch nach den **shash** genannten Zahlwörtern (s. 1, 1, 24 fg.) und nach **चतुर्**.

पञ्चाम्, पञ्चानाम्, सप्तानाम्, नवानाम्, दशानाम्, चतुर्णाम्. Zur Länge in **पञ्चानाम्** u. s. w. s. 6, 4, 7.

श्रीयामरायोश्छन्दसि ॥ ५६ ॥

Im Veda auch nach श्री und यामरायो.

श्रीयाम् und यामरायोनाम्.

गोः पादान्ते ॥ ५७ ॥

Nach गो am Ende eines Stollens.

गोनाम्, aber ausnahmsweise auch गवाम् an dieser Stelle.

इदितो नुम् धातोः ॥ ५८ ॥

In einer Wurzel, die इ zum stummen Laut hat, wird nach dem Wurzelvocal न् eingefügt.

कुगिडत्, कुगिडतुम् und कुगिडतव्य von कुडि. Für न् wird zunächst nach 8, 3, 24 Anuvāra substituiert, für diesen nach 8, 4, 58 ein dem nachfolgenden Consonanten homogener Nasal.

शे मुचादीनाम् ॥ ५९ ॥

In मुच् u. s. w. vor dem Präsenscharakter अ.

मुञ्चति, लुम्पति, विन्दति, लिम्पति, सिञ्चति, कृन्तति, खिन्दति und पिंशति.

मस्जिनशोर्भूलि ॥ ६० ॥

In मस्ज् und नश् vor einem consonantisch (jedoch nicht mit einem Halb-vocal oder Nasal) anlautenden Suffix.

मङ्ग, मङ्गुम्, मङ्गव्य; नष्ट, नष्टुम्, नष्टव्य; aber मज्जन, मग्न und नशित्. Vgl. 6, 4, 32.

रधिजभोरचि ॥ ६१ ॥

In रध् und जम् vor einem vocalisch anlautenden Suffix.

रन्धयति, रन्धक, साधुरन्धिन्, रन्धो वर्तते; जम्भयति, जम्भक, साधुजम्भिन्, जम्भम् Absol., जम्भो वर्तते. Dagegen रद्ध und जम्भ.

नेष्ट्वलिटि रधेः ॥ ६२ ॥

In रध् nicht vor einem mit dem Augment इ anlautenden Suffix, jedoch auch hier im Perfect.

रधित्, रधितुम्, रधितव्य; aber ररन्धिव, ररन्धिम.

रभेरशब्लिटोः ॥ ६३ ॥

In रम् wird न् vor einem vocalisch anlautenden Suffix eingeschoben, jedoch nicht vor dem Präsenscharakter अ und im Perfect.

आ रम्भयति, आरम्भक, साध्वारम्भिन्, आरम्भम् Absol., आरम्भो वर्तते; dagegen आ रभते, आ रभे.

लभेश्च ॥ ६४ ॥

Eben so verhält es sich mit लम्.

लम्भयति, लम्भक, साधुलम्भिन्, लम्भम् Absol., लम्भो वर्तते; dagegen लभते, लेभे.

6, 4, 1.

आडो यि ॥ ६५ ॥

In लम् nach आ auch vor einem mit य् anlautenden Suffix.

आलम्भ्या गोः, aber लम्भ.

उपात्प्रशंसायाम् ॥ ६६ ॥

In लम् nach उप, wenn von etwas Lobenswerthem die Rede ist.

उपलम्भ्या भवता विद्या, उपलम्भ्यानि धनानि; dagegen उपलम्भ्यमस्मादुपलालिकं चित्.

उपसर्गात्खल्घजोः ॥ ६७ ॥Vor dem 3, 3, 126 besprochenen Suffix $-\text{लख}$ und vor $-\text{लघ}$ nur nach einer Präposition.

ईषत्प्रलम्भ, सुप्रलम्भ, दुष्प्रलम्भ; प्रलम्भ m., विप्रलम्भ m.; dagegen ईषल्लम्भ und लाभो वर्तते.

न सुदुर्भ्या केवलाभ्याम् ॥ ६८ ॥

Nicht aber nach सु und दुस्, wenn sie allein (ohne eine andere Präposition) vorangehen.

सुलम्, दुर्लम्; सुलाभ m., दुर्लाभ m.

विभाषा चिण्णामुलोः ॥ ६९ ॥Nach Belieben vor dem Aoristcharakter $-\text{लङ्}$ und vor dem Absolutivsuffix $-\text{लृप्}$.

अलाभि oder अलम्भि, लाभम् oder लम्भम्.

उगिदचां सर्वनामस्थाने ऽधातोः ॥ ७० ॥

Was उ, ऋ oder ए zum stummen Laut hat (jedoch nicht eine Wurzel) und अच् erhalten in den starken Casus das Augment न्.

भवान्, भवन्तो, भवन्तः von भवत्, welches mit dem unādi-Suffix इवत्तुप् gebildet ist; श्रेयान्, श्रेयांसो, श्रेयांसः von श्रेयस् mit Suffix ईयसुन्; पचन्, पचन्तो, पचन्तः von पचत् mit Suffix शतृ; प्राङ्, प्राञ्चो, प्राञ्चः. Dagegen von संसु und ध्वंसु (wie die Wurzeln geschrieben werden) उखासत् und पराध्वत्. Zur Länge in भवान् u. s. w. s. 6, 4, 10, 14; zum Ausfall des च् in प्राङ् s. 2, 23, zum इ s. 2, 62; zum त् (ट्) in सत् und ध्वत् s. 8, 2, 72.

युजेरसमासे ॥ ७१ ॥

Der Nominalstamm युज् erhält in dem angegebenen Falle das Augment न्, wenn er nicht im Compositum steht.

युङ् (vgl. 8, 2, 23. 62), युजो, युजः; dagegen अश्वयुक्, युजो, युजः.

नपुंसकस्य झलचः ॥ ७२ ॥

Ein consonantisch (jedoch nicht auf einen Halbvocal oder Nasal) und ein vocalisch auslautendes Neutrum erhalten in den starken Casus das Augment न्.

6, 4, 1.

उदश्चिन्ति, शक्रन्ति, यशांसि (vgl. 6, 4, 10); वनानि, त्रपूणि. Dagegen बहुपुरि, विमलदिदि, चत्वारि (vgl. 7, 1, 98). In वनानि und त्रपूणि ist die Länge durch 6, 4, 8 erklärt, da durch das Augment die Stämme als auf *n* auslautend angesehen werden. Vgl. 1, 4, 13.

इको ऽचि विभक्तौ ॥ ७३ ॥

Ein auf einen einfachen Vocal, mit Ausnahme des *अ*, auslautender neutraler Stamm erhält das Augment *न* vor einer vocalisch anlautenden Casusendung.

वारिणी, वारिणे; त्रपुणी, त्रपुणे.

तृतीयादिषु भाषितपुंस्कं पुंवन्नालवस्य ॥ ७४ ॥

Ein so auslautendes Neutrum, zu welchem ein entsprechendes Masculinum vorhanden ist, wird vor den vocalisch anlautenden Endungen des Instrumentals und der folgenden Casus nach der Meinung Gálava's wie das Masculinum behandelt.

गुचिने oder गुचये, गुचिनः oder गुचेः, गुचिनीः oder गुच्योः, गुचिनि oder गुची; ग्रामणिना oder ग्रामण्या u. s. w. Es sind unter भाषितपुंस्क hier Adjectiva gemeint; vgl. 6, 3, 34.

अस्थिदधिसक्थ्यहणामनङुदात्तः ॥ ७५ ॥

Für den Auslaut von अस्थि, दधि, सक्थि und अन्ति wird vor denselben Casusendungen betontes अन् substituiert.

अस्थौ, अस्थै; दधौ, दधै; सक्थौ, सक्थै; अन्तौ, अन्तै. Zum Accent s. 6, 1, 161.

छन्दस्यपि दृश्यते ॥ ७६ ॥

Auch im Veda erscheint bei diesen Stämmen dieses Substitut (und zwar noch in anderen Verbindungen).

अस्यैभिः, अर्द्धैभिः, अस्यैनि, अस्यन्वैत्, अन्नगवैत्. Vgl. 6, 1, 176.

ई च द्विवचने ॥ ७७ ॥

Im Dual wird ebendasselbst bei diesen Stämmen auch ein betontes ई für den Auslaut substituiert.

अर्द्धौ, अर्द्धौभ्याम्.

नाभ्यस्ताच्छतुः ॥ ७८ ॥

Nach einem reduplicirten Verbalstamm erhält das Participialsuffix अत् (अन्त) nicht das Augment *न*.

ददत्, ददतां, ददतः; जजत्, जजतां, जजतः; जायत्, जायतां, जायतः. Ausnahme zu 7, 1, 76.

वा नपुंसकस्य ॥ ७९ ॥

Im Neutrum nach Belieben.

ददति oder ददन्ति, जजति oder जजन्ति, जायति oder जायन्ति कुलानि.

6, 4, 1.

आच्छीनद्योर्नुम् ॥ ८० ॥

Wenn dieses Suffix nach einem Verbalstamm auf अ oder आ steht, kann es vor der neutralen Casusendung ई (ग्री) und vor dem Femininsuffix ई das Augment न् erhalten.

तुदती oder तुदन्ती कुले, तुदती oder तदन्ती ब्राह्मणी; याती oder यान्ती कुले, याती oder यान्ती ब्राह्मणी; करिष्यती oder करिष्यन्ती कुले, करिष्यती oder करिष्यन्ती ब्राह्मणी.

शप्श्यनोर्नित्यम् ॥ ८१ ॥

Nach einem Präsensstamm auf श्च und ऌ_य erhält dieses Suffix in dem eben genannten Falle stets das Augment न्.

पचन्ती कुले, पचन्ती ब्राह्मणी; दीव्यन्ती कुले, दीव्यन्ती ब्राह्मणी.

सावनडुहः ॥ ८२ ॥

अनडुह् erhält das Augment न् vor der Endung des Nomin. Sg.

अनडुह् erhält nach 7, 1, 98 das Augment आ nach उ in den starken Casus, अ nach 7, 1, 99 im Voc. Sg.; wir erhalten demnach zunächst अनड्वाह् und अनड्वह्. Nach unserm Sūtra wird nach आ und अ ein न् eingeschoben; die Casusendung fällt nach 8, 1, 68 ab, der Auslaut ह् nach 8, 2, 23. So entstehen अनड्वान् Nomin. und अनड्वन् Voc. Sg.

दृक्स्ववःस्वतवसां छन्दसि ॥ ८३ ॥

दृग्, स्ववस् und स्वतवस् erhalten im Veda das Augment न् im Nomin. Sg.

ईदृक्, तादृक्, यादृक्, सदृक्; स्ववान्, स्वतवान्. Das ण् von ईदृग् u. s. w. (zur Bildung dieser Wörter s. 3, 2, 80) fällt nach 8, 2, 23 ab, für न् wird nach 8, 2, 62 ह् substituiert. Die Länge in स्ववान् und स्वतवान् wird durch 8, 4, 14 erklärt.

दिव औत् ॥ ८४ ॥

Für den Auslaut von दिव् wird im Nomin. Sg. औत् substituiert.

द्वौः.

पथिमथ्यभुक्षामात् ॥ ८५ ॥

Für den Auslaut von पथिन्, मथिन् und अभुतिन् wird im Nomin. Sg. आ substituiert.

S. zu 7, 1, 87.

इतो ऽत् सर्वनामस्थाने ॥ ८६ ॥

Für das इ dieser Stämme wird in den starken Casus अ substituiert.

S. zum folgenden Sūtra.

यो न्यः ॥ ८७ ॥

Für य dieser Stämme wird in den starken Casus न्य् substituiert.

6, 4, 1.

Wir erhalten demnach mit Berücksichtigung von 7, 1, 85 fḡ. für den Nomin. Sg. die Stämme **पन्था**, **मन्था** und **ऋभुत्ता**, für die übrigen starken Casus: **पन्थन्**, **मन्थन्** und **ऋभुत्तन्**. Die starken Casus lauten also: **पन्थाः**, **पन्थानो**, **पन्थानः**, **पन्थानम्**; **मन्थाः**, **मन्थानो**, **मन्थानः**, **मन्थानम्**; **ऋभुत्ताः**, **ऋभुत्ताणो**, **ऋभुत्ताणः**, **ऋभुत्ताणम्**. **ऋभुत्तन्** kann nach 6, 4, 9 auch die Kürze bewahren.

भस्य टेलोपः ॥ ८८ ॥

Vor den vocalisch anlautenden schwachen Casusendungen (vor denen der Stamm nach 1, 4, 18 bha heisst) fällt in den genannten Stämmen der letzte Vocal mit dem darauf folgenden Consonanten ab.

पथः, पथा, पथे; मथः, मथा, मथे; ऋभुत्तः, ऋभुत्ता, ऋभुत्ते.

पुंसो ऽमुङ् ॥ ८९ ॥

Für den Auslaut von **पुंस्** wird in den starken Casus **अम्** substituiert.

Der Anusvāra in **पुंस्** ist für **म्** substituiert, da dieser Stamm von **पा** mit dem upādi-Suffix **हुम्सुन्** gebildet ist. Das **उ** im Substitut deutet an, dass nach **अ** in den starken Casus nach 7, 1, 70 **न्** einzuschalten ist. Auf diese Weise erklären sich **पुमान्**, **पुमांसो** und **पुमांसः**.

गोतो णित् ॥ ९० ॥

Nach **गो** sind die Endungen der starken Casus **णित्**, d. i. bewirken die Substitution von Vṛddhi für **ओ**.

गोः, गावो, गावः. Pāṇini hat die Form **गोतः** vorgezogen, um anzudeuten, dass die Regel sich nicht auf das gekürzte **गु** im Bahuvrīhi erstreckt.

णलुक्त्वमो वा ॥ ९१ ॥

Die Endung der letzten (unserer ersten) Person Sg. im Perfect **-त्** **अ** braucht nicht **णित्** zu sein (d. i. Vṛddhi zu bewirken).

अहं पपात् oder पपच, अहं चकार oder चकट्.

सख्युरसंबुद्धौ ॥ ९२ ॥

Nach **सखि** sind die Endungen der starken Casus mit Ausnahme des Vocat. Sg. **णित्**, d. i. erfordern die Substitution von Vṛddhi für den Auslaut.

सखायो, सखायः; aber सखे. Vgl. das folgende Sūtra.

अनङ् सौ ॥ ९३ ॥

Im Nominativ Sg. wird **अन्** für **इ** substituiert.

सखा. Der Vocat. Sg. ist auch hier ausgeschlossen.

ऋदुशनस्पुरुदंशोऽनेहसां च ॥ ९४ ॥

Auch für den Auslaut **ऋ**, sowie für den von **उग्रन्**, **पुरुदंशम्** und **अनेहम्** wird im Nomin. Sg. **अन्** substituiert.

कर्ता, माता, पिता, भ्राता; उग्रना, पुरुदंशा, अनेहा. Auch hier ist der Vocat. Sg. ausgeschlossen.

6, 4, 1.

तृज्वत् क्रोष्टुः ॥ ९५ ॥

क्रोष्टु wird in den starken Casus so behandelt, als wenn es auf तृ auslautete.

क्रोष्टो, क्रोष्टोरो, क्रोष्टोरः, क्रोष्टोरम्. Auch hier ist der Voc. Sg. ausgeschlossen.

स्त्रियां च ॥ ९६ ॥

Auch bei der Bildung des Femininums.

क्रोष्ट्रे, क्रोष्ट्रेभ्याम् u. s. w.

विभाषा तृतीयादिष्वचि ॥ ९७ ॥

Vor den vocalisch anlautenden Suffixen des Instrumentals und der folgenden Casus kann क्रोष्ट् wie क्रोष्टु behandelt werden.

क्रोष्टुना oder क्रोष्टो, क्रोष्टवे oder क्रोष्ट्रे, क्रोष्टोः oder क्रोष्टुः, क्रोष्टा oder क्रोष्टैरि, क्रोष्ट्योः oder क्रोष्ट्राः.

चतुरनुहोरामुदात्तः ॥ ९८ ॥

चतुर् und अनुहुर् erhalten in den starken Casus das den Acut habende Augment आ nach dem उ.

चत्वारः; अनुह्वान् (vgl. 7, 1, 82), अनुह्वोहो, अनुह्वोहः, अनुह्वोहम्.

अम् संवृद्धौ ॥ ९९ ॥

Im Voc. Sg. das Augment अ.

हे प्रियचत्त्वः (Bahuvrīhi), हे अनुह्वन् (vgl. 7, 1, 82).

ऋत इद्वातोः ॥ १०० ॥

Für das auslautende ऋ einer Wurzel wird इर् (s. 1, 1, 51) substituiert.

किरति von कृ, गिरति von गृ, स्तीर्या (zur Länge s. 8, 2, 77) von स्तृ.

उपधायाश्च ॥ १०१ ॥

Auch für ein inlautendes.

कीर्तयति von कृत्. Zur Länge s. 8, 2, 77.

उदोष्ठचपूर्वस्य ॥ १०२ ॥

Wenn dem auslautenden ऋ ein labialer Consonant vorangeht, wird उर् (s. 1, 1, 51) für ऋ substituiert.

पूतं und पुपुर्षति von पृ. Zur Länge s. 8, 2, 77.

बहुलं छन्दसि ॥ १०३ ॥

Im Veda findet in dieser Beziehung ein Schwanken statt.

ततुरि von तृ, जगुरि von गृ, पप्रितम् von पृ; aber auch पपुति.

॥ इति सप्तमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥

सिचि वृद्धिः परस्मैपदेषु ॥ १ ॥

Vor dem Aoristcharakter स् wird im Parasmaipada für ein auslautendes इ, उ, ऋ nebst ihren Längen (vgl. 1, 1, 3) Vṛddhi substituiert.

अचेदीत्, अनेदीत्, अलादीत्, अपादीत्, अकार्षीत्, अहार्षीत्.

अतो लान्तस्य ॥ २ ॥

Für अ wird Vṛddhi substituiert, wenn die Wurzel auf र् oder ल् auslautet.

अचारीत्, अत्सारीत्; अज्वालीत्, अह्मालीत्. Ausnahme zu 7, 2, 4. 7. Nach Patañjali soll Pāṇini ein अ mit unmittelbar darauf folgendem auslautenden ः und ल् gemeint haben, da in अचर्मीत् und अश्वल्लीत् keine Vṛddhi eintritt. Es wird auch लान्तस्य gelesen.

वदव्रजहलन्तस्याचः ॥ ३ ॥

In वद्, व्रज् und in einer consonantisch auslautenden Wurzel für jeglichen Vocal ohne Unterschied.

अवादीत्, अव्राजीत्; अपादीत्, अभत्सीत्, अच्छत्सीत्, अरोत्सीत्. वद् und व्रज् werden hier besonders aufgeführt, damit man nicht versucht werde nach 7, 2, 7 auch अवदीत् und अव्रजीत् zu bilden.

नेटि ॥ ४ ॥

Nicht aber, wenn dieses Suffix स् das Augment इ (ई) erhält.

अदेवीत्, असेवीत्, अकोपीत्, अमोपीत्.

ह्यनक्षणश्चसजागृणिष्येदिताम् ॥ ५ ॥

Auch nicht für den Vocal einer auf ह्, म् oder य् auslautenden Wurzel, von क्षण्, ष्यस्, जाण्, einer mit -इ abgeleiteten Wurzel, von श्वि und derjenigen Wurzeln, die ein stummes ह haben.

अपहीत्, अस्यमीत्, अय्यदीत्, अक्षणीत्, अश्वसीत्, अजागरीत्; ऊनयीत्, ऐलयीत्; अश्वयीत्; अरणीत्, अकषीत्. Vgl. 7, 2, 7.

ऊर्णोतेविर्भाषा ॥ ६ ॥

In ऊर्णु nach Belieben.

प्रांर्णावीत् oder प्रांर्णवीत्.

अतो हलादेर्लघोः ॥ ७ ॥

Desgleichen für अ in einer consonantisch anlautenden und auf einen einfachen Consonanten auslautenden Wurzel.

अकाणीत् oder अकणीत्, अराणीत् oder अरणीत्.

नेडुशि कृति ॥ ८ ॥

Ein mit einem tönenden Consonanten anlautendes kṛt-Suffix erhält nicht das Augment इ.

ईश्वर, भस्मन्, पाच्छा. Ausnahme zu 7, 2, 35.

6, 4, 1.

तितुचतथसिसुसरकसेषु च ॥ ९ ॥

Auch nicht die Suffixe ति, तु, च, त, थ, सि, सु, सर, क und स.

तन्ति, दीप्ति; सक्तु; पत्रम्, तन्त्रम्; हस्त, लोत, पोत, धूर्त; कुष्ठ, काष्ठ; कुक्षि, इक्षु, अक्षर, शल्क, वत्स. Ausnahme zu 7, 2, 35.

एकाच उपदेशे ऽनुदात्तात् ॥ १० ॥

Auch nicht ein Suffix, das an eine Wurzel gefügt wird, die im grammatischen Unterrichtssystem (im Dhâtupāṭha) einsilbig und unbetont ist.

दाव्, नेव्, सोव्, कर्त्तृ, आरब्ध्, लब्ध् u. s. w. Ausnahme zu 7, 2, 35.

श्र्युकः किति ॥ ११ ॥

Auch nicht ein Suffix mit stummem क्, das an श्रि und an eine auf उ, ऊ, ऋ oder ॠ auslautende Wurzel gefügt wird.

श्रित्वा, युत्वा, लृत्वा, वृत्वा und तीर्त्वा mit त्वा; श्रित, युत, लून, वृत und तीर्ण mit क्त. Ausnahme zu 7, 2, 35.

सनि यहगुहोश्च ॥ १२ ॥

Das Desiderativsuffix -स nicht nur nicht nach den auf उ u. s. w. auslautenden Wurzeln, sondern auch nicht nach यह् und गुह्.

रूपति, लूपति; निश्चति, जुष्टति. Ausnahme zu 7, 2, 35, 44.

कृमृवृस्तुदुसुश्रुवो लिटि ॥ १३ ॥

Nach क u. s. w. erhalten die Personalendungen des Perfects nicht das Augment इ.

चकव und चक्रम, सस्र und सस्रम, बभ्रव und बभ्रम; ववृव, ववृवहे und ववृम, ववृमहे; तुष्टुव und तुष्टुम, दुदुव und दुदुम, सुसुव und सुसुम, शुश्रुव und शुश्रुम. Die erwähnten Wurzeln mit Ausnahme von वृ sind unbetont und dürften demnach schon nach 7, 2, 10 kein Augment annehmen; bei वृ ist die Abwesenheit des Augments durch 7, 2, 11 erklärt. Da Pāṇini dessenungeachtet für diese Wurzeln eine besondere Regel gibt, so schliesst man daraus, dass die Personalendungen des Perfects bei allen andern Wurzeln nach 7, 2, 35 das Augment erhalten. Ferner schliesst man aus unserer Regel, dass bei den vier zuletzt genannten Wurzeln auch die Personalendung -ल्य stets ohne das Augment angefügt wird, was nach 7, 2, 63 nicht erforderlich wäre. Ausnahme zu 7, 2, 35.

श्रीदितो निष्ठायाम् ॥ १४ ॥

Nach श्रि und nach Wurzeln mit stummem इ erhalten die Participialsuffixe -त und -तवत् nicht das Augment इ.

श्रूय und श्रूयत्; लग्न und लग्नवत्, उद्विग्न und उद्विग्नवत्, दीप्त und दीप्तवत्.

यस्य विभाषा ॥ १५ ॥

An jede Wurzel, an welche irgend ein Suffix mit oder ohne das Augment इ antreten kann, werden die Participialsuffixe ohne dieses Augment angefügt.

विधूत und विधूतवन्, गूढ und गूढवन् wegen 7, 2, 44. वृद्ध und वृद्धवत् wegen 7, 2, 56.

आदितश्च ॥ १६ ॥

Desgleichen an eine Wurzel, die ein stummes आ hat.

मित्र und मित्रवत्, द्विग्रा und द्विग्रावत्, स्थिन्न und स्थिन्नवत्.

विभाषा भावादिकर्मणोः ॥ १७ ॥

Nach solchen Wurzeln können die genannten Participialsuffixe das Augment इ erhalten, wenn sie impersonale Bedeutung haben oder eine beginnende Handlung ausdrücken.

मित्रम् oder मेदितमनेन, प्रमित्र oder प्रमेदित.

क्षुब्धस्वान्तध्वान्तलग्नम्लिष्टविरिब्धफाण्टबाढानि मन्थमनस्तमःस- क्ताविस्पष्टस्वरानायासभृशेषु ॥ १८ ॥

1) क्षुब्ध, 2) स्वान्त, 3) ध्वान्त, 4) लग्न, 5) म्लिष्ट, 6) विरिब्ध, 7) फाण्ट und 8) बाढ sind ohne Augment इ gebildet in den Bedeutungen: 1) Butterstößel, 2) Herz, 3) Finsterniss, 4) anhaftend, 5) unverständlich, 6) Ton, 7) durch blossen Ueberguss und Durchseihung (ohne besondere Beimischung) gewonnen und 8) stark.

धृषिंशसी वैयात्ये ॥ १९ ॥

Nach धृष् und शस् erhält -=त nicht das Augment इ, wenn das Particip die Bedeutung „dreist, unverschämt“ hat.

धृष्ट und विग्रस्त.

दृढः स्थूलबलयोः ॥ २० ॥

Das unregelmässig gebildete दृढ bedeutet „fest“ und „stark“.

प्रभौ परिवृढः ॥ २१ ॥

Das unregelmässige परिवृढ bedeutet „Herr“.

कृच्छ्रगहनयोः कषः ॥ २२ ॥

Nach कृष् erhält das Suffix -=त kein Augment, wenn das Particip die Bedeutungen „schlimm“ und „undurchdringlich“ hat.

कष्टो जनिः, कष्टं व्याकरणम्, ततो ऽपि कष्टतराणि सामानि; कष्टानि वनानि, कष्टाः पर्वताः.

6, 4, 1.

घुषिरविशब्दने ॥ २३ ॥

Auch nach घुष in einer anderen Bedeutung als „laut verkünden“.

घुष्टा रज्जुः, घुष्टो पादो; dagegen अवघुषितं वाक्यमाह. विशब्दन = प्रतिज्ञान Kāṣikā.
घुषिर् befremdet, man mag es als Nomin. von घुषि fassen oder mit den Erklärern इर्
für bedeutsame stumme Laute ansehen.

अर्देः संनिविभ्यः ॥ २४ ॥

Auch nicht nach अर्दे, wenn सम्, नि oder वि vorangehen.

समर्णं, न्यर्णं, व्यर्णं.

अभेश्चाविदूर्ये ॥ २५ ॥

Auch nicht nach अर्दे mit अभि, wenn das Particip die Bedeutung „nahe“ hat.

अभ्यर्णो मेना oder शरत्, aber अभ्यर्दित „geplagt, gequält“.

शोरध्ययने वृत्तम् ॥ २६ ॥

Vom Causativ von वृत् wird वृत्त gebildet in der Bedeutung „durchstudirt“.

वा दान्तशान्तपूर्णदस्तस्पष्टच्छन्नज्ञप्ताः ॥ २७ ॥

Die vom Causativ gebildeten Participia दान्त u. s. w. können auch das Augment इ erhalten.

दान्त oder दमित, शान्त oder शमित, पूर्ण oder पूरित, दस्त oder दासित, स्पष्ट oder स्या-
शित, छन्न oder छादित, ज्ञप्त oder ज्ञपित. ज्ञपित dürfte nach 7, 2, 15 wegen 7, 2, 49
nicht gebildet werden.

रुष्यमत्वरसंधुषास्वनाम् ॥ २८ ॥

Nach रुष, अम्, त्वर्, nach घुष mit सम् und nach स्वन् mit आ kann =त das
Augment इ erhalten.

रुष्ट oder रुषित, अभ्यान्त oder अभ्यमित, तूर्णं oder त्वरित, संधुष्ट oder संधुषित, आस्यान्त
oder आस्वनित. Vgl. 7, 2, 18. 23.

दृषेर्लोमसु ॥ २९ ॥

Nach दृष् in Verbindung mit लोमन्.

दृष्टानि oder दृष्टितानि लोमानि.

अपचितश्च ॥ ३० ॥

Auch अपचित hat eine Nebenform mit dem Augment इ.

अपचितो oder अपचायितो ऽनेन गुरुः.

हु हरेच्छन्दसि ॥ ३१ ॥

Für ह्वर् wird im Veda हु vor =त substituiert.

इतस्य वाहुतस्य च. अहुतमसि हविर्धानम् VS. 1, 9.

अपरिहृताश्च ॥ ३२ ॥

Auch अपरिहृताः ist im Veda unregelmässig.

अपरिहृताः अनुयाम व्याजम् RV. 1, 100, 19.

सोमे ह्वरितः ॥ ३३ ॥

Das unregelmässige ह्वरित wird vom Soma gesagt.

मा नः सोमो ह्वरितो विह्वरितस्त्वम्. Die Calc. Ausg. des Pāpini liest मा नः सोमे दुरितो विह्वरितः. मा verlangt einen Aorist, und den finden wir, wenn wir ह्वरितः in ह्वर् (richtiger ह्वार्) इतः auflösen. Particip ist विह्वरितः.

यसितस्कभितस्तभितोत्तभितचत्तविकस्ता विशस्तृशंस्तृशास्तृतरु-
तृतस्तृवरुतृवरुतृवरुचीरुज्ज्वलिति क्षरिति क्षमिति वमित्यमि-
तीति च ॥ ३४ ॥

Im Veda erscheinen noch folgende unregelmässige Formen theils mit, theils ohne Augment इः यसित, स्कभित, स्तभित, उत्तभित, चत्त, विकस्त, विशस्तृ, शंस्तृ, शास्तृ, तरुतृ, तरुतृ, वरुतृ, वरुतृ, वरुचीः, उज्ज्वलिति, क्षरिति, क्षमिति (fehlt auch), वमिति und अमिति.

आर्धधातुकस्येड्‌लादेः ॥ ३५ ॥

Ein consonantisch (jedoch nicht mit य्) anlautendes ārdhadhātuka-Suffix (s. 3, 4, 114 fgg.) erhält (in der Regel) das Augment इ.

लवित्, लवितुम्, लवितव्य; aber लव्य.

सुक्रमोरनात्मनेपदनिमित्ते ॥ ३६ ॥

Nach सु und क्रम् nur dann, wenn diese nicht die medialen Personalendungen erfordern.

प्रस्रवित्, प्रस्रवितुम्, प्रस्रवितव्य, प्रक्रमित्, प्रक्रमितुम् und प्रक्रमितव्य, wenn diese ihrer Bedeutung nach einem प्र स्रवति und प्र क्रामति entsprechen. Dagegen प्र स्रोषीष्ट, प्र कंसीष्ट, प्र स्रोष्यते, प्र कंस्यते und auch प्रक्रमन्, wenn dieses einem प्र क्रमते in der Bedeutung entspricht.

यहो ऽलिटि दीर्घः ॥ ३७ ॥

Nach यह् erhält ein 7, 2, 35 genanntes Suffix (jedoch mit Ausnahme der Personalendungen des Perfects) das Augment ई.

यहोत्, यहोतुम्, यहोतव्य; dagegen जयह्वि und जयहिम. Die Regel gilt nicht für das nach 6, 4, 62 antretende इ.

वृत्तो वा ॥ ३८ ॥

Nach वृ und nach einer auf ऋ auslautenden Wurzel nicht nothwendig.

वरित् oder यरीत्, प्रावरित् oder प्रायरीत्; तरित् oder तरीत्, आस्तरित् oder आस्तरित्.

6, 4, 1.

न लिङि ॥ ३९ ॥

Nach denselben Wurzeln erhalten jedoch die Endungen des Precativs nicht die Länge.

वि वरिषीष्ट, प्रा वरिषीष्ट; आ स्तरिषीष्ट. Es ist hier unter लिङ् der Precativ gemeint, da nur dieser Ārdhadhātuka heisst.

सिचि च परस्मैपदेषु ॥ ४० ॥

Auch nicht der Aoristcharakter स्, wenn Parasmaipada folgt.

प्रावारिष्टाम्, प्रावारिषु; अतारिष्टाम्, आस्तारिष्टाम्, आस्तारिषु; dagegen प्रावरिष्ट oder प्रावरीष्ट.

इद् सनि वा ॥ ४१ ॥

Der Desiderativcharakter ळ-स kann nach diesen Wurzeln das Augment इ (oder ई) erhalten.

विवरिषते, विवरीषते oder वुवृषते, प्रा विवरिषति, प्रा विवरीषति oder प्रा वुवृषति; तितरिषति, तितरीषति oder तितोषति, आ तिस्तरिषति, आ तिस्तरीषति oder आ तिस्तीषति.

लिङ्सिचोरात्मनेपदेषु ॥ ४२ ॥

Desgleichen die medialen Endungen des Precativs und der Aoristcharakter स्, wenn mediale Endungen folgen.

वरिषीष्ट oder वृषीष्ट, प्रा वरिषीष्ट oder प्रा वृषीष्ट; आ स्तरिषीष्ट oder आ स्तीषीष्ट; अवरिष्ट, अवरीष्ट oder अवृत, प्रावरिष्ट, प्रावरीष्ट oder प्रावृत; आस्तरिष्ट, आस्तरीष्ट oder आस्तीष्ट.

ऋतश्च संयोगादेः ॥ ४३ ॥

Eben so verhält es sich mit diesen beiden nach einer auf ऋ auslautenden Wurzel mit vorangehender Doppelconsonanz.

ध्वरिषीष्ट oder ध्वृषीष्ट, स्मरिषीष्ट oder स्मृषीष्ट; अध्वरिषाताम् oder अध्वृषाताम्, अस्मरिषाताम् oder अस्मृषाताम्.

स्वरतिसूतिसूयतिधूजूदितो वा ॥ ४४ ॥

Nach सू, nach den zwei Wurzeln सू „gebären“, nach धू mit einem stummen ज़ und nach einer Wurzel, welche ऊ zum stummen Laut hat, können die 7, 2, 35 genannten Suffixe das Augment इ erhalten.

स्वरित् oder स्वृत्, प्रसवित् oder प्रसोत्, सवित् oder सोत्, धवित् oder धोत्; विगाहित् oder विगाढ्, गोषित् oder गोष्.

रधादिभ्यश्च ॥ ४५ ॥

Desgleichen nach रध् und den darauf folgenden Wurzeln.

रधित् oder रद्ध्, नशित् oder नष्ट्, तर्षित्, तर्ष् oder त्रप्, दर्षित्, दर्ष् oder द्रप्, द्रोहित्, द्रोग्ध oder द्रोढ्, मोहित्, मोग्ध oder मोढ्, मोहित्, मोग्ध oder मोढ्, मोहित्, मोग्ध oder मोढ्.

निरः कुषः ॥ ४६ ॥

Desgleichen nach कुष, wenn निर vorangeht.

निष्कोषित् oder निष्कोष्ट, निष्कोषितम् oder निष्कोष्टम्, निष्कोषितव्य oder निष्कोष्टव्य.

इणिनष्टायाम् ॥ ४७ ॥

Die Participialsuffixe --त und --तवत् erhalten das Augment इ (इट्) nach कुष mit निर.

निष्कुषित und निष्कुषितवत्.

तीषसहलुभरुषरिषः ॥ ४८ ॥

Nach इप्, सह्, लुभ्, रुप् und रिप् kann ein mit त् anlautendes ârdbadhâtuka-Suffix das Augment इ erhalten.

रिषित् oder रिट्, सहित् oder सोट्, लोभित् oder लोट्, रोषित् oder रोष्ट्, रोषित् oder रोष्ट्.

सनीवन्तर्धभस्जदम्भुश्चिस्व्यूर्णुभरञ्जपिसनाम् ॥ ४९ ॥

Nach einer auf इव् auslautenden Wurzel, sowie nach ऋध्, भस्ज्, दम्भ्, चि, स्व्यू, ऊर्णु, भ (भरति), ञप् und सन् kann das Desiderativsuffix --स das Augment इ erhalten.

दिडेविषति oder दुदूषति, मिसेविषति oder मुस्युषति; अर्दिधिषति oder ईर्त्सति, विभज्जिषति, विभज्जिषति, विभर्त्तति oder विभर्त्तति; दिदम्भिषति, धिप्सति oder धीप्सति; उच्छिषति oder उच्छिषति; सिस्वरिषति oder मुस्युषति; यिषविषति oder युषति; प्रोर्णुनविषति, प्रोर्णुनविषति oder प्रोर्णुनविषति; विभरिषति oder वुभरिषति; ज्ञप्तिषति oder ज्ञप्तिषति; सिमनिषति oder सिमनिषति.

क्लिशः क्लानिष्टयोः ॥ ५० ॥

Nach क्लिश् können die Suffixe --त्वा , --त und --तवत् das Augment इ erhalten.

क्लिषित्वा oder क्लिष्या, क्लिषित oder क्लिष्ट, क्लिषितवत् oder क्लिष्टवत्.

पूङ्श्च ॥ ५१ ॥

Desgleichen nach पू.

पवित्र्वा oder पूत्र्वा, अतिपवित्र्वा oder अतिपूत्र, पवित्रवत् oder पूत्रवत्. Vgl. 1, 2, 22.

वसतिशुधोरिट् ॥ ५२ ॥

Nach वस्, वसति und nach शुप् erhalten die genannten Suffixe das Augment इ.

उषित्वा, उषित und उषितवत्; शुधित्वा, शुधित und शुधितवत्.

अञ्चः पूजायाम् ॥ ५३ ॥

Desgleichen nach अञ्च् in der Bedeutung „ehren, aus Ehrfurcht Etwas thun“.

अञ्चित्वा जानु जुहोति, अञ्चिता अस्य गुरवः. Vgl. 7, 2, 56.

6, 4, 1.

लुभो विमोहने ॥ ५४ ॥

Nach लुभ in der Bedeutung „verwirren“.

लुभित्वा und लोभित्वा, विलुभिताः केशाः, विलुभितः सीमन्तः, विलुभितानि पदानि.

जृवश्च्योः क्ति ॥ ५५ ॥Nach जृ und जृवश्च erhält --त्वा das Augment इ.

जरित्वा und जरीत्वा (s. 7, 2, 38), वञ्चित्वा.

उदितो वा ॥ ५६ ॥Nach einer Wurzel mit stummem उ kann --त्वा das Augment इ erhalten.

शमित्वा oder शान्त्वा, तमित्वा oder तान्त्वा, दमित्वा oder दान्त्वा.

से ऽसिचि कृतचृतच्छृदत्तृदन्तः ॥ ५७ ॥

Nach कृत्, चृत्, छृद्, तृद् und दृत् kann ein mit स् (jedoch mit Ausnahme des Aoristcharakters स्) anlautendes ārdhahâtuka-Suffix das Augment इ erhalten.

कर्त्तव्यति oder कर्त्स्यति, चिर्कर्त्तव्यति oder चिर्कर्त्सति; चर्त्तव्यति oder चर्त्स्यति, चिचर्त्तव्यति oder चिचर्त्सति; छर्द्दव्यति oder छर्त्स्यति, चिच्छर्द्दव्यति oder चिच्छर्त्सति; तर्द्दव्यति oder तर्त्स्यति, तितर्द्दव्यति oder तितृत्सति; नर्त्तव्यति oder नर्त्स्यति, निनर्त्तव्यति oder निनृत्सति.

गमेरिद् परस्मैपदेषु ॥ ५८ ॥

Nach गम् erhalten solche Suffixe das Augment इ, wenn Parasmaipada folgt.

गमिष्यति, जिगमिषति; jedoch सं गंस्यते, अथि जिगांसते u. s. w.

न वृद्धश्चतुर्भ्यः ॥ ५९ ॥

Nach वृत् und den drei darauf folgenden Wurzeln erhalten die in 7, 2, 57 genannten Suffixe in dem angegebenen Falle nicht das Augment इ.

वर्त्स्यति und विवृत्सति von वृत् und वृध्, शर्त्स्यति und शिशृत्सति von शृध्, स्पन्त्स्यति und सिस्पन्त्सति von स्पन्द्. Ausnahme zu 7, 2, 35. 44.

तासि च कृपः ॥ ६० ॥

Nach कृप् auch nicht तास्, der Charakter des periphrastischen Futurums.

कर्त्तव्यति, चिक्त्तव्यति und कर्त्ता; dagegen vor medialen Endungen: कल्पिष्यते, कल्पिष्येष्ट, विकल्पिष्यते und कल्पितासे.

अचस्तास्वत् थल्यनिटो नित्यम् ॥ ६१ ॥Die Personalendung des Perfects --त् erhält nach einer vocalisch anlautenden Wurzel nicht das Augment इ, wenn das im vorangehenden Sûtra erwähnt तास् nach eben diesen Wurzeln stets ohne dieses Augment angefügt wird.

ययाय wie याता, चिवेय wie चेता, निनेय wie नेता, जुहोय wie होता.

उपदेशे ऽत्वतः ॥ ६२ ॥

Eben so verhält es sich mit dieser Personalendung nach Wurzeln, die im grammatischen Unterrichtssystem (im Dhātupāṭha) अ zum Wurzelvocal haben.

पपक्व्य wie पक्ता, इष्यट् wie यष्टा, शशक्व्य wie शक्ता.

ऋतो भारद्वाजस्य ॥ ६३ ॥

Nach der Meinung Bhāradvāja's (nur) nach einer auf ऋ auslautenden Wurzel.

सस्मर्थ wie स्मर्ता, दध्वर्थ wie ध्वर्ता. Nach des hier genannten Grammatikers Meinung bildet man demnach ययिथ, पेचिथ und शेकिथ trotz 7, 2, 61. 62.

बभूथा ततन्थ जगृभ्म ववर्येति निगमे ॥ ६४ ॥

Im Veda erscheinen die unregelmässigen Formen बभूथ, आ ततन्थ, जगृभ्म und ववर्य.

विभाषा सृजिहशोः ॥ ६५ ॥

Nach सृज् und हृज् kann die Personalendung des Perfects -इथ das Augment इ erhalten.

ससर्जिथ oder ससृष्ट, ददर्शिथ oder दद्रष्ट.

इडत्स्यर्तिव्ययतीनाम् ॥ ६६ ॥

Nach अट्, ऋ und व्यप् erhält diese Endung das Augment इ.

आदिथ, आरिथ und सं विव्ययिथ.

वस्वेकाजादघसाम् ॥ ६७ ॥

Das Participialsuffix वस् (वंस्) erhält das Augment इ (nur) dann, wenn die reduplicirte Wurzel davor einsilbig ist, ausserdem nach einer auf आ auslautenden Wurzel und nach वस्.

आदिवान्, पेचिवान्, शेकिवान्; ययिवान्, तस्थिवान्; जज्ञिवान्. Ob वस् hier, wie die Erklärer darzuthun versuchen, neben den एकाच् besonders erwähnt werden musste, mag dahingestellt bleiben.

विभाषा गमहनविदविशाम् ॥ ६८ ॥

Nach गम्, हन्, विद् und विश् kann वस् (वंस्) das Augment इ erhalten.

जग्मिवान् oder जगन्वान्, जघ्निवान् oder जघन्वान्, विविदिवान् oder विविद्वान्, विविशिवान् oder विविश्वान्.

सनिं ससनिवांसम् ॥ ६९ ॥

Unregelmässig ist ससनिवांसम् in der Verbindung mit सनिम्.

6, 4, 1.

चृडनोः स्ये ॥ ७० ॥

Der Charakter des Futurums und Conditionalis स्य erhält das Augment इ nach einer auf च् auslautenden Wurzel und nach हन्.

करिष्यति und अकरिष्यत्, हरिष्यति und अहरिष्यत्, हनिष्यति und अहनिष्यत्. Ausnahme zu 7, 2, 10.

अञ्जेः सिचि ॥ ७१ ॥

Nach अञ्ज erhält der Aoristcharakter स (immer) das Augment इ.

आञ्जीत्, आञ्जिष्टाम् und आञ्जिषुः; dagegen अञ्जा oder अञ्जिता nach 7, 2, 44, da अञ्ज ein ऊ zum stummen Laut hat.

स्तुसुधूञ्भ्यः परस्मैपदेषु ॥ ७२ ॥

Nach स्तु, सु und धू mit stummem ञ् erhält dieses Suffix das Augment, wenn Parasmaipada folgt.

अस्तावीत्, असावीत् und अधावीत्; aber अस्तोष्ट, असोष्ट, अधोष्ट oder अधविष्ट. Ausnahme zu 7, 2, 10, 44.

यमरमनमातां सकृ च ॥ ७३ ॥

यम्, रम्, नम् und auf आ auslautende Wurzeln fügen vor dem Aoristcharakter स, der das Augment इ erhält, स ans Ende, wenn Parasmaipada folgt.

अयंसीत्, अयंसिष्टाम्, अयंसिषुः; व्यंसीत्, व्यंसिष्टाम्, व्यंसिषुः; अनंसीत्, अनंसिष्टाम्, अनंसिषुः; अयासीत्, अयासिष्टाम्, अयासिषुः; aber अयंस्त, अरंस्त, अनंस्त. Ausnahme zu 7, 2, 10, 44.

स्मिपूङ्ग्वञ्चशां सनि ॥ ७४ ॥

Nach स्मि, पू (mit stummem ङ्), ञ्, अञ्ज् und अञ्श् erhält das Desiderativsuffix ल-स das Augment इ.

स्मिष्यिष्यते, पिपयिष्यते, अरिष्यति, अञ्जिष्यति und अञ्शिष्यते. Ausnahme zu 7, 2, 10, 44.

किरश्च पञ्चभ्यः ॥ ७५ ॥

Desgleichen nach कृ und den vier darauf folgenden Wurzeln.

चिकरिषति, जिगरिषति, दिदरिषते, दिधरिषते und पिपञ्चिषति.

रुदादिभ्यः सार्वधातुके ॥ ७६ ॥

Nach रुद् und den vier darauf folgenden Wurzeln erhält ein consonantisch anlautendes sârvadhâtuka-Suffix (s. 3, 4, 113) das Augment इ.

रोदति, र्वार्षति, श्वसति, प्राणिति und जञ्चति.

ईशः से ॥ ७७ ॥

Nach ईश् die Endung der zweiten Person Praes. und Imperat. im Medium.

ईशिष्ये, ईशिष्य. Zu से s. 3, 4, 80, zu dem daraus entstandenen स्य 3, 4, 91.

ईडजनोर्ध्वे च ॥ ७८ ॥

Nach ईड् und जन् auch vor den Personalendungen ध्वे und ध्वम् im Praesens und Imperativ.

ईडिध्वे, ईडिध्व, ईडिध्वे und ईडिध्वम्; जनिध्वे, जनिध्व, जनिध्वे und जनिध्वम्.

लिङः सलोपो ऽनन्यस्य ॥ ७९ ॥

Im Potential fällt das nicht — auslautende स् (d. i. das स् der Augmente याम् und सीय्) ab.

कुर्यात्, कुर्याताम्, कुर्युः, कुर्वीत, कुर्वीयाताम्, कुर्येरिन्. Zum Verständniß vgl. 3, 4, 102 fg. Unter dem auslautenden स् ist das स् der wirklichen Personalendung gemeint, d. i. das स् in कुर्युस् und कुर्याम्.

अतो येयः ॥ ८० ॥

Nach einem auf अ auslautenden Präsenstamm wird इय् für das im Potential vom Augment याम् übrig bleibende या substituiert.

पचेत्, पचेताम्, पचेयुः. Das य् von इय् fällt vor einem Consonanten nach 6, 1, 66 ab.

आतो ङितः ॥ ८१ ॥

Auch für das आ der Personalendungen आते, आये, आताम् und आयाम् wird nach einem auf अ auslautenden Tempusstamm इय् substituiert.

पचेते, पचेये, पचेताम्, पचेयाम्, दास्येते, दास्येये. Das य् fällt vor den Consonanten nach 6, 1, 66 ab. Da im Sûtra सार्वधातुकस्य zu ङितः zu ergänzen ist, so ersieht man aus 3, 4, 113, dass eine Personalendung gemeint ist.

आने मुक् ॥ ८२ ॥

Vor der Participialendung आन erhält ein auf अ auslautender Tempusstamm das Augment म्.

पचमान, दास्यमान.

ईदासः ॥ ८३ ॥

Nach आम् wird ई für das आ von आन substituiert.

आसीन. Vgl. 1, 1, 54.

अष्टन् आ विभक्तौ ॥ ८४ ॥

Für den Auslaut von अष्टन् wird vor einer Casusendung आ substituiert.

अष्टाभिः, अष्टाभ्यः, अष्टानाम्, अष्टासु. Vgl. 7, 1, 21.

रायो हलि ॥ ८५ ॥

आ wird für den Auslaut von रे substituiert vor einer consonantisch anlautenden Casusendung.

राभ्याम्, राभिः.

6, 4, 1.

युष्मदस्मदीनादेशे ॥ ८६ ॥

Desgleichen für den Auslaut von युष्मद् und अस्मद् vor einer eben solchen Casusendung, wenn sie kein Substitut ist.

युष्माभिः, अस्माभिः; युष्मासु, अस्मासु. Der Zusatz अनादेशे ist hier überflüssig, da keine von den substituirten Casusendungen (vgl. 7, 1, 27 fgg.) consonantisch anlautet.

द्वितीयायां च ॥ ८७ ॥

Aber auch vor den Endungen des Accusativs.

युष्मान्, अस्मान्; युवाम्, आवाम्; त्वाम्, माम्. Vgl. 7, 1, 28. 29. 2, 92. 97.

प्रथमायाश्च द्विवचने भाषायाम् ॥ ८८ ॥

Auch im Nomin. Du. in der Umgangssprache.

युवाम्, आवाम्; im Veda aber युवम् und आवम्. Vgl. 7, 1, 28. 2, 92.

यो ऽचि ॥ ८९ ॥

Vor einer vocalisch anlautenden, nicht substituirten (vgl. 7, 1, 27 fgg.) Casusendung wird für den Auslaut dieser Pronomina य् substituiert.

युवयोः, आवयोः; त्वया, मया; त्वयि, मयि. Vgl. 7, 2, 92. 97.

शेषे लोपः ॥ ९० ॥

Vor allen übrigen Casusendungen fällt der Auslaut ab.

यूयम्, वयम्; अहम्, त्वम्; युष्मभ्यम्, अस्मभ्यम्; तुभ्यम्, मह्यम्; दुष्मत्, अस्मत्; त्वत्, मत्; युष्माकम्, अस्माकम्; तव, मम. Vgl. 7, 1, 27 fgg. 2, 93 fgg.

7, 2, 91. मपर्यन्तस्य ॥ ९१ ॥

Die in den folgenden Sūtra bis 7, 2, 98 incl. angegebenen Formen werden für die Anfangslaute von युष्मद् und अस्मद् bis म् incl. substituiert, d. i. für युद्म् und अस्म्.

युवावौ द्विवचने ॥ ९२ ॥

Im Dual wird युव für युष्म und आव für अस्म् substituiert.

युवाम् und आवाम्, युवाभ्याम् und आवाभ्याम्, युवयोः und आवयोः. Vgl. 7, 2, 86 fgg.

यूयवयौ जसि ॥ ९३ ॥

Im Nomin. Pl. wird यूय für युष्म und वय für अस्म् substituiert.

Der Auslaut द् fällt nach 7, 2, 90 ab, यूय und वय + अ + अस्म् (s. 7, 1, 28) ergeben nach 8, 1, 97. 107 यूयम् und वयम्.

त्वाहौ सौ ॥ ९४ ॥

Im Nomin. Sg. wird त्व für युष्म und अह für अस्म् substituiert.

Nach 7, 2, 90 fällt der Auslaut द् ab, तव und अह + अ + अस्म् (s. 7, 1, 28) ergeben nach 8, 1, 97. 107 त्वम् und अहम्.

6, 4, 1, 7, 2, 91.

तुभ्यमह्यौ ङयि ॥ ९५ ॥

Im Dat. Sg. (ङे) wird तुभ्य für यम् und मह्य für अम् substituiert.

Nach 7, 2, 90 fällt der Auslaut ङ ab, तुभ्य und मह्य + अ + अम् (s. 7, 1, 28) ergeben nach 6, 1, 97, 107 तुभ्यम् und मह्यम्.

तवममौ ङसि ॥ ९६ ॥

Im Gen. Sg. wird तव für युष्म् und मम für अम् substituiert.

Der Auslaut ङ fällt nach 7, 2, 90 ab, तव und मम + अ + अ (s. 7, 1, 27) ergeben nach 6, 1, 97 wieder तव und मम.

त्वमावेकवचने ॥ ९७ ॥

In den übrigen Casus des Singulars wird त्व für युष्म् und म für अम् substituiert.

Im Acc. wird nach 7, 2, 87 आ für द् substituiert, त्वा und मा + अम् (s. 7, 1, 28) ergeben त्वाम् und माम्; im Instrum. und Loc. wird nach 7, 2, 89 य् für द् substituiert, त्वय् und मय् (vgl. 6, 1, 97) ergeben mit आ — त्वया und मया, mit इ — त्वयि und मयि. Im Abl. fällt द् nach 7, 2, 90 ab, त्व und म + अ + अत् (s. 7, 1, 31) ergeben nach 6, 1, 97 त्वत् und मत्.

प्रत्ययोत्तरपदयोश्च ॥ ९८ ॥

† 7, 2, 91.

Die eben erwähnte Substitution findet auch vor einem Suffix und vor einem im Compositum nachfolgenden Worte statt.

त्वदीय, मदीय, त्वत्पुत्र, मत्पुत्र.

चिचतुरोः स्त्रियां तिसृचतसृ ॥ ९९ ॥

Im Femininum wird तिसृ für चि und चतसृ für चतुर् substituiert.

तिसृभिः, चतसृभिः.

अचि र ऋतः ॥ १०० ॥

Vor einer vocalisch anlautenden Casusendung wird र für अ von तिसृ und चतसृ substituiert.

तिस्रः und चतस्रः.

जराया जरसन्यतरस्याम् ॥ १०१ ॥

Für जरा kann vor einer vocalisch anlautenden Casusendung जरम् substituiert werden.

जरया oder जरसा, जराये oder जरसे.

त्यदादीनामः ॥ १०२ ॥

Für den Auslaut von त्यद् und seine Genossen wird vor einer Casusendung अ substituiert.

त्यां, त्ये; तां, ते; यां, ये; एतां, एते u. s. w. अ + अ ergibt nach 6, 1, 97 wieder अ.

6, 4, 1.

किम् कः ॥ १०३ ॥

Für किम् wird क substituiert.

कः, कां, के.

कु तिहोः ॥ १०४ ॥

Vor einer mit त् und ह anlautenden Casusendung wird कु für किम् substituiert.

कुतः, कुत्र, कुह.

क्वति ॥ १०५ ॥

Vor der Casusendung क् (s. 5, 3, 12) wird क्व für किम् substituiert.

क्व + अ ergibt nach 6, 1, 97 wieder क्व.

तदोः सः सावनन्ययोः ॥ १०६ ॥

Für das nicht — auslautende त् und द् von त्यद् und seinen Genossen wird im Nomin. Sg. स substituiert.

स्यः, सः, यषः, असौ. Zur Substitution von अ für द् in त्यद्, तद् und एतद् s. 7, 2, 102.
Zum औ in असौ s. das folgende Sūtra.**अदस औ सुलोपश्च ॥ १०७ ॥**

Für das स् von अदस् wird औ substituiert, worauf das स् des Nominativs abfällt.

इदमो मः ॥ १०८ ॥

Für das म् von इदम् wird im Nomin. Sg. म् (nicht अ nach 7, 2, 102) substituiert.

इयम्, अयम्. Die Casusendung fällt nach 6, 1, 68 ab. Zum य s. 7, 2, 110.

दश्च ॥ १०९ ॥

Auch für das द् von इदम् wird म् vor einer Casusendung substituiert.

इमो, इमे, इमम्, इमान्. Für das म् von इदम् wird nach 7, 2, 102 अ substituiert, इम + अ + अम् gibt nach 6, 1, 97. 107 इमम्.

यः सौ ॥ ११० ॥

Im Nomin. Sg. wird य् für das द् in इदम् substituiert.

इयम्. Vgl. 7, 2, 108.

इदो ऽय् पुंसि ॥ १११ ॥

Im Nomin. Sg. masc. wird अय् für इद substituiert.

अयम्. Vgl. 7, 2, 108.

अनाप्यकः ॥ ११२ ॥

Im Instr. Sg. und den folgenden Casus wird अन् für इद् in इदम् substituiert, wenn dieses nicht mit क् versehen ist.

अनेन, अनयोः; dagegen इमकेन, इमकयोः. Vgl. 7, 2, 109 und 6, 1, 97.

हलि लोपः ॥ ११३ ॥

Vor einer consonantisch anlautenden Casusendung fällt इद् von इदम् ab.

आभ्याम्, एभिः (s. 7, 1, 11), एभ्यः, एषाम्, एषु. Für म् wird nach 7, 2, 102 अ substituiert, अ + अ ergibt nach 6, 1, 97 अ.

मृजेर्वृद्धिः ॥ ११४ ॥

Für den Wurzelvocal in मृज् wird vor einem Suffix Vṛddhi, d. i. आर् (s. 1, 1, 51) substituiert (nicht गुण nach 7, 3, 84).

मार्ष्ट, मार्ष्टम्, मार्ष्ट्य.

अचो ङिति ॥ ११५ ॥

Vṛddhi wird auch für den Endvocal eines Stammes substituiert vor einem Suffix mit stummem ञ् oder ण्.

एकस्तयदुलनिचायः, कारः und हारः mit Suffix घञ्; गौः, गावो, गायः, weil hier das Casussuffix nach 7, 1, 90 ङित् ist.

अत उपधायाः ॥ ११६ ॥

Wenn in einem consonantisch auslautenden Stamme अ unmittelbar vorangeht, wird vor eben solchen Suffixen Vṛddhi für dasselbe substituiert.

पाकः, त्यागः und यागः mit घञ्; पाचि Causalstamm mit णि, पाचक mit णुल्.

तद्धितेष्वचामादेः ॥ ११७ ॥

Ist das Suffix mit stummem ञ् oder ण् ein taddhita, so wird für den ersten Vocal des Stammes Vṛddhi substituiert.

गार्ग्य von गर्ग mit यञ्, दार्ति von दत्त mit इञ्; औपगव von उपगु mit अण्.

किति च ॥ ११८ ॥

Auch vor einem taddhita mit stummem क् wird Vṛddhi für den ersten Vocal des Stammes substituiert.

नाडायन von नड mit फक्, आलिक von अल mit ठक्.

॥ इति सप्तमस्याध्यायस्य द्वितीयः पादः ॥

6, 4, 1.

देविकाशिंशपादित्यवाङ्दीर्घसत्त्वश्रेयसामात् ॥ १ ॥

In देविका u. s. w. wird vor einem taddhita mit stammem ङ्, श् oder क् für den ersten Vocal des Stammes आ statt der entsprechenden Vrddhi substituiert.

दाविकाकूलाः (von देविकाकूल) शालयः, पूर्वदाविक von पूर्वदेविका N. pr. eines Dorfes; शंशपश्चमसः, शंशपास्यल von शंशपास्यल; दात्याह von दित्यवाह, दार्घसत्त्व von दीर्घसत्त्व, शायस von श्रेयस्.

केकयमित्रयुप्रलयानां यादेरियः ॥ २ ॥

In केकय, मित्रयु und प्रलय wird vor einem solchen taddhita ausserdem इय für auslautendes य und यु substituiert.

कैकेय, मित्रेयिका, प्रालेय.

न खाभ्यां पदान्ताभ्यां पूर्वौ तु ताभ्यामैच् ॥ ३ ॥

Für den ersten Vocal eines Compositums wird, wenn er auf ein mit ष् oder व् auslautendes Wort folgt, vor den genannten taddhita nicht Vrddhi substituiert, sondern jenen Halbvocalen werden respective ऐ und औ vorgesetzt.

वैयसन von व्यसन, वैयाकरण von व्याकरण; सौवश्य von स्वश्य. Man beachte den Dual पूर्वौ, obgleich ऐच् nur dem Sinne nach ein Dual ist.

द्वारादीनां च ॥ ४ ॥

Auch in द्वार u. s. w. wird ein solcher Dipthong dem Halbvocal vorgesetzt.

दौवारिक von द्वार, सौवर von स्वर u. s. w.

न्ययोधस्य च केवलस्य ॥ ५ ॥

Eben so verhält es sich mit न्ययोध, wenn es nicht im Compositum steht.

नैययोध, aber न्यायोधमूल von न्ययोधमूल.

न कर्मव्यतिहारे ॥ ६ ॥

Die 7, 3, 3 gegebene Regel findet keine Anwendung bei der Bildung der Wörter zur Bezeichnung der Gegenseitigkeit einer Thätigkeit.

व्यावक्रांशो, व्यावलेखी, व्यावर्तर्ता, व्यावहारी. Vgl. 3, 3, 43. 5, 4, 14.

स्वागतादीनां च ॥ ७ ॥

Auch nicht bei स्वागत u. s. w.

स्वागतिक von स्वागत, स्वाध्यरिक von स्वध्यर, स्वाङ्गि von स्वङ्ग u. s. w.

श्वादेरिञि ॥ ८ ॥

Auch nicht bei einem mit श्वन् anlautenden Compositum vor dem Suffix *इ-इ*.

श्वाभस्त्रि von श्वभस्त्र. Beschränkung von 7, 3, 4.

पदान्तस्यान्यतरस्याम् ॥ ९ ॥

Wenn पद auf वन् folgt, so kann Regel 7, 3, 4 angewandt werden.

श्वापद oder श्वापद von श्वापद.

उत्तरपदस्य ॥ १० ॥

7, 3, 10.

Bis 7, 3, 31 incl. handelt es sich um die Substitution von Vṛddhi für den ersten Vocal des nachfolgenden Gliedes in einem Compositum.

अवयवाद्भतोः ॥ ११ ॥

Für den ersten Vocal einer Jahreszeitbenennung wird vor einem taddhita mit stummem ञ्, ण् oder क् Vṛddhi substituirt, wenn eine Theilbezeichnung vorangeht.

पूर्ववार्षिक, अपरवार्षिक, पूर्वहेमन्, अपरहेमन्. Vgl. 4, 3, 18. 22.

सुसर्वाधाज्जनपदस्य ॥ १२ ॥

Desgleichen für den ersten Vocal eines Ländernamens, wenn सु, सर्व oder अर्ध vorangehen.

सुपाञ्चालक, सर्वपाञ्चालक, अर्धपाञ्चालक. Vgl. 4, 2, 125.

दिशो ऽमद्राणाम् ॥ १३ ॥

Auch wenn ein Richtungswort vorangeht, jedoch nicht bei मद्र.

पूर्वपाञ्चालक, अपरपाञ्चालक, दक्षिणपाञ्चालक; dagegen पूर्वमद्र, अपरमद्र. Vgl. 4, 2, 125. 108. 6, 2, 105 (Accent.).

प्राचां यामनगराणाम् ॥ १४ ॥

Nach einem solchen Worte auch für den ersten Vocal eines Dorf- oder Städtenamens im Lande der östlichen Völker.

पूर्वयुकामशम, अपरयुकामशम, पूर्वकार्ष्णमत्तिक, अपरकार्ष्णमत्तिक; पूर्वपाटलिपुत्रक, अपरपाटलिपुत्रक, पूर्वकान्यकुब्ज, अपरकान्यकुब्ज. Vgl. 2, 1, 50. 6, 2, 103.

संख्यायाः संवत्सरसंख्यस्य च ॥ १५ ॥

Für den ersten Vocal von संवत्सर und eines Zahlworts, wenn ein Zahlwort vorangeht.

द्विसंवत्सरिक; द्विपाटिक, द्विसाप्तिक.

वर्षस्याभविष्यति ॥ १६ ॥

Auch für den ersten Vocal von वर्ष nach einem Zahlwort, wenn das taddhita-Suffix nicht zukünftige Bedeutung hat.

द्विवर्षिक, त्रिवर्षिक; jedoch त्रैवर्षिक „für drei Jahre ausreichend“.

6, 4, 1, 7, 3, 10.

परिमाणान्तस्यासंज्ञाशाखयोः ॥ १७ ॥

Auch für den ersten Vocal einer Maassbenennung im weitesten Sinne (mit Ausnahme von शाख) nach einem Zahlwort, wenn das abgeleitete Wort nicht ein Name ist.

ट्रिकोडयिक, द्विसोवर्णिक, द्विर्नेष्टिक; dagegen द्वेशाख, त्रेशाख und पाञ्चलोहितिकम्, पाञ्चकपालिकम्.

जे प्रोष्ठपदानाम् ॥ १८ ॥

In प्रोष्ठपदा wird für den ersten Vocal des zweiten Wortes Vrddhi substituiert, wenn das angefügte Suffix die Bedeutung „zu dieser Zeit geboren“ hat.

प्रोष्ठपादो माणवकः; aber प्रोष्ठपादो मेघः.

हृद्गसिन्धन्ते पूर्वपदस्य च ॥ १९ ॥

In einem auf हृद्, भग und सिन्धु auslautenden Compositum wird für den ersten Vocal beider Glieder Vrddhi substituiert.

संहादम्; संभाग्यम्, दौर्भाग्यम्, संभागिनेय, दौर्भागिनेय; साक्तुसिन्धव, पानसिन्धव.

अनुशतिकादीनां च ॥ २० ॥

Desgleichen in अनुशतिक u. s. w.

आनुशतिक, आनुसांवत्सरिक u. s. w.

देवताद्वन्द्वे च ॥ २१ ॥

Auch in einem Dvandva von Götternamen.

आग्निमास्त.

नेन्द्रस्य परस्य ॥ २२ ॥

Jedoch nicht in इन्द्र, wenn dieses in einem Dvandva nachsteht.

सोमेन्द्र, आग्नेन्द्र. Vgl. 6, 3, 26.

दीर्घाच्च वरुणस्य ॥ २३ ॥

Auch nicht in वरुण, wenn eine Länge vorangeht.

वेन्द्रावरुण, मैत्रावरुण; dagegen आग्निवरुणी. Vgl. 6, 3, 26, 28.

प्राचां नगरान्ते ॥ २४ ॥

In Städtenamen der östlichen Völker, die auf नगर ausgehen, wird für den ersten Vocal beider Glieder Vrddhi substituiert.

सोमनागर, पौण्ड्रनागर.

जङ्गलधेनुवलजान्तस्य विभाषितमुत्तरम् ॥ २५ ॥

In Stämmen, die auf जङ्गल, धेनु und वलज ausgehen, wird für den ersten Vocal des ersten Gliedes Vrddhi substituiert, für den des zweiten aber nicht nothwendig.

कौरुजङ्गल oder *जाङ्गल, वैश्वधेनव oder *धेनव, सांयगोवलज oder *वालज.

6, 4, 1, 7, 3, 10.

अर्धात्परिमाणस्य पूर्वस्य तु वा ॥ २६ ॥

Für den ersten Vocal einer Maassbenennung im weitesten Sinne wird nach अर्ध Vṛddhi substituirt, für den von अर्ध aber nicht nothwendig.

अर्धद्राक्षिक oder अर्ध^०, अर्धकौडविक oder अर्ध^०.

नातः परस्य ॥ २७ ॥

Wenn der erste Vocal der Maassbenennung ein अ ist, wird in dem angegebenen Falle keine Vṛddhi für denselben substituirt.

अर्धप्रस्थिक oder अर्ध^०, अर्धकंसिक oder अर्ध^०.

प्रवाहणस्य ढे ॥ २८ ॥

In प्रवाहण wird vor dem Suffix एय nicht nothwendig Vṛddhi für den Vocal von प्र substituirt.

प्रवाहणेय oder प्रवाहणेय. Es ist das Suffix ±_एय^० 4, 1, 123 gemeint.

तत्प्रत्ययस्य च ॥ २९ ॥

Eben so in einem neuen Derivat von diesem auf ±_एय^० auslautenden Stamme.

प्रवाहणेयि oder प्रवाहणेयि, प्रवाहणेयक oder प्रवाहणेयक.

नञः शुचीश्वरक्षेत्रज्ञकुशलनिपुणानाम् ॥ ३० ॥

In शुचि u. s. w. wird, wenn sie mit der Negation zusammengesetzt sind, Vṛddhi für den ersten Vocal substituirt, für den Vocal der Negation aber ist diese Substitution nicht nothwendig.

अशौचम् oder आ^०, अनेश्वर्यम् oder आ^०, अक्षेत्रज्ञम् oder आ^०, अकुशलम् oder आ^०, अनिपुणम् oder आ^०.

यथातथयथापुरयोः पर्यायेण ॥ ३१ ॥

† 7, 3, 10.

In यथातथ und यथापुर kann entweder für den ersten Vocal des ersten oder für den des zweiten Vṛddhi substituirt werden.

आयथातथ्यम् oder अयातथ्यम्, आयथापुर्यम् oder अयापुर्यम्.

हनस्तो ऽचिण्णलोः ॥ ३२ ॥

Für das न् der Wurzel हन् wird त् substituirt vor einem Suffix mit stummem ञ् oder ण्, jedoch nicht vor dem Aoristcharakter ±_इ^० und vor der Personalendung ±_अ des Perfects.

घातः mit घञ्, साधुघातिन् mit इञ्, घातयति mit णिच्, घातक mit ण्वल्, घातम् mit णमुल्; dagegen अघाति und जघान. Zur Substitution von च् für ह् s. 7, 3, 54. Da nicht mehr von taddhita-Suffixen die Rede ist, wird nur das णिणति von 7, 2, 115 ergänzt, nicht auch das किति von 7, 2, 118, da nur ein taddhita mit stummem क् Vṛddhi erfordert.

6, 4, 1.

आतो युक् चिण्कृतोः ॥ ३३ ॥

Eine auf आ auslautende Wurzel erhält das Augment य् vor dem Aorist-charakter $\pm\text{ई}$ und vor einem कृत-Suffix mit stummem ञ् oder ण्.

अदायि und अधायि; दायः und धायः mit ण्, दायक und धायक mit यञ्.

नोदात्तोपदेशस्य मान्तस्यानाचमेः ॥ ३४ ॥

Für den Vocal einer auf म् auslautenden und im grammatischen Unterrichtssystem (im Dhātupāṭha) betonten Wurzel (mit Ausnahme jedoch von चम् nach आ) wird vor den eben genannten Suffixen keine Vṛddhi substituiert.

अशमि, अतमि, अदमि; शमक, तमक, दमक; शमः, तमः, दमः; dagegen आचामक und आचामः.

जनिवध्योश्च ॥ ३५ ॥

Auch nicht für den Vocal von जन् und वध्.

अजनि, अर्वाध; जनक, वधक; प्रजनः, वधः.

अर्तिह्रीव्लीरीक्यूक्ष्माय्यातां पुङ्गौ ॥ ३६ ॥

An ञ्, ह्री, व्ली, री, क्यू, क्ष्माय् und an eine auf आ auslautende Wurzel wird das Augment य् gefügt, wenn der Causalcharakter $\pm\text{इ}$ folgt.

अर्पयति, हृषयति, व्लेषयति, रेषयति, क्रोषयति, क्ष्मापयति, दापयति, धापयति. Das य् von क्यू und क्ष्माय् fällt nach ६, 1, ६६ ab. Vgl. 7, 3, ६६. Im Sūtra wird auch व्री st. व्ली gelesen.

शास्त्रासाह्याव्यावेपां युक् ॥ ३७ ॥

Vor demselben Suffix erhalten शा, छा, सा, ह्या, व्या, वे und पा das Augment य्.

नि शाययति, अय च्छाययति, अय साययति, हयाययति, सं व्याययति, वाययति, पाययति.

वो विधूनने जुक् ॥ ३८ ॥

वा erhält vor diesem Suffix das Augment ज्, wenn das Causativ „hinundher bewegen“ bedeutet.

पक्षेणोप वाजयति, aber आ वापयति केशान्.

लीलोर्नुग्लुकावन्यतरस्यां स्नेहविपातने ॥ ३९ ॥

An ली und ला können vor diesem Suffix respective die Augmente न् und न् treten, wenn das Causativ „Fett schmelzen“ bedeutet.

वि लीनयति, वि लालयति, वि लापयति oder वि लापयति घृतम्.

भियो हेतुभये षुक् ॥ ४० ॥

An भी tritt das Augment य्, wenn die Furcht unmittelbar durch den Agens des Causativs bewirkt wird.

मुणहो oder जटिलो भीषयते, dagegen कुञ्चिकर्षणं भाषयति. Vgl. 1, 3, ६३, ६, 1, ५६.

स्फायो वः ॥ ४१ ॥

Für den Auslaut von स्फाय् wird im Causativ व् substituirt.

स्फावयति.

शदेरगतौ तः ॥ ४२ ॥

त् für den Auslaut von शद्, wenn das Causativ nicht „treiben“ bedeutet.

पुष्पाणि oder फलानि शातयति, aber माः शादयति गोपालकः.

रूहः पो ऽन्यतरस्याम् ॥ ४३ ॥

Für den Auslaut von रूह् kann im Causativ प् substituirt werden.

वीहीनोदयति oder रोपयति.

प्रत्ययस्थात् कात् पूर्वस्यात् इदाप्सुपः ॥ ४४ ॥

Für अ, welches vor einem zum Suffix gehörigen क् steht, wird vor der Femininendung आ, wenn diese nicht auf eine Casusendung folgt (d. i. wenn ein solches Wort auf अक nicht am Ende eines Bahuvrihi steht), इ substituirt.

जटिलिका, मुग्धिका, कारिका; dagegen बहुपरिव्राजका मथुरा. Hier ist das Femininsuffix insofern an eine Casusendung getreten, als बहुपरिव्राजक auf बहव्यो परिव्राजका यस्य zurückzuführen ist; die Casusendungen sind nach 2, 4, 71 abgefallen, 1, 1, 62 heisst es aber प्रत्ययलोपे प्रत्ययलक्षणम्.

न यासयोः ॥ ४५ ॥

Bei या und जा unterbleibt diese Substitution.

यका, सका.

उदीचामातः स्थाने यकपूर्वायाः ॥ ४६ ॥

Nach der Meinung der nördlichen Grammatiker wird für das vor dem Suffix क nach 7, 4, 13 an die Stelle des Femininsuffixes आ getretene अ, wenn ihm य् oder क् vorangeht, kein इ substituirt.

इभ्यका oder इभ्यिका, तत्रियका oder तत्रियिका; चटकका oder चटकिका, मृषिकका oder मृषिकिका.

भस्त्रैषाजाज्ञाद्वास्वा नञ्पूर्वाणामपि ॥ ४७ ॥

Nach der Meinung derselben Grammatiker auch nicht für das अ, welches vor dem Suffix क nach 7, 4, 13 an die Stelle des आ von भस्त्रा, एषा, जा, ज्ञा, द्वा (vgl. 7, 2, 102) und स्वा getreten ist, auch dann nicht, wenn diese mit der Negation zusammengesetzt sind.

6, 4, 1.

भस्त्रका oder भस्त्रिका, अभस्त्रका oder अभस्त्रिका; ण्यका oder ण्यिका; अजका oder अजिका, अनजका oder अनजिका; जका oder जिका, अजका oder अजिका; टुके oder टुकि; स्वका oder म्विका, अस्वका oder अस्विका. Man könnte an einen Abfall der Silbe ना vor नञ् denken, und eine Hdschr. der Kāçikā soll nach Kielhorn in der That °स्वानां lesen. Auch die Kāndra-Grammatik scheint, wie derselbe Gelehrte mir mittheilt, einen Genetiv zu haben.

अभाषितपुंस्काच्च ॥ ४८ ॥

Nach der Meinung derselben Grammatiker auch nicht für ein solches substituirtes अ, wenn zu dem Femininum auf आ kein entsprechendes Masculinum vorhanden ist.

खट्वका oder खट्विका, अखट्वका oder अखट्विका.

आदाचार्याणाम् ॥ ४९ ॥

Nach der Meinung (aller) Lehrer kann in diesem Falle auch das आ sich erhalten.

खट्वाका, अखट्वाका, परमखट्वाका.

ठस्येकः ॥ ५० ॥

Für ठ am Anfange eines taddhita wird इक् substituiert.

ठक् ist ±-इकै, ठञ् ±-इक, ठन् ∟-इक.

उसुमुक्तान्तात् कः ॥ ५१ ॥

Nach einem auf इस्, उस्, उ (ऊ), ऋ und त् auslautenden Stamme wird क dafür substituiert.

साधिष्क, धानुष्क, नैषादकदुष्क, मातृक, श्रोतृष्वत्क.

चजोः कु घिरण्यतोः ॥ ५२ ॥

Für च् und ज् im Auslaut einer Wurzel wird vor einem Suffix mit stummem घ् (चित्) und vor ±य् der entsprechende Guttural substituiert.

पाकः, त्यागः und रागः mit घञ्; पाक्य, व्याक्य und रेक्य mit ण्यत्. Vgl. 7, 3, 59 fgg.

न्यङ्कादीनां च ॥ ५३ ॥

Auch in न्यङ्क् u. s. w. ist ein Guttural substituiert worden.

हो हन्तेर्जिह्वेषु ॥ ५४ ॥

Für das ह् in हन् wird ein Guttural substituiert vor einem Suffix mit stummem ज् oder ण् und vor einem न्.

घातः mit घञ्, साधुघातिन् mit इञ्; घातयति mit णिच्, घातक mit क्त्वन्, घातम् mit णामुन्; घ्नन्ति, घ्नन्त, अघ्नन्. Vgl. 7, 3, 32 zum त् in घात u. s. w.

अभ्यासाच्च ॥ ५५ ॥

Auch nach einer Reduplication.

जिघांसति, जङ्घन्यते, जघान.

हेरचङि ॥ ५६ ॥

Auch für das ह् von हि, jedoch nicht im reduplicirten Aorist.

प्र जिघीषति, प्र जेघीयते, प्र जिघाय; aber प्राजीहयत्.

सन्लिटोर्जेः ॥ ५७ ॥

Für das ज् in जि wird ein Guttural substituirt vor dem Desiderativsuffix
लिट् und im Perfect.

जिगीषति und जिगाय. Es wird auch संलिटोर्जेः und संलिटोर्जेः geschrieben.

विभाषा चेः ॥ ५८ ॥

Für das च् von चि in demselben Falle nicht nothwendig.

चिचीषति oder चिकीषति, चिचाय oder चिकाय.

न क्रादेः ॥ ५९ ॥

Für auslautendes च् und ज् einer mit einem Guttural anlautenden Wurzel
wird kein Guttural substituirt.

कूजः, खर्जः und गर्जः mit घञ्; कूज्य, खर्ज्य und गर्ज्य mit ययत्. Ausnahme zu 7, 3, 52.

अजिब्रज्योश्च ॥ ६० ॥

Auch nicht für das ज् von अज् und ब्रज्.

समाजः, उदाजः und परिवाजः; परिवाज्य.

भुजन्युन्नौ पाण्युपतापयोः ॥ ६१ ॥

भुज „Arm“ und न्युन्न „ein bestimmtes körperliches Leiden“ haben ihr न्
bewahrt.

प्रयाजानुयाजौ यज्ञाङ्गे ॥ ६२ ॥

Desgleichen प्रयाज und अनुयाज als Bezeichnungen von Theilen eines Opfers.

वञ्चेर्गतौ ॥ ६३ ॥

Für den Palatal von वञ्च् wird kein Guttural substituirt in der Bedeutung
„gehen“.

वञ्च्यं वञ्चन्ति वणिजः, aber वङ्क् = कुटिल.

ओक उचः के ॥ ६४ ॥

ओक ist mit dem Suffix लट् unregelmässig von उच् gebildet.

6, 4, 1.

एय आवश्यके ॥ ६५ ॥

Vor dem Suffix $-\pm y$ wird für den Palatal kein Guttural substituiert, wenn das zu Thunende als eine absolute Nothwendigkeit bezeichnet wird.

अवश्यपाच्य, अवश्यवाच्य, अवश्यरोच्य; sonst aber पाक्य, वाक्य, रोच्य.

यजयाचरुचप्रवचर्चश्च ॥ ६६ ॥

Vor demselben Suffix auch nicht für den Palatal von यज्, याच्, रुच्, यच् nach प्र und ऋच्.

याज्य, याच्य, रोच्य, प्रवाच्य, अर्च्य.

वचो ऽशब्दसंज्ञायाम् ॥ ६७ ॥

Auch nicht für den von वच्, wohl aber in der Bedeutung „Wort, Rede“.

वाच्यमाह, अवाच्यमाह; dagegen अदधुषितं वाक्यमाह.

प्रयोज्यनियोज्यौ शक्यार्थे ॥ ६८ ॥

प्रयोज्य und नियोज्य bewahren ihren Palatal in der Bedeutung „dieses zu thun möglich“.

प्रयोज्य: = प्रयोक्तुं शक्यः, नियोज्य: = नियोक्तुं शक्यः; sonst aber प्रयोग्य und नियोग्य.

भोज्यं भक्ष्ये ॥ ६९ ॥

भोज्य bewahrt seinen Palatal in der Bedeutung „essbar“.

भोज्य औदनः, भोज्या यवामुः; aber भोग्यः कम्बलः.

घोर्लोपो लेटि वा ॥ ७० ॥

Die Wurzeln दा und धा können im Conjunctiv ihren Auslaut abwerfen.

सोमो दददन्धर्वाय RV. 10, 85, 41. दधदद्वा दाशुषे 1, 35, 8. Aber auch यदग्निगन्धये ददात्.

ओतः श्यनि ॥ ७१ ॥

Eine auf ओ auslautende Wurzel verliert diesen Auslaut vor dem Präsenscharakter $\angle y$.

नि श्यति, अय च्छ्यति, अय द्यति, अय स्यति.

कसस्याचि ॥ ७२ ॥

Das अ des Aoristcharakters $-\text{स}$ fällt vor einer vocalisch anlautenden Personalendung ab.

अधुक्षाताम्, अधुक्षायाम्, अधुक्षि. Wenn das अ vor आताम् und आयाम् nicht abfiel, müsste nach 7, 2, 81 dafür इय substituiert werden.

लुग्वा दुहदिहलिहगुहामात्मनेपदे दन्ये ॥ ७३ ॥

Nach दुह्, दिह्, लिह् und गुह् kann vor einer mit einem Dental anlautenden Personalendung des Mediums dieses ganze Suffix abfallen.

6, 4, 1.

अदुग्ध oder अधुक्त, अदुग्धाः oder अधुक्ताः, अदुग्ध्यम् oder अधुक्त्यम्, अदुक्त्वहि oder अधुक्तावहि; अदिग्ध oder अधिक्त, अलीढ oder अलिक्त, न्यगूढ oder न्यघुक्त. Pāṇini sagt दन्त्ये st. तौ, um auch das dentilabiale द् einzuschliessen. Zur Aoristform s. 3, 1, 45.

शमामष्टानां दीर्घः श्यनि ॥ ७४ ॥

In शम् und den sieben folgenden Wurzeln wird vor dem Präsenscharakter ऌय eine Länge für den Wurzelvocal substituiert.

शाम्यति, ताम्यति, दाम्यति, शाम्यति, भाम्यति, क्षाम्यति, क्राम्यति und माद्यति.

ष्टिवुक्क्रमुचमां शिति ॥ ७५ ॥

In ष्टि, क्रम् und चम् auch vor einem anderen Präsenscharakter.

ष्टीयति, क्रामति, आ चामति. Es wird auch ष्टिवुक्क्रमाचमां und ष्टिवुक्क्रमाचमां gelesen; der Zusatz entstammt einem Vārttika.

क्रमः परस्मैपदेषु ॥ ७६ ॥

In क्रम् wird vor den Endungen des Activs die Länge substituiert.

क्रामति, aber आ क्रमत आदित्यः.

इषगमियमां छः ॥ ७७ ॥

Für den Auslaut von इष्, गम् und यम् wird छ् vor dem Präsenscharakter substituiert.

इच्छति, गच्छति, यच्छति. Die Meisten, aber nicht Kātjājana und Patañjali, lesen इषु st. इष, weil jenes gemeint ist.

पाघ्राध्मास्थान्नादाणुहश्यर्तिसर्तिशदसदां पिवजिघ्रधमतिष्ठमन- यच्छपश्यर्द्धधौशीयसीदाः ॥ ७८ ॥

Vor dem Präsenscharakter finden folgende Substitutionen statt: पिब् für पा, जिघ् für घ्रा, धम् für ध्मा, तिष्ठ् für स्वा, मन् für म्ना, यङ् für दा (दाण्), पश्य् für दृश्, ऋङ् für ऋ, धौ für स, शौय् für शद् und सीद् für सद.

पिबति, जिघ्रति, धमति, तिष्ठति, मनति, यच्छति, पश्यति, ऋच्छति, धायति, शौयते und सीदति.

ज्ञानोर्जा ॥ ७९ ॥

Für ज्ञा und जन् wird in diesem Falle जा substituiert.

जानाति und जायते.

प्वादीनां ह्रस्वः ॥ ८० ॥

In पु u. s. w. wird vor dem Präsenscharakter eine Kürze substituiert.

पुनाति, लुनाति, स्तृणाति u. s. w.

6, 4, 1.

मीनातेर्निगमे ॥ ८१ ॥

In मी im Veda.

प्र मिनन्ति व्रतानि R.V. 10, 10, 5.

मिदेर्गुणः ॥ ८२ ॥

Für इ in मिद् wird vor dem Präsenscharakter Guṇa substituiert.

मेवति.

जुसि च ॥ ८३ ॥

Auch vor der Personalendung उस् des Imperfects wird Guṇa für die auslautenden Vocale इ u. s. w. (nebst ihren Längen) substituiert.

अनुह्वुः, अविभयुः, अविभरुः. Diese Personalendung ist nach 1, 2, 4 डित्, unser Sūtra ist demnach eine Ausnahme von 1, 1, 5.

सार्वधातुकार्धधातुकयोः ॥ ८४ ॥

Dieselbe Substitution findet vor den sārva dhātuka und ārdha dhātuka genannten Suffixen (s. 3, 4, 113 fgg.) statt.

तरति, नयति, भवति; कर्तुं, चेत्, स्तोतुं. Die Hauptaussnahme gibt 1, 1, 5 an.

जायो ऽविचिण्णलङित्सु ॥ ८५ ॥

Für ञ् in जाय् wird Guṇa substituiert, ausgenommen vor dem Suffix चि, vor dem Aoristcharakter -±इ, vor der Personalendung des Perfects -±अ und vor einem Suffix mit stummem इ.

जागरयति, जागरक, साधुजागरिन्, जागरम् Absol., जागरो वर्तते, जागरित, जागरितवत्; dagegen जाग्रयि, अजागारि, जजागार; जायतः, जायथः. Ausnahme zu 1, 1, 5 und 7, 2, 115.

पुगन्तलघूपधस्य च ॥ ८६ ॥

Für die Vocale इ u. s. w. der im Causativ durch das Augment प् (s. 7, 3, 36) verstärkten Wurzeln, sowie für den kurzen Vocal einer auf einen einfachen Consonanten auslautenden Wurzel wird vor den 7, 3, 84 genannten Suffixen Guṇa substituiert.

क्षेपयति, हेपयति, क्रोपयति; भेदन, ऊेदन, भेत्, ऊेत्.

नाभ्यस्तस्याचि पिति सार्वधातुके ॥ ८७ ॥

In einer reduplicirten Form einer Wurzel mit solchem Vocal findet diese Substitution vor einem vocalisch anlautenden sārva dhātuka mit stummem प् nicht statt.

नेनिजानि, अनेनिजम्; परि वेविवाणि, पर्यवेविषम्; dagegen नेनेक्ति. Die drei Personalendungen des Sg. sind पित्.

भूमुवोस्तिङि ॥ ८८ ॥

भू und सू erhalten keinen Guṇa vor einer (unmittelbar folgenden) Personalendung, die sârvadhâtuka ist.

अभूत्, अभूः, अभूयम्; सुवे, सुवायहे, सुवामहे; dagegen भवति, weil die Personalendung nicht unmittelbar folgt, und व्यति भविष्यति, weil der Precativ kein sârvadh. ist (das Augment ist ein Bestandtheil der Personalendung).

उतो वृद्धिलुकि हलि ॥ ८९ ॥

Eine auf उ auslautende Wurzel, die keinen Präsenscharakter annimmt, erhält Vṛddhi vor einem consonantisch anlautenden sârvadhâtuka mit stummem प्.

यांति, यांयि, यांमि; नांति, नांयि, नांमि; स्तांति, स्तांयि, स्तांमि. Diese Personalendungen heissen तिप्, सिप् und मिप्.

ऊर्णोतिर्विभाषा ॥ ९० ॥

ऊर्णु nicht nothwendig.

प्रोर्णोति oder प्रोर्णोति u. s. w.

गुणो ऽपृक्ते ॥ ९१ ॥

Besteht eine solche Personalendung aus einem einzigen Consonanten, so erhält ऊर्णु Guṇa.

प्रोर्णोत्, प्रोर्णोः.

तृणह इम् ॥ ९२ ॥

Im Verbalstamm तृणह् wird vor den 7, 3, 89 angegebenen Personalendungen ह nach dem अ eingeschoben.

तृणेदि, तृणेचि, तृणेल्लि, अतृणेद्.

ब्रुव ईट् ॥ ९३ ॥

Nach ब्रु erhalten diese Personalendungen das Augment ई.

ब्रवीति, ब्रवीयि, ब्रवीमि, अब्रवीत्.

यङो वा ॥ ९४ ॥

Im Intensiv können diese Personalendungen das Augment ई erhalten.

लालपीति, वावदीति, रोरदीति; aber auch वर्धन् चक्रम्.

तुरुस्तुशम्यमः सार्वधातुके ॥ ९५ ॥

Nach तु, रु, स्तु, शम् und अम् kann ein consonantisch anlautendes sârvadhâtuka-Suffix das Augment ई erhalten.

उत्तांति oder उत्तवीति, उप रीति oder उप रयीति, उप स्तांति oder उप स्तयीति, शाम्य-ध्वम् oder शमीध्वम्, अभ्यमति oder अभ्यमीति. Die Aṭṭhala sollen nach der Kāṣika "धातुकामु (१) च्छन्दसि lesen.

6, 4, 1.

अस्तिसिचो ऽपृक्ते ॥ ९६ ॥

Nach अस्, अस्ति und nach dem Aoristcharakter स् erhält ein aus einem einzigen Consonanten bestehendes sârvadhâtuka-Suffix das Augment ई.

आसीत्, आसीः; अकार्षीत्, असावीत्.

बहुलं छन्दसि ॥ ९७ ॥

Im Veda findet in diesem Falle ein Schwanken statt.

आप एवेदं सलिलं सर्वमाः (= आसीत्), अहरेवासीच रात्रिः (vgl. Maitr. S. 1, 5, 12); गो-भिरक्षाः RV. 9, 107, 9. प्रत्यञ्जमत्स्यः 10, 28, 4. Vgl. 8, 2, 73.

रुदश्च पञ्चभ्यः ॥ ९८ ॥

Auch nach रुद् und den vier folgenden Wurzeln erhält das 7, 3, 96 genannte Suffix das Augment ई.

अरोदीत्, अरोदीः; अस्वपीत्, अस्वपीः; अश्वसीत्, अश्वसीः; प्राणीत्, प्राणीः; अजनीत्, अजनीः.

अङ्गाग्यगालवयोः ॥ ९९ ॥

Nach der Meinung Gârgja's und Gâlava's das Augment अ.

अरोदत्, अरोदः; अस्वपत्, अस्वपः; अश्वसत्, अश्वसः; प्राणत्, प्राणः; अजजत्, अजजः.

अदः सर्वेषाम् ॥ १०० ॥

Nach अद् erhält das 7, 3, 96 genannte Suffix dieses Augment nach der Meinung aller Grammatiker.

आदत् und आदः.

अतो दीर्घो यजि ॥ १०१ ॥

Vor einem mit म् oder ण् anlautenden sârvadhâtuka wird für den Auslaut अ eines Tempusstammes die Länge substituiert.

पचामि, पचावः, पचामः; पत्यामि, पट्यावः, पट्यामः.

सुपि च ॥ १०२ ॥

Vor einer mit ण् oder भ् anlautenden Casusendung wird auch das auslautende अ eines Nominalstammes verlängert.

वृत्ताय (vgl. 7, 1, 13), वृत्ताभ्याम्.

बहुवचने भ्रूत्येत् ॥ १०३ ॥

Im Plural wird ह् für ein solches अ substituiert, wenn die Casusendung mit भ् oder स् anlautet.

वृक्षेभ्यः, वृक्षेषु.

ओसि च ॥ १०४ ॥

Desgleichen vor der Casusendung ओस्.

वृक्षयोः Gen. und Loc. Du.

आडि चापः ॥ १०५ ॥

Vor diesem ओस् und vor आ des Instrum. wird ए substituiert für das आ des Femininsuffixes.

खट्वयोः und खट्वया.

संबुद्धौ च ॥ १०६ ॥

Desgleichen im Vocativ Sg.

हे खट्वे.

अस्वार्थनद्योर्ह्रस्वः ॥ १०७ ॥

Für das आ der Feminina in der Bedeutung von „Mutter, Mütterchen“, so wie für die Länge der Nadi genannten Feminina (s. 1, 4, 3 fgg.) wird im Vocativ Sg. eine Kürze substituiert.

हे अम्य, हे अक्क, हे अल्ल; हे कुमारि, हे ब्रह्मबन्धु.

ह्रस्वस्य गुणः ॥ १०८ ॥

Für इ und उ wird im Vocativ Sg. Guṇa substituiert.

हे अग्ने, हे वायो.

जसि च १०९ ॥

Auch vor der Endung अस् des Nomin. Pl.

अग्नयः, वायवः.

चतुतो डिस्वर्वनामस्थानयोः ॥ ११० ॥

Für ein auslautendes च wird im Loc. Sg. und in den starken Casus Guṇa substituiert.

पितरि, मातरि, भ्रातरि, कर्तारि; मातरौ, पितरौ, कर्तारौ, कर्तारः. Zur Länge in कर्तारौ und कर्तारः s. 6, 4, 11.

घेर्ङिति ॥ १११ ॥

Für das इ und उ der ghi genannten Stämme (s. 1, 4, 7) wird Guṇa substituiert im Dat., Abl. und Gen. Sg.

अग्नये, वायवे; अग्नेः und वायोः. Vgl. 6, 1, 110.

आएनद्याः ॥ ११२ ॥

Nach den Nadi genannten Stämmen (s. 1, 4, 3 fgg.) erhalten die Endungen der eben genannten Casus das Augment आ.

कुमार्यै, ब्रह्मबन्ध्यै; कुमाराः, ब्रह्मबन्ध्याः.

याडापः ॥ ११३ ॥

Nach den Femininis auf आ erhalten diese Casusendungen das Augment या.

खट्वायै, खट्वयायाः.

6, 4, 1.

सर्वनामः स्याद्दुस्वश्च ॥ ११४ ॥

Nach einem weiblichen Pronominalstamm auf आ erhalten die genannten Casusendungen das Augment स्या und das आ des Stammes wird verkürzt.

सर्वस्ये, विश्वस्ये, यस्ये; सर्वस्याः, विश्वस्याः, यस्याः u. s. w.

विभाषा द्वितीयातृतीयाभ्याम् ॥ ११५ ॥

Nach द्वितीया und तृतीया können jene Casusendungen das Augment स्या erhalten, vor welchem das आ gekürzt wird.

द्वितीयस्ये oder द्वितीयायै, तृतीयस्ये oder तृतीयायै; द्वितीयस्याः oder द्वितीयायाः, तृतीयस्याः oder तृतीयायाः.

ङेनाम् नद्यास्त्रीभ्यः ॥ ११६ ॥

Nach den Nadi genannten Stämmen (s. 1, 4, 3 fgg.), nach den Femininis auf आ (आप्) und nach नी wird आम् für die Endung ङ् des Locativ Sg. substituiert.

कुमार्याम्, व्रतवन्ध्याम्; खट्वायाम्, सेनान्याम्.

इदुद्याम् ॥ ११७ ॥

Auch nach den auf इ und उ ausgehenden Femininstämmen.

कत्याम्, धेन्याम्. Vgl. 1, 4, 6.

औदच्च घेः ॥ ११८ ॥ ११९ ॥

Nach anderen Stämmen auf इ und उ wird für die Dativendung औ substituiert, wobei für den Auslaut der ghi genannten Stämme (s. 1, 4, 7) अ substituiert wird.

सख्यां, पत्यां; अर्मां, वार्यां, कर्तां, धेनीं. Das Sûtra wird auch in zweie zerlegt: औत् und औच्च घेः, aber erst nach dem Vorschlage Kâtjâjana's.

आङो नास्त्रियाम् ॥ १२० ॥

Für die Endung आ des Instr. Sg. wird nach den ghi genannten Stämmen, wenn sie nicht Feminina sind, ना substituiert.

अग्निना, वायुना, dagegen कत्या, धेन्या.

॥ इति सप्तमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥

णौ चङ्चुपधाया ह्रस्वः ॥ १ ॥

Im reduplicirten Aorist des Causativs wird für den an vorletzter Stelle des Causativstammes stehenden Vocal eine Kürze substituiert.

अचीकरत्, अजीहरत्, अपीपठत्, अलीनयत्; dagegen अचकाङ्कत्, weil der Vocal in Folge der Doppelconsonanz nicht an vorletzter Stelle steht. Ueber den Ausfall des causativen इ s. 6, 4, 51.

नागलोपिशास्वृदिताम् ॥ २ ॥

Diese Verkürzung findet nicht statt bei Denominativen mit dem Suffix -ङ्, vor dem der Endvocal des Nominalstammes abfällt, und auch nicht bei शास् und bei den Wurzeln mit stummem ञ्.

अममालत् = मालामाख्यत्, अममातरत् = मातरमाख्यत्, अशशासत्; अववाधत्, अययाचत्, अहुहुङ्कत्.

भाजभासभाषदीपजीवमीलपीडामन्यतरस्याम् ॥ ३ ॥

Bei भाज्, भास् u. s. w. kann die Kürze substituiert werden.

अजिभजत् oder अवभाजत्, अजीभसत् oder अवभासत्, अजीभयत् oder अवभायत्, अदीदिपत् oder अदिदीपत्, अजीजिवत् oder अजिजीयत्, अमीमिलत् oder अमिमिलत्, अपीपिडत् oder अपिपीडत्. Vgl. 7, 4, 93 fg.

लोपः पिबतेरीच्चाभ्यासस्य ॥ ४ ॥

Bei पा „trinken“ fällt in diesem Aorist der an vorletzter Stelle stehende Vocal des Stammes ab, und für den Vocal der Reduplication wird ई substituiert.

अपीप्यत्, अपीप्यताम्, अपीप्यन्. Die Causativform von पा ist nach Abfall des Causativcharakters इ (s. 6, 4, 51) nach 7, 3, 37 पाय्.

तिष्ठतेरित् ॥ ५ ॥

Bei स्था wird für den Vocal des Stammes इ substituiert.

अतिष्ठित्, अतिष्ठिताम्, अतिष्ठित्. Der Stamm des Causativs ist nach Abfall des इ (s. 6, 4, 51) nach 7, 3, 36 स्थाप्.

जिघ्रतेर्वा ॥ ६ ॥

Bei घ्रा kann dieses geschehen.

अजिघ्रित् oder अजिघ्रत्, अजिघ्रिताम् oder अजिघ्रिताम्, अजिघ्रित् oder अजिघ्रित्. Wenn इ nicht substituiert wird, tritt nach 7, 4, 1 die Kürze für घ्राप् ein.

उर्चत् ॥ ७ ॥

Für ein an vorletzter Stelle stehendes ञ् oder ञ् kann in diesem Aorist ञ् substituiert werden.

अदीवृत् oder अववर्तत् nach 7, 3, 86; अमीमृजत् oder अममार्जत् nach 7, 2, 114; अचीकृत् oder अचिकीर्तत् nach 7, 1, 101 und 8, 2, 77.

6, 4, 1.

नित्यं छन्दसि ॥ ८ ॥

Im Veda findet diese Substitution stets statt.

अवीदधत्, अवीदधताम्, अवीदधन्.

दयतेर्दिगि लिटि ॥ ९ ॥

Für दे, दयते wird im Perfect दिगि substituiert.

अय दिव्ये, अय दिव्याते, अय दिग्विरे.

ऋतश्च संयोगादेर्गुणः ॥ १० ॥

Eine auf ऋ auslautende Wurzel mit vorangehender Doppelconsonanz erhält Guṇa im Perfect.

सस्यरतुः, सस्यरः; दध्यरतुः, दध्यरः; सस्मरतुः, सस्मरः. Ausnahme zu 1, 1, 5. Im Sg. सस्यार, दध्यार, सस्मार nach 7, 2, 115, da hier die Personalendung शान् ist.

ऋच्छत्युताम् ॥ ११ ॥

ऋछ्, ऋ und Wurzeln auf ऋ erhalten im Perfect Guṇa.

आनर्छं, आनर्छतुः, आनर्छः; आरतुः, आरः; नि चकरतुः und नि चकरः, नि जगरतुः und नि जगरः. Im Sg. नि चकार und नि जगार nach 7, 2, 115.

शृदृप्रां ह्रस्वो वा ॥ १२ ॥

In शृ, दृ und पृ kann im Perfect der Vocal verkürzt werden.

वि शशरतुः oder शशतुः, वि ददरतुः oder ददरतुः, नि पपरतुः oder पपरतुः.

के ऽणः ॥ १३ ॥

Vor dem taddhita-Suffix क wird ein vorangehendes आ, ई und ऊ verkürzt.

ऋका, कुमारिका, ब्रह्मबन्धुका.

न कपि ॥ १४ ॥

Nicht aber vor dem an Bahuvrihi antretenden क.

बहुकुमारीक, बहुलक्ष्मीक, बहुवधूक.

आपो ऽन्यतरस्याम् ॥ १५ ॥

Das Femininsuffix श्रु kann vor diesem Suffix verkürzt werden.

बहुखट्वाक oder *खट्वाक. बहुमानाक oder *मानाक.

ऋदृशो ऽङि गुणः ॥ १६ ॥

In Wurzeln auf ऋ oder दृ, so wie in दृश् wird vor dem Aoristcharakter -अ Guṇa für den Wurzelvocal substituiert.

शकलाङ्गुष्ठको ऽकरत्, अहे तेभ्यो ऽकरं नमः, अशरत्, आरत्; अदर्शत्, अदर्शताम्, अदर्शनं. Kāçikā faßt अद् auch als कृ und erklärt damit जरा. Ausnahme zu 1, 1, 5.

अस्यतेस्युक् ॥ १७ ॥

अस्, अस्यति erhält vor diesem Aoristcharakter das Augment ष्.

आस्यत्, आस्यताम्, आस्यन्.

अयतेरः ॥ १८ ॥

Für den Auslaut von अयि wird अय vor diesem Suffix substituiert.

अयत्, अयताम्, अयन्. Für das अय des Stammes und für das अय des Suffixes wird nach ६, १, १७ das letztere allein substituiert.

पतः पुम् ॥ १९ ॥

In पत् wird vor diesem Suffix प् nach dem Wurzelvocal eingeschoben.

अपतत्, अपतताम्, अपतन्.

वच उम् ॥ २० ॥

In वच् wird उ nach अय eingeschoben.

अवोचत्, अवोचताम्, अवोचन्.

शीङः सार्वधातुके गुणः ॥ २१ ॥

Für den Wurzelvocal in शी wird vor einem sârvadhâtuka Guna substituiert.

शेते, शयाते, शेते. Ausnahme zu १, १, ५.

अयङ् यि किङ्ति ॥ २२ ॥

Vor einem mit य् anlautenden Suffix mit stummem क् oder ङ् wird अय् für ई in शी substituiert.

शय्यते mit यक्, शाय्यते mit यङ्, प्रशय्य und उपशय्य mit ल्यप्, welches als Substitut von तद्वा auch कित् ist.

उपसर्गाङ्गस्व ऊहतेः ॥ २३ ॥

Für das ऊ von ऊह् wird, wenn eine Präposition vorangeht, vor einem solchen Suffix die Kürze substituiert.

समुहते, समुह्य, अभ्युहते, अभ्युह्य.

एतेर्लिङि ॥ २४ ॥

Die Kürze der Wurzel ह्, एति erhält sich vor dem Augment यात् im Precativ, wenn eine Präposition vorangeht.

उदियात्, समियात्, अन्वियात्; dagegen ईयात्. Ausnahme zum folgenden Sûtra.

अकृत्सार्वधातुकयोर्दीर्घः ॥ २५ ॥

Vor einem mit य् anlautenden Suffix mit stummem क् oder ङ् wird, wenn es kein कृत् und kein sârvadhâtuka ist, eine Länge für den auslautenden Vocal des Stammes substituiert.

6, 4, 1.

भ्रूयायते, सुखायते und दुःखायते mit dem Denominativsuffix क्च nach 3, 1, 12, 18. चीयते und स्तूयते mit यक्; चेचीयते und तोष्टूयते mit यङ्; चीयात् und स्तूयात् Precative (vgl. 3, 4, 116). Dagegen प्रकृत्य, weil das Suffix ein krt ist, und चिनुयात्, मुनुयात्, weil die Personalendungen des Potentialis sārva dhātuka sind.

च्वौ च ॥ २६ ॥

Desgleichen vor dem adverbialen Suffix च् (s. 5, 4, 50).

गुची करोति, गुची भवति, गुची स्यात्; पटू करोति, पटू भवति, पटू स्यात्. Vgl. 7, 4, 32.

रीडृतः ॥ २७ ॥

Für र्च wird in den 7, 4, 25, 26 angegebenen Fällen री substituiert.

मात्रीयति und पित्रीयति mit क्वच् nach 3, 1, 8. चेक्रीयते mit यङ्; मात्रीभूत.

रिङ् शयग्लिङ् ॥ २८ ॥

Für das auslautende ऋ einer Wurzel wird रि substituiert vor dem Präsenscharakter अ, vor dem Passivcharakter -य und vor dem Augment याम् im Precativ.

आ द्रियते und आ ध्रियते (zum य s. 6, 4, 77); क्रियते, ह्रियते; क्रियात्, ह्रियात्.

गुणो ऽर्तिसंयोगाद्योः ॥ २९ ॥

In der Wurzel ऋ, so wie in denjenigen Wurzeln auf ऋ, in denen diesem Vocal Doppelconsonanz vorangeht, wird in dem angegebenen Falle Guṇa für ऋ substituiert.

अर्यते und अर्यात्, स्मर्यते und स्मर्यात्. Ausnahme zu 1, 1, 5.

यङि च ॥ ३० ॥

Auch vor dem Intensivcharakter -य.

अरार्यते; सास्वर्यते, दाध्यर्यते, साम्मर्यते. अरार्यते entsteht auf folgende Weise: ऋ + य ergibt nach unserm Sūtra अर्य; dieses mit der Reduplication nach 6, 1, 2 अर्यर्य; nach 7, 4, 60 muss das erste य abfallen, wir erhalten demnach अरर्य und nach 7, 4, 83 schliesslich अरार्य. Ausnahme zu 1, 1, 5.

ई घ्राध्मोः ॥ ३१ ॥

Für den Wurzelvocal von घ्रा und ध्मा wird im Intensivum ई substituiert.

जेघ्रीयते, देध्मीयते. Vgl. 7, 4, 82.

अस्य च्वौ ॥ ३२ ॥

इं wird auch für अ und आ eines Nominalstammes vor dem Adverbialsuffix च् (s. 5, 4, 50) substituiert.

गुह्नी करोति, गुह्नी भवति; खट्वी करोति, खट्वी भवति.

क्यचि च ॥ ३३ ॥

Desgleichen vor dem Denominativsuffix $-\text{ये}$.

पुत्रीयति, घटीयति; खट्वीयति, मालीयति.

अशनायोदन्यधनाया बुभुक्षापिपासागर्धेषु ॥ ३४ ॥

Die Denominativa अशनाय „hungrig sein“, उदन्य „durstig sein“ und धनाय „habsüchtig sein“ sind unregelmässig gebildet.

अशनायति, उदन्यति, धनायति. In anderen Bedeutungen अशनीयति, उदकीयति, धनीयति.

न छन्दस्यपुत्रस्य ॥ ३५ ॥

Im Veda haben die für das Denominativsuffix $-\text{ये}$ gegebenen Regeln nur bei पुत्र Geltung.

मित्रयु, संस्वेदयु, सुमयु; dagegen पुत्रीयन्तः सुदानवः RV. 7, 96, 4.

दुस्सुर्द्विणस्युर्वृषणयति रिषणयति ॥ ३६ ॥

दुस्सु, द्विणस्यु, वृषणयति und रिषणयति sind unregelmässige Bildungen im Veda.

अश्वाघस्यात् ॥ ३७ ॥

Für den Auslaut von अश्व und अघ wird im Veda vor dem genannten Suffix आ substituiert.

अश्वायन्तो मघवन् RV. 7, 32, 28. मा त्वा वृका अघायवो घिदन्.

देवसुम्रयोर्यजुषि काठके ॥ ३८ ॥

Desgleichen für den Auslaut von देव und सुम्र im Jaḡus Kâṭhaka.

देवायन्तो यजमानाय, सुम्रायन्तो हयामहे.

कव्यध्वरपूतनस्यर्चि लोपः ॥ ३९ ॥

Im R̥gveda fällt der Auslaut von कवि, अध्वर und पूतना vor dem genannten Suffix ab.

कव्यन्तः सुमनसः (nicht im RV.), अध्वर्यन्तः (nicht in diesem Casus im RV.), पूतन्यन्त-
स्तिष्ठन्ति (nicht in dieser Verbindung im RV.).

द्यतिस्यतिमास्थामिति किति ॥ ४० ॥

Für den Auslaut von दौ, सो, मा und स्या wird इ vor einem mit त् anlautenden Suffix mit stummem क substituiert.

निर्दिप्त und निर्दिप्तवत्, अवसित und अवसितवत्, मित und मितवत्, स्थित und स्थितवत् mit क्त und क्तवत्. Fast Alle lesen इ ति statt इति.

6, 4, 1.

शाछोरन्यतरस्याम् ॥ ४१ ॥

Auch für den Auslaut von शा (शो) und छा (छो), aber nicht nothwendig.

निशित oder निशात, निशितवत् oder निशातवत्; अवच्छित oder अवच्छात, अवच्छितवत् oder अवच्छातवत्.

दधातेर्हिः ॥ ४२ ॥

Für धा, दधाति wird in diesem Falle हि substituiert.

हित, हितवत्, हित्वा (mit त्वा).

जहातेश्च क्ति ॥ ४३ ॥

Auch für हा, जहाति wird हि vor ँत्वा substituiert.

हित्वा राज्यं वनं गतः.

विभाषा छन्दसि ॥ ४४ ॥

Im Veda nicht nothwendig.

हित्वा शरीरं यातव्यम्, aber auch हत्वा.

सुधित वसुधित नेमधित धिष्व धिषीय च ॥ ४५ ॥

Diese fünf vedischen Formen sind unregelmässig gebildet.

दो दद्धोः ॥ ४६ ॥

Für दा, wenn es ghu heisst (s. 1, 1, 20), wird in dem 7, 4, 40 genannten Falle दद् substituiert.

दत्त, दत्तवत्; dagegen दात von दा(प्) und अवदात von दे(प्).

अच उपसर्गात्तः ॥ ४७ ॥

Wenn eine vocalisch auslautende Präposition vorangeht, wird in dem gegebenen Falle त् für jenes दा substituiert.

प्रत्त, अवत्त, नीत्त, परीत्त. Zur Länge s. 6, 3, 124.

अपो भि ॥ ४८ ॥

त् wird auch für den Auslaut von अप् vor einer mit भ् anlautenden Casusendung substituiert.

अभिः, अभ्यः.

सः स्यार्धधातुके ॥ ४९ ॥

Auch für den Auslaut -स् einer Wurzel vor einem mit स् anlautenden ārdhadhātuka.

वत्स्यति, अवत्स्यत्, विवत्सति, जिघत्सति.

तासस्त्योर्लोपः ॥ ५० ॥

Das *स्* von *तास्*, dem Charakter des zweiten Futurums, und das von *अस्*, *अस्ति* fällt vor einem mit *स्* anlautenden Suffix ab.

कर्तासि, कर्तासे (vgl. 2, 4, 85); त्वमसि, व्यति से; vgl. 6, 4, 111.

रि च ॥ ५१ ॥

Auch vor einem mit *र्* anlautenden Suffix.

कर्तारो, कर्तारः, अध्येतारो, अध्येतारः (vgl. 2, 4, 85); व्यति रे Perfect von *अस्*; vgl. 6, 4, 111.

ह एति ॥ ५२ ॥

Vor der Personalendung *ए* wird *ह* für jenes *स्* substituirt.

कर्ताहे, व्यति हे (von *अस्*). Vgl. 6, 4, 111.

यीवर्णयोर्दीधीवेव्योः ॥ ५३ ॥

Vor einem mit *य्*, *व्* oder *व्ह्* anlautenden Suffix fällt der Auslaut von *दीधी* und *वेवी* ab.

आदीध्य und आवेव्य गतः, आ दीध्यते und आ वेव्यते; आदीधितु und आवेवितु; आ दीधीत und आ वेवीत. Das lange *ह्* in *यीवर्णयोः* vermag ich nicht zu erklären. *ह्वर्ण* bezeichnet sowohl *ह्* als auch *ह्व्*, und ein Consonant erhält bei Pāṇini sonst nie ein *ह्* zur Erleichterung der Aussprache. *यि* kann bei Pāṇini nur Locativ von *य्* sein, aber dieser ist hier nicht am Platze, da *यीवर्णयोः* wegen des Duals nur als Compositum zu fassen ist.

सनि मीमाद्युखलभशकपतपदामच इस् ॥ ५४ ॥

Für den Wurzelvocal von *मी*, *मा*, *दा* und *धा* (*यु*), *रम्*, *लम्*, *शक्*, *पत्* und *पद* wird *इस्* vor dem *स्* des Desiderativsuffixes *लस* substituirt.

मिस्सति, प्र मिस्सति; मिस्सते, अप मिस्सते; दिस्सति, धिस्सति; आ रिप्सते, आ निप्सते, शिक्वति, पिप्सति, प्र पिप्सते. Bei den vocalisch auslautenden Wurzeln wird für das substituirt *स्* nach 7, 4, 49 *त्* substituirt, bei den consonantisch auslautenden fällt dieses *स्* nach 8, 2, 29 aus. Die Reduplication fällt nach 7, 4, 58 ab.

आप्ज्ञप्धामीत् ॥ ५५ ॥

Für den Wurzelvocal von *आप्*, *ज्ञप्* und *अध्* wird *ह्* vor *लस* substituirt.

ह्ज्ञप्सति, ह्ज्ञप्सति, ह्ज्ञप्सति. Vgl. 7, 4, 58.

दम्भ इच्च ॥ ५६ ॥

Für den von *दम्भ* auch *इ*.

धीप्सति oder धिप्सति. Vgl. 7, 4, 58.

मुचो ऽकर्मकस्य गुणो वा ॥ ५७ ॥

Wenn *मुच्* intransitive Bedeutung hat, kann im Desiderativ *Guṇa* für den Vocal substituirt werden.

मोक्षते oder मुमुक्षते वत्सः स्ययमेव. Vgl. 7, 4, 58.

6, 4, 1.

अत्र लोपो ऽभ्यासस्य ॥ ५८ ॥

In den 7, 4, 54 fgg. angegebenen Fällen schwindet die Reduplicationssilbe.

ह्रस्वः ॥ ५९ ॥

Sonst wird in der Reduplication die Kürze substituiert.

हुडांके und हुडांकिषते, तुत्रांके und तुत्रांकिषते.

हलादिः शेषः ॥ ६० ॥

Von den wiederholten Consonanten erhält sich nur der erste.

पपाच, मम्मो, आट. Vgl. 6, 1, 1 fgg.

शर्पूर्वाः खयः ॥ ६१ ॥

Wenn tonlose aspirirte und nicht-aspirirte Consonanten auf einen Sibilanten folgen, erhalten sich jene, während diese abfallen.

चुरचोतिषति, तिष्ठासति, पिस्पन्दिषते.

कुहोश्चुः ॥ ६२ ॥

Für einen Guttural und ह् wird ein Palatal substituiert.

चकार, चखान, जगाम, जघान, जहार.

न कवतेर्यङि ॥ ६३ ॥

Nicht aber im Intensiv von कु, कवते.

कोकूयत उद्गः, कोकूयते खरः. Von einem andern कु wird कोकूयते gebildet.

कृषेच्छन्दसि ॥ ६४ ॥

Auch nicht im Intensiv von कृष् im Veda.

करीकृष्यते यज्ञकुणपः.

**दाधर्ति दधर्ति दधर्षि बोभूतु तेतिक्ते ऽलर्था पणीफणत्सं सनि-
षदत्करिक्त्वनिकदद्गरिभ्रह्विध्वतो दविद्युतत्तरिचतः सरीसृपतं वरी-
वृजन्मर्मृज्या गनीगन्तीति च ॥ ६५ ॥**

Im Veda findet man folgende unregelmässig reduplicirte Formen: दाधर्ति, दधर्ति, दधर्षि, बोभूतु, तेतिक्ते, अलर्षि, आ पणीफणत्, सं सनिष्यदत्, करिक्त्, कनिकदत्, भरिभ्रत्, दविध्वतः, दविद्युतत्, तरिचतः, सरीसृपतम्, वरीवृजत्, मर्मृज्य und आ गनीगन्ति.

मर्मृज्य ist offenbar ein Fehler für मर्मृजम्.

उरत् ॥ ६६ ॥

Für ऊ und ऊ wird in der Reduplication अर् (s. 1, 1, 51) substituiert.

वृष्टे, वृष्टे, नर्नर्ति, नरिनर्ति, नरीनर्ति. र् fällt ab nach 7, 4, 60. Zu den Intensiv-
formen s. 7, 4, 90 fgg.

द्युतिस्वाथोः संप्रसारणम् ॥ ६७ ॥

Der Halbvocal in द्युत् und im Causativ von स्वप् wird in der Reduplication vocalisirt.

व्यदिद्यात्, वि दिद्योतिषते, वि दिद्यतिषते, वि देद्यत्यते; सुष्यापयिषति.

व्यथो लिटि ॥ ६८ ॥

Der Halbvocal in व्यथ् wird im Perfect vocalisirt.

विध्यथे, विध्यथाते, विध्यथिरे.

दीर्घ इणः किति ॥ ६९ ॥

In der Wurzel इ, इति wird eine Länge in der Reduplication substituiert vor einer Personalendung des Perfects, die क् zum stummen Laut hat.

ईयतुः, ईयुः; dagegen इयाय, इययिष. Vgl. 1, 1, 59.

अत आदेः ॥ ७० ॥

Für anlautendes अ einer Reduplication wird im Perfect eine Länge substituiert.

आट, आटतुः, आटुः.

तस्मान्नुङ्ङिहलः ॥ ७१ ॥

Geht die Wurzel auf Doppelconsonanz aus, so tritt nach diesem आ an den Anlaut der Wurzel das Augment न्.

आनङ्, आनङ्गतुः, आनङ्गुः; आनञ्ज, आनञ्जतुः, आनञ्जुः.

अधोतेश्च ७२ ॥

Auch bei अश्, अश्नोति.

व्यानशे, व्यनशाते, व्यनशिरे.

भवतरेः ॥ ७३ ॥

Bei भृ wird im Perfect अ in der Reduplication substituiert.

बभूव, बभूवतुः, बभूवुः; dagegen दुभूवति, बोभूयते.

समूवेति निगमे ॥ ७४ ॥

Im Veda auch in समूव.

समूव (= सुषुवे) स्थविरं विपश्चिताम्. In der Calc. Ausgabe des Pāṇini dasselbe Beispiel, aber mit vorangegehendem यटिः. Vgl. RV. 4, 18, 10.

निजां चयाणां गुणः श्रौ ॥ ७५ ॥

Bei निज्, विज् und विष् wird in den reduplicirten Präsensformen Guṇa für den Vocal in der Reduplication substituiert.

नेनेक्ति, वेवेक्ति, वेवेष्टि.

6, 4, 1.

भृजामित् ॥ ७६ ॥

Bei भ, मा (माङ्) und हा (ओहाङ्) in demselben Falle इ.
बिभर्ति, मिमोते, जिहीते.

अतिपिपर्योश्च ॥ ७७ ॥

Desgleichen bei ञ्च und पृ.
इयति (vgl. 6, 4, 76), पिपति.

बहुलं छन्दसि ॥ ७८ ॥

Im Veda findet in den reduplicirten Praesensformen ein Schwanken statt.
विविष्टि, विवक्ति, सिषति, जिघर्ति; aber auch ददाति, जजनम्, दधनत्.

सन्यतः ॥ ७९ ॥

Im Desiderativ wird in der Reduplication इ für अ substituiert.
पिपक्षति, यियक्षति, तिष्ठामति, पिषामति.

ओः पुयण्यपरे ॥ ८० ॥

Desgleichen für उ und ऊ vor einem Labial, einem Halbvocal und ञ्, wenn auf diese Consonanten ein अ oder आ folgt.

पिपयिषति, पिपाययिषति, विभाययिषति; यिययिषति, यियाययिषति, रिराययिषति, लिलाययिषति; जिजाययिषति.

स्रवतिपृणोतिद्रवतिप्रवतिप्रवतिच्यवतीनां वा ॥ ८१ ॥

Bei सु, यु, दु, पु, णु und लु kann diese Substitution stattfinden.

सिस्रावयिषति oder सुसावयिषति, शिश्रावयिषति oder शुश्रावयिषति, दिद्रावयिषति oder दुद्रावयिषति, पिप्रावयिषति oder पुप्रावयिषति, पिप्लावयिषति oder पुप्लावयिषति, चिच्चावयिषति oder चुच्चावयिषति. Dagegen सुसूयति und सुशूयति, weil ein ऊ auf र folgt.

गुणो यङ्लुकोः ॥ ८२ ॥

Für इ und उ und deren Längen wird vor dem Intensivcharakter --य , auch wenn dieser abfällt, Guṇa in der Reduplication substituiert.

वेचोयते, लोलूयते; जोह्वीति, चोक्रुशीति.

दीर्घो ऽकितः ॥ ८३ ॥

Für अ wird in diesem Falle eine Länge substituiert, wenn die Reduplication kein Augment erhält.

पापच्यते, यायज्यते; पापचीति, यायजीति; dagegen दयम्यते und ररम्यते, दयमीति und ररमीति. Vgl. die folgenden Sūtra.

नीग्वञ्चुसंसुध्वंसुभ्रंशुकसपतपदस्कन्दाम् ॥ ८४ ॥

Bei यञ्च्, भ्रंस्, ध्वंस्, भ्रंश्, कस्, पत्, पद् und स्कन्द erhält die Reduplication im Intensivum das Augment नो.

6, 4, 1.

वनीवक्ष्यते und वनीवक्ष्यतीति, सनीवक्ष्यते und सनीवक्ष्यतीति, दनीवक्ष्यते und दनीवक्ष्यतीति, वनीभक्ष्यते und वनीभक्ष्यतीति, चनीकक्ष्यते und चनीकक्ष्यतीति, पनीपक्ष्यते und पनीपक्ष्यतीति, पनीपक्ष्यते und पनीपक्ष्यतीति, वनीस्कक्ष्यते und वनीस्कक्ष्यतीति. Alle भंङ्गु statt भङ्गु.

नुगतो ऽनुनासिकान्तस्य ॥ ८५ ॥

Ein ञ् in der Reduplication erhält im Intensiv das Augment न्, wenn die Wurzel auf einen Nasal auslautet.

तन्तन्यते und तन्तनीति, जङ्गम्यते und जङ्गमीति, घंघम्यते und घंघमीति, रंरम्यते und रंरमीति.

जपजभदहदशभञ्जपशां च ॥ ८६ ॥

Auch die Reduplication von जप्, जभ्, दह्, दश्, भञ्ज् und पश्.

जज्जप्यते und जज्जपीति, जज्जभ्यते und जज्जभीति, दन्दह्यते und दन्दहीति, दन्दश्यते und दन्दशीति, दम्भज्यते und दम्भजीति, पम्पश्यते und पम्पशीति.

चरफलोश्च ॥ ८७ ॥

Auch von चर् und फल्.

Vgl. das folgende Sūtra.

उत्पस्यातः ॥ ८८ ॥

Für das nachfolgende ञ् (d. i. für das der Wurzel) wird in diesem Falle उ substituiert.

चञ्चर्यते und चञ्चुरीति, पम्फुल्यते und पम्फुलीति. Zur Länge s. 8, 2, 77.

ति च ॥ ८९ ॥

Auch vor einem mit त् anlautenden Suffix wird उ für den Vocal von चर् und फल् substituiert.

चूर्ति, प्रफुल्लि, प्रफुल्ल. Vgl. 8, 2, 55.

रीगृदुपधस्य च ॥ ९० ॥

Die Reduplication einer Wurzel, die an vorletzter Stelle ein ऋ hat, erhält das Augment री.

वरीवृन्त्यते und वरीवृन्तीति, वरीवृन्त्यते und वरीवृन्तीति, नरीवृन्त्यते und नरीवृन्तीति. Man bildet aber auch वरीवृन्त्यते und वरीवृन्तीति, obgleich das ऋ nicht an vorletzter Stelle steht.

रुयिकौ च लुकि ॥ ९१ ॥

In dem Intensiv mit Abfall von य aber auch die Augmente र् und रि.

वर्वर्यति und वरिवर्यति, नरनर्यति und नरिनर्यति.

ञ्चतश्च ॥ ९२ ॥

Auch die Reduplication einer auf ञ् auslautenden Wurzel erhält die erwähnten Augmente in dem Intensiv ohne य.

चरोर्कति. चर्कति und चरिर्कति; जरोर्हति, जर्हति und जरिर्हति.

6, 4, 1.

सन्वल्लघुनि चङ्परे ऽनग्लोपे ॥ ९३ ॥

Im reduplicirten Aorist des Causativs richtet sich die Reduplication nach der des Desiderativs, wenn der Wurzelvocal leicht ist, und die Wurzel nicht ihren Endvocal vor dem Causativsuffix einbüßt.

Beispiele beim folgenden Sūtra.

दीर्घो लघोः ॥ ९४ ॥

Ein prosodisch kurzer Vocal in der Reduplicationssilbe wird indessen verlängert.

अचीकृत्, अपीपवत् (vgl. 7, 4, 79); अपीपवत्, अलीलवत्, अजीजवत् (vgl. 7, 4, 80); असिसवत् oder असुसवत्, अशिशवत् oder अशुशवत्, अदिद्रवत् oder अदुद्रवत्, अपिप्रवत् oder अपुप्रवत्, अपिप्लवत् oder अपुप्लवत्, अचिच्यवत् oder अचुच्यवत् (vgl. 7, 4, 81). Dagegen bildet man vom zweisilbigen कथ, dessen Auslaut vor णि abfällt, अचकथत्.

अत् स्मृदृत्वरप्रथमदत्तृस्त्वशाम् ॥ ९५ ॥

Für den Vocal in der Reduplication von स्म u. s. w. wird indessen im reduplicirten Aorist des Causativs अ substituirt.

अस्मरत्, अददरत्, अतत्वरत्, अपप्रथत्, अममदत्, अतस्तरत् und अपस्वशत्. Einige lesen fehlerhaft दृ statt दृ.

विभाषा वेष्टिचेष्ट्योः ॥ ९६ ॥

Bei वेष्ट und चेष्ट kann dieses geschehen.

अविवेष्टत् oder अयवेष्टत्, अचिचेष्टत् oder अचवेष्टत्.

† 6, 4, 1. ई च गणः ॥ ९७ ॥

Bei गण kann auch ई für den Vocal der Reduplication in dem genannten Aorist substituirt werden.

अजगणत् oder अजीगणत्.

॥ इति सप्तमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादो ऽध्यायश्च समाप्तः ॥

8, 1, 1. सर्वस्य द्वे ॥ १ ॥

Von hier an bis 8, 1, 15 incl. ist stets zu ergänzen: „das ganze Wort wird wiederholt“.

तस्य परमाग्नेदितम् ॥ २ ॥

Das nachfolgende Wort heist âmredita (wiederholt).

अनुदात्तं च ॥ ३ ॥

Und dieses ist unbetont.

नित्यवीप्सयोः ॥ ४ ॥

Es wird ein Wort wiederholt, wenn man ein „Immer“ oder ein „Jedes“ ausdrücken will.

पचति पचति „er kocht beständig“, भुक्त्वा भुक्त्वा oder भोजं भोजं व्रजति „jedesmal, wenn er gegessen hat, geht er“, लुनीहि लुनीहीत्येवायं लुनाति (vgl. 3, 4, 2); ग्रामो ग्रामो रमणीयः „jedes Dorf ist reizend“, पुरुषः पुरुषो निधनमुपैति.

परैर्वर्जने ॥ ५ ॥

परि wird in der Bedeutung „mit Ausnahme von“ wiederholt.

परि परि त्रिगतैभ्यो दृष्टो देवः „rundherum um Trigarta (aber nicht in Tr. selbst) hat es geregnet“. Vgl. 1, 4, 88. 2, 3, 10.

प्रसमुपोदः पादपूरणे ॥ ६ ॥

प्र, सम्, उप und उद् werden wiederholt, wenn ein Stollen vollzählig gemacht werden soll.

प्र प्रायमन्निर्भरतस्य श्रवणे RV. 7, 8, 4. सं समिद्रुयसे वृषन् 10, 191, 1. उपोष मे परा मश 1, 126, 7. किं नोदुदु हृषसे दातवा उ 4, 21, 9.

उपर्यध्यधसः सामीप्ये ॥ ७ ॥

उपरि, अधि und अधम् um die unmittelbare Nähe anzudeuten.

उपर्यपरि दुःखम् oder ग्रामम्, अध्यधि ग्रामम्, अधो अधो नगरम्.

वाक्यादेरामन्वितस्यासूयासंमतिकोपकुत्सनभर्त्सनेषु ॥ ८ ॥

Ein Vocativ am Anfange eines Satzes wird wiederholt, wenn Neid, Lob, Aerger, Tadel oder eine Drohung ausgesprochen wird.

अभिरुपकाः ३ अभिरुपक रिक्ता ते अभिरुप्यम्, अभिरुपकाः ३ अभिरुपक शोभनः खल्वसि, अविनीतकाः ३ अविनीतक इदानीं ज्ञास्यसि ज्ञात्स्व, शोक्तीकाः ३ शोक्तीक रिक्ता ते शक्तिः, चौर चौरौ ३ घातयिष्यामि त्वा. Zum pluta-Vocal und seine Betonung s. 8, 2, 103, 95.

एकं बहुव्रीहिवत् ॥ ९ ॥

Wenn एक wiederholt wird, verbinden sich beide Theile zu einem Bahuvrihi.

एकैकमद्वरं पठति, एकैकयाहुत्या जुहोति. Der Accent nach 8, 2, 1.

आवाधे च ॥ १० ॥

Eine Wiederholung und eine gleiche Verbindung findet auch dann statt, wenn ein Schmerz über Etwas ausgedrückt wird.

गतैगत „zu meinem Leidwesen fortgegangen“, नष्टेनष्ट, पतितैपतित. Der Accent nach 8, 2, 1.

कर्मधारयवदुत्तरेषु ॥ ११ ॥

Im Folgenden bilden die beiden Theile einen Karmadhâraja.

Als Karmadhâraja ist das Wort nach 8, 1, 223 ein Oxytonon.

8, 1, 1.

प्रकारे गुणवचनस्य ॥ १२ ॥

Ein Eigenschaftswort wird wiederholt, wenn ausgedrückt werden soll, dass die genannte Eigenschaft einem Dinge nur in einem gewissen Grade eigen sei.

पटुपटु „ziemlich scharf u. s. w.“, मदुमदु, पण्डितपण्डित.

अकृच्छे प्रियमुखयोरन्यतरस्याम् ॥ १३ ॥

प्रिय und मुख können wiederholt werden, wenn damit „gern“ ausgedrückt wird.

प्रियेण oder प्रियप्रियेण ददाति, eben so मुखेन oder मुखमुखेन.

यथास्वे यथायथम् ॥ १४ ॥

यथायथम् „wie es sich gebührt, je auf seine Weise“ ist unregelmässig gebildet.

ज्ञाताः सर्वे पदार्था यथायथम्, सर्वेषां तु यथायथम्.

† 8, 1, 1. द्वंद्वं रहस्यमर्यादावचनभुक्क्रमणयज्ञपात्रप्रयोगाभिव्यक्तिषु ॥ १५ ॥

द्वंद्वं ist unregelmässig gebildet in der Bedeutung „Geheimniss“ und wenn es sich um eine Grenzbestimmung, eine Absonderung, eine Anwendung von Opfergefässen und eine Manifestation handelt.

द्वंद्वे मन्त्रयन्ते, आचतुरं हीमे पशवो द्वंद्वे मिथुनायन्ते (vgl. Maitr. S. 1, 7, 3. Qāṅkh. Br. 3, 9), द्वंद्वे व्युत्क्रान्ताः (= द्विवर्गसंबन्धेन पृथग्वस्थिताः), द्वंद्वे यज्ञपात्राणि प्र युनक्ति (vgl. 1, 3, 64) धीरः, द्वंद्वे संकर्षणवामुदेयो.

8, 1, 16. पदस्य ॥ १६ ॥

Bis 8, 3, 54 incl. ist stets पदस्य „eines Wortes“ oder „an die Stelle eines Wortes“ zu ergänzen.

8, 1, 17. पदात् ॥ १७ ॥

Bis 8, 1, 68 incl. ist stets पदात् „nach einem Worte“ zu ergänzen.

8, 1, 18. अनुदात्तं सर्वमपादादौ ॥ १८ ॥

Bis 8, 1, 74 incl. ist stets zu ergänzen „ist alles unbetont, wenn es nicht am Anfange eines Stollens steht“.

आमन्त्रितस्य च ॥ १९ ॥

Alle Silben eines Vocativs sind unbetont, wenn ein Wort vorangeht.

पचसि देषुदत्त.

युष्मदस्मदोः षष्ठीचतुर्थीद्वितीयास्थयोर्वानावौ ॥ २० ॥

Für den Genetiv, Dativ und Accusativ Du. von युष्मद् wird वाम्, für dieselben Casus von अस्मद् aber तौ substituiert, wenn ein Wort vorangeht.

8, 1, 16. 17. 18.

ग्रामो वां स्वम्, जनपदो नो स्वम्; ग्रामो वां दीयते, जनपदो नो दीयते; ग्रामो वां पश्यति,
जनपदो नो पश्यति.

बहुवचनस्य वसूनसौ ॥ २१ ॥

Für dieselben Casus im Pl. werden in demselben Falle वस् und नस् substituirt.

ग्रामो वः स्वम्, जनपदो नः स्वम्; ग्रामो वो दीयते, जनपदो नो दीयते; ग्रामो वः पश्यति,
जनपदो नः पश्यति.

तेमयावेकवचनस्य ॥ २२ ॥

Für den Genetiv und Dativ Sg. werden in demselben Falle ते und मे substituirt.

ग्रामस्ते स्वम्, ग्रामो मे स्वम्; ग्रामस्ते दीयते, ग्रामो मे दीयते.

त्वामौ द्वितीयायाः ॥ २३ ॥

Für den Accusativ Sg. werden in demselben Falle त्वा und मा substituirt.

ग्रामस्त्वा पश्यति, ग्रामो मा पश्यति.

न चवाहहैवयुक्ते ॥ २४ ॥

In Verbindung mit च, वा, ह, अह und एव finden die genannten Substitutionen nicht statt.

ग्रामस्तव च स्वम्, ग्रामो मम च स्वम्, युवयोश्च स्वम्, आययोश्च स्वम्, युष्माकं च स्वम्, अस्माकं
च स्वम् u. s. w. Eben so ग्रामस्तव वा स्वम्, ग्रामस्तव ह स्वम्, ग्रामस्तवाह स्वम्, ग्रामस्तवैव
स्वम् u. s. w.

पश्याथैश्चानालोचने ॥ २५ ॥

Auch nicht in Verbindung mit Verben des Sehens, wenn nicht ein sinnliches Sehen gemeint ist.

ग्रामस्तव स्वं समीक्ष्यागतः, ग्रामस्तभ्यं दीयमानं समीक्ष्यागतः, ग्रामस्त्वां समीक्ष्यागतः u. s. w.
Dagegen ग्रामस्त्वा पश्यति.

सपूर्वायाः प्रथमाया विभाषा ॥ २६ ॥

Wenn das Pronomen auf einen Nominativ folgt, dem noch ein Wort vorangeht, dann können die genannten Substitutionen stattfinden.

ग्रामे कम्यलस्तव oder ते स्वम्, ग्रामे कम्यलस्तुभ्यं oder ते दीयते, ग्रामे क्वाचास्त्वां oder
त्वा पश्यन्ति u. s. w. Dagegen sagt man stets कम्यलस्ते स्वम् und कम्यलो ग्रामे ते स्वम्.

तिङो गोत्रादीनि कुत्सनाभीक्ष्णयोः ॥ २७ ॥

गोत्र u. s. w. sind nach einem Verbum finitum unbetont, wenn ein Tadel oder eine Wiederholung ausgedrückt wird.

पचति गोत्रम्, पचति पचति गोत्रम्; जल्पति ब्रुवम्, जल्पति जल्पति ब्रुवम् u. s. w.

8, 1, 16. 17. 18.

तिङ्तिङः ॥ २८ ॥

Ein Verbum finitum ist unbetont, wenn ein Wort vorangeht, das nicht Verbum finitum ist.

देवदत्तः पृच्छति, dagegen भवति पृच्छति.

न लुट् ॥ २९ ॥

Nicht aber das periphrastische Futurum.

श्वः कर्तौ, कर्तारौ, कर्तौरः.

निपातैर्यद्यदिहन्तकुविन्नेच्चेच्चण्कच्चिद्यत्रयुक्तम् ॥ ३० ॥

In Verbindung mit den Partikeln यद्, यदि, हन्त, कुवित्, नेत्, चेत्, च „wenn“, कच्चित् und यत्र bewahrt das Verbum finitum seinen Accent.

यत्पृच्छति, यदि पृच्छति, हन्त पृच्छति, कुवित्पृच्छति, नेज्जिह्मायन्तो (यन्तो Kāç.; vgl. 3, 4, 8) नरकं पंताम (Nir. 1, 11), स चेत्पृच्छति, अयं च मरिष्यति (= अयं चेन्म-), कच्चिद्युक्ते, यत्र भुङ्क्ते.

नह प्रत्यास्मि ॥ ३१ ॥

Auch in Verbindung mit dem verbotenden नह.

नह भोक्ष्यसे.

सत्यं प्रश्ने ॥ ३२ ॥

Auch in Verbindung mit dem fragenden सत्यम्.

सत्यं भोक्ष्यसे.

अङ्गाप्रातिलोम्ये ॥ ३३ ॥

Auch in Verbindung mit dem freundlich auffordernden अङ्ग.

अङ्ग पृच्छ, dagegen अङ्ग कृज्जो३ यृषल । इदानीं ज्ञास्यसि ज्ञानम्. Zum pluta-Vocal und zu seinem Acut s. 8, 2, 96.

हि च ॥ ३४ ॥

Auch in Verbindung mit einem eben solchen हि.

स हि पृच्छ, dagegen स हि कृज्जो३ यृषल । इदानीं ज्ञास्यसि ज्ञानम्.

छन्दस्यनेकमपि साकाङ्क्षम् ॥ ३५ ॥

Im Veda bewahrt in Verbindung mit हि auch ein zweites in Correlation stehendes Verbum finitum seinen Accent (aber nicht immer).

अवन्तं हि मत्तो यदति । पाप्मा एनं वि पुनर्ति ॥ अग्निहिं पृथमुदजयत् । तमिन्द्रो जुदजयत् ॥ अजा ह्यग्नेरजनिष्ट गर्भात् (गर्भम् Kāç.) । सा वा अपृश्यज्जनितामये TS. 4, 2, 10, 4. पाप्मा एनं im ersten Beispiel kann, wie schon der Hiatus zeigt, nicht richtig sein. Das Mahābh. liest eben so, die v. l. daselbst hat पाप्मा एनं पुनर्ति und पा० एतं वि पुनर्ति. Mit grosser Wahrscheinlichkeit kann पाप्मनेनं vermuthet werden; vgl. पाप्मनेनं वि पुनर्ति Maitr. S. 1, 11, 8.

8, 1, 16. 17. 18.

यावद्यथाभ्याम् ॥ ३६ ॥

Auch in Verbindung mit यावत् und यथा bewahrt ein Verbum finitum seinen Accent.

यावत्पुङ्क्तं, यथा भुङ्क्तं, देवदत्तः पंचति यावत्, देवदत्तः पंचति यथा.

पूजायां नानन्तरम् ॥ ३७ ॥

Nicht aber, wenn diese Partikeln ein Lob ausdrücken und unmittelbar vorangehen.

यावत्पुचति शोभनम् und यथा पुचति शोभनम्, dagegen यावत्देवदत्तः पंचति शोभनम् und यथा देवदत्तः पंचति शोभनम्.

उपसर्गव्यवेतं च ॥ ३८ ॥

Auch nicht, wenn diese Partikeln nur durch eine Präposition vom Verbum getrennt sind.

यावत्प्र पुचति शोभनम् und यथा प्र पुचति शोभनम्, dagegen यावत्देवदत्तः प्र पंचति शोभनम् und यथा विष्णुमित्रः प्र करोति चारु Kāçikā व्यपेतं.

तुपश्यपश्यतहैः पूजायाम् ॥ ३९ ॥

Das Verbum bewahrt seinen Accent in Verbindung mit तु, पश्य, पश्यत und अह, wenn ein Lob ausgedrückt wird.

माणवकस्तु भुङ्क्तं शोभनम्, पश्य oder पश्यत माणवको भुङ्क्तं शोभनम्, अह माणवको भुङ्क्तं शोभनम्; dagegen पश्य मृगो धावति.

अहो च ॥ ४० ॥

Auch in Verbindung mit अहो in demselben Falle.

अहो देवदत्तः पंचति शोभनम्.

शेषे विभाषा ॥ ४१ ॥

In einem andern Falle nicht nothwendig.

कटमहो करिष्येति oder करिष्यसि. Dieses soll ein असुधावचनम् sein.

पुरा च परीप्सायाम् ॥ ४२ ॥

In Verbindung mit पुरा bewahrt das Verbum seinen Accent, wenn es sich um etwas Eiliges handelt (d. i. wenn पुरा „bevor“ bedeutet).

अधीष्य माणवक पुरा वि द्यातते विद्युत्, aber नलेन स्म पुराधीयते (vgl. zu ३, 2, 118. 122).

Zum Präsens s. ३, 3, 4.

न न्वित्यनुज्ञैषणायाम् ॥ ४३ ॥

Auch in Verbindung mit न तु, wenn mit dieser Partikel um Erlaubniß gebeten wird.

न तु गच्छामि भो: „darf ich gehen?“ Dagegen न तु करोमि भो: als Antwort auf die Frage अकार्षीः कटं देवदत्त.

8, 1, 16. 17. 18.

किं क्रियाप्रश्ने ऽनुपसर्गमप्रतिषिद्धम् ॥ ४४ ॥

Auch in Verbindung mit क्रिम्, wenn mit diesem nach einer Handlung gefragt wird, und wenn dem Verbum keine Präposition und keine Negation vorangeht.

किं देवदत्तः पचति आहो स्विच्छुभङ्गे; nach Einigen soll auch das zweite Verbum seinen Accent behalten; also भुङ्क्ते. Dagegen heisst es: किं देवदत्तः श्रोतुं पचति आहो स्विच्छाकम्, किं देवदत्तः प्र पचति आहो स्विच्छ करोति und किं देवदत्तो न पठति आहो स्विच्छ करोति.

लोपे विभाषा ॥ ४५ ॥

Wird in einer solchen Frage क्रिम् nicht hinzugefügt, so braucht das Verbum seinen Accent nicht zu behalten.

देवदत्तः पचति (oder पठति) आहो स्विच्छठति (das wohl auch betont sein kann).

एहि मन्ये प्रहासे लृट् ॥ ४६ ॥

In Verbindung mit dem spöttischen एहि मन्ये bewahrt das darauf folgende erste Futurum seinen Accent.

एहि मन्यः श्रोतुं भोक्ष्यसे । न हि भोक्ष्यसे । भुक्तः सो ऽतिश्रिभिः ॥ एहि मन्ये रथेन यास्यसि न हि यास्यसि । यातस्तेन पिता ॥ Vgl. 1, 4, 106.

जातपूर्वम् ॥ ४७ ॥

Nach जातु bewahrt ein Verbum seinen Accent, wenn dem जातु kein anderes Wort vorangeht.

जातु भोक्ष्यसे, जातु करिष्यामि; dagegen कटं जातु करिष्यति.

किंवृत्तं च चिदुत्तरम् ॥ ४८ ॥

Auch nach einer Form von क्रिम्, wenn चित् auf diese folgt, unter denselben Bedingungen.

कश्चित्भुङ्क्ते, केन चित्करोति, कस्मै चित्करोति, कतरश्चित्करोति, कतमश्चित्भुङ्क्ते; dagegen देवदत्तः किं चित्पठति.

आहो उताहो चानन्तरम् ॥ ४९ ॥

Auch nach einem unmittelbar vorangehenden आहो und उताहो, wenn diese auf kein anderes Wort folgen.

आहो und उताहो भुङ्क्ते, dagegen देवदत्तः आहो und उताहो भुङ्क्ते.

शेषे विभाषा ॥ ५० ॥

Wenn die genannten Partikeln nicht unmittelbar vorangehen, kann das Verbum seinen Accent bewahren.

आहो und उताहो देवदत्तः पचति oder पचति.

8, 1, 16. 17. 18.

गत्यर्थलोटा लृएन चेत्कारकं सर्वान्यत् ॥ ५१ ॥

Ein erstes Futurum bewahrt in Verbindung mit dem Imperativ eines Verbums in der Bedeutung „gehen, kommen, fahren u. s. w.“ seinen Accent, aber nur in dem Falle, wenn die Subjecte und Objecte der beiden Verba nicht ganz unter einander verschieden sind.

आ गच्छ देवदत्त गामं दृष्ट्वैत्येनम् (gleiche Subjecte und gleiche Objecte), आ गच्छ देवदत्त गाममोदनं भोद्वैसे (nur die Objecte verschieden), उह्यन्तां देवदत्तेन शालयो यज्ञदत्तेन भोद्वैसे (nur die Subjecte verschieden), आ गच्छ देवदत्त गामं त्वं चाहं च दृष्ट्वाव यनम् (die Objecte gleich, die Subjecte nur zum Theil verschieden). Dagegen: आ गच्छ देवदत्त गामं पिता त ओदनं भोद्वैते und उह्यन्तां देवदत्तेन शालयः सक्तवस्तेन पास्यन्ते, weil hier Subjecte und Objecte unter einander ganz verschieden sind.

लोट् च ॥ ५२ ॥

Auch ein nachfolgender Imperativ bewahrt in diesem Falle seinen Accent.

आ गच्छ देवदत्त गामं रैश्य, आ गम्यतां देवदत्तेन गामो दृष्ट्वैतां यज्ञदत्तेन.

विभाषितं सोपसर्गमनुत्तमम् ॥ ५३ ॥

Geht ihm aber eine Präposition voran, so kann er unbetont sein, jedoch nicht die letzte (unsere erste) Person.

आ गच्छ देवदत्त गामं प्र विश्य oder प्रै विश्य, aber आ गच्छानि देवदत्त गामं प्र विश्यानि.

हन्त च ॥ ५४ ॥

Auch in Verbindung mit हन्त kann ein Imperativ, wenn eine Präposition vorangeht, unbetont sein, jedoch nicht die letzte (erste) Person.

हन्त प्रै विश्य oder प्र विश्य, aber हन्त कुर्वे und हन्त प्र भुनेज्जावहे nach 8, 1, 30.

आम एकान्तरमामन्वितमनन्तिके ॥ ५५ ॥

Ein durch nicht mehr als ein Wort von आम getrennter Vocativ bewahrt seinen Accent, wenn der Anruf nicht aus der Nähe erfolgt.

आं पचसि दैवदत्ताः; vgl. 8, 2, 84.

यद्धितुपरं छन्दसि ॥ ५६ ॥

Im Veda bewahrt ein Verbum seinen Accent vor nachfolgendem यद्, हि und तु.

गवां गोत्रमुदंसृजो यदङ्गिरः, इन्द्रवो वामुर्गेन्ति हि RV. 1, 2, 4. आ ख्यास्यामि तु ते.

चनचिदिवगोत्रादितद्धितामेडितेष्वगतेः ॥ ५७ ॥

Ein Verbum bewahrt seinen Accent, wenn nicht eine Gati genannte Partikel (s. 1, 4, 60 fgg.) vorangeht, vor चन, चित्, इव, गोत्र u. s. w., vor einem taddhita-Suffix und vor derselben wiederholten Form.

8, 1, 16. 17. 18.

देवदत्तः पँचति चन, दे० पँचति चित्त, दे० पृच्छतीय; दे० पँचति गोचम, — ब्रुवम् u. s. w.; दे० पँचतिकल्पम्, दे० पँचतिरूपम्; दे० पँचति पचति. Dagegen दे० प्र पृच्छति चन u. s. w.

चादिषु च ॥ ५८ ॥

Auch vor च u. s. w. (s. 8, 1, 24) in demselben Falle.

देवदत्तः पँचति च खादति च; eben so mit या, ह, अह und एव. Dagegen heisst es देवदत्तः प्र पृच्छति च प्र खादति च u. s. w. Vgl. das folgende Sūtra.

चवायोगे प्रथमा ॥ ५९ ॥

In Verbindung mit च und वा bewahrt (nur) das erste Verbum seinen Accent.

गर्दभांश्च कालैर्यति वीक्षां च वादयति, eben so mit वा. प्रथमा sc. विभक्तिः.

हेति क्षियायाम् ॥ ६० ॥

In Verbindung mit ह bewahrt das erste Verbum seinen Accent, wenn ein Verstoss gegen die Sitte gerügt wird.

स्वयं ह रयेन दौर्तनीऽ उपाध्यायं पदातिं गृह्णति; vgl. 8, 2, 104.

अहेति विनियोगे च ॥ ६१ ॥

In Verbindung mit अह in demselben Falle und wenn es sich um verschiedene Aufträge handelt.

स्वयमह रयेन दौर्तनीऽ (vgl. 8, 2, 104) उपाध्यायं पदातिं गृह्णति, त्यमह ग्रामं गच्छ त्यम-हारण्यं गच्छ.

चाहलोप एवेत्यवधारणम् ॥ ६२ ॥

Auch beim Ausfall von च und अह bewahrt das erste Verbum seinen Accent, wenn das beschränkende एव an deren Stelle tritt.

देवदत्त एव ग्रामं गच्छतु देवदत्त एवारण्यं गच्छतु, देवदत्त एव ग्रामं गच्छतु यजदत्त एवारण्यं गच्छतु.

चादिलोपे विभाषा ॥ ६३ ॥

Wenn च u. s. w. (s. 8, 1, 24) ausgelassen werden, kann das erste Verbum seinen Accent bewahren.

गृह्णा वीहयो भवन्ति (oder भवन्ति) ग्रयेता गा आज्याय दुहन्ति, व्रीहिभिर्ग्रेजेत (oder गृजेत) यवेर्ग्रेजेत.

वै वावेति च च्छन्दसि ॥ ६४ ॥

Auch in Verbindung mit वै und वाव kann im Veda das erste Verbum seinen Accent bewahren.

अहवै देवानामोसोद्रात्रिरसुराणामासीत्, बृहस्पतिर्वै देवानां पुरोहित औसीच्छवहामकावसुराणाम् (TS. 6, 4, 10, 1, aber ohne वै), अयं वाव हस्त औसोचेतर आसीत्. आसीत् kann in allen drei Beispielen auch unbetont sein.

8, 1, 16. 17. 18.

एकान्याभ्यां समर्थाभ्याम् ॥ ६५ ॥

Auch in Verbindung mit एक und अन्य, wenn diese gleiche Bedeutung („der eine, der andere“) haben.

प्रजामेका जिन्यत्यूर्जमेका रक्षति (oder जिन्यति), तयोरन्यः पिप्पलं स्वाद्वैत्यनश्नन्नन्यो अभि चाकशीति (RV. 1, 164, 20 mit betontem अंति).

यद्वृत्तान्नित्यम् ॥ ६६ ॥

In Verbindung mit यद् in allen seinen Formen bewahrt das Verbum stets seinen Accent.

यो oder येन भुङ्क्ते, यं भोजयति, यस्मै देदाति, यत्कामास्ते जुहुमः RV. 10, 121, 10. यदियद् या-युवैति TS. 5, 5, 1, 1. यद्वायुः पचते.

पूजनात्पूजितमनुदात्तम् ॥ ६७ ॥

Nach einem ein Lob ausdrückenden Worte ist das das Gelobte angehende Wort (im Compositum) unbetont.

काष्ठाध्यापक, दारुणाध्यापक u. s. w. Mehrere Handschriften fügen am Ende des Sūtra काष्ठादिभ्यः hinzu, was aber ursprünglich einem Vārttika angehört.

सगतिरपि तिङ् ॥ ६८ ॥

† 8, 1, 17.

Nach solchen Wörtern ist ein Verbum mitsamt einer etwa vorangehenden Gati (s. 1, 4, 60 fgg.) unbetont.

यत्काष्ठं पचति und प्र पचति.

कुत्सने च सुषगोवादौ ॥ ६९ ॥

Ein Verbum mitsamt seiner etwa vorangehenden Gati ist auch unbetont, wenn ein einen Tadel der Handlung ausdrückendes Nomen, jedoch mit Ausnahme von गोत्र u. s. w. (s. 8, 1, 27), nachfolgt.

पचति oder प्र पचति पूति oder मिथ्या; dagegen पचति गोत्रम्, ब्रुवम्, प्रवचनम् u. s. w.

गतिर्गतौ ॥ ७० ॥

Eine Gati genannte Partikel (s. 1, 4, 60 fgg.) ist vor einer anderen Gati unbetont.

अभ्युद्धरति, रुमुदौ नयति, अभि मुं पृथो हरति.

तिङि चोदात्तवति ॥ ७१ ॥

Desgleichen vor einem betonten Verbum finitum.

यत्प्र पचति.

आमन्त्रितं पूर्वमविद्यमानवत् ॥ ७२ ॥

Ein vorangehender Vocativ wird in Bezug auf die Betonung der folgenden Wörter als nicht vorhanden angesehen.

8, 1, 16. 18.

दैवदत्त यैजदत्त (vgl. 8, 1, 19), दैवदत्त पैचसि (vgl. 8, 1, 28), देवदत्त तव ग्रामः स्वम् (vgl. 8, 1, 22), यायक्रेवदत्त पैचसि (vgl. 8, 1, 37), देवदत्त जातु पैचसि (vgl. 8, 1, 47) u. s. w.

नामन्विते समानाधिकरणे ॥ ७३ ॥

Die vorangehende Regel wird aufgehoben, wenn ein in einem Congruenzverhältniss stehender Vocativ folgt.

श्रौते गृह्यपुत्रे, मौखिक जटिनकाध्यापक. Die Meisten setzen das zum folgenden Sûtra gehörige सामान्यवचनम् hierher ans Ende und lassen es dort weg. Patañjali hat das Sûtra in der von uns gegebenen Form vor sich gehabt. Das सामान्यवचनम् wurde hierher gezogen wegen श्रौते दैवि सैस्वति ईदे काव्ये दिह्ये एतानि ते श्रौते नामानि.

†8, 1, 18.

सामान्यवचनं विभाषितं विशेषवचने ॥ ७४ ॥

Drückt der vorangehende Vocativ einen allgemeineren Begriff aus, als der nachfolgende, ihn näher kennzeichnende, so braucht er nicht als nicht vorhanden angesehen zu werden.

देवाः श्रेयसाः, oder श्रयसाः, ब्रह्मणा वैयाकरणाः, oder वैयाकरणाः. Der Zusatz बहुवचनम् am Ende, der in den meisten Handschriften und in der Kāçikā sich findet, rührt von Patañjali her. Für den Singular gilt nämlich die Regel nicht.

॥ इत्यष्टमस्याध्यायस्य प्रथमः पादः ॥

8, 2, 1. पूर्वचासिद्धम् ॥ १ ॥

Was bis zum Schlusse des Werkes gelehrt werden wird, ist als nicht geschehen zu betrachten in Bezug auf die Anwendung einer vorangehenden Regel.

8, 3, 19 wird gelehrt, dass ए und वृ am Ende eines Wortes, wenn ihnen अ oder आ vorangeht, nach Çākalja's Meinung vor gewissen Lauten abfalle, dass man हर एहि st. हरयेहि sprechen könne. Ohne unser Sûtra würde man versucht sein nach 8, 1, 88 हर एहि in हरैहि zusammenzuziehen. Diese Regel ist übrigens nicht überall gültig, vgl. zu 8, 3, 13.

नलोपः सुप्स्वरसंज्ञातुग्विधिषु कृति ॥ २ ॥

Der Abfall eines auslautenden न् (s. 8, 2, 7) ist als nicht geschehen zu betrachten, wenn es sich handelt um die Anwendung einer Regel in Betreff 1) einer Casusendung, 2) des Accentos, 3) eines grammatischen terminus technicus und 4) des Augments त् vor einem कृत्-Suffix.

8, 1, 16. 2, 1.

Zu 1) Man bildet राजभिः, राजभ्याम् und राजसु, nicht aber राजैः, राजाभ्याम् und राजेषु, wie man von einem Stamm auf अ bilden würde. Zu 2) Von राजन् bildet man राजयती und nicht राजयती nach 8, 1, 220; bei पञ्चामम् und दशामम् darf man nicht die Regel 6, 2, 90 anwenden. Zu 3) Obgleich पञ्चन् u. s. w. am Ende nach 8, 2, 7 ihr न् einbüßen, behalten sie dennoch den 1, 1, 24 ihnen gegebenen Namen shash und werden als solche Zahlwörter behandelt. Zu 4) Wenn वृत्रहन् in वृत्रहभ्याम् u. s. w. seinen Auslaut einbüßt, darf die Regel 6, 1, 71 nicht angewandt werden.

न मु ने ॥ ३ ॥

Die 8, 2, 80 gelehrte Substitution von मु im Pronomen अदम् ist als geschehen zu betrachten in Bezug auf die Casusendung ना.

अमु heisst also nach 1, 4, 7 ghi und bildet als solches nach 7, 3, 120 den Instr. Sg. अमुना.

उदात्तस्वरितयोर्यणः स्वरितो ऽनुदात्तस्य ॥ ४ ॥

Ein unbetonter Vocal, der auf einen aus einem udâtta- oder svarita-Vocal entstandenen Halbvocal folgt, wird svarita.

कुमारौ ergibt mit den unbetonten Casusendungen कुमार्यै und कुमार्यैः; खलपू + ई ergibt खलप्यै und dieses mit folgenden आशा — खलप्याशा.

एकादेश उदात्तेनोदात्तः ॥ ५ ॥

Ein unbetonter Vocal, für den sammt dem vorangehenden udâtta-Vocal ein einziger Vocal substituirt worden ist, wird udâtta.

Für das इ von अग्नि und für die Casusendung अग्नी wird nach 6, 1, 102 ई allein substituirt; nach unserem Sûtra ist अग्नी zu betonen. Eben so द्यौर्, द्यौः; vgl. 6, 1, 88.

स्वरितो वानुदात्ते पदादौ ॥ ६ ॥

Befindet sich dieser unbetonte Vocal am Anfange eines Wortes, so kann er in dem angegebenen Falle auch svarita werden.

वि + ईक्षते ergibt वीक्षते oder वीक्षते.

नलोपः प्रातिपदिकान्तस्य ॥ ७ ॥

Ein न् am Ende eines Stammes, der zugleich Pada (1, 4, 17) heisst, fällt ab.

राजा, राजभ्याम्, राजभिः u. s. w. Vgl. 8, 1, 16.

न डिसंबुद्धोः ॥ ८ ॥

Jedoch nicht im Locativ und Vocativ Sg.

आद्रे चर्मन्, हे राजन्.

8, 1, 16. 2, 1.

मादुपधायाश्च मतोर्वो ऽयवादिभ्यः ॥ ९ ॥

Für das म् des Suffixes मत् wird व् substituirt, wenn der Stamm auf म् oder अ (आ) auslautet, oder wenn diese Laute an vorletzter Stelle stehen, jedoch nicht nach यव u. s. w.

किंवत्, शंवत्; वृचवत्, खट्वावत्; शमीवत्, दाडिमीवत्; पयस्वत्, यशस्वत्, भास्वत्; dagegen यवमत्, ऊर्मिमत् u. s. w. मात् ist der Ablativ von म d. i. म् + अ; व् wird nach 1, 1, 54 für den Anlaut des Suffixes substituirt.

भ्यः ॥ १० ॥

Desgleichen, wenn der Stamm auf eine Muta auslautet.

अग्निचित्वत्, उदशित्वत्, विद्युत्वत्, मरुत्वत्, दृषद्वत्.

संज्ञायाम् ॥ ११ ॥

Ferner, wenn das mit dem Suffix versehene Wort ein Name ist.

अहीवती, कपीवती, मणीवती, मुनीवती. Zur Länge s. 8, 3, 120.

आसन्दीवदष्टीवच्चक्रीवत्कक्षीवदुमखच्चर्मखती ॥ १२ ॥

Unregelmässig sind: आसन्दीवत्, अष्टीवत्, चक्रीवत्, कक्षीवत्, रुमखत् und चर्मखती.

उदन्वानुदधौ ॥ १३ ॥

Auch उदन्वत् in der Bedeutung „Meer“.

राजन्वान्सौराज्ये ॥ १४ ॥

Auch राजन्वत्, wenn von einer guten Regierung die Rede ist.

राजन्वान्देशः, राजन्वती पृथ्वी.

छन्दसीरः ॥ १५ ॥

Im Veda wird व् für म् in मत् substituirt, wenn der Stamm auf इ (ई) oder र् auslautet.

त्रिवती, हरिवत्, अधिपतिवती, अग्निवत्, सरस्वतीवत्, भारतीवत्, दर्धिवत्; गीर्वत्, धूर्वत्, आशीर्वत्.

अनो नुट् ॥ १६ ॥

Nach Stämmen auf अन् erhält im Veda das Suffix मत् das Augment न्.

अक्षयवत्, अस्यन्वत्, शीर्षयवत्, मूर्धन्वत्. Das न् des Stammes fällt nach 8, 2, 7 ab; das Augment ist nach 8, 2, 1 असिद्ध, so dass nach 8, 2, 9 व् für म्, nicht nach 1, 1, 54 für das angetretene न्, substituirt wird.

नाङ्गस्य ॥ १७ ॥

Nach einem Stamm auf न् erhalten im Veda die Suffixe तृ und तम (घ) das Augment न्.

सुपथिन्तर, दस्युहन्तम. Das न् des Stammes fällt nach 8, 2, 7 ab.

कृपो रो लः ॥ १८ ॥

Für das र der Wurzel कृप wird ल् substituirt.

Die Wurzel कृप wird im Dhātupāṭha कृप geschrieben, unterliegt demnach den Regeln, welche für Wurzeln mit कृ gelten.

उपसर्गस्यायतौ ॥ १९ ॥

Für das र einer Präposition wird ल् substituirt, wenn अयते folgt.
प्लायते, प्लायते, प्लययते.

यो यङि ॥ २० ॥

Für das र von गृ wird im Intensivum ल् substituirt.
नि जेगिल्यते.

अचि विभाषा ॥ २१ ॥

Vor einem vocalisch anlautenden Suffix nach Belieben.

नि गिरति oder नि गिलति, निगरणम् oder निगलनम्, निगारक oder निगालक.

परेश्व घाङ्कयोः ॥ २२ ॥

Auch für das र von परि kann ल् vor घ und अङ्क substituirt werden.

परिघः oder पलिघः, पर्यङ्कः oder पल्यङ्कः.

संयोगान्तस्य लोपः ॥ २३ ॥

Wenn ein Wort auf Doppelconsonanz auslautet, fällt der auslautende Consonant ab.

गोमान्, अयेान्, भूयान्.

रात्सस्य ॥ २४ ॥

Nach र fällt (nur) स ab am Ende des Wortes.

अदाः für अदार्स, अत्साः für अत्सार्स, Aoriste von दृर und त्सर. पितुः für पितुर्स; vgl. 6, 1, 111. Dagegen ऊर्क und अमार्त von मज्.

धि च ॥ २५ ॥

Ein स fällt auch vor einem mit ध् anlautenden Suffix ab.

अलविध्यम्, अपविध्यम् für अलविस्थ्यम् und अपविस्थ्यम्.

भ्रलो भ्रलि ॥ २६ ॥

Auch nach einem Consonanten mit Ausnahme der Halbvocale und Nasale vor einem mit eben einen solchen Consonanten anlautenden Suffix.

अभिस्त für अभित्त, अभित्याः für अभित्स्याः; dagegen अमस्त und अभित्साताम्.

ह्रस्वादङ्गात् ॥ २७ ॥

Desgleichen nach einem auf einen kurzen Vocal auslautenden Stamme vor einem im vorangehenden Sūtra genannten Suffix.

अकृत für अकस्त, अकृयाः für अकृत्स्याः; dagegen अच्योष्ट, अज्योष्ट, अकृषाताम्, अकृषत.

8, 1, 16. 2, 1.

इट् ईटि ॥ २८ ॥

म् fällt ferner aus nach dem Augment इ, wenn auf das म् das Augment ई folgt.

Der Aoriststamm von लू ist nach 3, 1, 44. 7, 2, 35 अलाविस्, die Personalendung त् erhält nach 7, 3, 98 das Augment ई; nach dem Ausfall von म् ergibt sich die Form अलावीत्.

स्कोः संयोगाद्योरन्ते च ॥ २९ ॥

म् und क् fallen als erste Bestandtheile einer Doppelconsonanz vor einem consonantisch (jedoch nicht auf einen Halbvocal oder Nasal) anlautenden Suffix und am Ende eines Wortes ab.

लग्न, लग्नवत् (die Substitution von न् für त् wird erst später gelehrt, ist also nach 8, 2, 1 hier als nicht erfolgt zu betrachten) und साधुनक् von लस्ज्; तष्ट, तष्टवत् und काष्टतद् von तच्. Die Veränderungen, denen ज् und ष् nach diesem Abfall unterworfen sind, werden später besprochen werden.

चोः कुः ॥ ३० ॥

Für einen Palatal wird vor den erwähnten Suffixen und am Ende eines Wortes ein Guttural substituiert.

पक्त, पक्तुम्, पक्तव्य und ओदनपक् von पच्.

हो ढः ॥ ३१ ॥

Für ह् wird in demselben Falle ढ् substituiert.

वोढ्, वोढुम्, वोढव्य und प्रष्टवाढ् von व्ह्. Für das त् der Suffixe त्व, तुम् und तव्य wird nach 8, 2, 40 ध् substituiert, für dieses nach 8, 4, 41 ढ्, vor diesem fällt das erste ढ् nach 8, 3, 13 ab. Für das ढ् von प्रष्टवाढ् wird nach 8, 2, 39 ह् oder nach 8, 4, 56 द् substituiert.

दादेर्धातोर्घः ॥ ३२ ॥

Für das auslautende ह् einer mit द् anlautenden Wurzel wird in dem angegebenen Falle घ् substituiert.

दग्ध, दग्धुम्, दग्धव्य und काष्ठधक् von दह्. Für das त् der Suffixe त्व u. s. w. wird nach 8, 2, 40 ध् substituiert, das vorangehende घ् wird nach 8, 4, 53 ग्. Für das घ् in काष्ठदघ् wird nach 8, 2, 39 ग् oder nach 8, 4, 56 क् substituiert; द् wird ध् nach 8, 2, 37.

वा दुहमुहसुहस्रिहाम् ॥ ३३ ॥

In दुह्, सुह्, सुह् und स्रिह् nicht nothwendig.

दोग्ध oder दौढ्, मित्रधक् oder ०धुद्; उन्मोग्ध oder उन्मौढ्, उन्मुक् oder उन्मुद्; उत्सोग्ध oder उत्सौढ्, उत्सुक oder उत्सुद्; सेग्ध oder सेढ्, स्रिक् oder स्रिद्. Die Meisten schreiben ०ग्धुहस्रिहाम्.

8, 1, 16. 2, 1.

नहो धः ॥ ३४ ॥

Für das ह von नह् wird im angegebenen Falle ध् substituiert.

नह्, नह्नुम्, नह्व्य, उपानत्. Das त् in न्नु u. s. w. geht nach 8, 2, 40 in ध् über, für das vorangehende ध् wird nach 8, 4, 53 द् substituiert. उपानत् wird durch 8, 2, 39 und 8, 4, 56 erklärt.

आहस्यः ॥ ३५ ॥

Für das ह der Wurzel आह् wird स् substituiert.

इदमात्य. Aus आस्य wird nach 8, 4, 53 आत्य.

वश्चभस्जसृजमृजयजराजभाजच्छां षः ॥ ३६ ॥

Für den Endconsonanten von वश्च्, भस्ज्, सृज्, मृज्, यज्, राज्, भाज् und für ein auslautendes छ् und श् wird in dem 8, 2, 29 angegebenen Falle ष् substituiert.

वष्ट्, वष्टुम्, वष्ट्व्य und मूलवृद्; भष्ट्, भष्टुम्, भष्ट्व्य und धानाभष्ट्; सष्ट्, सष्टुम्, सष्ट्व्य und रज्जुसष्ट्; माष्ट्, माष्टुम्, माष्ट्व्य und कंसपरिमष्ट्; यष्ट्, यष्टुम्, यष्ट्व्य und उपयष्ट्; ममाष्ट्, स्वराष्ट्, विराष्ट्; विभाष्ट्; प्रष्ट्, प्रष्टुम्, प्रष्ट्व्य und शब्दप्राष्ट्; लेष्ट्, लेष्टुम्, लेष्ट्व्य und लिष्ट्. Der Sibilant in वश्च् (im Dhātupāṭha mit स् geschrieben) und भस्ज् fällt nach 8, 2, 29 ab. Für das त् der Suffixe न्नु u. s. w. wird nach 8, 4, 41 द् substituiert. Das auslautende ष् wird nach 8, 2, 39 ङ् oder nach 8, 4, 56 ट्.

एकाचो वशो भष् भूषन्तस्य स्ध्वोः ॥ ३७ ॥

Für eine tönende nicht-aspirierte Muta (mit Ausnahme von ज्) im Anlaut einer einsilbigen, auf eine tönende aspirierte Muta auslautenden Wurzel wird vor einem mit स् oder ष् anlautenden Suffix und am Ende des Wortes die entsprechende Aspirata substituiert.

धोत्स्यते, अधुग्यम् und गोधुक् von दुह् (दुष् nach 8, 2, 32); नि घोत्स्यते, न्यघुत्स्यम् und पर्णघुद् von गुह् (गुद् nach 8, 2, 31); भोत्स्यते, अभुत्स्यम् und अर्थभुत् von ब्रुष्. Dagegen दामलिद् vom Denominativ दामलिह्य.

दधस्तथोश्च ॥ ३८ ॥

Für das द् von दध् (das reduplicierte धा) wird auch vor einem mit त् und थ् anlautenden Suffix ध् substituiert.

धत्से, धत्स्य, धत्स्यम्, धत्तः, धत्तः.

भलां जशो ऽन्ते ॥ ३९ ॥

Für alle Consonanten, mit Ausnahme der Halbvocale und Nasale, wird am Ende eines Wortes die entsprechende tönende nicht-aspirierte Muta substituiert.

8, 1, 16, 2, 1.

Die Ausnahmen geben 8, 2, 30 fgg. und 86. In der Pause können nach 8, 4, 56 für die tönenden Mutae auch die tonlosen substituirt werden; vor einem folgenden tonlosen Consonanten muss die tönende Muta in die tonlose übergehen.

ऋषस्तथोर्धो ऽधः ॥ ४० ॥

Für त् und थ nach einer tönenden aspirirten Muta wird ध substituirt, jedoch nicht nach der Wurzel धा (दध).

लब्ध, लब्धम्, लब्धव्य, अलब्ध und अलब्धा: von लभ्; दोग्ध, दोग्धम्, दोग्धव्य, अदुग्ध und अदुग्धा: von दुह् (दुघ् nach 8, 2, 32); लेद्ध, लेद्धम्, लेद्धव्य, अलीढ und अलीढा: von लिह् (लिद् nach 8, 2, 31); बोद्ध, बोद्धम्, बोद्धव्य, अबुद्ध und अबुद्धा: von बुध्; dagegen धत्-; धत्थः. Nach 8, 4, 53 wird für भ् in लभ् थ, für घ् in दुह् ग und für ध् in बुध् द substituirt; für das ध् in लेद्ध u. s. w. wird nach 8, 4, 41 ढ substituirt, vor welchem das vorangehende ढ nach 8, 3, 13 abfällt.

षढोः कः सि ॥ ४१ ॥

Für ष् und ढ wird क vor einem स् substituirt.

वेक्ष्यति, अवेक्ष्यत् und विविक्षति von विष्; लेक्ष्यति, अलेक्ष्यत् und लिलिखति von लिह् (लिद् nach 8, 2, 31). Für das स् des Suffixes wird nach 8, 3, 59 ष् substituirt.

रदाभ्यां निष्ठातो नः पूर्वस्य च दः ॥ ४२ ॥

Nach र् und द् wird für das त् der Participialsuffixe त् und तवत् न् substituirt; dieselbe Substitution findet auch für das vorangehende द् statt.

आस्तीर्ण, विशीर्ण, निगीर्ण, अयगूर्ण; भिन्न, छिन्न.

संयोगादेरातो धातोर्यखतः ॥ ४३ ॥

Für das त् derselben Suffixe wird न् ferner substituirt nach einer auf आ auslautenden Wurzel mit vorangehender Doppelconsonanz, wenn diese einen Halbvocal enthält.

प्रद्राण, ग्लान; dagegen स्रान्त.

त्वादिभ्यः ॥ ४४ ॥

Desgleichen nach लृ und den darauf folgenden Wurzeln.

लून, धून, जून u. s. w.

ओदितश्च ॥ ४५ ॥

Desgleichen nach einer Wurzel, die ein stummes ओ hat.

लम्न, उद्विग्न, आपीन, सून u. s. w. Die Wurzeln सू (पूह्) fgg. der 4ten Klasse gelten gleichfalls für ओदितः.

क्षियो दीर्घात् ॥ ४६ ॥

Nach क्षि, wenn der Wurzelvocal verlängert wird.

क्षीणाः क्रेशाः, क्षीणो जाल्मः, क्षीणस्तपस्वी; dagegen अक्षित. Vgl. 6, 4, 80.

8, 1, 16, 2, 1.

शयो ऽस्पर्शे ॥ ४७ ॥

Auch nach श्या, aber nicht, wenn das Particip die Bedeutung „kalt“ hat.
शीनं धृतम् oder सेदः, aber शीतो वायुः, शीतं वर्तते.

अञ्चो ऽनपादाने ॥ ४८ ॥

Nach अञ्च, wenn es nicht mit einem Ablativ verbunden wird.
समक्रौ शकुनेः पादौ, तस्मात्पशवो न्यक्राः; dagegen उदत्तमुदकं कृपात् „herausgezogen aus“.

दिवो ऽविजिगीषायाम् ॥ ४९ ॥

Nach दिव, wenn nicht vom Gewinnenwollen (Spielen) die Rede geht.
आदूत, परिदूत; dagegen द्यूतं वर्तते.

निर्वाणो ऽवाते ॥ ५० ॥

निर्वाण sagt man, wenn nicht der Wind gemeint ist.
निर्वाणो ऽग्निः, निर्वाणः प्रदीपः; dagegen निर्वातो वातः, निर्वातं वातेन.

शुषः कः ॥ ५१ ॥

Nach शुष् wird क् für das त् der Participialsuffixe substituirt.
शुष्क und शुष्कवत्.

पचो वः ॥ ५२ ॥

व nach पच्.
पक्व und पक्ववत्.

क्षायो मः ॥ ५३ ॥

म् nach क्षै.
क्षाम und क्षामवत्.

प्रस्त्यो ऽन्यतरस्याम् ॥ ५४ ॥

Nach स्त्ये mit प्र kann म् substituirt werden.
प्रस्तीम, प्रस्तीमवत् oder प्रस्तीत, प्रस्तीतवत्. Vgl. 8, 1, 23.

अनुपसर्गात्फुल्लक्षीबकृशोल्लाघाः ॥ ५५ ॥

Die unregelmässigen Participia फुल्ल, क्षीब, कृश und उल्लाघ erscheinen in diesen Formen nur dann, wenn keine Präposition vorangeht.

Mit Präposition regelmässig: प्रफुल्लाः सुमनसः, प्रक्षीबित, प्रकृशित, प्रोल्लाघित.

नुदविदोन्द्वाघ्राहीभ्यो ऽन्यतरस्याम् ॥ ५६ ॥

Nach नुद्, विद्, उन्द्, वा, घ्रा und ही kann न् für त् substituirt werden.
नुत्त oder नुच्च, वित्त oder विच्च, समुत्त oder समुच्च, चात्त oder चाण, घ्रात्त oder घ्राण, हीत्त oder हीण.

8, 1, 16. 2, 1.

न ध्याख्यापमूर्च्छिमदाम् ॥ ५७ ॥

Nach ध्या (ध्ये), ख्या, पृ, मूर्च्छ und मद wird nicht न् für त् substituiert.

ध्यात, ख्यात, पृत, मूर्त्त, मत्त. Ausnahme zu 8, 2, 42. 43. Im Sâtra wird auch पृ geschrieben. मूर्च्छि ist schon die modifizierte Wurzel, die Verlängerung wird erst 8, 2, 78 gelehrt; über den Ausfall von छ् s. 6, 4, 21.

वित्तो भोगप्रत्यययोः ॥ ५८ ॥

Das unregelmässige वित्त erscheint in den Bedeutungen „Besitz“ und „berühmt“.

भित्तं शकलम् ॥ ५९ ॥

भित्त in der Bedeutung „Stück, Abschnitt“.

ऋणमाधमर्ये ॥ ६० ॥

ऋण in der Bedeutung „Schuld“.

नसत्तनिषत्तानुत्तप्रतूर्तसूर्तगूर्तानि छन्दसि ॥ ६१ ॥

नसत्त, निषत्त, अनुत्त, प्रतूर्त, सूर्त und गूर्त sind unregelmässige Bildungen im Veda.

क्विप्रत्ययस्य कुः ॥ ६२ ॥

Die 3, 2, 58 fgg. mit क्विन् gebildeten Stämme substituieren am Ende eines Wortes einen Guttural für den auslautenden Consonanten.

छतस्पक्, हलस्पक्, मन्त्रस्पक्.

नशेर्वा ॥ ६३ ॥

In नश् ist diese Substitution nicht nothwendig.

सा वै जीवन्डाहुतिः Maitr. S. 1, 4, 13. जीवन्क् ist nicht zu belegen.

मो नो धातोः ॥ ६४ ॥

Für auslautendes म् einer Wurzel wird am Ende des Wortes न् substituiert.

प्रशान्, प्रतान्, प्रदान्. Zur Länge vgl. 6, 4, 15.

म्बोश्च ॥ ६५ ॥

Für ein solches म् wird auch vor einem mit म् und व् anlautenden Suffix न् substituiert.

अगन्म, अगन्व, जगन्वस्.

ससजुषो रुः ॥ ६६ ॥

Für ein auslautendes स् und für das व् von सजुष् wird am Ende des Wortes ein रु genanntes र् substituiert.

अग्निरञ्, वायुरञ्; सजुर्ऋषिभिः, सजुर्देवेभिः. Dieses secundäre रु unterliegt anderen Veränderungen als das primäre रु.

8, 1, 16. 2, 1.

अवयाः श्वेतवाः पुरोडाश्च ॥ ६७ ॥

Dieselbe Substitution ist für den Auslaut in den Nominativen अवयाः, श्वेतवाः und पुरोडाः eingetreten.

अहन् ॥ ६८ ॥

रु wird auch für das न् von अहन् am Ende eines Pada substituiert.

अहोभ्याम्, अहोभिः. Hier heisst der Nominalstamm Pada nach 1, 4, 17. Nur für das रु genannte र् kann उ substituiert werden.

रो ऽसुपि ॥ ६९ ॥

Wenn keine Casusendung folgt (d. i. am Ende eines Pada im engern Sinne), wird र् für das न् von अहन् substituiert.

अहर्ददाति, अहर्भुङ्क्ते. Hier geht also das र् nicht in उ über.

अमरुधरवरित्युभयथा छन्दसि ॥ ७० ॥

Für den Auslaut von अमस्, ऊधस् und अवस् können im Veda beide र् substituiert werden.

अम एव oder अमरेव, ऊध एव oder ऊधरेव, अव एव oder अवरेव. Für रु wird nach 8, 3, 17 ए substituiert, das nach 8, 3, 19 abfallen kann.

भुवश्च महाव्याहतेः ॥ ७१ ॥

Eben so verhält es sich mit dem Auslaut des als Ausruf gebrauchten भुवस्.

भुव इत्यन्तरिक्षम् oder भुवरित्यन्तरिक्षम्.

वसुसंसुध्वंस्वनहुहां दः ॥ ७२ ॥

Für den Auslaut des Suffixes वस् und für den von संस्, ध्वंस् und अनहुह् wird am Ende eines Pada (im weitesten Sinne, vgl. 1, 4, 14. 17) द् substituiert.

विदुष्याम्, विदुषिः; उखासुष्याम्, सुषिः; पर्णाध्व्याम्, ध्विः; अनहुष्याम्, अनहुषिः. Ausnahme zu 8, 2, 31. 66.

तिप्यनस्तेः ॥ ७३ ॥

द् wird auch für das auslautende स् einer Wurzel, mit Ausnahme jedoch von अस्, vor der Personalendung ति (त्) substituiert, wenn es ans Ende des Wortes zu stehen kommt.

अचकाश्रयान् und अन्वशाश्रयान्, aber आप एवेदं सन्निलं सर्वमाः. Die Personalendung ist nach 6, 1, 68 abgefallen, und dadurch kommt das स् ans Ende des Wortes zu stehen.

सिपि धातो र्वा ॥ ७४ ॥

Vor der Personalendung सि (स्) kann für das स् einer Wurzel auch das रु genannte , substituiert werden.

8, 1, 16. 2, 1.

अचकात्वम् oder अचकास्त्वम्, अन्वशात्वम् oder अन्वशास्त्वम्. Für das र् wird hier zunächst der Visargānija substituiert, dann für diesen स्.

दश्च ॥ ७५ ॥

Vor derselben Personalendung können dieselben Substitutionen auch für das auslautende द् einer Wurzel eintreten.

अभिनत्वम् oder अभिनस्त्वम्, अचिन्नत्वम् oder अचिन्नस्त्वम्.

वोरूपधाया दीर्घ इकः ॥ ७६ ॥

Ein an vorletzter Stelle stehendes इ und उ wird verlängert, wenn das auslautende र् oder द् einer Wurzel ans Ende des Pada zu stehen kommt.

गीः, धूः, पूः, आशीः. Das द् kommt erst im folgenden Sūtra zur Geltung.

हलि च ॥ ७७ ॥

Auch vor einem nachfolgenden Consonanten.

आसीर्णं, यिगीर्णं, अवगूर्णं; दीव्यति, सीव्यति.

उपधायां च ॥ ७८ ॥

Auch dann, wenn र् und द् in der Wurzel an vorletzter Stelle stehen, vorausgesetzt dass ein Consonant auf diese folgt.

हृड्विन्, मृड्विन्; ऊर्विन्, धूर्विन्; dagegen चिखिणोति und जिखिणोति von चिरि und जिरि.

न भकुर्हुराम् ॥ ७९ ॥

Die 8, 2, 77 gelehrte Substitution findet nicht statt, wenn der Nominalstamm bha heisst (d. i. wenn ein य् folgt), und auch nicht in कुर् (von कृ) und हुर्.

धुयं und दिव्य, कुर्यात्, हुर्यात्.

अदसो ऽसेदादु दो मः ॥ ८० ॥

Wenn das Pronomen अदस् nicht auf स् auslautet, wird उ oder ऊ für den Vocal nach द् und म् für द् substituiert.

Nach 7, 2, 102 wird für अदस् vor einer Casusendung अद substituiert, im Femininum erscheint अदा. Nach unserm Sūtra wird man in Berücksichtigung von 1, 1, 50 अमु für अद und अमू für अदा substituieren. Auf diese Weise erhalten wir: असुम्, अमृम्, अमुना, अमू, अमून् u. s. w.

एत ईद्वहुवचने ॥ ८१ ॥

Für das auf द् von अदस् folgende ए wird im Plural ई substituiert.

अमी für अदे (wie ते), अमीभिः für अदेभिः (wie तेभिः), अमीभ्यः für अदेभ्यः (wie तेभ्यः), अमीषाम् für अदेषाम् (wie तेषाम्) und अमीषु für अदेषु (wie तेषु).

8, 2, 82. **वाक्यस्य टेः सुत उदात्तः ॥ ८२ ॥**

Bis zum Schlusse dieses Pāda ist stets zu ergänzen: der letzte Vocal im Satze ist pluta und hat den Acut.

उदात्तः gilt nur bis 8, 2, 99 incl.

प्रत्यभिवादे ऽनूदे ॥ ८३ ॥

Bei der Erwidierung eines Grusses, jedoch nicht, wenn diese an einen Cūdra gerichtet ist.

अभि वादये देवदत्तो ऽहम् । भो आयुष्मानेधि देवदत्ता ॥ Dagegen अभि वादये तुषजको ऽहम् । भो आयुष्मानेधि तुषजक ॥

दूराद्भूते च ॥ ८४ ॥

Desgleichen beim Rufen aus der Ferne.

आ गच्छ भो माणवक देवदत्ता ॥

हैह्येप्रयोगे हैहयोः ॥ ८५ ॥

Wenn dabei है und हे angewandt werden, so ist deren Vocal pluta und betont.

हैः देवदत्त, देवदत्त हैः; हेः देवदत्त, देवदत्त हेः.

गुरोरनृतो ऽनन्यस्याथेकैकस्य प्राचाम् ॥ ८६ ॥

In den angegebenen Fällen kann nach der Meinung der östlichen Grammatiker auch jeder nicht an letzter Stelle stehende Vocal, mit Ausnahme des अ, pluta sein, wenn er prosodisch lang ist; aber immer nur einer zur Zeit.

देवदत्त, देवदत्त oder देवदत्ता, aber nicht देवदत्त und कः ऽवामिन्न.

ओमभ्यादाने ॥ ८७ ॥

Der Vocal in ओम् ist pluta im Beginne eines heiligen Textes.

ओम्, अग्निमीळे पुरोहितम् RV. 1, 1, 1.

ये यज्ञकर्मणि ॥ ८८ ॥

Auch der in ये bei einer Opferhandlung.

येऽ यज्ञमहे Maitr. S. 1, 4, 11 (59, 21).

प्रणवष्टेः ॥ ८९ ॥

Für den letzten Vocal und den etwa darauf folgenden Consonanten eines Spruches wird bei einer Opferhandlung ओम् substituiert.

Für अपां रतांसि जिन्यन्ति (RV. 8, 44, 16) wird अ० रे० जिन्यन्ताम् gesprochen, für देवाञ्जगाति सुमयुः (RV. 3, 27, 1) दे० जि० सुमयाम्.

याज्यान्तः ॥ ९० ॥

Der letzte Vocal am Ende eines Jāgja genannten Spruches ist bei einer Opferhandlung pluta und hat den Acut.

स्तोमर्विधेमान्योऽह (vgl. RV. 8, 43, 11), जिह्यामग्ने चक्रवे हव्यवाहोऽहम् (vgl. RV. 10, 8, 6).

Vgl. 8, 2, 107.

Pāṇini's Grammatik.

8, 1, 16, 2, 1, 82.

बृहिप्रेष्यश्चौषड्वौषडावहानामादेः ॥ ९१ ॥

In बृहि, प्रेष्य, चौषट्, वौषट् und आ वह ist die erste Silbe pluta bei einer Opferhandlung.

अग्नये जु बृहहि (vgl. Maitr. S. 1, 4, 11, wo अंनु बृहहि zu lesen ist), अग्नये गोमयानि (गोमयान् Kāç.) प्रेष्य, अस्तु चौषट् (Maitr. S. 1, 4, 11, wo चौषट् zu lesen ist), सोमस्याग्ने वोहोऽ वौषट्, अग्निमोऽ वह.

अग्नीन्प्रेषणे परस्य च ॥ ९२ ॥

In einer an den Agnidh gerichteten Aufforderung ist auch die nachfolgende Silbe pluta.

अोऽ oder अौऽ चौषडय.

विभाषा पृष्टप्रतिवचने हेः ॥ ९३ ॥

हि am Ende einer Antwort auf eine Frage kann pluta sein.

अकार्योः कटं देवदत्त । अकार्यं हेहि oder हि.

निगृह्णानुयोगे च ॥ ९४ ॥

Desgleichen die Endsilbe einer Rüge, nachdem man Jemand die Unhaltbarkeit seiner Behauptung dargethan hat.

अद्यामावाप्त्येत्यहोऽ oder आत्य so v. a. „so steht es mit deiner Behauptung, dass heute Neumond sei“.

आश्वेडितं भर्त्सने ॥ ९५ ॥

Die Endsilbe eines bei einer Drohung wiederholten Vocativs (s. 8, 1, 8) ist pluta.

चौर चोरैऽ घातयिष्यामि त्वा.

अङ्गयुक्तं तिङाकाङ्क्षम् ॥ ९६ ॥

Desgleichen eines mit अङ्ग verbundenen Verbums, wenn dieses einen Nachsatz erfordert.

अङ्ग कूजोऽ । इदानीं ज्ञास्यसि ज्ञानम्. Vgl. 8, 1, 33.

विचार्यमाणानाम् ॥ ९७ ॥

Desgleichen die Endsilbe eines Satzes, der eine Erwägung enthält.

होतव्यं दीवितस्य यद्वाऽ न होतव्योऽम् „soll man im Hause des Geweihten opfern oder nicht?“ Vgl. 8, 2, 107.

पूर्वं तु भाषायाम् ॥ ९८ ॥

In der Umgangssprache ist aber der Endvocal nur das erste Mal pluta.

अहिनेऽ रज्जुर्न. लोष्टो नैऽ कपोतो न.

8, 1, 16. 2, 1. 82.

प्रतिश्रवणे च ॥ ९९ ॥

Auch der Endvocal eines eine Zusage oder Zustimmung enthaltenden Satzes ist pluta.

गां देहि भोः, अहं ते ददामि^३; नित्यः शब्दो भवितुमर्हति^३. Kāṣikā faßt प्रतिश्रवणं auch in der Bedeutung von „Hinhorchen“ und gibt dazu das Beispiel देवदत्त भोः किमात्म्यो^३.

अनुदात्तं प्रश्नान्ताभिपूजितयोः ॥ १०० ॥

Der Endvocal am Ende einer Frage oder einer Lobertheilung ist pluta, aber unbetont.

अगमा^३: पूर्वो^३न्यामा^३नग्निभूता^३इ oder पट्वा^३उ, शोभनः खल्वसि माणवका^३. Zum pluta und svarita im ersten Beispiel s. 8, 2, 105. Vgl. auch 8, 2, 107.

चिदिति चोपमार्थे प्रयुज्यमाने ॥ १०१ ॥

Auch der Endvocal am Ende eines Satzes, in welchem die Vergleichungspartikel चित् „wie“ hinzugefügt wird.

अग्निचिद्भाया^३त् „er glänze wie Feuer“.

उपरि स्विदासीदिति च ॥ १०२ ॥

Auch in उपरि स्विदासीत् ist der Endvocal pluta und unbetont.

अधः स्विदासी^३दुपरि स्विदासी^३त् RV. 10, 129, 5. Vgl. meine Chr. S. 348.

स्वरितमाम्रेडिते ऽसूयासंमतिकोपकुत्सनेषु ॥ १०३ ॥

Von zwei gleichlautenden Vocativen am Anfange eines Satzes ist die Endsilbe des ersten pluta und svarita, wenn Neid, Lob, Aerger oder Tadel ausgesprochen wird.

Beispiele s. u. 8, 1, 8.

क्षियाशीःप्रेषेषु तिङाकाङ्क्षम् ॥ १०४ ॥

Wenn ein Verstoss gegen die Sitte gerügt wird, bei einem Segenswunsch und bei einer Aufforderung ist die Endsilbe des Verbum finitum, wenn dieses einen Nachsatz erfordert, pluta und svarita.

स्वयं ह रथेन यौतं^३ उपाध्यायं पढातिं गमयति, सुतांश्च लप्सीष्टा^३ धनं च तात, कटं कुरु^३ ग्रामं च गच्छ. Vgl. 8, 1, 60 fgg.

अनन्यस्यापि प्रश्नाख्यानयोः ॥ १०५ ॥

Wenn gefragt oder erzählt wird, ist der Endvocal auch eines den Satz nicht schliessenden Wortes pluta und svarita.

अगमा^३: पूर्वो^३न्यामा^३नग्निभूता^३इ oder पट्वा^३उ (vgl. 8, 2, 100), अगमा^३ पूर्वो^३न्यामा^३नग्निभूता^३.

8, 1, 16. 2, 1. 82.

भुतावैच इदुतौ ॥ १०६ ॥

In den Diphthongen ऐ und औ sind die letzten Bestandtheile, d. i. इ und उ, pluta.

ऐतिहास्य, औपगव. Vgl. 8, 2, 86. Nach Patanğali sollen diese Diphthonge vier Moren haben.

एचो ऽमृग्वस्यादूराद्धूते पूर्वस्यार्धस्यादुत्तरस्येदुतौ ॥ १०७ ॥

Bei auslautenden Diphthongen, die nicht praghja (s. 1, 1, 11 fgg.) sind, wird in den 8, 2, 83 fgg. erwähnten Fällen, jedoch nicht beim Rufen aus der Ferne (s. 8, 2, 84), für den ersten Bestandtheil derselben आ, welches pluta ist, substituirt, für die letzten Bestandtheile aber इ und उ.

Diese Regel soll nur in den 8, 2, 83. 90. 97. 100 angegebenen Fällen zur Anwendung kommen. Beispiele: आमुष्मानेधि अग्निभूताइ oder पटाउ (zu 8, 2, 83), उक्षात्राय वशात्राय सोमएष्टाय वेधसे । स्तोमैर्यधेमानयाइ (zu 8, 2, 90; vgl. TS. 1, 3, 14, 7), होतव्यं दीक्षितस्य गृहाइ (zu 8, 2, 97), अगमाः पूर्वान्ध्यामाऽनग्निभूताइ oder पटाउ und भर्तं करोषि अग्निभूताइ oder पटाउ (zu 8, 2, 100). Dagegen findet in आभने खलु स्यः खल्वे keine Auflösung der Diphthonge statt, weil hier ए praghja ist.

† 8, 2, 82.
8, 2, 108.

तयोर्ध्वावचि संहितायाम् ॥ १०८ ॥

Für diese Vocale इ und उ werden in einem ununterbrochenen Verlauf der Rede ए und ए substituirt, wenn ein Vocal auf sie folgt.

Diese Regel musste gegeben werden, da hier wegen 8, 2, 1 die Regeln 6, 1, 77 u. s. w. nicht angewendet werden durften. संहितायाम् ist bis zum Ende des Werkes zu ergänzen.

॥ इत्यष्टमस्याध्यायस्य द्वितीयः पाठः ॥

मनुवसो रु संबुद्धौ छन्दसि ॥ १ ॥

Für den Anslaut der Suffixe मन् und वम् wird im Veda im Vocativ Sg. ein रु genanntes र substituirt.

इन्द्र मरुत्य इह पाहि सोमम् RV. 3, 51, 7. मीध्वस्तोकाय तनयाय मऊ 2, 33, 14. Die Veränderungen, denen dieses र unterworfen ist, werden später besprochen werden.

8, 3, 2. **अचानुनासिकः पूर्वस्य तु वा ॥ २ ॥**

In der Folge bis 8, 3, 12 ist stets zu ergänzen: „für den diesem substituirt रु vorangehenden reinen Vocal kann ein nasaler substituirt werden“.

8, 1, 16. 2, 1. 108. 3, 2.

आतो ऽटि नित्यम् ॥ ३ ॥

Stets wird ein solcher nasaler Vocal (vor ऋ) für आ substituiert, wenn ein Vocal, य, व oder र folgt.

महो असि (RV. 3, 46, 2 und sonst), महो इन्द्रो य ओजसा (RV. 3, 6, 1), देवो अच्चादीव्यत्.

अनुनासिकात्परो ऽनुस्वारः ॥ ४ ॥

Wenn nicht der nasale Vocal substituiert wird, wird Anusvāra angefügt.

Beispiele bei dem folgenden Sūtra.

समः सुटि ॥ ५ ॥

Für das स् von सम् wird ऋ (und davor अँ oder अं für अ) substituiert, wenn das Augment स् folgt.

सँस्कृत् oder संस्कृत्. Zu सुट् vgl. 6, 1, 137 fg. Den Ausfall des स् in सँस्कृत् und संस्कृत् lehrt Pāṇini nicht; vgl. aber Mahābh. Th. 3, 8. 425, Z. 8.

पुमः खय्यम्परे ॥ ६ ॥

Für das म् von पुम् wird ऋ (und davor उँ oder उं für उ) substituiert vor einer tonlosen Muta mit darauf folgendem Vocal oder Halbvocal.

पुंस्कामा oder पुंस्कामा, पुंस्पुत्रः oder पुंस्पुत्रः, पुंस्कलम् oder पुंस्कलम्, पुंश्चलो oder पुंश्चलो. Das म् von पुम् fällt nach 8, 2, 23 ab, der vorangehende Laut ist म्, der in पुमान् u. s. w. zum Vorschein kommt. Pāṇini hat die am Anfange eines Compositums erscheinende kürzere Form der Deutlichkeit wegen gewählt.

नञ्छव्यप्रशान् ॥ ७ ॥

Für ein auslautendes न्, mit Ausnahme des in प्रशान्, wird ऋ substituiert vor ङ, ट, थ, च, द und त् mit darauf folgendem Vocal oder Halbvocal.

भवाँश्छादयति oder भवाँश्छादयति, भवाँष्टीकते oder भवाँष्टीकते, भवाँश्चिनोति oder भवाँश्चिनोति, भवाँस्तरति oder भवाँस्तरति; dagegen प्रशाञ्छादयति u. s. w.

उभयथर्षु ॥ ८ ॥

Im R̥gveda findet in dieser Beziehung ein Schwanken statt.

तस्मिँस्त्वा दधाति oder तस्मिन्त्वा दधाति. Findet sich nicht im R̥gveda.

दीर्घादटि समानपादे ॥ ९ ॥

Für ein auf einen langen Vocal folgendes न् wird ऋ substituiert vor einem Vocale und vor य, व, र, wenn die zusammenstossenden Laute in demselben Stollen stehen.

परिधौरति RV. 9, 107, 19. Vgl. auch zu 3, 3, 3.

8, 1, 16. 2, 1. 108. 3, 2.

नृन्पे ॥ १० ॥

Für न् von नृन् vor einem प्.

नृः पाहि oder नृः पाहि (नृन्पाहि RV.), नृः प्रीणीहि oder नृः प्रीः.

स्वतवान्पायौ ॥ ११ ॥

Für न् von स्वतवान् vor पाय्.

स्वतवाः पायुरान् RV. 4, 2, 6.

† 8, 3, 2. **कानामेडिते ॥ १२ ॥**

Für न् von कान् vor nachfolgendem कान्.

कास्कान् oder कास्कान्.

ढो ढे लोपः ॥ १३ ॥

ढ् fällt vor ढ् ab.

लीढ् von लिह्. Das ह् in लिह् wird vor त् nach 8, 2, 31 ढ्, das त् nach 8, 2, 40 ध्, dieses nach 8, 4, 41 ढ्. Dieses ढ् ist aber nach 8, 2, 1 in Bezug auf die Anwendung einer vorangehenden Regel als nicht eingetreten zu betrachten, was Pāṇini nicht beachtet hat.

रो रि ॥ १४ ॥

र् fällt vor र् ab.

द्वृक्त, अग्नी रयः, इन्द्र रयः, पुनारक्त, प्राता राजक्रयः. Im vorangehenden Sūtra lautet der Loc. von ढ् ढे, in diesem der Loc. von र् रि!

खरवसानयोर्विसर्जनीयः ॥ १५ ॥

Vor tonlosen Consonanten und in der Pause wird der Visargāṇija für र् (vgl. 8, 2, 66) substituiert.

द्वृक्षदधति, द्वृक्षरति; द्वृक्षः. Vor tonlosen Consonanten wird nach 8, 3, 34 स् für den Visargāṇija substituiert, für स् vor Palatalen ष् nach 8, 4, 40.

रोः सुपि ॥ १६ ॥

Vor der Locativendung सु wird der Visargāṇija (nur) für das ऋ genannte र् substituiert.

पयःसु, सर्पिःसु; aber गोर्षु, धृषुः. Für auslautendes स् wird nach 8, 2, 66 ऋ substituiert; an die Stelle des Visargāṇija können wiederum die verschiedenen Sibilanten treten.

भोभगोअघोअपूर्वस्य यो ऽशि ॥ १७ ॥

Für das ऋ genannte र् wird nach भो, भगो, अघो, und wenn ihm ein अ oder आ vorangeht, vor Vocalen und vor tönenden Consonanten य् substituiert.

भोयत्र, भगोयत्र, अघोयत्र, भो ददाति, भगो ददाति, अघो ददाति, कयास्ते, देवायिह, ब्राह्मणा ददाति. Zum Ausfall des य् s. 8, 3, 19 fgg.

8, 1, 16. 2, 1. 108.

व्योर्लघुप्रयत्नतरः शाकटायनस्य ॥ १८ ॥

Nach der Meinung Śākatājana's werden व् und य् in भगोय् u. s. w. und nach अ and आ im Auslaut mit geringerer Articulation als sonst ausgesprochen.

लोपः शाकल्यस्य ॥ १९ ॥

Nach der Meinung Śākalja's fallen sie ab.

द्वा अत्र, अस्मा आदित्यः; क आस्ते, अस्मा उद्धर.

ओतो गार्ग्यस्य ॥ २० ॥

Nach der Meinung Gārgja's fallen sie nach ओ ab.

भो अत्र, भगो अत्र, अघो अत्र, भो इदम् u. s. w.

उञि च पदे ॥ २१ ॥

Auch vor der Partikel उ fallen sie ab.

स उ एकविंशतिः, स उ एकग्निः.

हलि सर्वेषाम् ॥ २२ ॥

Vor einem Consonanten fallen sie nach der Meinung Aller ab.

मो ऽनुस्वारः ॥ २३ ॥

Für म् am Ende eines Wortes wird vor einem Consonanten der Anusvāra substituirt.

वनं हसति, कुरुहं याति.

नश्चापदान्तस्य भ्रलि ॥ २४ ॥

Für inlautendes म् und न् wird vor allen Consonanten, mit Ausnahme der Nasale und Halbvocale, der Anusvāra substituirt.

आ कंस्यते, अधि जिगांसते; यगांसि, सर्पांसि, यजूंसि. Der Nasal in यगांसि u. s. w. ist ursprünglich ein न् (7, 1, 72). Vor anderen Consonanten als den Sibilanten werden nach 8, 4, 58 für den Anusvāra nasale Consonanten substituirt.

मो राजि समः क्रौ ॥ २५ ॥

Für das म् von सम् wird vor राज् mit dem Suffix व् (das wieder abfällt) म् substituirt.

समाट्, सामान्यम्.

हे मपरे वा ॥ २६ ॥

Vor ह् mit folgendem म् kann für auslautendes म् wieder म् substituirt werden.

किं क्षलयति oder किम्क्षलयति, कथं क्षलयति oder कथम्क्षलयति.

8, 1, 16, 2, 1, 108.

नपरे नः ॥ २७ ॥

Wenn न auf ह् folgt, kann न् für म् substituirt werden.

किं हुते oder किन्हुते, कथं हुते oder कथन्हुते.

इणोः कुक्कुक् शरि ॥ २८ ॥

An ein auslautendes इ kann क् und an ein auslautendes ण् ट् vor einem Sibilanten antreten.

प्राङ् शेते oder प्राङ्क शेते, प्राङ् षट्ः oder प्राङ्क षट्ः, प्राङ् साये oder प्राङ्क साये; यण् शेते oder यण्ड शेते.

डः सि धुट् ॥ २९ ॥

Nach einem auslautenden इ kann ध् vor म् antreten.

श्वलिङ् साये oder श्वलिङ् त्साये. Für das इ् von श्वलिङ् wird nach 8, 2, 31 इ् substituirt, für dieses इ nach 8, 2, 39; für das Augment ध् wird nach 8, 4, 55 त् substituirt, für इ nach derselben Regel ट्.

नश्च ॥ ३० ॥

Auch nach einem auslautenden न्.

भयान्साये oder भयान्त्साये, महान्साये oder महान्त्साये.

शि तुक् ॥ ३१ ॥

Vor श् kann ein auslautendes न् das Augment त् erhalten.

भयाञ्छेते oder भयाञ्च्छेते. Vgl. 8, 4, 40.

इमो ह्रस्वादचि इमुणिनत्यम् ॥ ३२ ॥

Nach einem auslautenden इ, ण् und न् mit vorangegehendem kurzen Vocal tritt an einen nachfolgenden Vocal stets derselbe Nasal als Augment.

प्रत्याह्वास्ते, यशास्ते, कुर्ववास्ते.

मय उजो वो वा ॥ ३३ ॥

Nach einem auslautenden Consonanten, mit Ausnahme der Halbvocale, kann für die Partikel उ, wenn ein Vocal folgt, व् substituirt werden.

शमु अस्तु वेदिः oder शम्बस्तु वेदिः, तदु अस्य रेतः oder तद्वस्य रेतः, किमु आवापनम् oder किम्वापनम्. Nach 1, 1, 14 dürfte उ keine euphonische Veränderung erleiden; das म् von शम् und किम् darf wegen 8, 2, 1 nicht nach 8, 3, 24 in Anusvāra übergehen.

विसर्जनीयस्य सः ॥ ३४ ॥

An die Stelle des 8, 3, 15 substituirt Visarganija tritt स्, wenn ein tonloser Consonant folgt.

वृक्षस्तरति, वृक्षस्थकारः, वृक्षष्टीकते, वृक्षष्टकारः, वृक्षश्चिनोति, वृक्षश्चादयति. Ueber den ferneren Wandel von स् s. 8, 4, 40, 41.

8, 1, 16, 2, 1. 108.

शर्परे विसर्जनीयः ॥ ३५ ॥

Folgt auf den tonlosen Consonanten ein Sibilant, so bleibt der Visargánija.

शशाः क्षुरम्, पुरुषः क्षुरम्, अश्विः क्षातम्, पुरुषः त्सरः.

वा शरि ॥ ३६ ॥

Der Visargánija kann bleiben, wenn ein Sibilant folgt.

प्लवः शते oder प्लवशते, वृक्षः पण्डे oder वृक्षपण्डे, वृक्षः माये oder वृक्षमाये. Vgl. 8, 4, 40, 41 wegen श् und ष्.

कुप्पोः ऋक०पौ च ॥ ३७ ॥

Vor einem tonlosen Guttural kann ऋ, vor einem tonlosen Labial = für den Visargánija substituiert werden.

वृक्षः करोति oder वृक्षः करोति, वृक्षः पतति oder वृक्षः पतति.

सो ऽपदादौ ॥ ३८ ॥

Vor einem mit einem tonlosen Guttural oder Labial anlautenden Suffix tritt स an die Stelle des Visargánija.

पयस्कल्प, पयस्क, पयस्काम्यति, पयस्याश. Ein nicht am Anfange eines Wortes stehender Laut ist so v. n. ein in einem Suffix stehender Laut.

इणः षः ॥ ३९ ॥

Geht dem Visargánija ein इ oder उ voran, so tritt vor den genannten Suffixen ष an die Stelle desselben.

सर्पिष्कल्प und यजुष्कल्प, सर्पिष्क und यजुष्क, सर्पिष्काम्यति und यजुष्काम्यति, सर्पिष्याश und यजुष्याश.

नमस्पुरसोर्गत्योः ॥ ४० ॥

Für den Visargánija in नमस् und पुरस् wird स substituiert, wenn diese Wörter Gati (s. 1, 4, 67. 74) sind.

नमस्कृत्, नमस्कृतुम्, नमस्कृतव्य; पुरस्कृत्, पुरस्कृतुम्, पुरस्कृतव्य.

इदुदुपधस्य चाप्रत्ययस्य ॥ ४१ ॥

Gehört der Visargánija nicht zu einem Suffix, und geht ihm ein इ oder उ voran, so tritt vor einem tonlosen Guttural oder Labial (s. 8, 3, 37) ष an seine Stelle.

निष्कृत und निष्पीत, बहिष्कृत und बहिष्पीत, आविष्कृत und आविष्पीत, दुष्कृत und दुष्पीत, प्रादुष्कृत und प्रादुष्पीत.

तिरसो ऽन्यतरस्याम् ॥ ४२ ॥

Für den Visargánija in der Gati तिरस् kann स substituiert werden.

तिरःकृत् oder तिरस्कृत्, तिरःकृतुम् oder तिरस्कृतुम्, तिरःकृतव्य oder तिरस्कृतव्य. Vgl.

1, 4, 72.

8, 1, 16, 2, 1. 108.

द्विस्त्रिश्चतुरिति कृत्वोऽर्थे ॥ ४३ ॥

An die Stelle des Visargānija in den Zahladverbien द्विस्, त्रिस् und चतुस् kann व् treten, wenn ein tonloser Guttural oder Labial folgt.

द्विः करोति oder द्विष्करोति, द्विः पचति oder द्विष्पचति. Eben so bei den beiden anderen.

इसुसोः सामर्थ्ये ॥ ४४ ॥

Für den Visargānija eines auf इस् und उस् auslautenden Wortes kann vor den genannten Lauten व् substituiert werden, wenn die zusammenstossenden Wörter mit einander in Correlation stehen.

सर्पिः करोति oder सर्पिष्करोति, यजुः करोति oder यजुष्करोति.

नित्यं समासे ऽनुत्तरपदस्यस्य ॥ ४५ ॥

In der Composition findet diese Substitution stets statt, wenn das Wort auf इस् oder उस् kein anderes Wort vor sich hat.

सर्पिष्कुण्डिका, सर्पिष्पानम्, धनुष्कपालम्, धनुष्कलम्; aber परमसर्पिःकुण्डिका, परमधनुःकपालम्.

अतः कृकमिकंसकुम्भपात्रकुशाकर्णीष्वनव्ययस्य ॥ ४६ ॥

Für den Visargānija eines auf अस् auslautenden Wortes, mit Ausnahme eines Indeclinabile, wird in der Composition स् substituiert, wenn eine Form von कृ und कम् oder die Wörter कंस, कुम्भ, पात्र, कुशा und कर्णी folgen.

अयस्कार, पयस्कार; अयस्काम, पयस्काम; अयस्कंस, पयस्कंस; अयस्कुम्भ, पयस्कुम्भ; अयस्पात्र, पयस्पात्र; अयस्कुशा, पयस्कुशा; अयस्कर्णी, पयस्कर्णी; dagegen अयःकार und पुनःकार. Die Kāçikā versteht unter कुम्भ auch कुम्भी und unter पात्र auch पात्री.

अधःशिरसी पदे ॥ ४७ ॥

स् wird auch in अधस् und शिरस् vor पद substituiert.

अधस्पद, शिरस्पद, अधस्पदी, शिरस्पदी.

कस्कादिषु च ॥ ४८ ॥

Desgleichen in कस्क: u. s. w.

छन्दसि वाप्रामेडितयोः ॥ ४९ ॥

Im Veda kann vor einem tonlosen Guttural oder Labial स् an die Stelle des Visargānija treten, jedoch nicht vor व् und nicht vor einem wiederholten Worte.

अयःपात्र oder अयस्पात्र, विश्वतः पात्रम् oder विश्वतस्पात्रम्, उरुणः कारः oder उरुणस्कारः; dagegen अग्निः प्रविष्टान् (AV. 5, 26, 1) und परुयः परुयः परि.

8, 1, 16, 2, 1, 108.

कःकरत्करतिकृधिकृतेष्वनदितेः ॥ ५० ॥

Auch vor कः, करत्, करति, कृधि und कृत findet die Substitution von स im Veda statt, jedoch nicht in अदितिः.

विश्वतस्कः, विश्वतस्करत्, पयस्करति, उरु णस्कृधि, सदस्कृतम्; dagegen यथा नो अदितिः करत् RV. 1, 43, 2.

पञ्चम्याः परावध्यर्थे ॥ ५१ ॥

Ebendasselbst auch für den Visargānija eines Ablativs vor परि „über“.

दिवस्यरि प्रथमं जज्ञे RV. 10, 45, 1. अग्निर्हिमवतस्यरि, महस्यरि; dagegen दिवः पृथिव्याः पर्योज उद्भूतम् (RV. 6, 47, 27, aber mit स), weil hier परि „überall“ bedeuten soll.

पातौ च बहुलम् ॥ ५२ ॥

Vor पातु findet im Veda ein Schwanken in dieser Beziehung statt.

दिवस्यातु, राजस्यातु, परिषदः पातु.

षष्ठ्याः पतिपुत्रपृष्ठपारपदपयस्पोषेषु ॥ ५३ ॥

Für den Visargānija eines Genetivs wird im Veda स substituiert vor पति u. s. w.

वाचस्पतिम्, दिवस्पुत्राय, दिवस्पृष्टे, तमस्यारम्, इडस्पदे, दिवस्पयः, रायस्पोषम्.

इडाया वा ॥ ५४ ॥

†8, 1, 16.

In इडायाः kann diese Substitution stattfinden.

इडायाः पतिः oder इडायास्पतिः, eben so mit den übrigen im vorigen Sūtra genannten Wörtern.

अपदान्तस्य मूर्धन्यः ॥ ५५ ॥

8, 3, 55.

Von nun an bis zum Schluss des Pāda ist überall zu ergänzen „ein cerebraler Laut tritt an die Stelle von —, wenn dieser Laut nicht im Auslaut steht“.

सहेः साडः सः ॥ ५६ ॥

ष तritt an die Stelle des स in साह, wenn dieses in der Form von साह (साट्) erscheint.

जलाषाट्, तुराषाट्, एतनाषाट्. Es wird auch साटः, साढः und साह geschrieben.

इणकोः ॥ ५७ ॥

8, 3, 57.

Von nun an bis zum Schluss des Pāda ist zu ergänzen „wenn ein Vocal, mit Ausnahme des अ und आ, र् oder ein Guttural (कु) vorangeht“.

8, 2, 1. 108. 3, 55. 57.

नुम्विसर्जनीयशब्दवाये ऽपि ॥ ५८ ॥

Die Substitution von ष findet auch dann statt, wenn das Augment न्, der Visarganiya oder ein Sibilant zwischen die genannten Vocale und das म् tritt.

सर्पिषि, यज्ञिषि; सर्पिःषु, यज्ञुःषु; सर्पिषु, यज्ञुषु. Vgl. das folgende Sūtra.

आदेशप्रत्यययोः ॥ ५९ ॥

Unter den angegebenen Bedingungen tritt ष an die Stelle von म्, wenn dieses für ष (im Dhātupāṭha, s. 6, 1, 64) substituiert worden ist oder am Anfange eines Suffixes steht.

सिषेव, मुख्याय; अग्निषु, वायुषु, कर्तृषु, यज्ञत् von यद्, यज्ञत् von यज्.

शसिवसिघसीनां च ॥ ६० ॥

Auch für das म् von शस्, वस् und घस् wird ष substituiert.

अन्वशिषत्, शिष्ट, शिष्टवत्; उषित, उषितवत्; जज्ञत्, जज्ञुः.

स्तौतिण्योरेव षण्यभ्यासात् ॥ ६१ ॥

Nach einem ह् oder उ in der Reduplication wird im Desiderativ, wenn dieses auf ष ausgeht, nur in स्तु und in Causativen von Wurzeln, die im Dhātupāṭha mit ष anlauten, ष substituiert.

तुष्टृषति, सिषेवयिषति, सिषज्जयिषति, मुख्यायिषति; dagegen सिमिषति und मुमुषति. षणि ist der Locativ von सन्, nachdem स in ष übergegangen ist.

सः स्विदिस्वदिसहीनां च ॥ ६२ ॥

In स्विद्, स्वद् und सह् bleibt in dem angegebenen Falle das म् unverändert.

8, 3, 63. प्राक्सितादङ्ब्यवाये ऽपि ॥ ६३ ॥

Bis सित excl. in 8, 3, 70 findet die Substitution statt, auch wenn das Augment अ dazwischentritt.

8, 3, 64. स्थादिष्वभ्यासेन चाभ्यासस्य ॥ ६४ ॥

In स्था u. s. w. (8, 3, 65) bis सेव incl. (8, 3, 70) findet die Substitution auch dann statt, wenn die Reduplication dazwischentritt, und auch das म् der Reduplication geht in ष über.

उपसर्गात् सुनोतिसुवतिस्यतिसौतिस्लोभतिस्थासेनयसेधसिच- सञ्जस्वञ्जाम् ॥ ६५ ॥

Nach einer auf ह् oder उ anlautenden Präposition wird ष für स substituiert in सु (सुनोति), सू (सुवति), सो (स्यति), स्तु (स्तोति), स्तुम् (स्तोभते), स्था, सेनय (Denominativ), सिध् (सेधति), सिच्, सञ्ज् und स्वञ्ज्.

8, 2, 1. 108. 3, 55. 57. 63. 64.

अभि und परि पुणोति, अभ्यपुणोत् und पर्यपुणोत्; अभि und परि पुवति, अभ्यपुवत् und पर्यपुवत्; अभि und परि व्यति, अभ्यव्यत् und पर्यव्यत्; अभि und परि ष्टोति, अभ्यष्टोत् und पर्यष्टोत्; अभि und परि ष्टोभते, अभ्यष्टोभत und पर्यष्टोभत; अभि und परि ष्टास्यति, अभ्यष्टात् und पर्यष्टात्, अभि und परि तष्टो; अभि und परि वेणयति, अभ्यवेणयत् und पर्यवेणयत्, अभि und परि विवेणयिषति; अभि und परि वेधति, अभ्यवेधत् und पर्यवेधत्; अभि und परि पिञ्चति, अभ्यपिञ्चत् und पर्यपिञ्चत्, अभि und परि विविञ्चति; अभि und परि वज्जति, अभ्यवज्जत् und पर्यवज्जत्, अभि und परि विवज्जति; अभि und परि व्यजते, अभ्यव्यजत und पर्यव्यजत, अभि und परि विव्यज्जते. Vgl. 8, 3, 63. 64. 117.

सदिरप्रतेः ॥ ६६ ॥

Auch in सद, aber nicht nach प्रति.

नि und वि दीदति, न्यदीदत् und व्यदीदत्, नि und वि वसाद; dagegen प्रति सीदति. Vgl. 8, 3, 63. 64. 118. Sājana (s. M. Müller, Rgveda VI, S. XIII fg.) liest सदिरप्रतेः, was grammatisch richtiger ist; Pāṇini ist jedoch in dieser Hinsicht unberechenbar. Der Nominativ 8, 3, 80 fgg. ist eben so unberechtigt.

स्तम्भेः ॥ ६७ ॥

Auch in स्तम्भ.

अभि, परि und प्रति ष्टभाति, अभ्यष्टभात्, पर्यष्टभात् und प्रत्यष्टभात्, अभि, परि und प्रति तष्टम्भ. Vgl. 8, 3, 63. 64. 116. Einige lesen स्तम्भेः statt स्तम्भेः.

अवाच्चालक्ष्णनाविदूर्ययोः ॥ ६८ ॥

In स्तम्भ auch nach अव in den Bedeutungen „sich anlehnen“ und „in der Nähe sein“.

अवष्टभ्यास्ते, अवष्टभ्य तिष्ठति; अवष्टभ्या सेना oder शरत्; dagegen अवस्तभ्यो वृषलः शीतेन.

वेश्च स्वनो भोजने ॥ ६९ ॥

In स्वन nach अव und वि in der Bedeutung „beim Essen schmatzen“.

अव und वि व्यणति, अव्राध्यणत् und व्यव्यणत्, अव und विव्यव्याण. Vgl. 8, 3, 63. 64.

परिनिविभ्यः सेवसितसयसिवुसहमुदस्तुस्वञ्जाम् ॥ ७० ॥

† 8, 3, 63. 64.

In सेव्, सित, सय, सिव्, सह्, in dem vorn antretenden Augment स् (s. 6, 1, 137), in स्तु und स्वञ्ज nach परि, नि und वि.

परि, नि und वि वेवते, पर्यवेवत, न्यवेवत und व्यवेवत, परि, नि und वि विवेविषते (vgl. 8, 3, 63. 64); परिषित, निषित, विषित; परिषय, निषय und विषय; परि, नि und वि वीव्यति; परि, नि und वि वृहते; परि वृहोति; परि, नि und वि वृति; परि, नि und वि व्यज्जते. Vgl. das folgende Sūtra und 8, 3, 115. 116.

सिवादीनां वाङ्मवाये ऽपि ॥ ७१ ॥

In सिव् u. s. w. (s. das vorangehende Sūtra) kann die Substitution stattfinden, auch wenn das Augment dazwischentritt.

S, 2, 1, 108. 3, 55, 57.

पर्यसीव्यत्, न्यसीव्यत् und व्यसीव्यत् oder पर्यषीव्यत्, न्यषीव्यत् und व्यषीव्यत्; पर्यसहत्, न्यसहत् und व्यसहत् oder पर्यषहत्, न्यषहत् und व्यषहत्; पर्यस्करोत् oder पर्यष्करोत्; पर्यस्तात्, न्यस्तात् und व्यस्तात् oder पर्यष्टात्, न्यष्टात् und व्यष्टात्; पर्यस्वजत् oder पर्यष्वजत्.

अनुविपर्यभिनिभ्यः स्यन्दतेरप्राणिषु ॥ ७२ ॥

In स्यन्द् kann ष् für स् substituirt werden nach अनु, वि, परि, अभि und नि, wenn nicht ein lebendes Wesen Subject ist.

अनु, वि, परि, अभि und नि स्यन्दते oder व्यन्दते तैलम्; dagegen अनु स्यन्दते मत्स्य उदके.

वेः स्कन्देरनिष्ठायाम् ॥ ७३ ॥

Desgleichen in स्कन्द् nach वि, jedoch nicht in den Participien auf त् und तवत्.

विस्कन्त् oder विष्कन्त्, विस्कन्तुम् oder विष्कन्तुम्; dagegen विस्कच.

परेष्व ॥ ७४ ॥

Auch nach परि.

परिस्कन्त् oder परिष्कन्त्, परिस्कच oder परिष्कच.

परिस्कन्दः प्राच्यभरतेषु ॥ ७५ ॥

परिस्कन्द ist etwas bei den östlichen Völkern und den Bharata Vorkommendes.

Kāçikā: भरतग्रहणं प्राच्यविशेषणम्. Sollte प्राच्यभरतेषु hier wirklich anders als in 2, 4, 66 und 4, 2, 113 aufzufassen sein?

स्फुरतिस्फुलत्योर्निर्निविभ्यः ॥ ७६ ॥

In स्फुर् und स्फुल् kann nach निस्, नि und वि für स् ष् substituirt werden.

निः, नि und वि स्फुरति und स्फुलति oder ध्रुुरति und ध्रुुलति.

वेः स्कम्नातेर्नित्यम् ॥ ७७ ॥

In स्कम् wird nach वि stets ष् für स् substituirt.

वि ष्कम्नाति, विष्कम्भित्, विष्कम्भितुम्, विष्कम्भितव्य.

इणः षीध्वंलुङ्लितां धी ऽङ्गात् ॥ ७८ ॥

Nach einem vocalisch (jedoch nicht auf अ) auslautenden Stamme tritt an die Stelle des ध् in षीध्वम् und in den Personalendungen des Aorists und Perfects der entsprechende cerebrale Laut.

द्योषीध्वम् und णोषीध्वम्; अद्योषीध्वम् und अणोषीध्वम्; चरुष्ये.

विभाषेतः ॥ ७९ ॥

Nach dem Augment इ ist in diesem Falle die Substitution nicht nothwendig.

लविषीध्वम् oder लविषीध्वम्, पविषीध्वम् oder पविषीध्वम्; अलविष्वम् oder अलविष्वम्; लुलुविष्वे oder लुलुविष्वे; dagegen आसिषीध्वम्, weil hier der Stamm nicht auf इण् auslautet.

8, 2, 1. 108. 3, 55. 57.

समासे ऽङ्गुलेः सङ्गः ॥ ८० ॥

Für स in सङ्ग wird nach अङ्गुलि im Compositum ष् substituted.
अङ्गुलिषङ्गः.

भीरोः स्थानम् ॥ ८१ ॥

Desgleichen in स्थान nach भीरु.
भीरुष्ठानम्.

अग्नेः स्तुत्स्तोमसोमाः ॥ ८२ ॥

In स्तुत्, स्तोम und सोम nach अग्नि.
अग्निष्ठुत्, अग्निष्ठोमः, अग्नीषोमो.

ज्योतिरायुषः स्तोमः ॥ ८३ ॥

In स्तोम nach ज्योतिस् und आयुस्.
ज्योतिःष्ठोमः, आयुःष्ठोमः.

मातृपितृभ्यां स्वसा ॥ ८४ ॥

In स्वस् nach मातृ und पितृ.
मातृष्वसा, पितृष्वसा.

मातुःपितृभ्यामन्यतरस्याम् ॥ ८५ ॥

Nach मातुः und पितुः im Compositum nicht nothwendig.

मातुःस्वसा oder मातुःष्वसा, पितुःस्वसा oder पितुःष्वसा; dagegen मातुः स्वसा und पितुः स्वसा. Zur Composition vgl. ६, ३, २४.

अभिनिःस्तनः शब्दसंज्ञायाम् ॥ ८६ ॥

Eben so in स्तन् nach अभिनिस्, wenn das abgeleitete Wort der Name eines bestimmten Lautes ist.

अभिनिःस्तानो oder अभिनिःष्ठानो यशः oder विसर्जनीयः.

उपसर्गप्रादुर्भ्यामस्तिर्यच्परः ॥ ८७ ॥

Für das स् von अस्, अस्ति wird nach einer auf इ oder उ auslautenden Präposition und nach प्रादुस् ष् substituted, wenn ष् oder ein Vocal auf das स् von अस् folgt.

अभि, नि, वि und प्रादुः व्यात् oder षन्ति.

सुविनिर्दुर्भ्यः सुपिसूतिसमाः ॥ ८८ ॥

Für das स् von सुप् (aus स्वप् entstanden), सूति und सम wird ष् substituted nach सु, वि, निस् und दुस्.

सुषुप्, विषुप्, निःषुप्, दुःषुप्; सुपूति, विपूति, निःपूति, दुःपूति; सुषम, विषम, निःषम. दुःषम.

8, 2, 1. 108. 3, 55. 57.

निनदीभ्यां स्रातेः कौशले ॥ ८९ ॥

Für das **स्** von **स्रा** nach **नि** und **नदी**, wenn das abgeleitete Wort „geschickt“ bedeutet.

निष्ठातः कटकरणे, नदीष्ठा.

सूचं प्रतिष्ठातम् ॥ ९० ॥

प्रतिष्ठात **सagt** man von einem Sūtra.

Das Wort wird durch **गुह्य** erklärt.

कपिष्ठलो गोत्रे ॥ ९१ ॥

कपिष्ठल **sagt** man, wenn man den Gründer eines Geschlechtes meint.

प्रष्टो ऽप्यगामिनि ॥ ९२ ॥

प्रष्ट in der Bedeutung „vorangehend“ ist unregelmässig.

वृक्षासनयोर्विष्टरः ॥ ९३ ॥

विष्टर in den Bedeutungen „Baum“ und „Sitz“.

छन्दोनाम्नि च ॥ ९४ ॥

Auch als Name eines Metrums.

Vgl. 3, 3, 34.

गवियुधिभ्यां स्थिरः ॥ ९५ ॥

Das **स्** in **स्थिर** wird **ष्** nach **गवि** und **युधि**.

गविष्ठरः, युधिष्ठरः.

विकुशमिपरिभ्यः स्थलम् ॥ ९६ ॥

Das **स्** in **स्थल** nach **वि**, **कु**, **शमि** und **परि**.

विष्ठलम्, कुष्ठलम्, शमिष्ठलम्, परिष्ठलम्.

**अम्वाम्बगोभूमिसव्यापद्विचिकुशेकुशङ्कुमज्जिपुज्जिपरमेवर्हिर्दिव्य-
ग्निभ्यः स्थः ॥ ९७ ॥**

Das **स्** von **स्थ** nach **अम्व**, **आम्व**, **गो**, **भूमि**, **सव्य**, **अप**, **द्वि**, **त्रि**, **कु**, **शेकु**, **शङ्कु**, **अङ्कु**, **मज्जि**, **पुज्जि**, **परमे**, **वर्हिस्**, **दिवि** und **अग्नि**.

अम्वष्ठः, आम्वष्ठः, गोष्ठः, भूमिष्ठः, सव्येष्ठः, अपेष्ठः, द्विष्ठः, त्रिष्ठः, कुष्ठः, शेकुष्ठः, शङ्कुष्ठः, अङ्कुष्ठः, मज्जिष्ठः, पुज्जिष्ठः, परमेष्ठः, वर्हिष्ठः, दिविष्ठः und अग्निष्ठः.

सुषामादिषु च ॥ ९८ ॥

Auch in **सुषामन्** u. s. w. ist **स्** zu **ष्** geworden.

8, 2, 1. 108. 3, 55. 57.

एति संज्ञायामगात् ॥ ९९ ॥

Auch ein **स्** mit nachfolgendem **स्** wird unter den früher angegebenen Bedingungen **ष्**, wenn das Wort ein Name ist, und wenn dem **स्** kein **ग्** (**क्**) vorangeht.

हरिषेणः, वारिषेणः, जानुषेणो; dagegen हरिसक्यम् und विष्वक्तेनः. Für das **च्** von विष्वच् ist nach 8, 2, 30 **क्**, für dieses nach 8, 2, 39 **ग्** substituiert worden. Dieses **ग्** ist bis zur ferneren Substitution von **क्** nach 8, 4, 55 der normale Laut.

नक्षत्राद्वा ॥ १०० ॥

Ist das vorangehende Wort in dem eben angegebenen Falle der Name eines Mondhauses, dann ist die Substitution nicht notwendig.

रोहिणसेनः oder रोहिण्येणः, भरणिसेनः oder भरण्येणः; dagegen nur शतभिषक्तेनः. Zum kurzen **इ** s. 6, 3, 63.

ह्रस्वात्तादौ तद्धिते ॥ १०१ ॥

Für ein auslautendes **स्** mit vorangehendem **इ** oder **उ** wird vor einem mit **त्** anlautenden taddhita **ष्** substituiert.

सर्पिष्टर und यजुष्टर, सर्पिष्टम् und यजुष्टम्, सर्पिष्ट्य und यजुष्ट्य, सर्पिष्टा und यजुष्टा, सर्पिष्टस् und यजुष्टस्, आविष्ट्य, चतुष्ट्य.

निसस्तपतावनासेवने ॥ १०२ ॥

Für das **स्** von निस् vor तप्, wenn nicht von einem wiederholten Glühen die Rede ist.

निष्टपति सुवर्णम् — सकृदग्निं स्पर्शयति, dagegen निस्तपति सुवर्णं सुवर्णकारः.

युष्मत्तत्ततश्चुःष्वन्तःपादम् ॥ १०३ ॥

Vor त्वम् u. s. w., तद् und ततश्चुः geht innerhalb eines Stollens ein vorangehendes **स्** in **ष्** über.

अग्निष्ट्यं नामासीत्, अग्निष्ट्या वर्धयामसि, अग्निष्टे विश्वमा नय, अपत्यग्ने सधिष्ट्य (RV. 8, 43, 9); अग्निष्टद्विश्वमा पूजयति (RV. 10, 2, 4), द्यावापृथिवी निष्टतश्चुः.

यजुष्येकेषाम् ॥ १०४ ॥

Nach der Meinung Einiger im Jagurveda.

अर्चिर्भिस्त्वम् oder अर्चिर्भिष्ट्वम्, अग्निस्ते ऽयम् oder अग्निष्टे ऽयम्, अग्निस्तत् oder अग्निष्टत्, अर्चिर्भिस्ततश्चुः oder अर्चिर्भिष्टतश्चुः.

स्तुतस्तोमयोश्छन्दसि ॥ १०५ ॥

Nach der Meinung Einiger geht im Veda das **स्** in स्तुत und स्तोम in **ष्** über.

त्रिभिः स्तुतस्य oder त्रिभिः ष्टुतस्य, गोस्तोम oder गोष्टोम.

8, 2, 1. 108. 3, 55. 57.

पूर्वपदात् ॥ १०६ ॥

Nach der Meinung Einiger geht im Veda ein auslautendes **स्** nach einem auf **इ** u. s. w. auslautenden Worte in **प्** über.

द्विसंधि oder द्विवंधि, त्रिसंधि oder त्रिवंधि, मधुस्थान oder मधुष्ठान, द्विसाहस्र oder द्विसाहस्र, त्रिःसमृद्धत्वाय oder त्रिःपमृद्धत्वाय.

सुजः ॥ १०७ ॥

Im Veda geht auch das **स्** der Partikel **सु** in **प्** über.

अभो पु शः सखीनाम् RV. 4, 31, 3. ऊर्ध्व ऊ पु शः 1, 36, 13.

सनोतेरनः ॥ १०८ ॥

Auch das **स्** von **सन्**, wenn es das **न्** einbüsst.

गोषा, नृषा; dagegen गोसनि.

सहेः पृतनर्तभ्यां च ॥ १०९ ॥

Auch das **स्** von **सह** nach **पृतना** und **ऋत**.

पृतनाषाहम्, ऋताषाहम्.

न रपरस्मृपिस्मृजिस्मृशिस्मृहिसवनादीनाम् ॥ ११० ॥

Die Substitution unterbleibt, wenn ; auf **स्** folgt, sowie in **सप**, **सज्**, **सृश**, **सृह** und in **सवन** u. s. w.

विसंमिका, विसंख्य; पुरा क्रूरस्य विसपः, वाचो विसर्जनात्, द्विस्मृश, निस्मृहं कथयति, सवने सवने u. s. w.

सात्पदाद्योः ॥ १११ ॥

Auch im Suffix **सात्** und wenn das **स्** am Anfange eines Wortes steht.

अग्निसात्, मधुसात्; दधि oder मधु सिञ्चति. Ausnahme zu 8, 3, 59.

सिचो यङि ॥ ११२ ॥

Ferner im Intensiv von **सिच्**.

संसिच्यते, अभि संसिच्यते.

सेधतेर्गेतौ ॥ ११३ ॥

Ferner in **सिध्** „sich in Bewegung setzen“.

अभि und परि सेधयति गाः. Ausnahme zu 8, 3, 65.

प्रतिस्तब्धनिस्तब्धौ च ॥ ११४ ॥

Auch in **प्रतिस्तब्ध** und **निस्तब्ध**.

सोढः ॥ ११५ ॥

Auch in **सह**, wenn es in der Form **सोढ** erscheint.

परिसोढ, परिसोढुम्, परिसोढव्य.

8, 2, 1. 108. 3, 55. 57.

स्तम्भुसिवुसहां चङि ॥ ११६ ॥

Auch im reduplicirten Aorist von स्तम्भ्, सिव् und सह्.

पर्यस्तम्भत् und अभ्यस्तम्भत्, पर्यसीषिवत् und न्यसीषिवत्, पर्यसीषहत् und व्यसीषहत्.

सुनोतेः स्यसनोः ॥ ११७ ॥

Ferner in सु, सुनोति im Futurum, Conditionalis und Desiderativ.

अभि und परि सोष्यति, अभ्यसोष्यत् und पर्यसोष्यत्; सुसूषति, अभि सुसूषते. Ausnahme zu 8, 3, 85.

सदेः परस्य लिटि ॥ ११८ ॥

Auch beim zweiten स् von सद् im Perfect.

अभि, परि, नि und वि षसाद. Ausnahme zu 8, 3, 59. 66. Kāçikā liest सद्विष्यञोः st. सदेः; der Zusatz ist einem Vārttika entlehnt.

निव्यभिभ्यो ऽड्यवाये वा छन्दसि ॥ ११९ ॥

† 8, 3, 55. 57.

Im Veda kann die Substitution nach नि, वि und अभि unterbleiben, wenn das Augment dazwischentritt.

न्यवीदत् oder न्यसीदत्, व्यवीदत् oder व्यसीदत्, अभ्यवीदत् oder अभ्यसीदत्, व्यष्टीत् oder व्यस्तात् u. s. w.

॥ इत्यष्टमस्याध्यायस्य तृतीयः पादः ॥

रषाभ्यां नो णः समानपदे ॥ १ ॥

Nach र् und ष् geht न् in ण् über, wenn die betreffenden Laute in demselben Worte sich befinden.

आस्तीर्णः, कुष्णाति, मुष्णाति. Pāṇini hat das ञ् vergessen.

अट्कुप्वाङ्नुम्व्यवाये ऽपि ॥ २ ॥

Dieses findet auch dann statt, wenn ein Vocal, य्, व्, र्, ein Guttural, ein Labial, die Präposition आ oder ein Augment dazwischentritt.

करण, किरिणा, कुरुणा; अर्केण, मूर्खेण, गर्गेण, अर्घेण; दर्पेण, रेफेण, गर्भेण, चर्मणा; पर्वाणद्ध und निराणद्ध (vgl. 8, 4, 14); बृहण, बृहणीय (der Anusvāra ist ein Substitut für न्).

पूर्वपदात्संज्ञायामगः ॥ ३ ॥

Auch dann, wenn der die Substitution veranlassende Laut in einem vorangehenden Worte steht, vorausgesetzt dass kein न् dazwischentritt, und dass das Compositum ein Name ist.

दुग्गसः, वार्ध्निगसः, खरगसः, शूर्पणखा; dagegen जगयनम्.

8, 2, 1. 108.

वनं पुरगामिश्रकासिध्रकाशारिकाकोटरायेभ्यः ॥ ४ ॥

Das न् in वन wird (nur) nach पुरगा u. s. w. in श् verwandelt.

पुरगावणम्, मिश्रकावणम्, सिध्रकावणम्, शारिकावणम्, कोटरावणम् und अयेवणम् sind Namen von Wäldern. Vgl. 8, 3, 117.

प्रनिरन्तःशरेक्षुप्रक्षामकार्षसदिरपीयूक्षाभ्यो ऽसंज्ञायामपि ॥ ५ ॥

Nach प्र u. s. w. wird das न् von वन cerebral auch dann, wenn das Compositum kein Name ist.

प्रवणे यष्टयम्, निर्वणे प्रति धीयते, अन्तर्वणे, शरवणम्, इक्षुवणम्, प्रक्षवणम्, आमवणम्, कार्षवणम्, खदिरवणम्, पीयूषावणम्.

विभाषौषधिवनस्पतिभ्याम् ॥ ६ ॥

Ist das dem वन vorangehende Worte der Name eines Krautes oder Waldbaumes, dann kann die Substitution stattfinden.

दूर्वावनम् oder *वणम्, मूर्वावनम् oder *वणम्; शिरीषवनम् oder *वणम्, ब्रदरीवनम् oder *वणम्.

अहो ऽदन्तात् ॥ ७ ॥

In अहन् wird न् zu श्, wenn ein auf अ auslautendes Wort vorangeht.

पूर्वाक्षाः, अपराक्षाः; dagegen निरहः und दुरहः.

वाहनमाहितात् ॥ ८ ॥

In वाहन, wenn das vorangehende Wort das Aufgeladene (die Last) bezeichnet.

इक्षुवाहनम्, शरवाहनम्, दर्भवाहनम्; dagegen दाक्षिवाहनम् „Dākshi's Wagen“.

पानं देशे ॥ ९ ॥

In पान, wenn das Compositum ein Land (Volk) bezeichnet.

क्षीरपाणा उशीनराः, सुरापाणाः प्राच्याः, सौवीरपाणा वाह्लीकाः, कषायपाणा मान्धाराः.

वा भावकरणयोः ॥ १० ॥

Wenn पान „das Trinken“ oder „womit Etwas getrunken wird“ bedeutet, ist die Substitution nicht nothwendig.

क्षीरपानं oder *पाणं वर्तते, कषायपानम् oder *पाणम्, सुरापानम् oder *पाणम्; क्षीरपानः oder *पाणः कंसः „ein Becher, mit (aus) dem man Milch trinkt“.

प्रातिपदिकान्तनुम्विभक्तिषु च ॥ ११ ॥

Auch das auslautende न् eines Nominalstammes, das Augment न् und das न् einer Casusendung brauchen nicht श् zu werden.

8, 2, 1. 108.

माषवापिनो oder °वापिणो, माषवापानि oder °वापाणि (vgl. 7, 1, 72), माषवापेन oder °वापेण.

एकाजुत्तरपदे एः ॥ १२ ॥

Ist in einem solchen Compositum das zweite Wort einsilbig, dann muss ए substituiert werden.

दृत्रहणो und दृत्रहणः, क्षीरपाणि und सुरापाणि, क्षीरपेण und सुरापेण.

कुमति च ॥ १३ ॥

Desgleichen, wenn das zweite Wort einen Guttural enthält.

वस्त्रयुगिणो, °युगिणः; स्वर्गकामिणो, वृषगामिणो; वस्त्रयुगाणि, खरयुगाणि; वस्त्रयुगेण, खरयुगेण.

उपसर्गादसमासे ऽपि खोपदेशस्य ॥ १४ ॥

Das न einer im grammatischen Unterrichtssystem (im Dhātupāṭha) mit ए anlautenden Wurzel wird nach einer ein र enthaltenden Präposition ए auch ausserhalb eines Compositums.

प्र und परि श्रमति und शयति; प्रणायक, परिणायक.

हिनु मीना ॥ १५ ॥

Auch das न in den Präsensstämmen von हि und मी nach einer ein र enthaltenden Präposition.

प्र हिणोमि, प्र हिणुतः; प्र मीणाति, प्र मीणीतः.

आनि लोट् ॥ १६ ॥

Auch das न der Imperativendung आनि.

प्र und परि वपाणि, प्र und परि याणि.

नेर्गदनदपतपदधुमास्यतिहन्ति याति वाति द्राति प्साति वपति वहति शाम्यति चिनोति देग्धिषु च ॥ १७ ॥

Auch das न der Präposition नि vor गद्, नद्, पत्, दा und धा (घु), मा u. s. w.

प्र und परि णि गदति, नदति, पतति, पद्यते, ददाति und दधाति, मिर्मिसे und मयते, प्यति, हन्ति, याति, वाति, द्राति, प्साति, वपति, वहति, शाम्यति, चिनोति und देग्धि.

शेषे विभाषाकखादावधान्त उपदेशे ॥ १८ ॥

Freigestellt ist diese Substitution für न in नि vor allen übrigen Wurzeln, wenn sie nicht mit क् oder ख् anlauten und nicht im Dhātupāṭha auf प् auslauten.

8, 2, 1. 108.

प्र नि पचति oder प्र णि पचति, प्र नि भिनत्ति oder प्र णि भिनत्ति; dagegen प्र नि करोति, प्र नि खादति, प्र नि पिनष्टि.

अनिते: ॥ १९ ॥

Das न् der Wurzel अन् wird nach einer ein र् enthaltenden Präposition ण्.
प्राणिति, पराणिति.

अन्तः ॥ २० ॥

Auch wenn das न् dieser Wurzel als Auslaut erscheint.

हे प्राण्, हे पराण्. Ausnahme zu 8, 4, 37.

उभौ साभ्यासस्य ॥ २१ ॥

Wird diese Wurzel reduplicirt, so gehen beide न् in ण् über.

प्राणिणिषति, प्राणिणात्, परा णिणिषति, पराणिणात्.

हन्तेरत्पूर्वस्य ॥ २२ ॥

Das न् von हन् wird ण्, wenn dem न् ein अ vorangeht.

प्र und परि हण्यते, प्रहणनम्, परिहणनम्; dagegen प्राधानि und पर्वधानि.

वमोर्वा ॥ २३ ॥

Wenn व् oder म् auf das न् in हन् folgen, kann ण् substituirt werden.

प्र हण्यः oder हन्त्रः, प्र हयमः oder हन्मः. Eben so mit परि.

अन्तरदेशे ॥ २४ ॥

Nach अन्तर् wird das न् von हन्, wenn ihm ein अ vorangeht, ण्; aber nicht, wenn das Derivat der Name einer Oertlichkeit ist.

अन्तर्हण्यते, अन्तर्हणनं वर्तते; dagegen अन्तर्हणनो देशः und अन्तरधानि.

अयनं च ॥ २५ ॥

Eben so verhält es sich mit dem न् von अयन.

अन्तरयणं वर्तते, aber अन्तरयनो देशः.

छन्दस्युदवयवात् ॥ २६ ॥

Im Veda wird nach einem अ, nach welchem im Padapâtha das dazu gehörige Wort abgetheilt wird, ein न् zu ण्.

वृमणाः, पित्र्याणाम्.

नश्च धातुस्थोरुषुभ्यः ॥ २७ ॥

Das न् des Pronomens नस् geht im Veda nach einem in der Wurzel enthaltenen र् oder व्, sowie nach उरु und यु (सु) in ण् über.

8, 2, 1. 108.

अने रता णः RV. 7, 15, 13. शिवा यो अस्मिन् 7, 32, 26. उरु णस्क्रधि 8, 75, 11. अभी
पु णः सखीनाम् 4, 31, 3. ऊर्ध्व ऊ पु ण कतये 1, 36, 13.

उपसर्गादनोत्तरः ॥ २८ ॥

Nach einer Präposition, wenn नस् nicht als नो erscheint.

Im Veda wird sowohl प्र णः als auch प्र नः, sowohl प्र णो als auch प्र नो geschrieben. Darum lesen wohl Kāçikā und mehrere Handschriften उपसर्गादबहुलम्. Kāçikā versteht hier unter नस् auch die Nase.

कृत्यचः ॥ २९ ॥

Ein zu einem krt-Suffix gehöriges न् wird nach einer Präposition mit र् zu ण्, wenn ihm ein Vocal vorangeht.

प्रयाणम्, परियाणम्, प्रमाणम्, परिमाणम्; प्रयायमाण, परियायमाण; प्रयाणीय, परियाणीय;
अप्रयाणिः, अपरियाणिः; प्रयायिणी, परियायिणी; प्रहीण, परिहीण; dagegen प्रभुण und परिभुण.

खेर्विभाषा ॥ ३० ॥

Im Causativ ist diese Substitution freigestellt.

प्रयापनम् oder प्रयापणम्, परियापनम् oder परियापणम्; प्रयाप्यमान oder प्रयाप्यमाण,
प्रयापनीय oder प्रयापणीय, अप्रयापनिः oder अप्रयापणिः, प्रयापिनी oder प्रयापिणी.

हलश्चेजुपधात् ॥ ३१ ॥

Desgleichen nach einer consonantisch anlautenden Wurzel, wenn an vorletzter Stelle ein anderer Vocal als अ steht.

प्रकोपनम् oder प्रकोपणम्, परिकोपनम् oder परिकोपणम्; dagegen nur प्रेहणम्, प्रोहणम्,
प्रयणणम्.

इजादेः सनुमः ॥ ३२ ॥

Nach einer Wurzel, die an vorletzter Stelle einen Nasal hat, wird das in 8, 4, 29 näher bezeichnete न् zu ण् nur dann, wenn sie vocalisch anlautet.

प्रेङ्खणम्, परेङ्खणम्, प्रेङ्गणम्, परेङ्गणम्, प्रोम्भणम्, परोम्भणम्; dagegen प्रमङ्गनम्, परि-
मङ्गनम्.

वा निंसनिक्षनिन्दाम् ॥ ३३ ॥

Für das न् von निंस, निक्ष und निन्द kann ण् substituiert werden, wenn eine Präposition mit र् vorangeht.

प्रणिंसनम् oder प्रनिंसनम्, प्रनिक्षणम् oder प्रनिक्षणम्, प्रनिन्दनम् oder प्रनिन्दनम्. Es wird auch निङ्ग und निङ्ग statt निक्ष gelesen.

न भाभूपूकमिगमिषायिवेपाम् ॥ ३४ ॥

Nach भा, भू u. s. w. wird das न् eines krt-Suffixes (s. 8, 4, 29) nicht ण्.

8, 2, 1. 108.

प्रभानम् und परिभानम्, प्रभवन्म् und परिभवन्म्, प्रपद्यन्म् und परिपद्यन्म्, प्रकमनम् und परिकमनम्, प्रगमनम् und परिगमनम्, प्रष्यायन्म् und परिष्यायन्म्, प्रवेपनम् und परिवेपनम्.
Nach Kāṭjājana ist वृद्ध, nicht वृद्ध, gemeint; von diesem bildet man प्रपद्यन्म्.

घात्पदान्तात् ॥ ३५ ॥

Die Substitution findet nicht statt, wenn घ् am Ende des Wortes steht.

निष्यानम्, दुष्यानम्, सर्पिष्यानम्, यजुष्यानम्.

नशेः घान्तस्य ॥ ३६ ॥

Auch nicht in नश्च, wenn श् zu घ् wird.

प्रनष्ट und परिनष्ट, dagegen प्र शाश्वति und परि शाश्वति.

पदान्तस्य ॥ ३७ ॥

Auch nicht, wenn das न् am Ende eines Wortes steht.

वृत्तान्, प्लत्तान्, श्रीन्, गिरीन्.

पदव्यवाये ऽपि ॥ ३८ ॥

Auch nicht, wenn र् und घ् von न् durch ein anderes Wort getrennt sind.

मायकुम्भवापेन, चतुरङ्गयोगेन, प्रावनद्ध, पर्यवनद्ध.

क्षुभ्रादिषु च ॥ ३९ ॥

Auch nicht in क्षुभ्राति u. s. w.

स्तोः श्रुना श्रुः ॥ ४० ॥

Wenn स् und ein Dental mit श् und einem Palatalen zusammenstossen, werden für jenes श् und für einen Dentalen ein Palatal substituiert.

वृत्तश्चेते, वृत्तश्चिनोति, वृत्तश्छादयति; अग्निचिच्छेते (vgl. 8, 4, 63), अग्निचिच्छिनोति, अग्निचिच्छादयति, अग्निचिज्जयति u. s. w.

घुना घुः ॥ ४१ ॥

Wenn घ् und ein Dental mit घ् und einem Cerebralen zusammenstossen, werden für jenes घ् und für den Dentalen ein Cerebral substituiert.

वृत्तघ्यगडे, वृत्तघ्योक्ते, वृत्तघ्यकारः, कपोष्ट, अग्निचिद्घुनः, अग्निचिद्घ्योक्ते, अग्निचिद्घ्यकारः.

न पदान्ताटोरेनाम् ॥ ४२ ॥

Nach einem auslautenden Cerebralen gehen स् und die Dentale nicht in घ् und Cerebrale über, mit Ausnahme der Casusendung नाम्.

अयनिद् माये, मधुनिद् तरति, aber वशाम्.

तोः षि ॥ ४३ ॥

Vor **ष** bleibt ein Dental unverändert.

अग्निचित्पण्डे, भवान्पण्डे.

शात् ॥ ४४ ॥

Auch nach **श**.

प्रश्नः, विप्रश्नः.

यरो ऽनुनासिके ऽनुनासिको वा ॥ ४५ ॥

Eine auslautende tönende nicht-aspirierte Muta am Ende eines Wortes kann vor einem Nasal in einen Nasal übergehen.

वाग्मयति oder वाह्नयति, श्वलिह्नयति oder श्वलिह्नयति, अग्निचिद्रयति oder अग्निचिचयति, चिष्टुग्रयति oder चिष्टुग्रयति. यत् und nicht जश् (vgl. 8, 2, 39) wegen des Folgenden.

अचो रहाभ्यां द्वे ॥ ४६ ॥

Nach **र** und **ह** kann, wenn ihnen ein Vocal vorangeht, ein Consonant, mit Ausnahme des **ह**, verdoppelt werden.

अर्कः; oder अर्कः, ब्रह्मा oder ब्रह्मा, अपहृचते oder अपहृते.

अनचि च ॥ ४७ ॥

Ein Consonant, mit Ausnahme des **ह**, kann, wenn ihm ein Vocal vorangeht, verdoppelt werden, jedoch nicht vor einem Vocal.

दध्यत्र oder दध्यत्र, मध्यत्र oder मध्यत्र.

नादित्याक्रोशे पुत्रस्य ॥ ४८ ॥

Das **त्** von पुत्र kann vor आदिन् nicht verdoppelt werden, wenn mit dem Worte geschmäht wird.

पुत्रादिनी त्यमसि पापे. Wenn das Wort schlechtweg „ihre Jungen fressend“ bedeutet, soll die Verdoppelung stattfinden dürfen.

शरो ऽचि ॥ ४९ ॥

Die Sibilanten werden nach **र** nicht verdoppelt, wenn ein Vocal folgt.

कर्षति, वर्षति, आकर्षः, अक्षदशः; dagegen दशवर्षते.

चिप्रभृतिषु शाकटायनस्य ॥ ५० ॥

Nach Çākaṭājana's Meinung unterbleibt die Verdoppelung, wenn drei oder mehr Consonanten mit einander verbunden sind.

इन्द्रः, चन्द्रः, उष्ट्रः, राष्ट्रम्, भाष्ट्रम्.

सर्वत्र शाकल्यस्य ॥ ५१ ॥

Nach Çākalja's Meinung unterbleibt sie überall.

8, 2, 1. 108.

दीर्घादाचार्याणाम् ॥ ५२ ॥

Nach der Meinung aller Lehrer unterbleibt die Verdoppelung nach einem langen Vocal.

दात्रम्, पात्रम्, सूत्रम्, सूत्रम्.

भृलां जश् भृशि ॥ ५३ ॥

Vor einer tönenden Muta geht eine Muta in eine tönende nicht-aspirirte Muta über.

नञ्धुम्, दोग्धुम्, बोद्धुम्. Zum ध् s. 8, 2, 40.

अभ्यासे चर् च ॥ ५४ ॥

In der Reduplication tritt an die Stelle einer Muta eine tönende oder tonlose nicht-aspirirte Muta.

चिञ्चनिषति, चिञ्चित्सति, टिटकारिषति, तिष्ठत्सति, पिफकारिषति, जिघत्सति, बुभूषति, हुढांकिषते.

खरि च ॥ ५५ ॥

Eine Muta geht auch vor einer tonlosen Muta und vor einem Sibilanten in eine tonlose nicht-aspirirte Muta über.

भेतम्, युयुत्सते, आ रिप्सते.

वावसाने ॥ ५६ ॥

In der Pause kann die tönende oder die tonlose nicht-aspirirte Muta stehen.

द्याक् oder द्याग्, श्वलिद् oder श्वलिङ्, त्रिष्टुप् oder त्रिष्टुव्.

अणो ऽप्रगृह्यस्यानुनासिकः ॥ ५७ ॥

अ, इ und उ nebst ihren Längen können in der Pause, wenn sie nicht praghja sind (s. 1, 1, 11 fgg.), nasal gesprochen werden.

अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः ॥ ५८ ॥

Für den Anusvāra wird vor einem folgenden Consonanten, mit Ausnahme der Sibilanten und ह्, der diesem entsprechende Nasal substituirt.

शङ्कितुम्, उज्जितुम्, कुण्डितुम्, नन्दितुम्, कम्पितुम्. In allen diesen Beispielen ist der Nasal von Haus aus न् (नुम्), für welches nach 8, 3, 24 Anusvāra substituirt worden ist. Die Schreibart दंत u. s. w. verstößt demnach gegen die Grammatik.

वा पदान्तस्य ॥ ५९ ॥

Wenn der Anusvāra sich am Ende eines Wortes befindet, ist die Substitution freigestellt.

ते कथं चित्रपटं दृश्यमानं नभःस्थं पुरुषो ज्वधीत् oder तद्भुजश्चित्रपटपदपमाननभःस्थम्पुरुषो ज्वधीत्.

8, 2, 1, 108.

तोर्लि ॥ ६० ॥

Ein Dental geht vor त् in den diesem entsprechenden Laut über.

अग्निचिल्लुनाति, भद्राल्लुनाति.

उदः स्थास्तम्भोः पूर्वस्य ॥ ६१ ॥

Für das स von स्था und स्तम्भ wird, wenn ihnen उद vorangeht, ein dem द entsprechender Laut substituiert.

उत्थातुम्, उत्तम्भितुम्. Das mittlere त् kann nach 8, 4, 65 ausfallen.

भूयो हो ऽन्यतरस्याम् ॥ ६२ ॥

Für हू kann nach einer tönenden Muta der dieser entsprechende Laut substituiert werden.

वाग्धसति oder वाग् घसति, श्वलिङ् हसति oder श्वलिङ् ठसति, अग्निचिद् हसति oder अग्निचिद्धसति, त्रिष्टुङ् हसति oder त्रिष्टुङ्भसति.

शश्चो ऽटि ॥ ६३ ॥

Nach einer tonlosen Muta kann छ् für श् substituiert werden, wenn ein Vocal oder य, य्, र् folgt.

वाक्शेते oder वाक्छेते, श्वलिङ् शेते oder श्वलिङ् छेते, अग्निचिच् शेते oder अग्निचिच्छेते, त्रिष्टुप् शेते oder त्रिष्टुच्छेते.

हलो यमां यमि लोपः ॥ ६४ ॥

Ein auf einen Consonanten folgender Halbvocal oder Nasal kann, wenn ein eben solcher Laut folgt, ausfallen.

शय्या oder शय्या, आदित्य oder आदित्य. Das erste य् in शय्या lässt sich durch 8, 1, 47 erklären, das in आदित्य aber durch keine Regel Pāṇini's. Während im folgenden Sūtra die beiden Sigla im Singular stehen, wird hier यमां statt यमो gesagt wegen des vorangehenden gleichen Anganges.

भूरो भूरि सवर्णे ॥ ६५ ॥

Eine auf einen Consonanten folgende Muta und ein Sibilant können vor einem homogenen Laute ausfallen.

उत्थातुम् oder उत्तम्भितुम्; s. 8, 4, 61. Die Kāçikā führt eine Menge von Beispielen aus dem Kramapāṭha an.

उदात्तादनुदात्तस्य स्वरितः ॥ ६६ ॥

Für einen auf einen udātta folgenden anudātta wird ein svarita substituiert.

गार्ग्यः, वैर्वति.

नोदात्तस्वरितोदयमगार्ग्यकाश्यपगालवानाम् ॥ ६७ ॥

Wenn ein udātta oder svarita auf einen anudātta folgt, verbieten Alle, mit Ausnahme von Gārgja, Kāçjapa und Gālava, die erwähnte Substitution eines svarita.

गौर्म्यस्तेत्र, गौर्म्यः क्व; nach den genannten Grammatikern dagegen: गौर्म्यस्तेत्र, गौर्म्यः क्व. Die Kāçikā sagt mit Recht, dass das hier ganz ausnahmsweise für पर gebrauchte उदय मङ्गलार्थम् sei. वृद्धि im Beginn des Werkes, अरिष्ट am Schluss der ersten Hälfte, und उदय am Ende des Werkes. Kātjājana beschliesst, worauf Kielhorn mich aufmerksam macht, jeden Adhjāja mit dem Worte सिद्धम्.

† 8, 2, 1. 108. अ अ ॥ ६८ ॥

Das in der Grammatik als offen behandelte अ ist in Wirklichkeit ein geschlossenes (d. i. ö).

Wenn das अ in der Theorie bis jetzt nicht für offen gehalten hätte, würde es nicht der entsprechende kurze Vocal des offenen आ, und dieses nicht der entsprechende lange Vocal von ihm gewesen sein; man würde in den Fällen, wo eine Regel die Substitution der homogenen Länge für अ oder der homogenen Kürze für आ vorschreibt, in Verlegenheit gewesen sein.

॥ इत्यष्टमस्याध्यायस्य चतुर्थः पादो ऽध्यायश्च समाप्तः ॥

॥ इति शब्दानुशासनं समाप्तम् ॥

Nachträge und Verbesserungen zur ersten Abtheilung.

- 1, 1, 16. Vgl. Weber in Ind. St. 13, 10 fg.
- 1, 1, 38. Es sind diejenigen taddhita gemeint, die mehrere oder auch nur einen Casus vertreten können; also auch die 5, 4, 44 fgg. besprochenen.
- 1, 2, 27. ऊकाल ist ganz unverständlich. Warum ist उ und nicht अ als Norm der Quantität gewählt worden, und wie kann ein langer Vocal auch den pluta-Vocal in sich schliessen? Dürfte man vielleicht annehmen, dass ursprünglich ३ statt ऊ gestanden hätte, und dass ३ durch den dritten Vocal उ bezeichnet worden wäre?
- 1, 2, 34. Lies सामसु.
- 1, 2, 37. Ich habe ऋवैः सुत्यौम् nach der Kāçikā als zwei Worte gefasst und nach ihrer Angabe accentuirt, vermurthe aber, dass ऋवःसुत्यौम् wie sonst als Compositum zu fassen ist.
- 1, 2, 53. Lies तदश्विष्यं.
- 1, 2, 57. Da Pāṇini weder काल noch उपसर्जन erklärt, kann dieses Sūtra als seine Entgegnung auf die 1, 2, 53 fgg. gegen ihn gerichteten Angriffe sein.
- 1, 2, 69. Lies नपुंसकम्.
- 1, 3, 5. आदित्रिंशद्वयः.
- 1, 4, 17. Unter den स्वादयः verstehen die Erklärer alle Suffixe von 4, 1, 2 bis 5, 3, 70.
- 1, 4, 36. Im Dhātupāṭha gilt स्पृह für zweisilbig, daher kein Guṇa in स्पृहयति.
- 1, 4, 79. Dr. H. Wenzel macht mich darauf aufmerksam, dass उपनिषद् an den angegebenen Stellen im Tibetischen durch „Ursache“ wiedergegeben wird. Er verweist auch auf उपनिषा im Pāli und auf उपनिषा Sukhāvatīrjūha 31, 9. I. J. Schmidt übersetzt das diesem entsprechende tibetische Wort durch „Vergleich“.
- 1, 4, 81. 82. Diese Sūtra gehören, wie ich jetzt durch Kielhorn mich habe überzeugen lassen, Pāṇini selbst an.
- 1, 4, 88. Nach 8, 1, 5 muss परि verdoppelt werden.
- 2, 1, 48. Kāçikā hier und im Gaṇa युक्तारोह्यादि nicht *समितादयः, sondern *संमितादयः.
- 2, 3, 48. Vgl. Z. d. d. M. G. 41, S. 179 fg.
- 3, 1, 70. नृद् gehört zur 6ten Klasse, erhält also betontes अ im Präsens.
- 3, 1, 95. Kāçikā कत्याः प्राङ् ययुनः. Der Zusatz ist einem Vārttika entlehnt.
- 3, 1, 109. Nach Kielhorn v. l. यतिस्तुशामुव्.
- 3, 1, 118. कन्दसि ist nach Kielhorn ein Zusatz Kātājāna's.

- 3, 2, 21. निशा fehlt in einigen Hdschrr. nach Kielhorn.
- 3, 2, 38. Pāṇini hat eben so gut wie wir gewünszt, dass असूर्यपश्य nicht in असूर्यम् + पश्य, sondern in अ + सूर्यपश्य zu zerlegen ist; weil es aber kein सूर्यपश्य gibt, hat er sich der Kürze wegen scheinbar eine Blöße gegeben.
- 3, 2, 128. Lies \angle —आन.
- 3, 2, 158. स्पृह, गृह und पत gelten im Dhātupāṭha für zweisilbig; darum wird der Wurzelvocal nicht verstärkt.
- 3, 2, 182. Der Deutlichkeit wegen habe ich statt दासो der Lesart दासो den Vorzug gegeben. Statt (दंय) ist (दंय) zu verbessern; in den Beispielen ist मेदम् statt मेदम् zu lesen. दंदा erscheint im Gāṇa अजादि, daher आ, nicht ई.
- 3, 3, 110. Lies \angle —इ.
- 3, 3, 122. Kāṇikā *संहाराधारावायाच; der Zusatz entstammt einem Vārttika.
- 3, 4, 88. Als पितृ müsste हि unbetont sein, ist es aber nicht.
- 4, 1, 1. Man hätte hier auch die Erwähnung des Femininsuffixes ऊ (ऊह) erwartet; die Feminina auf ऊ werden aber durch 6, 1, 85 zu Prātipadika's.
- 4, 1, 62. इति fehlt in einigen Hdschrr. nach Kielhorn.
- 4, 2, 41. Lies कावचिकम्.
- 4, 2, 68. Nach Kielhorn wird auch निर्वृत्त: gelesen.
- 4, 2, 130. Kāṭjājana hat nach Kielhorn युगंधरेभ्य: gelesen.
- 4, 3, 91. Kāṇikā fasst आयुधजोविभ्य: als Dativ, den sie hier durch आयुधजोव्ये —, आयुधजोविनो अभिधातुं प्रत्ययो भवति erklärt, stützt sich also auf 2, 3, 14. Da Pāṇini sich sonst nie so ausdrückt, und es überdies sehr fraglich ist, ob die Regel 2, 3, 14 so weit ausgedehnt werden darf, glaube ich mit mehr Recht annehmen zu dürfen, dass Pāṇini hier, wie in unzähligen anderen Fällen, falsch construiert hat.
- 4, 3, 117 fg. Nach Kielhorn ursprünglich ein Sūtra.
- 4, 3, 119. Einige lesen nach Kielhorn वातपादञ्.
- 4, 3, 153. Streiche || १५३.
- 4, 4, 35. Lies मात्सिक statt मात्स्यिक und vgl. 6, 4, 149.
- 4, 4, 67. Lies टिठन् und in der Uebersetzung \angle —इक.
- 5, 1, 38. Nach Kielhorn ursprünglich ein Vārttika.
- 5, 1, 57 fg. Nach Kielhorn ursprünglich ein Sūtra.
- 5, 1, 69. v. 1. कङ्कुर nach Kielhorn.
- 5, 1, 79. v. 1. निर्वृत्त: nach Kielhorn.
- 5, 2, 75. Z. 3. Lies पार्श्वक.
- 5, 3, 42. v. 1. प्राक्कादश nach Kielhorn.
- 5, 4, 68. v. 1. समासान्त: nach Kielhorn.
- 6, 1, 6. Lies दोधो statt देधो.
- 6, 1, 19. Lies व्येज्रां.
- 6, 1, 117. Das Sūtra wird nicht im Mahābh. besprochen, so dass es sich nicht entscheiden lässt, ob उरस् Pāṇini zur Last fällt, oder ob उरो die richtige Lesart ist.

- 6, 1, 137 fg. Patāṅgali hat nach Kielhorn संपरिभ्यां भुवणसमवाययोः करोतो gelesen.
 6, 1, 150. Nach Kielhorn ursprünglich विष्करः शकुनी वा.
 6, 1, 156. Nach Kielhorn ein späterer Zusatz.
 6, 1, 164 fg. Nach Kielhorn ursprünglich ein Sūtra.
 6, 1, 173. v. l. नद्यजादि nach Kielhorn.
 6, 4, 58. Nach Kielhorn ursprünglich लघुपूर्वस्य.
 6, 4, 62. Z. 5 periphrastischen zu lesen.
 6, 4, 119. Da nach 1, 1, 52 der लोपः eigentlich nur für den Endlaut der Reduplication substituirt werden darf, so nimmt die Kāṣikā an, dass in लोपश्च das श् ein इत् sei, und dass erst in Folge dessen die Regel 1, 1, 55 angewandt werden dürfe! 7, 4, 58, wo अत्र लोपो ज्यासस्य gesagt wird, also ohne श्, soll nach Einigen अत्र die gewünschte Wirkung hervorbringen!
 6, 4, 126. v. l. गुणिनाम् nach Kielhorn.
 6, 4, 129. † am Rande zu streichen.
 6, 4, 159. Patāṅgali gestattet auch लोपः hier nicht zu ergänzen, in welchem Falle das Augment य्, nicht यि, sein würde. Dass aber लोपः zu ergänzen ist, lehrt schon das च, und dann ist zu bemerken, dass das Augment य् bei Pāṇini युद् लाuten würde.
 7, 1, 8. 41. अदुह findet sich, wie ich durch Delbrück erfahre, Maitr. S. 3, 3, 4 (36, 9).
 7, 1, 29. Patāṅgali hat nach Kielhorn शसो न gelesen.
 7, 2, 23. v. l. घुपेर nach Kielhorn.
 7, 2, 75. Lies पिपृच्छति und vgl. 1, 2, 8.
 7, 3, 2. ist Z. 2 nach ausserdem hinzuzufügen (d. i. ausser Vṛddhi).
 7, 3, 117. 118 und 119 nach Kielhorn ursprünglich ein Sūtra.
 7, 4, 4. v. l. पित्रतेरो वा nach Kielhorn.
 7, 4, 47. Meine Uebersetzung drückt das aus, was Pāṇini hat sagen wollen. In Wirklichkeit aber sagt er, wenn man 1, 1, 54 berücksichtigt, dass त् für द् in दा substituirt werde.
 8, 2, 18. v. l. कपे रो लः nach Kielhorn.
 8, 3, 97. v. l. परमवर्हि nach Kielhorn.
 8, 4, 64. Nach 4, 1, 85 wird von अदिति mit Suffix गय आदित्य gebildet, und an dieses आदित्य wird nach demselben Sūtra ein zweites गय angefügt. Das य् von आदित्य kann sich vor diesem गय nur dann erhalten, wenn man आदित्य nicht als Metronymicum von अदिति erklärt. Als Metronymicum müsste es nach 6, 4, 151 vor गय sein य् einbüßen.
 8, 4, 67. Das Kātantra beginnt mit dem Worte सिद्धः und schliesst mit वृद्धिः.
 8, 4, 68. v. l. अ अ इति nach Kielhorn.

Schliesslich bemerke ich, dass der Virāma und andere Zeichen hier und da beim Druck abgefallen sind, und dass der äusserste Ausläufer des Hakens im १ überaus häufig abgebrochen ist. Beim ersten Anblick gewinnt ein solches १ das Aussehen von १, unterscheidet sich aber beim genaueren Ansehen doch wesentlich von diesem. Ganz abgefallen sind: der Virāma 1, 1, 39 bei म्, 2, 1, 65 bei गोवेहत्, 3, 4, 109 bei स्, 4, 1, 5 bei न्, 4, 2, 77

bei वार्ण्यम्, 6, 3, 85 in सनामन्, 6, 3, 131 bei मत्, 7, 1, 7 bei विदताम्, 7, 1, 40 bei म्, 7, 1, 57 bei गवाम्, 7, 1, 73 bei न्; der Vocal 1, 1, 11 in ईदुदे, 1, 3, 91 in व्यद्युतत्, 3, 3, 175 in हार्षोत्, 4, 2, 93 in अवारपारोष, 4, 3, 64 in खर्गोष und कवर्गोष, 4, 3, 151 in वार्ध, 4, 4, 19 in आनृतिक, 5, 1, 6 in औष्ट्र, 5, 4, 47 in होयते, 6, 2, 120 in वोर, 6, 2, 196 in उत्पुच्छे und उँत्पुच्छ, 6, 3, 68 in भुवंमन्, 6, 4, 152 in गार्ग्यति und गार्ग्यभूत, 7, 2, 31 in हुतस्य, चाहुतस्य und अहुतम्, 7, 4, 12 in ण्, 8, 1, 66 in यद्वायुः; deranudatta 3, 1, 22 bei मे; das Zeichen ° 2, 2, 4 in आपच; das Komma 3, 1, 114 nach सूर्य, S. 341 oben nach 3; die 8 in 89 S. 159 oben. Undeutlich ausgekommen sind: ई 4, 2, 196, अकार्षवेष्टिकै, अर्क्षेष्टिकै und अमंतापिकै 6, 2, 155, कुरोमि 8, 1, 43. Andere werden wohl noch mehr Derartiges bemerken, es aber auch ohne vieles Nachdenken verbessern können. In zweifelhaften Fällen werden die Indices Aufschluss geben können.

Zweite Abtheilung.

	Seite
Alphabetisches Verzeichniss der Sûtra	1*—60*
Dhâtupâṭha	61*—84*
Alphabetisches Verzeichniss der Wurzeln	84*—94*
Gayapâṭha	95*—145*
Erklärung der grammatischen Elemente	146*—187*
Alphabetisches Verzeichniss der Suffixe nach Auflösung der lautlich bedeut- samen und nach Ablösung der stummen Laute	187*—192*
Pāṇini's Wortschatz	193*—296*
Sachregister	297*—300*
Der Wortschatz des Gayapâṭha	301*—357*
Verbesserungen zur zweiten Abtheilung	358*

Alphabetisches Verzeichniss der Sūtra.

अ

अ अ 8, 4, 68.
 अः प्रत्ययात् 3, 3, 102.
 अंशं हारी 5, 2, 69.
 अकः सयणो दोषः 6, 1, 101.
 अकथितं च 1, 4, 51.
 अकर्तरि च कारके संज्ञायाम् 3, 3, 19.
 अकर्तर्यणो पञ्चमो 2, 3, 24.
 अकर्मकाच्च 1, 3, 26, 35, 45.
 अकर्मधारये राज्यम् 6, 2, 130.
 अकच्छे प्रियसुखयोरन्यतरस्याम् 8, 1, 13.
 अकृत्सार्वधातुकयोर्दोषः 7, 4, 25.
 अके जौविकार्ये 6, 2, 73.
 अकेनोर्भविष्यटाधमण्ययोः 2, 3, 70.
 अक्षशलाकासंख्याः परिणा 2, 1, 10.
 अक्षेपु ग्नहः 3, 3, 70.
 अक्षौ अन्यतरस्याम् 3, 1, 75.
 अक्षणी उदर्शनात् 5, 4, 76.
 अगारान्तादटन् 4, 4, 70.
 अगारिकदेशे प्रघणः प्रघाणश्च 3, 3, 79.
 अग्नोत्प्रेषणो परस्य च 8, 2, 92.
 अग्नेः स्तुतस्तोमसोमाः 8, 3, 82.
 अग्नेर्दृक् 4, 2, 33.
 अग्नौ चैः 3, 2, 91.
 अग्नौ परिचाय्योपचाय्यसमूहाः 3, 1, 131.
 अघाख्यायामुरसः 5, 4, 93.

अघात्रात् 4, 4, 116.
 अघान्तगुच्छशुभदृषवराहेभ्यश्च 5, 4, 145.
 अङितश्च 6, 4, 103.
 अङ्ग इत्यादौ च 6, 1, 119.
 अङ्गपुक्तं तिङाकाङ्क्षम् 8, 2, 96.
 अङ्गस्य 6, 4, 1.
 अङ्गानि मरेये 6, 2, 70.
 अङ्गाप्रतिलोम्ये 8, 1, 33.
 अङ्गुलेर्दोर्गणि 5, 4, 114.
 अङ्गुन्यादिभ्यष्टक् 5, 3, 108.
 अ च 4, 3, 31.
 अच उपसर्गात् 7, 4, 47.
 अचः 6, 4, 138.
 अचः कर्तुर्याक 6, 1, 195.
 अचः कर्मकर्तरि 3, 1, 62.
 अचः परस्मिन्पूर्वविधौ 1, 1, 57.
 अचतुरविचतुरसुचतुरस्त्रोपुंस 5, 4, 77.
 अचश्च 1, 2, 28.
 अचस्तास्यत्यन्तिनो नित्यम् 7, 2, 61.
 अचित्तहस्तिधेनोष्टक् 4, 2, 47.
 अचित्ताददेशकालादटक् 4, 3, 96.
 अचि र अतः 7, 2, 100.
 अचि विभाषा 8, 2, 21.
 अचि शीर्षः 6, 1, 62.
 अचि अनुधातुभुवां श्योरियङुवङो 6, 4, 77.

- अचो जिगति 7, 2, 115.
 अचो ज्ञ्यादि टि 1, 1, 64.
 अचो यत् 3, 1, 97.
 अचो रहाभ्यां द्वे 8, 4, 46.
 अच्चावशर्त्ता 6, 2, 157.
 अच्च घेः 7, 3, 119.
 अच्छ गत्यर्थवदेपु 1, 4, 69.
 अच् प्रत्यन्वयपूर्वात्सामलोः 5, 4, 75.
 अजर्यं संगतम् 3, 1, 103.
 अजादौ गुणवचनादेय 5, 3, 58.
 अजादेर्द्वितीयस्य 6, 1, 2.
 अजात्यतष्टाप् 4, 1, 4.
 अजात्यदन्तम् 2, 2, 33.
 अजाविभ्यां थन् 5, 1, 87.
 अजिनान्तस्योत्तरपदलोपश्च 5, 3, 82.
 अजिवज्योश्च 7, 3, 60.
 अजैर्यघञयोः 2, 4, 56.
 अज्जनगमां सनि 6, 4, 16.
 अज्ञाते 5, 3, 73.
 अज्नासिकायाः संज्ञायां नसं चास्थुलात् 5, 3, 82.
 अञ्चेः पृजायाम् 7, 2, 53.
 अञ्चेलुक् 5, 3, 30.
 अञ्चेश्छन्दस्यसर्वनामस्थानम् 6, 1, 170.
 अञ्चोऽनपादाने 8, 2, 48.
 अञ्जेः सिचि 7, 2, 71.
 अज्नासिकायाः संज्ञायां नसं चास्थुलात् 5, 4, 118.
 अटकुप्वाङ्नुम्व्यवाये ऽपि 8, 4, 2.
 अटभ्यासव्यवाये ऽपि 6, 1, 136.
 अट्कार्यं गानवयोः 7, 3, 99.
 अथाज्ञौ च 4, 3, 33.
 अथायकर्मकावित्तवत्कर्मकात् 1, 3, 86.
 अथाञोरनार्ययोर्गुरुपोत्तमयोः षड् गोत्रे 4, 1, 78.
 अथि नियुक्ते 6, 2, 75.
 अथिनुशः 5, 4, 15.
 अथुदित्सवर्णस्य चाप्रत्ययः 1, 1, 69.
 अथुगयनादिभ्यः 4, 3, 73.
 अथो द्वचः 4, 1, 156.
 अथो ऽप्रत्यक्षस्यानुनासिकः 8, 4, 57.
 अथ कर्मणि च 3, 3, 12.
 अथ कुटिलिकायाः 4, 4, 18.
 अथ च 5, 2, 103.
 अथ महिष्यादिभ्यः 4, 4, 48.
 अत आदेः 7, 4, 70.
 अत इङ् 4, 1, 93.
 अत इनिठनी 5, 2, 115.
 अत उत्सार्वधातुके 6, 4, 110.
 अत उपधायाः 7, 2, 116.
 अत एकहल्मध्ये ऽनादेशादेर्लेटि 6, 4, 120.
 अतः कृत्तमिदं सकुम्भपात्रकुशाकर्णव्यः 8, 3, 46.
 अतश्च 4, 1, 177.
 अतिपहाय्यथनक्षेपेष्वाकर्तारि तृतीयायाः 5, 4, 46.
 अतिथेर्यः 5, 4, 26.
 अतिरतिक्रमणे च 1, 4, 95.
 अतिशायने तमविष्टनौ 5, 3, 55.
 अतैरकल्पदे 6, 2, 191.
 अतैः शुनः 5, 4, 96.
 अतो गुणे 6, 1, 97.
 अतो द्वौघो यञि 7, 3, 101.
 अतो भिस ऐस् 7, 1, 9.
 अतो ऽम् 7, 1, 24.
 अतो येयः 7, 2, 80.
 अतो रोरप्नुतादप्नुते 6, 1, 13.
 अतो लान्तस्य 7, 2, 2.
 अतो लोपः 6, 4, 48.
 अतो हलादेर्लघोः 7, 2, 7.
 अतो हेः 6, 4, 105.
 अत्यन्तसंयोगे च 2, 1, 29.
 अत्र लोपो ऽभ्यासस्य 7, 4, 58.
 अत्रानुनासिकः पूर्वस्य तु वा 8, 3, 2.
 अत्रिभृगुकुत्सवसिष्टगोतमाङ्गिरोभ्यश्च 2, 4, 65.
 अत्यसन्तस्य चाधातोः 6, 4, 14.
 अस्मदृत्वरप्रथमदस्तृप्त्याम् 7, 4, 95.

- अदभ्यस्तात् 7, 1, 4.
 अदर्शनं लोपः 1, 1, 60.
 अदस ओ सुलोपश्च 7, 2, 107.
 अदसो मात् 1, 1, 12.
 अदसो जसेदादु दो मः 8, 2, 80.
 अदः सर्वेषाम् 7, 3, 100.
 अदिप्रभृतिभ्यः शपः 2, 4, 72.
 अदूरभवश्च 4, 2, 70.
 अदेङ् गुणः 1, 1, 2.
 अदो जग्धिर्न्यपि किति 2, 4, 36.
 अदो जनचे 3, 2, 68.
 अदो जनुपदेशे 1, 4, 70.
 अद् (अद्द्) इतरादिभ्यः पञ्चभ्यः 7, 1, 25.
 अद्भिः संस्कृतम् 4, 4, 134.
 अद्वाश्चोनावष्टब्धे 5, 2, 13.
 अधःशिरसो पदे 8, 3, 47.
 अधिकम् 5, 2, 73.
 अधिकरणावाचिनश्च 2, 3, 68.
 अधिकरणावाचिना च 2, 2, 13.
 अधिकरणाविचाले च 5, 3, 43.
 अधिकरणे ग्रन्थः 3, 4, 41.
 अधिकरणे शंतेः 3, 2, 15.
 अधिकरणोत्तायस्ये च 2, 4, 15.
 अधिकृत्य कृते ग्रन्थे 4, 3, 87.
 अधिपरो अनर्थको 1, 4, 93.
 अधिरोश्वरे 1, 4, 97.
 अधिशोङ्स्यासां कर्म 1, 4, 46.
 अधीगर्धदयेशां कर्मणि 2, 3, 52.
 अधोष्टे च 3, 3, 166.
 अधुना 5, 3, 17.
 अधेः प्रसङ्गे 1, 3, 33.
 अधेरुपरिस्थम् 6, 2, 188.
 अध्ययनतो ज्विप्रकृष्टाख्यायाम् 2, 4, 5.
 अध्यर्धपुर्वद्विगोलुगसंज्ञायाम् 5, 1, 28.
 अध्ययन्यायोद्यावसंहाराश्च 3, 3, 122.
 अध्यायानुवाक्योर्लक्ष् 5, 2, 60.
 अध्यायिन्यदेशकालान् 4, 4, 71.
 अध्यायेष्वेवर्धेः 4, 3, 69.
 अध्यनो यत्थो 5, 2, 16.
 अध्यर्धकृषाययोजातो 6, 2, 10.
 अध्यर्धकृतुरनपुंसकम् 2, 4, 4.
 अन् 6, 4, 167.
 अन उपधानोपिनो ज्युतरस्याम् 4, 1, 28.
 अनङ् मां 7, 1, 93.
 अनचि च 8, 4, 47.
 अनत्यन्तगतो क्तात् 5, 4, 4.
 अनत्याधान उरसिमनसो 1, 4, 75.
 अनद्यातने हिलन्यतरस्याम् 5, 3, 21.
 अनद्यातने लङ् 3, 2, 111.
 अनद्यातने लुट् 3, 3, 15.
 अनन्तावसथेतिहमेप्रजाज्यः 5, 4, 23.
 अनन्त्यस्यापि प्रश्नाख्यानयोः 8, 2, 105.
 अनभिहिते 2, 3, 1.
 अनवकृष्यमर्धयोरकिंवृत्ते जपि 3, 3, 145.
 अनश्च 5, 4, 108.
 अनसन्ताचपुंसकाच्छन्दसि 5, 4, 103.
 अनाप्यकः 7, 2, 117.
 अनिगन्तो ऽञ्चतो वप्रत्यये 6, 2, 52.
 अनितेः 8, 4, 19.
 अनिदितां हल उपधायाः किङ्कति 6, 4, 24.
 अनुकम्पायाम् 5, 3, 76.
 अनुकरणं चानितिपरम् 1, 4, 62.
 अनुकाभिकाम्भोकः कमिता 5, 2, 74.
 अनुगवमायाम् 5, 4, 83.
 अनुगादिनष्टक् 5, 4, 13.
 अनुखलंगामो 5, 2, 15.
 अनुदात्ते सर्वमपादादो 8, 1, 18.
 अनुदात्तहित आत्मनेपदम् 1, 3, 12.
 अनुदात्तं च 8, 1, 3.
 अनुदात्तं पदमेकवर्जम् 6, 1, 158.
 अनुदात्तं प्रश्नान्ताभिपृजितयोः 8, 2, 109.
 अनुदात्तस्य च यदोदात्तलोपः 6, 1, 161.

- अनुदात्तस्य चर्दुपधस्यान्तरस्याम् 6, 1, 59.
 अनुदात्तादेरञ् 4, 2, 44.
 अनुदात्तादेश्च 4, 3, 140.
 अनुदात्ते च 6, 1, 190.
 अनुदात्ते च कुधरे 6, 1, 120.
 अनुदात्तेतश्च हलादेः 3, 2, 149.
 अनुदात्तोपदेश्वनतितनोत्यादीनाम् 6, 4, 37.
 अनुदात्तो सुष्पितां 3, 1, 4.
 अनुनासिकस्य विभक्तोः विङिति 6, 4, 15.
 अनुनासिकात्परो ऽनुस्वारः 8, 3, 4.
 अनुपदसर्वाच्चायानये ब्रह्माभक्षयतिनेषु 5, 2, 9.
 अनुपदग्रन्थेष्टा 5, 2, 90.
 अनुपराभ्यां कजः 1, 3, 79.
 अनुपसर्गाज्ज्ञः 1, 3, 76.
 अनुपसर्गात्कुल्लोत्रैकशोलाघाः 8, 2, 55.
 अनुपसर्गाद्वा 1, 3, 43.
 अनुपसर्गाल्लिप्प्यग्रिन्दधारि 3, 1, 138.
 अनुपसर्जनात् 4, 1, 14.
 अनुप्रतिष्ठाश्च 1, 4, 41.
 अनुप्रयचनादिभ्यश्च 5, 1, 111.
 अनुब्राह्मणादिभिः 4, 2, 62.
 अनुर्धत्समया 2, 1, 15.
 अनुर्लक्षणे 1, 4, 84.
 अनुवादे चरणानाम् 2, 4, 3.
 अनुविपर्यभिनिभ्यः स्पन्दतेरप्राणिषु 8, 3, 72.
 अनुशतिकादीनां च 7, 3, 20.
 अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः 8, 4, 58.
 अनुव्यानन्तर्ये विदादिभ्यो ञ् 4, 1, 104.
 अनेकमन्यपदार्थे 2, 2, 24.
 अनेकाल्पित् सर्वस्य 1, 1, 55.
 अनो नुद् 8, 2, 16.
 अनो बहुव्रीहेः 4, 1, 12.
 अनो भावकर्मवचनः 6, 2, 150.
 अनोरकर्मकात् 1, 3, 49.
 अनोरप्रधानकनीयसो 6, 2, 189.
 अनोऽप्रमायःसरसां जातिसंज्ञयोः 5, 4, 94.
 अनो कर्मणि 3, 2, 100.
 अन्तः 6, 2, 92, 143, 179, 8, 4, 20.
 अन्तःपूर्वपदाट्ठञ् 4, 3, 60.
 अन्तरदेशे 8, 4, 24.
 अन्तरपरिपहे 1, 4, 65.
 अन्तरं बर्हिर्वर्णोयसंख्यानयोः 1, 1, 36.
 अन्तरान्तरेणयुक्ते 2, 3, 4.
 अन्तर्धनो देशे 3, 3, 78.
 अन्तर्धो येनादर्शनमिच्छति 1, 4, 28.
 अन्तर्बहिर्भ्यां च लोभः 5, 4, 117.
 अन्तर्धत्पतियतोर्नुक् 4, 1, 32.
 अन्तश्च 6, 2, 180.
 अन्तश्च तर्धे युगपत् 6, 1, 200.
 अन्तात्यन्ताध्यदूरपारसर्वानन्तेषु इः 3, 2, 48.
 अन्तादिवच्च 6, 1, 85.
 अन्तिकवाटयोर्नैदसाधौ 5, 3, 63.
 अन्तोदात्तादुत्तरपदादन्तरस्यामनित्य 6, 1, 169.
 अन्तो ऽवत्याः 6, 1, 220.
 अन्त्यात्पूर्वं ब्रह्मचः 6, 2, 83.
 अवाणः 4, 4, 85.
 अचेन व्यञ्जनम् 2, 1, 34.
 अन्यतो ह्योप् 4, 1, 40.
 अन्यैवैककर्मित्यसु सिद्धाप्रयोगश्चेत् 3, 4, 27.
 अन्यपदार्थे च संज्ञायाम् 2, 1, 21.
 अन्यारादितरतैदिवच्छटाङ्गुत्तरपदाज्ञा 2, 3, 29.
 अन्येभ्यो ऽपि दृश्यते 3, 2, 178, 3, 130.
 अन्येभ्यो ऽपि दृश्यन्ते 3, 2, 75.
 अन्येषामपि दृश्यते 6, 3, 187.
 अन्येष्वपि दृश्यते 3, 2, 101.
 अन्यव्यानुलोम्ये 3, 4, 64.
 अन्यवतप्ताद्रहसः 5, 4, 81.
 अपगुरो णमुलि 6, 1, 53.
 अपघनो ञ्ङम् 3, 3, 81.
 अपचितश्च 7, 2, 30.
 अपत्यं पौत्रप्रभृति गोत्रम् 4, 1, 182.
 अपथं नपुंसकम् 2, 4, 30.

- अपदातो सान्वात् 4, 2, 135.
 अपदान्तस्य मूर्धन्यः 8, 3, 53.
 अपपरिग्रहिरञ्चवः पञ्चम्या 2, 1, 12.
 अपपरी वर्जने 1, 4, 88.
 अपमित्ययाचिताभ्यां कक्कनौ 4, 4, 21.
 अपरस्पराः क्रियासातत्ये 6, 1, 144.
 अपरिमाण्यिस्ताचितकम्बन्धेभ्यो न त 4, 1, 22.
 अपरिहृताश्च 7, 2, 32.
 अपरोऽग्रे च 3, 2, 119.
 अपग्रहो नृतोपा 2, 3, 6.
 अपस्करो रथाङ्गम् 6, 1, 149.
 अपस्पृष्टेयामनचुरानुहृष्टिच्युपे ति 6, 1, 36.
 अपहृते ज्ञः 1, 3, 44.
 अपाच्च 6, 2, 186.
 अपाच्चतुष्पाच्चकुनिष्वालेखने 6, 1, 142.
 अपादाने चाहोयकहोः 5, 4, 45.
 अपादाने पञ्चमो 2, 3, 28.
 अपादाने परोऽस्याम् 3, 4, 52.
 अपाद्वदः 1, 3, 73.
 अपिः पदार्थसंभावनान्वयवर्गगह्नासमुच्च 1, 4, 96.
 अपूर्वपदादन्यतरस्यां यद्वदकज्ञौ 4, 1, 140.
 अपृक्त एकान् प्रत्ययः 1, 2, 41.
 अपे क्रेशतमसोः 3, 2, 50.
 अपे च लघः 3, 2, 144.
 अपेतापोढमुक्तपतितापत्रस्तैरस्यशः 2, 1, 33.
 अपोनखपांनप्लुभ्यां चः 4, 2, 27.
 अपो भि 7, 4, 48.
 अप्लुन्तृदस्वसनप्लुनेष्टत्वष्ट्वत्तृहोत् 6, 4, 11.
 अप् पूरणोप्रमाणयोः 5, 4, 116.
 अप्र प्रत्ययात् 3, 3, 102.
 अप्लुतयदुपस्थिते 6, 1, 129.
 अप्रापितपुंस्काच्च 7, 3, 48.
 अभिजनश्च 4, 3, 90.
 अभिजिद्विदभच्छानावच्छिखाव 5, 3, 118.
 अभिज्ञायचने लृट् 3, 2, 112.
 अभिनिविशश्च 1, 4, 47.
 अभिनिष्कामति द्वारम् 4, 3, 86.
 अभिनिसः स्तनः शब्दसंज्ञायाम् 8, 3, 86.
 अभिप्रत्यतिभ्यः क्षिपः 1, 3, 80.
 अभिरभागे 1, 4, 91.
 अभिविधौ भाव इतुष् 3, 3, 44.
 अभिविधौ संपडा च 5, 4, 53.
 अभूततद्भावे कथ्यस्तियोगे संपद्यकर्तरि 5, 4, 50.
 अभर्मुखम् 6, 2, 185.
 अभेशचाविद्वयं 7, 2, 25.
 अभ्यमित्राच्छ च 5, 2, 17.
 अभ्यस्तस्य च 6, 1, 33.
 अभ्यस्तानामादिः 6, 1, 189.
 अभ्यासस्यासवर्णौ 6, 4, 78.
 अभ्यासाच्च 7, 3, 55.
 अभ्यासे चर्च 8, 4, 54.
 अभ्युत्सादयां प्रजनयां चिकयां 3, 1, 42.
 असनुष्यकर्तृके च 3, 2, 53.
 असहचवं नगरे ऋदोचाम् 6, 2, 89.
 अमावस्यदन्यतरस्याम् 3, 1, 122.
 अमावास्याया वा 4, 3, 30.
 अमि पूर्वः 6, 1, 107.
 अमु च छन्दसि 5, 4, 12.
 अमूर्धमस्तकात्स्वाङ्गादकामे 6, 3, 12.
 अमैवाख्येन 2, 2, 20.
 अमो मश् 7, 1, 40.
 अमरुधरयस्तिभयया छन्दसि 8, 2, 70.
 अम्बाम्बगोभूमिमध्यापद्वित्रि 8, 3, 97.
 अम्बार्थनद्योर्ह्रस्वः 7, 3, 107.
 अम् संयुद्धौ 7, 1, 99.
 अयद् वि विङिति 7, 4, 22.
 अयने च 8, 4, 25.
 अयःशूलदण्डाजिनाभ्यां ठक्ठञौ 5, 2, 76.
 अयस्मयादौनि छन्दसि 1, 4, 20.
 अयामन्ताल्याप्येव्यिष्णु 6, 4, 55.
 अरण्यान्मनुष्ये 4, 2, 129.
 अरिष्टगोहपूर्वं च 6, 2, 100.

- अकृष्टिषदजन्तस्य सुम् 6, 3, 67.
 अकर्मनश्चक्षुश्चेतोरहोरजसां लोपश्च 5, 4, 51.
 अतिपिपत्योश्च 7, 4, 77.
 अतिनूधूमूखनसहचर इवः 3, 2, 184.
 अतिहोत्रोरीकृयोक्तमाख्यातां पुण्यां 7, 3, 36.
 अर्थवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् 1, 2, 45.
 अर्थे 6, 2, 44.
 अर्थे विभाषा 6, 3, 100.
 अर्थेः संनिविभ्यः 7, 2, 24.
 अर्थं नपुंसकम् 2, 2, 2.
 अर्थेवाः पुंसि च 2, 4, 81.
 अर्धाच्च 5, 4, 100.
 अर्धात्परिमाणस्य 7, 3, 26.
 अर्धाद्यत् 4, 3, 4.
 अर्मे चावर्णे द्वाच्यच् 6, 2, 90.
 अर्थः स्वात्मिवेशयोः 3, 1, 103.
 अर्थशस्त्रसावनजः 6, 4, 127.
 अर्शआदिभ्यो ज् 5, 2, 127.
 अर्हः 3, 2, 12.
 अर्हः प्रशंसायाम् 3, 2, 133.
 अर्हं कृत्यतृचश्च 3, 3, 169.
 असंस्कृन्निराकृजप्रजनोत्पद्यो 3, 2, 136.
 अलेखन्त्योः प्रतिषेधयोः प्राचां तत्रा 3, 4, 18.
 असुगुत्तरपदे 6, 3, 1.
 असो ज्यस्य 1, 1, 52.
 असो ज्यस्यात्पूर्वं उपधा 1, 1, 65.
 अन्याख्यायाम् 5, 4, 136.
 अन्याचतरम् 2, 2, 34.
 अस्ते 5, 3, 85.
 अल्लोपो जनः 6, 4, 134.
 अत्यक्रयः 4, 4, 50.
 अवक्षेपणे कन् 5, 3, 95.
 अवङ् स्फोटायनस्य 6, 1, 123.
 अवचले च 3, 4, 15.
 अवद्यप्यवयवी गह्वरणिताख्या 3, 1, 101.
 अवपद्यासि च 6, 1, 121.
 अवयवादृतोः 7, 3, 11.
 अवयवे च प्राणयोषधिवृक्षेभ्यः 4, 3, 135.
 अवयसि ठञ्च 5, 1, 84.
 अवयाः श्वेतवाः पुरोडाश्च 8, 2, 67.
 अवसमन्धेभ्यस्तमसः 5, 4, 79.
 अवाच्यालम्बनाविदुर्वयोः 8, 3, 68.
 अवात्कुटारञ्च 5, 2, 30.
 अवादुः 1, 3, 51.
 अवारपारात्यन्तानुकामं गामो 5, 2, 11.
 अवृद्धापि बहुवचनविषयात् 4, 2, 125.
 अवृद्धाभ्यो नदीमानुषोभ्यस्तचामिका 4, 1, 113.
 अवेः कः 5, 4, 28.
 अवे ग्रहो वर्षप्रतिबन्धे 3, 3, 51.
 अवे तृस्वोर्ध्वं 3, 3, 120.
 अवे यजः 3, 2, 72.
 अवोदेधोद्वप्रथयहिमशयाः 6, 4, 29.
 अवोदोनियः 3, 3, 26.
 अव्यक्तानुकरणस्यात इतो 6, 1, 98.
 अव्यक्तानुकरणाद्भुजघराधादनितां डाच् 5, 4, 57.
 अव्ययं विभक्तिसमीपसमिद्धि 2, 1, 6.
 अव्ययसर्वनाम्नामकच् प्राक् टेः 5, 3, 71.
 अव्ययात् त्यप् 4, 2, 104.
 अव्ययोभावः 2, 1, 5.
 अव्ययोभावश्च 1, 1, 41, 2, 4, 18.
 अव्ययोभावाच्च 4, 3, 59.
 अव्ययोभावे चाकाले 6, 3, 81.
 अव्ययोभावे शस्त्रभृतिभ्यः 5, 4, 107.
 अव्यये ज्यथाभिप्रेताख्याने कृजः 3, 4, 59.
 अव्यादवद्यादवक्रमुदवतायम 6, 1, 116.
 अव्यनायोदन्यधनाया ह्युभुजा 7, 4, 34.
 अव्यधे यत्खावन्वतरस्याम् 4, 3, 84.
 अव्याला च 2, 4, 24.
 अव्यनोतेष्ट 7, 4, 72.
 अव्यञ्जोरिवृत्तवशानामात्म 7, 1, 51.
 अव्यपत्यादिभ्यश्च 4, 1, 84.
 अव्यस्यैकाह्रगमः 5, 2, 19.

अश्वघस्यात् 7, 4, 37.
 अश्वदिभिः कञ् 4, 1, 110.
 अश्विमान् 4, 4, 126.
 अश्वहताशितंस्वलेकर्मालंपुरुषा 5, 4, 7.
 अश्वत्थतृतीयास्वस्यान्यस्य दुगाशोरा 6, 3, 99.
 अष्टन आ विभक्तौ 7, 2, 84.
 अष्टनः संज्ञायाम् 6, 3, 125.
 अष्टनो दीर्घात् 6, 1, 172.
 अष्टाभ्य आञ् 7, 1, 21.
 असंयोगाल्लिट् कित् 1, 2, 5.
 असंज्ञायां तिलयवाभ्याम् 4, 3, 149.
 असमामे निष्कादिभिः 5, 1, 20.
 अ सांप्रतिके 4, 3, 9.
 असिद्धवदत्रा भात् 6, 4, 22.
 असुरस्य स्वम् 4, 4, 123.
 असूर्यललाटयोर्दृशितपोः 3, 2, 36.
 अस्तं च 1, 4, 68.
 अस्ताति च 5, 3, 40.
 अस्तिनास्तिदिष्टं मतिः 4, 4, 60.
 अस्तिमिचो ऽपृक्ते 7, 3, 96.

अस्तेभूः 2, 4, 52.
 अस्थिदधिसकथ्यत्णामनहुदात्तः 7, 1, 75.
 अस्मदो द्वयोश्च 1, 2, 59.
 अस्मद्युत्तमः 1, 4, 107.
 अस्मायामेधासजो विनिः 5, 2, 121.
 अस्य च्वां 7, 4, 32.
 अस्यतितृपोः क्रियान्तरे का 3, 4, 57.
 अस्यतिवक्तिष्यतिभ्यो ङ् 3, 1, 52.
 अस्ययेस्युक् 7, 4, 17.
 अस्वाङ्गपूर्वपदाद्वा 4, 1, 53.
 अहंगुभमोर्युस् 5, 2, 140.
 अहन् 8, 2, 68.
 अहःसर्वकदेशसंख्यातपुण्याच्च रात्रेः 5, 4, 87.
 अहोने द्वितीया 6, 2, 47.
 अहोति विनियोगे च 8, 1, 61.
 अहो च 8, 1, 40.
 अहृष्टखोरेव 6, 4, 145.
 अहो ऽदन्तात् 8, 4, 7.
 अहो ऽह एतेभ्यः 5, 4, 88.

आ

आ कडारादेका संज्ञा 1, 4, 1.
 आकर्षात् षल् 4, 4, 9.
 आकर्षादिभिः कन् 5, 2, 64.
 आकषात् षल् 4, 4, 9.
 आकषादिभिः कन् 5, 2, 64.
 आकालिकडाद्यन्तश्चने 5, 1, 114.
 आकान्दादृष्टञ् च 4, 4, 38.
 आक्रोशे च 6, 2, 158.
 आक्रोशे नञ्यनिः 3, 3, 112.
 आक्रोशे ऽवन्योर्यहः 3, 3, 45.
 आ क्येस्तच्छीलतद्धर्म 3, 2, 134.
 आख्यातोपयोगे 1, 4, 29.

आगद्योनः 5, 2, 14.
 आगस्यर्कागिहिन्ययोरगस्ति 2, 4, 70.
 आगह्याययश्वत्यादृष्टक् 4, 2, 22.
 आह उद्गमने 1, 3, 40.
 आहि चापः 7, 3, 105.
 आहि ताच्छीत्ये 3, 2, 11.
 आहि युद्धे 3, 3, 73.
 आहो दो ऽनास्यविहरणे 1, 3, 20.
 आहो नास्त्रियाम् 7, 3, 120.
 आहो ऽनुनासिकश्छन्दसि 6, 1, 126.
 आहो यमहनः 1, 3, 23.
 आहो वि 7, 1, 65.

आङ् मर्यादाभिविध्योः 2, 1, 13.
 आङ् मर्यादावचने 1, 4, 89.
 आङ्माङ्गोश्च 6, 1, 74.
 आ च त्वात् 5, 1, 120.
 आ च हो 6, 4, 117.
 आचार्यापसर्जनश्चान्तेवासिनि 6, 2, 104.
 आचार्यापसर्जनश्चान्तेवासो 6, 2, 36.
 आच्छीनद्योनुम् 7, 1, 80.
 आज्ञसेरसुक 7, 1, 50.
 आज्ञायिनि च 6, 3, 5.
 आटश्च 6, 1, 90.
 आडाजादोनाम् 6, 4, 72.
 आहुतमस्य पिच्य 3, 4, 92.
 आढकाचितपात्रात्खो अन्य 5, 1, 53.
 आढ्यसुभागस्यूलपत्तितनम्ना 3, 2, 56.
 आपनद्याः 7, 3, 112.
 आप्त ये 3, 4, 95.
 आप्त आं जलः 7, 1, 34.
 आप्तः 3, 4, 110.
 आप्तश्चोपसर्गे 3, 1, 136. 3, 106.
 आप्तो हितः 7, 2, 81.
 आप्तो ऽटि नित्यम् 8, 3, 3.
 आप्तो धातोः 6, 4, 140.
 आप्तो अनुपसर्गे कः 3, 2, 5.
 आप्तो मनिन्वनिन्वनिपश्च 3, 2, 74.
 आप्तो युक् चिद्यक्तोः 7, 3, 38.
 आप्तो युच् 3, 3, 128.
 आप्तो लोप इटि च 6, 4, 64.
 आप्तमनश्च पूरणे 6, 3, 6.
 आप्तमनेपदेख्यनतः 7, 1, 5.
 आप्तमनेपदेख्यन्यतरस्याम् 2, 4, 44. 3, 1, 54.
 आप्तमन्विश्वजनभोगोत्तरपदात्खः 5, 1, 9.
 आप्तममाने खश्च 3, 2, 83.
 आप्तमविश्वजनभोगोत्तरपदात्खः 5, 1, 9.
 आप्तमाध्वानां खे 6, 4, 169.
 आप्तवर्णिकस्येकतोपश्च 4, 3, 133.

आदरानादरयोः सदसतो 1, 4, 63.
 आदाचार्याणाम् 7, 3, 49.
 आदिः प्रत्येनसि 6, 2, 27.
 आदिकर्मणि क्तः कर्तरि च 3, 4, 71.
 आदितश्च 7, 2, 18.
 आदिरन्येन सहेता 1, 1, 71.
 आदिरुदात्तः 6, 2, 64.
 आदिर्जिडुडयः 1, 3, 5.
 आदिर्णमुलन्यतरस्याम् 6, 1, 194.
 आदिश्चिह्णादोनाम् 6, 2, 125.
 आदिः सिचो अन्यतरस्याम् 6, 1, 187.
 आद्गमहनजनः किकिनो लिट् च 3, 2, 171.
 आदेः परस्य 1, 1, 54.
 आदेच उपदेशे ऽशित 6, 1, 45.
 आदेशप्रत्यययोः 8, 3, 59.
 आद्गुणः 6, 1, 87.
 आद्यन्तवदेकस्मिन् 1, 1, 21.
 आद्यन्तो टकितो 1, 1, 46.
 आद्युदात्तं द्वाचन्दसि 6, 2, 119.
 आद्युदात्तश्च 3, 1, 3.
 आधारे ऽधिकरणम् 1, 4, 45.
 अनङ्गतो द्वेद्वे 6, 3, 25.
 आनायो ऽनित्ये 3, 1, 127.
 आनि लोट् 8, 4, 16.
 आने मुक् 7, 2, 82.
 आन्महतः समानाधिकरणः 6, 3, 46.
 आपत्यस्य च तद्धिते ऽनाति 6, 4, 151.
 आपो जुषाणो वृष्णो वर्षि 6, 1, 118.
 आपो अन्यतरस्याम् 7, 4, 15.
 आप्ज्ञप्धाधामोत् 7, 4, 55.
 आप्रपदं प्राप्नोति 5, 2, 8.
 आवाधे च 8, 1, 10.
 आभोक्षणे शमुन् च 3, 4, 22.
 आम एकान्तरप्रामन्वित 8, 1, 55.
 आमः 2, 4, 81.
 आमन्वितं पूर्वमविद्यमानवत् 8, 1, 79.

आमन्त्रितस्य च 6, 1, 198. 8, 1, 19.
 आमि सर्वनाम्नः सुट् 7, 1, 52.
 आमेतः 3, 4, 90.
 आमप्रत्ययवत् कञो अनुप्रयोगस्य 1, 3, 63.
 आमेहितं भर्त्सने 8, 2, 95.
 आयनेयोनीयियः फट् 7, 1, 2.
 आयादय आर्धधातुके वा 3, 1, 31.
 आयुक्तकुशलाभ्यां चासेवायाम् 2, 3, 40.
 आयुधजोविभ्यश्चः पठते 4, 3, 91.
 आयुधजोविसंचाङ्ग्यः 5, 3, 114.
 आयुधाच्छ च 4, 4, 14.
 आरगुदोचाम् 4, 1, 130.
 आर्धधातुके शेषः 3, 4, 114.
 आर्धधातुकस्येड्वलादेः 7, 2, 35.
 आर्धधातुके 2, 4, 35. 6, 4, 46.
 आर्यो ब्राह्मणकुमारयोः 6, 2, 58.
 आर्होदगोपुच्छसंख्या 5, 1, 19.
 आलजाटचो बहुभाषिणि 5, 2, 125.
 आवट्याच्च 4, 1, 75.
 आवश्यकाधमयदयोगिनिः 3, 3, 170.

आवसयात् षल् 4, 4, 74.
 आशंसायां भूतवच्च 3, 3, 132.
 आशंसावचने लिङ् 3, 3, 134.
 आशङ्कावाधनेदोयस्सु संभावने 6, 2, 21.
 आशितः कर्ता 6, 1, 207.
 आशिते भुवः करणभावयोः 3, 2, 45.
 आशिषि च 3, 1, 150.
 आशिषि नाथः 2, 3, 55.
 आशिषि लिङ्लोटो 3, 3, 173.
 आशिषि हनः 3, 2, 49.
 आश्चर्यमनित्ये 6, 1, 147.
 आश्वयुज्या वुञ् 4, 3, 45.
 आसन्दोषदष्टोवच्चक्रोवत् कः 8, 2, 12.
 आ सर्वनाम्नः 6, 3, 91.
 आसुयुषिरपिलपित्रपिचमश्च 3, 1, 126.
 आस्पदं प्रतिष्ठायाम् 6, 1, 146.
 आहस्यः 8, 2, 35.
 आहि च दूरे 5, 3, 37.
 आहो उताहो चानन्तरम् 8, 1, 49.

इ

इकः काशे 6, 3, 123.
 इकः सुत्रि 6, 3, 134.
 इको गुणवृद्धौ 1, 1, 3.
 इको ऽचि विभक्तौ 7, 1, 73.
 इको भल् 1, 2, 9.
 इको यणचि 6, 1, 77.
 इको वहे ऽपोलोः 6, 3, 121.
 इको ऽसवर्ण शकल्यस्य ह्रस्वश्च 6, 1, 127.
 इको ह्रस्वो ऽह्यो गालवस्य 6, 3, 61.
 इगन्तकालकपालभगालशरावेषु द्विगो 6, 2, 29.
 इगन्ताच्च लघुपूर्वात् 5, 1, 131.
 इगुपधज्ञाप्रोक्तिरः कः 3, 1, 135.

इग्यशः संप्रसारणम् 1, 1, 45.
 इडश्च 2, 4, 48. 3, 3, 21.
 इङ्धार्योः शत्रकृच्छ्रिणि 3, 2, 130.
 इच्च एकाचो ऽम् प्रत्ययवच्च 6, 3, 68.
 इच् कर्मव्यतिहारे 5, 4, 127.
 इच्छा 3, 3, 101.
 इच्छार्थेभ्यो विभाषा वर्तमाने 3, 3, 180.
 इच्छार्थेषु लिङ्लोटो 3, 3, 157.
 इजादेश्च गुह्यतो ऽनृच्छः 3, 1, 36.
 इजादेः सनुमः 8, 4, 32.
 इजः प्राचाम् 2, 4, 60.
 इजश्च 4, 2, 112.

इट ईटि 8, 2, 28.
 इटो जत् 3, 4, 106.
 इट् सनि वा 7, 2, 41.
 इडन्त्यतिथ्यतोनाम् 7, 2, 66.
 इडाया वा 8, 3, 54.
 इणः षः 8, 3, 39.
 इणः षोध्यलुङ्लितां धो ङ्गात् 8, 3, 78.
 इणो गा लुङि 2, 4, 45.
 इणो यण 6, 4, 81.
 इण्कोः 8, 3, 57.
 इगनशजिसर्तिभ्यः क्यरप् 3, 2, 163.
 इगिण्छायाम् 7, 2, 47.
 इतराभ्यो ऽपि दृश्यन्ते 5, 3, 14.
 इतरेतरान्योऽन्योपपदाच्च 1, 3, 16.
 इतश्च 3, 4, 100.
 इतश्च लोपः परस्मैपदेषु 3, 4, 97.
 इतश्चानिजः 4, 1, 122.
 इतो जत् सर्वनामस्थाने 7, 1, 86.
 इतो मनुष्यजातेः 4, 1, 65.
 इत्यंभूतलक्षणे 2, 3, 21.
 इत्यंभूतेन कृतमिति च 6, 2, 149.
 इदंकिमोरोश्चो 6, 3, 90.
 इदन्तो मसि 7, 1, 46.
 इदम् इश् 5, 3, 3.
 इदमस्यसुः 5, 3, 24.
 इदमो ऽन्वादेशे ऽशनुदात्त 2, 4, 32.
 इदमो मः 7, 2, 108.
 इदमो हिंल् 5, 3, 16.
 इदमो हः 5, 3, 11.

इदितो नुम् धातोः 7, 1, 58.
 इदुदुपधस्य चाप्रत्ययस्य 8, 3, 41.
 इदुङ्याम् 7, 3, 117.
 इदो ऽय् पुंसि 7, 2, 111.
 इद्रोण्याः 1, 2, 50.
 इळरितस्य 6, 4, 114.
 इट्ट्छा 6, 3, 28.
 इनयनपत्ये 6, 4, 164.
 इनवृषिटच् चिकचि च 5, 2, 33.
 इनः स्त्रियाम् 5, 4, 152.
 इनित्रकट्यचश्च 4, 2, 51.
 इन्द्रवक्त्राभ्यश्च 4, 1, 49.
 इन्द्रिर्मिन्द्रलिङ्गमिन्द्रदृष्ट 5, 2, 93.
 इन्द्रे च 6, 1, 124.
 इन्द्रे च नित्यम् 6, 1, 124.
 इन्धिभवतिभ्यां च 1, 2, 6.
 इन्हनृषार्यम्णां शो 6, 4, 12.
 इरयो रे 6, 4, 76.
 इरितो वा 3, 1, 57.
 इवे प्रतिकृतौ 5, 3, 96.
 इयगमियमां छः 7, 3, 77.
 इयुगमियमां छः 7, 3, 77.
 इष्टकैषीकामालानां चित् 6, 3, 65.
 इष्टादिभ्यश्च 5, 2, 88.
 इष्टानमिति च 7, 1, 48.
 इष्टस्य यिद् च 6, 4, 159.
 इमुमुक्तान्तात् कः 7, 3, 51.
 इमुसोः सामर्थ्यं 8, 3, 44.
 इस्मन्त्रिश्च 6, 4, 97.

इ

ईं ब्राह्मोः 7, 4, 31.
 ईं च खनः 3, 1, 111.
 ईं च गणः 7, 4, 97.

ईं च द्वियचने 7, 1, 77.
 ईं च चाक्रवर्मणस्य 6, 1, 130.
 ईंङजनोऽर्थे च 7, 2, 78.

ईद्वन्द्वशंसदुहां गयतः 6, 1, 214.
 ईदग्नेः सोमवक्रणयोः 6, 3, 27.
 ईदासः 7, 2, 88.
 ईदुतो च सप्तम्यर्थे 1, 1, 19.
 ईदुदेद्विवचनं प्रणह्यम् 1, 1, 11.
 ईद्वान्ति 6, 4, 85.
 ईयसश्च 5, 4, 156.
 ईयत्याः 6, 1, 221.

ईशः से 7, 2, 77.
 ईश्वरे तोमुन्कमुनौ 3, 4, 13.
 ईषदकता 2, 2, 7.
 ईषदन्यतरस्याम् 6, 2, 54.
 ईषदर्थे 6, 3, 105.
 ईषदसमाप्तौ कल्पच्छेद्यः 5, 3, 67.
 ईषदुःसुषु कच्छाकच्छार्थेषु खल् 3, 3, 126.
 ई हन्यधोः 6, 4, 113.

उ

उगवादिभ्यो यत् 5, 1, 2.
 उगितश्च 4, 1, 6. 6, 3, 45.
 उगिदचां सर्वनामस्थाने ऽधातोः 7, 1, 70.
 उपपश्येरमदपाणिंधमाश्च 3, 2, 37.
 उर्ध्वैरुदात्तः 1, 2, 29.
 उर्ध्वैस्तरां वा व्यपठारः 1, 2, 35.
 उञ्ज ऊँ 1, 1, 17. 18.
 उञ्जः 1, 1, 17.
 उञ्जि च पदे 8, 3, 21.
 उञ्जति 4, 4, 92.
 उञ्जादीनां च 6, 1, 160.
 उणादयो बहुलम् 3, 3, 1.
 उतश्च प्रत्ययादसंयोगपूर्वात् 6, 4, 106.
 उताप्योः समर्थयोर्लिङ् 3, 3, 152.
 उतो वृद्धिर्लुकि हलि 7, 3, 89.
 उत्क उन्मनाः 5, 2, 80.
 उत्करादिभ्यश्चः 4, 2, 90.
 उत्तर्मेकाभ्यां च 5, 4, 90.
 उत्तरपथेनाहुतं च 5, 1, 77.
 उत्तरपदवृद्धौ सर्वं च 6, 2, 105.
 उत्तरपदस्य 7, 3, 10.
 उत्तरपदादिः 6, 2, 111.
 उत्तरमगपूर्वाच्च सञ्चः 5, 4, 98.
 उत्तराच्च 5, 3, 98.

उत्तराधरदक्षिणादातिः 5, 3, 34.
 उत्परस्यातः 7, 4, 88.
 उत्सादिभ्यो ञ् 4, 1, 86.
 उद ईत् 6, 4, 139.
 उदकस्योदः संज्ञायाम् 6, 3, 57.
 उदके ऽकेवले 6, 2, 96.
 उदक्च विपाशः 4, 2, 74.
 उदङ्को ऽनुदके 3, 3, 123.
 उदन्यानुदधौ च 8, 2, 13.
 उदराट्ठगायूने 5, 2, 67.
 उदराश्वेषुषु 6, 2, 107.
 उदश्चरः सकर्मकात् 1, 3, 53.
 उदश्वितो ऽन्यतरस्याम् 4, 2, 19.
 उदः स्यास्तम्भोः पूर्वस्य 8, 4, 61.
 उदात्तयणो हन्पूर्वात् 6, 1, 174.
 उदात्तस्वरितपरस्य सञ्चतरः 1, 2, 40.
 उदात्तस्वरितयोर्धगः स्वरितो 8, 2, 4.
 उदात्तादनुदात्तस्य स्वरितः 8, 4, 66.
 उदि कूले रुज्जिवहोः 3, 2, 31.
 उदि गृहः 3, 3, 35.
 उदितो वा 7, 2, 56.
 उदि यर्वातयोतिपूद्वयः 3, 3, 49.
 उदीचां वृद्धादगोचान् 4, 1, 157.
 उदीचामातः स्थाने एकपूर्वायाः 7, 3, 46.

उदीचामिञ् 4, 1, 153.
 उदीचां माङ्गी व्यतीहारे 3, 4, 19.
 उदीचयामाच्च बह्वचो 4, 2, 109.
 उदुपधाद्भावादिकर्मणोरन्यतरस्याम् 1, 2, 21.
 उदोऽनृध्वकर्मणि 1, 3, 24.
 उदोऽष्टपूर्वस्य 7, 1, 102.
 उदधनो ज्योधानम् 3, 3, 80.
 उद्विभ्यां काकुदस्य 5, 4, 148.
 उद्विभ्यां तपः 1, 3, 27.
 उद्योयः 3, 3, 29.
 उपकादिभ्योऽन्यतरस्यामद्वन्द्वे 2, 4, 69.
 उपघ्न आचये 3, 3, 85.
 उपजानूपकणोपनोविष्टक 4, 3, 40.
 उपजाते 4, 3, 115.
 उपज्ञोपक्रमं तदाद्याचिख्यासायाम् 2, 4, 21.
 उपदंशस्तृतीयायाम् 3, 4, 47.
 उपदेशेऽजनुनासिक इत् 1, 3, 2.
 उपदेशेऽन्यतः 7, 2, 62.
 उपधायां च 8, 2, 78.
 उपधायाश्च 7, 1, 101.
 उपपदमतिङ् 2, 2, 19.
 उपपराभ्याम् 1, 3, 39.
 उपमानं शब्दार्थप्रकृतावेव 6, 2, 80.
 उपमानाच्च 5, 4, 137.
 उपमानादप्राणिषु 5, 4, 97.
 उपमानादाचारे 3, 1, 10.
 उपमानानि सामान्यवचनेः 2, 1, 55.
 उपमाने कर्मणि च 3, 4, 45.
 उपमितं व्याघ्रादिभिः सामान्या 2, 1, 56.
 उपरि स्थितासौदिति च 8, 2, 102.
 उपर्यध्यधसः सामोष्ये 8, 1, 7.
 उपर्युपरिष्ठात् 5, 3, 31.
 उपसंवादाग्रङ्गोश्च 3, 4, 8.
 उपसर्गप्रादुर्भ्यामस्तिर्यक्षरः 8, 3, 87.
 उपसर्गव्येतं च 8, 1, 38.
 उपसर्गस्य चञ्चमनुष्ये बहुलम् 6, 3, 122.

उपसर्गस्यायतो 8, 2, 19.
 उपसर्गाः क्रियायोगे 1, 4, 59.
 उपसर्गाच्च 5, 4, 119.
 उपसर्गाच्छन्दसि धात्वर्थे 5, 1, 118.
 उपसर्गात् खल्वचोः 7, 1, 67.
 उपसर्गात् मुनोतिमुवति 8, 3, 85.
 उपसर्गात्स्वाङ्गं ध्रुवमपशुं 6, 2, 177.
 उपसर्गादध्वनः 5, 4, 85.
 उपसर्गादनोत्तरः 8, 4, 28.
 उपसर्गादसमासे ऽपि शोषदेशस्य 8, 4, 14.
 उपसर्गाद्वृत्ति धातो 6, 1, 91.
 उपसर्गाद्भस्व ऊहतेः 7, 4, 23.
 उपसर्गे घोः किः 3, 3, 92.
 उपसर्गे च संज्ञायाम् 3, 2, 99.
 उपसर्गे ङः 3, 3, 59.
 उपसर्गे रुचः 3, 3, 22.
 उपसर्जनं पूर्वम् 2, 2, 30.
 उपसर्गा काल्या प्रजने 3, 1, 104.
 उपाच्च 1, 3, 84.
 उपाजेऽन्याजे 1, 4, 73.
 उपात्प्रतिषेधवैकृतयाक्या 6, 1, 139.
 उपात्प्रशंसायाम् 7, 1, 66.
 उपादद्गुज्जिनमगोरादयः 6, 2, 194.
 उपाद्यमः स्वकरणे 1, 3, 56.
 उपाधिभ्यां त्यक्तनासत्राकृतयोः 5, 2, 34.
 उपान्मन्त्रकरणे 1, 3, 25.
 उपान्वध्याङ्वसः 1, 4, 48.
 उपेक्षितानाश्वाननूचानश्च 3, 2, 109.
 उपोत्तमं रिति 6, 1, 217.
 उपो ऽधिके च 1, 4, 87.
 उपे च 4, 3, 44.
 उभयचक्षुं 8, 3, 8.
 उभयप्राप्तौ कर्मणि 2, 3, 68.
 उभादुदात्तो नित्यम् 5, 2, 44.
 उभे अग्र्यस्तम् 6, 1, 5.
 उभे वनस्यत्यादिषु युगपत् 6, 2, 140.

उभौ साभ्यासस्य 8, 4, 21.
 उमोर्णयोर्वा 4, 3, 158.
 उरःप्रभृतिभ्यः कप् 5, 4, 151.
 उरण् रपरः 1, 1, 51.
 उरत् 7, 4, 66.
 उरसो ण् च 4, 4, 94.
 उरसो यञ्च 4, 3, 114.

उरत् 7, 4, 7.
 उश्च 1, 2, 12.
 उषधिदजाग्रभ्यो ञ्यतरस्याम् 3, 1, 38.
 उषासोषसः 6, 3, 31.
 उद्गः सादिवाभ्योः 6, 2, 40.
 उद्गद्गुन् 4, 3, 157.
 उत्यण्डान्तात् 6, 1, 96.

ऊ

ऊ 1, 1, 18.
 ऊकालो ञ्मृस्वदोर्ण्युतः 1, 2, 27.
 ऊहुतः 4, 1, 66.
 ऊडिदं पदाद्यणुवैद्युभ्यः 6, 1, 171.
 ऊतिप्रुतिवृत्तिर्सातिहेतिर्कोर्तिश्च 3, 3, 97.
 ऊदनोर्देशे 6, 3, 98.
 ऊदुपधाया गोहः 6, 4, 89.
 ऊधसो ञ्ज 5, 4, 131.

ऊनार्थकलहं तृतीयायाः 6, 2, 153.
 ऊत्तरपदादोपम्ये 4, 1, 69.
 ऊर्णाया युस् 5, 2, 129.
 ऊर्णांतेर्विभाषा 7, 2, 6, 3, 90.
 ऊर्ध्वादिभाषा 5, 4, 130.
 ऊर्ध्वं शुषिपूरोः 3, 4, 44.
 ऊर्ध्वादिच्छिदाचश्च 1, 4, 61.
 ऊपसुपिमुक्कमधो रः 5, 2, 107.

ऑ

ऑक्षूरश्रुःपथामानजे 5, 4, 74.
 ऑक्षः शे 6, 3, 55.
 ऑचि तुनुधमलुतङ्कुत्रोरुष्याणाम् 6, 3, 133.
 ऑच्छल्युताम् 7, 4, 11.
 ऑच्छ्रुताम् 7, 4, 11.
 ऑणमाधमण्ये 8, 2, 60.
 ऑत उत् 6, 1, 111.
 ऑतश्च 7, 4, 92.
 ऑतश्च संयोगादेः 7, 2, 43.
 ऑतश्च संयोगादेर्गुणः 7, 4, 10.
 ऑतश्चन्द्रसि 5, 4, 158.
 ऑतष्ठञ् 4, 3, 78.
 ऑतेरोयङ् 3, 1, 29.

ऑतो द्विसर्वनामस्थानयोः 7, 3, 110.
 ऑतो ञ् 4, 4, 49.
 ऑतो भारद्वाजस्य 7, 2, 63.
 ऑतोरण् 5, 1, 105.
 ऑतो विद्याधोनिबंधन्धेभ्यः 6, 3, 23.
 ऑत्यकः 6, 1, 128.
 ऑत्यिन्द्रध्वस्रिगुणिगः 3, 2, 59.
 ऑत्यवास्तव्यवास्तवमाध्वोः 6, 4, 175.
 ऑदुपधाञ्चाक्पिचृतेः 3, 1, 110.
 ऑदुशनस्पुरुदंशोऽनेहसां च 7, 1, 94.
 ऑदृशो ञ्हि गुणः 7, 4, 16.
 ऑदोरप् 3, 3, 37.
 ऑद्वनोः स्वे 7, 2, 70.

अक्षेभ्यो डोप् 4, 1, 5.
अक्षभोपानहोर्ध्वः 5, 1, 14.

अक्षन्धकृत्विष्णुकुरुभ्यश्च 4, 1, 114.
अहलोर्ध्वत् 3, 1, 124.

च

अत इच्छातोः 7, 1, 100.

अदोरप् 3, 3, 57.

ए

एकः पूर्वपरयोः 6, 1, 84.
एकगोपूर्वादटञ् नित्यम् 5, 2, 118.
एक तद्धिते च 6, 3, 62.
एकधुराल्त्क् च 4, 4, 79.
एकं बहुव्रीहियत् 8, 1, 9.
एकवचनं संबुद्धिः 2, 3, 49.
एकवचनस्य च 7, 1, 32.
एकविभक्ति चापूर्वनिपाते 1, 2, 44.
एकशालायाष्टजन्यतरस्याम् 5, 3, 109.
एकवृत्ति दृष्टात्संबुद्धौ 1, 2, 33.
एकस्य सकृच्च 5, 4, 19.
एकहलादौ पूरयितव्ये अन्यतरस्याम् 6, 3, 59.
एकाच उपदेशे अनुदात्तात् 7, 2, 10.
एकाचो द्वे प्रथमस्य 6, 1, 1.
एकाचो ब्रह्मो भव भवन्तं 8, 2, 37.
एकाच्च प्राचाम् 5, 3, 94.
एकानुत्तरपदे याः 8, 4, 12.
एकादार्कानिच् चासहाये 5, 3, 52.
एकादिग्नैकस्य चाटुक् 6, 3, 76.
एकादेश उदात्तेनोदात्तः 8, 2, 5.
एकादौ ध्यमुजन्यतरस्याम् 5, 3, 44.
एकान्याभ्यां समर्थाभ्याम् 8, 1, 65.
एको गोत्रे 4, 1, 93.
एङ् पदान्तादति 6, 1, 109.
एङि पररूपम् 6, 1, 94.
एङ् प्राचां देशे 1, 1, 75.

एङ्हस्यात्संबुद्धेः 6, 1, 69.
एच इन्द्रस्वादेशे 1, 1, 48.
एचो अप्रत्यस्यादृष्टादृते पूर्व 8, 2, 107.
एचो ज्यवायायः 6, 1, 78.
एजेः खश्च 3, 2, 28.
एण्या ङञ् 4, 3, 159.
एत ईद्वयहुयचने 8, 2, 81.
एत ऐ 3, 4, 93.
एतत्तदोः सुलोपो ङकोर 6, 1, 132.
एतदस्वतसोस्वतसो चानुदानौ 2, 4, 38.
एतदो ङ् 5, 3, 5.
एतदो ङश्च 5, 3, 5.
एति संज्ञायामगात् 8, 3, 99.
एतिस्तुशास्यद्विषः क्वप् 3, 1, 109.
एतेतौ रयोः 5, 3, 4.
एतेर्लिङि 7, 4, 24.
एत्येधत्सृष्टु 6, 1, 89.
एधाच्च 5, 3, 46.
एनपा द्वितीया 2, 3, 31.
एनब्रन्यतरस्यामद्वारे ऽपञ्चम्याः 5, 3, 35.
एरच् 3, 3, 56.
एरनेकाचो ऽसंयोगपूर्वस्य 6, 4, 82.
एरः 3, 4, 86.
एर्लिङि 6, 4, 67.
एहि मन्ये प्रहासे लट् 8, 1, 40.

ऐ

ऐकारिकट् चारे 5, 1, 113.

ऐषमोह्यः प्रवसो अन्यतरस्याम् 4, 2, 105.

ओ

ओः पुययज्यपरे 7, 4, 80.

ओक उचः के 7, 3, 64.

ओजसो ऽहनि यत्थो 4, 4, 130.

ओजः सहोऽम्भसा वर्तते 4, 4, 27.

ओजः सहोऽम्भस्तमस्ततोयायाः 6, 3, 3.

ओत् 1, 1, 15.

ओतः श्यनि 7, 3, 71.

ओतो गार्ग्यस्य 8, 3, 20.

ओदितश्च 8, 2, 45.

ओमभ्यादाने 8, 2, 87.

ओमाहोश्च 6, 1, 95.

ओरञ् 4, 2, 71. 3, 139.

ओरावश्यके 3, 1, 125.

ओर्गुणः 6, 4, 146.

ओदेशे ठञ् 4, 2, 119.

ओषधेरजातो 5, 4, 37.

ओषधेश्च विभक्तावप्रथमायाम् 6, 3, 132.

ओसि च 7, 3, 104.

ओः सुपि 6, 4, 83.

औ

औक्षमनपत्ये 6, 4, 173.

औह आपः 7, 1, 18.

औत् 7, 3, 118.

औतो ऽमृशसोः 6, 1, 93.

क

कंशमभ्यां बभयुस्तितुतयसः 5, 2, 138.

कंसमन्यगूर्पपायकाण्डं द्विगो 6, 2, 122.

कंसादटिठन् 5, 1, 25.

कंसोयपरशय्ययोर्वज्रो लुक् च 4, 3, 168.

कः करत्करतिकथिक्ततेष्वनदितेः 8, 3, 50.

ककुदस्यावस्यायां लोपः 5, 4, 146.

कच्छाग्निवक्कवर्तोत्तरपडात् 4, 2, 126.

कच्छादिभ्यश्च 4, 2, 133.

कठचरकाल्लुक् 4, 3, 107.

कटिनान्तप्रस्तारसंस्थानेषु व्यवहरति 4, 4, 72.

कङ्कुरदक्षिणाच्छ च 5, 1, 69.

कडाराः कर्मधारये 2, 2, 38.

कणोमनसो यद्धाप्रतोघाते 1, 4, 66.

कण्टपृष्ठशोवाजङ्घं च 6, 2, 114.

कण्वादिभ्यो यक् 3, 1, 27.

कण्वादिभ्यो गोत्रे 4, 2, 111.

कतरकतमो कर्मधारये 6, 2, 57.
 कतरकतमो जातिपरिग्रहे 2, 1, 63.
 कत्वादिभ्यां टकञ् 4, 2, 95.
 कत्वादिभ्यष्टक् 4, 4, 102.
 कटुकमण्डलोश्छन्दसि 4, 1, 71.
 कन्या च 6, 2, 124.
 कन्यापलदनगरयाम् 4, 2, 142.
 कन्यायाष्टक् 4, 2, 102.
 कन्यायाः कनौ च 4, 1, 116.
 कपिज्ञात्योर्दक् 5, 1, 127.
 कपि पूर्वम् 6, 2, 173.
 कपिबोधादाङ्गिरसे 4, 1, 107.
 कपिष्ठलो गोत्रे 8, 3, 91.
 कर्मणिङ् 3, 1, 30.
 कम्बलाच्च संज्ञायाम् 5, 1, 3.
 कम्बोजालुक् 4, 1, 175.
 करणाधिकरणयोश्च 3, 3, 117.
 करणे च स्तोत्राल्प 2, 3, 33.
 करणे यजः 3, 2, 85.
 करणे ऽयोविद्रुप् 3, 3, 82.
 करणे हनः 3, 4, 37.
 कर्बलोहितादौकक् 5, 3, 110.
 कर्णललाटात् कर्णलंकारे 4, 3, 65.
 कर्णे लङ्गास्याविष्टा 6, 3, 115.
 कर्णे घर्णलङ्गात् 6, 2, 112.
 कर्तरि कर्मव्यतिहारे 1, 3, 14.
 कर्तरि क्त् 3, 4, 67.
 कर्तरि च 2, 2, 16.
 कर्तरि चर्षिदेवतयोः 3, 2, 186.
 कर्तरि भुवः स्त्रियाचुक्षुजो 3, 2, 57.
 कर्तरि शप् 3, 1, 68.
 कर्तयुपमाने 3, 2, 79.
 कर्तुः क्वड् सलोपश्च 3, 1, 11.
 कर्तुर्गोप्सततमं कर्म 1, 4, 49.
 कर्तृकरणयोस्तृतीया 2, 3, 18.
 कर्तृकरणे कृता बहुलम् 2, 1, 32.

कर्तृकर्मणोः कृति 2, 3, 85.
 कर्तृकर्मणोश्च भूकृजोः 3, 3, 127.
 कर्तृस्य चाश्ररे कर्मणि 1, 3, 37.
 कर्त्रोर्जीविपुरुषयोर्नञिश्च 3, 4, 43.
 कर्मण उक्ञ् 5, 1, 103.
 कर्मणा यमभि प्रति स संप्रदानम् 1, 4, 32.
 कर्मणि घटो ऽटच् 5, 2, 35.
 कर्मणि च 2, 2, 14.
 कर्मणि च येन संस्पर्शात्कर्तुः शरीरं 3, 3, 116.
 कर्मणि दृशिविदोः साकन्ये 3, 4, 29.
 कर्मणि द्वितीया 2, 3, 2.
 कर्मणि भर्ता 3, 2, 22.
 कर्मणि हनः 3, 2, 86.
 कर्मणोर्निर्विक्रियः 3, 2, 93.
 कर्मणो रोमन्यतपोभ्यां वर्तिचरोः 3, 1, 15.
 कर्मण्यग्न्याख्यायाम् 3, 2, 92.
 कर्मण्यण् 3, 2, 1.
 कर्मण्यधिकरणे च 3, 3, 93.
 कर्मण्यक्रोशे कजः खमुञ् 3, 4, 25.
 कर्मधारयवदुत्तरेषु 8, 1, 11.
 कर्मधारये ऽनिष्टा 6, 2, 46.
 कर्मन्दकशाश्रवादिनिः 4, 3, 111.
 कर्मप्रवचनोपयुक्ते द्वितीया 2, 3, 8.
 कर्मप्रवचनोः 1, 4, 83.
 कर्मवत्कर्मणा तुल्यक्रियः 3, 1, 87.
 कर्मवेषाद्यत् 5, 1, 100.
 कर्मव्यतिहारे णच् स्त्रियाम् 3, 3, 43.
 कर्माध्ययने वृत्तम् 4, 4, 63.
 कर्षात्यतो घञो ऽन्त उदात्तः 6, 1, 159.
 कलापिनो ऽण् 4, 3, 108.
 कलापिविशेषोपायनान्तेवासिभ्यश्च 4, 3, 104.
 कलाप्यश्रवत्ययवसुसाटुन् 4, 3, 48.
 कलेर्दक् 4, 2, 8.
 कल्याणयादौनामिनङ् च 4, 1, 126.
 कवे चोष्णे 6, 3, 107.
 कव्यध्वरपूतनस्यर्चि लोपः 7, 4, 39.

कव्यपुरोषपुरोषेषु इयद् 3, 2, 65.
 कवादिषु यथाविध्यनुप्रयोगः 3, 4, 46.
 कष्टाय क्रमणे 3, 1, 14.
 कस्कादिषु च 8, 3, 48.
 कस्य च दः 5, 3, 72.
 कस्येत् 4, 2, 25.
 काण्हाण्डादोरनीरुचौ 5, 2, 111.
 काण्डान्तात्वेने 4, 1, 23.
 कानामोहिते 8, 3, 12.
 का पृथ्वयोः 6, 3, 104.
 कापिश्याः षक् 4, 2, 99.
 कामप्रवेदने ऋच्छति 3, 3, 153.
 काम्यञ्च 3, 1, 9.
 कारकादन्तश्चतयोरेशाशिवि 6, 2, 148.
 कारके 1, 4, 23.
 कारनामि च प्राचां हलादौ 6, 3, 10.
 कारस्करौ वृत्तः 6, 1, 156.
 कारे सत्यागदस्य 6, 3, 70.
 कार्तिकांजपादयश्च 6, 2, 37.
 कार्मस्ताच्छोले 6, 4, 172.
 कालप्रयोजनादोगे 5, 2, 81.
 कालविभागे चानहोरात्राणाम् 3, 3, 137.
 कालसमयवेलासु तुमुन् 3, 3, 167.
 कालाः 2, 1, 28.
 कालाः परिमाणिना 2, 2, 5.
 कालाञ्च 5, 4, 33.
 कालाट्टञ् 4, 3, 11.
 कालात् 5, 1, 78.
 कालात्साधुपृथ्व्यप्यमानेषु 4, 3, 43.
 कालाद्यत् 5, 1, 107.
 कालाध्वनोरत्यन्तसंयोगे 2, 3, 5.
 कालेभ्यो भवयत् 4, 2, 34.
 कालोपसर्जने च तुल्यम् 1, 2, 57.
 काश्यपकोशिकाभ्याम्विभ्यां णिनिः 4, 3, 103.
 काश्यादिभ्यष्टञिजटौ 4, 2, 116.
 कामृगोक्तोभ्यां ष्टरच् 5, 3, 90.

कास्तोराजस्तुन्दे नगरे 6, 1, 155.
 कास्प्रत्ययादामन्त्रे लिटि 3, 1, 35.
 कियत्तदो निर्धारणे द्वयोरैकस्य इतरच् 5, 3, 92.
 किंवृत्तं च चिदुत्तरम् 8, 1, 48.
 किंवृत्ते लिङ्छटौ 3, 3, 144.
 किंवृत्ते लिप्सायाम् 3, 3, 8.
 किंसर्वनामबहुभ्यो ङ्गादिभ्यः 5, 3, 2.
 किंकिलास्ययेषु लट् 3, 3, 146.
 किं क्रियाप्रश्ने णुपसर्गम् 8, 1, 44.
 किं क्षेपे 2, 1, 64.
 कितः 6, 1, 165.
 किति च 7, 2, 118.
 किदाशिवि 3, 4, 104.
 किमः कः 7, 2, 103.
 किमः क्षेपे 5, 4, 70.
 किमश्च 5, 3, 25.
 किमः संख्यापरिमाणे इति च 5, 2, 41.
 किमिदम्भ्यां यो चः 5, 2, 40.
 किमेत्तिङ्थ्ययादा 5, 4, 11.
 किमो ङ् 5, 3, 12.
 किरतो लयने 6, 1, 140.
 किरश्च पञ्चभ्यः 7, 2, 75.
 किसरादिभ्यः षट् 4, 4, 53.
 कुर्गतिप्रादयः 2, 2, 18.
 कुटोश्मोगुणदाभ्यो रः 5, 3, 88.
 कुण्डं यनम् 6, 2, 136.
 कु तिहोः 7, 2, 104.
 कुत्वा डुपच् 5, 3, 89.
 कुत्सने च सुष्यगोत्रादौ 8, 1, 69.
 कुत्सितानि कुत्सनेः 2, 1, 53.
 कुत्सिते 5, 3, 74.
 कुप्योः ऋणौ च 8, 3, 37.
 कुमति च 8, 4, 13.
 कुमहृत्प्रथमान्यतरस्याम् 5, 4, 105.
 कुमारशोषयोर्णिनिः 3, 2, 51.
 कुमारश्च 6, 2, 26.

कुमारः श्रमणादिभिः 2, 1, 70.
 कुमायां वयसि 6, 2, 95.
 कुमुदनद्वयेतमेभ्यो ङमुप् 4, 2, 87.
 कुम्भपटोपु च 5, 4, 139.
 कुरुगार्हपतरिक्तगुर्यसूत° 6, 2, 42.
 कुरुनादिभ्यो गयः 4, 1, 172.
 कुर्यादिभ्यो गयः 4, 1, 151.
 कुलकुत्तिपीवाभ्यः श्रया° 4, 2, 96.
 कुलटाया वा 4, 1, 127.
 कुलत्यकोपधादण् 4, 4, 4.
 कुलात्त्रः 4, 1, 139.
 कुलालादिभ्यो युञ् 4, 3, 116.
 कुलिजाल्लुक्खो च 5, 1, 55.
 कुन्माषादञ् 5, 2, 83.
 कुशायाच्छः 5, 3, 105.
 कुशिरजोः प्राचां श्रयन्° 3, 1, 90.
 कुसोददर्शकादशात् ष्टन् ष्ठां 4, 4, 31.
 कुसूलकूपकुम्भशालं शिले 6, 2, 102.
 कुस्तुम्भुरुणि जातिः 6, 1, 143.
 कुहोश्चुः 7, 4, 62.
 कुलतोस्तूलमूल° 6, 2, 121.
 कुलसूदस्यलकर्णः संज्ञायाम् 6, 2, 129.
 ककषापर्णादभरद्वाजे 4, 2, 145.
 कच्छगहनयोः कषः 7, 2, 22.
 कजः प्रतियजे 2, 3, 53.
 कजः श च 3, 3, 100.
 कजो द्वितीयतृतीय° 5, 4, 58.
 कजो हेतुताच्छोल्या° 3, 2, 20.
 कञ्चानु प्र पुञ्यते 3, 1, 40.
 कतलब्धक्रोति° 4, 3, 38.
 कते शन्ते 4, 3, 116.
 कतद्धितसमासाश्च 1, 2, 46.
 कत्यचः 8, 4, 29.
 कत्यतुल्याख्या श्रजात्या 2, 1, 68.
 कत्यन्युटो बहुलम् 3, 3, 113.
 कत्याः 3, 1, 95.

कत्यानां कर्तरि वा 2, 3, 71.
 कत्यार्थे तथैकेन्येन्यत्वनः 3, 4, 14.
 कत्याश्च 3, 3, 171.
 कत्यैरधिकाद्यवचने 2, 1, 33.
 कत्यैर्ऋणे 2, 1, 43.
 कत्योक्तेषुल्लार्वाद्यश्च 6, 2, 100.
 कत्योर्ज्यप्रयोगे काले अधिकरणे 2, 3, 64.
 कटतिङ् 3, 1, 93.
 कन्मेजन्तः 1, 1, 39.
 कपो रो लः 8, 2, 18.
 कर्वास्तिवोगे संपटा° 5, 4, 50.
 कम्पद्वर्कह्यश्चन्दसि 3, 1, 59.
 कषेश्चन्दसि 7, 4, 64.
 कम्भवृस्तुदुसृषुवो लिटि 7, 2, 13.
 कृ धान्ये 3, 3, 30.
 केकयमित्रयुप्रलयानां या° 7, 3, 2.
 के ण्यः 7, 4, 13.
 केटाराद्वञ्च 4, 2, 40.
 केवलमामकभागधेय° 4, 1, 30.
 केशाद्वो अन्यतरस्याम् 5, 2, 109.
 केशाश्रवाभ्यां यङ्गाव° 4, 2, 48.
 कौः कत्तपुरुषे ऽचि 6, 3, 101.
 कोपधाच्च 4, 2, 79, 3, 137.
 कोपधादण् 4, 2, 132.
 कोशाद्दृञ् 4, 3, 42.
 कौपिञ्जलहास्तिपदादण् 4, 3, 132.
 कौमारापूर्ववचने 4, 2, 13.
 कौरव्यमाण्डूकाभ्यां च 4, 1, 19.
 कौसल्यकाम्यार्थाभ्यां च 4, 1, 155.
 किङिति च 1, 1, 5.
 क्तकप्रतृ निष्ठा 1, 1, 26.
 कथ्य च वर्तमाने 2, 3, 67.
 क्तादल्पाख्यायाम् 4, 1, 51.
 क्तिच्त्तौ च संज्ञायाम् 3, 3, 174.
 क्ते च 6, 2, 45.
 क्तेन च पूजायाम् 2, 2, 12.

- तेन नञ्विशिष्टेनानञ् 2, 1, 89.
 तेनाहोरात्रावयवाः 2, 1, 45.
 ते नित्यार्थे 6, 2, 81.
 तौ ऽधिकरणौ च ध्रौव्यं 3, 4, 76.
 कर्मसित्यम् 4, 4, 20.
 तथा च 2, 2, 22.
 त्वातोमुन्कसुनः 1, 1, 40.
 तथापि च्छन्दसि 7, 1, 38.
 त्वि स्कन्दस्यन्दोः oder स्कन्दस्यन्दोः 6, 4, 31.
 तयो यक् 7, 1, 47.
 क्यङ्मानिनोश्च 6, 3, 36.
 क्यचि च 7, 4, 33.
 क्यच्चर्याश्च 6, 4, 152.
 क्यस्य विभाषा 6, 4, 50.
 क्वाच्छन्दसि 3, 2, 170.
 कृत्यज्ञेभ्यश्च 4, 3, 68.
 कृतृक्यादिसूत्रान्ताः 4, 2, 80.
 कर्ता कुण्डपाय्यं 3, 1, 139.
 कत्वादयश्च 6, 2, 118.
 क्रमः परस्मैपदेषु 7, 3, 76.
 क्रमश्च त्वि 6, 4, 18.
 क्रमादिभ्यो वुन् 4, 2, 81.
 क्रय्यस्तदर्थं 6, 1, 82.
 क्रय्यं च 3, 2, 89.
 क्रियार्थोपपदस्य च कः 2, 3, 14.
 क्रियासमभिहारे लोट् 3, 4, 2.
 क्रौञ्जानां शौ 6, 1, 48.
 क्रौडो ऽनुसंपरि 1, 3, 21.
 क्रौतवत्परिमाणात् 4, 3, 156.
 क्रौतात्करणापूर्वात् 4, 1, 50.
 कुधटुहेर्घ्यासूयाः 1, 4, 37.
 कुधटुहोरुपसृष्टयोः कर्म 1, 4, 38.
 कुधमगद्वार्थेभ्यश्च 3, 2, 151.
 क्रौड्यादिभ्यश्च 4, 1, 80.
 कृपादिभ्यः श्ना 3, 1, 81.
 क्रिश्चः त्वानिष्ठयोः 7, 2, 50.
 क्यणो वीणायां च 3, 3, 65.
 क्यसुश्च 3, 2, 107.
 क्वाति 7, 2, 105.
 क्विन्प्रत्ययस्य कुः 8, 2, 82.
 क्विप् च 3, 2, 76.
 तत्रादघः 4, 1, 138.
 तयो निवासे 6, 1, 201.
 तय्यज्ञर्यो शक्यार्थे 6, 1, 81.
 तायो मः 8, 2, 53.
 चिप्रवचने लट् 3, 3, 133.
 चियः 6, 4, 59.
 चियाशोःप्रेषेषु तिङाकाङ्क्षम् 8, 2, 104.
 चियो दौर्घात् 8, 2, 46.
 चौरादृष्टञ् 4, 2, 20.
 लृट्जनन्तयः 2, 4, 8.
 लृट्वाभ्यो वा 4, 1, 131.
 लृट्वाभ्यमखटरपादः 4, 3, 119.
 लृब्धस्वान्तध्वान्तः 7, 2, 18.
 लृभादिषु च 8, 4, 39.
 लृत्लक्षश्च वैश्वदेवे 6, 2, 39.
 लृत्रियच् परलोत्रे चिकित्स्यः 5, 2, 92.
 लोपे 2, 1, 47. 6, 2, 108.
 लोमप्रियमद्रे ऽण् च 3, 2, 44.
 कस्यचित् 7, 3, 72.

ख

- ख च 4, 4, 132.
 खचि ह्रस्वः 6, 4, 94.
 खट्वा लोपे 2, 1, 26.
 खण्डिकादिभ्यश्च 4, 2, 45.
 खनो घ च 3, 3, 125.
 खखसानयोर्विसर्गोः 8, 3, 15.

खरि च 8, 4, 55.
 खलमोरघात् 4, 2, 50.
 खलपथमापतिलवृष 5, 1, 7.
 खः सर्वधुरात् 4, 4, 78.
 खाया ईकन् 5, 1, 33.

खायाः प्राचाम् 5, 4, 101.
 खित्यनव्ययस्य 6, 3, 86.
 खितेश्छन्दसि 6, 1, 52.
 ख्यत्यात्परस्य 6, 1, 112.

ग

गतिकारकोपपटात्कृत् 6, 2, 139.
 गतिबुद्धिप्रत्ययसाना 1, 4, 52.
 गतिरनन्तरः 6, 2, 49.
 गतिर्गता 8, 1, 70.
 गतिश्च 1, 4, 80.
 गत्यर्थकर्मणि द्वितीया 2, 3, 12.
 गत्यर्थलोटा लृगन् 8, 1, 51.
 गत्यर्थाकर्मकशिव 3, 4, 72.
 गत्यरश्च 3, 2, 184.
 गटमटचरयमश्चानुपसर्गो 3, 1, 100.
 गन्तव्यपथं वागिजे 6, 2, 13.
 गन्धनायलेपणसेवन 1, 3, 32.
 गन्धस्येदुत्पूतिसुसुरभिभ्यः 5, 4, 135.
 गमः क्यौ 6, 4, 40.
 गमश्च 3, 2, 47.
 गमहनजनखनघसां लोपः 6, 4, 98.
 गमेरिट् परस्मैपठेषु 7, 2, 58.
 गम्भोराड्यः 4, 3, 58.
 गर्गादिभ्यो यञ् 4, 1, 105.
 गर्तोत्तरपटाच्छः 4, 2, 187.
 गर्हायां लङ्पिजात्योः 3, 3, 142.
 गर्हायां च 3, 3, 149.
 गवाश्वप्रभतीनि च 2, 4, 11.
 गवियुधिमां स्थिरः 8, 3, 95.
 गस्थकन् 3, 1, 146.
 गहादिभ्यश्च 4, 2, 138.
 गाङ्कुटादिभ्यो ञिङान्वित् 1, 2, 1.
 गाङ् निटि 2, 4, 49.

गायत्र्यजगात्संज्ञायाम् 5, 2, 110.
 गतिस्वाधुपाभूभ्यः सिचः घ 2, 4, 77.
 गार्थविदधिक्षेपिणि 6, 4, 165.
 गाधनवसायोः प्रमाणे 6, 2, 4.
 गापोष्टक् 3, 2, 8.
 गिरेश्च सेनकस्य 5, 4, 112.
 गुहादिभ्यश्च 4, 4, 103.
 गुणवचनब्राह्मणादिभ्यः कर्मणि च 5, 1, 124.
 गुणां ऽपृक्ते 7, 3, 91.
 गुणां यङ्लुकोः 7, 4, 82.
 गुणां ञित्संयोगाद्योः 7, 4, 29.
 गुप्भूपविच्छिपणि 3, 1, 28.
 गुपेश्छन्दसि 3, 1, 50.
 गुप्तिङ्किञ्चयः सन् 3, 1, 5.
 गुरोरन्तो जनन्यस्या 8, 2, 88.
 गुरोश्च हलः 3, 3, 103.
 ग्रधिवङ्चोः प्रलम्भने 1, 3, 69.
 गृष्ट्यादिभ्यश्च 4, 1, 136.
 ग्रहपतिना संयुक्ते ङ्यः 4, 4, 90.
 गेहे कः 3, 1, 144.
 गोः पादान्ते 7, 1, 57.
 गोचरसंचरग्रह 3, 3, 119.
 गोतन्त्रियथं पाने 6, 2, 78.
 गोतो गित् 7, 1, 90.
 गोत्रक्षत्रियाख्येभ्यो श्र 4, 3, 99.
 गोत्रचरणाच्छाधा 5, 1, 134.
 गोत्रचरणादुञ् 4, 3, 126.
 गोत्रस्विताः कुत्सने गा च 4, 1, 147.

गोत्रादङ्कुवत् 4, 3, 80.
 गोत्राद्यन्यस्त्रियाम् 4, 1, 94.
 गोत्रान्तोवासिमाणाव् 6, 2, 69.
 गोत्राययथात् 4, 1, 79.
 गोत्रे कुञ्जादिभ्यश्चङ् 4, 1, 98.
 गोत्रे ञ्लुगच्च 4, 1, 89.
 गोत्रोत्तोष्ट्रोर्भ् 4, 2, 39.
 गोद्वयो ऽसंख्यापरिमाणा 5, 1, 39.
 गोधाया ढक् 4, 1, 129.
 गोपयसोर्यत् 4, 3, 160.
 गोपुच्छाट्ठञ् 4, 4, 6.
 गोविहालमिह् 6, 2, 72.
 गोयवाग्वोश्च 4, 2, 136.
 गोरतद्धितलुकि 5, 4, 92.
 गोश्च पुरीये 4, 3, 145.
 गोषदादिभ्यो वुन् 5, 2, 62.
 गोष्ठात्स्वञ् भूतपूर्वे 5, 2, 18.
 गोष्यठे सेवितामेवित् 6, 1, 145.
 गोस्त्रिषोरुपसर्जनस्य 1, 2, 48.

गोः सादसादिसारथिषु 6, 2, 41.
 ग्रन्थान्ताधिके च 6, 3, 79.
 ग्रसितस्कभित् 7, 2, 34.
 ग्रहवृद्धनिश्चिगमश्च 3, 3, 58.
 ग्रहिन्याययिष्यधि 6, 1, 18.
 ग्रहो ञ्लिटि द्वौर्धः 7, 2, 87.
 ग्रामकौटाभ्यां च तत्त्वः 5, 4, 95.
 ग्रामजनपदैकदेशाद् 4, 3, 7.
 ग्रामजनघन्धुभ्यस्तल् 4, 2, 43.
 ग्रामः शिन्विनि 6, 2, 62.
 ग्रामात्पर्यनुपूर्वात् 4, 3, 61.
 ग्रामाद्यखञौ 4, 2, 94.
 ग्रामे ञ्निघसन्तः 6, 2, 84.
 ग्राम्यपशुसंघेष्वा 1, 2, 73.
 ग्रोवाभ्यो ञ्ण च 4, 3, 57.
 ग्रोष्मघसन्तादन्यतरस्याम् 4, 3, 46.
 ग्रोष्माघरसमादुञ् 4, 3, 49.
 ग्रो षडि 8, 2, 20.
 ग्नाजिस्वश्च वसुः 3, 2, 139.

घ

घकालतनेषु कालनामः 6, 3, 17.
 घच्छौ च 4, 4, 117.
 घञः सास्यां क्रियेति ञः 4, 2, 58.
 घञपोश्च 2, 4, 38.
 घञि च भायकरणायोः 6, 4, 27.
 घनिलघौ च 5, 3, 79.
 घरुपकल्पचेल् 6, 3, 43.

घसिभसोर्हलि च 6, 4, 100.
 घुमास्यागाणा 6, 4, 66.
 घुषिरविशब्दने 7, 2, 23.
 घेर्ङिति 7, 3, 111.
 घोर्लोपो लेटि वा 7, 3, 70.
 घोषादिषु च 6, 2, 85.
 घ्यसोरेद्रावभ्यास 6, 4, 119.

ङ

ङमो ह्रस्वादिचि ङ् 8, 3, 32.
 ङयि च 6, 1, 212.

ङसिङमोश्च 6, 1, 110.
 ङसिङ्योः स्मात्स्मिनी 7, 1, 15.

डिच्च 1, 1, 53.
 डिति ह्रस्वश्च 1, 4, 6.
 डेप्रथमयोरम् 7, 1, 28.
 डेराम् नद्यामोभ्यः 7, 3, 116.
 डैर्यः 7, 1, 13.

इणोः कुक्कुटुक् शरि 8, 3, 28.
 इयापोः संज्ञाछन्दसोर्बहुलम् 6, 3, 63.
 इयाप्प्रातिपदिकात् 4, 1, 1.
 इयाश्छन्दसि बहुलम् 6, 1, 178.

च

चञ्चिडः ख्याञ् 2, 4, 54.
 चञ्चि 6, 1, 11.
 चङ्गन्यतरस्याम् 6, 1, 218.
 चञ्जोः कु चिण्यत्तोः 7, 3, 52.
 चकटाया गेरक् 4, 1, 128.
 चतुरनहुहोरासुदानः 7, 1, 93.
 चतुरः शसि 6, 1, 167.
 चतुर्थो चाशिष्यापुण्य 2, 3, 73.
 चतुर्थो तदर्थार्थवलि 2, 1, 36.
 चतुर्थो तदर्थे 6, 2, 43.
 चतुर्थो मंप्रदाने 2, 3, 13.
 चतुर्थ्यर्थं बहुलं छन्दसि 2, 3, 62.
 चतुष्पादो गर्भिण्या 2, 1, 71.
 चतुष्पादयो ढञ् 4, 1, 135.
 चनचिदियगोत्रादि 8, 1, 57.
 चरणे ब्रह्मचारिणि 6, 3, 88.
 चरणेभ्यो धर्मवत् 4, 2, 46.
 चरति 4, 4, 8.
 चरफलोश्च 7, 4, 87.
 चरेष्टः 3, 2, 16.
 चर्मणो ङ् 5, 1, 16.
 चर्मोदरयोः पुरे 3, 4, 31.
 चलनशब्दार्थाद 3, 2, 148.
 चयायोगे प्रथमा 8, 1, 59.
 चादयो ञ्त्वै 1, 4, 57.
 चादिलोपे विभाषा 8, 1, 63.
 चादिषु च 8, 1, 58.

चायः को 6, 1, 21. 35.
 चार्थे द्वन्द्वः 2, 2, 29.
 चाहलोप एवेत्यधारणम् 8, 1, 62.
 चिणो लुक् 6, 4, 194.
 चिण्यमुलोदर्धो 6, 4, 93.
 चिण् ते पदः 3, 1, 60.
 चिण् भावकर्मणोः 3, 1, 66.
 चितः 6, 1, 163.
 चित्तेः कपि 6, 3, 127.
 चित्तवति नित्यम् 5, 1, 89.
 चित्ताग्निचित्त्ये च 3, 1, 132.
 चित्रोक्तरणे च 3, 3, 150.
 चिदिति चोपमाद्ये 8, 2, 101.
 चिन्तिपूजिकारि 3, 3, 105.
 चिस्फुरणौ 6, 1, 54.
 चोरमुपमानम् 6, 2, 127.
 चुट्ट 1, 3, 7.
 चुर्णोदिनिः 4, 4, 23.
 चुर्णोदन्यप्राणि 6, 2, 134.
 चेलखेटकुक्कुट 6, 2, 126.
 चेले क्रोणेः 3, 4, 33.
 चोः कुः 8, 2, 30.
 चो 6, 1, 222. 3, 138.
 च्छयोः शृङ्गुनासिके च 6, 4, 19.
 छि लुङि 3, 1, 43.
 छलेः सिच् 3, 1, 44.
 च्छो च 7, 4, 26.

छ

छगलिनां द्विभुक् 4, 3, 109.
 छ च 4, 2, 28.
 छत्रादिभ्यो घाः 4, 4, 62.
 छदिरूपधिवलेर्दञ् 5, 1, 13.
 छन्दसि गत्यर्थेभ्यः 3, 3, 129.
 छन्दसि घम् 5, 1, 106.
 छन्दसि च 5, 1, 67. 4, 142. 6, 3, 126.
 छन्दसि ठञ् 4, 3, 19.
 छन्दसि निष्टकसंदेशवद्भ्यः 3, 1, 123.
 छन्दसि परिण्यपरिपरिण्यो 5, 2, 89.
 छन्दसि परे ऽपि 1, 4, 81.
 छन्दसि पुनर्वसोरेकवचनम् 1, 2, 61.
 छन्दसि लिट् 3, 2, 105.
 छन्दसि लुङ्लङ्लिटः 3, 4, 6.
 छन्दसि वनसनरत्नमयाम् 3, 2, 27.
 छन्दसि वाप्रासेदितयोः 8, 3, 49.
 छन्दसि शायजपि 3, 1, 84.

छन्दसि सहः 3, 2, 63.
 छन्दसोरः 8, 2, 15.
 छन्दसो निर्मिते 4, 4, 93.
 छन्दसो यदशो 4, 3, 71.
 छन्दस्थनेकमपि 8, 1, 35.
 छन्दस्यपि दृश्यते 6, 4, 73. 7, 1, 76.
 छन्दस्युभयथा 3, 4, 117. 6, 4, 5. 86.
 छन्दस्युदयग्रहात् 8, 4, 26.
 छन्दोगोक्थिक 4, 3, 129.
 छन्दानां च 3, 3, 34. 8, 3, 94.
 छन्दोब्राह्मणानि च 4, 2, 66.
 छात्र्यादयः शालायाम् 6, 2, 86.
 छादेर्घे ऽद्रुपसर्गस्य 6, 4, 96.
 छाया बाहुल्ये 2, 4, 22.
 छे च 6, 1, 73.
 छेदादिभ्यो नित्यम् 5, 1, 64.
 छयोः शङ्खुनासिके च 6, 4, 19.

ज

जतित्यादयः षट् 6, 1, 6.
 जङ्गलधेनुयलजान्तस्य 7, 3, 25.
 जनपदतदवधोश्च 4, 2, 124.
 जनपदशब्दात्त्रिषादञ् 4, 1, 168.
 जनपदिनां जनपदवा 4, 3, 100.
 जनपदे लुप् 4, 2, 81.
 जनसनखनक्रम 3, 2, 87.
 जनसनखनां सन्भलोः (od. सञ्भलोः) 6, 4, 42.
 जनिकर्तुः प्रकृतिः 1, 4, 30.
 जनिता मन्त्रे 6, 4, 53.
 जनिवधोश्च 7, 3, 35.

जपजभट्टदशभञ्ज 7, 4, 86.
 जम्ब्या वा 4, 3, 165.
 जम्भा मुहुरितृणां 5, 4, 125.
 जयः करणम् 6, 1, 202.
 जराया जरमन्यतरस्याम् 7, 2, 101.
 जल्पभित्तकुट्ट 3, 2, 155.
 जःशसोः शिः 7, 1, 20.
 जसः शो 7, 1, 17.
 जसि च 7, 3, 109.
 जसृशसोः शिः 7, 1, 20.
 जहातेश्च 6, 4, 116.

जहातेश्च तिव 7, 4, 43.
 जागुरुकः 3, 2, 165.
 जापो ज्विचिग्लडिस्तु 7, 3, 85.
 जातरुपेभ्यः परिमाणे 4, 3, 153.
 जातिकालसुखादि 6, 2, 170.
 जातिनामः कन् 5, 3, 81.
 जातिरप्राणिनाम् 2, 4, 6.
 जातुयदोर्लिङ् 3, 3, 147.
 जातेरस्वोर्विषयाद 4, 1, 63.
 जातेश्च 6, 3, 41.
 जात्यन्ताच्छ 5, 4, 9.
 जात्याख्यायामेक 1, 2, 58.
 जात्यपूर्वम् 8, 1, 47.
 जानपदकुण्डगोण 4, 1, 42.
 जान्तनशां विभाषा 6, 4, 32.
 जायाया निङ् 5, 4, 134.
 जालमानायः 3, 3, 124.
 जामिनिप्रहणनाट 2, 3, 56.
 जिघ्रतेर्वा 7, 4, 6.
 जिह्वविश्रयवमा 3, 2, 157.
 जिह्वामूलानुलेखः 4, 3, 62.
 जोर्यतेरत्न 3, 2, 104.

जोवति तु वंश्ये युवा 4, 1, 163.
 जोविकार्थे चापय्ये 5, 3, 99.
 जोविकोपनिषदावोपम्ये 1, 4, 79.
 जुचङ्कम्यदन्द्रम्य 3, 2, 150.
 जुष्टार्पिते च 6, 1, 209.
 जुसि च 7, 3, 89.
 जुहोत्यादिभ्यः ङ्लुः 2, 4, 75.
 जृषभ्योः तिव 7, 2, 55.
 जृस्तमुरुचु 3, 1, 58.
 जे प्रोष्ठपदानाम् 7, 3, 18.
 जाजनोजा 7, 3, 79.
 जायुस्मदृशां सनः 1, 3, 57.
 जो ज्विदर्थस्य करणे 2, 3, 51.
 ज्य च 5, 3, 81.
 ज्यश्च 6, 1, 42.
 ज्यादादोयसः 6, 4, 160.
 ज्योतिरायुषः स्तोमः 8, 3, 83.
 ज्योतिर्जनपदरात्रि 6, 3, 85.
 ज्योत्स्नात्मिन्ना 5, 2, 114.
 ज्वरत्वरसिव्यधि 6, 4, 20.
 ज्वलितिकसन्तेभ्यो षाः 3, 1, 140.

झ

झयः 5, 4, 111. 8, 2, 10.
 झयो हो ज्यतरस्याम् 8, 4, 62.
 झरो झरि सयर्थे 8, 4, 65.
 झलां जशो जन्ते 8, 2, 39.
 झलां जश् जशि 8, 4, 53.
 झलो झलि 8, 2, 26.

झल्युपोत्तमम् 6, 1, 180.
 झयस्तथोर्धो ज्यः 8, 2, 40.
 झय रन् 3, 4, 105.
 झेजुस् 3, 4, 108.
 झो जन्तः 7, 1, 3.

ञ

जितश्च तत्प्रत्ययात् 4, 3, 155.
 जोतः क्तः 3, 2, 187.

जिनत्यादिर्नित्यम् 6, 1, 197.
 ज्यादयस्तद्राजाः 5, 3, 119.

ट

टाङ्सिङ्सामिनात्स्याः 7, 1, 12.
 टाङ्चि 4, 1, 9.
 टिङ्ढाणञ्द्वयम् 4, 1, 15.

टित आत्मनेपदानां टेरे 3, 4, 79.
 टेः 6, 4, 143, 155.
 टिवतो ऽयुच् 3, 3, 89.

ठ

ठक्छां च 4, 2, 84.
 ठगायस्यानेभ्यः 4, 3, 75.
 ठञ् कवचिनश्च 4, 2, 41.

ठस्येकः 7, 3, 50.
 ठाजादावृध्वं द्वितीयादचः 5, 3, 88.

ड

डति च 1, 1, 25.
 डाबुभाभ्यामन्यतरस्याम् 4, 1, 13.

डः सि धुद् 8, 3, 29.
 ड्वितः क्रिः 3, 3, 88.

ढ

ढकि लोपः 4, 1, 133.
 ढक् च मण्डूकात् 4, 1, 119.
 ढश्छन्दसि 4, 4, 106.
 ढे लोपो ऽकद्याः 6, 4, 147.

ढो ढे लोपः 8, 3, 13.
 ढलोपे पूर्वस्य ढोर्लो ऽणः 6, 3, 111.
 ढां लोपे पूर्वस्य 6, 3, 111.

ण

णचः स्त्रियामञ् 5, 4, 14.
 णलुत्तमो वा 7, 1, 91.
 णिचश्च 1, 3, 74.
 णिनि 6, 2, 79.
 णिश्रिदुसुभ्यः कर्त्तरि चङ् 3, 1, 48.
 णेरणो यत्कर्म णो 1, 3, 67.

णेरभ्ययने वृत्तम् 7, 2, 26.
 णेरनिर्णटि 6, 4, 51.
 णोर्यभाषा 8, 4, 30.
 णेश्छन्दसि 3, 2, 137.
 णो नः 6, 1, 65.
 णो गमिरव्वाधने 2, 4, 46.

गां चङ्युपधाया इस्वः 7, 4, 1.
 गां च संश्चङोः 2, 4, 51. 6, 1, 31.
 गय आद्यप्रत्यये 7, 3, 65.
 गयक्षत्रियार्थप्रितो 2, 4, 58.

गयासथन्वो युच् 3, 3, 107.
 ग्युच् च 3, 1, 147.
 ग्युन्त्वो 3, 1, 133.

त

तङानावात्मनेपदम् 1, 4, 100.
 तत आगतः 4, 3, 74.
 तत्पुरुषः 2, 1, 22.
 तत्पुरुषस्याङ्गुलेः 5, 4, 86.
 तत्पुरुषः समानार्थिकरणाः 1, 2, 42.
 तत्पुरुषे कति बहुलम् 6, 3, 14.
 तत्पुरुषे तुल्यार्थतृतीया 6, 2, 2.
 तत्पुरुषे शालायां 6, 2, 123.
 तत्पुरुषो जनकर्मधारयः 2, 4, 19.
 तत्प्रकृतवचने मयद् 5, 4, 21.
 तत्प्रत्यनुपूर्वमीप 4, 4, 28.
 तत्प्रत्ययस्य च 7, 3, 29.
 तत्प्रयोजको हेतुश्च 1, 4, 55.
 तत्र 2, 1, 46.
 तत्र कुशलः पयः 5, 2, 63.
 तत्र च दीयते 5, 1, 96.
 तत्रजातः 4, 3, 25.
 तत्र तस्येव 5, 1, 116.
 तत्र तेनेदमिति सुरुपे 2, 2, 27.
 तत्रनियुक्तः 4, 4, 69.
 तत्र भयः 4, 3, 53.
 तत्रविदित इति च 5, 1, 43.
 तत्र साधुः 4, 4, 98.
 तत्रोद्धृतममत्रेभ्यः 4, 2, 14.
 तत्रोपपदं सप्तमीस्यम् 3, 1, 92.
 तत्सर्वादेः पथ्यङ्ग 5, 2, 7.
 तथा युक्तं चानौष्मितम् 1, 4, 50.
 तदधीते तद्वेद 4, 2, 59.
 तदधीनवचने 5, 4, 54.

तदर्थं विकृतेः प्रकृतां 5, 1, 12.
 तदर्हति 5, 1, 63.
 तदर्हम् 5, 1, 117.
 तदग्रिथं संज्ञाप्रमाणत्वात् 1, 2, 53.
 तदस्मिन्निधिकर्मिति 5, 2, 45.
 तदस्मिन्वचं प्राये 5, 2, 82.
 तदस्मिन्वस्तौति 4, 2, 67.
 तदस्मिन्वृद्धायलाभ 5, 1, 47.
 तदस्मिन् दीयते नियुक्तम् 4, 4, 66.
 तदस्य तदस्मिन्स्यादिति 5, 1, 16.
 तदस्य पण्यम् 4, 4, 51.
 तदस्य परिमाणम् 5, 1, 57.
 तदस्य ब्रह्मचर्यम् 5, 1, 94.
 तदस्य संजातं तारकादि 5, 2, 86.
 तदस्य सोढम् 4, 3, 52.
 तदस्यां प्रहरणमिति 4, 2, 57.
 तदस्यास्त्यस्मिन्निति मनुष्य 5, 2, 94.
 तदो दा च 5, 3, 19.
 तदोः सः साधनन्वयोः 7, 2, 106.
 तद्वच्छति पथिदृतयोः 4, 3, 85.
 तद्वरति वहत्या वहति 5, 1, 50.
 तद्वित्तश्चासर्वविभक्तिः 1, 1, 38.
 तद्वित्तस्य 6, 1, 164.
 तद्विताः 4, 1, 76.
 तद्वित्ताथोत्तरपद 2, 1, 51.
 तद्वित्तेष्वचामादेः 7, 2, 117.
 तद्युक्तात्कर्मणो ऽण् 5, 4, 96.
 तद्राजस्य बहुषु 2, 4, 62.
 तद्वहति रथयुग 4, 4, 76.

तद्वानासामुपधानो 4, 4, 125.
 तनादिकृज्भ्य उः 3, 1, 79.
 तनादिभ्यस्तथासोः 2, 4, 79.
 तनिपत्योष्कन्दसि 6, 4, 99.
 तनुकरणे तच्च 3, 1, 76.
 तनोतेर्यकि 6, 4, 44.
 तनोतेर्यभाषा 6, 4, 17.
 तन्वाटचिरापहृते 5, 2, 70.
 तच्चादिकृज्भ्य उः 3, 1, 79.
 तच्चादिभ्यस्तथासोः 2, 4, 79.
 तपरस्तत्कालस्य 1, 1, 70.
 तपस्तपःकर्मकस्यैव 3, 1, 88.
 तपःसहस्राभ्यां 5, 2, 102.
 तपो ऽनुतापे च 3, 1, 85.
 तप्तनप्तनयनाश्च 7, 1, 45.
 तमधीष्टो भतो 5, 1, 80.
 तयोरेव कृत्यत्तल्लथाः 3, 4, 70.
 तयोर्दाहिर्लो च 5, 3, 20.
 तयोर्वावचि संहितायाम् 8, 2, 108.
 तरति 4, 4, 5.
 तरप्तमपो घः 1, 1, 22.
 तत्रकममकायेकवचने 4, 3, 3.
 तवममो ङसि 7, 2, 96.
 तवै चान्तश्च युगपत् 6, 2, 51.
 तव्यत्तव्यानीयरः 3, 1, 96.
 तसिलादिष्व कृत्यमुचः 6, 3, 35.
 तसिश्च 4, 3, 113.
 तसेश्च 5, 3, 8.
 तसो मत्वर्थे 1, 4, 19.
 तस्यमिपां तांतं 3, 4, 101.
 तस्माच्छसो नः पुंसि 6, 1, 103.
 तस्मादित्युत्तरस्य 1, 1, 87.
 तस्मादुडचि 6, 3, 74.
 तस्मादुड्विहलः 7, 4, 71.
 तस्मिन्नणि च युष्माकां 4, 3, 2.
 तस्मिन्निति निर्दिष्टे 1, 1, 66.

तस्मिं प्र भवति सं 5, 1, 101.
 तस्मिं हितम् 5, 1, 5.
 तस्य च दक्षिणा य 5, 1, 95.
 तस्य तात् 7, 1, 44.
 तस्य दक्षिणा 5, 1, 95.
 तस्य धर्म्यम् 4, 4, 47.
 तस्य निमित्तं संयोगो 5, 1, 38.
 तस्य निवासः 4, 2, 69.
 तस्य परमार्थेदितम् 8, 1, 2.
 तस्य पाकमूले 5, 2, 24.
 तस्य पूरणे ङट् 5, 2, 48.
 तस्य भावस्त्वतलो 5, 1, 119.
 तस्य लोपः 1, 3, 9.
 तस्य व्यापः 5, 1, 45.
 तस्य विकारः 4, 3, 134.
 तस्य व्याख्यान इति 4, 3, 68.
 तस्य समूहः 4, 2, 37.
 तस्यादित उदात्तम् 1, 2, 32.
 तस्यापत्यम् 4, 1, 92.
 तस्येदम् 4, 3, 120.
 तस्येश्वरः 5, 1, 42.
 ताच्छील्यवयोवचन 3, 2, 129.
 तादौ च निति 6, 2, 50.
 तान्येकवचनद्विवचन 1, 4, 102.
 ताभ्यामन्यत्रोणादयः 3, 4, 75.
 तानादिभ्यो ञ् 4, 3, 152.
 तार्वातिथं ग्रहणमिति 5, 2, 77.
 तासस्त्योलोपः 7, 4, 50.
 तामि च कृपः 7, 2, 60.
 तास्यनुदात्ते 6, 1, 186.
 तिककितवादिभ्यो द्वे 2, 4, 68.
 तिकादिभ्यः क्ति 4, 1, 154.
 तिङितिङः 8, 1, 28.
 तिङश्च 5, 3, 56.
 तिङस्त्वोणि त्रोग् 1, 4, 101.
 तिङि चोदात्तवर्ति 8, 1, 71.

- तिङो गोत्रादीनि° 8, 1, 27.
 तिङ्शित् सार्वधातुकम् 3, 4, 113.
 ति च 7, 4, 89.
 तितुत्रतथसिमुक्तसेषु च 7, 2, 9.
 तित्तिरिधरतन्तु° 4, 3, 102.
 तित्स्वरितम् 6, 1, 185.
 तिप् तस् किं सि° 3, 4, 78.
 तिष्यनस्तेः 8, 2, 73.
 तिरस्तिर्यङोपे 6, 3, 94.
 तिरसोऽन्यतरस्याम् 8, 3, 42.
 तिरौ उन्तर्धौ 1, 4, 71.
 तिर्यच्चपवर्गे 3, 4, 60.
 ति विंशतेर्दिति 6, 4, 142.
 तिष्ठतेरित् 7, 4, 5.
 तिष्ठदुप्रभतीनि च 2, 1, 17.
 तिष्यपुनर्वस्योर्नञ्च° 1, 2, 63.
 तिसृभ्यो जसः 6, 1, 166.
 तिरूषोत्तरपदाद° 4, 2, 106.
 तीर्चं ये 6, 3, 87.
 तीव्रसहस्रभरुर्धारयः 7, 2, 48.
 तुषादघन् 4, 4, 115.
 तुजादीनां दीर्घौ 6, 1, 7.
 तुदादिभ्यः शः 3, 1, 77.
 तुन्दशोकयोः परिमुजा° 3, 2, 5.
 तुन्दादिभ्य इलच्च 5, 2, 117.
 तुन्दिब्रलिवटेर्मः 5, 2, 139.
 तुपश्यपश्यताहिः° 8, 1, 39.
 तुभ्यमह्यौ ह्यि 7, 2, 95.
 तुमर्धाच्च भाववचनात् 2, 3, 15.
 तुमर्थे सेसेनसे° 3, 4, 9.
 तुमुनृण्युलौ क्रियायां° 3, 3, 10.
 तुरिष्ठेमेपसु 6, 4, 154.
 तुरुस्तुशम्यमः° 7, 3, 95.
 तुल्याच्चैरतुलोपमाभ्यां° 2, 3, 72.
 तुल्यास्यप्रयत्नं सवर्णम् 1, 1, 9.
 तुङ्गन्दसि 5, 3, 59.
 तुह्योस्तातडाग्रिष्य° 7, 1, 35.
 तुदोशलातुर° 4, 3, 94.
 तृष्णार्मि भुवः 3, 4, 63.
 तृजकाभ्यां कर्तरि 2, 2, 15.
 तृज्वत् क्रोष्टुः 7, 1, 95.
 तृणह इम् 7, 3, 92.
 तृणे च जातो 6, 3, 103.
 तृतीया कर्मणि 6, 2, 48.
 तृतीया च होश्छन्दसि 2, 3, 3.
 तृतीया तत्कृतार्थेन° 2, 1, 30.
 तृतीयादिषु भाषित° 7, 1, 74.
 तृतीयाप्रभतोन्यन्यतरस्याम् 2, 2, 21.
 तृतीयाचं 1, 4, 85.
 तृतीयासप्तम्योर्बहुलम् 2, 4, 84.
 तृतीयासमासे 1, 1, 30.
 तृन् 3, 2, 135.
 तृषिमधिकशेः काश्यपस्य 1, 2, 25.
 तृफलभजत्रपञ्च 6, 4, 122.
 ते तद्राजाः 4, 1, 174.
 तेन क्रीतम् 5, 1, 37.
 तेन तुभ्यं क्रिया° 5, 1, 115.
 तेन दीर्घ्यति खनति° 4, 4, 2.
 तेन निवृत्तम् 4, 2, 68, 5, 1, 79.
 तेन परिजय्यलभ्य° 5, 1, 93.
 तेन प्रोक्तम् 4, 3, 101.
 तेन यथाकथाच्च° 5, 1, 98.
 तेन रत्नं रागात् 4, 2, 1.
 तेन वित्तशुश्रुषुषुचक्षुषौ 5, 2, 26.
 तेन सहेति तुल्ययोगे 2, 2, 28.
 तेनैकदिक् 4, 3, 112.
 ते प्राग्धातोः 1, 4, 80.
 तेमयावेकवचनस्य 8, 1, 22.
 तोलिं 8, 4, 60.
 तोः चि 8, 4, 43.
 तौ सत् 3, 2, 127.
 त्यदादिषु दृशो° 3, 2, 60.

त्यदादीनामः 7, 2, 102.
 त्यदादीनि च 1, 1, 74.
 त्यदादीनि सर्वैर्नित्यम् 1, 2, 72.
 त्यागरागहासकुहः 6, 1, 216.
 त्रपुञ्जतुनोः युक् 4, 3, 138.
 त्रसिर्धाधिषि 3, 2, 140.
 त्रिशच्छत्वारिंशतोर्त्रा 5, 1, 62.
 त्रिककुत्पर्वते 5, 4, 147.
 त्रिचतुरोः स्त्रियां 7, 2, 99.

त्रिप्रभतिषु शाकटायनस्य 8, 4, 50.
 त्रेर्मन्त्रित्वम् 4, 4, 20.
 त्रेस्त्रयः 6, 3, 48. 7, 1, 53.
 त्रेः संप्रसारणं च 5, 2, 55.
 त्वमायेकवचने 7, 2, 97.
 त्वामो द्वितीयायाः 8, 1, 23.
 त्वाहो मां 7, 2, 94.
 त्ये च 6, 3, 64.

थ

थद् च छन्दसि 5, 2, 50.
 थलि च सेटि 6, 4, 121.
 थलि च सेटोहन्तो वा 6, 1, 196.
 थायघञ्क्ताञ्चित्रकाणाम् 6, 2, 144.

थासः से 3, 4, 80.
 था हेतो च छन्दसि 5, 3, 26.
 थो न्यः 7, 1, 87.

द

दंशसञ्जस्यञ्जां शपि 6, 4, 25.
 दक्षिणादाच् 5, 3, 36.
 दक्षिणापश्चात्पुरसः 4, 2, 98.
 दक्षिणोर्मा लुब्धयोगे 5, 4, 126.
 दक्षिणोत्तराभ्यामतसुच् 5, 3, 28.
 दण्डव्यवसर्गयोगश्च 5, 4, 2.
 दण्डादिभ्यो यः 5, 1, 66.
 ददातिदधात्योर्विभाषा 3, 1, 139.
 दधस्तथोश्च 8, 2, 38.
 दधातेर्हिः 7, 4, 42.
 दध्ण्टक् 4, 2, 18.
 दन्त उच्चत उरच् 5, 2, 106.
 दन्तशिखात्संज्ञायाम् 5, 2, 113.
 दन्शसन्स्यञ्जां शपि 6, 4, 25.
 दम्भ इच्छ 7, 4, 56.
 दयतेर्दिगि लिटि 7, 4, 9.
 दयायासश्च 3, 1, 37.

दश्च 7, 2, 109. 8, 2, 75.
 दस्ति 6, 3, 124.
 दाणश्च सा चेच्छतुर्व्यर्थे 1, 3, 55.
 दाण्डिनायनः 6, 4, 174.
 दादेर्धातोर्धः 8, 2, 32.
 दाधति दधति दधर्षि 7, 4, 65.
 दाधा च्छदाप् 1, 1, 20.
 दाधेदसिश्चदसदो रुः 3, 2, 159.
 दानो च 5, 3, 18.
 दासोश्चसयुयुजः 3, 2, 182.
 दामन्यादित्रिगर्तः 5, 3, 116.
 दामहायनान्ताच्च 4, 1, 27.
 दासोश्चसयुयुजः 3, 2, 182.
 दायाद्यं दायादे 6, 2, 5.
 दाशगोघ्नो संप्रदाने 3, 4, 73.
 दाश्वान् साह्वान् 6, 1, 12.
 दिक्कृद्धा यामजनपदा 6, 2, 103.

दिक्छब्देभ्यः सप्तमो 5, 3, 27.
 दिक्पूर्वपदादृञ् च 4, 3, 6.
 दिक्पूर्वपदादसंज्ञायां जः 4, 2, 107.
 दिक्पूर्वपदानङ्गोप् 4, 1, 60.
 दिक्स्थे संज्ञायाम् 2, 1, 50.
 दिगादिभ्यो यत् 4, 3, 54.
 दिङ्नामान्यन्तराले 2, 2, 26.
 दित्यदित्यादित्यपत्यु 4, 1, 85.
 दिव उत् 6, 1, 131.
 दिव श्रोत् 7, 1, 84.
 दिवः कर्म च 1, 4, 43.
 दिवसश्च पृथिव्याम् 6, 3, 30.
 दिवस्तदर्थस्य 2, 3, 58.
 दिवादिभ्यः ष्यन् 3, 1, 69.
 दिवादिभानिशाप्रभा 3, 2, 21.
 दिवो भल् 6, 1, 183.
 दिवो व्यावा 6, 3, 29.
 दिवो ऽविजिगीषायाम् 8, 2, 49.
 दिशो ऽमद्राणाम् 7, 3, 13.
 दिष्टिवितस्त्योश्च 6, 2, 31.
 दोहो युङ्चि किङ्ति 6, 4, 63.
 दोधोत्रियोटाम् 1, 1, 6.
 दोषजनबुधपूरितायि 3, 1, 61.
 दोर्ध्व इणः किति 7, 4, 69.
 दोर्ध्वकाशतुषभाद्र 6, 2, 82.
 दोर्ध्वजिह्वो च छन्दसि 4, 1, 59.
 दोर्ध्वं च 1, 4, 12.
 दोर्ध्वाच्च वरुणस्य 7, 3, 23.
 दोर्ध्वाञ्जसि च 6, 1, 105.
 दोर्धात् 6, 1, 75.
 दोर्धाद्रटि समानपादे 8, 3, 9.
 दोर्धादाचार्याणाम् 8, 4, 52.
 दोर्ध्वो ऽकितः 7, 4, 83.
 दोर्ध्वो लघोः 7, 4, 94.
 दुःखात्प्रातिलोम्ये 5, 4, 64.
 दुन्योरनुपसर्गे 3, 1, 142.

दुरस्युर्द्विगस्युर्वृषयति 7, 4, 36.
 दुष्कुलाद्दक् 4, 1, 142.
 दुहः कप् घञ्च 3, 2, 70.
 दुहश्च 3, 1, 63.
 दूतस्य भागकर्मणो 4, 4, 120.
 दूराद्भूते च 8, 2, 84.
 दूरान्तिकार्थेभ्यो द्वितीया च 2, 3, 35.
 दूरान्तिकार्थैः षष्ठ्यन्तरस्याम् 2, 3, 34.
 द्वक्स्यः स्वतवसां 7, 1, 83.
 द्वन्द्वशतपु 6, 3, 89.
 द्वटः स्थूलवलयोः 7, 2, 20.
 द्वृत्तिकुलिकलशि 4, 3, 56.
 द्वशेः क्यनिप् 3, 2, 94.
 द्वशे विख्ये च 3, 4, 11.
 द्वष्टं साम 4, 2, 7.
 देयमणे 4, 3, 47.
 देये चा च 5, 4, 55.
 देवताद्वन्द्वे च 6, 2, 141. 3, 26. 7, 3, 21.
 देवतान्तात्तादर्थ्यं यत् 5, 4, 24.
 देवपद्यादिभ्यश्च 5, 3, 100.
 देवग्रन्थगोर्नुदात्तः 1, 2, 38.
 देवमनुष्यपुरुष 5, 4, 56.
 देवसुम्नयोर्व्यञ्जुषि 7, 4, 38.
 देवात्तल् 5, 4, 27.
 देविकाशिंशपा 7, 3, 1.
 देविकुशोश्चोपसर्गे 3, 2, 147.
 देशे लुबिलचो च 5, 2, 105.
 देवर्षिज्ञांश्चिद्वृत्ति 4, 1, 81.
 दो ददुषोः 7, 4, 46.
 दोषो शो 6, 4, 90.
 द्यतिस्यतिमास्थामि 7, 4, 40.
 द्यावार्थोशुनासोर 4, 2, 32.
 द्यतिस्यार्थोः संप्रसारणम् 7, 4, 67.
 द्युब्धयो लुङि 1, 3, 91.
 द्युद्भ्यां मः 5, 2, 108.
 द्युप्रागणानुदक् 4, 2, 101.

द्रवमूर्तिस्पर्शयोः श्वः 6, 1, 24.
 द्रव्यं च भव्ये 5, 3, 104.
 द्रोणार्धतज्जोयन्ताद° 4, 1, 103.
 द्रोश्च 4, 3, 161.
 द्वंद्वं रहस्यमर्थादा° 8, 1, 15.
 द्वंद्वमनोज्ञादिभ्यश्च 5, 1, 133.
 द्वंद्वश्च प्राणितूर्य° 2, 4, 2.
 द्वंद्वान्द्वयहान्तात्° 5, 4, 106.
 द्वन्द्वच्छः 4, 2, 6.
 द्वन्द्वान्द्वयैरमैयुनिकयोः 4, 3, 125.
 द्वंद्वे चि 2, 2, 32.
 द्वंद्वे च 1, 1, 31.
 द्वंद्वोपतापगर्ह्वात्° 5, 2, 128.
 द्वारादोनां च 7, 3, 4.
 द्विगुरेकवचनम् 2, 4, 1.
 द्विगुश्च 2, 1, 23.
 द्विगोः 4, 1, 21.
 द्विगोर्यप् 5, 1, 82.
 द्विगोर्युगनपत्ये 4, 1, 88.
 द्विगोर्यो 5, 1, 86.
 द्विगोः षंश्च 5, 1, 54.
 द्विगो क्रतो 6, 2, 97.
 द्विगो प्रमाणे 6, 2, 12.
 द्वितोयस्तोयचतुर्थ° 2, 2, 3.
 द्वितोयाटोस्त्वेनः 2, 4, 34.
 द्वितोया ब्राह्मणे 2, 3, 60.
 द्वितोयायां च 3, 4, 53. 7, 2, 87.
 द्वितोया श्रितातोत° 2, 1, 24.

द्वितये चानुपाख्ये 6, 3, 80.
 द्वित्रिचतुर्भ्यः सुच् 5, 4, 18.
 द्वित्रिपूर्वादण् च 5, 1, 36.
 द्वित्रिपूर्वाच्चिष्कात् 5, 1, 30.
 द्वित्रिभ्यां य सृधः 5, 4, 115.
 द्वित्रिभ्यां तयस्यायज्या 5, 2, 43.
 द्वित्रिभ्यामञ्जलेः 5, 4, 102.
 द्वित्रिभ्यां पाठ्यन्मूर्ध° 6, 2, 197.
 द्वित्र्योश्च धमुञ् 5, 3, 45.
 द्विदण्डादिभ्यश्च 5, 4, 128.
 द्विर्वचने ञ्चि 1, 1, 59.
 द्विवचनविभज्योपपदे° 5, 3, 57.
 द्विषत्परयोस्तापेः 3, 2, 39.
 द्विषश्च 3, 4, 112.
 द्विषो ञ्मित्रे 3, 2, 131.
 द्विस्तावा त्रिस्तावा वेदिः 5, 4, 84.
 द्विस्त्रिश्चतुरिति कृ° 8, 3, 43.
 द्वोपादनुसमुदं यञ् 4, 3, 10.
 द्वेस्तोयः 5, 2, 54.
 द्वैर्पय्याघ्रादञ् 4, 2, 12.
 द्वचः 4, 1, 121.
 द्वचश्छन्दसि 4, 3, 150.
 द्वचो जतस्तिङः 6, 3, 135.
 द्वजृद्धाक्षणकप्रथमा° 4, 3, 72.
 द्वज्जमगधकलिङ् 4, 1, 170.
 द्वन्तरूपसर्गोभ्यो ऽप ईत् 6, 3, 97.
 द्वष्टनः संख्यायाम् 6, 3, 47.
 द्वेकयोर्द्विवचनैकवचने 1, 4, 92.

ध

धः कर्मणि ष्टन् 3, 2, 181.
 धनगणं लब्ध्वा 4, 4, 84.
 धनहिरण्यत्कामे 5, 2, 65.
 धनुश्च 5, 4, 132.

धन्ययोपधादृञ् 4, 2, 121.
 धर्मे चरति 4, 4, 41.
 धर्मपथ्यर्धन्यायादनपेते 4, 4, 92.
 धर्मशोलवर्णान्ताच्च 5, 2, 139.

धर्मादनच् केवलात् 5, 4, 124.
 धातुसंख्ये प्रत्ययाः 3, 4, 1.
 धातोः 3, 1, 91. 6, 1, 162.
 धातोः कर्मणः समानकर्तृ 3, 1, 7.
 धातोरेकाचो हलादेः 3, 1, 22.
 धातोस्तत्रिमित्तस्यैव 6, 1, 80.
 धात्वादेः वः सः 6, 1, 64.
 धान्यानां भवने चेत्ते खञ् 5, 2, 1.
 धोरेस्तमर्णः 1, 4, 35.

धि च 8, 2, 25.
 धिन्विरूपण्योर च 3, 1, 80.
 धुरो यङ्ठको 4, 4, 77.
 धूमादिभ्यश्च 4, 2, 127.
 ध्विग्रसो वैयात्ये 7, 2, 19.
 ध्रुवमपाये ऽपादानम् 1, 4, 24.
 ध्रुवो ध्वात् 7, 1, 42.
 ध्वाङ्गेष स्तेपे 2, 1, 42.

न

नः क्ये 1, 4, 15.
 न कपि 7, 4, 14.
 न कर्मव्यतिहारे 7, 3, 6.
 न कवतेर्यङि 7, 4, 63.
 न कोपधायाः 6, 3, 37.
 न क्तिच् दीर्घश्च 6, 4, 39.
 न नद्या सेट् 1, 2, 18.
 न क्रोडादिब्रह्मचः 4, 1, 56.
 न क्वादेः 7, 3, 59.
 नक्षत्रादयः 4, 4, 141.
 नक्षत्राद्वा 8, 3, 100.
 नक्षत्रे च लुपि 2, 3, 45.
 नक्षत्रेण युक्तः कालः 4, 2, 3.
 नक्षत्रेभ्यो बहुलम् 4, 3, 37.
 नखमुखात्संज्ञायाम् 4, 1, 58.
 न गतिहिंसाद्यैः 1, 3, 15.
 नगरात्कुत्सन 4, 2, 128.
 न गुणादयो ऽवयवाः 6, 2, 176.
 न गोपयनादिभ्यः 2, 4, 67.
 नगो ऽप्राणिष्वन्यतरस्याम् 6, 3, 77.
 न गोश्चन्सावयवर्णं 6, 1, 182.
 न हिंसंयुद्धोः 8, 2, 8.
 न चव्राह्मण्युक्ते 8, 1, 24.
 न छन्दस्यपुत्रस्य 7, 4, 35.

नञ् 2, 2, 6.
 नञः शुचीश्चरक्षेत्रज्ञ 7, 3, 30.
 नञस्तत्पुरुषात् 5, 4, 71.
 नञो गुणप्रतिषेधे 6, 2, 155.
 नञो ञरमरमित्रमृताः 6, 2, 116.
 नञ्दुःसुभ्यो हलि 5, 4, 121.
 नञ्मुभ्याम् 6, 2, 172.
 नङ्ग्रादाङ्ग्वलच् 4, 2, 88.
 नडादिभ्यः फक् 4, 1, 99.
 नडादीनां कुक् च 4, 2, 91.
 न तिस्रस्तम 6, 4, 4.
 नते नासिकायाः संज्ञायां 5, 2, 31.
 न तौल्यलिभ्यः 2, 4, 61.
 न दण्डमाखवा 4, 3, 130.
 न दधिपयश्चादीनि 2, 4, 14.
 नदीपौर्णमास्या 5, 4, 100.
 नदी बन्धुनि 6, 2, 109.
 नदीभिश्च 2, 1, 20.
 न दुहसुनमां यक्चिर्णो 3, 1, 89.
 न दृशः 3, 1, 47.
 नद्याः शेषस्यान्यतरस्याम् 6, 3, 44.
 नद्यादिभ्यो ठक् 4, 2, 97.
 नद्यां मतुप् 4, 2, 85.
 नद्यातश्च 5, 4, 153.

न द्वयः प्राच्यभरतेषु 4, 2, 113.
 न धातुलोप आर्धधातुके 1, 1, 4.
 न ध्याख्यापृष्ठमृष्टिमदाम् 8, 2, 57.
 न नञ्पूर्वात्तत्पुरुषाद° 5, 1, 121.
 न निर्धारणे 2, 2, 10.
 न निविभ्याम् 6, 2, 181.
 ननौ षष्ठप्रतिवचने 3, 2, 120.
 नन्दिषद्विपचादिभ्यो° 3, 1, 134.
 न न्दाः संयोगादयः 6, 1, 3.
 नन्वित्यनुज्ञेषणायाम् 8, 1, 43.
 नन्वोर्विभाषा 3, 2, 121.
 न पदान्तद्विवचन° 1, 1, 58.
 न पदान्ताट्टोरनाम् 8, 4, 42.
 नपरे नः 8, 3, 27.
 न पादम्याद्व्यमाद्व्यस° 1, 3, 89.
 नपुंसकमनपुंसकेनैक° 1, 2, 69.
 नपुंसकस्य भलच्चः 7, 1, 72.
 नपुंसकाच्च 7, 1, 19.
 नपुंसकादन्यतरस्याम् 5, 4, 109.
 नपुंसके भावे क्तः 3, 3, 114.
 न पूजनात् 5, 4, 69.
 न प्राच्यभर्गादि° 4, 1, 173.
 न बहुव्रीहौ 1, 1, 29.
 न भक्तुर्भुराम् 8, 2, 79.
 न भाभूपृक्मिगमि° 8, 4, 34.
 न भूताधिकसंज्ञोव° 6, 2, 91.
 न भूवाक्चिद्विधिषु 6, 2, 19.
 न भूसुधियोः 6, 4, 85.
 नभायनपात्रवेदा° 6, 3, 75.
 न मपूर्वा अपत्ये° 6, 4, 170.
 नमस्पुरसोर्गत्योः 8, 3, 40.
 नमःस्वस्तिस्वाहा° 2, 3, 16.
 न माङ्गोगे 6, 4, 74.
 नमिक्मिप्स्यजस° 3, 2, 167.
 न सु ने 8, 2, 3.
 नसोवरियश्चित्रङः क्यच् 3, 1, 19.

न यः 3, 2, 152.
 न यदि 3, 2, 113.
 न यदनाकाङ्क्षे 3, 4, 23.
 न यासयोः 7, 3, 45.
 न य्वाभ्यां पदान्ताभ्यां° 7, 3, 3.
 न रपरस्यिद्धजि° 8, 3, 110.
 न रुधः 3, 1, 64.
 नरे संज्ञायाम् 6, 3, 129.
 न लिङि 7, 2, 39.
 न लुट् 8, 1, 29.
 न लुमताङ्गस्य 1, 1, 63.
 न लोकाध्ययनिष्ठा° 2, 3, 69.
 नलोपः प्रतिपदिकान्तस्य 8, 2, 7.
 नलोपः सुप्स्वरसंज्ञा° 8, 2, 2.
 नलोपो नञः 6, 3, 73.
 न ल्यपि 6, 4, 69.
 न लशः 6, 1, 20.
 न विभक्तौ तुस्माः 1, 3, 4.
 न वृत्त्यश्चतुर्भ्यः 7, 2, 59.
 न वेति विभाषा 1, 1, 44.
 न व्यो लिटि 6, 1, 46.
 न शब्दश्लोककलह° 3, 2, 23.
 न शसददवादिगुणानाम् 6, 4, 126.
 नशेर्वा 8, 2, 63.
 नशेः णान्तस्य 8, 4, 36.
 नश्च 8, 3, 30.
 नश्च धातुस्थोऽपुभ्यः 8, 4, 27.
 नश्चापदान्तस्य भलि 8, 3, 24.
 नश्छव्यप्रशान् 8, 3, 7.
 न षट्स्यसादिभ्यः 4, 1, 10.
 न संयोगाद्व्यमन्तात् 6, 4, 187.
 न संख्यादेः समाहारं 5, 4, 89.
 न संज्ञायाम् 5, 4, 155.
 नसत्तनिषत्तानुत्त° 8, 2, 61.
 न संप्रसारणे संप्रसारणम् 6, 1, 37.
 न सामिप्रचने 5, 4, 5.

न सुदुर्भा केवलाभ्याम् 7, 1, 68.
 न सुब्रह्मणयायां 1, 2, 37.
 नस्तद्धिते 6, 4, 144.
 नह प्रत्यारम्भे 8, 1, 31.
 न ह्यास्तिनफलकं 6, 2, 101.
 नहिदृतिदृषिष्यधि 6, 3, 116.
 नहो धः 8, 2, 34.
 नालोपिशास्वृदिताम् 7, 4, 2.
 नाचार्यराजत्विक्संयुक्तं 6, 2, 133.
 नाज्भूलो 1, 1, 10.
 नाञ्चेः पूजायाम् 6, 4, 30.
 नाडोतन्व्योः स्वाङ्गे 5, 4, 159.
 नाडोमुष्ट्योश्च 3, 2, 30.
 नातः परस्य 7, 3, 27.
 नादिचि 6, 1, 104.
 नादिन्याक्रोशे पुत्रस्य 8, 4, 48.
 नादधस्य 8, 2, 17.
 नाधार्यप्रत्यये 3, 4, 62.
 नानद्यतनवत्क्रिया 3, 3, 135.
 नानोर्जः 1, 3, 58.
 नान्तःपादमध्यपरे 6, 1, 115.
 नान्तादसंख्यादेर्मदं 5, 2, 49.
 नाभ्यस्तस्याचि पिति 7, 3, 87.
 नाभ्यस्ताच्छतुः 7, 1, 78.
 नामन्विते समाना 8, 1, 73.
 नामन्यतरस्याम् 6, 1, 177.
 नामि 6, 4, 3.
 नाम्न्यादिशिषहोः 3, 4, 58.
 नाभेहितस्यान्त्यस्य तु वा 6, 1, 99.
 नावो द्विगोः 5, 4, 99.
 नाव्ययदिकच्छब्दगोमहत् 6, 2, 168.
 नाव्ययोभावादतो 2, 4, 83.
 नासिकास्तनयोर्धमाधेटोः 3, 2, 29.
 नासिकोदरोष्ठजङ्घा 4, 1, 55.
 निक्वटे वसति 4, 4, 73.
 निगरणचलनार्थेभ्यश्च 1, 3, 87.

नियह्यानुयोगे च 8, 2, 94.
 निघो निमित्तम् 3, 3, 87.
 निजां त्रयाणां 7, 4, 75.
 नित्यं वृद्धशरादिभ्यः 4, 3, 144.
 नित्यं शतादिमासार्धमास 5, 2, 57.
 नित्यं संज्ञाछन्दसोः 4, 1, 29.
 नित्यं सपञ्चयादिषु 4, 1, 35.
 नित्यं समासे ऽनुत्तरपद 8, 3, 45.
 नित्यं स्मयतेः 6, 1, 57.
 नित्यं हस्ते पाण्युपयमने 1, 4, 77.
 नित्यं करोतेः 6, 4, 108.
 नित्यं कौटिल्ये गतो 3, 1, 23.
 नित्यं क्रोडाजोविकयोः 2, 2, 17.
 नित्यं हितः 3, 4, 99.
 नित्यं छन्दसि 4, 1, 46. 7, 4, 8.
 नित्यमसिच् प्रज्ञामेधयोः 5, 4, 122.
 नित्यमासेहिते डाचि 6, 1, 100.
 नित्यं पणः परिमाणे 3, 3, 66.
 नित्यं मन्त्रे 6, 1, 210.
 नित्यवोप्सयोः 8, 1, 4.
 निनदोभ्यां स्वातेः 8, 3, 89.
 निन्दहिंसक्रियत्वाद 3, 2, 146.
 निपात एकाजनाद् 1, 1, 14.
 निपातस्य च 6, 3, 136.
 निपातैर्यद्वदिहन्त 8, 1, 30.
 निपानमाहावः 3, 3, 74.
 निमूलसमूलयोः कषः 3, 4, 34.
 निरः कुषः 7, 2, 46.
 निरभ्योः पूल्योः 3, 3, 28.
 निरुदकादीनि च 6, 2, 184.
 निर्धाणो ज्वाते 8, 2, 50.
 निर्वृत्ते ऽल्लघूतादिभ्यः 4, 4, 19.
 निव्राते वातत्राणे 6, 2, 8.
 निवासचितिशरोरो 3, 3, 41.
 निव्यभिभ्यो 8, 3, 119.
 निशाप्रदोषाभ्यां च 4, 3, 14.

निष्कुलान्निष्कोषणे 5, 4, 62.
 निष्ठा 2, 2, 36. 3, 2, 102.
 निष्ठा च द्वयजनात् 6, 4, 52.
 निष्ठायां सेंटि 6, 4, 52.
 निष्ठायामणयदर्थे 6, 4, 60.
 निष्ठा शोड्श्विदिमिदि° 1, 2, 19.
 निष्ठोपमानादन्यतरस्याम् 6, 2, 169.
 निष्ठोपसर्गपूर्वमन्यतरस्याम् 6, 2, 110.
 निष्प्राग्विच 5, 4, 160.
 निसुपविभ्यो ह्यः 1, 3, 30.
 निसस्तपतावनासेवने 8, 3, 102.
 नोयञ्जुसंसुध्वंसु° 7, 4, 84.
 नोचैरनुदात्तः 1, 2, 30.
 नोतो च तद्युक्तात् 5, 3, 77.
 नुगतो ऽनुनासिकान्तस्य 7, 4, 85.
 नुदविदोन्तत्राघ्राष्टो° 8, 2, 56.
 नुम्विसर्जनोपशब्दार्थवाये° 8, 3, 58.
 नृ च 6, 4, 6.
 नृ चान्यतरस्याम् 6, 1, 181.
 नृन् पे 8, 3, 10.
 नेटि 7, 2, 4.
 नेट्यलिटि रधेः 7, 1, 62.
 नेट्यग्रि कृति 7, 2, 8.
 नेतराच्छन्दसि 7, 1, 26.

नेदमदसोरकोः 7, 1, 11.
 नेन्द्रस्य परस्य 7, 3, 22.
 नेन्सिद्धवधातिषु च 6, 3, 19.
 नेयहुयङ्स्यानावस्वी 1, 4, 4.
 नेरनिधाने 6, 2, 192.
 नेर्गदनदपतपदधुमा° 8, 4, 17.
 नेर्विर्डाज्यरोसचो° 5, 2, 32.
 नेर्विशः 1, 3, 17.
 नेह्रधात्वोः 6, 1, 175.
 नेत्तरपदे ऽनुदात्तादाय° 6, 2, 142.
 नेत्यद्वर्ध्वित्यात् 4, 3, 151.
 नेदात्तस्वरितोदय° 8, 4, 67.
 नेदात्तोपदेशस्य मान्तस्या° 7, 3, 84.
 नेनयतिध्वनयत्येत्थय° 3, 1, 51.
 नेपधात्यफान्ताद्वा 1, 2, 23.
 नेपधायाः 6, 4, 7.
 नेो गदनदपठस्वनः 3, 3, 64.
 नेो ख च 3, 3, 60.
 नेोट्टरच्छन् 4, 4, 7.
 नेययोधर्मविषमूल° 4, 4, 91.
 नेो वृ धान्ये 3, 3, 48.
 न्यपोधस्य च केवलस्य 7, 3, 5.
 न्यङ्क्वादीनां च 7, 3, 53.
 न्यधो च 6, 2, 53.

प

पत्तातिः 5, 2, 25.
 पक्षिमत्स्यमगान्ति 4, 4, 35.
 पक्षिविशतिचिंश° 5, 1, 59.
 पङ्कोश्च 4, 1, 68.
 पक्षो वः 8, 2, 52.
 पञ्चदशशतो यगे वा 5, 1, 60.
 पञ्चमो भवेन 2, 1, 37.
 पञ्चमो विभक्ते 2, 3, 42.

पञ्चम्यपाङ्परिभिः 2, 3, 10.
 पञ्चम्या अत् 7, 1, 31.
 पञ्चम्याः परावध्यर्थे 8, 3, 51.
 पञ्चम्यामजातो 3, 2, 98.
 पञ्चम्यास्तसिल् 5, 3, 7.
 पञ्चम्याः स्तोकादिभ्यः 6, 3, 2.
 पणपादमायशताव्यात् 5, 1, 34.
 पतः पुम् 7, 4, 19.

पतितः समाम एव 1, 4, 8.
 पत्नपूर्वादञ् 4, 3, 122.
 पत्ताध्वर्युपरिपदश्च 4, 3, 123.
 पत्यन्तपुरोहितार्दि° 5, 1, 128.
 पत्याध्वर्यवे 6, 2, 18.
 पत्युर्नो यज्ञसंयोगे 4, 1, 33.
 पयः पन्थ च 4, 3, 29.
 पयः ष्कन् 5, 1, 75.
 पयि च छन्दसि 6, 3, 108.
 पयिमयोः सर्वनामस्थाने 6, 1, 129.
 पयिमय्यभुजामात् 7, 1, 85.
 पयो शा नित्यम् 5, 1, 76.
 पयो विभाषा 5, 4, 72.
 पय्यतिचिवसतिस्वपतेर्दञ् 4, 4, 104.
 पदमस्मिन्दृश्यम् 4, 4, 87.
 पदकजविशस्पृशो घञ् 3, 3, 16.
 पदव्यवाये ऽपि 8, 4, 38.
 पदस्य 8, 1, 16.
 पदात् 8, 1, 17.
 पदान्तस्य 8, 4, 37.
 पदान्तस्यान्यतरस्याम् 7, 3, 9.
 पदान्ताद्वा 6, 1, 76.
 पदास्वरिखाद्यापत्येषु च 3, 1, 119.
 पदे ऽपदेशे 6, 2, 7.
 पदोत्तरपदं दृष्ट्वाति 4, 4, 39.
 पद्वचोमासृच्चिञ° 6, 1, 63.
 पद्यत्यतदर्थे 6, 3, 53.
 पन्यो शा नित्यम् 5, 1, 76.
 परवलिङ्गे ढुंठ° 2, 4, 26.
 परश्च 3, 1, 2.
 परश्चधाट्ठञ् च 4, 4, 58.
 परस्मिन्विभाषा 3, 3, 138.
 परस्मैपदानां° 3, 4, 82.
 परस्य च 6, 3, 8.
 परः संनिकर्षः संहिता 1, 4, 109.
 पराजेरसोढः 1, 4, 26.

परादिश्रुन्दसि बहुलम् 6, 2, 199.
 परावनुपात्यय इशाः 3, 3, 38.
 परावरयोगे च 3, 4, 20.
 पराधराधमोत्तमपूर्वाच्च 4, 3, 5.
 परिक्रयणे संप्रदानमन्य° 1, 4, 44.
 परिक्रियमाने च 3, 4, 55.
 परिखाया ढञ् 5, 1, 17.
 परिनिविभ्यः सेवसित° 8, 3, 70.
 परिन्योर्नानोर्द्व्युताभेययोः 3, 3, 37.
 परिपन्थं च तिष्ठति 4, 4, 36.
 परिप्रत्युपाया वर्ज्यमाना° 6, 2, 33.
 परिमाणाख्यायां सर्वेभ्यः 3, 3, 20.
 परिमाणान्तस्यासंज्ञा° 7, 3, 17.
 परिमाणौ पचः 3, 2, 53.
 परिमुखं च 4, 4, 29.
 परिवृतो रयः 4, 2, 10.
 परिख्येभ्यः क्रियः 1, 3, 18.
 परिषदो ययः 4, 4, 44. 101.
 परिस्कन्दः प्राच्यभरतेषु 8, 3, 75.
 परेरभितोभाविमण्डलम् 6, 2, 182.
 परैर्मेषः 1, 3, 82.
 परैर्वर्जने 8, 1, 5.
 परेश्च 8, 3, 74.
 परेश्च चाङ्गयोः 8, 2, 22.
 परोक्षे लिट् 3, 2, 115.
 परोऽवरपरंपरपुत्रयोञ° 5, 2, 10.
 परो घः 3, 3, 84.
 परो भुवो ज्यज्ञाने 3, 3, 55.
 परो यज्ञे 3, 3, 47.
 पर्पादिभ्यः छन् 4, 4, 10.
 पर्धभिभ्यां च 5, 3, 8.
 पर्धाप्तिवचनेष्वलमर्चेषु 3, 4, 66.
 पर्धायाहर्णोत्पत्तिषु° 3, 3, 111.
 पर्वताच्च 4, 2, 143.
 पर्धादियोधेयादिभ्यो° 5, 3, 117.
 पलनमूपशाकं मिश्रे 6, 2, 128.

पलाशादिभ्यो वा 4, 3, 141.
 पञ्च पञ्चा च च्छन्दसि 5, 3, 33.
 पञ्चात् 5, 3, 32.
 पश्यार्थश्चानलोचने 8, 1, 25.
 पाककर्णपर्णपुष्पफल 4, 1, 64.
 पाघ्राध्माधेदृशः शः 3, 1, 137.
 पाघ्राध्मास्यान्वादाण् 7, 3, 78.
 पाणिघताडघो शिल्पिनि 3, 2, 55.
 पाण्डुकम्बलादिनिः 4, 2, 11.
 पातो च बहुलम् 8, 3, 52.
 पात्रात् छन् 5, 1, 48.
 पात्रादघञ्च 5, 1, 68.
 पात्रेसमितादयश्च 2, 1, 48.
 पाथोनदोभ्यां झण् 4, 4, 111.
 पादः पत् 6, 4, 130.
 पादशतस्य संख्यादेर्वो 5, 4, 1.
 पादस्य पदान्यातिगोपहतेषु 6, 3, 52.
 पादस्य लोपो ऽहस्त्यादिभ्यः 5, 4, 138.
 पादाघाभ्यां च 5, 4, 25.
 पादो ऽन्यतरस्याम् 4, 1, 8.
 पानं देशे 8, 4, 9.
 पापं च शिल्पिनि 6, 2, 68.
 पापाणके कुत्सितैः 2, 1, 54.
 पायसान्नाय्यनिकाय 3, 1, 129.
 पारस्करप्रभृतीनि 6, 1, 157.
 पारायणतुरायण 5, 1, 72.
 पाराशर्यशिलातिभ्यां 4, 3, 110.
 पारे मध्ये षष्ठ्या वा 2, 1, 18.
 पार्श्वेनान्विच्छति 5, 2, 75.
 पाशादिभ्यो यः 4, 2, 49.
 पितरामातरा च च्छन्दसि 6, 3, 38.
 पिता मात्रा 1, 2, 70.
 पितुर्दञ्च 4, 3, 79.
 पितृव्यमातुलमातामह 4, 2, 36.
 पितृव्यसुश्रूष 4, 1, 132.
 पिष्टाच्च 4, 3, 146.

पोलाया वा 4, 1, 118.
 पुंयोगादाख्यायाम् 4, 1, 48.
 पुंघत्कर्मधारयजातोय 6, 3, 42.
 पुंसि संज्ञायां चः प्रायेण 3, 3, 118.
 पुंसं ऽसुह् 7, 1, 89.
 पुगन्तलघूपधस्य च 7, 3, 86.
 पुच्छभागडचोवराणिह 3, 1, 20.
 पुत्रः पुम्यः 6, 2, 132.
 पुत्राच्च च 5, 1, 40.
 पुत्रान्तादन्यतरस्याम् 4, 1, 159.
 पुत्रे ऽन्यतरस्याम् 6, 3, 22.
 पुमः खय्यम्यरे 8, 3, 6.
 पुमान्स्त्रिया 1, 2, 67.
 पुरा च परीप्सायाम् 8, 1, 42.
 पुराणप्रोक्तेषु ब्राह्मण 4, 3, 105.
 पुरि लुङ् चास्मे 3, 2, 122.
 पुरुषश्चान्यादिष्टः 6, 2, 190.
 पुरुषवृत्तिभ्यामण् च 5, 2, 38.
 पुरुषात्प्रमाणे ऽन्यतरस्याम् 4, 1, 24.
 पुरे प्राचाम् 6, 2, 99.
 पुरोऽयतोऽप्येषु सत्तैः 3, 2, 18.
 पुरो ऽव्ययम् 1, 4, 67.
 पुयः संज्ञायाम् 3, 2, 185.
 पुषादिद्व्युताद्व्यदितः 3, 1, 55.
 पुष्करादिभ्यो देशे 5, 2, 135.
 पुष्यसिध्दो नक्षत्रे 3, 1, 116.
 पूगाज्यो ऽवामणो 5, 3, 112.
 पूगेष्वन्यतरस्याम् 6, 2, 28.
 पूङ्गः त्वा च 1, 2, 22.
 पूङ्गश्च 7, 2, 51.
 पूङ्गजोः शानन् 3, 2, 128.
 पूजनात्पूजितमनुदात्तम् 8, 1, 67.
 पूजायां नानन्तरम् 8, 1, 37.
 पूतक्रतोरै च 4, 1, 36.
 पूरणगुणसुहितायसदव्यय 2, 2, 11.
 पूरणाद्भागे तोषादन् 5, 3, 48.

पूरणाधादृढं 5, 1, 48.
 पूर्णादिभाषा 5, 4, 149.
 पूर्वकालिकसंयोजरत्पराणां 2, 1, 49.
 पूर्वत्रासिद्धम् 8, 2, 1.
 पूर्वं तु भाषायाम् 8, 2, 98.
 पूर्वपदात् 8, 3, 106.
 पूर्वपदात्संज्ञायामगः 8, 4, 3.
 पूर्वपरावरदक्षिणोत्तरं 1, 1, 34.
 पूर्ववत्सन् 1, 3, 62.
 पूर्ववदश्ववह्न्यां 2, 4, 27.
 पूर्वसदृशसमोनार्थं 2, 1, 31.
 पूर्वोदिनिः 5, 2, 86.
 पूर्वोदिभ्यो नवभ्यो वा 7, 1, 16.
 पूर्वोधरावराणामसि 5, 3, 99.
 पूर्वोपरप्रथमचरमज्जन्यं 2, 1, 58.
 पूर्वोपराधरोत्तरमेकं 2, 2, 1.
 पूर्वोह्यापराह्यादौमूलं 4, 3, 28.
 पूर्वं कर्तरि 3, 2, 19.
 पूर्वं भूतपूर्वं 6, 2, 22.
 पूर्वैः कृतमिनियों च 4, 4, 133.
 पूर्वोऽभ्यासः 6, 1, 4.
 पूः सर्वयोर्दोषसहोः 3, 2, 41.
 पूष्यिनानानामिस्तुतोयां 2, 3, 32.
 पूष्यादिभ्य इमनिज्जा 5, 1, 122.
 पूषोदरादौनि ययोषदिष्टम् 6, 3, 109.
 पूष्यासवाहनधियु च 6, 3, 58.
 पूषादिभ्यश्च 2, 4, 59.
 पूषाद्युवतिस्तोककतिपयं 2, 1, 65.
 पूषदुपधात् 3, 1, 98.
 पूषोडाग्रपुरोडाशात् छन् 4, 3, 70.
 पूषाः पो 6, 1, 28.
 प्रकारवचने जातोयर् 5, 3, 69.
 प्रकारवचने चाल् 5, 3, 23.
 प्रकारे गुणवचनस्य 8, 1, 12.
 प्रकाशनस्येयाख्ययोश्च 1, 3, 23.
 प्रकृत्यान्तःपादमध्यपरे 6, 1, 115.

प्रकृत्या भगालम् 6, 2, 137.
 प्रकृत्याशिवि 6, 3, 83.
 प्रकृत्यैकाच् 6, 4, 163.
 प्रकृष्टे ठञ् 5, 1, 108.
 प्रजने वीयतेः 6, 1, 55.
 प्रजने सतैः 3, 3, 71.
 प्रजोरिनिः 3, 2, 156.
 प्रज्ञादिभ्यश्च 5, 4, 38.
 प्रज्ञाश्चाचौभ्यो णः 5, 2, 101.
 प्रणवष्टेः 8, 2, 89.
 प्रणाप्योऽसंमतौ 3, 1, 128.
 प्रतिः प्रतिनिधिप्रतिदानयोः 1, 4, 92.
 प्रतिकरादार्थलक्ष्णं च 4, 4, 40.
 प्रतिजनादिभ्यः खञ् 4, 4, 99.
 प्रतिनिधिप्रतिदाने च 2, 3, 11.
 प्रतिपथमेति ठञ्च 4, 4, 42.
 प्रतिबन्धि चिरकृच्छयोः 6, 2, 8.
 प्रतियोगे पञ्चम्यास्तसिः 5, 4, 44.
 प्रतिवयणे च 8, 2, 99.
 प्रतिष्कशश्च कशेः 6, 1, 152.
 प्रतिस्तब्धनिस्तब्धौ च 8, 3, 114.
 प्रतेरंश्वादयस्तत्पुरुषे 6, 2, 198.
 प्रतेरसः सप्तमोऽस्यात् 5, 4, 82.
 प्रतेश्च 6, 1, 25.
 प्रबपूर्वविश्वेमात् 5, 3, 111.
 प्रत्यभिभ्यां गृहेः 3, 1, 118.
 प्रत्यभिवादे ञ्गृहे 8, 2, 83.
 प्रत्ययः 3, 1, 1.
 प्रत्ययलोपे प्रत्ययलक्षणम् 1, 1, 62.
 प्रत्ययस्वात्कात्पूर्वस्यात् 7, 3, 44.
 प्रत्ययस्य लुक्शुलुपः 1, 1, 61.
 प्रत्ययोत्तरपदयोश्च 7, 2, 98.
 प्रत्याङ्भ्यां युवः 1, 3, 59.
 प्रत्याङ्भ्यां युवः पूर्वस्य 1, 4, 40.
 प्रथने वायव्ये 3, 3, 83.
 प्रथमचरमतयात्पार्थं 1, 1, 33.

प्रथमयोः पूर्वसवर्णः 6, 1, 102.
 प्रथमार्निर्दिष्टं समासः 1, 2, 43.
 प्रथमायाश्च द्विवचने 7, 2, 88.
 प्रथमो ऽचिरोपसंयत्तां 6, 2, 56.
 प्रधानप्रत्ययार्थवचनः 1, 2, 56.
 प्रनिरन्तःशरेदुपलक्ष्यः 8, 4, 5.
 प्र भवति 4, 3, 83.
 प्रभौ परिवृढः 7, 2, 21.
 प्रमदसंमदौ हर्षे 3, 3, 68.
 प्रमाणे च 3, 4, 51.
 प्रमाणे द्वयसंज्ञदघ्नः 5, 2, 37.
 प्र यच्छति गह्वरम् 4, 4, 30.
 प्रयाजानुयाजौ यज्ञाङ्गे 7, 3, 62.
 प्रथे रोहिष्ये अथ्यधिष्ये 3, 4, 10.
 प्रयोजनम् 5, 1, 109.
 प्रयोज्यनियोज्यौ शक्यार्थे 7, 3, 68.
 प्रवाहणस्य छे 7, 3, 25.
 प्रवृद्धादीनां च 6, 2, 147.
 प्रशंसायां रूपम् 5, 3, 66.
 प्रशंसावचनेश्च 2, 1, 66.
 प्रशस्यस्य चः 5, 3, 60.
 प्रश्ने चासचकाले 3, 2, 117.
 प्रष्टो ज्यगामिनि 8, 3, 92.
 प्रसमुपोदः पाठपूरणे 8, 1, 6.
 प्रसम्भ्यां ज्ञानुनोर्जुः 5, 4, 129.
 प्रसितोत्सुकाभ्यां 2, 3, 44.
 प्रस्कण्वहरिश्चन्द्रायुषौ 6, 1, 153.
 प्रस्थो ज्यतरस्याम् 8, 2, 54.
 प्रस्थपुरवहान्ताच्च 4, 2, 122.
 प्रस्थे ऽवृद्धमकक्षादीनाम् 6, 2, 87.
 प्रस्थोत्तरपदपलद्यादि 4, 2, 110.
 प्रहरणम् 4, 4, 57.
 प्रहासे च मन्योपपदे 1, 4, 106.
 प्राक्कहारात्समासः 2, 1, 3.
 प्राक्क्रोताच्छः 5, 1, 1.
 प्राक्कितादङ्गव्याये 8, 3, 63.

प्रागिवात्कः 5, 3, 70.
 प्रागेकदशभ्यो ऽछन्दसि 5, 3, 49.
 प्राग्विताद्यात् 4, 4, 75.
 प्रादिशो विभक्तिः 5, 3, 1.
 प्रादोध्यतो ऽण् 4, 1, 83.
 प्रायोश्चराचिपाताः 1, 4, 56.
 प्रायतेष्टञ् 5, 1, 18.
 प्रायश्चित्तेष्टक् 4, 4, 1.
 प्राचां एह तद्धितः 4, 1, 17.
 प्राचां कटादेः 4, 2, 139.
 प्राचां क्रोडायाम् 6, 2, 74.
 प्राचां ग्रामनगराणाम् 7, 3, 14.
 प्राचां नगरान्ते 7, 3, 24.
 प्राचामवृद्धात्किन् 4, 1, 160.
 प्राचामुपादेरहज्जुचौ च 5, 3, 80.
 प्राणभज्जातिययोवचनो 5, 1, 129.
 प्राणिरजतादिभ्यो ऽञ् 4, 3, 154.
 प्राणिस्थादातो 5, 2, 96.
 प्रातिपदिकान्तः 8, 4, 11.
 प्रातिपदिकार्थः 2, 3, 46.
 प्रादयः 1, 4, 58.
 प्रादस्वाङ्गं संज्ञायाम् 6, 2, 183.
 प्रादुहः 1, 3, 81.
 प्राध्यं बन्धने 1, 4, 78.
 प्राप्तापचे च द्वितीयया 2, 2, 4.
 प्रायभवः 4, 3, 39.
 प्रावृत्तशरत्कालदिवां जे 6, 3, 15.
 प्रावृष एषयः 4, 3, 17.
 प्रावृषष्ठप् 4, 3, 26.
 प्रियवशे वदः खच् 3, 2, 38.
 प्रियस्मिन्स्मिन् 6, 4, 157.
 प्रोतो च 6, 2, 16.
 पुसुल्यः समभिहारे 3, 1, 149.
 प्रे दात्तः 3, 2, 6.
 प्रे द्रुस्तुमुवः 3, 3, 27.
 प्रे लपसुद्रुमयवदवसः 3, 2, 145.

प्रे लिप्तायाम् 3, 3, 46.
 प्रे यणिजाम् 3, 3, 52.
 प्रेष्यद्रुयोर्हविषो 2, 3, 61.
 प्रे स्त्रो ज्यज्ञे 3, 3, 32.
 प्रेषातिसर्गप्राप्तकालेषु 3, 3, 163.
 प्राक्तान्मुक् 4, 2, 64.

प्रोषाभ्यां युजैरयज्ञपात्रेषु 1, 3, 64.
 प्रोषाभ्यां समर्थाभ्याम् 1, 3, 42.
 प्लक्षादिभ्यो ऽण् 4, 3, 164.
 प्लुतप्रणष्टा अचि 6, 1, 125.
 प्लुतायैच इदुतां 8, 2, 106.
 प्यादोनां ह्रस्वः 7, 3, 80.

फ

फक्फिञोरन्यतरस्याम् 4, 1, 91.
 फणां च सप्तानाम् 6, 4, 125.
 फलेषहितात्मंभरिश्च 3, 2, 26.
 फले लुक् 4, 3, 163.

फलानोप्रोष्टपदानां 1, 2, 60.
 फण्टादृतिमिमताभ्यां 4, 1, 150.
 फेनादिलच्च 5, 2, 99.
 फेष्ठ च 4, 1, 149.

ब

बन्धने चर्षो 4, 4, 96.
 बन्धुनि बहुव्रीहौ 6, 1, 14.
 बन्धे च विभाषा 6, 3, 13.
 बभूयाततन्व जयभम् 7, 2, 64.
 बर्हिषि दत्तम् 4, 4, 119.
 ब्रह्मादिभ्यो भुतुव् 5, 2, 136.
 बहुगणयतुदिति 1, 1, 23.
 बहुगणगणसंघस्य 5, 2, 52.
 बहुप्रजाश्छन्दसि 5, 4, 123.
 बहुलं छन्दसि 2, 4, 39. 73. 76. 3, 2, 68. 5,
 2, 122. 6, 1, 34. 7, 1, 8. 10. 103. 3, 97.
 4, 78.
 बहुने छन्दस्यमाहोमे ऽपि 6, 4, 75.
 बहुलमाभोदगये 3, 2, 81.
 बहुवचनस्य वस्रसौ 8, 1, 21.
 बहुवचने भन्त्येत् 7, 3, 103.
 बहुव्रीहौविदमेत् 6, 2, 162.
 बहुव्रीहेरुधसौ ङीप् 4, 1, 25.

बहुव्रीहेश्चान्तोदात्तात् 4, 1, 52.
 बहुव्रीहौ प्रकृत्या पूर्वपदम् 6, 2, 1.
 बहुव्रीहौ विश्वं संज्ञायाम् 6, 2, 106.
 बहुव्रीहौ सव्यच्छाः 5, 4, 113.
 बहुव्रीहौ संख्ये 5, 4, 73.
 बहुषु बहुवचनम् 1, 4, 21.
 ब्रह्मोर्नञ्वदुत्तरपठभूमि 6, 2, 175.
 ब्रह्मोर्लोपो भू च ब्रह्मो 6, 4, 158.
 ब्रह्मच इजः 2, 4, 68.
 ब्रह्मचः कृपेषु 4, 2, 73.
 ब्रह्मचो ऽन्तोदात्तादृज् 4, 3, 67.
 ब्रह्मचो मनुष्य 5, 3, 78.
 ब्रह्मचपूर्वपदादृज् 4, 4, 64.
 ब्रह्मचन्यतरस्याम् 6, 2, 80.
 ब्रह्मचन्यार्थाच्छस् 5, 4, 42.
 ब्रह्मादिभ्यश्च 4, 1, 45.
 ब्राह्मोष्मभ्यामुद्रुमने 3, 1, 16.
 ब्राह्मोक्षामेभ्यश्च 4, 2, 117.

ब्राह्म्यादिभ्यश्च 4, 1, 98.
 ब्राह्मन्तात्संज्ञायाम् 4, 1, 97.
 बिभेतेहेतुभये 6, 1, 58.
 ब्रित्वादिभ्यश्च 6, 4, 153.
 ब्रित्वादिभ्यो ञ् 4, 3, 136.
 ब्रुधुधनश्चनेङ् 1, 3, 86.
 ब्रुहत्या आच्छादने 5, 4, 6.
 ब्रह्मणस्त्वः 5, 1, 138.
 ब्रह्मणो ज्ञानपदाख्यायाम् 5, 4, 104.

ब्रह्मभूणद्वयेषु विवर् 3, 2, 87.
 ब्रह्महस्तिभ्यां वर्चसः 5, 4, 78.
 ब्राह्मणकोषिके संज्ञायाम् 5, 2, 71.
 ब्राह्मणमाणववाङ्माद्यन् 4, 2, 42.
 ब्राह्मो ऽज्ञातो 6, 4, 171.
 ब्रुव ईट् 7, 3, 93.
 ब्रुवः पञ्चानामादित् 3, 4, 84.
 ब्रुवो वचिः 2, 4, 53.
 ब्रूहिप्रेष्यशोषङ् 8, 2, 91.

भ

भक्ताख्यास्तदर्थेषु 6, 2, 71.
 भक्ताणः 4, 4, 100.
 भक्तादन्यतरस्याम् 4, 4, 68.
 भक्तिः 4, 3, 95.
 भक्षणे मिथोकरणम् 2, 1, 35.
 भजो विवः 3, 2, 92.
 भञ्जभासमिदो घुरच् 3, 2, 161.
 भञ्जेश्च चिणि 6, 4, 33.
 भण्यप्रवये च छन्दसि 6, 1, 83.
 भर्गात्तैर्गत् 4, 1, 111.
 भवतष्ट्वसो 4, 2, 115.
 भवतैरः 7, 4, 73.
 भविष्यति गम्यादयः 3, 3, 3.
 भविष्यति सर्वादावचने 3, 3, 136.
 भवे छन्दसि 4, 4, 110.
 भव्यगेयप्रवचनयोः 3, 4, 68.
 भस्त्रादिभ्यः छन् 4, 4, 16.
 भस्त्रैराज्ञाज्ञाद्वास्याः 7, 3, 47.
 भस्य 6, 4, 129.
 भस्य टेलोपः 7, 1, 88.
 भागाद्यच्च 5, 1, 49.
 भावकर्मणोः 1, 3, 13.
 भावजलणो स्येण्कञ् 3, 4, 16.

भाववचनश्च 3, 3, 11.
 भावे 3, 3, 18.
 भावे च 4, 4, 144.
 भावे ऽनुपसर्गस्य 3, 3, 75.
 भाषायां सदवसयुवः 3, 2, 108.
 भासनोपसंभाषा 1, 3, 47.
 भिक्षादिभ्यो ञ् 4, 2, 38.
 भिक्षासेनादायेषु च 3, 2, 17.
 भित्तं शकलम् 8, 2, 59.
 भित्तोच्छ्रां नदे 3, 1, 115.
 भियः कुक्कुर्नो 3, 2, 174.
 भियो ऽन्यतरस्याम् 6, 4, 115.
 भियो हेतुभये वुक् 7, 3, 40.
 भोत्रार्थानां भयहेतुः 1, 4, 25.
 भोमादयो ऽपादाने 3, 4, 74.
 भोरोः स्थानम् 8, 3, 81.
 भोस्म्योहेतुभये 1, 3, 68.
 भोहोभहुमदजनधन 6, 1, 192.
 भोहोभहुवां प्रलुवच्च 3, 1, 39.
 भुजयुञ्जो 7, 3, 61.
 भुजो ऽनवने 1, 3, 66.
 भुवः प्रभवः 1, 4, 31.
 भुवश्च 3, 2, 138. 4, 1, 47.

भुयश्च महाध्यातुः 8, 2, 71.
 भुवः संज्ञान्तरयोः 3, 2, 179.
 भुवो भावे 3, 1, 107.
 भुवो वुन्नुङ्लिटोः 6, 4, 88.
 भूतपूर्वे चरट् 5, 3, 59.
 भूते 3, 2, 84.
 भूते च 3, 3, 140.
 भूते ङिप दृश्यन्ते 3, 3, 2.
 भूयादयो धातवः 1, 3, 1.
 भूषणे जलम् 1, 4, 64.
 भूसुब्रोस्तिङि 7, 3, 88.
 भजामित् 7, 4, 76.
 भजो जसंज्ञायाम् 3, 1, 112.

भशादिभ्यो भुव्य 3, 1, 12.
 भोज्यं भत्वे 7, 3, 89.
 भोभगोश्चोश्चपूर्वस्य 8, 3, 17.
 भोरिक्काटौपुकार्णादि 4, 2, 54.
 भ्यसो भ्यम् 7, 1, 30.
 भस्जो रोपधयो 6, 4, 47.
 भाजभासधुर्विद्युतो 3, 2, 177.
 भाजभासभाषटोपज्ञाव 7, 4, 3.
 भातरि च ज्वायसि 4, 1, 164.
 भातुर्थ्यञ्च 4, 1, 144.
 भातृपुत्रौ स्वसदुहितृभ्याम् 1, 2, 88.
 भुवो वुक् च 4, 1, 125.

म

मधवा बहुलम् 6, 4, 128.
 मङ्गुक्कभर्भराट् 4, 4, 56.
 मतजनहलात्करण 4, 4, 97.
 मतिबुद्धिपूजार्थेभ्यश्च 3, 2, 188.
 मतुवसो ऋ संबुद्धौ 8, 3, 1.
 मतोः पूर्वमात्संज्ञार्थां 6, 1, 219.
 मतोश्च ब्रह्मजज्ञात् 4, 2, 72.
 मतो च 4, 4, 136.
 मतो छः सूक्तसाम्योः 5, 2, 59.
 मतो ब्रह्मचो 6, 3, 119.
 मत्वर्थे मासतन्योः 4, 4, 128.
 मतो अनुपसर्गे 3, 3, 67.
 मटयुज्योः कन् 4, 2, 131.
 मडात्परियापणे 5, 4, 67.
 मट्रेभ्यो जञ् 4, 2, 108.
 मधुबभोर्ग्राहण 4, 1, 106.
 मधोः 4, 4, 139.
 मधोर्जं च 4, 4, 129.
 मध्यादुरौ 6, 3, 11.
 मध्यान्मः 4, 3, 8.

मध्ये पठे निवचने च 1, 4, 76.
 मध्वादिभ्यश्च 4, 2, 86.
 मनः 3, 2, 82. 4, 1, 11.
 मनसः संज्ञायाम् 6, 3, 4.
 मनुष्यतत्स्योर्वुञ् 4, 2, 134.
 मनोरौ वा 4, 1, 38.
 मनोज्ञातावज्यतो 4, 1, 161.
 मन्क्तिन्व्याख्यान 6, 2, 151.
 मन्त्रे घसह्वरनशब्दह 2, 4, 80.
 मन्त्रे वृषेष्पचमनत्रिद 3, 3, 96.
 मन्त्रे श्वेतयहोक्वशस् 3, 2, 71.
 मन्त्रेष्वाह्वादेरात्मनः 6, 4, 141.
 मन्त्रे सोमाश्चेन्द्रिय 6, 3, 131.
 मन्त्रोदनसक्तुविन्दु 6, 3, 60.
 मन्त्रकर्मण्यनादरे वि 2, 3, 17.
 मपयन्तस्य 7, 2, 91.
 मय उज्जो यो वा 8, 3, 33.
 मयट् च 4, 3, 82.
 मयर्ह्येतयोर्भाषायाम् 4, 3, 143.
 मयर्तेरिदन्यतरस्याम् 6, 4, 70.

मयूरव्यंसकादपञ्च 2, 1, 72.
 मये च 4, 4, 138.
 मस्करमस्करिणो 6, 1, 154.
 मस्तिनशोर्भलि 7, 1, 60.
 महाकुलादख्यजो 4, 1, 141.
 महान्वोह्यपराह्ण 6, 2, 38.
 महाराजप्रोष्ठपदाभ्यां 4, 2, 35.
 महाराजाट्टञ्ज 4, 3, 97.
 महेन्द्रादघाणो च 4, 2, 29.
 माडि लुङ् 3, 3, 175.
 माणवचरकाभ्यां खञ्ज 5, 1, 11.
 मातरपितरायुदोचाम् 6, 3, 32.
 मातुःपितृभ्यामन्यतरस्याम् 8, 3, 85.
 मातुस्तसंख्यासंभद्रपूर्वायाः 4, 1, 115.
 मातृपितृभ्यां स्वसा 8, 3, 84.
 मातृष्यसुश्च 4, 1, 134.
 मात्रोपज्ञोपक्रमच्छाये 6, 2, 14.
 मायोत्तरपदपदव्यनुपदं 4, 4, 37.
 मातृपधायाश्च 8, 2, 9.
 मानपश्यङ्गयोः 5, 3, 51.
 माने वयः 4, 3, 162.
 मान्वधदान्शान्वयो 3, 1, 6.
 माषायामण 4, 4, 124.
 मालादीनां च 6, 2, 89.
 मासाद्वयसि यत्खजो 5, 1, 81.
 मितनखे च 3, 2, 34.
 मितां ह्रस्वः 6, 4, 92.

मित्रे चर्षो 6, 3, 130.
 मिथ्योपपदात्क्रजो 1, 3, 71.
 मिदचो ऽन्त्यात्परः 1, 1, 47.
 मिदेगुणः 7, 3, 82.
 मिथं चानुपसर्गमसंधौ 6, 2, 154.
 मौनातिमिनोतिदोहो 6, 1, 50.
 मौनातेर्निगमे 7, 3, 81.
 मुखं स्वाङ्गम् 6, 2, 167.
 मुखनासिकावचनो 1, 1, 8.
 मुचो ऽकर्मकस्य 7, 4, 57.
 मुण्डमिश्रलक्षण 3, 1, 21.
 मुद्रादण 4, 4, 25.
 मूर्तो घनः 3, 3, 77.
 मूलमस्यार्थति 4, 4, 88.
 मूर्जोर्विभाषा 3, 1, 113.
 मूर्जोर्वृद्धिः 7, 2, 114.
 मृदमदगुधकुपक्रिण 1, 2, 7.
 मृदस्तिक् 5, 4, 59.
 मृशस्तितिचायाम् 1, 2, 20.
 मेषर्तिभयेषु कृजः 3, 2, 43.
 मेर्निः 3, 4, 89.
 मो ऽनुस्वारः 8, 3, 23.
 मो नो धातोः 8, 2, 64.
 मो राज्ञि समः क्वौ 8, 3, 25.
 मियतेर्लुङ्लिटोश्च 1, 3, 61.
 म्योश्च 8, 2, 65.

य

यङश्चाप् 4, 1, 74.
 यङि च 7, 4, 30.
 यङो ऽचि च 2, 4, 74.
 यङो वा 7, 3, 94.
 यचि भम् 1, 4, 18.
 यच्चयचयोः 3, 3, 148.

यजजपदशां यङः 3, 2, 166.
 यजध्वेनमिति च 7, 1, 43.
 यजयाचयतयिच्छप्रच्छ 3, 3, 90.
 यजयाचरुचप्रयचर्चश्च 7, 3, 66.
 यजुष्युरः 6, 1, 117.
 यजुष्यकेशाम् 8, 3, 104.

यज्ञश्च करणे 2, 3, 68.
 यज्ञकर्मण्यज्ञप 1, 2, 94.
 यज्ञस्त्रिंश्यां चखजो 5, 1, 71.
 यज्ञे समि स्तुवः 3, 3, 31.
 यज्ञज्ञोश्च 2, 4, 64.
 यज्ञश्च 4, 1, 16.
 यज्ञज्ञोश्च 4, 1, 101.
 यतश्च निर्धारणम् 2, 3, 41.
 यतो ज्ञायः 6, 1, 213.
 यत्तदेतेभ्यः परिमाणो 5, 2, 39.
 यथातथयथापुरयोः 7, 3, 31.
 यथातथयोरसूयाप्रतिवचने 3, 4, 28.
 यथामुखसंमुखस्य 5, 2, 6.
 यथाविध्यनुप्रयोगः 3, 4, 4.
 यथासंख्यमनुदेशः 1, 3, 10.
 यथासादृश्ये 2, 1, 7.
 यथास्य यथायथम् 8, 1, 14.
 यद्धितुपरं छन्दसि 8, 1, 56.
 यदुत्ताचित्यम् 8, 1, 66.
 यमरमनमातां सक् च 7, 2, 73.
 यमः समुपनिविषु च 3, 3, 63.
 यमो गन्धने 1, 2, 15.
 ययतोश्चातदर्थं 6, 2, 156.
 यरो अनुनासिके 8, 4, 45.
 यययवकषष्टिकाद्यत् 5, 2, 3.
 यश्च यङः 3, 2, 176.
 यसो अनुपसर्गात् 3, 1, 71.
 यस्कादिभ्यो गोत्रे 2, 4, 63.
 यस्मात्प्रत्ययविधि 1, 4, 13.
 यस्मादधिकं यस्य 2, 3, 9.
 यस्य च भावेन भावलक्षणम् 2, 3, 37.
 यस्य चायामः 2, 1, 16.
 यस्य विभावा 7, 2, 15.
 यस्य हलः 6, 4, 49.
 यस्येति च 6, 4, 148.
 यः सौ 7, 2, 110.

याज्ञकादिभिश्च 2, 2, 9.
 याज्यान्तः 8, 2, 90.
 याडापः 7, 3, 113.
 याप्ये पाशप् 5, 3, 47.
 यावति विन्दजोवोः 3, 4, 30.
 यावत्पुराणिपातयोर्लेट् 3, 3, 4.
 यावदवधारणे 2, 1, 8.
 यावद्व्याभ्याम् 8, 1, 36.
 यावादिभ्यः कन् 5, 4, 29.
 यामुट् परस्मैपदेषूदात्तो 3, 4, 103.
 योवर्णयोर्दोर्धोवैद्योः 7, 4, 53.
 युक्तारोह्यादयश्च 6, 2, 81.
 युक्ते च 6, 2, 68.
 युष्यं च पत्ते 3, 1, 121.
 युजैरसमासे 7, 1, 71.
 युज्यवोर्दोर्धश्छन्दसि 6, 4, 58.
 युवा खलतिपलित 2, 1, 67.
 युवान्ययोः कनन्यतरस्याम् 5, 3, 64.
 युवावां द्विवचने 7, 2, 92.
 युवोरनाको 7, 1, 1.
 युष्मत्तत्तत्तुःष्वन्तःपादम् 8, 3, 103.
 युष्मदस्मदोरनादेशे 7, 2, 86.
 युष्मदस्मदोरन्यतरस्यां 4, 3, 1.
 युष्मदस्मदोर्हसि 6, 1, 211.
 युष्मदस्मदोः षष्ठी 8, 1, 20.
 युष्मदस्मद्व्यां हसो अश् 7, 1, 27.
 युष्मदुपपदे समानाधिकरणे 1, 4, 105.
 यूनश्च कुत्सायाम् 4, 1, 167.
 यूनास्तिः 4, 1, 77.
 यूनि लुक् 4, 1, 90.
 यूयवयो जसि 7, 2, 93.
 यू स्त्र्याख्यो नदी 1, 4, 3.
 ये च 6, 4, 109.
 ये च तद्धिते 6, 1, 61.
 ये चाभावकर्मणोः 6, 4, 168.
 येन विधिस्तदन्तस्य 1, 1, 72.

येनाङ्गविकारः 2, 3, 20.
 ये यज्ञकर्मणि 8, 2, 88.
 ये विभाषा 6, 4, 43.
 येषां च विरोधः शाश्वतिकः 2, 4, 9.
 योगप्रमाणे च तदभावे 1, 2, 55.

योगाद्यच्च 5, 1, 102.
 यो ऽचि 7, 2, 89.
 योजनं गच्छति 5, 1, 74.
 योपधादुक्तान्तमाहुः 5, 1, 132.

र

र चतुर् हलादेशैर्लोचोः 6, 4, 161.
 रक्ते 5, 4, 32.
 रक्षति 4, 4, 33.
 रक्षोयातूनां हननो 4, 4, 121.
 रक्षोरस्मनुष्ये ऽण् च 4, 2, 100.
 रजःकृष्यासुतिपरिषदो 5, 2, 112.
 रज्जेश्च 6, 4, 26.
 रथवदयोश्च 6, 3, 102.
 रथाद्यत् 4, 3, 121.
 रदाभ्यां निष्ठातो नः 8, 2, 42.
 रधादिभ्यश्च 7, 2, 45.
 रधिजभोरचि 7, 1, 61.
 रभेरश्वलिटोः 7, 1, 63.
 रलो व्युपधाच्छलादेः 1, 2, 26.
 रश्मौ च 3, 3, 53.
 रषाभ्यां नो णः 8, 4, 1.
 रसादिभ्यश्च 5, 2, 95.
 राजदन्तादिषु षरम् 2, 2, 31.
 राजनि युधिक्रजः 3, 2, 95.
 राजन्यबहुवचनद्वे 6, 2, 34.
 राजन्यादिभ्यो युज् 4, 2, 59.
 राजन्यान्तोराज्ये 8, 2, 14.
 राजश्वगुराद्यत् 4, 1, 137.
 राजसूयसूर्यमयोद्य 3, 1, 114.
 राजा च 6, 2, 59.
 राजा च प्रशंसायाम् 6, 2, 63.
 राजाहःसखिभ्यष्टच् 5, 4, 91.
 राजः क च 4, 2, 140.

रात्राद्वाहाः पुंसि 2, 4, 29.
 रात्रेः कति विभाषा 6, 3, 72.
 रात्रेश्चाजसौ 4, 1, 31.
 राज्यहःसंवत्सराच्च 5, 1, 87.
 रात्सस्य 8, 2, 24.
 राधोर्ह्योर्यस्य 1, 4, 39.
 राधो हिंसायाम् 6, 4, 123.
 रायो हलि 7, 2, 85.
 राल्लोपः 6, 4, 21.
 राष्ट्रावारणारादृष्यो 4, 2, 93.
 रिक्ते विभाषा 6, 1, 203.
 रिङ् शयग्लिङ् 7, 4, 28.
 रि च 7, 4, 51.
 रोदुपधस्य च 7, 4, 90.
 रोहूतः 7, 4, 27.
 रयिको च लुकि 7, 4, 91.
 रुच्यर्थानां प्रथमाणाः 1, 4, 33.
 रुजार्थानां भाववचना 2, 3, 54.
 रुद्विदमुष्णहिस्वपि 1, 2, 8.
 रुदश्च पञ्चभ्यः 7, 3, 98.
 रुदादिभ्यः सार्वधातुके 7, 2, 76.
 रुधादिभ्यः झम् 3, 1, 78.
 रुष्यमन्वरसंघुषास्वनाम् 7, 2, 28.
 रुहः षो ऽन्यतरस्याम् 7, 3, 43.
 रुषादाहतप्रशंसयोर्यप् 5, 2, 120.
 रेवतीजगतोहविष्याभ्यः 4, 4, 122.
 रेवत्यादिभ्यष्टक् 4, 1, 146.
 रेवतिकादिभ्यश्छः 4, 3, 131.

रोगाख्यायां ण्युत् 3, 3, 108.
 रोगाच्चापनयने 5, 4, 49.
 रोग्यो 4, 2, 78.
 रोपधेतोः प्राचाम् 4, 2, 123.

रो रि 8, 3, 14.
 रो ऽनुपि 8, 2, 69.
 रोः सुपि 8, 3, 16.
 रोरुपधाया दीर्घ इकः 8, 2, 78.

ल

लः कर्मणि च भावे 3, 4, 69.
 लः परस्मैपदम् 1, 4, 90.
 लक्षणेहेत्वोः क्रियायाः 3, 2, 126.
 लक्षणे जायापत्योष्टक् 3, 2, 52.
 लक्षणेत्यंभूताख्यान 1, 4, 90.
 लक्षणेनाभिप्रतो 2, 1, 14.
 लङः शाकटायनस्यैव 3, 4, 111.
 लटः शतृशानच्चाव 3, 2, 124.
 लट् स्मे 3, 2, 118.
 लभेश्च 7, 1, 64.
 लवणादटञ् 4, 4, 52.
 लवणान्तुक् 4, 4, 24.
 लशब्दतद्धिते 1, 3, 8.
 लवपतपदस्याभूय 3, 2, 154.
 लस्य 3, 4, 77.
 लाचारोचनादटक् 4, 2, 2.
 लिङ्यै लेट् 3, 4, 7.
 लिङः सन्नोपो ऽनन्तस्य 7, 2, 79.
 लिङः सौयुट् 3, 4, 102.
 लिङाशिषि 3, 4, 116.
 लिङ् च 3, 3, 159.
 लिङ् चोर्ध्वमौहूर्तिके 3, 3, 9, 164.
 लिङ्निमित्ते लङ् 3, 3, 139.
 लिङ् यदि 3, 3, 168.
 लिङ्याशिष्यङ् 3, 1, 86.
 लिङ्सिच्चात्मात्मनेपदेषु 1, 2, 11.
 लिङ्सिचोरात्मनेपदेषु 7, 2, 42.
 लिटः कानच्चा 3, 2, 106.

लिटस्तभ्योरेशिरेच् 3, 4, 81.
 लिटि धातोर्नभ्यासस्य 6, 1, 8.
 लिटि ययो यः 6, 1, 38.
 लिट् च 3, 4, 115.
 लिट्यन्यतरस्याम् 2, 4, 40.
 लिट्यभ्यासस्योभयेषाम् 6, 1, 17.
 लिङ्यङोश्च 6, 1, 29.
 लिति 6, 1, 193.
 लिपिसिचिह्यश्च 3, 1, 53.
 लिप्यमानसिद्धौ च 3, 3, 7.
 लियः संमानन 1, 3, 70.
 लोलानुंमुकाव 7, 3, 39.
 लुक् तद्धितलुकि 1, 2, 49.
 लुक् स्त्रियाम् 4, 1, 109.
 लुग्वा दुहदिहलिह 7, 3, 73.
 लुङ् 3, 2, 110.
 लुङि च 2, 4, 43.
 लुङ्लङ्लङ्त्वङुदात्तः 6, 4, 71.
 लुङ्सनोर्घस्त्व 2, 4, 37.
 लुटः प्रथमस्य डारोरसः 2, 4, 85.
 लुटि च कृपः 1, 3, 93.
 लुपसदचरजपञ्चभ 3, 1, 24.
 लुपि युक्तवृत्तियचने 1, 2, 51.
 लुप् च 4, 3, 166.
 लुधविशेषे 4, 2, 4.
 लुधयोगाप्रख्यानात् 1, 2, 54.
 लुभो विमोहने 7, 2, 54.
 लुम्मनुष्ये 5, 3, 98.

लटः सट् 3, 3, 14.
 लट् ग्रेषे च 3, 3, 13.
 लेटो ऽडाटो 3, 4, 94.
 लोकसर्वलोकाट्टञ् 5, 1, 44.
 लोटो लङ्घत् 3, 4, 85.
 लोट् च 3, 3, 162. 8, 1, 52.
 लोड्यलसणे च 3, 3, 8.
 लोपः पिथतेरीच्छाभ्यासस्य 7, 4, 4.
 लोपश्चान्यतरस्यां म्योः 6, 4, 107.
 लोपः शाकल्यस्य 8, 3, 19.
 लोपस्त आत्मनेपदेषु 7, 1, 41.

लोपे विभाषा 8, 1, 45.
 लोपो यि 6, 4, 118.
 लोपो व्योर्धलि 6, 1, 66.
 लोमादिपामादि° 5, 2, 100.
 लोहितादिडावभ्यः क्यप् 3, 1, 13.
 लोहितान्मणां 5, 4, 30.
 ल्यपि च 6, 1, 41.
 ल्यपि लघुपूर्वात् 6, 4, 56.
 ल्युट् च 3, 3, 115.
 ल्वादिभ्यः 8, 2, 44.

व

वच्च उम् 7, 4, 20.
 वच्चिस्वपियजादोनां 6, 1, 15.
 वचो ऽश्वदसंज्ञायाम् 7, 3, 67.
 वच्चिलुञ्च्यतश्च 1, 2, 24.
 वच्चेर्गतो 7, 3, 63.
 वतगडाच्च 4, 1, 108.
 वतोरिद्धा 5, 1, 23.
 वतोरियुक् 5, 2, 53.
 वत्सरान्ताच्छन्दसि 5, 1, 91.
 वत्सशालाभिजिदश्वयुक् 4, 3, 36.
 वत्सांसाभ्यां कामबले 5, 2, 98.
 वत्सोहाश्वर्वभेभ्यश्च 5, 3, 91.
 वटः सुपि क्यप् च 3, 1, 106.
 वटवजहलन्तस्याचः 7, 2, 3.
 वनं समासे 6, 2, 178.
 वनगिर्योः संज्ञायां 6, 3, 117.
 वनं पुरगामिषका° 8, 4, 4.
 वनो र च 4, 1, 7.
 वन्दिते भ्रातुः 5, 4, 157.
 वसोर्वा 8, 4, 23.
 वयसि च 3, 2, 10.
 वयसि वन्तस्य वत् 5, 4, 141.

वयसि पृरणात् 5, 2, 130.
 वयसि प्रथमे 4, 1, 20.
 वयस्यासु मूर्धो मत्तुप् 4, 4, 127.
 वरणादिभ्यश्च 4, 2, 82.
 वर्णान्ताच्च 4, 3, 63.
 वर्णादयश्च 6, 2, 131.
 वर्चस्के ऽयस्करः 6, 1, 148.
 वर्णदृढादिभ्यः ष्यञ्च 5, 1, 123.
 वर्णादनुदात्तात् 4, 1, 39.
 वर्णाद्वृक्षचारिणि 5, 2, 134.
 वर्णो चानित्ये 5, 4, 31.
 वर्णो वर्णेन 2, 1, 69.
 वर्णो वर्णव्यनेते 6, 2, 3.
 वर्णो वुक् 4, 2, 103.
 वर्तमानसामोषे° 3, 3, 131.
 वर्तमाने लट् 3, 2, 123.
 वर्षप्रमाण ऊलोपश्चा° 3, 4, 32.
 वर्षस्याभविष्यति 7, 3, 16.
 वर्षाभ्यष्टक् 4, 3, 18.
 वर्षाभ्यश्च 6, 4, 84.
 वर्षाल्लुक् च 5, 1, 83.
 वले 6, 3, 118.

वशं गतः 4, 4, 88.
 वश्यास्यान्यतरस्यां 6, 1, 39.
 वसतिबुधोरिट् 7, 2, 52.
 वसन्ताच्च 4, 3, 20.
 वसन्तादिभ्यष्टक् 4, 2, 63.
 वसुसंभ्यंस्वनदुहां दः 8, 2, 72.
 वसोः समूहे च 4, 4, 140.
 वसोः संप्रसारणम् 6, 4, 131.
 वस्तेर्दङ् 5, 3, 101.
 वसृकषयिक्रयाट्ठन् 4, 4, 13.
 वस्रद्रव्याभ्यां ठन्कनो 5, 1, 51.
 वस्येकाजादचसाम् 7, 2, 67.
 वहश्च 3, 2, 64.
 वहामे लिहः 3, 2, 82.
 वहसं करणम् 3, 1, 102.
 वाक्किनादीनां कुक् च 4, 1, 158.
 वा व्यपः 1, 3, 90.
 वाक्यस्य टैः प्लुत उदात्तः 8, 2, 82.
 वाक्यादेरामन्वितस्यां 8, 1, 8.
 वाक्रोशदैव्ययोः 6, 4, 61.
 वा गमः 1, 2, 13.
 वा घोषमिश्रशब्देषु 6, 3, 56.
 वाचंयमपुरंदरौ च 6, 3, 69.
 वा चित्तविरागे 6, 4, 91.
 वाचि यमो वते 3, 2, 40.
 वाचो ग्मिनिः 5, 2, 124.
 वाचो व्यावृत्तार्थायाम् 5, 4, 35.
 वा छन्दसि 3, 4, 88. 6, 1, 106.
 वा जाते 6, 2, 171.
 वा कृभमुत्रसाम् 6, 4, 124.
 वातातोतसाराभ्यां 5, 2, 129.
 वा दान्तशान्तपूर्णां 7, 2, 27.
 वा द्रुहमुहसुमिहाम् 8, 2, 39.
 वा नृपुंसकस्य 7, 1, 79.
 वा निंसनिहनिन्दाम् 8, 4, 33.
 वान्तो वि प्रत्यये 6, 1, 79.

वान्यस्मिन्सपिण्डे 4, 1, 185.
 वान्यस्य संयोगादेः 6, 4, 68.
 वा पदान्तस्य 8, 4, 59.
 वा बहूनां जातिपरिप्रश्ने 5, 3, 93.
 वा भावकरणायोः 8, 4, 10.
 वा भुवनम् 6, 2, 20.
 वा भाशभ्लाशभ्रमु 3, 1, 70.
 वामदेवाद्बृहद्ब्रौ 4, 2, 9.
 वामि 1, 4, 5.
 वामशसोः 6, 4, 80.
 वा यो 2, 4, 57.
 वाय्वृतुषित्रुपसो यत् 4, 2, 31.
 वाखाद्यानामोष्पतः 1, 4, 27.
 वा लिटि 2, 4, 55.
 वा ल्यपि 6, 4, 39.
 वावसाने 8, 4, 56.
 वा शरि 8, 3, 36.
 वा शोकष्यङ्गोरेषु 6, 3, 51.
 वा वपुर्वस्य निगमे 6, 4, 9.
 वा संज्ञायाम् 5, 4, 133.
 वासरूपो जस्त्रियाम् 3, 1, 94.
 वासुदेवार्जुनाभ्यां युन् 4, 3, 98.
 वा सुप्याविशलेः 6, 1, 92.
 वाह ऊट् 6, 4, 132.
 वातः 4, 1, 61.
 वा ह च छन्दसि 5, 3, 13.
 वाहनमाहितात् 8, 4, 8.
 वाहितान्यादिषु 2, 2, 37.
 विंशतिकात्खः 5, 1, 32.
 विंशतित्रिंशत्त्रयां 5, 1, 24.
 विंशत्यादिभ्यस्तमङ् 5, 2, 56.
 विकर्णकुयोतकात् 4, 1, 124.
 विकर्णशुद्धच्छगलाद् 4, 1, 117.
 विकुशमिपरिभ्यः 8, 3, 96.
 विचार्यमाणानाम् 8, 2, 97.
 विज्ञ इट् 1, 2, 2.

विजुषे छन्दसि 3, 2, 73.
 विज्वनोरनुनासिकस्यात् 6, 4, 41.
 विज्जो भोगप्रत्यययोः 8, 2, 58.
 विदां कुर्वन्वित्यन्यतरस्याम् 3, 1, 41.
 विदिभिदिच्छिदेः कुरच् 3, 2, 162.
 विदुराज्यः 4, 3, 84.
 विदेः शतुर्वसुः 7, 1, 36.
 विदो लटो या 3, 4, 83.
 विद्यायोनिसंबन्धेभ्यो वुज् 4, 3, 77.
 विधिनिमन्त्रणामन्त्रणा 3, 3, 161.
 विध्यत्यधनुया 4, 4, 83.
 विध्यस्वोस्तुदः 3, 2, 35.
 विनञ्भ्यां नानाजो न सृष्ट 5, 2, 27.
 विनयादिभ्यष्टक् 5, 4, 34.
 विन्दुरिच्छुः 3, 2, 169.
 विन्मतांस्तुक् 5, 3, 65.
 विपराभ्यां जेः 1, 3, 19.
 विप्रयविनोयजित्या 3, 1, 117.
 विप्रतिविद्धं चानधिकरण 2, 4, 13.
 विप्रतिषेधे परं कार्यम् 1, 4, 2.
 विप्रसम्भ्यो द्व्यसंज्ञायाम् 3, 2, 180.
 विभक्तिश्च 1, 4, 104.
 विभाषजोऽङ्छन्दसि 6, 4, 162.
 विभाषा 2, 1, 11.
 विभाषा कथमि 3, 3, 143.
 विभाषा कदाकर्होः 3, 3, 5.
 विभाषाकर्मकात् 1, 3, 85.
 विभाषा कार्षापण 5, 1, 29.
 विभाषा कुरुयुगंधराभ्याम् 4, 2, 130.
 विभाषा कृजि 1, 4, 72. 98.
 विभाषा कृद्वयोः 3, 1, 120.
 विभाषाख्यानपरिप्रश्न 3, 3, 110.
 विभाषा गमहनविदविशाम् 7, 2, 68.
 विभाषा गुणे ऽस्त्रियाम् 2, 3, 25.
 विभाषा यष्टः 3, 1, 143.
 विभाषारोपप्रथमपूर्वेषु 3, 4, 24.

विभाषा घ्राधेदृशाङासः 2, 4, 78.
 विभाषाङ् रज्जुयोः 3, 3, 50.
 विभाषा डिश्वयोः 6, 4, 136.
 विभाषा चत्वारिंशत्प्रभृतौ 6, 3, 49.
 विभाषा चिण्णमुलोः 7, 1, 69.
 विभाषा चेः 7, 3, 58.
 विभाषा छन्दसि 1, 2, 36. 6, 2, 164. 7, 4, 44.
 विभाषा जसि 1, 1, 32.
 विभाषाङ्चरेदिक्स्वियाम् 5, 4, 8.
 विभाषा तिलमाषोमा 5, 2, 4.
 विभाषा तृतीयादिष्वचि 7, 1, 97.
 विभाषा तृचवतीच्छा 6, 2, 161.
 विभाषा दिक्त्वमासे 1, 1, 28.
 विभाषा द्वितीया 7, 3, 115.
 विभाषा धातौ 3, 3, 155.
 विभाषा धेदृश्वयोः 3, 1, 49.
 विभाषाध्यस्ते 6, 2, 67.
 विभाषापः 6, 4, 57.
 विभाषापपरि 2, 1, 11. 12.
 विभाषा परावराभ्याम् 5, 3, 29.
 विभाषा परेः 6, 1, 44.
 विभाषा पुरुषे 6, 3, 106.
 विभाषा पूर्वाह्णा 4, 3, 24.
 विभाषा एष्टप्रतिवचने हेः 8, 2, 93.
 विभाषा फालुनौ 4, 2, 23.
 विभाषा बहोर्धा 5, 4, 20.
 विभाषा भाव्रादिकर्मणोः 7, 2, 17.
 विभाषा भाषायाम् 6, 1, 181.
 विभाषाभ्यवपूर्वस्य 6, 1, 26.
 विभाषामनुष्ये 4, 2, 144.
 विभाषा रोगातपयोः 4, 3, 13.
 विभाषा लोयस्तेः 6, 1, 51.
 विभाषा लुङ्स्त्वङोः 2, 4, 50.
 विभाषावरस्य 5, 3, 41.
 विभाषा वर्षस्तरावरात् 6, 3, 16.
 विभाषा विप्रलापे 1, 3, 50.

विभाषा विवधात् 4, 4, 7.
 विभाषा वृत्तमगन्तुम् 2, 4, 12.
 विभाषा वेष्टिबन्धानयोः 6, 1, 215.
 विभाषा वेष्टिचेष्टयोः 7, 4, 96.
 विभाषा श्वावारोकाभ्याम् 5, 4, 144.
 विभाषा श्वेः 6, 1, 30.
 विभाषा सपूर्वस्य 4, 1, 34.
 विभाषा समोपे 2, 4, 10.
 विभाषा साकाङ्क्षे 3, 2, 114.
 विभाषा साति काल्पन्ये 5, 4, 52.
 विभाषा सुपो बहुच् 5, 3, 68.
 विभाषा सजिदृशोः 7, 2, 65.
 विभाषा सेनासुराढाया 2, 4, 25.
 विभाषा स्वसप्तयोः 6, 3, 24.
 विभाषा हविरपूपादिभ्यः 5, 1, 4.
 विभाषितं विशेषवचने 8, 1, 74.
 विभाषितं सौपसर्गमनुत्तमम् 8, 1, 53.
 विभाषेष्टः 8, 3, 79.
 विभाषोत्पुच्छे 6, 2, 196.
 विभाषोदरे 6, 3, 88.
 विभाषोपपदेन 1, 3, 77.
 विभाषोपयमने 1, 2, 16.
 विभाषोपसर्गे 2, 3, 59.
 विभाषोर्णोः 1, 2, 3.
 विभाषोर्णोः 4, 2, 118.
 विभाषोर्षधिवनस्पतिभ्यः 8, 4, 6.
 विमुक्तादिभ्यो ञ् 5, 2, 61.
 विरामो ज्यस्रानम् 1, 4, 110.
 विशाखयोश्च 1, 2, 62.
 विशाखाषाढादण् 5, 1, 110.
 विशिषतिपदिस्कन्दा 3, 4, 56.
 विशिष्टलिङ्गो 2, 4, 7.
 विशेषणं विशेष्येण 2, 1, 57.
 विशेषणानां चाज्ञातेः 1, 2, 52.
 विश्वस्य वसुराटोः 6, 3, 128.
 विषयो देवे 4, 2, 52.

विष्करः शकुनि 6, 1, 150.
 विष्वग्देवयोश्च 6, 3, 92.
 विसर्जनोपस्य सः 8, 3, 34.
 विसारिणो मत्स्ये 5, 4, 16.
 विस्ताच्च 5, 1, 31.
 विस्पष्टादौनि गुणवचनेषु 6, 2, 24.
 वीरवीर्यो च 6, 2, 120.
 युञ्जकण्ठजिलसे 4, 2, 80.
 वृक्कपेष्टाभ्यां तिल्लाति 5, 4, 41.
 वृकाटपेयण् 5, 3, 115.
 वृक्षासनयोर्विष्टरः 8, 3, 93.
 वृणोतेराच्छादने 3, 3, 54.
 वृत्तिसर्गतायनेषु क्रमः 1, 3, 38.
 वृद्धस्य च 5, 3, 62.
 वृद्धस्य च पूजायाम् 4, 1, 166.
 वृद्धाच्छः 4, 2, 114.
 वृद्धाट्टक् सौवारेषु 4, 1, 148.
 वृद्धात्प्राचाम् 4, 2, 120.
 वृद्धादकेकान्तखोपधात् 4, 2, 141.
 वृद्धिनिमित्तस्य च 6, 3, 39.
 वृद्धिरादिच् 1, 1, 1.
 वृद्धिरेचि 6, 1, 88.
 वृद्धिर्यस्याचामादि 1, 1, 73.
 वृद्धेत्कोसलाजाटा 4, 1, 171.
 वृद्धो यूना तल्लक्षण 1, 2, 65.
 वृत्र्यः स्यस्रनोः 1, 3, 92.
 वृन्दास्कनाग 2, 1, 62.
 वृषाकप्यनिकुसित 4, 1, 37.
 वृषादौनां च 6, 1, 203.
 वृत्तो वा 7, 2, 38.
 येः पादविहरणे 1, 3, 41.
 वेजः 6, 1, 40.
 वेजो वर्यः 2, 4, 41.
 येतनादिभ्यो जीवति 4, 4, 12.
 वेत्तेर्विभाषा 7, 1, 7.
 घेरपृक्तस्य 6, 1, 67.

वेशन्तहिमयत्रयामण् 4, 4, 112.
 वेशोपशब्दादेर्भगावल् 4, 4, 131.
 वेशच स्थनी भोजने 8, 3, 69.
 वेशेः शब्दकर्मणः 1, 3, 34.
 वेशेः शालच्छटचौ 5, 2, 28.
 वेशेः स्कन्देरनिष्ठायाम् 8, 3, 73.
 वेशेः स्कन्धार्तेर्नित्यं 8, 3, 77.
 वेशतो ज्यत्र 3, 4, 96.
 वैयाकरणाख्यायां 6, 3, 7.
 वेश वावेति च च्छन्दसि 8, 1, 64.
 वेशताप्योः 3, 3, 141.
 वेशतो गुणवचनात् 4, 1, 44.
 वेषसर्जनस्य 6, 3, 82.
 वेष विधूयने जुक् 7, 3, 38.
 वेष कषलसकत्यसम्भः 3, 2, 143.
 वेष क्षुधुवः 3, 3, 25.
 वेषोऽथ 8, 4, 23.
 व्यक्तयाचां समुच्चारणे 1, 3, 48.
 व्यञ्जनैरुपसिक्ते 4, 4, 26.
 व्यत्ययो बहुलम् 3, 1, 85.

व्यथो लिटि 7, 4, 68.
 व्यधजपोरनुपसर्गे 3, 3, 61.
 व्यन्सपत्रे 4, 1, 145.
 व्ययद्विताश्च 1, 4, 82.
 व्ययद्वयणोः समर्थयोः 2, 3, 57.
 व्यवायिनो जन्तरम् 6, 2, 166.
 व्यश्च 6, 1, 43.
 व्याङ्गपरिभ्यो रमः 1, 3, 83.
 व्या हरति मगः 4, 3, 51.
 व्युपयोः शेषेः पर्थोये 3, 3, 39.
 व्युष्टादिभ्यो ञ् 5, 1, 97.
 व्योर्लघुप्रत्ययतरः 8, 3, 18.
 व्यजयजोर्भाये क्यप् 3, 3, 98.
 व्यते 3, 2, 80.
 व्यश्चभस्जसजमज् 8, 2, 36.
 व्यातचफजोरस्त्रियाम् 5, 3, 113.
 व्यातेन जोवति 5, 2, 21.
 व्योहिशाल्योदक् 5, 2, 2.
 व्योहिः पुरोडाशे 4, 3, 148.
 व्योह्यादिभ्यश्च 5, 2, 116.

श

शकटादण् 4, 4, 80.
 शकष्यज्ञाग्लाघटरभ् 3, 4, 65.
 शकि शमुल्कमुली 3, 4, 12.
 शकि लिङ् च 3, 3, 172.
 शकिसहोश्च 3, 1, 99.
 शक्तियष्टशोरोकक् 4, 4, 59.
 शक्तौ हस्तिकवाटयोः 3, 2, 54.
 शशिङ्कादिभ्यो ञ् 4, 3, 92.
 शतमानविंशतिकं 5, 1, 27.
 शतसहस्रान्ताच्च 5, 2, 119.
 शताच्च ठन्यतावशते 5, 1, 21.
 शतुरनुमो नद्यजादौ 6, 1, 173.

शदन्तविंशतेश्च 5, 2, 46.
 शदेरगतां तः 7, 3, 42.
 शदेः शितः 1, 3, 60.
 शपश्यनोर्नित्यम् 7, 1, 81.
 शब्ददुर्दुरं करोति 4, 4, 34.
 शब्दवैरकलहाभकण् 3, 1, 17.
 शमामष्टानां दीर्घः श्यनि 7, 3, 74.
 शमिता यजे 6, 4, 54.
 शमित्यष्टाभ्यो घिनुण् 3, 2, 141.
 शमि धातोः संज्ञायाम् 3, 2, 14.
 शम्याः दलज् 4, 3, 142.
 शयवासवासिष्यकालात् 6, 3, 18.

- शरद्वृक्षनकटभां 4, 1, 102.
 शरादीनां च 6, 3, 120.
 शरीराद्ययवाच्च 4, 3, 55.
 शरीराद्ययवाद्यत् 5, 1, 6.
 शरो ऽचि 8, 4, 49.
 शर्करादिभ्यो ञ् 5, 3, 107.
 शर्कराया वा 4, 2, 83.
 शर्परे विसर्जनीयः 8, 3, 35.
 शर्पयोः खयः 7, 4, 61.
 शल इगुपधादनटः कसः 3, 1, 45.
 शलालुनो अन्यतरस्याम् 4, 4, 54.
 शशढो ञटि 8, 4, 63.
 शसो न 7, 1, 29.
 शस्येन परिज्ञातः 5, 2, 68.
 शाकलाद्वा 4, 3, 128.
 शाखादिभ्यो यः 5, 3, 103.
 शाखासाक्षाध्यायेषां युक् 7, 3, 37.
 शाङ्गोरन्यतरस्याम् 7, 4, 41.
 शाणाद्वा 5, 1, 35.
 शात् 8, 4, 44.
 शारदे ञतर्तये 6, 2, 9.
 शार्ङ्गरवाद्यञो ङोन् 4, 1, 73.
 शालोनकोपाने 5, 2, 20.
 शास इदङ्हलोः 6, 4, 34.
 शासिप्रसिधसोनां च 8, 3, 60.
 शा ह्यो 6, 4, 35.
 शिखाया वलच् 4, 2, 89.
 शि तुक् 8, 3, 31.
 शितेर्नित्याद्यच्च 6, 2, 138.
 शिलाया ङः 5, 3, 102.
 शित्यम् 4, 4, 55.
 शिल्पिनि चाकृजः 6, 2, 76.
 शिल्पिनि ध्युन् 3, 1, 145.
 शिवश्मरिष्टस्य करे 4, 4, 143.
 शिवादिभ्यो ञ् 4, 1, 112.
 शिशुकन्दयमसभ 4, 3, 88.
 शि सर्वनामस्यानम् 1, 1, 42.
 शोङः सार्वधातुके गुणः 7, 4, 21.
 शोङो रुट् 7, 1, 6.
 शोतोष्ठाभ्यां कारिणि 5, 2, 71.
 शोषेष्कन्दसि 6, 1, 60.
 शोषेच्छेदाद्यच्च 5, 1, 65.
 शोलम् 4, 4, 61.
 शुक्रादघन् 4, 2, 26.
 शुनिङकादिभ्यो ञ् 4, 3, 78.
 शुभादिभ्यश्च 4, 1, 123.
 शुषः कः 8, 2, 51.
 शुष्कचूर्णरूपेषु पिपः 3, 4, 35.
 शुष्कघटो 6, 1, 206.
 शूद्राणामनिरवसितानाम् 2, 4, 10.
 शूर्पादजन्यतरस्याम् 5, 1, 26.
 शुलात्पाके 5, 4, 65.
 शूलोखाद्यत् 4, 2, 17.
 शङ्खलमस्य बन्धनं करमे 5, 2, 79.
 शङ्खमवस्याचां च 6, 2, 115.
 श्यते पाके 6, 1, 27.
 श्यदृषां ह्रस्वो वा 7, 4, 12.
 शृङ्खन्धोरारुः 3, 2, 173.
 श्रे 1, 1, 13.
 श्रे सुचादीनाम् 7, 1, 39.
 श्रेवलसुपरिविशाल 5, 3, 84.
 श्रेष्कन्दसि बहुलम् 6, 1, 70.
 श्रेषात्कर्तरि परस्मैपदम् 1, 3, 78.
 श्रेषाद्विभाषा 5, 4, 154.
 श्रेषे 4, 2, 92.
 श्रेषे प्रथमः 1, 4, 108.
 श्रेषे लङ्यदो 3, 3, 151.
 श्रेषे लोपः 7, 2, 90.
 श्रेषे विभाषा 8, 1, 41. 50.
 श्रेषे विभाषाकक्षा 8, 4, 18.
 श्रेषो घ्यसिखि 1, 4, 7.
 श्रेषो बहुव्रीहिः 2, 2, 23.

शोकात्प्राचाम् 4, 1, 43.
 शौनकादिभ्यश्छन्दसि 4, 3, 106.
 शनसोरल्लोपः 6, 4, 111.
 शनाचलोपः 6, 4, 23.
 शनाभ्यस्वयोरान्तः 6, 4, 112.
 श्याद्वधासु 3, 1, 141.
 श्येनतिनस्य पाते ज्ञे 6, 3, 71.
 श्यो ऽस्यज्ञे 8, 2, 47.
 श्रज्यायमकन्पापवत्सु 6, 2, 25.
 श्रविष्ठाफलान्यनुराधा 4, 3, 34.
 श्राणामांसौदनादटिठन् 4, 4, 67.
 श्राद्धमनेन भुक्तमिनिठनौ 5, 2, 85.
 श्राष्ट्रे शरदः 4, 3, 12.
 श्विनोभुवो ऽनुपसर्गे 3, 3, 24.
 श्रौयामणयोश्छन्दसि 7, 1, 56.
 श्रुवः श्र च 3, 1, 74.

श्रुश्रुपृक्तवृभ्यश्छन्दसि 6, 4, 102.
 श्रेयादयः कृतादिभिः 2, 1, 59.
 श्रोत्रियंश्छन्दो 5, 2, 84.
 श्रुकः किति 7, 2, 11.
 श्रुलाघद्गुह्स्वाशपां 1, 4, 34.
 श्रिलष आलिङ्गने 3, 1, 46.
 श्र्लो 6, 1, 10.
 श्रमणादटञ् च 4, 4, 11.
 श्रवयतेरः 7, 4, 18.
 श्रवयुवमघोनामत्तद्धिते 6, 4, 133.
 श्रवगुरः श्रव्या 1, 2, 71.
 श्रवस्तुद् च 4, 3, 15.
 श्रवसो ऽवसोयःश्रेयसः 5, 4, 60.
 श्रवादेरिञि 7, 3, 8.
 श्रवोदितो निष्ठायाम् 7, 2, 14.

ष

षः प्रत्ययस्य 1, 3, 6.
 षट्कृतिकतिपयचतुरां 5, 2, 51.
 षट् च काण्डादौनि 6, 2, 135.
 षट्चतुर्भ्यश्च 7, 1, 55.
 षट्चिचतुर्भ्यो हलादिः 6, 1, 179.
 षड्यो लुक् 7, 1, 22.
 षढोः कः सि 8, 2, 41.
 षण्मासाण्यश्च 5, 1, 83.
 षत्वतुकोरसिद्धः 6, 1, 86.
 षपूर्वहन्तराजामणि 6, 4, 135.
 षष्टिकाः षष्टिरात्रेण 5, 1, 90.
 षष्ठ्यादेर्ब्रह्मासंख्यादेः 5, 2, 58.
 षष्ठाष्टमाभ्यां ज च 5, 3, 50.
 षष्ठी 2, 2, 8.
 षष्ठी चानादरे 2, 3, 38.
 षष्ठी प्रत्येनेसि 6, 2, 60.

षष्ठोयुक्तश्छन्दसि या 1, 4, 9.
 षष्ठी शेषे 2, 3, 50.
 षष्ठी स्थानेयोगा 1, 1, 49.
 षष्ठी हेतुप्रयोगे 2, 3, 26.
 षष्ठ्यतसर्गप्रत्ययेन 2, 3, 30.
 षष्ठ्या आक्रोशे 6, 3, 21.
 षष्ठ्याः पतिपुत्र 8, 3, 53.
 षष्ठ्या रूप्य च 5, 3, 54.
 षष्ठ्या व्याश्रये 5, 4, 48.
 षात्पदान्तात् 8, 4, 35.
 षिर्द्वौरादिभ्यश्च 4, 1, 41.
 षिन्निदादिभ्यो ङ् 3, 3, 104.
 षुना षुः 8, 4, 41.
 ष्टियुक्त्तमुचमां श्रिति 7, 3, 75.
 षणान्ता षट् 1, 1, 24.
 ष्यङ्ः संप्रसारणम् 6, 1, 13.

स

स उत्तमस्य 3, 4, 98.
 स यथां ग्रामणीः 5, 2, 78.
 संयसश्च 3, 1, 72.
 संयोगादिश्च 6, 4, 166.
 संयोगादेरातो धातो 8, 2, 43.
 संयोगान्तस्य लोपः 8, 2, 23.
 संयोगे गुरु 1, 4, 11.
 संल्लिटोर्ज्ञः 7, 3, 57.
 संवत्सरापहायणीभ्यां 4, 3, 50.
 संवत्सरान्ताच्छन्दसि 5, 1, 91.
 संशयमापन्नः 5, 1, 73.
 संसृष्टे 4, 4, 22.
 संस्कृतम् 4, 4, 3.
 संस्कृतं भक्षाः 4, 2, 16.
 संहितशफलक्षणायामादेश्च 4, 1, 70.
 संहितायाम् 6, 1, 72. 3, 114.
 सख्यं चाक्रान्तात् 6, 2, 198.
 सख्यशिश्र्वीति भाषायाम् 4, 1, 62.
 सख्युरसंबुद्धौ 7, 1, 92.
 सख्युर्यः 5, 1, 126.
 सगतिरपि तिङ् 8, 1, 69.
 सगर्भसंप्रुचसनुताद्यत् 4, 4, 114.
 संकलादिभ्यश्च 4, 2, 75.
 संख्यायाश्चयासत्रा 2, 2, 25.
 संख्या 6, 2, 35.
 संख्यापूर्वो द्विगुः 2, 1, 52.
 संख्याया अतिशदन्तायाः 5, 1, 22.
 संख्याया अययवे तयप् 5, 2, 42.
 संख्यायाः क्रियाभ्यादृति 5, 4, 17.
 संख्याया गुणस्य निमाने 5, 2, 47.
 संख्याया विधार्थं धा 5, 3, 42.
 संख्यायाश्च गुणान्तायाः 5, 4, 59.

संख्यायाः संवत्सर 7, 3, 15.
 संख्यायाः संज्ञासंघसूत्रा 5, 1, 58.
 संख्यायाः स्तनः 6, 2, 163.
 संख्या संश्रयेन 2, 1, 19.
 संख्या विहायपूर्वं 6, 3, 110.
 संख्याव्ययादेर्द्विप् 4, 1, 26.
 संख्यासुपूर्वस्य 5, 4, 140.
 संख्यैक्यचनाच्छ 5, 4, 43.
 संग्रामे प्रयोजनयोद्धृभ्यः 4, 2, 56.
 संघाङ्गलक्षणेष्व 4, 3, 127.
 संघे चानौतराधये 3, 3, 42.
 संघोद्धौ गणप्रशंसयोः 3, 3, 86.
 संज्ञापूर्वयोश्च 6, 3, 38.
 संज्ञायां ललाटकुक्कुटयो 4, 4, 46.
 संज्ञायां शरदो वृज् 4, 3, 27.
 संज्ञायां ययणाश्वत्याभ्याम् 4, 2, 5.
 संज्ञायां समजनिषद 3, 3, 99.
 संज्ञायां कन् 4, 3, 147. 5, 3, 75. 87.
 संज्ञायां कन्वोशौनरेषु 2, 4, 20.
 संज्ञायां गिरिनिकाययोः 6, 2, 94.
 संज्ञायां च 5, 3, 97. 6, 2, 77.
 संज्ञायां जन्वाः 4, 4, 82.
 संज्ञायां धेनुष्या 4, 4, 89.
 संज्ञायाम् 2, 1, 44. 3, 3, 109. 4, 42. 4, 1, 72. 3, 117. 6, 2, 159. 8, 2, 11.
 संज्ञायामनक्षितादीनाम् 6, 2, 146.
 संज्ञायामुपमानम् 6, 1, 204.
 संज्ञायां भृतृर्जिधारि 3, 2, 46.
 संज्ञायां मन्माभ्याम् 5, 2, 137.
 संज्ञायां मित्राजिनयोः 6, 2, 165.
 संज्ञो अन्यतरभ्यां कर्मणि 2, 3, 22.
 संज्ञौपम्ययोश्च 6, 2, 113.

सत्यं प्रश्ने 8, 1, 32.
 सत्यादशपथे 5, 4, 66.
 सत्यापपात्ररूपयोगा 3, 1, 25.
 सत्सूद्विषदुहदुहयुज 3, 2, 61.
 सतिरप्रतेः 8, 3, 66.
 सदृशप्रतिरूपयोः सादृश्ये 6, 2, 11.
 सदेः परस्य लिटि 8, 3, 118.
 सद्वरप्रतेः 8, 3, 66.
 सद्यः परस्परार्थवमः 5, 3, 22.
 सध मादस्ययोश्चन्दसि 6, 3, 96.
 सनः क्तिचि लोपश्चा 6, 4, 45.
 स नपुंसकम् 2, 4, 17.
 सनाशंसभिन्न उः 3, 2, 168.
 सनाद्यन्ता धातवः 3, 1, 32.
 सनाशंसभिन्न उः 3, 2, 168.
 सनि ससनिवांसम् 7, 2, 69.
 सनि यद्गुहोश्च 7, 2, 12.
 सनि च 2, 4, 47.
 सनि सोमाधुरभलभ 7, 4, 54.
 सनीयन्तर्धभस्त्र 7, 2, 49.
 सनोतेरनः 8, 3, 108.
 संधिवेलाद्यतुनचत्रेभ्यो 4, 3, 16.
 सचाद्यन्ता धातवः 3, 1, 32.
 सचाशंसभिन्न उः 3, 2, 168.
 सन्महत्परमोत्तमोत्कृष्टाः 2, 1, 61.
 सन्यहोः 6, 1, 9.
 सन्यतः 7, 4, 79.
 सन्लिटोर्जेः 7, 3, 57.
 सन्यल्लघुनि चङ्परि 7, 4, 93.
 सपत्निय्यन्नाद 5, 4, 61.
 सपूर्वाच्च 5, 2, 87.
 सपूर्वायाः प्रथमाया 8, 1, 26.
 सप्तनो ऽङ् कन्दसि 5, 1, 61.
 सप्तमोपञ्चम्यां 2, 3, 7.
 सप्तमोविशेषणो 2, 2, 35.
 सप्तमो शोवहेः 2, 1, 40.

सप्तमो सिद्धशुष्क 6, 2, 32.
 सप्तमोद्धारिणां 6, 2, 65.
 सप्तम्यधिकरणो च 2, 3, 36.
 सप्तम्याः पुण्यम् 6, 2, 152.
 सप्तम्यां चोपपोढ 3, 4, 49.
 सप्तम्यां जनेहः 3, 2, 97.
 सप्तम्यास्त्रल् 5, 3, 10.
 सभायां नपुंसके 6, 2, 98.
 सभाया यः 4, 4, 105.
 सभा राजमनुष्यपूर्वा 2, 4, 23.
 समः द्वावः 1, 3, 65.
 समः प्रतिज्ञाने 1, 3, 52.
 समयस्तदस्य प्राप्तम् 5, 1, 104.
 समयाच्च यापनायाम् 5, 4, 60.
 समर्थः षट्विधिः 2, 1, 1.
 समर्थानां प्रथमाद्वा 4, 1, 82.
 समवप्रविभ्यः स्थः 1, 3, 22.
 समवायान्समर्थेति 4, 4, 43.
 समवाये च 6, 1, 138.
 समस्तुतोयायुक्तात् 1, 3, 54.
 समः समि 6, 3, 93.
 समः सुटि 8, 3, 5.
 समां समां वि जायते 5, 2, 12.
 समानकर्तृकयोः पूर्वकाले 3, 4, 21.
 समानकर्तृकेषु तुमुन् 3, 3, 158.
 समानतोर्थे वासो 4, 4, 107.
 समानस्य च्छन्दस्यमूर्ध 6, 3, 84.
 समानोदरे शयित 4, 4, 108.
 समापनात्सपूर्वपदात् 5, 1, 112.
 समायाः खः 5, 1, 85.
 समासत्तां 3, 4, 50.
 समासस्य 6, 1, 223.
 समासाच्च तद्विषयात् 5, 3, 106.
 समासान्ताः 5, 4, 68.
 समासे ऽङ्गुलेः सङ्गः 8, 3, 80.
 समासे ऽनङ्गपूर्वे 7, 1, 37.

- समाहारः स्वरितः 1, 2, 31.
 समि ल्यः 3, 2, 7.
 समि मुष्टौ 3, 3, 36.
 समि युद्रुयः 3, 3, 28.
 समुच्चये अन्यतरस्याम् 3, 4, 3.
 समुच्चये सामान्यवचनस्य 3, 4, 5.
 समुदाङ्भ्यो यमो ऽण्ये 1, 3, 75.
 समुदोरजः पशुपु 3, 3, 69.
 समुद्राभादधः 4, 4, 118.
 समूलाकृतजोषेषु 3, 4, 36.
 समूहवच्च बहुषु 5, 4, 22.
 समो गम्यच्छिभ्याम् 1, 3, 29.
 संपरिपूर्वात्ख च 5, 1, 92.
 संपर्युषेभ्यः करोतो भूषणे 6, 1, 137.
 सेपादिनि 5, 1, 99.
 सेपचानुरुधाद्यमाङ्यसः 3, 2, 142.
 संप्रतिभ्यामनाध्याने 1, 3, 46.
 संप्रसारणस्य 6, 3, 139.
 संप्रसारणाच्च 6, 1, 108.
 संप्रोदश्च काच् 5, 2, 29.
 संदुद्धौ च 7, 3, 106.
 संदुद्धौ शाकल्यस्ये 1, 1, 18.
 संशोधने च 2, 3, 47. 3, 2, 125.
 सं भवत्यव हरति पचति 5, 1, 52.
 संभावने जलमिति 3, 3, 154.
 संभूते 4, 3, 41.
 संमाननोत्सज्जनाचार्ये 1, 3, 36.
 सरूपाणामेकशेष एकः 1, 2, 64.
 सर्तिशास्वर्तिभ्यश्च 3, 1, 56.
 सर्वकूलाभकरोषेषु कषः 3, 2, 42.
 सर्वे गुणकात्स्न्ये 6, 2, 93.
 सर्वचर्मणः कतः खखजो 5, 2, 5.
 सर्वत्र लोहितादि 4, 1, 18.
 सर्वत्र विभाषा गोः 6, 1, 122.
 सर्वत्र शाकल्यस्य 8, 4, 51.
 सर्वत्राय च तलोपश्च 4, 3, 22.
 सर्वदेवात्तातिल् 4, 4, 142.
 सर्वनामस्थाने चासंबुद्धौ 6, 4, 8.
 सर्वनामस्तुतोया च 2, 3, 27.
 सर्वनामः स्मै 7, 1, 14.
 सर्वनामः स्याद्द्वस्वश्च 7, 3, 114.
 सर्वपुरुषाभ्यां णटजो 5, 1, 10.
 सर्वभूमिपृथिवीभ्याम् 5, 1, 41.
 सर्वस्य द्वे 8, 1, 1.
 सर्वस्य सुषि 6, 1, 191.
 सर्वस्य सो अन्यतरस्यां दि 5, 3, 6.
 सर्वादीनि सर्वनामानि 1, 1, 27.
 सर्वैकान्यकिंयत्तदाः 5, 3, 15.
 सर्वाभ्यां वामौ 3, 4, 91.
 सविधमनोद्वसमर्यादः 6, 2, 28.
 ससजुषो रुः 8, 2, 86.
 समूवेति निगमे 7, 4, 74.
 सद्धौ प्रशंसायाम् 5, 4, 40.
 सस्येन परिजातः 5, 2, 68.
 सः स्यार्धधातुके 7, 4, 49.
 सः स्विदिस्वदिसहोनां च 8, 3, 82.
 सहनञ्विद्यमानपूर्वाच्च 4, 1, 57.
 सहपुक्ते ऽप्रधाने 2, 3, 19.
 सह सुपा 2, 1, 4.
 सहस्य सध्निः 6, 3, 95.
 सहस्य सः संज्ञायाम् 6, 3, 78.
 सहस्रेण संमितां घः 4, 4, 135.
 सहिवहोरोदवर्णस्य 6, 3, 112.
 सहेः एतन्ताभ्यां च 8, 3, 109.
 सहे च 3, 2, 98.
 सहेः साडः सः 8, 3, 56.
 साक्षात्प्रभर्तानि च 1, 4, 74.
 साक्षात्पृष्टरि संज्ञायाम् 5, 2, 91.
 साद्ये साद्या सादेति 6, 3, 113.
 सात्पदाद्योः 8, 3, 111.
 साधकतमं करणम् 1, 4, 42.
 साधुनिपुणाभ्यामर्चायां 2, 3, 43.

सान्तमदृतः संयोगस्य 6, 4, 10.
 साप्तपदीनं सख्यम् 5, 2, 22.
 साम आकम् 7, 1, 33.
 सामन्त्रितम् 2, 3, 48.
 सामान्यवचनं विभाषितं 8, 1, 74.
 सामि 2, 1, 27.
 सार्वचिरप्राज्ञोपगमे 4, 3, 23.
 सार्वधातुकमपित् 1, 2, 4.
 सार्वधातुकार्धधातुकयोः 7, 3, 84.
 सार्वधातुके यक् 3, 1, 67.
 साल्वाययवप्रत्ययश्च 4, 1, 173.
 साल्लोपगान्धारिभ्यां च 4, 1, 189.
 सावनहुहः 7, 1, 82.
 सावेकाचस्तुतोया 6, 1, 168.
 सास्मिन्वर्णमासोति 4, 2, 21.
 सास्य देवता 4, 2, 24.
 सिकताशर्कराभ्यां च 5, 2, 184.
 सिचि च परस्मैपदेषु 7, 2, 40.
 सिचि वृद्धिः परस्मैपदेषु 7, 2, 1.
 सिचो यङि 8, 3, 112.
 सिजभ्यस्तविटिभ्यश्च 3, 4, 109.
 सिति च 1, 4, 16.
 सिद्धशुक्लपक्ववन्धेष्वच 2, 1, 41.
 सिध्मादिभ्यश्च 5, 2, 97.
 सिध्यतेरपारलौकिके 6, 1, 49.
 सिन्धुतर्जिगलादिभ्यो 4, 3, 93.
 सिन्ध्वपकराभ्यां कन् 4, 3, 33.
 सिपि धातो रुवां 8, 2, 74.
 सिष्यहुलं लेटि 3, 1, 34.
 सिवादीनां द्वाङ्यवाये ञि 8, 3, 71.
 सुः पूजायाम् 1, 4, 94.
 सुकर्मपापमन्त्रपुण्येषु 3, 2, 89.
 सुखप्रिययोहिते 6, 2, 15.
 सुखप्रियादानुलोभ्ये 5, 4, 83.
 सुखादिभ्यः कर्तृवैदनायाम् 3, 1, 18.
 सुखादिभ्यश्च 5, 2, 131.
 Pāṇini's Grammarik.

सुजः 8, 3, 107.
 सुजो यज्ञसंयोगे 3, 2, 132.
 सुद् कात्पूर्वः 6, 1, 135.
 सुद् तिथोः 3, 4, 107.
 सुहनपुंसकस्य 1, 1, 43.
 सुधातुरकङ् च 4, 1, 97.
 सुधित वसुधित नेमधित 7, 4, 45.
 सुनोतेः स्यसुनोः 8, 3, 117.
 सुप आत्मनः क्वच् 3, 1, 8.
 सुपः 1, 4, 103.
 सुपां सुलुक्पूर्वसवर्णा 7, 1, 39.
 सुपि च 7, 3, 102.
 सुपि स्यः 3, 3, 4.
 सुपो धातुप्रातिपदिकयोः 2, 4, 71.
 सुप्तिङन्तं पदम् 1, 4, 14.
 सुप् प्रतिना मात्राच्ये 2, 1, 9.
 सुष्यजातो णिनिस्ताच्छोल्थे 3, 2, 78.
 सुप्रातसुश्रवसुदिव 5, 4, 120.
 सुवामन्त्रिते पराङ्मुक्त्वात् 2, 1, 2.
 सुपजोर्द्वनिप् 3, 2, 103.
 सुवास्त्वादिभ्यो ञ् 4, 2, 77.
 सुविनिर्दुर्भ्यः 8, 3, 88.
 सुवामादिषु च 8, 3, 98.
 सुसर्वाधाञ्जनपदस्य 7, 3, 12.
 सुहृदुहृदौ मित्रामित्रयोः 5, 4, 150.
 सूत्रं प्रतिष्ठातम् 8, 3, 90.
 सूत्राच्च कोपधात् 4, 2, 65.
 मृददोपदीक्षश्च 3, 2, 153.
 सूपमानात्कः 6, 2, 145.
 सूर्यतिष्यागस्त्य 6, 4, 149.
 स्रघस्यदः क्वरच् 3, 2, 160.
 स्रजिदृशोर्भन्यमकिति 6, 1, 58.
 स्रपितृदोः कसुन् 3, 4, 17.
 स्र स्थिरे 3, 3, 17.
 स्रधतेर्गतां 8, 3, 113.
 सेनान्तलक्षणकारिभ्यश्च 4, 1, 152.
 (8)

स्मोत्तरे ङङ् च 3, 3, 176.
 स्यतासो लुटुटोः 3, 1, 33.
 स्यदो जवे 6, 4, 28.
 स्यश्छन्दसि बहुलम् 6, 1, 133.
 स्यसिचसोयुटतासिषु 6, 4, 62.
 स्यवतिशयोतिद्वयति 7, 4, 81.
 स्योतसो विभाषा 4, 4, 113.
 स्यं रूपं शब्दस्याशब्दसंज्ञा 1, 1, 68.
 स्यं स्वामिनि 6, 2, 17.
 स्यतन्त्रः कर्ता 1, 4, 54.
 स्यतयान्पायो 8, 3, 11.
 स्यनहसोर्वा 3, 3, 62.
 स्यपादिहिंसामर्च्यनिटि 6, 1, 188.
 स्यपितृयोर्नजिङ् 3, 2, 172.
 स्यपिस्यमिष्येजां यङि 6, 1, 19.
 स्यपो नन् 3, 3, 91.
 स्वमज्ञातिधनाख्यायाम् 1, 1, 35.
 स्वमोर्नपुंसकात् 7, 1, 23.
 स्वयं क्तेन 2, 1, 25.
 स्वरतिमूर्तिसूयति 7, 2, 44.
 स्वरादिनिपातमध्ययम् 1, 1, 37.

स्वरितजितः कञ्जामि 1, 3, 72.
 स्वरितमामेहिते ऽनूया 8, 2, 103.
 स्वरितात्संहितायाम् 1, 2, 39.
 स्वरितेनाधिकारः 1, 3, 11.
 स्वरितो वानुदात्ते 8, 2, 6.
 स्वसुशब्दः 4, 1, 143.
 स्वागतादीनां च 7, 3, 7.
 स्वाङ्गाच्चेतः 6, 3, 40.
 स्वाङ्गाच्चोपसर्जनाद 4, 1, 54.
 स्वाङ्गे तस्यत्यये कृभ्यो 3, 4, 61.
 स्वाङ्गे ऽधुवे 3, 4, 54.
 स्वाङ्गभ्यः प्रसिते 5, 2, 66.
 स्वादिभ्यः षन् 3, 1, 73.
 स्वादिष्वसर्वनामस्थाने 1, 4, 17.
 स्वादुमि णमुल् 3, 4, 26.
 स्वापेश्चङि 6, 1, 18.
 स्वामिचैश्चयै 5, 2, 126.
 स्वामोश्चराधिपतिदायाद 2, 3, 39.
 स्वे पुषः 3, 4, 40.
 स्यो जसमौट्ठ्ठ्ठा 4, 1, 2.

ह

ह एति 7, 4, 52.
 हनश्च यधः 3, 3, 76.
 हनस्त च 3, 1, 108.
 हनस्तो ऽचिण्णलोः 7, 3, 32.
 हनः सिच् 1, 2, 14.
 हनो यध लिङि 2, 4, 42.
 हन्त च 8, 1, 54.
 हन्तेरत्पूर्वस्य 8, 4, 32.
 हन्तेर्जः 6, 4, 36.
 हरतेरनुद्यमने ञ्च् 3, 2, 9.
 हरतेर्द्वित्तिनाययोः षणो 3, 2, 25.
 हरत्युत्सङ्गादिभ्यः 4, 4, 15.

हरितादिभ्यो ञ्जः 4, 1, 100.
 हरीतक्यादिभ्यश्च 4, 3, 167.
 हलः 6, 4, 2.
 हलदन्तात्सप्तम्याः 6, 3, 9.
 हलन्ताच्च 1, 2, 10.
 हलन्त्यम् 1, 3, 3.
 हलश्च 3, 3, 121.
 हलश्चेलुपधात् 8, 4, 31.
 हलः षनः शानञ्जो 3, 1, 83.
 हलसोराट्ठक् 4, 3, 124. 4, 81.
 हलसूकरयोः पुषः 3, 2, 183.
 हलस्तद्धितस्य 6, 4, 150.

- हलादिः शेषः 7, 4, 60.
 हलि च 8, 2, 77.
 हलि लोपः 7, 2, 113.
 हलि सर्वेषाम् 8, 3, 22.
 हलो जनन्तराः संयोगः 1, 1, 7.
 हलो यमां यमि लोपः 8, 4, 64.
 हलङ्गाभ्यो दीर्घा 6, 1, 68.
 हल्ये जनन्तःपादम् 3, 2, 66.
 ह्रस्वश्चतोर्लङ् च 3, 2, 116.
 ह्रश्चि च 6, 1, 114.
 ह्रस्व त्रीहिकालयोः 3, 1, 148.
 हस्ताज्जातो 5, 2, 133.
 हस्तादाने चेरस्तेषु 3, 3, 40.
 हस्ते वर्तिषहोः 3, 4, 39.
 हायनान्तयुवादिभ्यो ञ् 5, 1, 130.
 हिंसायां प्रतेञ्च 6, 1, 141.
 हिंसार्थानां च समानं 3, 4, 48.
 हि च 8, 1, 34.
 हितं भच्चाः 4, 4, 65.
 हितु मोना 8, 4, 15.
 हिमकाषिहृतिषु च 6, 3, 54.
 हिरण्यपरिमाणं धने 6, 2, 55.
 होने 1, 4, 86.
 होयमानपापयोगाच्च 5, 4, 47.
 हुभक्त्यो हेर्धिः 6, 4, 101.
 हुम्नुयोः सार्वधातुके 6, 4, 87.
 हृकोरन्यतरस्याम् 1, 4, 53.
 हृदयस्य प्रियः 4, 4, 95.
 हृदयस्य हृत्लेखयद् 6, 3, 50.
 हृत्प्रभगसिन्ध्वन्ते पूर्व 7, 3, 19.
 हृषेलोमसु 7, 2, 29.
 हेति क्षियायाम् 8, 1, 60.
 हेतुमति च 3, 1, 26.
 हेतुमनुष्येभ्यो ज्यतरं 4, 3, 81.
 हेतुहेतुमतोर्लङ् 3, 3, 156.
 हेतो 2, 3, 23.
 हेमन्तशिश्निराव 2, 4, 28.
 हेमन्ताच्च 4, 3, 21.
 हे मपरे च 8, 3, 26.
 हेरचङि 7, 3, 56.
 हेरंगद्योने संज्ञायाम् 5, 2, 23.
 हेहेप्रयोगे हेहयोः 8, 2, 85.
 हो ङः 8, 2, 31.
 होत्राभ्यङ्गः 5, 1, 135.
 हो हन्तेर्जिह्वेषु 7, 3, 54.
 ह्यन्तव्याज्यसंज्ञायाम् 7, 2, 5.
 ह्रस्वः 7, 4, 59.
 ह्रस्वं लघु 1, 4, 10.
 ह्रस्वनद्यापो नुद् 7, 1, 54.
 ह्रस्वनुद्भ्यां मत्तुष 6, 1, 176.
 ह्रस्वस्य गुणः 7, 3, 108.
 ह्रस्वस्य पिति कृति 6, 1, 71.
 ह्रस्वाच्चन्द्रोत्तरपदे मन्त्रे 6, 1, 151.
 ह्रस्वात्तादो तद्धिते 8, 3, 101.
 ह्रस्वादङ्गात् 8, 2, 27.
 ह्रस्वान्ते ज्यन्तात्पूर्वम् 6, 2, 174.
 ह्रस्ये 5, 3, 86.
 ह्रस्वो नपुंसके प्रातिपदिकस्य 1, 2, 47.
 हु ह्रस्वेऽङ्गन्तसि 7, 2, 31.
 ह्रादो निष्ठायाम् 6, 4, 95.
 ह्रः संप्रसारणं च न्यभ्युप 3, 3, 72.
 ह्रः संप्रसारणम् 6, 1, 82.
 ह्रवावामश्च 3, 2, 2.

Der Dhātupāṭha nach N. L. Westergaard.

Mein verstorbener Freund WESTERGAARD hat diesen unserm Pāṇini zugeschriebenen Dhātupāṭha, wie allgemein anerkannt wird, nach den besten Quellen festzustellen gesucht. Es mag im Laufe der Zeit sich Manches in dieses Wurzelverzeichnis eingeschlichen haben, was Pāṇini nicht vorgelegen hat; dagegen ist wohl kaum anzunehmen, dass Wurzeln ausgefallen oder in eine andere Ordnung gekommen wären. Die innerhalb der zehn Klassen auf dem künstlichen, aber grammatisch bedeutsamen Accent der Wurzel und des ihr angefügten Vocals beruhende Ordnung wird nicht selten dadurch unterbrochen, dass Wurzeln, die in anderer Beziehung in der Grammatik zu einander gehören, trotz ihres abweichenden Accentus den in Beziehung auf den Accent an richtiger Stelle sich befindenden Wurzeln angereiht werden. Die Varianten habe ich mit Weglassung der Autoritäten, auf denen sie beruhen, in Klammern beigelegt; Vopadeva's Abweichungen habe ich unberücksichtigt gelassen, da dieser Grammatiker nicht zur Schule Pāṇini's gehört. Um in dem nachfolgenden alphabetischen Verzeichniss der Wurzeln diese im Dhātupāṭha leichter finden zu können, habe ich sie innerhalb der zehn Klassen mit fortlaufenden Zahlen versehen. Die im Pandit erscheinende Dhātuvṛtti des Mādhava habe ich bei Beginn des Druckes nur bis zum Schluss der 1. Klasse benutzen können.

1. भूवादयः

A. उदात्ताः

a) परस्मैभावः

1 भू सत्तायाम्.

b) तत्पर्यायान्ता अनुदात्तैः

2 दध दृद्धौ; 3 स्वध संघर्षे; 4 वाध प्रतिष्ठातिस्सयोः (यन्धे च); 5 बाध लोडने (लोटने, विलोडने, विलोभने); 6 नाध (खाध), 7 नाध याज्ञोपतायेऽथर्वशिष्युः; 8 दध धारणे (दाने); 9 स्फुटि आप्र-
वणे (आप्लवने); 10 श्रिदि श्रित्ये; 11 वदि अभिवादनस्तुत्योः; 12 भदि कल्याणे मुखे च;
13 मदि स्तुतिमोदमदस्वप्नगतिषु (auch कान्ती und जाड्ये); 14 स्पदि किंचिच्चलने; 15 क्रिदि
परिदेवने; 16 मुद हर्षे; 17 दद दाने; 18 छद, 19 स्वद आस्वादने; 20 उद माने क्रीडायां च;
21 कुद, 22 खुद, 23 गुद, 24 गुद क्रीडायामेव; 25 वृद क्षरणे (लगने); 26 हृद अध्यक्ते शब्दे;
27 ह्राद मुखे च; 28 स्वाद आस्वादने; 29 पद कुत्सिते शब्दे; 30 यत प्रपञ्चे; 31 युत्, 32 कुत्
भासने; 33 विद्य (विध), 34 वेद्य घातने; 35 यधि (यन्ध) शैथिल्ये; 36 यधि (यन्ध) कौटिल्ये
(यध संदर्भे); 37 कत्य ज्ञातायाम्.

c) तवर्गीयान्ता उदात्तेतः

38 अत सातत्यगमने; 39 चितौ संज्ञाने; 40 व्युतिर् आसेचने; 41 व्युतिर् क्षरणे; (42 व्युतिर् भासने;) 43 मन्य विलोडने; 44 कुपि, 45 पुपि (पुपि), 46 लुपि, 47 मपि (मन्य) हिंसाकेशयोः; 48 विध (विधु) गत्याम्; 49 विधू शास्त्रे माङ्गल्ये च; 50 खट् भक्षणे; 51 खट् स्पर्शे हिंसायां च; 52 खट् (खन्द) स्पर्शे; 53 गट् व्यक्तायां वाचि; 54 रट् विलेखने; 55 खट् अव्यक्ते (fehlt auch) शब्दे; 56 खट् गतौ याचने च; 57 नट् (खट्), 58 गट् शब्दे; 59 तट् हिंसायाम्; 60 कट् कुत्सिते शब्दे; 61 खट् दन्दशुके; 62 अति, 63 अदि खन्धने; 64 इति परमेश्वर्ये; 65 विदि (भिदि) अवयवे; (65a गडि वदनेकदेशे gehört schon wegen des Auslauts nicht hierher;) 66 णिदि (निदि) कुत्सायाम्; 67 टुनिदि समष्टौ; 68 चदि आह्वाने दीप्तां च; 69 त्रिदि (तुदि) चेष्टायाम्; 70 कदि, 71 क्रदि (कुदि), 72 क्रदि आह्वाने रोदने च; 73 क्रिदि परिवेदने; 74 शुन्ध शुद्धौ.

d) कवर्गीयान्ता अनुदात्तेतः

75 शोक (सोक) सेचने; 76 लोक दर्शने; 77 श्लोक संघाते; 78 ट्रेक, 79 ध्रेक शब्दोत्साहयोः; 80 रेक शङ्कायाम्; 81 सेक (वेक, सोक, शोक), 82 मेक, 83 मकि (थेक), 84 थकि, 85 श्लकि गत्यर्थाः; 86 थकि शङ्कायाम्; 87 अकि लक्षणं; 88 वकि कौटिल्ये; 89 मकि मण्डने (auch गतौ); 90 कक लौल्ये; 91 कुक, 92 वृक आदाने; 93 चक तृप्तां (प्रतिघाते च); 94 ककि, 95 वकि, 96 श्वकि (स्वकि), 97 त्रकि, 98 टौक (टौक), 99 चौक, 100 व्यष्क (व्यस्क, व्यक्क, युक्क), 101 वस्क (वक्क), 102 मस्क, 103 टिक (टिक), 104 टोक, 105 तिक (तिक), 106 तोक, 107 रधि, 108 लधि (dieses nach Einigen auch भोजननिवृत्तौ) गत्यर्थाः; 109 अधि, 110 वधि, 111 मधि गत्याक्षेपे (गतौ गत्यारम्भे च); 112 मधि कैतवे च; 113 राध, 114 लाध, 115 टाध, (116 धाध) सामर्थ्ये; 117 टाध (धाध) आयामे (आयासे) च; 118 प्र्लाध कथने.

e) कवर्गीयान्ता उदात्तेतः

119 फक्क नौचैगतौ; 120 तक हसने (सहने); 121 तकि कच्छजोवने; 122 वृक्क भक्षणे; (123 शुक् गतौ); 124 कख (कक्ख, खक्ख, कक्क) हसने; 125 ओख, 126 राख, 127 लाख, 128 ट्राख, 129 धाख शोषणालमर्थयोः; 130 शाख, 131 प्र्लाख व्याप्तौ; 132 उख, 133 उखि, 134 वख, 135 वखि, 136 मख, 137 मखि, 138 णख (नख), 139 णखि, 140 रख, 141 रखि, 142 लख, 143 लखि, 144 इख, 145 इखि, 146 ईखि (ईख), (147 मुखि oder यखि,) 148 त्रख, 149 त्रखि, 150 शिखि, 151 रिख, 152 वल्ल, 153 रगि, 154 लगि, 155 अगि, 156 वगि, 157 मगि, 158 तगि, 159 त्यगि (त्रगि), 160 थगि, 161 श्वगि, 162 प्रलगि, 163 इगि, 164 रिगि, 165 लिगि गत्यर्थाः; 166 त्यगि कम्पने च; 167 पुगि, 168 जुगि, 169 युगि (सुगि, रुगि) वर्जने; 170 घग्घ (गग्घ, घघ) हसने; 171 दधि पालने; 172 लधि शोषणे; 173 मधि मण्डने; 174 शिधि आघ्राणे.

f) चवर्गीयान्ता अनुदात्तेतः

175 चच्च दीप्तां; 176 पच सेवने (सेचने); 177 लोच दर्शने; 178 शच व्यक्तायां वाचि; 179 श्वच (श्वज), 180 श्वचि (श्वजि) गतौ; 181 कच खन्धने; 182 कचि, 183 काचि दीप्तिखन्धनयोः;

184 मच, 185 मुचि (मचि, मुच) कल्कने; 186 मचि (मन्चु) धारणोच्छ्वायपूजनेषु (auch दीप्तौ); 187 पचि (पच) व्यक्तीकरणे; 188 ण्च प्रसादे; 189 अज गतिस्थानार्जनार्जनेषु (auch उपार्जन statt ऊर्जन); 190 अजि, 191 भजो भर्जने; 192 यज, 193 भेज, 194 भाज (भाज), (195 रेज) दीप्तौ; 196 ईज गतिकुसनयोः; (197 वोज गतौ).

g) चवर्गोपान्ता उदात्तेतः

198 शुच शोके; 199 कुच शब्दे तारे; 200 कुन्च (कुचि, कुन्चु), 201 कुन्च (कुचि, कुन्चु) कौटिल्याल्पीभावयोः; 202 लुन्च (लुन्चु) अपनयने; 203 अन्चु गतिपूजनयोः; 204 चन्चु, 205 चन्चु, 206 तन्चु, 207 त्वन्चु, 208 सन्चु, 209 स्तन्चु, 210 सुचु, 211 स्तुचु गत्यर्थाः; 212 गुचु, 213 ग्लुचु (गतावपि), 214 कुज, 215 खुज स्तेयकरणे; 216 ग्लुन्च (ग्लुन्चु), 217 वस्ज (वन्च) गतौ; 218 गुजि (गुज) अव्यक्ते शब्दे; 219 अच पूजयाम्; 220 म्लेक अव्यक्ते शब्दे (व्यक्तायां वाचि); 221 लङ्, 222 लाङि लङयोः; 223 वाङि इच्छायाम्; 224 आङि आयामे; 225 ह्रौङि लङ्गायाम्; 226 हुङि कौटिल्ये; 227 मुङि मोहसमुच्छ्वाययोः; 228 स्फुङि विस्मृतौ (विस्मृतौ); 229 पुङ् (पुङ्, मुङ्) प्रसादे; 230 उङि उञ्जे; 231 उङो विवासं; 232 धज, 233 धजि, (234 वज, 235 वजि,) 236 धज, 237 धजि, 238 ध्वज, 239 ध्वजि गतौ; 240 कूज, (241 कुजि) अव्यक्ते शब्दे; 242 अर्ज, 243 वर्ज (सर्ज) अर्जने; 244 गर्ज शब्दे; 245 तर्ज भर्त्सने; 246 कर्ज व्यथने; 247 खर्ज पूजने (मार्जने) च; 248 अज गतिवेषणयोः; 249 तेज पालने; 250 खज मन्ये; (251 कज मदे); 252 खर्ज गतिविकल्पे; 253 यज कम्पने; 254 टुओस्फुजां वज्जनिष्येये (वज्जनिर्घोषे); 255 ति ह्ये (gehört doch nicht hierher); 256 वोज अव्यक्ते शब्दे; 257 लज, 258 लजि भर्त्सने (भर्जने); 259 लाज, 260 लाजि भर्त्सने च (1); 261 जज, 262 जजि युद्धे; 263 तुज हिंसायाम्; 264 तुजि पालने (वलने च); 265 गज (मदने च), 266 गजि, 267 यज, 268 यजि, 269 मुज (मज), 270 मुजि (मजि) शब्दार्थाः; 271 वज, 272 वज गतौ.

h) टवर्गोपान्ता अनुदात्तेतः

273 अट्ट (अट्ट, अट्ट) अतिक्रमहिंसयोः; 274 वेष्ट वेष्टने; 275 चेष्ट चेष्टायाम्; 276 गोष्ट, 277 लोष्ट संघाते; 278 चट्ट चलने; 279 स्फुट विकसने; 280 अटि (अट) गतौ; 281 वटि एकवर्षायाम्; 282 मटि, 283 कटि शोके; 284 मुटि पलायने (पालने); 285 हेट विवाधायाम्; 286 एट च; 287 हिडि गत्यनादरयोः; 288 हुडि संघाते; 289 कुडि दाहे; 290 वडि विभाजने (वेष्टने); 291 मडि च; 292 भडि परिभाषणे (परिहासे); 293 पिडि संघाते; 294 मुडि मार्जने (मुण्डने); 295 तुडि ताडने; 296 भुडि भरणे (हुडि वरणे); (297 स्फुडि विकसने); 298 चडि कोपे; 299 अडि रुजायां संघाते च; 300 तडि ताडने; 301 पडि गतौ; 302 कडि (कण्ड) मदे; 303 खडि (खुडि) मन्ये; 304 हेड, 305 होड अनादरे; 306 वाड (वाड्) आज्ञाव्ये; 307 द्राड, 308 ध्राड विशरणे (विसरणे); 309 श्राड भ्लाघायाम्.

i) टवर्गोपान्ता उदात्तेतः

310 शौट गतौ; 311 यौट संख्ये (ख्ये); 312 म्लेट् (म्लेट्), 313 मेड्, (314 मेट्) उन्मादे; 315 कटे, (316 चटे) वर्णावरणयोः; 317 अट, 318 पट गतौ; 319 रट परिभाषणे; 320 लट बाल्ये

(वाल्मे च); 321 शट क्जाविश्रखगत्वप्रसादनेषु; 322 वट वेष्टने; 323 क्कट, 324 खिट चासे; 325 खिट, 326 खिट अनादरे; 327 जट, 328 झट संचाते; 329 भट भर्तौ; 330 तट उच्छासे; 331 खट काङ्क्षायाम्; 332 गट (नट) गतौ; 333 पिट श्रद्धसंचातयोः; 334 हट दोषांतौ; 335 पट अवयवे; 336 लुट (लुड, लल) विलोडने (विलोडने); 337 चिट परीक्षे (*प्रेक्षे); 338 खिट शब्दे; 339 बिट (हिट) आक्रोशे; 340 इट, 341 क्कट, 342 कटौ गतौ; 343 हेट विनाशायाम्; 344 मडि भूषायाम्; 345 कुटि (कुडि) वैकल्ये; 346 सुट (मुड, मुडि, पुड, पुडि) प्रमर्दने; 347 चुटि (चुट, चुडि) अन्वीभावे; 348 मुडि (aneh पुडि und गुडि खगडनप्रमर्दनयोः) खगडने; 349 रुटि (रुडि, रुडि), 350 लुटि (लुडि, लुडि) स्तोषे; (351 खटि विभाजने); 352 स्फुटि (स्फुट, स्फुटि, स्फट) विसरणे (विशरणे); 353 पट व्यक्तायां वाचि; 354 वट स्थौल्ये; 355 मट मदनिवासयोः (aneh गतौ); 356 कट कृच्छ्रजीवने; 357 रट परिभाषणे; 358 हट प्लुतिश्रुत्वयोः (प्लुतिश्रुत्वयोः, खलात्कारे); 359 रुट, 360 लुट, (361 उट, ऊट) उपचाते; 362 पिट हिंसासंक्रेशयोः (*संक्रेशनयोः); 363 शट कैतवे च; 364 शुट (शुडि) गतिप्रतिघाते; 365 कुटि च; 366 लुटि आलस्ये प्रतिघाते च; 367 शटि शोषणे; 368 रुटि, 369 लुटि गतौ; 370 चुदड (चुडु) हावकरणे (भावकरणे); 371 अदड अभियोगे; 372 कदड कार्कश्ये; 373 क्रौडु विहारे; 374 तुडु (तुडु) तोडने; 375 हूडु (हुडु), 376 हौडु (हौडु) गतौ; 377 रौडु (रौडु) अनादरे; 378 रोडु, 379 लौडु (लौडु) उन्मादे; 380 अड उद्यमे; 381 लड विलासे; (382 लल ईप्सायाम्); 383 कड (कडि, कडे) मदे; 384 गडि खदनेकदेशे.

*) पर्यायान्ता अनुदात्ते:

385 तिप (aneh दिप), 386 तेप (aneh देप; vgl. 389), 387 क्षिप, 388 क्षेप चरखायां; 389 तेप कम्पे (कम्पने) च; 390 म्लेप वैक्ये; 391 टुवेप कम्पने; 392 केप, 393 गेप, 394 म्लेप च; 395 मेप, 396 रेप, 397 लेप, (398 धेप) गतौ; 399 त्रपूष लज्जायाम्; 400 क्षपि चलने; 401 रधि, 402 लधि, 403 अधि शब्दे; 404 लधि अवसंसने च; 405 कथ वर्ये; 406 क्रौध अधाव्ये; 407 क्षोध मदे; 408 शोभ कल्पने; 409 क्रोभ (क्षोभ) च; 410 रोभ, (411 अभि, 412 रभि) शब्दे; 413 क्षभि, 414 स्क्रभि प्रतिवन्द्ये; 415 जभ (जभौ), 416 क्षुभि गात्रविनाशे; 417 श्लभ कल्पने; 418 ग्लभ भोजने; 419 ग्लभ धाव्ये; 420 यन्मु (सन्मु, सन्मु) प्रमादे; 421 द्युमु स्तम्भे.

1) पर्यायान्ता उदात्ते:

422 गुप, रखणे; 423 धूप संतापे; 424 जप, 425 जल्प व्यक्तायां वाचि; 426 क्षप सान्त्वने; 427 क्षप समवाये; 428 रप, 429 लप व्यक्तायां वाचि; 430 क्षुप मन्त्रायां गतौ; 431 तुप, 432 तुन्प, 433 चुप, 434 चुन्प, 435 तुफ, 436 तुन्फ, 437 चुफ, 438 चुन्फ हिंसायां; 439 पप (रफ), 440 रफ, 441 रफि, 442 अरं (अन्ध, अरं aneuh हिंसायाम्), 443 पयं, 444 लयं, 445 खयं, 446 मयं, 447 कयं, 448 खयं, 449 गयं, 450 शयं (aneuh हिंसायाम्), 451 धयं, 452 खयं गतौ; 453 कुवि आच्छादने (छादने); 454 लुवि, 455 तुवि अर्दने; 456 चुवि वक्तृसंयोगे; 457 द्युमु (विमु, सन्मु, सिन्मु), 458 यन्मु (पिन्मु, सन्मु, सिन्मु) हिंसार्ये; 459 क्षुभ (पुभ), 460 शुन्भ भासने च (भाषणे ohne च).

m) अनुनासिकान्ता अनुदात्तेतः

461 घिणि, 462 घुणि, 463 घृणि ग्रहणे; 464 घुण, 465 घूर्ण भ्रमणे; 466 पण व्यवहारे स्तुतां च; 467 पन च; 468 भाम क्रोधे; 469 लमूप् सहने; 470 कम कान्तां.

n) अनुनासिकान्ता उदात्तेतः

471 अण, 472 रण, 473 वण, 474 भण, 475 मण, 476 कण, 477 क्यण, 478 वण (अण), 479 भण, 480 ध्वण, (481 धण) शब्दार्थाः; 482 श्राण अपनयने; 483 श्राण वर्णगत्योः; 484 श्राण संधाते; 485 श्राण च; 486 पैण (प्रेण, लेण) गतिप्रेरणश्लेषणेषु; 487 धण (धन) शब्दे; 488 कनो दीप्तिकान्तिगत्येषु; 489 प्तन, 490 वन शब्दे; 491 वन, 492 वन संभक्तौ; 493 अम गत्यादिषु (d. i. गतां शब्दे संभक्तौ); 494 द्रम, 495 हम्म, 496 मोम गतां; 497 चमु, 498 ऊमु, 499 जमु, (500 जिमु,) 501 भमु अदने; 502 क्रमु पादविच्छेदे.

o) यरलवान्ता अनुदात्तेतः

503 अय, 504 वय, 505 पय, 506 मय, 507 जय, 508 तय (diese und die folgende Wurzel auch रक्षणे), 509 राय गतां; 510 दय दानगतिरक्षणाहिसादानेषु; 511 रय गतां; 512 कयो तन्तु-संताने; 513 पूयो विशरणे दुर्गन्धे च; 514 कूयो शब्द उन्दे च; 515 क्षायो विधूने (शब्दे वि^०); 516 स्फायो, 517 श्रोष्यायो वृद्धौ; 518 ताय संतानपालनयोः; 519 जल (चल bei West. fehlerhaft) चलनसंवरणयोः; 520 चल, 521 चल्ल संवरणे (संचरणे च); 522 मल, 523 मल्ल धारणे; 524 भल, 525 भल्ल परिभाषणाहिसादानेषु (*हिसादानेषु bei West. fehlerhaft); 526 कल शब्द-संख्यानयोः; 527 कल्ल अव्यक्ते शब्दे; 528 तेव, 529 देव देवने; 530 पेव (सेव), 531 गोव, 532 म्नेव, 533 पेव, 534 मेव, 535 म्नेव, (536 शेव, 537 खेव, 538 प्नेव, 539 केव) सेवने; 540 रेव प्लवगतां (auch रेव, प्लव [पय] गतां).

p) यरलवान्ता उदात्तेतः

541 मय्य बन्धने; 542 वृत्त्ये (सूत्र्ये), 543 ईत्त्ये, 544 ईत्त्ये ईर्त्यायाः; 545 ह्य गतां; 546 शुच्यो (शुच्य, चुच्यो) अभिषेधे; 547 ह्य गतिकान्त्योः (*क्रान्त्योः); 548 अल भूयणपर्याप्तिवारणेषु; 549 त्रिफला विशरणे; 550 मोल, 551 श्मोल, 552 स्मोल, 553 क्षमोल निमेषणे; 554 पोल प्रतिष्ठम्भे; 555 शोल (नोल) वर्णे; 556 शोल समाधौ; 557 कोल बन्धने; 558 कूल आशरणे; 559 शूल रुजायां (संधाते च, संधोषे च); 560 मूल निष्कर्षे; 561 मूल संधाते; 562 मूल प्रतिष्ठायाम्; 563 फल निष्कर्षां; 564 फुल्ल हायकरणे (भायकरणे); 565 फुल्ल (फुल bei West. fehlerhaft) विकसनने; 566 चिल्ल शैथिल्ये भायकरणे (हायकरणे) च; 567 तिल (तिल्ल) गतां; 568 वेल्, 569 सेल्, 570 केल्, 571 खेल्, 572 ह्वेल्, 573 वेल् चलने; 574 पेल्, 575 फेल्, 576 शेल् (पेल्, सेल्, प्वल्) गतां; 577 स्खल संचलने (संचये च); 578 खल संचये (चलने); 579 गल अदने; 580 दल गतां; 581 दल विशरणे (विदारणे); 582 ज्वल (जल), 583 ज्वल्ल आशुगमने; 584 खोर्ल् (खोल) गतिप्रतिघाते; 585 धोर्ल् गतिचातुर्ये; 586 त्सर ऊत्रमगतां; 587 क्खर कूर्चने; 588 अभ, 589 वभ, 590 मभ, 591 चर (dieses auch भवणे) गत्यर्थाः; 592 ष्ठिवु (प्थिवु) निरसने; 593

जि (१) जये; 594 जौव प्राणधारणे; 595 षौव, 596 मौव, 597 तौव, 598 णौव (नौव) स्वांत्ये; 599 चितु (दौतु) निरसने; 600 उर्वी, 601 तुर्वी, 602 दुर्वी, 603 धुर्वी हिंसायाः; 605 गुर्वी उद्यमने; 606 सुर्वी (सूर्वी) बन्धने; 607 पुर्व (पूर्वे), 608 पर्व, 609 मर्व पूरणे; 610 चर्व अदने; 611 भर्व (भूर्वी) हिंसायाम्; 612 कर्व (कर्वी), 613 खर्व, 614 गर्व दपे; 615 अर्व, 616 शर्व, 617 षर्व हिंसायाम्; 618 इवि व्याप्तौ; 619 पिवि, 620 मिवि, 621 शिवि (षिवि) सेचने (सेचने); 622 हिवि (ह्वि), 623 दिवि, 624 धिवि (auch गतौ), 625 जिवि प्रोक्षणायाः; 626 रिवि, 627 रवि, 628 धवि गत्यर्थः; 629 कवि हिंसाकरणयोश्च; 630 मव बन्धने; 631 अव रक्षणगतिकान्तिप्रोतितृप्त्यवगमप्रवेशश्रवणसामर्थ्याचनक्रियेच्छादीप्त्यवाप्त्यालिङ्गनहिंसादानभाववृद्धिषु (स्वाम्यर्थे st. सामर्थ्य und भाग st. भाव); 632 धातु (ist स्वरितेत्) गतिशुद्धयोः.

q) ऊष्मान्ता अनुदात्तेतः

633 धुल, 634 धित संदीपनक्षेत्रजोवनेषु; 635 वृत्त शरणे; 636 शित विद्रोपादाने; 637 भित्त भिक्षायामन्नाभे लाभे च; 638 क्षेष्ट व्यक्तायां (अव्यक्तायां) वाचि (वाधने); 639 दत्त दृष्टौ शोघार्थे च; 640 दौत्त मोगद्वेष्टोपनयननियमव्रतादेशेषु; 641 ईत्त दर्शने; 642 ईष (इष bei West. fehlerhaft) गतिहिंसादर्शनेषु (*दानेषु st. *दर्शनेषु); 643 भाष व्यक्तायां वाचि; 644 वर्ष (पर्य, स्पष्टे) स्नेहने; 645 गेष (ग्लेष) अन्विच्छायाम्; 646 पेष् प्रयत्ने; 647 जेष, 648 शेष, 649 षप्, 650 प्रेष (हृष) गतौ; 651 रेष्, 652 हेष्, 653 हृष् अव्यक्ते शब्दे; 654 काम् शब्दकुत्सायाम्; 655 भास् दौप्तौ; 656 शास्, 657 राम् (राश्) शब्दे; 658 यास् कौटिल्ये; 659 भ्यस् भये; 660 आङ् शसि (शन्सु, शामु) इच्छायाम्; 661 ण्सु, 662 म्लसु अदने; 663 ईह चेष्टायाम्; 664 बहि, 665 महि दृष्टौ; 666 अहि गतौ; 667 गर्ह, 668 गल्ह कुत्सायाम्; 669 वर्ह (वर्ह), 670 वल्ह प्राधान्ये; 671 बर्ह (वर्ह), 672 खल्ह (वल्ह) परिभाषणहिंसादानेषु (*कादनेषु st. *दानेषु); 673 प्लिह गतौ; 674 वेष्ट (वेष्ट), 675 जेष्ट (auch गत्यर्थ), 676 खाष्ट प्रयत्ने; 677 टाष्ट निद्राक्षये (निक्षेपे); 678 काश् (काम्) दौप्तौ; 679 ऊह वितर्के; 680 गाष्ट खिलोदने; 681 गृष्ट (गृष्ट, म्लष्ट, गृह) गृहणं; 682 घुषि (घषि, घमि) क्रान्तिकरणे.

r) ऊष्मान्ता उदात्तेतः

683 घुषिर् अविशब्दने (शब्दार्थः); 684 अलू व्याप्तौ (auch संचाते); 685 तलू, 686 त्वलू तनूकरणे; 687 उल सेचने; 688 रल पालने; 689 णिल चुम्बने; 690 लल, 691 ध्वल (स्त्व), 692 शल गतौ; 693 वल रोषे (संचाते); 694 मल (मल, मल) संचाते; 695 तल त्यजने; (696 पल परिणते); 697 वृल (मूलं) आदरे (अनादरे, auch मूल्य अनादरे); 698 कालि, 699 वालि, 700 मालि काङ्क्षायाम्; 701 दालि, 702 धालि, 703 ध्यालि धीरवागिते च; 704 लूष पाने; 705 तूष तुष्टौ; 706 पूष पुष्टौ (दृष्टौ); 707 मूष (मुष) स्तेये; 708 लूष, 709 रूप भूषायाम्; 710 गूष (गूष, मूष) प्रमये; 711 वूष (जूष) हिंसायाम्; 712 भूष, (713 तसि) अलंकारे; 714 ऊष रजायाम्; 715 ईष उज्ज्हे; 716 कष, 717 खष, 718 शिष (nach Einigen अनिट्), 719 जष, 720 ऋष (कष), 721 शष, 722 यष (यष), 723 मष, 724 ऋष, 725 रिष हिंसार्थाः; 726 भष भस्मने; 727 उष (उष) दाहे; 728 जिष, 729 विष, 730 मिष, (731 शिष) सेचने; 732 पुष पुष्टौ; 733 घिष, 734 णिष, 735 पुष, 736 म्लुष दाहे; 737 षुष (diese und die folgende Wurzel nach Einigen auch

हिंसाक्रेमनयोः und दाने), 738 वृषु, 739 मृषु (auch सहने) सेचने; 740 घृषु (घृष) संघर्षे; 741 वृषु अलोके; 742 तुस, 743 हस, 744 हस, 745 रस शब्दे; 746 लस श्लेषशक्रोडनयोः; 747 घसु अदने; 748 जर्त्स (जर्ज), 749 चर्त्त (कर्त्त), 750 कर्म्त परिभाषणतर्जनयोः (nach Einigen auch हिंसायाम्; mehrere nicht ऊष्मान्त); 751 पिंसु, 752 पेसु, (753 विस, 754 वेस, 755 विश, 756 वेश) गतौ; 757 हसे हसने; 758 शिश समाधौ; 759 मिश, 760 मश शब्दे रोषकृते च; 761 शय (gehört nicht hierher) गतौ; 762 शय प्लुतगतौ; (762a कष oder कष गतौ); 763 शसु हिंसायाम्; 764 शंसु स्तुतौ (auch दुर्गतौ); 765 चह परिकल्कने; 766 मह पूजायाम्; 767 रह त्यागे; 768 रह गतौ; 769 दृह, 770 दृहि, 771 दृह, 772 दृहि (दृहिर, diese Wurzel auch शब्दने) दृष्टौ; 773 तुहिर, 774 दुहिर, 775 उहिर oder ऊहिर अर्दने; 776 अह पूजायाम्.

४) द्युतादयो (Pāṇini 1, 3, 91. 3, 1, 55) अनुदात्तेतः

777 द्युत दोषौ; 778 श्विता यणैः; 779 जिमिदा सेहने; 780 जिष्विदा (जिद्विदा) सेहनमोचनयोः (auch *मोहनयोः und गात्रप्रसवणे); 781 रुच दोषायभिप्रोतौ च; 782 लुट परिवर्तने; 783 रुट (रुट, रुट auch दोषौ nach Einigen), 784 लुट, 785 लुट प्रतिघाते; 786 शुभ दोषौ; 787 शुभ संचलने; 788 खभ (dieses auch अभावे), 789 तुभ हिंसायाम्; 790 सन्सु (सन्शु), 791 ध्वन्सु, 792 भन्शु (भन्सु) अव्यसंसेने; 793 ध्वन्सु गतौ च; 794 सन्सु विप्रवासे.

795 वृत् वर्तने; 796 वृधु वृष्टौ; 797 श्रधु शब्दकुत्सायाम्; 798 स्यन्दु प्रसवणे; 799 कृपु सामर्थ्ये. Vgl. P. 1, 3, 91 fg. 7, 2, 59.

५) घटादयो मितः (s. Pāṇini 6, 4, 92)

α. अनुदात्तेतः पितः

800 घट चेष्टायाम्; 801 व्यथ भयसंचलनयोः; 802 प्रथ प्रख्याने; 803 प्रस विस्तारे; 804 सट मर्दने; 805 स्खद स्खदने; 806 सजि (सज्ज) गतिदानयोः; 807 दच गतिहिंसयोः (गतिशासनयोः); 808 कृप (कृप, कप) कृपायां गतौ; 809 कदि (कट), 810 कदि (कट), 811 कदि (कट) वैकृत्ये (वैकृत्ये); 812 जित्वरा संभवे.

β. उदात्तेतः

813 ज्वर रोगे; 814 गड सेचने; 815 हेड खेष्टने; 816 घट, 817 भट परिभाषणे; 818 नट (शट) नृत्तौ; 819 स्तक (स्तक) प्रतोघाते; 820 चक नृत्तौ (च); 821 कखे हसने; 822 रगे शङ्कायाम्; 823 लगे सङ्गे (च); 824 हगे, 825 हगे, 826 णगे, 827 व्यगे (स्थगे) संवरणे; 828 कगे नोच्यते (wird auf die verschiedenste Weise erklärt); 829 अक, 830 अग कुटिलायां गतौ; 831 कण, 832 रण गतौ; 833 चण (diese und die folgende Wurzel nach Einigen auch गतौ), 834 शण, 835 अण दाने (च); 836 णय (यय), 837 कय, 838 कय, 839 कय हिंसार्थाः; 840 चन च; 841 वनु च नोच्यते (vgl. oben 828; auch नोपलभ्यते); 842 ज्वल दोषौ; 843 ह्वल, 844 ह्वल चलने; 845 स्म आधाने; 846 दृ (द्र) भये; 847 नृ नये; 848 या (d. i. auch यै) पाके; 849 मारणतोषणनिशामनेषु (auch *निशामनेषु) ज्ञा; 850 कम्पने चलिः (d. i. चल); 851 ऊदिर (ist Nomin. von ऊदि, d. i. ऊद) कर्जने; 852 जिह्वोन्मथने (*मथनयोः) लडिः (d. i. लड); 853

मदो हर्षलेपनयोः; 854 ध्वन, (855 रण) शब्दे; (856 दलि, 857 बलि, 858 स्रलि, 859 त्रपि, 860 त्रपयश्च; das इ hat hier keine Bedeutung;) (861 स्यन अवतंसने); 862 जनी, 863 जृष (जृ), 864 क्रसु (जसु), 865 रज्जो, 866 जमन्ताश्च (und die auf स् auslautenden); 867 ज्वललललनमामनुपसर्गाद्वा; 868 ग्लासायनुयमां च; 869 न कम्पमिचमां; 870 शमो दर्शने; 871 यमो उपरिवेषणे (869—871 sind nicht मित्, obgleich sie auf स् auslauten); 872 स्वदि-रयपराभ्यां (परिभ्यां) च; 873 फण गतो. Einige schliessen die घटादयः vor फण ab.

u) फणादयः (Pāṇini 6, 4, 125)

873 फण गतो; 874 राज्ञ् दीप्तौ स्वरितेत्; 875 दुभाज्, 876 दुभाश्च, 877 दुभ्नाश्च दीप्तावनु-दात्तेतः; 878 स्यसु, 879 स्यन शब्दे उदात्तेतौ; (880 स्तन oder स्तन).

881 ध्वन शब्दे उदात्तेत्; 882 यम, 883 यम अवैकल्ये (अवैकल्ये, वैकल्ये). 881—883 werden von Einigen noch zu den फणादयः gerechnet.

v) ज्वलादयः (Pāṇini 3, 1, 140)

a. उदात्ता उदात्तेतः

884 ज्वल दीप्तौ; 885 जल कम्पने; 886 जल घातने (धान्ये); 887 टल, 888 ट्वन वैकल्ये; 889 ज्वल (स्यल) स्थाने; 890 जल विलेखने; 891 जाल गन्धे (धन्धने); 892 पल गतो; 893 बल प्रा-गने धान्यावरोधे च; 894 पुल महत्ये; 895 कुल संस्त्याने (संस्थाने, संताने) वन्धुषु च; 896 जल, 897 हुल (लाल, लल; हुल auch हिंसासंवरणयोश्च), 898 पल गतो; 899 क्वथे निष्पाके; 900 पथे गतो; 901 मथे विलोहने; 902 दुयम (दुयसु) उद्विखे; 903 भसु चलने; 904 चर (चल) संचलने.

β. उदात्तोऽनुदात्तेत्

905 बह मर्दणे.

γ. अनुदात्तोऽनुदात्तेत्

906 रसु (रम) क्रीडायाम्.

δ. अनुदात्ता उदात्तेतः

907 षट् विशरणगत्यवसादनेषु; 908 गट् घातने; 909 क्रुश आह्वाने रोदने च.

ε. उदात्तायुदात्तेतौ

910 कुच संपर्चनकौटिल्यप्रतिष्ठम्भविलेखनेषु; 911 बुध अवगमने.

ζ. अनुदात्त उदात्तेत्

912 रुह बोजजन्मनि प्रादुर्भावे च.

η. उदात्त उदात्तेत्

913 कस गतो.

θ) स्वरितेतः

a. हलन्ताः

914 हिक्र अव्यक्ते शब्दे; 915 अन्चु (अचु, अचि) गतो याचने च; 916 दुयाच (दुयाच्) याज्या-याम्; 917 रेद परिभाषणे; 918 चते, चदे याचने (च); 919 प्रोच पयोपतो; 920 मिट्ट, मेट्ट (werden

auch mit य् und ध् geschrieben) मेधाहिंसयोः, मेध संगमे च; 921 शिद्ध, शोद कुत्सामनिकषयोः; 922 शृधु, 923 मधु उन्दने; 924 बुधर् बोधने; 925 उबुन्दिर (उचुन्दिर) निशामने; 926 वेणु (वेन्) गतिज्ञानचिन्तानिशामनवादित्रयहृणेषु; 927 खनु अक्षदारणे; 928 चोय् (चोय्, चोय्) आदानसंवरणयोः; 929 चाय् पूजानिशामनयोः; 930 व्यय गतोः; 931 दाशु दाने; 932 भेय् भये (गतौ); 933 भेषु (भ्लेषु) गतौ; 934 अस (अय) गतिदोष्यादानेषु; (935 अय गतौ); 936 स्पश (पश, पव) बाधनस्पर्शनयोः; 937 लय कान्तौ; 938 चय भक्षणे; 939 छष (कष, कष) हिंसायाम्; 940 भष (भ्रष) आदानसंवरणयोः; 941 भल (भल, भल, भल, पल) अदने; 942 दासु दाने; 943 माहू (माह, माहू) माने; 944 गुहू संवरणे.

β. अजन्तः

945 श्रिञ् सेवायाम्.

B. अनुदात्ताः

a) अजन्ताः

α. स्वरितैः

946 भञ् भरणे; 947 हृञ् हरणे; 948 धञ् धारणे; (949 कञ् करणे); 950 खीञ् प्रापणे.

β. परस्मैपदिनः

951 धेट् पाने; 952 म्ले हर्षय्ये; 953 म्ले गात्रविनामे (हर्षय्ये); 954 ट्यै न्यक्करणे; 955 टै स्वप्ने; 956 धे तृप्तौ; 957 ध्यै चिन्तायाम्; 958 रे शब्दे; 959 स्त्यै, ण्यै (ष्ट्यै) शब्दसंघातयोः; 960 ल्यै खटने; 961 ज्यै, 962 ज्यै, 963 यै (सै) लये; 964 कै, 965 गै शब्दे; 966 यै (गै), 967 सै (यै) पाके; 968 पै, 969 शोषणे; 970 ण्यै (स्यै, ण्यै) वेष्टने (शोभायां च); 971 ट्यै (पकारो वि-शेषणार्थः) शोधने; 972 पा पाने; 973 घ्रा गन्धोपादाने; 974 ध्मा शब्दाम्भिसंयोगयोः; 975 ष्या गतिनिवृत्तौ; 976 स्वा अभ्यासे; 977 दाण् (णकारो विशेषणार्थः) दाने; 978 ह्यु कौटिल्ये; 979 स्यु शब्दोपतापयोः; 980 स्म चिन्तायाम्; 981 ह्रु वरणे; 982 स्रु गतौ; 983 स्रु गतिप्रापणयोः; 984 य, 985 य सेचने; 986 ध्यु हृष्टने; 987 सु (शु, सु) गतौ; 988 पु प्रसवेष्टव्ययोः; 989 शु श्रवणे; 990 धु स्थैर्ये; 991 दु, 992 दु गतौ; 993 जि, 994 जि अभिभवे; (995 जु इति सौत्र-धातुः; अयं गत्यर्थः, येगवचन इत्यपरं).

γ. आत्मनेपदिनः

996 स्मिङ् (स्मिङ्) ईष्यते (ईष्यते); 997 गुह् अच्यते शब्दे; 998 गाह् गतौ; 999 कुह्, 1000 युह्, 1001 उह्, 1002 हुह्, (1003 खुह्) शब्दे; 1004 छुह्, 1005 छुह् (जुह्, भ्युह्, न्युह्, लुह्, व्युह्), 1006 पुह्, 1007 प्लुह् गतौ; 1008 रुह् गतिरेषणयोः (रोषणयोः); 1009 ध्रुह् अवध्वंसने (अविध्वंसने); 1010 मेह् प्रणिधाने (richtiger प्रतिदाने); 1011 देह् रक्षणे; 1012 ण्येह् गतौ; 1013 ण्येह् वृद्धौ; 1014 ञेह् पालने.

δ. उदात्ता आत्मनेपदिनः

1015 पूह् पवने; 1016 मूह् बन्धने; 1017 डोह् विहायसा गतौ.

६. उदात्तः परस्मैपदो

1018 तू प्लव्यनतरणयोः.

b) हलन्ताः

α. अनुदात्तेतः

1019 गुप गोपने (गोपनकुत्सनयोः); 1020 तिज निशने (क्षमायां च); 1021 मान पूजायाम्; 1022 बन्ध (यध Druckfehler bei West.) बन्धने; 1023 रभ रामस्ये; 1024 हुलभप् प्राप्तां; 1025 प्यन्ज परिष्वङ्गे; 1026 हृद पुरीषोत्सर्गे (soll auch उदात्तेत् sein).

β. उदात्तेतः

1027 जिह्विडा (जिह्विदा, जिह्विड bei West. Druckfehler) अश्र्यक्ते शब्दे (diese Wurzel ist उदात्तः); 1028 स्कन्दिर् गतिशोषणयोः; 1029 यभ (जभ) मैथुने (विपरीतमैथुने); 1030 यम प्रहृत्ये शब्दे च; 1031 गम्ह, 1032 सूप गतां; 1033 यम (यमु) उपरमे; 1034 तप संतापे; 1035 त्यज हानां; 1036 वन्ज मङ्गे; 1037 दृशिर् प्रेक्षयोः; 1038 दन्य दशने; 1039 कृष विलेखने; 1040 दह भस्मीकरणे; 1041 मिह सेचने; 1042 कित निवासे रोगापनयने च.

γ. स्वरितेतः

1043 दान खण्डने; 1044 शान (शान् West.) तेजने; 1045 हुपक्षप् पाके; (1046 वच समवाये); 1047 भज सेवायाम्; 1048 रन्ज रामे; 1049 शप आक्रोशे; 1050 त्विष दीप्तां.

δ. यज्ञादयः (s. P. 6, 1, 15)

1. स्वरितेतः

1051 यज देवपूजासंगतिकरणादानेषु; 1052 दुवप योजसंताने (तन्तुयोज^०); 1053 यह प्रापणे; 1054 यम निवासे (उदात्तेत्); 1055 येज् तन्तुसंताने; 1056 व्येज् संवरणे; 1057 ह्वेज् स्पर्धायां शब्दे च.

2. उदात्तां परस्मैपदिनां

1058 वद व्यक्तायां वाचि; 1059 दुश्रोश्चि गतिवृद्धोः.

2. अदादयः

A. अनुदात्ताः

a) उदात्तेतो

1 अद भक्षणे; 2 हन हिंसागत्योः.

b) स्वरितेतः

3 द्विष अप्रोतां; 4 दुह प्रपूरणे; 5 दिह उपचये; 6 लिह आस्वादाने.

c) अनुदात्तेत्

7 चक्षिद् (über die Bedeutung von इङ् streiten die Grammatiker) व्यक्तायां वाचि.

B. उदात्ताः

a) अनुदात्तेत्:

8 ईर गतो कम्पने च; 9 ईङ् स्तुतो; 10 ईश् ऐश्वर्ये; 11 आस उपवेशने; 12 आङ् ग्रासु (ग्रास) इच्छायाम्; 13 वस आच्छादने; 14 कसि (कस, कश्) गतिशसनयोः; 15 गिसि (निमि) क्षुम्बने; 16 गिजि (निजि) शुद्धां; 17 शिजि अख्यक्ते शब्दे; 18 पिजि (एजि) वर्णं (संपर्चने, अख्यक्ते शब्दे च); 19 वृजो (वृजि) वर्जने; 20 एचो (एचि, पृजो, पृजि, पिजि) संपर्चने; 21 वृङ् प्राणि-गर्भविमोचने; 22 शोङ् स्वप्ने.

b) परस्मैपदिनः

23 यु मिथणे (अमिथणे ऽपि); 24 ऋ शब्दे; 25 तु वृत्त्यर्थः (गत्यर्थः oder हिसार्थः; diese Wurzel ist अनुदात्त); 26 गु स्तुतो; 27 टुलु शब्दे; 28 लृण तेजने; 29 धु प्रसवणे.

c) उभयपदौ

30 ऊर्णुञ् आच्छादने.

C. अनुदात्ताः परस्मैपदिनः (mit Ausnahme von 34, 35 und 37)

31 दु अभिगमने; 32 पु प्रसवप्रवर्धयोः; 33 कु शब्दे; 34 क्लृञ् स्तुतो; 35 क्लृञ् व्यक्तायां वाचि; 36 इण् (das ण् ist विशेषणार्थः) गतो; 37 इङ् (नित्यमधिपूर्वः) अध्ययने; 38 इक् (नित्यमधिपूर्वः) स्मरणे; 39 वो गतिव्याप्तिप्रजननकान्त्यसनखादनेषु; 40 या प्रापणे; 41 वा गतिगन्धनयोः; 42 भा दीप्तो; 43 धना शोचने; 44 या पाके; 45 द्रा कुत्सायां गतो; 46 प्सा भक्षणे; 47 पा रक्षणे; 48 रा दाने (आदाने); 49 ला आदाने (दाने); 50 दाप् (प् ist विशेषणार्थः) लवने; 51 ख्या प्रकथने; 52 प्रा पूरणे; 53 मा माने; 54 वच परिभाषणे; 55 विद (ist उदात्तः) ज्ञाने; 56 अस भुवि; 57 मृञ् शुद्धां.

रूढादयः (s. P. 7, 2, 76. 3, 98. 99)

58 रुदिर् अशुविमोचने (उदात्तः); 59 जिष्यप शये (अनुदात्तः); 60 (die jetzt folgenden sind उदात्त) श्वस प्राणने; 61 अन च; 62 जल भक्षहसनयोः.

जलादयः (s. P. 6, 1, 6)

Sind उदात्ताः. 62 जल भक्षहसनयोः; 63 जाण् निद्राक्षये; 64 दरिद्रा दुर्गतां; 65 चकास दीप्तो; 66 ग्रासु अनुशिष्टां; 67 दीधीङ् दीप्तिदेयनयोः; 68 वेवीङ् वेतिना तुल्ये (d. i. gleichbedeutend mit वो, वेति). Die zwei letzten Wurzeln sind क्लान्दस.

छान्दसां

69 वस स्वप्ने; 70 वश कान्तौ (ist auch in der klassischen Sprache gebräuchlich, wie Einige angeben).

71 चर्करीति (Intens. Parasm.) च; 72 हुङ् अपनयने (ist अनुदात्त).

3. जुहोत्यादयः

A. अनुदात्ताः

1 हु दाने (आदाने, अदने, प्रीणने ऽपि); 2 जिभो भये; 3 ह्री लज्जायाम्; 4 ए (पृ) पालनपूरणयोः; 5 हुभञ् (दुभञ्) धारणपोषणयोः; 6 माङ् माने शब्दे च; 7 ओहाङ् गतौ; 8 ओहाक् त्यागे; 9 हुडाञ् दाने; 10 हुधाञ् धारणपोषणयोः (दाने च); 11 शिजिर् शौचपोषणयोः; 12 विजिर् (विचिर्) पृथग्भावे; 13 विष् व्याप्तौ; 11—13 sind स्वरितेत्.

B. छान्दसाः परस्मैपदिनः

14 छ क्षरणदोषयोः; 15 हृ प्रसह्यकरणे; 16 झ, 17 झ गतौ; 18 भस भर्त्सनदोषयोः; 19 कि, 20 कित ज्ञाने; 21 तुर त्वरणे; 22 धिष शब्दे, 23 धन धान्ये; 24 जन जनने; 25 गा स्तुतौ.

4. दिवादयः

A. उदात्ता उदात्तेतः

1 दिवु क्रोडादिजिगीषाव्यहारद्युतिस्तुतिमोदमदस्वप्नकान्तिगतिषु; 2 धिवु तन्तुसंताने; 3 शिवु गतिशोषणयोः; 4 ष्टिवु निरसने; 5 क्षुमु (जसु) अदन (अदर्शने, आदाने, निरसने); 6 क्रमु क्षरणदोषयोः; 7 व्युष (प्युष) दाहे; (8 प्लुष च); 9 नृतो गात्रविज्ञेपे; 10 त्रमो उद्वेगे; 11 कुष पूतोभावे; 12 पुष हिंसायाम्; 13 गुष परिवेष्टने; 14 ज्विष प्रेरणे (ist अनुदात्त); 15 पुष्य विकसने; 16 तिम, 17 क्षिम, क्षीम (auch तीम) आर्द्राभावे; 18 द्योड चोदने (लज्जायां च); 19 इष गतौ; 20 वह, 21 वह चकार्ये; 22 जुष, 23 भृष ययोहानां.

B. स्वादय (sind ओदितः) आत्मनेपदिनः

a) उदात्ताः

24 वृङ् प्राणिप्रसवे; 25 वृङ् परितापे.

b) अनुदात्ताः

26 द्रोङ् क्षये; 27 द्रोङ् विहायसा गतां; 28 धोङ् आधारे (अनादरे, आराधे); 29 मोङ् हिंसायाम्;
30 रोङ् स्रवणे (अवरो); 31 लोङ् श्लेषणे (च); 32 द्रोङ् वृणोत्यर्थे; 33 पोङ् पाने; 34 माङ् माने;
35 ईङ् गतां; 36 प्रोङ् प्रीतिं.

C. अनुदात्ताः परस्मैपदिनः

37 शो तनूकरणे; 38 छो छेदने; 39 यो अन्तकर्मणि; 40 दो अवखगडने.

D. उदात्ताः

a) अनुदात्तेतः

41 जनो प्रादुर्भाते; 42 दोषो दोषां; 43 पूरो आप्यायने; 44 तूरो गतित्वरणहिंसयोः; 45 धूरो,
46 गूरो हिंसागत्योः; 47 घूरो, 48 जूरो हिंसावयोहानौ (!); 49 शूरो हिंसास्तम्भयोः; 50 चूरो दाहे;
51 तप (पत) शेषव्यर्थे (ist अनुदात्त); 52 वायुतु (oder वा वृतु, d. i. वृतु gehört auch zur
ersten Klasse) वरणे; 52a क्लिश उपतापे; 53 काशु दोषां; 54 वाशु (वास) शब्दे.

b) स्वरितेतां

55 मय तितित्तायाम्; 56 ईशुचिर् पूतीभावे.

E. अनुदात्ताः

a) स्वरितेतः

57 ग्राह्य बन्धने; 58 रन्ज रागे; 59 शप आक्रोशे.

b) अनुदात्तेतः

60 पद गतां (nach Einigen nicht अनुदात्त); 61 खिद दैन्ये; 62 विद सत्तायाम्; 63 बुध अव-
गमने; 64 युध संप्रहारे; 65 अनो रुध कामे; 66 अण (अन) प्राणने (ist उदात्त); 67 मन ज्ञाने;
68 युज समाधां; 69 मृज विसर्गे; 70 लिज अल्योभावे.

c) उदात्तेतां

71 राध अकर्मकादृद्धायेव; 72 व्यध ताडने.

F. पुषादय (s. P. 3, 1, 55) उदात्तैः

a) अनुदात्ताः

73 पुष पुष्टौ; 74 गुष शोषणे; 75 तुष प्रीतो; 76 दृष वैकृत्ये; 77 त्रिलय आलिङ्गने; 78 शक विभाषितो (d. l. Act. Med., oder zur 4. und 5. Klasse gehörig) मर्षणे (nach Einigen उदात्त); 79 जिष्विदा (ष्विदा) गात्रप्रवरणे; 80 क्रुध क्रोधे; 81 क्षुध क्षुभुक्षायाम्; 82 शुध शीघ्रे; 83 विधु (विधू) संराद्धौ.

b) रधादयः (s. P. 7, 2, 45)

84 रध हिंसासंराद्धौ; 85 शश श्वशने; 86 दृष प्रीणने; 87 दृष हर्षमोहनयोः (मोचनयोः); 88 दृष्ट जिघांसायाम्; 89 मुह वैचित्र्ये; 90 शुह उद्विगणे; 91 प्लिह प्रीतो.

c) उदात्ताः

A. शमादयः (s. P. 3, 2, 141. 7, 3, 74)

92 शमु उपशमे; 93 तमु काङ्क्षायाम् (ग्लानौ); 94 दमु उपशमे; 95 श्मु तपसि खेदे च; 96 भमु अनवस्थाने; 97 क्षमु (क्षमृष) सहने; 98 क्रमु ग्लानौ; 99 मदौ हर्षे.

B.

100 श्मु क्षेपणे; 101 यमु प्रयत्ने; 102 जमु मोचणे; 103 तमु उपक्षेपे (उपक्षेपे); 104 दमु च; 105 वमु (वमु) स्तम्भे; 106 व्युष (व्युस, वुस, पुष, प्युष) विभागे; 107 ज्युष (ज्युषु) डाहे; 108 श्विस प्रेरणे; 109 कुस (कुश) संग्लेषणे; 110 वुस उत्सर्गे; 111 मुस (मुष) खण्डने; 112 मसौ परिमाणे (परिणामे); 113 लुट विलोडने; 114 उच समवाये; 115 भग्नु, भग्नु अधःपतने; 116 वृश वरणे; 117 कृश तनूकरणे; 118 जितृष पिपासायाम्; 119 दृष तुष्टौ; 120 रुष (रिष) रोषे (हिंसायाम्); 121 डिष क्षेपे; 122 कुष क्रोधे; 123 गुष व्याकुल्ये; 124 युषु, 125 रुषु, 126 लुषु यिमोहने (Einige werfen das U als इत्); (127 ध्रूष समुच्छाये); 128 लुभ गाच्छे (च), 129 क्षुभ संचलने; 130 शम्भ, 131 तुभ हिंसायाम्; 132 क्रिटृ आर्द्रभावे; 133 जिमिदा स्नेहने; 134 जित्विदा स्नेहनमोचनयोः; 135 अधु दृष्टौ; 136 यधु अभिकाङ्क्षायाम्; (137 मृग श्वेषणे).

5. स्वादयः

A. अनुदात्ताः

a) उभयपठिनः

1 बुञ् अभिषवे; 2 बिञ् बन्धने; 3 गिञ् निशाने; 4 हुमिञ् प्रक्षेपणे; 5 चिञ् क्षयने; 6 स्तुञ् आच्छादने; 7 कञ् हिंसायाम्; 8 यञ् वरणे (ist उदात्त); 9 धूञ् (धुञ्) कम्पने.

b) परस्मैपदिनः

10 दुदु उपतापे; 11 हि गतां दृष्टां; 12 पृ प्रीतां; 13 स्पृ (स्म) प्रीतिपालनयोः (चलनयोः); 14 आप्र व्याप्तां; 15 शक् शक्तां; 16 राध, 17 साध (पाध) संसिद्धां.

B. उदात्ताः

a) अनुदात्तेतां

18 अश्रू व्याप्तां संचाते च; 19 द्विच आस्कन्दने.

b) उदात्तेतः

20 तिक्, तिग गतां च (जिघांसायाम्, आह्वाने); 21 षघ हिंसायाम्; 22 त्रिधवा प्रागल्भ्ये; 23 दन्भु दम्भे; 24 ऋधु दृष्टां; 25 तृप प्रीयते; 26 अह व्याप्तां; 27 टघ घातने पालने च; 28 चसु भक्षणो; 29 ऋ (रि), 30 लि (auch ऋल für 29 und 30), 31 चिरि, 32 जिरि, 33 टाश, 34 ठु (ठ) हिंसायाम् (जिघांसायाम्).

6. तुदादयः

A. अनुदात्ताः स्वरितेतः

1 तुद व्यचने (ist nach Einigen nicht अनुदात्त); 2 गुद प्रेरणे; 3 दिश अतिसर्जने; 4 भस्ज पाके; 5 क्षिप प्रेरणे; 6 रूप विलेखने.

B. उदात्ताः

a) उदात्तेत्

7 ऋयो गतां.

b) अनुदात्तेतः

8 जुषो प्रीतिसेवनयोः; 9 ओविजो भयचलनयोः; 10 ओलजो, ओलस्जो घोडायाम्.

c) उदात्तेतः

11 वस्तु छेदने; 12 व्यच व्याजोकरणे; 13 उछि उच्छे; 14 उछो विधासे (विपात्रे); 15 ऋळ गतोन्दिगप्रलयमूर्तिभायेषु; 16 मिळ उत्क्षेपे; 17 जर्च (जर्ज), चर्च, भर्भ (जर्भ) परिभाषणाभर्त्सनयोः; 18 त्यच संवरणे; 19 ऋच स्तुतां; 20 उव्ज (उद्वज, उव्ज) आज्ञये; 21 उदभ (उज्भ) उत्सर्गे; 22 लुभ विमोहने; 23 रिफ (रिह) कथनयुद्धनिन्दाहिंसादानेषु (कथन st. कथन); 24 लुप (लुफ), 25 लुन्क लृप्तां; 26 लुप, लुन्प, 27 लुफ, लुन्क हिंसायाम्; 28 दृप (दृफ), 29 दृन्क उत्क्षेपे; 30 ऋफ.

(रिफ), चन्फ (रिन्फ) हिंसायाम्; 31 गुफ, गुन्फ गन्धे; 32 उभ, उन्भ पूरणे; 33 शुभ, शुन्भ शोभाय;
 34 ठभो गन्धे; 35 चूर्तो हिंसासंगन्धनयोः; 36 विध विधाने; 37 जुड (जुन) गती; 38 मड सुखने;
 39 पृड च; 40 पृण (वृण) प्रीणने; 41 मण हिंसायाम्; 42 तुण कौटिल्ये; 43 पुण कर्मणि शुभे;
 44 मुण प्रतिज्ञाने; 45 कुण शब्दोपकरणयोः (उपताप st. उपकरण); 46 शुन गती; 47 दृण हिं-
 सागतिकौटिल्ये; 48 घुण, 49 घूर्ण भ्रमणे; 50 घुर (सुर) शेषव्यङ्ग्योः; 51 कुर शब्दे; 52 खुर
 (चुर) केंदने (खण्डने च); 53 मुर संघेष्टने; 54 तुर (खुर) विलेखने; 55 धुर भौमायंशब्दयोः
 (भौमातं^२); 56 पुर अयगमने; 57 बृहू (बृहू) उद्यमे; 58 तृहू, स्तृहू (प्लृहू), तृन्हू हिंसार्थाः; 59
 इषु इच्छायाम्; 60 मिष स्पर्धायाम्; 61 किल श्रैत्यक्रोडनयोः (श्रैत्य st. श्रैत्य); 62 तिल खेहे;
 63 चिल घसने; 64 चल विलसने; 65 डल स्वप्नक्षेपणयोः; 66 विल संवरणे; 67 बिल भेदने; 68
 णिल गहने (यहणे); 69 हिल भावकरणे; 70 शिल, षिल उज्जे; 71 मिल श्लेषणे; 72 लिख अक्ष-
 रविन्यासे.

C. कुटादयः (s. P. 1, 2, 1)

a) उदात्ता उदात्तेतः

73 कुट कौटिल्ये; 74 पुट संश्लेषणे; 75 कुच संकोचने; 76 गुज शब्दे; 77 गुड रक्षायाम्; 78 डिप
 क्षेपे; 79 कुर केंदने; 80 स्फुट विकसने; 81 मुट आक्षेपप्रमर्दनयोः; 82 त्रुट केंदने; 83 तुट कल-
 हकर्मणि; 84 चुट, कुट (und चुण) केंदने; 85 जुड (जुट) बन्धने; 86 कड मदे; 87 लुट (लुड)
 संश्लेषणे; 88 कूड घसने (कूड घनत्ये); 89 कुड बाल्ये च (च fehlt auch); 90 पुड (मुड^१) उत्सर्गे;
 91 घुट प्रतीघाते; 92 तुड तोडने; 93 युड, 94 स्युड (auch खुड, सखुड, कुड) संवरणे; 95 स्फुर
 (स्फर) स्फुरणे (संचलने); 96 स्फुल (स्फल) संचलने (संचये च); 97 स्फुड, 98 चुड (खुड), 99
 व्रुड संवरणे; 100 कूड (कुड), 101 भड निमज्जने; 102 हुड संधाते; 103 गुरो उद्यमने (ist अनु-
 दात्तेत); 104 गू (गु) स्तवने; 105 धू विधूनने; 106 गु (गू) पुरीषोत्सर्गे (गु ist अनुदात्त, गू aber
 उदात्त); 107 धु गतिस्थैर्ययोः (ist अनुदात्त, während die v. L. धुव उदात्त ist).

b) आत्मनेपदो

108 कुह (कूह) शब्दे.

D. अनुदात्ताः

a) आत्मनेपदिनौ

109 पृह व्यायामे; 110 मृह प्राणत्यागे.

b) परस्मैपटिनः

111 रि, 112 पि गती; 113 धि धारणे; 114 लि निवासगत्योः; 115 धू प्रेरणे (ist उदात्त).

c) किराडयः (s. P. 7, 2, 75)

116 कू विक्षेपे; 117 गू निगरणे; 118 ढूह आदरे (अनादरे); 119 धूह अवस्थाने (अनवस्थाने);
 120 प्रह क्षोषायाम्. 116 und 117 sind उदात्त, 118 und 119 आत्मनेपटिनः.

d) उदात्तेतः

121 सज्ज विसर्गे; 122 टुमस्जो शुद्धो; 123 रुजो भङ्गे; 124 भुजो कौटिल्ये; 125 कुप (वृष) स्पशं;
 126 रुश, रिश हिंसायाम्; 127 लिश गतो; 128 स्पृश संस्पर्शने; 129 विळ गतो (1st उदात्त); 130 विश
 प्रवेशने; 131 सश आमर्शने; 132 शुद प्रेरणे; 133 षट् विशरणागत्यवसादनेषु (विसरणा st. विश-
 रणा); 134 शट् शातने.

e) स्वरितेत्

135 मिल संगमने (1st उदात्त).

f) सुचादयः (s. P. 7, 1, 59)

a. स्वरितेत्

136 मुच् मोचणे; 137 लुप् छेदने; 138 विद् लाभे; 139 लिप् उपदेष्टे; 140 पिच हरणे.

β. उदात्तेतः

141 क्तो छेदने (1st उदात्त); 142 खिद परिघाते; 143 पिश अथय्ये (1st उदात्त).

7. रुधादयः

A. अनुदात्ताः स्वरितेत्

1 रुधिर् आचरणे; 2 भिदिर् विदारणे; 3 छिदिर् द्वैधीकरणे; 4 रिचिर् विरेचने; 5 विचिर् पृथग्भागे;
 6 रुदिर् संपेक्षणे; 7 युजिर् योगे.

B. उदात्ताः

a) स्वरितेत्

8 उक्दिर् दीप्तिदेवनयोः; 9 उत्दिर् हिंसानाटरयोः (अदन st. अनादर).

b) उदात्तेत्

10 क्तो वेष्टने.

c) अनुदात्तेत्

11 त्रिदन्धो दीप्तो.

C. अनुदात्ताः

a) अनुदात्तेत्

12 खिद दैन्य; 13 विद विचारणे.

b) उदात्तेतः

14 शिष् विरोधणे; 15 पिप् संवृणने; 16 भन्जो आमर्दने; 17 भुज पालनाभ्यग्रहारयोः.

D. उदात्ता उदात्तेतः

18 तृह (तृहि), 19 हिमि हिंसायाम्; 20 उन्दी क्लेदने; 21 अन्जु व्यक्तिमन्त्राकान्तिगतिषु (मर्षण
st. मन्त्रण); 22 तन्जु (तन्जु) संकोचने; 23 ओविजो भयचलनयोः; 24 यृजो (यृचो) यर्जने; 25
पृचो संपर्के.

8. तनादयः

A. उदात्ताः

a) स्वरितेतः

1 तनु विस्तारे; 2 षनु दाने; 3 चणु हिंसायाम्; 4 क्षिणु च; 5 ऋणु गतां; 6 तृणु अदने; 7 एणु
(धण) दीप्तां.

b) अनुदात्तेतौः

8 वनु वाचने (nach Einigen उदात्तेत्); 9 मनु अवबोधने.

B. अनुदात्त उभयतोभाषः

10 हुकृञ् करणे.

9. क्रादयः

A. अनुदात्ताः स्वरितेतः

1 हुक्रोञ् द्रव्यविनिमये; 2 प्रोञ् तर्पणे कान्तां च; 3 ओञ् पाके; 4 मोञ् हिंसायाम्; 5 पिञ्
बन्धने; 6 स्कुञ् आग्रणे (आग्रवणे, आग्रवने, अग्रहरणे); 7 स्तन्भु, स्तुन्भु, 8 स्कन्भु, स्कुन्भु री-
धने (nach Anderen sind स्तन्भु und स्कन्भु स्तम्भार्थौ, स्तुन्भु निष्कोषणार्थः und स्कुन्भु धार-
णार्थः; alle vier sind सौत्राः und परस्मैपदिनः); 9 युञ् बन्धने.

B. उदात्ताः

a) स्वरितेति

10 कृञ् (कुञ्, कूञ्) शब्दे; 11 कृङ् हिंसायाम्.

b) प्यादयः (s. P. 7, 3, 80) und त्यादयः (s. P. 8, 2, 44)

(Die प्यादयः von 12—32, die त्यादयः von 13—32.)

α. स्वरितेतः

12 पूञ् पवने; 13 लूञ् छेदने; 14 स्तूञ् आच्छादने; 15 कूञ् हिंसायाम्; 16 वृञ् वरणे; 17 भूञ् कम्पने.

β. उदात्तेतः

18 शृ (स्पृ) हिंसायाम्; 19 पू पालनपूरणयोः; 20 वृ वरणे (वृ भरणे); 21 भ भर्त्सने (भरणे, हृर्त्सने Einige हृष्टृ हृर्त्सने); 22 मृ (स्पृ, मृ) हिंसायाम्; 23 दृ विदारणे 24 जृ (झ, घ) व्योहानो; 25 न नये; 26 कृ (म) हिंसायाम्; 27 ऋ गतीं; 28 गृ शब्दे.

γ und C. अनुदात्ता उदात्तेतः

29 ज्या व्योहानो; 30 री गतिरेषणयोः; 31 ली (ल्यो, ल्यो) श्लेषणे; 32 व्ली (व्ली, व्ली) गतीं (वरणे, धरणे).

33 व्री वरणे; 34 भी भये (भरणे); 35 त्रिप् (त्रोप्) हिंसायाम्; 36 ज्ञा अवबोधने; 37 वृन्ध वृन्धने.

D. उदात्ताः

a) आत्मनेपदी

38 वृङ् संभर्त्तौ.

b) उदात्तेतः

39 अन्य विमोचनप्रतिहर्षयोः (मोचन st. विमोचन); 40 मन्य विलोडने; 41 गन्य (daneben अन्य) संदर्भे; 42 कुन्य (कुषि) संश्लेषणे (क्लेशने, संक्लेशे); 43 मड लोडे; 44 मड मुखे (च fügen Einige hinzu); 45 गुध रोषे; 46 कुष निष्कर्षे; 47 तुभ संचलने; 48 गभ, 49 तुभ हिंसायाम्; 50 क्रिशू विद्याधने; 51 अश भोजने; 52 उधस (उ zur Wurzel gehörig, nach Anderen ist es इत्) उल्ले; 53 इष आभीक्ष्ये; 54 विष विप्रयोगे (ist अनुदात्त); 55 पुष, 56 प्लुष सेहनसेचनपूरणोपु (मोचन st. सेचन); 57 पुष पुष्टौ; 58 मुष स्तेये; 59 खच (खव) भूतप्रादुभावे (भूति st. भूत); (60 हेड च).

c) स्वरितेत

61 गृह उपादाने.

10. चुरादयः

A. परस्मैपदिनः

- 1 चुर स्तेपे; 2 चिति स्मृत्याम्; 3 यजि संकोचने; 4 स्फुडि (स्फुटि, स्फडि, स्फटि) परिहासे; 5 लल दर्शनाङ्कयोः; 6 कुडि (कुट्) अन्तभाषणे; 7 लड उपसेवायाम्; 8 मिदि (मिड) स्नेहने; 9 ओलडि (उलडि; nach Einigen ist ओ ein इत्) उत्क्षेपणे; 10 जल (लज) अपवारणे; 11 षोड अवगाहने; 12 नट अवस्यन्दने (अवस्यन्दने, अवस्कन्दने, नाट्ये); 13 अय (auch क्रय da- neben) प्रयत्ने (प्रतिषेधे, प्रतिहर्षे); 14 बध (बन्ध) संयमने; 15 पृ (पृ) पूरणे; 16 कर्ज बलप्राप्ता- नयोः; 17 पल परिपहे; 18 चूर्ण पेयणे (auch वर्ण चूर्ण प्रेरणे oder वर्ण वर्णने, चूर्ण प्रेरणे); 19 प्रथ प्रख्याने; 20 पृथ (पथ, प्रथ) प्रक्षेपे; 21 घम्ब (शम्ब, साम्ब) संबन्धने; 22 भल अदने; 23 कुट छेदनभर्त्सनयोः (पूरण st. भर्त्सन); 24 पुट्ट (पुट), चुट्ट (चुट) अल्पोभावे; 25 अट्ट (अट), 26 पुट्ट (मुट्ट) अनादरे; 27 लुगट स्तेपे; 28 शट, 29 श्वट (श्वटि, यट, यटि, सट) संस्कारगत्योः (असंस्कार^२); 30 तुजि (तुज, लजि), 31 पिजि (पिज, लुजि) हिंसाधनादाननिकेतनेषु (दान st. आदान); 32 पिस गतां; 33 दान्त्व (सान्त्व) सामप्रयोगे; 34 श्वल्क (शुल्क), 35 चल्क परिभा- षणे; 36 स्मिट (स्फिट) स्नेहने; 37 स्मिट (स्मिड्) अनादरे (auch स्मिट स्मिट गतां); 38 प्रिलष प्रलेषणे; 39 पयि गतां; 40 पिछ (पिच्छ) कुट्टने; 41 छडि (छड) संवरणे; 42 यश दाने; 43 तड आघाते; 44 खड, खडि, कडि (कड) भेदने; 45 कुडि रत्ने; 46 गुडि (गुडि) वेष्टने (रत्ने, चूर्णाकारणे ऽपि); 47 खुडि खण्डने; 48 यडि (यडि) विभाजने; 49 भडि भूषायां हर्षे च; 50 भडि कल्याणे (भटि प्रतारणे); 51 छडं चमने; 52 पुस्त, बुस्त आदरानादरयोः; 53 चुट संचोदने; 54 नक्क, 55 धक्क नाशने; 56 चक्क, चुक्क (auch noch चिक्क) व्ययने; 57 लल शौचकर्मणि; 58 तल प्रतिष्ठायाम् (प्रतिष्ठाकरणे); 59 तुल उन्माने; 60 तुल उत्क्षेपे; 61 पुल महत्वे; 62 चुल समुच्छाये (बुल oder चुल निमज्जने); 63 मूल (मुल) रोहणे; 64 कल, 65 पिल (खिल, किल) क्षेपे; 66 खिल भेदने; 67 तिल स्नेहने; 68 चल (चल) भर्तां; 69 पाल (पल) रत्ने; 70 लूय हिं- सायाम्; 71 शुल्य (शूय) माने (सर्जने); 72 चुट (कुट) छेदने; 73 मुट संचूर्णने; 74 पसि (पशि, पडि) नाशने; 75 वज (वज) मार्गसंस्कारगत्योः (मार्गसंस्कारे, *रयोः; मार्ग wird auch als Wurzel gefasst); 76 शुल्क अतिस्पर्शने; 77 छपि (चपि) गत्याम्; 78 छपि दान्त्याम्; 79 लजि कृच्छ्राजीवने; 80 श्वतं (स्यतं, ध्वतं, श्वध) गत्याम् (कृच्छ्राजीवने); 81 जप जाने जापने (मार्गगतो- पशानिशांतेषु, ist मित्); 82 यम च (d. i. मित्) परिवेषणे; 83 चप (चट्) परिकल्पने; 84 रह त्यागे; 85 खल प्राणने; 86 चिज् चयने; 87 घट्ट संचलने; 88 मुस्त संघाते; 89 खट्ट संवरणे; 90 पट्ट, 91 स्फिट्ट (स्फिट, स्फट), 92 चुडि (चुडि) हिंसायाम्; (93 पुस, व्युष); 94 पूल (पूण, पुण) संघाते; 95 पुंस (पुम्स) अभिमर्दने; 96 व्यष (व्यय) क्षेपे; 97 टकि बन्धने; 98 भूस (भूष, भूय) कान्तोकरणे; 99 कौट वर्णं (बन्धे); 100 चूर्ण संकोचने; 101 पूज पूजायाम्; 102 अर्क स्तवने (तपने); 103 शट आलस्ये; 104 शुटि शोषणे; 105 जुड प्रेरणे; 106 गज (गर्ज), 107 माजं (मर्चं,

मर्धं शब्दार्थो; 108 छ प्रस्रवणे (सावणे); 109 पचि विस्तारवचने; 110 तिज निशाने; 111 कृत संशब्दने; 112 वर्ध छेदनपूरणयोः; 113 कुबि (कुभि) आच्छादने; 114 लुबि, 115 तुबि (तुपि) अर्दने (अदर्शने); 116 हृप (हृप, कृप) व्यक्तायां (अव्यक्तायां) वाचि; 117 चुटि (चुडि) छेदने; (118 मडि, तुडि); 119 इल प्रेरणे; 120 मल (मल) मलणे (मलेच्छने, संधाते च; मल्ल मल छेदने); 121 म्लेछ अव्यक्तायां (व्यक्तायां) वाचि; 122 घूस (घृष, कष), 123 वर्ह (वर्ह) हिंसायाम्; (124 गर्ज, गर्द शब्दे; 125 गर्ध अभिकाङ्क्षायाम्); 126 गुर्द, 127 पुर्व (पूर्व) निकेतने; 128 जसि रचणे (मोक्षणे); 129 ईड स्तुतां; 130 जसु हिंसायाम्; 131 पिडि संधाते; 132 रुव (रुट) रोषे; 133 डिप छेपे; 134 प्लूप समुच्छाये.

B. आत्मनेपदिनः

135 चित संचेतने (संवेदने); 136 दशि दंशने; 137 दसि (दस) दर्शनदर्शनयोः; 138 डपि, डभि), डिप (डिपि, डिभि) संधाते; 139 तत्रि कुटुम्बधारणे (कुटुम्ब wird auch als Wurzel gefasst); 140 मत्रि गुप्तभाषणे; 141 स्पश गृह्यसंश्लेषणयोः; 142 तर्ज, 143 भर्त्स तर्जने; 144 वस्त, 145 गन्ध अर्दने; 146 क्किष्क (हिष्क, हिक्क) हिंसायाम्; 147 निष्क परिभाषे; 148 लल (लड) ईप्सायाम्; 149 कृण (कृण) संकोचे; 150 तृण पूरणे; 151 भृण आश्रयिण्यङ्गयोः; 152 शठ प्रलाघायाम्; 153 यल पूजायाम्; 154 स्यम वितर्क; 155 गूर (गूर, गुर) उद्यमने (भक्षणे); 156 शम, 157 लल आलोचने; 158 कुत्स अवक्षेपणे; 159 कुट (कुट) छेदने; 160 गल स्रवणे; 161 भल आभगडने; 162 कूट (कूट) अप्रसादे (auch कुट oder कुट्ट अप्रतापने, कूट प्रतापने, कूट अप्रदाने oder अवसादने); 163 वज्जु (वज्जू) प्रलम्भने; 164 वृष (वृषु) शक्तिबन्धने (प्रजर्जने); 165 मड तृप्तियोगे (तृप्तिशोधने); 166 दिवु परिकूजने; 167 गृ (गृ) विज्ञाने; 168 विद चेतना-व्यानविधासेषु (वेदन st. चेतन; निवास, निवेदन und परिवादन st. विवास); 169 मन स्तम्भे; 170 यु जुगुप्सायाम्; 171 कुस्म कुत्सितस्मये नाम्नो वा (d. i. kann auch Denominativ sein).

C. परस्मैपदिनः

172 चर्व अध्ययने; 173 युक्क भाषणे (प्रवादिशब्दे, dieses wäre भषणे); 174 शब्द उपसर्गादा-विष्कारे च (शब्द शब्दक्रियायामुपसर्गादाविष्कारे च); 175 कण निमोलने; 176 जभि (जभ) ना-शने; 177 वृड वणने (वरणे, आस्रवणे); 178 जसु (जसौ) ताडने; 179 पश (पस) बन्धने; 180 अम रोगे; 181 चट, 182 स्फुट भेदने; 183 घट संधाते (auch च संधाते); 184 हन्वर्धनश्च (und alle Wurzeln in der Bedeutung von हन्, nach einer anderen Erklärung; 181 fgg. haben auch die Bedeutung von हन्); 185 दिवु अर्दने; 186 अर्ज प्रतिषेधे; 187 घुषिर् विशब्दने (अविशब्दने); 188 आङ्कः क्रन्द सातत्ये (d. i. क्रन्द nach आ hat die Bedeutung सातत्य oder घुषिर् mit आ hat die Bedeutung क्रन्दसातत्य); 189 लस (लव) शिन्धयोगे (शिन्धोपयोगे); 190 तसि (fehlt auch), भूष अलंकारे; 191 मोल असने; 192 अर्ह पूजायाम्; 193 ज्ञा नियोगे (नियो-

जने); 194 भज विद्याने; 195 शृधु प्रहसने (प्रसहने); 196 यत निकारोपस्कारयोः (निराकार st. निकार); 197 रक (रग, रघ), लग (लक) आस्वादने (आसादने); 198 अञ्चु विशेषणे; 199 निजि चित्राकरणे; 200 मुट संसर्गे; 201 त्रस धारणे (ग्रहणे, वारणे, निवारणे); 202 उधस (उ wird auch als हृत् gefasst) उड्डे; 203 मुच प्रमोचने मोदने च; 204 यस स्नेहच्छेदापहरणेपु (अपहरणे und उपहरणे st. अपहरणे); 205 चर संशये (असंशये); 206 च्यु (च्युस) हसने (सहने); 207 भु-वो ऽवकल्कने (विकल्कने); 208 कृपेच. Die nun folgenden Wurzeln gehören zur zehnten Klasse nur dann, wenn sie mit einem Accusativ verbunden sind. 209 यस ग्रहणे (अ-दने); 210 पुष धारणे; 211 दल विदारणे; 212 पट, 213 पुट, 214 लुट, 215 तुजि, 216 मिजि, 217 पिजि, 218 लुजि, 219 भजि, 220 लघि, 221 त्रसि, 222 पिसि, 223 कुसि (क्रसि), 224 दशि (दसि), 225 कुशि, 226 घट, 227 घटि, 228 बृहि, 229 बर्ह, 230 बल्ह, 231 गुप (गुपू), 232 धूप, 233 विड, 234 चोव, 235 पुष, 236 लोक, 237 लोच, 238 शाट, 239 कुप, 240 तर्क, 241 वृत्, 242 वृधु भाषार्थाः (भाषार्थाः); 243 (diese und alle folgenden Wurzeln bis 260 fehlen bei Mehreren) रुट (रुट), 244 लजि, 245 अजि, 246 दसि, 247 भशि, 248 कशि, 249 शोक, 250 नट, 251 पुटि, 252 लुचि (लिवि), 253 रधि, 254 लघि, 255 अहि, 256 रहि, 257 महि च (भाषार्थाः); 258 लडि, 259 तड, 260 नल च; 261 पूरी आप्यायने; 262 रुज हिंसायाम्; 263 छट आस्वादने (संचरणे).

D. Wurzeln, die nicht nothwendig den Charakter der zehnten Klasse anfügen.

264 युज, 265 पृच संयमने; 266 अर्च पूजायाम्; 267 ग्रह मर्षणे; 268 ईर लेपे (गर्ते); 269 लो द्रव्यकरणे; 270 वृजो वर्जने; 271 वृज आवरणे; 272 लृ (जि च) व्योहानां; 273 रिच वियोजन-संपर्चनयोः; 274 शिष असर्वापयोगे; 275 तप दाहे; 276 तृप तृप्तां (प्रोणने, संदीपने); 277 कृटो (कृद, कटि, कन्द, कृप, कृप, कृप) संदीपने; 278 कृभो (auch कृ भो) भये; 279 कृभ संदर्भे; 280 अथ मोक्षणे (हिंसायाम्); 281 मो गर्ते; 282 गथ (गन्थ, गथ) ग्रन्थने (auch कथ हिंसायाम्; dieses nach Einigen स्वरितेत्, nach Anderen उदात्तेत्); 283 शोक आमर्षणे (मयणे); 284 चोक च; 285 अर्द हिंसायाम् (nach Einigen स्वरितेत्, nach Anderen अनुदात्तेत्); 286 हिंसि हिंसायाम्; (287 अर्ह पूजायाम्); 288 आङः षटः पठार्थे; 289 शुन्ध (शुद्ध) शौचकर्मणि; 290 छट अपवारणे (nach Einigen स्वरितेत्, nach Anderen उदात्तेत्); 291 लुप परितर्पणे (परितर्पणे); 292 धृज कम्पने; 293 प्रोज तर्पणे; 294 गन्थ, गन्थ संदर्भे; 295 आप लम्पने (auch स्वरितेत्); 296 तनु अक्षोपकरणयोः (उपताप st. उपकरण), उपसर्गाच्च द्वैर्घ्यं (auch वन अक्षोपहननयोः); 297 वट संदेशवचने (स्वरितेत् oder अनुदात्तेत्); 298 यच परिभाषणे (संदेशे); 299 मान पूजायाम्; 300 भू प्राप्तावात्मनेपदी (वा fügen Einige hinzu); 301 गर्ह विनिन्दने; 302 मार्ग अन्वेषणे; 303 कटि शोके; 304 मज्ज शौचालंकारयोः; 305 मष तितिक्षायाम् (अनुदात्तेत् oder स्वरितेत्); 306 धय (धया) प्रसहने.

E. Auf *अ* auslautende Wurzeln.*)

a) परस्मैपदिनः

307 कथ वाक्यप्रबन्धे; 308 वर ईप्सायाम्; 309 गण संख्याने; 310 शठ, श्वठ सम्यगवभाषणे (सम्यग्भावे, auch आभाषणे und भाषणे st. अवभाषणे); 311 पट, यट (वट) पन्थे (वट auch वेष्टने); 312 रह त्यागे; 313 स्तन, 314 गटौ (स्तनगटौ soll ein Dual sein) देवशब्दे; 315 पत गतौ वा (dieses, das auf verschiedene Weise erklärt wird, fehlt auch); 316 पष (पश) अनुपसर्गात् (d. i. गतौ); 317 स्वर (सुर) आक्षेपे; 318 रच प्रतिपत्रे (प्रयत्ने); 319 कल गतौ संख्याने च; 320 वह परिकल्कने; 321 मह पूजायाम्; 322 सार, 323 रूप (कूप), 324 अच (auch श्लथ) दौर्बल्ये; 325 स्पृह ईप्सायाम्; 326 भाम क्रोधे; 327 सूच पैशुन्ये; 328 खेट (खेड, खिट, खोट) भक्षणे; 329 खोट (खोट, खोड) क्षेपे; 330 गोम उपलेपने; 331 कुमार (कुमाल) क्रोडायाम्; 332 शील उपधारणे; 333 साम सान्त्वप्रयोगे; 334 वेल कालोपदेशे (nach Einigen soll auch काल hier Wurzel sein); 335 पल्लुल सवनपवनयोः; 336 वात मुखसेवनयोः (गति-मुखसेवनयोः, मुखसेवने); 337 गवेष मार्गणे; 338 वास उपसेवायाम्; 339 निवास आच्छादने; 340 भाज एककर्मणि; 341 सभाज प्रीतिदर्शनयोः (सेवन st. दर्शन); 342 ऊन परिहाणे; 343 ध्वन शब्दे; 344 कूट परितापे (परिदाहे); 345 संकेत (केत), 346 ग्राम (ग्राम), 347 कुण गुण च (d. i. number कूट) ग्रामन्त्रयो (auch केत अवणे निमन्त्रयो, कुण गुण चामन्त्रयो); (348 कूण संकोचने); 349 स्तेन चौर्ये.

b) आत्मनेपदिनः

350 पट गतौ; 351 गृह गृहणे; 352 मृग अन्वेषणे; 353 कुह विस्मापने (विस्मापने, विस्मारणे); 354 गृर, 355 वीर विक्रान्तौ; 356 स्थूल परिवृंहणे; 357 अर्थ उपयाच्यायाम्; 358 सत्र (d. i. सत्र) संतानक्रियायाम्; 359 गर्व माने.

c)

360 मूत्र वेष्टने (विमोचने, अवमोचने); 361 मूत्र प्रस्रवणे; 362 रुच पारुष्ये; 363 पार, 364 तीर कर्मसमाप्तौ; 365 पुट संसर्गे; (366 धेक दर्शने); 367 कर्त्रे (कर्त्रे, कर्ते) श्रेयित्वे; 368 प्रातिपदिकाद्धात्वर्थे बहुलमिष्टवच्च (d. i. das Nominalthema erfährt vor णि dieselben Veränderungen wie vor इष्टन्); 369 वष्क दर्शने; 370 चित्र चित्रोक्तरणे (दर्शने); 371 अंस समाघाते; 372 वट (वटि) विभाजने; (373 रट परिभाषणे); 374 लज (लजि) प्रकाशने; 375 मिश्र (मिश्र) संपर्के; 376 संग्राम युद्धे (अनुदानेत्); 377 स्तोम श्लाघायाम्; 378 छिद्र, 379 कर्ण भेदने (auch छिद्र कर्णभेदने und करणभेदने); 380 अन्य दृष्ट्युपघाते (दृष्ट्युपसंघाते, दृष्ट्युपसंहारे); 381 दग्ध दग्धनिपातने; 382 अह्न (अह्न च) पदे लवणे च; 383 मुख, 384 दुःख तत्क्रियायाम्; 385 रस आस्वादनस्नेहनयोः; 386 व्यय वित्तसमुत्सर्गे; 387 रूप रूपक्रियायाम्; 388 छेद द्वैधीकरणे

*) Dieses *अ* fällt vor dem Charakter der zehnten Klasse ab, wird aber in Bezug auf die Substitution von Guna und Vridhi als nicht abgefallen betrachtet, so dass der Wurzelvocal, weil णि nun nicht unmittelbar folgt, nicht verstärkt wird. Vgl. noch Pāṇini 7. 4, 2.

(कृद अपवरणे wird hinzugefügt); 389 लाभ प्रेरणे; 390 वय गात्रविचूर्णने; 391 वयं ययौकि-
याविस्तारगुणवचनेषु; 392 बहुलमेतच्चिदर्शनम् (wird erklärt durch चुरादावदन्तधातुनिदर्शनं
बहुलं वेदितव्यम् । अतो ऽनुक्ता अपोह धातवो वेदितव्याः । Dazu folgende Beispiele: पयौ
हरितभावे, वेद्य दर्शने, क्षप प्रेरणे, अघ पापकरणे, वस निवासे, तुल्य अवरणे u. s. w.); 393 शि-
ङ्गाचिरसने (d. i. अङ्गाचिनः प्रातिपादिकाचिरसने ऽयं शिङ् स्यात्); 394 श्वेताश्वश्वतरगालो-
डिताह्वरकाशामश्वतरेतकनोपश्च (d. i. श्वेताश्व bösst अश्व, अश्वत तर, गालोडित इत und
आह्वरक क davor ein: श्वेतयते = अश्वतरमा चष्टे तेनातिक्रामति या, अश्वयते = अश्वतरमा
चष्टे, गालोडयते = गालोडितं [वाचां, d. i. विमर्शं] करोति, आह्वरयते); 395 पुच्छादिषु (vgl.
P. 3, 1, 20) धात्वर्थ इत्येव सिद्धम्.

Die Nominalstämme, von denen Denominativa abgeleitet werden, sind wohl ohne
Zweifel erst später unter die चुरादयः aufgenommen worden; vgl. Pāṇini 3, 1, 21. 25.

Alphabetisches Verzeichniss der Wurzeln.

(Die stummen Laute sind in diesem Verzeichniss weggelassen worden, auch dann,
wenn sie zur Unterscheidung gleichlautender, aber anders flectirter oder begrifflich ver-
schiedener Wurzeln dienen. Der Dhātupāṭha, den man in jedem Falle wird einsehen
müssen, wenn man sich über eine Wurzel aufzuklären wünscht, gibt den erwünschten Auf-
schluss. Im Uebrigen ist die Schreibweise der von Pāṇini beobachteten angepasst wor-
den; die diphthongisch auslautenden Wurzeln jedoch, die Pāṇini, wie die neuen wissen-
schaftlichen Wörterbücher, auf आ auslauten lässt, erscheinen in diesem Verzeichniss in
der auch von Pāṇini gekannten älteren Schreibweise des Dhātupāṭha. Auch die Wurzeln
auf ऋ sind beibehalten worden, obgleich Pāṇini bisweilen इर् statt ऋ schreibt, z. B. किर
statt कृ. Diejenigen consonantisch auslautenden Wurzeln der zehnten Klasse (zum Theil De-
nominativa), in denen vor dem Charakter शि der Wurzelvocal nicht gesteigert wird, gelten
im Dhātupāṭha für zweisilbig, indem man ihnen noch ein अ anfügt, das vor शि abfällt.
Diese Schreibart habe ich in diesem Verzeichniss beibehalten.)

अंस 10, 371. अङ् 1, 688. 10, 255. अक् 1, 829. अक्ष 1, 684. अग् 1, 830. अघ 10, 392.
अङ्ग 1, 87. अङ्ग 10, 382. अङ्ग 1, 155. अङ्ग 10, 382. अङ्घ 1, 109. अच 1, 915. अज 1, 248.
अञ्च 1, 203, 915. 10, 198. अञ्ज 7, 21. 10, 245. अट् 1, 317. 10, 25. अट् 1, 273. 10, 25.
अट् 1, 280. अद् 1, 380. अट् 1, 371. अण 1, 471. 4, 66. अणट् 1, 280. अत् 1, 38. अट्
2, 1. अन् 2, 61. 4, 66. अन्त् 1, 62. अन्द 1, 63. अन्ध 10, 380. अम् 1, 588. अम् 1, 493.
869. 10, 180. अम् 1, 403. 442. अम् 1, 411. 420. अय 1, 503. 935. अर्क 10, 102. अर्च 1,

219. 10, 266. अर्ज 1, 242. 10, 186. अर्य 10, 357. अर्द 1, 56. 10, 285. अर्य 1, 442. अर्य 1, 615. अर्ह 1, 776. 10, 192. 237. अल् 1, 548. अय 1, 631. अय 5, 18. 9, 51. अय्य 10, 394. अय 1, 934. अस् 1, 934. 2, 56. 4, 100. अह 5, 28.

आञ्ज 1, 224. आप 5, 14. 10, 295. आस् 2, 11. आह्वर 10, 394.

इ 2, 36. 37. 38. इय 1, 144. इहय 1, 145. इह 1, 163. इट 1, 340. इन् 1, 84. इन् 7, 11. इन् 1, 618. 622. इल् 6, 65. 10, 119. इय 4, 19. 6, 59. 9, 53.

ई 4, 35. ईत् 1, 641. ईय und ईहय 1, 146. ईज 1, 196. ईह 2, 9. 10, 129. ईर 2, 8. 10, 268. ईर्य 1, 543. ईर्य 1, 544. ईय 2, 10. ईय 1, 642. 715. ईह 1, 663. उ 1, 1001. उल् 1, 687. उय 1, 132. उहय 1, 133. उच् 4, 114. उह 1, 231. 6, 14. उह 6, 21. उह 1, 230. 6, 13. उट 1, 361. उधस् 9, 52. 10, 202. उन् 7, 20. उहज 6, 20. उम् und उम् 6, 32. उर्द 1, 20. उर्व 1, 600. उलयह 10, 9. उप 1, 727. उह 1, 775.

ऊट 1, 361. ऊन 10, 342. ऊय 1, 512. ऊर्ज 10, 16. ऊर्ण 2, 30. ऊय 1, 714. 720. ऊह 1, 679. 775.

अ 1, 983. 3, 16. 5, 29. अल् 5, 29. 30. अह 6, 15. अल् 1, 189. अहज 1, 190. अय 8, 5. अय 4, 135. 5, 24. अय und अयम् 6, 30. अय 1, 940. 6, 7.

अ 9, 27.

एज 1, 192. 253. एट 1, 286. एध 1, 2. एय 1, 649.

ओय 1, 125. ओय 1, 482. ओलयह 10, 9.

कम् 2, 14. कक् 1, 90. कयक् und कयय 1, 124. कय 1, 124. 821. कम् 1, 828. कङ् 1, 94. कच् 1, 181. कज 1, 251. कज् 1, 182. कट 1, 315. 342. कट 1, 356. कट 1, 383. 6, 86. 10, 44. कहु 1, 372. कय 1, 476. 831. 10, 175. कयट 1, 283. 10, 303. कयह 1, 302. 383. 10, 44. कय 1, 37. कज 10, 367. कय 10, 307. कट 1, 809. कन् 1, 488. कन् 1, 70. 809. कय 1, 808. कय 1, 405. कम् 1, 470. 869. कम् 1, 400. कर्ज 1, 246. कर्ण 10, 379. कर्त und कर्त 10, 367. कर्द 1, 60. कर्द 1, 447. कर्द 1, 612. कल् 1, 526. 10, 64. कल 10, 319. कल् 1, 527. कय 1, 762a. 939. 2, 14. कय 1, 716. 762a. 939. 10, 122. कस् 1, 913. 2, 14. काहु 1, 698. काज् 1, 183. काल 10, 334. काय 1, 678. 4, 53. कास् 1, 654. 678. कि 3, 19. किट 1, 323. 341. किन् 1, 1042. 3, 20. किल 6, 61. 10, 65. किष् 10, 146.

कोट् 10, 99. कोल् 1, 557. कु 1, 989. 2, 33. 6, 108. 9, 10. कुंश् 10, 225. कुंस् 10, 223. कुक् 1, 91. कुच् 1, 199. 910. 6, 75. कुज् 1, 214. कुञ्च् 1, 200. कुञ्ज् 1, 241. कुट् 6, 73. 10, 159. 162. कुटुम्ब 10, 139. कुट् 10, 23. 182. कुट् 6, 89. 100. कुण 6, 45. 10, 149. कुण 10, 347. कुणट् 1, 345. कुणट् 1, 365. कुणह् 1, 239. 345. 10, 45. कुस् 10, 158. कुष् 4, 11. कुट् 10, 8. कुन्य 1, 44. 9, 42. कुन्द 10, 8. कुप् 4, 122. 10, 239. कुमार und कुमाल 10, 331. कुम्ब 1, 453. 10, 113. कुम् 10, 113. कुर 6, 51. कुर्द 1, 21. कुल् 1, 895. कुय 4, 109. कुय 9, 46. कुस् 4, 109. कुस् 10, 171. कुह 10, 353. कू 6, 108. 9, 10. कूज् 1, 240. कूट् 10, 162. कूट 10, 344. कूह 6, 88. कूण 10, 149. कूण 10, 348. कूप 10, 323. कूल 1, 558. कृ 1, 949. 5, 7. 8, 10. कृह 6, 88. कृण्य 1, 629. कृत् 6, 141. 7, 11. कृप् 1, 799. 808. 10, 208. कृप 10, 323. कृय 4, 117. कृय 1, 1039. 6, 6. कृ 6, 116. 9, 15. 26. कृत् 10, 111. केत 10, 345. केप् 1, 392. केल् 1, 570. केय् 1, 539. कै 1, 984. क्रंस् 10, 223. क्रय 1, 837. क्रस् 1, 864. 4, 6. क्रू 9, 10. क्रूय 1, 514. क्रर् 1, 587. क्रु 1, 1005. क्रय 1, 838. 10, 13. 282. क्रट् 1, 810. क्रन्द 1, 71. 810. 10, 188. क्रप् 1, 808. क्रम् 1, 502. क्रो 9, 1. क्रोड् 1, 373. क्रुञ्च् 1, 201. क्रुह 6, 100. क्रुध् 4, 80. क्रुन्द 1, 71. क्रुश् 1, 909. क्रय 1, 839. क्रट् 1, 811. क्रन्द 1, 72. 811. क्रप् 10, 116. क्रम् 4, 98. क्रिट् 4, 132. क्रिन्द 1, 15. 73. क्रिण् 4, 52a. 9, 50. क्रोय 1, 406. क्रु 1, 1005. क्रेश 1, 638. क्वण 1, 477. क्वय 1, 899. कज् 1, 806. कञ्ज् 1, 806. 10, 79. कण 8, 3. कप् 1, 860. 10, 83. कप 10, 392. कम् 1, 469. 4, 97. कम्प 10, 78. कर् 1, 904. कल् 10, 57. कि 1, 255. 5, 30. 6, 114. 9, 35. किय 8, 4. किय 4, 14. 6, 5. किय 1, 599. को 9, 35. कोज् 1, 256. कोय 1, 407. कोय 1, 599. कु 2, 27. कुट् 7, 6. कुप 4, 81. कुम् 1, 787. 4, 129. 9, 47. कुर 6, 52. 34. कै 1, 961. कोट 10, 329. कण 2, 28. कण्य 1, 515. कपोल् 1, 553. क्विह 1, 1027. क्विह 1, 780. 1027. 4, 134. क्वेल् 1, 572.

खक्ख 1, 124. खच् 9, 59. खज् 1, 250. खञ्ज् 1, 252. खट् 1, 331. खट् 10, 89. खह 10, 44. खणह 1, 303. 10, 44. खट् 1, 51. खन् 1, 927. खर्ज 1, 247. खर्द 1, 61. खर्ह 1, 448. खर्य 1, 613. खल् 1, 578. खय 9, 59. खप् 1, 717. खाट् 1, 50. खिट् 1, 324. खिट 10, 328. खिट् 4, 61. 6, 142. 7, 12. खु 1, 1003. खुज् 1, 215. खुह 6, 94. खुणह 10, 47. खुर 6, 52. 34. खुर्द 1, 22. खेट und खेड 10, 328. खेल 1, 571. खेय 1, 537. खै 1, 960. खोट 10, 328. 329. खोड 10, 329. खोर् und खोल 1, 584. ख्या 2, 51.

गच् 1, 170. गज् 1, 265. 10, 108. गञ्ज् 1, 266. गह 1, 814. गण 10, 309. गणह 1, 65a. 384. गट् 1, 53. गट 10, 314. गन्ध 10, 145. गम् 1, 1031. गर्ज 1, 244. 10, 108. 124. गर्द 1, 58. 10, 124. गर्ध 10, 125. गर्व 1, 449. गर्व 1, 614. गर्व 10, 359. गर्ह 1, 667. 10, 301. गल् 1, 579. 10, 160. गल्म 1, 419. गल्ह 1, 668. गवेय 10, 337. गा 1, 998. 3, 25. गाध 1, 4. गालोड 10, 394. गाह 1, 680. गु 1, 997. 6, 106. गुज् 1, 218. 6, 76. गुञ्ज् 1, 218. गुह 6, 77. गुण 10, 347. गुणट् und गुणह 10, 46. गुट् 1, 24. गुध 4, 13. 9, 45. गुप् 1, 422. 1019. 4, 123. 10, 231. गुक् und गुम्ह 6, 31. गुर् 6, 103. 10, 165. गुर्द 1, 23. 10, 126. गुर्व

1, 605. गुह् 1, 944. गृ 6, 108. गूर् 4, 46. 10, 155. गृ 1, 984. 10, 167. गृज् 1, 267. गृज्ज् 1, 268. गृध् 4, 136. गृह् 1, 681. गृह् 10, 351. गृ 6, 117. 9, 28. 10, 167. गेप् 1, 393. गेव् 1, 531. गेव् 1, 645. गै 1, 965. गोम 10, 330. गोष् 1, 276. गघ् 1, 36. 10, 282. गन्ध् 1, 36. 9, 41. 10, 282, 294. गम् 1, 661. 10, 209. गह् 1, 681. 9, 61. गाम 10, 346. गुच् 1, 212. ग्लस् 1, 662. ग्लह् 1, 681. ग्ला 1, 868. ग्लुच् 1, 213. ग्लुज् 1, 216. ग्लेप् 1, 390. 394. ग्लेव् 1, 532. ग्लेव् 1, 645. ग्लै 1, 952.

घंप् und घंस् 1, 682. घग् und घघ् 1, 170. घट् 1, 800. 10, 183. 226. घट् 1, 278. 10, 87. घण् 8, 7. घणट् 10, 227. घस् 1, 747. घिगण् 1, 461. घु 1, 1000. घुंप् 1, 682. घुट् 1, 782. 6, 91. घुण् 1, 464. 6, 48. घुण्ण 1, 462. घुर् 6, 55. घुरप् 1, 683. 10, 187. घूर् 4, 47. घूर्ण 1, 465. 6, 49. घृ 1, 985. 3, 14. 10, 108. घण् 8, 7. घण्ण 1, 463. घय् 1, 740. घा 1, 973.

हु 1, 1002.

चक् 1, 93. 820. चकास् 2, 65. चक्क 10, 56. चक् 2, 7. चक्ज् 1, 205. चट् 1, 316. 10, 181. चण् 1, 833. चणइ 1, 298. चत् und चट् 1, 918. चन् 1, 840. चन्द 1, 68. चप् 1, 426. चम् 1, 497. 869. 5, 28. चम्प 10, 77. चप् 1, 507. चर् 1, 591. 10, 205. चर्च 1, 749. 6, 17. 10, 172. चर्च 1, 452. चर्च 1, 610. चल् 1, 850. 885. 6, 64. 10, 68. चप् 1, 938. चत् 1, 765. 10, 83. चह् 10, 320. चाप् 1, 929. चि 5, 5. 10, 86. चिक्क 10, 56. चिट् 1, 337. चित् 1, 39. 10, 135. चित्र 10, 370. चित् 10, 2. चिरि 5, 31. चिल् 6, 63. चिल्ल 1, 566. चोक् 10, 284. चोव् und चोप् 1, 928. चोव् 1, 928. 10, 284. चुक्क 10, 56. चुय् 1, 546. चुट् 1, 347. 6, 84. 10, 24. 72. चुट् 10, 24. चुइ 6, 98. चुह् 1, 370. चुण् 6, 84. चुणट् 1, 347. 10, 92. 117. चुणइ 1, 347. 10, 117. चुट् 10, 53. चुन्द 1, 925. चुप् 1, 430. 6, 125. चुम्प 1, 456. 10, 92. चुर् 10, 1. चुल् 10, 62. चुल् 1, 564. चूर्ण 10, 100. चूर् 4, 50. चूर्ण 10, 18. चृप् 1, 704. चृत् 6, 35. चृप् 10, 277. चेल् 1, 569. चेट् 1, 275. च्यु 1, 1004. 10, 206. च्युत् 1, 40. च्युस् 10, 206.

छट् 1, 851. 10, 41. 290. छट 10, 388. छन्द 10, 41. 277. छम् 1, 498. छम्प 10, 77. छट् 10, 51. छप् 1, 939. छिट् 7, 3. छिट्र 10, 378. छुट् 6, 84. 10, 72. छुइ 6, 94. छुप् 6, 125. छुर् 6, 79. छट् 7, 8. 10, 277. छृप् 10, 277. छेट् 10, 388. छो 4, 38. छु 1, 1005.

जंस् 10, 128. जक् 2, 62. जज् 1, 261. जज्ज् 1, 262. जट् 1, 327. जन् 1, 862. 3, 24. 4, 41. जप् 1, 424. जभ् 1, 415. 1029. 10, 178. जम् 1, 499. जम्प 10, 178. जर्च 6, 17. जर्ज् 1, 748. 6, 17. जर्म् 6, 17. जर्म् 1, 748. जल् 1, 886. 10, 10. जन्प 1, 425. जप् 1, 719. जस् 4, 102. 10, 130. 178. जाय् 2, 63. जि 1, 593. 993. जिन्य 1, 625. 10, 252. जिम् 1, 500.

जिरि 5, 32. जिष् 1, 728. जोष् 1, 594. जु 1, 995, 1005. जुङ् 1, 168. जुञ्च 10, 252. जुट् 6, 85. जुह् 6, 37. 85. 10, 105. जुत् 1, 32. जुन् 6, 37. जुप् 6, 8. 10, 291. जूर् 4, 48. जूप् 1, 711. जूम् 1, 418. जू 1, 863. 4, 22. 9, 24. 10, 272. जेष् 1, 847. जेह् 1, 675. जे 1, 962. जप् 10, 81. जा 1, 849. 9, 38. 10, 193. ज्या 9, 29. ज्यु 1, 1005. ज्युत् 1, 42. जि 1, 994. 10, 272. ज्यर् 1, 813. ज्यल् 1, 842. 867. 884.

झक् 1, 749. झट् 1, 328. झम् 1, 501. झर् 1, 750. 6, 17. झप् 1, 720. 940. झ 4, 23. 9, 24. झ्यु 1, 1005.

टङ् 10, 97. टल् 1, 887. टिक् 1, 103. टोक् 1, 104. टोक् 1, 98. ट्यल् 1, 888.

डप्, डम्प und डम् 10, 138. डिप् 4, 121. 6, 78. 10, 133. 138. डिम्प und डिम् 10, 138. डो 1, 1017. 4, 27.

ढोक् 1, 98.

तंस् 1, 713. 10, 190. तक् 1, 120. तल् 1, 685. 695. तङ् 1, 121. तङ् 1, 158. तञ्च 1, 206. 7, 22. तञ्ज 7, 22. तट् 1, 330. तह् 10, 43. 259. तणह् 1, 300. तन् 8, 1. 10, 298. तन्व 10, 139. तप् 1, 1034. 4, 51. 10, 275. तम् 4, 93. तप् 1, 508. तर्क् 10, 240. तर्ज 1, 245. 10, 142. तर्द 1, 59. तर् 10, 58. तस् 4, 103. ताप् 1, 518. तिक् 1, 105. 5, 20. तिम् 5, 20. तिज् 1, 1020. 10, 110. तिप् 1, 385. तिम् 4, 16. तिल् 1, 567. 6, 62. 10, 67. तोक् 1, 106. तोम् 4, 17. तोर 10, 364. तोष् 1, 597. तु 2, 25. तुज् 1, 263. 10, 30. तुञ्ज 1, 264. 10, 30. 215. तुट् 6, 83. तुह् 1, 374. 6, 92. तुण् 6, 42. तुणह् 1, 295. 10, 118. तुत्य 10, 392. तुद 6, 1. तुन्द 1, 69. तुप् 1, 431. 6, 26. तुप् 1, 435. 6, 27. तुभ 1, 789. 4, 131. 9, 49. तुम्प् 1, 432. 6, 26. 10, 115. तुम्प् 1, 436. 6, 27. तुम् 1, 455. 10, 115. तुर् 3, 21. तुर्व 1, 601. तुल् 10, 59. तुप् 4, 75. तुस् 1, 742. तुह् 1, 773. तुह् 1, 374. तुण 10, 150. तुर् 4, 44. तुल् 1, 560. तुप् 1, 705. तुंह 6, 58. 7, 18. तुक् 1, 690. तुण् 8, 6. तुद 7, 9. तुप् 4, 86. 5, 25. 6, 24. 10, 276. तुप् 6, 24. तुम्प् 6, 25. तुप् 4, 118. तुह् 6, 58. 7, 18. तु 1, 1018. तेज् 1, 249. तेप् 1, 386. 389. तेष् 1, 528. त्यज् 1, 1035. त्रंस् 10, 221. त्रय् 1, 148. त्रङ् 1, 97. त्रह्य 1, 149. त्रङ् 1, 159. त्रन्द 1, 69. त्रप् 1, 399. 859. त्रस् 4, 10. 10, 201. तुट् 6, 82. 10, 159. त्रुप् 1, 433. त्रुप् 1, 437. त्रुम्प् 1, 434. त्रुम्प् 1, 438. त्रै 1, 1014. त्रोक् 1, 99. त्र्यक् 1, 686. त्र्यङ् 1, 159. 166. त्र्यक् 6, 18. त्र्यञ्च 1, 207. त्र्यर् 1, 812. त्र्यप् 1, 1050. त्र्यर् 1, 586.

थङ् 1, 147. थह् 6, 93. थुर्व 1, 602.

दंश् 1, 1038. 10, 136. 224. दंस् 10, 137. 224. 246. दञ् 1, 639. 807. दच् 5, 27. दङ्च् 1, 171. दण्ड 10, 381. दद् 1, 17. दध् 1, 8. दम् 4, 94. दम्म् 5, 23. दय् 1, 510. दरिद्रा 2, 64. दल् 1, 581. 856. 10, 211. दस् 4, 104. 10, 137. दह् 1, 1040. दा 1, 977. 2, 50. 3, 9. दान् 1, 1043. दाश् 1, 931. 5, 33. दास् 1, 942. दिन्द् 1, 623. दिप् 1, 385. दिव् 4, 1. 10, 166. 185. दिग् 6, 3. दिह् 2, 5. दो 4, 26. दोच् 1, 840. दोधी 2, 67. दोप् 4, 42. दु 1, 991. 5, 10. दुःख 10, 384. दुर्वं 1, 603. दुल् 10, 60. दुप् 4, 76. दुह् 1, 774. 2, 4. दृ 4, 25. दृ 1, 846. 5, 34. 6, 118. 10, 278. दृह् 1, 770. दृप् 4, 87. 6, 28. 10, 277. दृफ् 6, 28. दृम् 6, 34. 10, 278. 279. दृम्फ् 6, 29. दृग् 1, 1037. दृह् 1, 769. दृ 1, 846. 9, 23. दे 1, 1011. देप् 1, 386. देव् 1, 529. दे 1, 971. दो 4, 40. द्यु 2, 31. द्युत् 1, 777. द्यौ 1, 954. दम् 1, 494. द्रा 2, 45. द्राक् 1, 128. द्राच् 1, 115. 117. द्राह् 1, 701. द्राह् 1, 807. द्राह् 1, 677. दु 1, 992. 5, 34. दुग् 6, 47. दुह् 4, 88. दू 9, 11. द्वेक् 1, 78. द्वे 1, 955. द्विप् 2, 3. दृ 1, 981.

धक्क् 10, 55. धग् 1, 481. धन् 3, 23. धन्द् 1, 628. धा 3, 10. धाक् 1, 632. धि 6, 113. धिक् 1, 634. धिन्द् 1, 624. धिप् 3, 22. धौ 4, 28. धु 5, 9. धुल् 1, 833. धुर्वं 1, 604. धू 5, 9. 6, 105. 9, 17. 10, 292. धूप् 1, 423. 10, 232. धूर् 4, 45. धूग्, धूप् und धूस 10, 98. धृ 1, 948. 1009. 6, 119. धृज् 1, 236. धृज्ज् 1, 237. धृप् 5, 22. 10, 306. धृ 9, 24. धे 1, 951. धेक् 10, 366. धेप् 1, 398. धोर् 1, 585. ध्मा 1, 974. ध्यौ 1, 957. धृज् 1, 232. धृज्ज् 1, 233. धृग् und धन् 1, 487. धम् 9, 52. 10, 202. धाक् 1, 129. धाच् 1, 116. 117. ध्राह् 1, 702. ध्राह् 1, 308. ध्रु 1, 990. 6, 107. ध्रुव् 6, 107. धेक् 1, 79. धौ 1, 956. ध्यंस् 1, 791. 793. ध्यज् 1, 236. ध्यज्ज् 1, 239. ध्यग् 1, 480. ध्यन् 1, 854. 861. ध्यन 10, 343. ध्याह् 1, 703. ध्यू 1, 986.

नक्क् 10, 54. नच् 1, 692. नह् 1, 138. नह्क् 1, 139. नद् 1, 362. 1818. 10, 12. 250. नद् 1, 55. 10, 238. नन्द 1, 67. नभ् 1, 788. 4, 130. 9, 48. नम् 1, 867. 1030. नय् 1, 509. नर्द् 1, 57. नल् 1, 891. 10, 260. नय् 4, 85. नस् 1, 658. नह् 4, 57. नाच् 1, 7. नाध् 1, 6. नास् 1, 656. निस् 2, 15. निल् 1, 639. निज् 3, 11. निज्ज् 2, 16. निद् 1, 921. निन्द् 1, 66. निन्द् 1, 621. निल् 6, 68. निवास 10, 339. निश् 1, 758. निव् 1, 731. निष्क् 10, 147. नौ 1, 950. नौल् 1, 555. नौव् 1, 598. नु 2, 26. 6, 104. नुद् 6, 2. 132. नू 6, 104. नत् 4, 9. नृ 1, 847. 9, 25. नेद् 1, 921. नेप् 1, 648.

पंश् und पंस् 10, 74. पच् 1, 696. 10, 17. पच् 1, 187. 1045. पञ्च् 1, 187. 10, 109. पट् 1, 318. 10, 212. पट 10, 311. पट् 1, 353. पण् 1, 406. पण्ड 1, 301. 10, 74. पत् 1, 898. 4, 51. पत् 10, 315. पय् 1, 900. 936. 10, 20. पद् 4, 60. पट 10, 350. पन् 1, 467. पन्द् 10, 39. पय् 1, 505. पयौ 10, 392. पर्द् 1, 29. पर्प् 1, 439. पर्व् 1, 443. पर्व् 1, 608. पर्व् 1, 644. पल् 1, 892. 10, 69. पल्लुल 10, 335. पय् 1, 540. पय् 10, 179. पय 10, 316. पय् 1, 936. पय 10, 316. पस् 10, 179. पा 1, 972. 2, 47. पार 10, 363. पाल् 10, 69. पि 6, 112. पिंस् 10, 222. पिक्क् und पिह् 10, 40. पिज् 10, 31. पिज्ज् 2, 18. 20. 10, 31. 217.

पिट् 1, 333. पिट् 1, 382. पिण्ड् 1, 293. 10, 131. पिन्द् 1, 619. पिल् 10, 65. पिश्र् 6, 143.
 पिष् 7, 15. पिस् 1, 751. 10, 32. पो 4, 33. पोड् 10, 11. पोल् 1, 554. पोय् 1, 595. पुंस्
 10, 95. पुङ् 1, 229. पुट् 6, 74. 10, 24. 213. पुट 10, 365. पुट् 10, 24. पुङ् 1, 346. 6, 90.
 पुण् 6, 43. 10, 94. पुण्ड 10, 251. पुण्ड् 1, 346. 348. पुय् 4, 12. 10, 235. पुन्य 1, 45. पुर्
 6, 56. पुर्व 1, 607. 10, 127. पुल् 1, 894. 10, 61. पुष् 1, 732. 4, 73. 106. 9, 57. 10, 210.
 पुष्प 4, 15. पुस् 10, 93. पुस्त 10, 52. पू 1, 1015. 9, 12. पूज् 10, 101. पूण् 10, 94. पूय्
 1, 513. पूर् 4, 43. 10, 261. पूर्व 1, 607. 10, 127. पूल् 1, 561. 10, 94. पूय् 1, 706. प 3,
 4. 5, 12. 6, 109. 10, 15. पच् 2, 20. 7, 25. 10, 265. पञ्च् 2, 20. पञ्ज् 2, 18. 20. पङ्
 6, 39. पण् 6, 40. पृय् 10, 20. पृय् 1, 737. पृ 3, 4. 9, 19. 10, 15. पेल 1, 574. पेय् 1, 533.
 पेय् 1, 646. पेस् 1, 752. पै 1, 698. पैण् 1, 486. प्याय् 1, 517. प्युय् 4, 7. 106. प्यै 1, 1013.
 प्रङ् 6, 120. प्रय् 1, 802. 10, 19. 20. प्रस् 1, 803. प्रा 2, 52. प्री 4, 36. 9, 2. 10, 293. पु
 1, 1006. प्रुय् 1, 735. 9, 55. प्रेय् 1, 650. प्रैण् 1, 486. प्रोय् 1, 919. प्लत् 1, 941. प्लय् 1, 540.
 प्लिङ् 1, 673. प्लो 9, 32. प्लु 1, 1007. प्लुय् 1, 736. 4, 8. 107. 9, 56. प्लेय् 1, 538. प्ला 2, 46.

फक्क् 1, 119. फण् 1, 873. फल् 1, 549. 563. फुल्ल 1, 565. फेल 1, 575.

खङ् 1, 684. खट 10, 911. खट् 1, 52. खध् 10, 14. खन्द 1, 52. खन्ध् 1, 1022. 9, 37.
 10, 14. खय् 1, 445. खर्ह 1, 669. 671. 10, 123. 228. 229. खल् 1, 893. 10, 68. 85. खलङ् 1,
 672. 10, 230. खप् 1, 722. खस् 4, 105. खाङ् 1, 306. खाध् 1, 5. खाङ् 1, 676. खिट् 1, 339.
 खिन्द 1, 65. खिल् 6, 67. 10, 68. विश् 1, 755. विस् 4, 108. वोम् 1, 409. बुक्क् 1, 122.
 10, 173. बुङ् 1, 169. बुङ् 6, 98. बुध् 1, 911. 924. 4, 83. बुन्द 1, 925. बुल् 10, 62. बुस्
 4, 106. 110. बुस् 10, 52. बङ् 10, 228. बङ् 6, 57. बृ 9, 20. बेश् 1, 756. बेङ् 1, 674.
 ब्रण् 1, 478. ब्रु 2, 35. ब्लो 9, 32.

भत् 1, 941. 10, 22. भज् 1, 1047. 10, 194. भज्ज् 7, 16. 10, 219. भट् 1, 329. 817.
 भण् 1, 474. भण्ट् 10, 50. भण्ड 1, 292. 10, 30. भन्द 1, 12. भर्त्स 10, 143. भर्व 1, 611.
 भल् 1, 524. 10, 161. भल्ल् 1, 525. भप् 1, 726. भस् 3, 18. भा 2, 42. भाज् 10, 340. भास्
 1, 468. भास 10, 326. भाय् 1, 643. भास् 1, 655. भिच् 1, 637. भिद् 7, 2. भिन्द 1, 65.
 भो 3, 2. 10, 278. भुज् 6, 124. 7, 17. भुण्ड 1, 296. भू 1, 1. 10, 207. 300. भूय् 1, 712.
 10, 190. भ 1, 946. 3, 5. भंश् 10, 247. भव् 1, 941. भज् 1, 191. भङ् 6, 101. भश् 4,
 115. भृ 9, 21. भेय् 1, 932. भ्यस् 1, 659. भंश् 1, 792. 4, 115. भंस 1, 792. भल् 1, 941.
 भज्ज् 6, 4. भण् 1, 479. भम् 1, 903. 4, 96. भाज् 1, 194. 875. भाश् 1, 876. भूण् 10, 151.
 भेज् 1, 193. भेय् 1, 933. भो 9, 34. भल्व 1, 941. भ्लाश् 1, 877. भ्लेय् 1, 933.

मङ् 1, 665. 10, 257. मव् 1, 694. मख् 1, 136. मङ्क् 1, 89. मङ्ख 1, 137. मङ्क् 1, 157.
 मङ्घ 1, 111. 112. 173. मव् 1, 184. मज्ज 6, 122. मज्ज 1, 185. 186. मट् 1, 354. मण्

1, 475. मयट् 1, 282. मयङ् 1, 291. 344. 10, 49. मय 1, 901. मट् 1, 853. 4, 99. 10, 165.
मन् 4, 67. 8, 9. 10, 169. मन्त् 10, 140. मन्त् 1, 43. 47. 9, 40. मन्द् 1, 13. मभ् 1, 590.
मय् 1, 506. मर्च 10, 107. मर्व 1, 446. मर्व 1, 609. 10, 107. मल् 1, 522. मल्ल 1, 523.
मव् 1, 630. मव्य 1, 541. मश् 1, 760. मप् 1, 723. मम् 4, 112. मस्क् 1, 102. मह 1, 766.
मह 10, 321. मा 2, 53. 3, 6. 4, 34. माह् 1, 700. माङ् 1, 943. मान् 1, 1021. 10, 299.
मार्ग 10, 75. 302. मार्ज 10, 107. माह् 1, 943. मि 5, 4. मिङ् 6, 16. मिङ्ज 10, 216. मिथ्
1, 920. मिट् 1, 779. 920. 4, 133. 10, 8. मिध् 1, 920. मिन्द् 10, 8. मिन्व 1, 620. मिल्
6, 71. 135. मिश 1, 759. मिथ 10, 375. मिष 1, 730. 6, 60. मिस 10, 375. मिह् 1, 1041.
मी 4, 29. 9, 4. 10, 281. मीम् 1, 496. मील् 1, 550. मीव 1, 596. मुह्य 1, 147. मुच् 1,
165. 6, 136. 10, 203. मुङ् 1, 229. मुज् 1, 269. मुञ्च 1, 185. मुञ्ज 1, 270. सुट् 1, 346.
6, 81. 10, 73. सुङ् 1, 346. 6, 90. मुण 6, 44. सुणट् 1, 294. सुणङ् 1, 294. 346. 348. सुद्
1, 16. 10, 200. सुर 6, 53. सुर्क 1, 227. सुर्व 1, 606. सुल् 10, 63. सुप् 1, 707. 4, 111. 9,
58. सुस् 4, 111. सुस्त् 10, 88. सुह 4, 69. सू 1, 1016. सूज 10, 361. सूर्व 1, 606. सूल् 1,
562. 10, 63. सूप् 1, 707. स 6, 110. सच् 1, 694. 10, 120. सग् 4, 137. सग 10, 352. सज्
1, 269. 2, 57. 10, 304. सञ्ज 1, 270. सङ् 6, 38. 9, 44. मृण 6, 41. मृणङ् 10, 118. मृट्
9, 43. मृध् 1, 923. मृश 6, 131. मृष 1, 739. 4, 55. 10, 305. मृ 9, 22. 26. मे 1, 1010.
मेट् 1, 313. मेय्, मेट् und मेध् 1, 920. मेप् 1, 395. मेव् 1, 534. मीच् 10, 191. म्वा 1, 976.
मव् 1, 694. 10, 120. मद 1, 894. मुच् 1, 210. मुञ्ज 1, 208. मेङ् 1, 313. म्लच् 10, 120.
म्लुच् 1, 211. म्लुञ्ज 1, 209. म्लेङ् 1, 220. 10, 121. म्लेट् und म्लेङ् 1, 312. म्लेव् 1, 535.
म्ले 1, 953.

यच् 10, 153. यज् 1, 1051. यत् 1, 30. 10, 196. यन्व 10, 3. यभ् 1, 1029. यम् 1, 871.
1033. 10, 82. यस् 4, 101. या 2, 40. याच् 1, 916. यु 2, 23. 9, 9. 10, 170. युङ् 1, 167.
युङ् 1, 229. युज् 4, 68. 7, 7. 10, 284. युत् 1, 31. युन्व 1, 45. युध् 4, 64. युप् 4, 124. यूप्
1, 711. योट् 1, 311.

रङ् 1, 768. 10, 256. रक् 10, 197. रच् 1, 688. रख 1, 140. रग् 1, 822. 10, 197. रघ्
10, 197. रङ्ग 1, 141. रङ्ग 1, 153. रङ्गच् 1, 107. 10, 253. रच 10, 318. रञ्ज 1, 665. 1048.
4, 58. रट् 1, 319. रट 10, 373. रट् 1, 357. रण् 1, 472. 832. 855. रण्य 1, 627. रट् 1, 54.
रध् 4, 84. रप् 1, 428. रफ् 1, 440. रभ् 1, 1023. रम् 1, 906. रम्फ 1, 441. रम्ब 1, 401.
रम्भ 1, 412. रय 1, 511. रफ् 1, 439. रस् 1, 745. रस 10, 385. रह् 1, 767. 10, 84. रह 10,
312. रा 2, 48. राख 1, 126. राच् 1, 113. राज् 1, 874. राध् 4, 71. 5, 16. राज् und राम्
1, 657. रि 5, 29. 6, 111. रिख् 1, 151. रिङ् 1, 164. रिच् 7, 4. 10, 273. रियच् 1, 626. रिफ्
6, 23. 30. रिम्फ 6, 30. रिश 6, 125. रिष 1, 725. 4, 120. रिह् 6, 23. री 4, 30. 9, 30. रु 1, 1008.
2, 24. रंश् 10, 248. रुङ् 1, 169. रुच् 1, 781. रुज् 6, 123. 10, 282. रुट् 1, 783. 10, 132.
243. रुट् 1, 359. 783. 10, 243. रुह् und रुण्ट् 1, 349. रुण्ट् 1, 349. 368. रुट् 2, 58. रुध्

4, 65. 7, 1. रुप् 4, 125. रुग् 6, 126. रुप् 1, 724. 4, 120. 10, 132. रुह् 1, 912. रुच 10, 382. रुप् 10, 387. रुप् 1, 709. रेक् 1, 80. रेज् 1, 195. रेट् 1, 917. रेप् 1, 396. रेभ् 1, 410. रेय् 1, 540. रेय् 1, 651. रे 1, 958. रोह् 1, 377. 378. रोह् 1, 377.

लक् 10, 197. लक् 10, 5. 157. लक् 1, 142. लग् 1, 823. 10, 197. लङ्क् 1, 143. लङ्क् 1, 154. लङ्क् 1, 108. 172. 10, 220. 234. लङ्क् 1, 221. लज् 1, 257. 6, 10. 10, 10. लज् 10, 374. लज्ज् 6, 10. लज्ज् 1, 258. 10, 30. 244. लज्ज् 10, 374. लट् 1, 320. लह् 1, 381. 852. 10, 7. 148. लयह् 10, 9. 258. लप् 1, 429. लभ् 1, 1024. लम् 1, 402. 404. लव्य् 1, 444. लस् 1, 382. 10, 148. लप् 1, 937. 10, 189. लस् 1, 746. 10, 189. ला 2, 49. लाय् 1, 127. लाघ् 1, 114. लाज् 1, 259. लाङ्क् 1, 222. लाज्ज् 1, 280. लाभ 10, 389. लिक् 6, 72. लिङ्क् 1, 165. 10, 199. लिप् 6, 139. लिग् 4, 70. 6, 127. लिह् 2, 6. लो 4, 31. 9, 31. 10, 269. लुज्ज् 1, 202. लुज्ज् 10, 31. 218. लुट् 1, 336. 784. 4, 113. 10, 214. लुट् 1, 360. 785. 6, 87. लुह् 1, 336. 350. 6, 87. लुगट् 1, 350. 10, 27. लुगट् 1, 350. 366. 369. लुन् 1, 46. लुप् 4, 126. 6, 137. लुभ् 4, 128. 6, 22. लुम् 1, 454. 10, 114. लुस् 1, 336. लू 9, 13. लूप् 1, 708. 10, 70. लेप् 1, 397. लेण् 1, 486. लोक् 1, 76. 10, 236. लोच् 1, 177. 10, 237. लोह् und लौह् 1, 379. लोट् 1, 277. ल्यो und ल्यो 9, 31.

वक् 1, 693. वक् 1, 134. वङ्क् 1, 88. 95. वङ्क् 1, 135. वङ्क् 1, 156. वङ्क् 1, 110. वक् 2, 54. 10, 298. वज् 1, 271. 10, 75. वज्ज् 1, 204. 10, 163. वट् 1, 322. वट 10, 311. 372. वट् 1, 354. वण् 1, 473. वणट् 1, 351. 10, 48. वणट 10, 372. वणट् 1, 281. वणह् 1, 290. 10, 48. वट् 1, 816. 1038. 10, 297. वन् 1, 490. 491. 841. 868. 8, 8. 10, 296. वन्द् 1, 11. वप् 1, 1052. वभ् 1, 589. वम् 1, 868. 902. वय् 1, 504. वर 10, 308. वर्च 1, 175. वर्ण 10, 18. वर्ण 10, 391. वर्ध् 10, 112. वर्ध् 1, 644. वर्ह् 1, 669. 871. 10, 123. वल् 1, 520. 857. वल्क् 10, 35. वल् 1, 152. वल्भ् 1, 418. वल् 1, 521. वल्ह् 1, 670. 672. वण् 2, 70. वप् 1, 722. वङ्क् 1, 101. वङ्क् 10, 369. वस् 1, 1054. 2, 13. 4, 105. 10, 204. वस् 10, 392. वस्क् 1, 101. वस्त् 10, 144. वह् 1, 1053. वा 2, 41. वाह् 1, 699. वाङ्क् 1, 223. वाह् 1, 306. वात् 10, 336. वायत् 4, 52. वाग् und वास् 4, 54. वास 10, 338. विक् 7, 5. विङ्क् 6, 129. 10, 233. विज् 3, 12. 6, 9. 7, 23. विट् 1, 338. विप् 1, 33. विह् 2, 55. 4, 62. 6, 133. 7, 13. 10, 168. विध् 6, 36. वित् 6, 66. 10, 65. विग् 6, 130. विप् 1, 729. 3, 13. 9, 54. विस् 1, 753. वो 2, 39. वोज् 1, 197. वोर 10, 355. वुङ्क् 1, 189. वृ 5, 8. 9, 38. 10, 271. वृह् 1, 772. वृक् 1, 92. वृत् 1, 635. वृच् 7, 24. वृज् 2, 19. 7, 24. 10, 270. वृज्ज् 2, 19. वृण् 6, 40. वृत् 1, 795. 4, 52. 10, 241. वृध् 1, 796. 10, 242. वृश् 4, 116. वृप् 1, 738. 10, 164. वृह् 1, 771. 772. 6, 57. वृ 9, 16. 20. वे 1, 1055. वेत् 10, 392. वेण् 1, 926. वेय् 1, 34. वेन् 1, 926. वेप् 1, 391. वेल् 1, 568. वेज् 10, 334. वेन् 1, 573. वेयो 2, 68. वेष्ट् 1, 274. वेस् 1, 754. वेह् 1, 674. वे 1, 969. व्यच् 6, 12. व्यय् 1, 801. व्यध् 4, 72. व्यप् 10, 96. व्यप् 1, 930. 10, 96. व्यय 10, 386. व्युप् 4, 7. 106. 10, 93. व्युस् 4, 106. व्यो 1, 1056.

वज् 1, 234. 272. 10, 75. वज्ज् 1, 235. वण् 1, 478. वण 10, 390. वण्च् 6, 11. वी 4, 32. 9, 33. वोह् 4, 18. वुह् 6, 99. वृष् und वृस् 10, 122. व्री 9, 32.

व्रस् 1, 660. 764. व्रक् 4, 78. 5, 15. व्रङ्क् 1, 86. व्रच् 1, 178. व्रट् 1, 321. व्रट् 1, 363. 10, 28. 152. व्रठ 10, 310. व्रण् 1, 834. व्रणह् 1, 299. व्रट् 1, 908. 6, 134. व्र 1, 1049. 4, 59. व्रध् 10, 174. व्रम् 1, 870. 4, 92. 10, 156. व्रम्ब 10, 21. व्रव् 1, 450. व्रव् 1, 616. व्रल् 1, 519. 582. 896. व्रल्म् 1, 417. व्रल् 1, 761. व्रय् 1, 762. व्रय् 1, 721. व्रस् 1, 763. व्राख् 1, 130. व्राह् 1, 309. व्रान् 1, 1044. व्रास् 1, 660. 2, 12. 66. व्रि 5, 3. व्रिज् 1, 636. व्रिङ्क् 1, 150. व्रिङ्घ 1, 174. व्रिज्ज 2, 17. व्रिट् 1, 325. व्रिल् 6, 70. व्रिप् 1, 718. 7, 14. 10, 274. व्री 2, 22. व्रीक् 1, 75. 81. 10, 249. 283. व्रीम् 1, 408. व्रील् 1, 556. व्रील् 10, 332. वृक् 1, 123. वृच् 1, 198. 4, 56. वृच्य 1, 546. वृट् 1, 354. 10, 103. वृणट् 1, 364. 367. 10, 104. वृणह् 1, 348. वृण 10, 289. वृध् 4, 82. वृन् 6, 46. वृन्ध 1, 74. 10, 289. वृम् 1, 459. 786. 6, 33. वृम्भ 1, 460. 6, 33. वृल्क् 10, 34. 76. वृल्ब 10, 71. वृप् 4, 74. वृर् 4, 49. वृर् 10, 354. वृर्प 10, 71. वृर्ल् 1, 559. वृर्प् 1, 710. वृध् 1, 797. 922. 10, 195. वृ 9, 18. व्रील् 1, 576. व्रीव् 1, 536. व्री 1, 966. व्री 4, 37. व्रीण 1, 483. व्रीट् 1, 310. व्र्युत् 1, 41. व्रनय् 1, 836. व्रमोल् 1, 551. व्र्ये 1, 1012. व्रङ्क् 1, 84. व्रङ्क् 1, 160. व्रट् 10, 29. वण् 1, 835. 10, 42. वणट् 10, 29. वण 1, 836. 10, 13. 280. 282. वण 10, 324. वन्य 1, 35. 9, 39. 41. 10, 294. वम् 4, 95. वा (vgl. वै) 1, 848. 2, 44. वाम 10, 346. वा 1, 945. वाप् 1, 733. वी 9, 3. वु 1, 987. 989. वेक् 1, 83. वै (vgl. वा) 1, 966. 967. वीण 1, 484. वलङ्क् 1, 85. वलङ्क् 1, 162. वलय 10, 324. वलाख् 1, 131. वलाघ् 1, 118. वलिप् 1, 784. 4, 77. 10, 38. वलोक् 1, 77. वलोण 1, 485. व्रङ्क् 1, 96. व्रङ्क् 1, 161. व्रच् und व्रज् 1, 179. व्रज्ब und व्रज्ज 1, 180. व्रट् 10, 29. व्रठ 10, 310. व्रणट् 10, 29. व्रम् und व्रर्त्त 10, 80. व्रल् 1, 582. व्रल्क् 10, 34. व्रल्ल् 1, 583. व्रयस् 2, 60. व्रि 1, 1059. व्रियत् 1, 778. व्रिन्द 1, 10. व्र्येत 10, 394.

वृक् 1, 100. व्री 1, 959. व्रिड् 1, 592. 4, 4. व्र्यक्, व्र्यङ्क् und व्र्यस्क् 1, 100.

सग् 1, 828. सघ् 5, 21. संकेत 10, 345. संग्राम 10, 378. सच् 1, 176. 1046. सज्ज् und सज्ज 1, 217. सज्ज 1, 1036. सट् 1, 335. सट् 10, 90. सट् 10, 29. सज्, सज् 10, 358. सट् 1, 907. 6, 133. 10, 288. सन् 1, 492. 8, 2. सप् 1, 427. सभाज् 10, 341. सम् 1, 582. सम्ब 10, 21. सर्ज 1, 243. सर्व 1, 451. सर्व 1, 617. सल् 1, 580. सस् 2, 69. सङ् 1, 905. 4, 20. 10, 267. साध् 5, 17. सान्त्य 10, 33. साम 10, 333. साम्ब 10, 21. सार 10, 322. सि 5, 2. 9, 5. सिच् 6, 140. सिट् 1, 326. सिध् 1, 48. 49. 4, 83. सिन्व 1, 621. सिम् 1, 457. सिम्भ 1, 458. सिल् 6, 70. सिव् 4, 2. सोक् 1, 75. 81. सु 1, 987. 988. 2, 32. 5, 1. सुख 10, 383. सुट् 10, 26. सुम् 1, 459. सुर 6, 50. सुर 10, 317. सुह् 4, 21. सू 2, 21. 4, 24. 6, 115. सूच 10, 327. सूच 10, 360. सूट् 1, 25. 10, 177. सूच् 1, 697. सूच्य 1, 542. 697. सूप् 1, 710.

स 1, 952. 3, 17. सञ् 4, 69. 6, 121. सप् 1, 1032. सभ् 1, 457. सम्भ 1, 458. सू 9, 22.
 सेक् 1, 81. सेल् 1, 576. सेव् 1, 530. से 1, 963. सो 4, 39. स्कन्द 1, 1028. स्कम्भ 1, 414.
 9, 8. स्कु 9, 6. स्कुन्द 1, 9. स्कुम्भ 9, 8. स्खद 1, 805. 872. स्खल् 1, 577. 858. स्खुड् 6, 94.
 स्तक् 1, 819. स्तन् 1, 489. 880. स्तन 10, 313. स्तम् 1, 863. स्तम्भ 1, 413. 9, 7. स्तिघ् 5,
 19. स्तिप् 1, 387. स्तिम् und स्तोम् 4, 17. स्तु 2, 34. स्तुव् 1, 188. स्तुभ् 1, 421. स्तुम्भ 9, 7.
 स्तूप 4, 127. 10, 134. स्तु 5, 6. स्तुल् 1, 691. स्तुह् 6, 58. स्तृ 9, 14. स्तेन 10, 349. स्तेप्
 1, 388. स्ते 1, 970. स्तोम 10, 377. स्त्ये 1, 959. स्त्र 1, 827. स्त्रल् 1, 889. स्वा 1, 975.
 स्त्रिव् 1, 592. स्युड् 6, 94. स्यूल 10, 358. स्रस् 1, 864. 4, 5. स्वा 1, 868. 2, 43. सिट् 10,
 37. सिह् 4, 91. 10, 36. सु 2, 29. सुस् 4, 5. सुह् 4, 90. स्रे 1, 970. स्पन्द 1, 14. स्पर्ध् 1, 3.
 स्पर्ध् 1, 644. स्पश 1, 936. 10, 141. स्प 5, 13. स्पृश 6, 128. स्पृह 10, 325. स्पृ 9, 18. स्कट्
 1, 352. 10, 91. स्फगट् und स्फगड् 10, 4. स्फर् 6, 95. स्फल् 6, 96. स्फाय् 1, 516. स्फिट्
 10, 56. 91. स्फिट् 10, 91. स्फुट् 1, 279. 352. 6, 80. 10, 182. स्फुड् 6, 97. स्फुगट् 1, 352.
 10, 4. स्फुगड् 1, 297. 10, 4. स्फुः 6, 95. स्फुर्छ् 1, 228. स्फुर्ज् 1, 254. स्फुल् 6, 96. स्मि 1,
 996. 10, 37. स्मिट् 10, 37. स्मौल् 1, 552. स्म 1, 845. 980. 5, 13. स्यन्द 1, 798. स्यम् 1,
 878. 10, 154. संश 1, 790. संस् 1, 420. 790. संङ् 1, 83. संम्भ 1, 420. 794. सिम्भ 1, 457.
 सिम्भ् 1, 458. सिव् 4, 3. सु 1, 987. सेक् 1, 82. से 1, 967. स्वङ् 1, 96. स्वञ्ज् 1, 1025.
 स्वद 1, 18. 10, 263. स्वन् 1, 861. 879. स्वप् 2, 59. स्वर 10, 317. स्वर्त्त 10, 80. स्वर्द 1, 19.
 स्वल् 1, 576. स्वस्क् 1, 100. स्वाद 1, 28. सिवद 1, 780. 4, 79. स्व 1, 979. स्वृ 9, 22.

हद 1, 334. हट् 1, 358. हट् 1, 1026. हन् 2, 2. हम्भ 1, 495. हय् 1, 545. हर्य 1,
 547. हल् 1, 890. हस् 1, 757. हा 3, 7. 8. हि 5, 11. हिस् 7, 19. 10, 286. हिक्क 1, 914.
 10, 146. हिट् 1, 339. हिण्ड 1, 287. हिन्व् 1, 622. हिल् 6, 69. हिक्क 10, 146. हु 3, 1.
 हुड् 1, 375. 6, 102. हुण्ड 1, 288. 296. हुर्छ् 1, 226. हुल् 1, 897. हृद 1, 375. हृ 1, 947.
 3, 15. हृप् 1, 741. 4, 119. हेद 1, 285. 343. हेड् 1, 304. 815. हेद 9, 60. हेप् 1, 652. होड्
 1, 305. 376. होड् 1, 376. हु 2, 72. हलल् 1, 844. 867. 897. हृम् 1, 824. हृप् 10, 116. हृस्
 1, 743. ह्राद 1, 26. ह्रो 3, 3. ह्रोड् 1, 225. ह्रेप् 1, 850. 653. हृम् 1, 825. हृप् 10, 116. हृस्
 1, 744. ह्राद 1, 27. ह्रलल् 1, 843. 867. 897. हृट् 1, 978. हृ 9, 21. ह्ये 1, 1057.

Gaṇapāṭha.

(Abgedruckt aus meiner ersten Ausgabe des Pāṇini mit Hinzufügung der Varianten und Zusätze, welche die im Pandit veröffentlichte Ausgabe der Kāçikā [K.] darbietet. Die mit einem * bezeichneten Wörter fehlen in der K. Der Gaṇapāṭha hat im Laufe der Zeit wohl bedeutend mehr Einschaltungen und Entstellungen aller Art erfahren als der Dhātupāṭha. Eine kritische Ausgabe der Kāçikā wird vielleicht manche Verbesserung bringen, aber Vieles wird wohl für immer problematisch bleiben. Ein paar Zusätze sind aus Shad-guruçishja's (Shadg.) Vedārthadīpikā hinzugefügt worden. Auf diese Quelle hat mich A. A. MACDONELL freundlichst aufmerksam gemacht.)

1. अंश्वादयः 6, 2, 193.

1 अंशु, 2 जन, 3 राजन्, 4 उष्ट्र, 5 खेटक (रोटक K.), 6 अजिर, 7 आढा, 8 अयश, 9 क्तिका, 10 अर्थ, 11 पुर (आर्थपुर und *पुर:).

2. अक्षद्युतादयः 4, 4, 19.

1 अक्षद्युत, 2 जानुप्रहृत (*प्रहृत K.), 3 जङ्घाप्रहृत (*प्रहृत K.), 4 जङ्घाप्रहत*, 5 पाद-
स्येदन, 6 कण्टकमर्दन, 7 गतानुगत*, 8 गतागत, 9 यातोपयात, 10 अनुगत.

3. अङ्गुल्यादयः 5, 3, 108.

1 अङ्गुलि (अङ्गुली), 2 भरुज, 3 वधु, 4 दलु, 5 मणहर, 6 मणहल, 7 शङ्कुलो (शङ्कुल K.), 8 हरि*, 9 कपि, 10 मुनि*, 11 रुह*, 12 खल*, 13 उदग्निवत्, 14 गोखो, 15 उरस्, 16 कुनिश.
K. ausserdem: 17 शिखा.

4. अजादयः 4, 1, 4.

1 अजा, 2 शङ्का, 3 कौकिला (जाति: fügt K. hinzu), 4 चटका, 5 अश्या, 6 मृषिका (मृ-
षिकेति जाति: K.), 7 बाला, 8 होडा (होडा K.), 9 पाका, 10 वत्सा, 11 मन्दा, 12 विलाता
(विलातेति वयः K.), 13 पूर्वापहाया (पूर्वापहरणा K.), 14 अपरापहाया (अपरापहारणा [sic])

K.), 15 संभस्वाजिनशणपिण्डेभ्यः फलात् (d. i. संफला u. s. w.; त्रिफला द्विगो । बहुव्रीहौ त्रिफलो संहतिः K.), 16 सदच्कारण्डप्रान्तशतैकेभ्यः पुण्यात् (सत्प्राक्कारण्ड K.); 17 गूढा चामहत्पूर्वा जातिः; 18 कुञ्जा, 19 उष्णिहा, 20 देवविशा (हलन्ताः fügt K. hinzu, d. i. कुञ्ज, उष्णिह und देवविश), 21 ज्येष्ठा, 22 कनिष्ठा, 23 मध्यमा पुंयोगे ऽपि (मध्यमा । पुंयोगः K.); 24 मूलाक्षजः (d. i. अमूला), 25 दंष्ट्रा (fehlt in K., wird aber ebend. zu 3, 2, 182 als hierher gehörig bezeichnet). Nach 13 पूर्वोपहरणा, 14 अपरापहारणा wird in K. hinzugefügt: टित् (d. i. mit ल्युट् gebildet, müsste also ई haben) । निपातनायणात्वम् (dieses spricht für die Lesarten पूर्वोपहाराणा und अपरापहाराणा, da das य् in पूर्वोपहरणा und अपरापहारणा sich von selbst verstände).

5. अजिरादयः 6, 3, 119.

1 अजिर, 2 खदिर, 3 पुलिन, 4 हंस, 5 कारण्डव (हंसकारण्डव K.), 6 चक्रवाक.

6. अदिप्रभृतयः 2, 4, 72.

Die Wurzeln der zweiten Klasse.

7. अनुप्रवचनादयः 5, 1, 111.

1 अनुप्रवचन, 2 उत्थापन, 3 उपस्थापन, 4 संवेशन, 5 प्रवेशन, 6 अनुप्रवेशन, 7 अनुवाचन, 8 अनुवचन, 9 अनुवाचन, 10 अन्वारोहण, 11 प्रारम्भण, 12 आरम्भण, 13 आरोहण. K. noch: 14 अनुवेशन, 15 अनुवादन, 16 प्ररोहण.

8. अनुशतिकादयः 7, 3, 20.

1 अनुशतिक, 2 अनुहोड, 3 अनुसंवरण (अनुसंचरण), 4 अनुसंवत्सर, 5 अङ्गारवेणु, 6 असिहृत्य (अस्यहृत्य), 7 अस्यहेति, 8 वध्याग, 9 पुष्करसद्, 10 अनुहरत्, 11 कुरुकत, 12 कुरुपञ्चाल, 13 उदकशुद्ध, 14 इहलोक, 15 परलोक, 16 सर्वलोक, 17 सर्वपुरुष, 18 सर्वभूमि, 19 प्रयोग, 20 परस्त्री, 21 राजपुरुषात् अजि; 22 सूत्रनड. Es ist ein आकृतिगण, zu dem man auch 23 अभिगम, 24 अधिभूत, 25 अधिदेव, 26 चतुर्विद्या, 27 सुखशयन K., 28 शतकुम्भ K. und 29 परदर K. hinzuzieht.

9. अपूपादयः 5, 1, 4.

1 अपूप, 2 तण्डुल, 3 अभ्यूष (अभ्युष), 4 अभ्योष, 5 अवोष, 6 अभ्येष, 7 पृथुक, 8 ओदन, 9 मूष, 10 पूष, 11 किण्व, 12 प्रटोप, 13 मुसल, 14 कटक, 15 कर्णवेष्टक, 16 हर्गल*, 17 अर्गल,

18 अचविकारेभ्यश्च, 19 यूष*, 20 स्पृशा, 21 दीप (पीप K.), 22 अश्व, 23 पत्र. K. ausserdem: 24 कट, 25 अयःस्पृण.

10. अयस्मयादीनि 1, 4, 20.

Wird nicht weiter ausgeführt.

11. अरीहणादयः 4, 2, 80.

1 अरीहण, 2 दुघण, 3 दुहण*, 4 भगल, 5 उलन्द, 6 किरण, 7 सांपरायण, 8 कौण्डायण, 9 औण्डायण*, 10 वेगतायन, 11 मैत्रायण, 12 भास्वायण, 13 वैमतायन (auch वैमत्तायन), 14 गौमतायन (गो° K.), 15 सौमतायन, 16 सौसायन, 17 धौमतायन*, 18 सौमायन*, 19 येन्द्रायण*, 20 कौन्द्रायण*, 21 खाडायन, 22 शाण्डिल्यायन, 23 रायस्योष, 24 विषय, 25 विषाण, 26 उद्वगड, 27 उद्वचन, 28 खाण्डवीरण (खाण्ड K.), 29 वीरण, 30 काशकन्ध (कश*), 31 जाम्बवत (जन्त K.), 32 शिशपा, 33 रेवत (रेवत), 34 विल्व (वैल्व K.), 35 सुयज्ञ, 36 शिरोष, 37 बधिर, 38 जम्बु, 39 खटिर, 40 सुशर्म (सुशर्म K.), 41 दलत्*, 42 भलन्दन*, 43 खगडु*, 44 कनल* (कलन), 45 यज्ञदत्*. K. ausserdem: 46 सार, 47 वेगतायण (sic) und 48 खाण्डायन.

12. अर्धर्चाः 2, 4, 31.

1 अर्धर्च, 2 गोमय, 3 कषाय, 4 कार्पाषण, 5 कुतप, 6 कुणप, 7 कषाट, 8 ग्रह्य, 9 गृथ, 10 यूथ, 11 ध्वज, 12 कथन्ध, 13 पत्र, 14 गृह, 15 सरक, 16 कंस, 17 दिवस, 18 यूष, 19 अन्धकार, 20 दण्ड, 21 कमण्डलु, 22 मण्ड, 23 भूत, 24 द्वीप, 25 द्यूत, 26 चक्र, 27 धर्म, 28 कर्मन्, 29 मोटक, 30 शतमान, 31 यान, 32 नख, 33 नखर, 34 चरण, 35 पुच्छ, 36 टाडिम, 37 हिम, 38 रजत, 39 सक्तु, 40 पिधान, 41 सार, 42 पात्र, 43 घृत, 44 सैन्धव, 45 श्रापध, 46 आटक, 47 चषक, 48 टोण, 49 खलोन, 50 पात्रोव, 51 षष्टिक, 52 वारवाण (वार, वाण K.), 53 प्रोथ, 54 कपित्थ, 55 शुष्क, 56 शाल*, 57 शोल, 58 शुल्क (शुन्ध und शुक्र K.), 59 सोधु (शोधु), 60 कथच, 61 रेणु, 62 ऋण, 63 कषट, 64 शोकर (सो° K.), 65 मुसल, 66 सुवर्ण, 67 वर्ण, 68 पूर्व (यूप K.), 69 चमस, 70 लौर, 71 कर्प, 72 आकाश, 73 अष्टापद, 74 मङ्गल, 75 निधन, 76 निर्वास, 77 जृम्भ, 78 वृत्, 79 पुस्त, 80 युस्त, 81 त्वेडित, 82 ग्रह, 83 निगड, 84 खल, 85 मधु, 86 मूल, 87 मूलक, 88 स्थूल, 89 शराय, 90 नाल (शाल K.), 91 वप्र, 92 विमान, 93 मुख, 94 प्रणोव, 95 शूल, 96 यज्ञ, 97 कटक, 98 कणटक, 99 कर्पट, 100 शिखर, 101 कल्क, 102 नाट, 103 मस्तक, 104 वलय, 105 कुसुम, 106 नृण, 107 पङ्क, 108 कुण्डल, 109 किरोट, 110 कुमुद, 111 अर्बुद, 112 अङ्गुश, 113 तिमिर, 114 आयम, 115 भूषण, 116 इव्वास (इल्कस and इक्कस K.), 117 मुकुल, 118 वसन्त, 119 तडाग (तटाक), 120 पिटक, 121 चिटङ्क, 122 विडङ्क, 123 पिषयाक, 124 माष, 125 कोश, 126 फलक, 127 दिन, 128 देवत, 129 पिनाक, 130

समर, 131 स्यागु, 132 अनोक, 133 उपवास, 134 शाक, 135 कर्पास, 136 विशाल, 137 चषाल, 138 खगड, 139 ढर, 140 घिटप, 141 रण, 142 बल, 143 मक (मल K.), 144 मणाल, 145 हस्त, 146 आर्द्र, 147 हल, 148 सूत्र, 149 ताण्डव, 150 गाण्डोव, 151 मण्डप, 152 पट्ट, 153 सौध, 154 योध, 155 पार्श्व, 156 शरीर, 157 फल, 158 कल, 159 पुर, 160 राष्ट्र, 161 विम्ब, 162 अम्बर, 163 कुट्टिम, 164 कुक्कुट, 165 कुडप, 166 ककुद, 167 खगडल, 168 तोमर, 169 तोरण, 170 मञ्चक, 171 पञ्चक, 172 पुङ्ख, 173 मध्य, 174 बाल, 175 छाल, 176 बल्मोक (बाल्मोक K.), 177 खर्ष, 178 बस्त्र, 179 वसु, 180 देह, 181 उद्यान, 182 उद्योग, 183 खेह, 184 स्तेन, 185 स्तन, 186 स्वर, 187 संगम, 188 निष्क, 189 क्षेम, 190 शुक, 191 क्षत्र, 192 प-वित्र, 193 यौवन, 194 कलह, 195 पालक (मालक), 196 मूयिक, 197 मण्डल, 198 बन्कल 199 कुञ्ज, 200 विहार, 201 लोहित, 202 विषाण, 203 भयन, 204 अरण्य, 205 पुलिन, 206 दृढ, 207 आसन, 208 मेरावत, 209 शूर्प, 210 तोर्य, 211 लोमश, 212 तमाल, 213 लोह, 214 दण्डक, 215 शपथ, 216 प्रतिमर, 217 दारु, 218 धनुस्, 219 मान, 220 चर्चस्क, 221 कूर्च, 222 तण्डक, 223 मट (मव K.), 224 सहस्र, 225 ओदन, 226 प्रवाल, 227 शकट, 228 अपराक्षा, 229 नोड, 230 शकल, 231 तण्डुल. K. ausserdem: 232 तङ्क, 233 वितङ्क, 234 विश्व, 235 कल, 236 पानक, 237 शङ्खल, 238 मुण्ड, 239 पृत, 240 मरु, 241 लोमन (sic), 242 निङ्क, 243 सोर, 244 क्षत, 245 कडार, 246 पूर्ण, 247 पणव, 248 पुस्तक, 249 पल्लव, 250 शार, 251 नाल, 252 प्रयर, 253 पुराण, 254 जाल, 255 स्कन्ध, 256 ललाट, 257 कुङ्कुम, 258 कुशल, 259 कटक, 260 उद्यम.

13. अर्शआदयः 5, 2, 127.

1 अर्शम्, 2 उरस्, 3 तुन्द, 4 चतुर, 5 पलित, 6 जटा, 7 घटा, 8 घाटा*, 9 अघ (अभ K.), 10 कटम्, 11 अमल (आम K.), 12 लवण, 13 स्वाङ्गाद्योनात्, 14 वर्णात्. Soll ein आ-कृतिगण sein.

14. अश्मादयः 4, 2, 80.

1 अश्मन्, 2 यूय (auch यूव K.), 3 ऊय (रुय und रुव K.), 4 मोन, 5 नद, 6 टर्भ, 7 वृन्द, 8 गुट*, 9 खगड, 10 नम, 11 शिखा, 12 कोट (काट K.), 13 पाम (पांम K.), 14 कन्द*, 15 कान्द*, 16 कुल*, 17 गह्व*, 18 गुड*, 19 कुण्डल*, 20 पोने*, 21 गुह*.

15. अश्वआदयः 4, 1, 110.

1 अश्व, 2 अश्मन्, 3 शङ्ख, 4 शूद्रक, 5 विद्र, 6 पुट (विद्रापुट K.), 7 रोहिण, 8 खर्जूर, 9 खज्जार (खज्जूल K.), 10 बस्त*, 11 पित्रूल (पिञ्जूर K.), 12 भडिल, 13 भगिल, 14 भ-हित, 15 भगिहत, 16 प्रकत*, 17 रामोद, 18 बान्त (बत्र K.), 19 काश, 20 तोत्ण*, 21 मो-लाङ्क, 22 अर्क, 23 स्वर (स्वन K.), 24 स्फुट*, 25 चक्र, 26 यविष्ठ (यविष्ठा K.), 27 पविन्द (पविन्दा K.), 28 पवित्र, 29 गोमिन्, 30 श्याम, 31 धूम, 32 धूम, 33 वाग्मिन्, 34 विश्वानर.

35 कुट, 36 शप आत्रेये (वेश, आत्रेय K.), 37 जन, 38 जड, 39 खड, 40 घोष, 41 अर्ह, 42 कित, 43 विशंप, 44 विशाल (विशाला K.), 45 गिरि, 46 खपल, 47 चुप (चुम्प K.), 48 दासक, 49 वैल्य (वैल्य K.), 50 प्राच्य, 51 धर्म्य (मन), 52 आनहुस्य, 53 पुंसि जात, 54 अजुन, 55 प्रहृत, 56 सुमनस्, 57 दुर्मनस्, 58 मनस्*, 59 प्रान्त (चान्त K.), 60 ध्यन, 61 आत्रेय भरद्वाजे (भार* K.), 62 भरद्वाज आत्रेये, 63 उत्स (कुत्स K.), 64 आतय, 65 कितय, 66 यद*, 67 धन्य*, 68 पाद, 69 शिव, 70 खदिर. K. hat noch: 71 भण्डक, 72 घोवा, 73 कुल, 74 काण, 75 नड, 76 खोच्य, 77 यद, 78 खेड, 79 नन, 80 श्रौजम्, 81 नम.

16. अश्वदिः 5, 1, 39.

1 अश्व, 2 अश्वन्, 3 गण, 4 ऊर्णा, 5 उमा, 6 गहा (भङ्ग K., v. L. auch भङ्ग), 7 वर्षा (वर्ष K.), 8 वसु.

17. अश्वपत्यादयः 4, 1, 84.

1 अश्वपति, 2 ज्ञानपति*, 3 शतपति, 4 धनपति, 5 गणपति, 6 स्थानपति*, 7 यत्तपति*, 8 राष्ट्रपति, 9 कुलपति, 10 गृहपति, 11 धान्यपति, 12 धन्यपति*, 13 वन्धुपति*, 14 धर्मपति, 15 सभापति, 16 प्राणपति, 17 क्षेत्रपति. K. ausserdem: 18 पशुपति.

18. आकर्षादयः (आकषादयः) 5, 2, 64.

1 आकर्ष (आकष), 2 त्सर, 3 पिशाच (पिपासा K.), 4 पिचगड, 5 अशनि, 6 अश्वन्, 7 निचय (विचय K.), 8 चय, 9 विजय*, 10 जय, 11 आचय, 12 नय, 13 पाद (निपाद K.), 14 दोष, 15 हृद, 16 हाद, 17 हाद, 18 गद्वद, 19 शकुनि. K. ausserdem: 20 अय.

19. आचितादयः 6, 2, 146.

1 आचित, 2 पर्याचित, 3 आस्थापित, 4 परियहोत, 5 निरुक्त, 6 प्रतिपच, 7 अपश्निलट*, 8 प्रश्निलट, 9 उपहित (उपहत K.), 10 उपस्थित, 11 संहितागवि (dazu K.: संहिताशब्दो यदा गोरन्यस्य संज्ञा तदान्तोदात्तो न भवति । यदा तु गोः संज्ञा तदान्तोदात्त एव ॥).

20. आहिताग्न्यादयः 2, 2, 37.

1 आहिताग्नि, 2 जातपुत्र, 3 जातदन्त, 4 जातश्मश्रु, 5 तैलपोत, 6 घृतपोत, 7 मद्यपोत*, 8 कठभार्य, 9 गतार्थ. Ist ein आकृतिगण.

21. इन्द्रजननादयः 4, 3, 88.

Ist ein Brahmahatya, der nicht weiter ausgeführt wird.

22. इष्टादयः 5, 2, 88.

1 इष्ट, 2 पुरतः, 3 उपासादित (उपसादित K.), 4 निगदित, 5 परिगदित*, 6 परिवादित, 7 निकषित, 8 निषादित*, 9 निषटित, 10 संकलित, 11 परिकलित, 12 संरक्षित, 13 परिरक्षित, 14 अर्चित, 15 गणित*, 16 अवकीर्ण, 17 आयुक्त, 18 एहोत*, 19 आम्नात, 20 युत (आम्नात-युत K.), 21 अधोत, 22 अवधान (!)*, 23 आसेवित, 24 अवधारित, 25 अवकल्पित, 26 निराकृत, 27 उपकृत, 28 उपाकृत, 29 अनुयुक्त, 30 अनुगणित, 31 अनुपठित, 32 व्याकुलित. K. ausserdem: 33 परिकषित, 34 संकल्पित, 35 विकल्पित, 36 निषटित, 37 पठित, 38 पूजित, 39 परिगणित, 40 उपगणित, 41 परित (!), 42 अपवारित, 43 उपनत, 44 निषहोत, 45 अपचित.

23. उक्थादयः 4, 2, 80.

1 उक्थ, 2 लोकायत, 3 न्याय, 4 न्यास, 5 पुनरुक्त, 6 निरुक्त, 7 निमित्त, 8 द्विपदा, 9 ज्योतिष (द्विपदो, ज्योतिषि K.), 10 अनुपद, 11 अनुकल्प, 12 यज्ञ, 13 धर्म, 14 चर्चा, 15 क्रमेतर, 16 श्लेष, 17 संहिता, 18 पदक्रम (पद + क्रम K.), 19 संघट्ट (संघात K., v. 1. auch संघट), 20 वृत्ति, 21 परिषद्*, 22 संग्रह, 23 गण, 24 गुण (गुणागुण st. गण, गुण K.), 25 आयुर्वेद. K. ausserdem: 26 अनुगुण.

24. उज्छादयः 6, 1, 160.

1 उज्छ, 2 म्लेच्छ, 3 जज्ज, 4 जल्प, 5 जप, 6 वध (व्यध K.), 7 युग, 8 गरो दुष्ये, 9 वेदवेगवेष्टमन्याः (वेष्ट st. वेष्ट K.) करणे, 10 स्तुयुदुवश्चन्दसि (gemeint sind nach K. परिष्टुत, संयुत und परिदुत), 11 वर्तनिः स्तोत्रे, 12 श्रवणे दरः, 13 साम्प्रतापो भावगर्हायाम्, 14 उत्तम-शश्वत्तमो (*शश्वत्तमशब्दो K.) सर्वत्र, 15 भवमन्यभोगमन्याः (*भोगदेहाः K.).

25. उत्क्रादयः 4, 2, 90.

1 उत्क्र, 2 संकल, 3 शफर, 4 पिप्पल, 5 पिप्पलीमूल, 6 अश्रमन्, 7 सुवर्ण (सुपर्ण K.), 8 खलाजिन, 9 तिक, 10 कितव, 11 अणक*, 12 त्रैवण*, 13 पिचुक, 14 अश्वत्थ, 15 काश, 16 चुट (शकाचुट st. काश, चुट K.); 17 भस्वा, 18 शाल, 19 जन्वा, 20 अजिर (अजिन K.), 21 चर्मन्, 22 उत्क्रोश, 23 ज्ञान्त (ज्ञान्त K.), 24 खदिर, 25 शृङ्गाय, 26 त्रयावनाय, 27 नेवा-कय (नेव, वक K.), 28 मृण*, 29 दृष्ट (in K. nur weiter unten), 30 शाक*, 31 पलाश, 32 विजिगीषा*, 33 अनेक, 34 आतप, 35 फल*, 36 संपर*, 37 अर्क, 38 गतं, 39 अग्नि, 40

वैराणक*, 41 इडा, 42 अरख्य*, 43 निशान्त*, 44 पर्ण, 45 नीचायक*, 46 शंकर*, 47 अद्य-
रोहित, 48 चार*, 49 विशाल, 50 वेत्र*, 51 अरोहण*, 52 खण्ड*, 53 वातागर*, 54 मन्त्र-
गार्ह*, 55 इन्द्रवृक्ष, 56 नितान्तवृक्ष (v. l. नितान्तावृक्ष; नितान्त, वृक्ष K.), 57 आर्द्रवृक्ष. Ausser-
dem in K.: 58 तृणव, 59 अन्य, 60 मञ्च, 61 अर्जुनवृक्ष.

26. उत्सादयः 4, 1, 86.

1 उत्स, 2 उदपान, 3 विकर, 4 विनद (विनोद K.), 5 महानद, 6 महानस, 7 महाप्राण,
8 तरुण, 9 तलुन, 10 वक्ष्य असे (d. i. असमासे), 11 पृथिवी, 12 धेनु, 13 पङ्क्ति, 14 जगतो,
15 त्रिष्टुभ, 16 अनुष्टुभ, 17 जनपद, 18 भरत, 19 उग्रोनर, 20 गोप्स, 21 पोलुकुण (पोलु। कुल
K.), 22 उदस्थान देशे, 23 पृषदंश (पृष, दंशे K.), 24 भल्लकोय, 25 रथंतर, 26 मध्यदिन, 27
वृहत्, 28 महत्, 29 सत्त्वत् (सत्त्वन्तु। सद्गच्छो मतुयन्त आगतनुङ्गो गच्छते सत्त्वन्त्विति K.),
30 कुरु, 31 पञ्चाल, 32 इन्द्रावसान, 33 उष्णिह्, 34 ककुभ्, 35 सुवर्ण (K. erwähnt v. l.
सुपर्ण), 36 देव, 37 गोप्मादच्छन्दसि.

27. उत्सङ्गादयः 4, 4, 15.

1 उत्सङ्ग, 2 उडुप, 3 उत्पुत (उत्पत K.), 4 उत्पपन्न* (!), 5 उत्पुट*, 6 पिटक, 7 पिटाक.
K. erwähnt noch 8 उडप.

28. उन्नाचादयः 5, 1, 129.

1 उद्गात्, 2 उच्चेत्, 3 प्रतिहर्त्, 4 प्रशास्त्, 5 होत्, 6 पोत्, 7 हर्त् (कर्त् K.), 8 रथगणक, 9
पत्तिगणक (पत्तिगणक mit der v. l. पत्तिगणक K.), 10 सुष्टु, 11 दुष्टु, 12 अध्ययं, 13 वधू, 14
सुभग मन्त्रे.

29. उपकादयः 2, 4, 69.

1 उपक, 2 लमक, 3 भष्टक, 4 कपिष्ठल, 5 कृष्णाजिन, 6 कृष्णमुन्दर, 7 वृद्धारक, 8 आ-
डारक (अण्डारक K.), 9 गडुक, 10 उदङ्क, 11 सुधायुक (सुपर्यक K.), 12 अयन्धक, 13 पिङ्गलक*,
14 पिष्ट*, 15 सुपिष्ट, 16 मयूरकर्ण, 17 खरोजङ्घ (खारि K.), 18 शलायल (शलायल K.),
19 पतञ्जल, 20 पदञ्जल, 21 कटेराण, 22 कुपोतक, 23 काशकृत्स्न, 24 निदाघ, 25 कलशोकेष्ट,
26 दामकण्ठ, 27 कृष्णपिङ्गल, 28 कर्णक, 29 पर्णक, 30 जटिलक, 31 वधिरक, 32 जन्तुक, 33
अनुलोम, 34 अनुपद, 35 प्रतिलोम, 36 अपजध, 37 प्रतान, 38 अनभिहित, 39 कमक, 40 वट्टा-
रक, 41 लेखाम, 42 कमन्दक, 43 पिङ्गलक (पिङ्गल K.), 44 वर्णक*, 45 मयूरकर्ण, 46 मदाघ,
47 कवन्तक*, 48 कमन्तक*, 49 कदामत्त, 50 दामकण्ठ (zum zweiten Mal). K. ausser-
dem: 51 पण्डारक.

30. उरःप्रभृतयः 5, 4, 151.

1 उरस्, 2 सर्पिस्, 3 उपानह, 4 पुमान्, 5 अनङ्घ्रान्, 6 पयस्, 7 नो, 8 लक्ष्मी, 9 दधि,
10 मधु, 11 शालि, 12 अर्थाचक्रः.

31. ऊर्यादयः 1, 4, 61.

1 ऊरो, 2 उररो (diese zwei अङ्गीकारे विस्तारे च nach K.), 3 तन्धो*, 4 तालो, 5
आतालो, 6 येतालो, 7 धूलो*, 8 धूसो, 9 शकला, 10 संशकला, 11 ध्वंसकला, 12 भंसकला
(भंश K.), 13 गुलुगुधा, 14 सजुष (सजूः Alle), 15 फल (फलू K.), 16 फलो, 17 विक्रो, 18
आक्रो, 19 आलोष्टो, 20 केवालो, 21 केयासो*, 22 पर्यालो*, 23 शेयालो, 24 यर्पालो, 25 अत्यु-
मशा*, 26 वश्मसा*, 27 मस्मसा, 28 मसमसा, 29 ओषट्, 30 घोषट्, 31 वषट्, 32 स्वाहा, 33
स्वधा, 34 वन्धा, 35 प्रादुस्, 36 अत् (यत् K.), 37 आविस्. K. ausserdem: 38 करालो.

32. ऋगयनादयः 4, 3, 73.

1 ऋगयन, 2 षट्पद्याख्यान, 3 छन्दोमान, 4 छन्दोभाषा, 5 छन्दोविचरित, 6 न्याय, 7 पुन-
रुक्त, 8 निरुक्त, 9 व्याकरण, 10 निगम, 11 वास्तुविद्या, 12 तन्त्रविद्या, 13 अङ्गविद्या, 14 विद्या,
15 उत्पात, 16 उत्पाद, 17 उद्याव, 18 संवत्सर, 19 मुहूर्त, 20 उपनिषद्, 21 निमित्त, 22 शिवा,
23 भिवा. K. ausserdem: 24 छन्दो विजिनो (sic), 25 व्याय.

33. ऋश्यादयः 4, 2, 80.

1 ऋश्य, 2 न्यपोध, 3 शर (शिरा K.), 4 निलोन, 5 निवास, 6 निवात, 7 निधान, 8 नि-
बन्ध (v. l. निबन्धन; निबद्ध K.), 9 विबद्ध, 10 परिगूढ, 11 उपगूढ, 12 असनि, 13 सित,
14 मत*, 15 वेष्मन्*, 16 उत्तराश्मन्, 17 अश्मन्*, 18 स्थूल, 19 बाहु (स्थूलबाहु K.), 20 खदिर,
21 शर्करा, 22 अनडुह, 23 अरडु*, 24 परिवंश, 25 वेणु, 26 वोरण, 27 खण्ड, 28 टण्ड*, 29 परि-
वृत्त, 30 कर्दम, 31 अंगु.

34. ऐषुकार्यादयः 4, 2, 34.

1 ऐषुकारि, 2 सारस्यायन (सारसायन), 3 चान्द्रायण, 4 द्वाचायण, 5 त्र्याचायण (त्र्यायण
K.), 6 ओडायन, 7 जौलायन, 8 खा यन, 9 दासमित्रि, 10 दासमित्रायण, 11 शौद्रायण (शौ-
द्राण K.), 12 टाचायण, 13 शायगडायन*, 14 ताह्यायण, 15 शौभायण, 16 सौवोर, 17 सौवो-
रायण*, 18 शयण्ड, 19 शौण्ड, 20 शयाण्ड, 21 वैश्वमानव, 22 वैश्वधेनव, 23 नड (नद K.),
24 तुण्डदेव, 25 विश्वदेव (विश्वदेव und वैश्वदेव K.), 26 सापिण्ड. K. ausserdem: 27 शौ-
गिह, 8 सायगिह, 29 अलायत, 30 शौलायत.

35. कच्छादयः 4, 2, 133.

1 कच्छ, 2 सिन्धु, 3 वर्ण, 4 गन्धार, 5 मधुमत्, 6 कम्बोज, 7 कश्मीर, 8 सान्ध, 9 कुरु, 10 अनुषगड (अणु mit der v. l. अण्ड, खण्ड K.), 11 द्वीप, 12 अनूप, 13 अजवाह, 14 विजापक, 15 कलतर (कुलन K.), 16 ऋडु.

36. कडाराः 2, 2, 38.

1 कडार, 2 गडुल, 3 खडज (खडजर K.), 4 खोड*, 5 काण, 6 कुण्ड, 7 खलति, 8 गोर, 9 वृद्ध, 10 भिलुक, 11 पिङ्ग*, 12 पिङ्गल, 13 तनु, 14 जठर, 15 ब्रधिर*, 16 मठर*, 17 कज्ज*, 18 खवर*. K. ausserdem: 19 वटर.

37. कण्डादयः 3, 1, 27.

1 कण्डूज, 2 मन्तु (मन्तुज), 3 कृणाड, 4 घन्गु, 5 अमु (असुज K.), 6 मनस्, 7 महोड, 8 लाट*, 9 लेट (लेट K.), 10 हरस्, 11 हरज, 12 हरज, 13 दुवस्*, 14 उषस्*, 15 वेट*, 16 मेधा, 17 कुपुभ, 18 नमस्*, 19 मगध, 20 तन्तस्, 21 पम्पस्, 22 सुख, 23 दुःख, 24 भिज*, 25 चरण, 26 चरम*, 27 अवर*, 28 सपर, 29 अरर*, 30 भिवज, 31 भिवज, 32 अपर*, 33 अर*, 34 इवुध, 35 वरण*, 36 चुरण, 37 तुरण, 38 भुरण, 39 गद्वद, 40 एला, 41 केला, 42 खेला, 43 येला*, 44 शेला*, 45 लिट, 46 लोट, 47 लेखा*, 48 लेख*, 49 रेखा*, 50 द्रवस्*, 51 तिरस्*, 52 अगद*, 53 उरस्*, 54 तरण*, 55 पयस्*, 56 संभूयस्*, 57 संवर*. K. ausserdem: 58 अन्न, 59 रुषय, 60 पुरण. Soll ein आकृतिगण sein.

38. कण्वादयः s. गर्गादयः

39. कल्यादयः 4, 2, 95.

1 कत्ति, 2 उमि, 3 पुष्कर, 4 पुष्कल, 5 मोदन, 6 कुम्भी, 7 कुण्डिन, 8 नगरौ (नगर K.), 9 माहिष्मती, 10 चर्मतो (चर्मणवतो K.), 11 उख्या, 12 ग्राम, 13 कुद्याया (कुल्याया K.), यलोपञ्च. K. ausserdem: 14 यज्जो, 15 भक्ति.

40. कथादयः 4, 4, 102.

1 कथा, 2 विकथा, 3 विश्वकथा*, 4 संकथा*, 5 वितण्डा, 6 कुष्ठचिद् (v. l. कुष्ठ*), कुष्ठचिद् K.), 7 जनवाद, 8 जनेवाद, 9 जनोवाद* (!), 10 वृत्ति, 11 संयत्त (सद्वत्त K.), 12 मुण, 13 गण, 14 आपुर्वेद.

41. कर्कादयः 6, 2, 87.

1 कर्का, 2 मघा (मघा K.), 3 मकरो, 4 कर्कन्धु (कर्कन्धु K.), 5 शमी, 6 करीर, 7 कन्दुक (कटुक K.), 8 कवल (v. l. कुवल; कुरल K.), 9 बदरी (बदर K.).

42. कर्णादयः 4, 2, 80.

1 कर्ण, 2 वसिष्ठ, 3 अर्क, 4 अर्कलूष (लूष K.), 5 दुपद (दुपद K.), 6 आनदुह्य (अन K.), 7 पाञ्चजन्य, 8 स्फिज, 9 कुम्भी, 10 कुन्तो*, 11 जित्वन् (जित्व K.), 12 जोयन्त (जोयन्तो K.), 13 कुलिश, 14 आगडोवत् (आगडोवत् K.), 15 जय*, 16 जैत्र*, 17 आनक*. K. ausserdem: 18 अलुश, 19 शल, 20 स्थिरा.

43. कर्णादयः 5, 2, 24.

1 कर्ण, 2 अन्ति, 3 नख, 4 मुख, 5 केश, 6 पाद, 7 गुल्फ, 8 भू, 9 शङ्ख (भृमङ्ग! st. भृ, शङ्ख K.), 10 दन्त, 11 ओष्ठ, 12 पृष्ठ. K. ausserdem: 13 मख, 14 अङ्गुष्ठ.

44. कल्याण्यादयः 4, 1, 126.

1 कल्याणो, 2 सुभगा, 3 दुर्भगा, 4 बन्धको, 5 अनुदृष्टि, 6 अनुसृष्टि, 7 जरतो, 8 बलोवद्री (बलोवर्दी K.), 9 ज्येष्ठा, 10 कनिष्ठा, 11 मध्यमा, 12 परस्त्री.

45. कस्कादयः 8, 3, 48.

1 कस्कः, 2 कौतस्कुतः, 3 भातुष्युत्रः, 4 शुनस्कर्णः, 5 सद्यस्कालः, 6 सद्यस्कोः, 7 साद्यस्कः, 8 कांस्कान्, 9 सर्पिष्कुण्डिका, 10 धनुष्कपालम्, 11 बर्हिष्पलम् (बर्हिष्पलम् K.), 12 यजुष्पात्रम्, 13 अयस्कान्तः*, 14 तमस्कागडः*, 15 अयस्कागडः, 16 मेदस्पिण्डः, 17 भास्करः*, 18 अहस्करः*. Ist ein आकृतिगण.

46. कार्तिकौजपादयः 6, 2, 37.

1 कार्तिकौजपां, 2 सायशिर्मागङ्गकेपां, 3 अयन्त्यश्मकाः (आन् fehlerhaft K.), 4 पैलश्यापर्णयाः, 5 कपिश्यापर्णयाः, 6 शैतिकालपाञ्चालेयाः, 7 कटुकवाधूलेयाः (कटुकवाधूलेयाः K.), 8 शाकलशुनकाः (auch v. l. शाकलसणकाः nach K.), 9 शाकलशणकाः*, 10 शणकवाभयाः (मणक K.), 11 आचांभिमौद्रलाः, 12 कुन्तिमुराष्ट्राः, 13 चिन्तिमुराष्ट्राः, 14 तण्डवतण्डाः, 15 अयिमत्तकामयिष्ट्राः, 16 आभयशालङ्कायनाः, 17 आभयदानच्युताः, 18 कटुकालापाः, 19 कटुकौयुमाः, 20 कौयुमलौकावाः, 21 स्त्रोकुमारम्, 22 मोंदपेणलादाः, 23 यन्तज्वलन्तः (*जरत् K.).

24 सौशुतपार्थवाः, 25 करामत्यु (*मत्यु K.), 26 याज्यानुवाक्ये. K. ausserdem: 27 शुनकधा-
त्रेयाः, 28 गर्ग्यत्सः.

47. काशादयः 4, 2, 80.

1 काश, 2 पाश (याश K.), 3 अश्वत्य, 4 पलाश, 5 पीयूषा (पीयूष K.), 6 चराश, 7 वास,
8 नड, 9 घन, 10 कर्दम, 11 कच्छल*, 12 कङ्कट, 13 गुह्या, 14 विस (विश und विस K.),
15 लृण, 16 कर्पूर, 17 खर*, 18 मधुर*, 19 गृह (गृह K.), 20 कपित्थ*, 21 जतु, 22 शोपाल.
K. ausserdem: 23 नर, 24 कण्टक.

48. काश्यादयः 4, 2, 116.

1 काशि, 2 चेदि (nach K. auch v. l. चैदी), 3 सांयाति*, 4 संवाह, 5 अच्युत, 6 मोद-
मान (मोहमान K.), 7 शकुलाद, 8 हस्तिकर्ष, 9 कुनामन् (nach K. auch v. l. कुदामन्), 10
हिरण्य, 11 करण, 12 गोवासन (गोधाशन K.), 13 भारङ्गी*, 14 अरिंदम, 15 अरित्र*, 16 देवदत्त, 17
दाशयाम (दासयाम K.), 18 शोधावतान (सोधावतान K.), 19 युवराज, 20 उपराज, 21 देवराज,
22 मोदन*, 23 सिन्धुमित्र, 24 दासमित्र, 25 सुधामित्र*, 26 सोममित्र*, 27 ङागमित्र*, 28
सधमित्र*, 29 आपदादिपूर्वपदात् (आपद्, ऊर्ध्वं, तद्) कालान्तात्. K. ausserdem: 30 सं-
जा, 31 भोरिक, 32 भोरिङ्ग, 33 सर्वमित्र, 34 साधुमित्र.

49. काष्ठादयः 8, 1, 67.

1 काष्ठ, 2 दारुण, 3 अमातापुत्र, 4 वेश, 5 अनाज्ञात*, 6 अनुज्ञात, 7 अपुत्र*, 8 अयुत,
9 अश्रुत, 10 अनुक्त, 11 भग्न, 12 घोर, 13 सुख*, 14 परम, 15 सु, 16 अति. K. ausserdem:
17 कल्याण.

50. किंशुलकादयः oder किंशुलुकादयः 6, 3, 117.

1 किंशुलक (किंशुलक K.), 2 शाल्य (साल्यक K.), 3 नड*, 4 अञ्जन, 5 भञ्जन, 6 लो-
हित, 7 कुक्कुट.

51. किरादयः 7, 2, 75.

Die Wurzeln 116—120 der sechsten Klasse.

52. किशरादयः oder किसरादयः 4, 4, 53.

1 किसर (किशर K.), 2 नरद, 3 नलद, 4 स्वागल*, 5 तगर, 6 गुग्गुलु, 7 उगौर, 8 ह-
रिद्रा, 9 हरिद्रु*, 10 पर्या*, K. ausserdem: 11 सुमङ्गल, 12 हरिद्रायणा.

53. कुञ्जादयः 4, 1, 98.

1 कुञ्ज, 2 ब्रध, 3 ब्रह्म, 4 भस्मन्, 5 गण, 6 लोमन्, 7 शठ, 8 शाक, 9 शुण्डा, 10 शुभ, 11 विषाण (विषाण K.), 12 स्कन्द, 13 स्कम्भ. K. ausserdem: 14 शाकट, 15 शुम्भा, 16 शिव, 17 शुभंया.

54. कुटादयः 1, 2, 1.

Die Wurzeln 73—108 der sechsten Klasse.

55. कुमुदादयः a 4, 2, 80.

1 कुमुद, 2 शर्करा, 3 न्यग्रोध, 4 इत्कट (इत्कट mit der v. l. उत्कट K.), 5 सङ्कट, 6 कङ्कट, 7 गर्त, 8 योज, 9 परिखाप, 10 निर्यास*, 11 शकट*, 12 कच*, 13 मधु*, 14 शिरीष, 15 अश्व*, 16 अश्वत्थ, 17 अल्यज, 18 यत्राष, 19 कूप, 20 विकङ्कत, 21 दशयाम. K. ausserdem: 22 कण्टक, 23 पलाश, 24 त्रिक, 25 कत.

56. कुमुदादयः b 4, 2, 80.

1 कुमुद, 2 गोमय, 3 रथकार, 4 दशयाम, 5 अश्वत्थ, 6 शाल्मलि (*ली K.), 7 शिरीष, 8 मुनिस्थल (*स्थूल K.), 9 कुण्डल, 10 कूट, 11 मधुकर्ण, 12 घासकुन्द*, 13 शुचिकर्ण. K. ausserdem: 14 मुचुकर्ण, 15 कुन्द.

57. कुम्भपद्यः 5, 4, 199.

1 कुम्भपदी, 2 एकपदी, 3 जालपदी, 4 शूलपदी*, 5 मुनिपदी, 6 गुणपदी*, 7 शतपदी, 8 मूत्रपदी, 9 गोधापदी, 10 कलशपदी, 11 विपदी*, 12 तृणपदी*, 13 द्विपदी, 14 त्रिपदी*, 15 षट्पदी*, 16 दासपदी, 17 शितिपदी*, 18 विष्णुपदी*, 19 मुपदी, 20 निष्पदी, 21 आर्द्रपदी, 22 कुण्ठिपदी (कुण्ठपदी K.), 23 कृष्णपदी, 24 शुचिपदी*, 25 द्रोणपदी (द्रोणोपदी), 26 द्रुपदी, 27 मूकरपदी, 28 शकृत्पदी, 29 अष्टापदी, 30 स्यूयापदी (स्यूलपदी K.), 31 अपदी*, 32 मूचोपदी. K. ausserdem: 33 मालापदी, 34 गोपदी, 35 छतपदी, 36 मृपपदी, 37 पञ्चपदी, 38 अवपदी, 39 स्तनपदी, 40 कलहंसपदी, 41 विषपदी.

58. कुर्वादयः 4, 1, 151.

1 कुरु, 2 गर्ग (गर्ग K.), 3 महुष, 4 अजमार (अजमारक K.), 5 रथकार, 6 वायवृक, 7 समाजः सत्रिये, 8 कवि, 9 विमति (मति K.), 10 कापिञ्जलादि, 11 वाक् (d. i. वाच),

12 वामरघ, 13 पितृमत्, 14 इन्द्रजालो (इन्द्रजालि K.), 15 रजि*, 16 यातकि*, 17 दामोष्णीषि,
18 गणकारि, 19 कैशोरि, 20 कुट, 21 शलाका (शालाका), 22 मुर, 23 पुर, 24 सरका (सरक K.),
25 शुभ*, 26 अभ, 27 दर्भ, 28 केशिनो, 29 वेनाच्छन्दसि, 30 शूर्पणाय, 31 श्यावनाय, 32 श्या-
वरघ, 33 श्यावपुत्र, 34 सत्यंकार, 35 वडभोकार, 36 पयिकार*, 37 मूढ, 38 शकन्धु, 39 शङ्कु,
40 शाक, 41 शाकिन्, 42 शालोन*, 43 कर्तृ, 44 हर्तृ, 45 इन, 46 पिण्डो (इनपिण्डो K.),
47 वामरघस्य कण्ठादिवत्स्वरवर्जम् (ist ein Vārttika). K. ausserdem: 48 विस्फोटक, 49
काक, 50 स्फाण्टक, 51 घातकि, 52 धेनुजि, 53 बुद्धिकार.

59. कुलालादयः 4, 3, 118.

1 कुलाल, 2 वरुड, 3 चण्डाल, 4 निषाद, 5 कर्मार, 6 सेना, 7 सिरिध (सिरिन्ध), 8 सै-
रिन्ध (सैन्धिय K.), 9 देवराज, 10 परिषद् (पर्यद्), 11 वधू, 12 मधु*, 13 रुह, 14 रुद्र, 15
अनहुह, 16 ब्रह्मन्, 17 कुम्भकार, 18 श्यपाक. K. ausserdem: 19 धुय.

60. कृतादयः 2, 1, 59.

1 कृत, 2 मित, 3 मत, 4 भूत, 5 उक्त, 6 युक्त*, 7 समाज्जात, 8 समाश्वात, 9 समाख्यात,
10 संभावित, 11 संसेवित*, 12 अवधारित, 13 अवकल्पित, 14 निराकृत, 15 उपकृत, 16 उपा-
कृत, 17 दृष्ट*, 18 कलित*, 19 दलित*, 20 उदाहृत*, 21 विद्युत*, 22 उदित*. Ist ein
आकृतिगण.

61. कृशाश्वादयः 4, 2, 80.

1 कृशाश्व, 2 अरिष्ट, 3 अरिभ्रम (अरोश्व K.), 4 वेश्मन्, 5 विशाल, 6 लोमश*, 7 रो-
मश*, 8 रोमक, 9 लोमक*, 10 श्वन, 11 कूट, 12 वर्चल*, 13 सुवर्चल*, 14 सुकर, 15 सू-
कर, 16 प्रतर (प्रातर), 17 सदृश, 18 पुरा, 19 पुराग*, 20 सुख, 21 धूम, 22 अजिन, 23 वि-
नत (विनता mit der v. l. वनिता K.), 24 अयनत, 25 विकुट्यास (v. l. कुविद्यास; विकु-
यास K.), 26 पराशर*, 27 अरुस्, 28 अपस्*, 29 मोंद्वन्, 30 यूकर* (मोंद्वल्याकर). K. ausser-
dem: 31 रोमन्, 32 वर्धर, 33 अययास mit der v. l. अयावस्.

62. कोटरादयः 6, 3, 117.

1 कोटर, 2 मिश्रक, 3 सिधक, 4 पुरा (पुरक K.), 5 शारिक (सारिक).

63. कृत्वाद्यः 6, 2, 118.

1 कर्तृ, 2 दृशोक, 3 प्रतोक, 4 प्रतृति (प्रपूर्ति K.), 5 दृश्य, 6 भग.

64. क्रमादयः 4, 2, 61.

1 क्रम, 2 पद, 3 शिखा, 4 मोमांसा, 5 सामन्.

65. क्रयादयः 3, 1, 81.

Die Wurzeln der neunten Klasse.

66. क्रोडादयः 4, 1, 56.

1 क्रोड, 2 नख, 3 खुर, 4 गोखा*, 5 उखा, 6 शिखा*, 7 खान, 8 शफ, 9 गुद. Ist ein आकृतिगण, zu dem auch 10 भग, 11 गल, 12 घोणा und nach K. auch 13 गुल्फ (welches aber wegen der Doppelconsonanz beanstandet wird; vgl. 4, 1, 54) gehören.

67. क्रौड्यादयः 4, 1, 80.

1 क्रौडि, 2 लाडि, 3 व्याडि, 4 आपिशलि, 5 आपचिति, 6 चौपयत, 7 चैटयत (वैटयत), 8 सैकयत (शैकयत K.), 9 वैल्ययत (mit der v. l. वैकल्पयत K.), 10 सौधातकि, 11 मूत युवत्याम्, 12 भोज क्षत्रिये, 13 यौतकि*, 14 कौटि*, 15 भौरिकि, 16 भौलिकि, 17 ग्रालमलि, 18 ग्रालास्थलि, 19 कापिष्ठलि, 20 गौकट्य (als v. l. von गौलट्य K.).

68. क्षुभादयः 8, 4, 39.

1 क्षुभा (क्षुभाति u. s. w.), 2 क्षनमन; 3 नन्दिन्, 4 नन्दन, 5 नगर, एतान्युत्तरपदानि संज्ञायां प्र योजयन्ति, 6 हरिनन्दो, 7 हरिनन्दनः, 8 गिरिनगरम्; 9 क्षतिर्यदि प्र योजयति, नरो-नृत्यते; 10 नर्तन, 11 गहन, 12 नन्दन, 13 निवेश, 14 निवास, 15 अग्नि, 16 अनूप, एतान्युत्तरपदानि प्र योजयन्ति, 17 परिनर्तनम्, 18 परिगहनम्, 19 परिनन्दनम्, 20 शरनिवेशः, 21 शरनिवासः, 22 शराग्निः, 23 दर्भानूपः; 24 आचार्योदयत्वं च (Vārttika 6 zu 4, 1, 49), आचार्यभोगोः (K. ausserdem आचार्योनो). Nach einer anderen Recension: क्षुभा, 25 तृप्, क्षनमन, 26 नरनगर, नन्दन, यद् नतो, 27 गिरिनदो, 28 गहनमन, निवेश, निवास, अग्नि, अनूप, आचार्यभोगो, 29 क्षतुर्हान, 30 हरिकादोनि वनोत्तरपदानि संज्ञायाम् । हरिका, तिमिर, समोर, कुबेर, हरि, कर्मार. Ist ein आकृतिगण.

69. खण्डिकादयः 4, 2, 45.

1 खण्डिक (खण्डिका K.), 2 खड्वा, 3 क्षुद्रकमालवास्सेनासंज्ञायाम् (ein Vārttika zu 4, 2, 45), 4 भिलुक, 5 शुक्, 6 उलूक, 7 श्वन्, 8 अहन्, 9 युगवरत्र (वरत्रा v. l.; युग, वरत्रा K.), 10 हलवन्ध (वन्धा).

70. गम्यादयः 3, 3, 3.

1 गमो, 2 आगमो (आगामो K.), 3 भावो, 4 प्रस्थायो, 5 प्रतिरोधो, 6 प्रतियोधो, 7 प्रति-
बोधो, 8 प्रतियायो, 9 प्रतियोगो. K. ausserdem: 10 आयायो.

71. गर्गादयः 4, 1, 105.

1 गर्ग, 2 घत्स, 3 वाज असे (d. l. असमासे), 4 संकति, 5 अज, 6 व्याघ्रपाद, 7 विदभत्,
8 प्राचीनयोग, 9 अगस्ति, 10 पुलस्ति, 11 चमस, 12 रेभ, 13 अग्निवेश, 14 शङ्ख, 15 शट
(शट K.), 16 शक*, 17 एक*, 18 धूम, 19 अवट, 20 मनस् (मनस K.), 21 धनंजय, 22 वृत्,
23 विप्रवायसु, 24 जरमाण (जनमान K.).

लोहितादयः 4, 1, 18.

25 लोहित, 26 संशित, 27 व्यभु, 28 वलु*, 29 मण्डु, 30 गण्डु*, 31 शङ्ख (शङ्ख K.),
32 लिगु, 33 गुहल (गुल K.), 34 मन्तु, 35 महु (मलु K.), 36 अलिगु, 37 जिगीयु,
38 मनु, 39 तन्तु, 40 मनायो, 41 मूनु, 42 कषक, 43 कन्यक*, 44 ऋच*, 45 वृच*
(वृच), 46 तनु*, 47 तरुच, 48 तलुच, 49 तण्ड, 50 वतण्ड, 51 कपि, 52 कत. K.
ausserdem: 53 कष, 54 भूत.

55 कुरुकत, 56 अनडुह. Nach Shadg. noch: 57 कवि, 58 पुरुकुत्स, 59 शक्ति.

कण्वादयः 4, 2, 111.

60 कण्व, 61 शकल, 62 गोकल, 63 अगस्त्य, 64 कुण्डिनो (कुण्डिन K.), 65 यज्ञयन्त्र,
66 पर्यायन्त्र, 67 अभयजात (उभय, जात K.), 68 विरोहित, 69 वृषगण, 70 रङ्गगण,
71 शण्डिन, 72 चणक (वर्णक; वर्ण K.), 73 चुलुक (कुचलुक K.), 74 मुद्रल, 75
मुसल, 76 जमदग्नि, 77 पराशर, 78 जातुर्कण (जतू K.), 79 महित*, 80 मन्त्रित,
81 अग्रमरय, 82 शर्कराच, 83 पृतिमाष, 84 स्थूरा (स्थूरा K.), 85 अररक (अदरक),
86 सलाक*, 87 पिङ्गल, 88 कण्ठ, 89 गोलन्द (गोलुन्द K.), 90 उलूक, 91 तित्तिच,
92 भिषज्, 93 भिषाज*, 94 भडित, 95 भण्डित, 96 दल्ल, 97 चैकित (चिकित),
98 चिकित्सित*, 99 देवहू, 100 इन्द्रहू, 101 एकलू, 102 पिण्डल, 103 बृहदग्नि
(वृदग्नि K.), 104 सुलोहिन्*, 105 सुलाभिन् (सुलोभिन् K.), 106 उक्थ (उक्त्य K.,
उच्य richtig Shadg.), 107 कुटोमु. K. ausserdem: 108 संहित, 109 पथ, 110
कन्यु, 111 युव, 112 कर्कटक, 113 रुच, 114 प्रचुल, 115 विलम्ब, 116 विष्णुज.

72. गवादयः 5, 1, 2.

1 गो, 2 हविस्, 3 अन्नर, 4 विष, 5 बर्हिस्, 6 अष्टका, 7 स्वदा (स्वद K.), 8 युग,
9 मेधा, 10 मुच् (सक् K.), 11 नाभि नभे च, 12 शुनः संप्रसारणे वा च द्रोघत्वं तत्संनियोगेन

चान्तोदान्त्यम्, 13 ऊधसो ऽनङ् च, 14 कूप*, 15 खद*, 16 ढर (उदर K.), 17 खर, 18 अ-
सुर*, 19 अध्वन् (अध्वन; अध्वा K.), 20 ढर*, 21 वेद*, 22 खोज*, 23 दोल* (दोस). K.
ausserdem: 24 स्कन्द.

73. गवाश्चप्रभृतीनि 2, 4, 11.

1 गवाश्चम्, 2 गवाधिकम्, 3 गवेहकम्, 4 अजाधिकम्, 5 अजेहकम्, 6 कुञ्जवामनम्, 7
कुञ्जकिरातम् (*कैरातम् K.), 8 पुत्रपौत्रम्, 9 श्वचयडालम्, 10 स्वोकुमारम्, 11 दासोमाश्वकम्,
12 शाटोपटोरम्*, 13 शाटोपच्छदम्*, 14 शाटोपट्टिकम्*, 15 उद्धश्वरम्, 16 उद्धश्वम्, 17 मू-
त्रशक्तम्, 18 मूत्रपुरीषम्, 19 यकृन्मेदः, 20 मांसशोणितम्, 21 दर्भश्वरम्, 22 दर्भपूतकम्, 23 अर्जु-
नशरीषम्, 24 अर्जुनपुरुषम्*, 25 तृणोपलम् (तृणोपलम्), 26 दासोदासम्, 27 कुटोकुटम्, 28
भागवतोभागवतम्. K. ausserdem: 29 शाटोपच्छकम्.

74. गहादयः 4, 2, 138.

1 गह, 2 अन्तस्य, 3 सम, 4 विषम, 5 मध्य मध्यमं चाण् चरणे (vgl. die Vārttika zu
4, 2, 138), 6 उत्तम, 7 अङ्ग, 8 वङ्ग, 9 मगध, 10 पूर्वपक्ष, 11 अपरपक्ष, 12 अधमशाख, 13 उत्त-
मशाख, 14 एकशाख*, 15 समानशाख, 16 समानवाम*, 17 एकवाम, 18 एकवृक्ष, 19 एकपलाश,
20 इष्य, 21 इष्यनोक (इष्यनो K. mit Erwähnung unserer Lesart), 22 अवस्यन्दन (अव-
स्यन्दो und अवस्कन्द K.), 23 कामप्रस्य, 24 खाहायन (v. l. शाहिकाहायनि; खाहायनि und
खाहायनो K.), 25 काटेरणि (कावेरणि und कामवेरणि K.), 26 लावेरणि*, 27 सौमित्रि*,
28 शैशिरि, 29 आसुत्*, 30 देवशर्मि (देवशर्मन् K.), 31 चोति, 32 आहिंसि, 33 आमित्रि, 34
व्याहि, 35 बेजि (वैदजि K.), 36 आध्यश्वि, 37 आन्श्वंसि, 38 शोहि, 39 आग्निशर्मि (आग्नि-
शर्मन् K.), 40 भोजि, 41 वाराटकि (वाराटकि K.), 42 बाल्मार्कि, 43 लैमवृद्धि (लैमवृद्धिन् K.),
44 आश्वत्थि, 45 आद्वाहमानि (!)*, 46 ऐक*, 47 बिन्दवि*, 48 दन्ताय*, 49 हंस*, 50 तन्वय*,
51 उत्तर, 52 अनन्तर (अन्तर K.), 53 मुखपार्श्वतसोर्लायः (also मुखतोय und पार्श्वतोय), 54
जनपरयोः कुक् च (also जनकोय und परकोय), 55 देवस्य च, 56 येषुकादिभ्यश्चण्. K. ausser-
dem: 57 आसुरि, 58 सौवि, 59 पारिक. Ist ein आकृतिगण.

75. गुडादयः 4, 4, 103.

1 गुड, 2 कुलमाष, 3 सक्त, 4 अपृष, 5 मांसोदन, 6 इक्षु, 7 वेणु, 8 मंशाम, 9 मंघात, 10
संकाम*, 11 संवाह*, 12 प्रवास, 13 निवास, 14 उपवास.

76. गुणादयः 6, 2, 178.

1 गुण, 2 अक्षर, 3 अध्याय, 4 सूक्त, 5 छन्दोमान. Ist ein आकृतिगण.

77. गृष्पादयः 4, 1, 136.

1 गृष्टि, 2 हृष्टि, 3 बलि, 4 हलि, 5 विचि, 6 अजवस्ति, 7 मित्रयु- K. ausserdem:
8 फलि, 9 बलि, 10 हृष्टि.

78. गोत्रादीनि 8, 1, 27. 69.

1 गोत्र, 2 क्षुत्र, 3 प्रवचन, 4 ग्रहसन, 5 प्रकथन, 6 प्रत्ययन, 7 प्रपञ्च, 8 प्राय, 9 न्याय,
10 प्रचक्षण, 11 विचक्षण, 12 अवचक्षण, 13 स्वाध्याय, 14 भूयिष्ठ, 15 वा नाम (नाम वा K.).
K. ausserdem: 16 प्रदशन, 17 प्रपजन.

79. गोपवनादयः 2, 4, 87.

1 गोपयन, 2 शिपु, 3 बिन्दु, 4 भाजन, 5 अश्वायतान (अश्व, अयतान K.), 6 प्रयामक,
7 प्रयामक*, 8 प्रयार्णः. Vgl. बिदादयः.

80. गोषदादयः 5, 2, 62.

1 गोषद (गोषद K.), 2 श्वे त्वा (त्व K.), 3 मातरिष्यन्, 4 देवस्य त्वा, 5 देवोरापः, 6
कृष्णो मस्याखरोष्टः, 7 देर्वी (देर्वी fehlerhaft K.) धिय und धिया (धियम् richtig K.), 8 रत्नो-
द्गण, 9 युञ्जान, 10 अञ्जन, 11 प्रभूत, 12 प्रतूर्त, 13 कृशानु (दृशान K.). K. ausserdem: 14
सहस्रशीर्षा, 15 वातस्य ते, 16 कृशाश्व, 17 स्वाहाप्राण, 18 प्रसप्त (!).

81. गौरादयः 4, 1, 41.

1 गौर, 2 मत्स्य, 3 मनुष्य, 4 शङ्ख, 5 पिङ्गल, 6 हय, 7 गवय, 8 सुकय, 9 ऋष्य, 10 पुट,
11 तुष्य*, 12 दुष्य, 13 द्रोण, 14 हरिण, 15 काकण (कोकण; कण K.), 16 पटर, 17 उणक
(उकण K.), 18 आमलक (auch आमल, आमलक), 19 कुवल, 20 विम्ब, 21 वटर, 22 कर्कर*
(फर्करक), 23 तर्कार, 24 शर्कार, 25 पुष्कर, 26 शिखण्ड, 27 सलद*, 28 शङ्खण्ड*, 29 सनन्द
(सलन्द K.), 30 सुषम, 31 सुषव*, 32 अलिन्द*, 33 गडुल (गडुज K.), 34 पाण्ड्य*, 35 आ-
ढक, 36 आनन्द, 37 आश्वत्य*, 38 सपाट, 39 आपत्तिक (आखक; आपत्तिक K.), 40 श-
ङ्खुल, 41 सुर्म, 42 शूर्प*, 43 सूच*, 44 यूष (पूष), 45 यूय*, 46 सूप*, 47 मेय*, 48 वल्लक*,
49 धातक (धातक K.), 50 सल्लक, 51 मालक, 52 मालत, 53 सान्त्वक, 54 वेतस, 55 वृष
(वृक्ष; वृष K.), 56 अतस, 57 उभय*, 58 भङ्ग*, 59 मह, 60 मट, 61 छेद, 62 पेश*, 63 मेद*,
64 श्वन्, 65 तच्चन्, 66 अनहुहो, 67 अनड्याहो, 68 श्वणः करणो, 69 देह, 70 देहल*, 71 का-
कादन, 72 गवादन, 73 तेजन, 74 रजन, 75 लवण, 76 आद्राहमानि, 77 गोतम (गौतम K.),

78 पारक*, 79 अयःस्यूण (आप, स्यूण K.), 80 भोरिक (भोरि K.), 81 भोलिक, 82 भोलिङ्ग, 83 यान (पान K.), 84 मेध*, 85 आलम्बि*, 86 आलजि*, 87 आलब्धि*, 88 आलक्षि*, 89 केवाल*, 90 आपक*, 91 आरट, 92 नट, 93 टोट, 94 नोट (नाट K.), 95 मूलाट, 96 शातन, 97 पोतन*, 98 पातन, 99 पानट* (पाटन), 100 आस्तरण, 101 अधिकरण, 102 अधिकार, 103 आग्रहाण्या, 104 प्रत्यग्रोहिण्या, 105 सेचन, 106 सुमङ्गलात् संज्ञायाम्, 107 अग्रडर*, 108 सुन्दर, 109 मण्डल, 110 मन्वर*, 111 मङ्गल*, 112 पट, 113 पिण्ड, 114 षण्ड*, 115 ऊर्द (कुर्द K.), 116 गुर्द (गुर्द K.), 117 शम*, 118 मूढ*, 119 आर्द (आंढ)*, 120 हृद* (हृट), 121 पाण्ड (पाण्ट K.), 122 भाण्ड (भाण्डल, भाण्ड)*, 123 लोहाण्ड (लोफाण्ट K.), 124 कदर*, 125 कन्दर, 126 कदल (कन्दल K.), 127 तरुण, 128 तलुन, 129 कल्माष, 130 दूहत्, 131 म-हत्, 132 सोम*, 133 सौधर्म, 134 रोहिण्या नक्षत्रे, 135 रेवती नक्षत्रे, 136 विकल, 137 निष्कल, 138 पुष्कल, 139 कटाक्षोणिवचने, पिप्पल्यादयश्च, 140 पिप्पली, 141 हरोतकी, 142 कोशा-तकी, 143 शमी, 144 वरी, 145 शरी (शमीकरीरे ungetrennt K.), 146 पृथिवी, 147 क्रोष्टु (क्रोष्ट्री K.), 148 मातामह, 149 पितामह. K. ausserdem: 150 मृगेष्ट, 151 सुष, 152 मूष, 153 सकलूक, 154 आलिङ्गि, 155 पायन, 156 हत, 157 विटक, 158 भट्ट, 159 दहन, 160 कन्द, 161 काकण.

82. गौरादयः 6, 2, 194.

1 गौर, 2 तैष (नैष K.), 3 तैल, 4 लेट, 5 लोट, 6 जिह्वा, 7 कण्ठा (कण्ठा K.), 8 कन्या, 9 गुध (गुड K.), 10 कल्प, 11 पाद.

83. यहादयः 3, 1, 134.

1 ग्राही, 2 उत्साही, 3 उद्धासी, 4 उद्भासी, 5 स्थायी, 6 मन्त्री, 7 संमर्दी; रत्नयुवपशां नो, (K. schaltet was vor was ein) 8 निरक्षी, 9 निश्वायी, (10 निवासी fügt K. hinzu) 11 निवायी, 12 निशायी; याचृथ्याहृवजप्रदयसां प्रतिषिद्धानाम् (याचिथ्याहृसंथ्याहृवज K.), 13 अयाची, 14 अय्याहारी, 15 असंथ्याहारी, 16 अवाजी, 17 अवादी, 18 अवासी; अचामचितकर्तृकाणाम् (प्रतिषिद्धानामित्येव fügt K. hinzu), 19 अकारिन्, 20 अहारिन्, 21 अविनायी, 22 विशायी (richtig अवि* K.), 23 विषायी* (doch wohl अवि*); विशयी विषयी देशे, 24 विशयी*, 25 विषयी देशः; 26 अभिभावो भूते, 27 अपराधी, 28 उपरोधी, 29 परिभवो, 30 परिभावो.

84. घोषादयः 6, 2, 85.

1 घोष, 2 कट (घट), 3 वल्मभ (पल्मल mit Erwähnung der v. l. K.), 4 हृट, 5 ब-दरी (बदर K.), 6 पिङ्गल, 7 पिङ्ग, 8 माला*, 9 रत्ना (रत्न K.), 10 शाला (शाल K.), 11 कूट, 12 शात्मली, 13 अश्वत्थ, 14 तृण, 15 शिल्पो (Nomin.), 16 सुनि, 17 प्रेक्षा (प्रेक्षाकृ; पुंसा K.).

85. चादयः 1, 4, 57.

1 च, 2 वा, 3 ह, 4 अह, 5 एव, 6 एवम्, 7 नूनम्, 8 शश्वत्, 9 युगपत्, 10 भूयस्*, 11 मृपत्, 12 कृपत्, 13 कुपित्, 14 नेत्, 15 चेत्, 16 चण् (d. i. च „wenn“), 17 कच्चित्, 18 यच्च, 19 तच्च*, 20 नह, 21 हन्त, 22 माकिम्, 23 माकोम्*, 24 माकिर्*, 25 नक्तिम्, 26 नकोम्*, 27 नकिर्, 28 आकोम्*, 29 माह् (prohibitives मा), 30 नञ् (die Negation न), 31 तावत्, 32 यावत्, 33 त्वा, 34 त्वे, 34a त्वे, 34b द्वे, 35 रे, 36 रे*, 37 यौषट्, 38 यौषट्, 39 वषट्, 40 स्याहा, 41 स्वधा, 42 ओम्, 43 तथाहि, 44 खलु, 45 किल, 46 अथ, 47 सु, 48 सुष्टु*, 49 स्म, 50 अ, 51 इ, 52 उ, 53 झ, 54 ल, 55 य, 56 रे, 57 ओ, 58 औ, 59 दह, 60 उञ् (d. i. उ), 61 उकञ् (d. i. उक्), 62 वेलायाम्, 63 मात्रायाम्, 64 यथा, 65 यत्, 66 तत्, 67 किम्, 68 परा, 69 वध्वा* (वधा), 70 धिक्, 71 हाहा, 72 हहे* (हेहे), 73 पाट्, 74 प्याट्, 75 आहो, 76 उताहो, 77 हो, 78 अहो, 79 नो (नो), 80 अयो, 81 ननु, 82 मन्ये, 83 मिथ्या, 84 अस्मि, 85 ब्रूहि, 86 तु, 87 नु, 88 इति, 89 इव, 90 वत्, 91 वात्, 92 वन (चन K.), 93 वत, 94 सम्, 95 वशम्, 96 शिकम्, 97 टिकम् (टिकम् K.), 98 सनुकम्, 99 छम्बट् (छंवट्, छंवट्), 100 शङ्के*, 101 शुकम्, 102 खम्, 103 सनात्, 104 सनुत्, 105 नहिकम्, 106 सत्यम्, 107 क्षतम्, 108 इच्छा, 109 अच्छा, 110 नोचेत्, 111 नचेत्, 112 नहि, 113 जातु, 114 कथम्, 115 कुतः, 116 कुत्र, 117 अथ, 118 अनु, 119 हा*, 120 हे, 121 हे (हेहे st. हे, हे K.), 122 आहोस्वित्, 123 शम्, 124 कम्, 125 दिष्ट्या, 126 पयु, 127 वट्, 128 सह, 129 अनुषट्*, 130 आनुषक्, 131 अह्, 132 फट्, 133 भाजक्, 134 अये, 135 अरे, 136 चाटु (चटु K.), 137 कुम्, 138 खुम्, 139 घुम्, 140 अम्, 141 ईम् (आईम् st. अम्, ईम् K., अम् aber auch besonders), 142 सोम्, 143 सिम्*, 144 सि*, 145 वै, 146 उपसर्गविभक्तिस्वरप्रतिरूपकाश्च निपाताः. K. ausserdem: 147 तथा, 148 अस्मि, 149 तक, 150 यम्, 151 घाट्, 152 तुम् (Infinitiv), 153 आम, 154 इह, 155 अनुकम्, 156 सुकम्, 157 मुधा, 158 हाहो, 159 हेहा, 160 ईहा, 161 ताजक्, 162 वाट्, 163 याट्, 164 हुम्, 165 शोम्, 166 वाकिर्, 167 आह् (Präposition आ); 168 अ (alpha priv.), 169 मा (ist als माह् schon erwähnt), 170 नो, 171 ना प्रतिषेधे; 172 उत, 173 तुवे, 174 न्वे, 175 नुवे, 176 अध, 177 अधम्, 178 स्मि, 179 अच्छ, 180 अदन्, 181 हेहे, 182 हेहे, 183 म, 184 आम्, 185 शस् (Suffix), 186 वय, 187 टिकम्, 188 हितुक, 189 श्वकम्, 190 नुकम्, 191 अन्त, 192 टो, 193 सुक्, 194 अले, 195 कोम्. Ist ein आह-तिगण und ein wahrer Augiasstall. Der Auslaut त् spricht nicht nothwendig für seine Ursprünglichkeit und die ungetrennte Schreibung zweier Partikeln nicht für die Einheit des Tons.

86. चार्वादयः 6, 2, 160.

1 चारु, 2 साधु, 3 योधकि (योधिक K.), 4 अनङ्गमेजय, 5 वदान्य, 6 अकस्मात्, 7 वर्तमानवर्धमानत्वरमाखप्रियमाणक्रोयमाणरोचमानशोभमानाः (क्रियमाण st. क्रोयमाण K.) संज्ञायाम्, 8 वि-

कारसदृशे व्यस्ते समस्ते (d. i. अधिकार, असदृश und अधिकारसदृश), 9 गृहपति, 10 गृहपतिक, 11 राजाहोष्कन्दसि.

87. चिह्णादयः 6, 2, 125.

1 चिह्ण, 2 मङ्गर (मन्दर), 3 मदुमर (महुर K.), 4 वेतुल, 5 षटत्क, 6 वैडालिकर्णक (कर्ण K.), 7 वैडालिकर्ण (वैतालिक K.), 8 कुक्कुट, 9 चिक्कण, 10 चित्कण.

88. चुरादयः 3, 1, 25.

Die Wurzeln der zehnten Klasse.

89. चूर्णादीनि 6, 2, 134.

1 चूर्ण, 2 करिव, 3 करिष, 4 शाकिन, 5 शाकट, 6 टावा, 7 तूस्त, 8 कुन्दुम (कुन्दम K.), 9 दलप, 10 चमसो, 11 चक्कन (चकन und चक्कन K.), 12 चोल.

90. छत्तादीनि 4, 4, 62.

1 छत्र, 2 शिवा, 3 प्ररोह (पुरोह K.), 4 स्या (gemeint sind nach der K. आस्या, सं-स्या, अवस्या), 5 शुभुजा, 6 चुरा, 7 तितिवा*, 8 उपस्यान, 9 ऊषि (ऊषि K.), 10 कर्मन्, 11 विश्वधा, 12 तपस्, 13 सत्य, 14 अन्त, 15 विशिखा*, 16 विशिका (शिविका K.), 17 भक्षा*, 18 उदस्यान*, 19 पुरोडा (i)*, 20 विक्षा*, 21 चुक्षा*, 22 मन्त्र.

91. छात्त्यादयः 6, 2, 86.

1 छात्रि, 2 पेलि (पेलि K.), 3 भागिह, 4 व्याडि, 5 आखगिह, 6 आटि*, 7 गामि (गोमि K.).

92. छेदादयः 5, 1, 84.

1 छेद, 2 भेद, 3 द्रोह, 4 दोह, 5 नर्त (वर्त K.), 6 कर्ष, 7 तोर्ष*, 8 संप्रयोग, 9 विप्रयोग, 10 प्रयोग*, 11 विप्रकर्ष, 12 प्रेषण, 13 संप्रघ्न, 14 विप्रघ्न*, 15 विकर्ष*, 16 प्रकर्ष*, 17 विराग विरङ्गं च (d. i. von विराग wird वैरङ्गिक gebildet.).

93. जक्षादयः 6, 1, 6.

Die Wurzeln 62—68 der zweiten Klasse.

94. जुहोत्यादयः 2, 4, 75.

Die Wurzeln der dritten Klasse.

95. ज्वलादयः 3, 1, 140.

Die Wurzeln 884—913 der ersten Klasse.

96. इतरादयः s. सर्वादीनि.

97. तक्षशिलादयः 4, 3, 93.

1 तक्षशिला, 2 यत्सोद्धरण, 3 कैर्मदुर (कौमेदुर), 4 ग्रामगो, 5 छगल*, 6 क्रोष्टुर्कर्ण (कर्ण-
कोष्ठ K.), 7 सिंहकर्ण (सिंहकोष्ठ K.), 8 संकुचित, 9 किंनर, 10 काण्डधार (काण्डधारण K.),
11 पर्यंत*, 12 अवसान, 13 द्यर्, 14 कंस. K. ausserdem: 15 सरालक.

98. तनादयः 2, 4, 79. 3, 1, 79.

Die Wurzeln der achten Klasse.

99. तनोत्यादयः 6, 4, 37.

Die Wurzeln der achten Klasse mit Ausnahme von हन्; vgl. 6, 4, 42. 43.

100. तसिलादयः 6, 3, 35.

Es sind die 5, 3, 7 bis 5, 4, 17 gelehrten Suffixe. Einige von diesen Suffixen gehören indessen nicht hierher, dagegen andere von Pāṇini nicht erwähnte hätten eingeschlossen werden müssen.

101. तारकादयः 5, 2, 39.

1 तारका, 2 पुष्प, 3 कर्णक*, 4 मञ्जरी*, 5 अजोष, 6 तण*, 7 सूच (सूचक K.), 8 मूत्र,
9 निष्क्रमण, 10 पुरोष, 11 उच्चार, 12 प्रचार, 13 विचार, 14 कुड्मल, 15 कण्टक, 16 सुसल*,
17 सुकुल, 18 कुसुम, 19 कुतूहल, 20 स्रवक, 21 किसलय, 22 पल्लव, 23 खण्ड, 24 वेग,

25 निद्रा, 26 मुद्रा, 27 सुभुद्रा, 28 धेनुध्या, 29 पिपासा, 30 अद्रा, 31 अम, 32 पुलक, 33 अङ्गारक, 34 वर्णाक, 35 द्रोह, 36 दौह, 37 मुख, 38 दुःख, 39 उत्कण्ठा (उत्कण्ठ K.), 40 भर, 41 छाधि, 42 वर्मन्*, 43 व्रण*, 44 गौरव*, 45 शास्त्र, 46 तरंग, 47 तिलक, 48 चन्द्रक (चन्द्र K.), 49 अन्धकार, 50 गर्व, 51 मुकुर, 52 हर्ष, 53 उत्कर्ष, 54 रण*, 55 कुयलय, 56 गर्भ, 57 तुध (तुधा K.), 58 सोमन्त, 59 ज्वर, 60 गर*, 61 रोग, 62 रोमाञ्च, 63 पगडा, 64 कज्जल, 65 तृष्*, 66 कोरक, 67 कल्लोल, 68 श्यपुट*, 69 फल, 70 कञ्चुक*, 71 शङ्खार*, 72 अङ्कुर, 73 शैवल, 74 वकुल*, 75 प्रवभ*, 76 आराल*, 77 कलङ्क, 78 कर्दम, 79 कन्दल, 80 मूढा*, 81 अङ्गार, 82 हस्तक (हस्त K.), 83 प्रतिबिम्ब*, 84 विघ्नतन्त्र (wohl विघ्न, तन्त्र)*, 85 प्रत्यय*, 86 टोला*, 87 गर्ज, 88 गर्भादप्राणिनि. K. ausserdem: 89 तन्त्रा, 90 मयक, 91 कर, 92 आन्दोल, 93 गोर, 94 राग. Ist ein आर्कतिगण.

102. तालादयः 4, 3, 152.

1 तालाच्छतुषि, 2 बाहिण, 3 इन्द्रालिग, 4 इन्द्रादृग, 5 इन्द्रायुध, 6 चय (चाप und चर्ग K.), 7 श्यामाक, 8 पीयूषा.

103. तिकादयः 4, 1, 154.

1 तिक, 2 कितव, 3 मंज्ञा, 4 बाला (बाल K.), 5 शिखा, 6 उरम् (उरग), 7 शाठ्य (शाठ्य K.), 8 सैन्धव, 9 यमुन्द, 10 रुष्य, 11 गाम्य, 12 नौल, 13 अमित्र, 14 गोकल्प, 15 कुरु (करु K.), 16 देवरय, 17 तैतल (तैतिल K.), 18 ओरस (ओरग), 19 कौरव्य, 20 भौरिकि, 21 भौलिकि, 22 चोपयत, 23 जैटयत, 24 शैकयत (शैकयत K.), 25 जैतयत, 26 वाजयत (ध्याजयत K.), 27 चन्द्रमस्, 28 गुभ, 29 गङ्गा, 30 खरेण्य, 31 सुयामन्, 32 आरद्र (आरटय), 33 वल्लका, 34 खल्यका (खल्या; खल्य K.), 35 वृष, 36 लोमक, 37 उदन्न (उदन्य K.), 38 यज्ञ. K. ausserdem: 39 सुयामन्, 40 ऋष्य (ऋष्य geschr.), 41 भौत, 42 जाजल, 43 रस, 44 लावक, 45 ध्यजयद, 46 वसु, 47 वन्धु, 48 आयन्धका (wohl आयन्*).

104. तिककितवादयः 2, 4, 68.

1 तिककितवाः, 2 वङ्गखरभण्डोरियाः, 3 उपकलमकाः, 4 पफकनरकाः, 5 वकनखगुदपरि-
गाष्टाः (वकनखखगुद* K.), 6 उरुजककुभाः, 7 लङ्कशान्तमुखाः, 8 उत्तरशलङ्कटाः (उरसनङ्कटाः K.), 9 कृष्णाजिनकृष्णमुन्दराः, 10 मण्डककपिठलाः, 11 अग्निवेशदशेरुकाः (*दासेरकाः K.).

105. तिष्ठद्गुप्रभृतीनि 2, 1, 17.

1 तिष्ठद्गु, 2 वृहद्गु, 3 आयतोमधम्, 4 खलेयवम्, 5 खलेवुसम्, 6 लूनयवम्, 7 लूयमानयवम्, 8 पूतयवम्, 9 पूयमानयवम्, 10 मंहृतयवम्, 11 मंह्रियमाणयवम्, 12 मंहृतवुसम्, 13 मंह्रियमा-

खद्युसम्, 14 समभूमि, 15 समपदाति, 16 सुषमम्, 17 विषमम्, 18 दुःषमम्, 19 निःषमम्, 20 अपसमम्, 21 आयतोसमम्, 22 प्रोटम्*, 23 पापसमम्, 24 पुण्यसमम्, 25 प्राज्ञम्, 26 प्ररयम्, 27 प्रमगम्, 28 प्रदक्षिणम्, 29 अपरदक्षिणम्, 30 संप्रति, 31 असंप्रति, 32 इचप्रत्ययः समाप्तः (इच् कर्मव्यनिहारे K.; vgl. 5, 4, 127).

106. तुजादयः 6, 1, 7.

Wird nirgends ausgeführt.

107. तुदादयः 3, 1, 77.

Die Wurzeln der sechsten Klasse.

108. तुन्दादयः 5, 2, 117.

1 तुन्द, 2 उदर, 3 पिचगड, 4 यव, 5 त्रोटि, 6 स्वाङ्गाद्विच्छिद्यो (च fügt K. hinzu). K. ausserdem: 7 घट.

109. तृणादयः 4, 2, 80.

1 तृण, 2 नड, 3 मूल*, 4 वन, 5 पर्ण, 6 यर्ण, 7 वराण*, 8 बिल*, 9 पुल*, 10 फल*, 11 अर्जुन*, 12 अर्ण, 13 सुवर्ण*, 14 बल, 15 चरण, 16 कुस. K. ausserdem: 17 जन, 18 लय

110. तौल्वल्यादयः 2, 4, 61.

1 तौल्वलि, 2 धारणि, 3 पारणि, 4 रावणि, 5 देलौपि, 6 दैवति (दैवलि K.), 7 दार्बलि*, 8 नैवकि* (नैवति), 9 देवमति (देवमिचि), 10 देवयन्ति, 11 चाफटकि*, 12 देल्वकि*, 13 वैङ्कि (वैकि; वैकि K.), 14 आनुराहति (आनुहारति K.), 15 पौष्करसादि, 16 आनुरोहति*, 17 आनुति (आनुमति K.), 18 प्रादोहनि*, 19 नैमिचि*, 20 प्राडाहति (प्राणाहति K.), 21 वान्धकि (रान्धकि K.), 22 वैश्वेति*, 23 आसिनासि*, 24 आहिंसि, 25 आसुरि, 26 नैमिषि, 27 आसि-बन्धकि, 28 पौष्पि (पौष्कि K.), 29 कारेणुपालि, 30 वैकशिं, 31 वैरकि, 32 वैहति. K. ausserdem: 33 प्रावाहणि, 34 मान्धातकि, 35 त्र्याफल्कि, 36 आयुधि, 37 वैलकि, 38 कामलि, 39 आसुराहति, 40 कान्दकि, 41 दौषकगति, 42 आन्तराहति.

111. त्यदादयः 8. सर्वादीनि.

112. दण्डादयः 5, 1, 66.

1 दण्ड, 2 मुसल, 3 मधुपर्क, 4 कशा, 5 अर्घ, 6 मेघ, 7 मेधा, 8 सुवर्ण*, 9 उदक, 10 वध, 11 युग, 12 गुहा, 13 भाग, 14 इभ, 15 भङ्ग*.

113. दधिपयश्चादीनि 2, 4, 14.

1 दधिपयसो, 2 सर्पिर्मधुनी, 3 मधुसर्पिणो, 4 ब्रह्मप्रजापते, 5 शिवशैववर्णा, 6 स्कन्दवि-
शाखा, 7 परिव्राट्कोशिका (परिव्राजका*), 8 प्रवर्गोपसर्ग, 9 शुक्रकण्ठा, 10 इध्मावर्हिणो, 11
दोढातपसो, 12 अद्धातपसो, 13 मेधातपसो, 14 अध्ययनतपसो, 15 उलूखलमुसले, 16 आश्वसाने,
17 अद्धामेधे, 18 अक्तामे, 19 वाङ्मनसे.

114. दामन्यादयः 5, 3, 116.

1 दामनि, 2 ओलपि, 3 वैजयापि*, 4 ओदकि (ओतकी, lies ओतकि, K.), 5 ओदङ्कि*,
6 आच्युतन्ति (अच्युतन्ति K.), 7 आच्युतदन्ति* (अच्युत*), 8 शाकुन्तकि*, 9 आकिदन्ति, 10
ओडवि*, 11 काकदन्तकि (काकदन्ति K.), 12 शाचन्तपि, 13 सार्धसेनि, 14 बिन्दु, 15 बिन्दवि*,
16 तुलभ, 17 मौञ्जायन, 18 काकिन्दि, 19 सावित्रीपुत्र. K. ausserdem: 20 काकरन्ति, 21 दे-
वयापि, 22 अपच्युतकी, 23 कर्को, 24 पिण्ड.

115. दासीभाराः 6, 2, 42.

1 दासीभारः, 2 देवहूतिः, 3 देवभोतिः*, 4 देवलातिः*, 5 वसुनोतिः, 6 ओषधिः, 7 चन्द्र-
माः. K. ausserdem: 8 देवहूतिः, 9 देवमृतिः, 10 देवनोतिः. Ist ein आकृतिगण.

116. दिगादयः 4, 3, 54.

1 दिश.

वर्ग्यादयः 6, 2, 131

2 वर्ग, 3 पूग, 4 गण, 5 पक्ष, 6 धाय्य (धाय्या K.), 7 मित्र, 8 मेधा, 9 अन्तर, 10
पथिन्, 11 रक्ष्, 12 अलौक, 13 उखा, 14 साक्षिन्, 15 देश*, 16 आदि, 17 अन्त, 18
मुख, 19 जघन, 20 मेघ, 21 वृथ, 22 उदकात्संज्ञायाम्, 23 न्याय, 24 वंश, 25 वेश (विश
K.), 26 काल, 27 आकाश. K. ausserdem: 28 अनुवंश.

117. दिवादयः 3, 1, 69.

Die Wurzeln der vierten Klasse.

118. दृढादयः 5, 1, 123.

1 दृढ, 2 दृढ*, 3 परिदृढ, 4 भग, 5 कृश, 6 वक्र (चक्र K.), 7 शुक्र*, 8 चुक्र*, 9 आम, 10 कृष्ट (आकृष्ट K.), 11 लवण, 12 ताम्र, 13 शैत, 14 उष्ण, 15 जड, 16 अधिर, 17 पण्डित, 18 मधुर, 19 मूर्ख, 20 मूक, 21 येयातनातमतिमनःशारदानाम् (लाभ st. नात K.), 22 समो मतिमनसोः, 23 जवन. K. ausserdem: 24 अम्ल, 25 बाल, 26 तरुण, 27 मन्द, 28 स्थिर, 29 बहुल, 30 दीर्घ.

119. देवपथादयः 5, 3, 100.

1 देवपथ, 2 हंसपथ, 3 वारिपथ, 4 रथपथ, 5 स्थलपथ*, 6 करिपथ*, 7 अजपथ*, 8 राजपथ, 9 शतपथ, 10 शङ्खपथ, 11 सिन्धुपथ (सिंहपथ K.), 12 सिद्धगति (सिंहगति K.), 13 उद्ध-
ग्रीव (योग्या K.), 14 वापरञ्जु (चामरञ्जु K.), 15 हस्त, 16 हन्त्र, 17 दण्ड, 18 पुष्प, 19 मत्स्य.
K. ausserdem: 20 जनपथ, 21 रञ्जु. Ist ein आकृतिगण.

120. द्युतादयः 1, 3, 91. 3, 1, 55.

Die Wurzeln 777—799 der ersten Klasse.

121. द्वारादयः 7, 3, 4.

1 द्वार, 2 स्वर, 3 स्याध्याय, 4 व्यल्कश, 5 स्वस्ति, 6 स्वर (स्वर zum zweiten Mal K.), 7 स्पष्टकत, 8 स्वादुसदु, 9 ष्यस्*, 10 ष्वन्, 11 स्व.

122. द्विदण्ड्यादयः 5, 4, 128.

1 द्विदण्डि, 2 द्विमुसलि, 3 उभाञ्जलि, 4 उभयाञ्जलि, 5 उभादन्ति, 6 उभयादन्ति, 7 उ-
भाहस्ति, 8 उभयाहस्ति, 9 उभाकर्णि, 10 उभयाकर्णि, 11 उभापाणि, 12 उभयापाणि, 13 उभा-
बाहु, 14 उभयाबाहु, 15 एकपदि, 16 प्रोक्षपदि, 17 आद्यपदि (आद्यपदि), 18 सपदि, 19 निकु-
च्यकर्णि, 20 संहतपुच्छ, 21 अन्तेवासि*.

123. आदयः s. सर्वादीनि.

124. धूमादयः 4, 2, 127.

1 धूम, 2 षड्वह (खड्गवह und खगवह K.), 3 अश्वदन, 4 अर्जुनाय (अर्जुनाद K.), 5 मा-
हकस्थली, 6 आनकस्थली*, 7 माहिषस्थली*, 8 मानस्थली (मावस्थली K.), 9 अद्रुस्थली*

10 मटुकस्थली*, 11 समुद्रस्थली*, 12 दाण्डायनस्थली, 13 राजस्थली, 14 विदेह, 15 राजगृह, 16 सात्रासाह, 17 शण्य (शिष्य K.), 18 मित्रवर्ध (मित्रवर्ध; मित्र, यल K.), 19 भवानी*, 20 मद्रकूल, 21 आजीकूल (आञ्जीकूल K.), 22 द्वाहाव, 23 त्राहाव, 24 संस्कोय (संहोय K.), 25 वर्धर, 26 वर्ज्य, 27 गर्त (वर्धगर्त K.), 28 आनर्त, 29 माटर, 30 पाथेय, 31 घोष, 32 पल्ली (वल्ली K.), 33 आराज्ञी, 34 धार्तराज्ञी, 35 आथय, 36 तोर्ध (अथयात तोर्ध [so!] K.), 37 कूलात्सोयो-रेषु, 38 समुद्राचावि मनुष्ये च, 39 कुत्ति, 40 अन्तरोय (अन्तरोप K.), 41 द्वोप, 42 अरुण, 43 उज्जयिनी (उज्जयिनी K.), 44 पट्टार*, 45 दक्षिणापथ, 46 साकेत. K. ausserdem: 47 घोष-स्थली, 48 भवस्थली, 49 गर्तकूल, 50 मानवल्ली, 51 सुराज्ञी.

125. नडादयः 4, 1, 99.

1 नड, 2 चर, 3 थक, 4 मुञ्ज, 5 इतिक, 6 इतिश, 7 उपक, 8 एक, 9 लमक, 10 शलङ्क शलङ्क च (d. i. शालङ्कायन), 11 सप्तल, 12 व्याजप्य, 13 तिक, 14 अग्निशर्मन् व्यपगो, 15 प्राण, 16 नर, 17 सायक, 18 दास, 19 मित्र, 20 द्वोप, 21 पिङ्गर, 22 पिङ्गल, 23 किंकर, 24 किंकल, 25 कातर, 26 कातल, 27 काश्यप, 28 काश्य, 29 काव्य (कात्य), 30 अज, 31 अमुष्य, 32 कृष्ण-रणा ब्राह्मणवासिष्टे (*वासिष्टयोः K.), 33 अमित्र, 34 सिगु, 35 चित्र, 36 कुमार, 37 क्रोष्टु क्रोष्टं च (d. i. क्रोष्टायन), 38 लोह, 39 दुर्ग, 40 स्तम्भ, 41 शिशपा, 42 अय, 43 तुष, 44 श-कट, 45 सुमनस्, 46 सुमत, 47 मिमत, 48 ऋच्, 49 जलंधर*, 50 अध्वर (अध्वरादण्डय K., vgl. weiter unten), 51 युगंधर, 52 हंसक, 53 दण्डिन्, 54 हस्तिन्, 55 पिण्ड*, 56 पञ्चाल, 57 चमसिन्, 58 सुकृत्य, 59 श्यारक, 60 ब्राह्मण, 61 चटक, 62 बदर, 63 अश्वल (अश्वला K.), 64 खरण, 65 लङ्क*, 66 इन्ध*, 67 अस्*, 68 कामुक, 69 ब्रह्मवत्, 70 उदुम्बर, 71 शोभा, 72 अलोह, 73 दण्डप (दण्ड und अध्वरादण्डय K.; vgl. oben). K. ausserdem: 74 जत् (l), 75 अश्वक, 76 वानय्य, 77 नाव्य, 78 अन्वजत्, 79 अन्तजन, 80 इत्यरा, 81 अंशक; Shadg. auch: 82 याम, 83 काम, 84 वात.

126. नडादयः 4, 2, 91.

1 नड, 2 पल्ल.

त्रिल्यकादयः 6, 4, 153.

3 त्रिल्य, 4 वेणु, 5 वेत्र, 6 वेतस, 7 इक्षु, 8 काष्ठ, 9 कपोत, 10 तृण, 11 कुञ्जा (कुञ्जाया K.) इत्येत्यं च, 12 तलन् नलोपश्च.

127. नद्यादयः 4, 2, 97.

1 नदी, 2 महो, 3 वाराणसी, 4 आचस्ती, 5 कौशाम्बी, 6 वनकौशाम्बी (वनको*), 7 का-शपरी*, 8 काशफरी (*फारी), 9 खादिरी, 10 पूर्वनगरी, 11 पाठा (पाथा K.), 12 माया (मा-वा K.), 13 शाल्वा (साल्वा K.), 14 दार्वा*, 15 सेतको (वासेनको K.), 16 वहबाया वृषे. K. ausserdem: 17 दाल्वा.

128. नन्दादयः 3, 1, 134.

नन्दियाशिमद्विद्विसाधिवर्धिशोभिरोचिभ्यो (वासि st. वाशि K., भूषि als v. l. von दृषि erwähnt in K.) ययन्तेभ्यः संज्ञायाम्, 1 नन्दनः, 2 वाशनः (वासनः K.), 3 मदनः, 4 दूषणः (भूषणः als v. l. erwähnt in K.), 5 साधनः, 6 वर्धनः, 7 शोभनः, 8 रोचनः, 9 सहितपिदमः (दमेः K.) संज्ञायाम्, 9 सहनः, 10 तपनः, 11 दमनः, 12 जल्पनः, 13 रमणः, 14 दर्पणः, 15 संक्रन्दनः, 16 संकर्षणः, 17 संहर्षणः, 18 जनार्दनः, 19 यवनः (पवनः als v. l. in K. erwähnt), 20 मधुसूदनः, 21 विभीषणः, 22 लवणः (निपातनाश्रयम् fügt K. hinzu), 23 चित्तविनाशनः, 24 कुलदमनः, 25 शुद्धदमनः.

129. निरुदकादीनि 6, 2, 134.

1 निरुदक, 2 निरुपल (auch निरुलप nach K.), 3 निर्मलिक, 4 निर्मशक, 5 निष्कालक, 6 निष्कालिक, 7 निष्पेय, 8 दुस्तरप, 9 निस्तरप, 10 निस्तरिक, 11 निरजिन, 12 उर्दजिन, 13 उपाजिन, 14 परेहस्तपादकेशकर्षाः. Ist ein Brahmantig.

130. निष्कादयः 5, 1, 20.

1 निष्क, 2 पण, 3 पाद, 4 माघ, 5 वाह, 6 द्रोण (वाहद्रोण K.), 7 षष्टि.

131. न्यङ्कादयः 7, 3, 53.

1 न्यङ्क, 2 मद्रु, 3 भगु, 4 दूरेपाक, 5 फलेपाक, 6 लणेपाक, 7 दूरेपाका, 8 फलेपाका, 9 दूरेपाकु, 10 फलेपाकु, 11 तक्र, 12 वक्र, 13 व्यतिषङ्ग, 14 अनुषङ्ग, 15 अवसर्ग, 16 उपसर्ग, 17 श्वपाक, 18 मांसपाक, 19 भूलपाक*, 20 कपोतपाक, 21 उलूकपाक, 22 संज्ञायां मेघनिदाघायदाघार्घाः (मेघ in K. an anderer Stelle), 23 न्यगोध, 24 वोरुध* (23 u. 24 gehören nicht hierher).

132. पक्षादयः 4, 2, 30.

1 पक्ष, 2 तुल*, 3 तुष, 4 कुण्ड*, 5 अण्ड, 6 कम्बलिका (कम्बलिक K.), 7 बलिक*, 8 चित्र, 9 अस्ति*, 10 पणिन् पन्य च (also पान्यायन), 11 कुम्भ, 12 सौरक (सोरज K.), 13 सरक, 14 सकल (सलक K.), 15 सरस, 16 समल, 17 अतिश्वन् (*स्वन् K.), 18 रोमन्, 19 लोमन्, 20 हस्तिन्*, 21 मकर*, 22 लोमक, 23 शोर्ष*, 24 निवात*, 25 पाक*, 26 सिंहक, 27 अङ्गुश*, 28 सुवर्णक, 29 हंसक (हंसका K.), 30 हिंसक*, 31 कुत्स*, 32 खिल*, 33 खिल*, 34 यमल, 35 हस्त, 36 कला*, 37 सकर्णक (सकण्डक K.). K. ausserdem: 38 अश्रमन्, 39 अस्तिबल.

133. पचादयः 3, 1, 134.

1 पच, 2 वच*, 3 वष, 4 वद, 5 चल, 6 पत, 7 नदद्, 8 भषद्, 9 प्लवद्, 10 चरद्*, 11 गरद्, 12 तरद्, 13 चोरद्, 14 गाहद् (ग्राहद् K.), 15 मूरद् (मृदद् K.), 16 देवद्, 17 दोषद्*, 18 रज (जर K.), 19 मड (मर K.), 20 लय (लम K.), 21 सेव, 22 मेव, 23 कोव (कोप; क्रोध K.), 24 मेध, 25 नर्त (मेधानर्त K.), 26 व्रण, 27 दश, 28 सर्प*, 29 दम्भ, 30 दर्प*, 31 जारभर, 32 प्रपच. K. ausserdem: 33 तप, 34 वस, 35 जर, 36 मोरद्, 37 दंश. Das द् in नदद् u. s. w. zeigt an, dass das Femininum mit डोप् gebildet wird. Ist ein आकृतिगण.

134. पदादयः 6, 1, 171.

Es sind die 6, 1, 63 aufgeführten Stämme.

135. पर्पादयः 4, 4, 10.

1 पर्प, 2 अश्व, 3 अश्वत्य, 4 रय, 5 जाल, 6 न्यास, 7 व्याल, 8 पादः पल्य (also पदिक).

136. पश्वादयः 5, 3, 117.

1 पशु, 2 असुर, 3 रत्नस्, 4 ब्राह्मीक (ब्रान्हीक K.), 5 वयस्, 6 वसु, 7 मरुत्, 8 सत्वत्, 9 दशार्ह, 10 पिशाच, 11 अशनि, 12 कार्पाण.

137. पलाशादयः 4, 3, 141.

1 पलाश, 2 खदिर, 3 शिंशपा, 4 स्पन्दन (स्यन्दन K.), 5 मूलाक*, 6 करोर, 7 शिरोव, 8 यवास, 9 विकङ्कत.

138. पाचेसमितादयः 2, 1, 48.

1 पाचेसमिताः (*समिताः K.), 2 पात्रयहुलाः, 3 उदुम्बरमशकः, 4 उदुम्बरकर्मिः (उदर-क्रिमिः K.), 5 कूपकच्छपः, 6 अयटकच्छपः, 7 कूपमगडूकः, 8 कुम्भमगडूकः, 9 उदपानमगडूकः, 10 नगरकाकः, 11 नगरवायसः, 12 मातरियुरुधः, 13 पिजोशूरः (पिण्डोशूरः K.), 14 पितरिशूरः*, 15 गेहेशूरः, 16 गेहनर्दा, 17 गेहेत्वेडो, 18 गेहेविजितो, 19 गेहेव्याडः, 20 गेहेमेहो, 21 गेहेटाहो*, 22 गेहेद्वत्तः (*द्वत्तः K.), 23 गेहेष्टः, 24 गभैवत्तः, 25 आखनिकवकः, 26 गोष्टेशूरः, 27 गोष्टे-विजितो, 28 गोष्टेत्वेडो, 29 गोष्टेपटुः, 30 गोष्टेपण्डितः, 31 गोष्टेप्रगल्भः, 32 कर्णोटिरिटिरा (कर्णोटिद्विभः K.), 33 कर्णोचुरुचुरा (*चुरुचुरा K.). K. ausserdem: 34 कूपचूर्णकः. Ist ein आकृतिगण.

139. पामादयः 5, 2, 100.

1 पामन्, 2 वामन्, 3 वेमन्*, 4 हेमन्, 5 श्लेष्मन्, 6 कटु (कटु), 7 वलि, 8 सामन्, 9 ऊष्मन्*, 10 क्षमि*, 11 अङ्गात् कल्याणे, 12 शाकोपलालोददृशां (*ददृशां K.) दृश्यत्वं च, 13 विष्वगित्युत्तरपदलोपश्चाकृतसंघे: (also विषुण), 14 लक्ष्म्या अच्च (also लक्ष्मण:). K. ausserdem: 15 घ्रेष्ठ, 16 पल्ल. Vgl. Patāṅgali und die Vārttika zu 5, 2, 100.

140. पारस्करप्रभृतीनि 6, 1, 157.

1 पारस्करो देशः, 2 कारस्करो वृक्षः, 3 रथस्या नदी, 4 किष्कुः प्रमाणम्, 5 किष्किन्धा गुहा, 6 तद्वृहताः करपत्योश्चोरदेवतयोः सुट् तलोपश्च (तस्करः चोरः, वृहस्पतिः = देवता), 7 प्रात् तुम्पतां गवि कर्तरि (प्रस्तुम्पति गोः). Ist ein आकृतिगणः.

141. पाशादयः 4, 2, 40.

1 पाश, 2 वृण, 3 धूम, 4 वात, 5 अङ्गार, 6 पाटल (पाटलका K.), 7 पोत, 8 गल, 9 पिटक, 10 पिटाक, 11 शकट, 12 हल, 13 नट (नड K.), 14 वन. K. ausserdem: 15 बालक.

142. पिच्छादयः 5, 2, 100.

1 पिच्छा (पिच्छ K.), 2 उरस्, 3 ध्रुवक (सुवक K.), 4 ध्रुवक (ध्रुवका K.), 5 जटाघटा-कालाः (*कालात् K.) क्षेपे. 6 वर्ण, 7 उदक, 8 पङ्क, 9 प्रज्ञा.

143. पीत्वादयः 5, 2, 24.

1 पोतु, 2 कर्कन्धु (*न्धू), 3 शमो, 4 करोर, 5 कुवल, 6 खदर, 7 अश्वत्थ, 8 खदिर.

144. पुरोहितादयः 5, 1, 128.

1 पुरोहित. 2 राजासे (d. i. असमासे, K. ausserdem राजन् ohne असे), 3 यामिक (सं-यामिक K.), 4 पिण्डिक, 5 सुहित*, 6 बाल, 7 मन्द, 8 खण्डिक, 9 दण्डिक, 10 यर्मिक (य-र्मित K.), 11 कर्मिक, 12 धर्मिक*, 13 शिलिक (शौलिक K.), 14 मूलिक, 15 मूलिक, 16 तिलक (तिलिका K.), 17 अञ्जनिक, 18 अञ्जनिक (अञ्जतिका K.), 19 अषिक, 20 पुत्रिक (पुत्रक K.), 21 अधिक*, 22 कलिक, 23 पर्विक*, 24 पथिक (पथिका K.), 25 चर्मिक, 26 प्रतिक, 27 सारथि (सारथिक K.), 28 आस्तिक*, 29 सूचिक, 30 संरक्ष*, 31 सूचक (auch

संरक्षमूचक), 32 नास्तिक*, 33 अज्ञानिक, 34 शास्त्रर (शास्त्रर K.), 35 नागर*, 36 चूडिक. K. ausserdem: 37 शक्ति, 38 मिलिक, 39 स्तनिक, 40 चूडितिक, 41 कृषिक, 42 पूतिक, 43 पत्तिक, 44 सलनिक, 45 पत्तिक, 46 जलिक, 47 शर्मिक, 48 तिथ्यिक, 49 प्रचिक, 50 प्रयिक, 51 परि-
दक (sic). 52 पूजनिक, 53 मूचिक, 54 स्वरिक.

145. पुषादयः 3, 1, 55.

Die Wurzeln 73—137 der vierten Klasse.

146. पुष्करादयः 5, 2, 135.

1 पुष्कर, 2 पद्म, 3 उत्पल, 4 तमाल, 5 कुमुद, 6 नड, 7 कपित्थ, 8 विस, 9 मृगाल,
10 कर्दम, 11 शालूक, 12 विगह, 13 करोष, 14 शिरोष, 15 यवास, 16 प्रवाह (प्रवास K.), 17
हिरण्य, 18 कैरव, 19 कल्लोल, 20 तट*, 21 तरंग, 22 पङ्कज*, 23 सरोज*, 24 राजोय*, 25
नालोक*, 26 सरोरुह*, 27 पुटक*, 28 अरविन्द*, 29 अम्भोज*, 30 अञ्ज*, 31 कमल*, 32
पद्म*, K. ausserdem: 33 वयस.

147. पृथ्वादयः 5, 1, 122.

1 पृथु, 2 मटु, 3 महत्, 4 पटु, 5 तनु, 6 लघु, 7 बहु, 8 साधु, 9 आशु (आसु K.),
10 उरु (ऊरु K.), 11 गुरु, 12 बहुल, 13 खण्ड, 14 दण्ड, 15 चण्ड, 16 अकिंचन, 17 बाल*,
18 ह्योड, 19 पाक, 20 वत्स, 21 मन्द, 22 स्यादु, 23 ह्रस्व, 24 दीर्घ, 25 प्रिय, 26 वृष, 27 ऋजु,
28 विप्र, 29 बुद्ध, 30 अशु*. K. ausserdem: 31 वेणु (!).

148. पृषोदरादीनि 6, 3, 109.

1 पृषोदर, 2 पृषोत्थान (पृषोद्वान K.), 3 बलाहक, 4 जाम्बूत, 5 ब्रमशान, 6 उन्नखल, 7
पिशाच, 8 वृष, 9 मयूर. Ist ein आकृतिगण.

149. पैलादयः 2, 4, 59.

1 पैल, 2 शालङ्कि, 3 सात्यकि, 4 सात्यकामि (सात्यकामि K.), 5 राहयि*, 6 रावणि*,
7 औदञ्चि*, 8 औदप्रजि, 9 औदमेघि, 10 औदमज्जि, 11 औदभज्जि*, 12 देवस्थानि, 13 पैङ्ग-
लोदायनि (पैङ्गलायनि K.), 14 राहवति (रोहवति und रागवति K.), 15 भौलिङ्गि, 16 राणि,
17 औदन्धि*, 18 औद्वहमानि, 19 औज्जिहानि, 20 औदशुद्धि (औदशुद्धि K.), 21 तद्वाजाब्धाः.
K. ausserdem: 22 देघि (!), 23 सोमनि, 24 उहमानि (sic), 25 राणायनि. Ist ein आकृतिगण.

150. प्रगद्यादयः 4, 2, 80.

1 प्रगदिन्, 2 मगदिन्, 3 मददिन् (शरदिन् K.), 4 कविल (कलिय K.), 5 खगिहत (ख-
डिह्य K.), 6 गदित (गदिय K.), 7 चूडार, 8 महार (माज्जार K.), 9 मन्दार*, 10 कोविदार.

151. प्रज्ञादयः 5, 4, 38.

1 प्रज्ञ, 2 यणिज्ञ, 3 उणिज्ञ, 4 उणिज्ञ (richtig उणिक्, d. i. उणिह K.), 5 प्रत्यक्ष,
6 विद्वस्, 7 विदन्, 8 षोडन्, 9 विद्या, 10 मनस्, 11 शोच शरीरे, 12 जुह्वत्, 13 कृष्ण मगे,
14 चिकीर्षत्, 15 क्षीर, 16 शत्रु (शक K.), 17 योध, 18 चक्षुस् (वक्षस् K.), 19 वसु (वस्! K.),
20 एनस् (एत्! K.), 21 मरुत्, 22 कुञ्च (कुह् K.), 23 सत्वन्तु (d. i. सत्वत्, सत्वन्त्), 24
दशाहं, 25 वयस्, 26 व्याकृत*, 27 असुर (आतुर! K.), 28 रक्षस्, 29 पिशाच, 30 अग्नि, 31
कर्षापण (का! K.), 32 देवता, 33 बन्धु. K. ausserdem: 34 षोडश, 35 भूतं, 36 राजा.

152. प्रतिजनादयः 4, 4, 99.

1 प्रतिजन, 2 इदंयुग, 3 संयुग, 4 समयुग, 5 परयुग, 6 परकुल, 7 परस्यकुल, 8 अमुष्यकुल
9 सर्वजन, 10 विश्वजन, 11 महाजन, 12 पञ्चजन.

153. प्रवृद्धादयः 6, 2, 147.

1 प्रवृद्धं यानम्, 2 प्रवृद्धो यूपलः, 3 प्रयुतासूषण्यः (richtig प्रयुक्ताः सक्तयः K.), 4 आकर्वे
ज्वहितः, 5 अयहितो भोगेषु, 6 खट्वाकदः, 7 कविशस्तः. Ist ein आकृतिगण.

154. प्रादयः 1, 4, 58.

1 प, 2 परा, 3 अप, 4 सम्, 5 अनु, 6 अव, 7 निस्, 8 निर*, 9 दुस्, 10 दुर*, 11 वि,
12 आह् (d. i. आ), 13 नि, 14 अधि, 15 अपि, 16 अति, 17 सु, 18 उद्, 19 अभि, 20 प्रति,
21 परि, 22 उप.

155. प्रियादयः 6, 3, 34.

1 प्रिया, 2 मनोज्ञा, 3 कल्याणो, 4 सुभगा, 5 दुर्भगा, 6 भक्तिः, 7 सच्चिदा, 8 स्वा* (स्व-
सा), 9 कान्ता, 10 क्षान्ता, 11 समा, 12 क्षपला, 13 दुहिता, 14 वामना (वामा K.), 15 तन-
या*. K. ausserdem: 16 अम्बा.

156. प्रेक्षादयः 4, 2, 80.

1 प्रेक्षा, 2 हलका (फलका), 3 वन्धुका, 4 ध्रुवका, 5 क्षिपका, 6 न्ययोध, 7 इक्कट (इकुट K.), 8 कङ्कट (ककंटा K.), 9 संकट, 10 कट*, 11 कूप*, 12 युक्त*, 13 पुक्त*, 14 पुट*, 15 मह (महा K.), 16 परिवाप*, 17 यथाव* (d. i. यवास), 18 ध्रुवका*, 19 गत*, 20 कूपक (कूपका K.), 21 हिरण्य*. K. ausserdem: 22 युधका, 23 मुकटा, 24 मङ्कट, 25 मुक्त.

157. प्रक्षादयः 4, 3, 164.

1 प्लक्ष, 2 न्ययोध, 3 अश्वत्थ, 4 इक्षुदो, 5 शिशु, 6 रुक्*, 7 कलतु (ककंन्ध K., erwähnt werden als Varianten ककंन्ध und अकतु), 8 बृहतो.

158. प्वादयः 7, 3, 80.

Die Wurzeln 12—32 der neunten Klasse.

159. फणादयः 6, 4, 125.

Die Wurzeln 873—883 der ersten Klasse.

160. बलादयः 4, 2, 80.

1 बल, 2 चुल (युल K.), 3 नल*, 4 टल*, 5 घट*, 6 लकुल*, 7 उरल*, 8 पुल*, 9 मूल*, 10 उल, 11 हुल, 12 वन, 13 कुल. K. ausserdem: 14 तुल, 15 कवल.

161. बलादयः 5, 2, 136.

1 बल, 2 उत्साह, 3 उद्भास (उद्भाच K.), 4 उद्भास*, 5 उद्भास*, 6 शिखा*, 7 कुल, 8 वृडा*, 9 मूल*, 10 कूल*, 11 आयाम, 12 व्यायाम, 13 उपयाम, 14 आरोह, 15 अवरोह, 16 परिखाह, 17 युद्ध. K. ausserdem: 18 उद्दाम, 19 शिखावन, 20 वृगमूल, 21 दंश.

162. बह्लादयः 4, 1, 45.

1 बहु, 2 पद्धति, 3 अञ्चति, 4 अङ्कति, 5 अंहति, 6 शकटि, 7 शक्तिः शस्त्रे, 8 शारि, 9 शारि, 10 राति*, 11 राधि*, 12 श्राधि*, 13 अहि, 14 कपि, 15 यष्टि, 16 मुनि, 17 इतः प्राण्यङ्गात्, 18 रुदिकारादङ्कितः, 19 सर्वतो गतिचर्यादित्येके, 20 चण्ड, 21 अराल, 22 कपश

(रूपाण K.), 23 कमल, 24 विकट, 25 विशाल, 26 विशङ्कट, 27 भरुज, 28 ध्वज, 29 चन्द्र-
भागा नद्याम्, 30 कल्याण, 31 उदार, 32 पुराण, 33 अहन्, 34 क्रोड*, 35 नख*, 36 खुर*,
37 शिखा*, 38 बाल*, 39 शफ*, 40 गुद*. K. ausserdem: 41 वहति, 42 गति. Ist ein
आकृतिगण, zu welchem auch 43 भग, 44 गल und 45 राग gehören.

163. बाह्यादयः 4, 1, 96.

1 बाहु, 2 उपबाहु, 3 उपचाकु, 4 निचाकु (विचाकु K.), 5 शिचाकु, 6 घटाकु, 7 उपबिन्दु,
8 वृषलो, 9 वृकला, 10 वृडा, 11 बलाका, 12 मृषिका, 13 कुशला*, 14 कगला, 15 धुयका,
16 धुयका, 17 सुमित्रा, 18 दुर्मित्रा, 19 पुष्करसद, 20 अनुहरत्, 21 देवशर्मन्, 22 अग्निशर्मन्,
23 भटशर्मन्, 24 सुशर्मन्, 25 कुनामन्, 26 सुनामन्, 27 पञ्चन्, 28 सज्जन्, 29 अष्टन्, 30 अग्नि-
तांजसः सलोपश्च, 31 सुधावत् (सुधावत्; सुधावन् K.), 32 उदञ्जु, 33 शिरम्, 34 माप, 35
शराविन्, 36 मरोचो*, 37 जेमयुद्धिन्, 38 ग्रह्खलतोदिन्, 39 खरनादिन्, 40 नगरमर्दिन्, 41
प्राकारमर्दिन्, 42 लोमन्, 43 अजोगतं, 44 कृष्ण, 45 युधिष्ठिर, 46 अर्जुन, 47 साम्ब, 48 गद,
49 प्रद्युम्न, 50 राम, 51 उदङ्क (उदङ्कः संज्ञायाम् K.), 52 उदकः संज्ञायाम्*, 53 संभूयोऽम्भसोः
सलोपश्च. K. ausserdem: 54 वृक, 55 वृडाला, 56 भगला, 57 सलक. Ist ein आकृतिगण,
zu dem auch 58 सात्वकि, 59 जाह्नवि, 60 शेन्द्रशर्मि, 61 आजधेनवि und 62 श्रीहुलोमि gehören
sollen.

164. विदादयः 4, 1, 104.

1 विद, 2 उर्व, 3 कश्यप, 4 कुशिक, 5 भरद्वाज, 6 उपमन्दु, 7 किलात, 8 किदर्म (कन्दर्प;
किदर्म K.), 9 विश्वानर, 10 ऋष्टिपेण, 11 ऋतभाग, 12 हर्यश्च, 13 प्रियक, 14 आपस्तम्ब, 15
कूचवार, 16 शरद्वत्, 17 शुनक, 18 धेनु, 19 गोपयन, 20 शिपु, 21 बिन्दु (विन्दु K.), 22 भो-
गक*, 23 भाजन, 24 शमिक*, 25 अश्ववातान, 26 प्रयामाक, 27 प्रयामक (प्रयामाक K.), 28
प्रयावलि (श्रावलि K.), 29 प्रयापर्ण.

हरितादयः 4, 1, 100.

30 हरित, 31 किंदास, 32 वहासक, 33 अर्कलूष, 34 वध्योण (वध्योष K.), 35 विष्णु,
36 वृद्ध (विष्णुवृद्ध K.), 37 प्रतिबोध, 38 रथोत्तर, 39 रथंतर, 40 गर्वाष्टिर, 41 नि-
षाद, 42 शबर*, 43 अलस, 44 मठर, 45 मडाकु*, 46 सपाकु*, 47 मद्दु (मद K.),
48 पुनर्भू, 49 पुत्र, 50 दुहितृ, 51 ननान्द, 52 परस्वो परशु च (also पारशव und
पारशवायन von परस्वो). K. ausserdem: 53 किलातप (gehört nicht zum हरि-
तादि), 54 सम्यक, 55 प्रयायक.

165. वित्त्वादयः s. 126. नडादयः.

166. विल्वादयः 4, 3, 136.

1 विल्व, 2 व्रीहि, 3 काण्ड, 4 मुद्ग, 5 मसूर, 6 गोधूम, 7 इक्षु, 8 वेणु, 9 गवेषुका, 10 कपांसो, 11 पाटलो, 12 कर्कश, 13 कुटोर.

167. ब्राह्मणादयः 5, 1, 124.

1 ब्राह्मण, 2 वाह्य, 3 माणव, 4 अहंतो नुम् च (ein Vārtika), 5 चोर, 6 धूर्त, 7 आ-
राध्य, 8 विराध्य, 9 अपराध्य, 10 उपराध्य, 11 एकभाव, 12 द्विभाव, 13 त्रिभाव, 14 अन्य-
भाव, 15 अनेत्रज, 16 संघादिन्, 17 संवोशन्, 18 संभाविन्, 19 बहुभाविन्, 20 शोषघातिन्
(शोषघातिन् K.), 21 विघातिन्, 22 समस्य, 23 विषमस्य, 24 परमस्य, 25 मध्यमस्य, 26 अनो-
प्यर, 27 कुशल, 28 क्षपल, 29 निपुण, 30 पिशुन, 31 कुतूहल*, 32 क्षेत्रज्ञ*, 33 निग्न*, 34
ब्रानिश, 35 अलस, 36 दुष्पुरुष, 37 कापुरुष, 38 राजन्, 39 गणपति, 40 अधिपति, 41 गडुल,
42 द्रायाद, 43 विशस्ति*, 44 विषम*, 45 विपात*, 46 निपात*, 47 सर्ववेदादिभ्यः स्वायं,
48 चतुर्वेदस्योभयपदवृद्धिश्च, 49 शौटोर*. K. ausserdem: 50 मूक, 51 कवि, 52 विशसि,
53 पिशाच, 54 विशाल, 55 धनपति, 56 नरपति, 57 निय, 58 निधान, 59 विव, 60 स्वभाव
61 निघातिन्, 62 राजपुरुष, 63 विशाय, 64 विशात, 65 विज्ञात, 66 नयात, 67 सुहित, 68
दोन, 69 विदग्ध, 70 उचित, 71 समय, 72 शोल, 73 तत्पर, 74 इदंपर, 75 यथा तथा, 76
पुरम्, 77 पुनः पुनः, 78 अभोक्ष, 79 तरतम, 80 प्रकाम, 81 यथाकाम, 82 निष्कुल, 83 स्वराज,
84 महाराज, 85 युवराज, 86 समाज, 87 अविद्वर, 88 अपिशुन, 89 अनुगंस, 90 अयथातय, 91
अयथापुर, 92 स्वधर्म, 93 अनुकूल, 94 परिमयडल, 95 विषयरूप, 96 अतिवृत्त, 97 उदासीन, 98
हंश्वर, 99 प्रतिभू, 100 सावि(न्), 101 मानुष, 102 आस्तिक, 103 नास्तिक, 104 युगपद, 105
पूर्वाधर, 106 उत्तराधर. Ist ein आकृतिगण.

168. भर्गादयः 4, 1, 178.

1 भर्ग, 2 करुण (करुण K.), 3 केकय, 4 कश्मोर, 5 साल्व, 6 सुस्थाल, 7 उरम् (उरज
und उरस K.), 8 कौण्ड्य.

169. भस्त्रादयः 4, 4, 16.

1 भस्त्रा, 2 भरट, 3 भरण (भारण), 4 शोर्वभार, 5 शोर्वभार, 6 अंसभार, 7 अंसभार.

170. भिक्षादयः 4, 2, 38.

1 भिक्षा, 2 गर्भिणी, 3 क्षेत्र, 4 करोष, 5 अह्वार, 6 चर्मन् (चर्मिन् mit Erwähnung
unserer Lesart K.), 7 सहस्र, 8 युवति, 9 पदाति, 10 पद्धति, 11 अश्वर्वन् (auch v. l. अश्वन् K.),
12 दक्षिणा, 13 भूत, 14 विषय, 15 शोत्र K. ausserdem: 16 धर्मिन् (v. l. धर्मन्).

171. भिदादयः 3, 3, 104.

1 भिदा, 2 छिदा, 3 विदा, 4 क्षिपा, 5 गुहा (गिर्योपधयोः fñgt K. nach einem Vārttika hinzu), 6 यद्वा, 7 मेधा, 8 गोधा, 9 आरा, 10 हारा, 11 कारा बन्धने*, 12 क्षिया, 13 तारा*, ज्योतिषि*, 14 धारा, 15 रेखा, 16 वृद्धा, 17 पीडा, 18 घषा, 19 वषा, 20 मृजा (मृजा K.), 21 कृषा (कृषेः संप्रसारणं च K. nach einem Vārttika). K. ausserdem: 22 भारा, 23 लेखा.

172. भीमादयः 3, 4, 74.

1 भीम, 2 भीष्म, 3 भयानक, 4 वह (वह K.), 5 चरु (auch वहचरु st. वह, चरु), 6 प्रस्कन्दन*, 7 प्रपतन (प्रतपन), 8 समुद्र, 9 सुव (सुच K.), 10 सच, 11 दृष्टि*, 12 रक्षस् (रजः K.), 13 शङ्खु*, 14 सुक* (संकसुक st. शङ्खु, सुक), 15 सूर्य*, 16 खलति. K. ausserdem: 17 भूमि, 18 संस्कार, 19 संस्कन्दन. Ist ein आकृतिगण.

173. भूवादयः 1, 3, 1.

Die Wurzeln der ersten Klasse und alle Wurzeln insgesamt.

174. भृशादयः 3, 1, 12.

1 भृश, 2 शोघ, 3 चपल, 4 मन्द, 5 पण्डित, 6 उत्सुक, 7 सुमनस्, 8 दुर्मनस्, 9 अभि-
मनस्, 10 उन्मनस्, 11 रहस्, 12 रोहत्, 13 रेहत् (रेहस् K.), 14 संश्चत्*, 15 सृपत्*, 16 श-
श्वत्, 17 भ्रमत्*, 18 वेहत्, 19 शुचिस्, 20 शुचिवर्चस्*, 21 अगडर*, 22 वर्चस्, 23 ओजस्,
24 सुरजस्*, 25 अरजस्. K. ausserdem: 26 बृहत्, 27 नृपत् (sic), 28 शुधि, 29 अधर.

175. भौरिकादयः 4, 2, 54.

1 भौरिक, 2 भौलिक, 3 चोपयत्*, 4 चेटयत् (चौटयत्), 5 काणोय, 6 वाणिजक, 7 वा-
लिकाज्य (वाणिकाज्य; वानिज, वानिज्यक K.), 8 सैकयत् (शैकयत् K.), 9 वैकयत्. K. ausser-
dem: 10 वैषेय.

176. मध्वादयः 4, 2, 86.

1 मधु, 2 विस, 3 स्याणु, 4 येणु, 5 कर्कन्धु, 6 शमो, 7 कर्तोर (किर्तोर K.), 8 हिम,
9 किशरा, 10 शर्पाण (शर्पणा K.), 11 मरुत्, 12 वार्दानो*, 13 शर, 14 इष्टका, 15 आसुति,
16 शक्ति, 17 आसन्दो, 18 शकल*, 19 शलाका, 20 आमिषो (आमिधो K.), 21 इक्षु, 22 रोमन्,
23 कृष्टि (सृष्टि mit der v. l. दृष्टि K.), 24 कष्य, 25 तक्षशिना, 26 खड (खडा K.), 27 वट*,
28 वेट (वेटा K.). K. ausserdem: 29 रम्य, 30 चल, 31 मरुय, 32 दार्थाघाट.

177. मनोज्ञादयः 5, 1, 133.

1 मनोज्ञ, 2 प्रियरूप, 3 अभिरूप, 4 कन्याण, 5 मेधायिन्, 6 आद्य, 7 कुलपुत्र, 8 छान्दस, 9 छान्न, 10 श्रोत्रिय, 11 चोर, 12 धूर्त, 13 विश्वदेव (विश्वदेव K.), 14 युवन्, 15 कुपुत्र*, 16 ग्रामपुत्र, 17 ग्रामकुलाल*, 18 ग्रामखण्ड (ग्रामखण्ड K.), 19 ग्रामकुमार, 20 सुकुमार*, 21 बहून, 22 अवश्यपुत्र (अवश्य K.), 23 अमुष्यपुत्र, 24 अमुष्यकुल, 25 सारपत्न*, 26 शतपुत्र. K. ausserdem: 27 कुशल, 28 अहोपुरुष.

178. मयूरव्यंसकादयः 2, 1, 72.

1 मयूरव्यंसक, 2 छान्नव्यंसक, 3 कम्बोजमुण्ड (काम्बोज K.), 4 यवनमुण्ड; 5 छन्दसि हस्तैश्च (हस्त*), 6 पादैश्च (पाद*), 7 लाङ्गलैश्च (लाङ्गले*; लाङ्गले K.), 8 पुनर्दाय; 9 ग्रहोदादयो अन्यपदार्थे, 10 ग्रहोदं वर्तते, 11 ग्रहियं वर्तते, 12 ग्रहवाणिजा क्रिया, 13 अपेहिवाणिजा, 14 प्रेहिवाणिजा, 15 ग्रहस्वागता, 16 अपेहिस्वागता, 17 ग्रहद्वितीया, 18 अपेहिद्वितीया, 19 प्रेहिद्वितीया*, 20 ग्रहकटा*, 21 अपेहिकटा (अपोहकटा K.), 22 प्रेहिकटा (प्रोहकटा K.), 23 आहरकरटा*, 24 प्रेहिकर्दमा*, 25 प्रोहिकर्दमा, 26 विधमचूडा*, 27 उद्धरचूडा (उद्धमचूडा), 28 आहरचूला, 29 आहरयमना, 30 आहरसेना*, 31 आहरवितना (आहरयनितना K.), 32 कृन्तविचक्षणा, 33 उद्धरोत्सृजा, 34 उद्धरावसृजा*, 35 उद्धमविधमा, 36 उत्पचनिपचा (*विपचा K.), 37 उत्पतनिपता; 38 उच्चावचम्, 39 उच्चनोचम्, 40 आचोपचम्*, 41 आचपराचम्*, 42 नावप्रचम्, 43 निश्चप्रचम्, 44 अकिंचन, 45 स्रात्वाकालक, 46 पोत्वास्थिरक, 47 भुक्त्यासुहित, 48 प्रोष्यपापोयान्, 49 उत्पत्यपाकला (उत्पत्यव्याकुला K.), 50 निपत्यरोहिणी, 51 निषण्णश्यामा, 52 अपेहिप्रचसा, 53 ग्रहविधसा*, 54 इहपञ्चमी, 55 इहद्वितीया; 56 जहि कर्मणा बहुलमाभोक्ष्ये कर्तारं चाभि दधाति, 57 जहजोडम् (richtig *जोड: K.), 58 जहिस्तम्बम् (richtig *स्तम्ब: K.), 59 उज्जहिस्तम्बम् (richtig *स्तम्ब: K.); 60 आख्यातमाख्यातेन क्रियासातत्ये, 61 अग्रनोत्पिषता, 62 पचतभुज्जता, 63 खादतमोदता, 64 खादताचमता (खादतवमता), 65 आहरनिवृषा, 66 आवपनिष्करा (आहरनिष्करा), 67 उत्पचविपचा; 68 भिन्द्रिलवणा, 69 कृन्दि-विचक्षणा (किन्दि K.), 70 पचलवणा, 71 पचप्रकूटा. K. ausserdem: 72 प्रेहिस्वागता, 73 अपोहिकर्दमा, 74 अचितोपचितम्, 75 अवचितपराचितम्, 76 उज्जहिजोडः. Ist ein आकृतिगण, zu welchem auch 77 अकृतोभयः, 78 कादिशोकः, 79 आहोपुरुषिका, 80 अहमहमिका, 81 यदृच्छा, 82 ग्रहरोषाहिरा, 83 उन्मजावमजा, 84 द्रव्यान्तरम् und 85 अवश्यकार्यम् gehören sollen. 77—85 nicht in K.

179. महिषादयः 4, 4, 48.

1 महिषी, 2 प्रजापति*, 3 प्रजावती, 4 प्रलेपिका, 5 विलेपिका, 6 अनुलेपिका, 7 पुरोहित, 8 मणिपाली, 9 अनुचारक (अनुवारक), 10 होतृ, 11 यजमान.

180. मालादयः 6, 2, 88.

1 माला, 2 शाला, 3 शोणा (शोण), 4 द्राक्षा, 5 खादा*, 6 चाम्पा, 7 काञ्ची, 8 एक,
9 काम. K. ausserdem: 10 चोमा.

181. मुचादयः 7, 1, 59.

Die Wurzeln 136—143 der sechsten Klasse.

182. यजादयः 6, 1, 15.

Die Wurzeln 1051—1059 der ersten Klasse.

183. यवादयः 8, 2, 9.

1 यव, 2 दल्लि, 3 ऊर्मि, 4 भूमि, 5 ऊर्मि, 6 कुञ्जा, 7 यशा, 8 द्राक्षा, 9 धाक्षा*, 10 ध-
जि, 11 ध्वजि, 12 निजि*, 13 सिजि (सिजि K.), 14 सज्जि, 15 हरित्, 16 ककुद्, 17 मरुत्*,
18 गरुत्, 19 हनु, 20 दु*, 21 मधु. K. ausserdem: 22 तुम, 23 मण्ड, 24 भूम, 25 वृक्षा,
26 वेशा, 27 यजि, 28 शज्जि. Ist ein आकृतिगण.

184. यस्कादयः 2, 4, 63.

1 यस्क, 2 लह्य (लभ्य K.), 3 दुह्य (दुह्य K.), 4 अयःस्थुय, 5 तृणकर्ण, 6 सदामन,
7 कम्यलहार (कम्यलभार K.), 8 अहिर्वाग (अहिर्वाग K.), 9 कणाढक (कणाढक K.), 10 प-
णाढक*, 11 पिण्डेजद्घ, 12 यकसक्य, 13 विषि, 14 कुद्रि, 15 अजयस्ति, 16 मित्रयु, 17 रत्तो-
मुख (रत्तामुख K.), 18 जङ्घारय, 19 उत्कास, 20 कटुक (कटुकमन्यक K.), 21 मन्यक, 22 पु-
ष्करसद्, 23 विषपुट, 24 उपरिमेखल, 25 क्रोष्टुमान, 26 क्रोष्टुपाद, 27 क्रोष्टुमाय*, 28 शोर्षमाय,
29 खरप, 30 पदक, 31 वर्पुक (वर्मक K.), 32 भलन्दन, 33 भडिल, 34 भण्डिल, 35 भडित,
36 भण्डित. K. ausserdem: 37 अस्ति, 38 कटु.

185. याजकादयः 2, 2, 9. 6, 2, 151.

1 याजक, 2 पूजक, 3 परिचारक, 4 परिषेचक (mit der v. l. परिवेषक K.), 5 स्नापक
(स्नातक K.), 6 अध्यापक, 7 उत्साहक (उत्सादक K.), 8 उद्वर्तक, 9 होतृ, 10 भर्तृ, 11 रथगणक,
12 पत्तिगणक. K. ausserdem: 13 पोतृ, 14 हतृ, 15 वर्तक.

186. यावादयः 5, 4, 29.

1 याव, 2 मणि, 3 अस्थि, 4 तालु*, 5 जानु*, 6 लान्द*, 7 पीत, 8 स्तम्भ (पीतस्तम्भ st. पीत, स्तम्भ K.), 9 ऋतायुष्मशोते, 10 पशौ नूनविपाते (*विपाते K.), 11 अणु निपुणे, 12 पुत्र कचिमे, 13 स्नात वेदसम्प्राप्ता, 14 शून्य रिक्ते, 15 दान कुत्सिते, 16 तनु सूत्रे, 17 ईय-सञ्च (z. B. येयस्क K.), 18 ज्ञात, 19 अज्ञात*, 20 कुमारोक्रोडनकानि च. K. ausserdem: 21 चण्ड.

187. युक्तारोह्यादयः 6, 2, 81.

1 युक्तारोहो, 2 आगतरोहो, 3 आगतयोधो, 4 आगतवज्जो, 5 आगतनन्दो (आगतनर्दो K.), 6 आगतप्रहारो, 7 आगतमत्स्यः (*मत्स्या K.), 8 क्षीरहोता, 9 भगिनीभर्ता, 10 ग्रामगोधुक, 11 अश्वत्रिरात्रः, 12 गर्गत्रिरात्रः, 13 व्युष्टित्रिरात्रः, 14 गणपादः (ग्रणपादः K.), 15 एकशक्ति-पात्, 16 पात्रेसंमितादयश्च (lies पात्रेसमि*). K. ausserdem: 17 समपादः.

188. युवादयः 5, 1, 130.

1 युवन्, 2 स्थविर, 3 होन्, 4 यजमान, 5 पुरुषासे (d. i. पुरुष असमासे), 6 मात् (भात् K.), 7 कुतुक (कतक K.), 8 यमण (ययाम), 9 कटुक*, 10 कमण्डलु, 11 कुस्त्रो, 12 सुस्त्रो, 13 दुःस्त्रो, 14 सुहृदय, 15 दुर्हृदय, 16 सुहृद्, 17 दुर्हृद्, 18 सुभात्, 19 दुर्धात्, 20 वृषल, 21 परिव्रा-जक, 22 सन्नृत्तचारिन्, 23 अन्नशंस, 24 हृदयासे (d. i. हृदय असमासे), 25 कुशल, 26 चपल, 27 निपुण, 28 पिशुन, 29 कुतूहल, 30 क्षेत्रज्ञ, 31 योत्रियस्य यलोपश्च (ein Vārttika). K. ausserdem: 32 यात्, 33 कतक, 34 कुचुक, 35 कन्दुक, 36 मिथुन, 37 कुललो, 38 महस्, 39 कितय, 40 पीत.

189. यौधेयादयः 4, 1, 178.

1 यौधेय, 2 शौक्येय, 3 शौभेय, 4 ज्यावाण्येय (यावाण्येय K.), 5 धौतैय (घातैय; धातैय K.), 6 त्रिगर्त, 7 भरत, 8 उशोनर्. K. ausserdem: 9 घातैय.

190. यौधेयादयः 5, 3, 117.

1 यौधेय, 2 कौशेय, 3 शौक्येय, 4 शौभेय, 5 घातैय*, 6 धातैय, 7 ज्यावाण्येय (जावालेय K.), 8 त्रिगत, 9 भरत, 10 उशोनर्. K. ausserdem: 11 कौशेय, 12 घातैय.

191. रजतादयः 4, 3, 154.

1 रजत, 2 सीस, 3 लोह, 4 उदुम्बर, 5 नीष (नीच und नील K.), 6 दारु, 7 रोहितक (रोहितक K.), 8 विभीतक, 9 पीतदारु (कपीत und दारु zum zweiten Mal K.), 10 तो-घदारु, 11 त्रिकण्टक, 12 कण्टकार.

192. रधादयः 7, 2, 45.

Die Wurzeln 84—91 der vierten Klasse.

193. रसादयः 5, 2, 95.

1 रस, 2 रूप, 3 वण*, 4 गन्ध, 5 स्यञ्, 6 शब्द, 7 स्नेह, 8 भाव*, 9 गुणात् (गुणग्रहणं रसादीनां विशेषणम् K.), 10 एकाचः (also स्वयत् u. s. w.).

194. राजदन्तादयः 2, 2, 31.

1 राजदन्तः, 2 अण्वेक्षणम्, 3 लिप्तवासितम्, 4 नग्नमुषितम्, 5 सित्तसंमष्टम्, 6 मष्टलुञ्जितम्, 7 अर्वाक्चपक्वम्, 8 अर्पितोप्तम् (अर्पितोत्तम्), 9 उत्तगाढम्, 10 उल्लखलमुसलम्, 11 तण्डुलकियम्, 12 दृषदुपलम्, 13 आरग्यायनबन्धको, 14 चित्रशयाह्निकम् (*वाह्निकम् K.), 15 अयन्त्यभ्रमकम् (आ K.), 16 शूद्रार्थम्, 17 स्वातकराजानौ, 18 विष्वक्सेना, 19 अक्षिभुवम्, 20 दारगवम्, 21 शब्दार्थो, 22 धर्माार्थो, 22a कामार्थो, 23 अर्थशब्दो, 24 अर्थधर्मो, 25 अर्थकामो, 26 वैकारिमत्तम्, 27 गोजयाजम् (गाजयाजम्; गजयाजम् K.), 28 गोपालधानोपूलासम्, 29 पूलासकुरण्डम् (पूलासकारण्डम्; *ककरण्डम् K.), 30 स्थूलपूलासम्, 31 उशोरबोजम्, 32 जिज्ञास्य*, 33 सिञ्जाश्वत्यम् (सिञ्जाश्वम् K.), 34 चित्रास्वातो, 35 भार्यापतो, 36 दंपती, 37 जंपती, 38 जायापती, 39 पुत्रपती, 40 पुत्रपशू (*पशु K.), 41 केशभ्रमशु (nach K. auch भ्रमशुकेशो), 42 शिरोबोजम्, 43 शिरोजानु*, 44 सर्पिमधुनो, 45 मधुसर्पिषो, 46 आद्यन्तो, 47 अन्तादो, 48 गुणवृद्धो, 49 वृद्धिगुणो. Bei Doppelformen ist die eine die regelmässige.

195. राजन्यादयः 4, 2, 53.

1 राजन्य, 2 आन्त*, 3 आभ्रव्य*, 4 शालङ्कायन, 5 देवयात (देवयातंव; देवयान K.), 6 अग्रोड, 7 वरत्रा*, 8 जालंधरायण, 9 राजायन*, 10 तेलु*, 11 आत्मकामेय, 12 अम्बरोषपुत्र, 13 वसति, 14 वैल्ययन, 15 शूलव, 16 उदुम्बर, 17 तौघ*, 18 वैल्यज (वैल्यल K.), 19 आर्जुनायन, 20 संप्रिय, 21 टाक्षि, 22 ऊर्णनाभ. K. ausserdem: 23 आप्रोत, 24 वैतिल, 25 वाचक. Ist ein आकृतिगण.

196. रुधादयः 7, 2, 76; vgl. 7, 3, 98 fg.

Die Wurzeln 58—62 der zweiten Klasse.

197. रुधादयः 3, 1, 78.

Die Wurzeln der siebenten Klasse.

198. रेवत्यादयः 4, 1, 146.

1 रेवती, 2 श्रवत्याली, 3 मणिपाली, 4 द्वारपाली, 5 वृकवञ्चिन्, 6 वृकवन्धु, 7 वृकपाह.
8 कर्णपाह, 9 दण्डपाह, 10 ककुदाह, 11 चामरपाह. K. ausserdem: 12 कुक्कुटाह.

199. रैवतिकादयः 4, 3, 131.

1 रैवतिक, 2 स्वापिञ्चि, 3 जैमवृद्धि, 4 गौरघोषि (गौरघोव), 5 श्रौदमेघि (श्रौदमेघि K.),
6 श्रौदवापि (श्रौदवाहि K.), 7 धैजवापि.

200. लोमादयः 5, 2, 100.

1 लोमन्, 2 रोमन्, 3 वभु, 4 हरि, 5 गिरि*, 6 कर्क*, 7 कपि, 8 मुनि, 9 तर्क.

201. लोहितादयः 3, 1, 13.

1 लोहित, 2 चरित*, 3 नील, 4 फेन, 5 मट, 6 हरित, 7 दास*, 8 मन्द. K. ausserdem: 9 पोत. Ist ein श्रुतिगण.

202. लोहितादयः 4, 1, 18 S. गर्गादयः.

203. त्वादयः 8, 2, 44.

Die Wurzeln 13—32 der neunten Klasse.

204. वंशादयः 5, 1, 50.

1 वंश, 2 कुटज, 3 अल्यज, 4 मूल, 5 स्थूणा (स्थूणा), 6 अक्ष, 7 अग्रमन्, 8 अश्व, 9 प्रलक्ष*,
10 हनु, 11 खट्वा.

205. वनस्पत्यादयः 6, 2, 140.

1 वनस्पतिः, 2 बृहस्पतिः, 3 शचीपतिः, 4 तनुनपात्, 5 नराशंसः, 6 शुनःशेषः (*शेषः),
7 शण्डामर्कौ, 8 लृष्णावरुन्नी, 9 लम्बाविश्ववयसौ (richtig अम्बा K.), 10 मर्मत्युः.

206. वरणादयः 4, 2, 82.

1 वरणा (वरण K.), 2 शङ्खो, 3 शाल्मलि, 4 शुण्डो*, 5 श्याण्डो*, 6 पर्णी, 7 ताम-
पर्णी, 8 गोद (पूर्वो गोदो K., v. 1. पूर्वो गोदो, अपरेण गोदो), 9 आलिङ्गायन, 10 जालपदो
(जालपदो; जालपद K.), 11 जम्बू*, 12 पुष्कर*, 13 चम्पा*, 14 पम्पा*, 15 वल्लु*, 16 उज्ज-
यनो (उज्जयिनो K.), 17 गया, 18 मयुरा, 19 तक्षशिला, 20 उरसा (उरशा K.), 21 गोमती*,
22 वलभो*. K. ausserdem: 23 कटुकवदरो (mit der v. 1. कन्दुक*), 24 शिरोषाः, 25 काञ्ची,
26 सदाशयो, 27 वणिक्, 28 वणिक्. Ist ein आकृतिगण.

207. वराहादयः 4, 2, 80.

1 वराह, 2 पलाश, 3 शिरोष, 4 पित्रद, 5 निवृद्ध, 6 बलाह*, 7 स्थूल (स्थूला K.),
8 धिद्रग्ध, 9 विजग्ध, 10 विभग्न्, 11 निमन्*, 12 ब्राह्म, 13 खदिर, 14 शर्करा. K. ausser-
dem: 15 विनद्ध, 16 विरुद्ध, 17 मूल.

208. वर्ग्यादयः s. दिगादयः.

209. वसन्तादयः 4, 2, 63.

1 वसन्त, 2 गोष्म*, 3 वर्षा, 4 शरद्, 5 हेमन्त, 6 शिशिर, 7 प्रथम, 8 गुण, 9 चरम,
10 अनुगुण, 11 अथर्वन्, 12 आथर्वण*. K. ausserdem: 13 अपर्वन्.

210. वाकिनादयः 4, 1, 158.

1 वाकिन, 2 गंधेर (गारेध K.), 3 कार्ष्ण (कार्ष्ण K.), 4 काक, 5 लङ्का, 6 चर्मिर्वार्मि-
गोर्नलोपश्च.

211. विनयादयः 5, 4, 34.

1 विनय, 2 समय, 3 उपायो (उपायाद् K.) हृत्पत्यं च (also औपयिक), 4 संप्रति*,
5 संगति, 6 कथंचित्, 7 अकस्मात्, 8 समाचार, 9 उपचार, 10 समयाचार, 11 व्यवहार, 12 सं-
प्रदान, 13 समुत्कर्ष, 14 समूह, 15 विशेष, 16 अत्यय. K. ausserdem: 17 अस्त्य, 18 कण्डु.

212. विमुक्तादयः 5, 2, 61.

1 विमुक्त, 2 देवासुर, 3 रत्नोऽसुर, 4 उपसद्, 5 सुवर्ण (सुपर्ण K.), 6 परिसारक (परिषादक
K.), 7 सदसत्, 8 वसु, 9 मरुत् (मरुत्यत् K.), 10 पद्मोवत्, 11 वसुमत्, 12 महोयत् (महोयल

K.), 13 सत्यत् (zwei Mal in K.), 14 बर्हवत्*, 15 दशार्ण, 16 दशाह, 17 वयस् (daneben auch दशार्णवयस् K.), 18 हविर्धान, 19 पतत्रिन् (पतत्रि K.), 20 महित्री, 21 अस्यहृत्य, 22 सोमापूयन्, 23 इडा, 24 अग्नाविष्णु (*विष्णु K.), 25 उर्वशी, 26 द्युत्रहन् (द्युत्रहति K.). K. ausserdem: 27 मित्री, 28 सोम, 29 हेतु.

213. विस्पष्टादीनि 6, 2, 24.

1 विस्पष्ट, 2 विचित्र, 3 विचित*, 4 व्यक्त, 5 संपन्न, 6 पटु (कटु K.), 7 पण्डित, 8 कुशल, 9 चपल, 10 निपुण.

214. √ वृत् ll. s. w. 1, 3, 92 fg. 7, 2, 59.

Die Wurzeln 795—799 der ersten Klasse.

215. वृषादयः 6, 1, 203.

1 वृषः, 2 जनः, 3 ऊवरः, 4 यहः, 5 हयः, 6 गयः, 7 नयः, 8 तायः*, 9 तयः, 10 चयः*, 11 अमः*, 12 वेदः, 13 मूढः*, 14 अंशः, 15 गुहा, 16 शमरणां संज्ञायां संमतां भावकर्मणोः, 17 मन्त्रः, 18 शान्तिः, 19 कामः, 20 यामः, 21 आरा, 22 धारा, 23 कारा, 24 वहः, 25 कल्पः, 26 पादः. K. ausserdem: 27 पयः, 28 दवः. Ist ein आकृतिगण.

216. वेतनादयः 4, 4, 12.

1 वेतन, 2 याहन (याह K.), 3 अर्धयाहन (अर्धयाह K.), 4 धनुर्दण्ड, 5 जान, 6 वेश (वेश K.), 7 उपवेश (उपवेश und उपवेश K.), 8 प्रेषण, 9 उपवस्ति (उपस्ति K.), 10 मुख, 11 शय्या, 12 शक्ति, 13 उपनिषद्, 14 उपदेश, 15 स्मिज्* (स्मिज), 16 पाद, 17 उपस्य*, 18 उपस्थान, 19 उपहस्त*. K. ausserdem: 20 सज्.

217. व्याघ्रादयः 2, 1, 56.

1 व्याघ्र, 2 सिंह, 3 ऋच, 4 ऋषभ, 5 चन्दन, 6 दृक् (दृक् K.), 7 दृक्, 8 वराह, 9 हस्तिन्, 10 तरु*, 11 कुञ्जर, 12 रुक्, 13 पृषत् (पृषत् K.), 14 पुण्डरीक, 15 पलाश*, 16 कितव. K. ausserdem: 17 अलाहक. Ist ein आकृतिगण; demnach bildet man auch 18 मुखपटम, 19 मुखकमलम्, 20 करकिसलयम्, 21 पार्यवचन्द्रः.

218. व्युष्टादयः 5, 1, 97.

1 व्युष्ट, 2 नित्य, 3 निष्क्रमण, 4 प्रवेशन, 5 उपसंक्रमण, 6 तीर्थ, 7 अस्तरण (आस्तरण K.), 8 संघाम, 9 संघात, 10 अग्निपद, 11 पौलुमूल (पौलु, मूल), 12 प्रवास, 13 उपवास. K. ausserdem: 14 संभ्रम, 15 दीर्घ.

219. व्रीक्षादयः 5, 2, 116.

1 व्रीहि, 2 माया, 3 शाला (शालि K.), 4 शिखा, 5 माला, 6 मेखला, 7 केका*, 8 अष्टका, 9 पताका, 10 चर्मन्, 11 कर्मन्, 12 चर्मन्*, 13 दंष्ट्रा, 14 संज्ञा, 15 यडवा, 16 कुमारी, 17 नौ, 18 घोषा, 19 बलाका, 20 यवखद, 21 शोषाचक्रः. K. ausserdem: 22 हंसा (I).

220. शशिङकादयः 4, 3, 92.

1 शशिङक, 2 सर्वसेन, 3 सर्वकेश, 4 शक, 5 शट (सट K.), 6 रक, 7 शङ्ख, 8 बोध.

221. शमादयः 3, 2, 141. 7, 3, 74.

Die Wurzeln 92—99 der vierten Klasse.

222. शरत्प्रभृतयः 5, 4, 107.

1 शरद्, 2 विषाण, 3 अनम्, 4 मनम्, 5 उपानह, 6 अनहुह, 7 दिव, 8 हिमवन्, 9 हि-
रुक्*, 10 विद्*, 11 सद्*, 12 दिग्, 13 दृग्, 14 विश्*, 15 चतुर, 16 त्यद्*, 17 तद्, 18 यद्,
19 कियत्*, 20 जराया जरस् च, 21 प्रतिपरसमनुभ्यो ज्त्वाः, 22 पथिन्. K. ausserdem:
23 सदृग्.

223. शरादयः 4, 3, 144.

1 शर, 2 दर्भ, 3 मद्, 4 कुटी, 5 तृणा, 6 सोम, 7 बल्यज (बल्यज K.).

224. शरादयः 6, 3, 120.

1 शर, 2 वंश, 3 धूम, 4 अहि, 5 कपि, 6 मणि, 7 मुनि, 8 शुचि, 9 हनु.
Pāṇini's Grammarik. (18)

225. शर्करादयः 5, 3, 107.

1 शर्करा, 2 कपालिका, 3 कपाटिका*, 4 कनिष्ठिका (कपिष्ठिका; पिष्ठिका K. mit Erwähnung der v. l. कनिष्ठिका!), 5 पुण्डरीक, 6 शतपत्त, 7 गोलोमन्, 8 लोमन्*, 9 गोपुच्छ, 10 नराक्षी (नरालि K.), 11 नकुल (नकुला K.), 12 सिकता.

226. शाखादयः 5, 3, 103.

1 शाखा, 2 मुख, 3 जघन, 4 शङ्ख, 5 मेघ, 6 अश्व*, 7 चरण, 8 स्कन्ध, 9 स्कन्द*, 10 उरस्, 11 शिरस्, 12 अय, 13 शरण.

227. शार्ङ्गखादयः 4, 1, 73.

1 शार्ङ्गख, 2 कापटय, 3 गौगुलय, 4 ब्राह्मण, 5 वृट* (fehlt mit Recht in K.), 6 गौतम, 7 कामगडलेय, 8 ब्राह्मणकृतेय (ब्राह्मकृतेय K.), 9 आनिचेय, 10 आनिधेय, 11 आशोकेय, 12 वात्स्यायन, 13 मौञ्जयन, 14 कैकस (कैकसेय K.), 15 काव्य, 16 शैव्य, 17 एहि, 18 पर्येहि, 19 आश्वमेध, 20 श्रौतयान, 21 अराल, 22 चण्डाल, 23 वतगड, 24 भोगवद्गौरिमतोः संज्ञायां चादिपु (vgl. 6, 3, 43) नित्यं ह्रस्वार्थम्, 25 नृनरयोर्द्विष्टश्च.

228. शिवादयः 4, 1, 112.

1 शिव, 2 प्रोष्ठ (प्रोष्ठ K.), 3 प्रोष्ठिक*, 4 चण्ड, 5 जम्भ (mit der v. l. भण्ड K.), 6 भूरि, 7 दण्ड*, 8 कुटार, 9 ककुभ*, 10 अनभिम्भान (mit der v. l. अनभिम्भान K.), 11 कौहित*, 12 सुख*, 13 मंधि, 14 मुनि, 14a ककुम्भ, 15 कडोड, 16 कौहड, 17 कटूष (कटूष K.), 18 कहय*, 19 रोध, 20 कपिञ्जल* (कुपि), 21 खञ्जन, 22 वतगड, 23 तूष्णकर्ण (तूष्णकर्ण K.), 24 लोरहृद, 25 जनहृद, 26 परिल, 27 पषिक*, 28 पिष्ट, 29 हेहय (हेहय K.), 30 पार्षिका (परिषिक K.), 31 गोपिका*, 32 कपिलिका*, 33 जटिलिका (जटिलिक K.), 34 बधिरिका, 35 मञ्जोरक, 36 मज्जरक*, 37 यृष्णक, 38 खञ्जार, 39 खञ्जाल, 40 कर्मर*, 41 रेख, 42 लेख, 43 आलेखन, 44 विश्रवण, 45 रवण (खण K.), 46 वर्तनाक्ष, 47 गोवाक्ष, 48 विटप*, 49 पिटक, 50 पिटाक, 51 तृत्ताक, 52 नभाक, 53 उर्णानाभ, 54 जरत्काक, 55 पृथा*, 56 उत्तपे (उत्तिपा K.), 57 पुरोहितिका*, 58 सुरोहितिका*, 59 सुरोहिका, 60 आर्यश्वेत (अर्य*), 61 सुपिष्ट, 62 मसुरकर्ण (मसूर* K.), 63 मयूरकर्ण, 64 खजूरकर्ण (खजूर* K.), 65 खटूरक (खडूरक K.), 66 तलन्, 67 क्षुत्पेण, 68 गद्गा, 69 विपाश (विपाश und विपाशा K.), 70 यस्क, 71 लह्य, 72 दुह्य (दुह्य K.), 73 अयःस्पृण, 74 तृण, 75 कर्ण, 76 पर्ण, 77 भलन्दन, 78 विरुपाक्ष, 79 भूमि, 80 हला, 81 सपत्नी, 82 द्वाचो नदाः, 83 त्रिवेणी त्रिवणं च. K. ausserdem: 84 गोफिलिक, 85 रोहितिक, 86 कडोध, 87 गोभिलिक, 88 राजल, 89 तडाक, 90 वडाक, 91 परल. Ist ein Brahmakṣema.

229. शुण्डिकादयः 4, 3, 76.

1 शुण्डिक, 2 कृकण, 3 स्पण्डिल, 4 उदपान, 5 उपल, 6 तोर्य, 7 भूमि, 8 तृण, 9 पर्ण.

230. शुभ्रादयः 4, 1, 123.

1 शुभ, 2 विष्टपूर (विष्ट, पूर), 3 श्रुतकृत, 4 शतद्वार, 5 शलाचल (शलाचल K.), 6 शलाकाभू, 7 लेखाभू (लेखाभ), 8 विक्रम* (विक्रम), 9 रोहिणी, 10 रिक्रिणी, 11 धर्मिणी*, 12 दिग् (दिग् K.), 13 शालूक, 14 अजयस्ति, 15 शकन्धि, 16 विमान्, 17 विधवा, 18 शुक्र*, 19 विश*, 20 देवतर*, 21 शकुनि*, 22 शुक्र*, 23 उय, 24 शतल* (जातल), 25 बन्धको, 26 मकण्डु (ककण्डु und मकण्ड K.), 27 विसि*, 28 अतिथि*, 29 गोदन्त*, 30 कुशाम्ब*, 31 मकण्डु, 32 शाताहर*, 33 पञ्चदुरिक*, 34 सुनामन्, 35 लक्ष्मणश्यामयोर्वसिष्ठे (लक्ष्मण K.), 36 गोधा, 37 ककलास, 38 अणोव, 39 प्रवाहण, 40 भारत, 41 भरम (भारम K.), 42 मकण्डु, 43 कपूर, 44 इतर, 45 अन्यतर, 46 आलोट, 47 सुदन्त (सुदन्त K.), 48 सुदन्*, 49 सुवल्स (सुवल्स K.), 50 सुदामन्*, 51 कटु, 52 तुद, 53 अकशाय (अकशाय K.), 54 कुमारिका, 55 कुठारिका*, 56 किशोरिका, 57 अम्बिका, 58 जिह्माशिन (जिह्माशिन K.), 59 परिधि, 60 वायुदन्, 61 शकल, 62 शलाका*, 63 खटूर (खटूर K.), 64 कुयोरिका (कुयोरिका K.), 65 अशोका, 66 गन्धपिङ्गला (शुद्धपिङ्गला K.), 67 खडोन्मत्ता, 68 अनुदृष्टि (अनुदृष्टिन्), 69 जरतिन्, 70 बलोवर्दिन् (बलि K.), 71 विद्य (विद्य K.), 72 बोज, 73 जौव*, 74 प्रवन्, 75 अश्मन्, 76 अश्व, 77 अजिर. K. ausserdem: 78 शतावर, 79 शलाका, 80 ककसा, 81 भरत, 82 मघट्ट, 83 ककल, 84 स्थूल, 85 मकण्डु, 86 यमट्ट, 87 कट्ट, 88 मकण्ड, 89 गुद, 90 रुट, 91 कुशेरिका, 92 शबल, 93 अजिन. Ist ein आकृतिगण, zu welchem K. auch 94 गङ्गा und 95 पाण्डु hinzuzieht.

231. शौरडाः 2, 1, 40.

1 शौरड, 2 धूर्त, 3 कितव, 4 व्याड, 5 प्रवीण, 6 संवीत, 7 अन्तर, 8 अधि, 9 पटु (अधिपटु K.), 10 पण्डित, 11 कुशल, 12 चपल, 13 निपुण. K. ausserdem: 14 संव्याड, 15 मन्व, 16 समोर.

232. शैनिकादयः 4, 3, 106.

1 शैनिक, 2 वाजसनेय, 3 शार्ङ्गरव, 4 शापेय (सापेय K.), 5 शाख्येय (शाख्येय K.), 6 खाडायन, 7 सत्तम (स्कम्म K.), 8 स्कन्ध, 9 देवदर्शन, 10 रज्जुभार, 11 रज्जुकण्ठ, 12 कठशाठ, 13 कषाय (कषाय K.), 14 तल*, 15 दण्ड*, 16 पुरुषांसक (पुरुषांसक K.), 17 अश्वपेज (अश्वपेय K.). K. ausserdem: 18 साङ्गरव, 19 स्कन्द, 20 देवदत्तशठ, 21 तलवकार.

233. अमणादयः 2, 1, 70.

1 अमणा, 2 प्रव्रजिता, 3 कुलटा, 4 गर्भिणी, 5 तापसी, 6 दासी, 7 बन्धकी, 8 अध्यापक, 9 अभिरूपक, 10 पटु, 11 मदु, 12 पण्डित, 13 कुशल, 14 चपल, 15 निपुण.

234. श्रेण्यादयः 2, 1, 59.

1 श्रेणि, 2 ऊक (1 एक K.), 3 पूग, 4 सुकुन्द (कुन्द K.), 5 राशि, 6 निचय, 7 विशेष*, 8 विधान (निधन; निधान K.), 9 पर*, 10 इन्द्र, 11 देव, 12 सुशङ्क, 13 भूत, 14 शयण, 15 व-
दान्य, 16 अध्यापक, 17 अभिरूपक*, 18 ब्राह्मण, 19 क्षत्रिय, 20 विशिष्ट (विशिष्ट K.), 21 पटु, 22 पण्डित, 23 कुशल, 24 चपल, 25 निपुण, 26 कृपण.

235. सख्यादयः 4, 2, 80.

1 सखि, 2 अग्निदत्त, 3 वायुदत्त, 4 सखिदत्त, 5 गोपिल (गोहित und गोहिल K.), 6 भल्ल, 7 पाल (भल्लपाल st. भल्ल, पाल), 8 चक्र (चक्र K.), 9 चक्रवाक*, 10 कृगल, 11 अशोक, 12 करवीर, 13 वासव*, 14 वीर*, 15 पूर*, 16 वज्र*, 17 कुशोरक*, 18 सोहर (शोहर; सो-
कर K.), 19 सरक (सकर K.), 20 सरस, 21 समर*, 22 समल, 23 सुरस, 24 रोह, 25 तमाल, 26 कदल, 27 सप्तल. K. ausserdem: 28 चक्रपाल, 29 चक्रवाल, 30 वक्रपाल, 31 उशीर.

236. संकलादयः 4, 2, 75.

1 संकल, 2 पुष्कल, 3 उत्तम*, 4 उडुप, 5 उद्वेप (उद्वेप K.), 6 उत्पुट, 7 कुम्भ, 8 निधान (विधान K.), 9 सुदल, 10 सुदत्त, 11 सुभूत, 12 सुपूत*, 13 सुनेत्र, 14 सुमङ्गल*, 15 सुपिङ्गल, 16 सूत*, 17 सिकत (सिकता K.), 18 पूतिक (पूतिका; पूतकी K.), 19 पूलास, 20 कूलास, 21 पलाश, 22 निवेश, 23 गयेष, 24 गम्भीर, 25 हृतर, 26 श्रान्*, 27 अहन्, 28 लोमन्, 29 वे-
मन्, 30 वरुण (वरण), 31 बहल, 32 सद्योज, 33 अभिषिक्त, 34 गोभत्, 35 राजभत्, 36 भल्ल, 37 मल्ल*, 38 माल. K. ausserdem: 39 शर्मन्, 40 गृह, 41 भूत.

237. संकाशादयः 4, 2, 80.

1 संकाश, 2 कम्पिल, 3 कश्मीर (कश्मर K.), 4 समीर, 5 मूरसेन (मूर K.), 6 सरक*, 7 मूर*, 8 सुपन्थिन् (richtig सुपथिन् K.) पन्थ (सक्थ K.) च, 9 पूष (पूथ), 10 अंश, 11 अङ्ग*, 12 नासा*, 13 पलित*, 14 अनुनाश*, 15 अश्वमन्, 16 कूट, 17 मलिन, 18 दश*, 19 कुम्भ*, 20 शीर्ष*, 21 विरत (चिरन्त; विरत K.), 22 समल*, 23 सौर*, 24 पञ्जर*, 25 मन्थ*, 26 नल*, 27 रोमन्*, 28 लोमन्*, 29 पुलिन*, 30 सुपरि*, 31 कटिप*, 32 सकर्णक*, 33 दृष्टि*, 34 तीर्थ, 35 अगस्ति, 36 विकर*, 37 नासिका. K. ausserdem: 38 एग, 39 चिकार, 40 विरह.

238. संतापादयः 5, 1, 101.

1 संताप, 2 संनाह, 3 संग्राम, 4 संयोग, 5 संपराय, 6 संवेशन, 7 संप्रेष, 8 निष्प्रेष, 9 सर्ग,
10 निसर्ग, 11 विसर्ग, 12 उपसर्ग, 13 प्रवास, 14 उपवास, 15 संचात, 16 संयेष*, 17 संवास*,
18 संमोदन, 19 सक्तु, 20 मांसोदनाद्विग्रहोतादपि. K. ausserdem: 21 असर्ग.

239. संविधेलादयः 4, 3, 16.

1 संधिवेला, 2 संध्या, 3 अमायास्या, 4 त्रयोदशी, 5 चतुर्दशी, 6 पञ्चदशी, 7 पूर्णमासी,
8 प्रतिपदा, 9 संवत्सरात्फलपर्ययोः.

240. सपत्न्यादयः 4, 1, 35.

1 समान (dafür wird स substituiert), 2 एक, 3 वीर, 4 पिण्ड, 5 श्व* (शिर), 6 भ्रातृ,
7 भट्ट*, 8 पुत्र, 9 दासाच्छन्दसि.

241. सर्वादीनि 1, 1, 27.

1 सर्व, 2 विश्व, 3 उभ, 4 उभय.

इतरादयः 7, 1, 25.

5 इतर, 6 इतम, 7 इतर, 8 अन्य, 9 अन्यतर.
10 त्वे (auch त्वत्), 11 त्व, 12 नेम, 13 सम, 14 सिम, 15 पूर्वपरावरदक्षिणोत्तरापराधराणि
व्यवस्थायामसंज्ञायाम् (Pāṇini 1, 1, 34), 16 स्वमज्ञातिधनाख्यायाम् (Pāṇini 1, 1, 35), 17 अन्तरं
ब्रह्मर्षीगोपसंख्यानयोः (Pāṇini 1, 1, 36).

त्यदादयः 1, 1, 74. 2, 72. 3, 2, 60. 7, 2, 102.

18 त्यद्, 19 तद्, 20 यद्, 21 एतद्, 22 अदस्, 23 इदम्, 24 एक.

द्वयादयः 5, 3, 2.

25 द्वि, 26 युष्मद्, 27 अस्मद्, 28 भवतु (das Pronomen भवत्), 29 किम्.

242. सवनादयः 8, 3, 110.

1 सवने सवने, 2 सूते सूते, 3 सोमे सोमे, 4 सवनमुखे सवनमुखे, 5 किसः* किसः (कि-
स्यतीति किसः K.), 6 अनुसवनमनुसवनम्, 7 गोसनिं गोसनिम्, 8 अश्वसनिमश्वसनिम्. Nach

einer anderen Recension: 9 सवने सवने, 10 सवनमुखे* सवनमुखे*, 11 अनुसवनमनुसवनम् (अनुसवने K.), 12 संज्ञायां बृहस्पतिसवः, 13 शकुनिसवनम्, 14 सोमे सोमे, 15 सुते सुते (सूते K.), 16 संवत्सरे संवत्सरे, 17 विसं* विसम्*, 18 किसं किसम् (किसं किसम्), 19 मुसलं मुसलम्, 20 गोसनिम्, 21 अश्वसनिम्.

243. साक्षात्प्रभृतीनि 1, 4, 74.

1 साक्षात्, 2 मिथ्या, 3 चिन्ता, 4 भद्रा, 5 रोचना (लोचना K.), 6 आस्था, 7 अमा, 8 अद्धा (अद्धा K.), 9 प्राज्ञया (प्राज्ञया K.), 10 प्राज्ञरुहा, 11 योजया, 12 योजरुहा (योज K.), 13 संसर्गा, 14 अर्थे, 15 लवणम्, 16 उष्णम्, 17 शीतम्, 18 उदकम्, 19 आर्द्रम्, 20 असी (अ-मनौ richtig K.), 21 वशे, 22 विकसने (विकस्यने K.), 23 प्रसहने (प्रहसने K.), 24 प्रतपने, 25 प्रादुस्, 26 नमस्. K. ausserdem: 27 विभाषा, 28 संपत्का, 29 विहसने, 30 आविस्. Ist ein आकृतिगण.

244. सिध्मादयः 5, 2, 97.

1 सिध्म, 2 गडु, 3 मणि, 4 नाभि, 5 खोज (जोय K.), 6 खोणा*, 7 कण्ठ*, 8 निष्ठाव, 9 पांसु, 10 पार्श्व, 11 पशुं (परशु K.), 12 हनु, 13 सक्तु, 14 मांस, 15 पार्श्वधमन्योर्दोर्धश्च (also पार्श्वल und धमनौ K.), 16 वातदन्तवलललाटानामृद् च (ललाटगलानामृद् च K.; also वातूल, दन्तूल, थूल, ललाटूल, गूल K.), 17 जटाघटाकाकाः (कटा fehlt in K.) क्षेपे, 18 पर्ण, 19 उदक, 20 प्रज्ञा, 21 सज्जि (सज्जि K.), 22 कर्ण, 23 स्नेह, 24 शीत, 25 प्रयाम, 26 पिङ्ग, 27 पित्त, 28 पुष्क (शुष्क K.), 29 एयु, 30 मृदु, 31 मज्जु, 32 मण्ड, 33 पत्त, 34 चटु, 35 कपि, 36 गण्डु (कण्डु K.), 37 पन्थि, 38 श्री*, 39 कुश*, 40 धारा*, 41 वर्धन्*, 42 प-त्तन्*, 43 श्लेष्मन्, 44 पेश*, 45 निष्ठाद्*, 46 कुण्ड*, 47 सुदञ्जन्तृपतापयोश्च (तापाच्छेप्यते K. mit den Beispielen: यूकालः, मलिकालः; विचर्चिकालः, विपादिकालः, मूर्च्छालः). K. ausserdem: 48 गण्ड, 49 संज्ञा.

245. सिन्धादयः 4, 3, 93.

1 सिन्धु, 2 वणुं, 3 मधुमत्, 4 कम्बोज, 5 साल्य, 6 कश्मीर, 7 गन्धार, 8 किष्किन्धा, 9 उरसा (उरस K.), 10 दरद् (दरद), 11 गन्दिका (गन्धिका K.). K. ausserdem: 12 कुलून, 13 दिरसा.

246. सुखादीनि 3, 1, 18. 6, 2, 170.

1 सुख, 2 दुःख, 3 तृप्त (v. l. auch तृप und तोय K.), 4 कच्छ, 5 अस्, 6 आस्*, 7 अलोक, 8 प्रतोप, 9 कण्ठ, 10 कण्ठ, 11 सोढ. K. ausserdem: 12 गहन.

247. सुखादीनि 5, 2, 131.

1 सुख, 2 दुःख, 3 तृप्त, 4 कृच्छ, 5 आश (आम K.), 6 अम्र*, 7 अलोक, 8 कण्ठ (क-
रुणा K.), 9 सौढ, 10 प्रतोष (प्रमोष! K.), 11 शूल, 12 हल, 13 माला लेपे, 14 कृष्ण, 15 प्र-
णय (प्रणाय), 16 दल*, 17 कव*.

248. सुतंगमादयः 4, 2, 80.

1 सतंगम, 2 मुनिचित (*चित्त K.), 3 विप्रचित (*चित्त K.), 4 महाचित्त*, 5 महापुत्र,
6 स्वन*, 7 प्रवेत, 8 खडिक (गडिक K.), 9 शुक्र, 10 विष, 11 धोजवापिन, 12 अर्जुन, 13 श्वन,
14 अजिर, 15 जौव, 16 खण्डिन*, 17 कर्ण*, 18 विषह*.

249. सुवास्वादयः 4, 2, 77.

1 सुवास्तु, 2 वर्ण, 3 भण्ड, 4 खण्ड (K, dabei v. 1 कण्ड erwähnt), 5 सेवालिन (सेचा-
लिन K.), 6 कर्पूरिन, 7 शिखण्डिन, 8 गर्त, 9 कर्कश, 10 शकटोर्कण (शटोर्कण K.), 11 कृष्ण-
कर्ण (कृष्ण K.), 12 कक, 13 कर्कन्धुमतो (कर्कन्धू K.), 14 मोह (मोह्य und गाहि K.),
15 अहिंसक्य.

250. सुषामादयः 8, 3, 98.

1 सुषामा, 2 निःषामा, 3 दुःषामा*, 4 सुषेधः*, 5 निषेधः (निःषेधः)*, 6 दुःषेधः,
7 सुषेधिः, 8 निःषेधिः (निषेधिः K.), 9 दुःषेधिः, 10 सुष्टु (सुष्टु K.), 11 दुष्टु (दुष्टु K.),
12 गौरिषक्यः संज्ञायाम्, 13 प्रतिष्ठाका, 14 जलाषाहम्, 15 नौषेचनम् (नौषेचनम्! K.), 16 दुन्दु-
भिषेचयाम् (दुन्दुभिषेचनम्; *षेचनम्! K.), 17 एति* संज्ञायामगात्* (8, 3, 99), 18 हरिषेणः*,
19 नवत्राट्टा* (8, 3, 100), 20 रोहिण्योषेणः*. Ist ein आकृतिगण.

251. स्थूलादयः 5, 4, 3.

1 स्थूल, 2 अणु, 3 माष, 4 इषु, 5 कृष्ण तिलेषु, 6 यय ब्रौह्मिषु, 7 दन्तुतिनपाद्यकालाव-
दाताः (so K.) सुरायाम्, 8 गोमूत्र आच्छादने, 9 सुरा अर्हो, 10 जौर्ण शालिषु, 11 पचमूने स-
मस्तव्यस्ते (so K.), 12 कुमारोपुत्र, 13 कुमारोप्यगुर (कुमार, प्रवगुर K.), 14 मणि.

252. स्नात्वाद्यः 7, 1, 49.

1 स्नात्वा, 2 पोत्वा. Ist ein आकृतिगण.

253. स्वपादयः 6, 1, 188.

Die Wurzeln 59—61 der zweiten Klasse.

254. स्वरादीनि 1, 1, 37.

1 स्वर, 2 अन्तर, 3 प्रातर, एते जन्तोदात्ताः, 4 पुनर (आद्युदात्तः fügt K. hinzu), 5 सनुतर, 6 उच्चैस्, 7 नीचैस्, 8 शनैस्, 9 ऊधक्, 10 आरात्, 11 अन्तिकात्*, 12 ऋते, 13 यु-
गपद्, 14 एयक्, एत आद्युदात्ताः (एतेऽपि सनुतप्रभृतयो जन्तोदात्ताः पठन्ते K.), 15 ह्यस्, 16 श्वस्,
17 दिवा, 18 रात्रौ, 19 सायम्, 20 चिरम्, 21 मनाक्, 22 ईषत्, 23 शश्वत्*, 24 जोषम्, 25 तू-
ष्णोम्, 26 अहिम् (आविम् fügt K. hinzu), 27 अयस् (अधस् fügt K. hinzu), 28 समया,
29 निकषा, 30 स्वयम्, 31 नक्तम्, 32 नञ्, 33 मया, 34 हेतौ, 35 द्वे*, 36 द्वै*, 37 अद्धा, 38 इद्धा,
39 सामि, एते जन्तोदात्ताः (ह्यस्प्रभृतयो जन्तोदात्ताः पठन्ते K.), 40 वत् (वदन्तमध्यसंज्ञं भवति
ब्राह्मणवत्, वज्रियवत् fügt K. hinzu), 41 व्रत* (सन् fügt K. hinzu), 42 सनत्, 43 सनात्,
44 तिरम्, एत आद्युदात्ताः, 45 अन्तरा, अयमन्तोदात्तः, 46 अन्तरेण, 47 मक्*, 48 ज्योक्, 49 योक्*,
50 नक्*, 51 कम्, 52 शम्, 53 सना, 54 सहसा, 55 अद्धा*, 56 अलम्, 57 स्वधा, 58 वषट्,
59 विना, 60 नाना, 61 स्वस्ति, 62 अन्यद्, 63 अस्ति, 64 उपांशु, 65 क्षमा, 66 विहायसा,
67 दोषा, 68 मुधा, 69 दिष्ट्या*, 70 वृथा*, 71 मिथ्या, 72 त्वातोमुन्कमुनः (I, 1, 40), 73 कन्म-
कारमध्यक्षरान्तो (कन्मकारान्तः मध्यक्षरान्तो K.; vgl. I, 1, 39) ज्ययोभावश्च (I, 1, 41), 74 पुरा,
75 मिथो, 76 मिथस्, 77 प्रायस्*, 78 मुहुस्*, 79 प्रबाहुकम्, 80 प्रबाहिका*, 81 आर्यहलम्,
82 अभोक्षम्, 83 साकम्, 84 सार्धम्, 85 सत्रम्*, 86 समम्, 87 नमस्, 88 हिरूक्, 89 तसिन्वा-
दयस्तद्धिता मधाच्ययन्ताः (vgl. 5, 3, 7—46), शस्तसो, कृत्वमुच्, मुच्, आस्थालो (richtig आच-
थालो K.), व्यर्थोश्च, 90 अथ*, 91 अम्, 92 आम्, 93 प्रताम्*, 94 प्रशान्, 95 प्रतान्, (आ-
कृतिगणो ज्यम् । तेनान्येऽपि । तथाहि, 96 माह, 97 यम्, 98 कामम्, 99 प्रकामम्, 100 भू-
यम्, 101 परम्, 102 साक्षात्, 103 साचि, 104 सत्यम्, 105 महु, 106 संवत्, 107 अवश्यम्,
108 सपदि, 109 प्रादुस्, 110 आविस्, 111 अनिशम्, 112 नित्यम्, 113 नित्यदा, 114 सदा,
115 अजसम्, 116 संततम्, 117 उषा, 118 ओम्, 119 भूर्, 120 भुवर्, 121 ऋदिति, 122 तरसा,
123 सुष्टु, 124 कु, 125 अज्जसा, 126 अ, 127 मिथु, 128 विथक्, 129 भाजक्, 130 अन्यक्,
131 चिराय, 132 चिरम्, 133 चिररात्राय, 134 चिरस्य, 135 चिरेण, 136 चिरात्, 137 अस्तम्,
138 आनुषक्, 139 अनुषक्, 140 अनुषट्, 141 अमम्, 142 अमर्, 143 स्थाने, 144 वरम्, 145 दुष्टु,
146 बलात्, 147 शु, 148 अर्वाक्, 149 शुटि, 150 यदि इत्यादि)*.

255. स्वसादयः 4, 1, 10.

1 स्वस, 2 दुहितु, 3 ननान्द, 4 याव, 5 माव, 6 तिस, 7 चतस.

256. स्वागतादीनि 7, 3, 7.

1 स्वागत, 2 स्वध्वर, 3 स्वङ्ग, 4 व्यङ्ग, 5 व्यङ्ग, 6 ध्ववहार, 7 स्वपति.

257. स्वादयः 1, 4, 17.

Alle Suffixe von सु (4, 1, 2) bis कप् (5, 3, 70).

258. स्वादयः 3, 1, 73.

Die Wurzeln der fünften Klasse.

259. हरितादयः s. विदादयः.

260. हरीतक्यादयः 4, 3, 167.

1 हरीतकी, 2 कोशातकी, 3 नखरजनी (mit der v. l. नखररजनी K.), 4 शष्कगडो (mit der v. l. शाकगडो K.), 5 दाडो, 6 टोडो, 7 श्वेतपाकी, 8 अर्जुनपाकी, 9 दासा, 10 काला, 11 ध्यासा (ध्यासा K.), 12 गर्भोका (गर्भिका K.), 13 कण्टकारिका, 14 पिप्पली*, 15 चिञ्चा* (चिम्या), 16 शोफालिका. K. ausserdem: 17 दडो.

261. हस्त्यादयः 5, 4, 138.

1 हस्तिन्, 2 कुट्टाल*, 3 अश्व*, 4 कशिक*, 5 कुरु, 6 कटोल, 7 कटोलक*, 8 गगडोल, 9 गगडोलक, 10 कण्डोल*, 11 कण्डोलक*, 12 अज*, 13 कणोत*, 14 जाल*, 15 गण्ड*, 16 महिला (महिला K.), 17 दासो, 18 गणिका, 19 कुमल.

Erklärung der grammatischen Elemente.

(In diesen Index sind nur an sich bedeutungslose Laute, Silben, Suffixe, Augmente, Substitute und Sigla aufgenommen worden. Wirkliche Wörter (Wurzeln, Stämme, Indeclinabilia) sind, auch wenn sie eine besondere technische Bedeutung haben, im nächstfolgenden Verzeichniss zu suchen. Jedes Suffix, dessen Accent nicht besonders angegeben wird, hat den Acut und zwar ein mehr- als einsilbiges auf der ersten Silbe. Die beiden einem Suffix vorangehenden horizontalen Linien bezeichnen, die erste: die erste Silbe des Stammes, die zweite: die dem Suffix unmittelbar vorangehende Silbe. Ein darüber stehendes / kennzeichnet den Acut, ein solches Pluszeichen bedeutet Vrddhi, ein solches Minuszeichen: eine Schwächung oder wenigstens keine Verstärkung der dem Suffix unmittelbar vorangehenden Silbe. Das einem Suffix unmittelbar vorangehende Pluszeichen drückt eine Verstärkung aus, die sich jedoch nur bei auslautenden इ, उ, अ neben ihren Längen und bei an vorletzter Stelle stehendem अ einer Wurzel (im weitesten Sinne) als Vrddhi, sonst aber als Guna darstellt. So ergibt z. B. — अङ्, an नो, लु, क und त्यज् gefügt — निनौय, नुनौय, चकौर, तत्योज; dagegen an भिद्, तुद् und दृश् gefügt — बिभेद्, तुतौद, ददेद्. Ist der anlautende Vocal einer Wurzel prosodisch lang, so findet gar keine Verstärkung statt. Die Substitution von Guna für den auslautenden Vocal einer Wurzel (im weitesten Sinne) wird durch keinen besonderen stummen Laut bezeichnet, da sie nach 7, 3, 84 vor allen Suffixen stattfindet, es sei denn, dass diesen eine solche Wirkung durch ein क् oder ङ् oder durch eine besondere Regel abgesprochen würde. Wenn ein Suffix an einen einsilbigen Stamm oder an einen zweisilbigen, der bei der Anfügung des Suffixes den Endvocal einbüsst, angefügt wird, dann fallen — mit den darüberstehenden Zeichen selbstverständlich zusammen. Der Kürze wegen habe ich in diesem besonderen Falle bei der Uebersetzung der Sūtra die zweite Linie weggelassen, so z. B. 3, 2, 51 wo ± इन् genügt, da es an das einsilbige हन् tritt. Bei der Anfügung eines vocalisch oder mit प् anlautenden taddhita sowie des Femininsuffixes ई hat man vor Allem 6, 4, 148 fgg. zu beachten. Auch 6, 1, 97 ist stets im Auge zu behalten. Die Bedeutung eines stummen Lautes in einem Suffix u. s. w. findet man unter diesem Laute in Verbindung mit हत्, also die von क् unter किन्, die von प् unter पित् u. s. w. Wenn ein oder zwei vocalisch anlautende Silben in einem Suffix durch einen einfachen Consonanten (z. B. ईन् durch य्, इय् durch घ्, आयन् durch फ्) ausgedrückt werden, so geschieht dieses, so zu sagen, aus ökonomischen Rücksichten: es ist kürzer, und durch Eliminirung des anlautenden Vocals geräth man in einem Sūtra auch nicht in Conflict mit dem Sañdhi. Bisweilen wird ein stummer, auch ein sonst bedeutsamer Consonant nur hinzugefügt, um zwei oder mehrere in ihren Lauten zusammenfallende, aber verschiedene Erscheinungen zeigende Suffixe von einander zu unterscheiden. Ein anderes Mal ermöglicht ein solcher stummer Consonant mehrere Suffixe, weil sie manches Gemeinsame haben, zusammenzufassen; so werden z. B. die Femininsuffixe डीन्, डीप् und डीय्, die sich durch die Betonung unterscheiden, wenn auf diese keine

Rücksicht genommen wird, durch **हो** bezeichnet. Zwei lautlich zusammenfallende Suffixe, die aber verschiedene Eigenthümlichkeiten besitzen, werden bisweilen durch eine Verstellung der stummen Laute von einander unterschieden; vgl. **सु** und **असु**, **चानसु** und **चानच्**. Der überschüssige bedeutungslose Vocal in einem Suffix u. a. w. dient zur Erleichterung oder Ermöglichung der Aussprache; als Auslaut zeigt er an, dass der vorangehende Consonant kein bedeutsamer stummer Laut ist, sondern zum Suffix selbst gehört (z. B. in **असु**, **आसु**, **इनि**); auch gleichlautende Suffixe werden dadurch unterschieden (z. B. **इमि** und **इम्**). Ein Suffix wie ein einfacher Laut bezeichnen nach 1, 1, 72 auch den darauf auslautenden Stamm. Die Sigla, wie sie in diesem Index nach den *Çivasûtra* aufgelöst werden, enthalten sehr oft auch solche Laute, welche an der angegebenen Stelle der Grammatik gar nicht gemeint sind, weil sie in dem betreffenden Falle überhaupt nicht vorkommen. In meiner Uebersetzung habe ich die überflüssigen Laute einfach weggelassen.)

अ

अ 1) kurzes und langes **अ** (nach 1, 1, 69; bisweilen auch nur kurzes) 7, 4, 80. 8, 3, 17. **अ** statt **आ**: 3, 1, 80. 8, 4, 68. **अ**: 7, 2, 102. 4, 18, 73. **आत्** 6, 1, 87. 104. 7, 1, 50. 80. **अस्य** 6, 4, 148 (**अस्य**). 7, 4, 32. — 2) Endung **अ** der zweiten Person Pl. im Perf. Act. 3, 4, 82, derselben Person im Präsens 83. — 3) **कृत् अ** mit dem Femin. auf **आ** (vgl. 4, 1, 4) 3, 3, 102 fg. (**अ** statt **आ**). — 4) *taddh.* **अ** mit dem Femin. auf **आ** (vgl. 4, 1, 4) 4, 3, 9, 31. **अ** statt **आ**: — 5) *samāsānta अ* 5, 4, 74.

अक् 1) **अ**, **इ**, **उ**, **ऋ** und **लृ** nebst ihren Längen (s. *Çivasûtra*) 6, 1, 101. 128. — 2) kein **क्** habend 6, 1, 132. 7, 1, 11. 2, 112.

अक 1) die Silben **अक** 4, 2, 141. Werden für **सु** in einem Suffixe (wie **सुन्**, **स्युल्**) substituiert 7, 1, 1. Ein auf **अक** auslautender Stamm hat im Femin. **इका** und ausnahmsweise **अका** 7, 3, 44 fgg. — 2) **कृत् अक** (*l. इका*) nach Abwerfung der stummen Laute. Ein darauf ausgehender Stamm wird nicht mit einem Gen. componirt 2, 2, 15 fg. 3, 70. Ausnahme 2, 17. Accent eines Comp. mit einem solchen Stamme im zweiten Gliede 6, 2, 73 fg.

अकङ् Substitut **अक्** für den Auslaut 4, 1, 97.

अकच् *taddh.* **अक्**, vor dem letzten Vocal eingeschoben, der den Acut erhält, 5, 3, 71 fg.

अकित् 1) (ein *ārdhadh.*) das kein stummes **क्** hat 6, 1, 58. — 2) kein hinten angefügtes Augment habend 7, 4, 83.

अकान्त nicht auf **क्** auslautend 6, 2, 198.

अग् und **अग** kein **ग**. **अग**: Abl. 8, 4, 3. **अगात्** 3, 99.

अग्लोप Abfall des auslautenden Vocals (**अच्**) 7, 4, 93.

अग्लोपिन् bei dem der auslautende Vocal (**अच्**) abfällt 7, 4, 2.

अङ् 1) Aoristcharakter — **अ** 3, 1, 52 fgg. Anfügung 6, 4, 34. 98. 7, 4, 18 fgg. — 2) *Conjunctivcharakter* — **अ** 3, 1, 86. — 3) **कृत्** — **अ** mit dem Femin. auf **आ** (vgl. 4, 1, 4) 3, 3, 104 fgg.

अङित् kein stummes **ङ** habend. Personalendung 6, 4, 103. 7, 3, 85.

अङो nicht das Femininsuffix **ङ** (**ङो**) 6, 3, 61.

अच् 1) Vocal (s. *Çivasûtra*). **अच्** Nomin. 1, 2, 27. 3, 2. **अचः** 1, 47. 57. 64. 2, 23.

3, 1, 62. 97. 6, 1, 105. 7, 1, 72. 2, 3, 61. 4, 47. 54. 8, 4, 29. 46. अचि 1, 1, 59. 2, 4, 74. 4, 1, 89. 6, 1, 62. 77. 125. 134. 188. 3, 74. 101. 4, 63. 77. 7, 1, 61. 73. 97. 2, 89. 100. 115. 3, 72. 87. 8, 2, 21. 108. 3, 32. 4, 49. अचाम् 7, 2, 117. Im Comp. 1, 1, 10. 6, 4, 18. 62. 8, 3, 87. Vgl. अल्पाक्षर, यकाच्, अच्, ठुच् und ब्रह्मच् im folgenden Index. — 2) कृत् श्रै mit dem Femin. auf आ (vgl. 4, 1, 4) 3, 1, 134. 2, 9 fgg. 3, 56. Accent eines Comp., dessen zweites Glied auf श्रै ansteht, 6, 2, 144. 157 fg. Da der Acut auf श्रै sich schon von selbst versteht, ist das च् nur zur Unterscheidung von anderen gleichfalls betonten अ hinzugefügt worden. — 3) taddh. श्रै mit dem Femin. auf आ (vgl. 4, 1, 4) 5, 2, 127. Auch hier dient das च् nur zur Unterscheidung. — 4) samāsanta श्रै 5, 4, 75 fgg. 118 fgg. Hier hebt das च् die an anderem Orte für Composita gelehrte Accentuation auf.

अजन्त (अच् + अन्त) *vocalisch auslautend* 6, 3, 67.

अजादि (अच् + आदि) *vocalisch anlautend* 2, 2, 33. 5, 3, 58. 83. 6, 1, 2. 173. 4, 72.

अञ् तaddh. अच् 4, 1, 88. 104. 141. 161. 2, 12. 44 fg. 71 fgg. 106. 108 fg. 3, 7. 33. 93. 119. 122 fg. 139 fgg. 154 fg. 168. 4, 49. 5, 1, 15. 26. 41 fgg. 61. 129. 2, 83. tadrāga 4, 1, 168 fg. 5, 3, 117. Tritt an कृत् -±अ (याच्) 4, 14. An मत् (मनुष्य) 4, 2, 72. Fem. ई 1, 15. ई 73. An अच्-अ tritt ±-अ 3, 127. ±-आयने 1, 100. Im Pl. abgeworfen 2, 4, 64. Ausnahme 67.

अट् 1) die Vocale, Halbvocale und ह् (s. Qivasūtra) 8, 3, 3. 9. 4, 2. 63. — 2) ein vorn antretendes अ. — a) An consonantisch anlautende Wurzeln im Imperf., Aorist und Condition. 6, 1, 136. 8, 3, 69. 71. 119. Hat den Acut 6, 4, 71. Wann es nicht

angefügt wird 74 fg. — b) vor den Personalendungen स् und त् 3, 4, 94. 7, 3, 99 fg.

अठच् taddh. अट् 5, 2, 35.

अइच् taddh. अई 5, 3, 80.

अण् 1) die Vocale अ, इ, उ nebst ihren Längen (s. Qivasūtra). Eine Länge dafür substituirt 6, 3, 111. Eine Kürze 7, 4, 13 fg. Ein nasalaler Vocal 8, 4, 57. Wenn sie für ऋ substituirt werden, wird ein र angefügt 1, 1, 51. — 2) alle Vocale, Halbvocale und ह् (s. Qivasūtra) 1, 1, 69. — 3) कृत् -±अ 3, 2, 1. 2. 44. 3, 12. Femin. ई 4, 1, 15. Accent eines Comp., dessen letztes Glied -±अ enthält, 6, 2, 75 fgg. — 4) taddh. ±-अ 4, 1, 83 fgg. 112 fgg. 2, 29. 38. 77 fgg. 100. 110 fgg. 132 fg. 3, 2. 3. 18. 22. 33. 57. 71. 73. 76. 93. 108. 127 fg. 132 fg. 136 fgg. 152 fg. 164 fg. 4, 4. 18. 25. 48. 56. 68. 80. 94. 112. 124. 126. 5, 1, 27. 36. 41 fgg. 97. 105. 110. 130 fg. 2, 38. 61. 103 fg. 3, 106. 4, 15 fg. 36 fgg. tadrāga 4, 1, 170. 5, 3, 117. Anfügung 4, 3, 2. 3. 6, 3, 50. 4, 135. 164 fgg. Femin. ई 4, 1, 15. An ±-अ wird अच्-आयनि angefügt 4, 1, 156. अच्-य 5, 3, 118. Abgeworfen 2, 4, 58 fg. 64 fgg. Für अ wird im Femin. औ substituirt 4, 1, 78 fgg.

अणि Nicht-Causativ, das Simplex im Gegensatz zum Causativ 1, 3, 67. 88. 4, 52. Vgl. णि.

अत् 1) kurzes अ (s. 1, 1, 70) 2, 4, 83. 4, 1, 95. 177. 5, 2, 115. 6, 1, 113. 4, 105. 7, 1, 86. 2, 80. 3, 27. 4, 85. 8, 3, 46. Heißt Gupta 1, 1, 2. In der Reduplication 7, 4, 95. Dafür Vrddhi substituirt 2, 2, 7. 116. आ 6, 3, 135. 7, 3, 101. 4, 70. इ 3, 44 fgg. 4, 79. उ 6, 1, 119. 4, 110. ए 120. 7, 4, 88. Fällt ab 6, 1, 109 fg. 4, 48. 111. Tritt an die Stelle von इ und उ 7, 3, 118 fg. von च 4, 68. अ + Gupta ergibt Gupta 6, 1, 97. ऋ + अ ergibt उ 111. Auf अ auslautende Nominalstämme haben im Femin. आ 4, 1, 4.

Declination der अ-*Stämme* 7, 1, 9 fgg. 24.
 — 2) die Silbe अत् 6, 1, 98. 7, 1, 4. 5. —
 3) die Endung des Nomin. Acc. Sg. अत्
 (oder अद्) nach क्तर u. s. w. 7, 1, 25 fg. —
 4) die Ablativendung अत् 7, 1, 31 fg. —
 5) Endung अ in der ersten Sg. Med. im
 Potent. und Precativ 3, 4, 106. Das त् ist
 bedeutungslos. — 6) taddh. und Vibhakti अं
 (in वयं) 5, 3, 12 fg. 7, 2, 105.

अतस् = अतमुच् 2, 3, 30.

अतमुच् taddh. अतस् 5, 3, 28 fg. Ein
 darauf ausgehendes Adv. und andere mit
 gleichbedeutendem Suffix mit Gen. con-
 struiert 2, 3, 30.

अतिङ् keine Personalendung, kein Ver-
 bum finitum 2, 2, 19. 3, 1, 93. 8, 1, 28.
 Vgl. तिङ्.

अतु अत् der Suffixe क्तवत्, मत्तुप u. s. w.
 Bildung des Nomin. Sg. der Stämme auf
 ein solches अत् 6, 4, 14. Ueber das उ s.
 उगित्.

अतुस् Personalendung अतुस् im Perfect
 3, 4, 82. Präsens 83.

अतुन् कृत् ङ-अत् 3, 2, 104. Ueber das
 अ s. उगित्.

अतुय् dem kurzes अ (अत्) vorangeht 8,
 4, 22.

अत्वन् kurzes अ (अत्) habend 7, 2, 62.

अय् unadi-Suffix अय्. Accent eines
 Comp., dessen letztes Glied auf अय् aus-
 geht, 6, 2, 144.

अयुच् कृत् अयुच् 3, 3, 89.

अयुस् Personalendung अयुस् im Perfect
 3, 4, 82. Präsens 83.

अदन्त् auf kurzes अ (अत्) auslautend 2,
 2, 33. 6, 3, 9. 8, 4, 7.

अदुक् hinten antretendes अद् 6, 3, 76.
 Richtiger आदुक् anzunehmen, da एक + अद्
 nach 6, 1, 97 एकद् ergeben würde.

अदुपदेश im grammatischen Unterrichts-
 system ein kurzes अ (अत्) habend 6, 1, 186.

अदुपथ ein kurzes अ (अत्) an vorletzter
 Stelle habend 3, 1, 98.

अद्रि die Silben अद्रि in यदयञ् u. s. w.
 6, 3, 92.

अध्ये Infinitivendung अध्ये 3, 4, 9.

अध्येन् Infinitivendung ङ-अध्ये 3, 4, 9.

अन् 1) die Silbe अन्. — a) Declination
 der Stämme auf अन् 6, 4, 134. 136 fg. Bil-
 dung des Femin. 4, 1, 12 fg. 28 fg. Ver-
 halten vor verschiedenen Suffixen 6, 4, 135.
 137 fgg. 8, 2, 16. Erhält in einem Comp.
 das Suffix अं mit dem Femin. ईं (टच्) 5, 4,
 103, 108 fg. — b) für एतद् substituiert 5, 3, 5.
 — 2) taddh. ङ-अ 5, 3, 48 fgg. — 3) kein न्
 habend 8, 3, 108.

अन wird für यु in einem Suffix substi-
 tuiert 7, 1, 1. Accent eines Comp., dessen
 letztes Glied auf कृत् अन ausgeht, 6, 2, 150.

अनङ् ein für den Auslaut substituirtes
 अन् 7, 1, 75 fg. 93 fg. Substitut und zu-
 gleich samāsānta 5, 4, 131 fgg.

अनच् kein Vocal (अच्) 8, 4, 47.

अनत् kein kurzes अ (अत्) 7, 1, 5.

अनात् 1) kein आ 6, 4, 151. — 2) kein
 आ enthaltend 6, 1, 205.

अनि कृत् अनि 3, 3, 112.

अनिगन्त nicht auf इ oder उ (इक्; die
 anderen Vocale kommen nicht in Betracht)
 auslautend 6, 2, 52.

अनिच् taddh. und samāsānta अन् 5, 4,
 124 fgg.

अनिञ् nicht taddh. ङ-इ 4, 1, 122.

अनिद् 1) nicht das vorn antretende Aug-
 ment इ (इद्) 6, 1, 188. — 2) nicht das vorn
 antretende Augment इ habend 3, 1, 45. 6,
 4, 51. 7, 2, 61.

अनिदित् kein kurzes इ (इत्) zum stum-
 men Laut (इत्) habend 6, 4, 24.

अनोय् कृत् अनोय् 3, 1, 96.

अनुम् kein nach dem letzten Vocal in-
 figirtes Augment न् habend 6, 1, 173.

अनुङ् nicht das Femininsuffix क (कङ्) 6, 3, 34.

अनुत् nicht kurzes अ (अत्) 8, 2, 86.

अनोत्पर worauf nicht ओ (ओत्) folgt 8, 4, 28.

अन्त 1) die Silbe अन्त् (अन्तः Nomin.) 7, 1, 5. — 2) *unādi*-Suffix अन्त. Anfügung 6, 4, 55.

अप् 1) कृत् अ 3, 3, 57 fgg. Anfügung 2, 4, 38, 56. Accent eines Comp., dessen letztes Glied dieses Suffix enthält, 6, 2, 144. — 2) *taddh.* und *samāsānta* अ 5, 4, 116 fg.

अपर worauf अ oder आ folgt 7, 4, 89.

अपित् nicht पित् 3, 4, 87 fg.

अपूर्वं dem अ oder आ vorangeht 8, 3, 17.

अभ्यम् Substitut für die Casusendung भ्यस् 7, 1, 30.

अम् 1) die Vocale, Halbvocale, Nasale und ङ् (s. *Qivasūtra*) 8, 3, 6. — 2) ein nach dem letzten Vocal angefügtes अ 6, 1, 58 fg. 7, 1, 99. — 3) für स substituirtes अम् in चम् 3, 4, 91. — 4) Personalendung अम् 3, 4, 101. Dafür blosses म् substituiert 7, 1, 40. — 5) die Absolutivendung अम् 2, 2, 20 fg. Vgl. शमुल्. — 6) die Endung अम् des Acc. Sg. 4, 1, 2. Anfügung 6, 1, 93, 107, 4, 80. Dafür अन्त् (अद्) substituiert 7, 1, 25. Ausnahme 26. Schwund derselben 25. Ausnahme 24. — 7) die Endung अम् des Nom. und Acc. Sg. bei Neutris auf अ 7, 1, 24. — 8) Endung अम् im Dat. Sg. und im Nomin. und Acc. aller Zahlen bei युष्मद् und अस्मद् 7, 1, 28. — 9) Augment अम्, das wie die Accusativendung angefügt (aber nicht mit ihr identificirt) wird in स्त्रियमन्य u. s. w. 6, 3, 68. — 10) Substitut अम् für verschiedene Casus am Ende eines *Arjajībh.* 2, 4, 83 fg.

अमु *taddh.* अम् 5, 4, 12.

अय् für स substituiert 6, 1, 78. Für इ् des Causat. 4, 55 fgg. Für इद् von इदम् 7, 2, 111.

अयङ् für den Auslaut substituirtes अय् 7, 4, 22.

अयच् *taddh.* अये 5, 2, 43. अये 44.

अल् Laut (s. *Qivasūtra*) 1, 1, 52. Vgl. अनेकान् und एकान् im folgenden Index.

अलुक् kein Schwund des Suffixes 4, 1, 89. 6, 3, 1 fgg. Vgl. लुक्.

अन्तोप Ausfall des अ (अत्) 6, 4, 134 fgg.

अय् für ओ substituiert 6, 1, 78 fgg.

अवङ् Substitut अव् für den Auslaut (von गो) 6, 1, 123 fg.

अयतो, darauf auslautende Stämme sind oxytonirt 6, 1, 220.

अवर्ण 1) die Laute अ und आ (vgl. 1, 1, 89) 6, 3, 112. — 2) auf die Laute अ oder आ auslautend 6, 1, 182. 2, 90.

अश् 1) die Vocale und die tönenden Consonanten (s. *Qivasūtra*) 8, 3, 17. — 2) für das Ganze substituirtes अ 2, 4, 32 fg. (für इदम् und एतद्). 7, 1, 24 (für die Genetivendung अस्).

अस् als Auslaut von Nominalstämmen. Bildung des Nomin. 6, 4, 14. Wann sich स् erhält 8, 3, 46 fgg. Daran Suffix विन् gefügt 5, 2, 121. *samāsānta* अस् (f. इस्) 4, 103. Accent in einem Bahuvr. mit सु 6, 2, 117.

असि 1) *taddh.* अस् 5, 3, 39. — 2) nicht auf स् auslautend 8, 2, 80.

असिच् *taddh.* und *samāsānta* अस् 5, 4, 122 fgg.

अमुक् hinten antretendes अम् 7, 1, 50 fg.

अमुङ् Substitut अम् für den Auslaut 7, 1, 89. Zum उ vgl. उगित्.

अमुप् s. मुप्.

असे Infinitivendung असे 3, 4, 9.

असेन् Infinitivendung १-असे 3, 4, 9.

अस्तात् und **अस्ताति** *taddh.* अस्तात् 5, 3, 27. Anfügung 40 fg.

अस्य s. u. अ 1).

आ

आ 1) *langes* आ 6, 1, 93. 3, 91. 4, 117. 7, 2, 84. — 2) *Casusendung* आ *im Veda* 7, 1, 29.

आकम् *Genetivendung* आकम् *in युष्माकम्* und अस्माकम् 7, 1, 33.

आकिनिच् *taddh.* आकिन् 5, 3, 52.

आङ् 1) *Partikel* आ, s. den folgenden Index unter आ. — 2) *Endung* आ *des Instr. Sg.* 6, 4, 141. Anfügung 7, 3, 105. Dafür ना substituiert 120. Das ङ् ist bedeutungslos. Vgl. टा.

आच् *taddh.* औ (in दक्षिणौ und उत्तरौ) 5, 3, 36 fgg. Ein darauf ausgehendes Adv. mit Abl. construiert 2, 3, 29. Das च् ist hier bedeutungslos, da die Betonung sich schon von selbst versteht.

आट् *vorn antretendes* आ. 1) betont vor vocalisch anlautenden Wurzeln im Imperf., Aorist und Condit. 6, 4, 72 fg. Fehlt nach मा und sonst 74 fg. Euphonisches Verhalten 1, 90. — 2) vor Personalendungen 3, 4, 92. 94. — 3) vor Casusendungen 7, 3, 112.

आटच् *taddh.* आटे 5, 2, 125.

१ आत् 1) Abl. von अ; s. u. अ 1). — 2) *langes* आ (das त् bedeutungslos als blosses Fulcrum). Heisst Vrddhi 1, 1, 1. Darauf auslautende Wurzeln 2, 4, 80. 3, 1, 136. 141. 2, 3, 74. 171. 3, 106. 128. 4, 110. 6, 4, 64 fgg. 112 fgg. (auch das der Präsensstämme auf ना) 7, 1, 34. 2, 67. 73. 3, 33. 36. 8, 2, 43. आ tritt an die Stelle eines auslautenden Diphthongen und anderer Vocale, auch inlautender von Wurzeln 6, 1, 45 fgg. An die Stelle eines auslautenden Nasals 4, 141 fgg. आ als Auslaut von Nominalstämmen 5, 2, 96. 6, 1, 219 (vor मत्). 4, 140. 7, 3, 46. 49. आ substituiert für den Auslaut eines Nominalstammes 6, 3, 46 fg.

7, 1, 85. 4, 37. आ statt ऐ und औ in der ersten Silbe eines Nominalstammes 7, 3, 1. Für आ einer Personalendung wird ऐ substituiert 3, 4, 95. इय् 7, 2, 81. आ für ई in ईयस् substituiert 6, 4, 160. औ für आ 8, 3, 3. pluta-Diphthonge aufgelöst in आइ und आउ 2, 107. Vgl. अनात्. — 3) *Ablativendung* आत्, für अस् substituiert 7, 1, 12. — 4) *Casusendung* आत् *im Veda* 7, 1, 39.

आताम् *Personalendung* आताम् 3, 4, 78.

आति *taddh.* आत् 5, 3, 34 fg.

आत्यत् *ein* आ *enthaltend* 6, 1, 159.

आयाम् *Personalendung* आयाम् 3, 4, 78.

आदित् आ *zum stummen Laut habend* (Wurzel) 7, 2, 16 fg.

आदुक् s. u. अदुक्.

आनङ् *an die Stelle eines Auslauts tretendes* आन 6, 3, 25 fg.

आन *Participialendung* आन mit Weglassung der verschiedenen stummen Laute. Heisst Ātman. 1, 4, 100. Erhält vorn das Augment म् 7, 2, 82.

आनि *Imperativendung* आनि. Wano न in ण् übergeht 8, 4, 16.

आनुक् *hinten antretendes* आन 4, 1, 49.

आप् 1) *Femininendung* आ (nach Abwerfung anderer stummer Laute; vgl. चाप्, टाप्, डाप्). Daran werden Casusendungen und *taddh.* gefügt 4, 1, 1. Declination dieser Feminina 6, 1, 68. 7, 1, 18. 54. 3, 105 fgg. 113 fgg. 116. Anfügung 44. Verkürzt 6, 3, 63 fgg. 7, 4, 15. Abgeworfen 2, 4, 82. — 2) *alle Casusendungen von* आ *des Instr. Sg. bis* मु (सुप्) *des Loc. Pl. (s. 4, 1, 2 und 1, 1, 71)* 7, 2, 112.

आम् 1) *das im periphrastischen Perfectum an die Wurzel angefügte* आम्. Danach fallen die Personalendungen des Per-

fects ab 2, 4, 81. Statt dessen das Perfectum von क angefügt 3, 1, 40. Andere Formen von क 41 fg. Wann Ātman. 1, 3, 63. Wann angefügt 3, 1, 35 fgg. Anfügung an die erweit. Verbalwurzeln auf $-\pm\text{इ}$ (Caus. u. s. w.) 6, 4, 55. — 2) *Genetivendung* आम् 4, 1, 2. Erhält vorn das Augment न् 7, 1, 54 fgg. स् 52. Anfügung 1, 4, 5, 7, 1, 53. — 3) *Locativendung* आम्, für इ substituiert 7, 3, 116 fg. — 4) आम् für इ in den Personalendungen des Imperativs substituiert 3, 4, 90. — 5) *nach dem letzten Vocal angefügtes* आ 7, 1, 93.

आम् *taddh.* आम् 5, 4, 11 fg.

आप् für से substituiert 6, 1, 78.

आय bildet eine neue Wurzel 3, 1, 28, 32. Kann vor einem ārbadh. abfallen 31.

आयन् für das anlautende फ् eines Suffixes substituiert 7, 1, 2. Vgl. फक्, फञ्, फिञ्, फिन्.

आय्य *Suffix* (unādi) आय्य. Anfügung an erweiterte Wurzeln auf $-\pm\text{इ}$ (Caus. u. s. w.) 6, 4, 55.

आरक् *taddh.* \pm -आरे 4, 1, 130.

आरु *kṛt* आरु 3, 2, 173.

आल् *Casusendung* $-\angle$ आ im Veda 7, 1, 39

आलच् *taddh.* आले 5, 2, 125.

आलु = आलुच्. Anfügung an erweiterte Wurzeln auf $-\pm\text{इ}$ (Caus. u. s. w.) 6, 4, 55.

आलुच् *kṛt* आलु 3, 2, 158. Vgl. आलु.

आय् substituiert für ओ 6, 1, 78 fgg.

आहि *taddh.* आहि 5, 3, 37 fg. Ein darauf ausgehendes Adv. mit Abl. construiert 2, 3, 29.

इ

इ kurzes und langes इ (vgl. 1, 1, 69). Darauf auslautende Wurzeln 3, 3, 56, 6, 4, 77 fgg. 82. Nominalstämme 148. Für इ (d. i. also kurzes इ) in einer Personalendung wird im Imperativ उ substituiert 3, 4, 86. इ: Ablat. Gen.

इक् इ, उ, ऋ und लृ nebst ihren Längen (vgl. Śivasūtra). Wenn Guṇa und Vṛddhi vorgeschrieben werden, so treten diese selbstverständlich an die Stelle der oben genannten Vocale, 1, 1, 3. Im Auslaut eines Verbalstammes 1, 2, 9. Nominalstammes 5, 1, 131. 7, 1, 73 fgg. Werden verlängert 6, 3, 121, 123, 134. Verkürzt 61. 8, 2, 74 fgg. Bleiben vor einem nicht homogenen Vocal unverändert 6, 1, 127. Treten an die Stelle von इ, ऐ, औ und ओ 1, 1, 48. An die Stelle der Halbvocale 45. Die Halbvocale an ihre Stelle 6, 1, 77.

इक् 1) als Auslaut von Nominalstämmen 4, 2, 141. 3, 133. — 2) die Silbe इक् (इक्:

Nomin.). Wird für das anlautende इ (vgl. ठक्, ठच्, ठञ्, ठन्) eines *taddh.* substituiert 7, 3, 50.

इगन्त auf einen einfachen Vocal (mit Ausnahme des अ) auslautend 6, 2, 29. Vgl. इक्.

इगुपथ einen einfachen Vocal (mit Ausnahme des अ) an vorletzter Stelle habend (Wurzel) 3, 1, 45, 135.

इच् 1) jeder Vocal mit Ausnahme des अ (s. Śivasūtra) 6, 1, 104. 3, 68. — 2) *samāsānta* इ 5, 4, 127 fg. In Betreff des इ s. समासान्त im folgenden Index.

इजादि mit einem anderen Vocal als अ (इच्) anlautend (Wurzel) 3, 1, 36. 8, 4, 32.

इजुपथ einen anderen Vocal als अ (इच्) an vorletzter Stelle habend (Wurzel) 8, 4, 32.

इञ् 1) *kṛt* $\angle\pm\text{इ}$ 3, 3, 110 ($-\pm\text{इ}$ fehlerhaft). — 2) *taddh.* $\pm\text{इ}$ 4, 1, 95 fgg. 153. 173 (*tadrāja*). 2, 80. Anfügung 7, 3, 8. Wann abgeworfen 2, 4, 58. 60. 66. Aus-

nahme 61. Dafür im Femin. यौ substituiert 4, 1, 78 fgg. Daran ±-आयने gefügt 101. ±-अ 2, 112. 3, 127. Vgl. अनिञ्.

इट् 1) die Endung इ der ersten Person Sg. *Ātman*. 3, 4, 78. Dafür अ substituiert 106. — 2) vorn antretendes Augment इ. — a) An ein ārdhādḥ., wann und wann nicht 7, 2, 35 fgg. 6, 4, 62. 7, 2, 8 fgg. 41. 47 fgg. 52 fgg. 58 fgg. 66 fgg. Anfügung eines solchen Suffixes 1, 2, 2. 6, 4, 64. 7, 1, 62. 2, 4. Erhält weder Gaṇa noch Vṛddhi 1, 1, 6. Betont 6, 1, 196. Verlängert 7, 2, 37 fgg. Darnach fällt das स् des Aorists ab 8, 2, 28. Vgl. अनिट् und सेट्. — b) An ein sārvaḍḥ. 7, 2, 76 fgg. — c) An taddh. $\underline{\text{I}}$ -क 5, 1, 23.

इय् die Vocale, Halbvocale und इ 8, 3, 39. 57 fgg. 78.

इत् 1) kurzes इ (vgl. 1, 1, 70). Für vocalische Auslaute (insbes. आ) einer Wurzel substituiert 1, 2, 17. 6, 4, 70. 114 fgg. 7, 1, 100. 4, 5. 6. 40. Für einen inlautenden Vocal einer Wurzel 6, 4, 34. 7, 1, 101. 4, 56. इ in der Reduplication 76 fgg. Fällt in Personalendungen ab 3, 4, 97. 100. Wird an die Personalendung म् angefügt 7, 1, 46. Auf इ auslautende Nominalstämme 4, 1, 65. 122. 171. 7, 3, 117 fg. Für den Auslaut eines Nominalstammes substituiert 1, 2, 50. 4, 2, 25. 6, 3, 28. Für inlautendes अ 7, 3, 44 fg. Für inlautendes इ wird अ substituiert 1, 86. Im plurierten ये ist इ plura 8, 2, 106. plura य् in आइइ aufgelöst 107. — 2) samāsānta इ für den Auslaut von गन्ध subst. 5, 4, 135 fgg. Das त् hat hier dieselbe Bedeutung wie bei इत् 1). — 3) ein stummer Laut. Bildet Sigla 1, 1, 71. Was alles so heisst 3, 2 fgg. Fällt ab 9. Vgl. आदित्, इदित्, हरित्, ईदित्, उदित्, ऊदित्, ऋदित्, एदित्, मदित्, आदित्, क्रित्, छित्, घित्, झित्, चित्, जित्, औत्, टित्, ट्यित्, हित्, छित्, णित्, तित्, नित्, पित्, मित्, रित्, लित्,

शित्, पित्, सित् und im folgenden Index अनुदात्तेत् und स्वरितेत्.

इतच् taddh. इत् 5, 2, 36.

इव् Suffix (uvādi) इव्. Anfügung an eine erweiterte Wurzel auf $\underline{\text{I}}$ -इ (Caus. u. s. w.) 6, 4, 55.

इच् कर्त्त इच् 3, 2, 184 fgg. Accent eines Comp., dessen letztes Glied इच् enthält, 6, 2, 144.

इयुक् hinten antretendes इय् 5, 2, 53.

इट् die Silbe इट् in इटम्. Dafür अय् substituiert 7, 2, 111.

इदन्त auf इ (इत्) auslautend 7, 1, 46.

इदित् इ (इत्) zum stummen Laut habend. In einer solchen Wurzel wird न् nach dem Vocal infigirt 7, 1, 58. Vgl. अनिदित्.

इदुपध इ (इत्) an vorletzter Stelle habend 8, 3, 41.

इन् 1) Declination auf इन् auslautender Stämme 6, 4, 12 fg. Erhält sich vor $\underline{\text{I}}$ -अ 164 fgg. Ein auf इन् auslautender Bahuvr. erhält taddh. क 5, 4, 152. — 2) = इनि. Darauf ausgehende Wörter nicht mit dem Gen. verbunden 2, 3, 70. Am Ende eines Comp. nach einem im Loc. gedachten Worte 6, 3, 19. — 3) कर्त्त $\underline{\text{I}}$ -इ 3, 2, 24 fgg.

इन Substitut für die Endung des Instr. Sg. आ 7, 1, 12.

इनह् für den Auslaut substituirtes इन् 4, 1, 126 fg.

इनच् taddh. इने 5, 2, 33.

इनि 1) कर्त्त इन् 3, 2, 93. 156 fg. — 2) taddh. इन् 4, 2, 11. 51. 62. 80. 3, 111. 4, 23. 133. 5, 2, 85 fgg. 102. 115 fgg. 128 fgg.

इनुय् कर्त्त $\underline{\text{I}}$ -इन् 3, 3, 44. Daran $\underline{\text{I}}$ -अ gefügt 5, 4, 15.

इम् nach dem letzten Vocal infigirtes इ 7, 3, 92.

इमन् = इमनिच् 6, 4, 154.

इमनिच् taddh. इमेन् 5, 1, 122 fg. Anfügung 6, 4, 154 fgg.

इय् wird für घ् im Anlaut eines Suffixes substituirt 7, 1, 2. Vgl. घ, घन, घस्.

इय (Nomin. इयः) 1) die Silbe इय् 7, 2, 80. — 2) die Silbe इय 7, 3, 2.

इयङ् für den Auslaut substituirtes इय 1, 4, 4, 6, 4, 77 fgg.

इर् इ (ई) und र् 8, 2, 15.

इरित् इर् zum stummen Laut habend. Bildung des Aorists von solchen Wurzeln 3, 1, 57.

इरे = इरिच् 6, 4, 76.

इरेच् Personalendung इरि im Perfect 3, 4, 81. Dafür रे substituirt 6, 4, 76.

इल taddh. इल 4, 2, 80.

इलच् taddh. इले 5, 2, 99 fg. 105. 117. 3, 79.

इव् als Auslaut einer Wurzel 7, 2, 49.

इय् für das Ganze substituirtes इ 5, 3, 3.

इळ = इळन् 6, 4, 154. 159.

इळन् taddh. ळ-इळ (Superlativsuffix) 5, 3, 55. 58 fgg. Anfügung 6, 4, 154 fgg. 159. 161 fgg.

इष्णु = इष्णुच् und खिष्णुच् 6, 4, 55.

इष्णुच् कृत् इष्णु 3, 2, 136 fgg. Anfügung an eine erweiterte Wurzel auf -इ (Caus. u. s. w.) 6, 4, 55. Ein darauf ausgehendes Wort ist im Comp. mit der Negation ein Oxytonon 6, 2, 160. Vgl. खिष्णुच्.

इस् 1) als Auslaut von Nominalstämmen. Daran क्, nicht इक् gefügt 7, 3, 51. Verhalten eines Wortes und Nominalstammes auf इस् vor Gutturalen und Labialen 8, 3, 44 fg. — 2) इस् wird für den Wurzelvocal substituirt 7, 4, 54. — 3) Suffix (unādi) इस्. Anfügung 6, 4, 97.

ई

ई langes ई. Für den Auslaut einer Wurzel substituirt 3, 1, 111. 6, 4, 113. 115 fg. 7, 4, 31. In der Reduplication 97. Für den Auslaut eines Nominalstammes substituirt 1, 77. Feminina auf ई heissen Nadi 1, 4, 3. Beschränkungen und Ausnahmen 4 fgg. Euphonisches Verhalten von ईञ 6, 1, 130. Vgl. ईत्.

ईकच् taddh. ळ-ईके 4, 4, 59. 5, 3, 110.

ईकन् taddh. ळ-ईक 5, 1, 33.

ईट् vorn antretendes Augment ई. An Personalendungen 7, 3, 83 fgg. 8, 2, 28.

ईत् langes ई (das त् nur Fulcrum). Wann pragrha 1, 1, 11 fg. 19. In der Reduplication 7, 4, 4. Für verschiedene Vocale substituirt 6, 3, 27. 97. 4, 85 fg. 139. 7, 2, 83. 4, 55. 8, 2, 81. Ortsnamen auf ई 4, 2, 123. Femin. auf ई im ersten Gliede eines Comp. 6, 3, 40. Anfügung des Fe-

mininsuffixes ई (vgl. डी, डीन्, डीप्, डीय्) 4, 148. Vgl. ई.

ईदित् ई (इत्) zum stummen Laut habend. Solche Wurzeln fügen die Participialsuffixe त् und तयत् ohne Augment an 7, 2, 14.

ईन् wird für ख् im Anlaut eines Suffixes substituirt 7, 1, 2. Vgl. ख, खञ्.

ईय् für क् im Anlaut eines Suffixes substituirt 7, 1, 2. Vgl. क्, कण्, कस्.

ईयङ् Suffix = ईय, das aus चत् eine neue Wurzel चतोय mit medialen Endungen (wegen ङ्) bildet 3, 1, 29. 32. Braucht vor ārdhadh. nicht angefügt zu werden 31.

ईयस् = ईयसुन् 5, 4, 158. 6, 4, 154. 160.

ईयसुन् taddh. ळ-ईयस् (Comparativsuffix) 5, 3, 57 fgg. Anfügung 6, 4, 154 fgg. 160 fgg. Ein auf ईयस् ausgehendes Wort erhält am Ende eines Bahuvr. nicht das Suffix क् 5, 4, 156. Vgl. उगित्.

ईरच taddh. ईरे 5, 2, 111.

इरन् *taddh.* १-इर 5, 2, 111.

इवन्तो ist oxytonirt 6, 1, 221.

इय ein für das Ganze (इदम्) substituirtes इ 6, 3, 90.

उ

उ 1) *kurzes und langes उ* (vgl. 1, 1, 69). Nomin. उः und उ ohne Flexionszeichen, Abl. Gen. ओः. Im Auslaut einer Wurzel 3, 1, 125. 3, 57. 6, 4, 77 fg. 83 (zugleich Auslaut eines Nominalstammes). 7, 4, 80. Im Auslaut eines Nominalstammes 4, 2, 71. 119. 3, 139. 5, 1, 2. 6, 4, 146 fg. Am Ende einer Personalendung im Imperativ (also hier उ) 3, 4, 86. Für अ und आ substituiert 8, 2, 80. Vgl. उत्. — 2) *Präsenscharakter उ bei den Wurzeln der achten Klasse und bei क, कण्ठ् und धिन्व्* 3, 1, 79. 80. Darnach fällt die Imperativendung हि ab 6, 4, 106. उ fällt ab 107 fgg. Anfügung an क 110. Der einzige Präsenscharakter, der kein stummes श् hat, demnach árdhadv., nicht sárvadv. ist. Als sárvadv. würde उ nach 1, 2, 4 इत् sein, also nicht Guṇa des Wurzelvocal in करोति zulassen; fügte man ein stummes प hinzu, dann wäre Guṇa erklärt, aber उ würde dadurch tonlos werden. — 3) *kṛt उ* 3, 2, 168 fgg. Darauf ausgehende Wörter nicht mit dem Gen. construiert (?) 2, 3, 69.

उक् die Vocale उ, ऋ und ॠ (kommt nicht in Betracht) mit ihren Längen (s. Çivasūtra) 7, 2, 11. 3, 51. Vgl. उगित्.

उक् = kṛt उक्त् 2, 3, 69. 6, 2, 160.

उक्त् 1) *kṛt १±उक्* 3, 2, 154. Ein darauf ausgehendes Wort nicht mit dem Gen. construiert 2, 3, 69. Ein Comp., dessen zweites Glied auf उक् ausgeht, hat nach der Negation den Acut auf der letzten Silbe, 6, 2, 160. — 2) *taddh. १±उक्* 5, 1, 103.

उगित् ein उ oder ऋ zum stummen Laut habend. Ein mit solchem Suffix versehener

Nominalstamm erhält in den starken Casus ein nach dem letzten Vocal infigirtes न् 7, 1, 70. Ausnahmen und Beschränkungen 78 fgg. Bildet das Femin. mit ई 4, 1, 6. Wann dieses ई verkürzt werden kann 6, 3, 45. Vgl. अत्. अत्न्, अमुङ्, ईयसुन्, क्वत्, क्वसु, इमतुप्, वृ. वृच्, वृन्, मतुप्, यतुप्, यसु, यन्. उञ् Partikel उ; s. im folgenden Index.

उणादयः Suffixe, die mit १±उ (उण्) beginnen 3, 3, 1 fgg. 4, 75. Dass sie nicht zu den kṛt-Suffixen gerechnet werden, ersieht man aus 2, 2, 7. Sie werden in einem besonderen Werke behandelt.

उत् *kurzes उ* (s. 1, 1, 70). Als Auslaut von Wurzeln 7, 3, 89. Eines Präsensstammes 6, 4, 106 fgg. Eines Nominalstammes 4, 1, 44. 66. 7, 3, 117 fgg. Für andere Laute substituiert 4, 1, 115. 6, 1, 111 fgg. 131. 4, 110. 7, 1, 102 fg. 4, 88. Im plurierten ओ ist उ plota 8, 2, 106. ओः in आःउ aufgelöst 107. Vgl. उ 1).

उत्त् ein *kurzes उ* (उत्) enthaltend 4, 3, 151.

उदित् *kurzes उ* (उत्) zum stummen Laut habend. Eine tonlose nicht aspirirte Muta mit solchem उ (also कु, चु, टु, तु, पु) bezeichnet alle homogenen Mutas 1, 1, 69. Eine Wurzel mit solchem उ kann das Absolutivsuffix त्वा ohne Augment वृ anfügen 7, 2, 56.

उदुपथ ein उ (उत्) an vorletzter Stelle habend 1, 2, 21. 8, 3, 41.

उम् ein nach dem letzten Vocal infigirtes उ 7, 4, 20.

उच् *taddh.* उरे 5, 2, 106.

उचङ् für den Auslaut substituirtes उच् 1, 4, 4. 6, 4, 77 fg.

उम् 1) Abl. Gen. von अ; s. daselbst. —
2) *Personalendung* 3, 4, 82 fg. Anfügung
6, 1, 98. Vgl. लुम्. — 3) Ein auf उम्
auslautender Nominalstamm erhält क,

nicht इक 7, 3, 51. Verhalten eines auf
उम् auslautenden Wortes und Nominal-
stammes vor Gutturalen und Labialen 8,
3, 44 fg.

ऊ

ऊ *langes ऊ* 3, 4, 32. Feminina auf ऊ
heissen Nadi 1, 4, 3. Beschränkungen und
Ausnahmen 4 fgg. Vgl. ऊत्.

ऊक *krt* ऊक 3, 2, 165 fg.

ऊह *Femininsuffix* ऊ 4, 1, 66 fgg. Accent
in der Declination 6, 1, 175. Ein Femin.
auf ऊ bewahrt seine Länge als erstes Glied
eines Comp. 3, 34. Das ह ist bedeutungslos.

ऊद (ऊद, ऊह) heisst *die Vocalisirung von*
व, व, अच् und इच् zu ऊ 6, 4, 19 fg. 132.
ऊ + आ ergibt ऊ 1, 108. अ + ऊ — ओ

89. Accent der Stämme auf ओह in der
Declination 171. Der Auslaut ist bedeu-
tungslos.

ऊत् *langes ऊ* (das त blosses Fulcrum).
Wann praghja 1, 1, 11 fg. 19. Für अ (in
अच्) substituirt 6, 3, 98. Für ओ 4, 89 fgg.
Vgl. ऊ und उ 1).

ऊदित् *langes ऊ* (ऊत्) *zum stummen Laut*
habend. Eine solche Wurzel kann die con-
sonantisch anlautenden Ārdhadh. mit und
ohne Augment इ anfügen 7, 2, 44.

अ, अ and ल

अ 1) *kurzes und langes अ* (vgl. 1, 1, 69).
Abl. Gen. उः. Wenn अ, इ oder उ nebst
ihren Längen für अ oder अ substituirt
werden, muss jenen Vocalen ein र ange-
fügt werden, 1, 1, 51. Als Auslaut von Wur-
zeln 2, 12, 3, 1, 124. 2, 171. 7, 4, 16. Als
vorletzter Laut in einer Wurzel 7. Für अ
wird in der Reduplication अर gesetzt 66. —
2) das अ in दत् 5, 4, 141 gibt dem Stamme
दत् die Bedeutung von उगित्. Vgl. अत्.

अत् *kurzes अ* (s. 1, 1, 70). Im Auslaut
von Wurzeln 7, 2, 43. 63. 70. 4, 10. 92.
Von Nominalstämmen 4, 3, 72. 78. 4, 49.
8, 4, 26 (अदवयव). Declination solcher
Stämme 6, 1, 111. 7, 1, 94. 2, 100. 3, 110.
Haben im Femin. ई 4, 1, 5. Für ein sol-
ches अ im ersten Gliede eines Comp. wird
आन् substituirt 6, 3, 25 fg. Die Genetiv-
endung erhält sich am Anfange eines Comp.

23 fg. Ein Bahuvr., dessen zweites Glied
auf अ ausgeht, erhält das Suffix क 5, 4,
153. Ausnahmen 157 fg. Euphonisches
Verhalten von अ 6, 1, 91 fg. 129. Für अ
wird र substituirt 4, 161. री 7, 4, 27. रि
28. Guna 29 fg. अ für अ substituirt 7.
अ ist nicht pluta 8, 2, 86. Vgl. अ.

अदित् *kurzes अ* (अत्) *zum stummen*
Laut habend. Bildung des reduplicirten
Aorists von solchen Wurzeln 7, 4, 2.

अदुपथ *kurzes अ an vorletzter Stelle*
habend 3, 1, 110. 6, 1, 59. 7, 4, 90.

अत् *der Vocal अ* (त blosses Fulcrum).
Als Aus- u. Inlaut von Wurzeln 3, 3, 57. 7,
1, 100 fgg. 2, 38 fgg. 4, 11 (hier ist अ + अत्
in अत् zusammengezogen). Vgl. अ.

अत् *der Vocal अ* (त ist Fulcrum). अदित्
अत् *zum stummen Laut habend*. Bildung
des Aorists von solchen Wurzeln 3, 1, 55.

ए, ऐ, ओ, औ

ए der Vocal ए. Im Auslaut der Personalendungen im *Ātman*, 3, 4, 79. Für auslautendes **आ** von Wurzeln substituirt 6, 4, 67 fgg. Nomin. **एः**, aber auch statt dessen **ए**. Vgl. **एत्**.

ऐ die Diphthonge ए und ओ (s. *Çiva-sūtra*). Heissen Guna 1, 1, 2. Gelten in der ersten Silbe eines Ortsnamens für *Ṛddhi* 75. Vocat. Sg. auf **ए** und **ओ** 6, 1, 69. Euphonisches Verhalten 94. 109 fg.

एच् alle Diphthonge (s. *Çivasūtra*). Wenn sie verkürzt werden sollen, treten **ह** und **उ** an ihre Stelle 1, 1, 48. Wann dafür **आ** substituirt wird 6, 1, 45 fgg. **अय्**, **अव्**, **आय्** und **आव्** 78 fgg. Euphonisches Verhalten zu einem vorangehenden **अ** oder **आ** 88 fgg. Pluta 8, 2, 108.

एजन्त auf einen Diphthongen (एज्) auslautend 1, 1, 39.

एयय taddh. **एयय**.

एत् der Diphthong ए (त् ist Fulcrum) 8, 3, 99. Wann *praghja* 1, 1, 11. In einer Personalendung 7, 4, 52. Dafür **आम्** substituirt 3, 4, 90. **अम्** 91. **ये** 93. 96. **ए** für andere Laute substituirt 6, 4, 119 fgg. 7, 3, 103 fgg. Dafür **ई** substituirt 8, 2, 81. An ein auf **ए** auslautendes Wort wird **तराम्** gefügt 5, 4, 11.

एदित् ए (एत्) zum stummen Laut habend. Bildung des Aorists von solchen Wurzeln 7, 2, 5.

एधाच् taddh. **एधो** 5, 3, 46.

एनप् taddh. **एन** 5, 3, 35. Ein darauf ausgehendes Wort mit Gen. construirt 2, 3, 31.

एय् für ह् im Anlaut eines Suffixes substituirt 7, 1, 2. Vgl. **ह**, **ठक्**, **ठक्ञ्**, **ठञ्**, **ठि-**, **नुक्**, **ठक्**.

एय् ein für das Ganze substituirt **ए** 3, 4, 81.

एस् Abl. Gen. von ह् und Nomin. von **ए**; s. daselbst.

ऐ für andere Vocale substituirt 3, 4, 93. 95 fg. 4, 1, 36. Ueberall ohne Nominativzeichen.

ऐच् die Diphthonge ऐ und औ (s. *Çiva-sūtra*) 7, 3, 3. Heissen *Ṛddhi* 1, 1, 1. pluta 8, 2, 106.

ऐरक् taddh. **ऐरे** 4, 1, 128.

ऐस् Casusendung ऐस्, für **भिस्** substituirt 7, 1, 9 fgg.

औ der Diphthong औ 4, 4, 108. Vgl. **औत्**.

औत् desgl. (das त् Fulcrum). Wann *praghja* 1, 1, 15 fg. Als Auslaut einer Wurzel 7, 3, 71. Eines Nominalstammes 6, 1, 93. Für **अ** u. **आ** substituirt 3, 112. **य्** fällt darnach ab 8, 3, 20. Vgl. **औ** u. **अनोत्पर**.

औदित् औ (औत्) zum stummen Laut habend. Solche Wurzeln haben im Partic. n und **नवत्** st. त und **तवत्** 8, 2, 45. Für **औदित्** gelten auch die Wurzeln 24—36 der vierten Klasse.

औस् 1) Abl. Gen. Sg. von **उ**; s. daselbst. — 2) *Endung औस् des Gen. und Loc. Du.* 4, 1, 2. Anfügung 2, 4, 34. 7, 3, 104 fg.

औ 1) *der Diphthong औ*. Für andere Laute substituirt 4, 1, 38. 7, 2, 107. —

2) *Personalendung औ im Perfect* 7, 1, 34. — 3) *Casusendung औ im Nom. Du.* 4, 1, 2.

औङ् Casusendung औ im Nom. und Acc. Du. 7, 1, 18 fg. Das **ङ्** ist bedeutungslos.

औट् Casusendung औ im Acc. Du. 4, 1, 2. Das **ट्** ist bedeutungslos.

औत् 1) *der Diphthong औ*. Für **व्** in **दिव्** substituirt 7, 1, 84. — 2) *Locativen-* **औ** 7, 3, 118 fg. — Das त् ist nur Fulcrum.

औय् ein für das Ganze (nämlich für die Casusendung **अस्** Nom. und Acc. Pl.) substituirt **औ** 7, 1, 21.

क

क् fällt als erster Bestandtheil einer Doppelconsonanz ab 8, 2, 29. Vgl. क 1).

क 1) *der Laut क्*. In einem Suffix 7, 3, 44. Als Anlaut einer Wurzel 8, 4, 18. Wird substituirt für च् 3, 3, 41. न् 4, 2, 140. त् 8, 2, 51. ष् und ढ् 41. ट् am Anfange eines taddh. (vgl. ठक्, ठच्, ठङ्, ठन्) 7, 3, 51. Dafür ट् substituirt 5, 3, 72. Davor ख् 8, 3, 37. स् vorgesetzt 6, 1, 135 fgg. — 2) *krt* $\angle =$ अ 3, 1, 135 fg. 144. 2, 3 fgg. 77, 3, 83. Anfügung 7, 3, 64. Accent eines Comp., dessen zweites Glied dieses Suffix enthält 6, 2, 144. 157 fg. — 3) *ṣṣādi क* (ohne stummen Laut). Anfügung 7, 2, 9. — 4) a) *taddh.* क 4, 2, 80. 5, 3, 70 fgg. 4, 28. — b) *taddh.* क nach Abwerfung der stummen Laute. Anfügung 7, 4, 13.

कक् *taddh.* $\angle =$ के 4, 2, 80. 4, 21.

कञ् *krt* $\angle =$ अ 3, 2, 60. Femin. ई 4, 1, 15.

कटच् *taddh.* कटे 5, 2, 29 fg.

कटयच् *taddh.* कटये 4, 2, 51.

कथ्ये *Infinitivesuffix* $\angle =$ अथ्ये 3, 4, 9.

कथ्येन् *Infinitivesuffix* $\angle =$ अथ्ये 3, 4, 9.

कन् *taddh.* $\angle =$ क 4, 2, 131. 3, 32. 65. 147. 4, 21. 5, 1, 22 fg. 51. 2, 64 fgg. 68 fgg. 77 fgg. 3, 51 fg. 75. 81 fg. 87. 95 fgg. 4, 3. 4. 29 fgg. Schwund dieses Suffixes 5, 3, 98 fgg. Kann das Augment इ vorn erhalten 1, 23.

कप् 1) *krt* $\angle =$ अ 3, 2, 70. — 2) *taddh.* und *saṃāsānta* क 5, 4, 131 fgg. Anfügung 6, 3, 127. 7, 4, 14 fg. Accent eines solchen Comp. 6, 2, 175 fgg.

कपूर्वं (f. आ) dem क vorangeht 7, 3, 48.

कमुल् *krt* $\angle =$ अम् mit Infinitivbedeutung (nach शक्) 3, 4, 12.

कल्प = कल्प 6, 3, 43.

कल्पय् *taddh.* कल्प 5, 3, 67. Anfügung 6, 3, 43 fgg. Vgl. 6, 3, 35. 8, 3, 38 fg.

कमुन् *krt* $\angle =$ अम् 3, 4, 17. In Verbindung mit ईश्वर 13. Ein solcher Infinitiv ist indeclinabel 1, 1, 40.

कसेन् *krt* $\angle =$ असे mit Infinitivbedeutung 3, 4, 9.

कानच् *Participialsuffix* $\angle =$ आने als Stellvertreter des Perfects 3, 2, 106.

काम्यच् *Suffix* काम्ये. Bildet Denominativa 3, 1, 9. Diese heißen Wurzel (धातु) 32. Vgl. 8, 3, 38 fg. Der Accent würde sich schon durch 6, 1, 162 ergeben.

कि *krt* $\angle =$ इ 3, 2, 171 (mit Reduplication). 3, 92 fg.

कित् क् zum stummen Laut habend.

1) Augment. Wird hinten angefügt 1, 1, 46. Vgl. अकित् 2), अटक्, असक्, आनुक्, इ-युक्, कुक्, जुक्, टुक्, त्रियुक्, तुक्, युक्, टुक्, नोक्, नुक्, पुक्, मुक्, यक्, युक्, रिक्, रोक्, रुक्, लुक्, युक्, युक्, सक्. — 2) *sārvadh.* und *ārdhadh.* (insbesondere dieses). Welche Suffixe nicht कित् sind, obgleich sie mit einem stummen क versehen sind, und welche Suffixe कित् sind, obgleich sie kein stummes क haben, 1, 2, 5 fgg. 3, 4, 104. Vor einem solchen Suffix wird kein Guṇa und keine Vrddhi substituirt 1, 1, 5. Davor die Wurzel verschiedenartig modificirt, meist geschwächt 6, 1, 15 fg. 39. 4, 15. 19 fgg. 24. 34. 37. 42 fg. 83 fg. 66 fgg. 98 fgg. 109 fgg. 120 fgg. 7, 4, 22 fgg. 40 fgg. 69. Davor eine andere Wurzel substituirt 2, 4, 36. Erhält nicht das Augment इ 7, 2, 11. Vgl. क, कञ्, कथ्ये, कथ्येन्, कप्, कमुल्, कमुन्, कसेन्. कानच्, कि, किन्, कुरच्, केन्, केन्थ, क्त, क्तयस्, क्तिय्, क्तिन्, क्ति, क्त्या, क्तु, क्तरच्, क्य, क्यङ्, क्यच्, क्यप्, क्यप्, क्तु, क्तुकन्, क्यनिप्, क्यरप्, क्यसु, क्यि, क्यिन्, क्यिप्, क्त, क्ते, क्सु, टक्, यक्. — 3) *taddh.* Hat den Acut auf der letzten Silbe 6, 1, 165. Für den ersten

Vocal des Stammes wird Vṛddhi substituiert 7, 2, 118. Vgl. आरक्, ईकक्, ऐरक्, कक्, ठक्, ढक्, ढिनुक्, ढक्, त्यक्, फक्, यक्, युक्, षक्.

किन् *kṛt* √इ 3, 2, 171 (mit Reduplication).

को Substitut für किम् 6, 3, 90.

कु ein *Guttural* (vgl. 1, 1, 69) 6, 1, 120. Wann kein stummer Laut 1, 3, 8. Wird für Palatale und andere Laute substituiert 7, 3, 52 fgg. 8, 2, 30, 62 fg. Dafür ein Palatal substituiert 7, 4, 62. Davor ॠ 8, 3, 37. Vor स् 57. Das Dazwischentreten eines *Gutturals* hindert nicht den Uebergang von न् in ण् 4, 2.

कुक् ein hinten antretendes क् 4, 1, 158. 2, 91. 5, 2, 129. 8, 3, 28.

कुटारच् *taddh.* कुटारं 5, 2, 30.

कुणप् *taddh.* कुण 5, 2, 24.

कुम्त् einen *Guttural* (कु) enthaltend 8, 4, 13.

कुरच् *kṛt* √उरं 3, 2, 162.

कत्वम् = कत्वमुच् 2, 3, 64. 8, 3, 43.

कत्वमुच् *taddh.* कत्वम् 5, 4, 17, 20. Anfügung 6, 3, 35. Ein Wort mit diesem oder einem gleichbedeutenden Suffix mit einem Gen. construiert 2, 3, 64. Euphonisches Verhalten solcher Wörter 8, 3, 43.

केन् *kṛt* √अ 3, 4, 14.

केन्य *kṛt* √अन्य 3, 4, 14.

कोपध (f. आ) ein क् an vorletzter Stelle habend 4, 2, 65. 79. 110. 132. 3, 137. 4, 4, 6, 3, 37.

विहत् = कित् und हित् 1, 1, 5. 6, 4, 15. 24. 37. 63. 98. 7, 4, 22. Näher besprochen n. कित् und हित्.

क्त *Participialsuffix* √त and ein darauf ausgehender Stamm. Heißt Nishṭhā 1, 1, 26. Bezeichnet das Object und die Handlung in abstr. 3, 4, 70 (im letzten Falle n. 3, 3, 114). Den Agens und eine beginnende Handlung 3, 4, 71 fg. Den Ort einer Handlung 76. Hat gegenwärtige

Bedeutung 2, 187 fg. Als Nomen pr. 3, 174. Mit Gen. 2, 3, 67 fg. Mit einem solchen Gen. nicht componirt 2, 12 fg. Im Femin. है 4, 1, 51 fgg. Daran √क gefügt 5, 4, 4. Zwei solche *Participia* mit einander componirt 2, 1, 69. Am Ende eines Tatp. 2, 1, 25 fgg. 39. 45 fgg. Accent eines Comp. mit einem solchen Partic. als letztem Gliede 6, 2, 45 fgg. 61. 144 fgg. 170 fg. Vgl. निष्ठा im folgenden Index.

क्तवत् *Participialsuffix* √तवत्. Heißt निष्ठा 1, 1, 26. Ueber das उ a. उगित्. Vgl. निष्ठा im folgenden Index.

क्तिच् *kṛt* √ति 3, 3, 174. Anfügung 6, 4, 39. 45. Das च hier ist bedeutungslos, da das Suffix auch ohne dasselbe den Acut haben würde. Vgl. 7, 2, 9.

क्तिन् *kṛt* √ति 3, 3, 94 fg. Auch betont 96 fg. Accent eines Comp., dessen zweites Glied mit diesem Suffix gebildet ist, 6, 2, 151. Vgl. 7, 2, 9.

कि *kṛt* √चि 3, 3, 88. Daran stets *taddh.* स gefügt 4, 4, 20.

त्वा (Loc. त्वि) *kṛt* √त्वा (Absolutive-suffix). Ist indeclinabel 1, 1, 40. Ist bisweilen nicht कित् (d. i. त्वा ohne Schwächung der Wurzel) 2, 7 fg. 18. 22 fgg. Anfügung 6, 4, 18. 31 fg. 7, 4, 43 fg. Erhält das Augment इ 2, 50 fgg. य am Ende 1, 47. Nach अलम् und खलु 3, 4, 18. Fernerer Gebrauch 19 fgg. 59 fgg. Dafür √य substituiert 7, 1, 37 fg. Dieses am Ende eines Tatp. 2, 2, 22. Vgl. ल्यप्.

क्रु *kṛt* √नु 3, 2, 140.

क्मरच् *kṛt* √मरं 3, 2, 180.

क्व die verschiedenen *Denominativsuffixe* √य (क्वद्, क्वच्, क्वप्). Verhalten eines न् davor 1, 4, 15. य kann abfallen 6, 4, 50. Anfügung 162. *kṛt* यु angefügt 3, 2, 170.

क्वद् *Denominativsuffix* (ārdhadh.) √य mit medialen *Personalendungen* 3, 1, 11 fg. 14 fgg. Ein damit versehener Stamm heisst

Wurzel (धातु) 32. Anfügung 6, 3, 36 fgg. Vgl. क्वा.

क्वच् Denominativsuffix (ārdhadh.) —=वै 3, 1, 8. 10. 19. Ein damit versehener Stamm heisst Wurzel (धातु) 32. Anfügung 7, 1, 51. 4, 33 fgg. Das च् ist bedeutungslos, da das Suffix auch ohne dieses betont wäre. Vgl. क्वा.

क्वप् 1) कृत्वा (zugleich auch कृत्) —=य 3, 1, 108 fgg. 109 fgg. — 2) कृत् —=य betont 3, 3, 98 fgg.

क्वप् Denominativsuffix —=य 3, 1, 13. Ein darauf ausgehender Stamm heisst Wurzel (धातु) 32. Parasm. und Ātman. 1, 3, 80. Das व् ist bedeutungslos.

क्वञ् अक्रान्त.

क्वृ कृत् —=रु 3, 2, 174.

क्वृकृत् कृत् —=लुक् 3, 2, 174.

क्वृनिप् कृत् —=वन् 3, 2, 74 fg. 94 fgg.

क्वृरप् कृत् —=वर 3, 2, 163 fg. Im Femin. ई 4, 1, 15.

क्वसु Participialsuffix —=वम्. Als Stellvertreter des Perfects 3, 2, 107 fgg. Vgl. वसु und उगित् wegen des उ.

क्वि कृत् —=व् (umfasst क्विन् und क्विप्) 3, 2, 134. Das व् verschwindet nach 6, 1, 67. Anfügung 6, 4, 15. 19 fgg. 40. 97. Verhalten eines im Comp. dem mit क्वि versehenen Worte vorangehenden Wortes 6, 3, 118. 8, 3, 25.

क्विन् कृत् —=व् (das व् verschwindet nach 6, 1, 67) 3, 2, 58 fgg. Anfügung 8, 2, 62 fg. Vgl. क्वि.

क्विप् कृत् —=व् (das व् verschwindet nach 6, 1, 67) 3, 2, 61. 76 fg. 87 fgg. 177 fgg. Vgl. क्वि.

क्वञ् Aoristcharakter (ārdhadh.) —=ञ 3, 1, 45 fgg. च् fällt ab 7, 3, 72. Das ganze Suffix 73.

क्वे कृत् —=से mit Infinitivbedeutung 3, 4, 9.

क्वसु कृत् —=सु 3, 2, 139.

ख

ख 1) der Laut ख 4, 2, 141. 8, 4, 18. Für ख am Anfange eines taddh. wird ईन् substituiert 7, 1, 2. Vgl. कु. — 2) taddh. ईन् 4, 1, 139 fg. 2, 93. 3, 64. 4, 78 fg. 130. 132 fg. 5, 1, 9. 32. 53 fgg. 85 fgg. 92. 2, 5 fgg. 4, 7. 8. Anfügung 6, 4, 145. 169. Vgl. u. 1)

खच् कृत् खै 3, 2, 38 fgg. Anfügung an eine erweiterte Wurzel auf —=इ 6, 4, 94. Das च् ist bedeutungslos, da das Suffix auch ohne dieses betont sein würde.

खच् तaddh. ष्ट्—ईन् 4, 1, 141. 2, 94. 3, 1 fgg. 4, 99. 5, 1, 11. 71. 81. 2, 1. 4 fgg. 18 fgg. Vgl. ख 1).

खमुञ् कृत् —=अम् 3, 4, 25.

खय् Sg. und Pl. eine tonlose Muta (s. Ci-vasūtra) 7, 4, 81. 8, 3, 6.

खर् eine tonlose Muta und ein Sibilant 8, 3, 15. 4, 55.

खल् कृत् —=अ 3, 3, 126 fg. Anfügung 7, 1, 67 fg. Dieses und andere Suffixe in derselben Bedeutung bezeichnen das Object oder die impersonal aufgefasste Handlung 3, 4, 70. Werden nicht mit einem Gen. verbunden 2, 3, 69.

खय् कृत् (sārvadh.) च्, das an den Präsensstamm gefügt wird, 3, 2, 28 fgg. 83.

खित् ein ख zum stummen Laut habend. Einfluss eines mit einem solchen कृत् gebildeten Wortes auf ein im Comp. vorangehendes Wort 6, 3, 68 fgg. Vgl. खच्, खमुञ्, खल्, खय्, खिष्वाच्, खुक्ञ्, ख्यन्.

खिष्वाच् कृत् इप्पो 3, 2, 57. Vgl. इप्वाच्.

खकृत् *kṛt* $\angle \pm$ उक् 3, 2, 57.

खोपध ख् zum vorletzten Laut habend
4, 2, 141.

ख्य der Auslaut von सखि, wenn इ zu य
wird, 6, 1, 112.

ख्युन् *kṛt* \angle - अन 3, 2, 56. Vgl. यु.

ग, घ

ग und ग der Laut ग; s. अगु und अग.

गिनि *taddh.* गिन्.

घ der Laut घ. Für घ im Anlaut eines
taddh. wird ह्य substituiert 7, 1, 2. Vgl. घ 1).

घ 1) der Laut घ. Für ह substituiert 3,
2, 70. 8, 2, 32 fg. — 2) der Laut ह्य (vgl.
घ) 5, 2, 40 fg. — 3) *kṛt* अ 3, 3, 118 fg. 125.
Anfügung 6, 4, 96. — 4) *taddh.* ह्य 4, 1,
138. 2, 27. 29. 93. 4, 4, 118. 135 fg. 141.
5, 1, 71. Vgl. घ. — 5) die *Suffixe* त्रु und
तृम् 1, 1, 22. Anfügung an ein Femin. 6,
3, 43 fgg. Davor ein Loc. 17. Erhalten
das Augment न् vorn 8, 2, 17. Daran
आम् und अम् gefügt 5, 4, 11 fg.

घच् *taddh.* ह्ये 4, 4, 117. Vgl. घ.

घञ् *kṛt* $\angle \pm$ अ 3, 3, 16 fgg. 120 fgg. An-
fügung 2, 4, 38. 56 (अ°), 6, 1, 47. 4, 27 fgg.
7, 1, 67 fg. Accent 6, 1, 159 fg. Daran
 \angle - अ (f. आ) gefügt 4, 2, 58. Der End-
vocal einer Präposition wird vor einem mit
diesem Suffix gebildeten Worte verlängert,
6, 3, 122. Accent eines Comp., dessen
zweites Glied dieses Suffix enthält, 2, 144.

घन् *taddh.* \angle - ह्य 4, 2, 26. 4, 115. 5, 1,
68. 3, 79 fg. Anfügung 83 fg. Vgl. घ.

घम् *taddh.* ह्य 5, 1, 106. Vgl. घ.

घि ein Nominalstamm auf इ und उ (mit
einigen Ausnahmen und Beschränkungen)
1, 4, 7 fgg. Declination 7, 3, 111. 118 fgg.
Geht in einem Dvandva voran 2, 2, 32.

घित् घ् zum stummen Laut habend. Vor
einem solchen *kṛt* wird für auslautendes
घ् und ज् ein Guttural substituiert 7, 3, 52.
Vgl. घ 3), घञ्, घिनुय्, घुरच्.

घिनुय् *kṛt* $\angle \pm$ इन् 3, 2, 141 fgg.

घु die verschiedenen auf दा und धा zurück-
gehenden Wurzeln mit Ausnahme von दाप्
1, 1, 20. 6, 4, 113 (अघु). Bildung des
Aorists 1, 2, 17. 2, 4, 77. Coniunctiva 7, 3,
70. Desiderativa 4, 54. Für आ wird ई
substituiert 6, 4, 66. स 67 (Ausnahme 69).
119. Erhalten *kṛt* = इ 3, 3, 92. Ein voran-
gehendes नि wird णि 8, 4, 17. Für दा als
घु wird ठद् substituiert 7, 4, 46. त् 47.

घुरच् *kṛt* उरे 3, 2, 161.

ङ

ङ der Laut ङ. An ein auslautendes ङ
kann vor einem Sibilanten ञ hinzugefügt
werden 8, 3, 28.

ङम् die Nasale ङ, ण und न् (s. Gīvasātra).

8. ङमुट्.

ङमुट् ein vorn tretendes ङ, ण und न्
8, 3, 32.

ङस् die Endung अस् des Gen. Sg. 4, 1, 2.

Pāṇini's Grammatik

Dafür स्य substituiert 7, 1, 12. अ (अश्) 27.
Anfügung 6, 1, 110 fgg. 7, 2, 96. Accent
6, 1, 211. Ueber das ङ s. हित् 4). Vgl.
पठो im folgenden Index.

ङसि die Endung अस् des Abl. Sg. 4, 1, 2.

Dafür आत् substituiert 7, 1, 12. स्मात् 15 fg.
Anfügung 6, 1, 110 fgg. Ueber das ङ s.
हित् 4). Vgl. पञ्चमो im folgenden Index.

(21)

हि die Endung इ des Loc. Sg. 4, 1, 2. Dafür आम् substituiert 7, 3, 110 fg. औ 118 fg. स्मिन् 1, 15 fg. Anfügung 6, 3, 110, 4, 136. 7, 3, 110. 8, 2, 8. Ueber das इ s. इत् 4). Vgl. सप्तमो im folgenden Index.

इत् इ zum stummen Laut habend.
1) Eine solche Wurzel hat Âtman. 1, 3, 12. Die Personalendungen unbetont 6, 1, 188. Hierher gehören auch die neue Wurzeln bildenden Suffixe ईयङ्, क्यङ्, णिङ्, यङ्. — 2) sârvadh. und ârdhadh. Welche Suffixe इत् sind, obgleich sie kein stummes इ haben, 1, 2, 1 fgg. 3, 4, 103. Für das आ einer solchen Personalendung wird इय् substituiert 7, 2, 81. Vor einem इन्-Suffix kein Guṇa und keine Vrddhi substituiert 1, 1, 5. Davor die Wurzel in verschiedener Weise geschwächt 6, 1, 16, 4, 15, 19 fgg. 24, 34, 37, 42 fg. 63 fg. 66 fgg. 98 fgg. 109 fgg. 7, 4, 22 fgg. Vgl. अडित्, अङ्, ईयङ्, इयनिप्, चङ्, तङ् 2), तयेङ्, तातङ्, नङ्, नजिङ्, यङ्. — 3) die Personalendungen des Imperfects (लङ्), Potentials und Precativs (लिट्), Aorists (लुङ्) und Conditionalis (लृङ्). Veränderungen derselben 3, 4, 99 fgg. — 4) die Endungen des Dat. (ङे), Abl. (ङसि), Gen. (ङस्) u. Loc. (ङि) Sg. Anfügung 1, 4, 6.

7, 3, 111. Erhalten vorn das Augment आ 112. या 113. स्या 114 fg. — 5) Substitut. Ein solches tritt trotzdem, dass es aus mehr als einem Laute besteht, an die Stelle des Auslauts (nicht des Ganzen) 1, 1, 53. Vgl. अनङ्, अयङ्, अयङ्, असुङ्, आनङ्, इनङ्, इयङ्, उयङ्, डयङ्, निङ्, यङ्, रिङ्, रोङ्, व्यङ्.

ङो das Femininsuffix ई nach Abwerfung der stummen Laute (vgl. डोन्, डोप्, डोय्). Daran werden Casusendungen und taddh. gefügt 4, 1, 1. Hat kein Nominativzeichen 6, 1, 68. Casusendung नाम् betont 178. ई verkürzt 3, 43 fgg. 63 fg. 66. अङो 6, 3, 61.

ङोन् Femininsuffix ल-ङ्. Wann angefügt 4, 1, 78. Vgl. डो.

ङोप् Femininsuffix ई. Wann angefügt 4, 1, 5 fgg. 15 fg. 20 fg. 24, 26 fgg. 60. Vgl. डो.

ङोय् Femininsuffix ई (betont). Wann angefügt 4, 1, 25, 40 fgg. 59, 61 fgg. Vgl. डो.

ङे (ङे: Gen., इयि Loc.) die Endung य des Dat. Sg. 4, 1, 2. Dafür य substituiert 7, 1, 13. स्मै 14. अस् 28. Anfügung 2, 95. Accent 6, 1, 212. Vgl. इत् 4) und चतुर्थो im folgenden Index.

इयनिप् कर्त्त = यन 3, 2, 103.

च

च in कृयिडनच् (2, 4, 70) und क्षेत्रियच् (5, 2, 92) kennzeichnet diese Stämme als Oxytona. Vgl. चित्.

च der Laut च. Dafür क् substituiert 7, 3, 52 fg.

चङ् Aoristcharakter = अ (ârdhadh.) 3, 1, 48 fgg. Davor Reduplication 6, 1, 11. Bildung derselben 7, 4, 93 fgg. Anfügung 2, 4, 51. 6, 1, 18, 31 fg. 7, 3, 56 (अचङ्). 4, 1 fgg. Accent 6, 1, 218. Das anlau-

tende स् einiger Wurzeln geht nicht in च über 8, 3, 116. Das च ist bedeutungslos, da der Accent, wenn der Aorist das Augment verliert, sich von selbst versteht.

चण् s. den folgenden Index.

चणप् taddh. चण् 5, 2, 26.

चर् eine tonlose nicht-aspirierte Muta und ein Sibilant (s. Qivassûtra) 1, 1, 58. Werden für die भन् genannten Consonanten substituiert 8, 4, 54 fgg.

चरद् *taddh.* चर mit dem *Femin.* auf ई 5, 3, 53 fg.

चानग्र *krt sârvadh.* आने 3, 2, 159. Vgl. शानच्.

चाप् *Femininsuffix* ऌ 4, 1, 74 fg. Da das प eine andere Function hat, nämlich die verschiedenen *Femininsuffixe* आ mit आप् zusammenzufassen, so gilt der durch च gebotene Accent.

चि und चिक Substitute für नि in चिपिट und चिकिन 5, 2, 83.

चिण् *der Aoristcharakter* — ± ई (*ârdhadh.*) in उदपादि u. s. w. 3, 1, 60 fgg. Wann nicht im Reflexivum 89. Darnach fällt die Personalendung ab 6, 4, 104. Anfügung 33. 93. 7, 1, 69. 3, 32 fgg. 85. Andere Suffixe wie चिण् angefügt 6, 4, 62. Das च् ist bedeutungslos, da dieser Aorist, wenn er das Augment verliert, auch ohne dieses च् den Ton auf इ haben würde.

चित् च् *zum stummen Laut habend.* Ein solcher Stamm oder Suffix hat den Acut auf der letzten Silbe 6, 1, 163 fg. Bei einigen einsilbigen Suffixen, die auch ohne das च् betont sein würden, wird das च् auf sehr künstliche Weise erklärt. Bei andern dient es zur Unterscheidung von andern in Wirklichkeit auf dieselbe Form zurückgehenden Suffixen. Vgl. अकच्, अठच्, अडच्, अतमुच्, अयुच्, अनिच्, अयच्, असिच्, आकिनिच्, आठच्, आलच्, आलुच्, इच्, इतच्, इनच्, इमनिच्, इरच्, इलच्, इणुच्, इरच्, उरच्, उधाच्, कठच्, कठग्रच्, कानच्, काम्यच्, कुटारच्, कुरच्, कृत्यमुच्, क्तिच्, कसरच्, क्वाच्, खच्, खिणुच्, घच्, घुरच्, चङ्, चानग्र, चाप्, चिण्, चकज्, लि, ल्यि, जाह्व, टच्, टोटच्, ठच्, डच्, इतमच्, इतरच्, डाच्, दुपच्, ड्यलच्, गच्, गिच्, गुवुच्, नृच्, दम्वच्, द्रुयसच्, नाटच्, षिटच्, बहुच्,

विडच्, विरोमच्, भटच्, मात्रच्, याच्, युच्, लच्, वरच्, वलच्, विच्, वुच्, शङ्कटच्, शानच्, शायच्, शालच्, षच्, षरच्, षटच्, सिच्, सुच्.

1. चु ein *Palatal* (vgl. 1, 1, 89). Ist am Anfange eines Suffixes stummer Laut 1, 3, 7. In der Reduplication für einen Guttural und ह् substituirt 7, 4, 62. Dafür ein Guttural substituirt 8, 2, 30. Ein Dental wird davor *Palatal* 4, 40. Ein auf einen *Palatal* auslautender Stamm am Ende eines *Dvandva* 5, 4, 106.

2. चु 6, 1, 222. 3, 138. 8. 2. अञ्च् im folgenden Index.

चुञ्चुप् *taddh.* चुञ्चु 5, 2, 26.

चकज् *taddh.* ± — आयने 4, 1, 98. Daran ± — य gefügt 5, 3, 113.

ल्लि *der indifferenzierte betonte Aoristcharakter*, für den die wahren Charaktere सिच्, क्व, चङ्, अङ् und चिण् substituirt werden 3, 1, 44 fgg. Vgl. लि.

ल्यि *taddh.* ल् (das nach 6, 1, 67 abfällt). Bildet Adverbien (*Gati*), 1, 4, 61. Diese verbinden sich mit क्, भू und अस् 5, 4, 50 fgg. Veränderungen des Stammes davor 51. 6, 4, 152. 7, 4, 26 fg. 32. Andere Suffixe in derselben Bedeutung 3, 1, 12. 2, 56 fg. 4, 62 fgg. Es wird ein besonderes Suffix für Formen wie गुक्त्रो (*भवति* u. s. w.) u. s. w. angenommen, um aus einem Stamme ein wirkliches Wort zu bilden. Was auf ल्यि ausgeht ist nämlich als *Gati* ein *Indeclinabile* (*अव्यय*) und blüßt als solches nach 2, 4, 82 die Casusendungen ein, wird aber trotzdem nach 1, 1, 62 zu einem wirklichen Worte. Das ई ist nicht Suffix, sondern eine Verlängerung des Auslautes. Indem das betonte Suffix verschwindet, rückt der Acut auf den Auslaut des Stammes.

छ

छ der Laut छ. Dafür **श** substituiert 6, 4, 19. Schwund desselben 21. Vgl. **छ** 1).

छ 1) **der Laut छ.** Für andere Laute substituiert 7, 3, 77. 8, 4, 63. Dafür **प** substituiert 2, 38. **इय** am Anfange eines *taddh.* 7, 1, 2. Vor **छ** erhält ein Vocal das Augment **त्** 6, 1, 73 fgg. Vgl. **छ**. — 2) *taddh.* **इय** 4, 1, 143 fg. 149. 2, 6, 28 fg. 32. 48. 84. 90 fg. 114. 137 fgg. 3, 1 fgg.

62 fgg. 88. 91. 131. 4, 14. 117. 5, 1, 1 fgg. 40. 69 fg. 91 fg. 111 fg. 135. 2, 17. 59. 3, 105 fg. 116 (*tadrāga*). 4, 9 fg. Schwund desselben 2, 60. 6, 4, 153. Anfügung 3, 99. **छन्** *taddh.* **इय** 4, 1, 132. 134. 2, 80. 3, 94. 102.

छय die Laute **छ, द, य, च, ढ** und **त्** (s. *Çivasūtra*) 8, 3, 7.

छस् *taddh.* **इय** 4, 2, 115. Vgl. **सिस्**.

ज

ज und **झ** **der Laut ज** 7, 4, 80. Dafür **ग** substituiert 3, 52 fg. Eine auf **ज** auslautende Wurzel 6, 4, 32.

जश Sg. und Pl. eine tönende nicht-aspirierte Muta (s. *Çivasūtra*) 1, 1, 58. Für **झल्** substituiert 8, 2, 39. 4, 53 fg. Kann in der Pause stehen 56.

जस् und **जसि** die Endung **अस्** des Nom. Pl. 4, 1, 2. 31. Anfügung 6, 1, 105 fg. 7, 3, 109. Erhält hinten das Augment **अस्** 1, 50. Accent 6, 1, 168. Dafür **ई** (**शी**) substituiert 7, 1, 17. **इ** (**शि**) 20. **औ** (**शौ**)

21. Schwund desselben 22. Bei verschiedenen Pronom. 1, 1, 32 fgg. Bei **युष्मद्** und **अस्मद्** 7, 2, 99. Vgl. **प्रथमा** im folgenden Index.

जातीय = **जातीयर्** 6, 3, 42. 46.

जातीयर् *taddh.* **जातीय** 5, 3, 69. Anfügung 6, 3, 42. 46. Vgl. **जातीय** im folg. Index.

जाहच् *taddh.* **जाहै** 5, 2, 24.

जुक् hinten antretendes Augment **ज** 7, 3, 58.

जुस् Personalendung **उस्** 3, 4, 108 fgg. Anfügung 7, 3, 83. Vgl. **उस्** 2).

झ

झ der Laut झ. Für **झ** im Anlaut einer Personalendung werden **अन्** und **अत्** substituiert 7, 1, 3 fgg. Diese Substitute erhalten vorn das Augment **र** 6 fg.

झ die Personalendung **अन्त** oder **अत** 3, 4, 78. Dafür **हरे** substituiert 81. **रन्** 105.

झय eine Muta (s. *Çivasūtra*) 5, 4, 111. 8, 2, 10. 4, 62 fg.

झ eine Muta und ein Sibilant 8, 4, 65.

झल् 1) eine Muta, ein Sibilant und **ह**

(s. *Çivasūtra*) 1, 2, 9. 6, 1, 58. 180. 183 fg. 4, 15. 37. 42. 101. 7, 1, 60. 72. 3, 103. 8, 2, 26. 39. 4, 53 fgg. — 2) in **अज्झलो** 1, 1, 10 euphonisch für **हल्**.

झय eine tönende Muta (s. *Çivasūtra*) 8, 4, 59.

झय eine tönende aspirierte Muta 8, 2, 37. 40.

झि die Personalendung **अन्ति** oder **अति** (vgl. 7, 1, 3 fgg.) 3, 4, 78. Dafür **उस्** substituiert 108 fgg. Vgl. 3, 4, 82 fgg.

ज

ज *taddh.* \pm -अ 4, 2, 58. 106 fg. 4, 129. 5, 3, 50. Anfügung 6, 3, 71. ज unterscheidet sich von ज्ञ dadurch, dass es nach 4, 1, 4 das Femin. mit आ bildet, nicht mit ई.

जि am Anfange von Wurzeln ist eine stumme Silbe 1, 3, 5. Vgl. जित्.

जिट *taddh.* \pm -इक oder \pm -क 4, 2, 116 fgg. Vgl. ट 1).

जित् ज zum stummen Laut habend. 1) eine solche Wurzel hat Âtman. mit medialer Bedeutung 1, 3, 72. — 2) कर्त, ist nie हित् 1, 2, 1. Davor Vṛddhi des Wurzelvocal 7, 2, 115 fg. Andere euphonische Veränderungen davor 3, 32 fg. 54. Acut auf der ersten Silbe des Stammes 6, 1, 197. Vgl. इज्, उकज्, कज्, खमुज्, खुकज्, घज्, झुट्, वुज्. — 3) *taddh.* Die erste Silbe des Stammes erhält Vṛddhi 7, 2, 117. Auch Acut auf der ersten Silbe 6, 1, 197. \pm -अ angefügt 4, 3, 155. An ein patronymisches Suffix mit stummem ज wird kein neues

Suffix zur Bildung des Juven angefügt 2, 4, 58. Vgl. अज्, इज्, उकज्, खज्, चकज्, जित्, ज्य, ज्यङ्, ज्यट्, टज्, डकज्, ठज्, धमुज्, ध्यमुज्, नज्, नाज्, फज्, फिज्, यज्, वुज्, व्यज्, ङ्लज्, म्रज्.

जित् जि zur stummen Silbe habend. Das Participle auf त von einer solchen Wurzel hat gegenwärtige Bedeutung 3, 2, 187.

जिणत् = जित् + णित् 1, 2, 1, 7, 2, 115. 3, 54.

जित् = जित् + नित् 6, 1, 197.

ज्य *taddh.* \pm -य 4, 2, 80. 3, 58 fg. 84. 92. 129. 4, 90. 5, 1, 14. 4, 23. 26. *tadrâga* 3, 112 fg. 119.

ज्यङ् *taddh.* \pm -य als Substitut für den Auslaut 4, 1, 171. Femin. औ 74. Das इ dient auch zur Zusammenfassung von ज्यङ् und व्यङ् zu यङ् (4, 1, 74). Vgl. हित् 5).

ज्यट् *taddh.* \pm -य mit dem Femin. auf ई 5, 3, 114.

झुट् कर्त \angle ±अन mit dem Femin. auf ई 3, 2, 65 fg. Vgl. यु.

ट

ट in ऐकागारिकट् und आकालिकट् 5, 1, 113 fg. s. u. टित्.

ट 1) कर्त अ mit dem Femin. auf ई 3, 2, 16 fgg. — 2) *taddh.* = टच् 6, 4, 145.

टक् कर्त \pm -अ mit dem Femin. auf ई 3, 2, 8, 52 fgg.

टकित् = टित् + कित् 1, 1, 46.

टच् *taddh.* und *samāsānta* अ mit dem Femin. auf ई 5, 4, 91 fg. Anfügung 6, 4, 145. च ist bedeutungslos.

टा Endung आ des Instr. Sg. 4, 1, 2. Dafür इन substituiert 7, 1, 12. Anfügung 2, 4, 34. Vgl. तृतीया im folgenden Index.

टाप् Femininsuffix आ 4, 1, 4. 9. Vgl. आप्. टि der letzte Vocal mit dem etwa darauf folgenden Consonanten 1, 1, 64. Dafür ए substituiert 3, 4, 79. अटि 6, 3, 92. ओम् 8, 2, 89. Davor अक् angefügt 5, 3, 71. Fällt ab 6, 4, 143 fgg. 155. 7, 1, 68. Der Vocal pluta und betont 8, 2, 82 fgg.

टिटन *taddh.* \angle -इक mit dem Femin. auf ई 4, 4, 67. 5, 1, 25.

टित् ein ट zum stummen Laut habend.

1) Ein solches Augment wird vorn angefügt 1, 1, 46. Vgl. अट्, आट्, इट्, ईट्, ङट्, सुट्, तुट्, धुट्, नुट्, षट्, यासुट्, यिट्, युट्, रुट्,

सीयुट्, सुट्, स्याट्. — 2) die Personalendungen des Präsens (लट्), Perfects (लिट्), der beiden Futura (लुट् u. लृट्), des Coniunctivi (लेट्) und Imperativi (लोट्). Für den letzten Vocal nebst dem darauf folgenden Consonanten wird im Âtman. य् substituiert 3, 4, 79. — 3) ein Stamm mit solchem Suffix hat im Femin. ह् 4, 1, 15. Vgl. झ्यट्, झ्युट्, ट, टक्, टच्, टिटन्, टेययण्, ठयण्, ट्यु, ट्युल्, डट्, ग्युट्, तमट्, यट्, मट्, मयट्, न्युट्.

टोटच् taddh. टोटै 5, 2, 31.

टु 1) die Silbe टु. Ist am Anfange einer Wurzel eine stumme Silbe 1, 3, 5. Vgl. छित्. — 2) ein Cerebral (vgl. 1, 1, 69). Ist

am Anfange eines Suffixes ein stummer Laut 1, 3, 7 (vgl. टित्, डित्, णित्). Wird für einen Dental substituiert 8, 4, 41 fg.

टुक् hinten anstretendes Augment ट् 8, 3, 28.

टययण् taddh. tadrâgâ ± ययय mit dem Femin. auf ह् 5, 3, 115.

ठयण् taddh. ± य mit dem Femin. auf ह् 4, 2, 30.

ट्यु taddh. अन mit dem Femin. auf ह् 4, 3, 23 fg. Vgl. यु.

ट्युल् taddh. — अन mit dem Femin. auf ह् 4, 3, 23 fg. Vgl. यु.

ठ्वित् टु zur stummen Silbe habend. Eine solche Wurzel erhält krt अयै 3, 3, 89.

ठ

ठ 1) der Laut ठ. Dafür am Anfange eines taddh. इक् oder क substituiert 7, 3, 50 fg. Vgl. जित्, टितन्, ठक्, ठच्, ठञ्, ठन्, ठप्, ठच्, ठन्, ठल्. — 2) taddh. = ठच् 5, 3, 83.

ठक् taddh. ± इक् oder ± क 4, 1, 146 fgg. 2, 2, 18 fg. 22 fg. 47 fg. 60. 63. 80. 84. 102. 115. 3, 18. 40. 72. 75. 98. 124. 4, 1 fgg. 81. 102. 5, 1, 19 fgg. 2, 67. 76. 3, 108 fg. 4, 13. 34 fg. Femin. ह् 4, 1, 15.

ठच् taddh. इक् oder क 4, 2, 80. 4, 64. 5, 3, 78. 109. Anfügung 83 fg.

ठञ् taddh. ± इक् oder ± क 4, 2, 35. 41. 116 fgg. 119 fgg. 3, 6 fg. 11 fgg. 19 fgg. 50. 60 fg. 67 fgg. 78 fg. 97. 4, 6. 11. 38. 52. 58. 64 (v. 1. für ठच्). 103. 5, 1, 18 fgg. 44. 108. 2, 76. 118 fgg. Femin. ह् 4, 1, 15.

ठन् taddh. ± इक् oder ± क 4, 4, 7. 13 fg. 42. 70. 5, 1, 21. 48 fg. 51. 84. 2, 85. 115 fgg.

ठप् taddh. इक् 4, 3, 26.

ड

ड der Laut ड 8, 3, 29.

ड 1) krt अ mit Schwächung des Stammes (s. डित्) 3, 2, 48 fgg. 97 fgg. — 2) taddh. अ mit Schwächung des Stammes (s. डित्) 5, 2, 45 fg.

डच् taddh. und samâsânta अ mit Schwächung des Stammes (s. डित्) 5, 4, 73.

डट् taddh. अ mit dem Femin. auf ह् und Schwächung des Stammes (s. डित्) 5, 2, 48. 51 fgg.

डण् taddh. ± अ mit Schwächung des Stammes (s. डित्) 5, 1, 62.

डतम स. डतमच्.

डतमच् taddh. अतमै mit Schwächung des Stammes (s. डित्) 5, 3, 93 fg. Nom. Acc. Sg. n. 7, 1, 25. Vgl. सर्वनामन् im folgenden Index.

डतर = डतरच् 7, 1, 25.

डतरच् taddh. अतरै mit Schwächung des Stammes (s. डित्) 5, 3, 92. 94. Nom. Acc.

Sg. u. 7, 1, 25. Vgl. सर्वनामन् im folgenden Index.

इति taddh. अति mit Schwächung des Stammes (s. हित्) 5, 2, 41. Ein darauf ausgehender Stamm heisst Zahlwort (संख्या) und shash 1, 1, 23, 25.

डा 1) Endung der dritten Person Sg. im periphrastischen Futurum mit Schwächung des Stammes (s. हित्) 2, 4, 85. — 2) Casusendung आ im Veda mit Schwächung des Stammes (s. हित्) 7, 1, 39.

डाच् taddh. ओ mit Schwächung des Stammes (s. हित्). In Verbindung mit क u. s. w. 5, 4, 57 fgg. Heisst Gati 1, 4, 61. Davor Verdoppelung 6, 1, 100. कच् kann angefügt werden 3, 1, 13.

डाप् Femininsuffix आ mit Schwächung des Stammes (s. हित्) 4, 1, 13. Vgl. आप्.

हिट् इ zum stummen Laut habend. Ein solches Suffix bewirkt den Abfall des letzten Vowels nebst darauf folgendem Consonanten im Stamme 6, 4, 143. Nach वि-शति den Abfall von ति 142. Vgl. डच्, डट्, डण्, डतमच्, डतरच्, डति, डा, डाच्, डाप्,

डु, डुपच्, डतुप, ड, डण्, डत्, डा, डलच्, ड्युन्.

डु 1) die stumme Silbe डु am Anfange von Wurzeln 1, 3, 5. Vgl. डित्. — 2) कृत् उ mit Schwächung der Wurzel (s. हित्) 3, 2, 180.

डुपच् taddh. उपे mit Schwächung des Stammes (s. हित्) 5, 3, 89.

डतुप taddh. मत् mit Schwächung des Stammes (s. हित्) 4, 2, 87. Vgl. उगित्.

ड तaddh. य mit Schwächung des Stammes (s. हित्) 4, 2, 9, 4, 113.

डण् taddh. ±_य mit Schwächung des Stammes (s. हित्) 4, 4, 111.

डत् taddh. यं mit Schwächung des Stammes (s. हित्) 4, 2, 9, 4, 113.

डा Casusendung या mit Schwächung des Stammes (s. हित्) im Veda 7, 1, 39.

डलच् taddh. यलै mit Schwächung des Stammes (s. हित्) 4, 2, 88.

डित् डु zur stummen Silbe habend. Solche Wurzeln bilden Adjectiva auf त्रि-म 3, 3, 88.

ड्युन् taddh. ±_अक mit Schwächung des Stammes (s. हित्) 5, 1, 24. Vgl. वु.

ढ

ढ् der Laut ढ. Fällt vor ढ ab 8, 3, 13. Veränderungen des vorangehenden Vowels nach einem solchen Abfall 6, 3, 111 fgg. Dafür क् substituiert 8, 2, 41. Vgl. ढ 1).

ढ 1) der Laut ढ. Für ह् substituiert 8, 2, 31, 33. Für ढ am Anfange eines taddh. wird ण्य substituiert 7, 1, 2. Vgl. ढ 2), ढक्, ढकञ्, ढञ्, ढिनुक्, ढक् und ढ — 2) taddh. ण्य 4, 4, 106, 5, 3, 102. Anfügung 6, 4, 147, 7, 3, 28 (hier ढक् gemeint). Femin. ढि 4, 1, 15.

ढक् taddh. ±_ण्ये 4, 1, 119 fgg. 133 fg. 142, 2, 8, 33, 94, 4, 77, 5, 1, 127, 2, 2. Anfügung 4, 1, 133 fg. 7, 3, 28 fg. Im Plural abgeworfen 4, 1, 122.

ढकञ् taddh. ±_ण्यक 4, 1, 140, 2, 95 fg.

ढञ् taddh. ±_ण्य 4, 1, 135 fg. 2, 20, 80, 3, 42, 56 fg. 94, 159, 4, 104, 5, 1, 10, 13, 17, 3, 101.

ढिनुक् taddh. ±_ण्यिन् 4, 3, 109.

ढक् taddh. ±_ण्ये (ण्ये, weil य vor र abfallen muss) 4, 1, 129, 131.

ख

ख् der Laut ख्. Für ein anlautendes ख् einer Wurzel wird न् substituiert 6, 1, 65. Erhält vor einem nachfolgenden Sibilanten das Augment ट् 8, 3, 28. Vgl. ख 1).

ख 1) der Laut ख्. Für न् substituiert 8, 4, 1 fgg. 12. Vgl. कम्, गोपदेश und ख्. — 2) कृत् -त्प्र 3, 1, 140 fgg. 3, 60. Unterscheidet sich von कृत् प्र् dadurch, dass es im Femin. nach 4, 1, 4 प्र् hat. — 2) तद्ध. -त्प्र 4, 1, 147. 150. 2, 57. 4, 62. 85. 100. 5, 1, 10. 76. 98. 2, 101. Unterscheidet sich von तद्ध. प्र् dadurch, dass es im Femin. nach 4, 1, 4 प्र् hat.

खच् कृत् -त्प्र 3, 3, 43. Daran stets तद्ध. -त्प्र angefügt 5, 4, 14.

खमुल् कृत् -त्प्र 3, 4, 12 (bei प्र्). 22 fgg. 26 fgg. Neben Absol. -त्प्र 59 fgg. Anfügung 6, 1, 53. 4, 93. 7, 1, 69. Accent 6, 1, 104.

खल् Endung -त्प्र der ersten und dritten Person Sg. Perf. 3, 4, 82. der dritten im Präsens 83 fg. Braucht in der ersten Person nicht खित् zu sein (also -त्प्र) 7, 1, 91. Anfügung 3, 32. 85. औ dafür substituiert 1, 34.

खि das Wurzeln bildende Suffix -त्प्र (ārdhadh.) nach Abwerfung der stummen Laute (vgl. खिद् und खिच्). Wenn es Causativa bildet, wird der Agens des Simplex hier zum Object 1, 4, 52. Ātman. 3, 67 fgg. Parasm. 86 fgg. Andere Wurzeln davor substituiert 2, 4, 46. 51. Veränderungen des Wurzelvocal davor 6, 1, 46 fgg. 54 fgg. 4, 90 fg. 94 fgg. An die Wurzel verschiedene Consonanten als Augmente angefügt 7, 3, 36 fgg. Reduplicirter Aorist (vgl. चह्) 2, 4, 51. 3, 1, 48. 51. 6, 1, 31 fg. 7, 2, 5. 4, 1 fgg. Desiderativ 2, 4, 51. 6, 1, 31 fg. 8, 3, 61. इ fällt ab

6, 4, 51 fgg. अय् dafür substituiert 55 fgg. Daran कृत् प्र् gefügt 3, 3, 107. इप् 2, 137. Anfügung des Participialsuffixes त् 7, 2, 26 fg. 30. Das न् eines angefügten कृत् braucht nicht ख् zu werden 8, 4, 30. Vgl. अयि.

खिद् Wurzeln bildendes ārdhadh. -त्प्र mit medialen Endungen 3, 1, 32. Bildet Denominativa 20. Wird an √कम् gefügt 30. Kann vor einem ārdhadh. abfallen 31. Vgl. खि.

खिच् Wurzeln bildendes ārdhadh. -त्प्र 3, 1, 32. Bildet Denominativa 21. 25. Causativa 26. Wird an die Wurzeln der zehnten Klasse gefügt 25. Ātman. wann 1, 3, 74. Vgl. खि.

खित् ख् zum stummen Laut habend. 1) Ein solches ārdhadh. ist niemals कित् 1, 2, 1. Ein auslautender Vocal und ein an vorletzter Stelle stehendes प्र् erhalten davor Vrddhi 7, 2, 115 fg. Ausnahme 3, 34 fg. Die Endung der ersten Person Perf. (खल्) braucht nicht Vrddhi zu bewirken 1, 91. Einfluss auf die √हन् 3, 32. 54. Eine Wurzel erhält davor hinten das Augment य् 33. Vgl. अय्, इनुय्, चिनुय्, चिण्, य्, यच्, यमुल्, यल्, यि, यिद्, यिच्, यिनि, ययत्, ययुद्, यिव, यिवन्, ययुच्, ययुल्. — 2) Vor einem solchen तद्ध. wird Vrddhi für den ersten Vocal des Stammes substituiert 7, 2, 117. Vgl. अय्, कण्, देयय्, अयय्, डय्, डयण्, य्, यिनि, यय, ययन्. — 3) Die Endungen der starken Casus sind nach गो und सखि खित् und bewirken in Folge dessen Vrddhi des auslautenden Vocals 7, 1, 90. 92.

खिन् कृत् abgekürzt für खिनि 6, 2, 79.

खिनि 1) कृत् -त्प्र 3, 1, 134. 2, 51. 73 fgg. 85 fg. 3, 170. Accent eines Comp., dessen letztes Glied dieses Suffix enthält,

6, 2, 79 fgg. — 2) *taddh.* \pm इन् 4, 3, 103 fgg. 110.

योपदेश im *Dhātupāṭha* mit य् anlautend 8, 4, 14.

यय 1) *kṛt* abgekürzt für *ययत्* 7, 3, 85. — 2) *taddh.* \pm य 4, 1, 85. 151 fg. 172 (*tadrāga*). 2, 80. 4, 44 fg. 101. Daran kein Suffix angefügt zur Bezeichnung des Juven 2, 4, 58.

ययन् 1) *kṛt* \pm य 3, 1, 120. 122 fgg. An-

fügung 7, 3, 52. 65 fgg. Accent 6, 1, 214.

अययदर्थे 4, 60. — 2) *taddh.* \pm य 5, 1, 83 fg.

ययुट् *kṛt* \pm अन mit dem *Femin.* auf ई 3, 1, 147 fg.

यिय *kṛt* \pm य (das nach 6, 1, 67 abfällt) 3, 2, 62 fgg.

यियन् *kṛt* \pm य (das nach 6, 1, 67 abfällt) 3, 2, 71 fg.

ययुच् *kṛt* \pm अक 3, 3, 111.

ययुन् *kṛt* \pm अक 3, 1, 133. 3, 10, 108 fgg.

त

त der *Laut* त 2, 4, 36. 4, 1, 39. 6, 3, 124. 7, 1, 41. 2, 48. 4, 40. 89. 8, 2, 42. In **अमायस्यन्** 3, 1, 122 zeigt er an, dass die Endsilbe den *svārīta* hat; vgl. *तित्*. Vgl. *त* 1) und *ति* 1).

त 1) der *Laut* त 1, 1, 70. 4, 19. 3, 1, 108. 4, 1, 39. 6, 2, 50. 7, 2, 106. 3, 32. 42. 51. 4, 47 fg. 8, 2, 38. 40. 3, 101. Vgl. त und *ति* 1). — 2) die *Silbe* त 4, 3, 22. — 3) *Personalendung* त . a) der dritten Sg. *Ātman*. 3, 4, 78. Im *Perfect* dafür य substituiert 81. Der *Aorist*charakter स् kann davor abfallen 2, 4, 79. Davor *Aorist*charakter \pm इ 3, 1, 60. — b) der zweiten Pl. *Parasm.* Wird für य substituiert 3, 4, 101. Für त des *Imperat.* im *Veda* तात् , त , तन् , तन und यन substituiert 7, 1, 44 fg. *हि* 3, 4, 2 fgg. — 4) *unādi* त . Ohne *Augment* इ angefügt 7, 2, 9. — 5) *taddh.* त 5, 2, 138.

तइ 1) die *Personalendungen* des *Ātman*. (von त bis *महिइ* 3, 4, 78; vgl. 1, 1, 71) 1, 4, 100. — 2) *Endung* \pm त der zweiten Pl. *Parasm.* 6, 3, 133.

तन 1) *Endung* तन der zweiten Person Pl. im *Imperat. Parasm.*, ein Substitut für त 7, 1, 45. — 2) *taddh.* तन 6, 3, 17.

तनय् *Endung* तन der zweiten Person Pl. im *Imperat.*, ein Substitut für त 7, 1, 45.

Pāṇini's Grammatik

तप् *Endung* तप् der zweiten Person Pl. im *Imperat. Parasm.*, ein Substitut für त 7, 1, 45.

तपर worauf त folgt 1, 1, 70.

तम् *Endung* तम् der zweiten Person Du. *Parasm.*, ein Substitut für यम् 3, 4, 101.

तमट् *taddh.* तम mit dem *Femin.* auf ई 5, 2, 56 fgg.

तमप् *taddh.* तम् (*Superlativesuffix*) 5, 3, 55 fg. Heisst *gha* (s. d.) 1, 1, 22.

तय = तयप् 1, 1, 33. 5, 2, 43.

तयप् *taddh.* तय 5, 2, 42. Dafür अये substituiert 43. **अये** 44. Declination 1, 1, 33. Im *Femin.* ई 4, 1, 15.

तरप् *taddh.* तृ (*Comparativesuffix*) 5, 3, 57. Heisst *gha* (s. d.) 1, 1, 22.

तन् *taddh.* \pm त (ता t.) 4, 2, 43. 5, 1, 119 fgg. 4, 27.

तयेइ *kṛt* \pm तये (*Infinitiv*) 3, 4, 9.

तयेन् *kṛt* \pm तये (*Infinitiv*) 3, 4, 9.

तये *kṛt* तये (*Infinitiv*) 3, 4, 9. 14 (*कृत्याये*). Accent 6, 1, 200. 2, 51.

तय्य *kṛt* (*kṛtja*) तय्य 3, 1, 96. Nicht mit einem *Gen.* componiert 2, 2, 11.

तय्यन् *kṛt* (*kṛtja*) तय्य 3, 1, 98.

तम् 1) *Endung* तम् der dritten Person Du. *Parasm.* 3, 4, 78. Dafür अतुस् substituiert 82 fgg. ताम् 101. — 2) *taddh.* तम् . (22)

Nach एतद् (अतस्) wann unbetont 2, 4, 33.
In Verbindung mit Absolutiven 3, 4, 61.
Vgl. तसि und तसिन्.

तसि taddh. तस् 4, 3, 113 fg. 5, 4, 44 fgg.
Dafür —तस् substituiert 3, 8.

तसिन् taddh. und Vibhakti —तस् 5, 3,
7 fgg. Anfügung an ein Femin. 6, 3, 35.
Für तस् substituiert 5, 3, 8.

तात् Endung तात् der zweiten Pl. Imperat. Parasm., ein Substitut für त 7, 1, 44.

तातद् Endung —तात् der zweiten und dritten Person Sg. Imperat., ein Substitut für हि und तु 7, 1, 35.

तातिल् taddh. —तति 4, 4, 142 fgg. 5, 4, 41.

तादि mit त् anlautend 6, 2, 50. 8, 3, 101.

तान्त auf त् auslautend 7, 3, 51.

ताम् Endung ताम् der dritten Person Du. Parasm., ein Substitut für तस् 3, 4, 101, 85.

ताम् und तसि Charakter ताम् (ārādh.) des periphrastischen Futurums 3, 1, 33. Erhält kein Augment इ 7, 2, 60. Kann im Passiv und Impers. wie der Aoristcharakter —इ (चिच्) angefügt werden und erhält dann das Augment 6, 4, 62. स् fällt ab 7, 4, 50 fg. Dafür ह् substituiert 52. Die darauf folgenden Personalendungen tonlos 6, 1, 186. ताम्यत् Adv. 7, 2, 61 fgg.

ति 1) der Laut त्. तिथो: (dagegen तथो: 8, 2, 38, 40) 3, 4, 107. तिहो: 7, 2, 104. — 2) die Silbe ति 5, 1, 22. 6, 4, 142. — 3) die Personalendung ति = तिप् 6, 1, 68. — 4) कृति mit Weglassung der stummen Laute (vgl. क्तिच् und क्तिन्). Erhält nicht das Augment इ 7, 2, 9. — 5) taddh. ति 4, 1, 77 (zugleich Femininsuffix). 5, 2, 25. 138. Dieses ति musste taddh. benannt werden, weil nur dadurch युवति zu einem Nominalstamme (प्रतिषेदिक) werden und neue Suffixe erhalten konnte.

तिक्त् taddh. —तिक (तिका) 5, 4, 39.

तिङ् die Personalendungen (gebildet nach 1, 1, 71 aus तिप् und महिङ् 3, 4, 78), Verbum finitum. Als n. behandelt 8, 1, 30. Die Personalendungen zerfallen in drei Personen und drei Zahlen 1, 4, 101 fg. Heissen Vibhakti 104. Sind sārvaadhātuka mit Ausnahme der Personalendungen des Perfects und Precativs 3, 4, 113. 116 fg. Was auf eine Personalendung ausgeht, heisst Pada (fertiges Wort) 1, 4, 14. Wann ein auslautendes अ verlängert wird 6, 3, 135. Anfügung 7, 3, 88. Daran treten तराम् und तमाम् 5, 3, 56 fg. 4, 11. Darnach गोत्र u. s. w. unbetont 8, 1, 27. Wann das Verbum finitum unbetont und wann betont ist 28 fgg. 56 fgg. 68 fg. 71 fg. 2, 76 (pluta). Die Endsilbe pluta und svarita 104.

तित् त् zum stummen Laut habend. Ein solcher Stamm und ein solches Suffix haben den svarita auf der letzten Silbe 6, 1, 185. Vgl. अत् 6), इत्, यत्, तथ्यत्, यत्, व्यत्.

तियुक् hinten antretendes Augment तिय् 5, 2, 52.

तिप् Endung ति der dritten Person Sg. Parasm. 3, 4, 78. Anfügung der verkürzten Form त् an eine auf स् auslautende Wurzel 8, 2, 73. Wann त् abfällt 6, 1, 68. Für ति wird —त् अ substituiert 3, 4, 82.

तिम् taddh. —तति 5, 4, 41.

तोय taddh. तोय 5, 2, 54 fg. Daran —अ gefügt 3, 48.

तु 1) ein Dental (vgl. 1, 1, 69). Am Ende eines Suffixes kein stummer Laut 1, 3, 4. Dafür ein Palatal substituiert 8, 4, 40. Ein Cerebral 41. Ausnahme 42 fgg. Ein ल् substituiert 60. — 2) Endung तु der dritten Person Sg. Parasm. im Imperat. 3, 4, 86. Dafür —तात् substituiert 7, 1, 35. — 3) unādi तु (mit Weglassung des stummen न्). Erhält kein Augment इ 7, 2, 9. Accent eines Comp., dessen zweites

Glied auf dieses Suffix ausgeht, 6, 2, 50. —
4) *taddh.* तु 5, 2, 138.

तुक् hinten antretendes Augment त् 6, 1,
71. 79 fgg. 86. 8, 2, 2, 3, 31.

तुद् vorn antretendes Augment त् 4, 3,
15. 23 fg.

तुम् = तुसन् 2, 3, 15. 3, 4, 9.

तुसन् *krt* √-तुम् (*Infinitiv*). Wann ge-
braucht 3, 3, 10, 158, 167, 4, 65 fg. Andere
Suffixe in derselben Bedeutung 9 fgg. Ein
Nomen act. im Dat. in der Bedeutung
eines Infinit. 2, 3, 15.

तृ 1) Für न् von अयन् substituirtes त्,
das wie ein Suffix उगित् behandelt wird,
6, 4, 127 fg. — 2) *krt* तृ nach Abwerfung
der stummen Laute (vgl. वृच्, तृन्). Daran
im Veda Comparativsuffixe gefügt, vor
denen तृ abfällt, 5, 3, 59. 6, 4, 154.

तृच् *krt* तृ 3, 3, 169. Bezeichnet den
Agens 3, 1, 133. Declination 6, 4, 11.
Wird mit einem Gen. nicht componirt 2,
2, 15 fg. क्रोष्टु so behandelt, als wenn es
auf dieses Suffix auslautete, 7, 1, 95 fg.

तृन् *krt* √-तृ 3, 2, 135. Declination 6,
4, 11. Nicht mit einem Gen. construiert
2, 3, 69. Accent eines Comp. mit der Ne-

gation und einem darauf ausgehenden Worte
6, 2, 161.

तोषध dessen vorletzter Laut ein त् ist
4, 1, 39.

तोसुन् *krt* √-तोस् (*Infinitiv*) 3, 4, 16. Ist
indeclinabel 1, 1, 40. Mit ईश्वर verbunden
3, 4, 13.

त्य der Auslaut von पति, wenn इ zu य्
wird, 6, 1, 112.

त्यक् *taddh.* √-त्ये 4, 2, 98.

त्यकन् *taddh.* √-त्यक् 5, 2, 34.

त्यप् *taddh.* त्य 4, 2, 104 fg.

त्र 1) *krt* त्र nach Abwerfung der stummen
Laute (vgl. छन्). Erhält kein Augment इ
7, 2, 9. — 2) *taddh.* त्र (त्रा) 4, 2, 51. — 3) =
त्रल् 2, 4, 33. 6, 3, 133.

त्रन् *unādi* √-त्र. Anfügung 6, 4, 97.

त्रल् *taddh.* √-त्र 5, 3, 10. Zu त्रा ver-
längert 6, 3, 133. Bildet छत्र von छतद् 2,
4, 33.

त्रा *taddh.* त्रा 5, 4, 55 fg.

त्रि *krt* 4, 4, 20 = क्रि.

त्व *taddh.* त्व 5, 1, 119 fgg. 136. Anfügung
an ein Femin. 6, 3, 64.

त्वन् *krt* √-त्व (कत्याद्ये) 3, 4, 14.

थ

थ der Laut थ 3, 4, 107. 5, 3, 4. 7, 1,
87. 8, 2, 38. 40. Vgl. थ 1).

थ 1) der Laut थ 1, 2, 23. 8, 2, 35. —
2) Endung थ der zweiten Person Pl. *Parasm.*
3, 4, 78. Dafür त् substituirt 101, 85. अ
82 fg. — 3) *unādi* थ (ohne stummen Laut).
Wird ohne Augment थ angefügt 7, 2, 9.
Accent eines Comp., dessen zweites Glied
darauf ausgeht, 6, 2, 144.

थकन् *krt* √-थक् 3, 1, 148.

थट् *taddh.* थ mit dem Femin. auf डे 5,
2, 50.

थन Endung थन der zweiten Person Pl.
Imperat. Parasm., ein Substitut für त 7,
1, 45.

थसु *taddh.* und *Vibhakti* थम् 5, 3, 24 fg.

थस् Endung √-थ der zweiten Person
Sg. im *Perfectum* und *Präsens Parasm.*
3, 4, 82 fgg. Davor Abfall der Redupli-
cation und Substitution von ए für den
Wurzelvocal थ 6, 4, 121 fgg. Mit und
ohne Augment इ angefügt 7, 2, 61 fgg.
Accent 6, 1, 196.

थस् Endung थस् der zweiten Person Du.

Parasm. 3, 4, 78. Dafür तम् substituiert 101. 85. अयम् 82 fgg.

या taddh. und Vibhakti या 5, 3, 26.

यान् taddh. — ८ या 5, 3, 111. Zugleich Vibhakti 23.

यास् Endung यास् der zweiten Person

Sg. Átman. 3, 4, 78. Davor Abfall des Aoristcharakters स् 2, 4, 79. Dafür से substituiert 3, 4, 80.

युक् hinten antretendes Augment य् 5, 2, 51. 7, 4, 17.

य्यन् taddh. ८ य्य 5, 1, 8.

द

द der Laut द् 5, 3, 6. 6, 1, 3. 7, 2, 106. 109. 8, 2, 42. 60. Vgl. द.

द der Laut द् 5, 3, 72. 4, 106. 8, 2, 32. 42. 72. 80. Vgl. द.

दघच् taddh. दघे 5, 2, 37 fg. Hat im Femin. द् 4, 1, 15.

दा taddh. und Vibhakti दा 5, 3, 15. 19 fgg.

दादि mit द anlautend 8, 2, 32.

दानोम् taddh. u. Vibhakti दानोम् 5, 3, 18 fg. दुक् hinten antretendes Augment द् 6, 3, 99 fg.

देशोय् = देशोयस् 6, 3, 42.

देशोयस् taddh. देशोय 5, 3, 67. Anfügung an ein Femin. 6, 3, 42.

देश्य taddh. देश्य 5, 3, 67.

द्वयस्च् taddh. द्वयसे 5, 2, 37 fg. Hat im Femin. द् 4, 1, 15.

ध

ध der Laut ध् 8, 2, 25. 3, 78 fg. Vgl. ध. ध der Laut ध् 6, 1, 120. 8, 2, 34. 40. Vgl. ध.

धमुञ्ज taddh. ध् — धम् 5, 3, 45.

धा taddh. धा 5, 3, 42 fgg. 4, 20. Suffixe in der Bedeutung von धा mit Absolutiven verbunden 3, 4, 62.

धि Personalendung धि, ein Substitut für हि 6, 4, 101 fgg.

धुट् vorn antretendes Augment ध् 8, 3, 29 fg.

धमुञ्ज taddh. ध् — धम् 5, 3, 44.

ध्व die Doppelconsonanz ध्व 8, 2, 37 fg. ध्व Bezeichnung der Personalendungen ध्वम् und ध्वे 7, 2, 78.

ध्वम् Endung ध्वम् der zweiten Person Pl. Átman. 3, 4, 78. Erhält das Augment इ 7, 2, 78. Dafür ध्वात् substituiert 1, 42. Dafür kann auch स्व (Sg.) gebraucht werden 3, 4, 2 fgg.

ध्वात् Personalendung ध्वात्, Substitut für ध्वम् 7, 1, 42.

ध्वे Personalendung ध्वे 3, 4, 79. Erhält das Augment इ 7, 2, 78.

न

न der Laut न् 6, 1, 3. Dafür Anusvāra substituiert 8, 3, 24. न् 4, 1 fgg. Als Auslaut eines Nominalstammes 6, 4, 144 fgg.

Eines Wortes 8, 3, 7. 30 fg. Als stummer Laut in योत्रियन् 5, 2, 84 bezeichnet er dasselbe als Oxytonon (vgl. नित्). Vgl. न 4).

न 1) der Laut न् 1, 2, 23. 4, 1, 35. 172. 6, 1, 108. 3, 73. 4, 7, 23 fgg. 7, 1, 29. 3, 54. Am Ende eines Nominalstammes 1, 4, 15. 4, 1, 5. 5, 2, 49. 8, 2, 2. 7, 17. Wird für den Anlaut ण् einer Wurzel substituiert 6, 1, 63. Für म् 8, 2, 64. 3, 27. Für त् 4, 1, 39. Für त् und द् 8, 2, 42. Vgl. न्. — 2) die Silbe न 5, 1, 125. — 3) taddh. न 5, 2, 100.

नङ् कृत् — न 3, 3, 90.

नञिङ् कृत् — नञ् 3, 2, 172.

1. नञ् die Negation न; २. im folgenden Index.

2. नञ् taddh. ऋ — न 4, 1, 87.

नन् कृत् — न 3, 3, 91.

नपर worauf न् folgt 8, 3, 27.

ना 1) taddh. ना 5, 2, 27. Dieses und ऋ — ना (नाञ्) gemeint 3, 4, 62 (in Verbindung mit Absolutiven). — 2) Casusendung ना, ein Substitut für आ (Instr. Sg.) 7, 3, 120. 8, 2, 3 (ने Loc.).

नाञ् taddh. ऋ — ना 5, 2, 27. Vgl. u. ना 1).

नाटच् taddh. नाट 5, 2, 31.

नादि mit न् anlautend 4, 1, 172.

नान्त auf न् auslautend 5, 2, 49.

नाम् die Endung des Gen. Pl. ग्राम् nach Anfügung des Augments न् (vgl. 7, 1, 54 fgg.). Anfügung 6, 4, 3 fgg. Betont 1, 177 fg. Das न् geht in ण् über 8, 4, 42.

नि Personalendung नि im Imperativ, ein Substitut für मि 3, 4, 89.

निङ् für den Auslaut substituiertes नि 5, 4, 134.

नित् न् zum stimmigen Laut habend. Ein solcher Stamm und ein solches Suffix zeigt an, dass der Acut auf der ersten Stelle des Stammes ruht, 6, 1, 197. Accent eines Comp., dessen zweites Glied mit einem नित् कृत् gebildet ist, 2, 50. Vgl. अतुन्, अध्येन्, अन्, असेन्, इन्, इष्टन्, ईकन्, ईयसुन्, ईरन्, कन्, कसुन्, कसेन्, किन्, केन्, क्तिन्, क्कुन्, क्विन्, ख्युन्, घन्, टिठन्, ठन्, छुन्, गिघन्, तवेन्, ति-कन्, तुमुन्, वृन्, तौमुन्, त्यक्न्, वृन्, त्वन्, थक्न्, व्यन्, नन्, फिन्, मनिन्, यन्, युन्, व्यन्, शध्येन्, शानन्, श्रयन्, थाक्न्, थक्न्, धृन्, धृन्, ध्युन्, सन्, सेन्. नोक् hinten antretendes Augment नो 7, 4, 84.

नुक् hinten antretendes Augment न् 4, 1, 32. 7, 3, 39. 4, 85 fgg.

नुद् vorn antretendes Augment न् 6, 1, 176. 3, 74. 7, 1, 54 fgg. 71 fg. 8, 2, 16 fg. Vgl. इमुद्.

नुम् nach dem letzten Vocal infigirtes न् 7, 1, 58 fgg. 78 fgg. 8, 3, 58. 4, 2. Kann ण् werden 11. Vgl. अनुम् und सनुम्.

नोपध Adj. (त. आ) न् an vorletzter Stelle habend 1, 2, 23. 6, 4, 7.

न्य die Doppelconsonanz न्य 7, 1, 87.

प

प der Laut प् 7, 3, 43. 8, 3, 10. Davor ० 37. Vgl. पु.

पिटच् taddh. पिट 5, 2, 33.

पित् प् zum stimmigen Laut habend. Ein solches Suffix ist unbetont 3, 1, 4. 1) sār- vadh. Die Imperativendung हि, die als Substitut von सि (सिप्) पित् sein müsste, ist es nicht 3, 4, 87. Im Veda kann sie es sein 86. Die erste Person des Imper. (in

der des Sg. verstünde es sich von selbst, da sie ein Substitut für मि, d. i. सिप् ist) ist in allen Zahlen पित् 92. Ein solches sār- vadh. ist niemals द्वित् 1, 2, 4. Vṛddhi, Guṇa und andere Verstärkungen der Wurzel davor 7, 3, 39 fgg. Ausnahme 87. Erhält das Augment ई 93 fgg. अ 99 fg. Betonung davor in reduplicirten Verbal- formen 6, 1, 192. Hierher gehören सिप्,

तिप्, शप्, सिप् 2). — 2) árdhaddh. krt. Vor einem solchen erhält eine auf einen kurzen Vocal auslautende Wurzel das Augment त् 6, 1, 71. Hierher gehören क्वप्, क्वनिप्, क्वरप्, क्विप्, क्वनिप्, ल्यप्, वनिप्. — 3) Suffixe, in denen das प nur die Unbetontheit derselben bezeichnet: अप्, आप्, मनप्, कप्, कल्पप्, कुणप्, डीप्, चणप्, चुञ्चुप्, टाप्, ठप्, डाप्, छमत्, तनप्, तप्, तमप्, तयप्,

तरप्, त्यप्, पाणप्, मतप्, मप्, यप्, रूपप्, वतुप्, सिप् 1).

पु ein Labial 1, 1, 69. 7, 4, 80. 8, 4, 2. Im Auslaut einer Wurzel 3, 1, 98. Davor = 8, 3, 37.

पुक् ein hinten antretendes Augment प् 7, 3, 36, 86.

पुम् ein nach dem letzten Vocal infixirtes Augment प् 7, 4, 19.

फ

फ der Laut फ 1, 2, 23. Davor = 8, 3, 37. Für फ am Anfang eines taddh. wird आयन् substituiert 7, 1, 2. Vgl. वफञ्, फक्, फञ्, फिञ्, फिन्, एफ, एफक्, पु.

फक् taddh. ± आयन् 4, 1, 99 fgg. 2, 80. Wird abgeworfen 4, 1, 91.

फञ् taddh. ± आयन् 4, 1, 110 fg.

फि = फिञ् 4, 1, 149.

फिञ् taddh. ± आयनि 4, 1, 150, 154 fgg. 2, 80. Fällt ab 2, 4, 68. 4, 1, 91. Daran ± इक् oder ईय gefügt 149.

फिन् taddh. ± आयनि 4, 1, 160.

व

व taddh. व 5, 2, 138.

वय् eine tönende nicht-aspirirte Muta mit Ausschluss des व् (s. Çivastūtra) 8, 2, 37 fg.

वहुच् taddh. बहु, das vorangestellt wird,

den Acut aber auf die Endsilbe des Stammes versetzt, 5, 3, 68.

विहच् taddh. विह 5, 2, 32.

विरोसच् taddh. विरोसे 5, 2, 32.

भ

भ der Laut भ 7, 4, 48.

भ 1) n. ein Nominalstamm vor vocalisch oder mit प anlautenden Suffixen und ausnahmsweise auch vor einigen andern 1, 4, 18 fgg. 6, 4, 22. 129 fgg. 7, 1, 88. 8, 2, 79.

— 2) taddh. भ 5, 2, 138 fg.

भक्तल् taddh. ± भक्त 4, 2, 54.

भय् eine tönende aspirirte Muta mit Ausschluss des भ् 8, 2, 37 fg.

भिस् Casusendung भिस् 4, 1, 2. Dafür ऐस् substituiert 7, 1, 9 fgg.

भ्यस् die Casusendungen भ्यस् 4, 1, 2. Dafür अभ्यम् substituiert 7, 1, 30. अत् 31.

भ्याम् die Casusendungen भ्याम् 4, 1, 2.

भटच् taddh. भट 5, 2, 31.

म

म der Laut म 6, 4, 107. 137. 8, 4, 23. Dafür न substituiert 2, 64 fg. 3, 27. Anusvara 23 fg. Ausnahme 25 fg. ऋ 5 fg. Vgl. म 1).

म 1) der Laut म 1, 1, 12. 6, 4, 170. 7, 2, 91. 108. 3, 34. 8, 2, 53. 80, 3, 26. Wann nicht stummer Laut 1, 3, 4. — 2) die Silbe म 5, 2, 137. — 3) म् und अ 8, 2, 9. — 4) Personalendung म, ein Substitut für मस् 3, 4, 82 fg. — 5) taddh. म 4, 3, 8. 5, 2, 108.

मद् taddh. म mit dem Femin. auf ई 5, 2, 49.

मत् 5, 3, 65 u. मतु (häufig) = मतुप्; s. das.

मतुप् taddh. मत् 4, 2, 85 fg. 4, 127. 5, 2, 94 fg. 99 fg. 105. 109, 115 fg. 136. Davor ein Vocal verlängert 6, 3, 119 fg. 131. Accent 1, 176. 219 fg. Vocativ im Veda 8, 3, 1. Wann व् für म् substituiert wird 2, 9 fg. Daran ए-अ gefügt 4, 2, 72. Abfall des Suffixes 4, 125 fg. 5, 2, 60. 3, 65. Andere Suffixe mit der Bedeutung von मतु 4, 4, 128 fg. 136. 5, 2, 59. 81 fg. Anfügung solcher Suffixe 1, 4, 19. Vgl. उमित्.

मन् 1) als Auslaut von Nominalstämmen. Declination 6, 4, 137. Bildung des Femin. 4, 1, 11. 13. Daran taddh. हन् gefügt 5, 2, 137. Accent eines Comp., dessen zweites Glied auf मन् auslautet, 6, 2, 117. 151. — 2) मन्दी मन्. Anfügung 6, 4, 97.

मनिन् kyt ए-मन् 3, 2, 74 fg.

मप् taddh. म 4, 4, 20.

मपर worauf म् folgt 8, 3, 26.

मपूर्वं dem म् vorangeht 6, 4, 170.

मप् alle Mutae nebst den Nasalen mit Ausschluss des ञ 8, 3, 33.

मय 4, 4, 138 = मयट्.

मयट् taddh. मय mit dem Femin. auf ई 4, 3, 82. 143 fg. 148 fg. 5, 2, 47. 4, 21 fg. Andere Suffixe in derselben Bedeutung 4, 4, 138 fg.

मय् ein für das Ganze (die Personalendung अम्) substituiertes म् 7, 1, 40.

मस् Personalendung मस् 3, 4, 78. Dafür मसि substituiert 7, 1, 46.

मसि Personalendung मसि im Veda 7, 1, 46.

महिद् Personalendung महि 3, 4, 78. Das ह् dient zur Bildung des Sigmata तिङ्.

माङ् Prohibitivepartikel मा; s. den folgenden Index.

मात्रच् taddh. मात्रं 5, 2, 37 fg. Hat im Femin. ई 4, 1, 15.

मान्त auf म् auslautend 7, 3, 34.

मि 3, 4, 89 = मिप्.

मित् म् zum stummen Laut habend.

1) Wurzel. Eine solche Wurzel bewahrt die Kürze des an vorletzter Stelle stehenden अ im Causativ 6, 4, 92. Vor dem Aoristcharakter ए-इ und vor dem Absolutivsuffix ए-अम् kann auch die Länge eintreten 93. मित् heissen die Wurzeln 800—873 der ersten Klasse. — 2) Angment. Ein solches wird nach dem letzten Vocal hinzugefügt 1, 1, 47. Vgl. आम्, इम्, उम्, तुम्, पुम्, सुम्, रम्, ञम्.

मिप् Personalendung मि 3, 4, 78. Dafür अम् substituiert 101. ए-अ 82 fg. नि 89.

मु die Silbe मु 8, 2, 3.

मुक् hinten antretendes Augment म् 7, 2, 82.

मुम् nach dem letzten Vocal infigirtes Augment म् 6, 3, 67. 70 fg.

य

य् *der Laut* य् 8, 3, 87. Als Anlaut einer Wurzel 3, 2, 152. Eines Wortes 7, 3, 3. Anlaut eines Suffixes 1, 4, 18. 6, 1, 79 fg. 4, 118. 7, 1, 65. 4, 22. Abfall des य् 6, 1, 66. 4, 149 fgg. Am Ende eines Wortes 8, 3, 19 fgg. Hier, wenn es sich erhält, mit geringerer Articulation ausgesprochen 18. Vgl. य 1) und यण्.

य 1) *der Laut* य् 4, 1, 63. 2, 121. 5, 1, 132. 6, 1, 38. 115. 7, 2, 89. 110. 3, 2, 46. Fällt ab 6, 4, 49 fg. Wird für र् (रु) substituiert 8, 3, 17. Als Anlaut eines Suffixes 6, 1, 61. 4, 43. 109. 169. Vgl. य्. — 2) *die Vocale इ und अ nebst ihren Längen* 6, 4, 148. — 3) *der Charakter des Intensivs = यङ्*. Abfall desselben 1, 1, 58. — 4) *taddh.* य 4, 2, 49 fg. 80. 94. 4, 105. 109. 133. 137 fg. 5, 1, 66 (?). 120. 3, 103 (?). Accent eines auf य ausgehenden Stammes mit vorangehender Negation 6, 2, 156. — 5) *taddh.* ये, abgekürzt für यन् 6, 3, 87 fg. — 6) *Casusendung* य, ein Substitut für य (Dativ) 7, 1, 13.

यक् 1) *hinten antretendes Augment* य 7, 1, 47. — 2) *ârdhadh.* —य. Bildet Denominativa 3, 1, 27. Diese heißen Wurzeln (धातु) 32. — 3) *ârdhadh.* —य. Präsenscharakter des Passiva und Reflexivums 3, 1, 67. 87 fg. Wann nicht angefügt beim Reflexivum 83 fgg. Anfügung 6, 1, 195 (mit reflexiver Bedeutung). 4, 44. 7, 4, 28 fg. — 4) *taddh.* ±ये 4, 3, 94. 5, 1, 128.

यङ् 1) *ârdhadh.* —य mit *medialen Personalendungen*. Bildet Intensiva 3, 1, 22 fgg. Bedeutung des Intens. ebend. Die Intensiva heißen wieder Wurzeln (धातु) 32. Reduplication 6, 1, 9. Bildung derselben 7, 4, 83 fgg. 82 fgg. 90. Anfügung des Intensivcharakters 6, 1, 19 fgg. 29 fg. 7,

4, 30 fg. 8, 2, 20. 3, 112. Verschiedene krt daran gefügt 3, 2, 166. 176. Anfügung von वर 1, 1, 58. Vgl. यङ्लुक्. — 2) *taddh.* य nach Abwerfung der stummen Laute (vgl. झङ् und व्यङ्). Hat im Femin. औ 4, 1, 74.

यङ्लुक् *Schwund des Intensivcharakters* —य. Vor krt औ 2, 4, 74. Bildung der Reduplication 7, 4, 82 fgg. (यङ्लुकोः so v. a. यङ् यङ्लुकि च). 90 fgg. Anfügung der 3 Personalendungen des Sg. Parasm. 3, 94. 4, 88.

यच् य् und ein Vocal (अच्) 1, 4, 18. 8, 3, 87.

यञ् 1) *die Halbrocalle, Nasale, ऋ und भृ* (s. Çivasûtra) 7, 3, 101 fg. — 2) *taddh.* ±य 4, 1, 105 fgg. 2, 40. 48. 3, 10. 168. 5, 3, 118 (*tadrâga*). Hat im Femin. ङ् 4, 1, 16. औ 75. Wird abgeworfen 2, 4, 64. 4, 1, 109. Daran ±आयने gefügt 101. ±अ 3, 127. आयन mit dem Femin. auf ङ् 1, 17.

यण् ein Halbrocal (s. Çivasûtra) 6, 4, 156. 7, 4, 80. Tritt an die Stelle von इ, उ, ऋ und ल nebst deren Längen 6, 1, 77. 4, 81 fg. (hier bloss für इ, ङ्). Vocalisirt sich, was Samprasârana heisst, 1, 1, 45. Accent, wenn auslautende Vocale in den entsprechenden Halbrocal übergehen, 6, 1, 174 fg. 8, 2, 4.

यणवत् einen Halbrocal (यण्) enthaltend 8, 2, 43.

यत् 1) *krt* (krtja) यं 3, 1, 97 fgg. Anfügung 6, 4, 85. Accent 6, 1, 213. — 2) *taddh.* यं 4, 1, 137. 140. 161. 2, 17. 31 fg. 101. 3, 4 fgg. 54 fg. 84. 71. 79. 114. 121. 160 fg. 4, 75 fgg. 77. 116. 128 fgg. 139. 5, 1, 2 fgg. 6 fg. 21. 34 fgg. 39 fg. 49. 65 fgg. 81. 98. 100. 102. 107. 125. 2, 3 fg. 16 fg. 103 fg. 4, 24 fg. Anfügung 6, 3, 50. 53. 87 fg.

Accent 6, 1, 213. Eines Comp. mit der Negation und einem auf य ausgehenden Worte 2, 156.

यन् *taddh.* य 4, 2, 42. 4, 114.

यप् *taddh.* य 5, 1, 82 fg. 2, 120.

यम् Sg. und Pl. ein Halbvocal und ein Nasal (s. Çivasûtra) 8, 4, 64.

यय् ein Halbvocal, ein Nasal und eine Muta (s. Çivasûtra) 8, 4, 58 fg.

यर् ein Halbvocal, ein Nasal, eine Muta und ein Sibilant (s. Çivasûtra) 8, 4, 45 fgg.

यल् *taddh.* य 4, 4, 131.

यस् *taddh.* य 5, 2, 138. Vgl. सित्.

या 1) die Silbe या 7, 2, 80. — 2) Casusendung या im Veda 7, 1, 39.

याच् Casusendung या im Veda 7, 1, 39. Wodurch unterschieden von या 2)?

याट् vorn antretendes Augment या 7, 3, 113.

यादि was mit य beginnt 7, 3, 2.

यामुट् vorn antretendes Augment याम् (vor den Personalendungen des Potentials und Precativs). Hat den Acut 3, 4, 103. Ist ङित् im Potential ebend. कित् im Precativ 104. स् fällt ab 7, 2, 79. Für das übrig bleibende या wird ह्य् substituiert 80.

यिट् vorn antretendes Augment यि 6, 4, 159.

योवर्ग s. zu 7, 4, 53. Jetzt kann hinzugefügt werden, dass sich wohl ति für त् findet, aber, was in's Gewicht fällt, vor einem Consonanten.

यु 1) die Silbe यु. Dafür wird in einem Suffix अन substituiert 7, 1, 1. Vgl. ख्युन्, ट्यु, ट्युत्, ययुट्, युच्, ल्यु, ल्युट्. — 2) कृत् अन (nach Abwerfung der stammes Laute). Anfügung 2, 4, 57.

युक् hinten antretendes Augment य 7, 3, 33. 37.

युक् कृत् अनै 3, 2, 148 fgg. 3, 107. 128 fgg.

युट् vorn antretendes Augment य 6, 4, 63.

युस् *taddh.* यु 5, 2, 123. 138. 140. Vgl. सित्.

यु die Vocale ई und ऊ. In dieser Form mit einem Adj. im Du. m. verbunden 1, 4, 3.

योषध य् an vorletzter Stelle habend 4, 1, 63 (अ०). 2, 121. 5, 1, 132.

य्य् इ und उ nebst ihren Längen. Gen. Du. य्यो: 6, 4, 77.

य्य् य् und व्. य्यो (könnte auch auf य्य zurückgehen) 8, 2, 108. व्याभ्याम् 7, 3, 3.

र

र der Laut र. Als Auslaut einer Wurzel 7, 2, 2. Eines Nominalstammes 15. Anlaut eines Suffixes 7, 4, 51. Für र् wird ल् substituiert 8, 2, 18 fgg. Visargañija 3, 15. र् vor र् fällt ab 14. Vor र् werden इ und उ verlängert 2, 76 fgg. Vgl. र 1) und र 1).

र 1) der Laut र 1, 1, 51. 4, 2, 123. 5, 3, 4. 6, 1, 3. 4, 47. 8, 2, 42. Für ऋ substituiert 7, 2, 100. न् 4, 1, 7. 8, 2, 69. स् 70 fg. Darnach Abfall von ङ् und व् 6, 4, 21. स् 8, 2, 24. Darnach Verdoppelung Pāṇini's Grammatik.

eines Consonanten 4, 46. Verwandlung eines न् in र् 1 fgg. Wenn र् ausfällt, wird der vorangehende Vocal verlängert 6, 3, 111. Vgl. र् und र 1). — 2) die Silbe र. Wird für ऋ substituiert 6, 4, 161 fg. — 3) कृत् र 3, 2, 187. — 4) *taddh.* र 4, 2, 80. 5, 2, 107. 3, 88.

रन् Personalendung रन् 3, 4, 105.

रपर worauf र folgt 1, 1, 51.

रम् ein nach dem letzten Vocal infigirtes Augment र 6, 4, 47.

र ein Consonant mit Ausnahme von य und वृ (s. Çivasūtra) 1, 2, 26.

रस् Personalendung **रस्** im periphrastischen Futurum 2, 4, 85.

रिक् hinten antretendes Augment **रि** 7, 4, 91 fg.

रिह् für den Auslaut (ऋ) substituirtes **रि** 7, 4, 28.

रित् र zum stummen Laut habend. Ein solches Suffix hat den Acut auf der vorletzten Silbe 6, 1, 217. Vgl. **अनोर्य**, **जातो-य**, **देशोर्य**.

रोक् hinten antretendes Augment **रो** 7, 4, 90, 92.

रोह् für den Auslaut (ऋ) substituirtes **रो** 7, 4, 27.

र 1) das für auslautendes **स्** und einige andere Auslaute substituirtes **र** 8, 2, 66 fgg. 3, 1. 5 fgg. Für den vorangehenden Vocal wird ein nasaler Vocal substituirt oder ein Anusvāra an denselben gefügt

2 fgg. Für **र** wird **उ** substituirt 6, 1, 113 fgg. Visargāntja 8, 3, 16. य 17. Vgl. und **र** 1). — 2) **कृ** 3, 2, 159.

रक् hinten antretendes Augment **र** 7, 4, 91 fg.

रट् vorn antretendes Augment **र** 7, 1, 6 fgg.

रुप 6, 3, 43 = **रुपय**.

रुपय taddh. **रुप** 5, 3, 66. Anfügung an ein Femin. 6, 3, 43 fgg.

रुप्य taddh. **रुप्य** 4, 3, 81. 5, 3, 54.

रे Personalendung **रे**, ein Substitut für **इरे** 6, 4, 76.

रोपथ र an vorletzter Stelle habend 4, 2, 123.

रोपथा Da. र und der vorletzte Laut 6, 4, 47.

रो Personalendung **रो** im periphrastischen Futurum 2, 4, 85.

रिह् taddh. und Vibhakti — **रिह्** 5, 3, 16. 20 fg.

ल

ल der Laut **ल**. Verhalten eines Dentals vor **ल** 8, 4, 60. Vgl. **ल** 1).

ल 1) der Laut **ल**. Wann stummer Laut 1, 3, 8. Als Auslaut einer Wurzel 7, 2, 2. Für **र** substituirt 8, 2, 18 fgg. — 2) **ल** als Anlaut der Personalendungen aller Tempora und Modi (**लट्**, **लिट्**, **लुट्**, **लृट्**, **लोट्**, **लङ्**, **लिट्**, **लुङ्**, **लृङ्**) zusammenfassende Bezeichnung derselben und ihrer Substitute (s. **ग्रन्**, **ग्रानच्**, **कानच्**, **क्वसु** und die **सत्** genannten Participialendungen). Dafür 18 primäre Personalendungen substituirt, die mannichfache Veränderungen erleiden, 3, 4, 77 fgg. Diese zerfallen in Parasmaipada und Ātmanepada 1, 4, 99 fg. Bezeichnen den Agens, das Object und die impersonal aufgefasste Handlung 3, 4, 69. Wann un-

betont 6, 1, 186. 188 fg. Nicht mit Gen. (sondern mit Acc.) construirt 2, 3, 69.

लङ् die Personalendungen des Imperfects (**sārvadh.**), Imperfect. Erfordert die Anfügung der Augmente **अ** und **आ** vor der Wurzel 6, 4, 71 fgg. Wann diese ausfallen 74 fg. In der dritten Person Pl. Parasm. **उत्** 3, 4, 109. 111 fg. Gebrauch des Imperfects 3, 2, 111. 113 fg. 116 fg. 3, 176. 4, 6. **लङ्यत्** Adv. 85. Vgl. **हित्** 3).

लच् taddh. **लै** 5, 2, 96 fgg.

लट् die Personalendungen des Präsens (**sārvadh.**), Präsens. Statt deren die Personalendungen des Perfects 3, 4, 83 fg. Gebrauch des Präsens 2, 118 fgg. 123. 3, 4 fgg. 131 fg. 142 fg. Dafür die Participial-

endungen श्रुत् und श्रानच् substituiert 2, 124 fgg. Vgl. टित् 2).

लि zusammenfassende Bezeichnung des indifferenzierten Aoristcharakters लि und der Personalendungen des Perfects (लिट्). Schwund derselben 2, 4, 80 fg.

लिट् die Personalendungen des Potentials und Precatives, Potential und Precativ. Veränderungen in den Personalendungen 3, 4, 105 fg. 108. Parasm. erhält vorn das Augment योस् 103. Âtman. सोस् 102. Mit त् und य् anlautende Personalendungen erhalten davor das Augment स् 107. — a) Potential (sârvadh.). Ist im Parasm. हित् 3, 4, 103. Das स् der Augmente योस् und सोस् fällt ab 7, 2, 79. Für या (von योस्) wird इय् substituiert 80. Gebrauch des Potent. 3, 3, 9. 134. 143 fgg. 147 fgg. 152 fgg. 156 fg. 159 fgg. 164. 168 fg. 172. Statt dessen Conditional 139. — b) Precativ. Ist Ârdhbadh. 3, 4, 116. Parasm. ist कित् 3, 4, 104. Âtman. in bestimmten Fällen 1, 2, 11 fgg. Nach √म Âtman. 3, 61. Für √हन् wird यध् substituiert 2, 4, 42. Anfügung 6, 4, 67 fg. 7, 4, 24 fg. 28 fg. Vor dem Augment सोस् noch das Augment इ 2, 39. 42 fg. Im Veda wird an die Wurzel noch das Suffix -ञ्च gefügt 3, 1, 86. Gebrauch des Precatives 3, 3, 173. — Vgl. हित् 3).

लिट् die Personalendungen des Perfects, Perfect. Sind ârdhbadh. 3, 4, 115. Wann कित् 1, 2, 5 fg. Für die primären Personalendungen andere substituiert 3, 4, 81 fg. √विद् und √आम् im Präsens mit Perfectendungen 83 fg. Wann धे zu ध्ये wird 8, 3, 78 fg. Davor Reduplication 6, 1, 8. Bildung der Reduplication 17. 7, 4, 68 fgg. Andere Wurzeln substituiert 2, 4, 40 fg. 49. 55. Wann Augment इ nicht angefügt wird 7, 2, 13. Dieses nicht verlängert 37 fg. Verschiedene Veränderungen der Wurzel 6,

1, 29 fg. 38 fgg. 46. 4, 88. 7, 1, 62 fgg. 3, 57 fg. 4, 9 fgg. Verhalten der √सद् in Beziehung auf den Sibilanten 8, 3, 118. Abfall der Reduplication und Substitution von ए für den Wurzelvocal अ 6, 4, 120 fgg. Das periphrastische Perfect durch Anfügung von आम् gebildet 3, 1, 35 fgg. Darnach fallen die Personalendungen ab 2, 4, 81. Statt dessen das Perf. von √कृ angefügt 3, 1, 40. Für die Personalendungen die Suffixe -ञ्चाने (कानच्) und -ञ्चस् (चवसु) substituiert 2, 106 fgg. Gebrauch des Perfects 105. 115 fgg. 4, 6. Die Suffixe -ञ्च und -ञ्च mit Reduplication wie im Perfect angefügt 2, 171. Vgl. टित् 2).

लित् ल् zum stummen Laut habend. Vor einem solchen Suffix hat die diesem unmittelbar vorangehende Silbe den Acut 6, 1, 193. Vgl. आल्, कमल्, खल्, व्यल्, यामल्, यल्, गवल्, तल्, तविल्, तातिल्, तिल्, त्रल्, यल्, याल्, भक्तल्, यल्, हिल्, ल्यप्, ल्यु, ल्युट्, विधल्, षल्.

लुक् 1) Schwind eines Suffixes 1, 1, 61. 2, 49. 2, 4, 58 fgg. 4, 1, 22 fgg. 88. 89 (अञ्). 90 fg. 109. 175 fgg. 2, 64 fgg. 3, 34 fgg. 107. 163. 168. 4, 24. 79. 125 fg. 5, 1, 28 fgg. 55. 88 fg. 2, 60. 77. 105. 3, 30. 51 fg. 65. 4, 92. 6, 3, 1 fgg. (अलुक् einer Casusendung am Anfange eines Comp.). 4, 104 fgg. 153 fgg. 7, 1, 22 fg. 39. 3, 73. So v. a. शपो लुक् (bei den Wurzeln der zweiten Klasse) 7, 3, 89. यङ्लुक् 4, 82 fgg. 91. Vgl. लुमत्. — 2) ein hinten antretendes Augment ल् 7, 3, 39.

लुट् die Personalendungen des Aorists (sârvadh.), Aorist. Der indifferenzierte Charakter des Aorists ist लि 3, 1, 43. In der dritten Person Pl. Parasm. उम् 4, 109 fg. Wann द्यम् für ध्यम् eintritt 8, 3, 78 fgg. Wann Âtman. 1, 3, 61. Parasm. oder Âtman. 91. Die Wurzel erhält das Augment अ oder आ 6, 4, 71 fg. Wann diese

nicht gesetzt werden 74 fg. Andere Wurzeln substituiert 2, 4, 37, 43 fgg. 50. Anfügung 6, 4, 88. Gebrauch des Aorists 3, 2, 110, 121 fg. 3, 135, 175 fg. 4, 6. Vgl. **डित्** 3).

लुट् die Personalendungen des periphrastischen Futurums (*sârvadh.*), dieses Futurum. Der Charakter dieses Futurums ist ताम् (तामि) 3, 1, 33. Für die dritten Personen werden आ (डा) mit Schwund des आम्, रो u. रस् substituiert 2, 4, 85. Wann Parasm. und Âtman. 1, 3, 93. Dieses Tempus bewahrt stets seinen Accent 8, 1, 29. Gebrauch dieses Futurums 3, 3, 15, 5 fgg. 135 fgg. Vgl. **दित्** 2).

लुप् Schwund eines Suffixes, wobei Geschlecht und Zahl des Primitivs dieselben bleiben, 1, 1, 61. 2, 51 fg. 2, 3, 45. 4, 2, 4 fg. 81 fgg. 3, 166 fg. 5, 2, 105, 3, 98 fgg. Die Lehre vom लुप् verworfen 1, 2, 54 fg. Vgl. **लुमत्**.

लुमत् लु enthaltend. Zusammenfassende Bz. für लुक्, लुप् und लृत्. Wenn ein Suffix durch einen dieser Ausdrücke verschwindet, übt es auf den Stamm keine Wirkung mehr aus, 1, 1, 63.

लृ zusammenfassende Bz. für लृङ् und लृट्. Davor wird ल्य an die Wurzel gefügt 3, 1, 33.

लृङ् die Personalendungen des Conditionals (*sârvadh.*), Conditional. Die Wurzel erhält das Augment औ oder औ 6, 4, 71 fg. Davor eine andere Wurzel substituiert 2, 4,

50. Gebrauch des Condit. 3, 3, 132 fgg. Vgl. **लृ** und **डित्** 3).

लृट् die Personalendungen des ersten Futurums (*sârvadh.*), dieses Futurum selbst. Gebrauch dieses Futurums 3, 2, 112 fgg. 3, 5 fgg. 13, 133, 135 fgg. 144 fgg. 151. Wann es seinen Accent bewahrt 8, 1, 46 fg. 51. Für die Personalendungen können die सन् genannten Participialendungen gesetzt werden 3, 3, 14. Vgl. **लृ** und **दित्** 2).

लृट् die Personalendungen des Coniunctivs (*sârvadh.*), Coniunctiv. Veränderungen der Personalendungen 3, 4, 94 fgg. Davor erhält die Wurzel häufig das Suffix म् (सिप्) 1, 34. Anfügung an die verschiedenen Wurzeln दा und धा 7, 3, 70. Gebrauch des Coniunctivs 3, 4, 7, 8. Vgl. **दित्** 2).

लृट् die Personalendungen des Imperativs (*sârvadh.*), Imperativ 3, 3, 8. Form der Personalendungen 4, 85 fgg. Das न् der Endung अनि geht in ण् über 8, 4, 18. Gebrauch des Imperativs 3, 3, 157, 162 fgg. 173, 4, 2 fgg. Wann betont 8, 1, 62 fgg. Darnach ein erstes Futurum betont 51. Vgl. **दित्** 2).

ल्यप् कृत् (Absolutiv) — ल्य, ein Substitut für — ल्त्वा (darum — ल्य) 7, 1, 37. Davor eine andere Wurzel substituiert 2, 4, 36. Anfügung 6, 1, 41 fgg. 50 fg. 4, 38, 56 fgg. 69 fg.

लृ कृत् — ल अन 3, 1, 134.

लृट् कृत् — ल अन mit dem Femin. auf ई 3, 3, 113, 115 fgg. Vgl. **लृ** 2).

व

व् der Laut व् 5, 2, 40, 6, 1, 115. Als Anlaut einer Wurzel 4, 126. Auslaut 8, 2, 76. Als Anlaut eines Suffixes 6, 4, 107, 8, 2, 65. Für व् substituiert 108. Dafür ऊ (ऊट्) substituiert 6, 4, 19. Dieselbe Substitution für

व् + Vocal und für Vocal + व् 20. Vor व् ein Vocal verlängert 8, 2, 77 fgg. Abfall des व् 6, 1, 21, 66. Am Ende eines Wortes 8, 3, 19. Wenn es sich erhält, mit geringerer Articulation ausgesprochen 18. Vgl. **व** 1).

व 1) der *Land* व 3, 4, 21. 6, 1, 39. 79. 4, 137. 7, 3, 3, 41. 8, 2, 9, 52. 3, 33. 4, 23. Vgl. व्— 2) *Personalendung* व, ein Substitut für वस् 3, 4, 82 fg.— 3) das nach 6, 1, 67 wieder abfallende *krt-Suffix* व nach *Abwerfung der stummen Laute* (क्वप् u. s. w.). वप्रत्यय 6, 2, 52. 3, 92 fgg.— 4) *taddh.* व 5, 2, 109 fg.

वति *taddh.* वत् 5, 1, 18. 115 fgg.

वतु 1, 1, 23 u. s. w. = वतुप्.

वतुप् *taddh.* वत् 5, 2, 39. Für व् wird वप् substituiert 40 fg. Anfügung 6, 3, 89 fgg. Ein darauf gehender Stamm heisst Zahlwort (संख्या) 1, 1, 23. Daran *—क* gefügt, woran vorn das Augment इ antreten kann, 5, 1, 23. Erhält vor dem Suffix अ (mit dem Femin. auf ई) hinten das Augment इ 2, 53. Vgl. उगित् und मनुप्.

वन् 1) *Ansaut* वन् eines *Nominalstammes*. Declination 6, 4, 137.— 2) *krt* वन् (= वनिप्). Anfügung 6, 4, 41. Vor dem Femininsuffix ई geht न in र über 4, 1, 7.

वनिप् *krt* वन् 3, 2, 74 fg. Vgl. वन् 2).

वय *taddh.* वय 4, 3, 162.

वर 1, 1, 58 = वरच्.

वरच् *krt* वरै 3, 2, 175 fg. Anfügung 1, 1, 58.

वल् alle Consonanten mit Ausschluss des य (s. Çivasûtra) 6, 1, 66. 7, 2, 35.

वल 6, 3, 118 = वलच्.

वलच् *taddh.* वलै 4, 2, 89. 5, 2, 112 fgg. Anfügung 6, 3, 118.

यलादि mit einem beliebigen Consonanten mit Ausschluss des य anlautend 7, 2, 35.

यश् ein Halbvocal (mit Ausschluss des य), ein Nasal und eine tönende Muta (s. Çivasûtra) 7, 2, 8.

यस् *Personalendung* यस् 3, 4, 78. Dafür य substituiert 82 fg.

यसु (abgekürzt für वसु) *krt* *—वस्*. Bei *विद्* für das Participialsuffix वत् (वत्) substituiert 7, 1, 36. Anfügung mit dem

Augment इ 2, 67 fgg. य vocalisiert sich 6, 4, 131. Für स् wird ट substituiert 8, 2, 72. र (रु) 3, 1. Vgl. उगित्.

यहि *Personalendung* यहि 3, 4, 78.

वादि mit व् anlautend 6, 4, 126.

वान्त auf व् auslautend 6, 1, 79.

वि 1) *unādi* वि. Anfügung 7, 3, 85.—

2) das वि der *krt-Suffixe* क्विन्, क्विप्, गिक्, गिक्, विच् und विट und des *taddh.* च्वि. Das Suffix ist व्, welches nach 6, 1, 67 abfällt. Da eine nackte Wurzel nach 1, 2, 45 kein Nominalstamm sein kann und ein fertiges Wort nach 1, 4, 14 entweder auf eine Personal- oder Casusendung ausgehen muss, so erfand man, um dieses zu erreichen, das imaginäre Suffix व्, welches nach 1, 1, 62 abfallen kann, ohne dass die beabsichtigte Wirkung aufgehoben würde. Vgl. u. च्वि.

विच् *krt* व्, das wieder abfällt (vgl. वि 2) 3, 2, 73 fg. Das च् dient bloss zur Unterscheidung dieses व् von andern व्.

विट *krt* व्, das wieder abfällt (vgl. वि 2) 3, 2, 67 fgg. Anfügung 6, 4, 41. Das ट dient nur zur Unterscheidung dieses व् von andern व्.

विधल् *taddh.* *—विध* 4, 2, 54.

विन् 5, 3, 65 = विनि.

विनि *taddh.* विन् 5, 2, 102. 121 fg. Fällt vor den Suffixen *—इष्ट* und *—ईयस्* ab 3, 65.

वु die Silbe वु. Für diese wird in einem Suffixe अक substituiert 7, 1, 1. Vgl. वुन्, गवुच्, मवुन्, वुक्, वुच्, वुञ्, वुन्, वुन्.

वुक् 1) hinten antretendes Augment व् 4, 1, 125. 6, 4, 88.— 2) *taddh.* *±अकै* (vgl. वु) 4, 2, 103.

वुच् *taddh.* अकै (vgl. वु) 5, 3, 80.

वुञ् 1) *krt* *±अक* (vgl. वु) 3, 2, 146 fg.— 2) *taddh.* *±अक* 4, 2, 39 fg. 53. 80. 121 fgg. 134 fgg. 3, 27. 45 fg. 49 fg. 77. 99. 118. 126. 128. 157 fg. 5, 1, 132 fgg.

युन् 1) कृत् ङ-अक (vgl. यु 3, 1, 149 fg.
— 2) taddh. ङ-अक 4, 2, 61. 3, 28 fgg. 48.
98. 125. 5, 2, 62 fg. 4, 1 fg.
य्य Du. die Laute य् und य्. व्योः 6, 1,
68. 8, 3, 18.

य्यत् taddh. व्य 4, 1, 144.
य्यन् taddh. ङ-व्य 4, 1, 145.
य्यपर vorauf य् oder य् folgt. अ 6, 1, 115.
य्यपधउ oder इ an vorletzter Stelle habend
1, 2, 26.

श

श् der Laut श्. Für ङ substituiert 6, 4,
19. स् 8, 4, 40. Dafür य् substituiert 2, 36.
Ein Guttural 62 fg. ह् 4, 63. Davor erhält
न् das Augment त् 3, 31. Vgl. श 1).

श 1) der Laut श् 6, 3, 55. Ist am An-
fange eines Suffixes stummer Laut 1, 3, 8.
Darnach bleibt न् unverändert 8, 4, 44. —
2) Präsenscharakter अ (sārvadh.) bei den
Wurzeln der sechsten Klasse, wenn die
Personalendungen den Agens bezeichnen,
3, 1, 77. Davor nach dem Wurzelvocal न्
eingeschohen 7, 1, 59. Anfügung an Wur-
zeln auf च् 4, 28. — 3) कृत् sārvadh. अ, an
den Präsenscharakter (auch des Passivs)
antretend, 3, 1, 137 fgg. 3, 109 fg. —
4) taddh. श 5, 2, 100.

शङ्कटच् taddh. शङ्कट 5, 2, 28.

शन् als Auslaut von Zahlwörtern. Ab-
leitungen davon 5, 1, 22.

शन् कृत् sārvadh. Participialendung अन्,
an den Charakter des Präsens und des Fu-
turius tretend. Heist सन् (s. im folgenden
Index) 3, 2, 127. Für das Präsens substi-
tuiert 124 fgg. 130 fgg. Für das Futurum
3, 14. Wann unbetont 6, 1, 186. Nach अ
wird न् eingeschoben 7, 1, 78 fgg. Wann
das Femin. und die Casusendungen betont
sind 6, 1, 173. Nicht mit dem Gen. ver-
bunden 2, 3, 69. Dafür यस् substituiert 7, 1, 36.

शय्ये कृत् sārvadh. अय्ये (Infinitiv), an den
Präsensstamm gefügt 3, 4, 9.

शय्येन् कृत् sārvadh. ङ-अय्ये (Infinitiv),
an den Präsensstamm gefügt 3, 4, 9.

शप् Präsenscharakter अ (sārvadh.) bei
den Wurzeln der ersten Klasse und bei
allen Denominativen und durch andere
Suffixe erweiterten Wurzeln (Wurzeln der
zehnten Klasse, Causativa, Desiderativa,
Intensiva u. s. w.), wenn die Personal-
endungen den Agens bezeichnen, 3, 1, 68. Bei
einigen Wurzeln neben einem andern Prä-
senscharakter 70 fgg. Davor Ausfall eines
an vorletzter Stelle stehenden Nasals 6, 4,
25 fg. Ein sonst eingeschobener Nasal nicht
eingeschoben 7, 1, 63 fg. Das Participial-
suffix अन् erhält das Augment न् 61. Ein
durch लुक् bezeichneter Schwund dieses शप्
findet bei den Wurzeln der zweiten Klasse
und bisweilen im Veda statt 2, 4, 72 fg.
Ein durch श्नु bezeichneter Schwund bei
den Wurzeln der dritten Klasse und bis-
weilen im Veda 75 fg.

शर् ein Sibilant (s. Qivasūtra) 7, 4, 61.
8, 3, 28. 35 fg. 58. 4, 49.

शन् ein Sibilant und ह् (s. Qivasūtra)
3, 1, 45.

शस् 1) taddh. शस् 5, 1, 42 fg. Anfügung
6, 3, 55. — 2) Endung अस् des Acc. Pl.
4, 1, 2. Anfügung 6, 1, 63. 93. 4, 80. Be-
tont 1, 167. Für स् wird न् substituiert 103.
7, 1, 29. Für अस् इ 20. व्यो 21. Schwund
der ganzen Endung 22.

शानच् 1) Präsenscharakter आने (sārvadh.),
ein Substitut für den Präsenscharakter ना
der neunten Klasse vor हि 3, 1, 83. —
2) कृत् sārvadh. Participialendung आने, an

den Charakter des Präsens (Med. u. Pass.) und des Futurums tretend. Heißt सत् (s. im folgenden Index) 3, 2, 127. Für das Präsens substituiert 124 fgg. Für das Futurum 3, 14. Wann unbetont 6, 1, 186. Nicht mit dem Genetiv verbunden 2, 3, 89. Vgl. चानश्.

शानन् कृत् sārvaadh. १-शान, an den Präsensstamm tretend, 3, 2, 128.

शायच् Präsenscharakter शायै (sārvaadh.), ein Substitut für den Präsenscharakter ना vor हि 3, 1, 84.

शालच् taddh. शालै 5, 2, 28.

शि Casusendung इ, ein Substitut für अस् (Nomin. und Acc. Pl.) im Neutrum 7, 1, 20. Heißt Sarvanāmasthāna (s. im folgenden Index) 1, 1, 42. Davor der Endvocal des Stammes verlängert 6, 4, 12. Fällt im Veda ab 1, 70.

शित् ein श् zum stummen Laut habend.

1) Ein solches, aus einem Laut bestehendes Substitut tritt für das Ganze (nicht für den Auslaut) ein 1, 1, 55. Vgl. अश्, इश्, ईश्, एश्, ओश्, शि, शी, शे. — 2) Ein solches an Wurzeln und Wurzelstämme tretendes Suffix heisst sārvaadhātuka 3, 4, 113. Wann darnach Ātman. 3, 60 fgg. Anfügung 6, 1, 45. 7, 3, 75 fgg. Vgl. सार्वधातुक im folgenden Index u. खश्, श 2) 3), शत्, शध्ये, शर्थन्, शप्, शानच्, शानन्, शायच्, शनम्, शना, शनु, शपन्, श्लु.

शी Casusendung ई, ein Substitut für अस् Nom. Pl. 7, 1, 17. Für ओ 18 fgg. Anfügung 6, 4, 186. 7, 1, 90 fgg.

शे Casusendung ष, ein Substitut für andere Casusendungen im Veda 7, 1, 39. Heißt pragrahīa 1, 1, 13.

शन् = शनम् 6, 4, 23.

शनम् Präsenscharakter न् (sārvaadh.) bei den Wurzeln der siebenten Klasse, der nach dem Wurzelvocal eingeschaltet wird, wenn die Personalendungen den Agens bezeichnen, 3, 1, 78. न् fällt aus 6, 4, 23. अ 111.

शना Präsenscharakter ना (sārvaadh.) bei den Wurzeln der neunten Klasse und einigen anderen, wenn die Personalendungen den Agens bezeichnen, 3, 1, 81 fgg. आ fällt ab 6, 4, 112. ई dafür substituiert 113. न् wird ण 8, 4, 15. Vor हि werden आनै und आये substituiert 3, 1, 83 fgg.

शु Präsenscharakter नु (sārvaadh.) bei den Wurzeln der fünften Klasse u. einigen anderen, wenn die Personalendungen den Agens bezeichnen, 3, 1, 73 fgg. 82. Für उ wird उश् substituiert 6, 4, 77. ष 87. Abfall des Vocals 107. Für न् wird ण substituiert 8, 4, 15. Die Imperativendung हि fällt ab 6, 4, 106.

श्यन् Präsenscharakter १-य (sārvaadh.) bei den Wurzeln der vierten Klasse und einigen anderen, wenn die Personalendungen den Agens bezeichnen, 3, 1, 69 fgg. Bildet Reflexiva 90. Anfügung 7, 3, 71. 74. Das Participialsuffix अत् erhält das Augment न 1, 81.

श्लु Schwund des Präsenscharakters अ् bei den Wurzeln der dritten Klasse und einigen anderen, der als sārvaadh. gilt, 1, 1, 61. 2, 4, 75 fgg. Davor Reduplication der Wurzel 6, 1, 10. Bildung der Reduplication 7, 4, 75 fgg. Auf dieselbe Weise (श्लुश्लु) die Reduplication einiger Wurzeln im periphrastischen Perfect 3, 1, 39. Vgl. लुमत्.

घ

घ् der Laut घ. Für den Anlaut घ् einer Wurzel wird स substituiert 6, 1, 64. In Aus-

laut eines Wortes 8, 4, 35. Für स subst. 41. Ein Dental bleibt vor घ् unveränd. 43. Vgl. घ 1).

प 1) der Laut प 6, 4, 9. 135. Ist als Anlaut eines Suffixes stummer Laut 1, 3, 6. Bildung eines Dvandva, dessen letztes Glied auf प auslautet, 5, 4, 106. Für च, छ, ज़ und ञ् substituiert 8, 2, 36. Für den Visarganija 3, 39. 41. 43 fgg. Dafür क substituiert 2, 41. Darnach ण् für न् 4, 1 fgg. नि vor einer auf प auslautenden Wurzel wird nie णि 18. Wenn √नञ् als नप् erscheint, wird न् nicht ण् 36. Vgl. प. — 2) taddh. und samāsānta अ mit dem Femin. auf ऐ 5, 4, 115.

पच् taddh. und samāsānta अ mit dem Femin. auf ऐ 5, 4, 113 fg.

पन् 1) als Auslaut eines Nominalstammes. In einem solchen Stamme fällt vor dem taddh. ±_अ das अ aus 6, 4, 135. — 2) das Desiderativsuffix सन् nach Verwandelung des स in प in Folge des vorangehenden Lautes. पणि 8, 3, 61.

पपूर्व dem प vorangeht 6, 4, 9. 135.

पत्व n. der Uebergang eines स in प 6, 1, 86.

पाकन् कृत् ±_आक mit dem Femin. auf ऐ 3, 2, 155.

पान्त auf प auslautend 8, 4, 36. अ 18.

पित् प zum stummen Laut habend. 1) Eine solche Wurzel bildet Nominalstämme auf ±_अ (Femin. आ) 3, 3, 104. Ausser den wirklich mit प versehenen Wurzeln gelten auch die Wurzeln 800—812 der ersten Klasse für पित्. — 2) Ein solches Suffix hat im Femin. होप, d. i. betontes हे 4, 1, 41. Vgl. प, पच्, पाकन्, प्कन्, प्छरच्, प्छन्, प्छच्, प्छन्, प्छन्, प्क, प्कक्, प्छ, प्छच्, प्छन्, प्छन्.

पोथ्यम् Personalendung पोथ्यम् des Pre-

cativs mit dem Augment सोप, dessen स in Folge eines vorangehenden Lautes in प übergegangen ist. Für ध् wird द् substituiert 8, 3, 78 fg.

पुक् hinten antretendes Augment प 4, 1, 161. 3, 138. 7, 3, 40.

प्कन् taddh. ±_क mit dem Femin. auf ऐ 5, 1, 75.

प्छरच् taddh. तरै mit dem Femin. auf ऐ 5, 3, 90 fg.

प्छन् कृत् ±_च mit dem Femin. auf ऐ 3, 2, 181 fg.

प्छच् taddh. हके (vgl. छ) mit dem Femin. auf ऐ 4, 4, 31.

प्छन् taddh. ±_हक oder ±_क (vgl. छ) mit dem Femin. auf ऐ 4, 3, 70. 4, 10 fg. 16 fg. 31. 53 fg. 5, 1, 46. 54 fg.

प्छल् taddh. ±_हक (vgl. छ) 4, 4, 9. 74.

प्यान्त auf प und auf न् auslautend 1, 1, 24.

प्क तaddh. आयन (vgl. फ्) mit dem Femin. auf ऐ 4, 1, 17 fg.

प्कक् taddh. ±_आयने mit dem Femin. auf ऐ 4, 2, 99 fg.

प्यङ् तaddh. प, als Substitut für den Auslaut (nicht für das ganze Suffix) anderer Suffixe mit dem Femin. auf औ 4, 1, 78 fgg. Das प् wird vocalisiert und alsdann im Femin. ऐ angefügt 6, 1, 13 fg.

प्यञ् तaddh. ±_प mit dem Femin. auf ऐ 5, 1, 123 fg. Anfügung 6, 3, 51.

प्यञ् तaddh. ±_ल mit dem Femin. auf ऐ 4, 3, 142.

प्युन् कृत् ±_अक (vgl. यु) mit dem Femin. auf ऐ 3, 1, 145.

स

स der Laut स. Wann am Ende eines Suffixes nicht stummer Laut 1, 3, 4. Als Anlaut einer Wurzel 8, 4, 61. Eines Suf-

fixes 7, 4, 49. 8, 2, 37. 41. Eines Wortes 3, 29 fg. Als Auslaut einer Wurzel 7, 4, 49. Eines Nominalstammes 1, 4, 19. Da-

für श substituirt 8, 4, 40. ष 41. Abfall 3, 4, 98. 8, 2, 29. Vgl. स 1).

स 1) der Laut स 3, 4, 91. 7, 2, 106. Nominalstämme auf स 6, 4, 10. Als Anlaut eines Suffixes 7, 2, 57. Für ein anlautendes प einer Wurzel substituirt 6, 1, 64. Für den Visarginija 8, 3, 34. 36. 38. 40. 42. 46 fgg. Dafür ऋ substituirt 2, 66. 74. ऋ oder र् 70 fg. द् 72 fgg. ष 3, 56 fgg. 80 fgg. Abfall des स 3, 1, 11. 7, 2, 79. 8, 2, 24 fgg. Vgl. स. — 2) unādi स. Erhält kein Augment इ 7, 2, 9. — 3) taddh . स 4, 2, 80. 5, 4, 40.

सक् hinten antretendes Augment स 7, 2, 73.

सन् Desiderativsuffix ल-स (ārdhadh.) 3, 1, 5 fgg. Ein darauf ausgehender Stamm heisst Wurzel (धातु) 32. Wann कित् 1, 2, 8 fgg. 26. Davor eine andere Wurzel substituirt 2, 4, 37. 47 fg. 51. Reduplication 6, 1, 9. Bildung derselben 7, 4, 79 fgg. Abfall derselben 54 fgg. Mit und ohne Augment इ angefügt 2, 12. 41. 49. 74 fg. Anfügung 6, 1, 31 fg. 4, 16 fg. 42. 7, 3, 57 fg. 4, 54 fgg. 8, 3, 61. 117. Ātman. und Parasm. 1, 3, 57 fgg. 62. 92 fg. An ल-स कृत् उ gefügt 3, 2, 168. Im reduplicirten Aorist richtet sich die Reduplication nach der des Desid. (सन्वत्) 7, 4, 93.

सनुम् mit dem infigirten Augment न् (नुम्) versehen 8, 4, 32.

सर unādi सर (ohne stumme Laute). Ohne Augment इ angefügt 7, 2, 9.

सात् = साति 8, 3, 111.

साति taddh . सात् 5, 4, 52 fgg. स geht nicht in ष über 8, 3, 111.

साम् die Genetivendung आम् mit dem vorn angetretenen Augment स (s. 7, 1, 52). Dafür आकम् substituirt 7, 1, 33.

सि 1) Personalendung सि = सिप् 3, 4, 87. 6, 1, 68. — 2) unādi सि (ohne stummen Laut). Erhält nicht das Augment इ 7, 2, 9.

Pāṇini's Grammatik.

सिच् Aoristcharakter स (ārdhadh.), ein Substitut für छि 3, 1, 44. Wann कित् 1, 2, 11 fgg. Davor Viddhi 7, 2, 1 fgg. Mit und ohne Augment इ oder ई angefügt 7, 2, 40. 42 fg. 57. 71 fgg. 6, 4, 62. Die Wurzel erhält hinten das Augment स 7, 2, 73. Personalendung उस् st. अन् 3, 4, 109 fg. Personalendung mit Augment ई angefügt 7, 3, 96 fg. Bildung des Passivs und Impersonals 6, 4, 62. Schwund des Suffixes 2, 4, 77 fgg. Abfall des स 8, 2, 25 fgg. Betonung 6, 1, 187. Das च् zeigt an, dass der Charakter den Acut hat, wenn er das Augment इ annimmt. Vgl. लुङ्.

सित् स zum stummen Laut habend. Vor einem solchen Suffixe heisst der Nominalstamm Pada (Wort), weil der Auslaut wie der Auslaut eines Wortes behandelt wird, 1, 4, 16. Vgl. चस्, कस्, यस्, युस्.

सिप् 1) Suffix स (ārdhadh.) vor den Personalendungen des Coniunctivs 3, 1, 34. प् zeigt an, dass das Suffix auch mit dem Augment इ unbetont bleibt. — 2) Personalendung सि (sārvadh.) 3, 4, 78. Nach Abfall des इ fällt auch स ab 6, 1, 68. Verhalten eines auslautenden स u. द einer Wurzel vor स nach Abfall des इ 8, 2, 74 fg. Für सि wird ल-च substituirt 3, 4, 82 fgg. हि 87 fg.

सोपुद् vorn antretendes Augment सोप् vor den Personalendungen des Potentials und Precativs 3, 4, 102. Anfügung im Passiv und Impersonal des Precativs 6, 4, 62. Abfall des स 7, 2, 79.

सु 1) unādi सु (ohne stummen Laut). Erhält nicht das Augment इ 7, 2, 9. — 2) Casusendung स (Nomin. Voc. Sg.) 4, 1, 2. 1, 4, 17. 6, 1, 132. 4, 127. Anfügung 13 fg. 7, 1, 82 fgg. 93 fg. 2, 94. 106 fgg. 110 fg. Fällt ab 6, 1, 68. 69 (im Voc.). 132 fgg. 7, 1, 23. 2, 107. Dafür अम् substituirt 1, 24. अद् oder अत् 25 fg. Im

Veda vertritt **सु** auch andere Casus 39. Vgl. **प्रथमा** im folgenden Index. — 3) *Casusendung* **सु** = **सुप्** 6, 1, 188.

सुच् *taddh.* **सु** 5, 4, 18 fg. Das **च्** zeigt an, dass die letzte Silbe den Acut hat.

सुञ् die Partikel **सु**; s. den folg. Index.

सुट् 1) die fünf ersten Casusendungen. Die Bz. gebildet nach 1, 1, 71 aus **सु** u. **ओट्** in 4, 1, 2. Heissen im Masc. und Femin. Sarvanāmasthāna (s. im folgenden Index) 1, 1, 43. — 2) vorn an tretendes Augment **स** 3, 4, 107. 6, 1, 135 fgg. 7, 1, 52. 8, 3, 5, 70 fg.

सुप् 1) *Locativendung* **सु** 4, 1, 2. 8, 3, 16. Vgl. **सप्तमी** im folgenden Index. — 2) *Casusendung* (die Bz. gebildet nach 1, 1, 71 aus **सु** der ersten Casusendung und **सुप्** der letzten in 4, 1, 2), ein mit einer Casusendung versehenes Wort. Je sechs heissen Singular, Dual und Plural 1, 4, 103. Alle Vibhakti 104. Sind (in der Regel) unbetont 3, 1, 4. Betonung davor 6, 1, 191. Anfügung 4, 83 fgg. 7, 3, 102 fg. 8, 2, 2. Dafür **अस्** substituiert 2, 4, 83 fg. Verschiedene andere Endungen im Veda 7, 1, 39. Abgeworfen 2, 4, 71. 82. Was auf eine Casusendung auslautet heisst Pada (Wort) 1, 4, 14. In der Bedeutung von **सुबन्त** 3, 1, 106. 2, 4, 78. 5, 3, 68. Verhalten eines solchen Wortes vor einem Vocativ in Bezug auf den Accent 2, 1, 2. Am Anfange

eines Comp. 2, 1, 9. Am Ende 4 fgg. Denominativa davon 3, 1, 8 fgg. So v. a. *Denominativ* 6, 1, 92. **असुप्** keine Casusendung 8, 2, 89. Kein mit einer solchen Endung versehenes Wort 7, 3, 44.

से 1) *Personalendung* **से** 3, 4, 80. Erhält das Augment **इ** 7, 2, 77 fg. — 2) *Infinitivendung* **से** 3, 4, 9.

सेट् mit dem Augment **इ** (**इट्**) versehen 1, 2, 18 fgg. 6, 1, 196. 4, 52. 121 fgg.

सेन् *Infinitivendung* **इ-से** 3, 4, 9.

स *taddh.* **स** (**सा**) 5, 4, 40.

सञ् *taddh.* **इ-स** 4, 1, 87.

स्मात् *Casusendung* **स्मात्**, ein Substitut für **अस्** 7, 1, 15 fg.

स्मिन् *Casusendung* **स्मिन्**, ein Substitut für **इ** 7, 1, 15 fg.

स्मे *Casusendung* **स्मे**, ein Substitut für **उ** 7, 1, 14.

स्य 1) Charakter **स्य** (*ārdhadh.*) vor den Personalendungen des ersten Futurums und des Conditionals 3, 1, 33. Erhält das Augment **इ** 7, 2, 70. Anfügung 8, 3, 117. Im Passiv u. Impers. 6, 4, 62. Wann Parasm. und Ātman. folgen 1, 3, 92 fg. — 2) *Casusendung* **स्य**, ein Substitut für **अस्** 7, 1, 12.

स्याद् vorn an tretendes Augment **स्या** 7, 3, 114 fg.

स्य *Personalendung* **स्य** 3, 4, 91. Erhält das Augment **इ** 7, 2, 77 fg. Statt der Pluralendung 3, 4, 2 fgg.

ह

हृ der Laut **हृ**. Als Auslaut einer Wurzel 7, 2, 5. Anlaut eines Suffixes 7, 2, 104. Dafür **घ्** substituiert 3, 54 fgg. 8, 2, 32 fg. **हृ** 31. 33. **हृ** 34. **हृ** 35. Ein Palatal 7, 4, 62. Veränderungen eines anlautenden **हृ** 8, 4, 62. Vgl. **हृ** 1).

हृ 1) der Laut **हृ**. Verhalten eines **म्** vor

हृ mit nachfolgendem **म्** oder **न्** 8, 3, 26 fg. Ein auf **हृ** auslautender Nominalstamm am Ende eines Dvandva 5, 4, 106. Für **म्** substituiert 7, 4, 52. Nach **हृ** ein Consonant verdoppelt 8, 4, 46. Vgl. **हृ**. — 2) *taddh.* und *Vibhakti* **हृ** 5, 3, 11. 13.

हृल् m. (auch Pl.) und n. ein Consonant

(s. Qivasûtra) 6, 4, 2, 49. 150. 8, 2, 77. Unmittelbar auf einander folgende Consonanten heissen संयोग 1, 1, 7. Ein Vocal und ein Consonant sind einander nicht homogen 10. Ein Consonant im Auslaut eines Suffixes ist ein stummer Laut 3, 3. Als Anlaut einer Wurzel 8, 4, 31. Eines Wortes 3, 22. 6, 1, 132. Eines Suffixes 4, 34. 68. 109, 113. 7, 2, 85. 113. 3, 89. Als Auslaut einer Wurzel 3, 1, 83. 124. 3, 121. 6, 4, 24. Eines Nominalstammes 6, 1, 68. 3, 9. Abfall eines anlautenden Consonanten 3, 1, 12. Vgl. हलन्त, हलादि, हल्युद्यं und im folgenden Index एकहलादि, एकहलन्त, द्विहलन्त.

हलन्त consonantisch auslautend 1, 2, 10. 7, 2, 3.

हलादि 1) m. der erste Consonant 7, 4, 69. — 2) Adj. consonantisch anlautend 1, 2, 28. 3, 1, 22. 2, 149. 6, 1, 179. 3, 10. 4, 161. 7, 2, 7.

हल्युद्यं dem ein Consonant vorangeht 6, 1, 174.

हम् ein Halbvocal, ein Nasal, eine tönende Muta und ह् (siehe Qivasûtra) 6, 1, 114.

हि Personalendung हि, ein Substitut für सि (सिप्, also eigentlich पित्) 3, 4, 87. Ist nicht पित् ebend. u. 88. Anfügung 1, 83 fg. 6, 4, 35 fg. 117. 119. Dafür धि substituiert 101 fgg. — तात् 7, 1, 35. Schwund von हि 6, 4, 105 fg. Statt des Plurals gesetzt 3, 4, 2.

Alphabetisches Verzeichniss

der Suffixe nach Auflösung der lautlich bedeutsamen und nach Ablösung der stummen Laute.

(Suffixe ohne auf- und abzulösende Laute brauchten hier nicht noch einmal aufgeführt zu werden. Der Schwund eines Suffixes wird durch eine Null bezeichnet. In Betreff des Accentus ist auch das S. 146* Bemerkte zu beachten. Die Casusendungen sind nach 3, 1, 4 unbetont.)

0 Präsenscharakter der Wurzeln der zweiten Klasse = शपो लुक्.

0 Präsenscharakter der Wurzeln der dritten Klasse = झु.

0 Charakter des Intensivs Parasm. = यङलुक्.

0 krt = विच्, विट्.

— ± 0 krt = शिव.

— ± 0 krt = क्वि, क्विप्.

± 0 krt = शिवन्.

± 0 krt = क्विन्.

अ Präsenscharakter der Wurzeln der sechsten Klasse = अ.

अ Endung der ersten Sg. Med. im Potent. und Prec. = अत्.

अ krt = खम्, घ, ट, ड, थ.

अ taddh. = ड, डट्.

अ taddh. und samāsānta = थ.

अ krt = अच्, खच्.

अ taddh. = अच्.

अ taddh. und samāsānta = टच्, डच्, थच्.

अ taddh. und Vibhakti = अत्.

अ Präsenscharakter der Wurzeln der ersten Klasse u. s. w. = अय्.

अ कृत्, taddh. und samāsānta = अय्.

±अ कृत् = अय्, यय्.

±अ Aorist- und Conjunctivecharakter = अह्.

±अ कृत् = क, टक्.

±अ कृत् = खल्.

±अ Endung der ersten und dritten Person Sg. Perf. = खल्.

±अ taddh. = अय्, डय्, यय्.

±अ taddh. = अन्.

±अ कृत् = घञ्.

±अ कृत् = कञ्.

±अ taddh. = अञ्, ज.

±अ कृत् = याच्.

±अ Aoristcharakter mit Reduplication = चह्.

±अ कृत् = कप्.

अक् ± vor dem letzten Vocal infigirt = अकच्.

अकै taddh. = चुच्.

±अक कृत् = गुयन्.

±अक कृत् = वुञ्.

±अक कृत् = युन्, व्युन्.

±अक taddh. = व्युन्, युन्.

±अक taddh. = वुञ्.

±अकै कृत् = गुयच्.

±अकै taddh. = वुक्.

अटै taddh. = अटच्.

अडै taddh. = अडच्.

अत् Participialendung = शत्.

±अत् कृत् = अतुन्.

अत् Personalendung = भ्.

अतर्मे taddh. = इतमच्.

अतरे taddh. = इतरच्.

अतरेम् taddh. = अतमुच्.

अति Personalendung = भि.

अति taddh. = इति.

अयै कृत् = अयुच्.

अयै कृत् = अयै.

±अयै कृत् = कथ्ये.

±अयै कृत् = कथ्येन्.

±अयै कृत् = अयैन्, अयैन्.

अन् तaddh. und samāsānta = अनिच्.

अन् कृत् = यु.

अन् तaddh. = व्यु.

अने कृत् = युच्.

±अन् कृत् = गुयट्.

±अन् कृत् = ल्यु, ल्युट्.

±अन् तaddh. = व्युन्.

±अन् कृत् = व्युट्.

±अन् कृत् = ख्यन्.

अनैयै कृत् = अनौयै.

अन्त Personalendung = भ्.

अन्ति Personalendung = भि.

अम् तaddh. = अम्.

±अम् Absol. = शमुल्.

±अम् Infin. = कमुन्.

±अम् Absol. = खमुञ्.

अयै तaddh. = अयच्.

अस् तaddh. (Adv.) = अस्.

अस् Gen. Sg. = इस्.

अस् Abl. Sg. = इस्.

अस् Nom. Pl. = जस्, जस्.

अस् Acc. Pl. = शस्.

अस् तaddh. und samāsānta = अस्मिच्.

±अस् Infinitivendung = कमुन्.

±अस् desgl. = कसेन्.

±अस् desgl. = असेन्.

अस्तात् तaddh. (Adv.) = अस्ताति.

आ Instr. Sg. = आह्, टा.

आ तaddh. (Adv.) = आह्, डाच्.

आ Femininissuffix = चाप्.

आ desgl. = आप्, टाप्, डाप्.

±आ Casusendung im Veda = आल्.

±आ कृत् = वाकन्.

आकिन् तaddh. = आकिनिच्.

आटै तaddh. = आटच्.

आत् तaddh. (Adv.) = आति.

आन् Präsenscharakter = आनच्.

आने कृत् = आनय्, आनय्.

±आन कृत् = आनन्.

—अने कृत = कानच्.

आम् तद्ध. (Adv.) = आम्.

आये Präsenscharakter = शायच्.

आयन् तद्ध. = एफ.

±आयन् तद्ध. = फज्.

±आयने तद्ध. = एफज्, फक्, एफक्.

±आयनि तद्ध. = फिन्.

±आयनि तद्ध. = फिज्.

±आरे तद्ध. = आरक्.

आने तद्ध. = आलच्.

आने कृत = आलुच्.

इ erste Sg. Ätman. = इट्.

इ Locativ Sg. = डि.

इ Nom. Acc. Pl. Neutr. = गि.

इ तद्ध. und samāsānta = इन्.

इ desgl. = इच्.

±इ Charakter des Causativs u. s. w. =

गि, गिह्, गिच्.

—इ कृत = कि.

±इ कृत = इज्.

±इ कृत = किन्.

±इ तद्ध. = इज्.

±इ Aoristcharakter (in उदयादि u. s. w.)

= चिण्.

इके तद्ध. = ठच्, ठच्.

इक् तद्ध. = ठप्.

±इक् तद्ध. = ठल्.

±इक् तद्ध. = टिटन्, ठन्, ठन्.

±इक् तद्ध. = त्रिट, ठज्.

±इके तद्ध. = ठक्.

इते तद्ध. = इतच्.

इन् कृत und तद्ध. = इनि.

±इन् कृत = इनुण्, चिनुण्, गिनि.

±इन् तद्ध. = गिनि.

इने तद्ध. = इनच्.

इमेन् तद्ध. = इमनिच्.

इय तद्ध. = य, यस्.

इये तद्ध. = यच्.

±इय तद्ध. = यन्.

इरे Personalendung = इरेच्.

इले तद्ध. = इलच्.

±इष्ट तद्ध. = इष्टन्.

इष्टौ कृत = इष्टाच्, खिष्टाच्.

ई Casusendung = गी.

ई Femininsuffix = डी.

ई Femininsuffix (betont) = डीय्.

ई Adv. mit क u. s. w. s. च्चि.

ई Femininsuffix = डीय्.

±ई desgl. = डीन्.

±ईक तद्ध. = ईकन्.

±ईके तद्ध. = ईकक्.

ईन तद्ध. = य.

±ईन तद्ध. = यज्.

ईय तद्ध. = छ, छम्.

±ईय wurzelbildendes Suffix = ईयङ्.

±ईय तद्ध. = छण्.

±ईयस् तद्ध. = ईयसुन्.

ईरे तद्ध. = ईरेच्.

±ईर तद्ध. = ईरन्.

उ कृत = डु.

±उ कृत = उण्.

±उक कृत = उकज्, खुकज्.

±उक तद्ध. = उकज्.

उपै तद्ध. = डुपच्.

उरे कृत = घुरच्.

उरे तद्ध. = उरच्.

±उरे कृत = कुरच्.

उस् Personalendung = जुस्.

ऊ Femininsuffix = ऊङ्.

ऊ Adv. mit क u. s. w. s. च्चि.

ए Dat. Sg. = डे.

ए vedische Casusendung = गे.

±ए कृत = केन्.

±एय तद्ध. = टेयण्.

एधा तद्ध. (Adv.) = एधाच्.

एन् desgl. = एनय्.

±एन्य कृत = केन्य.

एय तद्ध. = ड.

±एय तद्ध. = डज्.

±_एवै taddh. = ठक्, ठक्.

±_एयक् taddh. = ठक्ञ्.

±_एयिन् taddh. = ठिनुक्.

±_एरे taddh. = ऐरक्.

ओ Loc. Sg. = ओत्.

ओ Nom. Acc. Du. = ओइ.

ओ Acc. Du. = ओट्.

क taddh. = ठक्.

कु taddh. und samāsanta = कप्.

±_क taddh. = कन्, ठन्, ष्कन्, ष्ठन्.

±_क taddh. = ठक्, ञिट्.

±_कै taddh. = कक्, ठक्.

कटै taddh. = कटक्.

कट्यै taddh. = कट्यक्.

कस्यु taddh. = कस्यप्.

काम्ये Denominativsuffix = काम्यक्.

कुटारै taddh. = कुटारक्.

कुणै taddh. = कुणप्.

कत्वस् taddh. (Adv.) = कत्वसुक्.

ग्मिन् (मिन्) taddh. = ग्मिन्.

चणै taddh. = चणप्.

चरै taddh. = चरट्.

चुञ्चु taddh. = चुञ्चुप्.

जातेनेय taddh. = जातोय.

जाहै taddh. = जाहक्.

टोटै taddh. = टोटक्.

तु zweite Pl. Imper. Parasm. = तप्.

±_त desgl. = तइ.

±_त Participialsuffix = त्त.

तनु zweite Pl. Imper. Parasm. = तनप्.

तम taddh. = तमट्.

तम् desgl. = तमप्.

तय desgl. = तयप्.

तरै desgl. = तरक्.

तरु desgl. = तरप्.

±_तवत् Participialsuffix = तवत्.

±_तये कृत् (Infinitiv) = तयेइ.

±_तये desgl. = तयेन्.

तव्यं कृत् (कृत्जा) = तव्यत्.

तस् taddh. (Adv.) = तसि.

±_तस् desgl. = तसिन्.

ता dritte Sg. des periphr. Fut. = ताम्
(तासि) + डा.

±_ता taddh. = तन्.

±_तात् zweite und dritte Sg. Imper.
= तातइ.

±_ताति taddh. = तातिन्.

तारस् dritte Pl. des periphr. Fut. = ताम्
(तासि) + रस्.

तारौ dritte Du. des periphr. Fut. = ताम्
(तासि) + रौ.

ति Personalendung = तिप्.

±_ति कृत् = तिन्.

±_ति taddh. = तिन्.

±_ति कृत् = तिक्.

±_तिक (तिका) taddh. = तिकन्.

±_तुम् कृत् (Infinitiv) = तुमुन्.

तु कृत् = तुक्.

±_तु कृत् = तुन्.

±_तोस् कृत् (Infinitiv) = तोसुन्.

त्य taddh. = त्यप्.

±_त्यै desgl. = त्यक्.

±_त्यक् desgl. = त्यक्न्.

±_त्र taddh. (Adv.) = त्रल्.

±_त्र upādi = त्रन्.

त्रिम = कृत् त्रि + तaddh. मप्.

±_त्र कृत् = त्रन्.

±_त्वा Absolutiv = त्वा.

य taddh. = यट्.

±_य zweite Sg. Perf. Parasm. = यन्.

±_यक् कृत् = यक्न्.

यम् taddh. (Adv.) = यमु.

±_या desgl. = याल्.

±_य्य taddh. = य्यन्.

दघे taddh. = दघच्.
 देशेय desgl. = देशेयर्.
 द्वयमे desgl. = द्वयमच्.

±_धम् desgl. (Adv.) = धमुञ्.
 ±_ध्यम् desgl. = ध्यमुञ्.

न infigirter Präsenscharakter der Wurzeln der siebenten Klasse = ननम्.

_न कृत् = नह्.
 _न कृत् = नन्.
 ±_न taddh. = नञ्.
 _नञ् कृत् = नजिङ्.

ना Präsenscharakter der Wurzeln der neunten Klasse = नना.

±_ना taddh. = नाञ्.
 नाट् desgl. = नाटच्.

नु Präsenscharakter der Wurzeln der fünften Klasse = ननु.

_नु कृत् = कु.

पिट् taddh. = पिटच्.

बहु_ङ taddh. = बहुच्.
 बिड् desgl. = बिडच्.
 बिरोमे desgl. = बिरोमच्.

_ङ भक्त desgl. = भक्तन्.
 भट् desgl. = भटच्.

म desgl. = मद्.
 म् desgl. = मप्.
 मत् desgl. = मत्तप्, मतुप्.
 _मन् कृत् = मनिन्.
 मय taddh. = मयद्.
 _मरै कृत् = करच्.
 महि Personalendung = महिङ्.
 मात्रै taddh. = मात्रच्.
 मि Personalendung = मिप्.
 मिन् s. गिमन्.

य taddh. = इ, यस्, व्य.
 यं taddh. = इयत्.

यु desgl. = यप्.
 _य (zweisilbig) कृत् (कृत्जा) und taddh. = यत्.

_य Denominativsuffix = क्य, क्यङ्, क्यप्, यक्.

_य Präsenscharakter des Passivs = यक्.

_य Charakter des Intensivs = यङ्.

_य taddh. = यल्.

_य Absol. = त्यप्.

_य Präsenscharakter der Wurzeln der vierten Klasse = ययन्.

_य taddh. = यन्.

±_य desgl. = इयत्, यय.

±_य desgl. = इय, इयङ्, इयद्, यञ्, व्यञ्.

_य Denominativsuffix = क्यच्.

±_य taddh. = यक्.

_य (mehr als zweisilbig) कृत् u. taddh. = यत्.

±_य कृत् = ययत्.

±_य taddh. = ययत्.

_य कृत् (कृत्जा) = यप्.

या Casusendung im Veda = इया.

यौ desgl. = याच्.

यु taddh. = युस्.

_ङ कृत् = कु.

रूप taddh. = रूपप्.

_ङ हिं taddh. und Vibhakti = हिंन्.

लै taddh. = लच्.

±_ल desgl. = ल्लञ्.

_लुक कृत् = लुकन्.

यत् taddh. (Adv.) = यति.

यत् taddh. = यतुप्.

यन् कृत् = यनिप्.

_यन् कृत् = क्यनिप्, इयनिप्.

यरै कृत् = यरच्.

_यरै कृत् = क्यरप्.

यलै taddh. = यलच्, यलच्.

_यम् Participialsuffix = क्यमु.

— ऽविध taddh. = विधल्.

विन् desgl. = विनि.

व्यं desgl. = व्यत्.

— व्य desgl. = व्यन्.

शङ्कुटे desgl. = शङ्कुटच्.

शाले desgl. = शालच्.

म् Aoristcharakter = सिच्.

म् Conjunctivcharakter = सिप्.

म् Nominativzeichen = सु.

म् taddh. (Adv.) = मुच्.

— स Aoristcharakter = क्त्स्.

— स Desiderativsuffix = सन्.

मात् taddh. (Adv.) = माति.

मि Personalendung = सिप्.

मु Locativendung = मप्.

— से कृत् (Infinitiv) = क्त्से.

— से desgl. = सेन्.

— स taddh. = सन्.

— सु कृत् = क्सु.

Pāṇini's Wortschatz.

(In diesem Index befinden sich auch die grammatischen termini technici nebst ihren Erklärungen, wenn sie wirkliche Wörter, nicht bloss grammatische, an und für sich bedeutungslose Laute und Silben sind. Diese stehen in dem vorangehenden Verzeichniss. Ein Compositum, das aus einem solchen grammatischen Elemente und einem wirklichen Worte besteht, erscheint in diesem oder im vorangehenden Index, je nachdem das bedeutungssame Wort am Anfange oder am Ende steht; also z. B. **एकाल्** hier, dagegen **अजादि** dort. Wurzeln im Sinne von Pāṇini (s. u. धातु) haben das Wurzelzeichen vor sich. Die Formen, in welchen sie Pāṇini uns vorführt, habe ich zwischen Klammern angegeben. Auf die Schreibart im Dhātupāṭha nimmt unser Grammatiker nur ausnahmsweise Rücksicht, setzt sie aber stets als allgemein bekannt voraus und erklärt auch ihre Bedeutung am geeigneten Orte. So erscheinen z. B. die Wurzeln **सम्** und **हिस्** bei ihm in der Form von **संमु** und **हिम्** oder **हिस**, während der Dhātupāṭha **सन्मु** und **हिसि** darbietet, eine Schreibart, die Pāṇini kennt und auch bespricht. Wurzeln, die im Dhātupāṭha aus praktischen Rücksichten **व्** und **श्** im Auslaut haben, schreibt Pāṇini ohne Ausnahme mit **म्** und **न्**. Die Wurzeln auf **ये** und **आ** gehen bei ihm auf **आ** aus. Die zu einem Gaṇa gehörigen Wurzeln habe ich, obgleich viele von ihnen ohne allen Zweifel hier ihren richtigen Platz gehabt hätten, in den letzten Index verwiesen, um vollkommen sicher zu gehen. Die einem Worte vorgesetzten zwei Linien bezeichnen das im Compositum vorangehende, die zwei nachgesetzten das daselbst nachfolgende Glied. + über der Linie ist = Vrddhi, / = Acut.)

अ

1. अ priv. s. नञ्.
2. अ Pronominalstamm, Substitut für इदम् und एतद् 2, 4, 32 fg.
- अग्र 5, 1, 56. 2, 69.
- अग्रक 5, 2, 69.
- अंशु in प्रत्यंगे 6, 2, 193.
- अस and असलै 5, 2, 98.
- अकृत 5, 1, 121.
- अकथित 1, 4, 51.
- अकर्मक Adj. nicht mit einem Object verbunden, intransitiv 1, 3, 26. 35. 45. 49. 85. 88. 4, 52. 3, 2, 148. 4, 69. 72. 7, 4, 57.
- अकार्य 5, 2, 20.

Pāṇini's Grammatik.

- अकुशल 7, 3, 30.
- अकुच्छ 3, 3, 126. 8, 1, 13.
- अकुच्छिन् 3, 2, 130.
- अकृतकारम् 3, 4, 36.
- अकृत्रिम (f. आ) 4, 1, 42.
- अक्रेयल 6, 2, 96.
- अकोशल 7, 3, 30.
- अक्षे 8, 2, 48.
- √ अद्, अत्ताति und अदति 3, 1, 75.
1. अक्ष Würfel 3, 3, 70. Achse 5, 4, 74.
2. अक्षे Auge 5, 4, 76. Adj. (f. हे) 113.
- Vgl. काच.
- अक्षयूत 4, 4, 19.

अक्षधुर 5, 4, 74.
 अक्षेण und अक्षि 7, 1, 75.
 अक्षपरि 2, 1, 10.
 *अक्षम् 6, 2, 121.
 अक्षि s. अक्षन्.
 अक्षिभुवै 5, 4, 77.
 अक्षेत्रज्ञ und अक्षेत्रज्ञ्य 7, 3, 30.
 अग 6, 3, 77.
 अगदंकार 6, 3, 70.
 अगस्ति m. Sg. und Pl. 2, 4, 70.
 अगस्त्य 6, 4, 149.
 अगार 3, 3, 79. 4, 4, 70.
 ८—अगारिक 4, 4, 70.
 अगोष्ठ्य 6, 1, 145.
 ११—अग्निक 4, 2, 126.
 अग्नौषी 4, 1, 37.
 अग्नि 3, 1, 131. 2, 92. 3, 2, 91. 4, 1, 37.
 2, 33.
 अग्निचैत् 3, 2, 91.
 अग्निचित्या 3, 1, 132.
 अग्निष्टत् und अग्निष्टोम 8, 3, 82.
 अग्निष्ट 8, 3, 97.
 अग्नोष् 8, 2, 92.
 अग्नोवर्णो 6, 3, 27.
 अग्नोषोमो 4, 2, 32. 6, 3, 27. 8, 3, 82.
 अग्नोषोमैव und अग्नोषोम्यं 4, 2, 32.
 अग्न्याहित 2, 2, 37.
 अग्र 4, 4, 116. 5, 4, 93. *अग्र 145. अग्रे mit
 folgendem Absolutiv 3, 4, 24.
 अग्रगामिन 8, 3, 92.
 अग्रतःसरै (f. ह्रँ) 3, 2, 18.
 *अग्रदत्त und *अग्रदन्त 5, 4, 145.
 अग्रियै, अग्रिय (f) und अग्रौष 4, 4, 117.
 अग्रेवण 8, 4, 4.
 अग्रेसरै (f. ह्रँ) 3, 2, 18.
 अग्र्य 4, 4, 116.
 अघ und √अघायै 7, 4, 37.
 अघोस् 8, 3, 17.
 अङ्ग 4, 3, 127. *वत् Adv. 80.
 1. अङ्ग b. 1) Stamm 1, 4, 13. 1, 63. 4, 2, 72.
 6, 4, 1 fgg. 8, 2, 27. 3, 78. — 2) Theil,
 Bestandtheil, Körpertheit 3, 3, 81. 6, 2,

70. — 3) das Wort अङ्ग 5, 2, 7. अङ्ग
 अङ्गे 6, 1, 119. — Vgl. पराङ्ग, पश्वङ्ग, यज्ञाङ्ग,
 सेनाङ्ग, स्वाङ्ग.
 2. अङ्ग Indecl. 8, 1, 33. 2, 96.
 अङ्गविकार m. 2, 3, 20.
 अङ्गिरस् m. Sg. und Pl. 2, 4, 66.
 *अङ्गले Adj. (f. ह्रँ) 5, 4, 86. 114.
 अङ्गुलि 4, 3, 62. 5, 3, 108. 4, 86. 114. 8, 3, 80.
 अङ्गुलिपद्म m. 8, 3, 80.
 अङ्गुलीय 4, 3, 62.
 अङ्गुष्ठ 8, 3, 97.
 अच् s. 2. अञ्च्.
 अचतुरै (f. आ) 5, 1, 121. 4, 77.
 अचार्य 6, 2, 160.
 अचित्त 4, 2, 47. 3, 96.
 अचिर° 5, 2, 70. 6, 2, 56.
 *अचरोन 5, 4, 8.
 अच्छ Gati 1, 4, 62.
 √अञ् (अञ्, अज्, अजि), Ableitungen davon
 3, 3, 69. 99. Für ञ् kein Guttural sub-
 stituiert 7, 3, 60. Für अञ् wird वि sub-
 stituiert 2, 4, 56 fgg.
 अज 4, 2, 39. 5, 1, 8. f. अजौ 4, 1, 4.
 अजका oder अजिका 7, 3, 47.
 अजग und अजगवै 5, 2, 110.
 अजय्या 5, 1, 8.
 अजपदै Adj. 5, 4, 120.
 अजरे Adj. 6, 2, 116.
 अजयै n. 3, 1, 105.
 अजस्तुन्द n. 6, 1, 155.
 अजस्र 3, 2, 167.
 अजाद 4, 1, 171.
 अजिका s. अजका.
 *अजिनै Personennamen 6, 2, 185. Fällt
 ab in einem Hypokoristikon 5, 3, 82.
 Vgl. उपाजिनै.
 अजिरवती 6, 3, 119.
 अजका und अजिका 7, 3, 47.
 अजात 5, 3, 73.
 अजिका s. अजका.
 1. √अञ्च् (अञ्च्, अजिच्, अञ्चु, अञ्चति) 3, 2,
 59. 6, 2, 52. 3, 92. Wann der Nasal

nicht ausfüllt 4, 30. अञ्चित्वा und अञ्चित 7, 2, 53. अक 8, 2, 43.
 2. अञ्च् (अञ्चि, अञ्चु, अच्, चु) 3, 2, 59. 6, 3, 92 fgg. Accent in der Declination 1, 170, 182, 222. 2, 52. Wann अ abfällt 4, 138. ई dafür substituirt 139. Davor ein Vocal verlängert 3, 138. Darnach Schwund eines Suffixes 5, 3, 30. Suffix ईन 4, 8. Mit Abl. 2, 3, 29. Mit diesem zu einem Avjajibh. verbunden 1, 12.
 √अञ्च् (अञ्जि, अञ्जू), आञ्जोत् 7, 2, 71. अञ्जिजिषति 74.
 *अञ्जलै Adj. (f. ई) und अञ्जलि 5, 4, 102.
 अञ्जस् 6, 2, 187.
 अणक 2, 1, 54.
 अणाय्य und अणु 5, 2, 4.
 अण्ड (आण्ड?) u. अण्डोरै (आण्डोरै?) 5, 2, 111.
 अतरुण 1, 2, 73.
 अतस् 2, 4, 33.
 अति Upasarga und Karmapray. 1, 3, 80. 4, 93. अति° Accent 6, 2, 191.
 अतिक्रमण 1, 4, 95.
 अतिग्रह 5, 4, 48.
 अतिचारिन् 3, 2, 142.
 अतिथि 4, 4, 104. 5, 4, 26.
 अतिपत्ति in क्रियातिपत्ति.
 अतिपदे Adj. (f. आ) 6, 2, 191.
 अतिव्ययन 5, 4, 61.
 अतिशयन 5, 3, 55.
 अतिशये Adj. (f. ई) 5, 4, 96.
 अतिसर्ग 3, 3, 163.
 अतिसार und अतिसारिन् 5, 2, 129.
 अतोद्गण und अतोद्गण 6, 2, 161.
 *अतोत् 2, 1, 24.
 अतोसार und अतोसारिन् 5, 2, 129.
 अत्यन्त 5, 2, 11.
 अत्यन्तर्ग 3, 2, 48.
 अत्यन्तगति, अनत्य 5, 4, 4.
 अत्यन्तसंयोग 2, 1, 29. 3, 5.
 अत्यन्तोत् 5, 2, 11.
 अत्यय 2, 1, 6.
 *अत्यस्त 2, 1, 24.

अत्याकार 5, 1, 134.
 अत्याधान n. 3, 3, 80. अनत्या° 1, 4, 75.
 अत्यावे 3, 1, 141.
 अत्र 2, 4, 33. 6, 4, 22. 7, 4, 58. 8, 3, 2.
 अत्रि m. 4, 1, 117. Pl. 2, 4, 65.
 1. √अद् (अद, अटि, अत्ति), अत्ति 2, 4, 72. 3, 2, 68. 100, 3, 59. आदिथ 7, 2, 66. आदत् 3, 100. Dafür जग्ध् substituirt 2, 4, 38. घस् 37 fgg.
 2. *अद् 3, 2, 68 fg.
 अदर्शन n. 1, 1, 60. 2, 55. 4, 28. 5, 4, 76.
 अदस् Pron. Declination 7, 1, 11. 2, 106 fg. 8, 2, 80 fg. Welche Casusendungen praghja 1, 1, 12. Ist Gati 4, 70.
 अदिति 4, 1, 85. Verhalten des स् in अदितिसु vor क 8, 3, 50.
 अदुर 5, 3, 35. In Comp. mit Zahlwörtern 2, 2, 25.
 अदुरभव 4, 2, 70.
 अदेशकाल 4, 4, 71.
 अद्वरै Adj. (f. आ) 3, 2, 160.
 अद्य 5, 3, 22.
 अद्यय्यैना 5, 2, 13.
 अद्रूपसर्ग nicht mit zwei Präpositionen verbunden 6, 4, 96.
 अध् für अधर substituirt 5, 3, 39.
 अधमार्थ 4, 3, 5.
 अधर 5, 3, 34. 39. Declination 1, 1, 34. 7, 1, 18. अधर° 2, 2, 1. अधरेण 5, 3, 35.
 अधरेत्सु 5, 3, 22.
 अधरोत्तर n. Sg. und Du. 2, 4, 12.
 अधस् 5, 3, 39. Verdoppelt 8, 1, 7.
 अधैस्तात् 5, 3, 40.
 अधस्पद 8, 3, 47.
 अधात् 1, 2, 45. 7, 1, 70.
 अधि Upasarga und Karmapray. 1, 3, 33. 4, 93. 97. In Verbindung mit √क Upas. od. Karmapray. 98. Verdoppelt 8, 1, 7. अधि° Accent 6, 2, 188. अध्यर्थे (परि) 8, 3, 51.
 अधिक 5, 2, 73. 1, 4, 87. 2, 3, 9. 5, 2, 45. 6, 3, 79. अधिक° vor einem Zahlwort 2, 2, 25.

अधिकरण n. 1) *der Begriff des Locatives* (uneig. auch so v. a. *Locativ*) 1, 4, 45.
 2, 2, 13. 3, 68. 3, 3, 93. 117. 4, 41. 76.
 Durch den Locativ bezeichnet 2, 3, 36.
 Genetiv 64. Am Anfange eines Comp.
 3, 2, 15. — 2) *Stoff, etwas Concretes* 2,
 4, 13. 15. 5, 3, 43. — Vgl. *एकाधि* und
समानाधि.
 अधिकार m. 1, 3, 11.
 अधिकार्यवचन n. 2, 1, 33.
 अधिकार्ये 6, 2, 91.
 ओधिन्यका 5, 2, 34.
 अधिपति mit Loc. oder Gen. 2, 3, 39.
 अधेनेन 5, 4, 7. 54.
 अधोष्ट 3, 3, 161. 166. 5, 1, 80.
 अधुना 5, 3, 17.
 अधृष्ट 5, 2, 20.
 अध्वत् Accent 6, 2, 67.
 ओध्वञ्च 6, 2, 53.
 अध्ययन 4, 4, 63. 5, 1, 58. 7, 2, 26. *तस्
 2, 4, 5.
 अध्यर्थ 5, 1, 28.
 अध्यर्थावापण n. ओध्वर्थावापणिक 5, 1, 29.
 ओध्वर्थावारीक 5, 1, 33.
 अध्यर्थपरय, अध्यर्थपाठ्य n. अध्यर्थसाध्य 5, 1, 34.
 अध्यर्थविशतिर्कौन 5, 1, 32.
 अध्यर्थशत्यं 5, 1, 34.
 अध्यर्थशाख und *शाख्यं 5, 1, 35.
 अध्यर्थसहस्र und ओध्वर्थसहस्र 5, 1, 29.
 अध्यापक 2, 1, 65.
 अध्याये 3, 3, 21 (vgl. 6, 2, 144). 122. 4, 3,
 69. 5, 2, 60.
 अध्यायिन् 4, 4, 71.
 अध्याहार, वाक्वाध्या 6, 1, 139.
 अध्रुव 3, 4, 54.
 अध्वं 5, 4, 85.
 अध्वर्त 3, 2, 48.
 अध्वन् m. 2, 3, 5. 12 (अनध्वनि). 5, 2, 16.
 4, 85. 6, 2, 187. 4, 169. Vgl. अपाध्वन्.
 अध्वनेनेन 5, 2, 16. 6, 4, 169.
 अध्वन्यं 5, 2, 16.
 अध्वर 4, 3, 72.

✓ अध्वये 7, 4, 39.

अध्वयं 4, 3, 123. *अध्वयं Accent 6, 2, 10.

अध्वयुक्तु m. 2, 4, 4.

1. अन् Pron. Substitut für एतद् 5, 3, 5.

2. ✓ अन् (अनिति), अनिति 7, 2, 76. अनानि
 und अनान् 3, 98 fg. Wann य् für न् sub-
 stituirt wird 8, 4, 19 fgg.

अन Pron. 7, 2, 112.

अनजका und अनजिका 7, 3, 47.

अनञ् nicht mit dem अ priv. versehen 2,
 1, 60.

अनङ्ग Declination 7, 1, 82 98 fg. 8, 2, 72.

अनत्यन्तगति 5, 4, 4.

अनद्यतन 3, 2, 111 fgg. 3, 15. 5, 3, 21.

*यत् Adv. 3, 3, 135.

अनन्त 5, 4, 23.

अनन्तःपादम् 3, 2, 66.

अनन्तकर् Adj. (f. ई) 3, 2, 21.

अनन्तर्गे Adj. (f. आ) 3, 2, 48.

अनन्तर 1, 1, 7. 6, 2, 49. 8, 1, 37. 49.

अनन्तिक 8, 1, 55.

अनन्त्य 7, 2, 79. 106. 8, 2, 86. 103.

अनच und अनचै 6, 2, 161. अनच nicht अच
 3, 2, 68.

अनपत्य 4, 1, 83. 6, 4, 164. 173.

अनपादान s. u. अपादान.

अनपुंसक n. 1, 1, 43. 2, 69. 2, 4, 4.

अनपेत 4, 4, 62.

अनभिहित 2, 3, 1.

अनभ्यास keine Reduplication habend 6, 4, 8.

अनय, अपानय 5, 2, 9.

अनर्थक 1, 4, 93.

अनर्थन् 6, 4, 127.

अनवकुपि 3, 3, 145.

अनवन 1, 3, 66.

अनव्यय 8, 3, 46.

अनस् und *अनसे 5, 4, 94.

अनाकाङ्क्ष 3, 4, 23.

अनादर 1, 4, 63. 2, 3, 17. 38.

अनादेश 7, 2, 86. अनादेशादि 6, 4, 120.

अनायास 7, 2, 18.

अनातय s. अर्तय.

अनाप 1, 1, 18. 4, 1, 78.

अनाश्वान् 3, 2, 109.

अनित्य 3, 1, 127. 5, 4, 31. 6, 1, 147.

अनित्यसमास 6, 1, 189.

अनिरयसित 2, 4, 10.

अनोष्णित 1, 4, 50.

अनु Upasarga und Karmapray. 1, 3, 21. 4, 84 fgg. 90. Am Anfange eines Avjajibh.

2, 1, 15 fg. अनु* Accent 6, 2, 189 fg.

अनुक 5, 2, 74.

अनुकनोपेक्ष 6, 2, 189.

अनुकम्पा 5, 3, 76.

अनुकरण n. ein schallnachahmendes Wort.
Heisst Gati 1, 4, 62. अव्यक्तानु* 5, 4, 57.

अनुकामम् und अनुकामेन 5, 2, 11.

अनुकूल 4, 4, 28.

अनुगच्छे 5, 4, 83.

अनुगच्छेन 5, 2, 15.

अनुगादिन् 5, 4, 13.

अनुगु 5, 2, 15.

अनुगामम् 4, 3, 61.

*अनुज 3, 2, 100.

अनुज्ञेयणा 8, 1, 43.

अनुताप 3, 1, 65.

अनुत्त 8, 2, 61.

अनुदात्त mit gesenkter Stimme gesprochen,
unbetont 1, 2, 30. 39 fg. 2, 4, 32 fg. 3,
1, 4, 4, 1, 39. 6, 1, 59, 120 fg. 158. 161.
186. 190. 7, 2, 10 (Wurzelvocal im Dhā-
tup.). 8, 1, 3, 18. 67 fgg. 2, 4 fgg.
100 fgg. 4, 68 fg.

अनुदात्तादि dessen erste Silbe unbetont ist
4, 2, 44. 3, 140. 6, 2, 142.

अनुदात्तेत् dessen stummer Laut (इत्) unbe-
tont ist. Eine solche Wurzel 1, 3, 12.
3, 2, 149. 6, 1, 186.

अनुदात्तोपदेश (eine Wurzel) die im Dhātup.
unbetont ist 6, 4, 37.

अनुदेश m. 1, 3, 10.

अनुनासिक nasal, m. ein nasaler Laut 1,
1, 8. 3, 2. 6, 1, 126. 4, 15. 19. 37 fgg.
41 fgg. 7, 4, 85. 8, 3, 2. 4. 4, 45. 57.

अनुपद(म्) 4, 4, 37. 5, 2, 9.

अनुपदिन् 5, 2, 90.

अनुपदेना 5, 2, 9.

अनुपसर्ग und अनुपसर्जन s. उपसर्ग und उपसर्जन.

अनुपाख्य 6, 3, 80.

अनुपुरुष m. 6, 2, 190.

अनुप्रयोग m. 1, 3, 63. 3, 4, 4, 46.

अनुप्रवचन und अनुप्रवचनेन 5, 1, 111.

अनुब्राह्मण und अनुब्राह्मणेन 4, 2, 62.

अनुयाज m. 7, 3, 62.

अनुयोग, निष्प्रदानु* 8, 2, 94.

अनुरहसे 5, 4, 81.

अनुराध und *राधा 4, 3, 34.

अनुरोधेन 3, 2, 142.

अनुलोमे 5, 4, 75. 4, 4, 28.

अनुवाक 5, 2, 60 fgg.

अनुवाद 2, 4, 3.

अनुशक्ति 7, 3, 20.

अनुसमुद्रम् 4, 3, 10.

अनुसामे 5, 4, 75.

अनुस्वार m. der vor Halbvocalen, Sibilanten
und ऋ erscheinende Nasal 1, 1, 58. 8.
3, 4. Für म् und न् substituirt 23 fg.
Dafür ह्, अ u. s. w. substituirt 4, 58 fg.

अनुचान 3, 2, 109.

अनूप 6, 3, 98.

अनुषि 4, 1, 104.

अनेक 2, 2, 24. 8, 1, 35.

अनेकाच् mehr als einen Vocal (अच्) habend,
nicht einsilbig 6, 3, 43. 4, 82.

अनेकान् aus mehr als einem Laute (अल्)
bestehend 1, 1, 55.

अनेयः 6, 1, 132.

अनेहस्, Nomin. अनेहा 7, 1, 94.

अनेपुण्य und अनेपुण्यं 7, 3, 30.

अन्त m. (am Ende eines Bahuvr. f. आ) 1)
Ende, Ausgang, der letzte Bestandtheil,
Auslaut, Endsilbe, Endvocal 1, 1, 24.
39. 46. 72. 2, 10. 23. 4, 14. 2, 1, 6. 2,
33. 3, 1, 32. 140. 4, 1, 18. 23. 27. 67.
152. 159. 2, 80. 122. 3, 35. 63. 4, 70. 72.
5, 1, 22. 91. 114. 128. 130 fg. 2, 45 fg.

49. 119. 132. 3, 82. 4, 10. 24. 59. 103.
106. 6, 1, 76. 79. 159. 196. 200. 220. 2,
29. 51 fg. 92. 143. 174. 198. 3, 9. 67. 79.
4, 10. 32. 137. 7, 1, 46. 2, 2. 3. 5. 49.
3, 9. 17. 25. 34. 51. 86. 4, 85. 8, 2, 7.
23. 29. 37. 90. 100. 3, 24. 4, 7. 11. 18.
20. 36. Vgl. समासान्त. — 2) *das Wort*
अन्त. "अन्त nach einer Präposition, Ac-
cent 6, 2, 180 fg.
अन्तःपादम् 6, 1, 115. 8, 3, 103. Vgl. अनन्तः-
पादम्.
अन्तर्करे Adj. (f. ई) 3, 2, 21.
अन्तर्गे 3, 2, 48.
अन्तर् wann Gaff 1, 4, 85. Am Anfange
eines Avjajibh. 4, 3, 60.
अन्तर 3, 2, 179. Declination 1, 1, 36. 7,
1, 16. °अन्तरं 6, 2, 166. अन्तरतम 1, 1,
50. Vgl. अकान्तर und क्रियान्तर.
अन्तरयण und अन्तरयन 8, 4, 25.
अन्तरा mit Acc. 2, 3, 4.
अन्तराल 2, 2, 26.
अन्तरोप 6, 3, 97.
अन्तरेण mit Acc. 2, 3, 4.
अन्तर्धन m. 3, 3, 78.
अन्तर्धि 1, 4, 28. 71.
अन्तर्लोम 5, 4, 117.
अन्तर्वर्णौ 6, 2, 179. 8, 4, 5.
अन्तर्वर्ती 4, 1, 32.
अन्तर्हणन und अन्तर्हणन 8, 4, 24.
अन्तवत् in आद्यन्तवत्.
अन्तादिवत् Adv. 6, 1, 85.
अन्तिक, Abl. Gen. Loc. 2, 3, 35 fg. Mit
Abl. oder Gen. 34. अन्तिकात् mit einem
Partic. auf त componirt 1, 39. Dafür
नेद substituiert 5, 3, 63. Vgl. अनन्तिक.
अन्तेवासिन् 4, 3, 104. 130. 6, 2, 36. 69. 104.
अन्तोदात्त den Acut auf der letzten Silbe
habend, oxytonirt 4, 1, 52. 2, 109. 3, 67.
6, 1, 169.
अन्त्य 1, 1, 47. 52. 64 fg. 71. 3, 3. 6, 1, 99.
2, 83. 174. Vgl. अनन्त्य.
अन्थक 4, 1, 114. 6, 2, 34.
अन्धकैरण 3, 2, 56.
अन्धतमसे 5, 4, 79.
अन्धभविष्यौ und अन्धभौषुक 3, 2, 57.
अच n. 2, 1, 34. 4, 4, 85. 5, 2, 82. Vgl.
अनच.
अचाद 3, 2, 68.
अन्य 5, 3, 15. अन्यस्य 6, 4, 68. अन्यस्मिन्
4, 1, 163. अन्येभ्यः 3, 2, 75. 178. 3, 130.
अन्येषाम् 6, 3, 187. अन्येषु 3, 2, 101.
अन्यद् oder अन्यत् Nom. Acc. Sg. n. 7, 1,
25. Mit Abl. 2, 3, 29. Einfluss auf den
Accent des Verbums 8, 1, 65. अन्यद्
am Anfange eines Comp. 6, 3, 99 fg.
अन्यतर, Nom. Acc. Sg. n. अन्यतरद् oder त
7, 1, 25.
अन्यतरस्याम् auf die eine oder die andere
Weise, nach Belieben, nicht nothwendig
1, 2, 21. 58. 69. 4, 44. 53. 2, 2, 3. 21.
3, 22. 34. 72. 4, 40. 44. 69. 3, 1, 38. 41.
54. 61. 75. 122. 4, 3. 82. 4, 1, 8. 13. 24.
28. 81. 91. 103. 140. 159. 2, 19. 48. 105.
3, 1. 46. 64. 81. 4, 54. 56. 68. 5, 1, 53.
2, 56. 96. 109. 136. 3, 6. 21. 35. 44. 64.
4, 42. 105. 109. 121. 6, 1, 39. 59. 169.
177. 184. 187. 194. 218. 2, 28. 30. 54.
110. 169. 3, 22. 44. 59. 77. 110. 4, 45.
47. 70. 93. 107. 115. 7, 1, 35. 2, 101.
3, 9. 39. 43. 4, 3. 15. 41. 8, 1, 13. 2, 54.
56. 3, 42. 85. 4, 62.
अन्यतरेद्युस् 5, 3, 22.
अन्यतस् 4, 1, 40.
अन्यत्कारक 6, 3, 99.
अन्यत्र 3, 4, 75. 96.
अन्यथाकारम् 3, 4, 27.
अन्यदर्थ 6, 3, 100.
अन्यदो 5, 3, 15.
अन्यदाशा, अन्यदाशिस्, अन्यदास्था, अन्यदास्थित,
अन्यदीय, अन्यदुत्सुक, अन्यदृति und अन्यद्राम
6, 3, 99.
अन्यपदार्थ * पदार्थ.
अन्यप्रमाणत्व 1, 2, 56.
अन्यार्थ 6, 3, 100.

- अन्येद्युस् 5, 3, 22.
 अन्योन्य nicht mit Ātman. 1, 3, 16.
 अन्यक् mit einem Absol. 3, 4, 64.
 अन्ययसर्ग 1, 4, 96.
 अन्वाजे ist Gati 1, 4, 73.
 अन्वादिष्ट 6, 2, 190.
 अन्वादेश 2, 4, 32.
 अन्वोष(म्) 4, 4, 28.
 अन्वेष्ट 5, 2, 90.
 अप 4, 4, 194. Declination und Betonung 6, 1, 171. 4, 11. 7, 4, 48. आपो अ° im Veda 6, 1, 118. Wann ई und ऊ für अ substituiert werden 3, 97 fg.
 अप Upasarga und Karmapr. 1, 4, 88. Mit Abl. 2, 3, 10. औष Avjajibh. 2, 1, 12. 6, 2, 33.
 अपकर und औपकरक 4, 3, 32.
 अपकुर्वे 6, 2, 187.
 अपगौरम् und अपगौरम् 6, 1, 53.
 अपघन m. 3, 3, 81.
 अपचारिन् 3, 2, 142.
 अपघय 5, 3, 99.
 अपत्य n. 4, 1, 92. 162. 6, 4, 170. Vgl. अनपत्य.
 अपत्रपिष् 3, 2, 136.
 अपत्रस्त 2, 1, 38.
 अपय n. 2, 4, 30. 5, 4, 72.
 अपयिन् m. 5, 4, 72.
 अपदादि und अपदान्त s. पदादि und पदान्त.
 अपदेश 6, 2, 7.
 अपनयन 5, 4, 49.
 अपनार्मेन् und अपपृते 6, 2, 187.
 अपमित्य 4, 4, 21.
 अपमुखे 6, 2, 186.
 1. अपर Pron. Declination 1, 1, 84. 7, 1, 16.
 अपर° 2, 1, 58. 2, 1. अपरी ved. 4, 1, 30.
 Vgl. सर्वनाम्न.
 2. अपर worauf अ oder आ folgt 7, 4, 80.
 अपरस्परा: 6, 1, 144.
 अपराक्षा 4, 3, 24. 28.
 अपराक्षाक 4, 3, 28.
 अपराक्षातेन, अपराक्षातेन, अपराक्षातेन und अपराक्षातेन 4, 3, 24. 6, 3, 17 f. ई.
 अपरिहृत 7, 2, 32.
 अपरेद्युस् 5, 3, 22.
 अपरोऽह 3, 2, 119.
 अपलापिन् 3, 2, 144.
 अपवर्ग 2, 3, 6. 3, 4, 60.
 अपवोर्णो 6, 2, 187.
 अपष्ट 8, 3, 97.
 अपसारे 6, 2, 187.
 अपस्कर m. 6, 1, 149.
 अपस्किर्ग 6, 2, 187.
 अपह in क्लेशापह und तमोऽपह.
 अपहृत, अचिरापहृत 5, 2, 70.
 अपहृव 1, 3, 44.
 अपाच्य und अपाञ्च 4, 2, 161.
 अपाञ्जेस् 6, 2, 187.
 अपादान n. der Begriff des Ablatives (uneig. auch so v. a. Ablativ) 1, 4, 24 fg. 3, 4, 52. 74. 5, 4, 45. 8, 2, 48 (अनपादान). Wird durch den Ablativ bezeichnet 2, 3, 28. Vgl. पञ्चमो.
 अपार्धेन् 6, 2, 187.
 अपान्धृ, अपान्धिर्घ्य und नध्नीय 4, 2, 27 fg.
 अपाय 1, 4, 24.
 अपि 1, 4, 81. 105. 3, 1, 84. 2, 61. 75. 101. 178. 3, 130. 145. 4, 2, 125. 5, 3, 14. 6, 3, 137. 4, 73. 75. 7, 1, 76. 3, 47. 8, 1, 35. 68. 2, 86. 3, 58. 63. 71. 4, 2, 5. 14. 38. Karmapr. wann 1, 4, 98. Mit Präsens 3, 3, 142. Potential 152. Vgl. noch 3, 3, 141.
 अपिहृत् 3, 1, 118.
 अपूप, अपूपेय und अपूप्य 5, 1, 4.
 1. अपूर्व dem kein anderes Wort vorangeht 8, 1, 47.
 2. अपूर्व dem अ oder आ vorangeht 8, 3, 17.
 अपूर्ववचन 4, 2, 13.
 अपृक्त m. (auch Adj. in Verbindung mit einem Suffix) ein aus einem einzigen Laute bestehendes Suffix 1, 2, 41. 6, 1, 67 fg. 7, 3, 91. 96 fg.
 अपेत 2, 1, 38. Vgl. अनपेत.

*अघोष्ठ 2, 1, 38.
 अपोनप्तु, *नर्त्तय und *नर्त्तय 4, 2, 27 fg.
 अप्य 4, 4, 134.
 अप्रख्यान 1, 2, 54.
 अप्रज्ञेस् Adj. 5, 4, 122.
 अप्रतिषेद्ध 8, 1, 44.
 अप्रत्यय m. kein Suffix, kein auf ein S. aus-
 gehendes Wort 1, 1, 69. 2, 45. 8, 3, 41.
 अप्रधान 2, 3, 19. 6, 2, 189.
 अप्रयोग, सिद्धाप्रयोग 3, 3, 154.
 अप्रातिलोम्य 8, 1, 33.
 अप्लुत nicht pluta (ein Vocal) 6, 1, 113.
 *यत् Adv. 129.
 अद्रुध 5, 1, 121.
 अभस्वका und अभस्विका 7, 3, 47.
 अभव, तदभाव 1, 2, 55. 6, 4, 168. अर्थाभाव
 2, 1, 6.
 अभषितपुस्क 7, 3, 48.
 अभि Upasarga und Karmapr. 1, 3, 80. 4,
 91. 5, 3, 9. अभि* Avjajibh. 2, 1, 14.
 अभिक् 5, 2, 74.
 अभिजन m. 4, 3, 90.
 अभिजित् 4, 3, 86. 5, 3, 118.
 अभिज्ञा 3, 2, 112.
 अभितस् 5, 3, 9.
 अभितोभाविन् 6, 2, 182.
 अभिनिःष्ठान und अभिनिःस्तान m. 8, 3, 86.
 अभिपूजित 8, 2, 100.
 अभिप्राय in कर्त्रभिप्राय.
 अभिप्रेत in अथवा.
 अभिमुख्य 6, 2, 185.
 अभिलाष्य 3, 3, 28. 6, 2, 144.
 अभिविधि 2, 1, 13. 3, 3, 44. 5, 4, 53.
 अभिव्यक्ति 8, 1, 16.
 अभिहृद्य 3, 3, 72. 6, 2, 144.
 अभौक 5, 2, 74.
 अभ्यमित्र, अभ्यमित्रैश्च, अभ्यमित्रैश्च und अभ्य-
 मित्र्य 5, 2, 17.
 अभ्यर्मेन् 3, 2, 157.
 अभ्यर्ण 7, 2, 25.
 अभ्यस्त n. eine reduplicirte Wurzel oder ein
 solcher Verbalstamm 6, 1, 5 fg. 3, 4,

109. 6, 1, 32 fg. 189 fg. 192. 4, 112 fgg.
 7, 1, 4. 78 fg. 3, 87.
 अभ्याघातिन् 3, 2, 142.
 अभ्यादान 8, 2, 87.
 अभ्यावृत्ति in क्रियाभ्यावृत्ति.
 अभ्यास m. 1) Reduplication 6, 1, 4. 3, 1,
 6. 6, 1, 7 fgg. 17 fgg. 136. 4, 78. 119 fgg.
 7, 3, 55. 4, 58 fgg. 8, 3, 81. 64. 4, 21.
 54. — 2) Wiederholung 1, 3, 71. — Vgl.
 अनभ्यास.
 अभ 3, 1, 17. 4, 4, 118.
 अभिलिख्य 3, 2, 32.
 अभिकर्ष 3, 2, 42.
 √ अभ्याय 3, 1, 17.
 अभिय 4, 4, 118.
 अभय 3, 3, 87.
 √ अभ् (अम्, अभम्) 3, 2, 157. अभिति ved.
 7, 2, 34. अभति oder अभोति 3, 95.
 अभित oder आन्त 2, 28.
 अभत्र 4, 1, 42. 2, 14.
 अभनुष्य 2, 4, 23. 4, 2, 144. 6, 3, 122. *क-
 लृक् 3, 2, 53.
 अभेर 6, 2, 116.
 अभय 3, 3, 145.
 अभ्यावस्था 3, 1, 122.
 अभ्यावास्य 4, 3, 31.
 अभ्यावास्यक 4, 3, 30.
 अभ्यावास्या 3, 1, 122. 4, 3, 30.
 अभित्र 3, 2, 131. 5, 4, 150. अभित्र 6, 2, 116.
 अभो, असु, असृ 8, 2, 80 fg. Vgl. अदस्.
 अभेत 6, 2, 116.
 अभेर्धस् 5, 4, 122.
 अभृन् und अभृस् 8, 2, 70.
 अभ्रष्ट 8, 3, 97.
 अभ्रा, अभ्राद्य 7, 3, 107.
 अभ्राले, अभ्रिके und अभ्र्ये 6, 1, 118.
 अभ्रस् 4, 4, 27. अभ्रसा 6, 3, 3.
 √ अभ् (अय, अयति), अयते, अयां चक्रे 3, 1, 37.
 Eine Präposition mit र verwandelt die-
 ses davor in लृ 8, 2, 19.
 अयथाभिप्रेत 3, 4, 59.
 अयःप्लुत 5, 2, 76.

अयस् und *अयसे 5, 4, 94.

अयस्मय 1, 4, 20.

अयायतय्य und अयायपुर्य 7, 3, 31.

अयानय und अयानयैः 5, 2, 9.

*अयिन् 3, 2, 157.

अयुध 5, 1, 121, v. 1.

अयोचन m. 3, 3, 82.

अयोविकार 4, 1, 42.

अरय 4, 1, 49, 2, 129.

अरयानेः 4, 1, 49.

अरस 5, 1, 121.

अरिञ्च 3, 2, 184.

अरिष्ट und अरिष्टैताति 4, 4, 143 fg.

अरिष्टपुर 6, 2, 100.

अरीहण 4, 2, 80.

अरुतुर्दे 3, 2, 35, 6, 3, 67.

अरुक्ते (f. ई) 3, 2, 21.

अरुम् 3, 2, 21, 35, 5, 4, 51, 6, 3, 67.

अरुं mit क, भू und अस् 5, 4, 51.

अरीकदत् und *दन्त 5, 4, 144.

अर्घे und अर्घ्य 5, 4, 25.

अर्चा 2, 3, 43, 5, 2, 101.

अर्चावत् 5, 2, 101.

अर्च्य 7, 3, 66.

अर्जुन und अर्जुनक 4, 3, 98.

अर्थ 1, 2, 56, 2, 3, 46, 4, 4, 40, 92. *अर्थ
1, 1, 19, 3, 55, 4, 19, 85, 2, 1, 9, 21, 2,
24, 29, 3, 62, 3, 4, 7, 9, 14, 5, 1, 118,
3, 42, 99, 6, 1, 81, 2, 61, 73, 3, 105, 4,
60, 7, 3, 68, 8, 2, 101, 3, 43. *अर्थ Adj.
(f. आ) 1, 3, 15, 87, 4, 25, 27, 33, 37, 52,
69, 2, 1, 30 fg. 39, 2, 11, 3, 12, 14 fg.
30, 34 fg. 51 fg. 54, 64, 69, 72, 3, 2, 56,
148, 151, 188, 3, 8, 126, 129, 146, 157,
160, 4, 48, 62, 65 fg. 70, 72, 76, 5, 4, 35,
42, 6, 2, 2, 80, 153, 155, 7, 3, 107, 8, 1,
25, 51, 3, 51. Mit Gen. oder Dat. 2, 3,
73. *अर्थ Accent 6, 2, 44. Vgl. अधिकार्थ-
वचन, क्रियार्थ, तदर्थ, तद्धितार्थ und समर्थ.

अर्थवत् 1, 2, 45.

अर्थाभाव 2, 1, 6.

अर्थ्य 4, 4, 92.

√ अर्द (अर्दि), न्यर्ग, व्यर्ग, समर्ग 7, 2, 24.

अभ्यर्ग 25. Caus. Aor. 3, 1, 51.

अर्धे 8, 2, 107, 4, 3, 4. Declination 1, 1,

33. n. am Anfange eines Tatp. 2, 2, 2.

अर्धेऽ- 7, 3, 12, 26. Wann ohne diese

Vrddhi 27. इ- अर्ध 4, 3, 7.

अर्धेखारे und *खारे 5, 4, 101.

अर्धनाव्ये 5, 4, 100.

अर्धमास und अर्धमासतमे (f. ई) 5, 2, 57.

अर्धर्च m. n. 2, 4, 31.

अर्धहृस्व 1, 2, 32.

अर्धिक 5, 1, 48. इ- अर्धिक 4, 3, 6 fg.

अर्ध्य 4, 3, 4. *अर्थ्य 5 fg.

अर्पित und अर्पिते 6, 1, 209 fg.

*अर्मे Accent 6, 2, 90 fg.

अर्थ्य m. 3, 1, 103.

अर्थमन् Declination 6, 4, 12 fg. Am Anfange
von Personennamen 5, 3, 84.

अर्थमिके, अर्थमिय und अर्थमिले 5, 3, 81.

अर्थन् und अर्थन् 6, 4, 127.

अर्थस् und अर्थसे 5, 2, 127.

√ अर्ह (अर्ह, अर्ह) 3, 2, 12. अर्हति 4, 4, 137,
5, 1, 63. Mit Infin. 3, 4, 65. अर्हन्
Partic. = अर्हति 2, 133. आनुहुः ved. 6,
1, 36.

*अर्ह Adj. (f. आ) 3, 2, 12, 3, 111, 169, 5,
1, 19, 117, 6, 2, 155.

अलंकरिण्यु 3, 2, 136.

अलंकर्मन् und अलंकर्मण्य 5, 4, 7.

अलंकार 4, 2, 96, 3, 65.

अलंगामिन् 5, 2, 15.

अलम् 3, 3, 154, 6, 2, 155. Gati 1, 4, 64.
Mit Dat. 2, 3, 16. Absol. 3, 4, 18. In-
fin. 66.

अलंपुरुष und अलंपुरुषोक्त 5, 4, 7.

अलर्पि ved. 7, 4, 65.

अलवरा und अलस 5, 1, 121.

अलोप kein Schwaund (eines Lautes) 6, 3, 94.

अल्प 4, 1, 51, 5, 3, 85, 4, 42, 136. Declina-
tion 1, 1, 33. अल्पात् und अल्पेन 2,
3, 33. अल्पोयस् und अल्पिष्ठ oder केनोयस्
und कनिष्ठ 5, 3, 64.

अन्यर्शस् 5, 4, 42. 2, 1, 38.

अन्याक्षर *aus weniger Vocalen* (अक्ष), d. i. Silben bestehend 2, 2, 34.

1. √ अच् (अचि), अचन्तु und अच्यात् nach स und ओ 6, 1, 116. Dafür ऊ substituirt 4, 20.

2. अच् für अचर substituirt 5, 3, 39.

अच Upasarga 1, 3, 18. 22. 51. 5, 2, 30. 8, 3, 68.

अचकटं und अचकुटारं 5, 2, 30.

अचकृति in अनचकृति.

अचक्रय m. 4, 4, 50.

अचक्षेपण 1, 3, 32. 5, 3, 95. 6, 2, 195.

अचक्षहे 1) *Regenmangel, Dürre* 3, 3, 51. —

2) *die im Padapāṭha übliche Abtheilung der Pada* 8, 4, 26.

अचषाहे 3, 3, 45. 51. 6, 2, 144.

अचज्ञान 3, 3, 55.

अचट 5, 1, 121.

अचटीटं 5, 2, 31.

अचतमसे 5, 4, 79.

अचतारं 3, 3, 120. 6, 2, 144.

अचद्यौ 3, 1, 101. अचद्यात् nach स und ओ 6, 1, 116.

अचधारण n. 2, 1, 8. 8, 1, 62.

अचधि 4, 2, 124.

अचन, अनचन 1, 3, 66.

अचनाटं 5, 2, 31.

अचनायं 3, 3, 26. 6, 2, 144.

अचन्ति und अचन्तो 4, 1, 176.

अचभटं 5, 2, 31.

*अचम Accent 6, 2, 25.

अचयव m. 2, 1, 45. 4, 1, 79. 173. 3, 55.

185. 5, 1, 6. 2, 42. 6, 2, 33. 176. 7, 3, 11.

अचयोञ् 3, 2, 72. अचयाः 8, 2, 67.

अचर् und अचस् 8, 2, 70.

अचर Pron. Declination 1, 1, 34. 7, 1, 16.

Ableitungen davon 5, 3, 29. 39. *Diesseitig* 3, 3, 136. 4, 20. Vgl. सर्वनामन्.

अचरतस् 5, 3, 29.

अचरसम् 4, 3, 49.

अचरस्तात् 5, 3, 29. 41.

अचरहसे 5, 4, 81.

अचरार्ध 5, 4, 57.

अचरार्थ 4, 3, 5. 5, 4, 57, v. 1.

अचलोमं 5, 4, 75.

अचष्टत्र 5, 2, 13.

अचैस् 5, 3, 9. Vgl. अचर.

अचसान n. *Pause* 1, 4, 110. 8, 3, 15. 4, 56.

अचसामं 5, 4, 75.

अचसार्यं 3, 1, 141.

अचस्कर m. 4, 3, 28. 6, 1, 148.

अचस्करक 4, 3, 28.

अचस्तात् 5, 3, 40.

अचस्तारं 3, 3, 120. 6, 2, 144.

अचस्था 5, 4, 146. 6, 2, 115.

अचस्यु nach स und ओ 6, 1, 116.

अचहारं 3, 1, 141.

अचारपार und अचारपारिणा 4, 2, 93. 5, 2, 11.

अचि 5, 1, 8. 4, 28.

अचिके 5, 4, 28.

अचिच्य 5, 1, 8.

अचिद्यमानवत् Adv. 8, 1, 72.

अचिप्रकृष्ट 2, 4, 5.

अचिशब्दन 7, 2, 23.

अचिस्पष्ट 7, 2, 18.

अचृञ् Adj. (f. आ) *keine Vṛddhi in der ersten Silbe habend* 4, 1, 113. 160. 2, 125. 6, 2, 87.

अचैत, तदचैत 5, 1, 134.

अचौद 6, 4, 29.

अच्यक्तानुकरण 5, 4, 57. 6, 1, 98.

अच्यचन 5, 4, 46.

अच्यचिन 3, 2, 157.

अच्यचिज्यै 3, 4, 10.

अच्यच्य 3, 1, 114.

अच्यय n. *ein Indeclinabile* 1, 1, 37 fgg. 4, 67. 2, 1, 8. 2, 11. 20. 25. 3, 69. 4, 82.

3, 4, 59. 4, 1, 26. 2, 104. 3, 23. 5, 3,

71. 4, 11. 86 fgg. 6, 2, 2. 163. 3, 66.

अनच्यय 8, 3, 46.

अच्ययोभाय m. *ein adverbiales Compositum*

1, 1, 41. 2, 1, 5 fgg. Ist n. 4, 18. Auf

अम् oder eine Casusendung auslautend

- 83 fg. Erhält das Suffix **अ** (टच्) 5, 4, 107 fgg. Accent 6, 2, 121. सह und स am Anfange 3, 81. Ableitungen mit **अ**-य 4, 3, 59.
- अत्र** nach einem **ए** und **ओ** 6, 1, 116.
- ✓ **अश** (अश, अशनोति), आनशे 7, 4, 72. अशि-शिवते 2, 74.
- अशक्ति** 6, 2, 157.
- ✓ **अशनार्थे** 7, 4, 34.
- अशिर्वर्णे** 4, 1, 62.
- अशिष्य** 1, 2, 53.
- अशीति** 5, 1, 59.
- अशुचि** und **अशुचि** 6, 2, 161.
- अशीच** 7, 3, 90.
- अशमे** 5, 4, 94.
- अशमक** 4, 1, 173.
- अशमन्** und **अशमरे** 4, 2, 80.
- अशमामे** 6, 2, 91.
- अश्लीलदृढरूपा** 6, 2, 42.
- अश्व** 4, 1, 110. 2, 48. 5, 1, 39. 2, 19. 3, 91.
- अश्व** Bah. Accent 6, 2, 107 fg.
- अश्वतरं** (f. च) 5, 3, 91.
- अश्वत्य** 4, 2, 5. 22. 3, 48.
- अश्वत्यक** 4, 3, 48.
- अश्वपति** 4, 1, 84.
- अश्वयुज्** 4, 3, 38.
- अश्ववह** Sg. n. und Du. m. 2, 4, 12. 27.
- ✓ **अश्वस्ये** 7, 1, 51.
- ✓ **अश्वार्ये** 7, 4, 37.
- अश्वायती** 6, 3, 131.
- अश्विनै** und **अश्विमत्** 4, 4, 126.
- अश्वेनीय** 4, 2, 48.
- अश्वत्थ** und **अश्वत्थेय** 5, 4, 7.
- अषाढ** 4, 3, 34.
- अषाढा** 4, 3, 34. 5, 1, 110.
- अष्ट** 6, 3, 49.
- अष्टक** 6, 3, 115.
- अष्टन्** 6, 3, 47. 125. Declination 7, 1, 21. 2, 84. Accent 6, 1, 172. **अष्टाभ्यः** 3, 2, 141. **अष्टानाम्** 7, 3, 74. Vgl. षप्.
- अष्टमे** und **अष्टम** 5, 3, 49 fgg.
- अष्टा** 6, 3, 47. 49. 125 fg.
- अष्टौवत्** 8, 2, 12.
- ✓ 1. **अस्** (अस्, अस्ति), Abfall des **अ** 6, 4, 111. **एधि** 119. **अस्ति** 4, 2, 87. 5, 2, 94. Davon **अस्तिक** 4, 4, 60. **अस्तेय** 3, 56. **स्यात्** 1, 2, 55. 5, 1, 16. **आसोत्** 7, 3, 96. **उपरि** **स्विदासोत्** 8, 2, 102. Wann **स्** abfällt 7, 4, 50. **ह्** wird 52. **ए** 8, 3, 87. **आः** 2, 73. **अस्त्यथ** Adj. 3, 3, 146. 4, 65. Nach verschiedenen Adverbien 5, 4, 50 fgg. **भू** für **अस्** substituirt 2, 4, 52.
- ✓ 2. **अस्** (अस्त्यति), Aorist 3, 1, 52. 7, 4, 17. Absol. 3, 4, 57. Vgl. **अत्यस्त** und **अभ्यस्त**.
- असः** 6, 1, 132.
- असक्ये** und **असक्यि** 5, 4, 121.
- असंगत** 5, 1, 121.
- असत्** 1, 4, 63.
- असन्** und **असज्** 6, 1, 63.
- असमाप्ति** 5, 3, 67.
- असंप्रति** 2, 1, 8.
- असंमति** 3, 1, 123.
- असरूप** 3, 1, 94.
- असर्वविभक्ति** 1, 1, 38.
- असवर्ण** 6, 1, 127. 4, 78.
- असहाय** 5, 3, 52.
- असि** 4, 2, 96.
- असिद्ध** 6, 1, 86. 8, 2, 1. **अत्** Adv. 6, 4, 22.
- असुर** und **असुर्य** 4, 4, 123.
- असूतजरते** 6, 2, 42.
- ✓ **असूय** (असूय्) 3, 2, 146. Richtiger wäre **असूये**.
- असूयक** 3, 2, 146.
- असूया** 3, 4, 28. 8, 1, 8. 2, 103. **असूयार्थ** Adj. 1, 4, 37.
- असूयपश्य** 3, 2, 36.
- असज्** und **असन्** 6, 1, 63.
- असेवित** 6, 1, 145.
- असोढ** 1, 4, 26.
- अस्तम्** ist Gati 1, 4, 68.
- अस्थेन्** und **अस्थि** 7, 1, 75 fgg.
- अस्मद्** Pronomen der ersten Person (in allen Zahlen) 4, 3, 1. Declination 7,

1, 27 fgg. 2, 36 fgg. **मेम** 6, 1, 211.
मेहम् 212. Für die verschiedenen Casus werden tonlose Formen substituiert
 8, 1, 20 fgg. Verbindet sich mit der ersten Person des Verbums 1, 4, 107, Pl. für Sg. und Du. 2, 59.

अस्मदीय 4, 3, 1.

अस्माक 4, 3, 2.

अस्वका und **अस्थिका** 7, 3, 47.

अस्येति 3, 1, 119.

1. **अहे** m. 2, 4, 29. 5, 4, 39 fgg. 6, 4, 145.

2. **अह** und **अहम्** 7, 2, 91.

3. **अह** Indecl. Erfordert die betonten Formen des persönlichen Pronomens 8, 1, 24. Einfluss auf die Betonung des Verbums 39, 58, 61 fgg. (auch wenn es zu ergänzen ist oder **यद्य** dafür steht).

अहेयु 5, 2, 140.

अहन 4, 4, 130. 5, 1, 87. 4, 88 fgg. 6, 3,

110. 4, 145. Für **न्** wird **ह** substituiert
 8, 2, 68. **र** 69. Wann **अन्** abfällt 6, 4, 145.

अहम् 7, 2, 94. 5, 2, 140.

अहर् s. **अहन्**.

अहदिर्वै 5, 4, 77.

अहलै und **अहलि** 5, 4, 121.

अहस् s. **अहन्**.

अहस्करे 3, 2, 21.

अहि 4, 3, 56.

अहेनीन 5, 1, 87. 6, 4, 145.

अहीन (**अ** + **हीन**) 6, 2, 47.

अहो Indecl. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 40 fg.

अहोरात्र 2, 1, 45. 3, 3, 137 (**अनहो**). 6, 2, 33. Du. n. 2, 4, 28.

अह्म m. 2, 4, 29. 5, 4, 88 fgg. 6, 3, 110.

अह्ना 8, 4, 7.

॥ **अहिक** 5, 1, 87.

आ

आ (**आइ**) Upasarga und Karmapr. 1, 3, 20.

28. 31 u. s. w. 4, 89. Mit Abl. 2, 3, 10.

1, 4, 1. 3, 2, 134. 5, 1, 19. 120. 6, 3,

33. 4, 22. Am Anfange eines Avjajibh.

2, 1, 13. Ist nicht pragrjha 1, 1, 14

(**अनाइ**). Euphonische Regel 6, 1, 95.

Dafür **आ** im Veda 126. Erhält vor **हृ** das Augment **त्** (**च**) 74.

आकत्य 5, 1, 121.

आकथ 4, 4, 9, v. 1. 5, 2, 64, v. 1.

आकथक 5, 2, 64, v. 1.

आकथिक Adj. (f. **आकथिके**) 4, 4, 9, v. 1.

आकर्ष 4, 4, 9. 5, 2, 64.

आकर्षक 5, 2, 64.

आकर्षिक Adj. (f. **आकर्षिके**) 4, 4, 9.

आकाङ्क्ष 8, 2, 96. 104. Vgl. **अनाकाङ्क्ष** und **साकाङ्क्ष**.

आकालिक Adj. (f. **हृ**) 5, 1, 114.

आकांक्षल 7, 3, 30.

आकन्द, **आकन्दिक** und **आकन्दिके** 4, 4, 38.

आकर्षिणे 3, 2, 142.

आकांक्ष 3, 3, 45. 112. 4, 25. 6, 2, 158. 3, 21. 4, 61. 8, 4, 48.

आच्युतिके 4, 4, 19.

आक्षेत्रत्रय 7, 3, 30.

आख्या 1, 1, 35. 2, 58. 3, 23. 4, 3. 2, 1, 68.

4, 5. 3, 2, 92. 3, 20. 108. 4, 1, 48. 51.

3, 99. 5, 1, 95. 4, 93. 104. 136. 6, 2, 71.

133. 3, 7.

आख्यात und **आख्यातिके** 4, 3, 72.

आख्यात् 1, 4, 29.

आख्यान 1, 4, 90. 3, 3, 110. 4, 59. 6, 2, 103. 8, 2, 105.

आगत 4, 3, 74.

आगर्वीने 5, 2, 14.

आगस्तो und **आगस्तोय** 6, 4, 149.

आगस्य 2, 4, 70.

आग्नि 6, 3, 28.

आग्नेये 4, 2, 83.
 औग्रहायणक 4, 3, 50.
 *आग्रहायणम् und *आग्रहायणि Avjaj. 5, 4, 110.
 औग्रहायणिक 4, 3, 50. आग्रहायणिके 4, 2, 22.
 आग्रहायणी 4, 2, 22. 3, 50. 5, 4, 110.
 आरायण 4, 1, 102.
 आङ् a. आ.
 आङ्गिरस 2, 4, 65. 4, 1, 107.
 आङ्गुलिके 5, 3, 108.
 औचतुय 5, 1, 121.
 आचार 3, 1, 10.
 आचार्ये 4, 1, 49. 7, 3, 49. 8, 4, 52.
 आचार्यकरणा 1, 3, 36.
 आचार्यपुत्रे 6, 2, 183.
 आचार्यान्ने 4, 1, 49.
 आचार्यापसर्जन 6, 2, 36. 104.
 आच्छिख्यासा 2, 4, 21.
 औचित 6, 2, 146. 4, 1, 22. 5, 1, 53.
 *औचित Dvigu (f. आ) 4, 1, 22.
 औचितिक 5, 1, 53. Am Ende eines Dvigu 54.
 आचितने 5, 1, 53. Am Ende eines Dvigu 54.
 आच्छादन 3, 3, 54. 4, 1, 42. 3, 143. 5, 4, 6.
 6, 2, 170 (अना-).
 औजक 4, 2, 39.
 औजाद्य 4, 1, 171.
 आजि in पदाजि.
 आज्ञायिन् 6, 3, 5.
 आठक, औठकिक und आठकौने allein und
 am Ende eines Dvigu 5, 1, 53 fg.
 आठकैरण 3, 2, 56.
 आठभयिष्ठा und आठभौयुक 3, 2, 57.
 औण्योने 5, 2, 4.
 आण्ड (अण्ड?) u. आण्डोरे (अण्डोरे?) 5, 2, 111.
 आतप 4, 3, 13.
 आति in पदाति.
 औतिघेय 4, 4, 104.
 औतिथ्य 5, 4, 26.
 आत्मन् 3, 1, 8. 5, 1, 9. त्मना für आत्मना
 6, 4, 141. आत्मना 3, 6. आत्मने 7.
 आत्मनेने 5, 1, 9. 6, 4, 169.
 आत्मनेपद Sg. und Pl. n. die Personalendun-
 gen und die Participialendung आन des

Mediums 1, 4, 100. Wann gebraucht
 3, 12 fgg. Bildung derselben 3, 4, 79 fgg.
 7, 1, 5 fgg. 41. Einfluss auf den Stamm
 1, 2, 11. 2, 4, 44. 3, 1, 54. 7, 2, 42. 3,
 73. अनात्मनेपदनिमित्त 2, 36.
 आत्मप्रेति 7, 1, 51.
 आत्ममान 3, 2, 83.
 आत्मभरि 3, 2, 26.
 आत्रेये 2, 4, 65.
 आथर्वण 4, 3, 133.
 आथर्वणिक 4, 3, 133. 6, 4, 174.
 आदर in अनादर.
 आदान in हस्तादान.
 आदायचर् Adj. (f. ई) 3, 2, 17.
 आदि m. Anfang, Anlaut, die erste Silbe,
 Anfangswort 1, 1, 27. 37. 54. 64. 71.
 73 fg. 2, 1, 26. 72. 3, 1, 5. 4, 13. 17. 20.
 57 fg. 61. 2, 1, 48. 56. 59. 70. 72. 2, 9.
 18. 31. 33. 4, 14. 21. 32. 59. 63. 67 fgg.
 75. 79. 3, 1, 12 fg. 18. 22. 25. 27. 32. 86.
 55. 73. 77 fgg. 81. 134. 2, 60. 149. 3, 1.
 3. 41. 104. 4, 46. 74. 4, 1, 4. 10. 18. 26.
 35. 41. 45. 56. 73. 80. 86. 96. 98 fgg. 104 fg.
 110. 112. 123. 126. 136. 146. 151. 154.
 158. 172. 178. 2, 38. 45. 53 fgg. 60 fg.
 63. 75. 77. 80. 82. 86. 90 fg. 95. 97. 110 fg.
 116. 127. 133. 138 fg. 3, 16. 54. 73. 76.
 88. 92 fg. 106. 118. 131. 136. 140 fg. 144.
 152. 154. 164. 167. 4, 10. 12. 15 fg. 19.
 48. 53. 62. 99. 102 fg. 131. 5, 1, 2. 4.
 20. 64. 66. 97. 101. 111. 122 fgg. 128 fgg.
 133. 2, 7. 24. 36. 56 fgg. 61 fg. 64. 88.
 95. 97. 100. 116. 127. 131. 135 fg. 3, 2.
 58. 80. 83 fg. 100. 109. 107 fg. 116 fg.
 119. 4, 1. 3. 29. 34. 38. 86. 89. 128. 138.
 6, 1, 2. 3. 6. 7. 15. 119. 160. 168. 171.
 173. 187 fgg. 194. 197. 208. 2, 24. 27. 37.
 50. 64. 81. 85 fgg. 111. 118. 125. 131.
 134 fg. 140. 142. 146 fg. 151. 160. 170.
 176. 193 fg. 199. 3, 2. 10. 34 fg. 59. 76.
 109. 117. 119 fg. 4, 37. 72. 120. 126. 141.
 153. 156. 161. 166. 7, 1, 2. 25. 49. 59.

74. 97. 2, 7, 35, 43, 45, 76, 102, 117.
 3, 2, 4, 7, 8, 20, 53, 59, 80, 4, 10, 29, 60,
 70. 8, 1, 8, 18, 27, 57 fgg. 63, 69, 2, 6,
 9, 29, 32, 43 fgg. 91, 3, 38, 43, 64, 71, 98,
 101, 110, 4, 18, 32, 39. Vgl. अन्तर्दिवत्.
 आदिकर् Adj. (f. ई) 3, 2, 21.
 आदिकर्मन् eine beginnende Handlung 1, 2,
 21, 3, 4, 71, 7, 2, 17.
 आदितम् 1, 2, 32, 3, 4, 84.
 आदित्ये 4, 1, 85.
 आदेश m. Substitution, Substitut 1, 1, 48 fgg.
 56, 8, 3, 59. Vgl. अनादेश und सकादेश.
 आदेशम् in नामादेशम्.
 आद्यन्त Du. m. Anfang und Ende, Anlaut
 und Auslaut 1, 1, 46. °वचन 5, 1, 114.
 °वत् Adv. 1, 1, 121.
 आद्युदात्त auf der ersten Silbe den Acut
 habend 3, 1, 3, 6, 2, 119.
 आद्युन 5, 2, 67.
 आधमर्ष 2, 3, 70, 3, 3, 170, 8, 2, 60.
 आधार m. 1, 4, 45.
 आधान, अना° 1, 3, 46, 67.
 आध्वरिके 4, 3, 72.
 ओध्वर्ये 4, 3, 123.
 आनन्तर्ये 4, 1, 104.
 औनन्त्ये 5, 4, 23.
 आनाम्ये 4, 4, 91.
 आनाये m. 3, 3, 124, 6, 2, 144.
 आनाय्ये 3, 1, 127.
 आनुकूलिके 4, 4, 28.
 आनुगादिके 5, 4, 13.
 औनुगामिके 4, 3, 61.
 आनुपदिके 4, 4, 57.
 आनुपूर्व्ये 2, 1, 6.
 आनुलोमिके 4, 4, 28.
 आनुलोम्ये 3, 2, 90, 4, 64, 5, 4, 63.
 आनुशातिके 7, 3, 20.
 आनुपुण und आनेश्वर्ये 7, 3, 30.
 औन्तर — इक 4, 3, 60.
 आर्चे 4, 4, 85.
 आन्वोपिके 4, 4, 23.
 √आप् (आप्), Caus. Absol. °आपय्य oder आपय
 6, 4, 57. ईप्सति 7, 4, 55. प्राप्नोति 5, 2, 8.
 प्राप्त 1, 104. व्याप्नोति 2, 7. व्याप्यमान
 3, 4, 56. Vgl. ईप्सित.
 औपकर 4, 3, 33.
 आपणौ m. 3, 3, 119.
 आपत्य 6, 4, 151.
 आपन्न mit Acc. 5, 1, 73. आपन्न° 2, 2, 4.
 °आपन्न 1, 24.
 आपमित्यके 4, 4, 21.
 औपराष्ट्रिक 4, 3, 24.
 आपात्य 3, 4, 68.
 आपिशलि 6, 1, 92.
 आपृच्छ 3, 1, 123.
 आप्रपदम् und आप्रपदेन 5, 2, 8.
 आप्लवे und आप्लावे 3, 3, 50, 6, 2, 144.
 आप्लाव्य 3, 4, 68.
 आप्लवित् 4, 4, 88.
 आवाध 8, 1, 10. °आवाध Accent 6, 2, 21.
 औबुध्य 5, 1, 121.
 अभिजिते 4, 3, 56, 5, 3, 118.
 औभिजित्य 5, 3, 118.
 अभिमुख्य 2, 1, 14.
 अभोद्वय 3, 2, 81, 4, 22, 8, 1, 27.
 आम Einfluss auf die Betonung des Verbums
 8, 1, 55.
 आमन्त्रण 3, 3, 161.
 आमन्त्रित n. Vocativ 2, 3, 48, 1, 2, 6, 1, 198.
 8, 1, 6, 19, 55, 72 fgg. Vgl. संवृद्धि.
 आमावास्या 4, 3, 30.
 आमोषिन् 3, 2, 142.
 अम्यष्ट 8, 3, 97.
 आम्भसिके 4, 4, 27.
 आम्बवण n. 8, 4, 5.
 आमोदित n. das wiederholte Wort 8, 1, 2.
 6, 1, 99, 8, 1, 3, 57, 2, 95, 103, 3, 12, 49.
 आय 5, 1, 47. °आय 3, 3, 21.
 आययातय्य und आययापुय 7, 3, 31.
 आयःशूलिके 5, 2, 76.
 आयस्यान 4, 3, 75.
 आयाम m. 2, 1, 16, 5, 4, 83.
 आयामिन् 3, 2, 142.
 आयास in अनायास.

आयसिन् 3, 2, 142.

आयुक्त mit Loc. oder Gen. 2, 3, 40.

आयुध 4, 4, 14.

आयुधजोविन् 4, 3, 91. 5, 3, 114.

आयुधक und आयुधेय 4, 4, 14.

आयुध्य 5, 1, 121, v. 1.

आयुष in आयुष.

आयुष्य mit Gen. oder Dat. 2, 3, 73.

आयुःष्टोम m. 8, 3, 83.

आरण्यक 4, 2, 129.

आरवे 3, 3, 150.

आरस्य 5, 1, 121.

आरात् mit Abl. 5, 3, 29.

आरावे 3, 3, 50. 6, 2, 144.

आरोहणक 4, 2, 80.

आरूढ 5, 2, 34.

आरण्ये 4, 3, 73.

आचे 5, 2, 101.

आर्चिके 4, 3, 72.

आर्तव्य 5, 1, 105. अनार्तव 6, 2, 9.

आर्थिके 4, 4, 40.

आर्टक und आर्टो 4, 3, 28.

आर्थ ± 7, 3, 26. Auch ohne Viddhi im zweiten Gliede 27.

आर्धधातुक n. Jedes Suffix, welches Verbal- und Tempus-Stämme, sowie aus Verbalstämmen Nominalstämme, Absolutive und Infinitive bildet, mit Ausnahme derjenigen, welche ein stummes य haben. Dagegen werden unter den Personalendungen die des Perfects und Precatives zu den ārdhadh. gezählt. 3, 4, 114 fgg. Im Veda Verwechslung zwischen ārdhadhātuka und śāryadhātuka 117. Die Verbalstämme (neue Wurzeln) bildenden Suffixe आय, ईयङ् und णिङ् fallen ab 3, 1, 31. Neue Wurzeln davor substituiert 2, 4, 35 fgg. Ein consonantisch (mit Ausnahme des य्) anlautendes ārdhadh. erhält das Augment इद् (इ) 7, 2, 35. Davor Guṇa für den Vocal des Verbalstammes substituiert 3, 84 fgg. Keine

Verstärkung davor 1, 1, 14. Andere Einflüsse auf den Verbalstamm 6, 4, 46 fgg. 7, 4, 49.

आयकुमार Accent 6, 2, 58.

आयकृत Adj. (f. ई) 4, 1, 30.

आयब्राह्मण Accent 6, 2, 58.

आय 2, 4, 58. Vgl. अनाय.

आय्य 5, 1, 14.

आलम्ब्य 8, 3, 68.

आलवयय und आलस्य 5, 1, 121.

आलिङ्गन 3, 1, 46.

आलेखन 6, 1, 142.

आलोचन, अना 3, 2, 60. 8, 1, 25.

आव Pron. 7, 2, 92.

1. आवट्य 5, 1, 121.

2. आवट्य (f. औ) 4, 1, 75.

आवपन 4, 1, 42.

आवरसमक 4, 3, 49.

आवश्यक 3, 1, 125. 3, 170. 7, 3, 65.

आवसय 4, 4, 74. 5, 4, 23.

आवसेयिक Adj. (f. आवसेयिको) 4, 4, 74.

आवसय्य 5, 4, 23.

आविद्वय 7, 2, 25. 8, 3, 68.

आशंसा 3, 3, 132. 134.

आशंसु 3, 2, 168.

आशङ्क Accent 6, 2, 21.

आशङ्का 3, 4, 8.

आशा in अन्यदाशा.

आशित 6, 1, 207.

आशितंगर्वीन und आशितंगु 5, 4, 7.

आशितंभवे 3, 2, 45.

आशिस् 2, 3, 55. 73. 3, 1, 86. 150. 2, 49.

3, 175. 4, 104. 116. 6, 2, 148. 3, 83.

7, 1, 35. 8, 2, 104. Vgl. अन्यदाशिस्.

आशोर् und आशोर्ते 6, 1, 36.

आशोच 7, 3, 30.

आश्वय n. 6, 1, 147.

आश्रमिक 4, 1, 173.

आश्रय 3, 3, 85.

आश्वे 4, 2, 48.

आश्वत्यके 4, 2, 22.

आश्वपते 4, 1, 84.

आश्वयुजं 4, 3, 36.

आश्वयुजक und आश्वयुजो 4, 3, 45.

आश्वायन 4, 1, 110.

आश्विक 5, 1, 39.

आश्विन 5, 2, 19.

आषाढ 5, 1, 110.

औष्टम 5, 3, 50.

√आस् (आस्, आस) 3, 3, 107. 4, 72. आसोन
7, 2, 83. आसां चक्रे 3, 1, 37. Nach अधि
mit Acc. 1, 4, 48.

आसंगत्य 5, 1, 121.

आसन und आस्य 6, 1, 63.

आसन 8, 3, 93. *आसने 6, 2, 151.

आसनो 3, 3, 107.

आसन्दोद्यत् 8, 2, 12.

आसच 5, 2, 34. In Composition mit einem
Zahlwort 2, 2, 25.

आसचकाल 3, 2, 117.

*आसम् 3, 4, 57.

आसाद्य 3, 1, 126.

आसुति und आसुतोवले 5, 2, 112.

आसुरे Adj. (f. इ) 4, 4, 124.

आसेधन, अना 8, 3, 102.

आसेवा 2, 3, 40.

आस्तिके 4, 4, 80.

आस्तेय 4, 3, 58.

आस्या und आस्थित in अन्यदा.

आस्यत् n. 6, 1, 146.

आस्माके und आस्माकोन 4, 3, 1. 2.

आस्य Declination 6, 1, 63. Vgl. तुल्यास्यप्रयत्न.

आस्यविहरण, अना 1, 3, 20.

आसायै 3, 1, 141.

√आह् (आह्, आह), आत्य 8, 2, 35. Für छ
substituirt 3, 4, 84.

आहत 5, 2, 120.

*आहरे 3, 2, 11.

आहवे m. 3, 3, 73. 6, 2, 144.

आहावे m. 3, 3, 74. 6, 2, 144.

आहित 8, 4, 8.

आहिताग्नि 2, 2, 37.

आहूत 5, 1, 77.

आह्वेय 4, 3, 58.

आहो Einfluss auf die Betonung des Verbums
8, 1, 49 fg.

इ

√1. इ (इण्, इति) 3, 1, 109. 141. 2, 157.

163. 3, 37 fg. 99. 4, 16. इति 4, 4, 42.

यन्ति n. s. w. 6, 4, 81. Perfect 7, 4, 69.

Precautiv 24. Dafür गा substituirt 2, 4,

45. गम् 46 fg. Caus. 46. Euphonische

Verbindungen mit einer vorangehenden

Präposition 6, 1, 89. समयेति 4, 4, 43.

इहि मन्ये 1, 4, 106. 8, 1, 48. अभि वेति

1, 4, 32. प्रतीयमान 3, 77. Vgl. अतीत,

अनपेत, अपेत, अवेत, व्यवेत, समित.

√2. इ (इक्) mit अधि Act. mit Genetiv
2, 3, 52.

√3. इ (इह्) mit अधि Med. 3, 2, 130. 3,

21. अधीते 4, 2, 59. 5, 2, 84. यदधीते 6, 1,

186. Caus. अध्यापयति 48. 1, 3, 86. Dafür

गम् substituirt 2, 4, 48. गा Med. 49 fg.

4. इ Substitut für इदम् 5, 3, 3.

इक्षवण n. 8, 4, 5.

इच्छो 3, 3, 101. 1, 7. इच्छार्थ 3, 157. 160.

मेयुनेच्छा 4, 1, 42.

इच्छे 3, 2, 169.

इह् s. इय.

इज्यो 3, 3, 98.

इडा, इडायास् oder इडायाः ष 8, 3, 54.

इत् Substitut für इदम् 5, 3, 4.

इतर Nom. Sg. n. *रत् (*रद्) 7, 1, 25. *रम्
ved. 26. Mit Abl. 2, 3, 29. इतराभ्यः
5, 3, 14.

इतरेतर nicht mit Ātman. 1, 3, 16.

इतरेद्यम् 5, 3, 22.

इति 1, 1, 44. 66 fg. 2, 2, 27 fg. 3, 1, 41 fg.

140. 2, 141. 3, 154. 4, 2, 21. 55. 57 fg.

67. 3, 66. 4, 125. 5, 1, 16. 43. 2, 43.
 77. 93 fg. 4, 10. 6, 1, 6. 119. 2, 149. 3,
 113. 7, 1, 43. 2, 34. 64. 4, 65. 74. 8, 1,
 43. 60 fgg. 64. 2, 70. 101 fg. 3, 43. Nach
 Schallnachahmungen 1, 4, 62. 5, 4, 57.
 6, 1, 98 fg. इति ह 5, 4, 23. अनार्प 1, 1, 16.
 इत्यङ्कारम् 3, 4, 27.
 इत्यम् 5, 3, 4, 24.
 इत्यम्भुत 1, 4, 90. 2, 3, 21. 6, 2, 149.
 इत्य 3, 1, 109.
 इत्यो 3, 3, 99.
 इत्थर 3, 2, 163.
 इदम् 5, 2, 40. 3, 16. Dafür इ substituiert
 3. इत् und एत् 4. अ (mit tonlosen Casus-
 endungen) 2, 4, 32. एन् (gleichfalls mit
 tonlosen Casusendungen) 34. Declination
 7, 1, 11. 2, 108 fgg. Accent 6, 1, 171.
 अयम् nach ए und ओ 116. इदम् 2, 2, 27.
 4, 3, 120. इदम् in Comp. mit einem
 Ordnungszahlwort (Accent) 6, 2, 162.
 अनेन 5, 2, 85. अस्य 1, 2, 69. 3, 4, 32.
 4, 2, 24. 55. 3, 52. 89. 4, 51. 88. 5, 1,
 16. 56 fg. 94. 104. 2, 36. 79. 94. 6, 1, 39.
 4, 45. 107. अस्मे 4, 4, 66. अस्मिन् 2, 21.
 67. 4, 87. 5, 1, 16. 47. 2, 45. 82. 94.
 अस्याम् 4, 2, 58. एवाम् 5, 2, 78. आसाम्
 4, 4, 125.
 इदंप्रथमे 6, 2, 162.
 इदो 5, 3, 20.
 इदौनोम् 5, 3, 18.
 इन्द 4, 1, 49. Am Ende eines Comp. 6, 1,
 124. 7, 3, 22.

- इन्द्रजनन und इन्द्रजननीय 4, 3, 88.
 इन्द्रजुष्ट, इन्द्रदत्त, इन्द्रदृष्ट, इन्द्रनिष्ठ und
 इन्द्रसष्ट 5, 2, 93.
 इन्द्राणी 4, 1, 49.
 इन्द्रिय n. 5, 2, 93.
 इन्द्रियाद्यतो 6, 3, 131.
 √ इन्ध् (इन्धि), इन्धान mit dem Accent auf be-
 liebiger Silbe 6, 1, 215. Perfect 1, 2, 6.
 इम und इमेया 5, 3, 111.
 ईयत् 5, 2, 40. 6, 3, 90.
 इरमर्ते 3, 2, 37.
 √ इल् Caus. (एलयति) Aorist 3, 1, 51.
 इव 5, 1, 116. Einfluss auf die Betonung des
 Verbums 8, 1, 57 fgg. प्रागियात् 5, 3, 70.
 इवे 96.
 √ 1. इष् (इष) 3, 3, 96. इच्छति 7, 3, 77.
 1, 4, 28. Ein mit त् anlautendes ārdhadh.
 kann das Augment इ erhalten 7, 2, 48.
 अनिच्छति 5, 2, 75. Vgl. अधोष्ट.
 √ 2. इष्, प्रैष्य 8, 2, 91. Mit Gen. 2, 3, 61.
 इषोक्तूल und इषोका 6, 3, 65.
 इषु am Ende eines Bahuvr. Accent 6, 2,
 107 fg.
 इष्ट 5, 2, 88.
 इष्टकचित 6, 3, 65.
 इष्टका 4, 4, 125. 6, 3, 65.
 ईष्टि und ईष्टि 3, 3, 96.
 ईष्टिन् 5, 2, 88.
 इष्ट्योनम् 7, 1, 48.
 इष्यास 6, 2, 38.
 इहे 5, 3, 11.

अ

ई Substitut für इदम् 6, 3, 90.

√ ईक्ष् (ईक्षि) mit Dat. 1, 4, 39.

√ ईद् (ईद) 6, 1, 214. ईदिवे, ईदिष्य, ईदिष्ये
und ईदिष्यम् 7, 2, 78.

ईद 6, 1, 214.

ईद्रेण und ईद्रेण 6, 3, 90.

Pāṇini's Grammar.

*ईपे 5, 4, 74.

ईप्सित 1, 4, 27. 36. *तम 49. Vgl. अनोप्सित.

√ ईर्ष्य mit Dat. 1, 4, 37.

√ ईम् (ईम्, ईम्) 3, 2, 175. ईम्पे und
ईम्प्य 7, 2, 77. Mit Gen. 2, 3, 52.

ईम्बरे 3, 2, 175. 1, 4, 56. 97. 2, 3, 9. 5, 1,

(27)

42. 7, 3, 30. Mit Gen. oder Loc. 2, 3,
39. Mit einem Infm. auf *तोस्* und *अस्*
3, 4, 13.
इषद् (इषत्) 6, 3, 105 (इषदर्थे). Am Anfange

eines Comp. 2, 2, 7. 3, 3, 126 fgg. Accent
eines solchen Comp. 6, 2, 54.
इषदसमाप्ति 5, 3, 87.

उ

उ (उञ्) *Partikel* उ 8, 3, 21. Kann व्
werden 33. Dafür ऊ substituiert 1, 1,
17 fg.
उक्थ 4, 2, 80.
उक्थशास् 3, 2, 71.
उक्त in ज्ञातोक्त.
उक्ततरं 5, 3, 91.
उक्तन् 4, 2, 39. 5, 3, 91.
उक्त्वा 4, 3, 102.
उक्त्वा und उच्य 4, 2, 17.
उपपश्य 3, 2, 37.
√उच् (उच) 7, 3, 64.
उच्येम् 1, 2, 29.
उच्येस्तराम् 1, 2, 35.
उच्छिद्य 3, 1, 123.
उच्छाये 3, 3, 49. 6, 2, 144.
उञ् s. उ.
√उञ्ज, उञ्जति 4, 4, 32.
उञ्ज 6, 1, 160.
उत Indec. 3, 3, 141. Mit Potential 152.
उताहो Indec. Einfluss auf die Betonung
des Verbums 8, 1, 49 fg.
उत्क 5, 2, 80.
उत्कर्ते 5, 2, 29.
उत्कर und उत्करेण 4, 2, 90.
उत्काकुट् 5, 4, 148.
उत्कारं 3, 3, 30. 6, 2, 144.
उत्कष्ट am Anfange eines Tatp. 2, 1, 61.
उत्तं s. उन्.
उत्तमित 7, 2, 34.
उत्तम 1) Adj. 5, 4, 90. Am Anfange eines
Tatp. 2, 1, 61. — 2) m. die erste Person
1, 4, 101. 106 fg. 3, 4, 92. 98. 7, 1, 91.
अनुत्तमम् 8, 1, 53 fg.

उत्तमर्णं 1, 4, 35.
उत्तर Pron. Declination 1, 1, 34. 7, 1, 16.
nachfolgend 1, 1, 67. 7, 3, 25. 8, 1, 11.
2, 107. Am Anfange eines Tatp. 2, 2, 1.
Am Ende eines Bahuvr. 3, 3, 176. 8,
1, 48. Ableitungen von उत्तर 5, 3, 28.
34 fg. 38.
उत्तरतेम् 5, 3, 28.
उत्तरपथ 5, 1, 77.
उत्तरपद n. das zweite Wort in einem zwei-
gliedrigen Compositum 2, 1, 51: 3, 29.
4, 1, 64. 69. 85. 2, 106. 110. 137. 142.
4, 37. 39. 5, 1, 9. 4, 7. 6, 1, 151. 169.
2, 142. 175. 7, 2, 98. 8, 4, 12. Mit Acut
auf der ersten Silbe 6, 2, 111. Mit
Vrddhi in der ersten Silbe 7, 3, 10 fgg.
Eine Casusendung erhält sich davor 6,
3, 1 fgg. Das ganze Wort fällt ab 5, 3,
82. अनुत्तरपदस्य 8, 3, 45. उत्तरपदवृद्धि
6, 2, 105.
उत्तरसक्यं 5, 4, 98.
उत्तरौ 5, 3, 38.
उत्तरौत् 5, 3, 34.
उत्तरौहि 5, 3, 38.
उत्तरेण 5, 3, 35.
उत्तरेद्युम् 5, 3, 22.
उत्पच्छिष्यौ 3, 2, 136.
उत्पत्तिष्णौ 3, 2, 136.
उत्पत्ति 3, 3, 111.
उत्पात m. 5, 1, 38.
उत्पायं 3, 3, 49. 6, 2, 144.
उत्पुच्छ und उत्पुच्छं 6, 2, 196.
उत्स 4, 1, 86.
उत्सङ्ग 4, 4, 15.

- उत्सृज्जन 1, 3, 36.
 उत्सुक mit Loc. oder Inar. 2, 3, 44. Vgl.
 अन्यदुत्सुक.
 उद् Upasarga 1, 3, 24. 53. 5, 2, 29. 6, 4,
 139 u. s. w. Verdoppelt 8, 1, 3.
 उद wann statt उदक 6, 3, 57 fgg.
 उदक् s. उदञ्च.
 उदक 3, 3, 123 (अनुदके). *उदक Accent 6,
 2, 86. Dafür उद substituiert 3, 57 fgg.
 उदन् 1, 63. Vgl. निरुदके.
 उदकाह, उदकविन्दु, उदकभार, उदकमन्य,
 उदकयज, उदकयोध u. उदकसक्तु 6, 3, 60.
 उदकस्यर्ण 3, 2, 58.
 उदकहार und उदकादन 6, 3, 60.
 उदगाह 6, 3, 60.
 उदङ्क m. 3, 3, 123.
 उदज 3, 3, 69. 6, 2, 144.
 उदञ्च 4, 2, 101. उदोच् 6, 4, 139. उदोचाम्
 Völker 2, 89 (अनु). Grammatiker 3, 4,
 19. 4, 1, 130. 153. 157. 6, 3, 32. 7, 3,
 46. उदक् mit Abl. 4, 2, 74.
 उदधि 6, 3, 58. 8, 2, 13.
 उदन् für उदक substituiert 6, 1, 63.
 √ उदन्ते 7, 4, 34.
 उदन्वत् 8, 2, 13.
 उदपेषम् 6, 3, 58.
 उदविन्दु, उदभार und उदमन्य 6, 3, 60.
 उदय die nachfolgende Silbe. Am Ende eines
 Bahuvr. 8, 4, 67.
 उदर 5, 2, 67. *उदर Bahuvr. Accent 6, 2,
 107 fg. f. हे oder आ 4, 1, 55.
 उदरपुरम् 3, 4, 31.
 उदक 6, 3, 84.
 उदयज 6, 3, 60.
 उदवास und उदवाहन 6, 3, 58.
 उदयोध 6, 3, 60.
 उदयित् 4, 2, 19.
 उदसक्तु und उदहार 6, 3, 60.
 उदात्त mit gehobener Stimme —, mit dem
 Acut gesprochen 1, 2, 29. 32. 37. 40. 3,
 3, 96. 4, 103. 4, 1, 37. 4, 108. 5, 2, 44.
 6, 1, 159 fgg. 174. 2, 64 fgg. 4, 71 fg.
 7, 1, 75 fgg. 98. 8, 2, 4 fgg. 82 fgg.
 4, 66 fgg. Vgl. अन्तोदात्त und आद्युदात्त.
 उदात्तोपदेश im Dhātupāṭha den Acut ha-
 bend 7, 3, 34.
 उदोच्ये 4, 2, 101. उदोच्याम् 109.
 उदोज्ये 3, 1, 138.
 उद्रादन 6, 3, 60.
 उद्रन्धि 5, 4, 135.
 उद्रात् 5, 1, 129.
 उद्गार 3, 3, 29. 6, 2, 144.
 उद्गर्ह 3, 3, 35. 6, 2, 144.
 उद्घ m. 3, 3, 86.
 उद्घन m. 3, 3, 80.
 उद्गर्व 3, 3, 49. 6, 2, 144.
 उद्य m. 3, 1, 115.
 *उद्य 3, 1, 106.
 उद्यमन, अनु 3, 2, 9.
 उद्याव 3, 3, 49. 6, 2, 144. 3, 3, 122.
 उदुज in कूलमुदुज.
 उदुमन 3, 1, 16.
 उदुह in कूलमुदुह.
 √ उन्द् (उन्ट), Partic. उन्ते und उन्ते 8, 2, 56.
 उन्नत 5, 2, 106.
 उन्नाय 3, 3, 126. 6, 2, 144.
 उन्नाय 3, 1, 123.
 उन्मदिष्णौ 3, 2, 136.
 उन्मनस् 5, 2, 80.
 उप Upasarga und Karmapr. 1, 3, 25. 30
 u. s. w. 4, 87 (Nomin. उप:). Wird ver-
 doppelt 8, 1, 16. उप Avjajibh. 6, 2,
 33. उप 194. Am Anfange von Per-
 sonennamen 5, 3, 80.
 उपके m. 5, 3, 80. Pl. उपका: 2, 4, 69.
 उपकर्ण(म्) 4, 3, 40.
 उपकर्षम् und *उपकर्षम् 3, 4, 49.
 *उपक्रम n. 2, 4, 21. Accent 6, 2, 14.
 उपगौर Accent 6, 2, 194.
 उपघ्न m. 3, 3, 85.
 उपचाय 3, 1, 131. *पृह n. 123.
 उपजानु 4, 3, 40.
 *उपज्ञ n. 2, 4, 21. Accent 6, 2, 14.
 उपज्ञात 4, 3, 115.

उपदे m. 5, 3, 80.
 उपताप 5, 2, 128. 7, 3, 61.
 उपत्यका 5, 2, 34.
 उपदेशम् und *उपदेशम् 3, 4, 47.
 उपदा 5, 1, 47.
 उपदिष्ट in यथोपदिष्टम्.
 उपदेश m. 1) *Hinweisung*. अनु 1, 4, 70. —
 2) *das grammatische Unterrichtssystem*
 1, 3, 2, 6, 1, 45. 188. 4, 62. 7, 2, 10. 62.
 3, 34. 8, 4, 14. 18. Vgl. अनुदात्तोपदेश.
 उपधा (am Ende eines Bahuvr. f. आ) der
 vorletzte Laut 1, 1, 65. 2, 21. 23. 26.
 3, 1, 45. 98. 110. 135. 4, 1, 39. 54. 63.
 2, 65. 79. 110. 121. 123. 132. 141. 3, 137.
 4, 4. 5, 1, 132. 6, 1, 59. 3, 37. 4, 7. 20.
 24. 47. 89. 149. 7, 1, 101. 2, 118. 3, 86.
 4, 1. 90. 8, 2, 9. 76. 78. 3, 41. 4, 31.
 उपधान 4, 4, 125.
 उपधानोपिन् Adj. einen Ausfall des vor-
 letzten Lautes erleidend 4, 1, 28.
 उपधि 5, 1, 13.
 उपनिषद् als Gati 1, 4, 79.
 उपनीचि 4, 3, 40.
 उपपद n. ein Wort in untergeordneter Stel-
 lung, das einem anderen Worte als Be-
 gleiter oder als Ergänzung beigelegt
 wird, 1, 3, 18. 71. 77. 4, 100. 2, 2, 19.
 3, 14. 3, 1, 92. 5, 3, 57. 6, 2, 139.
 उपपेडम् und *उपपेडम् 3, 4, 49.
 उपमन्त्रण 1, 3, 47.
 उपमा mit Gen. 2, 3, 72. उपमाद्यै 8, 2, 101.
 उपमान 2, 1, 55 (Pl.). 3, 1, 10. 2, 79. 4, 45.
 5, 4, 97. 137. 6, 1, 204. 2, 2, 72. 80.
 127. 145. 169.
 उपमित 2, 1, 56.
 उपयेज् 3, 2, 73.
 उपयमे 3, 3, 63. 6, 2, 144.
 उपयमन 1, 2, 16. 4, 77.
 उपयामे 3, 3, 63. 6, 2, 144.
 उपयोग 1, 3, 32. 4, 29.
 उपरि 5, 3, 31. Wiederholt 8, 1, 7. उपरि
 स्विदासीत् 2, 102.

उपरिष्ठात् 5, 3, 31.
 उपरिस्थ 6, 2, 188.
 उपरौधम् und *उपरौधम् 3, 4, 49.
 उपलभ्य und उपलभ्य 7, 1, 66.
 उपशायै 3, 3, 39. 6, 2, 144.
 उपशुनै(म्) 5, 4, 77.
 उपसंवाट 3, 4, 8.
 उपसंख्या 1, 1, 36.
 उपसमाधान 3, 3, 41.
 उपसंपत्ति, अचिरोप 6, 2, 58.
 उपसंभाषा 1, 3, 47.
 उपसर्ग m. die Präpositionen प्र u. s. w. in Ver-
 bindung mit einem Verbum; sie heissen
 zugleich Gati 1, 4, 58 fgg. Einige von
 ihnen sind auch Karmapravakāṇḍja 2,
 3, 59. — 3, 1, 158. 2, 61. 99. 147. 3, 22.
 59. 92. 106. 5, 4, 85. 119. 6, 1, 91 fg.
 2, 110. 177. 3, 97. 122 fgg. 4, 96. 7, 4,
 23. 47. 8, 1, 38. 2, 19. 3, 65. 87. 4, 14.
 28. Erhalten das Suffix यत् धात्यर्थे 5, 1,
 118. अनुपसर्ग m. und Adj. 1, 3, 43. 76.
 3, 1, 71. 100. 138. 142. 2, 3, 3, 24. 61.
 67. 75. 6, 2, 154. 8, 1, 44. 2, 55.
 उपसर्जन n. ein Wort, das in der Zusammen-
 setzung oder in der Ableitung seine ur-
 sprüngliche Selbständigkeit einbüsst, in-
 dem es zur näheren Bestimmung eines
 Anderen verwendet wird, 1, 2, 43 fg. 48.
 57. 2, 2, 30 fg. 4, 1, 54. 6, 2, 36. 104.
 3, 82. अनुप 4, 1, 14.
 उपसेया 3, 1, 104.
 उपसिक्त 4, 4, 26.
 उपसृष्ट mit einer Präposition versehen 1,
 4, 58.
 उपस्थानीय 3, 4, 68.
 उपस्थित 6, 1, 129.
 उपहत 6, 3, 52.
 उपहृयै 3, 3, 72. 6, 2, 144.
 उपाख्य in अनुपाख्य.
 उपाजिनै 6, 2, 194.
 उपाजे Gati 1, 4, 73.
 उपात्यय, अनुपात्यय 3, 3, 38.

- उपानह 5, 1, 14.
 उपेयिवान् 3, 2, 109.
 उपोत्तम n. die vorletzte Silbe in einem mehr
 als zweisilbigen Worte 4, 1, 78. 5, 1,
 182. 6, 1, 180. 217.
 उप्त 4, 3, 44.
 उभ 5, 2, 44. उभौ 8, 4, 21. उभे 6, 1, 5, 2,
 140. उभाभ्याम् 4, 1, 13.
 उभेय 5, 2, 44. उभय* 2, 3, 66. उभयेषाम्
 6, 1, 17.
 उभयथा 3, 4, 117. 6, 4, 5, 8, 2, 79. 3, 8.
 उभयेद्युस् 5, 3, 22.
 उमा 4, 3, 158. 5, 2, 4.
 उम्य 5, 2, 4.
 उरम 4, 2, 89.
 1. उरस् 4, 4, 94. 5, 4, 151. उरसि als Gati
 1, 4, 75.
 2. उरस् s. u. उरु.
 *उरस 5, 4, 82. 93.

- *उरस्क 5, 4, 151.
 उरस्तैस् 4, 3, 114.
 उरस्यं 4, 3, 114. 4, 94.
 उरु, उरु णाः 8, 4, 27. उरौ ञ् 6, 1, 117. Da-
 für व्रर substituiert 6, 4, 157.
 उरुणा 6, 3, 133.
 उस्ताचै 8, 2, 55.
 उशनस् Declination 7, 1, 94.
 उशोनर 2, 4, 20. 4, 2, 118.
 √ उप् (उप), उवोष and ओषां चकार 3, 1, 38.
 उपस् 4, 2, 31. 6, 3, 31.
 उपस्यं 4, 2, 31.
 उषासा* 6, 3, 31.
 उष्ट 4, 2, 89. 3, 157.
 उष्ट्वामि und उष्टमादि 6, 2, 40.
 उष्ण und उष्णाक 5, 2, 72. Vgl. कटुष्ण, कवोष्ण
 und कोष्ण.
 उष्णिक् 5, 2, 71.
 उष्णौह 3, 2, 59. Wird in उद् + सिह zerlegt.

ऊ

- ऊ s. उ.
 ऊति und ऊतिं 3, 3, 97. Vgl. अन्यदृति.
 *ऊधेन् Bahuvr. *ऊधेन् f. 5, 4, 131. 4, 1,
 25 fg.
 ऊधस् 4, 1, 25. 5, 4, 131. ऊधर् und ऊधम्
 8, 2, 70.
 √ ऊन् Caus. (ऊनयति) Aorist 3, 1, 151.
 Vgl. 7, 2, 5.
 *ऊने 2, 1, 31. 6, 2, 153.
 ऊरौ Gati 1, 4, 61.
 *ऊरु Bah. Bildung des Femininum 4, 1, 69.
 √ ऊर्ज् (ऊर्जि) und ऊर्ज् Subst. 3, 2, 177.
 ऊर्जस्थल und ऊर्जस्थिन् 5, 2, 114.
 ऊर्णा 4, 3, 158. 5, 2, 123.
 ऊर्णाये 5, 2, 123.

- ऊर्णावत् 5, 3, 118.
 √ ऊर्णु (ऊर्णु, ऊर्णाति), Präsens 7, 3, 90.
 Imperf. 91. Aorist 2, 6. ऊर्णवित् oder ऊर्णु-
 वित् u. s. w. 1, 2, 3. Desiderativ 7, 2, 49.
 ऊर्ध्वकमन् 1, 3, 24.
 ऊर्ध्वजानु und ऊर्ध्वङ्गु 5, 4, 130.
 ऊर्ध्वपूरम् 3, 4, 44.
 ऊर्ध्वम् mit Abl. 5, 3, 83.
 ऊर्ध्वमोहूर्तिक 3, 3, 9. 164.
 ऊर्ध्वशायम् 3, 4, 44.
 ऊर्वष्टौर्वै 5, 4, 77.
 ऊय und ऊयरे 5, 2, 107.
 ऊयन् und √ ऊय्याये Med. 3, 1, 16.
 √ ऊह् (ऊहति), wann ऊ verkürzt wird 7,
 4, 23. Vgl. अणोढ.

च

✓ च (च, चति) 3, 2, 184. Wann Guna 7, 4, 29 fgg. इयति 77. चच्छति 3, 78. Perfect 2, 66. 4, 11. Aorist 3, 1, 56. Caus. 7, 3, 36. Desid. 2, 74. Intens. 4, 30. Vgl. अलर्षि.

चक्षुर्मा 5, 4, 77.

चगयन 4, 3, 73.

चग्यजुषे 5, 4, 77.

1. ✓ चच् (चच्) 7, 3, 66. आनुचुः 6, 1, 36.

2. चच् Spruch u. s. w. 4, 1, 9. 3, 72. 6, 3, 55. 133. 7, 4, 39. 8, 3, 8.

*चर्चे 5, 4, 74.

✓ 1. चछ् स. च.

✓ 2. चछ् (चछ्, चच्छि, चच्छति) Perfect 3, 1, 36. 7, 4, 1. Mit सम् Med. 1, 3, 29.

चैजिष्ठ und चजु 6, 4, 162.

चगौ 8, 2, 60. 2, 1, 43. 3, 24. 3, 3, 111. 4, 3, 47.

✓ चत् (चत्, चति), चतोयेते 3, 1, 29. चतित्वा oder चतित्वा 1, 2, 24.

चतापाह् 8, 3, 109.

चतिकरे 3, 2, 43.

चतय्य 4, 2, 31.

चतु 4, 2, 31. 3, 16. 5, 1, 105. 7, 3, 11.

चते mit Abl. 2, 3, 29.

चत्विक्पुत्रे 6, 2, 133.

चत्विजे 3, 2, 59.

चत्विजे 5, 1, 106.

चत्थ 6, 4, 175.

✓ चध् (चध्, चध), Desid. 7, 2, 49. 4, 55.

चभुतिन् Declination 7, 1, 85 fgg.

चय्य und चय्यके 4, 2, 80.

चयभ und चयभतरं 5, 3, 91.

चयि 3, 2, 186. 4, 1, 114. 3, 69. 103. 4, 96. 6, 1, 153. 3, 30. अन्वि 4, 1, 104.

ए

एक 1, 4, 22. 5, 3, 15. 44. 52. 94. 4, 19. 6, 3, 76. एकः 4, 1, 93. 6, 1, 84. एका 1, 4, 1. एकस्य 5, 3, 92. एकस्मिन् 1, 1, 21. 2, 58. एकेषाम् 8, 3, 104. Einfluss auf die Betonung des Verbums 1, 65. Am Anfange eines Tatp. 2, 1, 49. एक für एका am Anfange eines Comp. und vor taddh. 6, 3, 62.

एकैक 5, 3, 52.

एकतमे und एकतरे 5, 3, 94.

एकदो 5, 3, 15.

एकदिग् 4, 3, 112.

एकदेश 3, 3, 79. 4, 3, 7. 5, 4, 87.

एकदेशिन् 2, 2, 1.

एकधो 5, 3, 44.

एकधुर und एकधुरेण 4, 4, 79.

एकवचन n. Singular 1, 2, 61. 4, 22. 102.

2, 3, 49. 4, 1. 5, 4, 43. 7, 1, 32. 2, 97. 8, 1, 22.

एकवत् Adv. 1, 2, 69. 4, 108.

एकवर्जम् 6, 1, 158.

एकविभक्ति gleicher Casus 1, 2, 64. (stets) im selben Casus stehend 44.

एकशम् 1, 4, 102.

एकशाला und एकशालिके 5, 3, 109.

एकशेष m. 1, 2, 64 fgg.

एकयुति 1, 2, 33 fgg. 39.

एकहलादि mit einem einfachen Consonanten (हल्) anlautend 6, 3, 59.

एकहन्मध्ये inmitten zweier einfacher Consonanten 6, 4, 120.

एकाकिन् 5, 3, 52.

एकाच् aus einem Vocal (अच्) bestehend, einsilbig 1, 1, 14. 3, 1, 22. 6, 1, 1 (NB).

- 3, 88. 4, 163. 7, 2, 10. 67. 8, 2, 37.
4, 12.
एकादशन् 5, 3, 49.
एकादेश ein für zwei Vocale an die Stelle
getretener Vocal 8, 2, 5.
एकाधिकरण 2, 2, 1.
एकान्तर durch ein Wort getrennt 8, 1, 55.
एकाच् vor Zahlwörtern 6, 3, 76.
एकान् aus einem einzigen Laute (अल्) be-
stehend 1, 2, 41.
एकाहं m. 5, 4, 90.
एकाहगम 5, 2, 19.
एकैक 8, 1, 9. एकैकस्य 2, 86.
√ एञ् Caus. (एजि) 3, 1, 138. 2, 28.
एजय 3, 2, 28.
एजो 4, 3, 159.
एजोपदे 5, 4, 120.
1. एत Substitut für इदम् 5, 3, 4.
2. एतं bunt 6, 2, 3.
एतत्प्रथमं 6, 2, 162.
एतद् 5, 2, 39. एष vor Consonanten 6, 1,
132. एतयोः 4, 3, 143. एतेभ्यः 5, 4, 85.
Dafür tonloses अ substituiert 2, 4, 33.

- Betontes अन् 5, 3, 5. एतद् vor einem
Zahlwort 6, 2, 162. Vgl. अनेवः.
एतैर्हि 5, 3, 16.
एतावत् 5, 2, 39.
एतावत्त्व 2, 4, 15.
एतोस् 3, 4, 16.
√ एध् (एधति), Verhalten zu einem voran-
gehenden अ oder आ einer Präposition
6, 1, 89.
एध 6, 4, 29.
इन् (mit unbetonten Casusendungen) Sub-
stitut für इदम् und एतद् 2, 4, 34.
इय 1, 2, 65. 4, 8. 2, 4, 62. 3, 1, 88. 4, 70.
4, 3, 69. 5, 3, 58. 6, 1, 80. 2, 80. 148.
4, 145. 8, 3, 61. Erfordert die betonten
Formen des persönlichen Pronomens 8,
1, 24. Einfluss auf die Betonung des
Verbums 58. 62 fg.
एवंकौरम् 3, 4, 27.
एषका und एषिका 7, 3, 47.
एषणा, अनुज्ञेयणा 8, 1, 43.
एषिका s. एषका.

ऐ

- ऐक — इक 5, 2, 118.
ऐकध्यम् 5, 3, 44.
ऐकशालिकं 5, 3, 109.
ऐकागारिक Adj. (f. ई) 5, 1, 113.
ऐल्ल्याक 6, 4, 174.

- ऐण्येय 4, 3, 155. 159.
ऐष्वर्यं 5, 2, 126. 6, 2, 18.
ऐष्वमम् 5, 3, 22. 4, 2, 105.
ऐष्वमस्तन und ऐष्वमस्त्य 4, 2, 105.
ऐषुकारि und ऐषुकारिभक्त 4, 2, 54.

ओ

- ओकं m. 7, 3, 64.
ओजस् 4, 4, 27. 130. ओजसा° 6, 3, 3.
ओजसेन und ओजस्यं 4, 4, 130.
ओदन 6, 3, 60. Vergleiche उदकोदन und
उदोदन.
ओद्य oder ओद्यन् 6, 4, 29.

- ओम्, euphonische Regeln 6, 1, 95. 8, 2, 87.
89. Vgl. प्रणय.
ओषधि 4, 3, 135. 5, 4, 37. 8, 4, 6. End-
vocal verlängert 6, 3, 132.
ओष्ठ Bahuvr. f. ऐ oder आ 4, 1, 55.
ओष्ठ ein Labial 7, 1, 102.

औ

औक्थिके 4, 2, 60. 3, 129.
 औक्थिक्य 4, 3, 129.
 औल्ल 6, 4, 173.
 औल्लक 4, 2, 39.
 औल्ल 6, 4, 173.
 औल्लोय m. Pl. 4, 3, 102.
 औल्लसिके 4, 4, 27.
 औल्लरपथिक 5, 1, 77.
 औल्लराधय 3, 3, 42.
 औल्ल 4, 1, 86.
 औल्लसिके 4, 4, 15.
 औल्लरिके 5, 2, 67.
 औल्लरिवत्तै und औल्लरिवत्तके 4, 2, 19.
 औल्लान्न 5, 1, 129.
 औल्लकारिके 4, 3, 40.

औल्लकायन m. Auch Pl. 2, 4, 69.
 औल्लजानुके 4, 3, 40.
 औल्लधेय 5, 1, 13.
 औल्लनोविके 4, 3, 40.
 औल्लम्य 1, 4, 79. 4, 1, 89. 6, 2, 113.
 औल्लान्न 5, 1, 14.
 औल्ले und औल्लक 4, 3, 158.
 औल्लेन 5, 2, 4.
 औल्लभक 4, 2, 39.
 औल्लसे 4, 4, 94.
 औल्लो und औल्लक 4, 3, 158.
 औल्लोवत्तै und औल्लोवत्त 5, 3, 118.
 औल्लधे 5, 4, 37.
 औल्लक 4, 2, 39. 3, 155. 157.

क

1. क = प्रजापति 4, 2, 25.
 2. क Substitut für किम् 7, 2, 103.
 कये und क्ये 5, 2, 138.
 कस 5, 1, 25. *कस Dvigu 6, 2, 122. *स्कस 8, 3, 46.
 कैमिक (f. ई) 5, 1, 25.
 कसोय 4, 3, 168.
 *ककुद् und ककुट 5, 4, 146 fig.
 ककुवत् 8, 2, 12.
 कच्चित् nicht mit dem Potential 3, 3, 153.
 Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 30.
 कच्छ 4, 4, 134. *कच्छ Ortsnamen 126.
 कच्छक 4, 2, 126.
 कच्छलामे 6, 2, 91.
 कट* Ortsnamen 4, 2, 139.
 *कैटुक Tatp. 6, 2, 126.
 कठ m. Pl. 4, 3, 107.
 *कठिन und ±-कठिनिके 4, 4, 72.

कडकुर, कडकुरोय und कडकुरे 5, 1, 69.
 कडार 1, 4, 1. 2, 1, 3. कडार* = *कडार Karmadh. 2, 38.
 कणे als Gati 1, 4, 66.
 *कण्ट Bahuvr. 6, 2, 114.
 कण्ड und √कण्डूये Act. Med. 3, 1, 27.
 कणय 3, 1, 17. 4, 2, 111.
 √कणयये Med. 3, 1, 17.
 कत 4, 1, 18. 5, 1, 121.
 कतमे 5, 3, 93. Nom. Acc. Sg. n. कतमेत् (*द्) 7, 1, 25. कतमे* 2, 1, 63. 6, 2, 37.
 कतरै 5, 3, 92. Nom. Acc. Sg. n. कतरैत् (*द्) 7, 1, 25. कतरै* 2, 1, 63. 6, 2, 37.
 कैति 5, 2, 41. 51.
 कतिथे 5, 2, 51.
 कतिपय 5, 2, 51. Declination 1, 1, 33. कतिपयात् = कतिपयेन 2, 3, 33. *कतिपय Tatp. 1, 65.
 कतिपयये 5, 2, 51.

कत्था oder कत्था 6, 3, 103.

कवि 4, 2, 95.

√ कत् (कथ्) 3, 2, 143.

√ कथ् (कथि) 3, 3, 105. Im Dhātup. कथ zweisilbig; vgl. अकथित.

कथकौरम् 3, 4, 27.

कथम् 5, 3, 25. Mit Präsens oder Potential 3, 3, 143.

1. कथो f. 3, 3, 105. 4, 4, 102.

2. कथो Adv. 5, 3, 26. यथा कथा च 1, 98.

कथित in अकथित.

कटो 5, 3, 15, 21. Mit Präsens oder Futurum 3, 3, 5.

कटुष्ठा 6, 3, 107.

कटय 6, 3, 102.

कट 4, 1, 71. कट्टे f. 71 fg. 6, 4, 147. Vgl. तैत्तिरीयकट्ट.

कट्ट 6, 3, 102.

कन् Substitut für युवन् und अन्व 5, 3, 64. 6, 2, 25.

कैनिष्ट und कैनीयम् 5, 3, 64. In Composition mit einem vorangehenden Nomen act., Accent 6, 2, 25.

कनोन Substitut für कन्या 4, 1, 116.

कैनीयम् s. u. कैनिष्ट. Vgl. auch अनुकैनीयम्. कन्ते, कन्ति und कन्तु 5, 2, 138.

*केन्य Tatp. n. 2, 4, 20. Vgl. चिह्ना.

कन्या 2, 4, 20. 4, 2, 102. 6, 2, 124. *कन्या Ortsnamen 4, 2, 142.

± कन्थेय 4, 2, 142.

कन्या, dafür कनोन substituiert 4, 1, 116.

कपाटघ्ने 3, 2, 54.

*कपाल Accent 6, 2, 29.

कपि 4, 1, 107. 5, 1, 127.

कपिष्ठल m. 8, 3, 91.

कवर und कवरे 4, 1, 42.

1. √ कम् (कम, कमि) 3, 2, 154. 167. 8, 3, 46. 4, 34. Zu √ कामि erweitert 3, 1, 30.

2. कम् Indeel. 5, 2, 138.

कमगह्लु und कमगह्लृ 4, 1, 71 fg.

कमिन् 5, 2, 74.

√ कम्प (कम्पि) und कम्पे 3, 2, 107.

Pāṇini's Grammatik.

कम्पे 5, 2, 138.

कम्पल 5, 1, 3. Vgl. पेयय* und पागहु*.

कम्पल्य 5, 1, 3. Am Ende eines Dvigu, Bildung des Fem. 4, 1, 22.

कम्बोज 4, 1, 175.

कम्पे 5, 2, 138.

कम्पे 3, 2, 167.

कर Adj. 4, 4, 143. *करे (f. कृ) 3, 3, 21.

— करे 3, 127.

करण n. 1) *Werkzeug, Instrument, der Begriff des Instrumentals* (auch so v. a. *Instrumental*) 1, 4, 42 fgg. 3, 1, 102. 2, 45. 56. 85. 182. 3, 82. 117. 4, 37. 4, 4, 97. 6, 1, 202. 4, 27. 8, 4, 10. Durch den Instrumental bezeichnet 2, 3, 18. Genetiv 51. 63. Ablativ 33. Am Anfange eines Tatp. 2, 1, 32. Vor क्रोतेने 4, 1, 50. Vgl. तुतोया. — 2) *das Thun, Bewirken* 3, 1, 17. — Vgl. अन्ध*, आचार्य*, आद्य*, नम्न*, पलित*, प्रिय*, मन्त्र*, शालीनो*, सुभग*, स्थूल*, स्व* u. s. w.

करभ 5, 2, 79.

करि in शकृत्* und स्तम्भ*.

करीयकपे 3, 2, 42.

कर्क 5, 3, 110.

कर्काप्रस्य, Accent 6, 2, 87.

कर्ण 4, 2, 80. 3, 65. 5, 2, 24. *कर्णे Bahnvr. 6, 2, 129 fg. Davor ein Vocal verlängert 3, 115. Bildung des Fem. 4, 1, 55. 64.

कर्णजाहे 5, 2, 24.

कर्णिका 4, 3, 65.

*कर्णा mit vorangegehendem अम् 8, 3, 46.

कर्णजपे 3, 2, 13.

कर्त् 1) *der Agens einer Handlung* 1, 4, 54 fg. 3, 67. 4, 30. 40. 49. 52. 2, 2, 15 fg. 3, 24 (अ*). 3, 1, 11. 48. 2, 19. 57. 79. 186. 3, 19 (अ*). 116. 127. 4, 43. 5, 4, 46 (अ*). 50. Wird bezeichnet durch den Instr. 2, 3, 18. Instr. oder Gen. 71. Gen. 65. Parasm. 1, 3, 78. Âtman, 14. Vor solchen Personalendungen, die den Karti bezeichnen, werden im Präsens verschie-

dene Suffixe an die Wurzel gefügt 3, 1, 68 fgg. Bezeichnung des Agens im Reflexivum 87 fgg. Ferner wird der Kartṛ durch ein kṛt-Suffix bezeichnet 3, 4, 67. Durch das Participialsuffix त् 71 fg. 6, 1, 207. Am Anfange eines Tatp. 2, 1, 32. Vgl. कर्म und तृतीया. — 2) das Wort कर्तृ 3, 2, 21.

कर्तृक — zum Agens habend 1, 3, 88. 3, 2, 53. Vgl. समान.

कर्तृकरं Adj. (f. कृ) 3, 2, 21.

कर्तृयक् der Passiv-Charakter —य, der zugleich den Agens bezeichnet (d. i. य mit reflexiver Bedeutung), 6, 1, 195.

कर्तृवेदना von einem Agens empfundener Schmerz 3, 1, 18.

कर्तृस्य am Agens —, am eignen Selbst sich befindend 1, 3, 37.

कर्तॄन् 3, 4, 16.

कर्तृभिर्प्राय dem Agens zu Gute kommend 1, 3, 72.

कर्मक — zum Object habend 3, 1, 88. Vgl. समान.

कर्मकरं (f. कृ) 3, 2, 22.

कर्मकर्तृ ein Agens, der zugleich Object ist (im Reflexivum). Bezeichnung desselben im Aorist 3, 1, 62 fgg.

कर्मठे 5, 2, 35.

कर्मण्यं 5, 1, 100.

कर्मधारय m. ein Tatpuruṣa, dessen Glieder in einem Congruenzverhältniss stehen, 1, 2, 42. Das erste Glied verliert seinen Feminincharakter 6, 3, 42. Die beiden Glieder können ihre Stelle wechseln 2, 2, 38. Ist kein Neutrum 4, 19. Accent 6, 2, 25 fgg. 46. 57 fgg. 130. 8, 1, 11 fgg.

कर्मन् n. 1) das nächste Object einer Handlung 1, 4, 49 fgg. 32. 38. 43. 3, 37. 67. 3, 1, 7. 15. 87 (auch कर्मवत्). 2, 86. 92 fg. 100. 181. 3, 12. 93. 116. 127. 4, 25. 29. 45. 6, 2, 150. Wird bezeichnet durch den Acc. 2, 3, 2. Acc. oder Dat. 12. Acc.

oder Instr. 22. Instr. 3. Dativ 14. 17. Gen. 52 fgg. 65 fg. Ātman. 1, 3, 13. 3, 4, 69. Verschiedene kṛt-Suffixe 70. 6, 2, 48. Aorist-Charakter —लृ 3, 1, 66. Vor Ātman. wird im Präsens —य an die Wurzel gefügt 67. Bildung der beiden Futura, des स-Aorists, des Conditionalis und des Precativs, wenn die Personalendung das Object bezeichnet, 6, 4, 62. Am Anfange eines Comp. 3, 2, 1 fgg. Ein objectiver Gen. nicht componirt 2, 2, 14. Vgl. द्वितीया. — 2) Handlung, Geschäft, Beruf n. s. w. 4, 4, 63. 120. 5, 1, 124. 6, 4, 168. — 3) das Wort कर्मन् 5, 1, 100. 103. 2, 7. 35. 4, 30. — Vgl. ऊर्ध्व, यज्ञ, शब्द.

कर्मन्द् und कर्मन्दिन् m. Pl. 4, 3, 111.

कर्मप्रवचनोय m. die Präpositionen und Adverbia अति, अधि, अनु, अप, अपि, अभि, आ, उप, परि, प्रति und सु in bestimmten Bedeutungen 1, 4, 83 fgg. Mit Acc. 2, 3, 8. Loc. 9. Abl. 10 fg. Als Karmapr. verlieren sie nie ihren Accent.

कर्मव्यतिहार 1, 3, 14. 3, 3, 43. 5, 4, 127. 7, 3, 6.

√ कर्ष (कर्ष, कर्ष) Bez. der √ कृ, कर्षति 3, 4, 49. 6, 1, 159.

कर्षे 6, 1, 159. 4, 4, 97. *कर्षे Tatp. 6, 2, 129.

कर्हि 5, 3, 21. Mit Präsens oder Fut. 3, 3, 5.

कल 3, 1, 21.

कलकूट 4, 1, 173.

कलाश 4, 3, 56.

कलह 3, 1, 17. 2, 23. *कलहे Tatp. 2, 1, 31. 6, 2, 153.

कलहकार 3, 2, 23.

√ कलहाये Med. 3, 1, 17.

कलापक 4, 3, 48.

कलापिन् 4, 3, 48. 104. 108.

1. कलि 4, 2, 8.

2. √ कलि Act. 3, 1, 21.

कलिङ्ग 4, 1, 170.

कल्क 3, 1, 117.

कल्प 4, 3, 105. Vgl. कल्पम् im 1. Index.

कल्प्य 3, 1, 110.

कल्याणो 4, 1, 126.

कय^० = कु 6, 3, 107 fg.

कवचिन् 4, 2, 41.

कवपथ 6, 3, 108.

कवोष्ण 6, 3, 107.

✓कव्यं Act. 7, 4, 39.

कव्ययौहन 3, 2, 65.

✓कग् (कशि) 6, 1, 152.

✓कप् (कप्, कथ) 3, 2, 42. 143. 4, 34. 46.

7, 2, 22. Vgl. कट्टे.

कथ in अर्थे^०, करीषे^०, कूलं^० und सर्वं^०.

*कषाय Tatp. Accent 6, 2, 10.

कष्टे 7, 2, 2. 3, 1, 14.

✓कष्टाय Med. 3, 1, 14.

✓कस् (कस्) 3, 1, 140. 2, 175. Intens. 7, 4,

84. विकस्त 2, 34.

कसे 3, 1, 140.

कस्वरं oder *कस्वरे 3, 2, 175.

का^० = कु 6, 3, 104 figg.

कांस्य 4, 3, 108. कांस्ये 155.

*काकुद् und *काकुद् Bahuvr. 5, 4, 148 fg.

कास 6, 3, 104.

काच्छं 4, 2, 133.

काच्छक und काच्छिका 4, 2, 134.

काठक, यजुषि काठके 7, 4, 38.

काण्डेर्विद्धि, *विद्धो und काण्डेर्विद्धो 4, 1, 81.

काण्ड 5, 2, 111. *काण्ड Dvigu 6, 2, 122.

f. आ 4, 1, 213. *काण्ड Tatp. 6, 2, 126. 135.

काण्डारे 5, 2, 111.

काण्यं und कौण्य 4, 2, 111.

कात्य 4, 1, 105. 18.

कात्यायन und कात्यायने 4, 1, 18.

कावेयक 4, 2, 95.

कायिकं 4, 4, 102.

काटवेय 6, 4, 147.

कानेने 4, 1, 116.

कान्यकं 4, 2, 103.

कान्यिकं 4, 2, 102.

कापथ 6, 3, 104. 108.

कापिशायेने (f. ह्) 4, 2, 99.

कापुरुष 6, 3, 108.

कापये 5, 1, 127.

काप्य 4, 1, 107.

काम 5, 2, 65. 98. *काम 6, 3, 12.

कामप्रवेदन 3, 3, 153.

✓कामिं Med. 3, 1, 30.

कौमुक 3, 2, 154. f. ह् 4, 1, 42.

1. कार्ये 3, 3, 41 fg. 6, 1, 159. *कार्ये 3, 3, 41 fg. 6, 2, 144.

2. कार्ये 4, 2, 25.

1. *कारे 3, 2, 23. 6, 2, 76 fg. Vgl. अगदं^०, जेम^०, प्रिय^०, मद्र^०, यषट्^० und सत्यं^०.

2. कार 6, 3, 10.

कारक n. ein zu einem Verbalbegriff in nächster Bz. stehendes Nomen, ein Agens, Object, Instrumental u. s. w. 1, 4, 23 figg. 2, 3, 7. 3, 3, 19. 5, 4, 42. 6, 2, 139. 144. 148. 8, 1, 51. Vgl. अन्यत्कारक.

कारकरं 3, 2, 21.

*कारम् 3, 4, 59 figg. — *कारम् 25 figg.

कारस्कर 6, 1, 156.

कारि oder कारिन् 4, 1, 152. कारिन् 5, 2, 72.

कार्कश्यं 4, 2, 145.

कार्किकं 5, 3, 118.

कौर्णायनि 4, 2, 80.

कार्तेकोजपो 6, 2, 37.

कार्तिके, कार्तिकिके und कार्तिको 4, 2, 23.

कात्स्न्यं 5, 4, 52. 6, 2, 93.

कर्म 6, 4, 172.

कर्मणो 5, 4, 38.

कर्मार्थं und कर्मार्थायणि 4, 1, 153.

कौमुक 5, 1, 103.

कार्ये 3, 1, 120. 1, 4, 2. 5, 1, 93. 98. Vgl. अ^०.

कार्यार्थयनेय 4, 2, 80.

*कार्यापण und *कार्यापणिक 5, 1, 29.

कार्यवण n. 8, 4, 5.

1. काल m. 1) Zeit, Zeitlänge, Zeitbezeichnung 1, 2, 27. 57. 2, 1, 28 fg. 2, 5, 3. 5. 64. 3, 1, 148. 3, 137 (*विभाग). 4, 57. 4, 2, 3. 34. 3, 11. 43. 5, 1, 78 figg. 2, 81. 3, 15. 27. 4, 20 (अविप्रकृष्टं). 6, 2, 20. 32 (अ^०). 170. 3, 17 (*नामन्). 18 (अ^०).

- 81 (अ०). — 2) das Wort काल 5, 1, 107.
Mit Infin. 3, 3, 167. Mit यद् und Potent.
168. *काले mit vorangehendem Locativ
6, 3, 17. — Vgl. अदेश, आसच, तत्, पुं०.
3. काल schwarz 5, 4, 33. f. हे 4, 1, 42.
कालक 5, 4, 33.
कालकूटि 4, 1, 173.
कालशय 4, 3, 56.
कालार्थे m. Pl. 4, 3, 108.
कालिङ्गे (f. हे) 4, 1, 170.
कालेज 6, 3, 15.
कालेये 4, 2, 8.
काल्य 5, 1, 107. काल्या 3, 1, 104.
काल्याग्निनेये 4, 1, 126.
कायचक्र 4, 2, 41.
काश 4, 2, 80. Davor der Vocal einer auf
इ oder उ auslautenden Präposition ver-
längert 6, 3, 123.
काशज 6, 2, 82.
काशि, काशिका und काशिकी 4, 2, 116.
काशिल 4, 2, 80.
काश्यप 1, 2, 25. 4, 1, 124. 3, 103. 8, 4, 67.
काश्यपिन् m. Pl. 4, 3, 103.
कायिन् in पत्.
√ काम् (काम्), कामां चक्रे 3, 1, 35.
कामे 3, 1, 140.
काम् und कामूतरेने 5, 3, 90.
कास्तोर n. 6, 1, 155.
किञ्च किम् mit seinen Derivaten, ein Inter-
rogativ-Pronomen 3, 3, 6. 144 fg. 8,
1, 48.
किञ्चलकागिरि oder किञ्चलकागिरि 6, 3, 117.
√ कित् (किन्), चिकित्सति 3, 1, 5.
कितव 2, 4, 68. Vgl. तिक.
किन्तमाम् und किन्तराम् 5, 4, 11.
किम् 5, 2, 40 fg. 3, 2, 12. 4, 11. Declination
7, 2, 103. कस्कः 8, 3, 48. कास्कान् oder
कास्कान् 12. किम् Fragepartikel, Einfluss
auf die Betonung des Verbums 1, 44.
कश्चित् u. s. w. desgl. 48. कि किल mit
Futurum 3, 3, 146. किम् am Anfange
eines Tatp. 2, 1, 64. 5, 4, 70. Vgl. किञ्च.
- कियत् 5, 2, 40. 6, 3, 90.
√ किर s. कृ.
किरे 3, 1, 135.
किल s. u. किम्.
किसर, किंसरक und किंसरकै 4, 4, 53.
1. को für किम् substituiert 6, 3, 93.
2. को für √ घाय substituiert 6, 1, 21. 35.
कोदृश् und कोदृश् 6, 3, 90.
कोतिने und कोतिने 3, 3, 97.
1. कु für किम् substituiert 7, 2, 104. Am
Anfange eines Tatp. 2, 2, 18. उ ver-
längert 6, 3, 133. कत् (कट्), का und कव
dafür substituiert 101 fgg.
2. √ कु (कयति), कोकयते 7, 4, 63.
कुक्कुटो 4, 4, 46.
कुवि 4, 2, 96. 3, 56. Vgl. अपकुवि.
कुञ्ज 4, 1, 98.
*कुञ्जर Tatp. 2, 1, 62.
√ कुट् (कुट्) ohne Verstärkung des Wurzel-
vocals 1, 2, 1.
कुटिलिका 4, 4, 18.
कुटो und कुटोरे 5, 3, 88.
√ कुट् (कुट्) und कुट्टक (f. हे) 3, 2, 155.
कुण्ड und कुण्डै 4, 1, 142. *कुण्ड Tatp. 6,
2, 136.
कुण्डपाय 3, 1, 130.
कुण्डिनैः m. Pl. 2, 4, 70.
कुतुपे und कुतु 5, 3, 89.
कुत्स m. Sg. und Pl. 2, 4, 65.
कुत्सन 2, 1, 53. 4, 1, 147. 2, 128. 8, 1, 8.
27. 69, 2, 103.
कुत्सा 4, 1, 167 (eingeschoben).
कुत्सित 2, 1, 53 fg. 5, 3, 74.
कुय und कुये 6, 1, 216.
कुन्ति und कुन्तो 4, 1, 176.
कुपथ 6, 3, 108.
कुपुरुष 6, 3, 106.
कुप्य 3, 1, 114.
कुवर्त्तने und कुवर्त्तनम् 5, 4, 105.
कुमार Tatp. 2, 1, 70. Accent 6, 2, 26 fgg.
*कुमार Accent 58 fg. *कुमारो Accent 95.
कुमारघातिन् 3, 2, 51.

कुमारप्रत्येनम् 6, 2, 27.

कुमुद 4, 2, 80, 87.

कुमुदिके 4, 2, 80.

कुमुद्वत् 4, 2, 87. 6, 4, 143.

√ कुम्ब् (कुम्बि) und कुम्बो 3, 3, 105.

कुम्भ, अस्कुम्भ 8, 3, 46.

कुम्भपदी 5, 4, 139.

कुम्भेयिल 6, 2, 102.

√ कुर् s. क.

कुरु 4, 1, 114. 151. 172. 2, 130. कुरुह f. 1, 170.

कुरुगार्हपत 6, 2, 42.

कुल 4, 1, 139 fgg. 2, 96.

कुलटा 4, 1, 127.

कुलत्य 4, 4, 4.

कुलाल 4, 3, 118.

कुलिज, कुलिज, कुलिजिक, ⁺⁺कुलिजिक und
कुलिजेन Dvigu 5, 1, 55.

कुलेन und कुलेन 4, 1, 139 fgg.

कुल्माष 5, 2, 83.

कुल्य 4, 1, 140.

कुवित्, Einfluss auf die Betonung des Ver-
bums 8, 1, 30.

कुश und कुशो 4, 1, 42.

कुशल Adj. mit Loc. oder Gen. 2, 3, 40.

तच्च 4, 3, 38. 5, 2, 63. कुशलम् mit Gen.
oder Dat. 2, 3, 73. Vgl. अकुशल.

कुशा, अस्कुशा 8, 3, 46.

कुशाघ und कुशाघोय 5, 3, 105.

√ कुप् (कुप्, कुप्, कुप्), कुप्ति mit reflexiver
Bed. 3, 1, 90. कुपित्वा 1, 2, 7. निष्कुपित

7, 2, 47. निष्कोपितम् od. निष्कोपुम् u. s. w. 46.

कुपितक 4, 1, 124.

कुष्ट 8, 3, 97.

कुष्टल n. 8, 3, 96.

कुसित und कुसितो 4, 1, 37.

कुसोद 4, 1, 37. 4, 31.

कुसोदक und कुसोदके 4, 4, 31.

कुसोदोयो 4, 1, 37.

कुसुमेयिल 6, 2, 102.

कुस्तम्बुरु n. Pl. 6, 1, 143.

1. कुहे Adv. 5, 3, 13.

2. कुह und कुहे m. 6, 1, 216.

कुचवार 4, 3, 94.

कूप 4, 2, 73.

कूपेयिल 6, 2, 102.

कुल Tatp. 6, 2, 129, 135. कुलम् Avjajibh. 121.

कुलंकर्षे 3, 2, 42.

कुलमुदुजै und कुलमुदुहे 3, 2, 31.

√ क् (क्, क्क्, करोति, कुर) 3, 1, 120. 2, 20.

43. 56. 89. 95. 136. 3, 100. 127. 4, 16.

25. 36. 61. 6, 2, 76. 8, 3, 46. Ātman. 1,

3, 32. करोति 3, 1, 79. 4, 4, 34. कुर्यः,

कुर्मः 6, 4, 108. कुर्यात् 109. Ueber dieses

उ s. 8, 2, 79. उ nicht verlängert 6, 4,

110. कधि 102. 8, 3, 50. Perfect 7, 2, 13.

Aorist 2, 4, 80. 3, 1, 59. अक्, अक्कन्

42. कः, कर्त्, कर्ति 8, 3, 50. Bildet

das periphrastische Perfect und andere

Verbalformen 1, 3, 63. 3, 1, 40 fgg. In

Verbindung mit तिरम् und anderen Ad-

verbien 1, 4, 73. 3, 4, 59 fgg. 5, 4, 50 fgg.

Wann sich ein म् vor verschiedenen For-

men von क् erhält 8, 3, 46. 50. क्त s. bes.

— Caus. Construction 1, 4, 53. Mit मिथ्या

Ātman. 3, 71. — Intens. करिक्त् 7, 4, 65.

— Mit अधि Med. 1, 3, 33. अधिक्त् 4, 3,

87. अधि davor Upasarga oder Karmapr.

1, 4, 98. — Mit अनु Parasm. 1, 3, 79. —

Mit उप, उपस्क् 6, 1, 137 fgg. Mit Gen.

2, 3, 53. — Mit परा Parasm. 1, 3, 79. —

Mit परि, परिष्क् 6, 1, 137 fg. — Mit प्र,

प्रक्त् 5, 4, 21. — Mit वि Ātman. 1, 3,

54 fg. — Mit सम्, संस्क् 6, 1, 137 fg.

संस्कृत 4, 2, 16. 4, 3, 134.

ककल und ककलोय 4, 2, 145.

कक् 3, 3, 126. 7, 2, 22. कक्कात् = कक्केण

2, 3, 33. कक्क Tatp. Accent 6, 2, 6.

कक्कात् mit einem Partic. auf त compo-

nirt 3, 2.

कक्किन् in अ.

√ कग् (कगि), कगौति 3, 1, 80.

1. कन् 1) jedes Suffix, welches aus Verbal-

wurzeln (Dhātu im weitesten Sinne) und

Tempusstämmen Nominalstämme, Abso-

lative und Infinitive bildet 3, 1, 93. 1, 2, 48. Letztere sind indeclinabel 1, 39 fg. Alle kṛt-Suffixe, mit Ausnahme derer mit stammem ग्र, sind ārdhahātuka 3, 4, 114. Von ihnen gehandelt 1, 94 fgg. Bezeichnen in der Regel den Agens 4, 67. Davor erhält eine Wurzel das Augment त् 6, 1, 71 (vgl. 8, 2, 2). य् 7, 3, 33. Erhalten selbst kein Augment इ 2, 8. Einfluss auf den Wurzelvocal 3, 34 fg. Wann न् in einem kṛt य् wird 8, 4, 29 fgg. अ 7, 4, 25. Ein auf ein kṛt-Suffix auslautendes Wort (auch कृत् genannt) mit Gen. 2, 3, 85. Am Ende eines Comp. 2, 1, 32. 6, 3, 72. Davor erhält sich ein Loc. 14. Accent eines Comp. mit einem solchen Stamme 6, 2, 50. 139. अ 2, 2, 7. 6, 2, 191. Nach 2, 2, 7. 6, 2, 191 müsste man schliessen, dass die upādi-Suffixe nicht kṛt heissen; dafür spricht aber wieder 6, 2, 50. — 2) das Wort कृत् bewahrt seinen Accent in allen Casus 6, 1, 182. *कृत् 3, 2, 89.

2. √कृत् (कृत) कन्तति 7, 1, 59. Die Suffixe des Fut., Condit. und Desid. können das Augment इ erhalten 2, 57.

कृत 3, 1, 21. 4, 3, 38. 87. 116. 4, 133. 5, 2, 5. 6, 2, 149. *कृत 2, 1, 59. Accent 6, 2, 170. *कृत 8, 3, 50.

√कर्ति Act. 3, 1, 21.

कृत्य 1) m. die Participia fut. pass. bilden den Suffixe 3, 1, 95 fgg. Bedeutung derselben 3, 113. 163. 169. 171 fg. 4, 70. Andere Suffixe in derselben Bedeutung 3, 4, 14. Ein auf dieses Suffix ausgehendes Wort mit Gen. oder Instr. 2, 3, 71. Am Anfange eines Tatp. 1, 68. Accent 6, 2, 2. Am Ende eines Tatp. 2, 1, 33. 43. Accent, wenn sie mit der Negation verbunden sind, 6, 2, 160. — 2) कृत्य = कार्य 3, 1, 120.

कृत्यो 3, 3, 100.

कृत्रिम in अकृत्रिम.

कृत्यन् in राज* und सह*.

*कृत्यम् s. कृत्यमुच् im vorangehenden Index.

√कृप् (कृप्, कृप्, कृप्) 3, 1, 110. लृ für र् substituirt 8, 2, 18. Parasam. und Ātman.

1, 3, 93. Betonung der beiden Futura, des Condit. und Desid. 7, 2, 60.

√कृश् (कृश्), कृशित्वा und कृशित्वा 1, 2, 25.

कृशे 8, 2, 55.

कृशाश्व 4, 2, 80. 3, 111.

कृशाश्वेन् 4, 3, 111.

√1. कृप् (कृप्, कृप्) 3, 4, 49. 6, 1, 159. —

Mit उद् s. उत्कृष्ट. — Mit प्र s. प्रकृष्ट. —

Mit विप्र s. विप्रकृष्ट.

√2. कृप् (कृप्), करोकृष्यते 7, 4, 64.

कृषि 5, 2, 112. 4, 58.

कृषोयले 5, 2, 112.

कृष्टपच्य 3, 1, 114.

√कृ (कृ, कृ) 3, 1, 135. 3, 30. चिकृषति

7, 2, 75. Nach अथ, उप und प्रति स an die Wurzel gefügt 6, 1, 140 fgg.

√कृप् s. कृप्.

केकय 7, 3, 2.

केदार 4, 2, 40.

केवल 5, 4, 124. 6, 2, 96 (अ). 7, 1, 68. 3, 5.

f. वृ 4, 1, 30. केवल* Tatp. 2, 1, 49.

केश 4, 2, 48. 5, 2, 109.

केशवे, केशवत् und केशिक 5, 2, 109.

केशिन् 5, 2, 109. 6, 4, 165.

केकेय 7, 3, 2.

कैतवायनि 2, 4, 68.

कैदारक, कैदारिक und कैदाय 4, 2, 40 fg.

कैशिके 4, 2, 48.

कैशिने 6, 4, 165.

कैश्य 4, 2, 48.

कोटरायण n. 6, 3, 117. 8, 4, 4.

कोप m. 1, 4, 37. 8, 1, 8. 2, 103.

कोश 4, 3, 42.

कोष्ण 6, 3, 107.

कोसल 4, 1, 171.

कोक्कुटिके 4, 4, 46.

कोक्षे 4, 3, 56.

कालेयक 4, 2, 96.
 कालवाये 4, 3, 94.
 कालजायने m. Pl. und कालजायन्य 4, 1, 98.
 कालतले m. 5, 4, 95.
 कालिलके 4, 4, 18.
 कालित्य 3, 1, 23.
 कालिङ्गन्य 2, 4, 70.
 काल्मे 2, 4, 65. 4, 1, 114.
 काल्पिञ्जल 4, 3, 132 (eingeschoben).
 काल्पेन 5, 2, 20.
 कालारं und कालारेने 4, 2, 13.
 कालुदिके 4, 2, 80.
 कालवे und कालवक 4, 2, 130.
 कालव्यं 4, 1, 19. 151. 172.
 कालव्यायणै 4, 1, 19.
 कालटिनेये und कालटेये 4, 1, 127.
 कालत्यै 4, 4, 4.
 कालालक 4, 3, 118.
 कालेयक 4, 1, 140. 2, 96.
 काल्माष 5, 2, 83.
 काल 8, 3, 89. Vgl. अकाल.
 कालिक 4, 1, 106. 3, 103.
 कालिकिन् m. Pl. 4, 3, 103.
 कालेय 4, 3, 42.
 कालोत्तकेयं 4, 1, 124.
 कालित्य 4, 1, 171. 155.
 कालित्यायिनि 4, 1, 155.
 √ कृय् (कृयो), Caus. (क्रोयि) क्रोयेति 7, 3, 36.
 3, 4, 33.
 *क्रोयम् 3, 4, 33.
 कृतु 3, 1, 130. 4, 2, 60. 3, 68. 6, 2, 97.
 Vgl. अध्वर्यु.
 √ कृय् Caus. (क्राय) mit Gen. 2, 3, 56.
 कृय und कृये 6, 1, 216, v. 1.
 √ क्रन्द्, कनिक्रदत् 7, 4, 65.
 √ क्रम् (क्रम, क्रम, क्रमु) 3, 2, 67. क्राम्यति
 und क्रामति 3, 1, 70. 7, 3, 76. Wann
 Âtman. 1, 3, 38. 43. क्रमते 7, 3, 76.
 Wann ein Ârdhadh. das Augment इ er-
 hält 2, 36. क्रान्त्या oder क्रन्त्या 6, 4, 18.
 Mit Infin. (Beispiele mit प्र) 3, 4, 65. —
 Intens. चङ्क्रम्य 3, 2, 150. — Mit अव,

क्रमुः 6, 1, 116. — Mit आ Âtman. 1, 3,
 40. — Mit उप desgl. 1, 3, 39. 42. — Mit
 अभि निम्, निष्क्रामति 4, 3, 86. — Mit परा
 Âtman. 1, 3, 39. — Mit प्र desgl. 1, 3, 42.
 — Mit वि desgl. 1, 3, 41.
 क्रम und क्रैमक 4, 2, 61.
 क्रमण 3, 1, 14.
 क्रय, क्रयविक्रय, क्रैयविक्रयिक und क्रैयिक 4,
 4, 13.
 क्रय्य 6, 1, 82.
 क्रय्याद् 3, 2, 69.
 *क्रौ 3, 2, 67.
 क्रियौ 3, 3, 100. *Handlung* 2, 126. 5, 1, 115.
 Vgl. तुल्यक्रिय.
 क्रियागगन 6, 2, 162.
 क्रियातिपत्ति 3, 3, 139.
 क्रियान्तर 3, 4, 57.
 क्रियाप्रबन्ध 3, 3, 135.
 क्रियाप्रश्न 8, 1, 44.
 क्रियाफल 1, 3, 72.
 क्रियाभ्यावृत्तिगगन 5, 4, 17.
 क्रियायोग 1, 4, 58 fig.
 क्रियार्थ Adj. (f. आ) 2, 3, 14. 3, 3, 10.
 क्रियासमभिव्यक्ति 3, 1, 22. 4, 2.
 क्रियासातत्य 6, 1, 144.
 √ क्रो (क्रौ), क्रोशति 3, 1, 81. क्रोत 4, 3, 38.
 5, 1, 1. 37. क्रोतवत् Adv 4, 3, 156. *क्रोते
 6, 2, 151 f. ई 4, 1, 30. — Caus. क्रापेयति
 6, 1, 48. — Mit अव, परि und वि Âtman.
 1, 3, 18. — Mit वि 3, 2, 93.
 √ क्रोड् (क्रोड्, क्रोड) 3, 2, 142. — Mit अनु,
 आ, परि und सम् Âtman. 1, 3, 21.
 क्रोडा 2, 2, 17. 4, 2, 57. 6, 2, 74.
 क्रोत s. u. √ क्रो.
 1. √ कुञ्च् (कुञ्च्) 3, 2, 59.
 2. कुञ्च् 3, 2, 59. Behält seinen Accent in
 allen Casus 6, 1, 182.
 √ कुध् (कुध) 3, 2, 151. Mit Dat. 1, 4, 37.
 Mit Präpositionen auch Acc. 38.
 √ कुश् (कुश) 3, 2, 147.
 क्रोड Bahuvr. f. ऋ 4, 1, 56.
 क्रोधने 3, 2, 151.

*क्रौञ्च 3, 2, 147.

क्रोष्टु, क्रोष्टुं und क्रोष्टुं 7, 1, 95 figg.

क्रौडि und क्रौड्यो 4, 1, 80.

√ क्रम् (क्रम्) क्राम्यति und क्रामति 3, 1, 70.
7, 3, 74 fig.

क्रमिन् 3, 2, 141.

√ क्रिष् (क्रिश्, क्रिश) 3, 2, 146. क्रिशित्या
1, 2, 7. 7, 2, 50. क्रिष्ट्या, क्रिशित und
क्रिष्ट ebend. — Mit परि, *क्रिश्यमान 3, 4, 55.

क्रौञ्च 3, 2, 146.

क्रौञ्चपक्ष 3, 2, 50.

1. क्व Substitut für किम् 7, 2, 105.

2. क्व Adv. 5, 3, 12. 7, 2, 105.

√ क्यण् (क्यण्), क्येण und क्यार्ण 3, 3, 65
(vgl. 6, 1, 159).

√ क्षण् (क्षण), Aorist 7, 2, 5.

क्षन् Declination 6, 4, 11.

क्षत्र 4, 1, 138.

क्षत्रिय 4, 1, 138. 2, 4, 58. 4, 1, 168. 3, 99.

√ क्षम्. क्षाम्यति 7, 3, 74. क्षमति 2, 34.

क्षमिन् 3, 2, 141.

क्षेय und क्षये 6, 1, 201.

क्षयिन् 3, 2, 157.

क्षय्य 6, 1, 81.

√ क्षर, क्षरति 7, 2, 34.

क्षरज und क्षरज 6, 3, 16.

क्षामे 8, 2, 53.

√ क्षि (क्षि und क्षियः Abl.) 3, 2, 157. *क्षोय
6, 4, 59. क्षोय und क्षित 60 fig. 8, 2, 46.

√ क्षिप् (क्षिप्, क्षिप, क्षिपि) 3, 2, 140. — Mit
अति, अभि und प्रति Parasm. 1, 3, 80. —
Mit परि 3, 2, 142. 146.

क्षिप्ते 3, 2, 140.

क्षिप्र 3, 3, 133. 6, 4, 156. Vgl. क्षेपिष्ठ und
क्षेपीयम्.

क्षिया 8, 1, 60. 2, 104.

क्षोय s. u. √ क्षि.

क्षोये 8, 2, 55.

क्षीर 4, 2, 20.

√ क्षीर्ये 7, 1, 51.

√ क्षु (क्षु) 3, 3, 25.

क्षुद्र Adj. 6, 4, 156. क्षुद्रा 4, 1, 131. 3, 119.

Vgl. क्षौदिष्ठ und क्षौदीयम्.

क्षुद्रजन्तु 2, 4, 8.

√ क्षुध् (क्षुध्), क्षुधित्या und क्षुधित 7, 2, 52.

क्षुध्य 7, 2, 18.

√ क्षुभ् (क्षुभा), क्षुभति 8, 4, 39.

क्षुल्लकैर्विषयदेय 6, 2, 39.

क्षेत्र 4, 1, 23. 5, 2, 1. 92 (पर).

क्षेत्रकरं 3, 2, 21.

क्षेत्रज्ञ 7, 3, 30.

क्षेत्रिये 5, 2, 92.

क्षेप 2, 1, 26. 42. 47. 64. 5, 4, 46. 70. 6, 2,
69. 107 fig.

क्षेपिष्ठ und क्षेपीयम् 6, 4, 156.

क्षेमकारं und क्षेमकरं 3, 2, 44.

√ क्षे (क्षायः Abl.), क्षामे 8, 2, 53.

क्षेये Adj. (f. क्षे) 4, 2, 20.

क्षौदिष्ठ und क्षौदीयम् 6, 4, 156.

क्षौड 4, 3, 119.

√ क्षु (Abl. क्षुयः) mit सम् Ātman. 1, 3, 65.

√ क्ष्माय् (क्ष्मायौ), क्ष्मापयति 7, 3, 36.

√ क्ष्विद् (क्ष्विदि), क्ष्वेदित 1, 2, 19.

ख

खट्वा Tatp. 2, 1, 26.

खण्डिक 4, 2, 45. 3, 102.

खदिरवण n. 8, 4, 5.

√ खन् (खन्, खन) 3, 1, 111. 2, 67. 184. 3,
125. खनति 4, 4, 2. Dafür खा 6, 4,
42 fig. Ausfall des अ 98.

खने oder *खने 3, 3, 125.

खनित्र 3, 2, 184.

खन्य 3, 1, 123.

खरशाल 4, 3, 35.

खल 4, 2, 50. 5, 1, 7.

*खलति Tatp. 2, 1, 67.

खलिनो 4, 2, 51.

खलु mit dem Absol. auf त्वा 3, 4, 18.

खेन्य 5, 1, 7.

खन्यो 4, 2, 50.

1. √ खा Substituit für खन् 6, 4, 42 fg.

2. खो 3, 2, 67.

खौगिहक 4, 2, 45.

खागिह्येय m. Pl. 4, 3, 102.

√ 1. खाद् (खाद) 3, 2, 146.

√ 2. खाद् — खिद् 6, 1, 52.

खौदक 3, 2, 146.

खाने oder खाने 3, 3, 125. 6, 1, 159. 2, 144.

खान्य 3, 1, 123.

*खारे und *खारि Dvigu, खारी 5, 4, 101. 1, 33.

*खौरोक 5, 1, 33.

√ खिद् (खिदि). खिन्देति 7, 1, 59. Dafür

खाद् substituiert 6, 1, 52.

*खेट Tatp. 6, 2, 126.

खैय 3, 1, 111.

√ ख्या (ख्या, ख्यात्, ख्याति) 3, 2, 7. Aorist

1, 52. ख्याते 8, 2, 57. Für चक्ष् substituiert

2, 4, 54 fg.

ग

1. *गे gehend in अत्यन्तग, अध्वग, अनन्तग, अन्तग, दूरग, पदग, पारग, सर्वग.

2. *गे singing 3, 2, 8.

√ गच्छ् s. √ गम्.

√ गम् (गम्), अजगच्छत् und अजोगच्छत् 7, 4, 97.

गम् 3, 3, 86. 4, 4, 84. 5, 2, 52. Heißt Saṅkhjā (Zahlwort) 1, 1, 23. *गम् Bahuvr. 5, 4, 73.

गमातिथे 5, 2, 52.

गमान् 5, 4, 17. 6, 2, 162.

गगिन् 6, 4, 165.

गैय 4, 4, 84.

*गत् 6, 4, 40.

गत 4, 4, 86. *गत 2, 1, 24.

गति f. 1) die Upasarga (Präpositionen) und andere adverbialische Formen, wenn sie in unmittelbarer Beziehung zu einem Verbalbegriff stehen, 1, 4, 60 fgg. 8, 3, 40. Stehen vor dem Verbum 1, 4, 81. Im Veda auch nach und vom Verbum getrennt 82 fg. Bewahren ihren Accent vor einem Verbum fin. 8, 1, 57. Verlieren ihn 71. Desgleichen vor einer anderen Gati 70. Gati und Verbum fin. beide unbetont 68. Am Anfange eines Tatp. 2, 2, 18. Bewahrt hier ihren Accent 6, 2, 49 fgg. Verliert ihn 139. 144 fgg. — 2) Gang, Bewegung Pāṇini's Grammatik.

1, 3, 15. 4, 52. 69. 2, 3, 12. 3, 1, 23.

3, 129. 4, 72. 76. 5, 4, 4. 7, 3, 42 (अ*).

63. 8, 1, 51. 3, 113.

गैत्वर 3, 2, 164.

√ गद् (गद) 3, 1, 100. 3, 64. नि vor गद् geht in णि über 8, 4, 17.

गैद्य 3, 1, 100.

गन्तव्य 6, 2, 13.

गन्ध und गन्धि am Ende eines Bahuvr. 5, 4, 135 fgg.

गन्धन 1, 2, 15. 3, 92.

*गन्धि Bahuvr. 5, 4, 135 fgg.

√ गम् (गम्, गमि) 3, 2, 47. 67. 154. 171. 3,

58. गच्छति 7, 3, 77. 4, 3, 85. 5, 1, 74.

Wann ein ārdhadh. das Augment द् er-

hält 7, 2, 58. Wann der Vocal ausfällt

6, 4, 98. Aorist und Precativ 1, 2, 13.

Aorist 2, 4, 80. जग्मिद्यस् und जगन्द्यस्

7, 2, 68. Für द् Act. substituiert 2, 4,

46 fg. Für द् Med. 48. गमयति 46. जिग-

मिषति 47. — Mit अधि. जिगांसते 2, 4, 48.

6, 4, 16. — Mit आ, आगत 4, 3, 74. आ

गनोगन्ति 7, 4, 85. — Das न् eines kit-

Suffixes wird nach परा u. s. w. ऋ 8, 4,

34. — Mit सम् Ātman. 1, 3, 29. संगत

und असंगत 5, 1, 121.

गैम 3, 3, 58. *गमै 2, 45. Vgl. एकाह्.

गमिन् 3, 3, 3.
 गम्भीर 4, 3, 58.
 गर्, गरिमेन्, गेरिष्ठ und गैरीयस् 6, 4, 157.
 गर्ग 4, 1, 105.
 *गर्त und *गर्तेर्य 4, 2, 137. Vgl. त्रिगर्तषष्ठ.
 गर्ध 7, 4, 34.
 गर्धने 3, 2, 150.
 *गर्भिणी Tatp. 2, 1, 71.
 गर्हा 1, 4, 96. 3, 3, 142. 149. 6, 2, 126. Vgl. भाष्य.
 गर्ह 3, 1, 101. 4, 4, 30. 5, 2, 128.
 *गर्व Tatp. 5, 4, 92. Accent auf dem ersten Gliede 6, 2, 72.
 गवाश्व n. 2, 4, 11.
 गर्विष्ठिर 8, 3, 95.
 गवेन्द्र 6, 1, 124.
 गैव्य 4, 3, 160. 5, 1, 2. 39. गय्यो 4, 2, 50.
 गह 4, 2, 138.
 गहन 7, 2, 99.
 गहोरेय 4, 2, 138.
 1. √ गा (गा, गार्ति) Act. Substitut für ह Act. (इण्) im Aorist 2, 4, 45. 77. Für den Vocal wird ह् substituiert 6, 4, 66. य 67. *गाय Absol. 69.
 2. √ गा (गाह्) Med. Substitut für ह Med. (इह्) im Perfect 2, 4, 49. Aorist und Condit. 50. Caus. und Desid. 51. Für den Vocal wird ह् substituiert 6, 4, 66.
 3. √ गा = गे.
 4. *गौ gehend 3, 2, 67.
 गार्गाने 6, 4, 165.
 गायडो und गायडोये 5, 2, 110.
 गौयक 3, 1, 146.
 गायकार 3, 2, 23.
 गायिन् und गायिने 6, 4, 165.
 *गाध Tatp. Accent 6, 2, 4.
 गान्धार und गान्धारि 4, 1, 169.
 गामिन् 5, 2, 11. Vgl. अय, अने.
 गौमुक oder गौमुक 3, 2, 154.
 गौम्भीर्य 4, 3, 58.
 गार्येन 3, 1, 147.
 गौय्य 4, 1, 105. 7, 3, 99. 8, 3, 20. 4, 67.

गौष्ट्य 4, 1, 138.
 गार्हपत in कुरु.
 गौर्हपत्य 4, 4, 90.
 गालव 6, 3, 61. 7, 1, 74. 3, 99. 8, 4, 67.
 गाह in उद* und उदक*.
 *गिरिम् Avjajibh. 5, 4, 112.
 *गिरि Avjajibh. 5, 4, 112. Accent in einem Namen 6, 2, 94. Davor ein Vocal verlängert 3, 117.
 गैरेति 3, 3, 95.
 *गु Bahuvr. 1, 2, 48.
 गुड 4, 4, 103.
 गुण m. 1) die Vocale अ, ए und ओ 1, 1, 2. Wird für den einfachen Vocal mit Ausnahme des अ substituiert 3, 6, 4, 26. Wann 6, 4, 146. 156. 7, 3, 82 fgg. 91. 108 fgg. 4, 10 fgg. 16. 21. 29 fg. 57. 75. 82. Guṇa allein für zwei Vocale 6, 1, 87. 97. Wann Guṇa nicht substituiert wird 1, 1, 4 fgg. 7, 3, 87 fg. — 2) Eigenschaft 2, 2, 11. 3, 25. 6, 2, 155. — 3) Mal 5, 2, 47. — 4) das Wort गुण 5, 4, 59. *गुण Bahuvr. Accent 6, 2, 178.
 गुणकान्त्ये 6, 2, 93.
 गुणयचन Eigenschaftswort 2, 1, 30. 4, 1, 44. 5, 1, 124. 3, 58. 6, 2, 24. 8, 1, 12.
 *गुणौ (nach einem Zahlwort) Adv. mit क 5, 4, 59.
 √ गुप् (गुध), गुधित्वा 1, 2, 7.
 √ 1. गुप् (गुप्, गुधि), गोपार्थेति 3, 1, 28. Aorist 50.
 √ 2. गुप् (गुप्), तुगुप्तेति 3, 1, 15.
 √ गुर् (गुर्) mit अप Absol. auf चम् 6, 1, 53.
 गुरु 1) m. ein prosodisch langer Vocal 1, 4, 11 fg. 3, 3, 109. 4, 1, 78. 5, 1, 132. 8, 2, 86. — 2) das Wort गुरु, Compar. und Superl. 6, 4, 157. — Vgl. मध्ये*, रिक्त*.
 गुरुमन् einen prosodisch langen Vocal habend 3, 1, 36.
 √ गुह् (गुह्), dafür गूह् st. गोह् 6, 4, 89. Aorist 7, 3, 73. Desid. 2, 12.
 गृते 8, 2, 61.

√ गृध् (गृधि) 3, 2, 140. 150. Caus. Ātman.
1, 3, 69.

गृध् 3, 2, 140.

गृष्ट 4, 1, 136. *गृष्टि Tatp. 2, 1, 65. Vgl.
महो.

√ गृह् der 10. Kl. (गृहि) 3, 2, 158. Gilt für
zweisilbig (गृह्), daher keine Steigerung
des Vocals.

गृह् 3, 1, 144.

गृहपति 4, 4, 90.

गृहमेध, *मेधेन्य und *मेधं 4, 2, 32.

गृहयालु 3, 2, 158.

गृह्य 3, 1, 119.

√ गृ (गृ mit dem Abl. यः, गृण्य wegen गृण्यति)
3, 3, 29. ज्ञिगरिषति 7, 2, 75. ज्ञेगिष्यते
8, 2, 20. Bedeutung des Intens. 3, 1,
24. Wann für र् sonst ल् substituiert wird
8, 2, 21. — Mit अनु und प्रति mit Dat.
1, 4, 41. — Mit अव्य und सम् Ātman. 1,
3, 51 fg.

गृय 3, 4, 68.

गृह 3, 1, 144.

√ गे (गा mit dem Abl. गः) 3, 1, 146. 2,
8, 3, 95. Für den Vocal wird ई substi-
tuiert 6, 4, 66. गृ 87. *गाय Absol. 69.

गौ 4, 2, 50. 136. 3, 145. 160. 5, 1, 39. 6,
2, 72. Declination 7, 1, 90. Behält
seinen Accent in allen Casus 6, 1, 182.

गोनाम् 7, 1, 57. गोश्व 6, 1, 122 fgg.

Dafür *गु substituiert 1, 2, 48.

गोघ्न 3, 4, 73.

गोचरं 3, 3, 119.

गोघ्न 4, 1, 42.

*गोणि 1, 2, 50.

गोर्गो 4, 1, 42. 1, 2, 50. 5, 3, 90.

गोर्गोतरं 5, 3, 90.

गोतम m. Sg. und Pl. 2, 4, 65.

गोतम् statt des Abl. von गो 7, 1, 90.

गोत्र n. 1) Geschlecht, ein entfernterer Nach-
komme, Geschlechtsname, patronymis-
ches Suffix. Definiert 4, 1, 162 fgg.

Bildung desselben 168 fgg. Im Plural
das Suffix abgeworfen 2, 4, 63.—4, 1,
78. 89. 93 fgg. 98. 157 (अ*). 2, 39. 111.
3, 30. 99. 126. 5, 1, 134. 6, 2, 69. 8, 3,
91. — 2) das Wort गोत्र, am Ende eines
Bahuvr. nach einem Femininum 6, 3,
43 fgg. — Vgl. स*.

गोत्रम् nach einem Verbum finitum, das
seinen Ton bewahrt, 8, 1, 27. 57. 69.

गोत्रस्त्री f. der Geschlechtsname einer Frau
4, 1, 147.

गोत्रो 4, 2, 51.

गोत्रायय 4, 1, 79.

गोधा 4, 1, 129.

गोष्वन 2, 4, 87.

गौपाल 6, 2, 78.

गोपुच्छ 4, 4, 6. 5, 1, 19.

गोमय 4, 3, 145.

गोमिन् 5, 2, 114.

गोमुख Bahuvr. 6, 2, 168.

गोशाल 4, 3, 35.

गोषद् und गोषदक 5, 2, 62.

गोष्ठ 8, 3, 97. 5, 2, 18.

गोष्ठश्चै 5, 4, 77.

गोष्ठद 6, 1, 145.

गौसाद, गौसादि und गौसारच 6, 2, 41.

गोह् theoretische Verstärkung von √ गृह्,
statt deren गृह् eintritt, 6, 4, 89.

गौ — इक् 5, 2, 118.

गौडेपुर 6, 2, 100.

गौडिक 4, 4, 103.

गौतमे 4, 1, 130. 2, 4, 65.

गौधारे 4, 1, 130.

गौधरे 4, 1, 129.

गौपुच्छिक 4, 4, 6. 5, 1, 19.

गौर und गौरं 4, 1, 41. Vgl. उपा*.

गौष्टोन 5, 2, 18.

गन्ध 1, 3, 75 (अ*). 4, 3, 87. 116. गन्धान्त
6, 3, 79.

√ गस्, गसित 7, 2, 34.

√ गर् (गर्, गह, गहि) 3, 1, 118. 134. 143.
3, 35. 45. 51. 58. 4, 36. 39. 58. Wann र्

vocalisirt wird 6, 1, 16. यद्वाति 4, 4, 39. Ein Ārdhadh. erhält das Augment ई 7, 2, 37. Perfect 6, 1, 7. जयम् 7, 2, 64. Pass. und Impers. in den beiden Fut., Condit., सू-Aorist und Precativ 6, 4, 62. यद्वात्वा 1, 2, 8. जिघृक्षति ebend. und 7, 2, 12.
यद्वा 3, 1, 143. यद्वा 3, 58.
यद्वा n. 5, 2, 77.
यद्वा in फले.
याम m. 2, 4, 7 (अ). 4, 2, 43, 94, 109 (उ-दोष). 117 (वाहो). 3, 7, 6, 2, 103, 7, 3, 14. याम Tatp. Accent 6, 2, 62.
याम m. 4, 2, 142. Accent 6, 2, 84.
यामम् Avjajibh. 4, 3, 61.
याम्या 5, 2, 78, 3, 112. Declination 7, 1, 56.
यामतले m. 5, 4, 95.
यामेता 4, 2, 43.
यामिक 4, 3, 61.
यामोश 4, 2, 94.

यामेय 4, 2, 142.
याम्ये 4, 2, 94.
याम्यपु 1, 2, 73.
याम्युत् 3, 2, 177.
यद्वा 3, 1, 143.
यद्वा in जोष, नाम and हस्त.
यद्वा 3, 1, 134.
यद्वा Bahuvr. 6, 2, 14.
यद्वा 4, 2, 96, 3, 57, 6, 2, 14.
यद्वा 4, 3, 46.
यद्वा (युव), Aorist 3, 1, 58.
यद्वा und यद्वा 4, 3, 57.
यद्वा 4, 2, 96.
यद्वा 4, 3, 46.
यद्वा 4, 3, 46, 49.
यद्वा (यद्वा) und यद्वा 3, 3, 76.
यद्वा s. यद्वा.
यद्वा 3, 2, 139.
यद्वा (युव) und यद्वा (युव), Aorist 3, 1, 58.
यद्वा (यद्वा) 3, 2, 139. Mit Infin. 4, 65.

घ

1. घ in ताडघ und पाणिघ.
2. घ Indecl. verlängert 6, 3, 133.
यद्वा (घट) mit Infin. 3, 4, 65.
घट Adj. mit Loc 5, 2, 35.
घन m. 3, 3, 77.
यद्वा (घम्, घम्, घम्, घम्) 3, 2, 160. Für अद्वा substituiert 2, 4, 37 fgg. Ausfall des Vowels 6, 4, 98, 100. यद्वा für म् 8, 3, 60.
जिघृक्षम् 7, 2, 67. Aorist 2, 4, 80.
यद्वा 3, 3, 59 fgg. 6, 2, 144.
घम् 3, 2, 160.
यद्वा 3, 4, 36 fgg.

यद्वा 3, 2, 86. Vgl. कुमार and जोष.
घातुक oder यद्वा 3, 2, 154.
यद्वा (घुष, घुषि oder घुषि), घुष्ट 7, 2, 23.
संघुष्ट und संघुष्ट 28.
यद्वा 6, 2, 85. Vgl. यद्वा und यद्वा.
यद्वा 3, 2, 52 fgg. यद्वा 6, 4, 135. Vgl. कपाटघ, गोघ, जायाघ, पतिघ, हस्तिघ.
यद्वा (घा, जिघृक्षति) 3, 1, 137. जिघृक्षति 7, 3, 78. Aorist 2, 4, 78. घाते und घाते 8, 2, 56. अजिघृक्षत् und अजिघृक्षत् 7, 4, 6. जिघृक्षते 31.

च

च heisst *Nipāta 1, 4, 57. 1) und. चाथे ह्रंढः 2, 2, 29. Nicht mit einem tonlosen Pronomen pers. verbunden 8, 1, 24. Einfluss auf die Betonung des Verbums 58 fg. 62 fg. Als Anreihungspartikel gebraucht Pāṇini das Wort 838 mal. — 2) *iccha* (चण् genannt). Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 30.

√ चकाम् heisst reduplicirt 6, 1, 6.

चक्रोयत् 8, 2, 12.

√ चक्ष् (चक्षिङ्) für ख्या substituirt 2, 4, 54 fg.

चक्षुस् und *चक्ष्वे Adv. 5, 4, 51.

चङ्क्रमणौ und Intens. √ चङ्क्रम्ये 3, 2, 150.

चटका 4, 1, 128.

चण् s. च 2).

√ चत्, चने 7, 2, 34.

चतस्र् für चतुर् substituirt 7, 2, 99 fg. Gen Pl. 6, 4, 4. 5. Accent in der Decl. 1, 180 fg.

चतुर् 1) vier 5, 2, 51. 7, 2, 99. Declination und Accent 6, 1, 167, 179 fgg. 7, 1, 55. 98 fg. चतुर्भ्यः 2, 59. Vgl. चतस्र्. — 2) चतुर् viermal 5, 4, 18. Verhalten vor क् und प् 8, 3, 43.

चतुर und अचतुर 5, 1, 121.

चतुरथे 5, 4, 120.

1. चतुर्थे 1) der vierte 5, 2, 51. — 2) f. चतुर्थो die Endungen des vierten Cusus, des Datives, Dative 8, 1, 20. Wann 2, 3, 12 fgg. 73. Gen. statt dessen 62. Instr. 1, 3, 55. Am Anfange eines Tatp. 2, 1, 36. Accent 6, 2, 43 fgg. Wirft die Casusendung nicht ab 3, 7 fg.

2. चतुर्थं Viertel 5, 3, 49. Am Anfange und am Ende eines Tatp. 2, 2, 3.

चतुष्पाद् 2, 1, 71. 4, 1, 135. 6, 1, 142.

चत्वारिंशत् 5, 1, 59, 62. *चत्वारिंशत् nach Zahlwörtern 6, 3, 49.

चन Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 57.

चन्द, wann dafür *चन्द 6, 1, 151.

√ चम् (चम्, चमि) 3, 1, 126. चामति (आ चा) 7, 3, 75. Mit आ Viddhi 34.

√ चर् (चर्, चर, चरि) 3, 1, 15. 100. 2, 16. 136. 142. 184. 4, 16. चरति 4, 4, 8. 41. चञ्चर्यते und चञ्चुरीति 7, 4, 87 fg. Bedeutung des Intens. 3, 1, 24. Mit उद् und सम् Ātman. 1, 3, 53 fg. विचार्यमाण 8, 2, 97.

चय oder *चय 3, 3, 40.

चरे (f. ई) 3, 2, 16 fg.

चरक 4, 3, 107. 5, 1, 11.

चरण 2, 4, 3. 4, 2, 46. 3, 126. 5, 1, 134. 6, 3, 86.

चरम Declination 1, 1, 33. Am Anfange eines Tatp. 2, 1, 58.

चरितोस् 3, 4, 16.

चरित्र 3, 2, 184.

चरिण्यौ 3, 2, 136.

√ चर्च (चर्च) und चर्चो 3, 3, 105.

चर्च्य 3, 1, 110.

चर्मण्वती 8, 2, 12.

चर्मन् 5, 1, 15.

चर्मण्वरम् 3, 4, 31.

चैर्य 3, 1, 100.

चलन 1, 3, 87. 3, 2, 148.

चाक्रमण्य 6, 1, 130.

चाटकेरे 4, 1, 128.

चाटुकार 3, 2, 23.

चात्वारिंशे 5, 1, 62.

*चानराट Accent 6, 2, 103.

चान्द्रायण und चान्द्रायणिक 5, 1, 72.

चाम्यं (आचाम्य) 3, 1, 126.

√ चाय् (चाय्, dafür कौ substituirt 6, 1, 21 (चैकोपते). 35.

चाये oder *चाये 3, 3, 40. 6, 1, 159. 2, 144.

चोरकोण 5, 1, 11.

चारु s. अचारु.

√चि (चि, चिनोति) 3, 2, 91. 3, 40, 58. चि-
चाय und चिकाय 7, 3, 58. चाययति und
चापयति 6, 1, 54. चिक्यामकः 3, 1, 42.
चिचोयति und चिकोयति 7, 3, 58. अपचि-
त und अपचायति 2, 30. Mit नि, das णि
wird, 8, 4, 17.

चिकित्स्य 5, 2, 92.

चिकिर्ने 5, 2, 33.

1. √चित् Caus. (चेति) 3, 1, 138.

2. *चित् 3, 2, 91 fg.

3. चित् Indecl. Einfluss auf die Betonung
des Verbums 8, 1, 48, 57. Mit unbe-
tentem pluta 2, 101.

चित in दृष्टकचित्.

चिति 3, 3, 41. 6, 3, 127.

*चितोक् 6, 3, 127.

चितयत् 1, 3, 88. 5, 1, 89.

चितविराग 6, 4, 91.

चित्पति 6, 2, 19.

चित्या in अग्नि*.

चित्र 3, 1, 19. 2, 21.

चित्रकरे Adj. (f. ई) 3, 2, 21.

चित्रोकरण 3, 3, 150.

√चित्रये Med. 3, 1, 19.

√चिन्त् (चिन्ति) und चिन्तो 3, 3, 105.

चिपिटे 5, 2, 33.

*चिर Tatp. Accent 6, 2, 8. चिरम् 4, 3,
23. Vgl. अचिर.

चिरन्तन und चिरन्तन 4, 3, 23.

चिहण und चिहणकन्य n. 6, 2, 125.

*चैरे Tatp. 6, 2, 127, 135.

चोवर und √चोवरि Med. 3, 1, 20.

चु s. 2. अचु.

√चुर und √चोरि 3, 1, 25. *

चूर्ण 3, 1, 25. 4, 4, 23. *चूर्ण Tatp. 6, 2, 134.

चूर्णपयम् 3, 4, 35.

√चूर्णि 3, 1, 25.

चूर्णिन् 4, 4, 23.

चूर्ति 7, 4, 89.

√चृत् (चृत्, चृति) 3, 1, 110. Darnach kann
ein ārdhadh. das Augment इ erhalten
7, 2, 57.

चेत् 1, 2, 65. 3, 55. 67. 3, 3, 134. 4, 27. 5,
1, 115. 4, 10. 6, 1, 134. 8, 1, 51. Ein-
fluss auf die Betonung des Verbums 8,
1, 30.

चेतये 3, 1, 138.

चेतस् und चेतै (oder *चेतो) Adv. 5, 4, 51.

*चेत् Tatp. 6, 2, 126. Verhalten eines Fe-
mininums davor 3, 43 fgg. (f. ई).

चेलक्रौपम् 3, 4, 33.

√चेष्ट (चेष्टि), अचिचेष्टत् u. अचचेष्टत् 7, 4, 96.

चेष्टा 2, 3, 12.

चेत्रे, चैत्रके und चैत्रो 4, 2, 23.

√चोरि s. चुर.

चोर 5, 1, 118.

√च्यु (च्यवति), चिच्युषे 6, 1, 36. अचिच्यवत्
und अच्युच्यवत् 7, 4, 93 fg. चिच्यावयिषति
und चुच्यावयिषति 81.

छ

छगल 4, 1, 117.

छगलिन् 4, 3, 109.

छं 6, 4, 97. 4, 4, 62.

1. √छद् Caus. (छादि), wann die Kürze sub-
stituirt wird 6, 4, 98 fg. छादिते und
छवे 7, 2, 27.

2. *छद् 6, 4, 97.

*छद् 6, 4, 98.

छदिम् 6, 4, 97. 5, 1, 13.

छद्यन् 6, 4, 97.

छन्दस् n. 1) *Metrum* 4, 2, 55. छन्दोनामन्
3, 3, 44. 8, 3, 94. — 2) ein *vedischer*
Text 4, 3, 106. छन्दो ऽधीते 5, 2, 84.
छन्दोब्राह्मणानि 4, 2, 66. छन्दस् im *Veda*
1, 2, 36. 61. 4, 9. 20. 81. 2, 3, 3. 62. 4,
28. 39. 73. 76. 3, 1, 42. 50. 59. 84. 118.

123. 2, 27. 53. 73. 88. 105. 137. 170. 3,
129. 4, 6. 88. 117. 4, 1, 46. 59. 71. 3,
150. 4, 106. 110. 5, 1, 61. 67. 91. 106.
118. 2, 50. 89. 122. 3, 13. 20. 26. 33. 49.
59. 111. 4, 12. 41. 103. 123. 142. 158. 6,
1, 34. 52. 60. 70. 83. 106. 126. 133. 170.
178. 209. 2, 119. 164. 199. 3, 33. 84. 96.
108. 126. 4, 5. 58. 73. 75. 86. 99. 102.
162. 175. 7, 1, 8. 10. 26. 38. 59. 76. 83.
103. 2, 31. 3, 97. 4, 8. 35. 44. 64. 78. 8,
1, 35. 56. 64. 2, 15. 61. 70. 3, 1. 49. 105.
119. 4, 26. **संज्ञाकन्दसोः** 4, 1, 29. 6, 3,
63. — 3) *das Wort* कन्दस् 4, 3, 71. 4, 93.
कन्दस्य 4, 3, 71. 4, 93.
कन्दोग 4, 3, 129.
√का s. **√को**.
कागले 4, 1, 117.
कागलेयिन् m. Pl. 4, 3, 109.

कावे 4, 4, 62.
कैत्रिशाला 6, 2, 86.
***काद** 6, 4, 96.
कैदिषेय 5, 1, 13.
कान्तसे 4, 3, 71.
कान्तोग्य 4, 3, 129.
***काय** n. Tatp. 2, 4, 22. Accent 6, 2, 14.
***काय** n. und ***काया** f. Tatp. 2, 4, 25.
1. **√कृद्** (कृद, कृदि) 3, 2, 61. 162.
कृदुरे 3, 2, 162.
कृदकर्ण und **कृचकर्ण** 6, 3, 115.
√कृन् (कृन्), उ nie verlängert 8, 2, 79.
√कृद् (कृद्), ein Ārdhadh. kann darnach
das Augment इ erhalten 7, 2, 57.
क्रेद und **क्रेदिके** 5, 1, 64.
√को (का, Gen. Du. *कोः), Aorist 2, 4,
68. **कित** und **कात** 7, 4, 41. **काययति**
3, 37.

ज

1. **ज** geboren 7, 3, 18. ***ज** 3, 2, 97 fgg.
Accent 6, 2, 82 fg. Davor erhält sich
die Locativendung 3, 15 fg.
2. **ज** Substitut für **√ज्** 6, 4, 36.
√जत् (जत्) heisst reduplicirt 6, 1, 6. **ज-**
किति 7, 2, 76. **अजद्योत्** 3, 98. **अजद्यत्** 99.
जगती und **जगत्यं** 4, 4, 122.
√जग्ध् (जग्ध्) für **√जद्** substituirt 2, 4, 36.
जग्मि 3, 2, 171.
जघन्य Tatp. 2, 1, 58.
जग्नि 3, 2, 171.
±जङ्गल 7, 3, 25.
***जङ्घ** Bahuvr. 6, 2, 114. f. **ङ्घे** und **ञा** 4,
1, 55.
जङ्घा 4, 1, 55. 6, 2, 114.
जङ्घाकरे 3, 2, 21.
जङ्घि 3, 2, 171.
जङ्घपृक् 3, 2, 166.
जत् n. 4, 3, 138.
√जन् (जन्, जन, जनि) 1, 4, 30. 3, 2, 87.

97. 136. 171. 4, 16. Dafür **जा** substituirt
6, 4, 42 fg. **जायते** 7, 3, 79. **जनिषे**, **जनिष्य**,
जनिष्ये, **जनिष्यम्** 2, 78. Erhält keine
Yddhi 3, 35. Ausfall des Vocals 6, 4,
98. Aorist 2, 4, 80. 3, 1, 61. Accent
in den reduplicirten Formen 6, 1, 192.
***जात** (nach einer Präposition) Bedeutung
3, 4, 72. ***जात** Bahuvr. Accent 6, 2,
171. Caus. Parasm. 1, 3, 86. **परिजात**
5, 2, 68. **प्र जनयामकः** 3, 1, 42. **वि जा-**
यते 5, 2, 12. **परिजात** 63. **संजात** 36.
जन 4, 2, 43. 4, 97.
जनैता 4, 2, 43.
जनपद 4, 1, 168. 2, 81 fgg. 124 (*तदवध्योः).
3, 7. 100. 6, 2, 103. 3, 85. 7, 3, 12.
जनपदिन् 4, 3, 100.
जनित् 6, 4, 53.
जनितोस् 3, 4, 16.
जन्तु in **सुट**.
जन्य 3, 4, 68. 4, 4, 82. **जन्य** 97.

√ जप् (जप, जप) 3, 2, 13, 166. 3, 61. Intens.
 जञ्जयते und जञ्जयति 7, 4, 86. Bedeu-
 tung 3, 1, 24.
 जेप 3, 3, 61. 1, 2, 34 (अ°). Vgl. कर्णेजप.
 √ जम् (जम्, जम्), wann न् infigiert 7, 1, 61.
 Intens. जञ्जयते und जञ्जयति 4, 86.
 Bedeutung 3, 1, 24.
 जम्बु und जम्बू 4, 3, 165 fg.
 जम्भ und *जम्भन् Bahuvr. 5, 4, 125.
 जय und जयै 6, 1, 202. *जयै 3, 2, 46.
 जयिन् 3, 2, 157.
 जय्य 6, 1, 81.
 जर in अजर.
 जैरत् 3, 2, 104. जरत् Tatp. 2, 1, 49. *जरत्
 und *जरतो Tatp. 67. Vgl. अमृतजरतो.
 जरस् und जरा 7, 2, 101.
 जर्य in अजर्य.
 √ जल्प (जल्प) 3, 2, 155.
 जल्प 4, 4, 97.
 जैल्याक Adj. (f. ह्ये) 3, 2, 155.
 जय 6, 4, 28.
 जयने 3, 2, 150.
 √ जस् (जस) 3, 2, 167. Caus. (जासि) mit
 Gen. 2, 3, 56.
 1. *जौ 3, 2, 67.
 2. जा Substitut für √ जन् und √ जा 7, 3,
 79. Für √ जन् 6, 4, 42 fg.
 जागर्हेक 3, 2, 165.
 √ जाय् (जाय् mit dem Abl. जायुः und जायः)
 3, 2, 165. Heisst redupliciert 6, 1, 6.
 Wann Guna für ज 7, 3, 85. जायति 6,
 1, 192. जागार und जागरां चकार 3, 1, 38.
 Aorist 7, 2, 5.
 ±-जाङ्गल 7, 3, 25.
 *जात Bahuvr. Accent 6, 2, 171. Vgl. तत्रजात.
 जातरूप 4, 3, 153.
 जाति f. 1) *Gattung, Gattungsbegriff* (vgl.
 Mahābh. II, 8, 225) 1, 2, 58. 2, 1, 63.
 65. 4, 6. 4, 1, 63. 161. 5, 2, 133. 3, 93.
 4, 94. 6, 1, 143. 2, 10. 170. 3, 41. 103.
 अ° 1, 2, 58. 2, 1, 68. 3, 2, 78. 98. 6, 4,
 171. *नामन् 5, 3, 81. प्राणभज्जाति 1, 129.

मनुष्य° 4, 1, 65. — 2) *das Wort* जाति 5,
 4, 9.
 *जातीय 5, 4, 9. Vgl. जातीयर् im anderen
 Index.
 जातु mit Präsens 3, 3, 142. Potent. 147.
 Einfluss auf die Betonung des Verbums
 8, 1, 47.
 जातुवे 4, 3, 138.
 जातोवै 5, 4, 77.
 जानपद 5, 4, 104. f. ह्ये 4, 1, 42.
 *जानि Bahuvr. 5, 4, 134.
 जानु, dafür *जु Bahuvr. 5, 4, 129 fg.
 जाबाल 6, 2, 38.
 जाम्बवै 4, 3, 165.
 जाया 5, 4, 134.
 जायाघ्रे Adj. (f. ह्ये) 3, 2, 52.
 जान n. 3, 3, 124.
 √ जि (जि) 3, 2, 46. 61. 139. 157. 163. जयति
 und जित 4, 4, 2. जिगाय und जिगीषति
 7, 3, 57. जापयति 6, 1, 48. Mit परा und
 चि Ātman. 1, 3, 19. Mit परा mit Abl. 4, 26.
 √ जिघ्र (जिघ्र) substituiert für √ घ्रा 7, 3, 78.
 जिघ्रै 3, 1, 137.
 *जित् 3, 2, 61.
 जित्य m. 3, 1, 117.
 जित्स्वर 3, 2, 163.
 जिष्णे 3, 2, 159.
 जिह्वामूल und *मूलौघ 4, 3, 62.
 जिह्वौ in दीर्घजिह्वौ.
 √ जीव् (जीव्, जीव) 3, 4, 30. तेन जीवति
 4, 4, 12. 5, 2, 21. जीवति Loc. 4, 1, 163.
 165. अजिजीवत् und अजीजीवत् 7, 4, 3.
 जीवरोहम् 3, 4, 36.
 जीवनीशम् 3, 4, 43.
 जीवन्त 4, 1, 103.
 जीविका 2, 2, 17. 5, 3, 99. 6, 2, 73. Als
 Gati 1, 4, 79.
 जीविन् in आयुध°.
 √ जु (जु) 3, 2, 150. 156. 177.
 √ जुप् (जुप्) 3, 1, 109. जुषाणो अ° 6, 1, 118.
 जुष्टे und जुष्टे 209 fg. Vgl. इन्द्रजुष्ट
 जुष्य 3, 1, 109.

ज्ञे 3, 2, 177.

ज्ञेति und ज्ञेति 3, 3, 97.

√ ज्ञ् (ज्ञ, ज्ञोर्यति) 3, 2, 104. Aorist 1, 58.

Perfectum 6, 4, 124. जरित्वा und जरोत्वा

7, 2, 55. *ज्ञोर्य Bedeutung 3, 4, 72.

जैवन्तायने und जैवन्ति 4, 1, 103.

जैह्माग्निनेय 6, 4, 174.

जे 3, 1, 135.

जका 7, 3, 47.

√ जप् (जपि), जपिते und जप्ते 7, 2, 27. जि-

ज्ञर्षीयति und ज्ञोषति 49, 4, 55. ज्ञोष्य-

मान 1, 4, 34.

√ ज्ञा (ज्ञा mit dem Abl. ज्ञः) 3, 1, 135. 2, 6.

जानाति 7, 3, 79. Ātman. 1, 3, 44 fg. 76.

Mit Gen. 2, 3, 51. Mit Infin. 3, 4, 65.

Desid. Ātman. 1, 3, 57. Mit अनु Desid.

Parasm. 58. Mit प्रति und सम् Ātman. 46.

Mit सम् mit Acc. oder Instr. 2, 3, 22.

Vgl. अज्ञात und उपज्ञात.

जाति 1, 1, 35 (अः) 5, 1, 127.

जातिपुत्रे 6, 2, 133.

जातेये 5, 1, 127.

ज्ञान 1, 3, 36. 47.

जिका 7, 3, 47.

*जु Bahuvr. 5, 4, 129 fg.

ज्य Substitut für प्रशस्य 5, 3, 61. वृद्ध 62. 6,

2, 25. 4, 160.

√ ज्या (ज्या mit dem Gen. ज्यः), य् vocalisirt

6, 1, 16. Perfect 17. *ज्याय 42.

ज्योयस् 5, 3, 61 fg. 6, 4, 160. 4, 1, 164.

*ज्यायस् Karmadh. Accent 6, 2, 25.

ज्येष्ठ 5, 3, 61 fg. 4, 41. *ज्येष्ठ Karmadh.

Accent 6, 2, 25.

ज्योतिःष्टोम und ज्योतिस् 8, 3, 83. Vgl.

सज्योतिस्.

ज्योत्स्ना 5, 2, 114.

√ ज्वर् (ज्वर) 3, 2, 162. व् zu ऊ vocalisirt

6, 4, 20. Caus. (ज्वरि) nicht mit Gen.

2, 3, 54.

√ ज्वल् (ज्वल्, ज्वल) 3, 1, 140. 2, 150.

उज्ज्वलति 7, 2, 34.

ज्वले 3, 1, 140.

ज्वलने 3, 2, 150.

ज्वाले 3, 1, 140.

झ् und ड

झर्झर, झर्झरे und झर्झरिके 4, 4, 56.

√ डाश् = √ दाश् in पुरोडाश 3, 2, 71.

त

√ तद् (तद्), तैद्यति und तद्यति 3, 1, 78.

*टतद्भुः und *स्ततद्भुः 8, 3, 103 fg.

*तद्ये und तद्यन् 5, 4, 95.

तद्यगिला 4, 3, 93.

तद्योल 3, 2, 134.

*तैत् mit vorangehender Länge 6, 3, 116.

ततमे und ततरे 5, 3, 92 fg.

ततम् 4, 3, 74.

तत्करे Adj. (f. ई) 3, 2, 21.

तत्काल 1, 1, 70.

तत्कृतार्थे 2, 1, 30.

Pāṇini's Grammatik.

तत्पुरुष m. ein Compositum, dessen zweites

Glied (mit einigen wenigen Ausnahmen,

vgl. 2, 2, 4 und Dvigu) seine Selbständig-

keit bewahrt und durch das vorangehende

nur näher bestimmt wird. Bildung des-

selben 2, 1, 22 fgg. Karmadhārāja und

Dvigu sind auch Tatp. 1, 2, 42. 2, 1, 23.

Das letzte Glied bewahrt sein Geschlecht

4, 26. Wird n. 19 fgg. Accent 6, 2, 2 fgg.

123 fgg. 193 fgg. Ein Locativ verliert

im ersten Gliede nicht seine Casusendung

(30)

3, 14 fgg. Mit vorangehender Negation 5, 1, 121. 4, 71. Mit vorangehendem कु, कत् (कद्), का und क्य 6, 3, 101 fgg. Veränderungen im ersten Gliede 1, 13. Im zweiten 5, 4, 86 fgg.

तत्प्रकृत 5, 4, 21.

तत्प्रत्यय mit diesem Suffix versehen 4, 3, 155. 7, 3, 29.

तत्प्रथमे 6, 2, 162.

तत्त्र 2, 2, 27. 3, 9. 3, 1, 92. 4, 2, 14. 3, 53. 4, 98. 5, 1, 96. 116. 2, 63. Mit einem Partic. auf त componirt 2, 1, 46.

तत्त्रजात 4, 3, 25.

तत्त्रनियुक्त 4, 4, 69.

तत्त्रविदित 5, 1, 43.

तत्साधुकारिन् 3, 2, 134.

तत्स्य 4, 2, 134.

तैषा 5, 3, 23. 1, 4, 50. 3, 4, 28.

तथाकारम् 3, 4, 28.

तद्, Nomin. m. स und सः 6, 1, 132. सः vor einem Vocale 134. °ष्टद् und °स्तद् 8, 3, 103 fg. तद्° Bahuvr. Accent 6, 2, 162. Ableitungen von तद् 5, 2, 39. 3, 15. 19. 92. In den Sūtra erscheinen folgende Formen: स 1, 3, 67. 4, 32. 52. 2, 4, 17. 5, 2, 78. सोऽ 4, 2, 55. 3, 89. 5, 1, 58. सा 1, 3, 55. 2, 3, 48. 4, 2, 21. 24. 58. तद् Nomin. 1, 1, 73. 2, 53. 4, 2, 57. 67. 3, 52. 4, 51. 66. 5, 1, 16. 47. 57. 104. 2, 36. 45. 82. 94. तम् 5, 1, 80. तद् Acc. 4, 2, 59. 3, 85. 4, 28. 76. 5, 1, 50. 63. 94. 2, 7. तेन 2, 2, 27 fg. 4, 62. 4, 2, 1. 68. 3, 101. 112. 4, 2. 5, 1, 37. 79. 93. 98. 115. 2, 26. तस्मै 5, 1, 5. 101. तस्मात् 1, 1, 67. 6, 1, 100. 3, 74. 7, 4, 71. तस्य 1, 2, 32. 3, 9. 4, 1, 92. 2, 37. 69. 3, 60. 120. 134. 4, 47. 5, 1, 38. 42. 45. 95. 116. 119. 2, 24. 48. 8, 1, 2. तस्मिन् 1, 1, 66. 4, 3, 2. तो 3, 2, 127. ताभ्याम् 4, 75. 7, 3, 3. तयोः 3, 4, 70. 5, 3, 20. 8, 2, 108. ते 1, 4, 80. 4, 1, 174. तानि 1, 4, 102. Am Anfange eines

Comp. (ausser den besonders aufgeführten) 1, 2, 55. 4, 53. 2, 4, 21.

तदधीन 5, 4, 56.

तदन्त 1, 1, 72.

तदर्थ 2, 1, 36 (तदर्थार्थ). 3, 58. 5, 1, 12. 6, 1, 82. 2, 43. 71. 156 (अ°). 3, 53 (अ°).

तदहं 5, 1, 117.

तदवधि 4, 2, 124 (जनपद°).

तदयेत 5, 1, 134.

तदो 5, 3, 15. 19. 21.

तदादि 1, 4, 13. 2, 4, 21.

तदानीम् 5, 3, 19.

तद्धर्म 3, 2, 134.

तद्धित m. ein an Nominalstämme, Verba finita und Indeclinabilia tretendes Suffix, welches Nominalstämme (1, 2, 46) und Indeclinabilia (1, 1, 38) bildet. 4, 1, 17. 76 fgg. Anfügung 6, 1, 61. 4, 144 fgg. एका davor verkürzt 3, 62. Erfordert Vrddhi der ersten Silbe 7, 2, 117 fgg. 6, 3, 39. य् darin fällt ab 4, 150 fg. Vor einem mit त् beginnenden geht ein vorangehendes स् in य् über 8, 3, 101. Acut auf der letzten Silbe 6, 1, 164 fg. 2, 155. Nach einem Verbum fin. Einfluss auf die Betonung desselben 8, 1, 57. अ° 1, 3, 8. 6, 4, 133. तद्धितार्थ 2, 1, 51.

तद्धितलुक् Abfall eines taddhita 1, 2, 49. 4, 1, 22. 5, 4, 92.

तद्युक्त 5, 3, 77. 4, 36.

तद्राज m. ein taddhita-Suffix, welches zur Bezeichnung des Fürsten eines Stammes angefügt wird, 4, 1, 168—174. Wann es abfällt 2, 4, 62. 4, 1, 175 fgg.

तद्वत् Adj. 4, 4, 125.

तद्विषय 4, 2, 66. 5, 3, 106.

1. √ तन् (तन्, तनि, तनोति) 6, 3, 116. तनोति 3, 1, 79. Anfall des Vocals 6, 4, 99. Des न 37 fgg. Aorist 2, 4, 79. तन्येते oder तायेंते 6, 4, 44. तितांसति oder तितंसति 17. आ ततन्य 7, 2, 64.

2. तन् in तन्द्रालु 3, 2, 158.

तनुत्व 5, 3, 91.

तनु 4, 4, 128.

तनुकरण 3, 1, 76.

तन्ति 6, 4, 39.

तन्तिपाल 6, 2, 78.

तन्त्र und तैन्त्रक 5, 2, 79. Vgl. स्वतन्त्र.

*तन्त्रो Bahuvr. ohne क 5, 4, 159.

तन्द्रालु 3, 2, 158.

तन्नामन् 4, 2, 67.

तन्नामिका 4, 1, 113.

तन्निमित्त 6, 1, 80.

√ तप् (तप, तपि, तपति) 3, 2, 36, 46. Aorist

1, 65. Reflexivum 88. Caus. (तापि) 3,

2, 39. Mit उद् und वि Ātman. 1, 3, 27.

निष्ठापति 8, 3, 102.

— तप्ये 3, 2, 39, 46.

तपम् 3, 1, 16, 88, 5, 2, 102.

√ तपस्ये 3, 1, 16.

तपस्येन् 5, 2, 102.

तप्तरहसे 5, 4, 81.

√ तम् (तमि) 3, 4, 16. ताम्यति 7, 3, 74.

तमम् 7, 2, 18. तमसा 6, 3, 3.

*तमसे 5, 4, 79.

तैमितोस् 3, 4, 16.

तमिन् 3, 2, 141.

तमिसा 5, 2, 114.

तमोऽपह्ने 3, 2, 50.

— तरे 3, 2, 46.

तरुण in अतरुण.

तरुन् und तरुन् 7, 2, 34.

तैषम् und *तैषम् 3, 4, 57.

तैहि 5, 3, 20 fg.

तल्लक्ष्य 1, 2, 65.

तैव 7, 2, 96.

तयक 4, 3, 3.

ताच्छिल 4, 3, 93.

ताच्छोत्य 3, 2, 11, 20, 78, 129, 6, 4, 172.

ताड्ये m. 3, 2, 55.

ताड्य्य 5, 4, 24.

तापसे 5, 2, 103.

√ ताप् (तापि), Aorist 3, 1, 61.

तापन 1, 3, 38.

तारका und तारकित 5, 2, 36.

तार्य 4, 4, 91.

ताल und तालै 4, 3, 152.

तावके und तौवकोन 4, 3, 3.

तावत् 5, 2, 39.

तावतिथ 5, 2, 77.

ताया in त्रिस्ताया und द्विस्ताया.

तिक 4, 1, 154.

तिककितव m. Pl. 2, 4, 68.

√ तिज् (तिज्), तितितवते 3, 1, 5. तैतिके 7, 4, 65.

तितित्वा 1, 2, 20.

तितित्तिर 4, 3, 102.

तिरम् 6, 3, 94. Gati 1, 4, 71 fg. Kann das स् vor क् bewahren 8, 3, 42.

तिरि Substitut für तिरम् 6, 3, 94.

तिर्यक्कोरम् 3, 4, 60.

तिर्यञ्च् 6, 3, 94. तिर्यक् mit Absolutiven 3, 4, 60.

तिल 4, 3, 149, 5, 1, 7, 2, 4.

तिलम्य 4, 3, 149.

तिल्य 5, 1, 7, 2, 4.

तिष्ठ् für √ स्या substituirt 7, 3, 78.

तिष्ठद् Avjajibh. 2, 1, 17.

तिष्ठ्य 4, 3, 34. Wann य् ausfällt 6, 4, 149.

तिष्ठ्यपुनर्यसु Da. 1, 2, 63.

तिस् Declination und Accent 6, 1, 166, 180 fg. 4, 4 fg. 7, 2, 99 fg.

तोदण in अतोदण.

तु-तोरे (f. तु) 4, 2, 106. *तौरेम् Avjajibh. 6, 2, 121.

1. √ तु (तु), तांति und तवोति 7, 3, 95.

2. तु aber 1, 2, 37, 2, 4, 83, 4, 1, 163, 5, 3, 68, 6, 1, 99, 7, 3, 3, 26, 8, 2, 98, 3, 2.

Einfluss auf die Betonung des Verbums

8, 1, 39, 56. तु 6, 3, 133.

तुय und तुयिय 4, 4, 115.

√ तुज् (तुज् oder तुज्), der Vocal der Reduplication verlängert 6, 1, 7.

√ तुद् (तुद, तुद) 3, 2, 85, 182. तुदैति 3, 1, 77.

तुद in अस्तुद und विधुस्तुद.

तुन्द 5, 2, 117.

तुन्दपरिमज्ज 3, 2, 5.

तुन्दयत् 5, 2, 117.

तुन्दि 5, 2, 139.

तुन्दिक und तुन्दिन् 5, 2, 117.

तुन्दिभे 5, 2, 139.

तुन्दिने 5, 2, 117.

तुभ्यम् 7, 2, 95.

तुरायण 5, 1, 72.

तुरीय am Anfange und am Ende eines Tatp. 2, 2, 3.

तुत्ता 4, 4, 91. Mit Gen. 2, 3, 72.

तुत्य 4, 4, 91. Mit Instr. oder Gen. 2, 3, 72. तुत्य- Tatp. 1, 68. Accent 6, 2, 2.

तुत्यम् Adv. 1, 2, 57. तेन 5, 1, 115.

तुत्यक्रिय 3, 1, 87.

तुत्ययोग 2, 2, 28.

तुत्यास्यप्रथम 1, 1, 9.

तुष und तुषज 6, 2, 82.

तुदी 4, 3, 94.

तुये 2, 4, 2.

तुन und √तृनि Act. 3, 1, 25. Vgl. इयो-
कतुन.

तृणीम् und तृणीभायम् 3, 4, 63.

तृस्त und √तृस्ति Act. 3, 1, 21.

तृण 2, 4, 12. 4, 2, 80. Vgl. कतृण.

तृणजम्भेन् Bahuvr. 5, 4, 125.

तृणमै 4, 2, 80.

1. तृतीये 1) der dritte 5, 2, 55. 3, 48. 84.

4, 58. — 2) तृतीया a) die Endungen des dritten Casus, des Instrumentals, der Instrumental 1, 3, 54. 4, 85. 2, 4, 32. 6, 1, 168 fgg. 3, 99. 7, 1, 74. 97. Wann gebraucht 2, 3, 6, 18 fgg. 27. 32 fg. 44 fg. 72. Statt des Acc. 2, 3, 3. Dat. 1, 3, 55. Statt dessen अम् 2, 4, 84. तम् 5, 4, 46 fg. Am Anfange eines Tatp. 2, 1, 30 fgg. 2, 21. 3, 4, 47. 6, 2, 153. Accent 2. 48. Die Casusendung in einem solchen Comp. nicht abgeworfen 6, 3, 3 fgg. — b) das Wort तृतीया. Declination 7, 3, 115.

2. तृतीय u. Drittel 5, 3, 48. In einem Tatp. vorangehend und folgend 2, 2, 3.

तृतीये Adv. mit क 5, 4, 58.

तृतीयासमास ein Compositum, in welchem das erste Glied als Instr. aufzufassen ist, 1, 1, 30.

√तृद् (तृद्, तृद) 3, 4, 17. Darnach kann ein Ārdhadh. das Augment इ erhalten 7, 2, 57.

तृदस् Infia. 3, 4, 17.

√तृप्, darnach kann ein Ārdhadh. das Augment इ erhalten 7, 2, 45.

तृष 6, 4, 157.

√तृष् (तृष्, तृषि) 3, 2, 172. 4, 57. तृषित्व und तृषित्वा 1, 2, 25.

तृषोज्ज 3, 2, 172.

√तृह् (तृह, तृहि) u. s. w. 7, 3, 92.

√तृ (तृ) 3, 2, 48. 3, 120. तरति 4, 4, 5. Perfect 6, 4, 122. तरिचतः 7, 4, 65.

ते Dat. Gen. 8, 1, 22. Wann nicht gestattet 24 fgg.

तैकायनि 4, 1, 154.

तैतिलैकटृ 6, 2, 42.

तैत्तिरीये m. Pl. 4, 3, 102.

तैने 4, 3, 149.

तैनेपाता 6, 3, 71.

तैलो 5, 2, 4.

तैष 6, 4, 149.

तौत्त 3, 2, 182.

तौदेये 4, 3, 94.

तौरायणिक 5, 1, 72.

तौल्यलायने und तौल्यनि 2, 4, 61. 4, 1, 101.

त्मना 6, 4, 141.

√त्यज् (त्यज) 3, 2, 142. तित्याज 6, 1, 38.

त्यद् 1, 2, 72. 3, 2, 60. Declination 7, 2, 102. Nomin. स्यः und स्य 6, 1, 133. Heisst vṛddha 1, 1, 74.

त्योग und त्यागे 6, 1, 216.

त्याग्निन् 3, 2, 142.

त्याट्टेण und त्याट्टेण 3, 2, 60.

1. √त्रप् (त्रप्, त्रप, त्रपि) 3, 1, 126. 2, 136. Perfect 6, 4, 122.

2. त्रय, त्रैषिण्ड und त्रैषोयस् 6, 4, 157.

त्रयु 4, 3, 138.

त्रये 5, 2, 43. Vgl. त्रि.

त्रयस् 6, 3, 48 fg.

√ त्रस् (त्रस्, त्रसि) 3, 2, 140. त्रंसति und त्रैत्यति 1, 70. Perfect 6, 4, 124. Vgl.

अपचस्त.

त्रस्ते 3, 2, 140.

√ त्रा * . √ त्रि.

त्राणो und त्राते 8, 2, 56. 6, 2, 8.

त्रापुवे 4, 3, 138.

त्राप्य 3, 1, 126.

त्रि 5, 2, 43. 3, 45. 7, 2, 99. 8, 4, 50. Accent

6, 1, 179. त्रयाणोम् 7, 1, 53. 4, 75. त्रौणि

1, 4, 101. त्रि vor Zahlwörtern 6, 3,

48 fg. Vgl. तिस्र.

त्रिंशक 5, 1, 24.

त्रिंशत् 5, 1, 59. 24. 62.

त्रिककुट्ट Bahuvr. 5, 4, 147.

त्रिगतषष्ठ 5, 3, 116.

त्रितय 5, 2, 43.

त्रिदत् and त्रिदेत् 6, 2, 197.

त्रिधो 5, 3, 45.

त्रिनिष्क und त्रिनिष्किक 5, 1, 30.

त्रिपाद und त्रिपाद् 6, 2, 197.

त्रिमूर्धे Bahuvr. (f. द्वे) 5, 4, 115.

त्रिमूर्धेन् und त्रिमूर्धन् 6, 2, 197.

त्रिविंशतिक und त्रिविंशतिकेन 5, 1, 32.

त्रिविस्त und त्रिवैस्तिक 5, 1, 31.

त्रिष्ठ 8, 3, 97.

त्रिस् 5, 4, 18. स् kann vor क् und प् in प् übergehen 8, 3, 43.

त्रिस्तावा 5, 4, 84.

√ त्रुट् (त्रुट्), त्रुटति und त्रुट्यति 3, 1, 70.

त्रेधो 5, 3, 46.

√ त्रे (त्रा) mit Abl. 1, 4, 25. त्राते und त्राणो 8, 2, 56.

त्रेगे 5, 1, 62.

त्रेगतं 4, 1, 111.

त्रैधम् 5, 3, 45.

त्रैगाणो 5, 1, 38.

त्रय् drei Vocale (अच्) habend, dreisilbig 6, 2, 90.

त्रयजल 5, 4, 102.

त्रायुवे 5, 4, 77.

त्व 7, 2, 94. 97.

त्वच् und √ त्वचि 3, 1, 25.

त्वदोय 4, 3, 3.

त्वम्, स्त्वम् und *ष्ट्वम् 8, 3, 103 fg.

√ त्वर् (त्वर्) zu तूर् verkürzt 6, 4, 20. त्वरिते und तूणो 7, 2, 28. अतत्वरत् 4, 95.

त्वष्ट Declination 6, 4, 11.

त्वा 8, 1, 23. Wann nicht zu setzen 24 fgg.

*ष्ट्वा und *स्त्वा 3, 103 fg.

द

√ दंश् (दंश्, दंश, दश्, दश) 3, 2, 166. 182.

4, 47. दंशति 6, 4, 25. दन्तश्चते und दन्त-

श्रौति 7, 4, 86. Bedeutung des Intens. 3, 1, 24.

दष्टा 3, 2, 182.

दक्षिण 1) Adj. 5, 3, 28. 34. 36. Declination

1, 1, 34. 7, 1, 16. — 2) f. आ Lohn 5, 1, 69. 95.

दक्षिणतेस् 5, 3, 28.

दक्षिणो Adv. 5, 3, 36. 4, 2, 98.

दक्षिणोत् 5, 3, 34.

दक्षिणोहि 5, 3, 37.

दक्षिणीय 5, 1, 69.

दक्षिणेन 5, 3, 35.

दक्षिणेमेन् Bahuvr. 5, 4, 126.

दक्षिण्य 5, 1, 69.

दण्ड 5, 1, 66. 110. 4, 2.

दण्डमाण्य 4, 3, 130.

दण्ड्य (eher दण्ड्य) 5, 1, 66.

दन्, दन्त् und दन्त Declination 6, 1, 63.

Accent 171. *दन्त् und *दन्त् Bahuvr. 5, 4,

141 fgg. 6, 2, 197.

दत्त 4, 4, 119. *दत्ते im. Nomen pr. 6, 2, 148.

Vgl. इन्द्रदत्त.

1. √ दद् (दद), Perfect 6, 4, 126.

2. √ दद् Substitut für दा 7, 4, 46.

ददे und दधे 3, 1, 139.

दधेन् und दधि Declination 7, 1, 75.

दधि 4, 2, 18. Declination 7, 1, 75.

दधिष्यम् n. Du. 2, 4, 14.

दधेय 3, 2, 59. Wegen क्त्विन् müßte man eigentlich दधेय betonen. Den richtigen Accent lehrt ein Vārtika.

दन्त 5, 2, 108. 113. Declination 6, 1, 83.

*दन्त Bahuvr. (f. ह्ने und ञ्वा) 4, 1, 55.

Dafür *दत्, दन्त् substituiert 5, 4, 141 fgg.

दन्तावले 5, 2, 113.

दन्तुरे 5, 2, 106.

दन्व ein dentalabialer Laut 7, 3, 73.

दन्तशूक 3, 2, 168.

दन्द्रमले und Intens. दन्द्रम्ये 3, 2, 150.

√ दम् (दम्, दमि) 3, 2, 46. दाम्पति 7, 3, 74.

दान्त = दमित 2, 27. Caus. Ātman. 1, 3, 89.

*दमे 3, 2, 46.

दमिन् 3, 2, 141.

√ दम्भ (दम्भ, दम्भु), Desid. 7, 2, 49. 4, 56.

√ दय् (दय, दयि) 3, 2, 158. Mit Gen. 2, 3,

52. दयां चक्रे 3, 1, 87.

दयाले 3, 2, 158.

देर 3, 3, 58. Vgl. पुंरंर.

√ दरिद्रा (दरिद्रा mit dem Gen. दरिद्रस्य)

heißt redupliciert 6, 1, 6. दरिद्राति 192.

Wann इ für आ substituiert wird 4, 114.

दरिन् 6, 2, 157.

ददुर 4, 4, 34.

दमे 4, 1, 102.

दशन 5, 2, 6. Vgl. षदशन.

*देशम् 3, 4, 29.

दधिधत्त: 7, 4, 65. Wird statt auf ध्त् falschlich auf ध्त् zurückgeführt.

देविष्ठ und देवोयस् 6, 4, 156.

*दञ्जे 5, 3, 45.

देशक und दशत् 5, 1, 60.

*दशन, Derivata davon 5, 2, 45. Vgl. षय्.

दशमे und देशम् 5, 3, 49.

दशकादश und दशकादशिके (f. ह्ने) 4, 4, 31.

√ दस्, दस्त = दामित 7, 2, 27.

√ दह् (दह) 3, 2, 142. Aorist 2, 4, 80.

दन्द्वाते und दन्द्वातेति 7, 4, 86. Bedeutung des Intens. 3, 1, 24.

1. √ दा umfasst die im Dhātup. als हुदाञ्, दाण्, दाप्, देह्, देप् und दो aufgeführten Wurzeln. Alle, mit Ausnahme von दाप् und देप्, bezeichnet Pāṇini nebst den verschiedenen धा durch घु 1, 1, 20. Von einer dieser Wurzeln wird 3, 2, 159 दाह abgeleitet. Vgl. घु im ersten Index.

2. √ दा (दा mit dem Abl. दः, ददाति) 3, 2, 6. 3, 139. दायते 4, 4, 66. 5, 1, 47. 96. Dafür दद् substituiert 7, 4, 46. त् 47. In diesem Falle die vorangehende Präposition verlängert 6, 3, 124. Vgl. दत्त. Mit आ Ātman. 1, 3, 20.

3. √ दा (दाण्), dafür दच्छ् substituiert 7, 3, 78. Ātman. 1, 3, 55.

4. √ दा (दाप्), davon दात्र 3, 2, 182.

5. √ दा s. √ दा.

दाक्षिणात्ये 4, 2, 98.

दाण्डाजिनिक 5, 2, 76.

दाण्डिनायन 6, 4, 174.

दात्यांह 7, 3, 1.

देत्र 3, 2, 182.

दाधिके 4, 2, 18.

√ दान् (दान्), दोदांसते 3, 1, 6.

*दामन् Bahuvr. (f. *दाम्ने) 4, 1, 27.

दामनि und दामनेय 5, 3, 116.

दाये 3, 1, 139.

दायाड mit Loc. oder Gen. 2, 3, 39. *दायाड

Tatp. Accent 6, 2, 5.

दायाद्य 6, 2, 5.

दायावे 5, 4, 77.

दाहे n. 3, 2, 159. 5, 4, 114.

दाघसत् 7, 3, 1.

देह्ये 5, 1, 123.

देतये 4, 3, 66.

दादुर्गिके 4, 4, 34.

दाभीयणौ 4, 1, 102.

दायं 3, 1, 142.

दायिक 7, 3, 1.

दाय 3, 4, 73.

दायवान् 6, 1, 12.

दासनीभार 6, 2, 42.

ददि 3, 3, 92 fg.

दिक्कन्द *Richtungsneort*. Mit Abl. 2, 3, 29.

Erhalten die Suffixe अस्तात् u. a. w. 5, 3, 27 fgg. Am Anfange eines Comp. und Accent solcher Comp. 6, 2, 103 fgg. 168.

दिक्कमास *ein Compositum, in welchem beide Glieder Richtungsörter sind*. Declination desselben 1, 1, 28.

√दिगि Substitut für √दे im Perfect 7, 4, 9.

दिङ्गामन् *Name für eine Weltgegend* 2, 2, 26.

दिति 4, 1, 85.

दित्ययाद् 7, 3, 1.

दिधिषूर्पति 6, 2, 19.

1. √दिष् (दिष्, दिव), दौष्यति 3, 1, 69. 4, 4, 2. प्रादौष्यतः 1, 83. Mit Instr. oder Acc. 1, 4, 43. Gen. 2, 3, 58 fg. Acc. 60. द्युने und द्युते 8, 2, 49.

2. दिष् 4, 2, 101. द्योः 7, 1, 84. Accent 6, 1, 171. 183. Wann द्यु substituiert wird 181. दिवस् 3, 30. द्याया 29.

दिवस्पर्षिष्यो 6, 3, 30.

दिवाकर् 3, 2, 21.

दिविज 6, 3, 15.

दिविष्ट 8, 3, 97.

दिष्य 4, 2, 101.

1. √दिष् (दिशि) 3, 4, 58. अन्वादिष्ट 6, 2, 190. उपदिष्ट 3, 109. निर्दिष्ट 1, 1, 66. 2, 43.

2. दिष् f. 1) *Richtungswort* 2, 1, 50. 4, 1, 60. 2, 107. 3, 6. 5, 3, 27. 7, 3, 13. — 2) *Weltgegend* 5, 4, 8. — 3) *das Wort* दिष् 3, 2, 59. 4, 3, 54. 5, 3, 1. — Vgl. सकदिष्.

दिष्य 4, 3, 54.

दिष्ट 4, 4, 60.

दिष्टि Dvigu, Accent 6, 2, 31.

√दिह् (दिह, देग्धि), Aorist 7, 3, 73. नि kann davor in णि übergehen 8, 4, 17.

√दो (दोह्), दाघ 6, 1, 50. Erhält das Augment घ् (दोघ्) 4, 63.

√दोह् (दोह्) und दौहन् 3, 2, 153.

√दोघो (दोघो) heisst redupliert 6, 1, 6. Der Endvocal nie verstärkt 1, 1, 6. Fällt ab 7, 4, 53.

√दोष (दोष) 3, 2, 153. 167. Aorist 1, 61. अदौदिषत् und अदिदौषत् 7, 4, 3.

दौषिन् 3, 2, 153.

दौषं 3, 2, 167.

दौष 1) m. (einmal n.) ein zwei Moren enthaltender Vocal 1, 2, 27. Auch ein kurzer Vocal vor Doppelconsonanz 4, 12 (hier n.), 1, 58. 6, 1, 68. 75. 172. 7, 3, 23. 8, 2, 46. 3, 9. 4, 52. Wann eine Länge substituiert wird 6, 3, 111. 115 fgg. 4, 58 fgg. 93. 7, 2, 37. 3, 74 fgg. 101 fg. 4, 25 fg. 69. 83. 94. 8, 2, 76 fgg. In der Reduplication 3, 1, 8. 6, 1, 7. Für zwei Vocale 6, 1, 101 fg. 105 (nicht). Ueberhaupt nicht 4, 39. — 2) *das Wort* दौष 6, 4, 157.

दौर्ध्विह्वी 4, 1, 59.

दौघसन् 7, 3, 1.

√दु (दु mit dem Abl. दुवः) 3, 1, 142. 3, 23.

दुःख und दुःखो Adv. mit क 5, 4, 84.

दुःघ Adj. (f. घा) 3, 2, 70.

दुःस्य 7, 4, 86.

दुर्मर्षस् Bahuvr. 5, 4, 122.

दुर्लभ und दुर्लभ 7, 1, 68.

दुर्लने und दुर्लनि Bahuvr. 5, 4, 121.

दुर्हृद् 5, 4, 150.

√दुष् (दुष) 3, 2, 142. Caus. (दोष् theoretisch) दूषयति 6, 4, 90. Auch दौषयति 91.

दुष्कुन, दुष्कुनेन 4, 1, 142.

दुष्मर्षस् Bahuvr. 5, 4, 122.

दुःयम 8, 3, 88.

दुःपूति 8, 3, 88.

दुस् am Anfange eines Comp. 3, 3, 126 fgg.

दुःसख्यै und दुःसख्यि 5, 4, 121.

1. √ दुह् (दुह्, दुह्) 3, 2, 61. 70. 142. 6, 1, 214. Aorist 3, 1, 83. 7, 3, 73. Reflexivum 3, 1, 89.

2. *दुह् 3, 2, 61.

दुहित्, पुत्रश्च दुहिता च = पुत्रौ 1, 2, 68.

दुत 4, 3, 85. 4, 120.

दुत्य (I) 4, 4, 120.

दूर 6, 4, 156. दूरम्, दूरेण, दूरात् 2, 3, 35. दूरे 36. 5, 3, 37. Mit Abl. oder Gen. 2, 3, 34. दूरात्संयुद्धौ 1, 2, 33. दूराद्धृते 8, 2, 84. 107 (अ^०). दूरात् mit einem Partic. auf त componirt 2, 1, 39. 6, 3, 2. Vgl. अदूर.

दूर्ये 3, 2, 48.

√ दृ (दृ) 3, 1, 109. 2, 157. 3, 58. Aorist 1, 59. दिदरिषते 7, 2, 75.

दृढे 7, 2, 20. 5, 1, 123.

दृढरूपा in अश्लोके^०.

दृति 4, 3, 56.

दृतिर्हेरि 3, 2, 25.

दृत्य 3, 1, 109.

√ दृप्, darnach kann ein ārdhadh. das Augment इ erhalten 7, 2, 45; vgl. 6, 1, 59.

1. √ दृग् (दृग्, दृग्) 3, 1, 137. 2, 38. 60. 94. 4, 29. पश्यति 7, 3, 78. 4, 4, 46.

पश्य und पश्यत mit Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 39. अ kann infigirt werden 6, 1, 58. Aorist 3, 1, 47. 7, 4, 16. Perfect 7, 2, 65. दृश्यते 3, 2, 101. 178. 3, 130. 6, 3, 137. 4, 73. 7, 1, 76. दृश्यन्ते 3, 2, 75. 3, 2, 5, 3, 14. Bildung der beiden Futura, des स्-Aorists und Precativs im Pass. und Impers. 6, 4, 62. Desid. Ātman. 1, 3, 57. Vgl. दृष्ट.

2. *दृश् 3, 2, 60. Einfluss auf das vorangehende Wort 6, 3, 89 fgg. Nomin. *दृक् 8, 2, 62. *दृक् 7, 1, 83.

*दृश् 3, 2, 60. Einfluss auf das vorangehende Wort 6, 3, 89 fgg.

दृशे Infin. 3, 4, 11.

दृश्य 4, 4, 87.

*दृश्वन् 3, 2, 94.

दृष्ट 4, 2, 7. Vgl. इन्द^०.

√ दृ (दृ), Perfect 7, 4, 12. Caus. (दारि) 3, 2, 41. अददरत् 7, 4, 95.

√ दे (दयति), Perfect 7, 4, 9.

देय 4, 3, 47. 5, 4, 55.

√ देव् (देवि) 3, 2, 142. 147.

देव 5, 4, 27. 56. 6, 3, 92. Betonung 1, 2, 38.

*देवक 3, 2, 147.

देवैता 5, 4, 27. 3, 2, 186. 4, 2, 24. 5, 4, 24.

देवताद्वंद्व 6, 2, 141 fgg. 3, 26 fgg. 7, 3, 21.

देवतासंप्रदान 2, 3, 61.

*देवत्यं 5, 4, 24.

देवज्ञौ 5, 4, 56.

देवद्वान्ज् 6, 3, 92.

देवपथ 5, 3, 100.

देवयज्ञ्या und देवहूय 3, 1, 123.

√ देवायै 7, 4, 38.

देविका 7, 3, 1.

देश m. 1, 1, 75. 2, 4, 7. 3, 3, 78. 4, 2, 62.

67. 119. 3, 96. 5, 2, 105. 135. 3, 27. 6,

3, 98. 8, 4, 9. 24 (अ^०).

*देशीय und *देश्य s. देशीयर् und देश्य im anderen Index.

देश्ये 4, 1, 85.

देश्य 6, 4, 61.

देश्यज्ञि, देश्यज्ञौ und देश्यज्ञ्यौ 4, 1, 81.

देश्यिकै 4, 4, 60.

√ दो (दाति), द्यौति 7, 3, 71. इ für den Wurzelvocal substituiert 4, 40.

√ दोष् s. √ दुष्.

दोषन् und दोस् Declination 6, 1, 63.

दोषिन् 3, 2, 142.

दोस् s. दोषन्.

दोहिन् 3, 2, 142.

दोह्य 6, 1, 214.

दोवारिक 7, 3, 4.

दोष्कुनेयै 4, 1, 142.

द्यावा^० Dvaūdva 6, 3, 29.

द्यावापृथिव्येय und *पृथिव्यं 4, 2, 32.

द्यावापृथिव्यौ 6, 3, 30. 4, 2, 32.

द्यु Substitut für 2. दिव् 6, 1, 131. 5, 2, 108.

1. √ द्युत् (द्युत्, द्युत, द्युति) 3, 2, 177. Aorist 1, 3, 91. 3, 1, 55. Bildung der Reduplication 7, 4, 67. द्रविद्युत्तत् 65.

2. द्युते 3, 2, 177.

द्युमे 5, 2, 108.

द्युते 8, 2, 49. 3, 3, 37.

द्युते 8, 2, 49.

द्योः s. d. 2. दिव्.

द्रदिमेन् 5, 1, 123.

√ द्रम्, Intens. दन्द्रम्ये 3, 2, 150.

द्रवमूर्ति 6, 1, 24.

द्रविणस्य 7, 4, 36.

द्रव्य 4, 3, 161. 5, 3, 104. 1, 51.

द्रव्यक 5, 1, 51.

द्रव्यप्रकर्ष 5, 4, 11.

द्रष्टु 5, 2, 91.

√ द्रा (द्रा, द्राति) 3, 2, 158. Ein vorangehendes नि wird णि 8, 4, 17.

द्राच्, द्राधिमेन्, द्राधिष्ठ und द्राधोयस् 6, 4, 157.

1. √ द्रु (द्रु mit dem Abl. द्रुयः) 3, 2, 145. 3, 23. 27. 49. Perfect 7, 2, 13. Caus. Parmasm. 1, 3, 86. Reduplicirter Aorist 3, 1, 48. 7, 4, 93 fg. Desid. 81.

2. द्रु 4, 3, 161 fg. 5, 2, 108.

द्रुघण, द्रुघन 3, 3, 82.

द्रुमे 5, 2, 108.

द्रुयेय 4, 3, 162.

1. √ द्रुह् (द्रुह्, द्रुह्) 3, 2, 61. 142. Mit Dat. 1, 4, 37. Nach Präpositionen Acc. 38. Ein Ardhadh. kann das Augment ह् erhalten 7, 2, 45. Für ह् kann द् oder घ् substituiert werden 8, 2, 33.

2. द्रुहे 3, 2, 61.

द्रोण 4, 1, 103.

द्रोहिन् 3, 2, 142.

द्रोणायने und द्रोणि 4, 1, 103.

द्रुके = द्रुके 7, 3, 47.

द्रुहे n 8, 1, 15 m. ein Compositum, dessen Glieder durch „und“ verbunden gedacht werden, 2, 2, 29. Genus richtet sich nach dem letzten Wort 2, 4, 26. Ausnahmen Pāṇini's Grammatik.

27 fg. Steht im Singular 2, 4, 2 fgg. Ist als solches n. 17. Erhält als solches das Suffix ञ् 5, 4, 106. Declination von zu einem Dv. verbundenen Pronomina 1, 1, 31. Patronymica verlieren ihr patron. Suffix 2, 4, 68 fg. Anordnung der Glieder 2, 32 fgg. Veränderungen des ersten Gliedes 6, 3, 25 fgg. Accent 2, 34 fgg. Ableitungen mit द्वेय 4, 2, 6. 3, 88. द्वेयक 125. द्वेयक 5, 1, 133. द्वेन् 2, 128. Vgl. देवताद्वेद, नवचद्वेद.

द्वेय 5, 2, 43.

द्वा vor Zahlwörtern 6, 3, 47. 49.

द्वार 4, 3, 86. Mit Vṛddhi दौवार 7, 3, 4.

द्वि, Ableitungen davon 5, 2, 54. 3, 2, 45. 4, 18. द्वे 6, 1, 1. 8, 1, 1. 4, 46. द्वयोः 1, 2, 59. 5, 3, 92. द्वेकयोः 1, 4, 22. द्वि vor Zahlwörtern 6, 3, 47. 49. द्वि gehört zu सर्वादि und त्यदादि.

द्विके = द्वके 7, 3, 47.

द्विगु m. ein Tatpuruṣa (genauer ein Kar-madhāraja), dessen erstes Glied ein Zahlwort (s. संख्या) ist, 2, 1, 23. 52. Als Subst. (zwei oder mehr Dinge als eine Einheit gefasst) im Sg. 2, 1, 51. 4, 1. Mit dem Fem. auf द्वे 4, 1, 21. Auch n. auf द्वे 5, 4, 99. Adj. (in den verschiedensten Bedeutungen) ohne Hinzufügung eines taddhita 4, 1, 88. 5, 1, 28 fgg. 55. F. आ und द्वे 4, 1, 22 fgg. Verschiedene taddh. angefügt 5, 1, 29 fgg. 54 fg. 82. 86 fgg. Accent eines Dvigu 6, 2, 29 fgg. 122. Accent eines Comp. mit einem Dvigu im zweiten Gliede 12. 197. Von einem in Wirklichkeit nicht bestehenden, nur supponirten Dvigu kann wie mit einem taddh. ein wirklicher Stamm gebildet werden, 2, 1, 51. Man beachte, dass Composita wie द्विपाद „zweifüßig“ wohl Bahuvrīhi, aber keine Dvigu sind. Vgl. संख्या.

द्वितय 5, 2, 43.

1. द्वितीय 1) *der zweite* 5, 2, 54. 3, 48. 83. 4, 58. 6, 1, 2. 3, 80. — 2) द्वितीया a) *die Endungen des zweiten Casus, des Accusativs, der Accusativ.* Bildung desselben 7, 2, 87. Tonlose pronominale Formen 2, 4, 34. 8, 1, 20. 23. Wann gebraucht 2, 3, 2 fgg. 8, 12. 31 fg. 35. 80. Statt der Accusativendung चा 5, 4, 58. Vor einem Absolut. auf अम् (auch componirt) 3, 4, 53. Am Anfange eines Tatp. 2, 1, 24. Accent eines solchen Comp. 6, 2, 2. 47. Am Ende eines Tatp. 2, 2, 4. Vgl. कर्मन्. — b) *das Wort द्वितीया*, Declination 7, 3, 115.
2. द्वितीय *halb, Hälfte* 5, 3, 48. Am Anfange und am Ende (n.) eines Tatp. 2, 2, 3.
- द्वितीया Adv. mit क 5, 4, 58.
- द्विदिग्धि Avjābh. 5, 4, 128.
- द्विदत् und द्विदत् 6, 2, 197.
- द्विधा 5, 3, 45.
- द्विनिष्क und द्विनिष्क 5, 1, 30.
- द्विपाद् u. द्विपाद्. द्विमुर्धन् u. द्विमुर्धेन् 6, 2, 197.
- द्विवचन *Lautverdoppelung*, 1, 1, 58. *Reduplication* 59.
- द्विवचन n. *Personal- und Casusendungen des Duals, der Dual* 1, 4, 102 fg. Wann gebraucht 22. Statt Pl. 2, 63. — 1, 1, 11. 5, 3, 57. 7, 1, 77. 2, 88. 92.

- द्विविंशतिक und द्विविंशतिकौन 5, 1, 32.
- द्विविस्त und द्विविस्तिक 5, 1, 31.
1. √ द्विष् (द्विष्. द्विष्) 3, 2, 81. 131. 142. अ-
द्विष्: und अद्विष्न् 4, 112.
2. *द्विष् 3, 2, 61.
- द्विषेत् 3, 2, 131.
- द्विषेत्तर्प 3, 2, 39. 6, 3, 67.
- द्विष्ट 8, 3, 97.
- द्विस् 5, 4, 18. स kann ष् werden 8, 3, 43.
- द्विस्ताया 5, 4, 84.
- द्विहल् zwei Consonanten (हल्) habend 7, 4, 71.
- द्वोप 6, 3, 97. 4, 3, 10.
- द्वेषा 5, 3, 46.
- द्वेषिन् 3, 2, 142.
- द्वेषम् 5, 3, 45.
- द्वेष Subst. und davon द्वेष Adj. 4, 2, 12.
- द्वेष्य 4, 3, 10.
- द्वेशाख्य 5, 1, 38.
- द्वाच् zwei Vocale (अच्) habend, *zweisilbig* 4, 1, 121. 156. 170. 2, 113. 3, 72. 150. 5, 1, 39. 4, 57. 6, 1, 203. 2, 90. 119. 194. 3, 135.
- द्वाज्जले 5, 4, 102.
- द्वाशोति 6, 3, 47.
- द्वायुवे 5, 4, 77.
- द्वापसर्ग s. अद्वापसर्ग.

ध

- √ धन् (धन), Accent in einer reduplirten Form 6, 1, 192.
- धन 1, 1, 35. 4, 4, 84. 5, 2, 65. *धन Accent 6, 2, 55.
- धनक 5, 2, 65.
- √ धनाये 7, 4, 34.
- धनुष्करं 3, 2, 21.
- धनुस् 4, 4, 83 (अ). 5, 4, 132. *धनुस् 133.
- धन्य 4, 4, 84.
- ± धन्यक 4, 2, 121.

1. धन्यन् Wüste 4, 2, 121.
2. *धन्यन् Bahuvr. *Bogen* 5, 4, 132 fg.
- √ धम् (धम) Substitut für √ धमा 7, 3, 78.
- धमे und *धमे 3, 1, 137. 2, 29 fg.
- धये und *धये 3, 1, 137. 2, 29 fg.
- धरे 3, 2, 46.
- धर्म 4, 2, 41. 46. 91 fg. 5, 2, 132. 4, 124.
- *यत् Adv. 4, 2, 46.
- *धर्मेन् Bahuvr. 5, 4, 124.
- *धर्मेन् 5, 2, 132.

धेयं 4, 4, 91 fg. 47. 6, 2, 65.

ध्विञ्च 3, 2, 184.

1. √ धा bezeichnet die Wurzeln धा, दधाति und धे. Nebst den verschiedenen दा werden sie durch घु zusammengefasst 1, 1, 20. Beide Wurzeln sind 3, 2, 181 gemeint. Vgl. घु im vorangehenden Index.

2. √ धा (धा mit dem Gen. धः und दधाति) 3, 1, 138. 2, 158. Dafür हि substituiert 7, 4, 42. Für द् in दध् wird ध् substituiert 8, 2, 38. Ein nachfolgendes त् geht nicht in ध् über 40. धिष्य und धिष्यो 7, 4, 45. Vgl. अनभिहित, आहित und व्यवहित und घु im vorangehenden Index.

धातु m. *Verbalwurzel*. So heissen die im Dhātupāṭha verzeichneten Wurzeln 1, 3, 1. Ferner die Desiderativa, Intensiva, Causativa (mit Einschluss der durch das Suffix इ verstärkten Wurzeln der zehnten Klasse), die durch आय (wie गोपाय), ईय (अतोय) und इ (कामि) verstärkten Wurzeln und alle Denominativa 3, 1, 7 fgg. 32. Vor den Denominativsuffixen fällt die Casusendung ab 2, 4, 71. Eine Wurzel hat den Acut auf der letzten Silbe 6, 1, 162. Welche Suffixe daran gefügt werden 3, 1, 91 fgg. Lautliche Veränderungen derselben 6, 1, 64 fgg. 80. 175. 4, 14. 77. 140. 7, 1, 58. 100. 8, 2, 32. 62. 74 fg. Redupliciert 6, 1, 8 fgg. — 3, 2, 14. 7, 1, 70. 8, 2, 48. 4, 27. *Verbum, Verbalform* überhaupt 1, 4, 80. 3, 3, 155. 4, 1. 5, 1, 118 (धात्वर्थे eine Präposition). 6, 1, 91 fg. Vgl. अधातु.

धातुलोप einen Abfall des Auslauts einer Wurzel bewirkend 1, 1, 4.

धातुसंबन्ध 3, 4, 1.

धातुने 3, 2, 181.

धान्य 2, 4, 12. 3, 3, 30. 48. 5, 2, 1.

धावै 3, 1, 139.

धाव्या 3, 1, 129.

धार्य 3, 1, 138.

√ धारिं s. √ धृ.

धारै 3, 2, 159.

धारतराजै 6, 4, 135.

√ धाव्, धावति 4, 4, 37. Vgl. √ धाव्.

*धि 3, 3, 92 fg. Vgl. उदधि.

धित in नेम°, यमु°, सु°.

√ धिन्व् (धिन्वि), धिनोति 3, 1, 80.

धुर् 3, 2, 177. 4, 4, 77. *धुर् 5, 4, 74.

*धुरे 5, 4, 74.

धुई 4, 4, 77.

√ धुव् (धुवि) 3, 2, 177.

√ धृ (धृ, धृञ्) 3, 2, 184. Ein ārdhadh. kann das Augment इ erhalten 7, 2, 44.

Aorist 72.

√ धूप् (धूप) und √ धूणार्थे 3, 1, 28.

धूम 4, 2, 127.

*धूतं Tatp. 2, 1, 65.

√ धृ Caus. (धारि) 3, 1, 138. 2, 46. धारयन् 130. Mit Dat. 1, 4, 35. Desid. दिधरिष्यते 7, 2, 75. Intens. दाधति, दधति, दधति 4, 65.

धतराजन 6, 4, 135.

√ धय् (धय, धय, धयि) 3, 2, 140. 4, 65. धर्वित 1, 2, 19. धैष्ट 6, 1, 206. 7, 2, 9. Vgl. अधष्ट.

धृणो 3, 2, 140.

√ धे (धेद्) 3, 1, 137. 2, 29 fg. 159. Aorist 2, 4, 78. 3, 1, 49. Vgl. घु im vorangehenden Index.

± धेनव 7, 3, 25.

धेनु 4, 2, 47. *धेनु Tatp. 2, 1, 65.

धेनुष्या 4, 4, 89.

धेन्वनहुर्हा 5, 4, 77.

± धेनव 7, 3, 25.

धेनुक 4, 2, 47.

धेवत्य 6, 4, 174.

√ धौ für स im Präsens substituiert 7, 3, 78. Vgl. √ धाव्.

धौमक 4, 2, 127.

धौरेय 4, 4, 77.

√ ध्या (ध्या) 3, 1, 137. 2, 29 fgg. ध्येति 7.
3, 78. देध्मोयते 4, 31.

√ ध्या a. √ ध्ये.

√ ध्ये (ध्या), ध्याते 8, 2, 57.

धुव 1, 4, 24. 6, 2, 177. Vgl. अधुव.

धौव्य 3, 4, 76.

√ ध्वस् (ध्वंसु), Intens. 7, 4, 84. Für den
Auslaut wird द् substituted 8, 2, 72.

ध्वन Caus. (ध्वनयति) Aorist 3, 1, 31.

ध्वये 3, 1, 123.

*ध्वाङ् Tulp. 2, 1, 42.

ध्वान्त 7, 2, 18.

न

न 1, 1, 4, 10. 29. 58. 63. 2, 18. 37. 3, 4, 15.

58. 89. 4, 4, 2, 2, 10. 3, 69. 4, 14. 61.

67. 83. 3, 1, 47. 51. 64. 89. 2, 23. 113.

152. 3, 135. 4, 23. 4, 1, 10. 22. 56. 178.

2, 113. 3, 130. 5, 1, 121. 2, 27. 4, 5. 69.

89. 155. 6, 1, 3. 20. 37. 46. 99. 104. 115.

175. 182. 2, 19. 91. 101. 133. 142. 168.

176. 181. 3, 19. 37. 4, 4. 30. 39. 69. 74.

85. 120. 137. 170. 7, 1, 11. 26. 62. 68.

78. 2, 4. 8. 39. 59. 3, 3. 6. 22. 27. 34.

45. 59. 87. 4, 2. 14. 35. 63. 8, 1, 24. 29.

51. 73. 2, 3. 8. 57. 110. 4, 34. 42. 48. 67.

न वेति विभाषा 1, 1, 44. Mit Präsens

oder Aorist 3, 2, 121. न नु (ननु) mit

Präsens 120. Einfluss auf die Betonung

des Verbums 8, 1, 43. न ह (नह) Ein-

fluss auf die B. d. V. 31. Vgl. नञ्.

नक्तदिव्यम् 5, 4, 77.

नक्र 6, 3, 75.

नक्षत्र 6, 3, 75. 1, 2, 60. 2, 3, 45. 3, 1, 116.

4, 2, 3. 3, 16. 37. 4, 141. 8, 3, 100.

नक्षत्रद्वन्द्व 1, 2, 63.

नक्षत्रैव 4, 4, 141.

नख 6, 3, 75. *नख Bahuvr. (f. नै und आ)
4, 1, 58.

नखेपचै 3, 2, 84.

नग m. 6, 3, 77.

नगर 4, 2, 128. 6, 1, 155. 7, 3, 14. *नगर

4, 2, 142. 7, 3, 24. Accent 6, 2, 89.

Vgl. नव.

*नगरैव 4, 2, 142.

नमनैरय 3, 2, 56.

नमनैर्विष्णु und नमनैर्विष्णु 3, 2, 57.

नञ् die Negation n. Davon नैना 5, 2, 27.

Am Anfange eines Comp. 2, 1, 50. 2, 6.

3, 3, 112. 4, 1, 57. 5, 1, 121. 4, 71. 121

fgg. 7, 3, 30. 47. Das न fällt ab 6, 3,

73. Erhält sich 73 fgg. Nach अ erhält

das Nomen vorn das Augment न् 74.

Accent eines Bahuvr. mit der Negation

6, 2, 116. 155 fgg. 172 fgg. नञ्वत् Adv.

175. अनञ् 2, 4, 19. 6, 4, 127. अनञ्जि-

ग्रिष्ट 2, 1, 60. अनञ्जमास 6, 1, 132.

अनञ्पूर्व 7, 1, 37.

√ नट् Caus. (नाट) mit Gen. 2, 3, 56.

नट 4, 3, 129.

नटसूत्र 4, 3, 110.

नड 4, 1, 99. 2, 87. 91.

नडकैव 4, 2, 91.

नैव्यत् und नव्यत् 4, 2, 87.

नत 5, 2, 31.

√ नट् (नट) 3, 3, 64. Ein vorangehendes
नि wird णि 8, 4, 17.

नद 3, 1, 115.

*नदेम् und *नदि Avjajibh. 5, 4, 110.

नदी f. 1) die Femininendungen ई und ऊ

(mit einigen Ausnahmen) und ein darauf

ausgehendes Femininum 1, 4, 3 fgg. De-

clination 7, 1, 54. 3, 107. 112. 116. Da-

für eine Kürze substituiert 6, 3, 44. Be-

tont am Anfange eines Comp. 2, 109.

Daran im Bahuvr. क् angefügt 5, 4, 133.

Partic. auf अतो 6, 1, 173. Wann अन्तो

7, 1, 80 fgg. Vgl. डो, डोन्, डोप्, डोय und

कृद् im vorangehenden Index. — 2) *Plus*
2, 1, 20 fgg. 4, 7, 4, 1, 113. 2, 85. — 3) *das*
Wort नदो 4, 2, 97. 4, 111.

नदोष्ण 8, 3, 89.

नैद्धो 3, 2, 182.

ननु s. u. न.

√ नन्द (नन्दि) und नैन्दन 3, 1, 134.

नपात् 6, 3, 75.

नपुंसक *Neutrum* 6, 3, 75. Neutrale Com-
posita 2, 4, 17 fgg. 30. 6, 2, 14, 98, 123.
Participia auf त 3, 3, 114. अर्थ 2, 2, 2.
Durch Kürzung des Auslauts gebildet
1, 2, 47. Neutra auf अन् und अस् im
Comp. 5, 4, 103, 109. Declination 6, 4,
11. 7, 1, 19 fgg. 23 fgg. 72 fgg. 79 fgg.
Vgl. अनपुंसक.

नभाज् 6, 3, 75.

√ नम् (नम्, नम, नमि) 3, 2, 167. Aorist 7,
2, 73. Reflexivum 3, 1, 89. Vgl. नत्,
उचत्.

नमस् 3, 1, 19. Mit Dativ 2, 3, 16. Be-
wahrt als Gati das स् vor क 8, 3, 40.

√ नमस्ये Aet. 3, 1, 19.

नमुचि 6, 3, 75.

नम् 3, 2, 167.

नर in विश्वानर 6, 3, 129.

नव* Tatp. 2, 1, 49.

नवति 5, 1, 59.

नवन्, नवभ्यः 7, 1, 18. Vgl. वृष.

नयनगर, Accent 6, 2, 89.

नवमे und नैवम 5, 3, 49.

नवेदस् 6, 3, 75.

1. √ नश् (नश्, नश, नशि) 3, 2, 163. 4, 43.
8, 2, 63. Aorist 2, 4, 80. न् wird infi-
girt 7, 1, 60. Ein ārdhadh. kann das
Augment ह erhalten 2, 45. नष्ट्या oder
नष्ट्या 6, 4, 32. Wann न् nicht in श
übergeht 8, 4, 36. Caus. (नाश) 3, 2, 146.
Parasm. 1, 3, 86.

2. *नैश्, Nomin. *नट् oder नक् 8, 2, 63.

नैश्वर 3, 2, 103.

1. नस् tonloses Pron. 8, 1, 21. Wann nicht
zu setzen 24 fgg. य् für न् 27 fgg.

2. नैस् *Nase* in den schwachen Casus 6, 1,
63. Die Casusendung erhält den Acut 171.

*नसै 5, 4, 118 fgg.

नसत् 8, 2, 61.

1. √ नह् (नह्, नहि) 3, 2, 182. 6, 3, 116.

Für ह् wird ध् substituiert 8, 2, 34.

2. *नैह् mit vorangehender Länge 6, 3, 116.

नह s. u. न.

नाक 6, 3, 75.

*नाग Tatp. 2, 1, 62. नाम्ने 4, 1, 24.

±-नागर 7, 3, 24.

नागरक 4, 2, 128.

नाट्य 4, 3, 129.

नाट्यायने 4, 1, 99.

*नाडि Bahuvr. 5, 4, 159.

नाडिधर्मे u. नाडिधर्मे 3, 2, 30 (eingeschoben).

नाडो 3, 2, 30 (eingeschoben).

*नाडोक Bahuvr. 5, 4, 159.

√ नाय् (नाय्) mit Gen. 2, 3, 55.

नायैरि 3, 2, 25.

नादेये 4, 2, 97.

नाट्ये 4, 4, 111.

नौना 5, 2, 27. Mit Abl. oder Instr. 2, 3, 32.

नान्दोकरि 3, 2, 21.

नाभि in सनाभि.

नामयौहम् 3, 4, 58.

नामन् 3, 4, 58. 4, 3, 72. *नामन् 2, 2, 26.

3, 3, 34. 4, 3, 66. 5, 3, 78. 81. 6, 2,

187. 3, 10. 17. 8, 3, 94. Vgl. अय*, तच्चा-

मन्, स*.

नामाख्यात und नामाख्यातिके 4, 3, 72.

नामादेशम् 3, 4, 58.

नामिके 4, 3, 72.

*नामिका in तच्चात्मिका.

नाये 3, 1, 142. 3, 16 (vgl. 6, 1, 159).

*नाये 5, 4, 99 fgg.

नायिक 4, 4, 7.

नाय्ये 4, 4, 91. 6, 1, 213.

*नायम् in ज्ञेयनौयम्.

नासत्य 6, 3, 75.

*नासिक Bahuvr. (f. डे und आ) 4, 1, 55.
 नासिकधर्म 3, 2, 29.
 नासिका 1, 1, 8, 4, 1, 55. 5, 2, 31. 4, 118 fg.
 Declination 6, 1, 83.
 नास्ति und नास्तिके 4, 4, 60.
 नि Upasarga und Gati 1, 3, 17. 30 u. s. w.
 Wann सि 8, 4, 17 fg. नि Accent 6,
 2, 192.
 √ निम् (निम्), न् kann ण् werden 8, 4, 33.
 निकट 4, 4, 73.
 *निकाय, Accent 6, 2, 94.
 निकाय 3, 1, 129.
 निकारे 3, 3, 30. 6, 2, 144.
 निव्यर्थे und निव्यार्थे 3, 3, 65. 6, 2, 144.
 √ निच् (निच्), न् kann ण् werden 8, 4, 33.
 निगटे 3, 3, 64. 6, 2, 144.
 निगमे m. 3, 3, 19. 6, 3, 113. 4, 9, 7, 2, 64.
 3, 81. 4, 74.
 निगरण 1, 3, 87.
 निगाटे 3, 3, 64. 6, 2, 144.
 निगारे 3, 3, 29. 6, 2, 144.
 निगह्यानुयोग 8, 2, 94.
 निगह् 3, 3, 45. 6, 2, 144.
 निघ 3, 3, 87.
 निघर्से 3, 3, 60. 6, 2, 144.
 √ निज् (निज्), नेनेक्ति 7, 4, 75.
 नित्य, *द्योतयोः 8, 1, 4. नित्यम् 1, 2, 69. 72.
 4, 77. 2, 2, 17. 3, 1, 23. 3, 66. 4, 99. 4,
 1, 29. 35. 46. 3, 144. 4, 20. 5, 1, 64. 76.
 89. 2, 44. 57. 118. 4, 122. 6, 1, 57. 100
 (eingeschoben). 125. 197. 210. 4, 108. 7,
 1, 81. 2, 81. 4, 8. 8, 1, 68. 3, 3. 32. 45.
 77. नित्य 6, 2, 138. Mit nachfolgendem
 Partic. auf त्, Accent 61. Vgl. अनित्य.
 नित्यसमास, अ 6, 1, 189.
 निटालु 3, 2, 153.
 निधान, अ 6, 2, 192.
 निगटे und निगाटे 3, 3, 64. 6, 2, 144.
 √ निन्द् (निन्द्, निन्द्) 3, 2, 146. न् kann ण्
 werden 8, 4, 33.
 निन्दक 3, 2, 146.
 निपटे 3, 3, 64. 6, 2, 144.

निपत्या 3, 3, 99.
 निपाटे 3, 3, 64. 6, 2, 144.
 निपात m. Partikel, Präposition, Adverb
 (adverbial gebrauchte Casusformen), In-
 terjection u. s. w. 1, 4, 56. Heissen Avjaja
 (Indeclinabilia) 1, 37. 3, 3, 4. 8, 1, 30.
 Auslaut verlängert 6, 3, 136. Aus einem
 Vocal bestehend und pragrahja 1, 1, 14.
 Vgl. पूर्व.
 निपान n. 3, 3, 74.
 निपुण 7, 3, 30. Mit Loc. oder Acc. mit
 प्रति 2, 3, 43. Am Ende eines Tatp. 1, 31.
 निविडे und निविरोसे 5, 2, 32.
 निमन्त्रण 3, 3, 161.
 निमान 5, 2, 47.
 निमित 3, 3, 87.
 निमित्त n. 3, 3, 139. 5, 1, 38. 6, 1, 80. 3,
 99. 7, 2, 36.
 निमलकोषम् 3, 4, 84.
 नियमे und नियामे 3, 3, 63. 6, 2, 144.
 नियुक्त 4, 4, 66. 69. 6, 2, 75.
 नियोज्य 7, 3, 68.
 निर् Präposition 7, 2, 46. Vgl. निम्.
 निरवसित in अनिरवसित 2, 4, 10.
 निराकरिष्णु 3, 2, 136.
 निरुदके 6, 2, 184.
 निरोध, अ 3, 1, 101.
 निर्दिष्ट 1, 1, 66. 2, 43.
 निर्धारण n. 2, 2, 10. 3, 41. 5, 3, 92.
 निर्मित 4, 4, 93.
 निर्वण 8, 4, 5.
 निर्वण und निर्वीत 8, 2, 59.
 निर्वृत्त 4, 4, 19. 5, 1, 79.
 निवचने als Gati 1, 4, 76.
 *निवात, Accent 6, 2, 8.
 निवास m. 3, 1, 129. 3, 41. 4, 2, 69. 3, 89.
 6, 1, 201.
 निश in den schwachen Casus für निशा 6,
 1, 63. Wirft den Acut auf die Casus-
 endung 171.
 निशा 4, 3, 14. *निशा und निश n. Tatp.
 2, 4, 25.

निशाकरं 3, 2, 21.

निश्चये 3, 3, 58. 6, 2, 144.

निःशेष्ये 5, 4, 77.

निष्पत्ति 8, 2, 61.

निष्पद्यो 3, 3, 99.

निष्पद्य und निष्पत्ति 8, 3, 70.

निष्क 5, 1, 20, 2, 119.

निष्कुल, निष्कुलो Adv. mit कृ und निष्कोषण 5, 4, 62.

निष्कृष्ये 3, 1, 123.

निष्ठा die Participialsuffixe त् und त्वत् und ein darauf (insbes. auf त्) auslautender Stamm 1, 1, 26. Mit und ohne Bindevocal इ 7, 2, 14 fgg. 47. 50 fgg. Einfluss auf die Wurzel 1, 2, 19 fgg. 6, 1, 22 fgg. 4, 52 (an Causativa gefügt). 60 fg. 95. Wann त् in न् übergeht 8, 2, 42 fgg. *स्कच ohne Wandel des स् 3, 73. Vergangene Bedeutung 3, 2, 102. Nicht mit Gen. 2, 3, 89. Betonung 6, 1, 205 fgg. Am Anfange eines Bahuvr. 2, 2, 36. Accent 6, 2, 110. 169. Am Ende eines Karmadh. 46. Vgl. क्त und क्तवत् im vorangehenden Index.

निष्पत्त und निष्पत्तो Adv. mit कृ 5, 4, 61.

निष्पद्ये 3, 3, 28. 6, 2, 144.

निष्पद्यणि 5, 4, 160.

निःषम 8, 3, 88.

निःपृति 8, 3, 88.

निस् Präposition 8, 3, 86. 102. Vgl. निर.

निस्तथ्य 8, 3, 114.

निस्वनै und निस्वानै 3, 3, 64. 6, 2, 144.

निहवे 3, 3, 72. 6, 2, 144.

1. √ नो (नो) 3, 1, 142. 2, 81. 182. 3, 24. 26. 37. Ātman. 1, 3, 38 fg.

2. *नै 3, 2, 61. Declination 7, 3, 116.

नोचिस् 1, 2, 30.

नोति 5, 3, 77.

नोल und नोलै 4, 1, 42.

नोवारं 3, 3, 48. 6, 2, 144.

नु Indecl. Mit Präsens oder Aorist 3, 2, 121. Vocal verlängert 6, 3, 133. Vgl. unter न.

√ नुद (नुद, नुद) 3, 2, 5. नुत्त und नुत्तै 8, 2, 56.

नृ, Declination und Betonung 6, 1, 184. 4, 6.

नृन् vor प 8, 3, 10.

√ नृत् (नृत्, नृति), ein ārdhadh. kann das Augment इ erhalten 7, 2, 57. Caus. Ātman. 1, 3, 89.

नेत् Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 30.

नैच 3, 2, 182.

नेद und नैदिष्ट 5, 3, 63.

नैदोयस् 5, 3, 63. *नैदोयस् Accent 6, 2, 21.

नेम, Declination 1, 1, 33.

नेमधित 7, 4, 95.

नेय 5, 2, 9.

नेष्ट, Declination 6, 4, 11.

नैकटिकं 4, 4, 73.

नैययोध 7, 3, 5.

नैशे und नैशिक 4, 3, 14.

नैष्कयतिक und नैष्कसहसिक 5, 2, 119.

नैष्किकं 5, 1, 20. *नैष्किक 30.

1. नौ tonloses Pronomen 8, 1, 20. Wann nicht gebraucht 24 fgg.

2. नौ Schiff 4, 4, 7. 91. 5, 4, 99. 6, 1, 213.

न्ययोध 7, 3, 5.

न्यङ्कु 7, 3, 53.

न्यङ्क् 6, 2, 53. Vgl. 2. अङ्क्.

न्यन्त 6, 2, 181.

न्यर्ण 7, 2, 24.

न्यायोध 7, 3, 5.

न्यादं 3, 3, 60.

न्यायै m. 3, 3, 37. 6, 2, 144. 3, 3, 122. 4, 4, 92.

न्याय्य 4, 4, 92.

न्युञ्ज 7, 3, 61.

न्युङ्क् 1, 2, 34.

प

- पे *trinkend*, f. घेने 3, 2, 8.
 पैक्ति und पक्ति 3, 3, 95 fg.
 पक्वे 8, 2, 52. पक्व Tatp. 2, 1, 41. Accent 6, 2, 32.
 पच 4, 2, 80. 5, 2, 25.
 पचति 5, 2, 25.
 पचिन् 4, 4, 35.
 पच्य 3, 1, 119.
 पक्वि 5, 1, 59.
 पङ्क and पङ्क 4, 1, 68.
 √ पच् (पच, पच) 3, 1, 134. 2, 33. 136. 3, 95 fg. 8, 2, 52. पचति 5, 1, 52. पच्यन्ते 90. पच्यमान 4, 3, 43. Vgl. पक्वे.
 पचे 3, 1, 134. — पचे 2, 33 fg.
 पच्छद्व 6, 3, 56.
 पच्छेम् 6, 3, 55.
 पच्य in कृष्ट.
 पञ्चक 5, 1, 60.
 पञ्चकर्ण 6, 3, 115.
 पञ्चत् 5, 1, 60.
 पञ्चन्, पञ्चभ्यः 7, 1, 25. 2, 75. 3, 98. पञ्चानाम् 3, 4, 84. Vgl. पय.
 1. पञ्चमे 1) der fünfte 5, 3, 49. — 2) पञ्चमे die Endungen des fünften Casus, des Ablativs, der Ablativ. Dafür अत् substituiert 7, 1, 31. तम् 5, 3, 7. 44 fg. अस्तात् 27 fgg. Nicht aber एन 35. Verhalten des स् vor परि 8, 3, 51. Wann gebraucht 2, 3, 7. 10 fg. 24 fg. 28 fg. 32 fgg. 42. Am Anfange eines Tatp. 2, 1, 37 fgg. 3, 2, 98. Casusendung erhält sich in einem solchen Comp. 6, 3, 2. Am Ende eines Avajibh. 2, 1, 12. 4, 83. Vgl. अपादान.
 2. पञ्चम Fünftel 5, 3, 49.
 पञ्चाशत् 5, 1, 39.
 √ पट् (पट) 3, 3, 64.
 √ पण् (पण, पणि) 3, 3, 68. Mit Gen. 2, 3, 57. पणार्थेति 3, 1, 28.

- पेय 3, 3, 86.
 पणितय्य 3, 1, 101.
 पणिन् 6, 4, 165.
 1. पेय्य 3, 1, 101. 4, 4, 51. 6, 2, 13. Vgl. अपयय.
 2. *पय्य 5, 1, 34.
 पेय्यकम्बल 6, 2, 42.
 1. √ पत् erste Klasse (पत्, पत, पति) 3, 2, 136. 150. 154. 182. 3, 99. 4, 56. Ausfall des अ 6, 4, 99. Aorist 7, 4, 19. Desid. 54. Intens. 84. Ein vorangehendes नि wird णि 8, 4, 17. Vgl. पतित.
 2. √ पत् zehnte Klasse (पति) 3, 2, 158.
 पतने 3, 2, 150.
 पतयालु 3, 2, 158.
 पति, Declination 1, 4, 8. 9. 6, 1, 112. Das स् des Genetivs eines vorangehenden Wortes erhält sich davor 8, 3, 56. Wann f. पतो 4, 1, 33 fgg. *पति Accent 6, 2, 18 fgg. Ableitungen von *पति 4, 1, 85. 5, 1, 128. Eine Genetivendung kann sich vor *पति erhalten 6, 3, 24. Verhalten eines Femin. von der Form ±_या vor पति 1, 13.
 पतिघे, f. घेने 3, 2, 52.
 *पतित Tatp. 2, 1, 24. 38.
 पतियत्रो 4, 1, 32.
 पत्कारिण 6, 3, 54.
 पैत्र 3, 2, 182. 1, 121. 4, 3, 122 fg. 5, 2, 7.
 पत्रो wann für पति 4, 1, 33 fgg.
 ±_पत्ये 5, 1, 128.
 *पये 5, 4, 74. Vgl. अ, कय, का, कु, देय.
 पेय्य 5, 2, 63.
 पेय्यक und पयिकेने 5, 1, 75.
 पयिन् 4, 3, 29. 85. 4, 92. 104. 5, 1, 75. 2, 7. 63. 4, 74. Declination 7, 1, 85 fgg. Accent 6, 1, 199.
 पेय्य 4, 4, 92.

1. $\sqrt{\text{पठ्}}$ (पठ्, पठ, पठि, पठ्य) 3, 2, 150, 154, 3, 16, 4, 56, 5, 4, 50, 53. Aorist 3, 1, 60. पित्सते 7, 4, 54. पनोपठ्यते und पनोपठोति 84. Ein vorangehendes नि wird लि 8, 4, 17. Mit सम् und Adv. auf सात् 5, 4, 53. Vgl. आपच, प्रतिपच.

2. पेट् in den schwachen Casus für पाट substituiert 6, 1, 63. Accent 171. Wann sonst für पाट 3, 53 fgg. 4, 130. Vgl. *पटो.

पठ n. 1) ein fertiges Wort und ein Nominalstamm vor consonantisch (mit Ausnahme des य्) anlautenden Casusendungen und einigen taddhita, sowie vor dem Denominativ-Suffix य Med. 1, 4, 14 fgg. 2, 1, 1. 3, 1, 119. 8, 1, 16 fgg. 3, 21, 4, 1. 38. Hat nur einen Accent 6, 1, 158. — 2) Vorancd. *पठ Tatp. Accent 6, 2, 7. — 3) das Wort पठ 4, 4, 39, 87. 6, 2, 191. 8, 3, 47. Das स् einer Genetivendung erhält sich davor 53. Wird für पाट substituiert 6, 3, 52. — Vgl. अति, अधस्पद, उत्तर, पूर्व, शिरस्पद.

पठकार 3, 2, 23.

पठग 6, 3, 52.

पठने 3, 2, 150.

पठयो 4, 4, 37.

पठ्योवे 5, 4, 77.

*पटा 4, 1, 9.

पटालि 6, 3, 52.

पटाति 6, 3, 52. 4, 2, 135 (अ°).

पटादि m. der Anlaut —, der erste Vocal eines Wortes 8, 2, 6. 3, 38 (अ°). 111.

पटान्त 1) der Auslaut eines Wortes 1, 1, 58.

6, 1, 76. 109. 7, 3, 3. 8, 4, 35. 37. 42.

59. अ° 6, 1, 98. 8, 3, 24. 55. — 2) auf पठ ausgehend (ein Comp.) 7, 3, 9.

पटार्थ Ding 1, 4, 98. अन्य° ein anderes Ding, etwas Anderes 2, 1, 21. 2, 24.

±_पटिक 4, 4, 39.

±_पटिका 5, 4, 1. 2.

*पटो 4, 1, 8. 5, 4, 139.

पठे als Gati bei कृ 1, 4, 76.

पठोपहत 6, 3, 52.

पठ्घोष 6, 3, 56.

पठति und पठिम् 6, 3, 54.

पठ्य 4, 4, 87. 6, 3, 53.

$\sqrt{\text{पन्}}$ (पनि), पनार्येति 3, 1, 28.

पन् von पथिन् 5, 1, 76.

पन् and पैन्यक 4, 3, 29.

पन्मिथ 6, 3, 56.

पयस् 4, 3, 160. Das स् einer Genetivendung erhält sich davor 8, 3, 53. Vgl. दधि°.

पयस्य 4, 3, 160.

पर Pron. Declination 1, 1, 34. 7, 1, 16.

Ableitungen davon 5, 3, 29. 1) nachfolgend (mit Abl.) 1, 1, 47. 54. 57. 4, 2.

81. 2, 2, 31. 3, 1, 2. 3, 138. 4, 20. 6,

1, 84 (पूर्व°). 112. 4, 156. 7, 3, 22. 27. 4,

88. 8, 1, 2. 2, 92. 3, 4. 118. Am Ende

eines Bahuvr. 1, 1, 51. 70. 2, 40. 4, 62.

6, 1, 115. 120. 7, 4, 80. 93. 8, 1, 56. 3,

6. 26 fg. 35. 87. 110. 4, 28. — 2) summus

1, 4, 109. — Vgl. सर्वनाम्न.

परलोच 5, 2, 92.

परतस् 5, 3, 29.

परंतपे 3, 2, 39.

परम° Tatp. 2, 1, 61.

परमेष्ट 8, 3, 97.

परंपर und परंपरीणि 5, 2, 10.

पररूप n. das nachfolgende Element. Wird allein für das vorangehende und dieses substituiert 6, 1, 94 fgg.

परवत् Adv. wie das nachfolgende (Wort) 2, 4, 26.

परशब्ध 4, 3, 168.

परशब्ध 4, 4, 58.

परसवर्ण m. ein mit dem nachfolgenden Laut homogener Laut 8, 4, 58.

परस्तात् 5, 3, 29.

परस्पर in अपरस्पराः.

परस्मै 6, 3, 8.

परस्मैपठ n. Sg. u. Pl. die Personalendungen des Activums und die Participialaffixe

- अत् und वम् 1, 4, 99. Bezeichnen den Agens 3, 78. Agens und Object im Reflex. 3, 1, 90. Im Präsens verlängert क्रम् seinen Vocal 7, 3, 78. Andere Endungen im Perfect substituiert 3, 4, 82. Nach einem Aorist 3, 1, 55. 7, 2, 1, 2, 40. 72. Precativ 40. Coniunctiv 4, 97. 103. Ein ārdhbadh. erhält davor das Augment इ 7, 2, 58 fg.
- परा Upasarga und Gati 1, 3, 19. 39. 79. 4, 26 u. s. w. Statt dessen पला 8, 2, 19.
- पराङ्मत् Adv. 2, 1, 2.
- परादि das vorangehende Wort 6, 2, 199.
- परारि 5, 3, 22.
- परार्थ 4, 3, 5.
- परि Upasarga u. Gati 1, 3, 18. 21. 82 fg. u. s. w. Davon परितम् 5, 3, 9. र् kann सृ werden 8, 2, 19. Karmaप्रवक्तृ 1, 4, 88. 90. 93. Mit Ablat. 2, 3, 10. Verhalten des सृ dieser Endung davor 8, 3, 51. Verdoppelt 1, 5. परि- Avjajibh. 2, 1, 11 fg. Accent 6, 2, 33. 182. परि Avjajibh. 2, 1, 10.
- परिक्रयण 1, 4, 44.
- परिलेपक 3, 2, 146.
- परिलेपिन् 3, 2, 142.
- परिष्ठा 5, 1, 17.
- परिपह 1, 4, 65 (अ-).
- परिणामम् 4, 3, 61.
- परिणह 3, 3, 47. 6, 2, 144.
- परिच 3, 3, 84. 8, 2, 22.
- परिचय्य 3, 1, 131.
- परिज्ञय्य 5, 1, 93.
- परिज्ञात 5, 2, 68.
- परिणार्य 3, 3, 37. 6, 2, 144.
- परितम् 5, 3, 9.
- परिदाहिन् und परिदेहिन् 3, 2, 142.
- परिपथिन् 5, 2, 89.
- परिपन्थम् 4, 4, 36.
- परिपरिन् 5, 2, 89.
- परिपञ्चन 2, 1, 63. 3, 3, 110. 5, 3, 93.
- परिभव 3, 3, 55. 6, 2, 144.
- परिभविन् 3, 2, 157.
- परिभावे 3, 3, 55. 6, 2, 144.
- परिमण्डले 6, 2, 182.
- परिमाण 2, 3, 46. 3, 2, 33. 3, 20. 66. 4, 1, 22. 3, 153. 156. 5, 1, 19. 39. 57. 2, 39. 41. 6, 2, 55. 7, 3, 17. 26.
- परिमाणिन् 2, 2, 5.
- परिमुखम् 4, 4, 29.
- परिमज्ज in तुन्द-.
- परिमोहिन् 3, 2, 142.
- परिरोटक 3, 2, 146.
- परिराटिन् 3, 2, 142.
- परिवत्सर, वत्सरेण und वत्सरेण 5, 1, 92.
- परिवोदक 3, 2, 146.
- परिवादिन् 3, 2, 142.
- परिवापण 5, 4, 67.
- परिवृद्ध 7, 2, 21.
- परिवृत 4, 2, 10.
- परिव्राजक 6, 1, 154.
- परिषद् 4, 3, 123. 4, 44. 101. 5, 2, 112.
- परिषद्वले 5, 2, 112.
- परिषय und परिषित 8, 3, 70.
- परिष्ठल n. 8, 3, 96.
- परिसारिन् 3, 2, 142.
- परिस्कन्द m. 8, 3, 75.
- परीक्षा 3, 4, 52. 8, 1, 42.
- परुत् und परेद्याय 5, 3, 22.
- परीज 3, 2, 115. 119 (अ-).
- परीज्वर und वरैण 5, 2, 10.
- पर्या 4, 2, 145. पर्या Bahuvr. 1, 64 (f. दे).
- पर्याय 4, 2, 145.
- पर्यक, पर्येक und पर्येके 4, 4, 10.
- पर्यङ्क 8, 2, 22.
- पर्यन्त 7, 2, 91.
- पर्यवस्यात् 5, 2, 89.
- पर्याप्ति 3, 4, 66.
- पर्याये 3, 3, 38 (vgl. 6, 2, 144). 39. 111. 7, 3, 31.
- पर्येत 4, 1, 103. 2, 143. 3, 91. 5, 4, 147.
- पर्यतेण 4, 2, 143 fg.
1. पर्यु Bahuvr. Accent 6, 2, 177.
2. पर्य m. Sg. und Pl. 5, 3, 117.

पर्यट् und पर्यट्ठने 5, 2, 112, v. 1.

*पलद 4, 2, 142. पलदो 110.

*पलदोय 4, 2, 142.

*पल्ल Tatp. 6, 2, 128, 135.

पलाश 4, 3, 141.

पलिघ 8, 2, 22.

*पलित Tatp. 2, 1, 67.

पलितंकरण 3, 2, 56.

पलितंभविष्णौ und *भौवुक 3, 2, 57.

पल्यङ्क 8, 2, 22.

पवित्र 3, 2, 185 fg.

√ पश् (पश्), पश्यथसे und पश्यथोति 7, 4, 86.

पशु 2, 4, 12. 3, 2, 25. 3, 69. Vgl. पाम्य°.

पश्च und पश्चा 5, 3, 33.

पश्चात् 5, 3, 32. 2, 1, 6. 4, 2, 98.

√ पश्य(पश्य) für √ दृश् im Präsens substituiert 7, 3, 78. पश्याथे 8, 1, 25. Vgl. दृश्.

पश्ये 3, 1, 137. Vgl. असूये° und उये°.

पश्यङ्क 5, 3, 51.

1. √ पा (पा, पिबति) 3, 1, 137. 2, 8. 3, 95. पिबति 7, 3, 78. ई° für आ substituiert 6, 4, 66. ए 67. Aorist 2, 4, 77. *पाय 6, 4, 69. Caus. पायि 7, 3, 37. Ātman. 1, 3, 89. अपोष्यत् 7, 4, 4.

2. √ पा, Verhalten des स° eines Ablativs vor पातु 8, 3, 52.

पाक 5, 2, 24. 4, 65. 6, 1, 27. *पाकै 4, 1, 64.

पाचायणे 4, 2, 80.

पाचिके 4, 4, 35.

पाणि 7, 3, 61. पाणौ als Gati 1, 4, 77.

पाणिर्घे 3, 2, 55.

पाणिने 6, 4, 165.

पाणिधर्मे 3, 2, 37.

पाण्डुकम्बल und *कम्बलिन् 4, 2, 11.

*पौतम् 3, 4, 56.

पाता in तेले°.

पौतुक oder *पौतुक 3, 2, 154.

पात्र 5, 1, 46. 53. 68. 2, 7. *अस्यात्र 8, 3, 46. Vgl. यज्ञ°.

पौत्रिक 5, 1, 46. 53. f. पात्रिकै 46. *पौत्रिक nach einem Zahlwort 54.

पौत्रिय 5, 1, 68.

पात्रोक्त 5, 1, 53. *पात्रोक्त nach einem Zahlwort 54. Vgl. सर्वपात्रोक्त.

पात्रेसमित 2, 1, 48.

पौत्र्य 5, 1, 68.

पायस् 4, 4, 111.

पौत्रेय 4, 4, 104.

पाथ्ये 4, 4, 111.

पाद्, dafür पद् substituiert 6, 4, 130. *पाद् Bahuvr. 5, 4, 138 figg. 6, 2, 197. Femin. 4, 1, 8 fg.

पादे 3, 3, 116 (vgl. 6, 1, 159). 5, 4, 25. Dafür पद् substituiert 6, 1, 63. 3, 53 figg.

पट 52. Vgl. अनन्तःपादम्, अन्तःपादम्, समानपद.

पादघोष 6, 3, 56.

पादप und पैदप 4, 3, 119.

पादपूरण 6, 1, 134. 8, 1, 6.

*पादम् 3, 4, 56.

पादमिश्र 6, 3, 56.

पादविके 4, 4, 37.

पादविहरण 1, 3, 41.

पादशब्द 6, 3, 56.

पादशेस् 6, 3, 55.

पादादि m. Anfang eines Stollens 8, 1, 18 (अ°).

पादान्त m. Ende eines Stollens 7, 1, 57.

पौदुक oder *पौदुक 3, 2, 154.

पौत्र्य 5, 4, 25. 6, 3, 53. *पाथ्य 5, 1, 34.

*पान, wann ण् für न् eintritt 8, 4, 9 fg.

पान्ये 5, 1, 78.

पाप mit Instr. od. *तस् 5, 4, 47. f. ई 4, 1, 30. पाप° Tatp. 2, 1, 54. Accent 6, 2, 68.

पापकैत् 3, 2, 89.

पापवत् पाप enthaltend, von पाप abgeleitet 6, 2, 25.

*पापिष्ठ und *पापौयस् Accent 6, 2, 25.

पामन्, पामनै und पामयन् 5, 2, 100.

पापु, Verhalten von स्वतयान् davor 8, 3, 11.

पाथ्य 3, 1, 129. *पौथ्य Dvigu 6, 2, 122. Vgl. कुण्ड°.

पार, Verhalten des स° eines Genetivs davor 8, 3, 53.

पारगं 3, 2, 48.
 पारयं 3, 1, 138.
 पारलौकिक, अ० 6, 1, 49.
 पारश्व 4, 3, 155. 168. पारश्वं 155.
 पारश्वधिकं und पारश्वधिक 4, 4, 58.
 पारस्कर 6, 1, 157.
 पारायण und पौरायणिक 5, 1, 72.
 पाराशरिन् und पाराशर्य 4, 3, 110.
 पौरिखेय 5, 1, 17.
 पौरिषामिक 4, 3, 81.
 पारिषान्धिकं 4, 4, 36.
 पारिमुखिकं 4, 4, 29.
 पौरिषट् 4, 3, 123.
 पारिषट्ठं 4, 4, 44. 101.
 पारे० Arjajibh. 2, 1, 18.
 पारैवहवा 6, 2, 42.
 पार्यं 4, 2, 145.
 पार्यं 5, 1, 122.
 पौर्येय 5, 1, 41 fgg.
 पार्यते 4, 2, 144.
 पार्यतायनं und पार्यति 4, 1, 103.
 पार्यते 5, 3, 117.
 पार्यं und पार्यवक 5, 2, 75.
 *पाल Tatp. Accent 6, 2, 78.
 पालदं und पालदं 4, 2, 110.
 पालाश und पालाशं 4, 3, 141.
 पाश 3, 1, 25. 4, 2, 49. Vgl. पाशप् im vorangehenden Index.
 √ पाशं 3, 1, 25.
 पाशान्त्यं 4, 2, 98.
 पाशयो 4, 2, 49.
 पिच्छ, पिच्छयत् und पिच्छते 5, 2, 100.
 पितरामातरा 6, 3, 33.
 पितामह 4, 2, 38.
 पितुःश्वस्र und *श्वस्र 6, 3, 24. 8, 3, 85.
 पितृ 4, 2, 31. 3, 79. पितरो 1, 2, 70.
 पितृश्व 4, 2, 38.
 पितृश्वस्र 4, 1, 132. 6, 3, 24. 8, 3, 84.
 पित्र्य 4, 2, 31. 3, 79.
 पिपासा 7, 4, 34.
 √ पिप् (पिब) für √ पि, पा substituiert 7, 3, 78.
 पित्रे 3, 1, 137.

√ पिश्र्, पिश्रति 7, 1, 59.
 √ पिष्य (पिब) 3, 4, 35. 38. Mit Gen. 2, 3, 56.
 पिष्ट und पिष्टमैय 4, 3, 146.
 √ पिस् (पिस्) 3, 2, 175.
 √ पो Substitut für √ प्याप् 6, 1, 28 fg.
 √ पोड (पोड्; पोड) 3, 4, 49. अपिपोडत् und अपिपोडत् 7, 4, 3.
 पेनेति 3, 3, 95.
 पोने 6, 1, 28.
 पोषुवायण n. 8, 4, 5.
 पोला 4, 1, 118.
 पोतु und पोतुकुण 5, 2, 24.
 पोतुयह 6, 3, 121.
 पुयोग 4, 1, 48.
 पुवत् Adv. 1, 2, 86. 6, 3, 34 fgg. 42. 7, 1, 74.
 पुम् m. Nomin. पुमान् 1) ein Masculinum 1, 2, 87. 2, 4, 29. 31. 3, 3, 118. 6, 1, 103. 2, 132. 7, 2, 111. — 2) das Wort पुम् 4, 1, 87. Declination 7, 1, 89. Accent 6, 1, 171.
 पुम् in भणितं.
 पुच्छ und √ पुच्छि Med. 3, 1, 20. Vgl. उत्पुच्छ.
 पुञ्जिष्ट 8, 3, 97.
 *पुयं 6, 2, 152.
 पुययकं 3, 2, 89.
 पुययरात्रे 5, 4, 87.
 पुययाहे 5, 4, 90.
 पुत्रादिनी und पुत्रादिनी mit verschiedener Bed. 8, 4, 48.
 पुत्र 5, 1, 40. पुत्रो Sohn und Tochter 1, 2, 68. Verhalten des स् eines Genetivs davor 8, 3, 53. *पुत्र 4, 1, 159. 6, 1, 13. Accent 2, 132 fg. Die Endung des Genetivs fällt davor nicht ab 6, 3, 22.
 †—पुत्रकायणि 4, 1, 159.
 पुत्रपोत्र und *पोत्रेणी 5, 2, 10.
 पुत्रादिनी s. पुत्रादिनी.
 †—पुत्रायणि 4, 1, 159.
 1. पुत्रेय 5, 1, 40.
 2. √ पुत्रेयं 7, 4, 35.
 पुत्र्य 5, 1, 40.

पुनर्वसु Sg. und Dn. 1, 2, 61. Adj. 4, 3, 34.
Vgl. तिष्य°.

पुम् = पुंस् 8, 3, 6.

1. पुंस् f. 3, 2, 177. 5, 4, 74.

2. पुंस् Substitut für पुंस् 5, 3, 39.

*पुंस् 4, 2, 122. 5, 4, 74. Accent 6, 2, 99 fgg.

पुरागव्यय n. 8, 4, 4.

पुरांदर 3, 2, 41. 6, 3, 69.

पुरश्चरय 4, 3, 72.

पुरस् 5, 3, 39. 4, 2, 98. Ist Gati 1, 4, 67.

Bewahrt sein स् vor क 8, 3, 40.

पुरस्तात् 5, 3, 40. 68.

पुरःसरं 3, 2, 18.

पुरा (Loc. पुरि) mit Präsens oder Aorist 3, 2, 122. Präsens statt Fut. 3, 4. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 42.

पुराण° Tatp. 2, 1, 49.

पुराणप्रोक्त 4, 3, 105.

पुरोय 4, 3, 145.

पुरोयवोहन und पुरोयवोहन 3, 2, 65.

पुरु und पुरुत्रो 5, 4, 56.

पुरुदंशस्, Nomin. *दंश 7, 1, 94.

पुरुष 5, 4, 56. 1, 10, 2, 38. *पुरुष Dvigu,

Bildung des Femin. 4, 1, 24. Vgl. अनु°,

का°, कु°.

पुरुषत्रो 5, 4, 56.

पुरुषदधे, पुरुषद्वयम् und पुरुषमात्रे 5, 2, 38.

पुरुषवोहम् 3, 4, 43.

पुरुषायुर्व 5, 4, 77.

पुरोहोत्र 3, 2, 71. Nomin. *होः 8, 2, 67.

पुरोडाश 4, 3, 70. 148.

पुरोडाशिक und पुरोडाशिकै 4, 3, 70.

पुरोहित 5, 1, 128.

√पुष (पुष und पुष) 3, 4, 40. Aorist 1, 55.

पुष्कर und पुष्करिणी 5, 2, 135.

√पुष्प. पुष्प्यत् 4, 3, 43.

पुष्प und *पुष्पे 4, 1, 64.

पुष्य 3, 1, 116.

1. √पू, पुनैति 7, 3, 80. पाथयां क्रियात् 3,

1, 42. Das न् in einem nachfolgenden

krt wird nie श् 8, 4, 34.

2. √पू (पूह), पेषमान 3, 2, 128. पवित्वा und पूत्वा, पवित und पूत 1, 2, 22. 7, 2, 51. पिपयिषते 7, 2, 74.

3. √पू = 1. 2. पू (पू) 3, 2, 183. 185. 3, 28. 49.

पूम् 5, 2, 52. 3, 112. 6, 2, 28.

पूगतिर्चै 5, 2, 52.

√पूज (पूजि) 3, 3, 105. पूज्यमान 2, 1, 61 fgg.

पूजित 8, 1, 67. अभिपूजित 2, 100.

पूजन 5, 4, 69. 8, 1, 67.

पूजो 3, 3, 105. 1, 4, 94. 2, 2, 12. 3, 2, 189.

4, 1, 166. 6, 4, 30. 7, 2, 53. 8, 1, 37. 39.

पूत s. u. 2. √पू und अपपूत.

पूतकतायो und पूतकतु 4, 1, 36.

पूतिगन्धि 5, 4, 135.

√पूर (पूर, पूरि) 3, 4, 31. 44. Aorist 1, 61.

पूरित und पूरण 7, 2, 27.

पूरण 1) Adj. (f. ई) eine Zahl voll machend,

s. v. n. ein Ordnungszahlwort von द्वितीय

an 5, 2, 48 fgg. Wird mit einem Gen.

nicht componirt 2, 2, 11. Davon Deri-

vata 5, 1, 48. 2, 130. 3, 48 fgg. Am

Ende eines Bahuvr. 6, 2, 162. Nach

आत्मना 3, 6. पूरणो ein Ordnungszahl-

wort weiblichen Geschlechts. Nimmt

nicht die männliche Form an 6, 3, 38.

Am Ende eines Comp. 34. 5, 4, 116. —

2) n. das Vollmachen in पाठ°.

*पूरम् 3, 4, 31 fgg.

पूरयितव्य 6, 3, 59.

पूर्यकाकुद und *काकुद 5, 4, 149.

पूर्य Pron. Declin. 1, 1, 34. 7, 1, 16. voran-

gehend (mit Abl.) 1, 1, 65 fgg. 4, 40. 2,

2, 30. 3, 4, 4. 6, 1, 4. 107. 135. 192.

219. 2, 83. 173 fgg. 3, 111. 4, 156. 7, 3,

3, 26. 44. 8, 1, 72. 2, 42. 98. 107. 3, 2,

4, 61. पूर्य° Tatp. 2, 1, 58. 2, 1. पूर्य°

Bahuvr. (f. आ) 2, 1, 52. 4, 23. 4, 1, 50.

57. 115. 3, 122. 4, 28. 5, 1, 28. 80. 36.

92. 121. 131. 4, 75. 98. 140. 6, 1, 23.

26. 174. 2, 100. 110. 3, 110. 4, 9. 56. 82.

106. 176. 7, 1, 37. 102. 3, 46 fgg. 4, 61.

8, 3, 17. 4, 22. पूर्य° Tatp. 2, 1, 31. 6,

- 1, 118 (१). Accent 2, 22. अग्रामणोपृथ
nicht auf den Namen eines Führers zu-
rückgehend 5, 3, 112. पूर्वम् mit einem
Absol. 3, 4, 24. Ableitungen von पृथ
4, 4, 133. 5, 2, 86 fg. 3, 39, 111. Vgl.
अ० भूत०, स०.
- पूर्वकाल 2, 1, 49. 3, 4, 21.
पूर्वत्र 8, 2, 1.
पूर्वथा 5, 3, 111.
पूर्वनिपात, अ० 1, 2, 44.
पूर्वपद n. das in einem Compositum voran-
gehende Wort 4, 1, 53, 60, 140 (अ०). 2,
107. 3, 6, 60. 4, 64. 5, 1, 112 (स०). 7,
3, 19. 8, 3, 106. 4, 3. Bewahrt seinen
Accent 6, 2, 1 fgg.
- पूर्वपर Adj. Du. der vorangehende und nach-
folgende 6, 1, 84.
पूर्वयत् Adv. 1, 3, 82. 2, 4, 27.
पूर्वविधि 1, 1, 57.
पूर्वसरं (f. हं) 3, 2, 19.
पूर्वसवर्ण mit dem vorangehenden Laut ho-
mogen 6, 1, 102. 7, 1, 39.
पूर्वापर n. Sg. und Du. 2, 4, 12.
पूर्वाक्षा 4, 3, 24, 28.
पूर्वाक्षक 4, 3, 28.
पूर्वाक्षोत्तन, पूर्वाक्षतन, पूर्वाक्षैतन und पूर्वाक्षो-
त्तन 4, 3, 24.
पूर्विन् 4, 4, 133. 5, 2, 86. *पूर्विन् 87.
पूर्वोण 4, 4, 133.
पूर्वद्युम् 5, 3, 22.
पूर्व्ये 4, 4, 133.
पूर्वेन्, Declination 6, 4, 12 fg. *पूर्वेन् Dvandva
mit Betonung auch des ersten Gliedes
2, 142.
√ पृ (पिपति), पिपति 7, 4, 77. Caus. (परि)
3, 1, 138.
√ पृच् (पृच) 3, 2, 142.
पृह in उपचाय्य०.
पृतना 7, 4, 39.
पृतनायाह 8, 3, 109.
√ पृतन्ये 7, 4, 39.
पृथक् mit Abl. oder Instr. 2, 3, 32.
- पृथिवी 5, 1, 41. *पृथिवी Dvandva mit
Betonung auch des vorangehenden Glied-
des 6, 2, 142. Vgl. दिवस्पृथिव्यो, द्यावा-
पृथिव्यो.
पृथु 5, 1, 122.
पृथुमुख Bahuvr. 6, 2, 168.
पृथोदर 6, 3, 109.
पृष्ठप्रतिवचन 3, 2, 120. 8, 2, 93.
पृष्ठ, Verhalten des स् eines Gen. davor 8,
3, 53. *पृष्ठ Bahuvr. 6, 2, 114.
√ पृ (पृ, *ग्राम् Gen. Pl.) 3, 2, 177. पृथि 6,
4, 102. Perfect 7, 4, 12. पृते 8, 2, 57.
*पृथम् 3, 4, 35. 8, 3, 58.
पेस्वरे 3, 2, 175.
पैतृक 4, 3, 79.
पैतृकमेयं und पैतृकसौम्य 4, 1, 132 fg.
पैले 4, 1, 118. 2, 4, 59.
पैलेयै 4, 1, 118.
*पोटा Tatp. 2, 1, 65.
पोत्, Declination 6, 4, 11.
पोत्र 3, 2, 183.
पोष, Verhalten des स् eines Gen. davor 8,
3, 53.
*पोषम् 3, 4, 40.
पोष 4, 1, 87.
पोत्र 4, 1, 162.
पोरश्चरणिक् 4, 3, 72.
पोरस्त्ये 4, 2, 98.
पोरुवे 5, 2, 88.
पोरुवेय 5, 1, 10.
पोरोडाश, पोरोडाशिक u. पोरोडाशिके 4, 3, 70.
पोरोहित्ये 5, 1, 128.
*पोर्णमासेम् u. *पोर्णमासि Avjajibh. 5, 4, 110.
पोर्णमासो 4, 2, 21. 5, 4, 110.
पोर्णाक्षिक 4, 3, 24.
√ प्याय् (प्याय, प्यायि), Aorist 3, 1, 61. पिथ्ये
und पेथोयते 6, 1, 29. पोने 28. Das न्
in einem nachfolgenden कृत् wird nicht
या 8, 4, 34.
1. प्र Upasarga und Gati 1, 4, 58 fgg. 3, 22,
42, 64, 81 u. s. w. Wird verdoppelt 8,
1, 8. Verhalten eines स् davor 3, 49.

र् kann ल् werden 2, 19. प्र^a Tatp. 2, 18. Accent 6, 2, 183. Davon प्रकट abgeleitet 5, 2, 29.
 2. प्र Substitut für प्रिय 6, 4, 157.
 प्रकट 5, 2, 29.
 प्रकथन 1, 3, 32.
 *प्रकर्ष 5, 4, 11.
 प्रकार 8, 1, 12. *वचन 5, 3, 23, 69, 4, 3.
 प्रकाशन 1, 3, 23.
 प्रकृत 5, 4, 21.
 प्रकृति 5, 1, 12. 6, 2, 80. प्रकृत्या 1, 137, 3, 75, 83, 4, 103.
 प्रकृष्ट 5, 1, 108.
 प्रख्यान, अ^a 1, 2, 54.
 प्रगदिन् 4, 2, 80.
 प्रगाथ 4, 2, 55.
 प्रगृह Adj. so heißen auslautende Vocale, die vor einem folgenden Vocale keinerlei Veränderung erleiden und auch diesen unverändert lassen, 1, 1, 11 fgg. 6, 1, 125, 8, 2, 107, 4, 57 (अ^a).
 प्रगे, प्रगतन und प्रगेतेन 4, 3, 23.
 प्रगृहे und प्रगृहे 3, 3, 46, 52 fg. 6, 2, 144.
 प्रघर्षे und प्रघर्षे 3, 3, 79, 6, 2, 144.
 प्रह् (प्रह्, प्रह्, पृच्छति) 3, 3, 90. Wann र vocalisirt wird 6, 1, 10. Perfect 17.
 पृष्ट्या 1, 2, 8. पिपृच्छिषति ebend. und 7, 2, 75 (so dort zu lesen).
 प्रजन 3, 1, 104, 3, 71, 6, 1, 35.
 प्रजयिन् 3, 2, 156.
 प्रजनिष्णे 3, 2, 136.
 *प्रजेस Bahuvr. 5, 4, 122 fg.
 प्रज्ञे 3, 2, 6, 5, 4, 38.
 प्रज्ञा und प्रज्ञायत् 5, 2, 101.
 प्रज्ञु Bahuvr. 5, 4, 129.
 प्रणय m. die Süße ओम् 8, 2, 89.
 प्रणाय 3, 1, 128.
 प्रणोय 3, 1, 123.
 प्रति Upasarga und Gati 1, 3, 46, 59, 80, 8, 3, 86 u. s. w. Karmapravākāṇīja 1, 4, 90, 92. Mit Acc. 2, 3, 8, 43. यं प्रति कोपः 1, 4, 37. Mit Ablat. 2, 3, 11. Statt

der Ablativ-Endung *तस् 5, 4, 44. प्रति^a Tatp. Accent 6, 2, 193. Avjajibh. 2, 1, 14. Accent 6, 2, 33. *प्रति Avjajibh. 2, 1, 9.
 प्रतिकन्य 4, 4, 40.
 प्रतिकूल 4, 4, 28.
 प्रतिकृति 5, 3, 96.
 प्रतिशेख 3, 1, 118.
 प्रतिज्ञान 4, 4, 99.
 प्रतिज्ञान 1, 3, 52.
 प्रतिदान und प्रतिनिधि 1, 4, 92, 2, 3, 11.
 प्रतिपद्यम् und प्रतिपद्यिक 4, 4, 42.
 *प्रतिपद्य Accent 6, 2, 170.
 *प्रतिबन्ध 3, 3, 51.
 प्रतिबन्धिन् 6, 2, 6.
 प्रतिभू mit Loc. oder Gen. 2, 3, 39.
 प्रतिषेध 1, 3, 32, 2, 3, 53, 6, 1, 139.
 *प्रतिरूप Tatp. Accent 6, 2, 11.
 प्रतिलोमे 5, 4, 75, 4, 4, 28.
 प्रतिवचन 3, 4, 28. Vgl. पृष्ट^a.
 प्रतिश्रवण 8, 2, 99.
 प्रतिषिद्ध, अ^a 8, 1, 44.
 प्रतिषोध्य 3, 1, 123.
 प्रतिषेध 3, 4, 18, 6, 2, 155.
 प्रतिष्कथ m. 6, 1, 152.
 प्रतिष्ठा 6, 1, 146.
 प्रतिष्ठात 8, 3, 90.
 प्रतिसामे 5, 4, 75.
 प्रतिस्तब्ध 8, 3, 114.
 प्रतोघात 1, 4, 66.
 प्रतोच्य 4, 2, 101.
 प्रतोप 4, 4, 28.
 प्रतूत 8, 2, 61.
 प्रज und प्रवेया 5, 3, 11.
 प्रत्यंगु Tatp. 6, 2, 193.
 प्रत्ययय 4, 1, 173.
 प्रत्यञ्च् 4, 2, 101.
 प्रत्यभिवाद 8, 2, 83.
 प्रत्यय m. 1) Suffix, ein auf ein Suffix ausgehendes Wort 1, 1, 61, 2, 41, 3, 6, 2, 3, 30, 3, 1, 35, 4, 61 fg. 4, 3, 155, 6, 1, 79, 192, 2, 52, 3, 92, 4, 106, 7, 1, 2, 2,

98. 3, 29. 8, 2, 62. 3, 59. Von ihnen gehandelt 3, 1, 1 fgg. Sie werden hinten angefügt und haben in der Regel den Acut auf der ersten Silbe 2. 3. प्रत्यया धातुसंज्ञे 3, 4, 1. *लोप 1, 1, 62. *विधि 4, 13. *स्य 7, 3, 44. प्रत्ययार्थ 1, 2, 56. Vgl. अ^२. — 2) Berühmtheit 8, 2, 58.
- प्रत्ययवत् Adv. wie ein (das) Suffix 6, 3, 68.
- *प्रत्ययवत् 1, 3, 63.
- प्रत्ययमान 3, 4, 76.
- प्रत्यारम्भ 8, 1, 31.
- प्रत्युरसम् 5, 4, 82.
- *प्रत्येनम् Accent 6, 2, 27. 60.
- √ प्रथ् (प्रथ), अपप्रथत् 7, 4, 95.
- प्रथन 3, 3, 33.
- प्रथम 1) Adj. (f. चा) a) der erste 4, 1, 20. 82. 6, 1, 1. 8, 1, 59. — b) das Wort प्रथम. Declination 3, 4, 24. प्रथम^२ Tatp. 2, 1, 58. Accent 6, 2, 56. प्रथमम् mit einem Absol. 3, 4, 24. *प्रथम^३ Bahuvr. 6, 2, 162. Davon प्राथमिक^२ 4, 3, 72. — 2) m. die Endungen der ersten Person, erste Person 1, 4, 101. 2, 4, 85. Wann gebraucht 1, 4, 108. — 3) f. प्रथमा die Endungen des ersten Casus (zu dem auch der Vocativ gehört), Nominativ 1, 2, 43. 3, 2, 124 (अ^२). 6, 3, 132. 7, 2, 88. 8, 1, 26. Dafür अस्ताति u. s. w. substituiert 5, 3, 27 fgg. Wann gesetzt 2, 3, 46 fgg. Du. die Endungen des Nominativs (Vocativs) und Accusativs und diese Casus 6, 1, 102. 7, 1, 28.
- प्रथमैन् 5, 1, 122.
- *प्रथे 3, 2, 6.
- प्रदोष 4, 3, 14. 28.
- प्रदोषक 4, 3, 28.
- प्रदावै 3, 3, 27. 6, 2, 144.
- प्रदाविन् 3, 2, 145.
- प्रधान 1, 2, 56. अ^२ 2, 3, 19. 6, 2, 189.
- *प्रथन्थ 3, 3, 135.
- प्रभव m. 1, 4, 31.
- प्रभाकरे 3, 2, 21.
- प्रभु 3, 2, 180. 7, 2, 21.
- *प्रभृति Bahuvr. 1, 4, 74. 2, 1, 17. 2, 21. 4, 11. 72. 4, 1, 162. 5, 4, 107. 151. 6, 1, 63. 157. 3, 49. 8, 4, 50. Vgl. समान^२.
- *प्रैम् 3, 4, 32.
- प्रमदे m. 3, 3, 68. 6, 2, 144.
- प्रमाण 3, 4, 32. 51. 4, 1, 24. 5, 2, 37. 6, 1, 145. 2, 4, 12. *प्रमाण Bahuvr., f. *प्रमाणो 5, 4, 116. Vgl. योग^२.
- *प्रमाणात् 1, 2, 53. 56.
- प्रमादिन् 3, 2, 145.
- प्रयत्न in तुल्यास्य^२ und लघु^२.
- प्रयाज m. 7, 3, 82.
- प्रये Infin. 3, 4, 10.
- *प्रयोग 2, 1, 56 (अ^२). 3, 28. 64. 3, 3, 154 (अ^२). 8, 1, 15. 2, 85.
- *प्रयोजक 1, 4, 55.
- प्रयोजन n. 4, 2, 56. 5, 1, 109. 2, 81.
- प्रयोज्य 7, 3, 68.
- प्रलम्भन 1, 3, 69.
- प्रलय 7, 3, 2.
- प्रलापिन् 3, 2, 145.
- प्रैवक 3, 1, 149.
- *प्रवक्त^२ Tatp. 2, 1, 65.
- प्रवचनीय 3, 4, 68.
- प्रवण 8, 4, 5.
- प्रवय्या 6, 1, 83.
- प्रवरै 3, 3, 54. 6, 2, 144.
- प्रवाच्यं 7, 3, 66.
- प्रवादिन् 3, 2, 145.
- प्रवारै 3, 3, 54. 6, 2, 144.
- प्रवार्मिन् 3, 2, 145.
- प्रवाहण, प्रवाहणोयै, प्रवाहणोयक und प्रवाहणोपि 7, 3, 28 fg.
- प्रवृष्टे 6, 2, 147. *प्रवृष्ट Accent 38.
- *प्रवेदन 3, 3, 153.
- प्रशंसा 2, 1, 66 (*वचन). 3, 2, 133. 3, 68. 5, 2, 120. 3, 66. 4, 40. 6, 2, 63. 7, 1, 66.
- प्रशस्य 4, 4, 122. Compar. und Superl. 5, 3, 60 fg.
- प्रशान् 8, 3, 7.
- प्रशास्त् Declination 6, 4, 11.

98. 3, 29. 8, 2, 62. 3, 59. Von ihnen gehandelt 3, 1, 1 fgg. Sie werden hinten angefügt und haben in der Regel den Accent auf der ersten Silbe 2, 3. प्रत्यया धातुसंश्रये 3, 4, 1. *लोप 1, 1, 62. *विधि 4, 13. *स्य 7, 3, 44. प्रत्ययार्थ 1, 2, 56. Vgl. अ. — 2) Berühmtheit 8, 2, 58.
- प्रत्यययत् Adv. wie ein (das) Suffix 6, 3, 68.
- *प्रत्यययत् 1, 3, 63.
- प्रत्ययमान 3, 4, 76.
- प्रत्यारम्भ 8, 1, 31.
- प्रत्युरसैम् 5, 4, 82.
- *प्रत्येनम् Accent 6, 2, 27, 60.
- √ प्रय (प्रय). अयप्रयत् 7, 4, 95.
- प्रयन 3, 3, 33.
- प्रथम 1) Adj. (f. आ) a) der erste 4, 1, 20. 82. 6, 1, 1. 8, 1, 59. — b) das Wort प्रथम. Declination 3, 4, 24. प्रथम^३ Tatp. 2, 1, 58. Accent 6, 2, 56. प्रथमम् mit einem Absol. 3, 4, 24. *प्रथमे Bahuvr. 6, 2, 162. Davon प्राथमिकै 4, 3, 72. — 2) m. die Endungen der ersten Person, erste Person 1, 4, 101. 2, 4, 85. Wann gebraucht 1, 4, 108. — 3) f. प्रथमा die Endungen des ersten Casus (zu dem auch der Vocativ gehört), Nominativ 1, 2, 43. 3, 2, 124 (अ). 6, 3, 192. 7, 2, 88. 8, 1, 26. Dafür अस्ताति u. s. w. substituiert 5, 3, 27 fgg. Wann gesetzt 2, 3, 48 fgg. Du. die Endungen des Nominativs (Vocatives) und Accusativs und diese Casus 6, 1, 102. 7, 1, 28.
- प्रथमेन 5, 1, 122.
- *प्रदे 3, 2, 6.
- प्रदोष 4, 3, 14. 28.
- प्रदोषक 4, 3, 28.
- प्रदार्ढ 3, 3, 27. 6, 2, 144.
- प्रदार्ढिन् 3, 2, 145.
- प्रधान 1, 2, 56. अ. 2, 3, 19. 6, 2, 139.
- *प्रबन्ध 3, 3, 135.
- प्रभव m. 1, 4, 31.
- प्रभाकरै 3, 2, 21.
- प्रभु 3, 2, 180. 7, 2, 21.
- *प्रभृति Bahuvr. 1, 4, 74. 2, 1, 17. 2, 21. 4, 11. 72. 4, 1, 162. 5, 4, 107. 151. 6, 1, 63. 157. 3, 49. 8, 4, 50. Vgl. समान.
- *प्रैम् 3, 4, 32.
- प्रमदे m. 3, 3, 68. 6, 2, 144.
- प्रमाण 3, 4, 32. 51. 4, 1, 24. 5, 2, 37. 6, 1, 145. 2, 4, 12. *प्रमाण Bahuvr., f. *प्रमाणा 5, 4, 116. Vgl. योग.
- *प्रमाणत्व 1, 2, 53. 56.
- प्रमाद्यिन् 3, 2, 145.
- प्रयत्न in तुल्यास्य^३ und लघु^३.
- प्रयाज m. 7, 3, 62.
- प्रये Infin. 3, 4, 10.
- *प्रयोग 2, 1, 56 (अ). 3, 26. 64. 3, 3, 154 (अ). 8, 1, 15. 2, 85.
- *प्रयोजक 1, 4, 55.
- प्रयोजन n. 4, 2, 56. 5, 1, 109. 2, 81.
- प्रयोज्य 7, 3, 68.
- प्रलम्भन 1, 3, 69.
- प्रलय 7, 3, 2.
- प्रलापिन् 3, 2, 145.
- प्रैवक 3, 1, 149.
- *प्रयक्त Tatp. 2, 1, 65.
- प्रयचनीय 3, 4, 68.
- प्रवण 8, 4, 5.
- प्रव्या 6, 1, 83.
- प्रवरै 3, 3, 54. 6, 2, 144.
- प्रवाच्य 7, 3, 66.
- प्रवादिन् 3, 2, 145.
- प्रवारै 3, 3, 54. 6, 2, 144.
- प्रवार्हिन् 3, 2, 145.
- प्रवाहण, प्रवाहणोयै, प्रवाहणोयक und प्रवाहणोयि 7, 3, 28 fgg.
- प्रवृद्धे 6, 2, 147. *प्रवृद्ध Accent 38.
- *प्रवेदन 3, 3, 153.
- प्रशंसा 2, 1, 66 (*वचन). 3, 2, 133. 3, 86. 5, 2, 120. 3, 68. 4, 40. 6, 2, 63. 7, 1, 66.
- प्रशस्य 4, 4, 122. Compar. und Superl. 5, 3, 60 fgg.
- प्रशान् 8, 3, 7.
- प्रशास्तु, Declination 6, 4, 11.

- प्रश्ने 3, 3, 90. 2, 117. 8, 1, 32. 2, 103. *प्रश्न
1, 44. प्रश्नान्त 2, 100.
प्रथम m. 6, 4, 29.
प्रष्ट 8, 3, 92.
प्रसविन् 3, 2, 157.
प्रसहन 1, 3, 33.
प्रसारिन् 3, 2, 145.
प्रसित 5, 2, 66. Mit Loc. od. Instr. 2, 3, 44.
प्रसृत mit Loc. oder Gen. 2, 3, 39.
प्रस्कण्य m. 6, 1, 153.
प्रस्तारै 3, 3, 32. 6, 2, 144. 4, 4, 72.
प्रस्तार्यै 3, 3, 27. 6, 2, 144.
प्रस्तोत und प्रस्तोम 8, 2, 54.
प्रस्य 4, 2, 110. 122. *प्रस्य Accent 6, 2,
87 fg. ±—प्रस्यै 4, 2, 110.
±—प्रस्यक 4, 2, 122.
प्रसार्यै 3, 3, 27. 6, 2, 144.
प्रहरण n. 4, 2, 57. 4, 57.
प्रहाम 1, 4, 106. 8, 1, 46.
प्रौगण्य 4, 2, 80.
प्रौच्य 4, 2, 101. *Die östlichen Völker* 4, 1,
178. *भरतेषु 2, 4, 66. 4, 2, 113. 8, 3, 75.
प्रज्ञे 5, 2, 101. 4, 38.
प्राञ्च 4, 2, 101. Pl. *die östlichen Völker*
1, 1, 75. 2, 4, 60. 4, 2, 76. 120. 123. 139.
6, 2, 74. 99. 3, 10. 7, 3, 14. 24. *Die*
östlichen Grammatiker 3, 1, 90. 4, 18.
4, 1, 17. 43. 160. 5, 3, 80. 94. 4, 101.
8, 2, 86. प्राक् vor mit Abl. 1, 4, 56. 80.
2, 1, 3. 4, 1, 83. 4, 1, 75. 5, 1, 1. 18.
3, 1. 49. 70 fg. 8, 3, 63.
प्राणभत् 5, 1, 129.
प्राणिन् 2, 4, 2. 4, 3, 135. 154. अ 2, 3,
17. 4, 6. 5, 4, 97. 6, 2, 134. 3, 77. 8,
3, 72. प्राणिस्व 5, 2, 98. 128.
प्रातिकन्यिकै 4, 4, 40.
प्रातिकूलिकै 4, 4, 28.
प्रातिजननी 4, 4, 90.
प्रातिपथिकै 4, 4, 42.
प्रातिपदिक n. *Nominalstamm* 1, 2, 45 fgg.
2, 3, 46. Was an einen Nominalstamm
antritt 4, 1, 1 fgg. Entsteht durch Ab-
Pāṇini's Grammatik.
werfung von Casusendungen 2, 4, 71.
प्रातिपदिकान्त 8, 2, 7. 4, 11.
प्रातिलोमिकै 4, 4, 28.
प्रातिलोम्य 5, 4, 64. अ 8, 1, 33.
प्रातीपिकै 4, 4, 28.
प्रात्यय्य 4, 1, 173.
प्राथमिकै 4, 3, 72.
प्रादुर्भाव in शब्द.
प्रादुस्, Einfluss auf das स् von अस्, अस्ति 8,
3, 87.
प्रादौवै und प्रादौषिक 4, 3, 14.
प्राध्यम् Gati 1, 4, 78.
प्राप्त 5, 1, 104. *प्राप्त Tatp. 2, 1, 24 प्राप्त
Tatp. 2, 4.
प्राप्तकाल 3, 3, 163.
*प्राप्ति 2, 3, 66.
प्राप्य 4, 4, 91.
प्रायभव 4, 3, 39.
प्राये 5, 2, 82 (v. 1. प्रायेण).
प्रायेण 3, 3, 118. 5, 2, 82, v. 1.
प्रार्थन 3, 3, 161.
प्रानेय 7, 3, 2.
प्रावाहण्यै, प्रावाहण्येयक und प्रावाहण्येयि 7,
3, 28 fg.
प्रावोच्य 4, 2, 128.
प्रायूष 4, 3, 17. 26. 6, 3, 15.
प्रायुषिक 4, 3, 26.
प्रायुषिज 6, 3, 15.
प्रायुषेय 4, 3, 17.
प्रासङ्ग und प्रासङ्ग्य 4, 4, 76.
प्रास्तारिकै 4, 4, 72.
प्राप्तो, प्राप्तौतन und प्राप्तौतेन 4, 3, 23.
प्रियै 3, 1, 155. 2, 38. 44. 56. 4, 4, 95. 5, 4,
63. 6, 4, 157. प्रियेण 8, 1, 13. *प्रिय
Accent 6, 2, 15. Verhalten eines Femin.
vor प्रिया im Comp. 3, 34.
प्रियंयटै 3, 2, 38.
प्रियंकरै 3, 2, 44.
प्रियंकरेण 3, 2, 56.
प्रियप्रियेण 8, 1, 13.
प्रियंभविष्णुं und प्रियंभोयुक् 3, 2, 57.
प्रिया Adv. mit क 5, 4, 63.

√ प्रो (प्रो) 3, 1, 135. प्रोयमाण 1, 4, 33.
 प्रति 6, 2, 16. आत्म 7, 1, 51.
 √ पु (पु, प्रवति) 3, 1, 149. Caus. Parasm.
 1, 3, 86. अपिप्रवत् und अपुप्रवत् 7, 4,
 93 fg. पिप्रावयिषति und पुप्रावयिषति 81.
 प्रेक्षा und प्रेक्षिन् 4, 2, 80.
 प्रेमैन्, प्रैयस् und प्रैष्ट 6, 4, 157.
 *प्रेषण 8, 2, 92.
 प्रेक्ष्य 2, 3, 61. 8, 2, 91.
 प्रैष 3, 3, 163. 8, 2, 104.
 प्रोक्त 4, 2, 64. 3, 101. पुराण 105.
 प्रोष्ठपद 5, 4, 120. 4, 2, 35. प्रोष्ठपदा 7,
 3, 18. Du. oder Pl. 1, 2, 60.
 प्रोष्ठपाद und प्रोष्ठपद 7, 3, 18.

प्रोष्ठपदिक 4, 2, 35.

प्लवयण n. 8, 4, 5.

प्लाच n. 4, 3, 164.

√ प्लु (प्लु, प्लवति) 3, 3, 50. *प्लुत्य und
 *प्लूय 6, 4, 58. अपिप्लवत् und अपुप्लवत्
 7, 4, 93 fg. पिप्लावयिषति und पुप्लावयि-
 षति 81.

प्लुत m. ein Vocal von drei Moren 1, 2, 27.

Euphonisches Verhalten 6, 1, 125. 129 fg.

Wann und wie betont 8, 2, 82 fg. Vgl.

अप्लुत.

√ प्सा (प्साति), ein vorangehendes नि wird
 लि 8, 4, 17.

फ

√ फण (फण), Perfect 6, 4, 125. आ फणो-
 फणत् 7, 4, 65.

√ फल् (फल्, फल), Perfect 6, 4, 122. Für
 den Wurzelvocal उ substituiert 7, 4, 87 fg.

फल 4, 3, 163 fg. *फलै 1, 64. Vgl. क्रिया.

फलक und *पुर (Accent) 6, 2, 101.

फलेयहि 3, 2, 26.

फलान् 4, 3, 34.

फलानो 4, 3, 34. Du. und Pl. 1, 2, 60.

फाण्ट 7, 2, 18.

फाण्टाहुतै, फाण्टाहुतायनि und फाण्टाहुति 4,
 1, 150.

फालानै, फालानिकै und फालानो 4, 2, 23.

*फुल्ल und फुल्लै 8, 2, 55.

फेन, फेनलै, फेनवत् und फेनलै 5, 2, 99.

व

वंह, वहिमैन्, वहिष्ट und वहोयस् 6, 4, 157.
 वद्धा 5, 2, 9.

√ वध् (वध), बोधत्सते 3, 1, 6.

√ वन् (वन्, वधाति) 3, 4, 41. 6, 3, 19.

*वन्ध Tatp. 2, 1, 41. Accent 6, 2, 32. Die
 Locativendung kann sich davor erhalten

3, 13 (vgl. jedoch 6, 3, 19).

वन्धन 1, 4, 78. 4, 4, 96. 5, 2, 79.

*वैन्धम् 3, 4, 41 fg.

वन्धु 4, 2, 43. n. 5, 4, 9. *वन्धु Bahuvr. 6,
 1, 14. Accent 2, 109. Vgl. सवन्धु.

वन्धुता 4, 2, 43.

वध 4, 1, 106.

वहिःष्ट 8, 3, 97.

वहिस् 4, 4, 119. 8, 3, 97.

वल 4, 2, 80. 5, 2, 98. 136. 7, 2, 20.

वलज und ±-वलज 7, 3, 25.

वलवत् 5, 2, 136.

वलि 3, 2, 21. 5, 1, 13. *वलि Tatp. 2, 1, 36.

वलिकरै 3, 2, 21.

वलिन् 5, 2, 136.

वल्यै 4, 2, 80.

*वल्कयणो Tatp. 2, 1, 65.

वहिलांम् 5, 4, 117.

वहिस् 1, 1, 36. 5, 4, 117.

वहु heisst Saṃkhya (Zahlwort) 1, 1, 23.

बहुषु 1, 4, 21. 2, 4, 62. 5, 4, 22. बहूनाम् 3, 93. f. बहु und बह्वे 4, 1, 45. बहु° Divgu, Accent 6, 2, 30. Bahuvr. Accent 175 fg. °बहु Bahuvr. 5, 4, 73. Ableitungen von बहु 2, 52. 3, 2, 4, 20, 42. 6, 4, 158 fg. Vgl. बहुच् im vorangehenden Index.

बहुकपाल und बहुकपाले 6, 2, 30.

बहुकरे 3, 2, 21.

बहुकत्वम् 5, 4, 20.

बहुतिथे 5, 2, 52.

बहुधा 5, 4, 20.

बहुप्रजेम् 5, 4, 123.

बहुभगाल und बहुभगाले 6, 2, 30.

बहुभाविन् 5, 2, 125.

बहुल 1) Adj. Compar. und Superl. und Nomen abstr. davon 6, 4, 157. बहुलम् Adv. 2, 1, 32. 57. 3, 62. 4, 39. 73. 76. 84. 3, 1, 34. 85. 2, 81. 88. 3, 1, 108. 113. 4, 1, 148. 160. 3, 37. 5, 2, 122. 4, 56. 6, 1, 34. 70. 133. 178. 2, 109. 3, 14. 63. 122. 4, 75. 128. 7, 1, 8. 10. 103. 3, 97. 4, 78. — 2) ein best. Nakshatra 4, 3, 34.

बहुवचन n. die Personal- und Casusendungen des Plurals, Plural 1, 4, 21. 102. 4, 3, 100. 6, 2, 34. 7, 3, 103. 8, 1, 21. 2, 81. Statt Sg. 1, 2, 58 fg. Du. 59 fg. Du. statt Pl. 63.

बहुव्रीहि m. ein Compositum, in welchem die Theile desselben etwas Neues bezeichnen, 2, 2, 23 fg. Was so zusammengesetzt wird 25 fgg. Was vorangeht 35 fg. Verhalten der Pronomina darin 1, 1, 28 fg. Der Zahlwörter 6, 3, 47. Accent 2, 1. 106 fgg. 138. 162 fgg. 197 fgg. Veränderungen des Auslauts 5, 4, 73. 113 fgg. Bildung des Femin. 4, 1, 12 fg. 25 fgg. 52 fgg. Verhalten eines vorangehenden Fem. auf ±_यौ vor वन्धु 6, 1, 14. °वत् Adv. 8, 1, 9. °विषय 4, 2, 125.

बहुश्राव und बहुश्रावे 6, 2, 30.

बहुशम् 5, 4, 42.

बह्वच् mehr als zwei Vocale (श्च) enthaltend, polysyllbig 2, 4, 88. 4, 1, 56. 2, 72 fg. 109. 3, 67. 4, 64. 5, 3, 78. 6, 2, 83. 138 (श्च). 3, 119.

बह्वृच 6, 3, 129.

बार्ह 7, 2, 18. Compar. und Superl. 5, 3, 83.

बौधव्य 4, 1, 108.

±_ बालज 7, 3, 25.

बोलेय 5, 1, 13.

बाष्प und √ बाष्पाद्यै Med. 3, 1, 16.

बौहवि 4, 1, 98.

बाहोकिगम् 4, 2, 117.

बाहु 4, 1, 96. °बाहु Bahuvr. f. 67.

बाहुकरे 3, 2, 21.

बाहुल्य 2, 4, 22.

बाह्या 3, 1, 119.

बौद्धच्य 4, 3, 129.

°बिडाल Tatp. Accent 6, 2, 72.

बिद 4, 1, 104.

बिन्दु in उद° und उदक°.

°बिल Accent 6, 2, 102. Vgl. स्थाली°.

बिल्व 4, 3, 136. 151.

बिल्वक 6, 4, 153.

ब्रोज und ब्रोजो Adv. mit कृ 5, 4, 58.

बुद्धि 1, 4, 52. 3, 2, 188.

√ बुध् (बुध), Aorist 3, 1, 61. Caus. Parasma. 1, 3, 96.

बुध und श्वुध 5, 1, 121.

बुभुजा 7, 4, 34.

बुस in यवबुस.

बृहत्तिका und बृहती 5, 4, 8.

बैद und बौदि 4, 1, 104.

बैले 4, 3, 136.

बैल्वक 6, 4, 153.

बोध 4, 1, 107.

बोधन, श्च 2, 4, 46.

बोध्य 4, 1, 107.

°ब्रह्मे 5, 4, 104 fg.

ब्रह्मचर्य n. 5, 1, 94.

ब्रह्मचारिन् 5, 2, 134. 6, 3, 86.

ब्रह्मण्य 5, 1, 7.

ब्रह्मत्वे न. 5, 1, 136.
 ब्रह्मन् 5, 1, 7, 136. 4, 104. Betonung des
 Wortes in der Subrahmanjā 1, 2, 38.
 ब्रह्मवर्चसे 5, 4, 78.
 ब्रह्मवाद्य 3, 1, 123.
 ब्रह्महेन् 3, 2, 87.
 ब्राह्म 6, 4, 171.
 ब्राह्मण 1) m. 4, 1, 106. 2, 42. 3, 72. 5, 1,
 124. 3, 114. *ब्राह्मण Accent 6, 2, 58 fg.
 69. — 2) n. 2, 3, 60. 4, 2, 66. 3, 103. 5, 1, 62.

ब्राह्मणक 5, 2, 71.
 ब्राह्मणिके 4, 3, 72.
 ब्राह्मणय 4, 2, 42. 5, 1, 124.
 *ब्रुया. Verhalten eines Femin. davor 6,
 3, 43 fg.
 √ ब्रू (ब्रू), ब्रूयति u. s. w. 7, 3, 93. Mit
 Gen. 2, 3, 61. ब्रूयति 8, 2, 91. Da-
 für ब्रू substituiert 2, 4, 53. ब्रातृ 3,
 4, 84.

भ

भक्त 4, 4, 68. 100. 6, 2, 71. Vgl. भक्तन् im
 vorangehenden Index.
 भक्ति 4, 3, 95.
 भक्तिकरे 3, 2, 21.
 √ भक्ष्, भक्षयति 5, 2, 9.
 भक्ष m. 4, 2, 16. 3, 143. 4, 65.
 भक्ष्य 2, 1, 35. 7, 3, 69.
 *भग 4, 4, 131. Derivata davon erhalten
 Vṛddhi in beiden Gliedern 7, 3, 19.
 *भगाल Accent 6, 2, 29 fg. 137.
 भगोस्; euphonisches Verhalten 8, 3, 17.
 भङ्गा 5, 2, 4.
 भङ्गे 3, 2, 161.
 भङ्ग्य 5, 2, 4.
 √ भञ्ज् (भञ्ज्, भञ्ज्) 3, 2, 62. 142. Perfect 6,
 4, 123.
 √ भञ्ज् (भञ्ज्, भञ्ज्) 3, 2, 161. Aorist 6,
 4, 23. Intens. 7, 4, 86.
 भट 4, 1, 115. n. mit Gen. oder Dat. 2, 3, 73.
 *भय nach einem im Abl. gedachten Worte
 2, 1, 37. हेतु* 1, 3, 68. 6, 1, 56. 7, 3,
 40. *हेतु 1, 4, 25.
 भयंकरे 3, 2, 48.
 भय्य 6, 1, 83.
 — भरे 3, 2, 46.
 भरत in प्राच्यभरतेषु 2, 4, 66. 4, 2, 113. 8,
 3, 75.
 भरद्वाज 4, 1, 117. 2, 143.

भरि in आत्मभरि.
 भर्ग 4, 1, 111. 178.
 भर्त्सन 8, 1, 8. 2, 95.
 भय 4, 1, 49. 2, 34 (*यत् Adv.). 3, 63. 4,
 110. 5, 1, 96 (*यत् Adv.). *भय nach
 ईयद् u. s. w. 3, 3, 127. Vgl. षट्दूर*, प्राय*.
 भयत् und भयतेष 4, 2, 115.
 भयन 4, 1, 87. 5, 2, 1.
 भवान्ते 4, 1, 49.
 भविष्ये 3, 2, 138. — भविष्ये 57.
 भविष्यत् Zukunft, Futurum 2, 3, 70. भवि-
 ष्यति 3, 3, 3 fgg. 136. 7, 3, 16 (*य*).
 भव्य 3, 4, 68. 5, 3, 104.
 √ भस् (भस्), Ausfall des Vocals 6, 4, 100.
 *भसद् Accent 6, 2, 138.
 भस्त्रका 7, 3, 47.
 भस्त्रा 4, 4, 16. 7, 3, 47.
 भैस्त्रिक und भैस्त्रिके 4, 4, 16.
 भस्त्रिका 7, 3, 47.
 √ भा (भा), das न् eines कृत् wird nie ख 8,
 4, 34.
 भाक्त 4, 4, 68. 100.
 भाक्तिके 4, 4, 68.
 भाग 1, 4, 90 fg. (*य*). 4, 4, 120. 5, 1, 49.
 3, 48 fgg.
 भागधेय, f. भृं 4, 1, 30.
 भागिक 5, 1, 49.
 भागिन् 3, 2, 142.

भोग्य 5, 1, 49.

भोग्हीन 5, 2, 4.

भोज् 3, 2, 62.

भाज् und भाजो 4, 1, 42.

भाण्ड und √भाण्डि Med. 3, 1, 20.

भाद्रमासुरे 4, 1, 115.

भार 6, 2, 38. Vgl. उद*, उदक*, दासो*.

भारत 6, 2, 38. Vgl. महा*.

भारद्वाज 7, 2, 63.

±-भारिक 5, 1, 50.

भारिन् in मास*.

भार्गवे 2, 4, 65.

भोग्यायण 4, 1, 111.

भागो 4, 1, 178.

भायो 3, 1, 112.

भावे m. 3, 3, 24 (vgl. 6, 2, 144). *Das Sein* 2, 3, 37. 3, 1, 24. 2, 45. Ausgedrückt durch ein Nomen act. und ein Nomen abstractum 2, 3, 15. 54. 3, 1, 107. 3, 11. 18. 44. 75. 95. 98. 114. 4, 16 fg. 4, 4, 144. 5, 1, 119. 6, 2, 25. 150. 4, 27. 168 (अ*). 8, 4, 10. Durch das impersonale Verbum 1, 2, 21. 3, 13 (Ātman.). 3, 1, 66 (Aorist). 4, 69. 6, 4, 62 (die beiden Futura, Condit., म्-Aorist und Precativ). 7, 2, 17.

भावत्के 4, 2, 115.

भौवम् 3, 4, 61 fgg.

भाविन् 5, 1, 80. Vgl. अभितो*.

भौवुक oder भौवुक 3, 2, 154. —भौवुक 57.

भाष्य 3, 1, 123.

√भाष् (भाष) 3, 2, 146. अवभाषत् und अवोभषत् 7, 4, 3.

भाषा *die Umgangssprache* (im Gegensatz zur Sprache des Veda) 3, 2, 108. 4, 1, 62. 3, 143. 6, 1, 181. 3, 20. 7, 2, 88. 8, 2, 98.

भाषितपुंस्क 6, 3, 34. 7, 1, 74. 3, 48 (अ*).

भाषिन् in बहुभाषिन्.

1. √भास् (भास) 3, 2, 161. 175. 177. अवभासत् und अवोभसत् 7, 4, 3.

2. भास् 3, 2, 177.

भासन 1, 3, 47.

भासुरे 3, 2, 161.

भास्करे 3, 2, 21.

भास्वरे 3, 2, 179.

√भिद् (भिद, भिदि) 3, 2, 155. 168.

भिदा 4, 2, 38.

भिदाक und भिदाको 3, 2, 155.

भिदाचरे Adj. (f. ई) 3, 2, 17.

भिदु 3, 2, 168. भिदुसूत्र 4, 3, 110.

भिद्वे n. 8, 2, 59.

1. √भिद्व (भिद्व, भिद्वि) 3, 2, 61. 162. 3, 104.

2. भिद्व 3, 2, 61.

भिद्वो 3, 3, 104.

भिद्वरे 3, 2, 162.

भिद्य m. 3, 1, 115.

भिवर्कण 6, 3, 115.

√भो (भो) 3, 2, 17. विभति 6, 1, 192. Für ई kann इ substituiert werden 4, 1, 115. Perfect 3, 1, 39. Mit Ablat. 1, 4, 25. Caus. 6, 1, 56. 7, 3, 40. Ātman. 1, 3, 68.

भोम 3, 4, 74.

भोके 3, 2, 174.

भोहृष्टान 8, 3, 81.

भोसुक 3, 2, 174.

भु. f. भवे 4, 1, 47. Vgl. 2. भु.

√भुज् (भुज्) Ātman. 1, 3, 66. भुक्तम् 5, 2, 85.

भुज् 7, 3, 61.

भुवनपति und भुवनपति 6, 2, 20.

भुवर् und भुवर् 8, 2, 71.

1. √भू (भू, भवति) 1, 3, 1. 4, 31. 3, 1, 12. 107. 2, 45. 57. 138. 154. 157. 179. 3, 24. 55. 96. 127. 4, 61. 63. Für अस् substituiert 2, 4, 52. Wann kein Guṇa 7, 3, 88. Perfect 1, 2, 6. 6, 4, 88. 7, 4, 43. वभूय 2, 64. Aorist 2, 4, 77. 6, 4, 88. बोभूत् 7, 4, 65. Mit Adverbien auf ई und ऊ verbunden 5, 4, 50 fgg. अनु भवति 5, 2, 10. प्र भवति 4, 3, 83. 5, 1, 101. सं भवति 52. संभूत 4, 3, 31. Ein न् in einem folgenden kṛt wird nie ए 8, 4, 34.

2. भू 3, 2, 179. Declination 6, 4, 85 fg.
Vgl. भु.
3. भू Substitut für बहु 6, 4, 158 fg.
भूत Adj. 5, 1, 80. *Vergangenheit*, भूते 3,
2, 84 fgg. 3, 2, 140. *वत् Adv. 132. Vgl.
इत्थंभूत.
भूतपूर्व 5, 2, 18. 3, 53. 6, 2, 22.
भूतामे 6, 2, 91.
भूति und भूति 3, 3, 96.
भूषति 6, 2, 19.
भूमेन् 6, 4, 158. 2, 175.
भूमिष्ठ 8, 3, 97.
*भूय 3, 1, 107.
भूयस् und भूयिष्ठ 6, 4, 158 fg.
भूषण 1, 4, 84. 6, 1, 137.
भूष्यो 3, 2, 139.
1. √भ (भर), Desid. 7, 2, 49.
2. √भ (भ, भज्) 3, 1, 112. 2, 46. 3, 99.
विभर्ति 6, 1, 192. 7, 4, 76. Perfect 3,
1, 39. 7, 2, 13. भत 5, 1, 80. भरिभन्
7, 4, 85.
भगु m. Sg. und Pl. 2, 4, 85. 4, 1, 102.
भति 1, 3, 36. 3, 2, 22. 5, 1, 56.
भेत्य 3, 1, 112.
भेत्यो 3, 3, 99.
भग 7, 2, 18. 3, 1, 12.
√भगाये Med. 3, 1, 12.
भेज 4, 1, 30. 5, 4, 23. भेजो 4, 1, 30.
भेह 4, 2, 38.
भैषज्य 5, 4, 23.
भोग 8, 2, 58.
*भोगीन 5, 1, 9.
भोजल 8, 3, 69.

- भोज्य 7, 3, 69.
भोस्, euphonisches Verhalten 8, 3, 17.
भौरिकि und भौरिकिविध 4, 2, 54.
√भंश् (भंशु), Intens. 7, 4, 84.
√भज्ज् (भस्ज, भज्जति), wann र vocalisirt
wird 6, 1, 16. र für र् und स् substituirt
und र nach अ eingefügt 4, 47. Eupho-
nisches Verhalten von ज् 8, 2, 36. Per-
fect 6, 1, 17. Desid. 7, 2, 49.
√भम् (भमु), भैमति und भौम्यति 3, 1, 70.
7, 3, 74. Perfect 6, 4, 124.
भमर 4, 3, 119.
भमिन् 3, 2, 141.
1. √भाज् (भाज) 3, 2, 177. Perfect 6, 4,
125. अविभजत् und अयभाजत् 7, 4, 3.
Für ज् wird ण् substituirt 8, 2, 36.
2. भौज् oder *धौज् 3, 2, 177.
भातृ 4, 1, 144. 164. Wann in einem Bahuvr.
kein क angefügt wird 5, 4, 157. भातरौ
Bruder und Schwester 1, 2, 68.
भातृव्य und भौतृव्य 4, 1, 144 fg.
भौमर 4, 3, 119.
√भाश् (भाश), भौशते und भौश्यते 3, 1, 70.
Perfect 6, 4, 125.
भौष्ट्रज 6, 2, 82.
भृ 4, 1, 125. Declination 6, 4, 77.
भृणहेन् 3, 2, 87.
भेष, अ° 3, 3, 37.
भौणहत्य 6, 4, 174.
भौषेय 4, 1, 125.
√भ्लाश् (भ्लाश), भ्लौशते und भ्लौश्यते 3, 1,
70. Perfect 6, 4, 125.

म

- म Substitut für अस्मद् 7, 2, 97.
मनु und मनु 6, 3, 133.
मगध 4, 1, 170.
मघवत् u. मघवन् Declination 6, 4, 128. 133.
√मज्ज् (मस्जि) mit Einschub von न् 7, 1, 60.

- मज्जिष्ठ 8, 3, 97.
मडुक 4, 4, 56.
मधि 5, 4, 30.
मधिकर्ण 6, 3, 115.
√मयद् (मयडार्थ) und मयहनै 3, 2, 151.

मण्डल in परि°.

मण्डूक 4, 1, 119.

मत 4, 4, 97.

मता, Verhalten eines Femin. davor 6, 3, 43 fg.

मति und मति 3, 3, 96. 2, 188. 4, 4, 60.

मत्स्य 4, 4, 97.

मत्सो 6, 4, 149.

मत्स्य 4, 4, 35. 5, 4, 16. 6, 4, 149.

√ मय् (मय, मय) 3, 2, 27. 145.

मयि 3, 2, 27.

मयिन्, Declination und Accent 6, 1, 199. 7, 1, 85. Vgl. मयिन्.

√ मद (मद, मद) 3, 1, 100. 2, 136. 3, 67.

माद्यति 7, 3, 74. मत्त 8, 2, 57. Accent in reduplierten Formen 6, 1, 192.

मैद 3, 3, 67. Vgl. इर°.

मदैष्य 4, 3, 3.

मैय 3, 1, 100.

मद 4, 2, 131. 5, 4, 67. Mit Gen. oder Dat. 2, 3, 73.

± मद 4, 2, 108. 7, 3, 13.

मैदक 4, 2, 131.

मदकौर und मदकरे 3, 2, 44.

मदौ Adv. mit कृ 5, 4, 67.

मदामै und मदामामै 6, 2, 91.

मध्यं 4, 4, 129. 139.

मधु 4, 1, 106. 2, 86. 4, 139. 5, 2, 107.

मधुमत् 4, 2, 86.

मधुरं 5, 2, 107.

मध्य und मध्ये (verschieden) 4, 3, 8 fg. मध्य° 2, 1, 53. मध्ये 3, 7. 6, 4, 120. मध्ये als Gati 1, 4, 76. मध्ये° Avjajibh. 2, 1, 18.

मध्यमै 1) Adj. 4, 3, 8. मध्यम° Tatp. 2, 1, 53. — 2) m. die Endungen der zweiten Person, die zweite Person 1, 4, 101. Wann gesetzt 105.

मध्येगुरु 6, 3, 11.

1. √ मन् (मन्, मन, मन्य, मन्यति) 3, 2, 82. 3, 96. 99. Mit Dat. und Acc. 2, 3, 17.

महि मन्ये ironisch 1, 4, 106. 8, 1, 46.

2. √ मन् (मन) Substitut für म्ना im Präsens 7, 3, 78.

मनस् 5, 4, 51. 7, 2, 18. Als Gati 1, 4, 68. मनसि desgl. 75. मनसा° 6, 3, 4. 5.

मनसाचार्यन् 6, 3, 5.

मनोयो und मनोयो 4, 1, 38.

मनै Adv. 5, 4, 51.

मनु 4, 1, 38. 161.

मनुष्यं 4, 1, 161. 2, 39. 129. 134. 3, 81. 5, 3, 98. 4, 56. जाति 4, 1, 65. नामन् 5, 3, 78. अ° 2, 4, 23. 4, 2, 144. 6, 3, 122. अमनुष्यकर्तृक 3, 2, 53.

मनुष्यत्रो 5, 4, 56.

मनोज्ञ 5, 1, 133.

मन्त्र m. 4, 4, 125. मन्त्रे 2, 4, 80. 3, 2, 71. 3, 96. 6, 1, 151. 210. 3, 131. 4, 53. मन्त्रेषु 141. अमन्त्रे 3, 1, 35.

मन्त्रकरा 1, 3, 25.

मन्त्रकार 3, 2, 23.

मन्त्रकैत् 3, 2, 89.

मन्य 5, 1, 110. 7, 2, 18. मन्ये Dvign 6, 2, 122. Vgl. उद° und उदक°.

मन्यिन् m. Dvaṁdva mit Betonung auch des vorangehenden Gliedes 6, 2, 142. Vgl. मयिन्.

— मन्ये 3, 2, 83.

मन्यो 3, 3, 99.

मम Gen. 7, 2, 96.

ममक 4, 3, 3.

मधुरव्यंसक 2, 1, 72.

मर in अमर.

मरुत्वत्, मरुत्वतैय und मरुत्वत्वं 4, 2, 32.

मर्त्य und मर्त्यत्रो 5, 4, 56.

मर्मज्य (मर्मजम्?) 7, 4, 65.

मर्म 3, 1, 123.

मर्मोदा 1, 4, 89. 2, 1, 13. 3, 3, 136. 8, 1, 15.

मर्म, अ° 3, 3, 145.

मलिन und मलोमस 5, 2, 114.

√ मव् (मव, मव) 6, 4, 20.

मस्कर und मस्करिन् 6, 1, 154.

मस्तक 6, 3, 12.

महत्, Declin. 6, 4, 10. महा° 3, 46. 2, 1, 61.

महाकुल und महाकुलेन 4, 1, 141.
 महोष्णं und महोज्ज्वल 6, 2, 38.
 महानगर, Accent 6, 2, 89.
 महोपराह्ण und महोपशृङ्ख 6, 2, 38.
 महाव्रह्म und महाव्रह्मन् 5, 4, 105.
 महोभार und महोभारत 6, 2, 38.
 महोमुख 6, 2, 168.
 महाराज 4, 2, 35, 3, 97.
 महोरारथ 6, 2, 38.
 महोविश्वदेव 6, 2, 39.
 महाव्याहृति 8, 2, 71.
 महोयोहि und महोहिलिहिल 6, 2, 38.
 महिषो 4, 4, 48.
 महेन्द्र, महेन्द्रैय und महेन्द्रैय 4, 2, 29.
 महेष्यास 6, 2, 38.
 महोच्चै 5, 4, 77.
 मह्य und मह्यम् 7, 2, 95.
 1. √ मा (मा) 3, 2, 2. ई für आ substituiert 6, 4, 66. ए 67. Ausnahme 69. इ substituiert 7, 4, 40. मिमते 76. मित 6, 2, 170. मित्सते 7, 4, 54. उपमित 2, 1, 56. निर्मित 4, 4, 93. संमित 91. नि wird णि davor 8, 4, 17.
 2. √ मा s. √ मे.
 3. √ मा Substitut für मी 6, 1, 50.
 4. मा Prohibitivpartikel, s. माह्.
 5. मा mich 8, 1, 23. Wann nicht gesetzt 24 fgg.
 मांसोदन und मांसोदनिक (f. ई) 4, 4, 67.
 मागर्ध (f. ई) 4, 1, 170.
 माह् die Prohibitivpartikel मा. Mit Aorist 3, 3, 175. मा स्म mit Aorist und Imperfect 176. Das Augment fällt ab 6, 4, 74. Erhält vor छ् das Augment त् (च) 74.
 माहुकै und माहुकिकै 4, 4, 56.
 माण्य 4, 2, 42. 5, 1, 11. *माण्य Accent 6, 2, 69. Vgl. दण्ड.
 माण्योन 5, 1, 11.
 माण्य 4, 2, 42.
 माण्डुकै 4, 1, 119. 19.
 माण्डुकायने 4, 1, 19.

माण्डुकै und माण्डुकैयै 4, 1, 119.
 मातरापितरो 6, 3, 32.
 मातामह 4, 2, 38.
 ± मातुरै 4, 1, 115.
 मातुल 4, 2, 36. 1, 49.
 मातुलानै 4, 1, 49.
 मातुष्यस und मातुःस्यस 6, 3, 24. 8, 3, 85.
 मान् 1, 2, 70. 4, 1, 115.
 मानुष्यस 8, 3, 84. 4, 1, 134.
 मानुष्यसेये und मानुष्यसेयै 4, 1, 134.
 *मात्र n. Tatp. 2, 3, 46. Accent 6, 2, 14.
 Vgl. मात्रच् in vorangehenden Index.
 मात्रा 2, 1, 9.
 मात्सिकै (so richtig) 4, 4, 35.
 माय und ± मायिकै 4, 4, 37.
 माद in सधमाद.
 मादिन् oder *मादिन् 3, 2, 141.
 मोधवा 4, 4, 129.
 मोधय्य 4, 1, 108.
 माध्वी 6, 4, 175.
 √ मान् (मान्), मोमांसते 3, 1, 6.
 1. मान Maass 3, 1, 129. 4, 3, 162. 5, 3, 51.
 2. मान in आत्ममान.
 *मानिन् 3, 2, 82 fg. Verhalten eines Femin. davor 6, 3, 36.
 मौनुष 4, 1, 161. मानुषो 113.
 मौनुष्य 4, 2, 39.
 मौनोज्ज्व 5, 1, 133.
 मामकै 4, 3, 3. मामकी 1, 30.
 मौमकोन 4, 3, 3.
 *मायै 3, 2, 2.
 माया 4, 4, 124. 5, 2, 121.
 मायायिन् 5, 2, 121.
 मार्गिकै 4, 4, 35.
 मार्ग्य oder *मार्ग्य 3, 1, 113.
 मार्दयपुर 6, 2, 101.
 मालभारिन् 6, 3, 65.
 मौलाप्रस्य 6, 2, 88.
 माय 5, 1, 7. 84. 2, 4.
 मौयोण 5, 2, 4.
 मौय्य 5, 1, 7. 2, 4. *माय्य 1, 34.

मास् in den schwachen Casus 6, 1, 63.
 Accent 171.
 मास 4, 4, 128. 5, 1, 81. 2, 57. Dafür मास्
 substituiert 6, 1, 63.
 मासतमे 5, 2, 57.
 मौसोन und मौस्य 5, 1, 81.
 मौहाकुल und मौहाकुलोन 4, 1, 141.
 मौहाराजिक 4, 2, 85. 3, 97.
 माहिये 4, 4, 48.
 माहेन्द्रे 4, 2, 29.
 √मि (मिनाति), wann आ für इ substituiert
 wird 6, 1, 59. निमित्त 3, 3, 87.
 *मित Accent 6, 2, 170.
 मितंघर्चे 3, 2, 34.
 मित्र 5, 4, 150. *मित्रे Bahuvr. 6, 2, 165.
 Vgl. अ°, विश्वा°.
 मित्रयु 7, 3, 2.
 मिथ्या mit कृ Caus. 1, 3, 71.
 √मिद् (मिद्, मिदि) 3, 2, 161. मैद्यति 7,
 3, 82. मेदित 1, 2, 19.
 मिमत 4, 1, 150.
 मिथ 3, 1, 21. 6, 2, 128. *मिथे Tatp. 2, 1,
 31. 6, 2, 154. Vgl. पन्मिथ, पाद°.
 मिथकावण n. 6, 3, 117. 8, 4, 4.
 √मिथि Act. 3, 1, 21.
 मिथोकरण n. 2, 1, 35.
 √मिह् (मिह) 3, 2, 182.
 √मो (मो, मोनाति), wann आ für इ sub-
 stituiert wird 6, 1, 50. Im Veda eine
 Kürze für इ 7, 3, 81. मित्सति 4, 54.
 Das न् wird य् 8, 4, 15.
 मोक्षान् 6, 1, 12.
 √मोल (मोल), अमोमिलत् und अमिमोलत्
 7, 4, 3.
 *मुक्त Tatp. 2, 1, 38.
 मुख 1, 1, 8 (*नासिकावचन). *मुख Bahuvr.
 Accent 6, 2, 167 fgg. 185 fg. Femin.
 4, 1, 58.
 √मुच् (मुच्, मुच), मुञ्चति 7, 1, 59. Desid.
 4, 57.
 मुञ्ज 3, 1, 117.
 मुण्ड und √मुण्डि Act. 3, 1, 21.
 Pāṇini's Grammatik.

मुद्र 4, 4, 25.
 √मुर्छ (मुर्छि), मूर्त 8, 2, 57.
 √मुष् (मुष्) 3, 2, 142. मुषित्वा und मुमुषि
 षति 1, 2, 8.
 मुष्क und मुष्करे 5, 2, 107.
 मुष्टि 3, 3, 36.
 मुष्टिधर्म u. मुष्टिधर्मे 3, 2, 30 (eingeschoben).
 मुष्टिमुख Bahuvr. 6, 2, 168.
 √मुह् (मुह) 3, 2, 142. Ein ārdhadh. kann
 das Augment ह erhalten 7, 2, 45. Für
 ह kann द् oder ध eintreten 8, 2, 83.
 Caus. mit परि Ātman. 1, 3, 89.
 मुँ 6, 4, 20.
 मूर्ति 3, 3, 77. द्रव° 6, 1, 24.
 *मूर्धे und *मूर्धेर् Bahuvr. 5, 4, 115.
 मूर्धन् 4, 4, 127. मूर्ध° 6, 3, 12. Vgl. त्रि°,
 द्वि°, समान°.
 मूर्धन्य n. ein cerebraler Laut 8, 3, 55 fgg.
 मूर्धन्वैतो 4, 4, 127.
 मूल n. 4, 3, 28. 4, 88. 91. 5, 2, 24. *मूलम्
 Avjajibh. 6, 2, 121. *मूलेर् Bahuvr. 4,
 1, 64.
 मूलक 4, 3, 28.
 मूल्य 4, 4, 88. 91.
 √म (म, मियाति), wann Ātman. 1, 3, 61.
 Aorist 3, 1, 59.
 मग 2, 4, 12. 4, 3, 51. 4, 35.
 मगसक्ये 5, 4, 98.
 √मज् (मज, मजि) 3, 1, 113. 2, 5. Erhält
 Vṛddhi statt Guna 7, 2, 114. Für ज्
 wird ञ् substituiert 8, 2, 36. Vgl. मर्मज्य
 मैज्य oder *मैज्य 3, 1, 113.
 √मड् (मड), मडित्वा 1, 2, 7.
 मड und मडाने 4, 1, 49.
 मत s. अमत.
 मैतिका, मत्सो und मत्सौ 5, 4, 39 fg.
 1. √मद् (मद्), मदित्वा 1, 2, 7.
 2. मैद् 5, 4, 39.
 √मप् (मप्, मपि), मपित und मपित (ver-
 schiedene Bed.) 1, 2, 20. मदित्वा und
 मपित्वा 25. Mit परि Parasm. 3, 82.
 मबोद्य 3, 1, 114.

1. √ मे (मा, माह्, मयति), *मित्य und *माय 6, 4, 70. 3, 4, 19. 4, 4, 21 (अषमित्य). मित्सते 7, 4, 54. Ein vorangehendes नि wird णि 8, 4, 17.
 2. मे Pron. 8, 1, 22. Wann nicht gesetzt 24 fgg.
 मेच 3, 1, 17.
 मेचंकरे 3, 2, 43.
 √ मेघायै Med. 3, 1, 17.
 मेढ 3, 2, 182.
 मेदुरे 3, 2, 181.
 *मेधेस् Bahuvr. 5, 4, 122.
 मेधा 5, 2, 121. 4, 122.

- मेधाविन् 5, 2, 121.
 मेत्रेय 6, 4, 174. Vgl. 7, 3, 2.
 मेयुनिका 4, 3, 125.
 मेयुनेच्छा 4, 1, 42.
 मेमते und मेमतायानि 4, 1, 150.
 *मेरेय Accent 6, 2, 70.
 मोद्रे 4, 4, 25.
 √ स्वा (स्वा), मनति 7, 3, 78.
 √ मद (मद), अममदत् 7, 4, 95.
 √ मुच् (मुचु), Aorist 3, 1, 58.
 म्तिष्टे 7, 2, 18.
 √ म्नुच् (म्नुचु), Aorist 3, 1, 58.

य

- यक्न् und यक्तृ 6, 1, 63.
 यक्ता 7, 3, 45.
 यक्तृ s. यक्न्.
 यच्च mit Potent. 3, 3, 148 fg.
 √ यद् (यच्छ) substituirt im Präsens für √ यम् 7, 3, 77. Für √ ३. दा 78.
 √ यज् (यज्, यज, यजि) 3, 2, 72. 85. 103. 128. 166. 3, 90. 98. 7, 3, 66. य् wird vocalisirt 6, 1, 15. Perfect 17. Für ज् wird य् substituirt 8, 2, 36. Mit Gen. oder Instr. 2, 3, 63. यै यजामहे 8, 2, 88.
 यजध्वेनम् 7, 1, 43.
 यैजमान 3, 2, 128.
 यजुस्, यजुषि 6, 1, 117 fgg. 8, 3, 104. काठके 7, 4, 38.
 यज्ञे 3, 3, 90. 31 fg. (अ०). 47. 4, 3, 68 (neben क्तु). 6, 4, 54. यज्ञाख्य 5, 1, 95.
 यज्ञकमेन् 1, 2, 34. 8, 2, 88.
 यज्ञपात्र 1, 3, 64. *प्रयोग 8, 1, 15.
 यज्ञसंयोग 3, 2, 132. 4, 1, 33.
 यज्ञाङ्ग 7, 3, 62.
 यज्ञ्या in देव*.
 यैज्वन् 3, 2, 103.
 √ यत् (यत) 3, 3, 90.
 यतमे und यतरे 5, 3, 92 fg.
 यतस 2, 3, 41.

- यत्करे 3, 2, 21.
 यत्ने 3, 3, 90. 1, 3, 47.
 यत्न 6, 1, 161. Mit Potential 3, 3, 148 fg. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 30.
 येया 5, 3, 23. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 36 fgg. यया कया च 5, 1, 98. यया* Avjajibh. 2, 1, 6 fg.
 यथाकारम् 3, 4, 28.
 यथातथ und यथापुर 7, 3, 31.
 यथाभिप्रेत in अ*.
 यथामुख und यथामुखेन 5, 2, 6.
 यथावयवम् 8, 1, 14.
 यथाविधि 3, 4, 4. 46.
 यथासंख्यम् 1, 3, 10.
 यथास्व 8, 1, 14.
 यथोपदिष्टम् 6, 3, 109.
 यद् 1) Pron. यद् Nomin. 1, 3, 67. यम् 4, 32. 37. येन 1, 72. 4, 23. 2, 3, 20. 3, 3, 116. यस्मात् 1, 4, 13. 2, 3, 9. 11. यस्य 1, 1, 73. 4, 39. 2, 1, 16. 3, 9. 37. 7, 2, 15. येषाम् 2, 4, 9. यद् am Anfange eines Comp. 1, 15. Ableitungen von यद् 5, 2, 39. 3, 15. 92 fg. Vgl. सयनामन्. — 2) Conj. dass, mit Imperf. 3, 2, 113 fg. Potent. 3, 147. 155. 168. Nicht mit einem Ab-

solut. 4, 23. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 30. 56.
 यदौ 5, 3, 15. 21.
 यदि mit Potent. 3, 3, 151. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 30.
 यदृन् यद् mit seinen Derivaten, ein Relativ-pronomen. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 86.
 √यस् (यस्, यम) 3, 1, 100. 2, 40. 142. 3, 63. यच्छति 7, 3, 77. Aorist 1, 2, 15 fig. 7, 2, 73. Ātman. mit आ 1, 3, 28. 75. Caus. 89. Mit उद् 75. Mit उप 56. Mit सम् 75. प्र यच्छति 4, 4, 30.
 येम् 3, 3, 63. Vgl. याचं.
 यमसम्भ und यमसम्भेय 4, 3, 88.
 येम् 3, 1, 100.
 योहि 5, 3, 15. 21.
 यव 4, 1, 49. 3, 149. 5, 1, 7. 2, 3.
 यवक und यवकां 5, 2, 3.
 यवन und यवनाने 4, 1, 49.
 यवपाल 6, 2, 78.
 यवबुस und यवबुसक 4, 3, 48.
 यवमत् 8, 2, 9.
 यवमेय 4, 3, 149.
 यवागु 4, 2, 136.
 यवाने 4, 1, 49.
 येचिष्ठ und येचोयस् 6, 4, 156. 5, 3, 64.
 येच्य 5, 1, 7. 2, 3.
 यशस्, यशोभगेन und यशोभगेय 4, 4, 131 fig.
 यष्टि 4, 4, 59.
 √यस् (यस्, यस) 3, 2, 142. Wann येत्यति und wann येसति 1, 71 fig. Mit आ Caus. Ātman. 1, 3, 89.
 यस्क m. Sg. und Pl. 2, 4, 63.
 √या (या, याति) 3, 2, 176. Ein vorausgehendes नि wird याि 8, 4, 17.
 √याच् (याच्) 3, 3, 90. 7, 3, 86.
 याचित und याचितक 4, 4, 21.
 याच्यो 3, 3, 90.
 याच्यं 7, 3, 66.
 *याजर्के Tatp. 2, 2, 9. 6, 2, 151.
 *याजिर्न् 3, 2, 85.

याजिक und योजिक्य 4, 3, 129.
 याज्यं 7, 3, 66. याज्या 8, 2, 90.
 यातव्या und यातु 4, 4, 121.
 याथाकथाचै 5, 1, 98.
 यापना 5, 4, 60.
 याष्य 5, 3, 47.
 याम = यम 3, 3, 63.
 यायजूक 3, 2, 166.
 यायावरं 3, 2, 176.
 याय und यायक 5, 4, 29. 4, 3, 149.
 यावज्जीवम् 3, 4, 30.
 योषत् 1) Adj. 5, 2, 39. Am Anfange eines Avjajibh. 2, 1, 8. — 2) Conjunct. Mit Präsens 3, 3, 4. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 36 figg.
 यावहुदम् 3, 4, 30.
 याव्यं 3, 1, 126.
 याष्टोके 4, 4, 59.
 यास्कै 2, 4, 63. 4, 1, 112.
 √यु (यु, याति) 3, 1, 126. 2, 182. 3, 23. 49. *युय 6, 4, 58. Desid. 7, 2, 49.
 युक्त 1, 4, 50. 4, 2, 3. 6, 2, 66. *युक्त 1, 2, 51. 3, 54. 4, 9. 2, 3, 4. 8. 19. 29. 5, 3, 77. 4, 86. 8, 1, 24. 30. 2, 98.
 युक्तारोहिन् 6, 2, 81.
 युग 4, 4, 76.
 युगंधर 4, 2, 130.
 युगपद् 6, 1, 200. 2, 51. 140.
 युम्य 3, 1, 121. 4, 4, 76.
 1. √युज् (युज, युजि) 3, 2, 59. 61. 142. 182. 7, 1, 71. Nach उप und प्र Ātman. 1, 3, 64.
 नियुक्त 4, 4, 66. 69. 6, 2, 75. प्रयुज्यमान 8, 2, 101. अनु प्र युज्यते 3, 1, 40. संयुक्त 4, 4, 90. Vgl. युक्त und आयुक्त.
 2. युज् und *युज् 3, 2, 59. 61. Wann न् infigirt wird 7, 1, 71.
 युद्ध 3, 3, 73.
 √युध् (युध, युधि) 3, 2, 95. Caus. Parasm. 1, 3, 86.
 युधिष्ठिर 8, 3, 95.
 युध्यन् in राज् und सह.
 युय Pronom. 7, 2, 92.

युवर्ति 4, 1, 77. युवति Tatp. 2, 1, 65.

युवन् m. 1) der bei Lebzeiten eines angesehenen, älteren Descendenten einem jüngeren zukommende Geschlechtsname und das diesen bezeichnende Suffix 4, 1, 163 fgg. 167. 90 fg. Das Suffix abgeworfen 2, 4, 58. 4, 1, 94. In Verbindung mit einem Vrddha 1, 2, 65 fg. — 2) das Wort युवन् 4, 1, 77. 5, 1, 130. 6, 4, 156. व् wird vocalisirt 133. Am Anfange eines Tatp. 2, 1, 67. कन् dafür substituiert 5, 3, 64.

युष्मद् Pronomen der zweiten Person (in allen Zahlen) 4, 3, 1. Declination 7, 1, 27 fgg. 2, 86 fgg. तैव 6, 1, 211. तुभ्यम् 212. Für die verschiedenen Casus werden tonlose Formen substituiert 8, 1, 20 fgg. Verbindet sich mit der zweiten Person des Verbums 1, 4, 105. 8, 3, 103 fg. Unter युष्मद् ist, wenn von einem anlautenden त् die Rede geht, der Sg. त्वम् u. s. w. zu verstehen.

युष्मदेभ्य 4, 3, 1.

युष्माक 4, 3, 2.

यूति 3, 3, 97.

यूय und यूयम् 7, 2, 93.

यूय und यूयन् 6, 1, 63.

यूय 8, 2, 88.

यूय 3, 2, 182.

योग 5, 1, 102. योग 1, 1, 36. 4, 58 fg. 2, 3, 16. 3, 4, 20. 4, 1, 48. 5, 4, 44. 47. 50. 126. 6, 4, 74 fg. 8, 1, 59. Vgl. तुल्य, स्थाने.

योगप्रमाण 1, 2, 55.

योगाप्रख्यान 1, 2, 54.

योगिन् 3, 2, 142.

योग्य 5, 1, 102.

योजन 5, 1, 74.

यौत्र 3, 2, 182.

यौद्ध 4, 2, 56.

यौनि, संवन्ध 4, 3, 77. 6, 3, 23.

यौगंधरौ und यौगंधरक 4, 2, 130.

यौगपद्म 2, 1, 6.

यौगिक 5, 1, 102.

यौजनिक 5, 1, 74.

यौधेय u. यौधेय 5, 3, 117. यौधेयो 4, 1, 178.

यौयने 5, 1, 130.

यौष्माकै und यौष्माकोण 4, 3, 1. 2.

र

रक्त 4, 2, 1. 5, 4, 32. 6, 3, 39.

√रक् (रक्, रक्ति) 3, 2, 27. 3, 90. रक्ति 4, 4, 33.

रक्ष् und रक्ष्या 4, 4, 121.

रक्षि 3, 2, 27.

रक्षित Tatp. 2, 1, 36.

रक्षो 3, 3, 90.

रक्ष् 4, 2, 100.

रक्ष् 6, 4, 27.

√रज् s. रज्ज्.

रजत 4, 3, 154.

रजस् 5, 2, 112. 4, 51.

रजस्वर्न und रजौ 5, 2, 112.

रजिष्ठ 6, 4, 162.

रजो Adv. 5, 4, 51.

√रज्ज् (रज्, रज, रजिज) 3, 2, 142. रजति 6, 4, 26. Reflex. 3, 1, 90.

√रद (रद) 3, 2, 142. 146.

रथ 4, 2, 10. 50. 3, 121. 4, 76. रथ 3, 122. Vgl. कटथ.

रथकटयो 4, 2, 51.

रथाङ्ग 6, 1, 149.

रथ्य 4, 3, 121. 4, 76. रथ्यो 2, 50.

√रथ् (रथ, रथि), wann न् infigirt wird 7, 1, 61 fg. Ein Ardhadh. kann das Augment र्थ erhalten 2, 45.

√रभ् (रभ, रभि), wann न् infigirt wird 7, 1, 63. Mit Infix. 3, 4, 65. रिभते 7, 4, 54.

- √रम् (रम्, रम, रमि) 3, 2, 13. Aorist 7, 2, 73. Wann Parasm. 1, 3, 83 fgg. रम-
 यामकः 3, 1, 42.
 *रमे 3, 2, 13.
 रमि 3, 3, 53.
 रम und रमयत् 5, 2, 95. Vgl. अरम.
 रहस् 5, 4, 51, 81.
 *रहसे 5, 4, 81.
 रहस्य 8, 1, 15.
 *रहने Adv. 5, 4, 51.
 √रा (रा) 3, 3, 96.
 राग und रागे 6, 1, 216. 4, 27. 4, 2, 1. Vgl.
 अन्यदाग.
 रागिन् 3, 2, 142.
 राङ्ग्य und राङ्ग्यायने 4, 2, 100.
 1. √राज् (राज्, राज) 3, 2, 61. Perfect 6, 4, 125. Für ज् wird ष् substituiert 8, 2, 36.
 2. रौज् 3, 2, 61. Bewahrt seinen Acut in
 *allen Casus 6, 1, 182. Vgl. विश्वा.
 *राजे 5, 4, 91.
 *राजक 4, 2, 39.
 राजकोष 4, 2, 140.
 राजकुमार und राजकुमारे 6, 2, 59.
 राजकैत्वन् 3, 2, 95.
 राजत 4, 3, 154 fgg.
 राजदन्त 2, 2, 31.
 राजन् 2, 4, 23. 4, 1, 137. 2, 39. 140. 5, 4, 91. राज° Accent 6, 2, 63.
 राजन्य 4, 1, 137. 2, 39. 53. 5, 3, 114. 6, 2, 34.
 राजन्यक 4, 2, 39. 53.
 राजन्यत् 8, 2, 14.
 राजपुत्रे 6, 2, 133. 4, 2, 39.
 राजपुत्रक 4, 2, 39.
 राजप्रत्येनेस् und राजप्रत्येनेस् 6, 2, 60.
 राजब्राह्मण und राजब्राह्मणे 6, 2, 59.
 राजपुष्पन् 3, 2, 95.
 राजसूय 3, 1, 114.
 *राज्य 6, 2, 130.
 रोजति und रोजति 3, 3, 98.
 *राज m. 2, 4, 29. Accent 5, 4, 87.
 राजि 5, 1, 87. 4, 87. राजि° und राजि° 6, 3, 72. राजो 4, 1, 31. Vgl. सराजि.
 राजि°-राजिक 5, 1, 87.
 राजिचिद्वै 5, 4, 77.
 *राजोण 5, 1, 87.
 √राध् (राध्, राधि), Perfect 6, 4, 123. Mit
 Dativ 1, 4, 39.
 *राधे 3, 3, 22. 6, 2, 144.
 राध् und राधि 4, 2, 93.
 रिक्तं und रिक्त 6, 1, 208.
 रिक्तगुरु und रिक्तगुरु 6, 2, 42.
 √रिप् (रिप्), darnach kann ein ārdhadh.
 das Augment इ erhalten 7, 2, 48.
 रिष्येति 7, 4, 36.
 √री (री), रेपयति 7, 3, 36.
 √रु (रु) 3, 3, 22. 50. रोजति und रोजति 7, 3, 95.
 1. √रुच् (रुच्, रुचि) 3, 2, 136. 6, 3, 116. 7, 3, 66. Mit Dat. 1, 4, 53. Caus. Ātman. 3, 89.
 2. *रुच्, davor eine Länge 6, 3, 116.
 रुच्य 3, 1, 114.
 √रुज् (रुज्, रुजि) 3, 2, 31. 3, 16. Mit Gen. 2, 3, 54.
 √रुद् (रुद्, रुट), रोदिति 7, 2, 76. अरोदोत् und अरोदत् 3, 98 fgg. रुदित्वा und रुदित-
 पति 1, 2, 8.
 रुट् 4, 1, 49. Im Dvandva behält auch das vorangehende Wort seinen Accent 6, 2, 142.
 रुद्राणे 4, 1, 49.
 √रुध् (रुध्, रुध) 3, 2, 142. 4, 49. रुग्धि 3, 1, 78. Aorist 64.
 रुमयवत् 8, 2, 12.
 √रुष् (रुष्, रुषि), ein ārdhadh. kann das Augment इ erhalten 7, 2, 48. रुष्ट und रुषित 28.
 √रुह् (रुह्, रुह), Aorist 3, 1, 59. Nicht mit *तस् Adv. statt Abl. verbunden 5, 4, 45. रोहयति und रोपयति 7, 3, 43.
 *रुह Bedeutung 3, 4, 72. आरुह 5, 2, 34.
 रुहपयम् 3, 4, 35.
 रूप n. 1, 1, 68. 3, 1, 25. 5, 2, 120. Vgl. पर°, स° u. रूपप् im vorangehenden Index.

✓ रुवि 3, 1, 25.
 रूप्य 5, 2, 120. $\frac{रु}{रु}$ रूप्य (§ अ) 4, 2, 108.
 Vgl. रूप्य im vorangehenden Index.
 रोवतो 4, 1, 146. 4, 122.
 रोवत्यं 4, 4, 122.
 रौ Declination 7, 2, 85. Bewahrt seinen
 Accent in allen Casus 6, 1, 171.
 रोवतिके 4, 1, 146. 3, 131.
 रोवतिकेण्य 4, 3, 131.
 रौग 3, 3, 16. 108. 4, 3, 13. 5, 2, 81. 4, 49.

रोचना 4, 2, 2.
 रोचिष्यौ 3, 2, 136.
 रोच्यं 7, 3, 66.
 रोणो 4, 2, 78.
 रोमन्य und ✓ रोमन्यार्य Med. 3, 1, 15.
 रोहिष्ये 3, 4, 10.
 रोचनिके 4, 2, 2.
 रौगो 4, 2, 78.
 रौरव 6, 2, 38.

ल

लक्षण n. 1, 1, 62. 2, 65. 4, 84. 90. 2, 1, 14.
 3, 21. 37. 3, 2, 52. 126. 3, 8. 4, 16. 4,
 1, 152. 3, 127. 6, 2, 112. 3, 115.
 लक्षणोरु Adj. f. के 4, 1, 70.
 लग्ने 7, 2, 18.
 लघु m. n. ein prosodisch kurzer Vocal 1, 4,
 10. 6, 4, 161. 7, 2, 7. 4, 93 fg.
 लघुपूर्वं dem ein prosodisch kurzer Vocal
 vorangeht 5, 1, 131. 6, 4, 58.
 लघुप्रयत्नर mit geringerer Articulation aus-
 gesprochen (य् u. य् am Ende eines Wor-
 tes) 8, 3, 18.
 लघूपथ einen prosodisch kurzen Vocal an
 vorletzter Stelle habend 7, 3, 86.
 ✓ लप् (लप, लपि) 3, 1, 126. 2, 145.
 लब्ध 4, 4, 84.
 ✓ लभ् (लभ, लभि), wann न् eingeschoben
 wird 7, 1, 64 fgg. Mit Infin. 3, 4, 65.
 लब्ध 4, 3, 38. लिप्सते 7, 4, 54. लिप्स्य-
 मान 3, 3, 7.
 लभ्य 5, 1, 93.
 ललाट 4, 3, 65. 4, 46.
 ललाटंतपै 3, 2, 36.
 ललाटिका 4, 3, 65.
 ललाम 4, 4, 40.
 लेखक 3, 1, 149.
 लवण 3, 1, 21. 4, 4, 24. 52. 5, 1, 121 (अ°).
 7, 1, 51. *लवण Tatp. Accent 6, 2, 4.

✓ लवणस्यै 7, 1, 51.
 ✓ लवणौ 3, 1, 21.
 लवन 6, 1, 140.
 लवित्र 3, 2, 184.
 ✓ लप् (लप्, लप) 3, 2, 144. 150. 154. लंघति
 und लंघ्यति 1, 70.
 लण्यौ 3, 2, 150.
 ✓ लस् (लस) 3, 2, 143.
 लस und अस 5, 1, 121.
 ✓ ला, लाघयति und लालयति 7, 3, 39. Vgl.
 ✓ लो.
 लाक्षय्ये 4, 1, 152.
 लाक्षा und लाक्षिके 4, 2, 2.
 लाण्यं 3, 1, 126.
 लाभ 5, 1, 47.
 लालाटिके 4, 4, 46.
 लालामिके 4, 4, 40.
 लौघाधिक 4, 4, 52.
 लौघुक oder *लौघुक 3, 2, 154.
 लस 6, 3, 50. Vgl. हृन्नास.
 लिङ्ग n. das grammatische Geschlecht 2, 3,
 46. 4, 7. 26 fgg. Vgl. इन्द्र°.
 ✓ लिप् (लिपि, लिप्य) 3, 1, 138. Wann न्
 eingeschoben wird 7, 1, 59. Aorist 3,
 1, 53 fg.
 लिपिकरं (f. ई) 3, 2, 21.
 लिप्सा 3, 3, 8. 46.
 लित्रिकरं (f. ई) 3, 2, 21.

√ लिम्पि s. लिप्.

लिम्पे 3, 1, 138.

√ लिह् (लिह् und लिह) 3, 1, 141. 2, 39.

Aorist 7, 3, 73.

लिह् in अभ् and वह्.

√ लो (लो, लोयति), wann ला für लो substituiert wird 6, 1, 51. लोनयति und लालयति 7, 3, 39. Caus. Ātman. (लापयते) 1, 3, 70.

√ लुञ्ज् (लुञ्जि), लुञ्जित्वा u. लुञ्जित्वा 1, 2, 24.

√ लुण्ट् (लुण्ट) und लुण्टाक (f. लुण्ट) 3, 2, 155.

1. √ लुप् (लुप्), wann न् eingeschoben wird 7, 1, 59. Bedeutung des Intensivs 3, 1, 24.

2. लुप् technisch s. im vorangehenden Index.

लुब्ध 5, 4, 126.

√ लुभ् (लुभ्, लुभ), wann ein ārdhadh. das Augment इ erhält 7, 2, 48. 54.

√ लू (लू) 3, 1, 149. 2, 184. 3, 28. लूने 8, 2, 44.

लेख् in हल्लेख्.

लेह् 3, 1, 141.

लोक 5, 1, 44.

लोप m. Schwund 1, 1, 60. Wenn ein Suffix verschwindet, wird der Stamm als mit diesem versehen betrachtet 62. In der Regel ist der Schwund auf den blossen

Auslaut, nicht auf das Ganze zu beziehen. 1, 1, 4. 58. 3, 9. 3, 1, 11 fg. 4, 32. 97 fgg. 4, 1, 133. 3, 22. 133. 5, 1, 125. 3, 12 (उत्तरपठ^o). 4, 1. 51. 138. 146 fgg. 6, 1, 66 fgg. 132 fgg. 161. 3, 73. 94. 111. 4, 21. 23 fgg. 37 fgg. 45. 48 fgg. 64. 98 fgg. 107 fgg. 111 fg. 118 fgg. 134 fgg. 147 fgg. 158. 7, 1, 41. 88. 2, 79. 90. 107. 113. 3, 70 fgg. 4, 4. 39. 50 fg. 58. 93. 8, 1, 45 (eines ganzen Wortes). 62 fg. (gleichfalls). 2, 2. 7 fg. 23 fgg. 3, 13 fg. 19 fgg. 64 fg.

लोपिन् in उपधा^o und in अगलोपिन् (im vorangehenden Index).

*लोम 5, 4, 117. *लोमे 75.

लोमन् 3, 1, 25. 5, 2, 100. 4, 75. 117. 7, 2, 29.

लोमवत् und लोमय^o 5, 2, 100.

√ लोमि 3, 1, 25.

लौहित 3, 1, 13. 4, 1, 18. 5, 3, 110. 4, 30.

लौहितक 5, 4, 30 fgg.

√ लौहिताय 3, 1, 13.

लौकिक 5, 1, 44.

लौहितोक्त^o 5, 3, 110.

लौहित्य 4, 1, 105. Vgl. 4, 1, 18.

लौहित्यायने^o 4, 1, 18.

व

वंश्य 2, 1, 19. 4, 1, 163.

*वक्त und वृ-वक्तक 4, 2, 126.

√ वच् (वच्, वचि, वक्ति) 7, 3, 68 fgg. Für

√ वृ substituiert 2, 4, 53. व् vocalisiert

sich 6, 1, 15. Aorist 3, 1, 52. 7, 4, 20.

Perfect 6, 1, 17. व्रीक्त 4, 2, 64. 3, 101.

105.

वचन 1) n. Zahl, Numerus (Sg. Du. Pl.) 1, 2, 51. 2, 3, 46. — 2) n. Aussprache 1, 1, 8. — 3) Am Ende eines Comp. Adj. und Subst. n. aussagend, ausdrückend; das Ausdrücken, Bezeichnen, ein Wort für 1, 1, 8. 2, 56. 4, 89. 2, 1, 6. 33. 55.

66. 3, 9. 33. 3, 2, 112. 129. 3, 133 fg.

136. 155. 4, 5. 66. 4, 2, 13. 5, 1, 114.

129. 3, 23. 69. 4, 3. 5. 21. 54. 6, 2, 150.

8, 1, 15. 74. — Vgl. एक^o, गुण^o, द्विवचन.

द्वि^o, बहु^o, स^o.

वच् in उद^o und उदक^o.

√ वञ्च् (वञ्चि, वञ्चु), wann च् nicht क्

wird 7, 3, 63. वञ्चित्वा und वञ्चित्वा 1,

2, 24. Caus. Ātman. 3, 69. Intens. 7,

4, 84.

वट und अवट 5, 1, 121.

वेटज 6, 2, 82.

वटर 4, 3, 119.

वटि und वटिर्भे 5, 2, 139.
 वड्या in पारे^२ und अश्ववड्य.
 *वर्ण 6, 2, 178. 8, 4, 4 fgg.
 वणिज् 3, 3, 52.
 वतपड 4, 1, 108. वतपडो 109.
 वत्स 4, 1, 102. 117. 2, 39. 5, 2, 98. 3, 91.
 वत्सतरं 5, 3, 91.
 वत्समुख 6, 2, 168.
 वत्सर, *वत्सरैण्य und *वत्सरैनेय 5, 1, 91 fg.
 वत्सर्ले 5, 2, 98.
 वत्सशाल्म und *शाला 4, 3, 36.
 √ वद् (वद, वद, वदि) 3, 1, 106. 2, 38. 142.
 145. 4, 16. Wann Ātman. 1, 3, 47 fgg.
 73. Aorist 7, 2, 3. उदित्वा 1, 2, 7. Mit
 अच्च् verbunden 4, 69. Caus. (वादि) 3,
 2, 146. Ātman. 1, 3, 89.
 *वदे 3, 2, 38. Vgl. कद्वद, प्रियं, वशं.
 वेदितोस् 3, 4, 16.
 *वेद्य 3, 1, 106. Vgl. अयद्य.
 √ वध् (वध, वधि) für √ हन् substituiert 2,
 4, 42 fgg. 3, 3, 76. Keine Vrddhi für
 अ 7, 3, 35.
 वेध 3, 3, 76. Die richtige Betonung वेधे
 erklärt man dadurch, dass man annimmt,
 √ वध sei zweisilbig. Dann würde der
 Acut nach 6, 1, 162 auf der Endsilbe
 ruhen und वेधे + अ ergäbe वेधे. Die
 Wurzel ist aber bei Pāṇini nicht zwei-
 silbig, sonst würde er die Regel 7, 3, 35
 nicht gegeben haben.
 √ वन् (वन, वनति) 3, 2, 27. Wann न् ab-
 fällt 6, 4, 37 fgg.
 वन n. 6, 2, 136. *वन, davor Verlängerung
 des vorangehenden Vowels 3, 117. *वन
 und *वण 8, 4, 4 fgg. Accent 6, 2, 178.
 वैनस्येति 6, 2, 140. 8, 4, 6.
 *वेनि 3, 2, 127.
 वनिर् 6, 4, 39.
 √ वन्द् (वन्द, वन्दि) 3, 2, 173. 6, 1, 214.
 वन्दि 5, 4, 157.
 वन्दोऽह 3, 2, 173.
 वन्द्य 6, 1, 214.

√ वप् (वपि, वपति) 3, 1, 126. अवपयाः 6,
 1, 121. उप् 4, 3, 44. नि davor wird
 णि 8, 4, 17.
 √ वम् (वम) 3, 2, 157. वमिति 7, 2, 34.
 वमिन् 3, 2, 157.
 √ वय् (वय, वयि) für √ वे substituiert 2, 4,
 41. व् vocalisirt sich 6, 1, 16. Perfect
 17. 38 fg.
 वय und वयम् 7, 2, 93.
 वयस् 3, 2, 10. 129. 4, 1, 20. 4, 91. 5, 1,
 81. 84 (अ). 129. 2, 130. 4, 141. 6, 2, 95.
 Vgl. सवयस्.
 वयस्य 4, 4, 91. वयस्या 127.
 वैर 3, 3, 58. *वरे 2, 46.
 वरज 6, 3, 16.
 वरण 4, 2, 82.
 वरतन्तु 4, 3, 102.
 वैराक् und वराक्ने 3, 2, 155.
 वराह 4, 2, 80.
 वराहदत् und *दन्त 5, 4, 145.
 वरिमेन् 6, 4, 157.
 वरिवस् und √ वरिवस्ये 3, 1, 19.
 वैरिष्ठ und वैरोयस् 6, 4, 157.
 वरुण 4, 1, 49. वरुण^२ Mannsname 5, 3, 84.
 ±_वरुण 7, 3, 23.
 वरुणानै 4, 1, 49.
 वरुणिकै, वैरुणिय und वरुणिले 5, 3, 84.
 वरुन्, वरुन् und वरुन् 7, 2, 34.
 वरेज 6, 3, 16.
 वर्ग 5, 1, 60. *वर्ग 4, 3, 63.
 *वर्गेण्य und *वर्गेनेय 4, 3, 63 fg.
 *वर्गे 4, 3, 64. 6, 2, 131.
 वर्चस् 5, 4, 78.
 *वर्चसे in वरुण^२ und हस्ति^२.
 वर्चस्क 6, 1, 148.
 वर्जन 1, 4, 88. 8, 1, 5.
 *वर्जम् 6, 1, 158.
 वर्ण m. 1) Laut 6, 1, 182. 2, 90. 3, 112. 7,
 4, 53. — 2) Farbe 2, 1, 69. 4, 1, 39 fg.
 42. 5, 1, 123. 4, 31. 6, 2, 3. 112. —
 3) das Wort वर्ण 3, 1, 25. 5, 2, 132. 134.
 — Vgl. सवर्ण.

√वर्णि 3, 1, 25.
 वर्णिन् 5, 2, 134. *वर्णिन् 132.
 वर्ण 4, 2, 103.
 *वर्त und √वर्तक 4, 2, 126.
 वर्तमान *Gegenwart* 2, 3, 67. 3, 2, 123. 3, 131. 160. *वर्त Adv. 131.
 वर्तिष्णुं und वर्धिष्णुं 3, 2, 130.
 वर्ध 4, 3, 151.
 ±वर्मणो 6, 4, 170.
 वर्मलो 4, 3, 94.
 वर्मन् 3, 1, 25. *वर्मन् 6, 4, 170.
 √वर्मि 3, 1, 25.
 वेर्य oder वेर्या 3, 1, 101.
 वर्ष 3, 4, 32 (*प्रमाण). 7, 3, 16. *वर्ष 5, 1, 88 fg. वर्षा Pl. 4, 3, 18.
 वर्षज 6, 3, 16.
 वर्षप्रतिग्रन्थ 3, 3, 51.
 वर्षभू Declination 6, 4, 84.
 ±वर्षिक 7, 3, 16.
 वर्षिष्ठ 6, 4, 157. वर्षिष्ठे अ 1, 118.
 *वर्षेण 5, 1, 88.
 वर्षेयस् 6, 4, 157.
 वेर्वक oder *वेर्वक 3, 2, 154.
 वर्षज 6, 3, 16.
 वर्ष्य 3, 1, 120.
 वलि 5, 2, 139.
 *वलिन Tatp. 2, 1, 67.
 वलिर्मे 5, 2, 139.
 √वश् (वश्, वष्टि), व् wird vocalisiert 6, 1, 16. Perfectum 17. Intens. 20.
 वश, वशं गतः 4, 4, 86.
 वशंवद 3, 2, 38.
 *वशा Tatp. 2, 1, 65.
 वषट् mit Dat. 2, 3, 16.
 वषट्कार m. 1, 2, 35.
 1. √वस् (वस्, वस, वसि, वसति) 3, 2, 145.
 वसति 4, 4, 73. व् für स् substituiert 8, 3, 60. उषित्वा 1, 2, 7. 7, 2, 52. उषि-
 वान् = उवास 3, 2, 108. उषित 7, 2, 52.
 Bedeutung 3, 4, 72. Caus. Ātman. 1, 3, 89. Nach अधि, अनु, आ und उप mit
 Acc. 1, 4, 48. अनिवसन्तः 6, 2, 84.
 Pāṇini's Grammatik.

2. वस् Pron. Wann gebraucht 8, 1, 21.
 24 fgg.
 वसति 4, 4, 104.
 वसन 5, 1, 27.
 वसन्त 4, 2, 63. 3, 20. 46.
 वसव्य 4, 4, 140.
 वसिष्ठ m. Sg. und Pl. 2, 4, 65.
 वसु 4, 4, 140. Vgl. विश्वावसु.
 वसूधित 7, 4, 45.
 वस्ति 4, 3, 56. 101.
 वस्व und √वस्वि 3, 1, 21.
 वस्त 4, 4, 13. 5, 1, 51. 56.
 वस्त्रिक 4, 4, 13. 5, 1, 51.
 √वह् (वह्, वह, वहति) 3, 2, 31. 64. 71. 4, 48. ओ für अ substituiert 6, 3, 112. व-
 हति 4, 4, 76. 5, 1, 50. प्राग्वहते: 4, 4, 1.
 आ वहति 5, 1, 50. आत वह 8, 2, 91.
 Mit प्र Parasm. 1, 3, 81. Ein vorangehen-
 des नि wird णि 8, 4, 17.
 वह 3, 3, 119. *वह 4, 2, 122. Davor ein
 Vocal verlängert 6, 3, 121.
 वहनिहे 3, 2, 32.
 √वहक 4, 2, 122.
 वह्य n. 3, 1, 102. 6, 1, 213.
 1. वा Indecl. न वेति विभावा 1, 1, 44. Da-
 bei nicht die enklitischen Pronomina 8,
 1, 24. Einfluss auf die Betonung des
 Verbums 58 fg. Desgl., wenn es zu er-
 gänzen ist, 63. In der Bedeutung *nach*
Belieben, nicht notwendig 106 mal ge-
 braucht.
 2. √वा (वा, वाति), Caus. वाजयति 7, 3, 38.
 निर्वाण 8, 2, 50. Ein vorangehendes नि
 wird णि 4, 17.
 3. √वा s. वे.
 वाशमारिक 5, 1, 50.
 वाकिन und वाकिनकार्पिन् 4, 1, 153.
 वाजपति 6, 2, 19.
 वाक्च 7, 3, 67. Satz 8, 1, 8. 2, 82. वाक्या-
 ध्याहार 6, 1, 139.
 वाग्मिन् und वाग्मिन् 5, 2, 124.
 वाङ्मनस 5, 4, 77.
 (35)

- वाच् 5, 2, 124. 4, 35. Vgl. व्यक्त°.
 वाच्यम् 3, 2, 40. 6, 3, 69.
 वाचाटे und वाचाले 5, 2, 125.
 वाचिके 5, 4, 35.
 *वाचिन् 2, 2, 13. 3, 68. 4, 13.
 वाच्य 7, 3, 67.
 वाटर 4, 3, 119.
 वाड्य und वाड्य 4, 2, 42.
 *वाणिज Tatp. Accent 6, 2, 13.
 वात 5, 2, 129. 8, 2, 50 (अ°).
 वातकिन् 5, 2, 129.
 वातगडे und वातगड 4, 1, 108.
 वातचाण 6, 2, 8.
 वात्सक 4, 2, 39.
 वात्सशाले 4, 3, 36.
 वाद्य in ब्रह्म°.
 वाप m. 5, 1, 45.
 वाप्यं 3, 1, 126.
 वाम् Pron. Gebrauch 8, 1, 20. 24 figg.
 वामदेव, *देव्ये und *देव्यं 4, 2, 9.
 वामि oder वामी 6, 2, 40.
 वामोह und वामोहे 4, 1, 70.
 *वार्ये 3, 2, 2.
 वायव्यं und वायु 4, 2, 31.
 वारण 1, 4, 27.
 वारतन्त्रयेण m. Pl. 4, 3, 102.
 वाराहकं 4, 2, 80.
 ±_वारुण 7, 3, 23.
 वाकेशो und वाकेश्य 5, 3, 115.
 वार्ध 4, 3, 151.
 वार्मतेय 4, 3, 94.
 वार्ये 6, 1, 214.
 वार्षिके und वार्षिक 4, 3, 18 fig. *वार्षिक und
 ±_वार्षिक 5, 1, 88. 7, 3, 16.
 *वाल und *वालने 4, 1, 64.
 वाव Indecl. Einfluss auf die Betonung des
 Verbums 8, 1, 64.
 *वास mit vorangegehendem Locativ, der seine
 Casusendung bewahren kann, 6, 3, 18.
 Vgl. उट°.
 वासतेय 4, 4, 104.
 वासनै 5, 1, 27.
 वासनै und वासनाक 4, 3, 46.
 वासन्तिके 4, 2, 63. वासन्तिक 3, 20.
 वासिन् 4, 4, 107. *वासिन् mit vorangehen-
 dem Locativ, dessen Endung sich er-
 halten kann, 6, 3, 18.
 वासिनायनि 6, 4, 174.
 वासिष्ठे 2, 4, 65.
 वासुदेव und वासुदेवक 4, 3, 98.
 वास्तये 4, 3, 56. 5, 3, 101.
 वास्तोष्यति, *पत्नेय und *पत्यं 4, 2, 32.
 वास्त्य und वास्त्य 6, 4, 175.
 *वाह 3, 2, 64. Bildung des Femin. und
 Declination 4, 1, 61. 6, 4, 132. Vgl.
 दित्य°, श्वेत°.
 *वाहन (f. वृ) 3, 2, 65 fig. गृ für न् substi-
 tuirt 8, 4, 8. Vgl. उदवाहन.
 वाहके 5, 3, 114.
 वि Upasarga und Gati 1, 3, 18 fig. 22. 27.
 30. 34. 41. 83 u. s. w. वि व्यणति 8, 3,
 69. Ableitungen davon 5, 2, 27 figg.
 विग्रे 5, 2, 48. 58. 6, 4, 142.
 विंशक 5, 1, 24. 6, 4, 142.
 विंशति 5, 1, 59. 24. 2, 46. 58. 6, 4, 142.
 विंशतिक 5, 1, 27. 82.
 *विंशतिकेन 5, 1, 32.
 विंशतितमै 5, 2, 56.
 विकटे 5, 2, 29.
 विकल्पिन् 3, 2, 143.
 विकणं 4, 1, 117. 124.
 विकस्त 7, 2, 34.
 विक्राकुद 5, 4, 148.
 विकार m. 4, 1, 42. 3, 134. 6, 3, 39. Vgl. अङ्ग°.
 विकारिन् 3, 2, 143.
 विकिर m. 6, 1, 150.
 विकृति 5, 1, 12.
 विक्रय und विक्रयिक 4, 4, 13.
 *विक्रयिन् 3, 2, 93.
 विचार्ये 3, 3, 25. 6, 2, 144.
 विख्ये Infin. 3, 4, 11.
 विगणन 1, 3, 36.
 विचने 3, 3, 82. 6, 2, 144.
 √विच् (विच) 3, 2, 142.

विचतुरे 5, 4, 77.

विचाल 5, 3, 43.

√ विच् (विच्छ, विच्छि) 3, 3, 90. √ विच्छाये 1, 28; vgl. 31.

√ विज् (विज्), wann kein Guṇa für इ 1, 2, 2. वेवेत्ति 7, 4, 75.

विजिगोषा 8, 2, 49 (अ°).

*वितस्ति Dvigu, Accent 6, 2, 31.

1. 2. वित्ते 8, 2, 56. 58. 5, 2, 26.

वित्ते 3, 3, 96.

1. √ विद् (विद्, विद, विदि, वेत्ति) 2, 3, 51 (अविदर्थ). 3, 2, 61. 162. 3, 96. 99. 4, 29. वेत्ति und वेद 83. 4, 2, 59. विदन्तु 3, 1, 41. अविदुः 4, 109. Die Personalendungen können das Augment ṛ vorn erhalten 7, 1, 7. विवेद 3, 1, 38. विदां कुर्वन्तु 41. विदां चकार 38. विदामकन् 42. विदुस् 7, 1, 36. विदित्वा 1, 2, 8. विदित 5, 1, 43. Caus. (वेदि) 3, 1, 138. विविदिषति 1, 2, 8.

2. *विद् 3, 2, 61.

3. √ विद् (विद्, विन्द) 3, 1, 138. 4, 30. विन्दति 7, 1, 59. विविदिवस् und विविदुस् 2, 68. वित्ते und वित्ते 8, 2, 56. विद्यमान° Bahuvr. 4, 1, 57. अविद्यमानवत् 8, 1, 72.

विदयिन् 6, 4, 165.

विदभत् 5, 3, 118.

विदुरे 3, 2, 162.

विदुर 4, 3, 84.

विदौ 3, 3, 99. विद्यायोनिसंख्य 4, 3, 77. 6, 3, 23.

*विध् mit vorangehender Länge 6, 3, 116.

विधा 5, 3, 42.

विधि 1, 1, 56 fgg. 72. 4, 13. 2, 1, 1. 3, 3, 161. 4, 4, 8, 2, 2.

विधुतुर्दे 3, 2, 35.

विधूयन् 7, 3, 38.

विनय 5, 4, 34.

विनौ 5, 2, 27. Mit Instr. oder Ablat. 2, 3, 32.

विनोयक 3, 2, 146.

विनिधौ 8, 1, 61.

विनोय 3, 1, 117.

√ विन्द s. 3. √ विद्.

विन्दे 3, 1, 138.

विन्दे 3, 2, 169.

वित्ते 8, 2, 58.

विपातन 7, 3, 39.

विपाश 4, 2, 74.

विषूय 3, 1, 117.

विप्रकृष्ट, अ° 2, 4, 5. 5, 4, 20.

विप्रतिषिद्ध 2, 4, 13.

विप्रतिषेध 1, 4, 2.

विप्रलाप 1, 3, 50.

विप्रश्न m. 1, 4, 39.

विभक्त 2, 3, 42.

विभक्ति f. *Personal- und Casusendung* 1, 4, 104. Ferner *einige taddh., welche die Stelle einer Casusendung vertreten*, 5, 3, 1 fgg. Darauf ausgehende Wörter sind indeclinabel 1, 1, 38. Werden aber, da sie auf ein taddhita-Suffix ausgehen, nach 1, 2, 46 zu Prātipadika (Nominalstämmen) und können als solche nach 4, 1, 1 wieder taddhita aufügen. Welche Consonanten in einer Flexionsendung nicht stumm sind 1, 3, 4. *Casusendung* 2, 1, 6. 6, 3, 132. 7, 1, 73 fgg. 2, 84 fgg. 8, 4, 11 fgg. Accent 6, 1, 168 fgg. Vgl. एक°.

विभज्य 5, 3, 57.

विभाकरे 3, 2, 21.

विभाग, काल° 3, 3, 137.

विभाषा *Alternative*. न वेत्ति विभाषा 1, 1, 44.

In adverbialer Bed. *freigestellt, nach Belieben* 112mal gebraucht.

विभाषित 7, 3, 25. 8, 1, 53. 74.

विभु 3, 2, 180.

विमति 1, 3, 47.

विमुक्त 5, 2, 61.

विमोहन 7, 2, 54.

वियमै und वियामै 3, 3, 63. 6, 2, 144.

विराग, वित्त° 6, 4, 91.

विराम m. 1, 4, 110.

विरिध्य 7, 2, 18.

- विरोध m. 2, 4, 9.
 विलापिन् 3, 2, 144.
 विलासिन् 3, 2, 143.
 विवध, विशेषिक und विवधिकै 4, 4, 17.
 विवेकिन् 3, 2, 142.
 √ विश् (विश्, विश, विशि) 3, 3, 16, 4, 56.
 विविशियस् und विविश्वस् 7, 2, 66. Nach
 नि Ātman. 1, 3, 17. Nach अभि नि mit
 Acc. 4, 47.
 विशङ्कुटै 5, 2, 28.
 विशब्दन, श् 7, 2, 23.
 विशस् 7, 2, 34.
 विशाख Adj. 4, 3, 34.
 विशाखा Sg. u. Du. 1, 2, 62, 4, 3, 34, 5, 1, 110.
 विशार्यै 3, 3, 39, 6, 2, 144.
 विशालै 5, 2, 28. विशाल* als Mannsname,
 विशालिकै, विशालिय u. विशालिलै 5, 3, 84.
 विशिष्ट 2, 1, 60, 4, 7.
 विशेष m. 1, 2, 65, 4, 2, 4 (श्). *वचन 8,
 1, 74.
 विशेषण n. nähere Bestimmung, Beiwort,
 Adjectiv 1, 2, 52, 2, 1, 57, 2, 35.
 विशेष्य was näher bestimmt wird, Substantiv
 2, 1, 57.
 विश्ने 3, 3, 90.
 विश्वदिन् 3, 2, 157.
 विश्वार्यै 3, 3, 25, 6, 2, 144.
 विश्व 5, 3, 111. विश्वे* Bahuvr. 6, 2, 106.
 विश्वजन und *जनै 5, 1, 9.
 विश्वेश 5, 3, 111.
 विश्वदेव्यायतौ 6, 3, 131.
 विश्वमित्र 6, 3, 130.
 विश्वराज् und विश्वाराट् 6, 3, 128.
 विश्वानर m. 6, 3, 129.
 विश्वामित्र m. 6, 3, 130.
 विश्वाराट् *. विश्वराज्.
 विश्वावसु 6, 3, 128.
 √ विष्, वीष् 7, 4, 75.
 विष 4, 4, 91.
 विषम 8, 3, 88.
 विषय m. 8, 3, 70, 4, 1, 63, 2, 52, 66, 125,
 5, 3, 106.
 विप्रित 8, 3, 70.
 विप्रति 8, 3, 88.
 विष्कर m. 6, 1, 150.
 विष्टकण 6, 3, 115.
 विष्टर m. 8, 3, 93 fg.
 विष्टारै 3, 3, 34, 6, 2, 144.
 विष्टल 8, 3, 96.
 विष्य 4, 4, 91.
 विष्वद्राज् 6, 3, 92.
 विसर्जनीय m. der Hauch am Ende eines
 Wortes (Pada im weitesten Sinne) 8, 3,
 58. Für र und ऋ substituiert 15 fg. Für
 ihn स 34 (vgl. 35), 36, 38, 40, 42, 46 fgg.
 ऋ und ॠ 37. ए 39, 41, 43 fgg.
 विसारिन् 5, 4, 16.
 *विस्त Drigū 4, 1, 22.
 विस्तरै und विस्तरै 3, 3, 33, 6, 2, 144.
 विस्पष्ट 7, 2, 18 (श्). विस्पष्ट* 6, 2, 24.
 विसर्जिन् 3, 2, 143.
 विहरण in आस्य* und पाद*.
 विह्वै 3, 3, 72, 6, 2, 144.
 √ वी (वी, वीयति) 3, 3, 96. Caus. वाययति
 und वापयति 6, 1, 55.
 वीणा 3, 1, 25, 3, 65, 6, 2, 187.
 √ वीर्णै 3, 1, 25.
 वीर्तै 3, 3, 96.
 वीप्सा 1, 4, 90, 5, 4, 1, 43, 8, 1, 4.
 वीर* Tatp. 2, 1, 58.
 वीवध 6, 3, 60.
 1. √ वृ (ununterschieden, stets वृ) 3, 1, 109.
 2, 46, 3, 48, 58, 6, 1, 214. वृधि 4, 102.
 Anfügung eines Ārdhadh. 7, 2, 38. Per-
 fect 13. धवर्च 64. Aorist 2, 4, 80, 7, 2,
 40, 42. Precativ 39, 42. Desiderativ 41.
 परिवृत् 4, 2, 10.
 2. √ वृ (वृणोति) 3, 3, 54.
 3. √ वृ (वृह) 3, 2, 155.
 वृक 5, 3, 115, 4, 41.
 वृकैति 5, 4, 41.
 वृत् m. 2, 4, 12, 4, 3, 135, 6, 1, 156, 8, 3, 93.
 √ वृज् (वृज्), Aorist 2, 4, 80. वर्ज्यमान 6,
 2, 33. वरोवृजत् 7, 4, 65.

वृजि und वृजिक 4, 2, 131.

1. √ वृत् (वृत्, वृत्ति, वृत्त) 3, 2, 136. 6, 3, 116.
वर्तते 4, 4, 27. Fut., Condit. und Desid.
Parasm. und Âtman. 1, 3, 92. Anfügung
eines Ârdhadh. 7, 2, 59. Caus. (वर्त्ति)
3, 1, 15. 4, 39. वर्तयति 5, 1, 72. नि-
वृत्त 4, 2, 68. 4, 19. 5, 1, 79. Vgl. वृत्त.

2. *वृत्, davor eine Länge 6, 3, 116.

वृत् Adj. 4, 4, 63. In causativer Bed. 7,
2, 26. n. in किवृत्त und यद्वृत्त.

वृत्ति 1, 3, 38. 4, 1, 42.

वृत्त्य 3, 1, 109.

वृत्रहेन् 3, 2, 87.

वृद्ध 1) m. der den Älteren und Angesehenen zukommende Geschlechtsname (Gegens. युवन्) 1, 2, 85 fg. 4, 1, 106 — 2) n. ein Nominalstamm, dessen erste Silbe आ, ऐ oder औ (Vṛddhi) ist und einige andere Stämme 1, 1, 73 fgg. An solche Stämme verschiedene Suffixe gefügt 4, 1, 148. 157. 171. 2, 114. 120 fgg. 141 fg. 3, 144. Vgl. अ*. — 3) das Wort वृद्ध. Dafür वृय substituiert 5, 3, 62. Compar. und Superl. 6, 4, 157.

वृद्धि 1) die Vocale आ, ऐ und औ 1, 1, 1. 6, 3, 20. Werden selbstverständlich für इ, उ, अ und ए nebst ihren Längen substituiert 1, 1, 3. Ein Nominalstamm mit Vṛddhi in der ersten Silbe heisst vṛddha 73. Wann sie substituiert wird 6, 1, 88 fgg. 7, 2, 1 fgg. 2, 114 fgg. 3, 1 fgg. 89 fg. Wann nicht 1, 1, 4 fgg. उत्तरपठ* 6, 2, 105. *निमित्त 3, 39. — 2) Zins 5, 1, 47.

वृद्धोच्च 5, 4, 77.

√ वृष् (वृष्, वृष, वृषि) 3, 2, 136. Anfügung eines Ârdhadh. 7, 2, 59. प्रवृद्धे 6, 2, 147. *प्रवृद्ध Accent 38.

वृन्दारक 6, 4, 157. *वृन्दारक Tatp. 2, 1, 62.

वृन्दिष्ठ und वृन्दोपस् 6, 4, 157.

1. √ वृष् (वृष्, वृष, वृषि) 3, 1, 120. 2, 154. 3, 96. 6, 3, 116.

2. *वृष् mit vorangehender Länge 6, 3, 116.

वृष 6, 1, 203. 5, 1, 7. 7, 1, 51.

√ वृषयर्षे, *ति 7, 4, 36.

वृषदत् and *दन्त Bahavr. 5, 4, 145.

वृषन्, वृष्णो अ* 6, 1, 118.

√ वृषस्ये 7, 1, 51.

वृषाकपायो und वृषाकपि 4, 1, 37.

वृष्टि und वृष्टि 3, 3, 96.

वृष्णि 4, 1, 114. 6, 2, 34.

1. वृष्य = वर्ष्य 3, 1, 120.

2. वृष्य von वृष 5, 1, 7.

√ वे (वे, वेञ्ज, वा) 3, 2, 2. Dafür वय substituiert 2, 4, 41. वयो u. s. w. 6, 1, 40.

*वाय 41. वाजयति 7, 3, 37. Vgl. √ वय्.

वेणु und वेणुं 6, 1, 215. 154.

वेतन 4, 4, 12.

वेतस् 4, 2, 87.

वेतस्वत् 4, 2, 87. 6, 4, 143.

वेदना, कर्त् 3, 1, 18.

*वदम् 3, 4, 29.

वेदये 3, 1, 138.

वेदि t. 5, 4, 84.

√ वेप् (वेप्), ein न् in einem कृत् darnach wird nicht ण् 8, 4, 34.

वेला mit Infin. 3, 3, 167. Mit वद् und Potential. 168. Vgl. संधि*.

√ वेवो (वेवो) erhält keinen Gura 1, 1, 6. Auslaut fällt ab 7, 4, 53.

वैश 3, 3, 16.

वेशन्त 4, 4, 112.

*वैशम् 3, 4, 56.

वेशस्, वेशोभर्गेन und वेशोभर्गेय 4, 4, 131 fg.

वेष 4, 1, 42. 5, 1, 100.

√ वेष्ट् (वेष्टि), अविष्टेत् und अवष्टेत् 7, 4, 96.

वैष्य 5, 1, 100.

वेहन् am Ende eines Tatp. 2, 1, 65.

वे Indecl. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 64.

वैशतिकं 5, 1, 27.

वेकणं 4, 1, 117.

वेकण्यं 4, 1, 124.

- वेकृत 6, 1, 139.
 वेतनिके 4, 4, 12.
 वेदघने 6, 4, 165.
 वेदभर्ते und वेदभृत्य 5, 3, 118.
 वेदुर्ग 4, 3, 84.
 वेनयिके 5, 4, 34.
 वेमुत्ते 5, 2, 61.
 वेयाकरण 6, 3, 7.
 वेयाघ्र und वेयाघ्र 4, 2, 12.
 वेयात्य 7, 2, 19.
 वेयुष्टे 5, 1, 97.
 वेर 3, 1, 17, 4, 3, 125.
 वेरकार 3, 2, 23.
 √ वेराये, *ते 3, 1, 17.
 वेवधिके 4, 4, 17.
 वेगन्ते und वेगन्ते 4, 4, 112.
 वेगंणायन 4, 3, 104.
 वेगाख्ये 5, 1, 110.
 वेग्य 3, 1, 103.
 *वेग्यदेव 6, 2, 39.
 वेसारिणो 5, 4, 16.
 *वेस्तिक nach einem Zahlwort 5, 1, 31.
 वोषट् und वोषट् 8, 2, 91.
 व्यंसक in मयूर.
 व्यक्त s. अव्यक्तानुकरण.
 व्यक्तवाच् 1, 3, 48.
 व्यक्ति grammatisches Geschlecht 1, 2, 51.
 √ व्यच् (विचति), य् vocalisirt sich 6, 1, 16.
 Perfect 17.
 व्यज्ञे 3, 3, 119.
 व्यञ्जन n. 2, 1, 34, 4, 12, 4, 4, 26.
 व्यतिहार in कर्म.
 व्यतोहार 3, 4, 19.
 व्यत्यय m. 3, 1, 85.
 √ व्यय् (व्यय्, व्यय) 3, 2, 157. Perfect 7, 4, 68.
 व्ययन in अ* und अति*.
 व्ययिन, व्ययिण्यौ und व्यय s. अ*.
 √ व्यध् (व्यध, व्यधि) 3, 1, 141, 3, 61, 6, 3, 116. य् vocalisirt sich 16. विध्यति 4, 4, 83. Perfect 6, 1, 17.
 व्यंध 3, 3, 61.
 व्यन्त 6, 2, 181.
 √ व्यय् (व्यपति), विव्ययिच 7, 2, 66.
 व्यय 1, 3, 36.
 व्ययां 7, 2, 24.
 व्यवसर्ग 5, 4, 2.
 व्यवस्था 1, 1, 34.
 व्यवहित 1, 4, 82.
 *व्यवाय 6, 1, 136, 8, 3, 58, 63, 71, 119, 4, 2, 38.
 व्यवायिन् 6, 2, 166.
 *व्ययेत 8, 1, 38.
 व्यहनि, व्यहि und व्यहे 6, 3, 110.
 √ व्या s. √ व्ये.
 व्याख्यातव्य 4, 3, 66.
 व्याख्यान 4, 3, 66. *व्याख्यानै 6, 2, 151.
 *व्याघ्र Tatp. 2, 1, 56.
 व्याधे 3, 1, 141.
 व्याभोषक 3, 2, 140.
 व्याघ्रय 5, 4, 48.
 व्याहृत 5, 4, 35.
 व्याहृति in महा*.
 व्युत्क्रमण 8, 1, 15.
 व्युष्ट 5, 1, 97.
 व्युद्धि 2, 1, 6.
 √ व्ये (व्येज् [*व्येजां zu lesen 6, 1, 19], व्या).
 विव्याय n. s. w. 6, 1, 48. *व्याय 43. प-
 रिव्याय und परिवोय 44. व्याययति 7, 3, 37. वेवोयते 6, 1, 19.
 √ वज् (वज, वजि) 3, 3, 98. अग्राजोत् 7, 2, 3.
 ज् geht nicht in einen Guttural über 3, 60.
 वजै 3, 3, 119.
 वज्यौ 3, 3, 98.
 वत 3, 1, 21, 2, 40, 80, 4, 2, 15. Vgl. अयत.
 √ वति 3, 1, 21.
 √ वश्च् (वश्च, वश्चि, वश्चति), र् vocalisirt sich 6, 1, 16. Perfect 17. वश्चिस्था 7, 2, 55. Für च् wird व् substituiert 8, 2, 36.
 वात 5, 2, 21, 3, 118.
 व्रातोने 5, 2, 21.
 व्रीहि 3, 1, 148, 4, 3, 148, 5, 2, 2, 116, 6, 2, 38.

व्रीहिहक, व्रीहिहन् und व्रीहिहम् 5, 2, 116.
व्रीहिमेय und व्रीहे 4, 3, 148.

व्रीहेय 5, 2, 2.
√ व्री (व्री), व्रीपयति 7, 3, 36.

श

श^० von शन् und शति 5, 2, 46.
शये und शये 5, 2, 138.
√ शम् (शंस) 3, 2, 168. 6, 1, 214.
शंस्य 6, 1, 214.
शंसु 7, 2, 34.
√ शक् (शक्, शक, शकि) 3, 1, 99. 3, 172.
Mit einem Infin. auf तुम् 4, 65. Auf
-त्तश्चम् und -त्तश्चम् 12. शिञ्जति 7, 4, 54.
शकट 4, 4, 80.
शकन् und शकृत्, Declination 6, 1, 63.
शकल n. 8, 2, 59.
शकुनि 2, 4, 12. 6, 1, 142. 150.
शकृत् = शकन्.
शकृत्कैरि 3, 2, 24.
शक्ति 3, 2, 54. 129. 4, 4, 59 (Speer). Vgl. श्च.
शैव्य 3, 1, 99. 6, 1, 81. 7, 3, 68.
शङ्कुष्ट 8, 3, 97.
शशिहक 4, 3, 92.
1. √ शत्, शातयति = √ शट्.
2. शत् 5, 2, 46.
शत 5, 1, 59. 21. 2, 57.
शततमे 5, 2, 57.
शतभिषज् 4, 3, 36.
शतमान 5, 1, 27.
शैतिक 5, 1, 21.
८-शतिका 5, 4, 1. 2.
शैत्य 5, 1, 21. शैत्यं 34.
√ शट् (शट, शटि) 3, 2, 159. Ātman. 1, 3,
60. शोयते 7, 3, 78. शातयति 42.
शट् 3, 2, 159.
शन्ते 5, 2, 138.
शन्ताति 4, 4, 143 fig.
शन्ति und शन्तु 5, 2, 138.
√ शप् (शप्) mit Dat. 1, 4, 34.
शपय 5, 4, 66 (श्च).

शफ, शफोरु und शै 4, 1, 70.
शब्द 1, 1, 68. 3, 1, 17. 3, 33. 4, 1, 168. 3.
64 (श्च). 100. 4, 34. Vgl. दिक्कब्द, पक्कब्द,
पाद.
शब्दकर्मन् 1, 3, 34. 4, 52.
शब्दकार 3, 2, 23.
शब्दप्रादुर्भाव 2, 1, 6.
शब्दसंज्ञा 1, 1, 68. 7, 3, 67 (श्च). 8, 3, 86.
√ शब्दार्थे, श्ते 3, 1, 17.
शब्दार्थ 3, 2, 143. 6, 2, 80.
1. √ शम् (शम्, शमि, शाम्यति) 3, 2, 141.
शाम्यति 7, 3, 74. शाम्यध्यम् und शमो-
ध्यम् 95. शान्त und शमित 2, 27. Ein
vorangehendes नि wird गिा 8, 4, 17.
2. शम् Indec. 4, 4, 143 fig. 5, 2, 138. Am
Anfange eines Comp. 3, 2, 14.
शमिन् 6, 4, 54.
शमिन् 3, 2, 141.
शमिष्ठ 8, 3, 96.
शमी 4, 3, 142. 5, 3, 88.
शमोर 5, 3, 88.
शमोवत् 5, 3, 118.
शम्वै 5, 2, 138. 4, 158.
शम्वी Adv. mit कृ 5, 4, 138.
शम्भे 5, 2, 138.
शम्भे 3, 2, 15. Davor kann sich eine Lo-
cativendung erhalten 6, 3, 18.
शम्यने 6, 2, 151.
शयिन् 4, 2, 15.
शय्यो 3, 3, 99.
शर 4, 3, 144. 6, 3, 16.
शरज् 6, 3, 16.
शरट् 4, 3, 12. 27.
शरट्तेम् Avjajibh. 5, 4, 107.
शरदिज् 6, 3, 15.
शरद्वत् 4, 1, 102.

- शरमेय 4, 3, 144.
 शरवण n. 8, 4, 5.
 शरोह 3, 2, 173.
 *शराव Dvigu, Accent 6, 2, 129.
 शरावती 6, 3, 120.
 शरीर 1, 3, 37 (अ°). 3, 3, 41.
 शरीरमुख n. 3, 3, 116.
 शरीरावयव 4, 3, 55. 5, 1, 6.
 शरेल 6, 3, 16.
 शर्करा 4, 2, 83. 5, 2, 104 fg. 3, 107.
 शर्करावत् und शर्करिले 5, 2, 105.
 शर्करेय 4, 2, 85.
 शर्ष und शर्षाणे 4, 1, 49.
 शलाकापरि Avjajibh. 2, 1, 10.
 शलातुर 4, 3, 94.
 शलालु, शलालुक und शलालुके 4, 4, 54.
 शश्वत् mit Perfect und Imperfect 3, 2, 116.
 1. √ शस् = √ शंस 3, 2, 71.
 2. √ शस् (शस, शसि) 3, 2, 182. Perf. 6, 4, 126.
 शस्त 7, 2, 19.
 शेख 3, 2, 182.
 शय und शैष्य 5, 2, 68, v. 1.
 1. √ शा s. √ शो.
 2. √ शो für शास् substituiert 6, 4, 35.
 शाशप 7, 3, 1.
 *शोक Tatp. 6, 2, 128. 135.
 शोकेट 4, 4, 80.
 शोकेटायन m. 3, 4, 111. 8, 3, 18. 4, 50.
 शोकल, शोकले und शोकलक 4, 3, 128.
 शोकल्य m. 1, 1, 16. 6, 1, 127. 8, 3, 19. 4, 51.
 शोकोके 4, 4, 59.
 शाखा und शैष्य oder शाख्ये 5, 3, 103.
 *शाख 5, 1, 35. ±-शाख 7, 3, 17.
 शौचिह्व 4, 3, 92.
 *शायये 5, 1, 35.
 शातभिषजे 4, 3, 36.
 शातमाने 5, 1, 27.
 शोद und शोदले 4, 2, 88.
 √ शान् (शान्), शौशांसे 3, 1, 6.
 शौचिके 4, 4, 34.
 शौमोल und शौमोले 4, 3, 142. Davon शौ-
 मोल 155.
 शौमोवर्त und शौमोवत्य 5, 3, 118.
 शौर्वे 4, 3, 12 fg. *शौर्व Tatp. Accent 6,
 2, 9.
 शौर्वक 4, 3, 27.
 शौर्विक 4, 3, 12 fg.
 शौर्वतायने 4, 1, 102.
 शौर्विकावयव n. 8, 4, 4.
 शौर्विकुले Bahuvr. 5, 4, 120.
 शौर्वक oder *शौर्वक 3, 2, 154.
 शौर्विके 4, 2, 84. 5, 2, 104 fg. 3, 107.
 शौर्विके und शौर्विके 4, 2, 85.
 शौर्विक्य und शौर्विक्यो 4, 1, 73.
 *शौल n. Tatp. 2, 4, 25. 4, 3, 35. 6, 2, 123.
 *शौलम् Avjajibh. 121.
 शाला 2, 4, 24 (अ°). *शाला Tatp. 2, 4, 25.
 Accent 6, 2, 86.
 शालातुरेय 4, 3, 94.
 शालोबिल 6, 2, 102.
 शालालुके und *के 4, 4, 54.
 शालावत्, शालवर्त und शालावत्य 5, 3, 118.
 शालि 5, 2, 2.
 शालोन 5, 2, 20.
 शालोनोकरण 1, 3, 70.
 शालेये 5, 2, 2.
 शाश्वतिक 2, 4, 9.
 1. √ शास् (शास्, शासि, शासु, शास्ति) 3, 1,
 109. Heißt eine reduplicirte Wurzel 6,
 1, 6. शाधि 4, 35. इ für शा substituiert
 34. ए für स् 8, 3, 80. अशिवत् 3, 1, 56.
 अशशास्त् 7, 4, 2.
 2. शास् in उक्त्वा.
 शास्त् 7, 2, 34.
 शिशपा mit Vrddhi शौश* 7, 3, 1.
 √ शौल s. √ शक्.
 शिखा 4, 2, 89. 5, 2, 113.
 शिखावत् 5, 3, 118.
 शिखावले 4, 2, 89. 5, 2, 113.
 शिति° Bahuvr. Accent 6, 2, 138.
 शितिभसद् Bahuvr. 6, 2, 138.
 शिरस्, dafür शौर्वन् 6, 1, 80 fg. शौर्व 82.
 शिरस्पद 8, 3, 47.

- शिला 5, 3, 102.
 शिलालिन् 4, 3, 110.
 शिलेय 5, 3, 102.
 शिल्प n. 4, 4, 55.
 शिल्पिन् 3, 1, 145. 2, 55. 6, 2, 62. 68. 76.
 शिव 4, 1, 112. 4, 143.
 शिवेताति 4, 4, 143 fg.
 शिशुकन्द und *कन्दैय 4, 3, 88.
 √ शिप् s. विशिष्ट.
 शिष्य 3, 1, 109. अशिष्य 1, 2, 53.
 √ शो (शोङ्, शेत) 3, 2, 15. 3, 39. 99. Gana
 für ई substituirt 7, 4, 21. अय 22. शेरते
 u. s. w. 1, 6. शयित 1, 2, 19. *शयित
 Bedeutung 3, 4, 72. Nach अधि mit Acc.
 1, 4, 48.
 शोते 6, 1, 24. 8, 2, 47. 5, 2, 72.
 शोतक 5, 2, 72.
 शोने 6, 1, 24. 8, 2, 47.
 √ शोय् s. √ शद्.
 *शोय 6, 1, 62.
 शोर्षघातिन् 3, 2, 51.
 शोर्षच्छेद und *च्छेद्य 5, 1, 65.
 शोर्षन् für शिरम् substituirt 6, 1, 60 fg.
 शोल n. 4, 4, 61. 5, 2, 132. Vgl. तच्छोल.
 *शोलिन् 5, 2, 132.
 शुक् und शुक्लिय 4, 2, 26.
 शुङ्ग oder शुङ्गा 4, 1, 117.
 √ शुच् (शुच) 3, 2, 150.
 शुचि 7, 3, 30. Vgl. अशुचि.
 शुयडा und शुयडारे 5, 3, 88.
 शुयिडक 4, 3, 76.
 शुयदत् und *दन्त 5, 4, 145.
 शुनक 4, 1, 102.
 शुनासोर, *सोरैय und *सोर्य 4, 2, 32.
 शुभंये und शुभम् 5, 2, 140.
 शुभ 4, 1, 123.
 शुभदत् und *दन्त 5, 4, 145.
 शुल्क 5, 1, 47.
 √ शुप् (शुप्, शुषि) 3, 4, 44. 8, 2, 51.
 शुष्क 8, 2, 51. 6, 1, 106. *शुष्क Tatp. 2,
 1, 41. Accent 6, 2, 32.
 शुष्कपैषम् 3, 4, 35.
 शृद 2, 4, 10. 8, 2, 83 (शृ°).
 शृन् 7, 2, 14.
 शृप 5, 1, 26. *शृपं Dvigu 6, 2, 122.
 शृल 4, 2, 17. 5, 4, 65.
 शृनो Adv. mit कृ 5, 4, 65.
 शृल्य 4, 2, 17.
 √ शृ für शु substituirt 3, 1, 74.
 शृङ्खल und शृङ्खलक 5, 2, 79.
 *शृङ्ग Bahuvr. 6, 2, 115. Fem. *शृङ्गा und
 *शृङ्गे 4, 1, 55.
 शृङ्गिण 5, 2, 114.
 शृते 6, 1, 27.
 √ शृध्, Anfügung eines ārdhadh. 7, 2, 59.
 √ शृ (शृ) 3, 2, 154. 173. शृशरतुः und शृयतुः
 u. s. w. 7, 4, 12.
 शृकुष्ठ 8, 3, 97.
 शृवल° Maonsname, शृवलिकै, शृवलिष und
 शृवलिले 5, 3, 84.
 शृष m. 1, 3, 78. 4, 7, 108. 2, 2, 23. 3, 50.
 3, 3, 13. 151. 4, 114. 4, 2, 92. 5, 4, 154.
 6, 3, 44. 7, 2, 90. 4, 60. 8, 1, 41. 50.
 4, 18. Vgl. रुक्°.
 शृखावर्ते und शृखावत्य 5, 3, 118.
 शृषच्छेदिके 5, 1, 65.
 शृलालिन् m. Pl. 4, 3, 110.
 शृवे 4, 1, 112.
 √ श्रो (श्रा), Aorist 2, 4, 78. श्रात und श्रित
 u. s. w. 7, 4, 41. श्राययति 3, 37.
 श्रोकापनुदे 3, 2, 5. 6, 2, 144.
 श्रोचने 3, 2, 150.
 श्रोख, श्रोखा und श्रोखो 4, 1, 43.
 श्रोङ्गे und श्रोङ्गेये 4, 1, 117.
 श्रोचियुचि, *श्रोतो und *श्रुत्यो 4, 1, 81.
 *श्रोण्ड Tatp. 2, 1, 40.
 श्रोणिडके 4, 3, 76.
 श्रोणक 4, 3, 106.
 श्रोणकायने 4, 1, 102.
 श्रोणिकिन् m. Pl. 4, 3, 106.
 श्रोभ्ये 4, 1, 123.
 श्रोप und श्रोपिक 5, 1, 26.
 श्रोवास्तिक 4, 3, 15.
 श्रोवापद 7, 3, 9.

श्चन्द 6, 1, 151. 153.

√ प्रया s. √ प्रये.

प्रयार्थ 3, 1, 141.

प्रयायदत् und *दन्त 5, 4, 144.

√ प्रये (प्रया) 3, 1, 141. शोते und शोने 6, 1, 24. 8, 2, 47. अभिप्रयान und अभिशोने,

अवप्रयान u. अवशोने 6, 1, 26. प्रतिशोने 25.

प्रयनपाता 6, 3, 71.

य Substitut für प्रशस्य 5, 3, 60. 6, 2, 25.

यय in प्र* und हेम*.

यद्धा 1, 4, 66. 5, 2, 101.

यद्धालु 3, 2, 158.

यद्धावत् 5, 2, 101.

√ यन् (यन्) und यन्तौ 3, 3, 107.

√ यम्, याम्यति 7, 3, 74.

*यमणा Tatp. 2, 1, 70.

यमिन् 3, 2, 141.

ययणा 4, 2, 5. 23.

ययिष्ठ und ययिष्ठा 4, 3, 34.

√ या, यत 6, 1, 27. यात 36.

याण 4, 1, 42. याणा ebend. und 4, 67.

यौगिक 4, 4, 67.

यात 6, 1, 36.

याष्टे 5, 2, 101. 4, 3, 12. 5, 2, 85.

यौष्टिक und याष्टिन् 5, 2, 85.

यार्थ 3, 3, 24. 6, 1, 159.

यायस 7, 3, 1.

यायसौ und यायसिकौ 4, 2, 23.

√ यि (यि, ययति) 3, 2, 157. 3, 24. 49. Ein Suffix ohne Augment इ angefügt 7, 2,

11. अशिथियत् 3, 1, 48. Desiderativ 7, 2, 49.

*यित Tatp. 2, 1, 24.

यो Declination 7, 1, 56.

√ यु (यु, युयोति) 3, 3, 25. Dafür य sub-

stituirt 1, 74. युधौ und युगुधौ 6, 4, 102.

Perfect 7, 2, 13. युयवान् = युयाय 3, 2,

108. अशिथयत् und अशुथयत् 7, 4, 93 fg.

Desid. Ātman. 1, 3, 57. शिथाययिषति

und शुथाययिषति 7, 4, 81. Mit आ und

प्रति Desid. Parasm. 1, 3, 59. Mit Dat.

dieses Desid. 4, 40.

*युते m. Mannsname 6, 2, 148.

युति in एक*.

युमत् 5, 3, 118.

यैषा* Tatp. 2, 1, 59.

यैयस् und यैष्ट 5, 3, 60. Accent am Ende eines Comp. 6, 2, 25. Vgl. यायस.

यौत्रिय 5, 2, 84. Am Ende eines Tatp. 2, 1, 65.

यौमते und यौमत्य 5, 3, 118.

यौऽयष्ट 8, 2, 91.

यलत्वा 3, 1, 21. Am Ende eines Tatp. 2, 1, 31.

√ यलत्वि 3, 1, 21.

√ यलाच् (यलाच) mit Dat. 1, 4, 34.

यलाघा 5, 1, 134.

√ यिल् (यिल्, यिल्) 3, 1, 141. Aorist 46.

*यिल् Bedeutung 4, 72.

यलेवे 3, 1, 141.

यलोक 3, 1, 25.

यलोककार 3, 2, 23.

√ यलोकै 3, 1, 25.

*यवे von यवन 5, 4, 96 fg.

यवगण, यवगणिक und यवगणिकौ 4, 4, 11.

यवटे und यवैट 6, 1, 216.

यवन 4, 2, 96. Declination und Accent 6, 4, 133. 1, 182. Am Anfange eines Comp.

7, 3, 8 fg.

यवशुर 4, 1, 137. यवशुरौ 1, 2, 71.

यवशुर्य 4, 1, 137.

यवशू 1, 2, 71.

यवःययसे 5, 4, 80.

1. √ यवस् (यवस्, यवस) 3, 1, 141. यवसिति 7, 2, 76. अयवसत् und अयवसोत् 3, 98 fg.

Aorist 2, 5.

2. यवस् Indecl. 4, 2, 105. 3, 15.

यवैस्तन und यवैस्त्य 4, 2, 105.

यवौगणिक und *कौ 4, 4, 11.

यवापद Subst. und Adj. (= यौवापद) 7, 3, 9.

यवासै 3, 1, 141.

√ यिव (यिव), Aorist 3, 1, 49. 58. 7, 2, 5.

4, 18. शिथ्याय und शुथाय 6, 1, 30. शून

7, 2, 14. अशिथयन् u. अशुथयत्, शिथ्याय-

विषति und शुभाविषति 6, 1, 31. श्रेष्ठो-
यते und श्रेष्ठयते 30.

श्वेतवैह 3, 2, 71. श्वोः 8, 2, 67.
श्वोचसोयसे 5, 4, 80.

ष

षण्मास, षण्मासिक und षण्मास्य 5, 1, 83 fg.
षप् 1) die sechs Zahlwörter षप्, षष्ठन्, सप्तन्,
अष्टन्, नवन् und दशन् und die auf अति
auslautenden 1, 1, 24 fg. Nehmen kein
Femininsuffix an 4, 1, 10. Declination
7, 1, 22. 55. Accent 6, 1, 179 fgg. —
2) sechs 6, 1, 6. 2, 135. — 3) das Wort
षप् 5, 2, 51.

षष्टि 5, 1, 59. 2, 58.

षष्टिक्त्त m. Pl. 5, 1, 90. 2, 3.

षष्टिकां 5, 2, 3.

षष्टितमे 5, 2, 58.

षष्टिरात्र 5, 1, 90.

1. षष्टे 1) der sechste 5, 2, 51. 3, 49. Vgl.
त्रिगते°. — 2) f. षष्टौ die sechste Kasus-
endung, Genetivendung, Genetiv 6, 3,
99. 8, 1, 20 fgg. 5, 3, 54. Bedeutung
des Genetivs in einem Sūtra 1, 1, 49.

In Verbindung mit पति 4, 9. Gebrauch
2, 3, 26 fg. 30. 34. 38 fgg. 50 fgg. 61 fgg.
71 fgg. Das स् eines Genetivs erhält
sich vor ष 8, 3, 53. Dafür तस् substi-
tuirt 5, 4, 48 fg. Am Anfange eines
Tatp. 2, 2, 8 fg. 17. Accent eines solchen
Comp. 6, 2, 80. 134 fgg. Die Genetiv-
endung nicht abgeworfen 3, 21 fgg. Am
Ende eines Avajibh. 2, 1, 18. Wann
nicht componirt 2, 10 fgg.

2. षष्ठ Sechstel 5, 3, 49.

षष्ठक 5, 3, 51.

षण्मासिक und षण्मास्य 5, 1, 83 fg.

षौष्ठ 5, 3, 50.

षु die Partikel सु. Darnach ण् für न् in नस्
8, 4, 27.

√ षिष् (षिष्टु), षीवति 7, 3, 75.

स

1. स° = सह° 6, 3, 78 fgg. = समान° 84 fgg.

2. स für सर्व° substituirt in सदा 5, 3, 6.

3. स und सः s. u. तद्.

संयमै und संयामै 3, 3, 63. 6, 2, 144.

संयार्ये 3, 3, 23. 6, 2, 144.

संयुक्त 4, 4, 90.

संयुक्तपुत्रे m. 6, 2, 133.

संयोग m. 1) zwei oder mehr unmittelbar
auf einander folgende Consonanten 1,
1, 7. 2, 5 (अ°). 4, 11. 6, 4, 10. 137. —
2) Verbindung, Beziehung 3, 2, 132. 4,
1, 33. 5, 1, 38. Vgl. अत्यन्त°.

संयोगपूर्वं dem Doppelconsonanz vorangeht.
अ° 6, 4, 82. 106.

संयोगादि 1) m. der erste Bestandtheil einer
Doppelconsonanz 6, 1, 3. 8, 2, 29. —

2) Adj. dem Doppelconsonanz vorangeht
6, 4, 68. 166. 7, 2, 43. 4, 10. 29. 8, 2, 43.

संयोगान्त der letzte Bestandtheil einer Dop-
pelconsonanz 8, 2, 23.

संयोगोपध Doppelconsonanz an vorletzter
Stelle habend. अ° 4, 1, 54.

संयत्सर 4, 3, 50. 5, 1, 87. 91 fg. 2, 57. 7,
3, 15.

संयत्सरतमे 5, 2, 57.

संयत्सरोण 5, 1, 92. °संयत्सरोण 87.

संयत्सरोय 5, 1, 92.

संयय 5, 1, 73.

संसर्गिन् 3, 2, 142.
 संसृष्ट 4, 4, 22.
 संस्कृत 4, 2, 18. 4, 3, 134.
 संस्तार्य 3, 3, 31. 6, 2, 144.
 संस्थान 4, 4, 72.
 संस्पर्श 3, 3, 116.
 संसार्य 3, 1, 141.
 संहार्य 3, 3, 122. 6, 2, 144.
 संहिता ein ununterbrochener Verlauf der Rede 1, 4, 109. 2, 39. 6, 1, 72 fgg. 3, 114 fgg. 8, 2, 108 fgg.
 संहितोर und *३ 4, 1, 70.
 सकर्मक mit einem Object verbunden, transitiv (Verbum) 1, 3, 53.
 सका 7, 3, 45.
 सकृत् 5, 4, 19.
 सक्त 7, 2, 18.
 सक्तु in उद* und उदक*.
 *सश्च Bahuvr. 5, 4, 98. 113. 121. 6, 2, 198 fg. Auch unbetont.
 सक्थन् Declination 7, 1, 75.
 सक्थि Declination 7, 1, 75. *सक्थि Bahuvr. 5, 4, 121.
 *सख्ये 5, 4, 91.
 सखि 4, 2, 80. 5, 1, 126. Declination 1, 4, 7. 6, 1, 112. 7, 1, 92 fg. सख्ये 4, 1, 62.
 सख्य n. 5, 1, 126. 2, 22.
 सर्गति mitsamt der Gati genannten Partikel 8, 1, 68.
 सर्गर्मे 4, 4, 114.
 *सर्गर्भ्य 4, 4, 114. 6, 3, 84.
 सर्गोत्र 6, 3, 85.
 सङ्कटे 5, 2, 29.
 सकल 4, 2, 75.
 संकाश 4, 2, 80.
 *संख्ये 3, 2, 7.
 संख्या 1) ein Zahlwort und बहु, गण und die auf यत् (wie तावत्) und अति (wie कति) auslautenden Stämme 1, 1, 23. 5, 1, 39. Verschiedene Ableitungen davon 19. 22 fgg. 58. 2, 42 fgg. 47 fgg. 58. 3,

42 fgg. 4, 17 fgg. 43. In Comp. mit कर 3, 2, 21. पदिका und गतिका 5, 4, 1. गुणो Adv. 59. Am Anfange eines Tatp. 2, 1, 50 fg. Ein solcher Tatp. heisst Dvigu 52. Am Anfange und am Ende eines Bahuvr. 2, 25. Am Anfange eines Bahuvr., Accent 6, 2, 163 fg. Bildung des Femin. in einem solchen Bahuvr. 4, 1, 26 fg. Am Anfange eines Avjajbh. 2, 1, 10. 19 fgg. Zahlwort mit Zahlwort componirt 2, 2, 25. 6, 3, 47 fgg. Accent eines solchen Dvandva 2, 35. Veränderungen des zweiten Gliedes eines Comp., wenn ihm ein Zahlwort vorangeht, 5, 4, 86 fgg. 89. 140 fg. 6, 3, 110. Ableitungen von Compositis mit einem Zahlwort im ersten Theile 4, 1, 115. 7, 3, 15 fgg. — 2) Zahl, Anzahl 5, 2, 41. Vgl. पयासंख्यम्.

संख्यातरात्रे m. 5, 4, 87.

संख्याताह्ने m. 5, 4, 88.

संख्येष 2, 2, 25. 5, 4, 73.

सङ्ग m. in अङ्गलियङ्ग.

संगत n. 3, 1, 105. Vgl. असंगत.

संगाम 4, 2, 56.

संघाह्ने 3, 3, 36. 6, 2, 144.

संघ 3, 3, 42. 86. 1, 2, 75. 4, 3, 127. 5, 1, 58. 2, 52. 3, 114.

संघतिच्ये 5, 2, 52.

सजनपद 6, 3, 85.

सजुष, euphonisches Verhalten des ष 8, 2, 66.

सज्येतिस् 6, 3, 85.

संचर्य 3, 3, 119.

संचाय्य m. 3, 1, 130.

√ सञ्ज् (सञ्ज), सँजति 6, 4, 25. स् geht in ष über 8, 3, 63 fgg. सक्त 7, 2, 18.

संजात 5, 2, 38.

संजोयामे 6, 2, 91.

संज्ञा der Name eines Dinges, Nomen appellativum, — proprium 1, 1, 34. 68. 2, 53. 4, 1. 2, 1, 21. 44. 50. 4, 20. 3, 1, 112. 2, 14. 46. 99. 179 fg. 165. 3, 19. 99. 109.

118. 174. 4, 42. 4, 1, 29. 58. 67. 72. 2, 5. 107. 3, 27. 117. 147. 149. 4, 48. 82. 89. 5, 1, 3. 24. 28. 58. 62. 2, 23. 31. 71. 82. 91. 110. 113. 137. 3, 75. 87. 97. 4, 94. 118. 133. 143. 155. 6, 1, 157. 204. 219. 2, 77. 94. 106. 113. 129. 146. 159. 165. 183. 3, 4. 9. 38. 57. 63. 78. 117. 125. 129. 7, 3, 17. 67. 8, 2, 2. 11. 3, 86. 99. 4, 3, 5.

संज्ञु Bahuvr. 5, 4, 129.

संज्ञारिन् 3, 2, 142.

1. *√*सत् = *√*सति.

2. सत् 1) die Participialsuffixe शत् (अत्) und शानच् (आने) 3, 2, 127. Für die Personalendungen des ersten Futurums substituiert 3, 14. Nicht mit einem Gen. verbunden 2, 2, 11. — 2) das Wort सत्. Am Anfange eines Tatp. 2, 1, 61. In Verbindung mit कृ Gati 1, 4, 63.

सति 6, 4, 45.

सतीर्थ 4, 4, 107. 6, 3, 87.

सत्त्व, अ० 1, 4, 57. 2, 3, 33.

सत्य 5, 4, 66. सत्यम्, Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 32.

सत्यंकार 6, 3, 70.

सत्यौ Adv. mit कृ 5, 4, 66.

*√*सत्यापि 3, 1, 25.

1. *√*सद् (सद्, सट्, सदि) 3, 2, 61. 159. 3, 99. सोदति 7, 3, 78. सेदिवान् = समाद 3, 2, 108. Intens. Bedeutung 1, 24. आमच 5, 2, 34. अभुत्सादयामकः 3, 1, 42. स् wird ष् nach Präpositionen 3, 3, 99. 8, 3, 66. 118 fg.

2. *सद् 3, 2, 61. Vgl. गोषद्.

सदो 5, 3, 6.

सदृग् 6, 3, 89.

सदृज 6, 3, 89. Am Ende eines Tatp. 2, 1, 31. Accent 6, 2, 11.

*सद्रेज Tatp. Accent 6, 2, 23.

सद्यस् 5, 3, 22.

सद्रे 3, 2, 159.

सध für सह substituiert 6, 3, 96.

सधमाद and सधस्य 6, 3, 96.

सधि für सह substituiert 6, 3, 95.

सध्यञ्च् 6, 3, 95.

*√*सन् (सन्, सन, सनोति) 3, 2, 27. 87. 6, 4, 45. Dafür सा substituiert 42 fg. सनि ससनिवासम् 7, 2, 69. Desiderativ 49. स् geht in ष् über 8, 3, 108.

सनाभि und सनामन् 6, 3, 85.

सनि, सनि ससनिवासम् 7, 2, 69. *सैनि 3, 2, 27.

*सनोड Tatp. Accent 6, 2, 23.

सनुत 4, 4, 114.

सेनुत्य 4, 4, 114. 6, 3, 84.

संतमसे 5, 4, 79.

संताप 5, 1, 101.

सन्ति 6, 4, 45.

संदायै und संद्राये 3, 3, 23. 6, 2, 144.

संधि, अ० 6, 2, 154.

संधियेला 4, 3, 16.

सच्चतर mit mehr gesenkter Stimme gesprochen 1, 2, 40.

सनिकर्ष m. 1, 4, 109.

सपन्न und सपन्नौ Adv. mit कृ 5, 4, 61.

सपन्न 4, 1, 145. सपन्नौ 35.

सपिण्ड 4, 1, 165.

सपूर्व (f. आ) dem ein anderes Wort vorangeht 4, 1, 34. 5, 2, 87. 8, 1, 26.

सपूर्वपद dem ein anderes Wort im Compositum vorangeht 5, 1, 112.

सप्तति 5, 1, 59.

सप्तन् 5, 1, 61. सप्तानाम् 6, 4, 125. Vgl. षष्.

1. सप्तमै 1) der siebente 5, 2, 49. — 2) f. सप्तमो die Endungen des siebenten Casus, des Locatives, Locative 3, 1, 92. 5, 4, 82. Waan praghja 1, 1, 19. Gebrauch 2, 3, 7. 9. 36 fgg. 43 fgg. Dafür andere Suffixe substituiert 2, 4, 84 (am Ende eines Arjajibh.) 5, 3, 10 fgg. 27 fgg. 4, 56. Geht in einem Bahuvr. voran 2, 2, 35. Am Anfange eines Tatp. 1, 40 fgg. 3, 2, 97. 4, 49. Accent 6, 2, 2. 32. 65. 152. Die Casusendung in einem

solchen Comp. nicht abgeworfen 3, 9 fgg.
8, 3, 95. 4, 4.

2. सप्तम *siebente* 5, 3, 49.

सद्यन्तु 6, 3, 85.

सद्यस्त्वारिन् 6, 3, 86.

*सम Tatp. n. 2, 4, 23 fg. Accent 6, 2, 98.

समा ebend. und 4, 4, 105.

समैव 4, 4, 106.

सम्ये 4, 4, 105.

सम् Upasarga und Gati 1, 3, 21 fg. 29 fg.

46. 52. 54 u. s. w. Verdoppelt 8, 1, 6.

म् erhält sich vor राज् 8, 3, 25. संस्क°
und संस्क° 5. Dafür समि substituiert 6,
3, 93.

सम 1, 3, 10. 4, 4, 91. *सम Tatp. 2, 1, 31.

म् wird ष् 8, 3, 58. *सैमम् Avjajibh. 6,
2, 121. An den beiden letzten Stellen,
wenigstens an der letzten, *Jahr*.

समर्जे 3, 3, 69. 6, 2, 144.

समज्यो 3, 3, 99.

सममिहार 3, 1, 22. 149.

समय 5, 1, 104. 4, 60. Mit Infin. 3, 3, 167.

Mit यद् und Potent. 168.

1. समया 2, 1, 15.

2. समयो Adv. mit क् 5, 4, 60.

समर्ण 7, 2, 24.

समर्थ 1, 3, 42. 2, 1, 1. 3, 57. 3, 3, 152. 4,
1, 82. 8, 1, 65.

*समर्णोद Accent 6, 2, 23.

समवाय 4, 4, 43. 6, 1, 133.

समा 5, 1, 85. 2, 12.

समांसर्मेन 5, 2, 12.

समान und समानो 4, 1, 50. समान° Tatp.
2, 1, 58. Für समान wird स substituiert
6, 3, 84 fgg.

समानकर्तृक denselben Agens, dasselbe Sub-
ject habend 3, 1, 7. 3, 158. 4, 21.

समानकर्मक dasselbe Object habend 3, 4, 48.

समानतोयं 4, 4, 107.

समानपद dasselbe Wort 8, 4, 1.

समानपाद derselbe Stollen 8, 3, 9.

समानप्रभृति und समानमृधन् 6, 3, 81.

समानशब्द lautlich zusammenfallend 4, 3, 100.

समानाधिकरण 1) Congruenzverhältniss 3, 2,
124. 6, 3, 34. — 2) in einem Congruenz-
verhältniss stehend 1, 2, 42. 4, 105. 2,
1, 49. 2, 11. 6, 3, 46. 8, 1, 73.

समानोदर 4, 4, 108.

समानोदक 6, 3, 84.

समानोदर्य 4, 4, 108. 6, 3, 88.

समापन und *समापनैव 5, 1, 112.

समाप्ति in ईषदसमाप्ति 5, 3, 67.

समास m. *Compositum* 1, 4, 8. 5, 1, 20. 6,
1, 132. 2, 178. 7, 1, 37. 71. 8, 3, 45. 80.
4, 14. Das untergeordnete Glied steht
in den Sūtra im Nominativ 1, 2, 43.
Heisst Prātipadika (*Nominalstamm*) 46.
Vom Compositum handeln 2, 1, 3 fgg.
Accent 6, 1, 223. 2, 1 fgg. Die Casus-
endung erhält sich im ersten Gliede 3,
1 fgg. Daran ईय gefügt 5, 3, 106. अ-
नित्य° 6, 1, 169. स्तोत्रा° 1, 1, 30. दिक्° 28.

समासक्ति 3, 4, 50.

समासान्त m. Pl. *Substitute für den Auslaut
und hinten antretende Suffixe an Com-
posita, die beide tadadhita heissen, auf
die Bedeutung und Betonung (es sei
denn, dass sie mit einem stummen °च्
versehen wären) des Compositums aber
keinen Einfluss haben.* 5, 4, 88 fgg.

समाहार m. 1, 2, 31. 2, 1, 51. 5, 4, 89. 106.
±-समिक 5, 1, 86.

समित 4, 4, 91. Vgl. पात्रे°.

समिति 4, 4, 135, v. 1.

सर्मेन 5, 1, 85.

समोप 2, 1, 6. 4, 16.

समुच्चय 1, 4, 96. 3, 4, 3. 5.

समुच्चारण 1, 3, 48.

समुद्र und समुद्रिय 4, 4, 118.

समूलकौषम् 3, 4, 34.

समूलघोतम् 3, 4, 36.

समूह m. 4, 2, 87. 4, 140. *यत् Adv. 5,
4, 22.

समूह्यं 3, 1, 131.

सन्धि und संपत्ति 2, 1, 6.

संपत्तिन् 3, 2, 142.

संपादिन् 5, 1, 99. 6, 2, 155.

संप्रति, अ 2, 1, 6.

संप्रदान n. 1) der Begriff des Datives (uneigentlich auch so v. a. Dativ) 1, 4, 32 fgg. 44. Durch den Dativ bezeichnet 2, 3, 13. Einige kṛt drücken diesen Begriff aus 3, 4, 73. — 2) Darbringung in देयता 2, 3, 61.

संप्रत्यय 3, 3, 161.

संप्रसारण n. Vocalisirung eines Halbvocals 1, 1, 45. Wann diese eintritt 3, 3, 72 fgg. 5, 2, 55. 6, 1, 13 fgg. 32 fgg. 4, 131 fgg. 7, 4, 67 fg. Von zwei zusammenstossenden Halbvocalen wird nur der eine vocalisirt 6, 1, 37. Für den vocalisirten Halbvocal und den darauf folgenden Vocal wird der vocalisirte allein substituiert 108. Für den vocalisirten Halbvocal eine Länge substituiert 3, 139. 4, 2. *संबन्ध 3, 4, 1. 4, 3, 77. 6, 3, 23.

संबुद्धि 1) die Endung des Nomin. im Vocativ Sg., Vocativ Sg. (gilt ursprünglich als Nominativ) 2, 3, 49. Bildung desselben 6, 1, 69. 4, 8. 7, 1, 92 fgg. 99. 3, 106 fgg. 8, 2, 8. Euphonisches Verhalten des Auslauts 1, 1, 16. 8, 3, 1. Vgl. ग्रामन्वित. — 2) das Rufen, Anruf 1, 2, 33.

संबोधन 2, 3, 47. 3, 2, 125.

संभावयन् 1, 4, 96. 3, 3, 154 fg.

संभु 3, 2, 150.

संभूत 4, 3, 41.

संमति 8, 1, 8. 2, 103. अ 3, 1, 128.

संमद m. 3, 3, 69.

संमानन 1, 5, 36. 70.

संमित 4, 4, 91.

संमिति 4, 4, 135.

संमुख und संमुखौन 5, 2, 6.

सम्यज् 6, 3, 93.

समाज् 8, 3, 25.

सय in निदय, परिषय und विषय 8, 3, 70.

सयूष und सयूष्य 4, 4, 114. 6, 3, 84.

*सर 3, 3, 71. 6, 2, 144.

सेरक 3, 1, 149.

सरजसे 5, 4, 77.

सरलौ 3, 2, 150.

सरम् und *सरसे 5, 4, 94.

सरान्ति 6, 3, 85.

सरूप 6, 3, 85. 1, 2, 64. 2, 2, 27. अ 3, 1, 94.

सर्ग 1, 3, 38.

सर्व 1, 1, 55. 2, 72. 3, 3, 20. 4, 3, 100. 5,

1, 10. 3, 15. 6, 3, 49. 7, 3, 100. 8, 1,

1, 18. 3, 22. Heisst Sarvanāman (Pro-

nomen) 1, 1, 27. Accent 6, 1, 191. Am

Anfange eines Tatp. 2, 1, 49. सर्वे 6,

2, 93. 105. Ableitungen von सर्व 5, 2, 7.

सर्व± 7, 3, 12. स für सर्व substituiert

5, 3, 6.

सर्वसह 3, 2, 41.

सर्वकर्मोण 5, 2, 7.

सर्वगे 3, 2, 48.

सर्वकवे 3, 2, 42.

सर्वचर्मन् und सर्वचर्मोण 5, 2, 5.

सर्वेन 5, 3, 10. 4, 1, 18. 3, 22. 6, 1, 122.

8, 4, 51.

सर्वेया 5, 3, 23.

सर्वदो 5, 3, 6. 15.

सर्वदेव und सर्वदेवेताति 4, 4, 142.

सर्वधुर und *धुरोण 4, 4, 78.

सर्वनामन् n. Pronomen 1, 1, 27 fgg. Decli-

nation 7, 1, 14 fgg. 52. 3, 114 fg. Da-

ran Vibhakti genannte taddh. angefügt

5, 3, 2 fgg. अक् nach dem letzten Vo-

cal eingeschoben 71. Vor दृश्, दृश und

Suffix वत् 6, 3, 91. Vor अञ् 92. In

Verbindung mit हेतु 2, 3, 27.

सर्वनामस्थान n. die Endungen der starken

Casus 1, 1, 42 fg. Vor diesen heisst der

Nominalstamm nicht Pada 4, 17. An-

fügung 6, 4, 8 fgg. 7, 1, 70 fgg. 86 fg.

89 fg. 92 fgg. 98 fg. 3, 110. Accent 6,

1, 170. 199.

सर्वपक्षेण, सर्वपक्षेण und सर्वपात्रेण 5, 2, 7.
 सर्वभूमि 5, 1, 41.
 सर्वरात्रे m. 5, 4, 87.
 सर्वलोक 5, 1, 44.
 सर्वाङ्गेण 5, 2, 7.
 सर्वाच und सर्वाचने 5, 2, 9.
 सर्वान्य 8, 1, 51.
 सर्वाहो m. 5, 4, 88.
 सर्वजन 6, 3, 85.
 सवन, सवने सवने 8, 3, 110.
 सवयस् 6, 3, 85.
 सवर्गो 6, 3, 85. *Homogen* (Laut) 1, 1, 9 fg.
 58. 69. 6, 1, 101. 8, 4, 65. अ- 6, 1,
 127. 4, 78. पूर्व- 1, 102 fg. 7, 1, 59.
 पर- 8, 4, 58.
 सवित्र 3, 2, 184.
 *सविध und *सवेष Accent 6, 2, 23.
 सव्यष्ट 8, 3, 97.
 समनिर्वासम्, सन्नि स- 7, 2, 69.
 सस्यान 6, 3, 85. 5, 4, 10.
 सस्य und सस्यक 5, 2, 68.
 1. √ सह (सह, सह, सहि) 3, 1, 99. 2, 41. 46.
 63. 136. 184. 6, 3, 116. Anfügung eines
 Ārdhadh. 7, 2, 48. Für अ werden ओ
 und आ substituiert 6, 3, 112 fg. सोढ
 4, 3, 52. Wann स in ष übergeht 8, 3,
 56. 62. 70 fg. 109. 115 fg. Mit Infin. 3,
 4, 65. Caus. (साहि) 1, 138.
 2. *सह, davor Länge 6, 3, 116.
 1. *सह 3, 2, 46.
 2. सह Indecl. mit. Mit Instr. 2, 3, 19. 1,
 1, 71. 2, 1, 4. 2, 28. 5, 2, 27. Am An-
 fange eines Comp. 3, 2, 96. स- statt
 सह 6, 3, 78 fg. Bildung des Femin.
 in einem solchen Babuvr. 4, 1, 57. Für
 सह wird सध substituiert 6, 3, 96. सधि 95.
 सहकैत्यन् 3, 2, 95.
 सहदुध्यन् 3, 2, 96.
 सहस् 4, 4, 27. सहसा 6, 3, 3.
 सहस्र 4, 4, 135. 5, 1, 27. 2, 102. *सहस्र
 1, 29.
 सहस्रिन् 5, 2, 102.

सहस्रिय 4, 4, 135 fg.
 सहाय, अ- 5, 3, 52.
 सहित्र 3, 2, 184.
 सहिष्णु 3, 2, 136.
 सैद्य 3, 1, 99.
 1. √ सा s. √ सो.
 2. √ सा = √ सन् 6, 4, 42 fg.
 3. *सो 3, 2, 67.
 सौधत्सरक 4, 3, 50.
 सौधत्सरिक 4, 3, 50. *साधत्सरिक 5, 1, 87.
 7, 3, 15.
 सांश्रयिक 5, 1, 73.
 सांस्थानिके 4, 4, 72.
 साकल्य 2, 1, 6. 3, 4, 29.
 साकाङ्क्ष 3, 2, 114. 8, 1, 35.
 साक्षात् 5, 2, 91. Heißt Gati in Verbindung
 mit कृ 1, 4, 74.
 साच्चिन् 5, 2, 91. Mit Loc. oder Gen. 2,
 3, 39.
 सौख्येय 4, 2, 80.
 सौकल्य 4, 2, 75.
 सांकाश्ये 4, 2, 80.
 सादृ, सादरे und सादृया 6, 3, 113.
 *सातत्य 6, 1, 144.
 सातये 3, 1, 138.
 1. √ साति (Caus. von einer Sautra-Wurzel)
 3, 1, 138.
 2. साति 6, 4, 45. 3, 3, 97.
 सौत्यसुचि, *ये- und *य्य- 4, 1, 81.
 *साद und *सादि Accent 6, 2, 40 fg.
 सादृश्य 2, 1, 6. 7. 6, 2, 11. Vgl. अ-.
 साध für व्याद substituiert 5, 3, 63.
 साधकतम 1, 4, 42.
 सौधिष्ट und सौधियस् 5, 3, 63.
 साधु 4, 3, 43. Mit Loc. oder Acc. mit प्रति
 2, 3, 43. तत्र साधुः 4, 4, 98.
 साधुकारिन् in तत्साधु-
 सौतापिक 5, 1, 101.
 साधिधेयै 4, 3, 16.
 सांनाय्य 3, 1, 129.
 सौध 5, 1, 61.
 सौप्तपदोन् u. 5, 2, 22.

साभ्यास *nebst der Reduplication* 8, 4, 21.

*सामे 5, 4, 75.

सामन् 1, 2, 34, 4, 2, 7 fgg. 5, 2, 59, 4, 75.

सामयिक 5, 1, 104.

सामर्थ्य 8, 3, 44.

सामवायिक 4, 4, 43.

सामान्य 2, 1, 55 fgg. 3, 4, 5, 8, 1, 74.

सामि mit einem Partic. auf त componirt
2, 1, 27. Accent 5, 4, 5.

सामिधेनो 3, 1, 129.

सामोष्य 3, 3, 131. 135. 6, 2, 23, 8, 1, 7.

साम्प्रतिक 4, 3, 9.

सामातुरे 4, 1, 115.

सायन्तेन, सायन्तन und सायम् 4, 3, 23.

सायाहनि, सायाहि und सायाहे 6, 3, 110.

सारं 3, 3, 17, 6, 1, 159.

सारथि in गो*.

सारथ 6, 4, 174.

सावे 5, 1, 10.

सौर्वचर्मोण 5, 2, 5.

सावधातुक n. *Alle Personalendungen (mit Ausn. des Perf. und Prec.) sowie alle, Präsensstämme bildenden Suffixe (mit Ausn. von उ) und an Tempusstämme (mit Ausn. des Perf.) tretenden krt* 3, 4, 113. 115 fgg. Im Veda Verwechslung zwischen ārdhādḥ. und sārvaḥ. 117. Ist हित्, wenn es nicht पित् ist, 1, 2, 4. Anfügung 6, 4, 87 fgg. 110 fgg. 118. 7, 3, 84 fgg. 86 fgg. 4, 21, 25. Erhält ausnahmsweise (im Gegensatz zum ārdhādḥ.) das Augment व् 2, 76 fgg. ई 3, 93 fgg. अ 99 fgg. Wann unbetont 6, 1, 186. 188 fgg. 192. Vgl. शित्.

सार्वभौमे 5, 1, 41 fgg.

सौर्वलौकिक 5, 1, 44.

साल्य 4, 1, 173. 2, 76, 135.

सौल्यक und सौल्यका 4, 2, 135 fgg.

सौल्येय und सौल्येय 4, 1, 169.

*सौह 3, 2, 63. *सौह 8, 3, 56.

साहये 3, 1, 138.

साहसिक 4, 4, 27.

Pāṇini's Grammatik.

साहसिक्य 1, 3, 32.

साहसे 5, 1, 27, 2, 103. *साहस 1, 29.

साह्वान् 6, 1, 12.

√सि (सि) 3, 2, 159. 182.

*सिंह Accent 6, 2, 72.

सिकता, सिकतावत् u. सिकतिलै 5, 2, 104 fgg.

√सिच् (सिच, सिचि) 3, 2, 182. सिञ्चति 7,

1, 59. Aorist 3, 1, 53 fgg. Für स् wird ष्

substituirt 8, 3, 64 fgg. उपसिक्त 4, 4, 26.

सित 8, 3, 63. स् geht in ष् über 70.

सिद्ध 3, 3, 154. 4, 27. *सिद्ध Tatp. 2, 1, 41.

Accent 6, 2, 32. Eine Locativendung

erhält sich davor nicht 3, 19. असिद्ध

1, 56. 8, 2, 1. *वत् Adv. 6, 4, 22.

सिद्धि 3, 3, 37.

1. √सिध् (सिध्यति), साध्यति und सेध्यति

6, 1, 49. अप्रतिषिद्ध 8, 1, 44. विप्रति-

षिद्ध 2, 4, 13.

2. √सिध् (सेध, सेध्यति), स् wird ष् 8, 3,

64. 113.

सिध्य, सिध्यलै und सिध्यवत् 5, 2, 97.

सिध्य 3, 1, 118.

सिधकावण n. 8, 4, 4.

सिन्धु 4, 3, 32. 93. 7, 3, 19.

सिन्धुक 4, 3, 32.

√सिध् (सिधु), für स् wird ष् substituirt 8,

3, 70 fgg. 116.

सोता und सौत्य 4, 4, 91.

√सोद् für √सद् substituirt 7, 3, 78.

सोर 4, 3, 124. 4, 81. 6, 2, 187.

1. √सु (सु, सुञ्, सुनोति) 3, 1, 126. 2, 90. 103.

3, 99. सुनोति 1, 73. Wann Partic. auf

अत् statt Präsens 2, 132. Aorist 7, 2,

72. स् wird ष् 8, 3, 65. 117.

2. सु Upasarga (unter den प्रादयः) u. Karma-

pravakanija 1, 4, 94. Selbständig (ge-

wöhnlich als सुञ् gekennzeichnet), davor

ein Vocal verlängert 6, 3, 134. स् wird

ष् 8, 3, 107. Nach दु wird न् von नस् ष्

4, 27. सु 3, 3, 126 fgg. Accent 6, 2,

117 fgg. 145. 172 fgg. 195. सु± 7, 3, 12.

सुकर 3, 3, 126. 5, 1, 93.

सुकेत् 3, 2, 89.
 सुकेतु 6, 2, 118.
 सुख 3, 1, 18. 5, 2, 181. 4, 63. सुखेन 8, 1, 13. Mit Gen. oder Dat. 2, 3, 73.
 *सुख Tatp. 2, 1, 36. Accent 6, 2, 15 fg.
 सुख^० Accent 170. Vgl. शरीर^०.
 सुखसुखे. *सुखेन 8, 1, 13.
 सुखो Adv. mit क 5, 4, 63.
 √ सुखाये, *ते 3, 1, 18.
 सुखिन् 5, 2, 181.
 सुगन्धि 5, 4, 135.
 सुचतुर 5, 4, 77.
 सुजम्भेन् 5, 4, 125.
 सुत् in सोमसुत्.
 सुतंगम 4, 2, 80.
 सुत्यो 3, 3, 90.
 सुत्यन् 3, 2, 103.
 सुदिवे 5, 4, 120.
 सुधात् 4, 1, 97.
 सुधित 7, 4, 45.
 सुधो Declination 6, 4, 85 fg.
 √ सुप् * स्वप्.
 सुपरि^० (Mannsname), सुपरिके, सुपरिय und सुपरिले 5, 3, 94.
 सुषाद् 5, 4, 140.
 सुषज्जेस् 5, 4, 122.
 सुप्राते 5, 4, 120.
 सुब्रह्मण्या 1, 2, 37 fg.
 सुभगंकरण 3, 2, 56.
 सुभगंभविष्णु und *भौयुक 3, 2, 57.
 सुमङ्गल und सुमङ्गलो 4, 1, 30.
 सुमेधैस् 5, 4, 122.
 √ सुसाये 7, 4, 38.
 *सुर n. und *सुरा Tatp. 2, 4, 25.
 सुरभिगन्धि 5, 4, 135.
 सुलभ und सुलाभ 7, 1, 68.
 सुलोमैन् 6, 2, 117.
 सुवास्तु 4, 2, 77.
 सुखेनैर und सुखेनैव 6, 2, 120.
 सुख्ये 5, 4, 120.
 सुषम 8, 3, 88.
 सुषामन् 8, 3, 98.

सुधि und सुधिर 5, 2, 107.
 सुवृत्ति 8, 3, 88.
 सुसव्यै und सुसव्यि 5, 4, 121.
 सुहले und सुहलि 5, 4, 121.
 सुहित nicht mit einem Gen. componirt 2, 2, 11.
 सुहृद् 5, 4, 150.
 1. √ सू (सू, सूति, सूर्यति, सुवति) 3, 2, 61. 157. 184. Anfügung eines sārvaḥ. 7, 3, 88. ārdhaḥ. 2, 44. समूय 7, 4, 74. सू geht in ष् über 8, 3, 65. Es sind dies zwei Wurzeln, die 7, 2, 44 von einander geschieden werden.
 2. *सू 3, 2, 61.
 सूकर 3, 2, 183.
 सूक्त 5, 2, 59.
 *सूति, सू geht in ष् über 8, 3, 88.
 सूत्र 4, 2, 65. 5, 1, 58. 8, 3, 90. *सूत्र 4, 2, 60. 3, 110.
 सूत्रकार 3, 2, 23.
 ± सूत्रिके 4, 2, 60.
 √ सूद (सूद) 3, 2, 153.
 *सूद Tatp. 6, 2, 129.
 सूदितृ 3, 2, 153.
 *सूष Tatp. 6, 2, 128. 135.
 सूय in राज^०.
 सूरमस 4, 1, 170.
 सूते 8, 2, 61.
 सूये 3, 1, 114. Wann य abfällt 6, 4, 149.
 सूयैस् 6, 2, 117.
 √ स (स, सति) 3, 1, 149. 2, 18. 142. 145. 150. 160. 163. 3, 17. 71. Perfect 7, 2, 13. Aorist 3, 1, 56. Dafür √ शो (धावति) substituiert 7, 3, 78.
 √ सज् (सज, सजि) 3, 2, 142. Für सृ wird ष् substituiert 8, 2, 36. सृ geht nicht in ष् über 8, 3, 110. Augment सृ kann nach सृ eingeschoben werden 6, 1, 58.
 ससजिथ und ससष्ट 7, 2, 65. इन्द्रसष्ट 5, 2, 93. उपसष्ट 1, 4, 38. संसष्ट 4, 4, 22.
 सैत्यर 3, 2, 163.
 √ सप् (सपि) 3, 4, 17. Für सृ wird nicht

- ष् substituiert 8, 3, 110. **सरोक्षपतम्** 7, 4, 65.
***सृपस्** Infin. 3, 4, 17.
सुमरं 3, 2, 160.
सैक und **सैत्र** 3, 2, 182.
***सेन** n. Tatp. 2, 4, 25. ***सेन** m. Personen-name 4, 1, 152.
सेनक 5, 4, 112.
सेनय s. **सेनि**.
सेना 3, 1, 25. 4, 4, 45. ***सेना** Tatp. 2, 4, 25.
सेनाङ्ग 2, 4, 2.
सेनाचरं 3, 2, 17.
 1. **सेनि** (सेनय) 3, 1, 25. **स्** wird **ष्** 8, 3, 65.
 2. **सेनि** (सेणि) 4, 1, 153.
सेन्य 4, 1, 152.
सेकं 3, 2, 159.
सेव् (सेव), **स्** geht in **ष्** über 8, 3, 70.
सेवित und **असेवित** 6, 1, 145. **आसेव्यमान** 3, 4, 56.
सेवन 1, 3, 32.
सेकतं 5, 2, 104 fg.
सेनिकं 4, 4, 45.
सेन्यव 4, 3, 33. 93. ***सेन्यव** Accent 6, 2, 72.
सेन्य 4, 4, 55.
सेनिकं 4, 3, 124. 4, 81.
से (सा, स्यति) 3, 1, 141. Für den Wurzelvocal wird **ह** substituiert 6, 4, 66. **ष** 67. **आ** 69. **इ** 7, 4, 40. Aorist 2, 4, 78. **साययति** 7, 3, 37. Für **स्** wird **ष्** substituiert 8, 3, 65. Ein vorangehendes **नि** wird **णि** 4, 17.
सोढ 4, 3, 52. **अ** 1, 4, 26.
सोदर und **सोदयै** 4, 4, 109. 6, 3, 88.
सोयसर्ग mit einer Präposition verbunden 8, 1, 53.
सोम 4, 2, 30. 4, 137. 7, 2, 33. **अम्लोषोमो** 8, 3, 82.
सोमजम्भेन् 5, 4, 125.
सोमसुत् 3, 2, 90.
सोमावतो 6, 3, 131.
सोम्यै 4, 4, 137 fg.
सौतंगमि 4, 2, 80.
सौधातकि 4, 1, 97.
सोमैनी und **सोम्यै** 4, 2, 30.
सौरमसे und ***मसेनी** 4, 1, 170.
सौराज्य 8, 2, 14.
सौरी 6, 4, 149.
सौवास्तवै 4, 2, 77.
सौवोर 4, 1, 148. 2, 76.
स् स्कन्द (स्कन्द, स्कन्द, स्कन्दि) 3, 4, 56. **स्कन्त्वा** 6, 4, 31. Intens. 7, 4, 84. **स्** geht in **ष्** über 8, 3, 73 fg.
***स्कन्दम्** 3, 4, 56.
स् स्कम् (स्कम्, स्कम्भति), **स्कम्भति** und **स्कम्भति** 3, 1, 82. **स्कम्भित** 7, 2, 34. **स्** geht in **ष्** über 8, 3, 77.
स्कु (स्कुञ्), **स्कृनोति** und **स्कृनोति** 3, 1, 82.
स्कुम् (स्कुम्भु), **स्कृभोति** und **स्कृभोति** 3, 1, 82.
 1. ***स्तन** Bahuvr. Accent nach einem Zahlwort 6, 2, 163 fg.
 2. **स्तन** in **अभिनिःष्टन** 8, 3, 86.
स्तनं धर्ये 3, 2, 29.
स्तम्बकैरि 3, 2, 24.
स्तम्बर्धन und **स्तम्बर्ध** 3, 3, 83.
स्तम्बेरमं 3, 2, 13.
स् स्तम्भ (स्तम्भ, स्तम्भ, स्तम्भु), **स्तम्भोति** und **स्तम्भोति** 3, 1, 82. Aorist 3, 1, 58. Wann **ष्** für **स्** eintritt 8, 3, 67 fg. 116. **स्तम्भित** 7, 2, 34. **अवष्टब्ध** 5, 2, 13. Nach **उद्** 8, 4, 61. **उत्तम्भित** 7, 2, 34. **निस्तब्ध** und **प्रतिस्तब्ध** 8, 3, 114.
स्तर्षा und **स्तार्ष्य** 3, 1, 123.
स्त् (स्तु, स्तोति) 3, 1, 109. 2, 177. 182. 3, 27. 31. **स्तोति** und **स्तब्धोति** 7, 3, 95. Perfect 2, 13. Aorist 72. Wann **ष्** für **स्** eintritt 8, 3, 61. 65. 70 fg. In **स्तुत** 105.
स्तुत् in **अग्निष्टुत्** und **वायुस्तुत्**.
स्तुत्य 3, 1, 109.
स् स्तुम् (स्तोभति), wann **ष्** für **स्** eintritt 8, 3, 65.
स् स्तुम् (स्तुम्भु), **स्तुभोति** und **स्तुभोति** 3, 1, 82.

Präpositionen in ष् über, wenn die Wurzel zu सुष् verkürzt wird, 8, 3, 88.

स्वर्पति 4, 4, 104.

स्वर्णोदम् 3, 4, 40.

स्वर्ज 3, 3, 91.

स्वर्जन् 3, 2, 172.

स्वयम् mit einem Particip auf त componirt 2, 1, 25.

स्वर् Indec. 1, 1, 37.

स्वर 1) Accent 1, 1, 58. 2, 1, 2. 8, 2, 2. —

2) Ton 7, 2, 18.

स्वरित mit gehobener und wieder gesenkter Stimme gesprochen, mit dem svarita versehen 1, 2, 31 fg. Bezeichnet einen Adhikāra 3, 11. Was ein stummes त् hat, ist svarita auf der letzten Silbe 6, 1, 185. Dafür udātta substituiert 1, 2, 37. anudātta 38. Darauf folgende anudātta mit Gleichönigkeit gesprochen 39. Ein anudātta wird vor einem svarita mit mehr gesenkter Stimme gesprochen 40. udātta + anudātta und svarita + anudātta ergeben svarita, wenn udātta und svarita durch Uebergang eines Vowels in ihren Halbvocal verschwinden, 8, 2, 4. Zusammenfließen von udātta und anudātta wird svarita oder udātta, wenn die Vocale Aus- und Anlaute eines Wortes sind, 6. Ein auf einen udātta folgender anudātta kann svarita werden 8, 4, 56 fg. Ist pluta 2, 103 fgg.

स्वरितञित् 1, 3, 72 = स्वरितेन् + जित्.

स्वरितेन् dessen stummer Laut svarita ist.

Eine solche Wurzel hat Ātman. in medialer Bedeutung 1, 3, 72.

स्वयस् und स्वयान् 7, 1, 83.

स्वस् 1, 2, 68. 4, 1, 143. Erhält kein Femininsuffix 10. Declination 6, 4, 11.

Davor kann die Genetivendung im Compositum sich erhalten 3, 24.

स्वस्ति mit Dativ 2, 3, 16.

स्वस्तिककर्ण 6, 3, 115.

स्वर्घोप 4, 1, 143.

स्वागत und स्वागतिक 7, 3, 7.

स्वाङ्ग n. 3, 4, 54. 61. 4, 1, 53 fg. 5, 2, 68. 4, 113. 159. 6, 2, 167. 177. 183. 3, 12. 40.

स्वाति 4, 3, 34.

स्वादुर्कारम् und स्वादुम् 3, 4, 26.

स्वान् 3, 3, 62. 6, 1, 159.

स्वान्त 7, 2, 18.

स्वापतेय 4, 4, 104.

स्वामिन् 5, 2, 126. 3, 1, 108. Mit Gen. oder Loc. 2, 3, 39. *स्वामिन् Accent 6, 2, 17.

स्वाहा mit Dativ 2, 3, 16.

स्विका 7, 3, 47.

स्वित् oder स्वित् Indec. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 2, 102.

√स्विद् (स्विदि), Particip auf त् und तयत् 1, 2, 19. स् wird nicht ष् 8, 3, 62.

√स्व् (स्व्, स्वरित), Anfügung eines Ārdhadh. 7, 2, 44. Desid. 49.

स्वैरिन् in अस्वैरिन्.

ह

1. *ह 3, 2, 49 fg.

2. ह Indec. Mit Perfectum und Imperf. 3, 2, 116. Nicht mit tonlosen Pronomina 8, 1, 24. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 1, 58. 60. Wann es zu ergänzen ist 63. नह mit betontem Verbum 31. इति ह 5, 4, 23.

*हता, Verhalten eines Femin. davor 6, 3, 43.

हति in पछति.

*हत्या 3, 1, 108.

1. √ हन् (हन्, हन्, हन्ति) 3, 1, 108. 2, 49. 86. 142. 154. 171. 4, 36 fg. Ausfall des Vowels 6, 4, 98. त् für न् substituiert 7, 3, 32. ष् für ह् 54 fg. श् für न् 8, 4,

- 22 fgg. Dafür वध substituiert 2, 4, 42 fgg.
 3, 3, 76. हन्ति 4, 4, 35. जहि 6, 4, 36.
 Aorist 1, 2, 14. जघ्रिवस् und जघ्रन्वस् 7,
 2, 68. हनिष्यति u. अहनिष्यत् 70. Erstes
 und zweites Fut., Condit., स्-Aorist, Pre-
 cativ im Passiv und Impera. 6, 4, 62.
 जिघांसति 16. Nach आ Atman. 1, 3, 28.
 आहत 5, 2, 120. उपहत 6, 3, 52. नि
 wird चि 8, 4, 17. Nach नि प्र mit Gen.
 2, 3, 56.
 2. *हैन् 3, 2, 87 fg. Declination 6, 4, 12 fg.
 Verhalten vor ±-अ 135.
 हननो 4, 4, 121.
 हन्त Indeel. Einfluss auf die Betonung des
 Verbums 8, 1, 30, 54.
 *हरं 3, 2, 9 fg.
 *हरण Accent 6, 2, 65.
 हरि in नायहरि.
 हरित 4, 1, 100.
 हरितजम्भैन् 5, 4, 125.
 हरिश्चन्द्र m. 6, 1, 153.
 हरीतकी 4, 3, 167.
 हयं 3, 3, 68.
 हल 3, 1, 21. 2, 183. 4, 3, 124. 4, 81. 97.
 1. हलि 3, 1, 117. Vgl. अहलि.
 2. √ हलिं 3, 1, 21.
 हल्य 4, 4, 97.
 हव 3, 3, 75.
 हविष्यं und हविष्या 4, 4, 122.
 हविस् 2, 3, 61. 3, 1, 129. 5, 1, 4.
 √ हम् (हस्) und हँस 3, 3, 62.
 हस्त 4, 3, 34 (Nakshatra). 5, 1, 98. 2, 133.
 हस्ते Gati mit कृ 1, 4, 77.
 हस्तयोहम् und हस्तयेतेम् 3, 4, 39.
 हस्तादान 3, 3, 40.
 हस्तिघ्ने 3, 2, 54.
 हस्तिदघ्ने und हस्तिद्वघ्ने 5, 2, 38.
 हस्तिन् 5, 2, 133. 4, 2, 47. 5, 2, 38.
 हस्तिपाद 5, 4, 158.
 हस्तिमात्रं 5, 2, 38.
 हस्तिवर्चसे 5, 4, 78.
 हँस्य 5, 1, 98.
 1. √ हा (हा) 3, 1, 148. Unentschieden ob
 2. √ हा oder 3. √ हा.
 2. √ हा (जहाति, Passiv होय), für आ wird हं
 substituiert 6, 4, 66. य 67. इ oder हं
 116. आ bleibt 69. 117. Fällt ab 118.
 हित्या u. हात्या 7, 4, 43 fg. Construction
 des Passivs 5, 4, 45. 47.
 3. √ हा, जिहते 7, 4, 76.
 हायेन 3, 1, 148. *हायन u. *हायनो Bahuvr.
 4, 1, 27. ±-हायने 5, 1, 130.
 हार in उद^० und उदक^०.
 हारित und हारितायने 4, 1, 100.
 हारिन् 5, 2, 69. 6, 2, 65.
 हादे 6, 3, 50. ±-हार्द 7, 3, 19.
 ±-हार्द्य 6, 3, 51.
 हालिके 4, 3, 124. 4, 81.
 होम und होमं 3, 3, 62. 6, 1, 216.
 हास्तिके 4, 2, 47.
 हास्तिने 5, 2, 38.
 हास्तिनपुर, Accent 6, 2, 101.
 हास्तिनायन 6, 4, 174.
 हास्तिपद und हास्तिपदे 4, 3, 132.
 1. √ हि (हि, हिन्), dafür चि substituiert 7,
 3, 56. प्र हिणामि 8, 4, 15.
 2. √ हि Substitut für धा 7, 4, 42.
 3. √ हि Substitut für हा, जहाति 7, 4, 43 fg.
 4. √ हि Indeel. Einfluss auf die Betonung
 des Verbums 8, 1, 34 fg. 56. pluta und
 udātta 2, 93.
 √ हिस् (हिम्, हिंस) 3, 2, 146. 167. Beto-
 nung 6, 1, 188.
 हिंसक 3, 2, 146.
 हिंसा 1, 3, 15. 2, 3, 56. 3, 4, 48. 6, 1, 141.
 4, 123.
 हिंसे 3, 2, 167.
 हित 4, 4, 65. 75. 5, 1, 5. 6, 2, 15. 155.
 Mit Gen. oder Dat. 2, 3, 73. *हित Tatp.
 1, 36.
 हिम 4, 1, 49. Vgl. पद्धिम.
 हिमवत् 4, 4, 112.
 हिमयय m. 6, 4, 29.
 हिमानेन 4, 1, 49.

√ स्तु (स्तु) 3, 3, 32, 120. अतस्तरत् 7, 4, 95.
स्तन 5, 1, 125.

स्तय 5, 1, 125. 3, 3, 40 (अ*).

*स्तोक Tatp. 2, 1, 65. स्तोकेन 3, 33. स्तो-
कात् mit folgendem Participle auf त 1,
39. 3, 33. 6, 3, 2.

स्तौत्र 3, 2, 182.

स्तोम in अग्निष्टोम, आयुःष्टोम, ज्योतिःष्टोम.
Vgl. 8, 3, 105.

√ स्था s. √ स्थे.

√ स्थे (स्था), प्रस्तोत und प्रस्तोम 6, 1, 23.
8, 2, 54.

स्त्री f. 1) *Femininum, Femininendung, das weibliche Geschlecht* 1, 4, 8. 2, 3, 25. 4, 62. 3, 1, 94. 3, 49. 94. 4, 1, 94. 109. 176. 2, 76. 5, 3, 119. 4, 8. 14. 143. 152. 6, 1, 219. 7, 1, 96. 3, 120. Bildung des Femin. 4, 1, 3 fgg. Derivata davon 120 fgg. Für den Auslaut eine Kürze substituiert 1, 2, 46. Die männliche Form 66 fgg. 6, 3, 34 fgg. Femininum statt Masc. 1, 2, 73. गोत्र* Geschlechtsname im Femin. 4, 1, 147. — 2) *das Wort* स्त्री 4, 1, 87. Declination 1, 4, 4. 6, 4, 79 fgg.

स्त्रीपुंसां 5, 4, 77.

स्त्रीविषय, अ* 4, 1, 63.

स्त्रीणां 4, 1, 87.

*स्थे 3, 2, 4. 77. 6, 3, 20 (mit vorangehen-
dem Loc.) 8, 3, 97 (*ष्ट). 1, 3, 37. 3, 1,
92. 4, 2, 134. 5, 2, 96. 128. 4, 82. 6, 2,
188. 3, 96. 99. 7, 3, 44. 8, 1, 20. 3, 45.
4, 27.

स्थगिहल 4, 2, 15.

स्थल und स्थलेने 4, 1, 42. *स्थल und स्थलो
Tatp. 6, 2, 129. Für स् wird घ् substituiert 8, 3, 96.

स्थविरतर 4, 1, 165.

स्थोयष्ट und स्थोयस् 6, 4, 156.

1. √ स्था (स्था, तिष्ठति) 3, 2, 4. 139. 154.
175. 3, 95. 4, 16. Für आ wird ह् substituiert 6, 4, 66. इ 67. इ 7, 4, 40. आ

bleibt 6, 4, 69. Für स् wird घ् substituiert 8, 3, 64 fgg. Wann Ātman. (Simpl. und nach verschiedenen Präpositionen) 1, 3, 22 fgg. तिष्ठति 7, 3, 78. 4, 4, 36. Aorist 1, 2, 17. 2, 4, 77. अतिष्ठिषत् 7, 4, 5. Mit Dativ 1, 4, 34. Nach अधि mit Acc. 46. अन्यदास्थित 6, 3, 99. Bedeutung von *स्थित 3, 4, 72. Mit उद् 8, 4, 61.

2. *स्थो 3, 2, 77.

स्थागिहलै 4, 2, 15.

*स्थतोस् Infinit. 3, 4, 16.

स्थान 1, 1, 50. 4, 4, 7, 3, 46. *स्थान 4, 3, 35. 5, 4, 10. *स्थाने 6, 2, 151. Vgl. आद्य* स*, भोरुष्ठान.

स्थानिन् 1, 4, 105. 2, 3, 14. स्थानियत् Adv. 1, 1, 56.

*स्थानेनैय 5, 4, 10.

स्थानेयोग Adj. (f. आ) 1, 1, 49.

स्थायुक 3, 2, 154.

स्थालीबिल, *बिलैय und *बिल्यं 5, 1, 70.

स्थावरै 3, 2, 175.

स्थावृ 3, 2, 139.

स्थितै 3, 3, 95.

स्थिर 3, 3, 17. 6, 4, 157. Vgl. गविष्ठिर, पुष्टिष्ठिर.

स्थूल 5, 4, 3. 6, 4, 156. 7, 2, 20.

स्थूलक 5, 4, 3.

स्थूलकैरक्ष 3, 2, 56.

स्थूलनासिक 5, 4, 118.

स्थूलमुख 6, 2, 168.

स्थूलभविष्यु und *भैयुक 3, 2, 57.

स्थैय 1, 3, 23.

स्थैयस् und स्थैष्ट 6, 4, 157.

स्थौल्य 4, 1, 42.

√ स्था (स्थाति), wann स् zu घ् wird 8, 3, 89. प्रतिप्राप्त 90.

सात्वो 7, 1, 49.

√ सिह् (सिह्), ह् kann द् oder घ् werden 8, 2, 33. Anfügung eines ārdhadh. 7, 2, 45.

√ स (सु), Anfügung eines ārdhadh. 7, 2, 36. Reflex. 3, 1, 86.

√ सुह् (सुह), ह् kann ढ् oder घ् werden 8, 2, 33. Anfügung eines Ārdhadh. 7, 2, 45.
 सेह, विघातन 7, 3, 39.
 सेह 3, 4, 38.
 √ स्पध्, अपस्पधेयाम् 6, 1, 36.
 स्पधा 1, 3, 31.
 स्पैर् 3, 3, 16. 6, 1, 24. 8, 2, 47 (अ०).
 √ स्पग् (स्पग्), अपस्पग् 7, 4, 95. स्पगित und स्पष्ट 2, 27.
 1. √ स्पग् (स्पग्, स्पगि) 3, 2, 58. 3, 16. Für स् wird nicht ष् substituiert 8, 3, 110.
 2. °स्पैर् 3, 2, 58.
 √ स्पह् zehnte Klasse (स्पहि) 3, 2, 158. Mit Dat. 1, 4, 36. Für स् nicht ष् substituiert 8, 3, 110. स्पह् ist im Dhātup. zweifelsbig.
 स्पह्यालै 3, 2, 158.
 √ स्फाय् (स्फाय्), स्फोते 6, 1, 22. स्फावैयति 7, 3, 41.
 स्फारै und स्फालै 6, 1, 47. 159.
 स्फिग in अपस्फिग.
 स्फिर 6, 4, 157.
 √ स्फो für √ स्फाय् substituiert 6, 1, 22.
 स्फोते s. u. √ स्फाय्.
 √ स्फूर् (स्फूर्, स्फूर्ति) 6, 1, 47. स्फोरेयति und स्फारैयति 54. Für स् wird ष् substituiert 8, 3, 78.
 √ स्फुल् (स्फुलि) 6, 1, 47. Für स् wird ष् substituiert 8, 3, 78.
 स्फैयस् und स्फैष्ट 6, 4, 157.
 स्फोटायन 6, 1, 123.
 स्म Indecl. Mit Präsens 3, 2, 118 fg. 122.
 Mit Imperativ 3, 185 fg. मा स्म mit Imperfectum und Aorist 176.
 √ स्मि (स्मि, स्मयति) 3, 2, 167. स्मापयति und स्मापयते 1, 3, 68. 6, 1, 57. स्मिषिषते 7, 2, 74.
 √ स्म (स्म), अस्मरत् 7, 4, 95. मुस्मूर्यते 1, 3, 57.
 स्मेरै 3, 2, 167.
 स्वेष्ट 6, 4, 28.
 √ स्यन्द् (स्यन्द्, स्यन्दति), Anfügung eines Ārdhadh. 7, 2, 59. स्यन्त्वा und स्यन्दित्वा

6, 4, 31. Für स् wird ष् substituiert 8, 3, 72. सं सनिष्यदत् 7, 4, 65.
 स्येन्द 6, 4, 28.
 √ स्यम् (स्यमि), Perfect 6, 4, 12. सेसिम्यते 1, 19.
 √ संस् (संसु), Intens. 7, 4, 84. Für den Auslaut wird ढ् substituiert 8, 2, 72.
 सखिन् 5, 2, 121.
 सैज् 3, 2, 59. 5, 2, 121.
 √ सम्भ् (सम्भ्) 3, 2, 143.
 सैवक् 3, 1, 149, v. 1.
 √ सिव् (सिवि) zu सू geschwächt 6, 4, 20.
 √ सु (सु, सवति) 3, 1, 141. 149, v. 1. 3, 27. Perfect 7, 2, 13. Caus. Parasma. 1, 3, 86.
 असुसुवत् 3, 1, 48. असिसुवत् (so richtig) und असुसुवत् (so richtig) 7, 4, 93 fg. सिखाययिषति und मुसा° 81.
 सुयकर्ण 6, 3, 115.
 सोतस्, सोतस्य, सोत्यै und सोत्य 4, 4, 113.
 स्व 1, 1, 88. 4, 4, 123. 6, 2, 17. Declination 1, 1, 35. 7, 1, 16.
 स्वकरण 1, 3, 58.
 स्वका 7, 3, 47.
 √ स्वज् (स्वज्), स्वजते 6, 4, 25. Für स् wird ष् substituiert 8, 3, 65. 70 fg.
 स्वतन्त्र 1, 4, 54.
 स्वतयस्, स्वतवान् 7, 1, 83. स्वतवाः पायुः 8, 3, 11.
 √ स्वद् (स्वदि), स् geht nicht in ष् über 8, 3, 62.
 स्वधा mit Dativ 2, 3, 16.
 √ स्वन् (स्वन्, स्वन) 3, 3, 62. 64. Perfect 6, 4, 125. स् geht in ष् über 8, 3, 69. आस्वान् und आस्वनित 7, 2, 28.
 स्वेन 3, 3, 62.
 √ स्वप् (स्वप्, स्वपि, मुपि) 3, 2, 172. 3, 91. ष् wird vocalisirt 6, 1, 15. स्वपति 7, 2, 76. Accent im Präsens 6, 1, 188.
 अस्वपोत् und अस्वपत् 7, 3, 98 fg. सुष्वाप 6, 1, 17. सुष्वा und सुष्पति 1, 2, 8. सोपुष्यते 6, 1, 19. Caus. (स्यापि) अमृषुपत् 18. सुष्वापयिषति 7, 4, 67. स् geht nach

Präpositionen in **य** über, wenn die Wurzel zu **सुप्** verkürzt wird, 8, 3, 88.

स्वपति 4, 4, 104.

स्वपौषम् 3, 4, 40.

स्वप्न 3, 3, 91.

स्वप्नेज् 3, 2, 172.

स्वयम् mit einem Participle auf **त** componirt 2, 1, 25.

स्वर् Indecl. 1, 1, 37.

स्वर् 1) Accent 1, 1, 58. 2, 1, 2. 8, 2, 2. —

2) Ton 7, 2, 18.

स्वरित mit gehobener und wieder gesenkter

Stimme gesprochen, mit dem svarita

versehen 1, 2, 31 fg. Bezeichnet einen

Adhikāra 3, 11. Was ein stummes **त्** hat, ist svarita auf der letzten Silbe 6, 1, 185.

Dafür udātta substituiert 1, 2, 37. anu-

dātta 38. Darauf folgende anudātta mit

Gleichmäßigkeit gesprochen 39. Ein anu-

dātta wird vor einem svarita mit mehr

gesenkter Stimme gesprochen 40. udātta

+ anudātta und svarita + anudātta er-

geben svarita, wenn udātta und svarita

durch Uebergang eines Vowels in ihren

Halbvocal verschwinden, 8, 2, 4. Zusam-

menfließen von udātta und anudātta wird

svarita oder udātta, wenn die Vowale

Aus- und Anlaute eines Wortes sind, 6.

Ein auf einen udātta folgender anudātta

kann svarita werden 8, 4, 66 fg. Ist

pluta 2, 103 fgg.

स्वरितञित् 1, 3, 72 = **स्वरितेत्** + **ञित्**.

स्वरितेत् dessen stummer Laut svarita ist.

Eine solche Wurzel hat Ātman. in medialer Bedeutung 1, 3, 72.

स्ववस् und **स्ववान्** 7, 1, 83.

स्वस् 1, 2, 68. 4, 1, 143. Erhält kein Femininsuffix 10. Declination 6, 4, 11.

Davor kann die Genetivendung im Compositum sich erhalten 3, 24.

स्वस्ति mit Dativ 2, 3, 16.

स्वस्तिककर्ण 6, 3, 115.

स्वसेय 4, 1, 143.

स्वागत und **स्वागतिक** 7, 3, 7.

स्वाङ्ग n. 3, 4, 54. 61. 4, 1, 53 fg. 5, 2, 66.

4, 115. 159. 6, 2, 167. 177. 183. 3, 12. 40.

स्वाति 4, 3, 34.

स्वादुर्कारम् und **स्वादुम्** 3, 4, 26.

स्वाने 3, 3, 62. 6, 1, 159.

स्वान्त 7, 2, 18.

स्वौपतेय 4, 4, 104.

स्वामिन् 5, 2, 126. 3, 1, 103. Mit Gen. oder Loc. 2, 3, 39. ***स्वामिन्** Accent 6, 2, 17.

स्वाहा mit Dativ 2, 3, 16.

स्विका 7, 3, 47.

स्यित् oder **स्यिद्** Indecl. Einfluss auf die Betonung des Verbums 8, 2, 102.

√ **स्यिद्** (**स्यिदि**), Participle auf **त** und **तवत्** 1, 2, 19. **स्** wird nicht **य्** 8, 3, 62.

√ **स्य** (**स्य**, **स्वरति**), Anfügung eines ārdhadh. 7, 2, 44. Desid. 49.

स्वैरिन् in **अस्वैरिन्**.

ह

1. ***हे** 3, 2, 49 fg.

2. **ह** Indecl. Mit Perfectum und Imperf.

3, 2, 116. Nicht mit tonlosen Pronomina

8, 1, 24. Einfluss auf die Betonung des Verbums

8, 1, 58. 60. Wann es zu ergänzen ist 83. **नह** mit betontem

Verbum 31. **इति ह** 5, 4, 23.

***हता**, Verhalten eines Femin. davor 6, 3, 43.

हति in **पञ्चति**.

***हत्या** 3, 1, 108.

1. √ **हन्** (**हन्**, **हन**, **हन्ति**) 3, 1, 108. 2, 49.

86. 142. 154. 171. 4, 38 fg. Ausfall des

Vowels 6, 4, 98. **त्** für **न्** substituiert 7,

3, 32. **घ्** für **ह्** 54 fg. **क्** für **न्** 8, 4,

- 22 fgg. Dafür वधु substituiert 2, 4, 42 fgg.
 3, 3, 76. हन्ति 4, 4, 35. जहि 6, 4, 36.
 Aorist 1, 2, 14. जघिष्वस् und जघन्वस् 7,
 2, 68. हनिष्यति u. अहनिष्यत् 70. Erstes
 und zweites Fut., Condis., स्-Aorist, Pre-
 cativ im Passiv und Impers. 6, 4, 62.
 जिघांसति 18. Nach आ Ātman. 1, 3, 28.
 आहत 5, 2, 120. उपहत 6, 3, 52. नि
 wird णि 8, 4, 17. Nach नि प्र mit Gen.
 2, 3, 56.
 2. *हैन् 3, 2, 87 fg. Declination 6, 4, 12 fg.
 Verhalten vor ±-अ 135.
 हननी 4, 4, 121.
 हन्त Indeel. Einfluss auf die Betonung des
 Verbums 8, 1, 30. 54.
 *हरं 3, 2, 9 fg.
 *हरण Accent 6, 2, 65.
 हरि in नाथहरि.
 हरित 4, 1, 100.
 हरितजम्बेन् 5, 4, 125.
 हरिश्चन्द्र m. 6, 1, 153.
 हरोतको 4, 3, 167.
 हर्ष 3, 3, 68.
 हल 3, 1, 21. 2, 183. 4, 3, 124. 4, 81. 97.
 1. हलि 3, 1, 117. Vgl. अहलि.
 2. √ हलिं 3, 1, 21.
 हेल्य 4, 4, 97.
 रैव 3, 3, 75.
 हविष्य und हविष्या 4, 4, 122.
 हविस् 2, 3, 61. 3, 1, 129. 5, 1, 4.
 √ हस् (हस्) und हैस 3, 3, 62.
 हस्त 4, 3, 34 (Nakshatra). 5, 1, 98. 2, 133.
 हस्ते Gati mit क 1, 4, 77.
 हस्तयौहम् und हस्तयैतम् 3, 4, 39.
 हस्तादान 3, 3, 40.
 हस्तिघ्नं 3, 2, 54.
 हस्तिदग्धं und हस्तिदृष्यं 5, 2, 38.
 हस्तिन् 5, 2, 133. 4, 2, 47. 5, 2, 38.
 हस्तिपाद 5, 4, 138.
 हस्तिमार्चं 5, 2, 38.
 हस्तिवर्चसं 5, 4, 78.
 हैस्य 5, 1, 98.
 1. √ हा (हा) 3, 1, 148. Unentschieden ob
 2. √ हा oder 3. √ हा.
 2. √ हा (जहाति, Passiv होय), für आ wird ई
 substituiert 6, 4, 68. य 67. इ oder ई
 118. आ bleibt 69. 117. Fällt ab 118.
 हित्या u. हान्या 7, 4, 43 fg. Construction
 des Passivs 5, 4, 45. 47.
 3. √ हा, जिहोते 7, 4, 76.
 हायेन 3, 1, 148. *हायन u. *हायनी Bahuvr.
 4, 1, 27. ±-हायने 5, 1, 130.
 हार in उद* und उदक*.
 हैरित und हारितायने 4, 1, 100.
 हारिन् 5, 2, 69. 6, 2, 65.
 हाटे 6, 3, 50. ±-हाटे 7, 3, 19.
 ±-हाट्यं 6, 3, 51.
 हालिकै 4, 3, 124. 4, 81.
 हास und हासं 3, 3, 62. 6, 1, 218.
 हास्तिकै 4, 2, 47.
 हास्तिने 5, 2, 38.
 हास्तिनपुर, Accent 6, 2, 101.
 हास्तिनायन 6, 4, 174.
 हास्तिपद und हास्तिपटे 4, 3, 132.
 1. √ हि (हि, हिनु), dafür चि substituiert 7,
 3, 56. प्र हिणामि 8, 4, 15.
 2. √ हि Substitut für धा 7, 4, 42.
 3. √ हि Substitut für हा, जहाति 7, 4, 43 fg.
 4. √ हि Indeel. Einfluss auf die Betonung
 des Verbums 8, 1, 34 fg. 56. pluta und
 unlāta 2, 93.
 √ हिस् (हिम्, हिंस) 3, 2, 146. 167. Beto-
 nung 6, 1, 158.
 हिंसक 3, 2, 146.
 हिंसा 1, 3, 15. 2, 3, 56. 3, 4, 48. 6, 1, 141.
 4, 123.
 हिंसे 3, 2, 167.
 हित 4, 4, 65. 75. 5, 1, 5. 6, 2, 15. 155.
 Mit Gen. oder Dat. 2, 3, 73. *हित Tatp.
 1, 38.
 हिम 4, 1, 49. Vgl. पश्चिम.
 हिमवत् 4, 4, 112.
 हिमशय m. 6, 4, 29.
 हिमानेन 4, 1, 49.

हिरण्य 5, 2, 85. 6, 2, 55.

हिरण्यक 5, 2, 65.

हिरण्यमय und हिरण्यय 6, 4, 174 fg.

होन 1, 4, 86. अ° 6, 2, 47.

√ हु (हु, जुहोति) 3, 4, 16. वृ für उ substituiert 6, 4, 87. जुहोति 2, 4, 75. 6, 1, 192. जुहुधि 4, 101. जुहाय und जुहवां चकार 3, 1, 39. Mit Acc. oder Instr. 2, 3, 3.

हुत, दूराद्धते 8, 2, 84. अदृ° 107.

हुय in देवहुय.

√ हु (हु, हरति) 3, 1, 141. 2, 9, 25. हरति 4, 4, 15. 5, 1, 50. Caus. Construction 1, 4, 53. अपहृत 5, 2, 70. अय हरति 1, 52. व्यय हरति 4, 4, 72. Mit Gen. 2, 3, 57. आहृत 5, 1, 77. व्या हरति 4, 3, 51. व्याहृत 5, 4, 35. उद्धृत 4, 2, 14.

हुक्कोक 6, 3, 51.

हुद् 6, 3, 50 fg. Declination 1, 63. Accent 171. *हुद्, Ableitungen davon 7, 3, 19.

हुदय 4, 4, 95 fg. 6, 1, 63. 3, 50 fg.

हुदयरोम und हुदयशोक 6, 3, 51.

± हुदय्य 6, 3, 51.

हुय 4, 4, 95 fg. 6, 3, 50.

हुयम 6, 3, 51.

हुल्लास und हुल्लेख 6, 3, 50.

√ हुष् (हुषि), हुष्ट und हुषित 7, 2, 29.

हे Indec. pluta und udātta 8, 2, 85.

हेति 3, 3, 97.

हेतु m. 1) der Agens im Causativ, der einen Agens zum Handeln antreibt, 1, 4, 35. 3, 68. 6, 1, 58. 7, 3, 40. — 2) Veranlassung, Ursache 1, 4, 25. 2, 3, 23. 3, 2, 20. 126. 3, 153. 4, 3, 81. 5, 3, 26. — 3) das Wort हेतु 2, 3, 26 fg.

हेतुमत् 3, 1, 26. 3, 156.

हेमन्त 4, 3, 21. *शिशिरा 2, 4, 28.

हे Indec. pluta und udātta 8, 2, 85.

हेमन्तिक 4, 3, 21.

हेमवर्ते und *यते 4, 4, 112.

हेयंगवीन 5, 2, 23.

हेलिहिन 6, 2, 38.

होव Declination 6, 4, 11.

*होतोस् India 3, 4, 16.

होत्रा 5, 1, 135.

√ हु (हु, हुद्), Betonung 6, 1, 186. Mit Dat. 1, 4, 34.

होम्, होस्तन, ह्यस्तन und होस्त्य 4, 2, 105.

*हुद und *हुदोय 4, 2, 142.

हुसिष्ट und हुसोयम् 6, 4, 156.

ह्रस्व m. n. 1) ein kurzer Vocal 1, 2, 27.

Heißt laghu 4, 10. Vor Doppelconsonanz

guru 11. 6, 1, 69. 71. 151. 176. 2, 174.

7, 1, 54. 8, 2, 27. 3, 32. 101. Wenn

für einen Diphthongen eine Kürze substituiert werden soll, sind इ und उ ge-

meint 1, 1, 48. Wann eine Kürze substituiert wird 2, 47. 4, 6. 6, 1, 127 fg. 3,

43 fg. 61 fg. 4, 92 fg. 7, 3, 80 fg.

107. 114 fg. 4, 1 fg. 12 fg. 23 fg. 59.

— 2) kurz, klein 5, 3, 86. — 3) das Wort

ह्रस्व 6, 4, 156. — Vgl. अर्ध°.

√ हु (हो), जिहोति 6, 1, 192. जिह्याय und

जिह्यां चकार 3, 1, 39. हुते und हुयो 8,

2, 56. ह्येयति 7, 3, 36.

√ हु für √ ह्य substituiert 7, 2, 31.

√ हुद् s. √ हुद्.

√ हुद् (हुद्), हुव 6, 4, 95.

√ ह्यर् s. √ ह्य.

√ ह्या s. √ ह्य.

√ ह्य (ह्यर, ह्यरि), Aorist 2, 4, 80. हुत

7, 2, 31. ह्यरित 33. अपरिहृत 32.

√ ह्ये (ह्या) 3, 2, 2. 3, 72. Aorist 1, 53 fg.

वृ vocalisiert sich auch in der Redupli-

cation 6, 1, 32 fg. ह्यायति 7, 3, 37.

Nach आ, उप, नि, वि und सम् Ātman.

1, 3, 30 fg.

*ह्याय 3, 2, 2.

Sachregister.

(Das folgende, nach der uns geläufigen Terminologie angefertigte Sachregister soll dem Leser des Pāṇini das Auffinden des von ihm Gesuchten in den beiden vorangehenden Indices möglichst erleichtern und ihn in Pāṇini's Anschauungsweise einigermaassen einzuführen versuchen. Dieses Verzeichniss empfiehlt sich also nicht bloss zum Nachschlagen, sondern auch zu häufigerem Durchlesen und vielleicht sogar zum Auswendiglernen. Wenn unserm europäischen Terminus kein diesem völlig deckender indischer entspricht, sind die verschiedenen, in dem europäischen Terminus enthaltenen indischen aufgezählt.)

Ablativ अपादान, पञ्चमो; Casusendungen:

इमि, भ्याम्, भ्यम्.

Absolutive (अम्, त्वा, य) गामुल्, त्वा, ल्यप्.

Accent स्वर. Zur Bezeichnung des Accentus eines Wortes oder Stammes dienen folgende stumme Consonanten: क, च, ज, त्, न्, ए, र und ल्.

Accusativ कर्मन्, द्वितीया; Casusendungen:

अम्, ओद्, गस्.

Activum परस्मैपद.

Acut उदात्त.

Adjectiv गुणवचन, विशेषण.

Adverb, adverbiale Formen अव्यय, निपात, गति, उपसर्ग, कर्मप्रयत्नोय. *Adverbiale Formen* auf आ (in Verbindung mit क u. s. w.) डाच्, auf ई und ऊ — च्वि.

Agens, Subject कर्त्तृ, beim Causativum हेतु. Anlaut आदि.

Apposition विशेषण.

Aorist लुङ्. Undifferenzirter Charakter: लि (लि), Wurzel-aorist लुक् von सिच् und लि (लि), a-Aorist अङ्, reduplicirter चङ्, a-, ish- und sish-Aorist सिच्; sa-Aorist क्त, dritte Person Sg. Pass. auf इ — चिण्. Pāṇini's Grammatik

Aspirata, tönende ऋय्, tonlose vacat.

Augment beim Verbum अद् und आद्. Vorn angefügte Augmente haben hinten ein stummes द्, hinten angefügte ein stummes क्, nach dem letzten Vocal eingeschobene ein stummes म्.

Beiwort s. Apposition und Adjectiv.

Bindevocale (इ und ई) इद् und ईद्.

Casusendung विभक्ति, मुप्; die Endungen der starken Casus सर्वनामस्थान. *Nominativ* u. s. w. s. besonders.

Causativum णिच्, णि. Präsenscharakter: शप्.

Cerebral मूर्धन्य, टु.

Circumflex स्वरित.

Comparativesuffixe च, तरप्, तमप्, ईयमुन्, इष्टन्.

Compositum समास, तत्पुङ्गव, कर्मधारय, द्विगु,

द्वंद्व, बहुव्रीहि, अव्ययोभाव. Das vordere Glied heisst पूर्वपद (abgekürzt पूर्व, auch आदि), das hintere उत्तरपद (auch अन्त). In einem Compositum, dessen zweites Glied ein mit einem क्त-Suffix versehenes ist, heisst das erste Glied कारक und उप-

पद, wenn es zum Verbalbegriff in näherer Beziehung steht u. zur Composition die Veranlassung gibt. Das untergeordnete Glied heisst उपसर्जन, das Hauptglied प्रधान.

Conditionalis लङ्, Charakter desselben: स्य.

Congruenz, congruierend समानाधिकरण.

Conjunctiv लेट्.

Consonant दन्त. Zwei und mehr Consonanten ohne zwischenliegenden Vocal संयोग.

Dativ संप्रदान, चतुर्थो; Casusendungen: डे, भ्याम्, भ्यस्.

Denominativa क्य, क्यङ्, क्यच्, क्यप्, काम्यच्, गिङ्, गिच्; Präsenscharakter: शप्.

Dental दन्त्य, तु.

Desiderativ सन्; Präsenscharakter: शप्.

Diphthong एच्.

Dual द्विवचन. Die Personalendungen des Duals werden 3, 4, 78, die Casusendungen 4, 1, 2 aufgeführt.

Eigenschaftswort s. Adjectiv.

Einsilbig एकाच्.

Facultativ विभाषा, वा, अन्यतरस्याम्, उभयथा.

Femininum स्त्री. Femininsuffixe: नदो, आप्, चाप्, टाप्, डाप्, डो, डोन, डोप्, डोष्, ऊङ्. Ein stummes ट् in einem Suffix sagt an, dass das Femin. mit डोप्, ein stummes ष्, dass es mit डोष् gebildet wird.

Flexionsendung beim Verbum und Nomen विभक्ति. Vgl. Casusendung und Personalendung.

Futurum I लुट्, Charakter: स्य.

Futurum II लट्, Charakter: ताम्, an den die Personalendungen gefügt werden.

Gattungs-, Genusbegriff जाति.

Gegenwart वर्तमान.

Genetiv षष्ठी; Casusendungen: डस्, ओस्, आम्.

Genus लिङ्, व्यक्ति.

Gravis अनुदात्त.

Guttural कु.

Halbvocal यण्, die entsprechenden Vocale इक्. Der Process der Vocalisation und das Product derselben, die genannten Vocale, heissen संप्रसारण.

Handlung क्रिया, कर्मन्; eine beginnende oder begonnene H. आदिकर्मन्.

Homogen सवर्ण.

Imperativ लोट्, Charakter wie beim Präsens.

Imperfect लङ्, Charakter wie beim Präsens.

Impersonal aufgefasse Handlung भाव.

Indeclinabile अव्यय, निपात mit vielen Unterabtheilungen (उपसर्ग, कर्मप्रवचनोप, गति).

Infinitiv (auf उम्) तुमुन्. Andere Formen sind तुमुन्ये. In Verbindung mit शक् können, vermögen कमुल् und गमुल्.

Instrumental करण, कृतोपा; Casusendungen: टा, भ्याम् und भिस्.

Intensivum mit medialen Personalendungen und Präsenscharakter (शप्) यङ्, mit activen Personalendungen ohne Präsenscharakter यङ्लुक्.

Interrogativpronomen किञ्चत्.

Intransitiv अकर्मक.

Kürze, kurzer Vocal ह्रस्व. Vor Doppelconsonanz heisst er गुरु.

Labial ओष्ठ, पु.

Länge, langer Vocal दीर्घ, prosodisch langer Vocal गुरु.

Laut, Vocal und Consonant वर्ण, अस्. Stummer Laut इत्, vorletzter Laut उपधा, und bei mehr als zwei Silben उपोत्तम.

Lingual s. Cerebral.

Locativ अधिकरण, सप्तमो; Casusendungen: डि, ओस्, सुप्.

Masculinum पुंस्.

Medium आत्मनपठ.

Muta, eine tönende aspirirte भव, nicht-aspirirte जश्, eine tonlose aspirirte und nicht-aspirirte खय.

Nasal अनुनासिक, *Consonant* जम्, *Vocal* अनुनासिक.

Neutrum नपुंसक.

Nomen abstractum भाव. Die Suffixe त्व und तन् (ता) sind die gangbarsten.

Nomen actionis भाय. क्तिच्, क्तिन्, ल्यु (अन), क्त (त), घञ् (अ) u. s. w. bezeichnen dasselbe.

Nomen agentis कर्तृ. कृच्, कृन् und eine Menge anderer Suffixe bezeichnen dasselbe.

Nomen appellativum und *proprium* संज्ञा.

Nomen, flectirtes सुप्.

Nominativ प्रथमा; Casusendungen: सु, शो, जस्.

Numerale s. Zahlwort.

Numerus (Sg. Du. und Pl.) वचन.

Object कर्मन्, द्वितीया (Accusativ).

Optativ s. Potential.

Ordnungszahlwort s. Zahlwort.

Palatal चु.

Participium auf अत् (अन्त) — सत्, शन्, अतुन्; auf आन — चानश्, शानच्, कानच्, आन; auf वस् — क्वसु, वसु; auf त und तवत् — निष्ठा, क्त, क्तवत्; ful. pass. कृत्य.

Passivum कर्मन्, Präsenscharakter: यक्.

Patronymicum गोत्र, दृष्ट, युवन्.

Pause, Ende eines Satzes अवसान im Gegensatz zu संहिता.

Perfect लिट्. Das periphrastische P. wird durch Anfügung von आम् an die Wurzel gebildet, worauf die Personalendungen abfallen, und statt deren das Perfect von क binzugefügt wird.

Person, unsere erste उत्तम, die zweite मध्यम und unsere dritte प्रथम.

Personalendung विभक्ति, न, तिङ्, सार्धधा-

तुक, आधधातुक (bloss im Perfect und Precativ). Die primitiven Personalendungen werden 3, 4, 78 aufgeführt. Vgl. Aorist u. s. w.

Plural बहुवचन. Die Personalendungen des Plurals werden 3, 4, 78, die Casusendungen 4, 1, 2 aufgeführt.

Potential लिङ्, Charakter wie beim Präsens.

Präsens लट्. Charakter bei den Wurzeln der ersten Klasse und bei allen erweiterten Verbalstämmen (Wurzeln der zehnten Klasse, Causativa, Desiderativa, Intensiva, Denominativa u. s. w.): शप्, der zweiten Klasse einfacher Schwund (लुक्) von शप्, der dritten Klasse Schwund von शप् durch श्लु, der vierten Klasse श्यन्, der fünften Klasse श्लु, der sechsten Klasse श, der siebenten Klasse शनम्, der achten Klasse उ, der neunten Klasse वना, beim Passiv यक्.

Präposition उपसर्ग, कर्मप्रवचनोप, गति. Mit einer Präposition versehen उपसृष्ट.

Precativ लिङ्, आशिषि.

Pronomen सर्वनामन्.

Reduplication अभ्यास, eine reduplicirte Verbalform अभ्यस्त.

Reflexivum कर्मकर्तृ, Präsenscharakter: यक् (कर्तृयक्).

Relativpronomen यद्वत्.

Satz वाक्य.

Schwund लोप, लुक्, लुप्, श्लु.

Sibilant शर्.

Silbe अक्ष.

Singular एकवचन. Die Personalendungen des Singulars werden 3, 4, 78, die Casusendungen 4, 1, 2 aufgeführt.

Sprache, Umgangssprache भाषा, vedische छन्दस्, ऋच्, मन्त्र, निगम, यजुस्.

Stamm überh. अङ्ग, Nominalstamm अङ्ग, प्रातिपदिक, पठ, भ.

Subject कृत्, प्रथमा. Vgl. *Agens*.

Substantiv विशेष्य.

Substitut आदेश. Tritt ein einziges Substitut an die Stelle von zwei Lauten, so heisst dieses एकादेश.

Suffix प्रत्यय. Bezeichnungen bestimmter Suffixe: विभक्ति, तिङ्, ल, सार्वधातुक, आर्धधातुक, कृत्, सत्, कृत्य, उणादि, तद्धित, तद्भाज, समासान्त, सुप्. Ein aus einem einzigen Laut bestehendes Suffix heisst अपृक्त.

Tönende Consonanten हय्.

Tonlose Consonanten खर्.

Transitiv सकर्मक.

Verbum finitum तिङ्, ल, धातु (ausnahmsweise).

Verdoppelung —, Wiederholung eines Wortes द्विवचन; das wiederholte Wort आमेडित. Vgl. *Reduplication*.

Vergangenheit भूत.

Vielsilbig वृहस्पच्.

Vocal अच्, kurz ह्रस्व, lang दीर्घ, prosodisch

lang गुरु, drei Moren enthaltend णुत्. Nicht dem Saṃdhi unterliegende Vocale प्रयुह्य. Vocalisation eines Halbvocals, s. u. Halbvocal. *Vocativ* आमन्त्रित, Voc. Sg. मंयुद्धि. Ist nur eine Modification des Nominativs.

Wiederholung s. *Reduplication* und *Verdoppelung*.

Wort पद. Wort für शब्द, वचन.

Wurzel धातु. So heissen auch die erweiterten Verbalstämme, wie Causativa, Desiderativa u. s. w. Nominalstämme, die mit der Wurzel zusammenfallen, höchstens nur lautliche Veränderungen zeigen oder ein त् anfügen, erhalten, um zu Nominalstämmen erhoben zu werden, ein fignirtes Suffix (s. u. वि im ersten Index), das wieder abfällt.

Zahlwort संख्या; die auf ष् und न् auslautenden heissen वच्. Ein Ordnungszahlwort von dem zweiten an heisst पूरण्.

Zukunft भविष्यत्.

Der Wortschatz des Gaṇapāṭha.

(In dieses Verzeichniss sind nicht nur alle in den verschiedenen Gaṇa vorkommenden Wörter aufgenommen worden, sondern auch die nach dem beigelegten Sātra Pāṇini's von ihnen abgeleiteten. Hierdurch ist die Anzahl verdorbener und falscher Wortformen nur noch grösser geworden. In einem solchen Verzeichniss von ausser allem Zusammenhange stehenden Wörtern Conjecturen zu machen, ist eine gar zu gefährliche Sache. Auch wüsste ich nicht, welchen Schaden die falschen Formen bei besonnenen Gelehrten anrichten könnten. Das erste Wort eines Gaṇa mit seinen Ableitungen habe ich hier nicht aufgeführt, da es schon in „Pāṇini's Wortschatz“ seine richtige Stelle gefunden hat.)

अ

अ 85, 50. 254, 126. अ 85, 168. अंश 237, 10. अंश 215, 14. अंशक 125, 81. अंश und अंशुक 33, 31. असंभार, असंभारिक und असंभारिकौ 169, 6. असंभार, असंभारिक und असंभारिकौ 169, 7. अंहति und अंहौ 162, 5. अकशाप und अकशाय 230, 53. अकस्मात् 211, 7. अकस्मात् 86, 6. अकारिन् 83, 19. अकिंचन 147, 10. 178, 44. अकिंचनिर्मेन् 147, 16. अकुतोभय 178, 77. अक्रियमाणौ und अक्रोयमाणौ 86, 7. अक्षभार 204, 6. अक्षर 72, 3. 76, 2. अक्षर्य 72, 3. अक्षिजाह्ने 43, 2. अक्षिभुव 194, 19. अक्षेत्रज्ञ 167, 15. अक्षद und अक्षदौ 37, 52. अक्षति 71, 9. 237, 35. अक्षस्य 71, 63. अक्षहपति 86, 9. अक्षहपतिक 86, 10. अक्षविष्णु 212, 24. अक्षि 25, 39. अक्षि 68, 15. अक्षिदत्त 235, 2. अक्षिपद 218, 10. अक्षिवेश 71, 13. अक्षिवेशदशेरुकाः und अक्षिरुकाः 104, 11. अक्षिशर्मन् 74, 39. 125, 14. 163, 22. अक्षिशर्म्य 74, 39. अक्षिण्य 25, 39. अक्षि mit क 243, 20. अक्ष 125, 42. 226, 12. अक्षेयणम् 194, 2. अक्ष्य 226, 12. अक्ष und अक्षे 13, 9. अक्षति und अक्षौ 162, 4. अक्षुर und अक्षुरित 101, 72. अक्षुश 132, 27. m. n. 12, 112. अक्ष 74, 7. 85, 131. 139, 11. 237, 11. अक्षन् 139, 11. अक्ष-विद्या 32, 13. अक्षार 141, 5. 170, 5. अक्षारक und अक्षारकित 101, 33. अक्षारवेणु 8, 5. अक्षार्यौ 141, 5. अक्षिण्य 74, 7. अक्षुष्टजाह्ने 43, 14. अक्षितोपचित 178, 74. अक्ष 85, 179. अक्षुत 48, 5. अक्षुतदन्ति und अक्षुतौ 114, 7. अक्षुतन्ति und अक्षुतौ 114, 6. अक्ष 71, 5. 125, 30. अक्षपथ 119, 7. अक्षपाद 261, 12. अक्षमार und अक्ष 58, 4. अक्षवस्ति 77, 6. 230, 14. Pl. 184, 15. अक्षवाह 35, 13. अक्षवम् 254, 115. अक्षानिक 144, 33. अक्षानिक n. 73, 4. अक्षिन 25, 20. 61, 22. 230, 93. अक्षिनफला 4, 15. अक्षिनौ 25, 20. अक्षिर 1, 6. 25, 20.

230, 77. 248, 14. अजिरेनेय 25, 20. अजोगत 163, 43. अजैहक n. 73, 5. अज्ञात und अज्ञा-
तक 186, 19. अञ्जति und *तेने 162, 3. अञ्जतिका 144, 18. अञ्जन und अञ्जनक 80, 10.
अञ्जनागिरि 50, 4. अञ्जनिक 144, 18. अञ्जलिक 144, 17. अञ्जसा 254, 125. अटस्थली
124, 9. अणक und अणकौय 25, 11. अणमेन् 147, 30. अणोव 230, 38. अणु 35, 10. 147,
30. 186, 11. 251, 2. अणुक 186, 11. 251, 2. अण्ड 35, 10. 132, 5. अण्डर 81, 107. 174, 21.
√अण्डराये 174, 21. अण्डरैने 81, 107. अण्डारक m. Sg. und Pl. 29, 8. अत् 31, 36. अतस und
अतसेने 81, 56. अति 154, 16. अति° 49, 16. अतिथि 230, 28. अतिप्रयन् und अतिप्रयन्
132, 17. अत्यय 211, 16. अत्यूमशा 31, 25. अत्वरमारौ 86, 7. अथ 85, 48. 254, 90. अथर्वन्
170, 11. 209, 11. अथो 85, 80. अथरक 71, 85. अदन् 85, 180. अदस् 241, 22. अद्या 85,
109. mit क 243, 8. अद्यौ 254, 37. अद्युत 49, 9. अध 85, 176. अधमशाख und *शाखौय
74, 12. अधर 174, 29. 241, 15. √अधराये Med. 174, 29. अधस् 85, 177. 254, 27. अधि
154, 16. *अधि 231, 8. अधिकरण und *शौने 81, 101. अधिकार und *रौने 81, 102. अधिदेव
8, 25. *अधिपटु 231, 9. अधिपति 167, 40. अधिभूत 8, 24. अधोत und अधोतिन् 22, 21.
अध्ययनतपसौ 113, 14. *अध्यापक 233, 8. *अध्यापके 185, 6. *अध्यापक° 234, 16. अध्याय
76, 3. अधियमारौ 86, 7. अध्वन् und अध्वन्यं 72, 19. अध्वर 125, 50. अध्वरादण्डय 125,
50. 73. अध्वर्यु 28, 12. √अन् 196. 253. अनङ्गमेजये 86, 4. अनङ्कुके 33, 22. *अनङ्कु
Bah. 30, 5. अनङ्कु 30, 5. 33, 22. 59, 15. 71, 56. 222, 6. *अनङ्कुहम् 222, 6. अनङ्कुहौ 81,
66. अनङ्कुहा 42, 6. अनङ्कुहौने 81, 87. अनन्तर und *रौय 74, 52. अनभिज्ञान und अनभि-
ज्ञान 228, 10. अनभिहित m. Sg. und Pl. 29, 38. अनर्थक 30, 12. अनस् und *अनसम् 222, 3.
अनहैन् 86, 11. अनाज्ञात° 49, 5. अनिशम् 254, 111. अनोक m. n. 12, 132. अनोप्रवर 167,
26. अनु 85, 118. 154, 5. अनुकम् 85, 165. अनुकल्प 23, 11. अनुकूल 167, 93. अनुक्त 49, 10.
अनुगणित und *तिन् 22, 30. अनुगत 2, 10. अनुगुण 23, 28. 209, 10. अनुचारक 179, 9.
अनुज्ञात° 49, 8. अनुदृष्टि 44, 5. 230, 68. अनुदृष्टिन् 230, 68. अनुनाश 237, 14. अनुपठित
und *तिन् 22, 31. अनुपद 23, 10. m. Pl. 29, 34. अनुप्रवेशन und *वेशनेय 7, 6. अनुयुक्त
und *क्तिन् 22, 29. अनुलेपिका 179, 6. अनुलोम m. Sg. und Pl. 29, 33. अनुवंश, अनुवंश्यं
und *अनुवंश्य 116, 28. अनुयचन und *वचनेय 7, 8. अनुवाचन und *वाचनेय 7, 9. अनु-
वादन und *वादनेय 7, 15. अनुवारक 179, 9. अनुवासन und *वासनेय 7, 7. अनुवेशन
und *वेशनेय 7, 14. अनुषक 254, 139. अनुषङ्ग 131, 14. अनुषट् 85, 129. 254, 140. अनुषण्ड
35, 10. अनुष्टुभ् 26, 16. अनुसंवत्सर 8, 4. अनुसंवरण 8, 3. अनुसंचरण 8, 3. अनुसवनमनुस-
वनम् und अनुसवने अनुसवने 242, 6. 11. अनुसृष्टि 44, 6. अनुहरत् 8, 10. 163, 20. अनुहोड
8, 2. अनूप 35, 12. *अनूप 68, 10. अवृत 90, 14. अव्यंस 167, 89. 188, 23. अनेक und अ-
नेकौय 25, 33. अन्त 85, 191. 116, 17. अन्तजन 125, 79. अन्तै 254, 2. अन्तर 74, 52.
116, 9. 241, 17. *अन्तर 231, 7. अन्तरौ 254, 45. अन्तरोप und अन्तरोय 124, 40. अन्त-
रौय 74, 52. अन्तरेण 254, 46. अन्तर्य und *अन्तर्य 116, 9. अन्तस्य und *स्थेय 74, 2.
अन्तादौ 194, 47. अन्तिकौत् 254, 11. अन्तेवासि 122, 21. अन्त्य und *अन्त्य 116, 17. अन्ध-
कार 101, 49. m. n. 12, 19. अन्धकारिते 101, 49. अन्धविकार 9, 18. अन्ध 25, 59. 241, 8.

अन्यतर 230, 45. 241, 9. अन्यद् 254, 62. अन्यभाव 167, 14. अन्यैष 25, 59. अन्यक् 254, 130. अन्यज्ञम् 222, 21. अन्यज्ञत् 125, 78. अन्वारोहण und *रोहणैष 7, 10. अप 154, 3. अपचित und *चित्तिन् 22, 45. अपच्युतको und *कोष 114, 22. अपजग्ध m. Sg. und Pl. 29, 38. अपदी 57, 31. अपर 37, 32. 241, 15. अपरदक्षिणम् 105, 29. अपरपक्ष und *पक्षैष 74, 11. अपराधय 167, 9. अपराधिन् 83, 27. अपरापह्नाया und अपरापहारणा 4, 14. अपराह्ण m. n. 12, 228. √ अपर्ये 37, 32. अपर्वन् 209, 13. अपवारित und *वारित्तिन् 22, 42. अप्विलष्ट 19, 7. अपसमम् 105, 20. अपि 154, 15. अपिशुन 167, 88. अपुत्र* 49, 7. अपृथ 75, 4. अपेहिकटा 178, 21. अपेहिद्वितीया 178, 18. अपेहिप्रथमा 178, 52. अपेहिवाणिजा 178, 13. अपेहिस्वागता 178, 16. अपोहकटा 178, 21. अपोहकर्दमा 178, 73. अवन्धक् m. Sg. und Pl. 29, 12. अव्यज् und अव्यज्जैनी 146, 30. अव्यजात 71, 67. अवि 154, 19. अभिगम 8, 23. अभिभाविन् 83, 26. अभिमनस् und √ अभिमनार्यै Med. 174, 9. अभिरूप 177, 3. *अभिरूपक 233, 9. अभिरूपक* 234, 17. अभिवित्त 236, 33. अभोक्ष 167, 78. अभोक्षाम् 254, 82. अभ्युष, अभ्युषैष, अभ्युष्य, अभ्युष, अभ्युषैष und अभ्युष्य 9, 3. अभ्येष, अभ्येषैष und अभ्येष्य 9, 6. अभ्योष, अभ्योषैष und अभ्योष्य 9, 4. अभ 13, 9. 58, 26. 101, 31. 226, 6. अभै 13, 9. अभितै 101, 31. अभ्यै 226, 6. अम् 85, 140. 254, 91. अमै 215, 11. अमा mit क 243, 7. अमातापुत्र* 49, 3. अमावास्या 239, 3. अमितोजस् 163, 30. अमित्र 103, 13. 125, 33. अमुष्य 125, 31. अमुष्य-कुल 152, 8. 177, 24. अमुष्यपुत्र 177, 23. असूला 4, 24. असृ 254, 142. असृस् 254, 141. अम्वर m. n. 12, 162. अम्वरोपुत्र 195, 12. *अम्व्रा Bah. 155, 16. अम्विका 230, 57. अम्वस् 163, 53. अम्वोज् und अम्वोज्जैनी 146, 29. अम्ल 13, 11. 118, 24. अम्लै 13, 11. अम्लमैन् 118, 24. अय und अयैक 18, 20. अयघातय 167, 90. अयद्यापुर 167, 91. अयस् 61, 28. अयस्काण्ड 45, 15. अयस्कान्त 45, 13. अयःस्थूण 9, 25. 81, 79. 228, 73. m. Sg. und Pl. 184, 4. अयःस्थूणै 81, 79. अयःस्थूणैष und अयःस्थूण्य 9, 25. अयाचिन् 83, 13. अयावस् 61, 33. अयुत* 49, 8. अये 85, 134. अयोधिकै und अयोधिकै 86, 3. अरजस् und √ अरजायै Med. 174, 25. अरहु und अरहुकै 33, 23. अरगय 25, 42. m. n. 12, 204. अरग्यैष 25, 42. अरर 37, 29. अररक 71, 85. √ अरर्ये 37, 29. अरविन्द und अरविन्दैनी 146, 28. अराजैन् 86, 11. अराज 162, 21. 227, 21. अरालैनी 162, 21. अराली 227, 21. अरिच 48, 15. अरिदम 48, 14. अरिश्म 61, 3. अरिष्ट 61, 2. अरोष्य 61, 3. अरोहण und अरोहणैष 25, 51. अरुण 124, 42. अरुस् 61, 27. अरे 85, 135. अरोचमानै 86, 7. अरकै 15, 22. 25, 37. 42, 3. अरकलूय 40, 4. 164, 33. अरकौष 25, 37. अर्गल, अर्गलैष und अर्गल्य 9, 17. अर्घ 112, 5. 131, 22. अर्घ्यै 112, 5. अर्चित und *र्चित्तिन् 22, 14. अर्जुन 15, 54. 109, 11. 163, 46. 248, 12. अर्जुनपाको 260, 8. अर्जुनपुरुष n. 73, 24. अर्जुनवृक्ष und *वृक्षैष 25, 61. अर्जुनशिरोष n. 73, 23. अर्जुनसे 109, 11. अर्जुनाव 124, 4. अर्ण und अर्णसे 109, 12. अर्णकामो 194, 25. अर्णगत 20, 9. अर्णधर्मो 194, 24. अर्णशब्दो 194, 23. अर्णै mit क 243, 14. अर्ध 1, 10. अर्धवाह und *वाहन 216, 3. अर्पितोत und अर्पितोप्त 194, 8. अर्बुद m. n. 12, 111. अर्बुदयेत 228, 60. अर्वन् 170, 11. अर्वपदी 57, 38. अर्वाक् 254, 148. अर्ह 15, 41. अर्हत् 167, 4. अलम् 254, 56. अलस 164, 43. 167, 35. अलायत und अलायतैभक्त 34, 29. अलि 77, 9. अलिगु 71, 36.

अलन्द und अलन्दनी 81, 32. अलोक 116, 12. 246, 7. 247, 7. अलोक 246, 7. √ अलो-
 कार्ये Med. 246, 7. अलोकित् 247, 7. अलोकं und *अलोक्य 116, 12. अलुश 42, 18. अले
 85, 194. अलोह 125, 72. अव 85, 117. 154, 6. अवकल्पित 22, 25. *अवकल्पित 60, 13.
 अवकल्पित् 22, 25. अवकोशं und *कोशैन् 22, 16. अवक्रिचपल 194, 7. अवचक्षुण् 78,
 12. अवचितपराचित 178, 75. अवट 71, 19. अवटकच्छप 138, 6. 187, 18. अवतान 79, 5.
 अवदाघ 131, 22. अवदात und अवदातक 251, 7. अवदान्य 86, 5. अवधान und *धानिन्
 22, 22. अवधारित 22, 24. *अवधारित 60, 12. अवधारित् 22, 24. अवनत 61, 24. अवन्त्य-
 श्मक n. 194, 15. अवन्त्यश्मकाः 46, 3. अवयात 124, 36. अवयास 61, 32. अवर 37, 27.
 241, 15. अवरोह und अवरोहवत् 161, 15. अवरोहित und *तैरेय 25, 47. अवरोहिन् 161, 15.
 अवर्तमानं und अवधमानं 86, 7. √ अवर्षे 37, 27. अवश्य 177, 22. अवश्यकार्ये 178, 85. अ-
 वश्यपुत्र 177, 22. अवश्यम् 254, 107. अवसे 254, 27. अवसर्ग 131, 15. अवसान 97, 12. अ-
 वस्कन्द und *स्कन्दैरेय 74, 22. अवस्था 90, 4. अवस्थन्दन und *स्थन्दनैरेय 74, 22. अवस्थन्ते
 und *स्थन्दैरेय 74, 22. अवहितै 153, 4, 5. अवादिन् 83, 17. अवासिन् 83, 18. अविक 144, 21.
 अविकार und *सदृश 86, 8. अविवृत् 167, 87. अविनायिन् 83, 21. अविमत्तकामविद्धाः 46, 15.
 अविशादिन् 83, 22. अविषादिन् 83, 23. अवोष, अवोषैरेय und अवोष्य 9, 5. अव्याहारिन् 83, 14.
 अवाजिन् 83, 16. अव्रोड 195, 6. अग्नि 14, 5. 136, 11. 151, 30. अग्नि 14, 5. अग्नि-
 यत्, अग्निर्वायं und अग्निर्वायैन् 219, 21. अग्नौ 235, 11. अग्नौ 230, 65. अग्नीभमानं 86, 7.
 अग्नीतपिवता 178, 61. अश्मक 46, 3. अश्मक 18, 6. अश्मकै 33, 17. अश्मन् 15, 2. 16, 2.
 18, 6. 25, 6. 33, 17. 132, 38. 230, 75. 237, 15. अश्मभार 204, 7. अश्मरथ 71, 81. अ-
 श्मेरेय 25, 6. अश्व 9, 22. 55, 15. 79, 5. 135, 2. 230, 78. अश्वक 125, 75. अश्वत्य 25,
 14. 47, 3. 55, 16. 56, 5. 135, 3. 143, 7. 157, 3. √ अश्वत्य 84, 13. अश्वत्यकुण् 143, 7.
 अश्वत्यै 55, 16. अश्वत्यै 135, 3. अश्वत्यै 47, 3. अश्वत्यैरेय 25, 14. अश्वचिरात्
 187, 11. अश्वपाद 261, 3. अश्वपाली 198, 2. अश्वपेज und *पेय 232, 17. अश्वभार 204, 8.
 अश्वल und *ला 125, 63. अश्वसनिम् 242, 21. अश्वसनिमश्वसनिम् 8. अश्व 4, 5. अश्ववा-
 तान 79, 5. 164, 25. अश्वकै 55, 15. अश्वक 135, 2. अश्वैरेय und अश्वै 9, 22. अष्टका
 72, 6. 219, 8. अष्टकावत्, अष्टकिक und अष्टकिन् 219, 8. अष्टक्यं 72, 6. अष्टन् 163, 29.
 अष्टापद m. n. 12, 73. अष्टापदी 57, 29. असंख्याहारिन् 83, 15. असदृश 86, 8. असनि und
 असनिकै 33, 12. असंप्रति 105, 31. असर्ग 238, 21. असाधुं 86, 2. असि 85, 84. असु 37, 5.
 असुर 72, 18. 136, 2. 151, 27. असुर्य 72, 18. √ असुर्ये 37, 5. असौ mit क 243, 20. अस्तम्
 254, 137. अस्तरण 218, 7. अस्ति 132, 9. 254, 63. अस्तिबल 132, 39. अस्थि 186, 3. 211, 17.
 अस्थिक 186, 3. अस्मद् 241, 27. अस्मि 85, 148. अस्मिहृत् 8, 6. अस्थहेति 8, 7. अस्थहृत् 8, 6.
 212, 21. अस् 37, 58. 125, 67. 246, 5. 247, 6. अस् 246, 5. √ अस्त्रायै Med. 246, 5. अ-
 सिन् 247, 6. √ अस्थे 37, 58. अह 85, 4. अहन् 69, 8. 86, 11. 162, 33. 236, 27. अहमह-
 मिका 178, 80. अहस्कर 45, 18. अहारिन् 83, 20. अहि 162, 13. 224, 4. 251, 9. अहि-
 यौग m. Sg. und Pl. 184, 8. अहिसव्य 249, 15. अहै 162, 13. अहोवतो 224, 4. अहो
 85, 78. अहोपुत्र 177, 28. अहै 162, 33.

आ

आ 85, 167, 154, 12. आहम् 85, 141. आशकायने 125, 81. आशये 237, 10. आशये 153, 4. आकशपेये und आकशपेये 230, 53. आकस्मिके 211, 7. आकाश 116, 27. m. n. 12, 72. आकाशये und *आकाशये 116, 27. आकिंचने 147, 16. आकिदन्ति und *दन्तेऽय 114, 9. आकोम् 85, 28. आकृतिगण 13 u. a. w. आकृष्ट, आकृष्टिर्मेन्, आकृष्टे und आकृष्ट्य 118, 10. आक्रो 31, 18. आक्षभारिक 204, 6. आक्षेत्र्य 167, 15. आख्य und आख्यके 81, 39. आख्यिङ्शाला 91, 5. आख्यनिकवक 138, 25. 187, 16. आख्यात 178, 60. आगतनन्दिन् und आगतनर्दिन् 187, 5. आगतप्रहारिन् 187, 6. आगतमस्य und *मस्या 187, 7. आगतयोधिन् 187, 3. आगतरोहिन् 187, 2. आगतवज्जिन् 187, 4. आगमिन् 70, 2. आगस्ते 71, 63. आगस्य 71, 9. 63. आगस्यै 237, 35. आगामिन् 70, 2. आग्नयेष्वये 212, 24. आग्निदेसे 235, 2. आग्निपदे 218, 10. आग्निवेश्य 71, 13. आग्निशर्मायण 125, 14. आग्निशर्मि 74, 39. आग्निशर्मि 163, 22. आग्निशर्माय 74, 39. आग्रहायणे 81, 103. आग्रहायणे 125, 42. आहुशायने 132, 27. आहुविद्ये 32, 13. आह्वारे 170, 5. आह्वारवेणद् 8, 5. आह्व 237, 11. आच् Suffix औ 254, 89. आचपराचम् 178, 41. आचय und आचयक 18, 11. आचार्यभोगीन und आचार्यानी 68, 24. आचोषचम् 178, 40. आच्छादन 251, 8. आच्छपदि 122, 17. आच्युतदन्ति und *न्तेऽय 114, 7. आच्युतन्ति und *तन्तेऽय 114, 6. आच्युतिका und *की 48, 5. आजघेनवि 163, 61. आजमारक्ये und आजमाये 58, 4. आजवस्तेय 77, 6. आजवस्तेये 230, 14. आजवाहे 35, 13. आजानिक्ये 144, 33. आजायने 125, 30. आजिनेऽय 61, 22. आजिनेये 230, 93. आजिरि 248, 14. आजिरेये 230, 77. आजिकूल und औजिकूलक 124, 21. औजोगति 163, 43. औज्य 71, 5. आज्ञतिक्ये und आज्ञनिक्ये 144, 18. आज्ञलिक्ये 144, 17. आज्ञौकूल und औज्ञौकूलक 124, 21. औटिशाला 91, 6. औटस्यलक 124, 9. आडारक m. Sg. und Pl. 29, 8. आडक 81, 35. m. n. 12, 46. आडके 81, 35. आड्य und औड्यक 177, 6. आड्यपदि 122, 17. आणवे 35, 10. आणवेये 230, 38. आण्डे 35, 10. आण्डायने 132, 5. आण्डोवत्, यत und आण्डोवतायन 42, 14. आतप und आतपेय 25, 34. आतव und औतवायन 15, 64. आतालो 31, 5. आतिथेये 230, 28. आतिथ्यायने und *स्वायने 132, 17. आतुर und आतुरे 151, 27. आत्मकामेय und आत्मकामेयक 195, 11. आत्ययिके 211, 16. आत्रेय 15, 36. 61. 52. औत्रेयायण 15, 61. आथर्वण 209, 12. आथर्वणे 170, 11. आथर्वणिके 209, 11. 12. आटरके und औटरक्य 71, 85. आदि, औद्य und *औद्य 116, 16. आद्यन्तो 194, 46. आद्यवसाने 113, 16. आधिदेव् 8, 25. आधिपत्य 167, 40. आधिभात् 8, 24. आध्यश्चि und *श्वेनेय 74, 36. आध्ययव 28, 12. आध्वरादयह्यायने 125, 50. 73. आध्वरायणे 125, 50. आन् und औन 236, 26. आनक 42, 17. औनकस्थलक und आनकस्थलो 124, 6. औनकार्यन 42, 17. औनहुहक 59, 15. आनहुह 15, 52. 42, 8. औनहुह 71, 56. औनहुह्यायन 15, 52. औनहुह्यायनि 42, 6. आनन्द und आनन्दे 81, 36. आनभिम्भाने und आनभिम्भाने 228, 10. आनर्त und औनर्तक 124, 28. आनिचेय und औनिचेये 227, 9. आनिधेय

und औनिधेयो 227, 10. आनुकल्पिके 23, 11. औनुकूल्य 167, 93. आनुगतिके 2, 10. आनुग-
णिके 23, 26. 209, 10. आनुचारके 179, 9. आनुति 110, 17. आनुदृष्टिनेये 44, 5. 230, 68.
आनुदृष्टेये 230, 68. आनुनायके 237, 14. आनुपदिके 23, 10. आनुमति 110, 17. आनुराहति
110, 14. आनुरोहति 110, 16. आनुलेपिके 179, 6. आनुवारके 179, 9. आनुषक 85, 130.
254, 138. आनुषण्डये 35, 10. औनुष्टुभ 26, 16. आनुसांवत्सर 8, 4. आनुसांवर् 8, 3. आनु-
सांचरण 8, 3. आनुसष्टिनेये 44, 6. आनुहारति 110, 14. औनुहारति 163, 20. 8, 10. आनु-
होङ् 8, 2. आनूपे 35, 12. आनृत 195, 2. आनृते 90, 14. औनृतक 195, 2. औनृगंसे 188, 23.
औनृगमि und *सेनैय 74, 37. औनृगस्य 167, 89. औनृग्यय 167, 26. आन्तजनायने 125, 79.
आन्तराहति 110, 42. औन्तरोपक und औन्तरोपक 124, 40. आन्दोल und आन्दोलिते 101, 92.
आन्यतरये 230, 45. औन्यभाष्य 167, 14. आन्यजनायने 125, 78. आप 81, 79. आपक und
आपके 81, 90. आपक्षिति und *क्षित्या 67, 5. आपक्षिक und आपक्षिके 81, 89. आपत्काल
und आपत्कालिक (f. आ und ई) 48, 29. आपराधय 167, 9. आपर्षणिके 209, 13. आपस्तम्ब
und आपस्तम्ब 164, 14. आपिच्छिक und आपिच्छिके 81, 39. आपिशलि und *शल्या 67, 4.
आपिशुन्य 167, 88. आपेने 81, 79. औपूषिक 75, 4. आप्रोत und औप्रोतक 195, 23. आवन्ध-
का und औवन्धकायनि 103, 48. आभयजाते und औभयजात्य 71, 67. आभिगाम् 8, 23. औ-
भिरूपक 177, 3. औभिरुपित 236, 33. औभोद्वय 167, 78. आभ्ये 58, 26. आम 85, 153.
254, 92. आम und आमे 13, 11. आमल, आमलक, आमलके 81, 18. आमा-
वास्ये 239, 3. औमिर्ताजि 163, 30. आमित्रायणे 125, 33. औमित्रायणि 103, 13. आमित्रि
und आमित्रैय 74, 33. आमिधो, *वत्, आमिधो und *वत् 176, 20. औमुष्यकुलक 177, 24.
औमुष्यकुलीन 152, 8. औमुष्यपुत्रक 177, 23. आमुष्यायणे 125, 31. आम्नात 22, 19. आम्नात-
युत und *युतिन् 22, 19. 20. आम्नातिन् 22, 19. औम्नरोपपुत्रक 195, 12. आम्बिकेये 230, 57.
औम्भि 163, 53. आम 118, 9. 247, 5. आम्बिन् 247, 5. आम्बिमेन्, आम्बेने und औम्ब्य 118, 9.
आम्बेने und औम्ब्य 118, 24. आयतोमयम् 105, 3. आयतोमसम् 105, 21. औयथातथ्य 167, 90.
औयथापुय 167, 91. आयसेनैय 61, 28. आयःस्पृशे 228, 73. आयाम, *वत् und आयामिन्
161, 11. आययिन् 70, 10. आयावसेनैय 61, 33. आयुक्त und आयुक्तिन् 22, 17. आयुधि 110, 56.
आयुर्वेद und *वेदिके 23, 25. 40, 14. आर 37, 33. आरग्यायनवन्धको 194, 13. आरट 81, 91.
आरटव und आरटवायनि 103, 32. आरटने 81, 91. आरद्ध und आरद्धायनि 103, 32. आ-
रम्भण und *णैय 7, 12. आरके und आरक्य 71, 85. आरौ 171, 9. आरौ 215, 21. औ-
राजक und आराजो 124, 33. आराटिक und आराटकेय 74, 41. आरौत् 254, 10. आराधय
und आराधय 167, 7. आराल und आरालिते 101, 76. आरिचिक (f. आ und ई) 48, 15.
आरिदमिक (f. आ und ई) 48, 14. आरिग्मैय 61, 3. आरिष्टेय 61, 2. आरोह्येय 61, 3.
औरुणक 124, 42. आरुपेय 61, 27. आरोह 161, 14. आरोहण und *रोहणैय 7, 13. आ-
रोहयत् und आरोहिन् 161, 14. और्कलूष und और्कलूषायणे 164, 33. और्कलूषायणि 42, 4. और्का-
यण 15, 22. और्कायणि 42, 3. आर्कतये 157, 7. और्ह्य und आर्ह्यायणे 71, 44. आर्चाभि-
मोद्वलाः 46, 11. आर्चायने 125, 48. आर्जुनाद und और्जुनादक 124, 4. आर्जुनायन 195, 19.
और्जुनायन 15, 54. और्जुनायनक 195, 19. और्जुनायक 124, 4. और्जुनि 163, 48. 248, 12. और्त-

भाग 164, 11. ओर्त्विज्य 167, 98. आर्द und आर्दी 81, 119. आर्द m. n. 12, 146. आर्द्रपदी 57, 21. आर्द्रम् mit क 243, 19. आर्द्रवृत्त und *वृत्तेय 25, 57. आर्द्रा 1, 7. आर्धपुर 1, 10, 11. आर्धवाहनिकै und आर्धवाहिकै 216, 3. √आये 37, 83. आर्यश्वेत und आर्यश्वेतै 228, 60. आर्यहलम् 254, 81. आर्यते (vgl. 6, 4, 127) 170, 11. आर्य्यायनि 103, 40. आर्य 90, 9. आर्यिकै 144, 19. आर्ष्टिषेण 164, 10. आर्ष्टिषेणे 228, 87. आर्य्यायणि 103, 40. ओहन्य 167, 4. ओहायण 15, 41. आलति und *लै 81, 88. आलजि und *जै 81, 86. आलत्रि und *त्रै 81, 87. आलम्रि und *म्रै 81, 85. ओलस und आलसायने 164, 43. ओलस्य 167, 35. ओलिग्य und आलिग्यायने 71, 38. आलिङ्गि und *ङ्गै 81, 154. आलिङ्गायन 206, 9. आलोढ und आलोढेयै 230, 46. ओलुशायनि 42, 18. आलेखन und आलेखने 228, 43. ओलेय 77, 9. आलोढी 31, 19. आलोहायने 125, 72. ओयट्य 71, 19. आयनतैय 61, 24. आयन्यश्मक 194, 15. आयन्धका und ओयन्धकायनि 103, 48. आयपनिष्क्रा 178, 68. आयय und ओययक 124, 85. ओययातक 124, 38. आययासेय 61, 33. ओयय्यक und ओयय्यपुत्रक 177, 22. ओयसान 97, 12. आयस्यै 90, 4. आविक्यै 144, 21. ओविदुष्यै 167, 87. आविस् 31, 37. 254, 110. mit क 243, 30. आविस् 254, 26. ओयोडक 195, 8. आशने 136, 11. 151, 30. आशवे, आशमेन् und आशु 147, 9. आशोकेय 227, 11. ओशोकेय 235, 11. आशोकेयै 230, 65. ओशोकेयो 227, 11. आशमन्ये 237, 15. ओशमभारिक 204, 7. आशमरये 71, 81. ओशमरयो 227, 19. आशमरय्य 227, 19. ओशमरय्य 71, 81. ओशमायन 15, 2. आशमायने 132, 28. आशमेये 230, 75. आश 247, 5. आशम m. n. 12, 114. आशिनै 247, 5. आश्वकायने 125, 75. आश्वत्य 81, 37. आश्वत्यै 157, 3. आश्वत्यि 74, 44. आश्वत्यिकै 56, 5. आश्वत्यै 81, 37. आश्वत्यैय 74, 44. आश्वपालिकै 198, 2. आश्वपेजिनः und आश्वपेजिनः 232, 17. ओश्वभारिक 204, 8. आश्वलायने 125, 63. ओशवावतान 164, 25. आश्वेयै 230, 76. ओष्टि 163, 29. आस् 85, 184. आसन m. n. 12, 207. आसन्दौ und *वत् 176, 17. ओसर्गिक 238, 21. आसिनासि 110, 23. आसिबन्धकि 110, 27. आसिहात्य 8, 6. आसुत् 74, 29. आसुति und *वत् 176, 15. आसुतैय 74, 29. आसुरै 136, 2. 151, 27. आसुराहति 110, 39. आसुरि 74, 57. 110, 25. आसुरैय 74, 57. आसेवित und *तिन् 22, 23. आस्तरण 81, 100. 218, 7. आस्तरणै 218, 7. आस्तरणौ 81, 100. आस्तायने 132, 9. अस्तिक 144, 28. 167, 102. आस्तिक्यै 144, 28. ओस्तिक्य 167, 102. आस्तिक्यलायने 132, 39. आस्यै und आस्या 90, 4. आस्या mit क 243, 6. ओस्यापित 19, 3. आस्थिकै 211, 17. आस्थहात्यै 212, 21. 8, 6. आस्थहैति 8, 7. आस्र, आस्र* und √आसायै Med. 246, 8. आसायणै 125, 67. आहरकरटा 178, 23. आहरवेला 178, 28. आहरनिवषा 178, 65. आहरनिष्क्रा 178, 64. आहरवनिता 178, 31. आहरवसना 178, 29. आहरवितना 178, 31. आहरसेना 178, 130. आहिंसि 74, 32. 110, 24. आहिंसैय 74, 32. आहिंसक्यै 249, 15. आहो 85, 76. ओहोपुरुषक 177, 28. आहोपुरुषिका 178, 79. आहोस्वित् 85, 122. ओह् 69, 8. 236, 27.

इ

इ 85, 51. इक्कट 55, 4. 156, 7. इक्कटिके 55, 4. इक्कटिन् 156, 7. इक्कस m. n. 12, 116. इलु 75, 6. 126, 7. 166, 7. 176, 21. 183, 19. 251, 7. ईलुक 251, 7. ईलुकोय 126, 7. ईलुमार 204, 10. ईलुमत् 176, 21. 183, 19. ईलुडो 157, 4. इडा 25, 41. 212, 23. ईदोय 25, 41. इतर 230, 44. 236, 25. 241, 7. इति 85, 88. इतिक 125, 5. इतिग 125, 6. इत्कट und इत्कटिके 55, 4. इत्तरा 125, 80. इदयुग 152, 2. इदम् 241, 23. इदपर 167, 74. इद्धा 85, 108. इद्धो 254, 38. इध्मावहिणो 113, 10. इन 58, 45. इनपियडो 58, 46. इन्द 119, 16. इन्द 234, 10. इन्दजालि und इन्दलालो 58, 14. इन्दयुल und *युलोय 25, 55. इन्दहू 71, 100. इन्दादृग 102, 4. इन्द्रायुध 102, 5. इन्द्रालिग 102, 3. इन्द्रावसान 26, 82. इन्ध 125, 86. इभ und इभो 112, 14. इर 37, 12. इरज् und √ इरज्ये 37, 11. इरस् und √ इरस्ये 37, 10. इरिकावन 68, 30. इकुंट und *टिन् 156, 7. इगल, इगलोय und इगल्यं 9, 16. √ इये 37, 12. इला 228, 80. इल्कस m. n. 12, 116. इव 85, 89. इपु und ईपुक 251, 4. इपुध und √ इपुध् 37, 34. ईयेत्यक und इये त्या 80, 2. इष्टका und *यन् 176, 14. इष्यग und इष्ययोय 74, 20. इष्यनो, इष्यनोक, *कोय und *नोय 74, 21. इष्यास m. n. 12, 116. इष्ट 85, 154. इष्टद्वितीया 178, 55. इष्टपञ्चमो 178, 54. इहलोक 8, 14.

ई

ईम् 85, 141. ईश्वर 167, 98. ईषेत् 254, 22. ईहा 85, 160.

उ

उ 85, 52. 60. उक 85, 61. उकण und उकणो 81, 17. उक्त्य 71, 108. *उक्त 60, 5. उक्थ 71, 106. *उख Bah. (f. आ) 66, 5. उखा, उख्य und *उख्य 116, 13. उख्या 39, 11. उय 230, 23. उचय 71, 106. उचित 167, 79. उच्चनोच 178, 39. उच्चार und *रिते 101, 11. उच्चावच 178, 38. उच्चस् 254, 6. उच्चयनी und उच्चयिनी 124, 43. 206, 16. उच्चहिजोड 178, 76. उच्चहिस्ताम्व 178, 59. उदप 27, 8. उदुप 27, 2. 236, 4. उणक und उणको 81, 17. उत 85, 172. उताहो 85, 76. उत्कट und उत्कटिके 55, 4. उत्कपट, उत्कपटा und उत्कपिटते 101, 39. उत्कर्ष und *रिते 101, 59. उत्कास m. sg. und Pl. 184, 19. उत्कोश und *शोय 25, 22. उत्तिपा und उत्तेप 228, 56. उत्तम 74, 6. 236, 3. उत्तमे 24, 14. उत्तमशाख und *शाखोय 74, 13. उत्तमोय 74, 6. उत्तर 74, 51. 241, 15. उत्तरशलङ्कुटा: 104, 8. उत्तराधर 167, 108. उत्तराश्रमके und उत्तराश्रमन् 33, 16. उत्तरोय 74, 51. उत्थापन und *नोय 7, 2. उत्पचनिपचा 178, 36. उत्पचविपचा 178, 36. 67. उत्पत् 27, 3. उत्पत्तनिपत्ता 178, 37. उत्प-

त्पत्तिका and उत्पत्तिका 178, 49. उत्पत्त (i) 27, 4. उत्पल und उत्पलिनो 146, 3. उत्पात
 32, 15. उत्पाद 32, 16. उत्पुट 27, 5. 236, 6. उत्पुत 27, 3. उत्स 15, 68. *उत्सादकै 185, 7.
 उत्साह 161, 2. *उत्साहकै 185, 7. उत्साहयत् 161, 2. उत्साहिन् 83, 2. 161, 2. उत्सुक und
 √ उत्सुकार्यै Med. 174, 6. उद 154, 18. उदक 112, 9. 116, 22. 142, 7. 163, 32. 244, 19.
 उदकम् mit क 243, 18. उदकलै 244, 19. उदकशुद्ध 8, 13. उदकिलै 142, 7. उदक्यै (fehler-
 haft) 112, 9. उदक्यं und *उदक्य 116, 22. उदङ्क 163, 51. उदङ्का: 29, 10. उदजिनै 129, 12.
 उदज 103, 37. उदञ्च 163, 32. उदञ्चन 11, 27. उदन्य 103, 37. उदणन 26, 2. 229, 4.
 उदणनमण्डक 138, 9. 187, 16. उदर 72, 18. 108, 2. उदरक्रिमि 138, 4. 187, 16. उदरवत्,
 उदरिक, उदरिन् und उदरिलै 108, 2. उदर्यै 72, 16. उदरयित् 3, 13. उदस्थान 26, 22. 90, 18.
 उदार und उदारिने 162, 31. उदासीन 167, 97. *उदाहृत 60, 20. *उदित 60, 22. उदुम्बर
 125, 70. 191, 4. 195, 16. उदुम्बरक्रिमि und उदुम्बरमण्डक 138, 3. 4. 187, 16. उदुसह 11, 26.
 उद्यास und *वत् 161, 5. उद्यासिन् 83, 3. 161, 5. उद्यमचूडा 178, 27. उद्यमविधमा 178, 35.
 उद्यमचूडा 178, 27. उद्यमयमजा 178, 34. उद्यमोत्सजा 178, 33. उद्यमाव, *वत्, उद्यमाविन्,
 उद्यमास und *वत् 161, 3. उद्यमासिन् 83, 4. 161, 3. उद्यम m. n. 12, 260. उद्यान m. n.
 12, 181. उद्याव 32, 17. उद्योग m. n. 12, 182. उद्वेप 236, 5. *उद्वेपकै 185, 8. उद्वाम, *वत्
 und उद्वामिन् 161, 18. उद्वाम, *वत् und उद्वामिन् 161, 4. उद्वेप 236, 5. उद्वेत् 28, 2. उन्म-
 नस् und √ उन्मनार्यै Med. 174, 10. उन्मृज्जायमजा 178, 83. उप 154, 22. उपक 125, 7.
 उपकन्या 82, 5. उपकलमका: 104, 3. उपकल्प 82, 10. उपकृत 22, 27. *उपकृत 60, 15.
 उपकृतिन् 22, 27. उपकृष्य und *कृष्या 82, 7. उपगणित und *तिन् 22, 40. उपगुह und
 उपगुध 82, 9. उपगृह und उपगृहकै 33, 11. उपचाकु 163, 3. उपचार 211, 9. उपजिह्वा
 82, 6. उपताप 244, 47. उपतेल 82, 3. उपतेष 82, 2. उपदेश 216, 14. उपनत und *तिन्
 22, 43. उपनिषद् 32, 20. 216, 18. उपनैष 82, 2. उपपाद 82, 11. उपब्राहु 163, 2. उपबिन्दु
 163, 7. उपमन्नु 164, 6. उपयाम, *वत् und उपयामिन् 161, 13. उपराज 48, 20. उपराधय
 167, 10. उपरोधिन् 83, 28. उपल 229, 5. उपलेट 82, 4. उपलोट 82, 5. उपवस्ति 216, 9.
 उपवास 75, 14. 218, 13. 238, 14. m. n. 12, 133. उपवेश und *वेश 216, 7. उपसंकमण
 218, 5. उपसद् 113, 8. 212, 4. उपसर्ग 131, 16. 238, 12. उपसर्गप्रतिरूपक 85, 146. उपसा-
 दित und *तिन् 22, 3. उपस्ति 216, 9. उपस्य 216, 17. उपस्थान 90, 8. 216, 18. उपस्था-
 णन und *नैनेय 7, 3. उपस्थित 19, 10. उपहत 19, 9. उपहस्त 216, 19. उपहित 19, 9.
 उपांशु 254, 84. उपाकृत 22, 28. *उपाकृत 60, 16. उपाकृतिन् 22, 28. उपाजिनै 129, 13.
 *उपानदक Bah. 30, 3. उपानह् und *उपानहैम् 222, 5. उपाय 211, 3. उपासादित und
 *तिन् 22, 3. उपगाढ 194, 9. उपलङ्ककुभा: 104, 6. उभ 241, 3. उभय 71, 67. 81, 57. 241, 4.
 उभयाकण्ठि 122, 10. उभयाञ्जलि 122, 4. उभयादन्ति 122, 6. उभयापाणि 122, 12. उभया-
 ब्राह्मे 122, 14. उभयाहस्ति 122, 8. उभयैने 81, 57. उभाकण्ठि 122, 9. उभाञ्जलि 122, 3.
 उभादन्ति 122, 5. उभापाणि 122, 11. उभाब्राह्मे 122, 13. उभाहस्ति 122, 7. उमा 16, 5.
 उमि 39, 2. उररी 31, 2. उरल und उरल्यै 160, 7. उरज 103, 6. 168, 7. उरजा 206, 20.
 उरस् 3, 15. 13, 2. 37, 53. 103, 6. 142, 2. 168, 7. 226, 10. उरस 168, 7. 245, 9. उरसै

13, 2. उरसलङ्कटाः 104, 8. उरसा 206, 20. 245, 9. उरसिमेखल m. Sg. und Pl. 184, 24. उरसिलै 142, 2. उरस्य 37, 53. 226, 10. उरु 147, 10. उर्य 164, 2. उर्यशो 212, 25. उन 160, 10. उनन्त 11, 5. उलूक 69, 6. 71, 90. उलूकपाक 131, 21. उलूखल 148, 8. उलूखल-मुसलम् 194, 10. *मुसले 113, 15. उन्य 160, 10. उशिज् 151, 3. उशोनर 26, 19. 189, 8. 190, 10. उशोर 52, 7. 235, 31. उशोरबीज 194, 31. उशोरिक und उशोरिकै 52, 7. उषस् 37, 14. √उषस्ये 37, 14. उषा 254, 117. उष्ट्र 1, 4. उष्ट्रखर n. Sg. 73, 15. उष्ट्रपीय und *पीया 119, 13. उष्ट्रशय n. Sg. 73, 16. उष्ण 118, 14. 186, 9. उष्णक 186, 9. उष्णिमन् 118, 14. उष्णिह् 26, 33. 151, 4. उष्णिहा 4, 19.

ऊ

ऊक* 234, 2. ऊढभायं 20, 8. ऊधन्य und ऊधस् 72, 13. ऊर्णनाभ 195, 22. 228, 53. ऊर्णा 16, 4. ऊर्द und ऊर्दो 81, 115. ऊर्ध्वकाल 48, 29. ऊर्मि und *मत् 183, 3. ऊष und ऊषरं 14, 3. ऊषणं und ऊषन् 139, 9.

अ, आ, इ

अ 85, 53. अकृतु 157, 7. अल 71, 44. 176, 30. *अल 217, 3. अलवत् 176, 30. अस्तामे 113, 18. अच् 125, 48. अजिमन् 147, 27. अजोय und *पिते 101, 5. अजु 147, 27. अण m. n. 12, 82. अतभाग 164, 11. अतम् 85, 107. अतै 254, 12. अस्तिज् 167, 96. अर्थेक 254, 9. अशो 81, 9. अशय 81, 9. 103, 40. *अशभ 217, 4. अशि 90, 9. अषिक 144, 19. अष्टिवेण 164, 10. 228, 67. अष्य 103, 40. √अ 158. 203. इ 85, 84.

ए

ए 85, 55. एक 71, 17. 125, 8. 180, 8. 241, 24. एक* 234, 2. एकपाम und *यामेय 74, 17. एकपत्नी 240, 2. एकपदि 122, 15. एकपदी 57, 2. एकपलाश und *शौय 74, 19. एकपुण्या 4, 16. एकप्रस्य 180, 8. एकभाव 167, 11. एकलू 71, 101. एकवृत्त und *वृत्तौय 74, 18. एकशाख und *शाखौय 74, 14. ऐकश्रित्तिपाद् 187, 15. एग 237, 38. एजि 58, 15. एहका 4, 2. एत 81, 156. एतद् 241, 21. एधाच् Suffix एधा 254, 89. एनस् 151, 20. एने 81, 156. एरक und एरका 58, 24. एला 37, 40. एलाक 71, 86. √एलाय 37, 40. एव 85, 5. एवम् 85, 6. एवण und एवणौ 81, 68. एषिक 144, 38. एहि 227, 17. एहिकटा 178, 20. एहिद्वितीया 178, 17. एहिद्वय 178, 11. एहिदेराहिरा 178, 82. एहिद्वारिजा 178, 12. एहि-विचसा 178, 53. एहिस्वागता 178, 15. ऐहो 227, 17. ऐहोड 178, 19.

ऐ

ऐ 85, 56. ऐक und ऐकैनीय 74, 46. ऐकभाष्य 167, 11. ऐकलये und ऐकलव्य 71, 101. ऐकायने 125, 8. ऐक्य 71, 17. ऐलये 166, 7. ऐलुक 75, 6. 126, 7. ऐलुभारिक 204, 10. ऐल्ये 237, 38. ऐलुदे 157, 4. ऐल्ये 58, 15. ऐहे 212, 23. ऐतर 236, 25. ऐतरये 230, 44. ऐतिकायने 125, 5. ऐतिशायने 125, 6. ऐत्वरायणे 125, 80. ऐदंयुगानि 152, 2. ऐदंपर्य 167, 74. ऐनपिशङ्गे 58, 46. ऐनसे 151, 20. ऐन्द्रजाल्ये und ऐन्द्रलाल्ये 58, 14. ऐन्द्रशर्मि 163, 60. ऐन्द्रहवे und ऐन्द्रहव्य 71, 100. ऐन्द्रादृशे 102, 4. ऐन्द्रायण und ऐन्द्रायणक 11, 19. ऐन्द्रापुर्ध्वे 102, 5. ऐन्द्रालिशे 102, 3. ऐन्द्रावसान 26, 32. ऐन्धायने 125, 66. ऐन्ये 58, 45. ऐरक्ये 58, 24. ऐरावत m. n. 12, 208. ऐले 228, 80. ऐलाके und ऐलाक्य 71, 86. ऐलिशाला 91, 2. ऐश्वर्ये 167, 98. ऐषिक्ये 144, 37. ऐहनांक् 8, 14.

ओ

ओ 85, 37. ओजस् 15, 80. 174, 23. √ओजायै Med. 174, 23. ओदन 9, 8. 238, 20. m. n. 12, 225. ओदनैनीय und ओदन्ये 9, 8. ओम् 85, 42. 254, 118. ओषधि 115, 6. ओष्ठजाहे 43, 11.

औ

औ 85, 58. औकत्ये, औकत्य्य, औक्ये und औक्य्य 71, 106. औख्येयक 39, 11. औषेये 230, 23. औचये und औचय्य 71, 106. औचित्य 167, 70. औज्जयनक und औज्जयिनक 124, 43. औज्जसायन 15, 80. औज्जिहानि 149, 19. औड 81, 119. औडपिके 27, 8. औडयि und औवेय 114, 10. औडायन und औडायनेभक्त 34, 6. औडेने 81, 119. औदुप 236, 4. औदुपिके 27, 2. औदुलोमि 163, 62. औतिक und औकेय 114, 4. औत्तिपे und औत्तेपे 228, 56. औत्तम 236, 3. औत्तरार्धये 167, 106. औत्पतिके 27, 3. औत्पपन्निके (?) 27, 4. औत्पाते 32, 15. औत्पादे 32, 16. औत्पुट 236, 6. औत्पुटिके 27, 5. औत्पुतिके 27, 3. औत्सायन 15, 63. औदकशोद्ध 8, 13. औदकि 114, 4. औदकि 163, 52. औदकैनीय 114, 4. औदङ्कि 114, 5. औदङ्कि 163, 51. औदङ्कैनीय 114, 5. औदज्ञायनि 103, 37. औदञ्जनक 11, 27. औदञ्जि 149, 7. औदञ्जि 163, 32. औदनिक 238, 20. औदन्यायनि 103, 37. औदन्यि 149, 17. औदपान 227, 20. औदपान 26, 2. औदपाने 229, 4. औदपानो 227, 20. औदबुद्धि 149, 20. औदमज्जि 149, 11. औदमज्जि 149, 10. औदमेधि 149, 9. 199, 5. औदमेधैनीय, औदमेयि und औवेय 199, 5. औदवापि, औवेय, औदवाहि und औहैय 199, 6. औदव्रजि 149, 8. औदबुद्धि 149, 20. औदश्वत्के 3, 13. औदस्थान 26, 22. औदस्थाने 90, 18. औदासोन्य 167, 97. औदुम्बर 191, 4. औदुम्बरक 195, 16. औदुम्बरायणे 125, 70. औद्राहमानि 74, 45. 81, 76. 149, 18. औद्राहमाने 81, 76. औद्राहमानैनीय 74, 45. औद्वयदक 11, 26. औद्वये 32, 17. औद्वप und औद्वेप

236, 5. औचेत्र 28, 2. औपकादनै 125, 7. औपचाकवि 163, 3. औपचारिकै 211, 9. औपदेशिकै 216, 14. औपनिषत्कै 216, 13. औपनिषदं 32, 20. औपश्राववि 163, 2. औपबिन्दवि 163, 7. औपमन्यव 164, 6. औपयिकै 211, 3. औपराजिक 48, 20. औपराध्य 167, 10. औपलै 229, 5. औपवस्तिकै 216, 9. औपवासै 218, 13. औपवासिक 75, 14. 238, 14. औपवेशिकै und औपवेशिकै 216, 7. औपसंक्रमणै 218, 5. औपसदं 212, 4. औपसर्गिक 238, 12. औपस्तिकै 216, 9. औपस्थानै 90, 8. औपस्थानिकै 216, 13. औपस्थिकै 216, 17. औपहस्तिकै 216, 19. औभये und औभय 71, 67. औभेयक 39, 2. औरथै 147, 10. औरश 103, 18. औरशायनि 103, 6. 18. औरस 103, 18. औरसै 245, 9. औरसायनि 103, 6. 18. औरसिकै 3, 15. औरानामै 228, 53. औरानामक 195, 22. और्यकालिक (f. आ und ई) 48, 29. और्य 164, 2. और्यशै 212, 25. औरन्दक 11, 5. औरपि und ऐर्य 114, 2. औरालायत und औरालायतैभक्त 34, 30. औरलूक 69, 8. औरलूकै und औरलूक 71, 90. औरगिजै 151, 5. औरशिरै 235, 31. औरशोनर 26, 19. 190, 10. औरशोनरी 189, 8. औरध m. n. 12, 45. औरधायण und औरधायणक 11, 9. औरधाय 26, 33. औरधायै 151, 4. औरधौनै und औरधय 118, 14. औरहमानि (Conj.) 149, 24.

क

कंस 97, 14. m. n. 12, 16. ककल 230, 83. ककुत्स्य 228, 14a. ककुद् 183, 16. ककुद m. n. 12, 166. ककुदात्त 198, 10. ककुम्भ 183, 16. ककुम् 26, 34, 228, 9. ककुम् 104, 6. कक 247, 17. ककतु 157, 7. ककिन् 247, 17. ककुट 47, 12. 55, 6. 156, 8. ककुटिकै 55, 6. ककुटिन् 156, 8. ककुटिल 47, 12. कच und कचिकै 55, 12. कचुसुक 71, 73. कच्चित् 85, 17. कचुल und कचुल्लै 47, 11. कज्जल und कल्लै 101, 64. कज्जुक und कल्लै 101, 70. कज्ज und कज्ज 36, 17. कट 9, 24. 81, 139. 156, 10. कट 84, 2. कटक 9, 14. m. n. 12, 97. 259. कटकौय und कटक 9, 14. कटा und कटालै 244, 17. कटिन् 156, 10. कटिप 237, 31. कटै 81, 139. कटैय 9, 24. कटु 213, 6. कटुक 188, 9. m. Sg. und Pl. 184, 20. कटुकप्रस्य 41, 7. कटुकवदरै 206, 23. कटुकमन्यक m. Sg. und Pl. 184, 20. कटुकवाधूलेयाः und कटुकवाचलेयाः 46, 7. कटोलकपाठ 261, 7. कटोलपाठ 261, 6. कटै 9, 24. कटकालापाः 46, 18. कटकौयुमाः 46, 19. कटशठ 232, 12. कटैरणयः 29, 21. कडार m. n. 12, 245. कण und कणै 81, 15. कणटक 47, 24. 55, 22. 101, 15. m. n. 12, 98. कणटकमर्दन 2, 6. कणटकार 191, 12. कणटकारिका 260, 13. कणटिकै 55, 22. कणटिकितै 101, 15. कणटिकिल 47, 24. कण्डु 211, 18. 244, 36. 249, 4. कण्डुलै 244, 36. कण्डोलकपाठ 261, 11. कण्डोलपाठ 261, 10. कत 55, 25. कतक 188, 7. कतिकै 55, 25. कथक 71, 42. कथंचित् 211, 6. कथम् 85, 114. कदर und कदरै 81, 124. कदल 81, 126. 235, 26. कदलै 81, 126. कटामत्ताः 29, 49. कट्ट 139, 8. 184, 38. 230, 51. कटुणै, कट्ट und कटुणै 139, 6. कनल 11, 44. कनिष्ठा 4, 22. 44, 10. कनिष्ठिक und का 225, 4. कन्यक 71, 43. कन्यु 71, 110. कन्द 14, 14. 81, 160. कन्दर 81, 125. कन्दरै 14, 14. कन्दरै 81, 125. कन्दर्प 164, 8. कन्दल und कन्दलै

81, 126. कन्दो 81, 160. कन्दुक 188, 35. कन्दुकप्रस्थ 41, 7. कन्दुकवदरो 206, 23. कन्या 82, 8. कपट m. n. 12, 63. कपाट m. n. 12, 7. कपाटिका 225, 3. कपालिका 225, 2. कपि 3, 9. 71, 51. 162, 14. 167, 51. 200, 7. 224, 5. 244, 35. कपिञ्जल 228, 20. कपित्थ 47, 20. 146, 7. m. n. 12, 54. कपित्थिनो 146, 7. कपित्थिल 47, 20. कपिल 244, 35. कपिलिका 228, 32. कपिवत् und कपिशै 200, 7. कपिश्यापर्णयाः 46, 5. कपिष्ठल 104, 10. m. Pl. 29, 4. कर्पिष्ठिका 225, 4. कर्पे 162, 14. कपोतती 224, 5. कपोत und *कौय 126, 9. कपोतपाक 131, 20. कपोतपाद 261, 18. कबन्ध m. n. 12, 12. कबोध 228, 86. कम 85, 124. 254, 51. कमकाः 29, 39. कमण्डलु 188, 10. m. n. 12, 21. कमन्तकाः 29, 48. कमन्दकाः 29, 42. कमल 146, 31. 162, 23. कमलिनो 146, 31. कमले 162, 23. कम्पल 237, 2. कम्बलभार und कम्बलहार m. Sg. und Pl. 184, 7. कम्बलिक und *का 132, 6. कम्बोज 35, 8. 245, 4. कम्बोजमुण्ड 178, 3. कर 101, 91. करकिसलय 217, 20. करण 48, 11. करवोर 235, 12. करानो 31, 38. करिते 101, 91. *करिष 89, 3. करिपय 119, 6. *करिष 89, 2. करोर 137, 6. 143, 4. 176, 7. करोरकुण 143, 4. करोरप्रस्थ 41, 6. करोरवत् 176, 7. करोष 146, 13. 170, 4. करोपिणो 146, 13. कर 103, 15. करण 246, 9. 247, 8. करण 246, 9. करणा 247, 8. √ करणायै Med. 246, 9. करणिन् 247, 8. करण und करण 168, 2. कर्क 200, 6. 249, 12. कर्कटक 71, 112. कर्कटा und कर्कटिन् 156, 8. कर्कन्तु 157, 7. कर्कन्धु 143, 2. 157, 7. 176, 5. कर्कन्धुकुण 143, 2. कर्कन्धुप्रस्थ 41, 4. कर्कन्धुमत् 176, 5. *मतो 249, 13. कर्कन्धु 143, 2. 166, 12. कर्कन्धुप्रस्थ 41, 4. कर्कन्धुमतो 249, 13. कर्कर und कर्करे 81, 22. कर्कवत् 200, 6. कर्कश 249, 9. कर्कशे 200, 6. कर्को und कर्कोय 114, 23. कर्ण 228, 75. 244, 22. 248, 17. कर्णक 101, 3. कर्णकाः 29, 28. कर्णकिते 101, 3. कर्णकोष्ठ 97, 6. कर्णपाद 198, 8. कर्णले 244, 22. कर्णवेष्टक, *कौय und *का 9, 15. कर्णोटक und कर्णोटक m. Sg. und Pl. 184, 9. कर्णोचुरचुरा und *चुरचुरा 138, 33. 187, 16. कर्णोटिद्विभ und कर्णोटिरिटिरा 138, 32. 187, 16. कर् 28, 7. 58, 43. कर्दम 13, 10. 33, 30. 47, 10. 146, 10. कर्दमे 13, 10. कर्दमके 33, 30. कर्दमिनो 146, 10. कर्दमिल 47, 10. कर्पट m. n. 12, 99. कर्पास m. n. 12, 135. कर्पासो 166, 10. कर्पूर 47, 16. 230, 43. कर्पूरिन् 249, 8. कर्पूरिल 47, 16. कर्मन् 90, 10. 219, 11. m. n. 12, 28. कर्मघत् 219, 11. कर्मार 59, 5. 228, 40. कर्मारघन 68, 30. कर्मिक 144, 11. कर्मिक und कर्मिन् 219, 11. कर्ष 92, 6. m. n. 12, 71. कर्षापण 151, 31. कलङ्क und *कृते 101, 27. कलन 11, 44. कलशकण्ठाः 29, 25. कलशपटो 57, 10. कलह m. n. 12, 194. कलहसपटो 57, 40. कला 132, 36. *कलित 60, 18. कलिव 150, 4. कलूतर 35, 15. कल्क m. n. 12, 101. कल्प 82, 10. कैल्प 215, 25. कल्माष und *धै 81, 129. कल्याण 162, 30. 177, 4. कल्याण 49, 17. कल्याणो am Epde eines Bah. 155, 3. कल्याणो 162, 30. कल्लोल 101, 67. 146, 19. कल्लोलिते 101, 67. कल्लोलिनो 146, 19. कवच m. n. 12, 60. कवन्तकाः 29, 47. कवल 160, 15. कवलप्रस्थ 41, 8. कवल्यै 160, 15. कवि 58, 8. 71, 57. कविल 150, 4. कविशस्ते 153, 7. कशकत्स 11, 30. कशा 112, 4. कशाय 232, 13. कशिकपाद 261, 4. कश्मर 237, 3. कश्मीर 35, 7. 168, 4. 237, 3. 245, 6. कश्ये 112, 4. कश्यप 164, 3. कष 71, 53. कषाय 232, 13. m. n. 12, 3. कष्टु 230, 87. कट्टय und कट्टय 228, 17.

कहोड 228, 15. कौस 97, 14. कौस्कान् 45, 8. काक 58, 49. 210, 4. कौककार्यनि 210, 4. काकण und *शौ 81, 15. 161. काकदन्तिक, *कौय, काकदन्ति und *नौय 114, 11. काकन्दि und *न्दौय 114, 18. काकरन्ति und *नौय 114, 20. काकसेये 230, 83. काकादन und *नौ 81, 71. काकुस्ये 228, 144. काकुटाक्षिके 198, 10. कौकुभ 26, 34. काकुभे 228, 9. काक्ये 58, 49. काक्षतये 157, 7. काचुलुके und कौचुलुक्य 71, 73. काञ्चो 180, 7. 206, 25. कौञ्चो-प्रस्य 180, 7. काट und काटरै 14, 12. काटिष्ये 237, 31. काटुके 188, 9. काटशार्दिनैः 232, 12. काटेरणि und *शौय 74, 25. काण 15, 74. काण* und *काण 36, 5. कौणायन 15, 74. का-ण्य und काण्येविध 175, 5. काण्टकमर्दनिके 2, 6. कौण्टकार 191, 12. काण्ड und काण्डे 166, 3. काण्डधार und कौण्डधार 97, 10. काण्डपुण्या 4, 18. काण्डये 249, 4. काण्डधारण und कौण्डधारण 97, 10. काण्डुके 211, 18. कातके 188, 7. कातर und कातरायणे 125, 25. कातन und कातनायने 125, 26. कौयक्य und कायक्यायने 71, 42. कायचित्तिके 211, 6. कौदलेय 235, 26. काटवेये 230, 51. कौनलक 11, 44. कानिष्ठिके 225, 4. कानिष्ठिनेये 44, 10. कान्ता am Ende eines Bah. 155, 9. कौन्यक्य und कान्यक्यायने 71, 43. कान्यये und कौन्यय्य 71, 110. कान्द 14, 15. कान्दिक 110, 40. कान्दरे 14, 15. कौन्दर्प 164, 8. कांदिश्रीक 178, 78. कान्दुके 188, 85. कापट्य und कौपट्यो 227, 2. कापाटिके 225, 3. कापालिके 225, 2. का-पिके 3, 9. कापिञ्जले 228, 20. कापिञ्जलादि und *लाट्ये 58, 10. कापिलिके 228, 32. का-पिष्ठलि und *ल्यो 67, 19. कापिष्ठिके 225, 4. कापुरुष und कौपुरुष्य 167, 37. कापोतक 126, 9. कौष्य 71, 51. 167, 51. काप्यायने 71, 51. काबोधे 228, 86. काम 180, 9. 125, 83. कौम 215, 19. कामण्डले 188, 10. कामण्डलेय und कौमण्डलेयि 227, 7. कामप्रस्य 74, 23. कौमप्रस्य 180, 9. कामप्रस्यौय 74, 23. कामम् 254, 98. कामलि 110, 38. कामविद्ध 46, 15. कामवेरणि und *शौय 74, 25. कामायने 125, 83. कामायौ 194, 22a. कामुक und कामुकायने 125, 88. काम्यस्ये 237, 2. काम्यलिकायने 132, 6. काम्योजे 35, 6. 245, 4. काम्योजसुगड 178, 3. कारणिक (f. का und ई) 48, 11. कारण्डव und कारण्डवयतो 5, 5. कौरवारणि 103, 15. कौरवोरिय 235, 12. कारस्कर 140, 2. कारौ 171, 11. कौरा 215, 23. कौररे und कारोरै 137, 6. कारीये 170, 4. कारेणुपालि 110, 20. कार्के 249, 12. कार्केटके und कौर्केटक्य 71, 112. कार्केट्य und कौर्केटकायनि 210, 3. कार्केणै 229, 2. कार्केण्डेये (vgl. 6, 4, 147) 230, 26. कार्केन्तये 157, 7. कार्केन्थये 157, 7. 166, 12. कार्केन्धुमते und कार्केन्धू* 249, 13. कार्कलासेये 230, 37. कार्कश्रे 249, 9. कार्कष und कौर्कषकायणि 210, 3. कार्कसेरै 230, 80. कार्णे 228, 75. कौर्णकोष्ठ 97, 6. कौर्णपाहिक 198, 8. कौर्णि 248, 17. कार्तके 188, 33. कौर्त्र 28, 7. कात्र्ये 58, 43. कार्षामे 166, 10. कार्षुरिणै 249, 6. कार्षुरेये 230, 43. कार्मणै 90, 10. कार्मारै 228, 40. कौ-मार्क 59, 5. कार्मिण्ये 144, 11. कार्मौ und कौर्म्य 118, 5. कार्षे 90, 9. कार्षापण 136, 12. m. n. 12, 4. कार्षापणै 136, 12. 151, 31. कार्षिके 92, 6. कार्षिक्ये 144, 41. काष्टौ und कौष्ट्य 118, 100. कार्ष्ये 71, 88. 151, 13. 249, 11. कार्ष्याकणे 249, 11. कार्ष्यायने 125, 32. कौर्ष्य 163, 44. कौष्यये 71, 88. काल 116, 28. 142, 5. 244, 17. 251, 7. कौलक 251, 7. कौलनक 11, 44. काल्लै 244, 17. काला 260, 10. *कालाप 46, 18. कालायने 132, 36. का-लिले 142, 5. कौलिय 150, 4. कालतरै 35, 15. काल्य 125, 29. कौल्य und *कौल्य 116, 28.

कौल्याणक 177, 4. काल्यायनै 125, 29. कौविल्य 150, 4. कौघो 227, 15. कावेरिण und *शौनेय
 74, 25. काव्य 125, 29, 227, 15. काव्यै 58, 8. कौव्य 71, 57. काव्यायनै 125, 29. काश 15,
 19, 25, 15. काशकत्स 11, 30. m. Pl. 29, 23. कौशकत्सक 11, 30. काशपरै und *परैयै 127, 7.
 काशफरै, *फरैयै, *फारै und *फारैयै 127, 8. कौशायन 15, 19. काशार्दिनै: 232, 13. काशौनेय
 25, 15. काशमयै 237, 3. काशमोरै 35, 7. 245, 6. काशमोयै 237, 3. काश्य 125, 28. काश्यप
 125, 27. कौश्यप 164, 3. काश्यपायनै 125, 27. काश्यायनै 125, 28. काशार्दिण: 232, 13.
 काष्टेयै (vgl. 6, 4, 147) 230, 87. काष्ट 126, 8. काष्ट^० 49, 1. काष्टक 126, 8. काष्टकौनेय
 126, 8. काष्य und काष्यायणौ 71, 58. काहृयै 228, 18. काहृयै und काहृयै 228, 17. काहोहै
 228, 15. किंस 242, 5. किंसं किंसम् 242, 18. किंकर 125, 23. किंकल 125, 24. किण्व, कि-
 गथौनेय und किण्व 9, 11. कित 15, 42. कितव 15, 65. 25, 10. 103, 2. 188, 39. *कितव
 217, 16. 231, 3. कितवौनेय 25, 10. किदभं und किदभं 164, 8. किंदास 164, 31. किंनर 97, 9.
 किम् 85, 67. 241, 29. कियत् und *कियतैम् 222, 19. किरण 11, 6. किरोट m. n. 12, 169.
 किरिर und *वत् 176, 7. किल 85, 45. किलात 164, 7. किलालप 164, 53. किशर 52, 1.
 किशरा und *वत् 176, 9. किंशरिक und किशरिकौ 52, 1. किशोरिका 230, 56. किष्किन्धा
 140, 5. 245, 8. किष्कु 140, 4. किस: किंस: 242, 5. किंसं किंसम् 242, 18. किसलय und
 *यितै 101, 21. कोम् 85, 195. कु 254, 124. कुक्कुट m. n. 12, 164. कुक्कुटकन्य 87, 8. कुक्कु-
 टाल 198, 12. कुक्कुटागिरि 50, 7. कुलि 124, 39. कुङ्कुम m. n. 12, 257. कुचुक 188, 34.
 कुञ्ज 53, 2. m. n. 12, 169. *कुञ्जर 217, 11. कुट 15, 35. 58, 20. कुटजभार 204, 2. कुटौ
 223, 4. कुटौकुट n. 73, 27. कुटौगु 71, 107. कुटौमैय 223, 4. कुटौर 166, 13. कुट्टिम m. n.
 12, 163. कुठार 228, 8. कुठारिका 230, 55. कुडप m. n. 12, 165. कुडमल und *लितै 101, 14.
 कुड्या 39, 13. कुणप m. n. 12, 8. कुणपदौ und कुणपदौ 57, 22. कुणठ^० und *कुणठ 36, 6.
 कुणड 132, 4. 244, 46. कुणडल 14, 19. 56, 9. m. n. 12, 168. कुणडलै 244, 46. कुणडलरै
 14, 19. कुण्डिन 39, 7. 71, 64. कुण्डिनौ 71, 64. कुतपं m. n. 12, 5. कुतस् 85, 115. कुतुक
 188, 7. कुतुहल 101, 19. 167, 31. 188, 29. कुतुहलितै 101, 19. कुत्र 85, 116. कुत्स 15, 63.
 132, 31. कुदामन् 48, 9. कुदालपाद 261, 2. कुट्रि m. Sg. und Pl. 184, 14. कुनामन् 48, 9.
 163, 25. कुन्तिसुराष्ट्रा: 46, 12. कुन्तौ 42, 10. कुन्द 56, 15. कुन्द^० 234, 4. *कुन्दम und
 *कुन्दुम 89, 8. कुण्डल 228, 20. कुपुत्र 177, 15. कुवलप्रस्य 41, 8. कुवेरयन 68, 30. कुव-
 किरात und *कैरात n. 73, 7. कुवलावामन n. 73, 6. कुम् 85, 137. कुमार 125, 36. 251, 13.
 कुँमारक 251, 13. कुमारकुलटा 233, 3. कुमारकुल 233, 13. कुमारगर्भिणी 233, 4. कुमार-
 चपल 233, 14. कुमारतापसौ 233, 5. कुमारदासौ 233, 6. कुमारनिपुण 233, 15. कुमारपटु
 233, 10. कुमारयण्डित 233, 12. कुमारप्रयजिता 233, 2. कुमारबन्धकी 233, 7. कुमारमदु
 233, 11. कुमाराध्यापक 233, 8. कुमारभिरूपक 233, 9. कुँमारिक 219, 16. कुमारिका 230, 54.
 कुमारिन् und कुमारौ 219, 16. कुमारोकोदनक 186, 20. कुमारोपुत्र und कुँमारोपुत्रक 251, 12.
 कुमारोवत् 219, 16. कुमारोश्वशुर und कुँमारोश्वशुरक 251, 13. कुमुद 146, 5. m. n. 12, 110.
 कुमुदिनौ 146, 5. कुम्भ 132, 11. 236, 7. 237, 19. कुम्भकार 59, 17. कुँभमण्डूक 138, 8.
 187, 16. कुम्भौ 39, 6. 42, 9. कुलप्रस्य 41, 8. कुरु 26, 30. 35, 9. 103, 15. कुरुकत 8, 11.

71, 55. कुरुतपाद 261, 5. कुरुपञ्चाल 8, 12. कुटं und कुटौ 81, 115. कुल 14, 16, 15, 73, 26, 21, 160, 13, 161, 7. *कुलटा 233, 3. कुलदैमन 128, 24. कुलपति 17, 9. कुलपुत्र 177, 7. कुलरै 14, 16. कुललो 188, 37. कुलवत् und कुलिन् 161, 7. कुलिश 3, 16, 42, 13. कुलून 35, 15, 245, 12. कुल्माष 75, 2. कुन्ये 160, 13. कुन्या 39, 13. कुयल 81, 19, 143, 5. कुयलकुण 143, 5. कुयलय und *यिते 101, 55. कुयलौ 81, 19. कुवित् 85, 13. कुविद्यास 61, 25. कुवेसिका und कुवेरिका 230, 64. कुश 244, 39. कुशल 167, 27, 177, 27, 188, 25, m. n. 12, 258. कुशलै 244, 39. कुशलः 213, 8, 234, 23. *कुशल 231, 11, 233, 13. कुशला 163, 13. कुशाम्ब 230, 30. कुशिक 164, 4. कुशोरक 235, 17. कुशेरिका 230, 91. कुशोतकाः 29, 22. कुपुभ und √ कुपुभ्ये 37, 17. कुटचित्, कुटविद् und कुटविद् 40, 6. कुसुम 101, 18, m. n. 12, 105. कुसुमिते 101, 18. कुसुलपाद 261, 19. कुस्तो 188, 11. कूचवार 164, 15. कूट 56, 10, 61, 11, 237, 16. √ कूट 84, 11. कूप 55, 19, 72, 14, 156, 11. कूपक 156, 20. कूप-कच्छप 138, 5, 187, 16. कूपका und कूपकैन् 156, 20. कूपचूर्णक 138, 34, 187, 16. कूपत् 85, 12. कूपमण्डूक 138, 7, 187, 16. कूपिके 55, 19. कूपिन् 156, 11. कूप्य 72, 14. कूर्च m. n. 12, 221. कूल 124, 37, 161, 10. कूलवत् 161, 10. कूलास 236, 20. कुलिन् 161, 10. ककण 229, 2. ककण्डू 230, 26. ककलास 230, 37. ककसा 230, 80. कच्छ 246, 4, 247, 4. कच्छः und √ कच्छायै 246, 4. कच्छिन् 247, 4. √ कत् 181. कतक 188, 33. कत्तिका 1, 9. कत्वमुच् Suffix कत्वैस् 254, 89. कन्तविचक्षणा 178, 32. कन्दिविचक्षणा 178, 69. √ कप् 120, 214. कपण 162, 22, 246, 10, 247, 14. कपणः 234, 26, 246, 10. √ कपणायै Med. 246, 10. कपर्णिन् 247, 14. कपर्णौ 162, 22. कर्पा 171, 21. कर्पाण und *थोने 162, 22. कर्मि 139, 10, 183, 5. कर्मिणौ 139, 10. कर्मिमत् 183, 5. कश 118, 5. कशानु und केशानुक 80, 13. कशाश्व und केशाश्वक 80, 16. कषि 90, 9. कषिक 144, 41. कष्ट und कष्टिमेन् 118, 10. कष्ण 71, 88, 82, 7, 125, 32, 151, 13, 163, 44, 244, 7, 249, 11, 251, 5. कष्णक 251, 5. कष्णकर्ण 249, 11. कष्णपदो 57, 23. कष्णपिङ्गलाः 29, 27. कष्णलै 244, 7. कष्णसुन्दर 104, 9, m. Pl. 29, 8. कष्णा 82, 7. कष्णाजिनकष्णसुन्दराः 104, 9. कष्णाजिनाः 29, 5. कष्णोऽभ्याखरे-ष्टक 80, 6. √ कृ 158, 203. केकय 168, 5. केका, *यत्, कैकिक und केकिन् 219, 7. केला und √ केलायै 37, 41. केवाल 81, 89. केवालो 31, 20. केवालौ 81, 89. केवासो 31, 21. केशजालै 43, 5. केशमयु 194, 41. केशिनो 58, 28. कैकस, कैकसो, कैकसेय und कैकसेयो 227, 14. कैकरायणै 125, 23. कैकलायन 125, 24. कैतवै 188, 99. कैतवायन 15, 65. कैतवा-यनि 103, 2. कैतायन 15, 42. कैदभं und कैदभै 164, 8. कैदास und कैदसायने 164, 31. कैनर 97, 9. कैरणक 11, 6. कैरव und कैरविणो 146, 18. कैमंदुर und कैमंदुर 97, 3. कैलात 164, 7. कैलालप 164, 53. कैशिन्ये 58, 28. कैशोरि 58, 19. कैशोरिकेयै 230, 56. कैशोयै 58, 19. कैष्किन्ये 245, 8. कोकण und *थोने 81, 15. कोकिला 4, 3. कोचै 95. कोट und कोटरै 14, 12. कोपे 133, 23. कोरक und *किते 101, 66. कोलै 95. कोविदार 150, 10. कोश m. n. 12, 125. कोशातको 260, 2. कोशातकौ 81, 142. कोये 133, 23. कोहड 228, 18. कोहित 228, 11. कोक्कुटातिकै 198, 12. कौलक 124, 39. कौचकै 188, 34. कौचवार 164, 15. कौटजभारिक 204, 2. कौटायन 15, 35. कौटि 67, 14. कौटिकै 56, 10. कौटोगयै und कौटोग्य 71, 107.

कौटोय 61, 11. कौटोरे 166, 13. कौट्ये 58, 20. 237, 16. कौट्या 67, 14. कौटारै 228, 8.
 कौटारिकेयै 230, 55. कौडैयक 39, 13. कौण्डलिकै 56, 9. कौण्डायने 132, 4. कौण्डने 71, 64.
 कौण्डनेयक 39, 7. कौण्डिन्य 71, 64. कौतस्कुत 45, 2. कौतुकै 188, 7. कौतूहलै 188, 29.
 कौतूहल्य 167, 31. कौत्सायन 15, 63. कौत्सायनै 132, 31. कौयुम 46, 19. कौयुमलोकानाः
 46, 20. कौटामिक (f. आ und ई) 48, 9. कौनामि 163, 25. कौनामिक (f. आ und ई) 48, 9.
 कौन्तायनि 42, 10. कौन्तिकै 56, 15. कौन्दायण und कौन्दायणक 11, 20. कौण्डिल्लै 228, 20.
 कौपुत्रक 177, 15. कौमारयणै 125, 36. कौमारिकेयै 230, 54. कौमेदुर und कौमेदुर 97, 3.
 कौम्भ 236, 7. कौम्भकारक 59, 17. कौम्भायने 132, 11. कौम्भायनि 42, 9. कौम्भेयक 39, 6.
 कौम्भ्यै 237, 12. कौरय 26, 30. कौर्यै 35, 9. कौरवायणि 103, 15. कौरव्य 103, 19. 168, 8.
 कौरव्यायणि 103, 19. कौरुकाय 71, 55. 8, 11. कौरुपाञ्चाल् 8, 12. कौल 26, 21. कौलक
 124, 37. कौलपते 17, 9. कौलपुत्रक 177, 7. कौललै 188, 37. कौलायन 15, 73. कौलास
 236, 20. कौलिशायनि 42, 13. कौलिशिकै 3, 16. कौलने 245, 12. कौलेय 39, 13. कौल्मायिक
 75, 2. कौविदायै 150, 10. कौविद्यासौय 61, 25. कौवेणिकेयै und कौवेरिकेयै 230, 64. कौशलै
 188, 25. कौशलक 177, 27. कौशल 163, 13. कौशल्य 167, 27. कौशाम्ना 127, 5. कौशाम्येयै
 127, 5. 230, 30. कौशिक 164, 4. कौशिक 113, 7. कौशरिकेय 235, 17. कौशेय und कौशेय
 190, 2. कौशेरिकेयै 230, 91. कौष्टचित्कै, कौष्टचित्कै und कौष्टचित्कै 40, 6. कौस्थै 188, 11.
 कौहडै 228, 16. कौहितै 228, 11. क्रम 23, 18. क्रमेतर 23, 15. क्रशिमन् 118, 5. क्रामिकै
 23, 18. क्रामेतरिकै 23, 15. क्रियमाण 86, 7. क्रियासातत्य 178, 60. क्रोहनक 186, 20. क्रोय-
 माण 86, 7. क्रुञ्च und क्रुञ्च 151, 22. क्रुञ्चकौय 126, 11. क्रुञ्चा 4, 18. 126, 11. 183, 6.
 क्रुञ्चामत् 183, 6. क्रोड und क्रोडै 162, 34. क्रोपे 133, 23. क्रोशै 95. क्रोष्टु 81, 147. 125, 37.
 क्रोष्टुकर्ण 97, 6. क्रोष्टुपाद m. Sg. und Pl. 184, 26. क्रोष्टुमान m. Sg. und Pl. 184, 25. क्रो-
 ष्टुमाय m. Sg. und Pl. 184, 27. क्रोष्टुनै 81, 147. क्रोष्ट्वै 151, 22. क्रोष्ट्वक 126, 11. क्रोशेय
 und क्रोशेय 190, 11. क्रौष्टुकर्ण 97, 6. क्रौष्टायण 11, 8. क्रौष्टायणै 125, 37. क्रौष्टायणक
 11, 8. √क्रम् 221. क्वथ्यै und क्वथ्यै 95. चण und चणितै 101, 6. चणोपाक 131, 6. चत
 m. n. 12, 244. चत्र 15, 18. m. n. 12, 191. चत्रविद्या 32, 12. चत्रिय 234, 19. चपै 133, 20.
 √चम् 221. चमै 133, 20. चमा 254, 65. चर 72, 20. चरै 95. 133, 35. चर्यै 72, 20. चा-
 त्रविद्यै 32, 12. चोत्रायण 15, 18. चान्त 15, 18. 59. 25, 23. चान्ता am Ende eines Bab.
 155, 10. चान्तायन 15, 18. 59. चान्तौय 25, 23. चामा und चामाप्रस्थ 180, 6. चार 25, 48.
 चारै 95. चारौय 25, 48. चिपका und चिक्नि 156, 5. चिपौ 171, 4. चिप्र 147, 23. चियो
 171, 12. चोर m. n. 12, 70. चौरहोत् 187, 8. चोरहृद 228, 24. चुद्र 25, 16. 147, 29. चद्रकमा-
 लय 69, 3. चुद्रजन्तु 244, 47. चुद्रौय 25, 16. चुध्, चुधा und चुधितै 101, 57. √चुभ् 120.
 चुधक und चुधकिलै 142, 3. चेत्र 170, 3. चेत्रज 167, 32. 188, 30. चेत्रपति 17, 17. चेयिमन्
 147, 23. चेम m. n. 12, 189. चेमवृद्धिन् 74, 43. 163, 37. चेमवृद्धौय 74, 43. चेतयत und चैत-
 यतायनि 103, 25. चेत्रै 170, 3. चेत्रज्ञै 188, 30. चैत्रज्य 167, 33. चैत्रपते 17, 17. चेमवृद्धि 74,
 43. 199, 3. चैमवृद्धि 163, 37. चेमवृद्धौय 74, 43. 199, 3. चेरहृद 228, 24. चोदिमन् 147, 29.
 चोद्रकमालय 69, 3. चोमा und चोमाप्रस्थ 180, 10. च्वेडित m. n. 12, 81. च्वेडित् in गेहे und गोष्ठे.

ख

खञ्ज* und *खञ्ज 36, 3. खञ्जन 228, 21. खञ्जर* und *खञ्जर 36, 3. खञ्जार 15, 9. 228, 38. खञ्जाल 228, 39. खञ्जूल 15, 9. खट्वर 230, 63. खट्वाभार 204, 11. खट्वा-
रुटै 153, 6. खड 15, 39. 176, 26. खडक 228, 65. खडयत् 176, 26. खडा und *यत्
176, 26. खडिक 248, 8. खडिव 150, 5. खडूर 230, 63. खडोन्मत्ता 230, 67. खण 228, 45.
खण्ड 14, 9. 25, 52. 33, 27. 35, 10. 101, 23. 124, 2. 147, 13. m. n. 12, 133. खण्डकै
33, 27. खण्डरै 14, 9. खण्डल m. n. 12, 167. खण्डिक 144, 8. खण्डित 150, 5. खण्डितै
101, 23. खण्डिन 248, 16. खण्डिमैन् 147, 13. खण्डेय 25, 52. खण्डु 11, 43. 249, 4.
खद 72, 15. खदण्ड 124, 2. खदिर 5, 2. 11, 39. 15, 70. 25, 24. 33, 20. 137, 2. 143, 8.
207, 13. खदिरकै 33, 20. खदिरकुण 143, 8. खदिरवती 5, 2. खदिरैय 25, 24. खदूरक
228, 65. खद्य 72, 15. खम् 85, 102. खर 72, 17. खरनादिन् 163, 39. खरप 125, 64. m.
8g. und Pl. 184, 29. खरोजङ्घाः 29, 17. खर्जुरकण 228, 64. खर्जूर 15, 8. खर्जूरकण 228, 64.
खर्यै 72, 17. खल 3, 12. m. n. 12, 84. खलति 172, 16. खलति* und *खलति 36, 7. खला-
जिन und *नैय 25, 8. खलोन m. n. 12, 49. खलु 85, 44. खलेयुसम् 105, 5. खलेयवम्
105, 4. खल्य, खल्यका und खल्या 103, 34. खाञ्जने 228, 21. खौञ्जरायण 15, 9. खाञ्जारे
228, 38. खाञ्जालै 228, 39. खौञ्जुलायन 15, 9. खाट्वरेयै 230, 63. खौट्वाभारिक 204, 11.
खाडरकै 228, 65. खाडायन 11, 21. 34, 8. 74, 24. 232, 6. खौडायन 15, 39. खौडायनक
11, 21. खाडायनैभक्त 34, 8. खाडायनि 74, 24. खाडायनिनैः 232, 6. खाडायनैय 74, 24.
खौडिक 248, 8. खौडिव्य 150, 5. खाडूरैयै 230, 63. खाडोन्मत्तेयै 230, 67. खाणै 228, 45.
खाण्ड 11, 28. खाण्डे 35, 10. 147, 13. खौण्डक 11, 28. 124, 2. खाण्डवै 249, 4. खौण्डवक
11, 43. खाण्डवोरण und खौण्डवोरणक 11, 28. खाण्डायन und खौण्डायनक 11, 48. खाण्डा-
यनी und *नैय 74, 24. खौण्डिक्यै 144, 8. खौण्डित्य 150, 5. खौण्डिनि 248, 16. खौण्डक
124, 2. खादतमोदता 178, 63. खादतव्रमता und खादताव्रमता 178, 64. खौदिर und खादिरै
137, 2. खौदिरक 11, 39. खादिरकै 207, 13. खौदिरायण 15, 70. खादिरौ und खादिरैयै
127, 9. खादूरकै 228, 65. खौरनादि 163, 39. खारपायणै 125, 64. खारिजङ्घाः 29, 17.
खार्जुरकणै und खार्जूर* 228, 64. खौर्जुरायण 15, 8. खालिकै 3, 12. खौल्यकार्यनि und खौ-
ल्यार्यनि 103, 34. √खिद् 181. खिल 132, 33. खुम् 85, 138. खुर 162, 36. *खुर Bah.
(f. ग्रा) 66, 3. खुरै 162, 36. खेटक 1, 5. खेड 15, 78. खेला und √खेलार्यै 37, 42. खौडायन
15, 78. खेलायनै 132, 33. खोड* und *खोड 36, 4.

ग

गङ्गा 16, 6. 103, 29. 228, 68. 230, 24. गजवाज 194, 27. गडिक 248, 8. गडु 244, 2.
गडुकाः 29, 9. गडुज und *जौ 81, 33. गडुल 81, 33. 167, 41. गडुलै 244, 2. गडुल* und

गडुल 36, 2. गडुले 81, 33. गया 16, 3. 23, 23. 40, 13. 53, 5. 116, 4. गयाकारि 58, 18. गयापति 17, 5. 167, 39. गैयापाद 187, 14. गयिकापाद 261, 18. गयित् und गतिन् 22, 15. गयड 244, 48. गयडपाद 261, 15. गयडले 244, 48. गयडु 71, 30. 244, 36. गयडुले 244, 36. गयडोलकपाद 261, 2. गयडोलपाद 261, 8. गैय und गैय 116, 4. गतागत 2, 8. गतानुगत 2, 7. गतार्थ 20, 9. गति und गते 162, 42. गद 163, 48. गदित und गदिव 150, 6. गद्वद 17, 18. 37, 39. गेद्वदक 17, 18. √ गद्वदे 37, 39. गन्दिका 245, 11. गन्ध 193, 4. गन्धपिङ्गला 230, 66. गन्धवत् 193, 4. गन्धार 35, 4. 245, 7. गन्दिका 245, 11. गभीका 260, 12. गम्भीर 236, 24. गैय 215, 6. गया 206, 17. गर 101, 60. गर 24, 8. 133, 11. गरिते 101, 60. गरिमेन् 147, 11. गरि 133, 11. गरुत् und गरुम् 183, 17. गरं 58, 2. गरंजिराज 187, 12. गरंज 58, 2. गरंजिका 260, 12. गरंजन्ताः 46, 28. गरंज und गरंजिते 101, 87. गते 25, 38. 55, 7. 124, 27. 156, 19. 249, 8. गतंकूल 124, 49. गतिके 55, 7. गतिन् 156, 19. गतीय 25, 38. गर्ध und गर्धिते 101, 56. गर्भ 101, 88. गर्भिणी 170, 2. गर्भिणी 233, 4. गर्भिते 101, 88. गर्भेवृत्त 138, 24. 187, 16. गर्ध und गर्धिते 101, 50. गल 141, 8. 162, 44. 244, 16. गल Bah. (f. आ) 66, 11. गले 162, 44. गले 244, 16. गल्यो 141, 8. गवय und गये 81, 7. गवादन und गने 81, 72. गवायिक n. 73, 2. गव्यष्टिर 164, 40. गवेधुका 166, 9. गवेध 236, 23. गवेधक n. 73, 3. गहन und गहन 246, 12. गहन 68, 11. √ गहनाये Med. 246, 12. गह्य und गह्यरे 14, 17. गाह्ने 228, 68. गौहायनि 103, 29. गाह्ये 230, 94. गाजवाज 194, 27. गौडिक 248, 8. गौड्य 167, 41. गाणकाये 58, 18. गाणपते 17, 5. गाणपत्य 167, 39. गाणायने und गाणायन्य 53, 5. गाणिके 23, 23. 40, 13. गाणड्य und गाणड्यायने 71, 30. गाणड्य m. n. 12, 150. गातागतिके 2, 8. गातानुगतिके 2, 7. गौडि 163, 48. गौडित्य und गौडित्य 150, 6. गान्तिके 245, 11. गान्धपिङ्गलेयं 230, 66. गान्धार 35, 4. 245, 7. गान्धिके 245, 11. गौम्भीर 236, 24. गारेध und गारेधकायनि 210, 2. गार्धये 58, 2. गार्धये 58, 2. गाते 249, 8. गौतिक 124, 27. गौतंकूल 124, 49. गर्भिणी 170, 2. गार्ह 236, 40. गार्हपते 17, 16. गौर्विष्टिर und गौर्विष्टिरायणौ 164, 40. गावेधुके 166, 9. गावेध 236, 23. गार्ह 133, 14. 249, 14. गार्हि 249, 14. गार्हे 133, 14. गिरि 15, 45. 200, 5. गिरिनगर 68, 8. गिरिनदी 68, 27. गिरित् und गिरिते 200, 5. गुग्गुलु, गुग्गुलुक und गुग्गुलुकिने 52, 6. गुड 14, 18. 82, 9. गुडरे 14, 18. गुण 23, 23. 24. 40, 12. 209, 8. गुणपदो 57, 6. गुणवृद्धो 194, 48. गुणागुण 23, 24. गुड 14, 8. 162, 40. 230, 89. गुड Bah. (f. आ) 66, 9. गुडपरिणाद 104, 5. गुडरे 14, 8. गुडे 162, 40. गुध 82, 9. गुरु 147, 11. गुटे und गुटो 81, 116. गुलु 71, 33. गुलुगुधा 31, 13. गुल्फ Bah. (f. आ) 66, 13. गुल्फजाहे 43, 7. गुह und गुहरे 14, 21. गुहलु 71, 33. गुहा 47, 13. 112, 12. गुहो 171, 5. गुहो 215, 15. गुहिल 47, 13. गुहो 112, 12. गृथ m. n. 12, 9. गुट und गुटो 81, 116. गृह und गृहिल 47, 19. गृह 236, 40. m. n. 12, 14. गृहनमन 68, 28. गृहपति 17, 10. 86, 9. गृहपतिक 86, 10. गृहोत und गतिन् 22, 18. √ गृ 158. 203. गैह्येडिन् 138, 17. 187, 16. गैह्येवृत्त 138, 22. 187, 16. गैह्येडहिन् 138, 21. 187, 16. गैह्येवृत्त 138, 22. 187, 16. गैह्येष्ट 138, 23. 187, 16. गैह्येर्दिन् 138, 16. 187, 16. गैह्येहिन् 138, 20. 187, 16. गैह्येजित्तिन् 138, 18. 187, 16. गैह्येष्टाह 138, 19. 187, 16.

गैहेश्वर 138, 15, 187, 16. गैरायण 15, 45. गोकुल 71, 62. गोख Bah. (f. श्र) und गोखा 66, 4. गोजव्राज 194, 27. गोशी 3, 14. गोतम und गोमै 81, 77. गोद (गोदा) 206, 8. गोदन्त 230, 29. गोधा 230, 26. गोधै 171, 8. गोधापदो 57, 9. गोधाशन 48, 12. गोधूम 166, 6. गोपदो 57, 34. गोपवन 164, 19. गोपालोधानोपलास 194, 28. गोपिका 228, 31. गोपिल 235, 5. गोपुच्छ 225, 9. गोफिलिक 228, 84. गोभिलिक 228, 87. गोभत् 236, 34. गोमतायन 11, 14. गोमतो 206, 21. गोमय 56, 2. m. n. 12, 2. गोमिन् 15, 29. गोमिशाला 91, 7. गोमूत्र und गोमूत्रक 251, 8. गोर und गोरी 101, 93. गोलन्द 71, 89. गोलाङ्क 15, 21. गोलुन्द 71, 89. गोलोमन् 225, 7. गोवासन 48, 12. गोष्टेत्तेहिन् 138, 28, 187, 16. गोष्टेपटु 138, 29, 187, 16. गोष्टेपसिद्ध 138, 30, 187, 16. गोष्टेप्रगल्भ 138, 31, 187, 16. गोष्टेविजित् 138, 27, 187, 16. गोष्टेश्वर 138, 26, 187, 16. गोसनि गोसनिम् 242, 7. गोसनिम् 242, 20. गोह 249, 14. गोहित und गोहित 235, 5. गोह्य 249, 14. गोकले 71, 62. गोकल्प 67, 20, 103, 14. गोकल्प्य 71, 62. गोकल्प्यौ 67, 20. गोकल्पायणि 103, 14. गोमूल्य und गोमूल्यो 227, 3. गोसागुणिके 23, 24. गोसिके 3, 14, 23, 24, 40, 12, 209, 8. गोतम 81, 77. 227, 6. गोतमै 81, 77. गोतमो 227, 6. गोदन्तेय 230, 29. गोदेय 230, 89. गोधाशनिक (f. श्र) und गो 48, 12. गोधूमे 166, 6. गोधेय 230, 36. गोधेर und गोधेरकायणि 210, 2. गोपवन 164, 19. गोपिके 228, 31. गोपिलेय 235, 5. गोपुच्छे 225, 9. गोफिलिके 228, 84. गोभिलिके 228, 87. गोभत् 236, 34. गोमतायन und गोमतायनक 11, 14. गोमायन 15, 29. गोमायिके 56, 2. गोमिशाला 91, 7. गोर und गोरी 36, 8. गोरघोष, गोवि und गोविनेय 199, 4. गोरव 101, 44. गोरवै 147, 11. गोरवितै 101, 44. गोरिमत् und गोरिमतो 227, 24. गोरियक्य 250, 12. गोलव्य und गोव्यौ 67, 20. गोलन्दे und गोलन्दा 71, 89. गोलव्य und गोलव्यायने 71, 33. गोलाङ्कायन 15, 21. गोलुन्दे und गोलुन्दा 71, 89. गोलोमने 225, 7. गोवासनिक (f. श्र) und गो 48, 12. गोहै 249, 14. गोहलव्य und गोहलव्यायने 71, 33. गोहितेय und गोहितेय 235, 5. गोह्ये 249, 14. यन्त्र und यन्त्रले 244, 37. यह 47, 19. येह 215, 4. यहिल 47, 19. याम 39, 12. यामकुमार und यामकुमारक 177, 19. यामकुलान und यामकुलालक 177, 17. यामखण्ड und यामखण्डक 177, 18. यामगोदुह 187, 10. यामण und यामणो 97, 4. यामपुत्र und यामपुत्रक 177, 16. यामखण्ड und यामखण्डक 177, 18. यामिक und यामिके 144, 3. यामेयक 39, 12. याम्य und याम्यायणि 103, 11. रावाण्य und यो 189, 4. यारै und यैने 133, 14. योवा 15, 72. योवाल 228, 47. योष्य 15, 40, 26, 20, 37, 209, 2. योवायण 15, 72. योष्य 26, 20, 37. योष्यायण 15, 40. योष्यिके 209, 2. योवाले 228, 47.

घ

घट 108, 7. घटे 13, 7. ङ-घट 84, 2. घटवत् 108, 7. घटा 13, 7, 142, 5, 244, 17. घटाले 244, 17. घटिके und घटिन् 108, 7. घटिलै 108, 7, 142, 5. घाटे und घाटा 13, 8. घातक 81, 49. घातकि 58, 51. घातके 81, 49. घातक्य 58, 51. घातैय 189, 5, 190, 5.

घातये 190, 5. घातयो 189, 5. घासकुन्द und *कुन्दिके 56, 12. √ घुट् 120. घुम् 85, 139.
घत m. n. 12, 43. घतपदो 57, 35. घतपोत 20, 6. *घोण Bah. (f. घृ) 66, 12. घोर 49, 12.
घोष 124, 31. घोषस्थलो 124, 47. घोषक 124, 31. घोषस्थलक 124, 47.

च

च (चण्) 85, 116. *चैकन und *चैकन 89, 11. चक्र 15, 25. 118, 6. 235, 8. m. n. 12, 26. चक्रपाल 235, 28. चक्रवाक 5, 6. 235, 9. चक्रवाकवतो 5, 6. चक्रवाल 235, 29.
चक्रिमैन् 118, 6. *चैकन 89, 11. चक्षुस् 151, 18. चटक 125, 61. चटका 4, 4. चटु 85, 136.
244, 34. चटुले 244, 34. चणक 71, 72. चण्ड 147, 15. 162, 20. 186, 21. 228, 4. चैण्डक
186, 21. चण्डिमैन् 147, 15. चण्डे 162, 20. चण्डाल 59, 3. 227, 22. चण्डाले 227, 22.
चतस 255, 7. चतुर् 222, 15. चतुर und चतुरे 13, 4. *चतुरेम् 222, 15. चतुर्दशे 239, 5.
चतुर्विद्या 8, 26. चतुर्वेद 167, 48. चतुर्हायन 68, 29. चन 85, 92. *चन्दन 217, 5. चन्द्र,
चन्द्रक und *चित्ते 101, 48. चन्द्रभागा und *भाग्ने 162, 29. चन्द्रमस् 103, 27. 115, 7.
चन्द्रिते 101, 48. चपल 15, 46. 167, 28. 174, 3. 188, 26. *चपल 231, 12. 233, 14. चपल
213, 9. 234, 24. चपला am Ende eines Bah. 155, 12. √ चपलायै Med. 174, 3. चमस 71,
11. m. n. 12, 69. चमसिन् 125, 57. *चमसो 89, 10. चम्पा 206, 13. चय 18, 8. 102, 6.
चैय 215, 10. चैयक 18, 8. चर 125, 2. चरे und चरे 133, 10. चरण 37, 25. 47, 6. 109,
15. 226, 7. 236, 30. m. n. 12, 34. चरणमे 109, 15. चरणि 47, 6. चरण्ये 226, 7. √ च-
रण्ये 37, 25. चरम 37, 26. 209, 9. √ चरम्ये 37, 26. चरित und √ चरितार्यै Act. Med. 201, 2.
चर 172, 5. चर्क 235, 8. चर्ग 102, 6. चर्चा 23, 14. चर्मण्यतो 39, 10. चर्मन् 25, 21. 170,
6. 219, 10. चर्मवत् 219, 10. चर्मिक 144, 25. चैर्मिक 219, 10. चर्मिन् 170, 6. 210, 6.
चर्मिन् 219, 10. चर्मोय 25, 21. चलै 95. 133, 5. चवक m. n. 12, 47. चवाल m. n. 12, 137.
चौक्रपालेय 235, 28. चौक्रवाकेय 235, 9. चौक्रवालेय 235, 29. चौक्रायण 15, 25. चाक्रे 118, 6.
चौक्रेय 235, 8. चौक्र 118, 6. चातुष 151, 18. चाटकायने 125, 61. चाटु 85, 136. चाणके
und चौणक्य 71, 72. चाण्डे 147, 15. 228, 4. चौण्डालक 59, 3. चातुर्दशे 239, 5. चातुर्विद्य
167, 48. 8, 26. चान्द्रमहायनि 103, 27. चान्द्रायण und चान्द्रायणभक्त 34, 3. चाप und चापे
102, 6. चापले 188, 26. चौपलायन 15, 46. चौपल्य 167, 26. चाकटुकि 110, 11. चामरवाह
und *वाहिके 198, 11. चामरज्जु 119, 14. चामसायने 125, 57. चैमस्य 71, 11. चाये 102, 6.
चौरण 236, 30. चारमिके 209, 9. चारायणे 125, 2. चैकेय 235, 8. चागे 102, 6. चार्चिके
23, 14. चार्मणे 170, 6. चैर्मण्यतेयक 39, 10. चैर्मिकायणि 210, 6. चार्मिके 144, 25. चा-
मिणे 170, 6. चालै 95. चिकार 237, 99. चिकित 71, 97. चिकित्सित 71, 98. चिकीर्षत्
151, 14. चिककणकन्य 87, 9. चिञ्चा 260, 15. चित्कणकन्य 87, 10. चित्तविनोशन 128, 28.
चित्र 125, 35. 132, 8. चित्ररथवाहक und *वाहक 194, 14. चित्रास्यातो 194, 34. चिन्ता
mit क 243, 3. चिन्तिसुराष्टाः 46, 13. चिम्पा 260, 15. चिरम् 254, 132. चिरम् 254, 20.

चिररात्राय 254, 133. चिरस्य 254, 134. चिरात् 254, 136. चिराय 254, 131. चिरेण 254, 135. चुक्र und चुक्रिमेन् 118, 8. चुवा 90, 21. चुप und चुम्प 15, 47. चुरण und चुरण्ये 37, 36. चुरा 90, 6. चुल 160, 2. चुलुक 71, 73. चुन्ये 160, 2. चूडा 161, 8. 163, 10. चूडो 171, 16. चूडार 150, 7. चूडारकाः 29, 7. चूडाला 163, 55. चूडायत् 161, 8. चूडिक 144, 36. चूडितिक 144, 40. चूडिन् 161, 8. चेकित 71, 97. चेत् 85, 15. चेदि 48, 2. चेष्ट und चेष्टे 24, 9. चेकाय 237, 39. चेकिते und चेकित्य 71, 97. चेकित्सिते und चेकित्सित्य 71, 98. चेक्रीर्षते 151, 14. चेष्टयत् 67, 7. 103, 23. 175, 4. चेष्टयतेविध 175, 4. चेष्टयतायानि 103, 23. चेष्टयत्यो 67, 7. चेष्टायणो 125, 35. 132, 8. चेष्टिक (f. आ und ई) 48, 2. चोर 151, 15. 167, 5. 177, 11. चोरे und चोरेने 133, 13. चोर्क्रेने und चोर्क्रे 118, 8. चोर्ले 90, 21. चोष्टयत् und चोष्टयतेविध 175, 4. चोष्टाय 150, 7. चोष्टालि 163, 55. चोष्टि 163, 10. चोष्टिक्ये 144, 36. चोष्टितिक्ये 144, 40. चोष्टयत् 67, 6. 103, 23. 175, 3. चोष्टयतेविध 175, 3. चोष्टयतायानि 103, 23. चोष्टयत्यो 67, 8. चोष्टायन und चोष्टायन 15, 47. चोरे 90, 6. 151, 15. चोर्क 177, 11. चोर्क 167, 5. चोर्ल 89, 12. चोर्लुके und चोर्लुक् 71, 73. च्यय (s. च्य 8. 163*) 254, 69.

छ

छवद् und छवट 85, 99. छगल 97, 5. 235, 10. छगला 163, 14. छत्र m. n. 12, 235. छन्निक 144, 2. छन्दोभाषा 32, 4. छन्दोमान 32, 3. 76, 5. छन्दोविचिति 32, 5. छम्पद् 85, 99. छत्र m. n. 12, 158. छागमित्र und छागमित्रिक (f. आ und ई) 48, 27. छागल 97, 5. छागलि 163, 14. छागलेय 235, 10. छात्र und छात्रक 177, 9. छात्रयंसक 178, 2. छात्रिक्ये 144, 22. छान्दस und छान्दसक 177, 8. छान्दोभाषे 32, 4. छान्दोमाने 32, 3. छान्दोविचिते 32, 5. छाल m. n. 12, 175. छिदो 171, 2. छिन्द्विचिद्वणा 178, 69. छेद und छेदेने 81, 61.

ज

जज् 196. जगतो 26, 14. जघन und जघन्य 116, 19. 226, 3. जघन्य 116, 19. जङ्घाप्रहत 2, 4. जङ्घाप्रहत 2, 3. जङ्घारथ m. Sg. und Pl 184, 18. जङ्गे 24, 3. जट 13, 6. जटा 13, 6. 142, 5. 244, 17. जटाले 244, 17. जटिले 142, 5. जटिलकाः 29, 30. जटिलिक und जका 228, 33. जठर* und जठर 36, 14. जह 15, 38. 118, 15. जहिमेन् 118, 15. जत् 125, 74. जतयिल und जतु 47, 21. जतूकण 71, 78. जन 1, 2. 15, 37. 74, 54. 109, 17. जेन 215, 2. जनकैनेय 74, 54. जनपद 26, 17. जनमान 71, 24. जनयाद 40, 7. जनस 109, 17. जनार्दन 128, 18. जनैनेय 25, 19. जनेयाद 40, 8. जनोयाद 40, 9. जन्तुकाः 29, 32. जन्या 25, 19. जर्पे 24, 5. जमदग्नि 71, 78. जंपतो 194, 37. जम्बु 11, 38. जम्बू 206, 11. जम्भ 228, 5. जय und जयक 18, 10. जरै 133, 18. जरतिन् 230, 69. जरतो 44, 7.

जरत्कार 228, 54. जरमाण 71, 24. जरस्, जरसेम् und जरा 222, 20. जरामत्यु und *त्यु 46, 25. जले 95. जलंधर 125, 49. जलपथ 119, 20. जलहृद 228, 25. जलावाहम् 250, 14. जलिक 144, 46. जल्पे 24, 4. जल्पन 128, 12. जय 42, 15. जयन und जयनिमैन् 118, 23. जहिजोड 178, 57. जहिस्तम्ब 178, 58. जोगत 26, 14. जाङ्घाप्रहृतिके 2, 4. जाङ्घाप्रहृतिके 2, 3. जाङ्घि 163, 59. जाजल und जाजलायनि 103, 42. जाटिलिके 228, 33. जाडायन 15, 38. जाडो und जाड्य 118, 15. जात 15, 33, 71, 67. जाते 71, 67. जातदन्त 20, 3. जातपुत्र 20, 2. जातश्मश्रु 20, 4. जातायन 15, 53. जातायने 125, 74. जातु 85, 113. जातू-कर्ण, जातूकर्ण und जातूकर्ण्य 71, 78. जात्य 71, 67. जानपद 26, 17. जानपदो 206, 10. जानमान्य 71, 24. जानवादिके 40, 7. जानायन 15, 37. जानु und जानुक 186, 5. जानुप्रहृत und *प्रहृतिके 2, 2. जानोवादिके 40, 8. जानोवादिके 40, 9. जाबालेय und जाबालेय 190, 7. जामदग्ने und जामदग्न्य 71, 76. जाम्बवक 11, 38. जाम्बवत, जाम्बवतक, जाम्बवन्त und जाम्बवन्तक 11, 31. जाम्भे 228, 5. जायापतो 194, 38. जारतिनेये 44, 7. 230, 69. जारत्कारये 228, 54. जारभरे 133, 31. जारमाण 71, 24. जाल 135, 5. 216, 5. m. n. 12, 254. जाले 95. जालंधरायण 195, 8. जालंधरायणे 125, 49. जालंधरायणक 195, 8. जालपद 206, 10. जालपदो 57, 3. 206, 10. जालपाद 261, 14. जालहृद 228, 25. जालिक 135, 5. जालिके 216, 5. जालिक्ये 144, 46. जावने und जावन्य 118, 23. जावायनि 42, 15. जिगोषु 71, 37. जिज्ञास्य (Leumann vermuthet मिञ्जास्य Knochenmark; मिञ्जा im Prākṛit = मञ्जन्; vgl. सिञ्जास्य) 194, 30. जित्य und जित्यन् 42, 11. जिह्माग्निन् und *ग्निन् 230, 58. जिह्वा 82, 6. जामूत 148, 4. जोगो und जोगेक 251, 10. जोय 230, 73. 244, 5. 248, 15. जोयन्त und *न्तो 42, 12. जोयले 244, 5. जुह्वत् 151, 12. जुम्भ m. n. 12, 77. √ जु 158. 203. जोगीय्य und जोगीय्यायणे 71, 37. जैत्र und जैत्रायणि 42, 16. जैत्रायनि 42, 11. जैवन्तायनि 42, 12. जैयि 248, 15. जैवेय 230, 73. जैह्माग्निनेये 230, 58. जोषेम् 254, 24. जोलायन und जोलायनेभक्त 34, 7. जोह्यते 151, 13. जात und जातक 186, 18. जातल und जातलेये 230, 24. जानपते und जानपति 17, 2. √ ज्ञा 158. 203. ज्ञावाण्येय 189, 4. 190, 7. ज्ञावाण्येय 190, 7. ज्ञावाण्येयो 189, 4. ज्येष्ठा 4, 21. 44, 9. ज्येष्ठिनेये 44, 9. ज्योक् 254, 48. ज्योतिष, ज्योतिस् und ज्योतिषिके 23, 9. ज्वर 101, 59. ज्वरे 215, 3. ज्वरिते 101, 59.

भ, ट, ड

भटिति 254, 121. टले und टाले 95. टोट und टोटो 81, 93. ट्यले und ट्याले 95. डतम् Suffix अतम् 241, 6. डतर Suffix अतर 241, 5. डिकम् 85, 187. डुपद 42, 5. डुल und डुल्ये 160, 11. डौपदायनि 42, 5.

त, थ

तक् 85, 149. तक् 131, 11. तक्कीय 126, 12. तक्न् 81, 63. 126, 12. 228, 66. तक्-
शिला 176, 25. 206, 19. तक्शिलायत् 176, 25. तक्शौ 81, 65. तंगर, तंगरिक und तंगरिकौ
52, 5. तक् m. n. 12, 232. तट 146, 20. तटाक् m. n. 12, 119. तटिनौ 146, 20. तडाक्
228, 89. तडाग m. n. 12, 119. तण्ड 71, 49. तण्डक् m. n. 12, 122. तण्डवतण्डाः 46, 14.
तण्डुल 9, 2. m. n. 12, 231. तण्डुलकिण्व 194, 11. तण्डुलौय und तण्डुल्यै 9, 2. तत् (तद्)
85, 66. तत्काल 48, 29. तत्पर 167, 73. तत्र 85, 19. तथा 85, 147. तथाहि 85, 43. तद्
85, 66 (तत्). 222, 17. 241, 12. *तदैम् 222, 17. तनया am Ende eines Bah. 155, 15.
तनिमैन् 147, 5. तनु 71, 46. 147, 5. 186, 16. तनु* und *तनु 36, 13. तैनुक 186, 16.
तैन्नैपात् 205, 4. तन्तस् und √ तन्तस्यै 37, 20. तन्तु 71, 39. तन्त्र und तन्त्रितै 101, 84.
तन्त्रौ 31, 3. तन्त्रा und तन्त्रितै 101, 89. तन्त्रय und *यैय 74, 50. तपे 133, 33. तैपन
128, 10. तपस् 90, 12. √ तम् 221. तमस्कार 45, 14. तमाल 146, 4. 235, 25. m. n.
12, 212. तमालिनौ 146, 4. तैय 215, 9. तरै 133, 12. तरंग 101, 46. 146, 21. तरंगिणी
146, 21. तरंगितै 101, 46. तरण und √ तरण्यै 37, 54. तरतम 167, 79. तरसा 254, 122.
तरै 133, 12. तरु 200, 9. *तरु 217, 10. तरुह 71, 47. तरुण 26, 8. 37, 54. 81, 127.
118, 26. तरुणिमैन् 118, 26. तरुणौ 81, 127. तरुयत् und तरुयै 200, 9. तर्कार und *रै
81, 23. तल 232, 14. तलयकार 232, 21. तलुह 71, 48. तलुन 26, 9. 81, 128. तलुनै
81, 128. तसि Suffix तस् und तसिल् Suffix -ल तस् 254, 89. तस्कर 140, 6. तालक
126, 12. तादृशै 228, 66. ताजक् 85, 161. ताडाकै 228, 89. ताण्डव m. n. 12, 149. तौण्डव्य
und ताण्डव्यायनै 71, 49. तौत्कालिक (f. अय und ई) 48, 29. तौत्पर्य 167, 73. तानवै 147, 5.
तौनव्य und तानव्यायनै 71, 46. तौन्तव्य und तान्तव्यायनै 71, 39. तारै 24, 13. तारपसै
90, 12. *तारपसौ 233, 5. तौमान्येय 235, 25. ताम 118, 12. तामपणौ 206, 7. तामिमैन्,
ताम्यै und तौम्य 118, 12. तौय 215, 8. तौरतम्य 167, 79. तारौ 171, 13. तौरुव्य und
तारुव्यायणौ 71, 47. तौरुण 26, 8. तारुणौ und तौरुण्य 118, 26. तारुकाकै 228, 51. तारुका-
यण und तारुकायणभक्त 34, 14. तारु 228, 74. 229, 8. तारुक् 126, 10. तारुकाकै 228, 23.
तारुकायनै 125, 43. तालवकारिणः 232, 21. तालिनः 232, 14. ताली 31, 4. तालु und तौलुक
186, 4. तौलुव्य und तालुव्यायणौ 71, 48. तौलुन 26, 9. तावत् 85, 31. तिक und तिकैय
25, 9. तितित 71, 91. तितित्वा 90, 7. तिथ्यक् 144, 48. तिमिर m. n. 12, 113. तिमिरयन
68, 30. तिरस् 37, 51. तिरैस् 254, 44. √ तिरस्यै 37, 51. तिल 251, 7. तिलक 101, 47.
144, 16. तिलक 251, 7. तिलकितै 101, 47. तिलिका 144, 16. तिस्र 255, 6. तौल्ल 15, 20.
तौर्य 92, 7. 124, 36. 218, 6. 229, 8. 237, 34. m. n. 12, 210. तौत्र 195, 17. 246, 3. तौत्र*
246, 3. तौत्रदार 191, 10. √ तौत्रायै Med. 246, 3. तु 85, 86. तुह 132, 2. तुण्डदेव und
तुण्डदेवभक्त 34, 24. तुद 230, 52. तुन्द und तुन्दै 13, 3. √ तुभ् 120. तुम् Infinitivendung
85, 152. √ तुम् (प्रस्तुम्यति गौः) 140, 7. तुरण und √ तुरण्यै 37, 37. तुल 160, 14. तुलभ

und *भेय 114, 18. तुल्ये 160, 14. तुये 85, 173. तुष 132, 3. तूष 81, 11. तूषकण 228, 23. तूषी 81, 11. तूषीम् 254, 25. *तूस्त 89, 7. तूच 71, 45. तूचाक 228, 51. तूष 25, 28. 47, 15. 125, 43. 126, 10. 141, 2. 223, 5. 228, 74. 229, 8. m. n. 12, 106. √-तूष 84, 14. तूषकण 228, 23. m. Sg. und Pl. 184, 5. तूषकेय 126, 10. तूषपदी 57, 12. तूषमेय 223, 5. तूषव und *वैय 25, 58. तूषिल 47, 15. तूषीय 25, 28. तूषोपल und तूषोलय 73, 25. तूषया 141, 2. √तृप् (तृप्ताति) 68, 25. 192. तृप्त् und √तृपार्थ Med. 174, 15. तृप्त 246, 3. 247, 3. तृप्त* und √तृपार्थ Med. 246, 3. तृप्तिन् 247, 3. तृप् und √तृपार्थ 246, 3. तृप् und तृपिते 101, 65. तृष्णायरुत्री (doppelte Betonung) 205, 8. तेजन und *ने 81, 73. तेलु 195, 10. तैकायने 125, 13. तैलायन 15, 20. तैतल und तैतलायनि 103, 17. तैतिले 71, 91. 90, 7. तैतिल्य 71, 91. तैतिल und तैतिलायनि 103, 17. तैथ्यक्ये 144, 48. तैथे 218, 6. 229, 6. तैथक 124, 36. तैथिके 92, 7. तैथ्ये 237, 34. तैल 82, 3. तैलक्ये 144, 16. तैलपीत 20, 5. तैलवक 195, 10. तैलिक्ये 144, 16. तैलक 195, 17. तैलदारव 191, 10. तैव 82, 2. तौमर m. n. 12, 168. तौरण m. n. 12, 169. तौलायण 132, 2. तौलक्ये 228, 23. तौदेये 230, 52. तौपायण 132, 3. त्यद् und *त्यदम् 222, 16. त्रयोदशी und त्रायोदशे 239, 4. त्रिक 55, 24. त्रिकण्टक 191, 11. त्रिकिके 55, 24. त्रिगत 189, 6. 190, 8. त्रिपदी 57, 14. त्रिफला und *लो 4, 15. त्रिभाव 167, 13. त्रिवण und त्रिवेणी 228, 89. त्रिष्टुभ 26, 15. त्रैकण्टक 191, 11. त्रैगत 190, 8. त्रैगतायन und त्रैगतायनक 11, 10. त्रैगतो 189, 6. त्रैभाव्य 167, 13. त्रैयाहायक 124, 23. त्रैवण 25, 12. त्रैवण्ये 228, 83. त्रैवणीय 25, 12. त्रैष्टुभ 26, 15. त्र्यालायण, त्र्यालायणभक्त, त्र्यायण und त्र्यायणभक्त 34, 5. त्र्याहाय 124, 23. त्र्ये 241, 10. त्र्य 241, 11. त्र्यत् 241, 10. त्वरमाण 86, 7. त्वा 85, 33. त्वे 85, 34. त्वे 85, 34a. त्वरु und त्वेरु 18, 2. घाट 85, 151. घाल् Suffix -लघा 254, 89.

द

दंश 26, 23. 161, 21. दंशे 133, 37. दंशयत् und दंशिन् 161, 21. दंष्ट्रा 4, 25. 219, 13. दंष्ट्रावत्, दंष्ट्रिक und दंष्ट्रिन् 219, 13. दक्षिण 241, 15. दक्षिणा 170, 12. दक्षिणापथ 124, 45. दहो 260, 17. दगड 33, 28. 119, 17. 125, 73. 147, 14. 228, 7. 232, 15. m. n. 12, 20. दगडक m. n. 12, 214. दगडकै 33, 28. दगडगह 198, 9. दगडप 125, 73. दगिडक 144, 9. दगिडन् 125, 53. दगिडमेन् 147, 14. ददुण्ये und ददृ 139, 12. *दधिक Bah. 30, 9. दन्त 244, 16. दन्तजात 20, 3. दन्तजाहै 43, 10. दन्ताय und *दौय 74, 48. दन्तैल 244, 16. दपे 133, 30. √दम् 221. दैमन 128, 11. दंपती 194, 36. दम्भे 133, 29. दर 72, 15. m. n. 12, 139. दरै 24, 12. दरद् und दरद 245, 10. दैपण 128, 14. दर्भ 14, 6. 58, 27. 223, 2. दर्भपूतक n. 73, 22. दर्भमेय 223, 2. दर्भरै 14, 6. दर्भशर n. 73, 21. दर्भानूप 63, 23. दैय 72, 15. दगै 133, 27. दल 160, 4. 247, 16. दलत् (दलन्त्) 11, 41. *देलप 89, 9. *दलित 60, 19. दलिन् 247, 6. दलभ 71, 96. दलिन् und *मत् 183, 2. दल्ये 160, 4. दैव 215, 28.

दश 237, 18. दशगाम 48, 17. 55, 21. 56, 4. दशयामिकै 55, 21. दशाक्षौ 212, 15. दशाक्षं 136, 9. 151, 24. 212, 16. दशाक्षपयस् 212, 17. दशेरुक 104, 11. दह 85, 59. दहन und *नै 81, 159. दौलक 195, 21. दाक्षायण und दाक्षायणैभक्त 34, 12. दाक्षि 195, 21. दाक्षिणै 170, 12. दाक्षिणापयक 124, 45. दाहिम m. n. 12, 36. दाडो 260, 5. दाण्डै 147, 14. 228, 7. दाण्डयाहिकै 198, 9. दाण्डायने 125, 73. दाण्डायनस्यलक und दाण्डायनस्यलो 124, 12. दाण्डिकै 216, 4. दाण्डिक्यै 144, 9. दाण्डिनः 232, 15. दाण्डिनयने 125, 53. दान und दौनक 186, 15. दानच्युत 46, 17. दामकण्ठाः 29, 28. 50. दामोष्णीषि und *यै 58, 17. दायद und दौयाद्य 167, 42. दारगव n. 194, 20. दारद्वै 245, 10. दारय und दारु 191, 6. 9. दारु m. n. 12, 217. दारुण 49, 2. दार्यै 58, 27. दार्या 127, 14. दार्याघाट und *वत् 176, 32. दार्यै 127, 14. दौष्ट्य 77, 10. दौलन्तक (?) 11, 41. दाल्भै und दौलभ्य 71, 96. दाल्वा und दाल्नेयै 127, 17. दौशयामिक (f. आ und ई) 48, 17. दौशयामिकै 56, 4. दौशाक्षौ 212, 15. दौशाक्षै 136, 9. 151, 24. 212, 16. दौशाक्षपयसै 212, 17. दौश्यै 237, 18. दास 125, 18. 201, 7. दासक und दौसकायन 15, 48. दासगाम und दौसगामिक (f. आ und ई) 48, 17. दासपत्नी 240, 9. दासमित्र 48, 24. दासमित्रायण und दासमित्रायणैभक्त 34, 10. दासमित्रि 34, 9. दौसमित्रिक (f. आ und ई) 48, 24. दासमित्रिभक्त 34, 9. √ दासायै Act. Med. 201, 7. दासायने 125, 18. *दासो 233, 6. दासोदास n. 73, 26. दासोपदो 57, 16. दासोपाद 261, 17. दासोमाणायक n. 73, 11. *दासेरक 104, 11. दिक्म् 85, 97. दिन m. n. 12, 127. दिरसा 245, 13. दिव् und *दिवम् 222, 7. दिवस m. n. 12, 17. दिवो 254, 17. दिव् 222, 12. 230, 12. *दिशैम् 222, 12. दिशा 230, 12. दिष्ट्या 85, 125. 254, 69. दीक्षा 101, 86. दीक्षातपसो 113, 11. दीक्षितै 101, 86. दीन 167, 68. दीप 9, 21. 18, 14. दीपक 18, 14. दीपणीय 9, 21. दीपन und दीप्य 72, 23. दीप्य 9, 21. दीर्घ 118, 30. 147, 24. 218, 15. दीस und दीस्य 72, 23. दुःख 37, 23. 101, 38. 246, 2. 247, 2. दुःख 246, 2. √ दुःखायै Med. 246, 2. दुःखितै 101, 38. दुःखिन् 247, 2. √ दुःख्यै 37, 23. दुन्दुभिपेचन und *पेचण 250, 18. दुर् 154, 10. दुर्ग 125, 39. दुर्भगा 44, 3. Am Ende eines Bah. 155, 5. दुर्भातु 188, 19. दुर्मनम् 15, 57. 174, 8. √ दुर्मनायै Med. 174, 8. दुर्मित्रा 163, 18. दुर्द्वन्द्व 188, 17. दुर्द्वन्द्व 188, 15. दुयस् und √ दुयस्यै 37, 13. दुष्ट 250, 11. दुष्ट 28, 11. 250, 11. 254, 145. दुष्टपुरुष 167, 30. दुःपंधि 250, 9. दुःषमम् 105, 18. दुःषामन् 250, 3. दुःषेध 250, 6. दुम् 154, 9. दुस्तरीयै 129, 8. दुःस्तो 188, 13. दुहितु 164, 50. 255, 2. Am Ende eines Bah. 155, 13. दुख m. Sg. und Pl. 184, 3. दूरेपाक 131, 4. दूरेपाका 131, 7. दूरेपाकु 131, 9. दूषण 128, 4. दूष्य 24, 8. दृढ m. n. 12, 206. √ दृष्ट 192. दृग् und *दृशैम् 222, 13. दृशान und दृशानक 80, 13. दृष्टदुपल n. 194, 12. *दृष्ट 60, 17. दृष्टि 77, 10. 172, 11. √ दृ 158. 203. देव 26, 86. 74, 55. देवै 133, 16. देव 234, 11. देवकीय 74, 55. देवकृति 115, 8. देवतर 230, 20. देवता 151, 32. देवदत्त 48, 16. देवदत्तशठ 232, 20. देवदर्शन 232, 9. देवद्वेति 115, 10. देवर्भोति 115, 3. देवयात und देवयान 195, 5. देवयथ 103, 16. देवराज 48, 21. 59, 9. देवलाति 115, 4. देववापि und *पौय 114, 21. देवविशा 4, 20. देवशर्मन् 74, 30. 163, 21. देवशर्मौय 74, 30. देवसृति 115, 9. देवस्यत्यक 80, 4. देवहृ 71, 99. देवहृति

115, 2. देवासुर 212, 12. देवि 149, 22. देवैर् 133, 16. देवीधिष्ण 80, 7. देवीरापक 80, 5. देश, दैश्य und दैश्य 116, 15. देह 24, 15. 81, 69. m. n. 12, 180. देहल und लेने 81, 70. देहने 81, 69. दैन्य 167, 68. देरसे 245, 13. देचे 147, 24. 218, 15. देर्घा und देर्घ्य 118, 30. देलोपि 110, 5. देय 26, 36. देयत m. n. 12, 128. देयते 151, 32. देयतरेय 230, 20. देवति 110, 6. देवदत्तशठिनः 232, 20. देवदत्तिक (f. श्री und ई) 48, 6. देवदर्शनिनः 232, 9. देवमति und देवमिचि 110, 9. देवयज्ञि 110, 10. देवयातक. देवयातय, देवयातयक und देवयानक 195, 5. देवरायाणि 103, 16. देवराजक 59, 9. देवराजिक (f. श्री und ई) 48, 21. देवलि 110, 6. देवशर्मि 74, 30. देवशर्मि 163, 21. देवशर्मोय 74, 30. देवस्थानि 149, 12. देवहवे und देवहव्य 71, 99. देवासुरै 212, 2. देशेयै 230, 12. दोहो 260, 6. दोषे 133, 17. दोषा 254, 67. दोषेने 133, 17. दोह 92, 4. 101, 36. दोहितै 101, 36. दोगादणै 125, 39. दोगागिनेयै 44, 3. दोगाचे 188, 19. दोगमसायने 15, 57. दोगमिचि 163, 18. दोगादे 188, 15. दोगुदे 188, 17. दोगकगति 110, 41. दोग्य 28, 11. दोग्युण्य 167, 36. दोगस्वै 188, 13. दोगिकै 92, 4. दोगिच und दोगिचायणै 164, 50. दृत m. n. 12, 25. द्यौ 85, 192. द्यम् und √ द्यस्व्यै 37, 50. द्ययान्तर 178, 84. द्राक्षा 180, 4. 183, 8. 260, 9. द्राक्षा 89, 6. द्राक्षाप्रस्य 180, 4. द्राक्षामत् 183, 8. द्राघिमेन् 118, 30. 147, 24. द्रु 183, 20. द्रुघ 228, 72. द्रुघण 11, 2. द्रुण und द्रुणै 81, 12. द्रुपद 42, 5. द्रुपदो 57, 26. द्रुम 183, 22. द्रुमत् 183, 20. 22. √ द्रुह् 192. द्रुहण 11, 3. द्रुह्य 228, 72. m. 8g. und Pl. 184, 3. द्रोण 81, 19. 130, 60. m. n. 12, 48. द्रोणपदो 57, 25. द्रोणै 81, 13. द्रोणोपदो 57, 25. द्रोह 92, 3. 101, 35. द्रोहितै 101, 35. द्रोघै 228, 72. द्राघणक 11, 2. द्राणिकै 130, 6. द्रापदायनि 42, 5. द्राहणक 11, 3. द्राहिकै 92, 3. द्राह्यै 228, 72. द्राप्यालिकै und पालो 198, 4. द्विपदा 23, 8. द्विपदो 23, 8. 57, 13. द्विभाव 167, 12. द्विसुसल्लि 122, 2. द्वोप 35, 11. 124, 41. 125, 20. m. n. 12, 24. द्वे 85, 34b. द्वेपै 35, 11. द्वेपक 124, 41. द्वेपदिकै 23, 8. द्वेपायने 125, 20. द्वेभाष्य 167, 12. द्वेयाहावक 124, 22. द्वाक्षायण und द्वाक्षायणभक्त 34, 4. द्वाहाव 124, 22.

ध

धनंजय 71, 21. धनपति 17, 4. 167, 55. धनुर्दण्ड 216, 4. धनुष्कपाल 45, 10. धनुस् m. n. 12, 218. धन्यपति 17, 12. धमनि und धमनीलै 244, 15. धर्म 23, 19. m. n. 12, 27. धर्मन् 170, 16. धर्मपति 17, 14. धर्मार्थो 194, 72. धर्मिक 144, 12. धर्मिणो 230, 11. धर्मिन् 170, 16. धर्म्य 15, 51. धातक und कौने 81, 49. धात्रेय 46, 27. धौनंजय 71, 21. धानपतै 17, 4. धौनपत्य 167, 55. धानुर्दण्डिकै 216, 4. धानुष्कै 216, 4. धान्य 15, 67. धान्यपतै und पति 17, 11. धौन्यादन 15, 67. धान्यपतै 17, 12. धाय्य, धौय्य, धौय्य und धाय्या 116, 6. धारणि 110, 2. धारा 244, 40. धारा 171, 14. धारा 215, 22. धारालै 244, 40. धार्तराजक und धार्तराजो 124, 34. धातैय 189, 5. 190, 6. धातैय 190, 6. धातैयो 189, 5. धामै 170, 16. धार्मपतै 17, 14. धार्मिकै 23, 13. धार्मिकै 144, 12. धार्मिणै 170, 16. धार्मिण्यै 230, 11.

धोम्यायण 15, 31. धिक् 85, 70. धुक् 142, 3. 156, 18. धुक्का 163, 16. धुक्विन् 156, 18. धुक्किले 142, 3. √ धू 158. 203. धूम 15, 31. 61, 21. 71, 18. 141, 3. 183, 24. 224, 3. धूममत् 183, 24. धूमायतो 224, 3. धूम्यौ 141, 3. धूम 15, 32. धूर्त 151, 35. 167, 6. 177, 12. *धूर्त 231, 2. धूर्ता 31, 7. धूसी 31, 8. धेनु 26, 12. 164, 18. धेनुजि 58, 52. धेनुष्या und धेनुष्यिते 101, 28. धेनव 26, 12. 164, 18. धेनुज्ये 58, 52. धोमतायन und धोमतायनक 11, 17. धोमायन 15, 31. धोम्यौ 61, 21. धोम्य 71, 18. धोमायण 15, 32. धोते 151, 35. धोतक 177, 12. धोतव und *यो 189, 5. धोत्यं 167, 6. धोवकि 163, 16. धञि und *मत् 173, 10. धावा und *मत् 183, 9. धियमाण 86, 7. धुय 59, 19. धुक् 142, 4. धुक्का 142, 4. 156, 4. 163, 15. धुक्के 156, 4. धुक्किले 142, 4. धौयक 59, 19. धौवकि 163, 15. √ ध्यंस् 120. ध्यंसकला 31, 11. ध्यज 162, 28. m. n. 12, 11. ध्यजवाट 103, 45. ध्यजि und *मत् 183, 11. ध्यजेने 162, 28. ध्यन 15, 60. ध्यावा und ध्यावा 260, 11. ध्याजयत und ध्याजयतायनि 103, 26. ध्याजयदायनि 103, 45. ध्यानयन 15, 60.

न

न 85, 30. 254, 32. नक् 254, 50. नकिम् 85, 25. नकिर् 85, 27. नकोम् 85, 26. नकुल und *ला 225, 11. नक्तम् 254, 31. नख 162, 35. m. n. 12, 32. *नख Bah. (f. घ्रा) 66, 2. नखजाहे 43, 3. नखप्रचम् 178, 42. नखर m. n. 12, 33. नखरजनी und नखररजनी 260, 3. नखेने 162, 35. नग 14, 10. नगर 39, 8. नगरे 14, 10. *नगर 68, 5. नैगरकाक 138, 10. 187, 16. नगरमदिन् 163, 40. नैगरवायस 138, 11. 187, 16. नगरो 39, 8. नग्नमुषित 194, 4. नट 81, 92. 141, 13. नटने 81, 92. नट्यौ 141, 13. नह 15, 75. 34, 23. 47, 8. 109, 2. 141, 13. 146, 6. नहैभक्त 34, 23. नहसे 109, 2. नहागिरि 50, 3. नहिने 146, 6. नहिल 47, 8. नह्यौ 141, 13. नचेत् 85, 111. नत्त 15, 79. नट 14, 5. 34, 23. नटै 133, 7. नटैभक्त 34, 23. नदरे 14, 5. नदो 228, 82. नटने 133, 7. ननान्द्र 164, 51. 255, 3. ननु 85, 81. *नन्दन 68, 4. 12. *नन्दिन् 68, 3. √ नभ् 120. नभाक 228, 52. नैभ्य 72, 11. नम 15, 81. नमस् 37, 18. 254, 87. Mit कृ 243, 26. √ नमस्ये 37, 18. नय 18, 2. नैय 215, 7. नैयक 18, 12. नयात 167, 68. नर 47, 23. 125, 16. 227, 25. नरक 104, 4. नरट, नैरदिक und नरदिकेने 52, 2. नरनगर 68, 26. नरपति 167, 56. नराची und नरालि 225, 10. नैराशेष 205, 5. नरिल 47, 23. नर्त 92, 5. नर्ते 133, 25. *नर्तन 58, 10. नल 160, 3. 237, 26. नले 95. नलट, नैलठिक und नलठिकेने 52, 3. नल्ये 160, 3. √ नश् 192. नह 85, 20. नहि 85, 112. नहिकम् 85, 105. ना 85, 171. नाकुले 225, 11. नागर 144, 35. नौगरमदि 163, 40. नौगरेयक 39, 8. नागरे 144, 35. नाट 81, 94. m. n. 12, 102. नाटने 81, 94. नौहायन 15, 75. नौतायन 15, 79. नाना 254, 80. नौनान्द्र und नानान्द्रायणे 164, 51. नाभाके 228, 52. नाभि 72, 11. 244, 4. नाभिले 244, 4. नाम् 78, 15. नौमायन 15, 81. नौयात्य 167, 66. नौरपत्य 167, 56. नाराचै 225, 10. नारायणै 125, 16. नाराले 225, 10. नौरो 227, 25. नार्तिके

92, 5. नाले 95. नाल m. n. 12, 90. 231. नालोक und नालोकिनी 146, 25. नाल्ये 237, 26. नायिक und नायिन् 219, 17. नाथ्य und नाथ्यायने 125, 77. नासा 237, 12. नासिका und नासिक्ये 237, 37. नास्तिक 144, 32. 167, 103. नास्तिक्ये 144, 32. नास्तिक्य 167, 103. नास्ये 237, 12. नि 154, 13. निकषित und *तिन् 22, 7. निकषे 254, 29. निकुच्यकर्णि 122, 19. निगड m. n. 12, 83. निगदित und *तिन् 22, 4. निगम 32, 10. निगृह्यते und *तिन् 22, 44. निघातिन् 167, 61. निचय 18, 7. निचय* 234, 6. निचयक 18, 7. निजि und *मत् 183, 12. नितान्त, नितान्तदृष्ट, *द्वौय, नितान्तादृष्ट, *द्वौय und नितान्तौय 25, 56. नित्य 218, 2. नित्यदा 254, 113. नित्यम् 254, 112. निदाघ 131, 22. m. Sg. und Pl. 29, 24. निद्रा und निद्रिते 101, 25. निधन m. n. 12, 75. निधन* 234, 8. निधान 33, 7. 167, 58. 236, 8. निधान* 234, 8. निधानके 33, 7. निषदित und *तिन् 22, 9. निषातित und *तिन् 22, 36. निषत्यरोहिणी 178, 50. निषात 167, 46. निषाद und निषादक 18, 13. निपुण 167, 29. 188, 27. निपुण* 213, 10. 234, 25. *निपुण 231, 13. 233, 15. निबद्ध 33, 8. 207, 5. निबद्धके 33, 8. निबन्ध, *के, निबन्धन und *के 33, 8. निमग्न 207, 11. निमित्त 23, 7. 32, 21. निर 154, 8. निरर्चिन् 83, 8. निरर्जिने 129, 11. निराकृत 22, 28. *निराकृत 60, 14. निराकृतिन् 22, 26. निरुक्त 23, 6. 32, 8. निरुक्त 19, 5. निरुपले und निरुपले 129, 2. निर्मलिके 129, 3. निर्मलके 129, 4. निर्यास 55, 10. m. n. 12, 76. निर्यासिके 55, 10. निर्यास und *के 33, 4. निव 167, 57. निवाकु 163, 4. निवात 33, 6. 132, 24. निवातके 33, 6. निवारिन् 83, 11. निवास 33, 5. 75, 13. *निवास 68, 14. निवासके 33, 5. निवारिन् 83, 10. निवेश 236, 22. *निवेश 68, 13. निशान्त und *न्यौय 25, 43. निशायिन् 83, 12. निश्चयम् 178, 43. निश्चन 167, 33. निश्चयिन् 83, 9. निश्चययामा 178, 51. निर्वधि 250, 8. निषाद 59, 4. 164, 41. निषादित und *तिन् 22, 8. निषेध 250, 5. निष्क m. n. 12, 188. निष्कल und *लै 81, 137. निष्कालके 129, 5. निष्कालिके 129, 6. निष्कुल 167, 82. निष्कमण 101, 9. 218, 3. निष्कमणिते 101, 9. निष्पद्यी 57, 20. निष्पाद und निष्पादन (d) 244, 45. निष्पाव und *ले 244, 8. निष्पेष 238, 8. निष्पेषे 129, 7. निर्वधि 250, 8. निःशमम् 105, 19. निःशमन् 250, 2. निःशेध 250, 5. निस् 154, 7. निर्ग 238, 10. निस्तरके 129, 10. निस्तरपे 129, 9. नोच 191, 5. नोचायक und *कौय 25, 45. नोचम् 254, 7. नोड m. n. 12, 229. नोष 191, 5. नोल 103, 12. 191, 5. 201, 3. √ नोलाये Act. Med. 201, 3. नु 85, 87. नुकम् 85, 190. नुवे 85, 175. नूनम् 85, 7. नृ 227, 25. √ नृत् (नरोन्त्यते) 68, 9. नृमन् 68, 2. नृष्ट und √ नृषाये Med. 174, 24. √ नृ 158. 203. नेत् 85, 14. नेम 241, 12. नेगमे 32, 10. नैघात्य 167, 61. नैच 191, 5. नैत्ये 218, 2. नैधान 236, 8. नैधान्य 167, 58. नैष 191, 5. नैषात्य 167, 46. नैपुणे 188, 27. नैपुण्य 167, 29. नैवद्धके 207, 5. नैमग्नके 207, 11. नैमित्त 32, 21. नैमित्तिके 23, 7. नैमिषि 110, 19. नैमिषि 110, 26. नैयधौ 157, 2. नैयये 32, 6. नैययिके 23, 3. नैयसिके 23, 4. नैरुक्ते 32, 8. नैरुक्तिके 23, 6. नैल 191, 5. नैलायनि 103, 12. नैव 25, 27. नैवकि 110, 8. नैवतायने 132, 24. नैवति 110, 8. नैवाक्य 25, 27. नैवाक्य 163, 4. नैवाक्यौय 25, 27. नैवासिक 75, 13. नैवौय 25, 27. नैवेश 236, 22. नैव्य 167, 57. नैष्य 167, 33. नैष 82, 2. नैषाद 164, 41. नैषादक 59, 4. नैषादायन 164, 41. नैष्कुल्य 167, 82. नैष्कमणौ

218, 3. नैषेधिक 238, 8. नैसर्गिक 238, 10. नौ 85, 79. 170. नोचेत् 85, 110. नोट und नौ-
टै 81, 94. नौ 85, 79. 219, 17. *नोक Bah. 30, 7. नौघत् 219, 17. नौषेचन und नौषेद्य
250, 15. न्ययोध 33, 2. 55, 3. 131, 23. 156, 6. 157, 2. न्ययोधिकै 33, 2. न्ययोधिकै 55, 3.
न्ययोधिन् 156, 6. न्याय 23, 3. 32, 6. 116, 23. न्यायम् 78, 9. न्यौय्य und *न्यौय्य 116, 23.
न्यास 23, 4. 135, 6. न्यौसिक 135, 6. न्यै 85, 174.

प

पञ्च 116, 5. पञ्चिक 144, 45. पञ्चिगणक 28, 9. पञ्चम् und पञ्चमै 244, 42. पँच्य und
*पँच्य 116, 5. पङ्क 142, 8. m. n. 12, 107. पङ्कज und पङ्कजिनौ 146, 22. पङ्किलै 142, 8.
पङ्क्ति 26, 13. पञ्चतभञ्जता 178, 62. पञ्चप्रकृता 178, 71. पञ्चलयणा 178, 70. पञ्चक m. n.
12, 171. पञ्चजन 152, 12. पञ्चदशौ 239, 6. पञ्चन् 163, 27. पञ्चपदौ 57, 37. पञ्चाल
26, 31. 125, 56. पञ्जर 237, 24. पट 81, 112. पँटककन्य 87, 5. पटर und *रै 81, 16.
पटह m. n. 12, 152. पटिमैन् 147, 4. पटै 81, 112. पटु 147, 4. पटु* 213, 6. 234, 21.
*पटु 231, 9. 233, 10. पटार 124, 44. पठित und *तिन् 22, 37. पण 130, 2. पणव m. n.
12, 247. पण्डा 101, 63. पण्डारकाः 29, 51. पण्डित 118, 17. 174, 5. पण्डितै 101, 63.
पण्डित* 213, 7. 234, 22. *पण्डित 231, 10. 233, 12. √ पण्डितायै Mad. 174, 5. पण्डितिमैन्
118, 17. पतै 95, 133, 6. पतञ्जल m. Sg. und Pl. 29, 19. पतत्रि und *न् 212, 19. पता-
का, *यत्, पँतातिक und पताकिन् 219, 9. पत्तिगणक 28, 9. पत्तिगणकै 185, 12. पत्त 9, 23.
244, 33. 251, 11. पँचक, पत्तमूल und पँचमूलक 251, 11. पत्तलै 244, 33. पत्तिक 144, 43.
पत्तिगणक 28, 9. पत्तौय und पँच्य 9, 23. पत्तौवत् 212, 10. पत्तै 71, 109. 95. *पत्तैम् 222, 22.
पत्थिक und *का 144, 24. पत्थिकार 58, 36. पथिन् 116, 10. 132, 10. 222, 22. पँथ्य und
*पँथ्य 116, 10. पद 23, 18. 64, 2. पटक m. Sg. und Pl. 184, 30. पँटक 64, 2. पदक्रम 23, 18.
पदञ्जल m. Sg. und Pl. 29, 20. पदव्याख्यान 32, 2. पदाति 170, 9. पँदिक 135, 8. पद्धति
162, 2. 170, 10. पद्धतै 162, 2. पट्टम 146, 2. m. n. 12, 13. पट्टिमै 146, 2. पफकनरकाः
104, 4. पम्पम् und √ पम्पस्यै 37, 21. पम्पा 206, 14. पँय 215, 27. पयस् 37, 55. 146, 32.
पयसिनी 146, 32. *पयस्क Bah. 30, 6. √ पयस्यै 37, 55. पर 74, 54. 241, 15. पर* 234, 9.
परकौय 74, 54. परकुल 152, 6. परतर 8, 29. परम् 254, 101. परम* 49, 14. परमस्य 167, 24.
परयुग 152, 5. परल 228, 91. परलोक 8, 15. परशु 164, 52. 244, 11. परशुलै 244, 11.
परस्त्रौ 8, 20. 44, 12. 164, 52. परस्यकुल 152, 7. परा 154, 2. पराशर 61, 26. 71, 77. परि
154, 21. परिकथित und *तिन् 22, 33. परिकथै 129, 14. परिकथित und *तिन् 22, 11.
परिकेशै 129, 14. परिकथ (ः) 144, 51. परिगणित und *तिन् 22, 39. परिगदित und *तिन्
22, 5. परिगहन 68, 18. परिगृह und *कै 33, 10. परिग्रहोत् 13, 4. *परिचारकै 185, 3.
परिणाह, *यत् und परिणाहिन् 161, 16. परित (ः) und *तिन् (ः) 22, 41. परिद्वैत् 24, 10.
परिधि 230, 59. परिनन्दन 68, 19. परिनर्तन 68, 17. परिपादौ 129, 14. परिभविन् 83, 29.
परिभाविन् 83, 30. परिमण्डल 167, 94. परिमथित und *तिन् 22, 13. परिल 228, 26. परि-

वंश und *कै 33, 24. परिवादित und *तिन् 22, 6. परिवाप 55, 9, 156, 16. परिवापिकै 55, 9.
 परिवापिन् 156, 16. परिप्लुत und *कै 33, 29. परिप्लुट 118, 3. *परिषेचकै 185, 4. परिषादिमैन्
 118, 3. परिषाजक 188, 21. परिषाजककौशिकौ und परिषाट्कौशिकौ 113, 7. परिषद् 23, 21.
 59, 10. परिषादक 212, 6. परिषिक 228, 30. *परिषेचक 185, 4. परिप्लुत् 24, 10. परिसारक 212, 6.
 परिहस्तै 129, 14. परोऽन्तै 222, 21. पर्ण 25, 44, 109, 5, 228, 76, 229, 9, 244, 78. पर्णक
 m. Sg. und Pl. 29, 39. पर्णलै 244, 78. पर्णवल्क 71, 66. पर्णसे 109, 5. पर्णाढक m. Sg. und
 Pl. 184, 10. पर्णिक und पर्णिकै 52, 10. पर्णो 52, 10, 206, 6. पर्णाय 25, 44. पर्यचित 19, 2.
 पर्यालो 31, 22. पर्यहि und *है 227, 18. पर्यत 97, 11. पर्यन् 239, 9. पशुं und पशुनै 244, 11.
 पशुद् 59, 10. पशिक 144, 23. पलै 95. पलल und पललनै 139, 10. पलालिनै und पलाकौ
 139, 12. पलाश 25, 31, 47, 4, 55, 23, 207, 2, 236, 21. *पलाश 217, 15. पलाशिकै 55, 23.
 पलाशिल 47, 3. पलाशोय 25, 31. पलित 13, 5, 237, 13. पलितै 13, 5. पल्लय 101, 22.
 m. n. 12, 249. पल्लवितै 101, 32. पल्लो 124, 32. \angle —पल्लव 84, 3. पवन 128, 19. पय-
 द्दुरिक 230, 83. पवित्र 15, 28, m. n. 12, 192. पविन्द und *न्दा 15, 27. पशु 85, 126.
 पशुपति 17, 18. पयिक 228, 27. पांसु und पांसुनै 244, 9. पाक 132, 25, 147, 19. पाकै
 147, 19. पाका 4, 9. पाकायनै 132, 25. पाकिमैन् 147, 19. पालिक्यै 144, 45. पौल्लिगणक
 28, 9. पौल्ल 26, 13. पौल्लजनन 152, 12. पाञ्चजन्य und पौञ्चजन्यायनि 42, 7. पाञ्चदशै
 239, 6. पौञ्चाल 26, 31. पाञ्चालायनै 125, 58. *पाञ्चालेय 46, 6. पौञ्चि 163, 27. पाञ्जये
 237, 24. पाट् 85, 73. पाटल 141, 8. पाटलै 166, 11. पाटलका und पाटलक्यौ 141, 6.
 पाटली 166, 11. पाटल्या 141, 6. पाटवै 147, 4. पाट्टारक 124, 44. पाठन und *नै 81, 99.
 पाठा und पाठयै 127, 11. पाणिकै 130, 2. पाणट, पाणटी, पाणह und पाणहै 81, 121.
 पाणहयेयै 230, 95. पाण्डितै und पौण्डित्य 118, 17. पाण्डु 230, 95. पातै 95. पातत्रै und
 पातत्रियौ 212, 19. पातन und *नै 81, 98. पौल्लिगणक 28, 9. पात्रिक्यै 144, 43. पौल्लिगणक
 28, 9. पात्रोचत 212, 10. पात्र m. n. 12, 42. पात्रबहुलाः 138, 2, 187, 16. पात्रोय m. n.
 12, 50. पात्रेसमिताः und *समिताः 187, 16. पाथै 71, 109, 95. पाथिकायै 58, 36. पाथिक्यै
 144, 34. पाथेय und पौथेयक 124, 30. पौथ्य 71, 109. पाट् 135, 8. पाट 15, 68, 18, 13.
 82, 11, 130, 3, 216, 16. पौट 215, 26. पौटक 18, 12. पाटक्रमिकै 23, 18. पाटयह्य 178, 6.
 पाटजाहै 43, 6. पाटव्याख्यानै 32, 2. पाटस्वेदन und *स्वेदनिकै 2, 5. पाटातै 170, 9. पौटायन
 15, 68. पाटिकै 23, 18, 130, 3, 216, 16. पाटयह्य 178, 6. पाटतै 170, 10. पाट्य und पौ-
 ट्यक 251, 7. पान 81, 83. पानक m. n. 12, 236. पानै 81, 83. पान्यायनै 132, 10. पानठ
 und *ठै 81, 99. पापसमम् 105, 23. पाप (पाप्मन्) und पाप्मरै 14, 13. पारक und *कौ
 81, 78. पारिक und *कौनेय 74, 59. पौरकुलो 152, 6. पारिण 110, 3. पारदार 8, 29.
 पौरमस्य 167, 24. पौरयुगीण 152, 5. पारलै 228, 91. पारलौक् 8, 15. पौरश्व und पारश-
 वायनै 164, 52. पारस्त्रेण्यै 44, 12, 8, 20. पौरस्यकुलो 152, 7. पाराशरै 71, 77. पाराशरैय
 61, 26. पाराशर्य 71, 77. पारिलक्यै (०) 144, 51. पारिधेयै 230, 59. पौरिमण्डल्य 167, 94.
 पारिलै 228, 26. पारिकुडै und पौरियुट 118, 3. पारिवाजकै 188, 21. पारिषकै 23, 21.
 पौरिषदक 59, 10. पारिषादकै 212, 6. पारिषिकै 228, 30. पारिसारकै 212, 6. पाशै 228, 76.

- 229, 9. पार्श्वल्ले und पार्श्वल्ल 71, 66. पार्श्वे 228, 55. *पार्श्व 46, 24. पार्श्वि 26, 11. पार्श्वचन्द्र 217, 21. पार्श्वत 97, 11. पार्श्व 244, 10. m. n. 12, 155. पार्श्वतस् und पार्श्वतेय 74, 53. पार्श्वले 244, 10. पार्श्वे und पार्श्वदंश 26, 23. पार्श्वटक 59, 10. पार्श्विके und पार्श्विका 228, 30. पार्श्विके 144, 23. पार्श्वि und पार्श्वले 244, 15. पाल 235, 7. पाले 95. पालक m. n. 12, 195. पालाश 236, 21. पालाशके 207, 2. पालित्ये 237, 13. पालेय 235, 7. पाल्लक 124, 32. पावन und *नेने 81, 155. पावष्टुरिकेये 230, 33. पावा und पावेये 127, 11. पौत्रि-
त्रायण 15, 28. पौत्रिन्दायन 15, 27. पाश und पार्शिल 47, 2. पाशुपते 17, 18. पाशिके 228, 27. पिङ्ग 244, 26. पिङ्ग und *पिङ्ग 36, 11. पिङ्गर 125, 21. पिङ्गल 71, 87. 81, 5. 125, 22. पिङ्गले 244, 26. पिङ्गल und *पिङ्गल 36, 21. √ पिङ्गल 84, 6. पिङ्गलक m. Sg. und Pl. 29, 13. पिङ्गलेने 81, 5. पिचगड 18, 4. 108, 3. पिचगडक 18, 4. पिचगडवत्, पिचगिडक, पिचगिडेन् und पिचगिडले 108, 3. पिचुक und *कौय 25, 13. पिञ्जोशूर 138, 13. 187, 16. पिञ्जल 15, 11. पिञ्जल m. Sg. und Pl. 29, 43. पिञ्जूर 15, 11. पिञ्जलक m. Sg. und Pl. 29, 43. पिटक 27, 6. 141, 9. 228, 49. m. n. 12, 129. पिटकौ 141, 9. पिटाक 27, 7. 141, 10. 228, 50. पिटाकौ 141, 10. पिगड 81, 113. 114, 24. 125, 55. पिगडपत्नी 240, 4. पिगडफला 4, 15. पिगिडक 144, 4. पिगडो 58, 46. पिगडेने 81, 113. पिगडोजङ्घ m. Sg. und Pl. 184, 11. पिगडेय 114, 24. पिगडोशूर 138, 13. 187, 16. पिगयाक m. n. 12, 123. पि-
तरिशूर 138, 14. 187, 16. पितामह und *हने 81, 149. पितृमत् 58, 13. पित्त und पित्तले 244, 27. पिधान m. n. 12, 40. पिनद्ध 207, 4. पिनाक m. n. 12, 129. पिपामा 18, 3. 101, 29. पिपामाक 18, 3. पिपामिते 101, 29. पिप्यल 25, 4. पिप्यले 260, 14. पिप्यलेने 81, 140. पिप्यलमूल und *मूलैय 25, 5. पिप्यलैय 25, 4. पिप्यलू 71, 102. √ पिप् 181. √ पिगङ्ग 84, 7. पिशाच 18, 3. 136, 10. 148, 7. 151, 29. 167, 53. पिशाचक 18, 3. पिशुन 167, 30. 188, 23. पिष्ट 228, 28. m. Sg. und Pl. 29, 14. पिष्टिका 225, 4. पोहो 171, 17. पोत 186, 7. 201, 9. पोतक 186, 7. पोतघत 20, 6. पोततेल 20, 5. पोतदार 191, 9. पोतमय 20, 7. पोतस्तम्भ und पोतस्तम्भक 186, 8. √ पोतार्ये Act. Med. 201, 9. पोत्वास्थिरक 178, 46. पोत्वा 252, 2. पोत und पोतर 14, 20. पोप, पोपैय und पोप्य 9, 21. पोपूवा 47, 5. 102, 8. पोपूत्रिते 47, 5. पोपूय und पोपूविल 47, 5. पोपु 26, 21. 218, 11. पोपुकुश 26, 21. पोपुमूल 218, 11. √ पुम् 84, 17. *पुम् Bah. 30, 4. पुक und पुकिन् 156, 13. पुङ्ख m. n. 12, 172. पुच्छ m. n. 12, 35. पुट 15, 8. 81, 10. 156, 14. पुटक und पुटकिने 146, 27. पुटिन् 156, 14. पुटने 81, 10. पुगडरोक 225, 5. *पुगडरोक 217, 14. पुण्यसमम् 105, 24. पुत्र 164, 49. 186, 12. पुत्रक 144, 20. पुत्रक 186, 12. पुत्रजात 20, 2. पुत्रपत्नी 194, 39. पुत्रपत्नी 240, 8. पुत्रपशु und *शू 194, 40. पुत्रपौत्र n. 73, 9. पुत्रिक 144, 20. पुनः पुनः 167, 77. पुनः 254, 4. पुनरुक्त 23, 5. 32, 7. पुनटाण 178, 8. पुनर्भू 164, 48. पुर 1, 11. 58, 23. 230, 2. m. n. 12, 159. पुरकावण 62, 4. पुरग 61, 18. पुरगावण 62, 4. पुरण und √ पुरण्ये 37, 60. पुरम् 167, 76. पुर 85, 63. 254, 74. पुराग 61, 19. पुराण 162, 32. m. n. 12, 253. पुराणौ 162, 32. पुरोय und *विते 101, 10. पुरुकुत्स 71, 58. पुरुव 188, 5. पुरुवांसक und पुरुवासक 232, 16. पुरोडाश 90, 19. पुरोह 90, 3. पुरोहित 179, 7. पुरोहितिका 228, 57.

पुल 109, 9. 160, 8. पुलक und *किते 101, 32. पुलसे 109, 9. पुलस्ति 71, 10. पुलिन 5, 3. 237, 29. m. n. 12, 205. पुलिनघतो 5, 3. पुष्ये 160, 8. पुष्क 244, 28. पुष्कर 39, 3. 81, 25. 206, 12. पुष्करसद 8, 9. 163, 19. m. Sg. und Pl. 184, 22. पुष्करे 81, 25. पुष्कल 39, 40. 236, 2. पुष्कले 244, 28. पुष्कले 81, 138. पुष्य 101, 2. 119, 18. *पुष्या 4, 16. पुष्यते 101, 2. पुस्त m. n. 12, 79. पुस्तक m. n. 12, 248. पूग 116, 3. पूग 234, 3. पूग्य und *पूग्य 116, 3. *पूजके 185, 2. पूजनिक 144, 52. पूजित und *तिने 22, 38. पूत m. n. 12, 239. पूतययम् 105, 8. पूतिक 144, 42. 236, 18. पूतिका 236, 18. पूतिमाष 71, 83. पूतीको 236, 18. पूष, पूषेय und पूष्य 9, 10. पूषमानघवम् 105, 9. पूर 235, 15. पूर्ण m. n. 12, 246. पूत und पतिने 22, 2. पूर्य 241, 15. m. n. 12, 68. पूर्यनगरी 127, 10. पूर्यपल und *होय 74, 10. पूर्याधर 167, 105. पूर्यापहरणा und पूर्यापहाणा 4, 13. पूलाक 137, 5. पूलास 236, 19. पूलासककरण्ड, पूलासककुरण्ड und पूलासकारण्ड 194, 29. पूष und पूदे 81, 44. पूर्ये 254, 14. पूया 228, 55. पूर्यो 26, 11. पूर्यो 81, 146. पूयु 244, 29. पूयुक्, पूयुकेय und पूयुक् 9, 7. पूयुले 244, 29. पूष 26, 23. *पूषत् und *पूषत 217, 13. पूषदंश 26, 23. पूषोत्थान und पूषोद्गान 148, 2. पूषजाहे 43, 12. पूष und पूसे 81, 55. √ पू 158. 203. पूलिशाला 91, 2. पूश 81, 62. 244, 44. पूशले 244, 44. पूशे 81, 62. पूशरायण 125, 21. पूशले 71, 87. पूशलायने 125, 23. पूशलाग्नि und पूशलांदायनि 149, 13. पूश्ल्य 71, 87. पूशलायन und पूशुरायण 15, 11. पूषके 228, 49. पूषकिके 27, 8. पूषाके 228, 50. पूषाकिके 27, 7. पूषाहायने 125, 55. पूषाहके 144, 4. पूषाहे 58, 46. पूषदारय 191, 9. पूषुमत्ये 58, 13. पूषुछके 207, 4. पूषुलवे und पूषुलव्य 71, 102. *पूषुलाद 46, 22. पूषुले 102, 8. पूषुव 26, 21. पूषवे 218, 11. पूष-श्यापयोधाः 46, 4. पूषुकुश 26, 21. पूषुमूले 218, 11. पूषाचे 136, 10. 151, 29. पूषाच्य 167, 53. पूषुने 188, 28. पूषुन्य 167, 30. पूषटे 228, 28. पूष्टिके 225, 4. पूषत 141, 7. 188, 40. पूषतन und *ने 81, 97. पूषु 28, 6. *पूषु 185, 13. पूष्यो 141, 7. पूषले 95. पूषनिके 144, 52. पूषायायन 15, 6. पूषाहरोके 225, 5. पूषते 188, 40. पूषतिक 236, 18. पूषतिके 144, 42. पूषि-माषे und पूषिमाष्य 71, 83. पूषीक 236, 18. पूष 28, 6. 164, 49. पूषके 144, 20. पूष-चायणे 164, 49. पूषिके 144, 20. पूषःपुन्य 167, 77. पूषरुते 32, 7. पूषरुचिके 23, 5. पूषनभय und पूषनभयायणे 164, 48. पूषनेय 61, 18. पूषस्य 167, 78. पूषागेय 61, 19. पूषकुत्स 7, 58. पूषवे 188, 5. पूषासकिने und पूषासकिने 232, 16. पूषरे 230, 2. पूषरेय 235, 15. पूषरोडाये 90, 19. पूषरोहे 90, 3. पूषरोहिते 179, 7. पूषरोहितिके 228, 57. पूषामासे und *मामो 239, 7. पूषे 58, 23. पूषेनगरेये 127, 10. पूषेधय 167, 105. पूषस्य 71, 10. पूषाक und पूषाके 137, 5. पूषास 236, 19. पूषान्ये 237, 29. पूषकरमादि 110, 15. पूषकरमादि 163, 19. 8, 9. पूषकरेय 39, 3. पूषकल 236, 2. पूषकलेय 39, 4. पूषिक und पूषि 110, 28. पूषाट् 85, 74. प्रकुटुम् 78, 5. प्रकुवे 92, 18. प्रकाम 167, 80. प्रकामम् 254, 99. प्रकत 15, 16. प्रपोय m. n. 12, 94. प्रचक्षुम् 78, 10. प्रचार und *रिते 101, 12. प्रचिक 144, 49. प्रचुल 71, 114. प्रजापति 179, 2. प्रजावती 179, 3. प्रजा 142, 9. 244, 20. प्रजाले 244, 20. प्रजिले 142, 9. प्राणपते und *पति 17, 16. प्रणय, *रिन्, प्रणाय und *रिन् 247, 15. प्रतपन 172, 7. प्रतपने mit क 243, 94. प्रतर 61, 16. प्रतान् 254, 95. प्रतान m. Sg. und Pl. 29, 37. प्रताम्

254, 93. प्रति 154, 20. प्रतिक 144, 26. प्रतिकृतिको 1, 9. प्रतिखेटके 1, 5. प्रतिजनै 1, 2. प्रतिपद 239, 8. प्रतिपच 19, 6. प्रतिपुरै 1, 11. प्रतिबोध 164, 37. प्रतिबोधिन् 70, 7. प्रतिभू 167, 99. प्रतियोगिन् 70, 8. प्रतियोगिन् 70, 9. प्रतियोगिन् 70, 6. प्रतिराजैन् 1, 3. प्रतिरूपक 85, 148. प्रतिरोटकै 1, 5. प्रतिरोधिन् 70, 5. प्रतिलोम m. Sg. und Pl. 29, 35. प्रतिश्रवणौ 1, 8. प्रतिप्रिका 250, 13. प्रतिसर m. n. 12, 216. प्रतिहर्तृ 28, 3. प्रतोप 246, 8. 247, 10. प्रतोप 246, 8. √प्रतोपायै Med. 246, 8. प्रतोपिन् 247, 10. प्रतूर्त und प्रैतूर्तक 80, 12. प्रत्यक्ष 151, 3. प्रत्यक्षम् 222, 21. प्रत्यजिरै 1, 6. प्रत्यय 101, 85. प्रत्ययानम् 78, 6. प्रत्ययिते 101, 85. प्रत्यय-रोहिणी 81, 104. प्रत्यादौ 1, 7. प्रत्यर्थे 1, 10. प्रत्यर्थपुरै 1, 10. 11. प्रत्युष्टे 1, 4. प्रथम 209, 7. प्रदक्षिणम् 105, 28. प्रदशन्म् 78, 18. प्रदोष, प्रदोषीय und प्रदोष्यं 9, 12. प्रदुम् 163, 49. प्रपञ्चम् 78, 7. प्रपतन 172, 7. प्रवाहिका 254, 30. प्रवाहुकम् 254, 79. प्रभूत und प्रैभूतक 80, 11. प्रमोष (१) und -पिन् (१) 247, 10. प्रमगम् 105, 27. प्रयत्नम् 78, 17. प्रयुते und प्रयुत 153, 3. प्रयोग 8, 19. 92, 10. प्रथम् 105, 26. प्ररोह 90, 3. प्ररोहण und *शौय 7, 16. प्रलेपिका 179, 4. प्रयत्नम् 78, 3. प्रवर m. n. 12, 252. प्रवर्णोपसदौ 113, 8. प्रवाल m. n. 12, 226. प्रवास 75, 12. 146, 16. 218, 12. 238, 13. प्रवासिनौ 146, 16. प्रवाह 146, 14. प्रवाहण und प्रवाहण्ये (vgl. 7, 3, 28 fg.) 230, 39. प्रवाहिनौ 146, 16. प्रविक 144, 50. *प्र-वोण 231, 5. प्रवृद्धे 153, 1. 2. प्रवेशन 7, 5. 218, 4. प्रवेशनीय 7, 5. *प्रवजिता 233, 2. प्रशान् 254, 94. प्रशास्त् 28, 4. प्रैषिलट 19, 8. प्रसप्त und प्रैसप्तक 80, 18. प्रसहन्म् 78, 4. प्रसहने mit क 243, 33. प्रस्कन्दन 172, 6. प्रस्यायिन् 70, 4. प्रहसने mit कं 243, 23. प्रहृत 15, 55. प्राकर्षिकै 92, 16. प्रौकाम्य 167, 80. प्रौकारमर्दि und प्राकारमर्दिन् 163, 41. प्रौकतायन 15, 16. प्राक्पुष्पा 4, 16. प्राचिक्यै 144, 49. प्राचीनयोग und प्राचीनयोग्य 71, 8. प्राचुले und प्राचुल्य 71, 114. प्राच्य und प्रौच्यायन 15, 50. प्राजया mit क 243, 9. प्राजकहा mit क 243, 10. प्राजया mit क 243, 9. प्राजापते 179, 2. प्राजावते 179, 3. प्राहाहति 110, 20. प्राण und प्राणायन 125, 15. प्राणाहति 110, 20. प्राणयङ्ग 162, 17. प्रातर् 254, 3. प्रातर und *रौय 61, 16. प्रातिक्यै 144, 26. प्रातिपटे 239, 8. प्रातिबोध und प्रातिबोधायने 164, 37. प्रातिभय 167, 99. प्रैतिहर्त्रे 28, 3. प्रात्यक्षे 151, 5. प्राथमिकै 209, 7. प्रादुस् 31, 35. 254, 109. mit क 243, 25. प्रादोहनि 110, 18. प्रादुशि 163, 49. प्रान्त 15, 59. प्रान्तपुष्पा 4, 16. प्रान्तायन 15, 59. प्रायम् 78, 8. प्रायस् 254, 77. प्रायोगिकै 92, 10. 8, 19. प्रारम्भण und *शौय 7, 11. प्रारोहे 90, 3. प्रालेपिकै 179, 4. प्रावार्ते 218, 12. प्रौथासिक 75, 12. 238, 13. प्रावाहण 110, 33. प्रावाहण्ये 230, 39. प्राविक्यै 144, 50. प्रावेशने 218, 4. प्रौशास्त्र 28, 4. प्रौकतायन 15, 55. प्राहणम् 105, 25. प्रिय 147, 25. प्रियक 164, 13. प्रियरूप 177, 2. √-प्रेक्षा und √-प्रेक्षाकु 84, 47. प्रेमैन् 147, 25. प्रेषण 92, 12. 216, 8. प्रेहिकटा 178, 22. प्रेहिकर्दमा 178, 24. प्रेहद्वितीया 178, 19. प्रेहवाणिजा 178, 14. प्रेहस्वागता 178, 72. प्रैयक 164, 13. प्रैयरूपक 177, 2. प्रैयिकै 92, 12. 216, 8. प्रोटम् 105, 22. प्रोथ m. n. 12, 53. प्रोट 228, 2. प्रोटिक 228, 3. प्रोथपापीयस् 178, 48. प्रोहकटा 178, 22. प्रोहकर्दमा 178, 25. प्रोहपटि 122, 14. प्रोष्ट und प्रौष्ट 228, 2. प्रोष्टिकै 228, 3. प्लज und प्लजकौय 126, 2. प्लज und प्लजेने 133, 9. √प्लो 158. 203.

फ

फट् 85, 132. फर्करक und *फेरी 81, 22. फल 25, 35, 31, 15, 101, 69, 109, 10, 239, 9, m. n. 12, 157. फलक m. n. 12, 126. फलका und फलकिन् 156, 2. फलसे 109, 10. *फला 4, 15. फलि 77, 8. फलिते 101, 69. फली 31, 16. फलीय 25, 35. फलू 31, 15. फलेपाक 131, 5. फलेपाका 131, 8. फलेपाकु 131, 10. फौलेय 77, 8. फेन und / फेनाये Act. Med. 201, 4.

व

वंहिमेन् (vgl. 6, 4, 157) 118, 29, 147, 12. वक 25, 27, 125, 3. वकनखगुदपरिणादाः und *नखखगुदपरिणादाः 104, 5. वकसख m. Sg. und Pl. 184, 12. वकौय 25, 27. वकुल und *लिते 101, 74. वत 85, 93, 254, 41. वदर 81, 21, 125, 62, 143, 6. /-वदर 84, 5. वदरकुण 143, 6. वदरप्रस्थ und वदरी 41, 9. वदरे 81, 21. /-वदरी 84, 5. वधिर 11, 37, 118, 16. वधिर* und *वधिर 36, 15. वधिरक m. Sg. und Pl. 29, 31. वधिरिका 228, 34. वधिरिमेन् 118, 16. वन्ध und वन्धे 24, 9. वन्धको 44, 4, 230, 25. *वन्धको 233, 7. वन्धा 31, 34. वन्धु 103, 47, 151, 33. वन्धुका und *किन् 156, 3. वन्धुपति 17, 13. वभु 3, 3, 71, 27, 200, 3. वभुवत् und वभुगे 200, 3. वभ्रौयिष्यौययसां 205, 9. ववरे 47, 17, 61, 32, 97, 13, 124, 25. ववरे* und *ववरे 36, 18. ववरेले 47, 17. वव्वत् 212, 14. वविण्यल und *व्णुल 45, 11. वविण्य und वविस् 72, 5. वल 109, 14, 244, 16. m. n. 12, 142. वले 95. वलसे 109, 14. वलाका 163, 11, 219, 19. वलाकावत्, वौलाकि und वलाकिन् 219, 19. वलात् 254, 146. वलाह 207, 6. वलाहक 148, 3. *वलाहक 217, 17. वलि 77, 3. वलि-वर्दिन् 230, 70. वलोवदो 44, 8. वलोवदिन् 230, 70. वलोवदो 44, 8. वलूले 244, 16. वल्वज 55, 17, 223, 7. वल्वजिके 55, 17. वल्वजमेय und वल्वज 223, 7. वल्वजभार 204, 3. वल्वजमेय 223, 7. वल्वय 26, 10. वस्त 15, 10. वस्ति m. Sg. und Pl. 184, 37. वस्तिर्याग m. Sg. und Pl. 184, 8. वहिस् 254, 26. वहु 147, 7. वहुच्छन्दोमय 76, 5. वहुभाविन् 167, 19. वहुल 147, 12, 118, 29, 177, 21, 236, 31. वहुमूक्त 76, 4. वहवंचर 76, 2. वहवंध्याय 76, 3. वाकायने 125, 3. वाट् 85, 162. वाण m. n. 12, 52. वादरायणे 125, 62. वौधिरक 11, 37. वाधिरिके 228, 34. वाधिरने und वौधिरे 118, 16. वान्धकि 110, 21. वान्धकिनेये 44, 4. वान्धकेये 230, 25. वान्धये 151, 33. वान्धवायनि 103, 47. वान्धुपते 17, 13. *वाभव 46, 10. वाभवदानच्युताः 46, 17. वाभवशालङ्कायनाः 46, 16. वाभव्य 195, 3. वौभव्य 71, 27. वौभव्यक 195, 3. वाभव्यायणे 71, 27. वामुके 3, 3. वावरे 97, 13. वावरेक 124, 25. वावरेनेय 61, 32. वाहते 26, 27. वाहते 157, 8. वाहंदाने und वाहंदान्य 71, 103. वाहंवते 212, 14. वाहिण्य und वाहिणे 102, 2. वाल 103, 4, 118, 25, 144, 6, 147, 17. वाले 95, 147, 17. वालक und वालको 141, 15. वाला 4, 7, 103, 4. वौलाकि 163, 11. वौलायनि 103, 4. वालाहके

207, 8. बालिमैन् 118, 25. 147, 17. बालिवर्दिनेयै 230, 70. बालिय und बालिश्य 167, 34. बाली 118, 25. बालोवदिनेयै 44, 8. बालोवदिनेयै 44, 8. 230, 70. बालेय 77, 3. बाल्य 118, 25. बाल्यै 144, 8. बाल्यजभारिक 204, 3. बाल्हिक und बाल्हिके 136, 4. बाष्क्य 26, 10. बास्तायन 15, 10. बाह्वै 147, 7. बाहु und बाहुकै 33, 19. 207, 12. बाहुभाष्य 167, 19. बाहुनै 147, 12. बाहुल 236, 31. बाहुलक 177, 21. बाहुनै und बाहुन्य 118, 29. बिदापुट 15, 6. बिन्दयि 74, 47. बिन्दवैय 74, 47. 114, 14. बिन्दु 79, 3. 114, 14. 164, 21. बिम्ब 81, 20. m. n. 12, 161. बिम्बे 81, 20. बिल 109, 8. 132, 32. बिलमै 109, 8. बिल्य 11, 34. 126, 3. बिल्वकैय 126, 8. बिस 47, 14. 146, 8. 176, 2. बिसं बिसम् 242, 17. बिसवत् 176, 2. बिसिनौ 146, 8. बिसिल 47, 14. बोज 55, 8. 72, 22. 230, 72. 244, 5. बोजरुहा mit क 243, 12. बोजनै 244, 5. बोजवापिन् 248, 11. बोजिकै 55, 8. बोज्य 72, 22. बुक und बुकिन 156, 12. बुद्धिकार 58, 53. बुधका und *किन् 156, 22. बुमुना 90, 5. 101, 27. बुमुदितै 101, 27. बुस und बुसमै 109, 16. बुस्त m. n. 12, 80. बस 81, 55. बसौ 148, 8. बसुनै 81, 55. बहत् 26, 27. 81, 130. 174, 26. बहतौ 157, 8. बहतौ 81, 130. बहदग्नि 71, 103. बहस्पति 140, 6. बहस्पति 205, 2. बहस्पतिसव 242, 12. √ बहायै Med. 174, 26. बैकि 110, 13. बैजवापि 114, 3. 199, 7. बैजवापि 248, 11. बैजवापैय 114, 3. 199, 7. बैजि und बैजेय 74, 35. बैजेयै 230, 72. बैडालिकर्णककन्य und बैडालिकर्णकन्य 87, 6. बैडालिकर्णकन्य 87, 7. बैद 227, 5. बैदापुटायन 15, 6. बैदे 227, 5. बैन्दव 164, 21. बैन्दयि und *वैय 114, 15. बैलायने 132, 32. बैल्य 11, 34. 15, 49. बैल्यक 126, 3. बैल्यक 11, 34. बैल्यकि 110, 12. बैल्यज und बैल्यजक 195, 18. बैल्ययत und *यतौ 67, 9. बैल्यल und बैल्यलक 195, 18. बैल्ययन und बैल्ययनक 195, 14. बैल्यायन 15, 49. बोध 220, 8. बोधै 95. बौद्धिकार्यै 58, 53. बौध्य 220, 8. बौमुदे 90, 5. ब्रह्मकृत 230, 3. ब्रह्मदत्त 125, 69. ब्रह्मन् 59, 18. ब्रह्मप्रजापती 113, 4. बाधायनै und बाधायन्य 53, 2. ब्राह्मकृतेय 227, 8. ब्राह्मकृतेयै 230, 3. ब्राह्मकृतेयी 227, 8. ब्राह्मण 125, 60. 227, 4. ब्राह्मण* 234, 18. ब्राह्मणक 59, 16. ब्राह्मणकृतेय und ब्राह्मणकृतेयी 227, 8. ब्राह्मणायनै 125, 60. ब्राह्मणौ 227, 4. ब्राह्मदत्तायनै 125, 69. ब्रुवम् 78, 2. ब्रूति 85, 85. √ ब्रू 158. 203.

भ

भक्ति 39, 15. Am Ende eines Bah. 155, 6. भले 24, 15. भला 90, 17. भलाली 124, 19. भलास्यली 124, 48. भग 162, 43. *भग Bah. (f. ग्रा) 66, 10. भगल 11, 4. भगला 163, 56. भैगिनोभर्तु 187, 9. भगौ 162, 43. भङ्ग 16, 6. 112, 15. भङ्गा 16, 6. भङ्गै 112, 15. भञ्जनागिरि 50, 5. भट्ट und भट्टे 81, 158. भडित 15, 14. 71, 94. m. Sg. und Pl. 184, 33. भडिल 15, 12. m. Sg. und Pl. 184, 33. भगड 228, 5. भगिडक 15, 71. भगिडत 15, 15. 71, 96. m. Sg. und Pl. 184, 34. भगिडल 15, 13. m. Sg. und Pl. 184, 34. भगडोरय 104, 2. भगडु 249, 3. भद्रपत्नी 240, 7. भद्रशर्मन् 163, 23. भद्रा mit क 243, 4. भवानक 172, 3.

भर 101, 40. भरट und भैरटिक 169, 2. भरण und भैरणिक 169, 3. भरत 26, 18. 189, 7. 190, 9. 230, 81. भरद्वाज 15, 61. 82. 164, 5. भरम 230, 41. भरितै 101, 40. भरुज 3, 2. 162, 27. भरुजै 162, 27. *भर्तु 185, 10. भरन्दन 11, 42. 228, 77. m. Sg. und Pl. 184, 32. भल्ल 235, 6. 236, 36. भल्लकीय 26, 24. भल्लपाल 235, 7. भवत् 241, 28. भवन m. n. 12, 203. भव und भवै 133, 8. भस्वफला 4, 15. भस्त्रा und भस्त्रैय 25, 17. भस्मन् 53, 4. भौक्तिक 39, 15. भातै 90, 17. भौतानक 124, 19. भौतास्थक 124, 48. भाग 112, 13. भौगलक 11, 4. भौगलि 163, 56. भागवतोभागवत n. 73, 28. भाग्यै 112, 13. भाजक् 85, 133. 254, 129. भाजन 164, 23. m. Sg. und Pl. 79, 4. भाजन 164, 23. भाडितै 71, 94. भौडितायन 15, 14. भौडित्य 71, 94. भौडिलायन 15, 12. भाण्ड 81, 122. भाण्डै 228, 5. भाण्डल und *लै 81, 122. भाण्डवै 249, 3. भौण्डिकायन 15, 71. भाण्डितै 71, 95. भौण्डितायन 15, 15. भौण्डित्य 71, 95. भौण्डिलायन 15, 13. भौण्डिशाला 91, 3. भाण्डै 81, 122. भातृ (I) und भात्रै 188, 6. भौद्रशर्म 163, 23. भौद्रिक (f. श्रु und ह्रु) und भारद्वा 48, 13. भारण und भौरणिक 169, 3. भारत 230, 40. भौरत 26, 18. 190, 9. भारतो 189, 7. भारतेयै 230, 40. 81. भारद्वाज 15, 61. भौरद्वाज 164, 5. भौरद्वाजायन 15, 62. भारम und भारमेयै 230, 41. भारौ 171, 22. भारुजिकै 3, 2. भार्यापतो 194, 35. भार्याठ 20, 8. भार्या und भार्या 118, 4. भालन्दनै 228, 77. भौलन्दनक 11, 42. भौल्ल 236, 36. भौल्लकीय 26, 24. भौल्लपालेय 235, 7. भौल्लेय 235, 6. भाव 193, 8. भावगहा 24, 13. भाववत् 193, 8. भाविन् 70, 3. भास्कर 45, 17. भास्मायनै und भास्मायन्य 53, 4. भिच 37, 24. भिच्चा 32, 23. भिचुक 69, 4. भिचुक* und *भिचुक 36, 10. √भिच्यै 37, 24. भिच्छिलवणा 178, 68. भिषज् 37, 30. 71, 92. √भिषज्यै 37, 30. भिषाज्, भिषाज und √भिषाज्यै 37, 31. भौत 103, 41. भौम 172, 2. भुक्त्यामुहित 178, 47. भुरण und √भुरण्यै 37, 38. भुयर् 254, 120. भूत 71, 54. 170, 13. 236, 41. m. n. 12, 23. भूत* 234, 13. *भूत 60, 4. भूमैन् (vgl. 6, 4, 158) 147, 7. भूमि 172, 17. 183, 84. 228, 79. भूमिमत् 183, 4. भूयस् 85, 10. 254, 100. भूयिष्ठम् 78, 14. भूर् 254, 119. भूरि 228, 6. भूषण 128, 4. भूषण m. n. 12, 115. भृगु 131, 3. भङ्ग und भङ्गै 81, 58. भञ्ज 118, 4. भञ्ज* 119, 11. √भृ 158. 203. भेट 92, 2. भैतै 32, 23. भैतुक 69, 4. भैतायनि 103, 41. भैदिकै 92, 2. भैवज्जै und भैवज्य 71, 92. भैषाज्जै und भैषाज्य 71, 93. भौतै 24, 15. भौगवत् und भौगवतो 227, 24. भोज und भोज्यै 67, 12. भौगक 164, 22. भौजि und *जैय 74, 40. भौतै 170, 13. भौत 236, 41. भौत्य und भौत्यायनै 71, 54. भौमै 228, 79. 229, 7. भौरै 228, 6. भौरि 81, 80. भौरिकायणि 103, 20. भौरिक 48, 31. 67, 15. 81, 80. 103, 20. भौरिकिक (f. श्रु und ह्रु) 48, 31. भौरिकै 81, 80. भौरिक्यै 67, 15. भौरै 81, 80. भौलिकायनि 103, 21. भौलिक 67, 16. 81, 81. 103, 21. भौलिकैविध 175, 2. भौलिकै 81, 81. भौलिक्यै 67, 16. भौलिङ्ग 48, 32. 81, 82. 149, 15. भौलिङ्गिक (f. श्रु und ह्रु) 48, 32. भौलिङ्गै 81, 82. √भञ्ज 120. भञ्जकला 31, 12. √भञ् 120. भञ्जकला 31, 12. √भम् 221. भमे 95. भमत् und √भमायै Med. 174, 17. भशिमैन् (vgl. 6, 4, 161) 118, 4. भष्टक m. Sg. und Pl. 29, 3. भष्टककपिष्ठलाः 104, 10. भातुषुच 45, 3. भान् 188, 6. भानुष्यो 242, 6. भात्रै 188, 6. भासै 95. भुजाहै 43, 8.

म

मक् 254, 47. मक् m. n. 12, 143. मक्यु 230, 85. मकर 132, 21. मकरोप्रत्य 41, 3. मकट्टु 230, 31. मलिका und मलिकाले 244, 47. मल्लु 71, 35. मखजाहे 43, 13. मगदिन् 150, 2. मगध 37, 19. 74, 9. मगधीय 74, 9. √ मगध्ये 37, 19. मघट्टु 230, 82. मघोप्रत्य und मघो 41, 2. मङ्कट und *टिन् 156, 24. मङ्गु 71, 35. 274, 105. मङ्गल 81, 111. m. n. 12, 74. मङ्गले 81, 111. मङ्गुष 58, 3. मज्जरक 228, 38. मञ्ज 25, 60. मञ्जक m. n. 12, 170. मञ्जोय 25, 60. मञ्जरिते und मञ्जरो 101, 4. मञ्जोरक 228, 35. मञ्जु und मञ्जुले 244, 31. मठ 81, 60. m. n. 12, 223. मठर 164, 44. मठर* und *मठर 36, 18. मठने 81, 60. मेहर-कन्य 87, 2. मदार 150, 8. मेदुरकन्य 87, 2. मणि 186, 2. 244, 6. 244, 3. 251, 14. मेणिक 186, 2. 251, 14. मणिपाली 179, 8. 198, 3. मणिले 244, 3. मणोघतो 224, 6. मण्ड 183, 23. 244, 32. m. n. 12, 22. मण्डप m. n. 12, 151. मण्डमत् 183, 23. मण्डर 3, 5. मण्डल 3, 6. 81, 109. m. n. 12, 197. मण्डले 244, 32. मण्डले 81, 109. मण्डु 71, 29. मत 33, 14. *मत 60, 5. मतके 33, 14. मति 58, 9. मत्से 81, 2. मत्स्य 81, 2. 119, 19. मथे 95. मथुरा 206, 18. √ मद् 221. मदे 133, 19. मददिन् 150, 3. मदेन 128, 3. मदाघ m. Sg. und Pl. 29, 46. मद्रु 131, 2. मद्रुषोत 20, 7. मद्र 201, 5. मद्रकूल 124, 20. √ मद्रायै Act. Med. 201, 5. मद्रुकस्यली 124, 10. मेदुरकन्य 87, 3. मधु 55, 13. 59, 12. 183, 21. m. n. 12, 85. मधुके 55, 13. *मधुक Bah. 30, 10. मधुकर्ण 56, 11. मधुपर्क und *पक्वे 112, 3. मधुमत् 183, 21. 35, 5. 245, 3. मधुर 47, 18. 118, 18. मधुरिमेन् 118, 18. मधुरिल 47, 18. मधु-सर्पिणी 113, 3. 194, 45. मधुसूदन 128, 20. मध्य 74, 5. m. n. 12, 173. मध्यदिन 26, 26. मध्यम 74, 5. मध्यमस्य 167, 25. मध्यमा 4, 23. 44, 11. मध्यमोय 74, 5. मन 15, 51. मनस् 15, 58. 37, 6. 151, 10. 71, 20. 222, 4. मनस 71, 20. *मनसेम् 222, 4. √ मनस्यै 37, 6. मनौक् 254, 21. मनायो 71, 40. मनु 71, 88. मनुषी und मनुष्य 81, 3. मनोज्ञा am Ende eines Bah. 155, 2. मन्तु 37, 2. 71, 34. √ मन्तूयै 37, 2. मेन्त्र 215, 17. मन्त्रगार्ह und *होय 25, 54. मन्त्रित 71, 80. मन्त्रिन् 83, 6. मन्थ 237, 25. मन्थे 24, 15. *मन्थ 231, 15. मन्थक m. Sg. und Pl. 184, 21. मन्थर und *रेने 81, 110. मन्द 118, 27. 144, 7. 147, 21. 174, 4. 201, 8. मेन्दुरकन्य 87, 2. मन्दा 4, 11. √ मन्दायै Med. 174, 4. Act. Med. 201, 8. मन्दार 150, 9. मन्दिमेन् 118, 27. 147, 21. मन्द 90, 22. मन्ये 85, 82. मयूर 148, 9. मयूर-कर्ण 228, 63. m. Sg. und Pl. 29, 16. मरे 133, 19. मरीचिन् oder *चौ 163, 36. मरु m. n. 12, 240. मरुत् 136, 7. 151, 21. 176, 11. 183, 17. 212, 9. मरुतम् 183, 17. 176, 11. मरुतत् 212, 9. मरुथ und मरुथत् 176, 31. मर्मत्यु doppelt betont 205, 10. मल m. n. 12, 143. मलिन 237, 17. मल्ल 236, 37. मय m. n. 12, 223. मसमसा 31, 23. मसुरकर्ण 228, 62. मसूर 166, 5. मसूरकर्ण 228, 62. m. Sg. und Pl. 29, 45. मसमसा 31, 27. मस्तक m. n. 12, 103. मह 81, 59. 156, 15. महत् 81, 131. 147, 3. मेहत् 26, 28. महतेने 81, 131. महत् 188, 38. महा 156, 15. महाचित्त 248, 4. महाजन 152, 11. महानद 26, 5. महानस

26, 6. महापुत्र 248, 5. महाप्राण 26, 7. महाराज 167, 84. महाशूद्रो 4, 17. महित 71, 79. महित्री 212, 20. महिन् 156, 15. महिमैन् 147, 3. महिलापाद 261, 16. महो 37, 7. 127, 2. महो 81, 69. $\sqrt{\text{महोयै}}$ 37, 7. महोयत्य und महोयल 212, 12. मा 85, 29. 169. 254, 98. मांस 238, 20. 244, 14. मांसपाक 131, 18. मांसलै 244, 14. मांसशोणित n. 73, 20. मांसिक 238, 20. मांसोदन und मांसोदनिक 75, 5. 238, 20. माकथेयै 230, 85. माकरायणै 132, 21. माकष्टेयै 230, 31. माकिम् 85, 22. माकिर् 85, 24. माकोम् 85, 23. माचय्य und माचय्यायणै 71, 35. मागद्य 150, 2. माघष्टेयै 230, 82. माह्व्य und माह्व्यायणै 71, 35. माहुयै 58, 3. माजिरकै 228, 36. माजोरकै 228, 35. माटर 124, 29. माटर 164, 44. माटरक 124, 29. माटरायणै 164, 44. माहार्य 150, 8. माणय und माणय्य 107, 3. माणिपालकै 179, 8. माणिपालिकै 198, 3. माणह्व्य und माणह्व्यायणै 71, 29. माण्डारिकै 3, 5. माण्डालिकै 3, 6. *माण्डूकेय 46, 2. मातरिपुरुष 138, 12. 187, 16. मातरिश्चक und मातरिश्चन् 80, 3. मातामह und *हो 81, 148. मातृ 255, 5. मातृयै 58, 9. मात्रायाम् 85, 63. मातृयै 95. मादद्य 150, 3. मादकूलक 124, 20. मादुकस्यलक 124, 10. माधवक 59, 12. माधुकरिकै 56, 11. माधुमते 35, 5. 245, 3. माधुर्यै und माधुर्य 118, 18. माध्वदिन 26, 26. माध्यमे 74, 5. माध्यमस्य 167, 25. माध्यमिनेये 44, 11. मान m. n. 12, 219. मानयल्लक und मानयल्लो 124, 30. मानय्य und मानय्यायणै 71, 38. मानसै 151, 10. मानसायन 15, 58. मानस्यलक und मानस्यलो 124, 8. मानस्य 71, 20. मानायन 15, 51. मानाय्य und मानाय्यायणै 71, 40. मानुष und मानुष्य 167, 101. मान्तय्य und मान्तय्यायणै 71, 34. मान्यै 237, 25. मान्द 147, 21. मान्दार्य 150, 9. मान्दर्यै und मान्द्य 118, 27. मान्दर्यै 144, 7. मान्दर्यै 90, 22. मान्धातकि 110, 34. माया 127, 12. 219, 2. मायावत्, मायिक und मायिन् 219, 2. मायूरकणै 228, 63. मायेयै 127, 12. मायोरिचि 163, 36. मास्तै 136, 7. 151, 21. 212, 9. मास्त्यतै 212, 9. मार्कण्डेयै 230, 42. 88. मार्जार und मार्जार्य 150, 8. मार्डाक्य und मार्डाक्यायणै 164, 45. मार्द 164, 47. मार्दयै 147, 2. मार्दव्य und मार्दवायणै 164, 47. मार्दायणै 164, 47. माल und मालै 236, 88. मालक 81, 51. m. n. 12, 195. मालकै 81, 51. मालत und *तै 81, 52. माला 219, 5. 247, 13. \angle -माला 84, 8. मालापदो 57, 33. मालायत् und मौलिक 219, 5. मालिन् 219, 5. 247, 15. मालिन्यै 237, 17. मौल्य 236, 37. मावा und मायेयै 127, 12. माष 130, 4. 163, 34. 251, 3. m. n. 12, 124. मायक 251, 3. मायस्यलक und मायस्यलो 124, 8. माषि 163, 34. माषिकै 130, 4. मासुरकणै 228, 62. मासू 166, 5. मासुरकणै 228, 62. माहकस्यलक und माहकस्यलो 124, 5. माहत 26, 28. माहसै 188, 38. माहाचित्ति 248, 4. माहाजननी 152, 11. माहानद 26, 5. माहानस 26, 6. माहापुत्रि 248, 5. माहाप्राण 26, 7. माहाराज्य 167, 84. माहितै und माहित्य 71, 79. माहिर् 212, 20. माहिषस्यलक und माहिषस्यलो 124, 7. माहिष्मते und माहिष्मतेयक 39, 9. माहोपत्यै und माहोयलै 212, 12. माहेयै 127, 2. *मित 60, 2. मित्र 116, 7. 124, 18. 125, 19. मित्र्यु 77, 7. m. Sg. und Pl. 184, 16. मित्रवर्ध und *वर्ध 124, 18. मित्रो 212, 27. मित्र्य und *मित्र्य 116, 7. मिथस् 254, 76. मिथु 254, 127. मिथुन 188, 36. मिथो 254, 75. मिथ्या 85, 83. 254, 71. Mit क 243, 2 $\sqrt{\text{मिद्}}$ 120. मिमत 125, 47. मिलिक 144, 38. मिथकावण 62, 2. मौन und

मोनरं 14, 4. मोमांसक und मोमांसा 64, 4. मुकय und *ये 81, 8. मुकुन्द* 234, 4. मुकुर und *रिते 101, 51. मुकुल 101, 17. m. n. 12, 117. मुकुलिते 101, 17. मुख 116, 18. 226, 2. m. n. 12, 93. मुखकमल 217, 19. मुखजाह्न 43, 4. मुखतम् und मुखतैय 74, 53. मुखपत्र 217, 18. मुख्य 116, 18. 226, 2. *मुख्य 116, 18. मुचुर्का 56, 14. मुञ्ज 125, 4. मुण्ड m. n. 12, 238. मुण्ड* 234, 12. मुद्र 166, 4. मुद्रल 71, 74. मुद्रा und मुद्रिते 101, 26. मुधा 85, 157, 254, 88. मुनि 3, 10. 162, 16. 200, 8. 224, 7. 228, 14. ॥ मुनि 84, 16. मुनिचित und *चित 248, 2. मुनिपदो 57, 5. मुनिवत् und मुनिशै 200, 8. मुनिस्थल und *स्थल 56, 8. मुने 162, 16. मुनीयतो 224, 7. मुर 58, 22. मुषित s. नग्न. मुष्टि und *भत् 176, 23. मुसल 9, 13. 71, 75. 101, 16. 112, 2. m. n. 12, 65. मुसलिते 101, 16. मुसलोय 9, 13. मुसल्यै 112, 2. मुसल्य 9, 13. √ मुह 192. मुहुम् 254, 78. मुहुतं 32, 19. मूक 118, 20. 167, 50. मूकिर्मन् 118, 20. मूचिक 144, 53. मूढ 58, 37. मूत्र 101, 8. मूत्रपुरोष n. 73, 18. मूत्रशक्त 73, 17. मूत्रिते 101, 8. मूर्ख 118, 19. 172, 15. मूर्खिमन् 118, 19. मूर्छा und मूर्छाले 244, 47. मूल 109, 3. 160, 9. 207, 17. 218, 11. 251, 11. m. n. 12, 86. मूलक m. n. 12, 87. मूलक 251, 11. मूलपाक 131, 19. मूलभार 204, 4. मुलसे 109, 3. मूलाट und *टेने 81, 95. मूलिक 144, 15. मूल्यै 160, 9. मूषिक m. n. 12, 196. मूषिका 4, 6. 163, 12. मूकण्ड 230, 88. मूकण्डु 230, 42. मूजौ 171, 20. मूडाकु 164, 45. मूणाल 146, 9. m. n. 12, 144. मूणालिनी 146, 9. मूद् 223, 3. मूद् 164, 47. मूदु 147, 2. 164, 47. 244, 30. *मूदु 233, 11. मूदुले 244, 30. मून्मैय 223, 3. मूषौ 254, 33. मूष्टलुञ्जित 194, 6. √ मृ 158. 203. मेखला, *वत्, मेखलिक und मेखलिन् 219, 6. मेच 112, 6. 116, 20. 131, 22. 226, 5. मेच्यै 112, 6. मेच्य 116, 20. 226, 5. *मेच्य 116, 20. मेघ und *ये 81, 47. मेद 81, 63. मेदस्थिण्ड 45, 16. मेदेने 81, 63. मेघ 81, 84. मेघै 133, 24. मेधा 37, 16. 72, 9. 112, 7. 116, 8. मेधो 171, 7. मेधातपसो 113, 13. मेधानते 133, 25. √ मेधाये 37, 16. मेधाविन् 177, 5. मेधेने 81, 84. मेधै 112, 7. मेध्य 72, 9. 116, 8. *मेध्य 116, 8. मेघै 133, 22. मेघै 212, 27. मेघक 124, 18. मेघकवर्धक und *वर्धक 124, 18. मेघायण 11, 11. मेघायणै 125, 19. मेघायणक 11, 11. मेघेय 77, 7. मेघुने 188, 38. मेघावक 177, 5. मेघतायने 125, 47. मेघिच्यै 144, 38. मोदक m. n. 12, 29. मोदन 39, 5. 48, 22. मोदमान 48, 8. मोर und *रेने 133, 36. मोहमान 48, 6. मोहने 118, 20. मोक्ष 118, 20. 167, 50. मोक्षिच्यै 144, 53. मोक्षुर्गणिकै 56, 14. मोञ्जायन 114, 17. 227, 13. मोञ्जायने 125, 5. मोञ्जायनो 227, 13. मोञ्जायनेनैय 114, 17. मोक्षै 58, 37. मोदिक (f. आ und ई) 48, 22. मोदनेयक 39, 5. मोदपण्यलादाः 46, 22. मोदमानिक (f. आ und ई) 48, 6. मोद्रे 166, 4. मोद्रल 46, 11. मोद्रले 71, 74. मोद्रलैय 61, 29. मोद्रल्य 61, 29. मोद्रल्य 71, 74. मोद्रल्यकर und *करैय 61, 30. मोने 228, 14. मोनिकै 3, 10. मोनिचिति und *चित 248, 2. मोनिस्थलिकै und *स्थलिकै 56, 8. मोखौ und मोख्यै 118, 19. मोये 58, 22. मोले 218, 11. मोलकै 207, 17. मोलभारिक 204, 4. मोलिच्यै 144, 15. मोषिक 163, 12. मोसने und मोसल्य 71, 75. मोहमानिक (f. आ und ई) 48, 6. मोहने 32, 19. मोदिमैन् 147, 2. म्लेच्छै 24, 2.

य

यत्नमेदम् n. 73, 19. यजमान 179, 11. 188, 4. यजुष्पात्र 45, 12. यज्ञ 23, 12. 103, 38. यज्ञदत्त 11, 45. यज्ञपति 17, 7. यज्ञवल्क 71, 65. यत् (vgl. यद्) 85, 65. यत्र 85, 18. यथा 85, 64. यथाकाम 167, 81. यथातथा 167, 75. यद् (vgl. यत्) 222, 18. 241, 20. *यदम् 222, 18. यदृच्छा 178, 81. यम् 85, 150. यमल 132, 34. यमष्टु 230, 88. यमुन्द 103, 9. यव 108, 4. 251, 6. दैवक 251, 6. यवखद, *यत्, यैवखदिक und यवखदिन् 219, 20. यैवन 128, 19. यवनमुगड 178, 4. यवमत् 108, 4. यवाय und *यिकै 55, 18. यवास 137, 8. 146, 15. 156, 17. यवासिन् 156, 17. यवासिनी 146, 15. यैविक, यविन् und यविलै 108, 4. यष्टि und यष्टी 162, 15. यस्क 228, 70. याजमानै 179, 11. 188, 4. यौजदत्तक 11, 45. याज्ञपते 17, 7. याज्ञवल्कै und यौज्ञवल्क्य 71, 65. यौज्ञायनि 103, 38. यान्तिकै 23, 12. याज्ञयानुयाक्ये 46, 26. यात् 188, 82. 255, 4. यातोपयात und *यातिकै 2, 9. यानै 188, 32. यौयाकाम्य 167, 81. यौयातय्य 167, 75. यान 81, 83. m. n. 12, 31. यानै 81, 83. याम 125, 82. यौम 215, 20. यामलायनै 132, 34. यामष्टेयै 230, 88. यामादनै 125, 82. यौमुन्दायनि 103, 9. यावत् 85, 32. यौवास und यावासै 137, 8. यास्कै 228, 70. *युक्त 60, 6. युग 69, 9. 72, 8. 112, 11. युगै 24, 7. युगंधर 125, 81. युगपद् 85, 9. 167, 104. युगपैद् 254, 19. युगवरत्र und *त्रा 69, 9. युय्य 72, 8. युय्यै 112, 11. युञ्जान und युञ्जानक 80, 9. युद्ध, *यत् und युद्धिन् 161, 17. युधिष्ठिर 163, 45. युवति 170, 8. युवन् 177, 14. युवराज 48, 19. 167, 85. युष्मद् 241, 28. यूकर 61, 30. यूका und यूकालै 244, 47. यूथ 14, 2. 81, 45. 116, 21. 237, 9. m. n. 12, 10. यूथरै 14, 2. यूथै 81, 45. यूथ्य und *यूथ्य 116, 21. यूथ 9, 19. 237, 9. m. n. 12, 68. यूथेय und यूथ्य 9, 19. यूथ 14, 2. 81, 44. m. n. 12, 18. यूथरै 14, 2. यूथै 81, 44. योक् 254, 49. योध 151, 17. m. n. 12, 154. योकरैय 61, 30. योमै 69, 9. यौगंधरायणै 125, 51. यौगण्ड्य 167, 104. यौगवरत्र 69, 9. यौतकि und *यौ 67, 13. यौथ्यै 237, 9. योधै 151, 17. यौधकि und यौधिक 86, 3. यौधिष्ठिर 163, 45. यौथ्यै 237, 9. यौवतै 170, 8. यौवन m. n. 12, 193. यौवनक 177, 14. यौवराजिक (f. आ und ई) 48, 19. यौवराज्य 167, 85.

र

रक 220, 8. र-रक्ष 84, 9. रक्षम् 136, 3. 151, 28. 172, 12. र-रक्षा 84, 9. रक्षामुख und रक्षोमुख m. Sg. und Pl. 184, 17. रक्षोऽसुर 212, 3. रक्षोहय und रक्षोहयक 80, 8. रक्ष 35, 16. रक्षै 183, 18. रक्षत m. n. 12, 38. रक्षन und *रक्षे 81, 74. रक्षम् 172, 12. रक्षिमेन् 147, 27. रक्षु 119, 21. रक्षुकण्ठ 232, 11. रक्षुभार 232, 10. रक्ष 101, 54. 125, 32. m. n. 12, 141. रक्ष 215, 16. रक्षितै 101, 54. रथ 135, 4. रथकार 56, 3. 58, 5. रथगणक 28, 8.

रघुगणकं 185, 11. रघंतर 26, 25, 164, 39. रघपथ 119, 4. रघस्या 140, 3. रैयिक 135, 4.
 रघीतर 164, 38. रमे 95. रैमण 128, 13. रम्य und रघत् 176, 29. रस 103, 43. रहस् 116,
 11. 174, 11. रहस्यं und रैहस्य 116, 11. √रहायै Med. 174, 11. रहूगण 71, 70. रौक्म
 220, 6. राक्षर und राक्षस्य 144, 34. राक्षसे 136, 3. 151, 28. राक्षोऽसुरे 212, 3. राग 101,
 94. 162, 45. रागवृत्ति 149, 14. रागिते 101, 94. रागौ 162, 45. राक्षसे 35, 16. राजगृह und
 राजगृहक 124, 15. राजन् 1, 3. 86, 11. 144, 2. 151, 36. 167, 38. राजनै 151, 36. राजपथ
 119, 18. राजपुरुष und राजपौरुष 167, 62. 8, 21. राजभत् und राजभत 236, 35. राजल
 und राजले 228, 88. राजस्थलक und राजस्थली 124, 13. राजायन und राजायनक 195, 9.
 राजोय und राजोयिनो 146, 24. राज्ञुकपिठनैः 232, 11. राज्ञुभारिणः 232, 10. राज्ये 144, 2.
 राज्य 167, 38. राखायनै 125, 32. राखायनि 149, 25. राखि 149, 16. राति und रते 162, 10.
 रात्रौ 254, 18. रायकारिके 56, 3. रायकायं 58, 5. रौघगणक 28, 8. रौघंतर 26, 25. 164, 39.
 राघंतरायणै 164, 39. रौघीतर und राघीतरायणै 164, 38. राधि und रधे 162, 11. रान्धक
 110, 21. राम 163, 50. रामे 95. रौमि 163, 50. रामोद und रामोदयान 15, 17. रायस्योष
 und रायस्योषक 11, 29. रायणै 228, 45. रायणि 110, 4. 149, 6. राशि 234, 5. राष्ट्र m. n.
 12, 160. राष्ट्रपते und राष्ट्रपति 17, 8. रौसायनि 103, 43. राहवृत्ति 149, 14. राहवि 149, 5.
 राहूगणै und राहूगण्य 71, 70. √रौ 158. 203. रुक्मिणी 230, 10. रुह 71, 113. √रुच्.
 √रुद् und √रुट् 120. रुद्र 59, 14. रुम् 59, 13. 157, 8. रुक् 217, 12. रुष und रुषरै 14, 3.
 रुष्ट und रम्त् 176, 23. रुष्य und रघत् 176, 24. रुह 3, 11. रुद्र 230, 90. रुष und रघत्
 193, 2. रुष्य 103, 10. रुष 14, 3. 37, 59. √रुष्यै 37, 59. रुषरै 14, 3. रे 85, 36. रेख
 228, 41. रेखा 37, 49. रेखा 171, 15. √रेखायै 37, 49. रेणु m. n. 12, 61. रेभ 71, 12.
 रेवत 11, 33. रेवते 81, 135. रेहत् 174, 13. रेहत् und √रेहायै Med. 174, 13. रे 85, 38.
 रेखे 228, 41. रैभ्य 71, 12. रेवत und रेवतक 11, 33. रोग und रगिते 101, 61. रौचन 128, 8.
 रोचना mit रु 243, 5. रोचमान 86, 7. रोटक 1, 5. रोध 228, 19. रोमक 61, 8. रोमन्
 61, 31. 132, 18. 176, 22. 200, 2. 237, 27. रोमयत् 176, 22. 200, 2. रोमश 61, 7. रोमशै
 200, 2. रोमाञ्च und रञ्चिते 101, 62. रोह 235, 24. रोहै 95. रोहवृत्ति 149, 14. रोहत्
 und √रोहायै Med. 174, 12. रोहिण 15, 7. रोहिणी 230, 9. रोहिणी 81, 134. रोहिणीवेण
 250, 20. रोहितक 191, 7. रोहितक 228, 85. रोहितक 191, 7. रोहिणये 230, 10. रोहै
 und रोह्यै 71, 113. रोदेयै 230, 90. रोदक 59, 14. रोधे 228, 19. रौण्यायणि 103, 10. रौ-
 मदेयै 61, 9. रोमयै 237, 27. रोमशैय 61, 7. रोमायणै 132, 18. रोमैय 61, 31. रौर्यै
 157, 6. रौर्य 59, 13. रौहिके 3, 11. रौहिणायन 15, 7. रौहिणये 230, 9. रोहितक 191, 7.
 रोहितक 228, 85. रोहितक 191, 7. रोह्यै 235, 24.

ल

लकुल und लकुल्यै 160, 8. लवण und लवण 230, 35. लवणौ und लवो 139, 14.
 लवणिक Bah. 30, 8. लघिमैन् und लघु 147, 8. लङ् 125, 65. लङ्कट 104, 8. लङ्कान्तमु-

खा: 104, 7. लङ्का 210, 5. लभ्य m. Sg. und Pl. 184, 2. लमक 104, 3. 125, 9. m. Sg. und Pl. 29, 2. लम्बाविश्वययमो (richtig बम्बा*) 205, 9. ललाट 244, 18. m. n. 12, 256. ललाटुर्ले 244, 16. लय 109, 18. लयण 13, 12. 81, 75. 118, 11. लेवण 128, 22. लवणो 13, 12. लवणम् mit क 243, 16. लवणिमेन् 118, 11. लवणौ 81, 75. लवमै 109, 18. लह्य 228, 71. m. Sg. und Pl. 184, 2. लावण्ये und लावण्ये 230, 35. लाघवे 147, 8. लाङ्कायनि 210, 5. लाङ्कायने 125, 65. लाङ्गलेय्य, लाङ्गले* und लाङ्गले* 178, 7. लाट् und √ लाट्यै 37, 8. लाडि und लाडो 67, 2. लान्त und लौन्टक 186, 6. लामकायने 125, 9. लावक und लावकायनि 103, 44. लावणौ und लावण्य 118, 11. लाघेरणि und *णौय 74, 26. लाह्ये 228, 71. लिगु 71, 32. 125, 34. लिङ्ग m. n. 12, 242. लिट् und √ लिट्यै 37, 45. √ लिप् 181. लिप्तधामित 194, 3. √ लो 158. 203. √ लुट् und √ लुट् 120. √ लुप् 181. √ लू 158. लून und लूनक 186, 10. लूनययम् 105, 6. लूयमानययम् 105, 7. लूय 42, 4. लेख 37, 48. 228, 42. लेखा 37, 47. लेखा 171, 23. लेखाभ 230, 7. m. Sg. und Pl. 29, 41. लेखाभू 230, 7. √ लेखाये 37, 47. √ लेख्यै 37, 48. लेट् 37, 9. लेट 37, 9. 82, 4. √ लेट्यै 37, 9. लेख्ये 228, 42. लेखाभेयै 230, 7. लेगवायने 125, 34. लेगव्य und लेगव्यायने 71, 32. लोकायत 23, 9. लोचना mit क 243, 5. लोट् 37, 46. लोट 82, 5. √ लोट्यै 37, 46. लोफाष्ट und *गटे 81, 123. लोमक 61, 9. 103, 36. 132, 22. लोमन् 53, 6. 132, 19. 163, 42. 225, 8. 236, 28. 237, 28. m. n. 12, 241. लोमन (l) m. n. 12, 241. लोमश 61, 6. m. n. 12, 211. लोह 125, 38. 191, 3. m. n. 12, 213. लोहाण्ड und *गडे 81, 123. लोहित m. n. 12, 201. लोहितागिरि 50, 6. *लोकाव 46, 20. लोकायतिके 23, 2. लोम 236, 28. लोमकायने 132, 22. लोमकायनि 103, 36. लोमकोय 61, 9. लोमने 225, 8. लोमन्ये 237, 28. लोमशौय 61, 6. लोमायने 53, 6. 132, 19. लोमायन्य 53, 6. लोमि 163, 42. लोपायणि 40, 4. लोह 191, 3. लोहायने 125, 38. √ ल्यो und √ ल्यो 158. 203.

व

वंग 116, 24. 224, 2. वंशावतो 224, 2. वेश्य und *वेश्य 116, 24. वक्र 118, 6. 131, 12. वक्रपाल 235, 30. वक्रिमेन् 118, 6. वलम् 151, 18. वङ्खरभण्डोरथा: 104, 2. वङ्ग und वङ्गौय 74, 8. वच्चे 133, 2. वजि und *मत् 183, 27. वच 235, 16. m. n. 12, 96. वञ्जो 39, 14. वट् 85, 127. वट 160, 5. 176, 27. वटवत् 176, 27. वट्यै 160, 5. वटर* und *वटर 36, 19. वटाकु 163, 6. वटारक m. Sg. und Pl. 29, 40. वट्या 69, 2. 127, 16. 219, 15. वडवायत्, वडविक und वडविन् 219, 15. वडभोकार 58, 35. वडाक् 228, 90. वण 71, 72. वणिक 206, 28. वणिकि 206, 27. वणिज् 151, 2. वत् Adverbialsuffix वत् 85, 90. 254, 40. वतण्ड 46, 14. 71, 50. 227, 23. 228, 22. वतण्डो 227, 23. वत्स 46, 28. 71, 2. 141, 20. वत्सजरत् und *जरन्तः 46, 23. वत्सा 4, 10. वत्सिमेन् 141, 20. वत्सोद्धरण 97, 2. √ वट् 182. वद 15, 66. वदे 133, 4. वदान्य 86, 5. वदान्य* 234, 15. वदि 254, 150. वध 112, 10. वधे 24, 6. वधा 85, 69. वधू 28, 13. 59, 11. वध्यै (l) 112, 10. वध्योग 8, 8. 164, 34.

वधोष (१) 164, 34. वध्वा 85, 69. वन 47, 9. 85, 92. 109, 4. 141, 14. 160, 12. वनको-
 ग्राम्यो und *कौशाम्यो 127, 6. वनसे 109, 4. वनिता 61, 23. वनिल 47, 9. वन्य 160, 12.
 वन्या 141, 14. √ वप् 182. वपे 133, 3. वपो 171, 18. वप् m. n. 12, 91. वसे 95. वयस्
 136, 5. 151, 25. 212, 17. वयस und वयसिनी 146, 33. वरण und √ वरय 37, 35. वरजा
 69, 9. 195, 7. वरम् 254, 144. वराण und *से 109, 7. *वराह 217, 8. वरिमेन् 147, 10.
 वेरी 81, 144. वरु 172, 4. वरुह 59, 2. वरुण 236, 30. वरेण्य 103, 30. वर्ग, वर्ग्य und *वैर्ग्य
 116, 2. वर्चगर्त 124, 27. वर्चल 61, 12. वर्चस् 174, 22. वर्चस्क m. n. 12, 220. √ वर्चाये
 Med. 174, 22. वर्ज्य 124, 26. वर्ण 13, 14. 109, 6. 142, 6. 193, 3. m. n. 12, 67. वर्णक
 71, 72. 101, 34. m. Sg. und Pl. 29, 44. वर्णकित 101, 34. वर्णवत् 193, 3. वर्णसे 109, 6.
 वर्णिल 142, 6. वर्णु 35, 3. 245, 2. 249, 2. वर्त 92, 5. *वर्तके 185, 15. वर्तनाह 228, 46.
 वर्तने 24, 11. वर्तमान 86, 7. वर्धन 128, 8. वर्धमान 86, 7. वर्मक m. Sg. und Pl. 184, 31.
 वर्मतो 39, 10. वर्मन् 101, 42. 219, 12. वर्मवत् 219, 12. वर्मिक 144, 10. वैर्मिक 219, 12.
 वर्मित 144, 10. वर्मित 101, 42. वर्मिन् 210, 6. वर्मिन् 219, 12. वर्ष 16, 7. m. n. 12, 177.
 वर्षा 16, 7. 209, 3. वर्षालो 31, 24. वर्षामेन् 147, 26. वर्षुक m. Sg. und Pl. 184, 31. वर्षन्
 und वर्षने 244, 41. वल 124, 18. वलभो 206, 22. वलय m. n. 12, 104. वलि 139, 7.
 वलिक 132, 7. वलिल 139, 7. वल्लक m. n. 12, 198. वलु 3, 4. 37, 4. 71, 28. 206, 15.
 √ वल्लये 37, 4. वल्लोक m. n. 12, 178. वल्लक und *को 81, 48. √ वल्लभ 84, 3. वल्ली
 124, 32. वव 85, 186. वशम् 85, 95. वश und *मत् 183, 7. वशे mit क 243, 21. वशमसा
 31, 26. वषट् 31, 31. 85, 39. 254, 58. √ वस् 182. वस 133, 34. वसन्त m. n. 12, 118.
 वसो 171, 19. वसाति 195, 13. वसिष्ठ 42, 2. वसु 16, 8. 103, 46. 136, 6. 151, 19. 212, 8.
 m. n. 12, 179. वसुनीति 115, 5. वसुमत् 212, 11. वस्त्र m. n. 12, 178. √ वह् 182. वह
 15, 77. 172, 4. वैह 215, 24. वहचरु 172, 5. वहति und *ते 162, 41. वहद्गु 105, 2.
 वह्यका 103, 33. वह्यस्क 164, 32. वा 85, 2. वाकिर् 85, 166. वाक्य 58, 11. वाकपालेय
 235, 30. वाक्को und वाक्क 118, 6. वाक्से 151, 18. वाग्मायन und वाग्मिन् 15, 33. वाह्मनसे
 113, 19. वाच्य 58, 11. वाज 71, 3. वाजप्य und वाजप्यायने 125, 12. वाजवत und वाजव-
 तायनि 103, 20. वाजसनेय und वाजसनेयिनः 232, 2. वाज्य 71, 3. वाज्ये 235, 16. वाज्येक
 39, 14. वाट् 85, 163. वाटाकयि 163, 8. वाह्य 167, 2. वाह्य 69, 2. वाह्ये 127, 16.
 वाह्य 167, 2. वाह्योकाये 58, 35. वाहाके 228, 90. वागो 71, 72. वाणिजाज्य und वाणि-
 काज्यविध 175, 7. वाणिजे 151, 2. वाणिजक und वाणिजकविध 175, 6. वाण्य 71, 72.
 वात् 85, 91. वात 125, 84. 141, 4. 244, 16. वातिक und वातक्य 58, 16. वातपई 228, 22.
 वातरुह्य und वातरुहायने 71, 50. वातस्थलेक 80, 15. वातागर und *रीय 25, 53. वातायने
 125, 84. वातुले 244, 16. वात्यो 141, 4. वात्रक und वात्रकक 195, 25. वात्से 141, 20.
 वात्सोद्धरण 97, 2. वात्स्य 71, 2. वात्स्यायन und वात्स्यायनी 227, 12. वादायन 15, 66.
 वाधय 28, 13. वाधवक 59, 11. *वाधूलेय 46, 7. वाधोष (१) und वाधोषायणो (१) 164, 34.
 वाधोम und वाधोमायने 164, 34. 8, 8. वानकोशाम्ये und *कौशाम्ये 127, 6. वानव्य und
 वानव्यायने 125, 76. वानितेय 61, 23. वामे 95. वामन् und वामने 139, 2. वामन und

वामा am Ende eines Bah. 155, 14. वामरथ und *व्यै 58, 12. 47. वायरज्जु 119, 14. वायसे
 136, 5. 151, 23. 212, 17. वायुदत्त 230, 60. 235, 3. वायुदत्तेयै 230, 60. वायुदत्तेय 235, 3.
 वार m. n. 12, 52. वारत्र 69, 9. वारत्रक 195, 7. वारत्राण m. n. 12, 52. वाराटक und
 *क्रीय 74, 41. वाराणसी und *णसेयै 127, 3. वारि 162, 9. वारिष 119, 8. वारिरे 162, 9.
 वारुहक 59, 2. वारुण 236, 30. वारुणायनि 130, 30. वारुणहिकै 198, 7. वारुणवन्धुकै 198, 6.
 वार्कनि 110, 7. वार्कनि 163, 9. वार्कवज्जिकै 198, 5. वार्कि 163, 54. वार्ह्य 71, 22. 45.
 वार्ह्यायणै 71, 45. वार्ह्यगतै 124, 27. वार्ह्यलैय 61, 12. वार्ह्यलेय 46, 7. वार्ह्यक 124, 28.
 वार्ह्य und वार्ह्य 118, 2. वार्ह्यकै und वार्ह्यक 71, 72. वार्ह्यवै 35, 3. 245, 2. 249, 2. वार्ह्य-
 नात्ते 228, 48. वार्ह्यकै 92, 5. वार्ह्य und *कै 190, 12. वार्ह्यकै 23, 29. 40, 10. वार्ह्य und
 *वै 189, 6. वार्ह्य und वार्ह्यहते 212, 28. वार्ह्यमै und वार्ह्यम्य 71, 103. वार्ह्यलो und *वत्
 176, 12. वार्ह्य und वार्ह्ययने 164, 36. वार्ह्यतेयक 39, 10. वार्ह्यकायणि 210, 6. वार्ह्यकै und
 वार्ह्यतेयै 144, 10. वार्ह्यगणै und वार्ह्यगणय 71, 69. वार्ह्यले 188, 20. वार्ह्यलि 163, 8. वार्ह्यायणि
 103, 35. वार्ह्यकै 209, 3. वार्ह्य 237, 33. वार्ह्यकै 228, 37. वान 162, 38. m. n. 12, 174.
 *वान Bah. (f. श्वा) 66, 7. वानक 124, 18. वानिकाय und वानिकायैविध 175, 7. वानिकायने
 132, 7. वानिज, वानिजैविध, वानिज्यक und वानिज्यकैविध 175, 7. वानो 162, 38. वानाद्य
 und वानाद्यायने 71, 28. वानुके 3, 4. वानुके m. n. 12, 178. वानुकि und *क्रीय 74, 42.
 वानुलक 124, 32. वावट्टक und *क्यै 58, 6. वाण 47, 2. वाणन 128, 2. वाणिनै 47, 2. वास
 47, 7. वासन 128, 2. वासव 235, 13. वासवै 136, 6. 151, 19. 212, 8. वासवायनि 103, 46.
 वासवेय 235, 13. वासातक 195, 13. वासिलै 47, 7. वासिष्ठ 125, 32. 230, 35. वासिष्ठायनि
 42, 2. वासुमतै 212, 11. वासेनको und *क्यै 127, 15. वासुविद्यै und *विद्या 32, 11. वाह
 130, 5. 216, 2. वाहद्रोण und *द्रोणिकै 130, 6. वाहन und वाहनिकै 216, 2. वाहयन 15, 77.
 वाहिकै 130, 5. 216, 2. वाह्यकायनि 103, 23. वाह्यस्क und वाह्यस्कायने 164, 32. वि 154, 11.
 विकंसा 230, 8. विकट्ट 55, 20. 137, 9. विकट्टितै 55, 20. विकट und *टैने 162, 24. वि-
 कया 40, 2. विकम्पने mit क 243, 22. विकर 26, 3. 237, 30. विकर्ष 92, 15. विकल 81, 136.
 विकलित und *तिन् 22, 35. विकलै 81, 136. विकसने mit क 243, 22. विकार 86, 8. वि-
 कास 230, 8. विकुघास und विकुघास 61, 25. विक्रो 31, 17. विद्या 90, 20. विगहं und वि-
 गहिणो 146, 12. विग्रहोत्त 238, 20. विग्र 230, 71. 248, 10. विग्रज 230, 71. विग्रह 248, 18.
 विघातिन् 167, 21. विघ्न, विघ्नतन्त्र, *तन्त्रितै und विघ्नितै 101, 84. विचुचणम् 78, 10. विचय
 und विचयक 18, 17. विचरिका und *क्यै 244, 47. विचार und *रितै 101, 13. विचिन्त* und
 विचित्र* 213, 2. विजग्ध 207, 9. विजय und विजयक 18, 9. विजात 167, 65. विजापक
 35, 14. विजिगीषा und *षैय 25, 32. विटक und *क्यै 81, 157. विटङ्क m. n. 12, 121.
 विटप 228, 48. m. n. 12, 140. विटङ्क m. n. 12, 122. वितङ्क m. n. 12, 233. वितगडा 40, 5.
 विथक् 254, 128. / विट 181. विट् 222, 10. विट 15, 5. विटग्ध 167, 69. 207, 8. विटत्
 151, 7. विटभत् 71, 7. *विटम् 222, 10. विटो 171, 3. विदेह 124, 14. विद्या 32, 14.
 151, 9. विट्टम् 151, 6. विधमचूडा 178, 28. विधवा 230, 17. विधान 236, 8. विधान*
 234, 8. विनत् und *ता 61, 23. विनट 26, 4. विनट्ट 207, 15. विना 254, 59. विनोद 26, 4.

चिन्तु 164, 21. विषय 11, 24. विषयी 57, 11. विषात 167, 45. 186, 10. विषातक 186, 10. विषादिका und *ले 244, 47. विषाश 53, 11. 222, 2. 228, 69. विषाश 11, 25. 53, 11. 228, 69. *विषाशम् 222, 2. विषाशा 228, 69. विप्रकर्ष 92, 11. विप्रचित्त und *चित्त 248, 3. विप्रयोग 92, 9. विप्रश्न 92, 14. विषद्व und *कै 33, 9. विभक्तिप्रतिरूपक 85, 146. विभजन 207, 10. विभाषा mit कृ 243, 27. विभोतक 191, 8. विभोयण 128, 21. विमति 58, 9. 118, 21. विमतिर्मेन्, विमनस् und विमनिर्मेन् 118, 21. विमान् 230, 18. विमान m. n. 12, 92. विषात 118, 21. 186, 10. विषातक 186, 10. विषातिर्मेन् 118, 21. विरत und विरन्त 237, 21. विरह 237, 40. विराग 92, 17. विराधय 167, 8. विरुद्ध 207, 16. विरुपाक्ष 228, 78. विरोहित 71, 68. विलम्ब 71, 115. विलात 118, 21. विलाता 4, 12. विलातिर्मेन्, विलाभ und विलाभिर्मेन् 118, 21. विलेपिका 179, 5. विद्याकु 163, 4. विद्वद्धि 108, 6. विश 222, 14. विश 47, 14. 116, 23. 230, 19. विशङ्कट und *टै 162, 26. विशदेव und विशदेवैभक्त 34, 25. *विशम् 222, 14. विशेप 15, 43. विशयिन् 83, 24. विशसि 167, 52. विशस्ति 167, 43. विशाख 113, 6. विशात 167, 84. विशाय 167, 63. विशायिन् 83, 22. विशारद und *दिर्मेन् 118, 21. विशाल 15, 44. 25, 49. 61, 5. 162, 25. 167, 54. m. n. 12, 136. विशाला 15, 44. विशालै 162, 25. विशालैय 25, 49. विशिका 90, 16. विशिख 234, 20. विशिखा 90, 15. विशिल 47, 14. विशिष्ट 234, 20. विशेष 211, 15. विशेष 234, 7. विश्य und *विश्य 116, 25. विशयण 228, 44. विशि 77, 5. m. Sg. und Pl. 184, 13. *विद्युत् 60, 21. विश्व 241, 2. m. n. 12, 234. विश्वकथा 40, 3. विश्वजन 152, 10. विश्वदेव 34, 25. 177, 13. विश्वदेवैभक्त 34, 25. विश्वधा 90, 11. विश्वरूप 167, 95. विश्वानर 15, 34. 164, 9. विश्वा-वसु 71, 23. विश्व 72, 4. 167, 59. विश्वपदी 57, 41. विश्वपुट m. Sg. und Pl. 184, 23. विश्वम 74, 4. 167, 44. विश्वमम् 105, 16. विश्वमस्य 167, 23. विश्वमेय 74, 4. विश्वय 170, 14. विश्वयिन् 83, 25. विश्वाण m. n. 12, 202. विश्वायिन् 83, 23. विष्णु 139, 13. विष्ट und *पुर 230, 2. विष्णु 161, 35. विष्णुज 71, 116. विष्णुपदी 57, 18. विष्णुवृद्ध 164, 30. विष्य 72, 4. विष्यक् 139, 13. विष्यक्तेनार्जुना 194, 18. विस 47, 14. विसर्ग 238, 11. विसिल 47, 14. विस्फोटक 58, 48. विसि 230, 27. विहसने mit कृ 243, 29. विहायसा 254, 66. विहार m. n. 12, 200. वीक्ष 15, 76. वीक्षरुहा mit कृ 243, 12. वीक्षश mit कृ 243, 11. वीक्षा 219, 18. 244, 8. वीक्षाले 244, 8. वीक्षायत्, वीक्षिक und वीक्षिन् 219, 18. वीर 235, 14. वीरण 11, 29. 33, 26. वीरणकै 33, 26. वीरपत्नी 240, 3. वीरध 131, 24. वृत्त und वृत्त्यै 160, 2. वृग्मूल, *वृत् and *मूर्तिन् 161, 20. वृक् 163, 54. *वृक् 217, 6. वृक्पाह 198, 7. वृक्वन्धु 198, 6. वृक्ला 163, 9. वृक्वन्धिन् 198, 5. वृत् 25, 29. 56. 71, 22. 45. 81, 55. *वृत् 217, 6. वृत्ता und *मत् 183, 25. वृत्तै 81, 55. वृत्तैय 25, 29. 56. वृट् und वृट्तिर्मेन् 118, 2. √ वृत् 120. वृत् m. n. 12, 78. वृत्ति 23, 20. 40, 10. वृत्तहति und *हन् 212, 26. वृथा 254, 70. वृद्धिगि 71, 103. वृद्ध 164, 36. वृद्ध und *वृद्ध 36, 9. वृद्धिगुणा 194, 49. √ वृध् 120. 214. वृन्त und *रै 14, 7. वृष 103, 35. 147, 26. *वृष 217, 7. वृषण 71, 69. 125, 14. वृषन् 188, 20. वृषनी 163, 8. वृष्टि 237, 33. वृष्णिक 228, 37. √ वृ 158. 203. √ वे 182. वेग 101, 24. वेग und वेगै 24, 9. वेगितै 101, 24. वेद् 37, 15. वेट, *वत्, वेटा und *वत्

176, 28. $\sqrt{\text{वेद्ये}}$ 37, 15. वेद्यमैन् 147, 30. वेद्यु 33, 25. 75, 7. 126, 4. 147, 30. 166, 8. 176, 4. वेद्युके 33, 25. 74, 56. वेद्युकीय 126, 4. वेद्युमत् 176, 4. वेतस 81, 54. 126, 6. वेतसकीय 126, 6. वेतसै 81, 54. वेतालौ 31, 8. वेत्त 25, 50. 126, 8. वेत्तकीय 126, 5. वेत्तीय 25, 50. वेद 72, 21. वेदे 24, 9. वेद 215, 12. वेद 72, 21. वेन 58, 29. वेमन् 139, 3. 236, 29. वेमने 139, 3. वेला und $\sqrt{\text{वेलाये}}$ 37, 43. वेलायाम् 85, 62. वेग 15, 36. 116, 25. 216, 6. वेग 49, 4. वेगा und *मत् 183, 20. वेगमके 33, 15. वेगमन् 33, 15. 61, 4. वेग्य und *वेग्य 116, 25. वेष्ट und वेष्टे 24, 9. वेहत् und $\sqrt{\text{वेहाये}}$ Med. 174, 17. वे 85, 145. वेकसेये 230, 8. वेकङ्कत und वेकङ्कते 137, 9. वेकषिके 40, 3. वेकयत und वेकय-
तेविध 175, 9. वेकर 26, 3. वेकर्णि 110, 30. वेकये 237, 38. वेकर्षिके 92, 15. वेकस्यत und
*त्वा 67, 9. वेकारिमत् 194, 28. वेकासेये 230, 8. वेकि 110, 13. वेकुघासेीय und वेकुघा-
सेीय 61, 25. वेत्ते 90, 20. वेत्त्यायण 15, 78. वेगतायन und वेगतायनक 11, 47. वेगजेये
230, 71. वेगहि 248, 18. वेगि 248, 10. वेगेये 230, 71. वेघात्य 167, 21. वेङ्कि 10, 13.
वेजग्धके 207, 9. वेजात्य 167, 65. वेजापके 35, 14. वेटये 228, 48. वेटयत und *त्वा 67, 7.
वेणवे 166, 8. वेणुक 74, 56. 75, 7. 126, 4. वेतषिङ्के 40, 5. वेतसक 126, 6. वेतालकिर्ण-
कन्य 87, 7. वेतिल und वेतिलक 195, 23. वेतुलकन्य 87, 4. वेत्तक 126, 5. वेदग्धके 207, 8.
वेदग्ध्य 167, 69. वेदजि und *कीय 74, 35. वेदते 151, 7. वेदभत्य 71, 7. वेदायन 15, 5.
वेदिक (f. आ und ई) und वेदी 48, 2. वेदुये 151, 6. वेद्ये 32, 14. 151, 9. वेधवेये 230, 17.
वेनतीय 61, 23. वेनद 26, 4. वेनङ्कके 207, 15. वेनोद 26, 4. वेन्द्य 164, 21. वेन्ये 58, 29.
वेपथक 11, 24. वेपात्य 167, 45. वेपाणे 228, 69. वेपाशक 11, 25. वेपाशायन und वेपाशायन्य
53, 11. वेपेय und वेपेयेविध 175, 10. वेप्रकर्षिके 92, 11. वेप्रचिति und *चिति 248, 3.
वेप्रयोगिके 92, 9. वेप्रश्निके 92, 14. वेभग्नके 207, 10. वेभौतक 191, 8. वेभतायन und वेभ-
तायनक 11, 13. वेभते 118, 21. वेभतायन und वेभतायनक 11, 13. वेभत्ये 58, 9. वेभत्य
118, 21. वेभन 236, 29. वेभनसे 118, 21. वेभान्य 118, 21. वेभान्ये 230, 16. वेभन्कश् 121, 4.
वेयाकरणे 32, 9. वेयाकते 151, 26. वेयाते 118, 21. वेयात्य 118, 21. वेयाये 32, 25. वेरकि
110, 31. वेरङ्किके 92, 17. वेरणक 11, 29. वेरत्ये und वेरन्त्ये 237, 21. वेरहो 237, 40. वेरा-
णक und *कीय 25, 40. वेराधय 167, 8. वेरुपाळे 228, 78. वेरेय 235, 14. वेरोहित und
वेरोहित्य 71, 68. वेरकि 110, 37. वेरम्य und वेरम्य 71, 115. वेराभे 118, 21. वेराम्य 118, 21.
वेलेपिके 179, 5. वेत्य und वेत्यायन 15, 49. वेयाकवि 163, 4. वेगपायन 15, 43. वेगस्य
167, 43. वेगस्य 167, 52. वेगाल्य 167, 64. वेगायन 15, 38. वेगाय्य 167, 63. वेगानायन
15, 44. वेगालीय 61, 5. वेगाल्य 167, 54. वेगिके 90, 18. 216, 6. वेगिके 90, 15. वेगिति
110, 22. वेगेये 230, 19. वेगेपिके 211, 15. वेग्मीय 61, 4. *वेगयण 113, 5. वेगयणे 228, 44.
वेगेये 77, 5. वेग्यकयिके 40, 3. वेग्यजननी 152, 10. वेग्यदेव 34, 25. 177, 13. वेग्यदेवक
177, 13. वेग्यदेवेभक्त 34, 25. वेग्यधे 90, 11. वेग्यधेनय und वेग्यधेनवेभक्त 34, 22. वेग्य-
मानय und वेग्यमानवेभक्त 34, 21. वेग्यरूप्य 167, 95. वेग्यानर 164, 9. वेग्यानरायण 15, 34.
वेग्यायस्य 71, 23. वेग्यस्य 167, 23. वेग्य 167, 44. वेग्ये 170, 14. वेष्टपुरेये und वेष्टेये
230, 2. वेष्टाय und वेष्टायाने 164, 35. वेष्टाजं und वेष्टाज्य 71, 116. वेष्टायुद्ध und वेष्टा-

वृद्धायनं 164, 36. वृष्य 167, 59. वृषमिक 238, 11. वृषफोटको 58, 49. वृषेये 230, 27. वृहति 110, 32. वृषट् 11, 30. 85, 38. व्यक्त* 213, 4. व्यङ्ग 256, 4. व्यङ्ग 256, 5. व्यतिषङ्ग 131, 13. व्यर्थ 24, 6. व्यक्तश 121, 4. व्यवहार 211, 11. 256, 6. व्यस्त 251, 11. व्याकरण 32, 9. व्याकृत 161, 20. व्याकुलित und *तिन् 22, 32. व्याघ्रपाद् und व्याघ्रपाद्य 71, 6. व्याङ्ग* (nicht वैद्यङ्ग*) 256, 4. व्याङ्ग* (nicht वैद्याङ्ग*) 256, 6. *व्याङ्ग 231, 4. व्याङ्गि 67, 3. 74, 34. व्याङ्गि-शाला 91, 4. व्याङ्गीय 74, 34. व्याङ्गी 67, 3. व्याधि und *ते 101, 41. व्याय 32, 25. व्या-याम, *वत् und व्यायामिन् 161, 12. व्याल und व्यौलिक 135, 7. व्यावहारिके 211, 11. 256, 6. व्यष्टिचिरात् 187, 10. √व्ये 182. वण 101, 43. वणो 133, 26. व्रणिते 101, 43. व्रीहि 108, 5. 166, 2. व्रीहिके, व्रीहिन्, व्रीहिमत् und व्रीहिलै 108, 5. वैहे 166, 2. √व्यो 158. 203.

श

शक् 71, 16. 151, 16. 220, 4. शकट 55, 11. 125, 44. 141, 11. m. n. 12, 227. शक-टि und *टेने 162, 6. शकटिके 55, 11. शकटोक्तं 249, 10. शकटयो 141, 11. शकंथि 230, 15. शकन्धु 58, 38. शकल 71, 61. 176, 18. 230, 61. m. n. 12, 230. शकलवत् 176, 18. शकला 31, 9. शकालुद्र und *द्वैय 25, 15. 16. शकुनि 18, 19. 230, 21. शकुनिक 18, 19. शकुनि-सवन 242, 13. शकुलाद् 48, 7. शक्यदी 57, 28. शक्ति 71, 59. 162, 7. 176, 16. 216, 12. शक्तिमत् 176 16. शक्तेने 162, 7. शङ्कु 71, 31. शङ्कर und *रैय 25, 46. शङ्कु 58, 30. 71, 31. 172, 13. शङ्कुपथ 119, 10. शङ्कु 85, 100. शङ्ख 15, 3. 53, 3. 71, 14. 220, 7. m. n. 12, 8. शङ्कोपेति 205, 8. शञ्जि und *मत् 183, 28. शट 71, 15. 220, 5. शटोक्तं 249, 10. शट 53, 7. 71, 15. शणक 46, 9. शणकवाभवाः 46, 10. शणपाद् 187, 14. शणफला 4, 15. शण्डामेको 205, 7. शण्डिल 71, 71. शतकुम्भ 8, 28. शतद्वार 230, 4. शतपति 17, 3. शतपथ 225, 6. शतपथ 119, 9. शतपदी 57, 7. शतपुत्र 177, 26. शतपुष्पा 4, 18. शतमान m. n. 12, 30. शतल 230, 24. शतावर 230, 78. शत्रु 151, 16. शत्रुदमन 128, 25. शत्रे 95. शनैस् 254, 8. शप 15, 36. शपथ m. n. 12, 215. शफ 162, 39. *शफ Bah. (f. श्वा) 66, 8. शफर und *रैय 25, 3. शफेने 162, 39. शवर 164, 42. शवल 61, 10. 230, 92. शव्य und *वत् 193, 6. शव्यायै 194, 21. शम् 85, 123. 254, 52. शम 81, 117. शम 215, 16. शमिक 164, 24. शमी 143, 5. 176, 6. शमेने 81, 117. 144. शमोकोरनेने 81, 145. शमोक्तु 143, 3. शमोपस्थ 41, 5. शमोवत् 176, 6. शयणद् und शयणैभक्त 34, 18. शयाणद् und शयाणैभक्त 34, 20. शयाण्डो 206, 5. शय्या 216, 11. शर 33, 3. 176, 13. शरके 33, 3. शरणा und शरण्य 226, 13. शरद् 209, 4. शरदिन् 150, 3. शरद्वत् 164, 16. शरनिवास 68, 21. शरनिवेश 68, 20. शरवत् 176, 13. शरानि 68, 22. शराय m. n. 12, 89. शराविन् 163, 33. शरैने 81, 145. शरीर m. n. 12, 156. शरैरा 33, 21. 55, 2. 207, 14. शरैराके 33, 21. शरैराल 71, 82. शरै-रिके 55, 2. शरैर und *रैने 81, 24. शरैया und *वत् 176, 10. शरैन् 236, 39. शर्मिक 144, 47. शर्माय und *वत् 176, 10. शल 42, 19. शलै 95. शलङ्कट 101, 8. शलङ्कु 125, 10.

शलाका 58, 21, 176, 19, 230, 62, 79. शलाकाभू 230, 6. शलाकावत् 176, 19. शलाचल 230, 5. शलाचल 230, 5. m. Sg. und Pl. 29, 18. शलाचल m. Sg. und Pl. 29, 18. शशादन 124, 3. शशवत् 85, 8, 174, 16. शश्वत् 254, 23. शश्वत्तमे 24, 14. 1/ शश्वार्थे Med. 174, 16. शष्कण्ड 81, 28. शष्कण्डो 260, 4. शष्कण्डो 81, 28. शष्कुल 3, 7, 81, 40. शष्कुलिके 3, 7. शष्कुलो 3, 7. शष्कुलो 81, 40, 124, 17. शस् Suffix 85, 185, 254, 89. शौशप und शौशये (vgl. 7, 3, 1) 137, 3. शौशपक 11, 32. शौशपायने 125, 41. शाक 25, 30, 53, 8, 58, 40. m. n. 12, 194. शाक 151, 16. शाकट 53, 14. *शाकट 89, 5. शाकटायने 53, 14, 125, 44. शाकटायन्य 53, 14. शाकटोक्तये 249, 10. शाकण्डो 260, 4. शाकण्ड्य 58, 38. शाकण्ड्ये 230, 15. शाकले 71, 61. शाकलशकाः 46, 9. शाकलशुनकाः und शाकलशकाः 46, 8. शाकलेये 230, 61. शाकल्य 71, 61. शाकायने und शाकायन्य 53, 8. शाकिन् 58, 41. शाकिने 139, 12. *शाकिन 89, 4. शाकिन्ये 58, 41. शाको 139, 12. शाकोय 25, 30. शाकुनेये 230, 21. शाकुन्तिक und *कोय 114, 8. शाकुलाटिक (f. आ und ई) 48, 7. शाक्तिके 216, 12. शौतच 71, 39. शाक्ये 58, 40. शौश्व 71, 16, 220, 4. शाक्वर und शाक्वर्ये 144, 34. शाख्य und शाख्यिनः 232, 5. शाङ्ग्य 58, 39. शाङ्ग्य, शाङ्ग्यायने, शाङ्ग्य und शाङ्ग्यायने 71, 31. शाङ्ख्यायन 15, 3. शाङ्ख्यायने und शाङ्ख्यायन्य 53, 8. शाङ्ख्य 71, 14, 220, 7. शाटोक्तये 249, 10. शाटोपटोर n. 73, 12. शाटोपटिक n. 73, 14. शाटोपिच्छक n. 73, 29. शाटोपच्छद n. 73, 13. शाठ्य 103, 7. शौठ्य 71, 15, 220, 5. शौठ्यायनि 103, 7. शाठ्यायने und शौठ्यायन्य 53, 7. शौठ्य 71, 15, 103, 7. शौठ्यायनि 103, 7. शाडिकाहायनि und *नैय 74, 24. शौविहले und शौविहल्य 71, 71. शौविहल्यायन und शौविहल्यायनक 11, 22. शातकौम्भ* 8, 28. शातद्वारेये 230, 4. शातन und *नै 81, 98. शातपते 17, 3. शातपते 225, 6. शौतपुत्रक 177, 26. शातलेये 230, 24. शातावर्ये 230, 78. शाताहर und *हरेये 230, 32. शात्रये 151, 16. शाचुंतपि und *पैय 114, 12. शादे 95. शाधि und *धेने 162, 12. शान्त 25, 23. शान्तमुख 104, 7. शौन्ति 215, 18. शान्तैय 25, 23. शौपायन 15, 36. शौपेय und शौपेयिनः 232, 4. शौवर und शावरायणे 164, 42. शावल und शावलि 164, 28. शावलैय 61, 10. शावलेये 230, 92. शौमिक 164, 24. शायगहायन und शायगहायनेभक्त 34, 13. शौयिके 216, 11. शार m. n. 12, 250. शारदिके 209, 4. शौर्य 150, 3. शौरद्वत 164, 18. शौराधि 163, 85. शारि 162, 8. शारिकायण 62, 5. शारेने 162, 8. शार्कराके 207, 14. शार्कराले und शार्कराल्य 71, 82. शौर्द्वलतोदि 163, 38. शार्द्वर्य und शार्द्वर्येयः 232, 3. शौर्मण 236, 39. शौर्मिच्ये 144, 47. शाल 25, 18, m. n. 12, 58, 90. शाले 95. ८_शाल 84, 10. *शालङ्कायन 46, 16, 195, 4. शालङ्कायने 125, 10. शालङ्कायनक 195, 4. शालङ्कि 149, 2. शाला 180, 2, 219, 3. ८_शाला 84, 10. शालाका 58, 21. शालाकाभेये 230, 6. शालाकेये 230, 62, 79. शालाक्ये 58, 21. शालाचलेये und शालाचलेये 230, 5. शौलाप्रस्थ 180, 2. शौलायनि 42, 19. शालायत् 219, 3. शालास्थलि und *लोय 67, 18. शालि 219, 3, 251, 10. शौलिक 219, 3. *शालिक Bah. 30, 11. शालिन् 219, 3. शालिमत् 219, 3. शालोन und शालोन्ये 58, 42. शालौय 25, 18. शालूक 146, 11, 230, 13. शालूकिने 146, 11. शालूकेये 230, 13. शाल्मलि 56, 6, 67, 17, 206, 3. शाल्मलिके und शाल्मलो 56, 6. ८_शाल्मलो 84, 12. शाल्मल्यो 67, 17. शाल्य 127, 13. शाल्यागिरि

50, 2. शास्त्रेयै 127, 13. शौशाठनक 124, 3. शौष्यक 124, 17. शाप्येय und शाप्येयिणः 232, 5. शास्त्र und *स्वितै 101, 45. शिशपा 11, 32. 125, 41. 137, 3. शिकम् 85, 98. शित्तक 64, 3. शित्ता 32, 21. 64, 3. 90, 2. *शिख Bah. (f. आ) 66, 6. शिखयड 81, 26. शिखयिडन् 249, 7. शिखयडैने 81, 26. शिखर m. n. 12, 100. शिखा 3, 17. 14, 11. 103, 5. 161, 6. 162, 37. 219, 4. शिखारै 14, 11. शिखायत् 161, 6. 219, 4. शिखायल 161, 19. शिखिक 219, 4. शिखिन् 161, 3. 219, 4. शिखैने 162, 37. शिषु 79, 2. 157, 5. 164, 20. शितिपदो 57, 17. शिविका 90, 16. शिरम् 163, 33. 226, 11. शिरस्व 226, 11. शिरा und *कै 33, 3. शिरोपबो 240, 5. शिरोष 11, 36. 55, 14. 56, 7. 137, 7. 146, 4. 207, 3. शिरोषाः 206, 24. शिरोषिकै 55, 14. शिरोषिणो 146, 14. शिरोजानु 194, 43. शिरोबोज 194, 42. शिलिक 144, 13. ८-शिल्पिन् 84, 15. शिव 15, 69. 53, 16. शिववेद्यवर्णो 113, 5. शिवाकु 163, 5. शिशिर 209, 6. शिष्य 124, 17. शोकयत 103, 24. शोकर m. n. 12, 64. शोच und √ शोचायै Med. 174, 2. शोत 118, 13. 244, 24. शोतम् mit क 243, 17. शोतलै 244, 24. शोतिमैन् 118, 13. शोधु m. n. 12, 59. शोपाल und शोपालिलै 47, 22. शोम् 85, 163. शोष 132 23. 219, 21. 237, 20. शोषघातिन् und शोषपातिन् 167, 20. शोषभार und शोषभारिक 169, 4. शोषमाय m. Sg. und Pl. 184, 23. शोषभार und शोषभारिक 169, 5. शोल 167, 72. 247, 11. m. n. 12, 57. शोलिक 144, 13. शोलिन् 247, 11. शोहर 235, 18. शु 254, 147. शुक्र 69, 5. 230, 18. शुक्रम् 85, 101. शुक्र 118, 7. 230, 22. 248, 9. शुक्रमैन् 118, 7. शुक्र m. n. 12, 58. शुक्र-कण्ठो 113, 9. शुचि 224, 8. शुचिकर्ण 56, 13. शुचिपदो 57, 24. शुचिवर्चम् und √ शुचिव-र्चायै Med. 174, 20. शुचिम् und √ शुचोयै Med. 174, 19. शुचोवर्तो 224, 8. शुषडा 53, 9. शुषडो 206, 4. शुटि 254, 149. शुट्टिङ्गला 230, 66. शुधि und √ शुधोयै Med. 174, 28. शुनक 46, 8. 164, 17. शुनकधात्रेयाः 46, 27. शुनःशौष und *शौफ 205, 6. शुनस्कर्ण 45, 4. शुनैने 81, 64. √ शुभ् 120. शुभ 53, 10. 103, 28. शुभया 53, 17. शुभ 58, 25. शुम्भा 53, 15. शुल्क und शुल्च m. n. 12, 59. शुल्क 244, 28. m. n. 12, 55. शुल्कलै 244, 28. शुल्क m. n. 12, 190. शुट्टक 15, 4. शुट्टा 4, 17. शुट्टार्य n. 194, 16. शुन्य 186, 14. शुन्ये 72, 12. शुन्यक 186, 14. शुनसेन 237, 5. शूर्प 81, 42. m. n. 12, 209. शूर्पलाय 25, 25. 58, 30. शूर्पलायैनेय 25, 25. शूर्पो 81, 42. शूल m. n. 12, 95. शूलपदो 57, 4. शूङ्खल m. n. 12, 237. शूङ्खल-तोदिन् 163, 58. शूङ्ग 81, 4. 226, 4. m. n. 12, 82. शूङ्गजाहे 43, 9. शूङ्गार und *रितै 101, 71. शूङ्गो 206, 2. शूङ्गैने 81, 4. शूङ्ग 226, 4. √ शू 120. 214. √ शू 158. 203. शेफालिका 260, 16. शेला und √ शेलायै 37, 44. शेपालो 31, 23. शेकयत 67, 8. 103, 24. 175, 8. शेक-यतैभक्त 175, 8. शेकयतार्थि 103, 24. शेकयर्त्वा 67, 8. शेले 32, 22. 90, 2. शेखयिडने 249, 7. शेखायनि 103, 5. शेखिकै 3, 17. शेयै 157, 5. शेय 164, 20. शेतिकावपाञ्चालेयाः 46, 6. शेतेने und शेत्य 118, 13. शेथिकै 90, 16. शेवी und शेव्य 227, 16. शेर्सि 163, 33. शेरोष und शेरोषै 137, 7. शेरोषक 11, 36. शेरोषिकै 207, 3. शेरोषिकै 58, 7. शेर्षेयात्वं und शेर्षेयात्वं 167, 20. शेर्षेयायणो 132, 23. शेर्षे 237, 20. शेर्षिकै 144, 13. शेर्षुय und शेर्षुक 195, 15. शेर्ष्य 167, 72. शेर्षल und *नितै 101, 73. शेर्षाकवि 163, 5. शेर्षायन 15, 69. शेर्षायनै und शेर्षायन्य 53, 16. शेर्षिरि 74, 28. शेर्षिरिकै 209, 6. शेर्षिरैनेय 74, 28. शेर्ष्यक 124, 17.

गौहरेय 235, 18. गौण 125, 71. 180, 3. गौणाप्रस्य, गौणा und गौणाप्रस्य 180, 3. गोभन 128, 7. गोभमान 86, 7. गौक 69, 5. गौकेय 230, 18. गौकि 248, 9. गौक्री 118, 7. गौक्रेय 189, 2. 190, 3. गौक्रेय 190, 3. गौक्रेय 230, 22. गौक्रेयो 189, 2. गौक्य 118, 7. गौङ्ग und गौङ्गेय 74, 38. गौचिकर्णिके 56, 13. गौटोर und गौटोर्य 167, 49. गौणायने 125, 71. गौण्ड und गौण्डभक्त 34, 19. गौण्डायने und गौण्डायन्य 53, 9. गौण्डि und गौण्डिभक्त 34, 27. गौण्डपिङ्गलेय 230, 68. गौण्डकायण 15, 4. गौण्डाण, गौण्डाणभक्त, गौण्डायण und गौण्डायणभक्त 34, 11. गौनक 164, 17. गौभयायने und गौभयायन्य 53, 17. गौभायने 53, 10. गौभायनि 103, 23. गौभायन्य 53, 10. गौभायण und गौभायणभक्त 34, 15. गौभ्येय 189, 3. 190, 4. गौभ्येय 190, 4. गौभ्येयी 189, 9. गौभ्ये 58, 25. गौम्भायने und गौम्भायन्य 53, 15. गौरसेन्ये 237, 5. गौर्षणाय्ये 58, 30. गौवन 69, 7. 121, 10. गौवनि 248, 13. 121, 10. गौवनेय 230, 74. 121, 10. गौवपाकक (vgl. 7, 3, 9) 59, 18. गौवस् 121, 9. गौवावतान und गौवावतानिक (f. अा und ई) 48, 18. गमशान 148, 5. गमशुकेशी 194, 41. गमशुजात 20, 4. गयमाक 164, 27. गयोपण 79, 8. 164, 29. गयोपण 164, 29. गयोपण्य 46, 4. 5. गयाम 15, 30. 230, 35. 244, 25. गयामक 79, 7. 164, 27. गयामक 164, 27. गयामने 244, 25. गयामक 79, 6. 102, 7. 164, 26. गयामाके 102, 7. गयामाक 164, 26. गयामायन 15, 30. गयामेय 230, 35. गययक, गययक und गययकायने 164, 55. गययनाप 25, 26. 58, 31. गययनार्येय 25, 26. गययनार्येय 58, 31. गययपुत्र und गयय्य 58, 33. गयययय und गयय्य 58, 32. गययल und गययलि 164, 28. यन् 31, 36. यद्रा 101, 30. 254, 53. mit क 243, 8. यद्रौ 171, 6. यद्रातपसी 113, 12. यद्रामेधे 113, 17. यद्रिते 101, 30. √ यम् 221. यम् 254, 97. यमण 188, 8. यवण 1, 8. यविष्ट und यडा 15, 28. यामण 188, 8. यवस्तो und यस्त्ये 127, 4. यैविष्ठायन 15, 26. यो und योले 244, 38. युत und युतिन् 22, 20. युव 71, 111. यैयस्क 186, 27. येष्ट und येष्टने 139, 15. योत्र 151, 11. 170, 15. योत्रिय 177, 10. 188, 31. योति und योतेय 74, 31. योत्रे 151, 11. 171, 15. 188, 31. योत्रियक 177, 10. योत्र्य und योत्र्य 71, 111. योवट् 31, 29. 85, 37. यलवण 23, 16. यलवणभार und यलोत्तणभारिक 204, 9. यलाहिके 23, 16. यलेष्मणे 189, 4. यलेष्मन् 139, 4. 244, 43. यलेष्मले 244, 43. ययकम् 85, 189. ययगुदपरिणद्ध 104, 5. ययन् 69, 7. 72, 12. 81, 64. 121, 10. 230, 74. 248, 13. ययपये 133, 32. ययपयो 240, 5. ययपाक 59, 18. 131, 17. ययभ 24, 12. 101, 75. ययभिते 101, 75. ययगुर und ययगुरक 251, 13. √ ययस् 196. 253. ययस् 121, 9. ययस् 254, 16. ययोपाकक (vgl. 7, 3, 9) 59, 18. ययाफल्कि 110, 35. √ ययि 189. √ ययित् 120. ययेत 248, 7. ययेतपाकी 260, 17. ययेति 248, 7.

घ

घटपटी 57, 15. घण्ड und घण्डे 81, 114. घटण्ड 124, 2. घट्टि 130, 7. घट्टिक m. n. 12, 51. घागहण्ड und घौने 81, 34. घोटण्डक 124, 2. घाट्टिके 130, 7. घोटत् 151, 8. घोटण 151, 34. घोटते 151, 8. घोटणे 151, 34.

स

संयुग 152, 3. संयुत् 24, 10. संयोग 238, 4. संरज 144, 30. संरचित und *तिन् 22, 12. संयन् 254, 108. संवत्सर 32, 18. 239, 9. संवत्सरे संवत्सरे 242, 16. संवर und √ संवर्ये 37, 37. संवादिन् 167, 16. संवास 238, 17. संवाह 48, 4. 75, 11. *संवात 231, 6. संवेशन 7, 4. 238, 8. संवेशनीय 7, 4. संवेशिन् 167, 17. संवेद्य 238, 16. *संव्याह 231, 14. संशकला 31, 10. संशित 71, 26. संश्वत् und √ संश्वये Med. 174, 14. संश्या mit कृ 243, 13. *संश्वित 60, 11. संस्कार 172, 19. संस्था 90, 4. संस्थाय 124, 24. संहतपुच्छे 122, 20. संहर्षण 128, 17. संहित 71, 108. संहिता 23, 17. सैहिता und संहितो 19, 11. संहीय 124, 24. संहृतवुसम् 105, 12. संहृतयवम् 105, 10. संह्रियमाणवुसम् 105, 13. संह्रियमाणयवम् 105, 11. सकण्डक 132, 37. सकर 235, 19. सकर्णक 132, 37. 237, 32. सकल 132, 14. सकलूक und *को 81, 153. सक्तु 75, 3. 238, 19. 244, 13. m. n. 12, 39. सक्तुले 244, 13. सक्रिय und *ले 244, 21. सखिदत्त 235, 4. संकट 55, 5. 156, 9. संकटिके 55, 5. संकर्तिन् 156, 9. संकथा 40, 4. संकैर्षण 128, 16. संकलित und *तिन् 22, 10. संकल्पित und *तिन् 22, 34. संकसुक 172, 14. संकुचित 97, 8. संकृति 71, 4. संक्रन्दन 172, 19. संकैन्दन 128, 15. संकाम 75, 10. संगति 211, 5. संगम m. n. 12, 187. संगह 23, 22. 40, 11. संगाम 75, 8. 218, 8. 238, 8. संगामिक 144, 3. संघट und संघट्ट 23, 19. संघात 23, 19. 75, 9. 218, 9. 238, 15. *सञ्चिक Bah. 155, 7. सञ्जुप् 31, 14. सञ्जि und *मत् 183, 14. संज्ञा 48, 30. 103, 3. 219, 14. 244, 49. संज्ञाले 244, 49. संज्ञायत्, सैज्ञिक und संज्ञैन् 219, 14. सट 220, 5. सणक 46, 8. सणकबाधवाः 46, 10. सत्यत् (vgl. सत्यत्) 26, 29. सत्युष्या 4, 16. सत्य 90, 13. सत्यंकार 58, 34. सत्यम् 85, 106. 254, 104. सत्रम् 254, 85. सत्यत् (vgl. सत्यत्) 136, 8. 151, 23. 212, 18. सद् 222, 11. सदै 95. *सदैम् 222, 11. सदसत् 212, 7. सदा 254, 114. सदायवो 206, 28. सदामल m. Sg. und Pl. 184, 6. सदृम् 222, 23. सदृश 61, 17. 86, 8. *सदृशम् 222, 23. सदृह 40, 11. सद्यस्काल 45, 5. सद्यस्करो 45, 6. सद्योज 236, 32. सधमित्र 48, 28. सन् 254, 41. सैनत् 254, 42. सनन्द und *न्दो 81, 20. सना 254, 53. सनात् 85, 103. सैनात् 254, 43. सनुकम् 85, 98. सनुतर् 85, 104. सनुतर् 254, 5. संततम् 254, 116. संधि 228, 13. संध्यन्तर 254, 73. संध्या 239, 2. संनाह 238, 2. सपको 228, 81. सपदि 254, 108. सपदि 122, 18. सपर und √ सपर्ये 37, 28. सपन 163, 28. सपल 125, 11. 235, 27. सप्रहृष्टचारिन् 188, 22. सभापति 17, 15. सम् 85, 84. 154, 4. सम 74, 3. 241, 13. समहम् 222, 21. समय 167, 71. समयदाति 105, 15. समपाद 187, 17. समभूमि 105, 14. समम् 254, 86. समय 211, 3. समयो 254, 28. समयाचार 211, 19. समयुग 152, 4. समर 235, 21. m. n. 12, 130. समल 132, 16. 235, 22. 237, 22. समस्त 251, 11. समाज्वा 167, 22. समा am Ende eines Bah. 155, 11. *समाख्यात 60, 9. समाचार 211, 8. *समाज्ञात 60, 7. समान 240, 1. समानयाम und *मौय 74, 16. समानगात्र und *खौय 74, 15. *समाघात 60, 8. समौय 74, 3. समोर 237, 4. *समोर 231, 16. समोरवन 68, 30. समुत्कर्ष 211, 13. समुद्र 124, 38. 172, 8. समुद्रस्थली 124, 11. समुद्र 211, 14. संपत्का mit कृ 243, 23. संपच 213, 5. संपर 25, 36. संपराय 238, 5. संपरौय 25, 36. संपेद्य 238, 7.

संप्रति 105, 30. 211, 4. संप्रदान 211, 12. संप्रयोग 92, 8. संप्रश्न 92, 13. संप्रिय 195, 20. संफल 25, 2. संफला 4, 15. संफलोव 25, 2. सम्बन्ध 164, 54. *संभावित 60, 10. संभाषिन् 167, 18. संभूयस् 37, 56. 163, 53. √ संभूयस् 37, 56. संभ्रम 218, 14. संमति, *संन, संमनस् und *निमन 118, 22. संमर्दिन् 83, 7. संमोदन 238, 18. सम्राज् 58, 7. 167, 86. सरक 132, 18. 235, 19. 237, 6. m. n. 12, 15. सरस 132, 15. 235, 20. सरालक 97, 15. सरोज und *जिनी 146, 23. सरोरुह und *हिणो 146, 26. सर्ग 238, 9. सपे 133, 28. सर्वमधुनो 113, 2. 194, 44. *सर्पिष्क Bah. 30, 2. सर्पिष्कुण्डिका 45, 9. सर्वकेश 220, 3. सर्वजन 152, 9. सर्वपुरुष 8, 17. सर्वभूमि 8, 17. सर्वमित्र 48, 33. सर्वलोक 8, 16. सर्ववेद 167, 47. सर्वसेन 220, 2. सलक 132, 14. 163, 57. सलद und *देने 81, 27. सलनिक 144, 44. सलन्द und *न्देने 81, 29. सल्लक und *कैने 81, 50. सवनमुखे सवनमुखे 242, 4. 10. सवने सवने 242, 9. सष्क und *लै 244, 21. सह 85, 128. सहै 95. सहन 128, 9. सहसा 254, 54. सहस्र 170, 7. m. n. 12, 224. सहस्रशौर्यक und सहस्रशौर्यन् 80, 14. सांयाति und सौयातिक (f. आ und ई) 48, 3. सौयुगोन 152, 9. सौयोगिक 238, 4. सांरह्यै 144, 30. सांवत्सर 32, 18. 239, 9. सौवाद्य 167, 16. सौवासिक 238, 17. सौवाहिक 48, 4. 75, 11. सौवाहिका und *को 48, 4. सौवे-जनिक 238, 6. सौवेश्य 167, 17. सौवेयिक 238, 18. सौशित्य und सांशित्यायने 71, 26. सांस्थै 90, 4. सौस्कोयक 124, 24. सांहितै 71, 108. सांहितिकै 23, 17. सौहित्य 71, 108. सौहोयक 124, 24. साकर्णदायने 132, 37. साकम् 254, 83. साकरेय 235, 19. साकर्णकायने 132, 37. साकर्णकै 237, 32. साकलायने 132, 14. साकेत und सौकेतक 124, 46. सात्तुक 75, 3. 238, 19. सात्तात् 254, 102. सात्तिन् 116, 14. 167, 100. सौत्य 116, 14. 167, 100. *सौत्य 116, 14. सौखिदत्तेय 235, 4. सांक्षिकै 40, 4. सौकुचित 97, 8. सौक्य 71, 4. सौका-मिक 75, 10. सांगतिकै 211, 5. साङ्गरय (i) und साङ्गरविशः 232, 18. सांघिकै 23, 22. 40, 11. सांगामे 218, 8. सांगामिक 75, 8. 238, 3. सांगामिकै 144, 3. सांघटिकै und सांघटिकै 23, 19. सांघातै 218, 9. सांघातिकै 23, 19. सौघातिक 75, 9. 238, 15. साचि 254, 103. सौजायनि 103, 3. सौजिक (f. आ und ई) 48, 30. सौत्य 220, 5. सात्वतै (vgl. सात्वतै) 26, 29. सात्यै 90, 13. सात्यकामि 149, 4. सात्यकि 149, 3. सात्यकामि 149, 4. सात्यकार्य 58, 34. सात्रासाह und सौत्रासाहक 124, 16. सौत्यकि 163, 58. सात्वतै (vgl. सात्वतै) 136, 8. 151, 23. 212, 13. सादे 95. सादसतै 212, 7. सादृशैय 61, 17. सादृहिकै 40, 11. साद्यस्क 45, 7. सौद्योत 236, 32. सौधन 128, 5. सौधमित्रिक (f. आ und ई) 48, 23. साधवै und साधमेन् 147, 8. साधु 86, 2. 147, 8. साधुमित्र und सौधुमित्रिक (f. आ und ई) 48, 34. सांधै 228, 13. सांध्यै 239, 2. सौनाहिक 238, 2. सापकै 228, 81. सापिण्ड und सापिण्डभक्त 34, 28. सापलायने 125, 11. सौपलेय 235, 27. सौपि 163, 28. साव्रह्मचारिणै 188, 22. साभापतै 17, 15. सौमक 64, 5. सौमय्य 167, 71. सामन् 64, 5. 139, 8. सामने 139, 8. साम-याचारिकै 211, 10. सामयिकै 211, 2. सौमयुगोन 152, 4. सौमरेय 235, 21. सामलायने 132, 16. सौमनेय 235, 22. सामत्यै 237, 22. सौमस्थ 167, 22. सामाचारिकै 211, 8. सामि 254, 39. सामोयै 237, 4. सामुत्कर्षिकै 211, 13. सौमुद्रक 124, 38. सौमुद्रस्थलक 124, 11. सामूहिकै 211, 14. सांपरायण und सौपरायणक 11, 7. सौपरायिक 238, 5. सापेय und सापेयिनः 232, 4.

सौपेयिक 238, 7. सांप्रतिकै 211, 4. सांप्रदानिकै 211, 12. सांप्रयोगिकै 92, 8. सांप्रश्निकै 92, 13. सौप्रियक 195, 20. साम्ब 163, 47. साम्बै 24, 19. सौम्बक und साम्बकायनै 164, 54. सौम्ब्य 163, 47. सौभाष्य 167, 18. सौभूयि 163, 53. सांभर्म 218, 14. सांभर्ते, सौमत्य, सांभनर्ते und सौमनस्य 118, 22. सौमोदनिक 238, 18. साम्राज्यै 58, 7. सौम्राज्य 167, 88. सायक und सायकायनै 125, 17. सायविड und सायविडभक्त 34, 28. सायम् 254, 19. सार 11, 46. m. n. 12, 41. सारक 11, 46. सारकायणै 132, 13. सारकैय 235, 19. सारक्यै 237, 6. सारथि, सारथिक, सारथिवर्ष und सारथ्यै 144, 27. सारपत्र und सारपत्रक 177, 25. सारसायन 34, 2. 132, 15. सारसायनभक्त 34, 2. सारसेय 235, 20. सारस्यायन und सारस्यायनभक्त 34, 2. सारालक 97, 15. सारिकावण 62, 5. सार्कराष्ट्यै 230, 26. सार्गिक 238, 9. सार्धम् 254, 84. सार्पाकय und सार्पाकयायणै 164, 46. सौर्वकेश्य 220, 3. सौर्वजनोन 152, 9. सार्वपोर्य 8, 17. सार्वभौम 8, 18. सौर्वमित्रिक (f. आ und ई) 48, 33. सार्वलोक 8, 16. सौर्ववेद्य 167, 47. सार्वसेनि und नैय 114, 13. सौर्वसेन्य 220, 2. सालकायनै 132, 14. सौलिक 163, 57. सालिक्यै 144, 44. साल्य 35, 8. 168, 5. 245, 5. साल्यै 35, 8. 245, 5. साल्यक 81, 53. साल्यकागिरि 50, 2. साल्यकै 81, 53. साल्या und साल्येयै 117, 13. सायशिंमायट्टकेयौ 46, 2. सायित्रोपुत्र und नैय 114, 19. साह्यै 95. साह्यै 170, 7. सि 85, 144. *सिंह 217, 2. सिंहक 132, 26. सिंहकर्ण und सिंहकाष्ठ 97, 7. सिंहगति 119, 12. सिंहपथ 119, 11. सिकत 236, 17. सिकता 225, 12. 236, 17. सितसंमष्ट 194, 5. √सिच् 181. सिजि und *मत् 183, 13. सिज्जायवत्य und सिज्जास्य (vielleicht मिज्जा; vgl. जिज्जास्य) 194, 33. सिज्जि und *मत् 183, 13. सित und सितकै 33, 13. सिद्धगति 119, 12. सिद्धकावण 62, 3. सिन्धु 35, 2. सिन्धुपथ 119, 11. सिन्धुमित्र 48, 23. सिम् 85, 143. सिम 241, 14. सिरिध und सिरिन्ध 59, 7. सोकर 235, 18. m. n. 12, 64. सोधु m. n. 12, 59. सोम् 85, 142. सोमन्त und *न्तितै 101, 58. सोर 237, 29. m. n. 12, 243. सोरक und सोरज 132, 12. सोस 191, 2. सोहर 235, 18. सु 85, 47. 154, 17. सु* 49, 15. सुक् 85, 193. सुक 156, 25. 172, 14. सुकटा und *टिन् 156, 23. सुकम् 85, 156. सुकर 61, 14. सुकिन् 156, 25. सुकुमार 177, 20. सुकत्य 125, 58. सुख 37, 22. 61, 20. 101, 37. 216, 10. 228, 12. सुख* 49, 13. सुखशयन 8, 27. सुखितै 101, 37. √सुख्यै 37, 22. सुच Suffix स 254, 89. सुचतस् 230, 49. सुते सुते 242, 15. सुदत्त 230, 48. 236, 9. सुदत्त 230, 47. 236, 10. सुदन्त 236, 47. सुदामन् 230, 50. सुदृशोक 63, 2. सुधामित्र 48, 25. सुधायुकाः 29, 11. सुधावत्. *यत् und *वत् 163, 31. सुनामन् 163, 26. 230, 34. सुनेत्र 236, 13. सुन्दर und *रै 81, 108. सुपयिन् 237, 8. सुपदौ 57, 19. सुपरि 237, 30. सुपर्ण 25, 7. 26, 35. 212, 5. सुपर्णाय 25, 7. सुपर्णकाः 29, 11. सुषामन् 103, 31. सुषिङ्गल 236, 15. सुषिष्ट 228, 61. m. Sg. und Pl. 29, 15. सुपूत 236, 12. सुप्रेतोक् 63, 3. सुप्रतूर्ति 63, 4. सुव und सुवर्दे 81, 151. सुभग 28, 14. सुभैय 63, 6. सुभगा 44, 2. Am Ende eines Bah. 155, 4. सुभूत 236, 11. सुभात् 188, 18. सुभङ्गल 52, 11. 81, 108. 236, 14. सुभङ्गलिक und सुभङ्गलिकै 52, 11. सुभङ्गलै 81, 108. सुमत 125, 46. सुमन्स् 15, 56. 125, 45. 174, 7. √सुमनायै Med. 174, 7. सुमित्रा 163, 17. सुयज्ञ 11, 35. सुधामन् 103, 39. सुरजस् und √सुरजायै Med. 176, 24. सुरस 235, 23. सुरा 251, 7. 9. सुराक 251, 9. सुराजौ 124, 51. सुराष्ट्र 46, 12. 13. सुरोदिका

- 228, 59. सुरोहितिका 228, 58. सुल und च्यत् 161, 9. सुलाभिन् 71, 105. सुतिन् 161, 9. सुलोभिन् 71, 105. सुलोहिन् 71, 104. सुवचस् 230, 49. सुवचल 61, 13. सुवर्ण 25, 7. 26, 35. 109, 13. 112, 8. 212, 5. m. n. 12, 66. सुवर्णक 132, 28. सुवर्णसै 109, 13. सुवर्णाय 25, 7. सुवर्णै 112, 8. सुशर्म 11, 40. सुशर्मन् 11, 40. 163, 24. सुषंधि 250, 7. सुषम 81, 30. सुषमम् 105, 16. सुषमै 81, 30. सुषव und चै 81, 31. सुषेध 250, 4. सुष्टु 250, 10. सुष्ट 28, 10. 85, 48. 250, 10. 254, 123. सुस्वो 188, 12. सुस्थाल 168, 6. सुहृद्य 63, 5. सुहित 144, 5. 167, 67. सुहृद् 188, 16. सुहृदय 188, 14. सूकर 61, 15. सूकरपदो 57, 27. सूक्त 76, 4. सूच 81, 43. 101, 7. सूचक 101, 7. 144, 31. सूचकिते 101, 7. सूचिक 144, 29. सूचिते 101, 7. सूचै 81, 43. सूचोपदो 57, 32. सूत 67, 11. 236, 16. सूतिका 144, 14. सूते सूते 242, 2. सूत्या 67, 11. सूत्र m. n. 12, 148. सूत्रनड 8, 22. सूत्रपदो 57, 8. सूद 81, 118. सूदे 133, 15. सूटे 215, 13. सूटै 81, 118. 133, 15. सूनु 71, 41. सूष 9, 9. 81, 46. सूषत् 85, 11. सूषपदो 57, 36. सूषे 81, 46. सूषेय und सूष्य 9, 9. सूर 237, 7. सूरे 133, 15. सूरेन 237, 5. सूरे 81, 152. 133, 15. सूर्म und सूर्मो 81, 41. सूर्य 81, 152. सकण्डु 230, 26. सगटे und ष्टै 81, 150. सज्जो 171, 20. सपाकु 164, 46. सपाट und ष्टै 81, 38. √सृ 158. 203. सेचन und चै 81, 105. सेचालिन् 249, 5. सेतको 127, 15. सेना 59, 6. सेन्द्रिय 59, 8. सेवे 133, 21. सेवालिन् 249, 5. सैहकण 97, 7. सैहकायने 132, 26. सैहकोष्ठ 97, 7. सैकते 225, 12. सैकत 236, 17. सैकतेये 127, 14. सैकयत 67, 8. 175, 8. सैकयतविध 175, 8. सैकयत्यो 67, 8. सैकरेय 235, 18. सेचालिने 249, 5. सैनक 59, 6. सैन्द्रियक 59, 8. सैन्धव 103, 8. m. n. 12, 44. सैन्धवे 35, 1. सैन्धवायनि 103, 8. सैन्धुमित्रिक (f. श्रा and ई) 48, 23. सैरकायणे und सैरकायने 132, 12. सैरिधक 59, 7. सैरिन्ध 59, 8. सैरिन्धक 59, 7. 8. सैये 237, 23. सेवालिने 249, 5. सैस 191, 2. सैहरेय 235, 18. सोड 246, 11. 247, 9. सोड und √सोडाये Med. 246, 11. सोडैन् 247, 9. सोम 81, 132. 212, 28. 223, 6. सोममेय 223, 6. सोमापूषन् 212, 22. सोमै 81, 132. सोमे सोमे 242, 3. 14. सोकरैय 61, 14. 15. साकुमारक 177, 20. सांक्रत्यायने 125, 58. सांख्ये 228, 12. सांख्यग्राम् 8, 27. सांखिके 216, 10. सांख्येय 61, 20. सांचक्ये 144, 31. सांचकसेये 230, 49. सांचिक्ये 144, 29. सांत 236, 16. सांतिक्ये 144, 14. सांत्रनाड् 8, 22. सांदल 236, 9. सांदलेये 230, 48. सांदत 236, 10. सांदतेये und सांदतेये 230, 47. सांदामेये 230, 50. सांध m. n. 12, 153. सांधर्म und षर्मो 81, 133. सांधातकि und च्यौ 67, 10. सांधामित्रिक (f. श्रा and ई) 48, 25. सांधावतान und सांधावतानिक (f. श्रा and ई) 48, 18. सांधावति 163, 31. सांनव्य und सांनव्यायने 71, 41. सांनामि 163, 28. सांनामेये 230, 34. सांनेत्र 236, 13. सांपन्ये 237, 8. सांपण 26, 35. सांपणे 212, 5. सांपये 237, 30. सांपामायनि 103, 31. सांपिहल 236, 15. सांपिष्टे 228, 61. सांपूत 236, 12. सांभग 28, 14. सांभगिनेये 44, 2. सांभूत 236, 11. सांभात्रे 188, 18. सांमे 212, 28. सांमहल 236, 14. सांमतायन 11, 16. सांमतायने 125, 46. सांमतायनक 11, 16. सांमनसायन 15, 58. सांमनसायने 125, 45. सांमनि 149, 23. सांमापांणो 212, 22. सांमायन und सांमायनक 11, 18. सांमित्रि 74, 27. सांमित्रि 163, 17. सांमित्रैय 74, 27. सांयक 11, 35. सांयामायनि 103, 39. सांरसेये 237, 5. सांरसेय 235, 23. सांराजक 124, 51. सांरोहितके 228, 59. सांरोहितिके 228, 58.

सौंये 237, 7. सौंलाभे, सौंलाभ्य, सौंलोभे und सौंलोभ्य 71, 105. सौंलोहे und सौंलोह्य 71, 104.
 सौंय् (von स्व) 121, 11. सौंयत्तसेये 230, 49. सौंयर् (von स्वर् und स्वर) 121, 2. 6. सौंय-
 रायण 15, 23. 121, 2. सौंयर्चलैय 61, 13. सौंयर्ग 26, 35. सौंयर्गे 212. 5. सौंयर्गक्रायने 132, 23.
 सौंयस्त् 121, 5. सौंयादुमद्व् 121, 8. सौंवाध्याय् 121, 3. सौंवि und *वौय 74, 58. सौंवीर
 34, 16. 124, 37. सौंवीरभक्त 34, 16. सौंवीरायण und सौंवीरायणभक्त 34, 17. सौंशर्मक 11, 40.
 सौंशर्मि 163, 24. सौंशुतपार्थवाः 46, 24. सौंष्ठव 28, 10. सौंस्त्रे 188, 12. सौंहादे 188, 14.
 सौंहित्ये 144, 5. सौंहित्य 167, 67. सौंहृदे 188, 16. स्कन्द 53, 12. 72, 24. 226, 9. 232, 19.
 स्कन्दविशाखा 113, 8. स्कैन्द्य 72, 24. 226, 9. स्कन्ध 226, 8. 232, 8. m. n. 12, 255. स्कैन्ध्य
 226, 8. स्कम्भ 53, 13. 232, 7. स्कान्दायने und स्कौन्दायन्य 53, 12. स्कान्दिनः 232, 19.
 स्कान्दिनः 232, 8. स्काम्भायने und स्कौम्भायन्य 53, 13. स्काम्भिः 232, 7. स्प्रद, *दा und
 स्प्रैद्य 72, 8. स्तन m. n. 12, 183. स्तनपदो 57, 39. स्तनिक 144, 39. स्तत्रक und *किते
 101, 20. स्तम्य und सौम्यक 186, 8. स्तम्भ 125, 40. 232, 7. स्तानिक्ये 144, 39. स्ताम्भायने
 125, 40. स्ताम्भिः 232, 7. √ स्तृ 158. 203. स्तेन m. n. 12, 184. स्तोत्र 24, 11. स्त्रीकुमार
 n. 46, 21. 73, 10. स्थण्डिल 229, 3. स्थपुट und *टिते 101, 68. स्थले 95. स्थलपथ 119, 5.
 स्थिर 188, 2. स्थाल, स्थौलिक und स्थालिकै 52, 4. स्थालु 176, 3. m. n. 12, 131.
 स्थालुमत् 176, 3. स्थण्डिले 229, 3. स्थानपते und *पति 17, 6. स्थाने 254, 143. स्थायिन्
 83, 5. स्थाले 95. स्थायिरे 188, 2. स्थिर 118, 28. स्थिरक 125, 59. स्थिरा 42, 20. स्थिरिमेन्
 118, 28. स्थूण 71, 84. 81, 79. 207, 7. स्थूणभार 204, 5. स्थूणा 9, 20. स्थूणापदो 57, 30.
 स्थूणाभार 204, 5. स्थूणे 81, 79. स्थूणीय und स्थूयेय 9, 20. स्थूरा 71, 84. स्थूल 33, 18.
 207, 7. 230, 84. m. n. 12, 89. स्थूलके 33, 18. स्थूलपदो 57, 30. स्थूलपूलास 194, 30. स्थू-
 लब्राहु und *ब्राहुक 33, 18. 19. स्थैरकायणो 125, 52. स्थैरायणि 42, 20. स्थैरी und स्थैर्ये 118, 28.
 स्थौणे 71, 84. स्थौणके 207, 7. स्थौणभारिक und स्थौणाभा 204, 5. स्थौयव 71, 84. स्थौरे
 und स्थौर्य 71, 84. स्थौलके 207, 7. स्थौलेये 230, 84. स्वात्ता und स्वात्ताप्रस्थ 180, 5. स्वात
 und स्वातक 186, 13. *स्वातके 185, 5. स्वातकराजानो 194, 17. स्वात्वाकालक 178, 45. *स्वापके
 185, 5. √ सिद् und √ सद् 192. सेह 193, 7. 244, 23. m. n. 12, 183. सेहने 244, 23.
 सेहवत् 193, 7. स्पन्दन 137, 4. स्पर्ग und *वत् 193, 5. स्पौन्दन und स्पान्दने 137, 4.
 स्फाण्टक und *क्वे 58, 50. स्फिज् 42, 8. 216, 15. स्फिज 216, 15. स्फुट 15, 24. स्फैजायनि
 42, 8. स्फैजिके 216, 15. स्फैयकत् 121, 7. स्फौटायन 15, 24. स्फकत 121, 7. स्म 85, 49.
 स्मि 85, 178. √ स्पन्द् 120. 214. स्पन्दन 137, 4. स्पौन्दन und स्पान्दने 137, 4. √ संस् 120.
 सज् 72, 10. 216, 20. सैज्य 72, 10. √ सम्भ् 120. सवक und *किते 101, 90. सजिके 216, 20.
 सुच् 72, 10. 172, 10. सुच 172, 9. सुच्य 72, 10. सुव 71, 111. 172, 9. सौवे und सौव्य
 71, 111. स्व 121, 11. 241, 16. स्वङ्ग 256, 3. स्वधर्म 167, 92. स्वधा 31, 33. 85, 41. 254, 37.
 स्वध्वर 256, 2. स्वन 15, 23. 248, 8. √ स्वप् 196. स्वर्गति 256, 7. स्वभाव 167, 60. स्वयेम्
 254, 30. स्वर 121, 8. स्वर 15, 23. 121, 2. m. n. 12, 186. स्वरप्रतिरूपक 85, 146. स्वराज
 167, 83. स्वरिक 144, 54. स्ववत् 193, 10. स्वस्य am Ende eines Bah. 155, 8. स्वस्ति 121, 5.
 254, 61. स्वा am Ende eines Bah. 155, 8. स्वाङ्ग 13, 13. 108, 6. स्वादवे, स्वादिमेन् und

स्वादु 147, 22. स्वादुमदु 121, 8. स्वाधर्म 167, 92. स्वाध्याय 121, 3. स्वाध्यायम् 78, 13. स्वाध्यायन 15, 23. स्वाधि 248, 6. स्वाधिषि und *श्वेय 199, 2. स्वाभाव्य 167, 60. स्वाराज्य 167, 83. स्वारिज्ये 144, 54. स्वाहा 31, 32. 85, 40. स्वाहाप्राण und स्वाहाप्राणक 80, 17. √स्विद् 120. √स्वृ 158. 203.

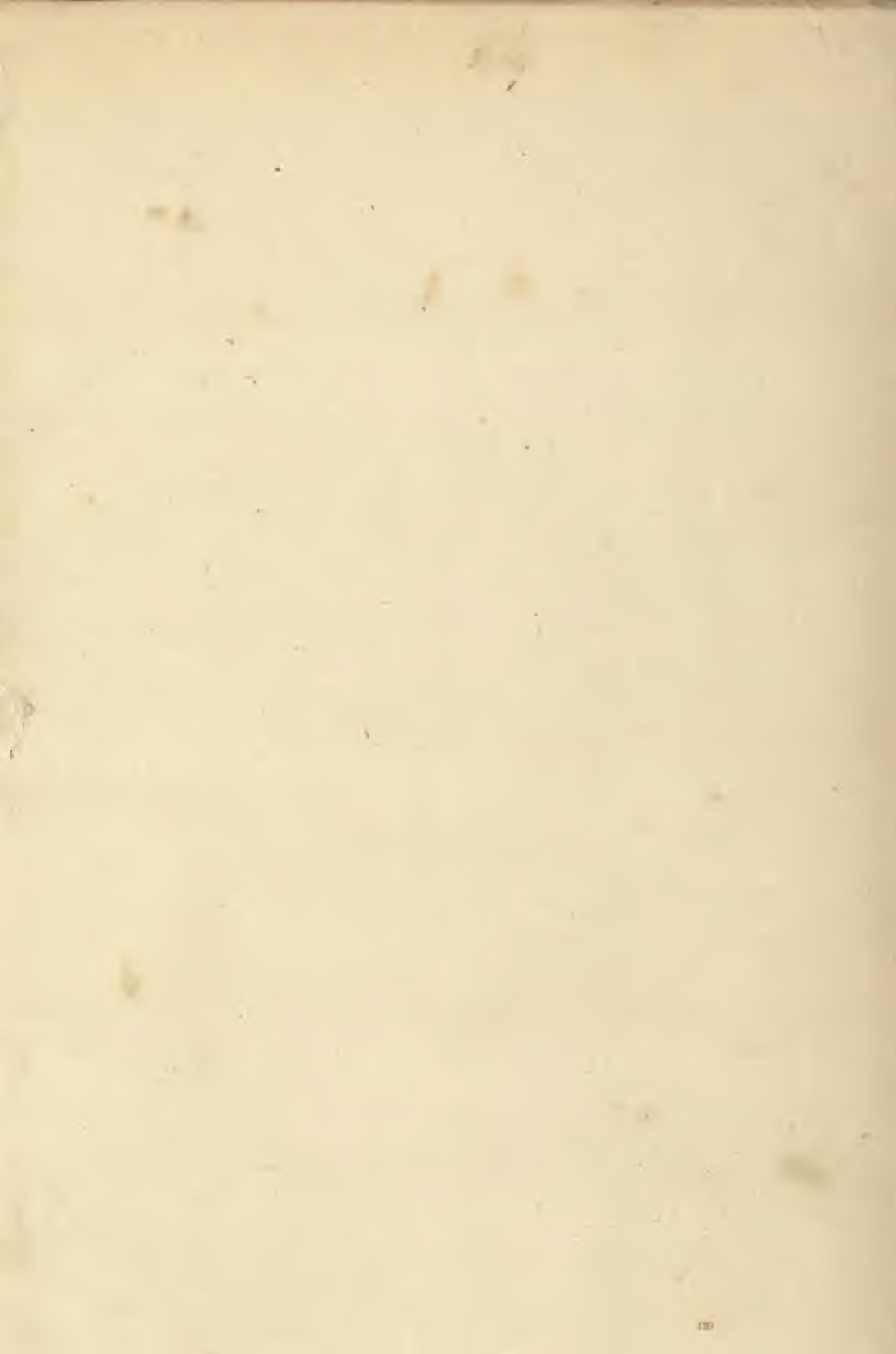
ह

ह 85, 3. हंस 5, 4. 74, 49. हंसक 125, 52. 132, 29. हंसका 132, 29. हंसकारणवती 5, 5. हंसपथ 119, 2. हंसवती 5, 4. हंसा (1), *वत्, हैसिक und हैसिन् 219, 22. हंसेय 74, 49. हनु 224, 9. 244, 12. हनुले 244, 12. हनुमत् 224, 9. हन्त 85, 21. हय 81, 6. ह्ये 215, 5. ह्येने 81, 6. हरि 3, 8. 200, 4. हरिण und *शोने 81, 14. हरित् 183, 15. हरित und √हरिताये Act. Med. 201, 6. हरित्मत 183, 15. हरिद्रा 52, 8. हैरिद्रायणिक, हरिद्रायणिके und हरिद्रायणो 52, 12. हैरिद्रिक und हरिद्रिके 52, 8. हरिटु, हैरिट्टक und हरिट्टके 52, 9. हरिनन्दन 68, 7. हरिनन्दिन 68, 6. हरियत 200, 4. हरियन 68, 30. हरिणे 200, 4. हरिणेश 250, 18. हरीतके 81, 141. हर्षे 28, 7. 58, 44. *हर्षे 185, 14. हर्षप्रथ 164, 12. हर्ष und हर्षिते 101, 52. हल 141, 12. 247, 12. m. n. 12, 147. हले 95. हलका und *किन् 156, 2. हलवन्थ und *न्था 69, 10. हलि 77, 4. हलिन् 247, 12. हल्यो 141, 12. हविर्धान 212, 18. हविष्य und हविष् 72, 2. हस्त 119, 15. 132, 85. m. n. 12, 145. हस्त-यज्ञ 178, 5. हस्तिकर्ष 48, 8. हस्तिन् 125, 54. 132, 20. *हस्तिन् 217, 9. हस्तेयज्ञ 178, 5. हस्ते 85, 72. हा 85, 119. हांसकायने 125, 52. 132, 29. हासो 171, 10. हारिके 3, 8. हात्र 28, 7. हाथे 58, 44. हाडे 188, 24. हाथप्रथ 164, 12. हाथ्ये 77, 2. हाले 95. हालवन्थ 69, 10. हालेय 77, 4. हाविर्धाने 212, 18. हास्तायने 132, 55. होस्तिकर्षक (f. आ und ई) 48, 8. हास्तनायने 125, 54. 132, 20. हाहा 85, 71. हाहो 85, 158. हिसक 132, 30. हिकम् 85, 97. हिनुक 85, 188. हिम 176, 8. m. n. 12, 37. हिमवत् 176, 8. 222, 8. *हिमवतेम् 222, 8. हिरण्य 48, 10. 146, 17. 156, 21. हिरण्येन् 156, 21. हिरण्येनो 146, 17. हिक्क 222, 9. 254, 88. *हिक्केम् 222, 9. होन 13, 18. हुम् 85, 164. हुणो und √हुणोये 37, 3. हुद 81, 120. हुदय 188, 24. हुदेने 81, 120. हुष्टि 77, 2. 176, 23. हुष्टिमत 176, 23. हे 85, 120. 254, 33. हेतु 212, 29. हेतो 254, 34. हेमन् und हेमने 139, 4. हेमन्त 209, 5. हेहय 228, 29. हेहे 85, 181. हेहे 85, 72. 120 fig. हे 85, 121. 254, 36. हैसकायने 132, 30. हैतवे 212, 29. हैमन्तिके 209, 5. हैरिण्यक (f. आ und ई) 48, 10. हैहय und हैहये 228, 29. हेहा 85, 159. हेहे 85, 182. हो 85, 77. होड 147, 18. होडा 4, 8. होडामेन् 147, 18. होडा 4, 8. होव 28, 5. 179, 80. 188, 3. *होते 185, 9. होले 95. होडे 147, 18. होत्र 28, 5. होत्रे 179, 10. 188, 3. हले und हाले 95. ह्ये 254, 15. हृद 18, 15. 81, 120. √हृद 84, 4. हृदक 18, 15. हृदेने 81, 120. हृदिमेन् und हृद्व 147, 23. हृद und हृदक 18, 16. ह्रास्वे 147, 23. ह्राट und ह्रादक 18, 17. ह्यले und ह्याले 95. √हृ 158. 203. √ह्ये 182.

Verbesserungen zur zweiten Abtheilung.

- S. 79*, Z. 10 भू^६ st. भ, Z. 12 न^६ und मू^६ st. न und म.
 S. 85*, Z. 14 ऋ^६ 6, 19 einzuschalten.
 S. 93*, Z. 1 v. u. सू^६ st. सू^६.
 S. 102*, 34, 8 खाडायन zu lesen.
 S. 110*, Z. 12 चग^६ st. चग.
 S. 118*, 113, 5 शिववेद्यवर्णा zu lesen.
 S. 129*, Z. 8 सू^६ st. सू^६.
 S. 131*, Z. 10 v. u. ब्रह्मियग zu lesen.
 S. 133*, Z. 9 विष्णुक्तेनार्जुनी, Z. 10 अर्थकामो zu lesen.
 S. 164*, a, Z. 2 v. u. ऋ^६ undeutlich herausgekommen.
 S. 209*, a, Z. 2 zu streichen 6.
 S. 231*, a, √ जल् (जलिति) zu lesen.
 S. 239*, b, दोर्घ Z. 2 und 3 lies „Heisst auch गुरु“ st. „Auch ein kurzer Vocal vor Doppelconsonanz“.
 S. 344*, Z. 1 v. u. वामना st. वामन zu lesen.

Vyākaraṇa
Sanskrit - Vyākaraṇe
- Grammar

NC

Cal
31/3/76

Central Archaeological Library,
NEW DELHI.

27158

Call No. Sa4v/Pan/Bol

Author— Bahtlingk, O

Title— Panini's Grammar—
- I. V

"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY
GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI.

Please help us to keep the book
clean and moving.